

Bal:

JUHAROS ISTVÁN V. ÉVES FESTŐ.

Közép:

KOLTAI BÉLA V. ÉVES FESTŐ.

Jobb:

JUHAROS ISTVÁN V. ÉVES FESTŐ.

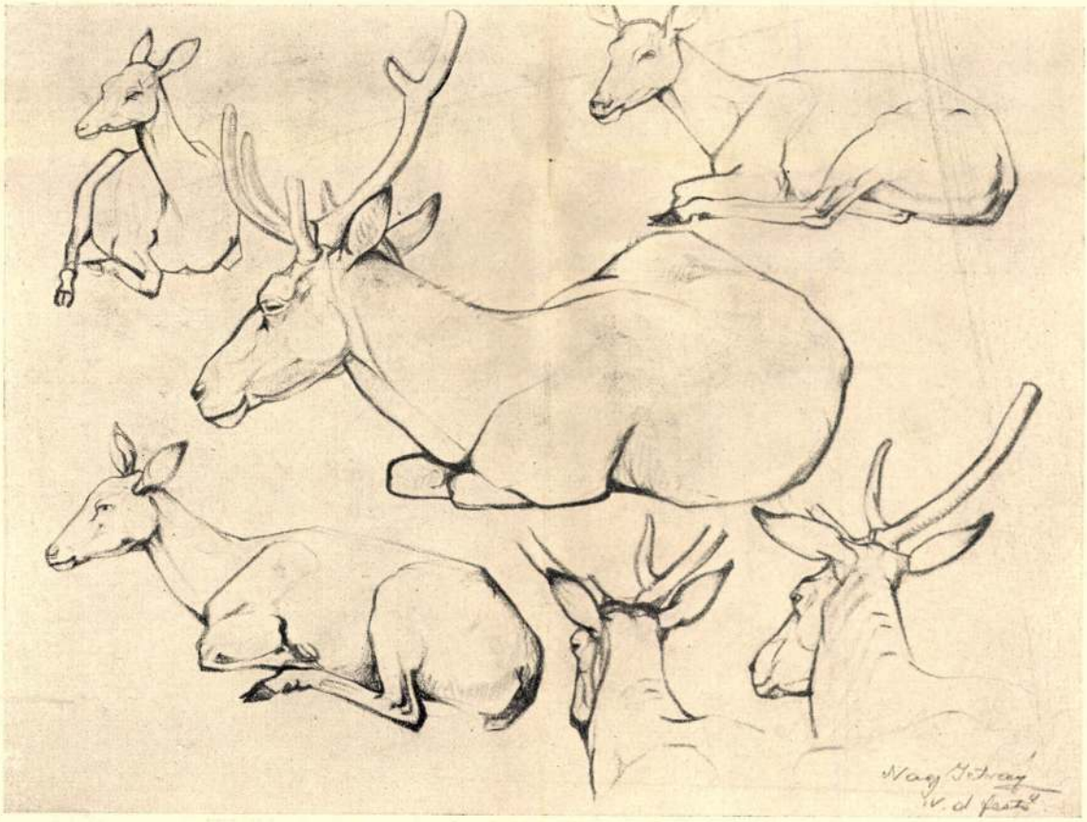

NAGY ISTVÁN IV. ÉVES DÍSZÍTŐ-FESTŐ.

REDŐZET ÉS KOSZTÜMTANULMÁNYOK. PROF. DOMANOVSZKY ENDRE.
ÁLLATRAJZ. PROF. HARANGHY JENŐ.
FALTENWURF-ZEICHNEN. TIERSTUDIEN. DESSIN DE DRAPERIE. ÉTUDES D'ANIMAUX.

Iparművészeti Iskola Évkönyve
1880—1941. Op 1942

NAGY ZOLTÁN
ÉS
SOMORJAI IMRE
VI. ÉVES
GRAFIKUSOK.

SAJÓ GYULA
III. ÉVES
BÚTORTERVEZŐ.

KOSZTÜMTÖRTÉNET. PROF. DOMANOVSZKY ENDRE.
ÉKÍTMÉNYES RAJZOLÁS ÉS TERVEZÉS TÖRTÉNELMI STÍLUSOKBAN.
PROF. KACZIÁNY ALADÁR.
STUDIEN IN STYLARTEN. ÉTUDES EN STYLES.

JUHOS KÁROLY

JUHOS KÁROLY

1954-ben született. Lakatosként dolgozott, de leszázalékolták. A festésben találta meg élete értelmét. Budapesten él.

Művészetbarátok 2003 kiállítás a Pataky Galériában

2003. OKT. 20 – NOV. 15.

kikona)

a van benne téves adat, főleg rossz évszám,
osítani, talán legjobb, ha mejd keresem

JUHOS Kiss Sándor

96.04.02

Három „Kőrösi-nap” Érden

Érden a Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola Kőrösi-napok című rendezvényein számos látogató fordult meg. Hangversenyek, vetélkedők, sportrendezvények követték egymást, s az egyik legszebb tárlatot, a Juhos Kiss Sándor festőművész alkotásaiból álló kiállítást is érdemes volt megnézni

HANCSOVSZKI JÁNOS FELVÉTELE

Getz Utazási Iroda
1055 Budapest, Falk Miksa u. 5.

Ha áprilisban készpénzért vásárolja meg repülőjegyét a Getz Utazási Irodánál,

SZENZÁCIÓS KEDVEZMÉNYBEN RÉSZESÜL!

Gondoljon nyári utazására, vegye meg idejében, a lehető legolcsóbban repülőjegyét!

A részletekről készséggel szolgálunk felvilágosítással,

P&P

PERSONNEL LEASING

Munkaerő - szervezési Kft.

a Dr. Pendl & Dr. Piswanger Csoport tagja

nyilvántartásába keres :

* **titkárnőket** angol- és/vagy németnyelv-tudással
* **könyvelőket**
* **recepciósokat**

Előfeltétel : számítógépes felhasználói ismeret
Érdeklődését várja : Lakatos Gábor, Sallós Valéria
1146 Budapest, Bethesda u.6.
Telefon : 252-3272 ; 252-3297. Fax : 252-3345.

Buda frekventált helyén működő

UTAZÁSI IRODA

önálló

VEZETÉSÉRE KERESÜNK

gyakorlott, ötletgazdag, agilis

SZAKEMBERT

GLOBUS

A GLOBUS KONZERVIPARI RT.,

az élelmiszeripar egyik meghatározó cége

BELKERESKEDELMI

Julos Károly

Az 1974-75 tanévben fejezte be tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán gobrány-tanári szakon, a IV. évfolyamon címe: Récalmás, Szabadság tér 12./2459/

Magyar Képzőművészeti Főiskola

Juhbál Károly
rajztanár

l.

Zelovich Józsefmúzeum

99. l. 102,
103, 112. l.
Első helyen volt
jelölve

FELELŐS KIA
BUDAPEST SZÉKE
FELELŐS

GHERLAI

Juhos Kiss János: A gherlai üveggyár. – Korunk, 1988, 5. 371-373.

45 n / Ipar: Üvg

Juhos Katalin

V.S.: Hotel Körös, Békéscsaba. Építész: Verebi Sándor, belsőépítészek: Verebi Sándor, Szörényi Béla, statikus dr. Fésüs János, gépészterveződ: Kiss István, n.Papp Lukács, Lovag Viktor, Ujhelyi Béla. - Ismertetés, Juhos Katalin fotóival.

Magyar Ép.műv. 1971.3.sz. 32-33.l.

Juhos János
ötvös,
1813 Szatmárnémeti

Kapmagyarornötvösök 37 l.

magasságban 28.7, a szélességben
Értéke 1000 K.-- Néhai gróf Andrássy
Bejelentetett 1914 márczius 5-én

179-913
-913-46
lt.9905.

Juhos János

ötvös

1860 Szatmárnémeti

Kapmagyarornötvösök 20 l.

ezred
(dobost és a két karmestert látjuk, kiknek
áll s másika jobb kezében papirtekercset
ak markolatát fogja. A karmesterek
hér tollal; kettős elejű kabát ezüst váll-
piros szegélylyel s szürke pantallo
legénység ruházata: csákó, kettős elejű
(és vállrojtal
tival, szegéssel) és kék pantalló ~~piros~~ fehér
fehér. Az ezred dobos ~~kabátja~~ kezében a
atai a kép alatt:

36.

– Capellmeister Nebst Musikbanden"

ssal: „A Str."
, Verlag und Eigenthum der Kunsthand-
Wien".
méretei 33.4: 25.5 cm.
ncé nach der neuesten Adjustirung. Gezeich-
von A. Pettenkoffer und A. Strassgschwandt-
kete nyomás, chinai papiroson.
inezett, alányomással.

L. 55/93 N° 1235.

JÚDA Simon epitén

Komárom, ev. temp
1795

B. Bartal M.: Komárom
templomai. K., 2001. 56

H-1126 BUDAPEST, MÁRVÁNY U. 28.
TELEFON/FAX: 06(1) 214-08-58
E-MAIL: MESMDESIGN@ADAM.HU

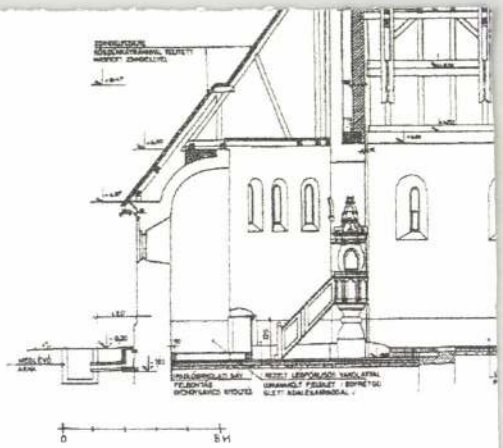

7. kép. A templom tervez

2000-ben indultak el végre ismét a mu
nak millenniumi programja kapcsán. Az
hoz most még újabb járult. Mintegy 80 c
bővítmény falai is, ott ahol a hetvenes éve
ahol a drain rendszer elkészült a hetvene

SZATMÁRI JUHOS LÁSZLÓ

Szatmári Juhos László

7100 Szekszárd, Bródy S. u. 30
Telefon: 36 -74/511-284
E-mail:formasym@terrasoft.hu
www.tolnaart.hu/juhos

1947. június 27-én született Szatmárnémetiben.
A Magyar Képzőművészeti Főiskolán végzett szobrász szakon 1975-ben.

Köztéri szobrok:

Borkút (Szekszárd - Régi Vármegyeháza)
Szarvas és a lány (Szekszárd - Palánk)
Pénzverő (Szekszárd - OTP Bank)
A hegedűkészítő szobra (Iserlohn - zeneiskola)
II. Világháborús emlékmű (Bölcske, Mözs, Nagykarácsony)

Kiállítások:

Szekszárd
Paks
Baja
Tata
Budapest
Bezons (Franciaország)
Vernau (Németország)
Iserlohn (Németország)

Művésztelepek:

Iserlohn (Németország)
Lendva (Horvátország)
Inovroclav (Lengyelország)
Nyíregyháza - Sóstó
Csongrád

1993-ban létrehozta saját műtermében a FORMA Symposion nemzetközi művésztetelepet. Az egy hónapos alkotótelepen összesen 35 szobrász közel 300 bronz kisplasztikát és három köztéri bronz szobrot készített.

Fotó: Rühl Gizella • Design: Schubert Grafikai Stúdió
Nyomtatás: Páskum Nyomda Szekszárd

Képjegyzék

1. Sík kalitka
2. Leonardo
3. Csiga
4. Tükörtojás
5. Madárpár
6. Gyermekvédő
7. Borkút (Szekszárd, Régi Vármegyeháza)
8. ... és nem jött a kedves
9. Gyámolítás (Szekszárd, kórház)
10. Pénzverő (Szekszárd, OTP Bank)
11. Hintó
12. A lány és a szarvas (Szekszárd, Palánk)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728

Tolna m. Népújság

1973 ÁPR 1

Júhos László

1021

Júhos László rajza

Bolygónk és a kozmosz megismerése

A Föld képe távoli

Mit kell tudni az aerográfiáról?

Határozzuk meg néhány szóban az új tudományt, az aerográfiát: míg a geográfia (földrajz) a Föld leírása a Földről nézve, az aerográfia a Föld leírása távolról, sőt a Holdról nézve.

A fától nem látni az erdőt; a hangya, amely azzal az igénnyel lép fel, hogy felrajzolja a kert képét, amelyben a boly él; ...gyakran alkalmaztak ilyenfajta hasonlatokat annak tudatosítására, milyen nehézségekbe ütközik a tudomány a Föld felszínének leírásában. Ezt az akadályt azonban kiküszöbölték, amióta működésbe helyeztek olyan űrszerkezeteket, amelyek 150, 1000 vagy 100 000 kilométer magasságból fényképezik le földgömbünket. Ily módon nem csupán látható fényben, hanem infravörös sugárzásban is sikerült felvételt készíteni, amelyet nem akadályoz a felhő. Ily módon az emberi lépték szerinti részletek eltűnnek, beleolvadnak az általános vonásokba, amelyek

Holdat, a Marsot és a felület különbségek ellenére meglep hasonlóságok tűntek elő. Tudjuk már, hogy a Hold, a Föld és a bolygók valamivel később keletkeztek, mint a Nap, azaz négy-hatmilliárd évvel ezelőtt. Mindegyik nehéz elemekből álló magból, és az azt övező hidrogénburokból áll. E különböző égitestek, tömegüktől függően gyorsabban vagy lassabban, elvesztették hidrogénjüket. A Hold volt az első, ezt követte a Mars, majd a Föld amely jelenleg naponta néhányszor tíztonnányit veszít.

Napjainkban a Hold távolról is belső természetének képét adja, míg a Föld képét meghamisítja a felszíni takaró, amellyel az élet megnyilvánulásai borítják. Láthatjuk, hogy milyen döntő szerepet tölt be az aerográfia bolygónk megismerésében: ugyanis, amint 100 vagy 200 km-nél messzebbre távolodunk, az élet minden nyoma eltűnik és így magyarázhatók azok a hasonlóságok, amelyek a Holddal és a Mars-

Tábrancsgyár Népújság, 1947. nov. 13.

Juhos László, szobrász 2) Fáklyás

Az Anya gyermekével kompozíció szerzője Juhos László

Öregember-figura, Juhos László műve

Részlet Juhos László szüreti sorozatából

brazíl tudós közölte a latin-a
gozók Rió de Janeiró-i kongre
ság következtében hal meg a
kétharmada.

Nem v

A brit dohánygyárak képvi-
selői közölték, hogy hamaro-
san máglyára kerül a három
hónappal ezelőtt piacra do-
bott több mint 100 millió ni-
kotinmentes cigaretta, mert a
vártnál jóval kisebb a keres-
lete. Július elején Nagy-Bri-
tanniában 12 újfajta cigaret-
tát kezdtek árusítani, ezek
dohány helyett celluláztermé-
ket tartalmaznak, így semmi
nikotin, és jóval kevesebb
kátrány volt bennük, füstjük

lág legkise

bezárásra és lebontásra ítélt
papírgyár 1:100 léptékű, tö-
kéletesen működő modelljét.
Az idős mesterember saját-

JUHOS LÁSZLÓ - szobrász

Tolnai Népújság 1997. 12. 07.

Forma Symposion. Juhos László szobrászművész és a Forma Symposion Szekszárd kiállítása nyílik december 11-én, csütörtökön, 17 órai kezdettel a Művészetek Házában.

A tárlatot Bereczky Lóránt művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria igazgatója nyitja meg, közreműködik a Szekszárdi Jazz Quartett. A kiállítást Kratochwill Mimi művészettörténész rendezte. A kiállítás január 18-ig látható, hétfő kivételével naponta 9-17 óráig.

társalgójában péntekig még megtekinthetik a Szekszárdi Origami Baráti Kör karácsonyi kiállítását, ahol a megyei origami pályázat díjazott munkái is láthatók. Ezek között óvodások, általános iskolások, valamint látássérült és vak alkotók műveit is megtalálják.

Véradás Szekszárdon. A megyei kórház vértranszfúziós állomása december 8-án, hétfőn a véradó állomáson, Szekszárdon, intézeti véradó napot tart. A 18 és 60 év közötti egészséges állampolgárokat 8-15 óra között várják.

Venter Marianna

Az előadás

A fiatalember csak mondja és mondja. Levegőt is alig vesz, néha már félni kell, hogy komoly oxigénhiány lép fel nála. Mondókája arról árulkodik, hogy hosszú, kemény, kitartó munkával magolta be a papírízű, s ugyanakkor hatásvadász szöveget, ami természetesen arról szól, hogy az ő cége tudja a legjobban, legszebben, legolcsóbban, legkorszerűb-

Kádár János Miklós: Babits

Három mondat, amely megragadott, – amely művészi hitvallásom is lehet: Egry József: Akik a művészeket hibáikkal együtt szeretik, azok nem csalódnak bennük.

Maillol: Ha a geometria segítségével akarnék eredményt elérni, csak valamiféle hideg ésszerűséghez jutnék.

Egy tapasztalt öregember: Ha körülnézek, nincs más, csak a szerelem, ez mindent meghatároz.

Julius László

Találkozás

Juhos László, szobrászművész

Kiállítás Adonyban

Vasárnap nyílik és augusztus 22-én zárul Adonyban, a művelődési házban az a kiállítás, amely Takács Zoltán festőművész és Juhos László szobrászművész alkotásait mutatja be.

A Szekszárdon élő Juhos László abban az időszakban, amikor főiskolai tanulmányait végezte, Adonyban lakott. Innét a kapcsolat, ami most alkotásait a Duna menti községbe hívta, egy bemutatóra. Ezen egyébként harminc művét láthatják az érdeklődők, köztük a képen látható szobrot is.

Tolna megyei Népújság, 1974. aug. 21.

Képünkön a bajnokságot nyert Dombóvári VSE ifjúsági labdarúgócsapata, amely a ma induló bajnokságban az újonnan alakult Dombóvári MSC ifjúsági csapatának a gerincét adja. Álló sor, balról jobbra: Ambrus József intéző, Máthé István, Nübl János, Schattmann József, Fazekas József, Szijjáró Károly edző, Kovács János, Csirke Károly, Geresdi Zsolt. Alsó sor: Dobos Béla, Reizer István, Álló Ferenc, Karászi Imre, Czakó Dénes, Kun Károly.

Gemenc

VÍZSZINTES: 1. **A Gemenc című könyv szerzője (zárt betűk: S, S).** 11. Bírósági ügy. 14. Román folyó, magyar ige. 15. Világhírű gyomai nyomdász. 16. Nyugat-Pakisztán fővárosa. 17. Római: 150. 19. Kén és vanádium vegyjele. 20. Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. 21. Vörös fejfedő, elterjedt a mohamedán országokban (FEZ). 22. Ideiglenes épület, barakk. 28. Oegyiptomi dinasztia, négy fáraó került ki soraikból. 29. Kalauzol, eligazít. 30. Testőrség, válogatott alakulat. 31. Fővárosa: Bagdad. 33. Gyermekvárosunk lakója, de Vörösmarty is írt ilyen dalt. 34. A főzés alapanyaga. 36. Irén becézve. 38. Korjelző rövidítés lehet. 39. Egy magyar film címe volt. 42. Finn ki-

JUHOS László

Kovács Orsolya: Tolna Baranyában. In. Uj Tükör, XXV.évf.3o.sz.1988 24625.p.

ERNEST D'ABONYI

LE CÉLÈBRE PEINTRE A DE NOUVEAU TENTÉ DE SUICIDER.

La terrible guerre pour le gagne-pain dans le monde des artistes.

Malgré que s'était à prévoir, cela nous a quand même surpris: la nouvelle circulait en ville, que le, dans tous les Métropoles Européens très connu et célèbre peintre Ernest Abonyi, a essayé pour la seconde fois de se suicider. Dans son atelier (un sous-sol aménagé), il a pris du poison, et c'est par pur hasard et par bonheur qu'on l'a découvert encore vivant.

Il était l'apôtre de son art et comme un ..... il sacrifiait sa vie pour son métier.

Dans ces dernières années il vivait dans la plus grande solitude, en contradiction avec le monde et les hommes — abandonné à lui même — tout seul avec sa palette.

Mais quand les soucis, le chagrin, le néant, frappaient à sa porte, cet âme d'artiste allait vers le chemin de la mort. Dans sa lettre d'adieu, il écrivait notamment:

« Après beaucoup d'efforts et de luttes avec des plaies sanglantes, —

lumière sur sa
Et puis apr
n'y avait aucu
qui essayait o
ver cet homm
D'après les
spire la plus
peu d'espoir à

Juhos László

nohrázművén

A lektorátus közleményei az 1988-as
köztéri alkotásokról:
Ozora, Tükörcsöz-hegy:
1848-as népfelkelők emlékoszlopa
Művészet 89/6

Juhos László, szobrász, 1) Folytatás

A megjelen elő amatőr és hivatásos képzőművészek tisztelegtek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójának pályázati anyagukkal. — Az első díjat Farkas Pál a második Juhos László szobrász kapta a harmadikat M. Szabó István festőművész.

Tolnamegyei Népújság, 1977. nov. 13.

JUHOS László rajzai

1998. július 2-21.

Csongrád, Tisza Galéria, 1998

Brunóc [Brunovce] - kastély 495
Brunovce > Brunóc
Budapest
- Bél Mátyás leírása 225, 226
- építészettörténet 279, 280, 607
- falfirkák 880
- fürdők 172
- kávéházak, presszók 818
- köztéri szobrok 310, 311, 875, 876
- metróállomások 822
- műemlékvédelem 63, 822
- művelődéstörténet, 18. sz. 462
- Pán József művei 722
- Péczely Béla munkássága 63
- temetés 655
- városépítés 587
- városszerkezet 301
- zsinagógák 419
I. kerület
- várpalota 372, 446
- lakónegyed 93, 280
- Döbrentei tér: Erzsébet királyné szobo
- Fortuna u. 18. 849
- Kapisztrán tér 3-4.: Hadtörténelmi Int
  582
- - középkori település és várfal 376, 1
- Szent György tér: Magyar Nemzeti Galé
- Szent György tér: Namzeti Színház terv
- Szent György tér: Országos Széchenyi I
- Szentháromság tér: Halászbástya 272

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG
Szekszárd
1973. JAN. 21

Juhos László, szobrász,

Szekszárdon akar élni...

Az elmúlt év utolsó heteinek valamelyikén, a délutáni órákban — amikor már időt adott erre a szerkesztőségi munka — azon vitatkoztunk, miért bánik olyan mostohán ez a megye a képző- és iparművészetek művelőivel? Miért nem tudja megtartani még azokat a tehetséges művészeket sem, akik itt születtek, s tanulmányaik elvégeztén készek lennének itthon megtelepedni? Észmacserénk során pró és kontra rengeteg érv és ellenérv, uram bocsá' még vádaskodás is elhangzott. Meg sem kísérlem mindazt reprodukálni, de megjegyzem, hogy hasonló vitákra viszonylag sűrűn kerül sor a házunk táján. Ami a képzőművészek ide vonzását, megtartását illeti, egyik kolléga nem kis keserűséggel zárta le a maga részéről a vitát, úgy vélve, hogy megyénk szellemi élete alkalmatlan mind a vonzásra, mind pedig az itt tartásra.

Néhány nap múlva élénk tekintetű, szakállas-bajszos fiatal művész toppant szerkesztőségünkbe hivatlanul. Szobrászként mutatkozott be, de rajzokat rakott a szerkesztők asztalára — mondván: ha igaz, rövidesen megköti Tolna megyével az ösztöndíjszerződését a Képzőművészeti Főiskola szobrász-tanszakának másodéves hallgatójaként. Majd pedig amikor végez, itt akar letelepedni, méghozzá oly módon, hogy rajztanári állást vállal a megyeszékhely egyik középiskolájában.

Juhos Lászlónak hívják a még studiumait végző fiatal művészt, aki Hymen közrejöttével cserélte föl Marosvásárhelyet előbb Dunaújvárossal, majd Rácalmással. A marosvásárhelyi fiú és bölcskei lány házasságának története egyáltalán nem szokványtörténet. Nem is úgy kezdődött, ahogy általában kezdődik a házasság révébe igyekvő szerelem. Magda 1963-ban lett a Garay János Gimnázium első éves tanulója, Laci a tizenkettedik osztályt végezte a marosvásárhelyi képzőművészeti gimnáziumban. A Világ Ifjúsága című lap segítségével találtak egymásra levelező partnerként és hat év múlva, 1969. szeptember 6-án házasodtak össze Bölcskén. Úgy látszik az ő életükben a hatos szám a bűvös, mert az ifjú házasok hat hónapig éltek távházasságot, közben a fiatal férj intézte az áttelepedéshez szükséges dolgokat és csak néha találkoztak. Hol ő utazott Magyarországra, hol pedig a felesége Marosvásárhelyre, mígnem 1971. márciusában Juhos László — aki akkor a Marosvásárhelyi Képzőművészeti Főiskola harmadéves szobrásznövendéke volt — a Dunaújvárosi Vasműnél helyezkedett el ideiglenesen — grafikusként.

Miért itt? Egyrészt azért, mert lassú volt, sok időt ment el a hivatali ügyintézés, másrészt pedig élniök kellett addig is, amíg eldőlt, hogy Lacit a Képzőművészeti Főiskola melyik évfolyamára veszik föl? Van-e lehetőség ösztöndíjszerződés megkötésére, ha a művészdiploma megszerzése után Tolna megyébe akar letelepedni?

— Most már rendben vagyunk — mondotta az ifjú feleség. — Laci Mikus mester növendéke és kívánni sem lehet jobb művésztanárt.

Hát Rácalmásra hogyan kerültek?

— Az úgy volt, hogy én Dunaújvárosban munkásszálláson laktam és a 2200 forintos fizetés mellett hetenként kétszer, háromszor is hazautazni Bölcskére az anyósomékhoz, ez elég megterhelő dolog volt, meg aztán éppen időszerű volt már a saját lábunkra állni. Azért költöztünk Rácalmásra, ahol elvállaltam a művelődési ház igazgatását, amit nemrég a feleségem vett át tőlem. Van egy szoba-konyhás szolgálati lakásunk, velünk lehet a gyerek, — mert az is van, fiú! — Bölcske nincs mess[ze] talán a legfontosa[bb] dolgozni.

Lakásnak, egyben műteremnek nem é[n] ideálisabb a szoba-konyha. Magda úgy véli, hog[y] szobrászatnál, rézdomborításnál lármásabb mű[vé]fiatalok és boldogok, és mert fiatalok, meg bold[o]misták is. A művésznövendék férj, ontja a szeb[b] rézdomborításokat, amelyek „hoznak valamit a [ház]de amelyeknek nem ez a legértékesebb „erényü[k] az, hogy Mikus tanár úr elégedett a növendékéve[l].

Az asszonyka egyébként már most haza akar na megyébe és mi sem természetesebb, mint az, h[ogy] László is jönne, kivált ha valóban nyélbe ütődik [az] helyezett társadalmi ösztöndíjszerződés, ami meg[a]család életét addig, amíg a családfő még tanul.

Amikor minden jót kívánva búcsúztunk, a v[i]reményében köszöntünk el tőlük. Így utólag a köl[ö]kívánságokhoz hadd tegyek annyit, hogy bár Juh[os]val, a szobrásszal törne meg az a jég, amiről a be[s]szóltam! Nagyon jó lenne, nagyon sokat nyernén[i] az építeni ígért műteremlakások valamelyike idő[ben] séké lenne, mert a marosvásárhelyi művésznöven[ék] pedési szándéka komoly.

Szobrászt, rajzokkal bemutatni nem éppen [a]dolog, noha a rajzok beszélnek leghívebben a tehet[ség] hihetünk abban, hogy látunk még majd a követk[ező]ben Juhos-szobrokat, -kisplasztikákat, -rézdomború[ak]. Sőt, olyanokat, amelyek már itt szülő[föld]Szekszá[rd]Juhos László élni, dolgozni akar.

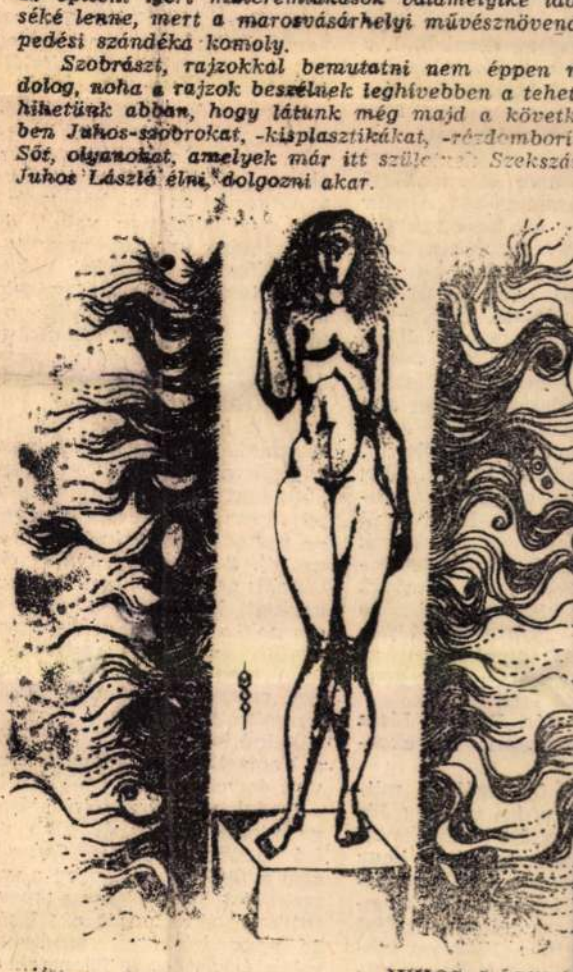

JUHOS LÁSZLÓ

...ze és ami
...b, tudok

...szobrász-
...pen a leg-
...y nincs a
...észet. De
...gok, opti-
...nél-szebb
...konyhára"
..., hanem
...
...önni Tol-
...gy Juhos
...kilátásba
...könnyíti a

...szontlátás
...csönös jó-
...s László-
...vezetőben
... vele, ha
...el Juho-
...ék letele-

...egszokott
...égről. De
...ező évek-
...ásokat is.
...don, ahol
... — li. —

RAJZA

...meg. A ...ekből követhetjük
...ását is.
...útinapló" ez. Nem
...ha azzal sem, hogy
...t vagy országrészt
...e. „Az őrültem-et
...ondják: örülék" —
...4-ben. Nyilvánvaló:
...t az utazás színhe-
...n hónappal később-
...tjuk a Pesti Napló-
...e azóta nagyon sok-
...nennyi Jókai-kiadás-
...legyek között című
...melynek hőse, a re-
...papné mondja, hogy
...s az ízes-régies erdé-
...ről Jókai élvezetes
...neti eszmefuttatásba

...országban jártak 1870
...bejegyzések: „*Róma;*
...gatják valamelyik
...an a Szent Pál lán-
...yekkel rabkorában a
... láncolták. No, ezt
...ük meg, mert meleg
...ob majd csak kitalál-
... miféle lehetett".
...z év teléről: „*A Ró-*
...ért 5 Forint".
...az irodalomtörténész,
... tudná fejteni, mire
...k ez a bejegyzés?
...lehetetlen volna, de
...e van egy nagy ta-
...záth Kálmán. Vélet-
...mája volt az esetnek,
...r Jókaiék svábhegyi
...szédja, akivel Laborfalvy
...igen acsarkodó viszony-
...lt, mérgében agyondob-
...intetes asszony leg-
...kendermagos tyúkját.
...ó jelentette Jókainak,
...t kért, mit tegyen.
... inkább, minthogy a
... tudomására jusson"
...it fel kézirata mellől
...' ahogy Mikszáth el-
...zon nyomban fiákkert
...lement a városba, a
...a szolgálólánnyal
...s alapos válogatás
...gvett egy olyan tyú-
...ly a megboldogulthoz
...tt, felvitte a hegyre.
...késő délutánig próbált
...ti Színházban, nem
...e semmit.
...mtörténeti jelentősé-
... De annál több az
...emképéhez. Semmit
...ölt jobban, mint a ve-
... Tudta, hogy a „meg-
...tyúk miatt a felesé-
... jelenetet rendezett
...zerette a jeleneteket,

...váré. Egy másik
...jobb bástya von
...ány, ma már a
...ceruzabeírás: „*...*
Bornemissza". A
...s nagy lila pont
...alatta ennyi: „*S...*
Timea, Noémi, k...
reskedők". Lám.
...ber legelső vázlatu

A végtelenül ga...
...ból csak keveset r...
...ki. Meghatott érzé...
...ket az ereklyéket: ...
...érinteni őket, elolvasni, mi
van a kockás vagy sima la-
pokon, — s gyenge képzelet-
ünkkel nyomon követni, mi-
ként lett egy-egy szóból, tré-
fás bejegyzésből, emlékeztető
raizból a magyar irodalom ed-
digi legnagyobb építménye.

TAMÁS ISTVÁN

Minden este csillag...
úgy várlak Tégede...

Örök várás a juss ...
lelkem legszebb tit...

Sóhaj, könny s vir...
gyenge vállaidra.

A szerencsés emb...

Ha Kemenesi D. Kázmért valami balszerencse érte, könnyen megvígasztalódott, sőt, általában sikerült bebeszélnie önmagának, hogy tulajdonképpen szerencsés volt, mert...

Kemenesi szerencsésnek érezte magát akkor is, amikor egy alagsori poros irattárba helyezték. Alacsonyabb beosztásba került ugyan, de a fizetését nem szállították le. Ez a harmincas években történt, a bélistázások idején, amikor mindenki attól félt, hogy elsején elbocsátják. Azután Kemenesit is elérte a bélistások sorsa. Amikor állását elvesztette, nem esett kétségbe. Jóleső érzéssel számolta össze megtakarított pénzét.

„Milyen szerencsém van — gondolta, — hogy takarékoskodtam, most hónapokig nem lesz gondom a megélhetésre".

A hónapok gyorsan elmúltak és Kemenesi ismét elmondhatta magáról, hogy szerencsés ember, mert sűrű pelyhekben esett a hó, és felvették hólapátolómunkásnak. Másnap, amikor kinézett az ablakon, boldogan sóhajtott fel: ismét mehetett lapátolni.

Egy idő múlva végre álláshoz jutott. Uj munkahelyén, a szállítmányozási irodában sokat kellett dolgoznia, néha napi tizenkét órát is, de túlóradíjat nem fizettek. Még késő délután sem merte senki abbahagyni a munkát, féltek a főnöktől, akinek este hét, fél nyolc felé az volt a szokása, hogy kiállt az ajtóba, és leste, ki mer ilyen korán hazamenni?

Az ebédidő szigorúan csak huszonöt perc volt. Legtöbben szendvicseket hoztak magukkal. Sümegi azonban, aki ugyanabban a szobában dolgozott, mint Kemenesi, nem félt a főnöktől, ő haza ment ebédelni és egytől háromig távol volt.

— Te is hazamehetnél — biztatta Kemenesit —, hiszen a főnök egytől háromig soha sincs itt, tehát nem tudhatja meg, mennyit tartó... távol.

— Soha nem tudni, hogy mik... pon be, nem hazamenni — szolta Kemenesi.

Sümegi másna... mét megpróbált... beszélni a kollég...

— Ne légy pi... Menj haza!

— Rendben holnap megpró... Képzelem, hogy lepődik majd a ...gem, ha délben ...lítok és az estén... tett vacsorát e... fogyasztom el.

— Örülök, hog... re megjött az e...

— Csak ne ... baj. Ha megtu... főnök, repülök. ...kapok manapság ...sik állást?

— Ne féli, én ... pok óta otthon ... lek, mialatt ti ... kenyeret majszol...

Eljött a másna... menesi dobogó ... indult haza. A ... mosmegállónál

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1974 FEB 17

Tolna m. Népújság

Juhos László

1021

JUHOS LÁSZLÓ RAJZA

Hatvan év, dió

Iregszemcse 1958-ban nyugdíjazott körzeti orvosa dr. Kelemen Géza, a közelmúlt napok egyikén vette át 60 éves szakmai tevékenységének elismeréséül az Alma Mater, a Budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem gyémántdiplomáját.

— Rágja meg a fene, hát ezt is megértem! — hangzott gratulációnkra tréfás-kesernyés és a mindennapos vendég otthonosságával foglal helyet az egyik szomszédasszony. Kint a konyhában Tercsi néni matat. Ő is csak látogatóba jött, 54 évig volt Kelemen doktorék házvezetőnője. Géza bácsi azt mondja, hogy a világon senki nem tud úgy főzni, mint Tercsi néni.

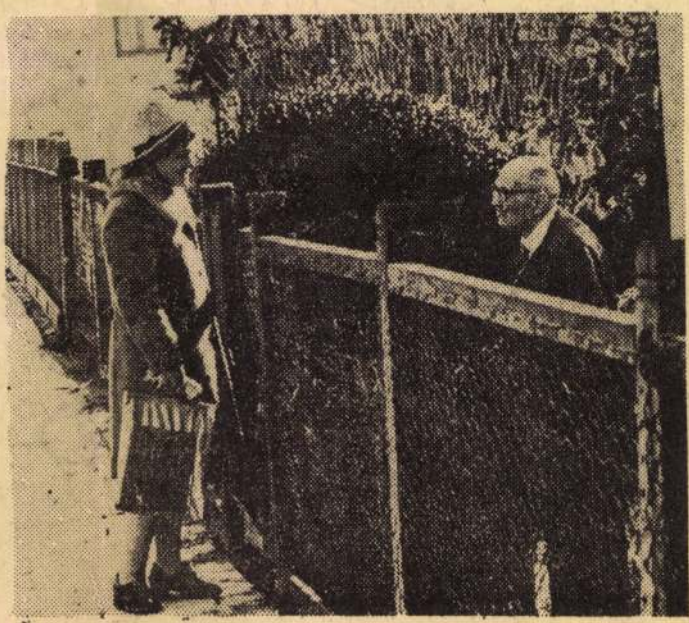

Hogy van doktor bácsi?

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

Juhos László

1972 AUG 12

1021

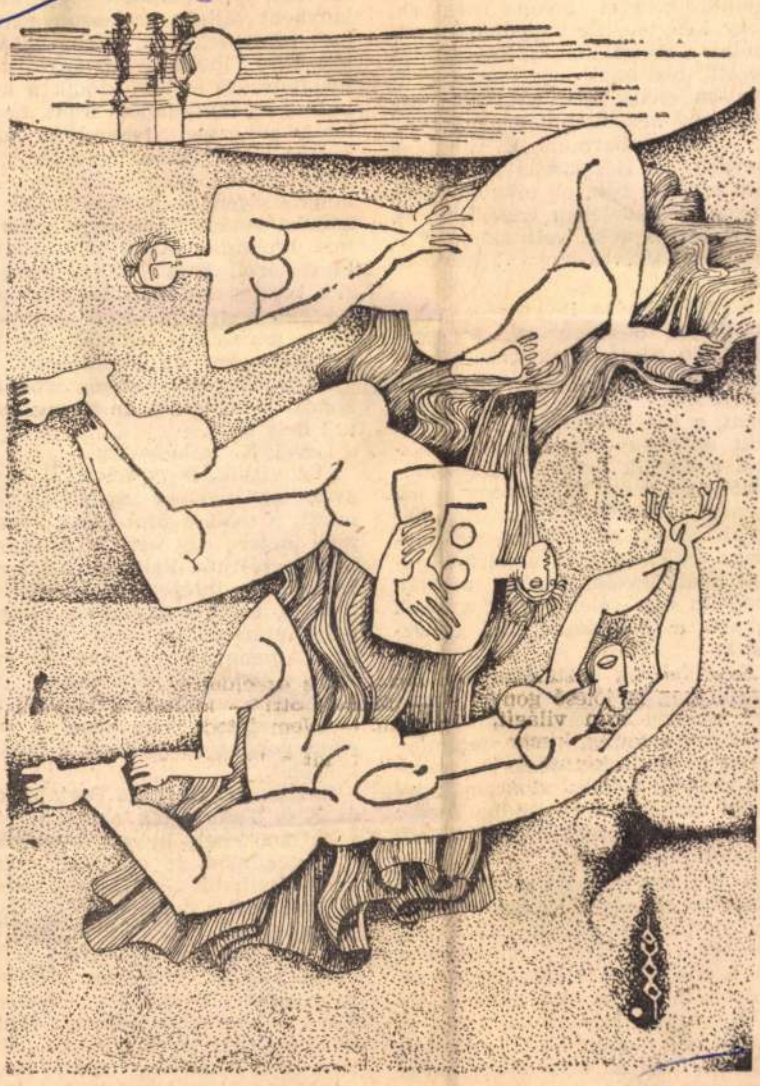

Juhos László: Három grácia

családi gondja, anyagi helyzete életkörülményei olyan nehezek hogy kénytelenek vagyunk megal kudni: „orvosi hozzájárulással tá vozott" beírással, még nem gyó gyultan elengedjük a beteget az zal, hogy kezelését kint folytatják Így kellett eljárnunk K. Mihályn esetében is. Háromszáz napot töl tött a kórházban, de még akkor i üreggel a tüdejében engedtük el. Három gyermeke volt akkor: tizenhat és tízéves lánya, kilencéves fia.

K. Mihálynéra P. község tanyavilágában találtam rá. Meggyógyult, jó egészségnek örvend, éppen úgy tud dolgozni, mint azelőtt. Nagyobbik lánya azóta férjhez ment, a két kisebb gyermek megnőtt, dolgozik, keres. Nem él rosszul a család. Amikor az egészségéről kérdezem az asszonyt, azt mondja, amit ilyenkor szokás: hála Istennek. Elbeszélése, asszonylánya emlékezése és a kartotékjában talált levélmásolatok alapján azonban úgy vélem, hogy a hálát inkább a földieknek kell címeznünk.

K. Mihályné betegségét a tüdőszűrő vizsgálat 1962 novemberében mutatta ki, de az asszony csak jó két év múlva, 1964 decemberében ment kórházba: férje Pankotán dolgozott és mindhárom gyermeke iskolába járt. Hiába szedte a gyógyszert, pihenni nem tudott, állapota nem javult.

— Küldött engem a főorvosnő többször is, egyszer arra, messzire, Szentgothárdra, de csak nem mentem. A kislány azt mondta, anyu, menjél el. Hiába járunk iskolába, ha nem lesz anyánk, mi lesz velünk? Kérdeztem, mennyi időre kell menni? Azt mondták, fél évre, de az sem biztos, hogy nem egy évig vagy kettőig lesz oda. De csak nem mentem.

— Ősszel megint a doktor úr volt ottan. Mondta, aranyos K.-né,

[illegible] községi tanács jóváhagyja a kérelmet. Időközben K. Mihály hazajön Pankotáról. Kiss Tiborné megkéri a község termelőszövetkezetének elnökét, hogy „ha lehet, alkalmazzák a nevezettet, tekintsék két kicsi gyermekét, de munkájánál legyenek elnézők": a szomszédok, rokonok is segítenek, de az apa nem tud helytállni.

Levél K. Mihálynak:

„Értesítjük, hogy feleségét kérésére, kislányának megbetegedése miatt, a családi problémák rendezése idejére egy hét szabadságra hazabocsájtjuk. Felesége betegsége feltétlenül intézeti gyógykezelést igényel, ezért a szabadság letelte után intézetünkbe vissza kell térnie. Amennyiben feleségét a szabadságról vissza nem engedi, úgy hatósági úton visszaszállítjuk."

A beteg nem tér vissza. A szociális gondozó megpróbál a lelkére beszélni.

Részlet dr. Horváth Bertalannak és Kiss Tibornénak a községi tanács elnökéhez intézett leveléből:

„Betegünket és családját csakis az Ön hathatós segítségével tudjuk megmenteni a pusztulástól... Gyógyulását csak intézeti kezeléstől lehet várni... A férje, sajnos, teljes értetlenséggel viseltetik felesége betegségével szemben... Ragaszkodik a hazameneteléhez... Mindnyájunk számára megoldást jelentene az a lehetőség, amit K.-né testvérei ajánlottak fel. A testvérek ugyanis az asszony, illetve a nagylány betegsége idejére a kisebb gyermekeket magukhoz ven-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG
Szekszárd

19 FEB 4

Juhos László

1021

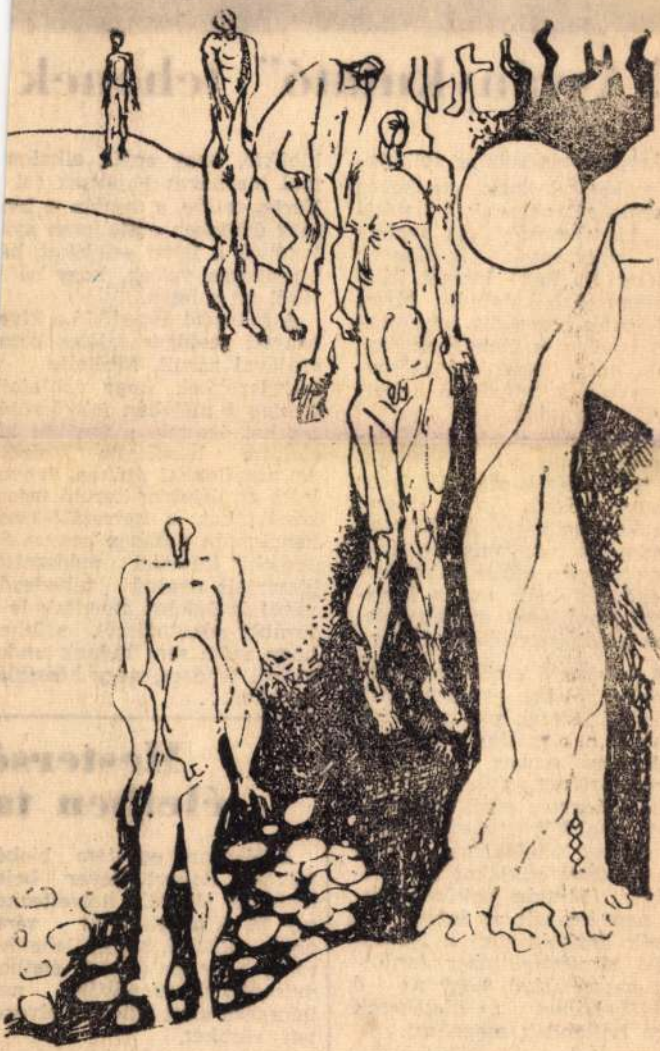

Juhos László rajza

„Ásványkutató" tehenek

Ásványi kincseinket felkutató geológusainknak nem kevés bosszúságot okoznak a notórius „kincskeresők", az avatatlan dilettánsok. A Magyar Állami Földtani Intézet irattárában több kötetnyi olyan bejelentés porosodik, amelyekben csodálatos érclelőhelyeket, olaj-, szén-, vagy drágakőmezőket véltek felfedezni a botsinálta kutatók.

E jó szándékú, de többnyire minden reális alapot nélkülöző bejelentések sok fölösleges munkát adnak az intézet munkatársainak. A hivatali rendtartás ugyanis előírja, hogy minden efféle „híradást" ellenőrizni kell, ami a kényszerű kiszállások mellett tetemes adminisztrációval is jár.

A bosszantó körülményekhez azonban olykor egy-egy derűs epizód is társul, ami némiképp enyhíti a hivatalos kiszállásra küldött szakember tortúráját. Ilyen történet színhelye volt a Vértes-hegység egyik falucskája is, ahol két felbuzdult atyafi gazdag sólelőhelyet, illetve só tartalmú sziklákat vélt felfedezni. Miután bejelentésükre nem reagált az intézet, a derék honpolgárok a Nehézipari Minisztériumhoz fordultak panaszukkal, hogy az ő sólelőhelyüket az illetékesek nem hajlandók megnézni.

A szent és sérthetetlen rendtartás jegyében, jött is a leirat a minisztériumból, s egyhetes határidővel érdemi jelentésre kötelezte az intézet. A helyszínre kivezényelt

kibökte, hogy egyik alkalommal marhákat hajtottak fel a Vértes-tetőre, s miután a barmok útközben erőteljesen nyalogatták a fehér sziklákat, hát bizonyosra vették, hogy sóféléből áll a hegy.

A sókutató expedíció a kivezényelt geológus sajátos bosszújával zárult. Elhitette a felfedezőkkel, hogy állataik esetleg a mélyben fekvő sórétegeket érezték, s további kísérletre buzdította kísérőit. Az atyafiakkal órákon át nyalatta az útjukba kerülő mészkősziklákat, s keresztül-kasul bemászatta velük a hegyet. Az „egzakt" kutatási módszertől kimarjult nyelvű felfedezők végül is önként mondtak le a további sókutatásról, s lehet, hogy azóta sem tudnak undor nélkül tehénre, vagy kőszikla nézni...

Mesterség életben tar

A Harvard egyetem bioké-mikusa, Robert Geyer bejelentette: sikerült helyettesítenie 35 kísérleti egér vérét olyan oldattal, amely lehetővé teszi, hogy az állatok életben maradjanak és néhány nap leforgása alatt pótolják elvesztett vérüket.

A hangya egyé

Rémy Chauvin, az ismert

MTI SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 JAN 14

NÉPÚJSÁG TOLNA MEGYE

Juhos László

1021

Juhos László rajza.

Gál István

Babits Petőfi-...

A Petőfi születésének 150. évfordulójára rendezett országos ünnepségen a két ünnepi szónok, Illyés Gyula és Aczél György egyaránt Babitsra hivatkozott, mint aki súlyos szavával 1923-ban síkraszállt az ellenforradalom hazug Petőfi-ünneplése ellen. A mostani roppant Petőfi-irodalomban két tanulmány is foglalkozik Babits Petőfi-képével, illetve annak csak két-három mozaikjával. Az egyik a „Petőfi tüze" c. pompás tanulmánykötetben Szalai Anna „A polgár vallomásai" c. terjedelmes tanulmánya, a másik Rónay László „Petőfi a Nyugatban" c. cikke a Vigilia újévi számában. Babits az itt emlegetett szövegeknél sokkal többször és sokkal pozitívabban foglalkozott Petőfivel, éspedig nemcsak a magyar olvasóknak, hanem a külföldi érdeklődőknek is hozzáférhetővé tett több fejtegetésében. Arról nem is szólva, hogy még gimnazista korában megindult és kb. 1906-ig terjedő, jórészt kiadatlan első lírai korszakát valósággal Petőfi-korszaknak lehetne nevezni, ugyanúgy, ahogy élete utolsó éveiben újra Petőfi magvas egyszerűségéhez és közérthetőségéhez tért vissza nagy műveiben. Elméletileg is egész életén át foglalkoztatta Petőfi emberi jelleme, költői jellege, magyar és nemzetközi jelentősége. A magyar irodalmat mindig a világirodalom távlataiba igyekezett beállítani és így magyar részről Petőfiről mindmáig ő írta a legjelentősebb méltatásokat világirodalmi rangjára vonatkozóan.

Egy francia folyóirat kérésére 1927-ben tanulmányt írt a magyar irodalom nagyjairól, ez németül és hollandul is megjelent. Ebben állítja: „*Petőfinél egyszerűbb költő alig van a világirodalomban... A költő a demokrácia gyermeke és harcosa, mint maga a forradalom, melynek hősévé és vértanújává lesz.*" Tiltakozik azellen, hogy korlátolt és műveletlen népköltőnek tartsák, hiszen népiessége maga is a nyugati kultúra gazdagodását jelentette. Valósággal történelmi szerepet tulajdonít neki: „*Petőfi, a nemzeti forradalom dalnoka, ideális szocialista és*

ZELK ZOLTÁN:

HA NYÁR, HA TÉL...

Dél van, becsukom a szemem,
mert csak hunyt szemmel látom
én lábhoz futó patakom.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728

Tolna m. Népújság

1973 III/8 - 4

Juhos László

1021

JUHOS LÁSZLÓ RAJZA

Régi arab dallam Mozart egyik szimfóniájában

A párizsi College de France a külföldi fenntartott katedrák egyikét Szavat Okasának ajánlotta fel. Okasa nagy érdemeket szerzett az elmerülésre ítélt egyiptomi templomok megőrzése terén, s alelnöke annak a nemzetközi bizottságnak, amelyet Velence megmentése érdekében hoztak létre.

Okasa január-februárban tartott vendég-professzori előadásain a College de Franceban a hallgatók már eddig is sokat tanulhattak tőle. Megtudták, hogy szemben a nemzetközi hiedelemmel, az iszlám egyetlen vallási előírása sem tiltotta a muzulmánoknak az emberalak művészi ábrázolását.

A Korán egyetlen sora sem tiltja az emberábrázolást — mondotta Okasa. Mohamed és az első kalifák idejében azért kerülték az emberábrázolást, mert a bálványimádás még túlságosan elevenen élt az arab országok emlékezetében. A VI. században azonban már utánozni kezdték a bizánci, perzsa, sőt a közép-ázsiai falfestményeket. Műveik többségét nem kímélte meg maradt fenn világszerte, köztük a három legszebb a párizsi Bibliotheqe Nationaleban. A miniatúrák festői csodálatos képecskéken ábrázolták a házasságot, a zarándokutat és a karavánokat. Egyiküket a bizánci kéziratok befolyásolták, egy másikat az Egyiptomban akkoriban divatos árnyjátékok.

— Hogyan határozná meg ön a muzulmán festészet szellemét?

— A célja nem az, hogy megindítson, hanem az, hogy szórakoztasson.

Szavat Okasa érdekes felfedezésekre jutott zenei téren, s kutatásairól beszámolt a College de France-ban. Megállapította, hogy Mozart az „Amikor ringó csípője feltűnt" kezdetű arab népdalt dolgozta fel 40. szimfóniájában.

— Ezt a dallamot állítólag a IX. században szerezték, Ibn Tulun lányának mennyegzőjére. (Ibn Tulun mecsetje Kairó leghíresebb építményei közé tartozik.) A dallamot — egyetlen hang kivételével — meg-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 APR 13
Csongrádmegyei Népújság

Juhos László

1021

JUHOS LÁSZLÓ RAJZA

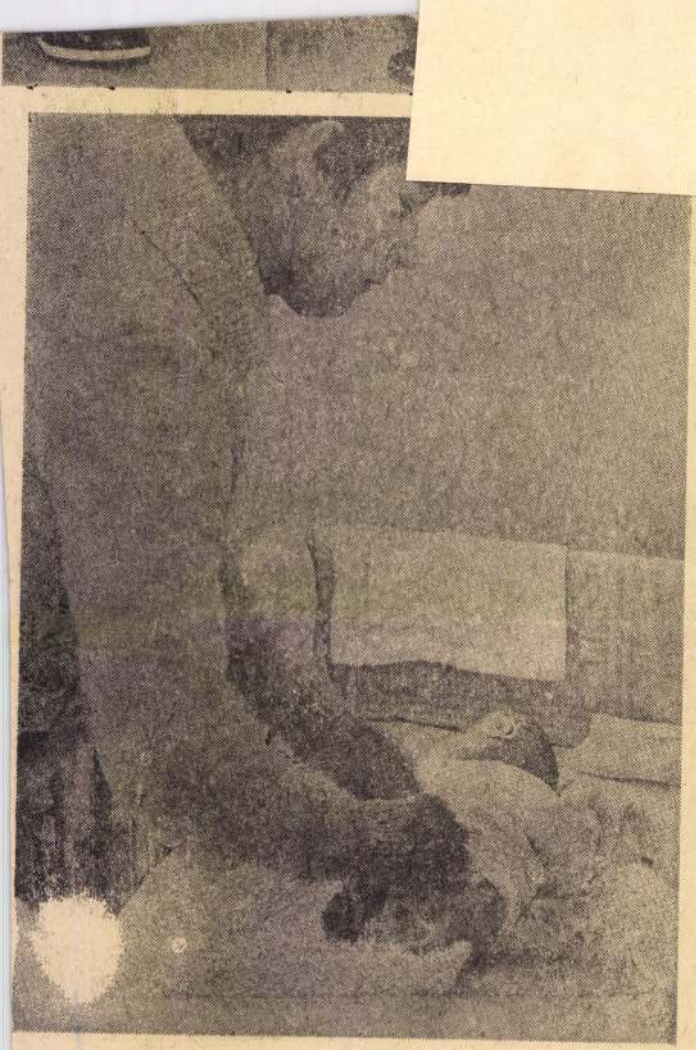

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ULLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1977 JAN 2 3

TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG

Juhos László
szobrai

1021

mit szétkukorit a kakas

Juhos László szobrai

A szekszárdi művelődési központ kiállítótermében Szatmári Juhos László mutatkozik be, igazán gázdag kollekcióval. Fiatal művész, még a pálya kezdetén, s ez a kiállítás tulajdonképpen az egész életművét bemutatja, s talán többet is, mert nemcsak azt látjuk, amit megvalósított, hanem azt is, hogy mire képes, milyen szándék, művészi cél vezérli.

Juhos László kifejezetten szobrászalkat, csak a háromdimenziós térben tud gondolkodni, s kezében minden szoborrá válik, formát kap. Ihletét több forrásvidékről meríti, az európai művészet nagy példái éppúgy szeme előtt lebegnek, mint a népi megfogalmazás egyszerűsége és természetes ereje, s még a köztéri szobrászat jól ismert sémáival is megpróbálkozik, hogy mivel tudja megtölteni a régi formákat. Mégsem mondhatnánk azt, hogy a bizonytalanság vezeti, inkább fiatalos erejével kísérletezik, de amikor szerencsésen találkozik szándék és megvalósulás, tehetsége teljében áll előttünk. Egy drámai erejű torzó, egy másik szobron az anyai fájdalom és féltés gótikus formát idéző kétségbeesése, Kőmíves Kelemenné, vagy a sok szeretettel megformált betlehemesek legjobb kvalitásait bizonyítja.

Minden könnyedén, természetesen kerül ki kezéből, néha talán nagyon is könnyedén, de ismételjük, pályakezdő művészről van szó, aki ezzel a kiállítással mutatja be eredményei mellett gazdag lehetőségeit is. Ez utóbbi pedig talán fontosabb, mint az, amit eddig elért, jóllehet, több, igazán kvalitásos munkát láthatunk tőle. Ezek mutatják, hogy valójában beérkezett, s ha fiatalos kedve még el is kalandozik, már pontosan felismerte, merre kell haladnia. Ez pedig a legtöbb, amit fiatal művészről mondhatunk.

CSÁNYI LÁSZLÓ

Kőmíves Kelemenné

Betlehemesek

Felsőfokú szo
lat vagy köz
10 év gyakorl

Jelentkezés a [illegible]

Szekszárd, Wesselényi u. 16.

(313)

VIII. osztályos fiúk, lányok

FIGYELEM!

Jelentkezzetek malomipari tanulónak!

Szakközépiskolai képzés: 4 év.

Szakmunkásképzés: 3 év.

Az elméleti és gyakorlati oktatás a székesfehérvári, korszerű szakközépiskolában és szakmunkásképző intézetben történik. Minden tanulónak kollégiumi elhelyezést biztosítunk.

JELENTKEZNI LEHET: Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet (malomszak) 8003 Székesfehérvár, Ady Endre u. 17., vagy Tolna megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat személyzeti és oktatási osztály, 7100 Szekszárd, Mártírok tere 5—7.

JUTTATÁSOK: étkezés, tanszerellátás, tan. ösztöndíj, társ. tan. ösztöndíj stb.

Végzés után biztos elhelyezkedés és jó kereseti lehetőség.

(86)

A Borsodi Vegyi Kombinát szekszárdi gyáregysége legalább ötéves gyakorlattal és mérlegképes könyvelői oklevéllel rendelkező személyt vesz fel

SZÁMVITELI CSOPORTVEZETŐI MUNKAKÖRBE.

Jelentkezni lehet a munka- és személyügyi előadónál.

(190)

A Volán 11. sz. Vállalat paksi üzemegysége egyetemi vagy főiskolai végzettséggel rendelkező dolgozót vesz fel

ENERGETIKUSI MUNKAKÖR

betöltésére.

Jelentkezni lehet: az üzemegység műszaki osztályvezetőjénél, Paks, Báthori u. 28.

(369)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Juhos László

ÉLET ÉS IRODALOM

1972 JUL 8.

1021

Juhos László: Madonna

adarak

Julier Ferenc, Bécs

A Képzőművészeti Társulat kiállításain a következő művekkel vett részt: 1876. évi kiáll.: Attila, gipszszobor, 400 ft. 1877. decr. kiáll.: Petőfi emléke, 100 ft. — Czigány kovács, 100 ft.

JULIER *Ferenc*, magyar szobrász a XIX. sz. második felében Budapesten, utóbb Bécsben. A bpesti Műcsarnok tárlatain 1876. Attila c. gipsz-szobrát, 1877. Petőfi emléke és Cigánykovács c. műveit állította ki. Az 1878. párizsi kiállításon Ámor és Psyche c. művével vett részt. 1880. Bethlen Gábor fejedelem mellszobrát készítette a M. Nemzeti Múzeum számára.

É. K. I. 576 l

80b. Olas

A XVI. sráia

Madon

74

Térden alól
átkaroló gy
felett dicskör
piros ruhája
va és kék r
háttér hegyes
folyó vimen
tétejü kere

V
Py

Lanyjának térdein
áll és

1976.IV.29.20.01 N., TV, 2. műsor
Unalkának is látni fogják

Julcsik Károly, építész

- Mikor és milyen körülmények között született meg ennek azépületnek a terve?

- Még 1968-ban irt ki egy pályázatot a Müvelődésügyi Minisztérium fejleszthető müvelődési otthonokra. A cél az volt, hogy a régi korszerütlen müvelődési ház hálózatot országosan felujitsák és erre irta, erre szövegezte meg a minisztérium a pályázatot.

- Ez az épület mennyiben követ uj elképzeléseket és mennyiben maradt meg a hagyományosnál?

- Tulajdonképpen hagyományos müvelődési ház, kulturház, ahogy régen nevezték nem foglalt mást magában mint egy nagy termet. Ez volt az az ideál tehát egy szinpaddal ellátott helységet, ahol időszakos rendezvényeket le lehetett bonyolitani. Az uj müvelődési igények sokkal sokrétübbek, ez megváltoztatja az épitészeti igényeket is. A pályázat ezeket az igényeket konkrétan meg is határozta és azt kell mondani, hogy nagyon jól határozta meg. A lényegét talán kiemelve a nagyetermet mellékes helységgé teszi és a nagyteremmel szemben is egy sokkal variálibisabb igényt, sokkal flexibilisebb igényt támaszt, minta régi müvelődési otthonokkal kapcsolatban. Emellett megköveteli, hogy olyan mellék járulékos helységek is létesüljenek, amelyek a sokrétü szakköri foglalkozást, egyéb müvelődési ágaknak a müvelésére is lehtőséget nyujt.

- Ön akkor, amikor a pályázaton részt vett természetesen nem tudhatta, hogy Orgoványban valósitják meg ezt az épületet.

- Nem hiszem, hogy Magyarországon, tehát egy országon belül akár a funkcionális igények olyan pórusokat jelentenének, akár pedig az épitészeti megoldás fórumai, szerkezeti problémái olyan távoli pontokon realizálódnának, hogy ez problémát jelentene egy országos pályázat szintjén. Lehet kulturházat kulturáltan és kulturálatlanul csinálni, épiteni. Nagyon gyakran megfeledkezünk arról, hogy az épi-

tészet nemcsak egy fizikai igénynek a kielégitése, tehát tereket kell létesiteni bizonyos funkciók lebonyolitására, amit fűteni lehet, amit világitani kell, amiben emberek élnek és működnek, hanem a magának a térnek, amit az épitész létrehoz a tömegnak, annak ezen tul van egy tudatosformáló szerepe is, hogy ugy mondjam művészi tartalma is. Ez a művészi tartalom nagyon gyakran elsikkad az épületeinknél.

- Az épitész, a tervező elképzelése véleményem szerint találkozott a tartalommal, illetve a kihasználással. Nagyon sokoldalu művelődési ház ez és nemcsak esztétikailag szép, hanem a funkciójában is nagyon sokoldaluan kihasználható. Hát csak pár példát mondanék arra, hogy például a nagyteremben mimindent lehet csinálni. Itt az iskolai toranórától kezdve a szinházi előadásig, a gyülésekig minden van és elég nagy részt vevő számmal.

- Adott gondolatot az Önök népmüvelői munkjának az az épület?

- Tulságosan sokat azt hiszem. Hát igen, igen tulságosan sokat adott, mert az a népmüvelő, aki ide kerül dolgozni bizony összeszedheti magát, hogy gőzze ötlettel azokat az épitészeti lehetőségeket, amiket Julcsik Károly itt megvalósitott, ebben az intézményben.

- Az Alföld közepén vagyunk, Orgoványtól hány kilométerre?

- Hét kilométerre.

- Hét kilométerre, Karcalának nevezik ezt a helyet, ahol vagyunk és itt iskolaigaztat, - nem lehet ezt mondani? Tóth Istvánné.

- Iskolavezető.

- És egyben hát a népmüvelésnek is ez az iskola ad otthont. Itt, ilyen körülmények között, hogyan lehet népmüvelési munkát végezni?

- Nagyon nehéz feladat volt, de csak kezdetben akkor, amikor még nagyon távol voltak a tanyák. Persze nem valóságban, csak ugy átvitt értelemben most nagyon közel jöttek. Miért? Sikerült megteremteni velük a kapcsolatot, fölébreszteni bennük az igényt, hogy többet akarjanak, többet akarjanak többmindenről, a világról és igy nagyon közel kerültünk egymáshoz. Megalakult ez a kis klub.

- Milyen prgramjai vannak ennek a klubnak? És még arra is választ szeretnék azért kapni, hogy hogyan lehet közelhozni az embereket. udniillik, ha ők nem jönnek ide, Önnek kell elmenni oda hozzájuk.

- Hát én el is mentem gyalog, biciklivel. Mondjam azt, hogy télen lóháton vagy autóval, csak egy kis Trabanttal, ami birja ezt az óriási homokot és megismerkedtünk egymással. Ők is megismertek engem és én is. Tudtam, hogy mi az, ami érdekli őket. Tudtam, hogy mi az a vonzó, ami miatt majd előveszik azt a kis lámpást és elindulnak este négy, öt kilométert gyalogolva, hogy eljussanak ebbe az egy szál terembe.

- Nyilvánvaló, hogy vannak olyan programok, amelyeket itt megvalósi-

tani nem lehet. Bár hét kilométerre van innen Orgovány, nagyon szép müvelődési háza van. Többen járnak-e be, mióta ez a müvelődési ház elkészült, egyáltalán bejárnak-e?

- hát én most hadd mondjak egy nagyon érdekes esetet. Egy szinházi előadás volt aztán elkezdtünk számolnik hány kargalai volt? 39. Tehát fölbéresztettük bennük azt a vágyat, hogy amit itt nem lehet, azt bent nézzék meg.

- Milyen volt az a program, amelyet az épitész kézhezkapott?

- hát tekintettel arra, hogy ez az épület sürgős feladat volt, tudniillik nem volt a kerületben ilyen létesitmény, teljesen uj koncepció alaján kezdtünk el dolgozni. Igen jó partner akadt az üzemeltető részéről mind a kerületi tanács vezetői és a későbbi igazgató részéről. Megbeszéltük a programot és egy uj megfelelő, ifjusági és uttörőháznak megfelelő koncepciót próbáltunk kialakitani, amely végülis megépitésre is került. Mi azt mondtuk, hogy egy ilyen létesitménynél nem elegendő az, hogy egy lejtős nézőterü szinházat alakitunk ki, hanem itt igenis egy több ~~szint~~ termet kell ~~fel~~ célu flexibilisen kialakitani ugy, hogy ott mindan egyéb célra is használhatóvá válhasson. Ilyen például sportolásra, kiállitásokra használják, azon kivül táncra, egyéb ilyen rendezvényekre, amire kifejezetten a sikapdlós nagyterem szükséges. Ezen tulmenőleg természetszerüleg az uttörő és fijusági ház egyéb funkcióit is rugalmasan ki kell elégiteni, ezek a funkciók azonban az évek során is önmagukban mozognak és változnak ,tehát igénylik azokat a flexibilis tereket, amiketmi megvalósitottunk. Mi ugy érezzük, hogy ez feltétlen szükséges ahhoz, hogy egy igazán jól müködő müvelődési központ jöjjön létre az ifjuság számára.

- Kérem, hogy ezt magyarázzuk meg, hogy flexibilis alatt az épitész mit ért?

- Mi a nagytermet összenyitottuk az egyébként csak közlekedési célra használatos terekkel, nem csináltunk folyosókat. Az alsó szinten kialakitott nagyterem galériával kapcsolódik be a fölszinti terekhez, itt csak azok a falak maradtak, amelyek speciális funkciókat például a egy kézámiamühelyt tartalmaz, ahol hát a flexibilitás igénye nem szükséges. Ezzel az összenyitással tulajdonképpen lehetőség nyilik arra, hogy nagyobb rendezvényeket, kiállitásokat, kulturális eseményeket, egyéb más eseményenkél nagy tereket lehessen kialakitani. Tehát tulajdonképpen egy tér, amit le kell fedni, de nem különleges igényekkel. Itt miaz acélszerkezeteket a szabványokadta lehetőségek mellett nyiltan hagytuk, egységesen lemázoltuk, annyi ujszerü dolgot terveztünk be az épületbe, itt gondolok arra, hogy a közeljövőben el fog készülni a mozgó tető, a szétnyitható szabadtéri előadásokra alkalmas a terem. Azon tulmenőleg rejtve benne van egy mozgatható tribün sor, ami számos lehetőséget biztosit az üzemeltető számára. Most ezeket a lehetőségeket szeretnénk mi ugy átadni a mggrendelőnek, illetve a használónak, hogy ténylegesen jól és a célnak megfelelően számukra kedvezően tudják használni.

SPICCHI dell'EST
GALLERIA D'ARTE

domenica 19 novembre 2000 – ore 12

Július Gyula

HETERONYMOUS

Via dei Prefetti, 46 - 00186 Roma - Tel. 06.68805610 - Fax 06.68307465
dal martedì al venerdì 11-13 e 15-19 – sabato e prefestivi 10-13

email: spicchi@interfree.it

SPICCHI dell'EST

GALLERIA D'ARTE

HETERONYMOUS

JÚLIUS GYULA

1997-99	Borsa di studio Eötvös del Ministero della Cultura Ungherese per il Portogallo
1996	Borsa di studio del Ministero della Cultura Ungherese per il Portogallo
1994	Premio Smohay
	Borsa di studio del Ministero della Cultura Ungherese per la Danimarca
1992	Borsa di studio del Comune di Budapest
1991	Borsa di studio del Ministero della Cultura Ungherese per l'Accademia d'Ungheria in Roma
1989-91	Borsa di studio Derkovits del Ministero della Cultura Ungherese
1982	Membro dell'Associazione Studio dei Giovani Artisti
1977-84	Accademia di Belle Arti, Budapest, specializzazione in grafica
1958	nato a Budapest

PRINCIPALI MOSTRE PERSONALI

2000	*"Heteronymous"*, Spicchi dell'Est Galleria d'Arte, Roma
	Müvészetek Háza, Pécs, Ungheria
1999	Budapest Galéria
1996	*"Paesaggio dopo il paesaggio"* (con László Fehér, Attila Szücs, Éva Köves), Fészek Klub, Budapest
1994	Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, Ungheria
	Centre Culturel "L'Hippodrome", (con László Fehér, Imre Bukta, Márton Barabás) Douai, Francia
1993	Alitalia Center, Roma, a cura della Galleria d'Arte Spicchi dell'Est
1992	*"Centrale Elettrica Romana"*, Small Galéria, Budapest
1991	*"Simultaneitá, Intorno al futurismo"*, Roma, Accademia d'Ungheria in Roma
1989	Stúdió Galéria, Budapest
1988	Kilátó Galéria, Budapest

19 novembre 2000

Via dei Prefetti, 46 - 00186 Roma - Tel. 06.68805610 - Fax 06.68307465
dal martedì al venerdì 11-13 e 15-19 – sabato e prefestivi 10-13
email: spicchi@interfree.it

PRINCIPALI MOSTRE COLLETTIVE

2000 *"Média modell"*, Mücsarnok, Budapest
1999 *"Rosso-bianco-verde"*, Mostra del Primo Emporio Visuale Ungherese, Berlino
"Cento anni - cento opere", Galleria Nazionale Ungherese, Budapest
1998 *"Makett"*, Istituto Culturale Ungherese, Berlino
Sardinha Galleria, Lisbona
1997 *"Nuove acquisizioni"*, Ludwig Múzeum, Budapest
"Selezione dalla Collezione Contemporanea", Galleria Nazionale Ungherese, Budapest
"Nuove acquisizioni", Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, Ungheria
"Coniglio di plastica", Centro Culturale Ungherese, Parigi
1996 *"Opere e atteggiamenti"*, Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, Ungheria
"Arrivederci! La fortuna di Marcel Duchamp nell'arte ungherese", Budapest Galéria, Budapest
1995 Mostra dell'Associazione Studio dei Giovani Artisti, Ottenstein, Austria
"Gallery by Night", Stúdió Galéria, Budapest
"VOLT", mostra della Fondazione Soros, Csók István Képtár, Székesfehérvár, Ungheria
1994 *"Transicoes"*, Associade de Belas Artes, Lisbona
"Tunnel", Istituto Culturale Ungherese, Praga
"7-7", mostra collettiva portoghese-ungherese, Budapest Galéria, Budapest
Stúdió '94 / Mostra Annuale dell'Associazione Studio dei Giovani Artisti, Budapest Galéria, Budapest
"Arte ungherese", Galeria Studio, Varsavia
1993 Accademia d'Ungheria in Roma
"Polifónia, un progetto del Centro Soros per l'Arte Contemporanea", Budapest
"Hommage á Vaszary", Vár Galéria, Tata, Ungheria
"Duna Projekt", Salamon-torony Galéria, Visegrád, Ungheria
"Young Hungarian Artists", Imatra, Nurmes, Kuopio, Finlandia
"Small things", Randolph Street Gallery, Chicago
"Delta Axis", Memphis
"Art in General", New York
1992 Stúdió '92 / Mostra annuale dell'associazione Studio dei Giovani Artisti, Ernst Múzeum, Budapest
"L'uovo di Colombo", Mücsarnok, Budapest
1991 *"Artistes Hongrois"*, CNIT, Parigi
"Oszcilláció II", Mücsarnok, Budapest
"Oszcilláció I", Fortezza di Komarno, Slovacchia
1990 *"Jeune Peinture"*, Grand Palais, Parigi
Déja vu Gallery, New York
3rd Alternative Art Festival, Nové Zámky, Slovacchia
1989 *"Szimmetria"*, Galleria Nazionale Ungherese, Budapest
"Acciaio blu", Budapest Galéria
1988 Biennale della Grafica, Cracovia
Istituto Culturale Ungherese, Helsinki, Finlandia
1987 *"Giornate ungheresi"*, Dortmund, Germania
1986 Istituto Culturale Ungherese, Helsinki, Finlandia
Taidekeskus Maltinranta, Tampere, Finlandia
Taidemuseo, Pori, Finlandia
1985 *"Poster dell'anno"*, Galleria Nazionale Ungherese, Budapest
1983 *"Grafica e disegno ungheresi contemporanei"*, Galleria Nazionale Ungherese, Budapest
1981 Galerie Kund K, Magonza, Germania

OPERE IN COLLEZIONI PUBBLICHE

Dobó István Múzeum, Eger, Ungheria
Elsö Magyar Látványtár, *Primo Emporio Visuale Ungherese*, Budapest, Diszel, Ungheria
Fiatal Képzömüvészek Stúdiója Archívuma, Budapest
Herman Ottó Múzeum, Miskolc, Ungheria
Ludwig Múzeum - Kortárs Müvészeti Múzeum, Budapest
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Móra Ferenc Múzeum, Szeged, Ungheria
Nógrádi Sándor Múzeum, Salgótarján, Ungheria
Paksi Képtár, *Pinacoteca di Paks*, Paks, Ungheria
Petöfi Irodalmi Múzeum, Budapest
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár, Ungheria
Janus Pannonius Múzeum, Pécs, Ungheria

JULIUS GYULA

Új Művészet
2004. März
XV. évf. 3.

48. old.

JÚLIUS GYULA

Új művészet

1999/ július

5.0.

kellene állitanunk a szövegrészt
en a könyv. Nem tudom, milyen az
ő, nem jönnél el hozzánk? Ha Zsu-
em most semmi egészségem. Percenként
an levert és majdnem munkaképtelen
en, ami még hiányzik. Permitte
lni se szeretek. Betege vagyok.
észöly-féle leveleket
zal vigasztal Ravasz: - "Ne feledd,
vagy." Majd...Szeptemberben, ha
egyszer hozzá s beszélek kiváló ba-
yvből elhelyezni. Sebestyén Andor[5]
több száz példányról beszélt nekem.

CHRISTIAN JULL, hangszerkészitő

A pesti hangszerkészitő céh mesterkönyvében szerepel. "MEISTERBUCH/1836". az év utolsó beirása. 1836.okt-2. 25.lap. 194.old

GÁBRY GYÖRGY: A pesti Hangszerkészitő céh Mesterkönyve 193.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA.A Magy.Nemz.Múz.Évkönyve. XXI. 1970. Bpest

CHRISTIAN

CHRISTIAN JULL,hangszerkészitő

"MEISTERBUCH/1836/1867-ig/,179 lap,63-on német szöveg 3 irástipus.a/.Kalligrafált"gestorben ist..."sir,kereszt szomorúfüz.1836-1845.b/.Lent halálozási dátum tintával 1845-1870.c/.Lent adat,halálozás"vékony"tintával,1846-1870.-1856 után ceruza bejegyzések. 6.jegyz "25.lap.CHRISTIAN/JULL/Holz-blas/INSTRUMENTENMACHER/den 2ten Oktober/1836/Alatta az 1.sz.irással:/gestorben den 2ten Jäner 1845/Alatta:kereszt-sirhant-füzfa./".197.old

GÁBRY GYÖRGY: A pesti hangszerkészitő céh Mesterkönyve 193.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy.Nemz.Múz.Évkönyve. XXI. 1970. Bpest

Julius Lacz hídépítő.

Tud. gyűjt.
1829. / VI. / 40–53.

Balla Károly: A Duna kőhídjai emlékezése.

JULIER Ferenc szobrász

584. szept. 20. Julier Fer. szobrásznak Bethlen Gábor vázlatáért 300 frt. 102.p

1877

M. Ért. 1901. 1/2.

Julier Ferenc

szobrász

a Kultuszminisztertől

1875-ben 300 frt

ösztöndíjat kapott

Vas. Ujs. 1875. 701. l.

Julier Ferenc úrhoz

Pesti Hilap. 1880. okt. 13. 5.

a főrendiház lépcsőházában

/61

Jůhia Fanne zobrázek

Budapesti Hirlap, 1882: III. 22.

81. n. 3. o. (h. ci)

Julien Ferenc festő

Budapesti Hirlap. 1882 V 4.

122 x 26 Mellékl.

Magyar művészek külföldön

Julier Ferenc szobrász

Pesti Hirlap. 1882. márc. 22. 4.

A Muzeum képtárának
elvásárolában....

Körglaszőika, Bethlen Gábor JH

nehezebre Juliertól

Budapest, Hartleben 1882, III 22

81. p. 30. (Szák.)

M.D.K.

Julier Ferenc

A képzőmüvészetek előmozditása céljából a közokt. min. müvészeti ösztöndijban részesitett tizenkét müvészt. Közöttük szerepel a müvész is háromszáz forint ösztöndijjal. "Ujdonságok" c. rovat közleménye.

Egyetértés és Magyar Ujság, Bp. 1875. okt.26. IX. évf. 174. sz.

MDK

Julier Ferenc

300 frt. müvészeti ösztöndijat kapott

Művészeti ösztöndijak. Vas. Ujs. 1875.
700,701.l.

MDK

Julie: Ferenc bévi nobrán

Reintvett a Deák-nobor pályázaton.

Deák Ferenc nobrának leírása és hört.
Lerk: Buday József. Bp 1897 24.

Jülier Ferenc

becsi vobrair

l

Buday: Deák - vobor

21. l. 24. l.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

28 nap **FEBRUÁR** 7. hét

7 Vasárnap		Romuald *Tódor*
8 Hétfő		Sz. János *Aranka*
9 Kedd		Alex. Cirill *Abigail*
10 Szerda		Skolasztika *Elvira*
11 Csütörtök		L. Mária *Bertold*
12 Péntek		7. sz. alapító *Lídia*
13 Szombat		R. Katalin *Ella*

Julier Ferenc

Készítette a n. murem szamara
Bethlen Gábor fejedelem
mellszobrát

Vas. Ujs. 1880. 712 l.

Julier Ferenc

a 80 as ünnebben Beis-
ben.

Magyar nyóiszt!

Julier Terence

Nobrig Budapest

Ired

Cat. spec. 5 l.

1878
parisi Gialli

4. Amour et Psyche
groupe en plâtre

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191 .....

.....

tanu.

.....

tanu.

Fülöp Ferenc

nőtlen

Pápáról, 1860-ban 22 éves,

lásd

Fleischer Béla 55. l.

T. 957.

áin járókelőkkel és a vár foglalja
ius innenső partján katonák és
t, mig a folyón ~~~ komp kel át,
om tutaj ereszkedik lefelé; a
Fölötte balra az Abbildung des
trisz der Vöstung Tockay in
Ao. 1668 beschaffen vnd befunden
tképnek:

Statt Tockay sampt dem weingebürge.

A. die Überfahrt és befejezése:
ischen Holtz.

5.6 cm.

Julier

l.

Lykanemzromantika
126.l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Julien

l.

Lykanemzromantika
104. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Julianus lásd Falconer H. J.

Schoenkinna templ.

Stílustörekvések

gálni (General Ludd-sorozat), másrésze a konstruktivizmus absztrakt formavilágába merült el.

A monumentalitás vágya, mely Uitz Béla esetében is nagy falfelületek után kívánkozott, a háború előtti években itt-ott elérte célját. Kernstok Károly és Márffy Ödön hozzájutott, hogy főképp városi iskolákban, egy-egy termet falfestményekkel díszítsen, a Nyolcak egyike, Pór Bertalan (szül. 1880) pedig a Népopera színpada feletti hatalmas teret festette be 1911-ben egy sokalakos kompozícióval, mely utóbbi a színház átalakítása során megsemmisült. A tompa színű, keményen rajzolt és hurkásan plasztikus alakokkal kitöltött kompozíciót ikonokra emlékeztető egymás mellé helyezés jellemezte. Mint monumentális hatású díszítmény, méltó az emlékezetre. Pór művészete, mely első időben a sokalakos kompozíció problémáinak kutatásával vált nevezetessé, később a szenvedélyes expresszív naturalizmuson kereszt-

karzat alatti előcsarnokban találjuk
ra az északi torony alatti térbe ve-
tozott átjáró. Mind az előcsarnok, mind
kben nyitva állanak a hajók felé, ugy
miatt azonban jóval alacsonyabb

emző ezenfelül, hogy a boltozati bor-
ek igazi, kifejlett zárókövek. Az elő-
evél- és/ indadisze /[illegible] kép/, a déli
/ mintha csak oda lennének tapasztva,
rják. Az átlós bordákat tartó sarokba
jellegükkel, mind egyes részleteikkel,
kkel diszitett lábazataikkal szintén
ergomra emlékeztetnek.

Julius Szula

Valachi Anna: Képzőművészeti tárlat
az irodalmi múzeumban

Magyar Hírlap, 1985. VI. 12

Fuhrmann Frigyes

szerepelt a Nemzeti Szalon tavaszi tárlatán.

VM 1933. IV. 16.

Julesz Béla kompjutergrafikus

D. Davies :Müvészet és jövő könyvében
sze repel.

Valóság 1975-6-116

Bodri: D. Davies: Müvészet és jövő

Julian, festő

Párizsban festőiskolája volt. Ott tanált Kernstok Károly. Doucet és Bouguereau voltak ott tanárai. 440. old 15. jegyz

Horváth Béla: Kernstok Károly, 1873-1940 437. old

Komárom Megyei Múzeumok Közleményei. 1. Tata. 1968

Julcsik Károly, építész.

megemlítve.

3.

Kőllősi Ferenc: Nem vakol a kőműves

Esti Hírlap, Bp. 1977 nov. 23.

Juhos László

A Magyar Képzőművészeti Egyetem ballgatóinak, Vásárhelyen készült vázlatainak kiállítását a Tornyai Múzeumban rendezték, melyen szobrai szerepelnek: öregei, taligás, motorkerékpárosai és egy domborműve: ablakból kitekintő lány, c. (említve)

Szabó Endre: Művészjelöltek tárlata.

Csongrád Megyei Hírlap, 1974. aug. 4.

Fuhos László rajzai

kiállítása Tatán a
városi galériában

Magyar Hirlap, 1985. VII. 11

Juhos László

"Három grácia" c. rajzát hozza a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. aug. 12.
XVI. évf. 33. sz. 15. lap.

Juhos László

A lap bemutatja a müvész "Madonna" c. müvét.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1972. juli. 8.
XVI. évf. 28. sz. 14. lap.

Gulyás László

Megbízták Gulyás Lászlót, hogy a "Szovjet hősök emlékműve"-t készítse a pusztaszabolcsi Temető részére.

------: Köztéri munkák
Művészet, 1977. július - 48. oldal.

Juhos László

Dombormü, pirogránit
/ Tamási, Üttörőház/

-----:Köztéri munkák.
MÜVÉSZET, 1981. március - 59.lap.

Juhos Nándor

30 győzelmes év témájában fotóamatőrök felvételei szerepelnek így Kotayek István/Budapest/; Stefkovits János/Budapest/Józsefvárosi arckép, Fehr Miklós/Budapest/:Fiatalok,Tinberger József /Komló/Bordásfalu,Dallos László/Szombathely/:

Tornás lány,Juhos Nándor/Kaposvár/:Öregapám kohászról

Népművelés 1975/5 39.

2000 önéletrajz

JÚLIUS Gyula

1958	született Budapesten
1977-84	Magyar Képzőművészeti Főiskola, sokszorosító grafika szak
1981	Középiskolai tanári diploma / ábrázoló-, és szerkesztő-geometria, művészettörténet, rajz /; Magyar Képzőművészeti Főiskola
1984	Művész-diploma, Magyar Képzőművészeti Főiskola
1982	Fiatal Képzőművészek Stúdiója tagság
1989-91	Derkovits ösztöndíj
1991	Római Magyar Akadémia ösztöndíja
1992	Fővárosi Önkormányzat Művészeti Alapjának ösztöndíja
1994	Smohay dij
1996	Magyar Ösztöndíjbizottság ösztöndíja Portugáliába
1997-98	Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj Portugáliába / 6 hónap /
1999	Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj Portugáliába / 3 hónap /

1982 óta rendszeresen kiállít haza is külföldi tárlatokon.

Tanulmányutak Finnországban, Görögországban, Franciaországban, Dániában, Németországban, Olaszországban, Portugáliában.

Kulturális televízió-műsorok szerkesztője, műsorvezetője 1998-ig / Picasso-k Kalandjai MTV1, Közös Flaszter TV3, Negyedóra Kultúra TV3, 72 Óra TV3 /.

Válogatás televíziós műsoraiból:
Film Szőnyi István festőművészről. MTV1 X-stúdió, 30 perc, 1993. (szerkesztő-forgatókönyvíró)

Film Ignácz Ferenc világutazó gödöllői patikusról I.-II. TV3,
Közös Flaszter, 2 x 30 perc, 1994. (szerkesztő-forgatókönyvíró)

Kicsiny Balázs portréfilm. MTV 1 X-stúdió, 30 perc 1994. (szerkesztő-forgatókönyvíró)

Film Farkas Istvánról. MTV 1 X-stúdió, Picasso-k Kalandjai,15 perc 1993. (szerkesztő)

A Lukács. TV2, ORTT támogatással, díjnyertes forgatókönyv alapján.
26 perc, 1999. (szerkesztő-forgatókönyvíró)

Családi állapot: nős, / 1 három éves fiú gyermek/
előző házasságból 3 leánygyermek

Cím: 1021 Labanc út 39/b Tel.: 368 17 64

Egyéni kállítások/*Solo exhibitions*

2000 Művészetek Háza, Pécs
1999 Budapest Galéria Kiállítóháza
1996 *Tájkép a tájkép után*, (Fehér Lászlóval, Szücs Attilával, Köves Évával), Fészek Klub, Budapest
1995 Fekete Sas Patikamúzeum, Székesfehérvár
Vigadó Galéria, Budapest
1994 Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Douai, Culturel Centre, L´Hippodrome, /Fehér Lászlóval, Bukta Imrével és Barabás Mártonnal (Franciaország)
1993 Török Fürdő (Eikével, Kozári Hildával és Várnai Gyulával), Budapest
Alitalia Center, Róma (Olaszország)
1992 Szabadművelődés Háza, Székesfehérvár
Dekompozíció, Fiatal Művészek Klubja, Budapest
Római Elektromos Művek, Small Galéria, Budapest
1991 *Simultaneita*, Intorno al Futurismo, Róma Fesztivál, Római Magyar Akadémia(Olaszország)
1989 Stúdió Galéria, Budapest
Csokonai Művelődési Központ, Budapest
1988 Kilátó Galéria, Margitszigeti Víztorony, Budapest
"SZ" Galéria, Miskolc

Csoportos kiállítások/*Group Exhibitions*

2000 *Média Modell*, Műcsarnok Budapest
Etűdök / Fekete-Arany, az Első Magyar Látványtár kiállítása, Művészetek Háza, Veszprém
1999 *Piros-Fehér-Zöld*, az Első Magyar Látványtár Kiállítása, Berlin, Németország
Száz év-száz mű, MNG Budapest
Paksi Művésztelep kiállítása, Paks Művelődési Központ
Dobozba Zárva, Fészek Galéria
Valódi művészet, Trafó Galéria, Budapest
A Paksi Képtár új szerzeményei/Művelődési Központ, Paks
1998 Haus Ungarn, Berlin
Sardinha Gallery, Lisszabon
1997 *Új szerzemények*, Kortárs Művészeti Múzeum/Ludwig Múzeum, Budapest
Válogatás a Jelenkori Gyűjtemény anyagából, Magyar Nemzeti Galéria,
Fekete Mosogató, Kék Acél Étterem, Ózd
De Valiga Magyarországon, Nyugati Pályaudvar, Budapest
A miniszter reggelije, Mikszáth pályázat, Petôfi Irodalmi Múzeum, Bp.
Új szerzemények, István Király Múzeum, Székesfehérvár
Műanyagnyúl, Magyar Intézet, Párizs, Franciaország

1996 *"Művek és magatartás"*, Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Hímnem-nőnem, Bartók 32 Galéria, Budapest
Viszontlátásra! Marcel Duchamp magyarországi recepciója,
Budapest Galéria Kiállítóháza

1995 Galéria 47 (Sopron) kiállítása, Újpesti Galéria, Budapest
Stúdió Kiállítás, Ottenstein, Ausztria
Gallery by Night, Stúdió Galéria, Budapest
"VOLT", a Soros Alapítvány kiállítása, Csók István Képtár, Székesfehérvár
Speculum - az Elsô Magyar Látványtár kiállítása a Lajos utcai Galériában

1994 *Transicoes*, Associade de Belas Artes, Lisszabon, Portugália
Alagút, Magyar Kultúra Háza, Prága, Csehország
Holtvágány, Nyugati pályaudvar, Budapest
"7-7", portugál-magyar kiállítás, Lajos utcai Kiállítóház, Budapest
Stúdió ´93, Lajos utcai Kiállítóház, Budapest
Palazzo Falconieri, Római Magyar Akadémia, Róma
Madziarzy Sztuka Wegróv, Galeria Studio, Varsó, Lengyelország

1993 G 78 Galéria, Sopron
Polifónia, az SCCA projektje / budapesti múzeumok és galériák
bezáratása Marcel Duchamp halálának évfordulóján/
Hommage á Vaszary, Vár Galéria, Tata
Duna Projekt, Salamon-torony, Visegrád
Young Hungarian Artists, Imatra, Nurmes, Kuopio, Finnország
Első Magyar Látványtár kiállítása, Hotel Corvinus kempinski, Budapest
"Small things", Fészek Galéria, Budapest
"Small things", Randolph Street Gallery Chicago, Delta Axis Memphis, Art in
General New York, USA
"A gondolat formái I-II.", Óbudai Pincegaléria, Budapest

1992 *Új szerzemények*, Csók István Képtár, Székesfehérvár
"Analóg", Lajos utcai Kiállítóház, Budapest
Stúdió ´92, Ernst Múzeum, Budapest
Salgótarjáni Rajzbiennálé
"Laboratórium", Kortárs Művészeti Szimpozium, Eperjes (Szlovákia)
"Az idegen szép", Bartók 32 Galéria, Budapest
Paksi Vizuális Műhely kiállítása
Játék I-II. Missionart Galéria Miskolc, Óbudai Társaskör Galéria Budapest
Columbus tojása, Műcsarnok, Budapest
Derkovits ösztöndíjasok beszámoló kiállítása, Műcsarnok, Budapest
Alfa Rómeó művek, Alfa Rómeó Szalon, Budapest

1991 *D´Artistes Hongrois* CNIT, La Défense, Paris (Franciaország)
Oszcilláció II. Műcsarnok, Budapest
Stúdió ´91, Ernst Múzeum, Budapest
Első Miskolci Műanyagnyúl Kiállítás, Missionart Galéria, Miskolc
"Oszcilláció I.", Hatos Bástya, Komárom ,Szlovákia
Kölcsey pályázat, Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
A Magyar Nemzeti Galéria és a Ludwig Gyűjtemény kiállítása, MNG,Budapest
"Illúzió Makacs" Műfesztivál, Szentháromság tér, Budapest
Derkovits ösztöndíjasok beszámoló kiállítása, Ernst Múzeum Budapest,
Válogatás a Derkovits Ösztöndíjasok munkáiból, Moszkva
Miskolci Grafikai Biennálé, Miskolci Galéria, Miskolc
1990 *Jeune Peinture*, Grand Palais, Párizs, Franciaország
Dejavu Gallery, New York USA
3´rd Alternastive Art Festival, Érsekújvár, Szlovákia
Miskolci Grafikai Biennálé, Miskolci Galéria, Miskolc
Derkovits ösztöndíjasok beszámoló kiállítása, Ernst Múzeum, Budapest,
Stúdió kiállítás, Galerie Cult, Collegium Hungaricum Bécs, Ausztria
Stúdió ´90, Ernst Múzeum, Budapest
1989 *"Kék-vörös"*, Uitz-terem, Dunaújváros
"Kék Irón", Duna Galéria, Budapest
"Szimmetria", MNG, Budapest
"Kék Acél", Lajos utcai Kiállítóház, Budapest
1988 *Grafikai Tárlat*, Nagykőrös
Stúdió 88, Budapest
Grafikai Biennálé, Krakkó
"Új művészeti hadifegyverek", Budai Vár, Budapest
"Gravitáció", Vajda lajos Stúdió, Szentendre
Erdély Segélyfesztivál, Fiatal Művészek Klubja, Budapest
Rajzbiennálé, Salgótarján
Akvarell Biennálé, Eger
Magyar Ház, Helsinki, Finnország
1987 *Grafikai Biennálé*, Miskolc
Stúdió 87, Budapest
Grafikai Tárlat, Nagykőrös
Tavaszi Tárlat, Salgótarján
Magyar Napok, Dortmund, Németország
Skin-Skatteberg (Svédország)
1986 Magyar Ház, Helsinki, Finnország
Taidekeskus Maltinranta, Tampere, Finnország
Taidemuseo, Pori, Finnország
Akvarell Biennálé, Eger
Rajzbiennálé, Salgótarján
Dunaújvárosi Tárlat, Dunaújváros

1985 *Grafikai Biennálé*, Miskolc
Kosztolányi-pályázat, Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
Az év plakátja, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
1984 *Stúdió 84*, Budapest
Téli Tárlat, Miskolc
Bartók 32 Galéria, Budapest
Rajzbiennálé, Salgótarján
1983 *Stúdió 83*, Budapest
Országos Képzőművészeti Tárlat, Miskolc
Grafikai Biennálé, Miskolc
Mai magyar grafika és rajzművészet, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
1982 *Stúdió 82*, Budapest
1981 Galerie Kund K, Mainz, Németország
"Torony" Hommage á Tatlin, Mini Galéria, Budapest
Grafikai Biennálé, Miskolc

Művek Közgyűjteményekben/*Works in public collections*

Dobó István Múzeum, Eger
Első Magyar Látványtár, Budapest-Diszel
Fiatal Képzőművészek Stúdiója Archívuma, Budapest
Herman Ottó Múzeum, Miskolc
Ludwig Múzeum-Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest
Móra Ferenc Múzeum, Szeged
Nógrádi Sándor Múzeum, Salgótarján
Paksi Képtár, Paks
Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár
Janus Pannonius Múzeum, Pécs

Díjak/*Prizes*

1995 Volt-pályázat dija
1994 Smohay-díj
1993 Vaszary-pályázat, a Képző- és Iparművészeti Lektorátus díja
1992 Stúdió 92, Magyar Narancs Vándordíja
1991 Stúdió 91 Nagydíja
Kölcsey-pályázat, Fiatal Képzőművészek Stúdiójának díja
1989 Nagykőrösi Grafikai Tárlat, Fiatal Képzőművészek Stúdiójának díja
1988 Stúdió 88, Fiatal Képzőművészek Stúdiójának díja
1987 Stúdió Nívódíj
1983 Herman Lipót díj

Bibliográfia / Bibliography 2000

P. Szabó Ernő: Végzős főiskolások. Új Tükör, 1984/9

Franz Lüthe: Malerei und Graphic.
Westfalische Rundschau, Nr.110/1987

Maila-Katrina Tuominnen: Unkarin Grafiikka.
Tamperen Aamulehti, 21.06.1987

Kozma György: Toronyzene. Élet és Irodalom,
1988 szeptember 9.

Szegő György: Exodus. Müvészet, 1989/4

Lengyel László: Kék Acél. Művészet, 1989 /11-12

Szegő György: Kék Acél Capitaly. Magyar Nemzet,
1989 augusztus 7.

Acsay Judit: Kék Acél. Új Tükör,1989 május 14.

Jurecskó László: Objet trouve,- sujet trouve,-
objet rescue. Július Gyula l980 és l988 között készült grafikáiról. katalógus előszó / foreword for a catalogue, kézirat / manuscript 1988

Lóska Lajos: Lassan bandukolva. Művészet, 1989/11

Bálványos Huba: Július Gyula grafikáiról.
kézirat / manuscript, 1989

Kozma György: Július. Magyar Narancs, 3. próbaszám
1989 november 8.

P. Szücs Júlianna: "Hejettes szomjazók"- igazi éhezők. Népszabadság, 1989 augusztus 12.

P. Szabó Ernő: Ózd a csodák csodája.
Belvedere, 1990/3

-boda-: Az illata sem rossz: Kék-Vörös az Uitzban.
Dunaújvárosi Hírlap, 1990 január 23.

-virág-: Kék-Vörös szivárvány. Fejér Megyei Hírlap,
1990 február 21.

Boros Géza: Előszó - Foreword. In: Július Gyula Stúdió Galéri-abeli kiállításának katalógusa / Catalogue of Gyula Július` exhibition in the Stúdió Gallery 1989

Szegő György: Derkovits ösztöndíjasok.
Magyar Nemzet, 1991 március 15.

Boros Géza: Júliusi Tézisek - pszeudoherakleitidák.
In: Budapest Art Expo katalógusa / Catalogue of the Budapest Art Expo, 1990

Hudra Klára: "Élni fogunk, élni" - Stúdió 90.
Új Művészet, 1991/4

Beke László: Előszó / Foreword. In: Oszcilláció katalógus / Catalogue "Oszcillácó", Műcsarnok 1991

Rúth Ernő: Az Első Miskolci Műanyagnyúl Kiállítás. Magyar Narancs, l991 április 5.

Bárdosi József: Előszó / Foreword. In: Stúdió 91` katalógus / Catalogue of Stúdió 91`, Fiatal Képzőművészek Stúdiója1991

Vadas József: Megfigyelések a járdáról.
Élet és Irodalom, 1991 március 22.

Szegő György: Ösztöndijas szerenád. Kritika, 1992/8

Chikán Bálint: Ahol szabadság van... Magyar Hírlap, 1992 február 1.

Lóska Lajos: Az egypólusú mágnestől Lajka kutya kenotáfiumáig. Új Művészet 1992/4

Szegő György: Ólommágia. Élet és Irodalom,
1992 szeptember 18.

Lóska Lajos: A nagy visszatérés. Új Művészet, 1992/1

Bohár András: Derkovits ösztöndjasok. Új Művészet, 1992/11

Sturcz János: Előszó / Foreword. In: Természetesen kiállítás katalógusa / Catalogue of the "Természetesen" exhibition, Műcsarnok 1994
- : Découvrez les plasticiens hongrois. La Voix, 22.01.1994

Merhán Orsolya: Előszó / Foreword. in: 7+7 Lisboa Budapest kiállítás katalógusa / Catalogue of the "7+7 Lisboa-Budapest" exhibition, Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület 1994

Andrási Gábor: A gondolat formái. Nappali Ház, 1994/4

Andrási Gábor: Július Gyula székesfehérvár kiállításának megnyitószövege / The opening addresse of the exhibition of Gyula Július in Székesfehérvár, kézirat / manuscript 1994

Szipőcs Krisztina: Öveges Professzor titkos kísérletei. Balkon, 1994/10

Kovalovszky Márta: Előszó - Foreword. In: Július Gyula kiállításának katalógusa - Catalogue of the exhibition of Gyula Július, Szt. István Király Múzeum 1994
Kováts Albert: Július Gyula kiállítása. Beszélő, 1994 szeptember 15.

Dezső István: Precíz Érzelmesség. Fehérvári Hét, 1994/37

Péntek Imre: Fenyegető leletek. Fejérmegyei Hírlap
1994 szeptember 9.

Andrási Gábor: Suvremena Madarska Umjetnost. Kontura, 1994/26/april/

Kovács Péter: Nosztalgia nélkül-Július Gyula kiállítása. Új Művészet, 1995/1-2

Varga Koppány: Volt, a Soros Alapítvány éves kiállítása. Balkon, 1995/1

Szemethy Imre: Július Gyula. Mozgó Világ, 1995/8

Lóska Lajos: Természettudományos müvészet- interjú Július Gyulával. Új Müvészet, 1997/1

Andrási Gábor: A jelen is múlt. Új Művészet, 1997/1

Kováts Albert: Művészet és tudomány - beszélgetés Július Gyulával. Élet és Tudomány, 1996 /12

Andrási Gábor: A modernizmuson túl (Generáció- és szemléletváltás a kilencvenes évek magyar müvészetében). In: A Velencei Bienálé Magyar Pavilonjának katalógusa / Catalogue of the Hungarian Pavilion of the Venice Biennal 1997

P. Szűcs Julianna: Mai magyar képzőművészet - fogalommagyarázat.Balkon, 99/1-2

Andrási Gábor: Modernizmuson túl. In: Európai Füzetek,
http://www.c3.hu/~eufuzetek/ é.n.

Kovács Péter: Helyzet és állapot. In Európai Füzetek,
http://www.c3.hu/~eufuzetek/ é.n.

Merhán Orsolya - Varga Koppány : Előszó - Foreword.
In: A Paksi Képtár katalógusa / Catalogue of the "Paksi Képtár" 1999

Pataki Gábor: A (múzeumi) gyűjtők és az övéi(k). Új Művészet, 1999/7

Szeifert Judit: Múlt-jelen-jövő. Új Művészet, 1999/7

Aknai Katalin: Paksi párhuzamosok. Új Művészet, 1999/7.

Kopócsy Anna: Szita festészet. Új Művészet, 1999/9

János Sturcz: Tackling techné. In: Catalogue of the Hungarian Pavilion La Biennale da Venezia 1999

Gábor Pataki: Innocence Lost . In: Catalogue of the Hungarian Pavilion La Biennale da Venezia 1999

Gábor Andrási: The beauty of thought - doubbing form. In: Catalogue of the Hungarian Pavilion La Biennale da Venezia 1999

Nagy Gergely: Álportugál. Műértő, 2000/2

Szipőcs Krisztina és Július Gyula elektronikus levelezése... Balkon, 2000/2

H.I.Gy.: Alkimisták titkos társasága. Új Dunántúli Napló, 2000 február 8.

Baglyas Erika: Levél Július Gyulának. Echo, 00/1

Katalógusok / Catalogues

Július Gyula kiállítása a Stúdió Galériában 1989.
Boros Géza szövegével / with the text of Géza Boros
2 fekete-fehér és 18 színes reprodukció, 42 oldal
2 black and white and 18 color reproductions, 42 pages

Július Gyula kiállítása az István Király Múzeumban 1994.
Székesfehérvári István Király Múzeum D. sorozat 227.szám, 1994.
Kovalovszky Márta, Szűcs Károly, Tímár Katalin, Babarczy Eszter, Szegő György, Andrási Gábor, Szipőcs Krisztina, Varga Koppány, Merhán Orsolya, Bencsik Barnabás szövegeivel / with the texts of Márta Kovalovszky, Károly Szűcs, Katalin Tímár, Eszter Babarczy, György Szegő, Gábor Andrási, Krisztina Szipőcs, Koppány Varga, Orsolya Merhán, Barnabás Bencsik.
9 fekete-fehér és 16 színes reprodukció, 36 oldal /
9 black and white and 16 color reproductions, 36 pages

Július Gyula kiállítása a Budapest Galéria Lajos utcai kiállítóházában és a Pécsi Művészetek Házában 2000.
Andrási Gábor, Szipőcs Krisztina, Kovalovszky Márta, Perneczky Géza, Százados László szövegeivel / with the texts of Gábor Andrási, Kriszta Szipőcs, Márta Kovalovszky, Géza Perneczky, László Százados.
58 színes reprodukció, 50 oldal / 58 color reproductions, 50 pages

Július Gyula

M: Élet és Irodalom, 2009. 1. 30.

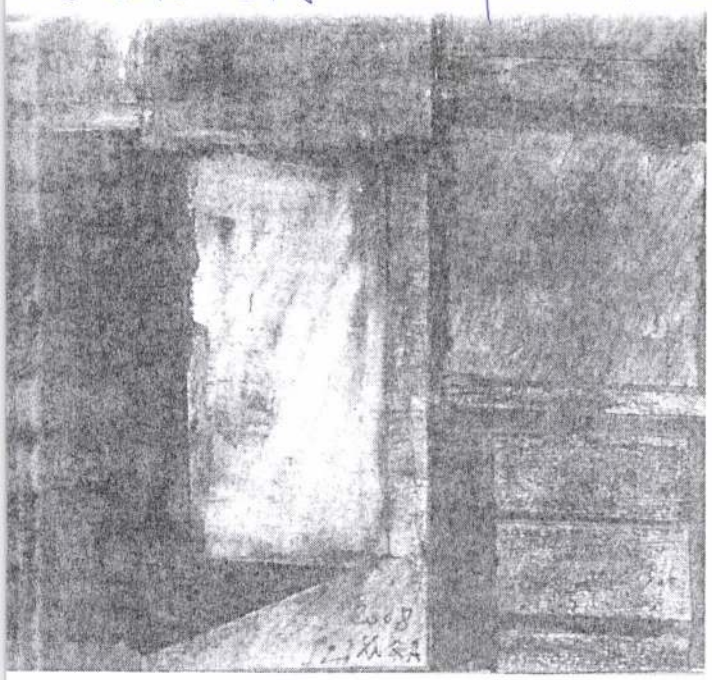

Szikora Tamás munkája

Tárlat

ia színe-java

ek arra nézve, hogyan fog összeállni végül is a helyszínen „Ausztria e-java".

milyen a kérés volt, olyan lett a et. Ki így, ki úgy fogta fel és oldta meg a feladatot, az pedig már a rendelkezésre álló pénzösszeg és kiállítási felületen múlt, hogy tálalták mindezt az időbeli és sbeli egyveleget a vendéglátók, natikai, technikai, műfaji, netán tbeli különbségek áthidalásáról is szólva. A rendezők „mentsége" legyen mondva: ők a továbbiakban is nyíltan és bevallottan, teljes a látogatókra bízzák – szakmabeli és laikusokra egyaránt –, hogy ítélik meg alapötletüket, valamint annak megvalósulását. Így elsősorban a magyar kritikusnak is könnyű olga, hogy már felszínes jártában-ében „kiszúrja" az esetleges hasonatkozásokat, azután pedig az es (kereken száz) kiállítási tárgyat odukáló és közel kétszáz oldalas lógust fellapozva elolvassa az inási szempontokat a kiválasztásról. Például a bécsi Képzőművészeti Akadémia képtárából a svéd születésű Martin van Meytens 1759-es darabú, méteres olajképén Mária Terézia fejedelmi tartású ábrázolását, s uralkodói ornátusban. A mellékelt „laudáció" szerint „Szokatlanul finoman festett portré a császárnőről, aki Monarchia-szerte a szépségideál részetek patrónája volt, udvari festőjétől, abból az alkalomból, amikor 1759-ben az akadémia rektora lett, és ezt az arcképet az intézmény számára elkészítette". Szóval nem is nagyon az a „pláne" benne a korabeli gyártott, hasonló és szokványos prototípusokhoz képest, hogy közben a magyar korona a magyar ország mellett a tágasabban értelmezett pannon térség friss termésének begyűjtése és időnkénti bemutatása egyaránt. (Itt és most a helybéli osztrák Fria Elfen, Wolfgang Horwath, valamint Sepp Laubner mellett szavaztak.) A bécsi Strabag Kunstforum is hivatkozik az általa alapított és kiosztott Artaward International díja kapcsán a magyar kontaktusra (miközben a tárlatra a középnemzedékhez tartozó, sokoldalú linzi Anselm Glück 2007-es, akrillal festett, monumentális vásznát kölcsönözték „a saját készítésű világegyetem legendájáról"), akárcsak az Erste bankcsoport is büszke általában kelet-európai orientációjára, és konkrétan tavalyi dunaújvárosi kooperációjára: „A kelet- és délkelet-európai fejlemények szolgálnak megfigyeléseink kiindulási pontjaként, hogy egy alapvető állományt hozzunk össze a legkülönfélébb formátumú munkákból, a legváltozatosabb médiákban."

Ám a voksot ténylegesen a Maria Enzersdorfban székelő EVN AG mindössze 1995-ben megalapozott kollekciója tette le a magyarok mellett, amelynek gyűjtési köre is hasonlóképpen szűk periódusra terjed ki, a késői nyolcvanas évektől napjainkig. A negyvenesek nemzedékéből egyrészt a budapesti Csörgő Attila *The Maelström Project* elnevezésű, 1995-ös mobil installációját kölcsönözték alumíniumfazék és elektromotor kombinációjával, másrészt a Páduából New Yorkba költözött Maurizio Castellani azonos évjáratú, Richárdnak keresztelt, kitömött házinyulát, a brazil Marepe pedig 2003-ban kombinált, cím nélkül, tarkabarka karácsonyfadíszekből „talált plasztikát". Nem kevésbé érdekes „bizonyítványuk magyaráz

A művész nyaralás közben

JULIUS GYULA

A nyári művésztelep egyfajta kedélyes kelet-európai anakronizmus. Múltba révedő és tegnapi művésztelepek persze mindenütt vannak a világon, itt mifelénk a jellegzetes kedélyességet a kortárs művészek élvonalának jelenléte adja. Ami a művészi együttlétek során történik, megtörténhetne persze szinte bármikor és bárhol: az alkotók találkoznak, szervezetten a megadott helyre utaznak, ott azután beszélgetnek, rajzolnak, közösen vagy külön dolgoznak, kicsit nyaralnak, majd visszatérnek a rendes kerékvágásba, nincs ebben semmi különös. A háttérben pedig mindig ugyanaz a tény áll: a művész pihenés közben is művész, sőt; erre már a klasszikus avantgárd is rámutatott, nem is beszélve Mladen Stilinović harminc éve készült, *A művész munka közben* című művéről, amelyen maga az alvó alkotó látható.

A nyaralás közben végzett közös alkotásnál valamivel komolyabb anakronizmusnak tűnik a dolgok utóélete: a nyári művésztelepen készült munkák közös kiállítása. A bemutatás problémája többrétegű. Ha szükséges, a helyszínen létrejött műveket végleges formába kell önteni, a különben nem feltétlenül hasonló életművek egyes darabjait egymáshoz kell rendelni, majd mindehhez adekvát helyet kell találni, vagy fordítva. A legkeményebb télben nem kellemetlen a nyári képek látványa, erre is gondolhattak most a Vízivárosi Galériában, amikor a nyári, krapanji művésztelepen készült alkotásokból rendeztek kiállítást. Az Adriai-tenger egyik legapróbb lakott szigetén, Krapanjon öt éve rendszeresen jelenik meg magyar művészek egy csoportja, hogy a résztvevők a helyszínen néhány napos laza együttlét során készítsék el műveiket. Az együttműködés mostanra sokféle formát öltött, az alkotók fizikai és szellemi erőfeszítéseket vállaltak nemcsak saját, de társaik munkáinak elkészültében is, néha modellt álltak egymásnak, máskor csak a statívot cipelték a szabadban. A művek nagyobb része valóban a „szabad"-ra, azaz a környezetre reflektál, nomád módon vagy a hagyományos, de ironikusan kiforgatott plein air élmény értelmében. Fabricius Anna fotósorozatán a táj a beállított, de önmagukban értelmetlennek tűnő testgyakorlatok terepévé válik, ahol az egyentrikós felnőttek különböző gyermektábori pózokba merevedve töltik ki a teret és a napokat. Július Gyula tejköpő figurái a víz partján bolondoznak, az egyik maga a művész, aki tetőtől talpig sárosan, egy jól megformált dzsinnre emlékeztet; maga a jelenet pedig Komoróczky Tamás néhány évvel korábbi, hangulatos városi vízköpdöső videójára. A táj mint inspiráció és a tájba vetett művész-főhős ironikus formában jelenik meg Nemes Csaba akvarelljein. A kiállítók közül talán Nemes találja el a legjobban azt a keskeny ösvényt, amely az év közben, rendes körülmények között létrehozott saját életmű és a szabadidős elfoglaltság között húzódik. Ebben a tekintetben nem kell különösebb spárgamutatványt végrehajtania Koronczi Endrének, aki életét és művészi tevékenységét egyébként is folyamatosan egybemossa; most éppen egy fotón, nagy vízben, sárga kabát alá rejtőzve látható – vagy nem látható.

Már e néhány kiragadott példából is kirajzolódik a művésztelepi kiállítás két komolyabb művészeti kérdése: egyrészt mennyiben ízesülnek a létrejövő munkák az életmű más darabjaihoz, másrészt mennyiben a többi művész helyben készült alkotásaihoz? Az első kérdés egyszerűbb: azon túl, hogy néha inkább csak vázlatoknak tűnnek egy-egy nagyobb munkához, a művek sem stílusban, sem médiumban nem ütnek el a művészek által a magyar mindennapokban készített festményektől, fotóktól vagy videóktól. Az együttműködés lehetősége már valamivel összetettebb. A beavatatlan szemlélő nem tudhatja, milyen közös inspiráció vagy összmunka játszhatott szerepet Illés Barna kissé már pszichedelikus hatást keltő fotójában, amely a Volvo-matchboxot keresztezi a helyi tájjal vagy Babinszky Csilla szőr hatását keltő vízcsillám (vagy víz hatását keltő szőrcsillám) kísérleteiben.

A kollektív alkotás képzőművészi mítosza – képzeljünk el egy orvost vagy építészt hasonló helyzetben – az avantgárd hagyatéka, ami azután a hatvanas évek Magyarországától a nyolcvanas évek Kínájáig sokfelé talált visszhangra. Ma már mindez talán kicsit avíttasan hangzik, és bár a kortárs művészetben nem olyan vészes fogalom az anakronizmus, sőt a késlekedés egyenesen a XX. század kulcsfogalma lett, az ilyen kollektív bemutatkozásokat mégiscsak valamiféle kényszeredettség jellemzi. Ez vonatkozik egyrészt az alkotásra, amelynek adott időn belül „meg kell" történnie, másrészt magára a bemutatásra, amellyel a művésznek mintegy bizonyítania kell, hogy alkotóereje a pihenés idején sem lanyhult.

A *Lakott sziget* című kiállítás résztvevői – akik úgy kirándultak egyet, hogy közben igazából nem léptek ki saját területükről – nagy rutinnal és tulajdonképpen kedvesen bizonyítják, hogy ott voltak és dolgoztak, jól érezték magukat, és közben még segítettek egymásnak is. Mégis ott rejlik minden mű hátterében a kedélyes anakronizmus felismeréséből következő önirónia.

(A Lakott sziget című kiállítás február 10-ig látható a Vízivárosi Galériában.)

lumú

LUDWIG MÚZEUM
Kortárs Művészeti Múzeum
Museum of Contemporary Art

www.lumu.org.hu

CONCORDE ALAPKEZELŐ

Nyitva / Open

kedd - vasárnap: 10-20 h
minden hónap utolsó szombatján: 10-22 h
Tuesday - Sunday: 10am-8pm
Open till 10pm on the last Saturday of every month

hétfőn zárva / Closed on Mondays

Művészetek Palotája Budapest

1095 Budapest,
Komor Marcell u. 1.

www.mupa.hu

A múzeum fenntartója:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

artotel

PESTI ÉT

Affaires étrangères Canada
Foreign Affairs Canada

Conseil des arts et des lettres Québec

OCCURRENCE

Conseil des Arts du Canada
Canada Council for the Arts

svédületes!

Vetenskapsrådet

KK-stiftelsen

RIKSUTSTÄLLNINGAR
Swedish Travelling Exhibitions

Empowered by Innovation NEC

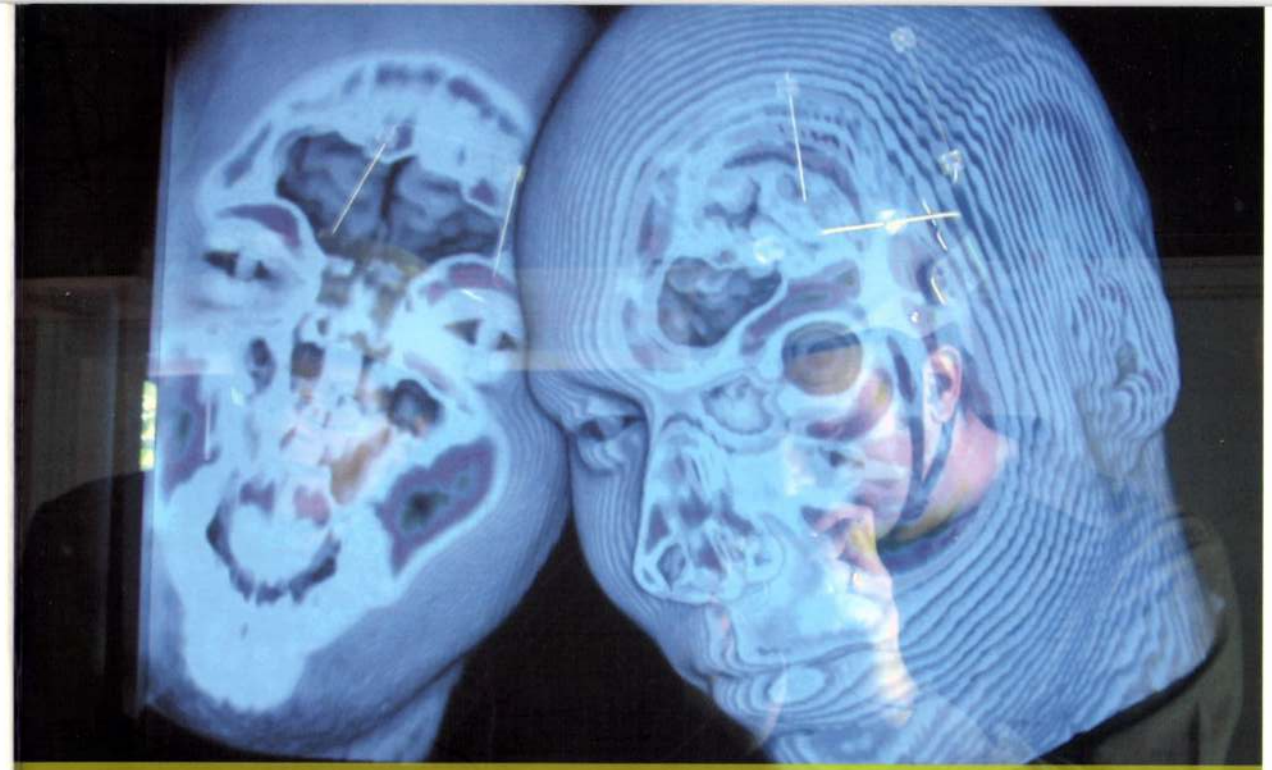

REZONANCIA

RESONANCE

Elektromágneses testek

Electromagnetic Bodies

A Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
tisztelettel meghívja Önt a

REZONANCIA

Elektromágneses testek

című kiállításának megnyitójára
2006. június 21-én, szerdán 18 órára.

- Köszöntő:
  Néray Katalin, igazgató
- Megnyitja:
  Őexcellenciája Robert Hage, Kanada nagykövete

- A megnyitót 20 órakor Najmányi László és a Les Fleurs du Mal társulat THEREMINIAD 7 Tiger Lily című előadása követi.

- Kiállító művészek:
  Gisele Trudel & Stephane Claude (Ælab), Jean-Pierre Aubé, Simone Jones, Július Gyula, Kerekes Gábor, Marie-Jeanne Musiol, Pásztor Erika Katalina, Paulette Phillips, Catherine Richards, Jocelyn Robert, Somlai-Fischer Szabolcs – Bengt Sjölén – Danil Lundbäck, Csiki Csaba–Szabó Péter, Szűcs Attila, David Tomas, Norman T. White

- Kurátorok: Nina Czegledy, Louise Provencher, Üveges Krisztina

Kapcsolódó programok:

Les Les Fleurs du Mal bemutatja: THEREMINIAD 7 Tiger Lily

2006. június 21-én 20 óra
I. emelet, Kék terem

Írta és rendezte: Najmányi László
A zenét írta és előadja thereminen: DJ NoMore
Táncolják: Theremin Professzor: Gergely Atilla;
Vera Termenova: Sándor Éva

Elektromágneses testek – Művészet és technológia Nemzetközi szimpózium

2006. június 22. 10.00–18.30 Ludwig Múzeum, Auditórium

Résztvevők:
Dr. Kroó Norbert (fizikus, Magyar Tudományos Akadémia); Marie Jeanne Musiol (művész, a Daïmon Photo, Video and New Media Center elnöke, Gatineau, Québec); David Tomas (művész); Norman T. White (művész, tanár, Ryerson University, Kanada); Charles Halary (Professzor és Kutatási Igazgató, Teslabtec, Université du Québec à Montréal); Nina Czeglédy (művész, független kurátor, Senior Fellow, KMDI, University of Toronto, Adjunktus, Concordia University, Montreal); Louise Provencher (független kurátor és kritikus, Occurrence igazgatósági tag, Professzor College Ahuntsic, Montreal Filozófia Tanszék); Csáji Attila (művész); Dr. Jeszenszky Sándor (Magyar Elektrotechnikai Múzeum); Dr. Velimir Abramović (Institute for the Science of Time); Sugár János (Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia tanszék)

Moderátorok:
Beöthy Balázs (C3 Kulturális és Kommunikációs Központ Alapítvány); KissPál Szabolcs (Magyar Képzőművészeti Egyetem, Intermédia tanszék); Pásztor Erika Katalina (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Vizuális Kommunikáció tanszék)

A kiállítás 2006. augusztus 27-ig tekinthető meg.

The Ludwig Museum – Museum of Contemporary Art
cordially invites you to the opening of the exhibition

RESONANCE

Electromagnetic Bodies

on 21 June 2006, Wednesday, at 6:00pm

- Welcome address:
  Katalin Néray, Director
- Opening speech by His Excellency Mr Robert Hage, Ambassador of Canada to Hungary

- At 8:00pm the performance THEREMINIAD 7 Tiger Lily by the László Najmányi Group, Les Fleurs du Mal.

- Participating Artists:
  Gisele Trudel & Stephane Claude (Ælab), Jean-Pierre Aubé, Simone Jones, Gyula Július, Gábor Kerekes, Marie-Jeanne Musiol, Erika Katalina Pásztor, Paulette Phillips, Catherine Richards, Jocelyn Robert, Szabolcs Somlai-Fischer – Bengt Sjölén – Danil Lundbäck, Csaba Csiki – Péter Szabó, Attila Szűcs, David Tomas, Norman T. White

- Curators: Nina Czegledy, Louise Provencher, Krisztina Üveges

Accompanying events:

Les Fleurs du Mal presents: THEREMINIAD 7 Tiger Lily

21 June 2006 8:00pm
1st floor, Blue hall

Written and directed by László Najmányi
The music is written and performed by DJ NoMore on theremin
Dancers: Professor Theremin: Atilla Gergely;
Vera Termenova: Éva Sándor

Electromagnetic Bodies – Art and Technology International Symposium

22 June 2006 10:00am–6:30pm Ludwig Museum, Auditorium

Participants:
Dr. Norbert Kroó (physicist, Hungarian Academy of Sciences); Marie Jeanne Musiol (artist, Chair of Daïmon Photo, Video and New Media Center, Québec); David Tomas (artist); Norman T. White (artist, teacher, Ryerson University, Canada); Charles Halary (Professor, Teslabtec, Université du Québec à Montréal); Nina Czegledy (artist, independent curator, Senior Fellow, KMDI, University of Toronto; Adjunct Associate Professor, Concordia University, Montreal); Louise Provencher (independent curator and art critic, Member of the Board of Directors of Occurrence, Professor at Department of Philosophy, College Ahuntsic, Montreal); Atilla Csáji (artist); Dr. Sándor Jeszenszky (Hungarian Electrotechnical Museum); Dr. Velimir Abramović (Institute for the Science of Time); János Sugár (Hungarian Academy of Fine Arts, Intermedia Department)

Moderators:
Balázs Beöthy (C3 Center for Culture & Communication); Szabolcs KissPál (Hungarian Academy of Fine Arts, Intermedia Department); Erika Katalina Pásztor (Moholy-Nagy University of Art and Design Budapest, Department of Visual Communication)

Open till 27 August 2006

A Városi Művészeti Múzeum tisztelettel meghívja Önt és Családját

A 90-es évek II. - Kortárs magyar képzőművészet

című kiállítása megnyitására

a **Városi Képtárba**

(Esterházy-palota, 9021 Győr, Király u. 17.)

2000. december 8-án, 17 órára.

Megnyitó beszédet mond:

Dr. Rechnitzer János

az MTA Nyugat-Magyarországi Regionális Kutatóközpont igazgatója

A kiállítás 2001. január 9-ig látogatható, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig

GÁBOR • BLOCK CSOPORT • VOGL FILEMON • KONOK TAMÁS • TÖLG-MOLNÁR ZOLTÁN • GÉMES P
SZIRTES JÁNOS • BIRKÁS ÁKOS • NAGY GÁBOR GYÖRGY • GÁYOR TIBOR • SZACSVAY PÁL • VI
ÖTTÓ • BARANYAI LEVENTE • ZÁBORSZKY GÁBOR • BUKTA IMRE • KÖVES ÉVA • DELI ÁGNES • MA
DÓRA • KÓTAI TAMÁS • KOVÁCS PÉTER • SZÍJ KAMILLA • BEÖTHY BALÁZS • KORONCZI END
SZABICS ÁGNES • NAGY KRISZTINA • JÚLIUS GYULA • A. NAGY GÁBOR • BLOCK CSOPORT • V
ILEMON • KONOK TAMÁS • TÖLG-MOLNÁR ZOLTÁN • GÉMES PÉTER • SZIRTES JÁNOS • BIRKÁS Á
NAGY GÁBOR GYÖRGY • GÁYOR TIBOR • SZACSVAY PÁL • VINCZE OTTÓ • BARANYAI LEVEN
ÁBORSZKY GÁBOR • BUKTA IMRE • KÖVES ÉVA • DELI ÁGNES • MAURER DÓRA • KÓTAI TAM
OVÁCS PÉTER • SZÍJ KAMILLA • BEÖTHY BALÁZS • KORONCZI ENDRE • SZABICS ÁGNES • N
RISZTINA • JÚLIUS GYULA • A. NAGY GÁBOR • BLOCK CSOPORT • VOGL FILEMON • KONOK TAM
ÖLG-MOLNÁR ZOLTÁN • GÉMES PÉTER • SZIRTES JÁNOS • BIRKÁS ÁKOS • NAGY GÁBOR GYÖR
GÁYOR TIBOR • SZACSVAY PÁL • VINCZE OTTÓ • BARANYAI LEVENTE • ZÁBORSZKY GÁBOR • BU
MRE • KÖVES ÉVA • DELI ÁGNES • MAURER DÓRA • KÓTAI TAMÁS • KOVÁCS PÉTER • SZÍJ KAMIL
EÖTHY BALÁZS • KORONCZI ENDRE • SZABICS ÁGNES • NAGY KRISZTINA • JÚLIUS GYULA • A. N
GÁBOR • BLOCK CSOPORT • VOGL FILEMON • KONOK TAMÁS • TÖLG-MOLNÁR ZOLTÁN • GÉMES PE

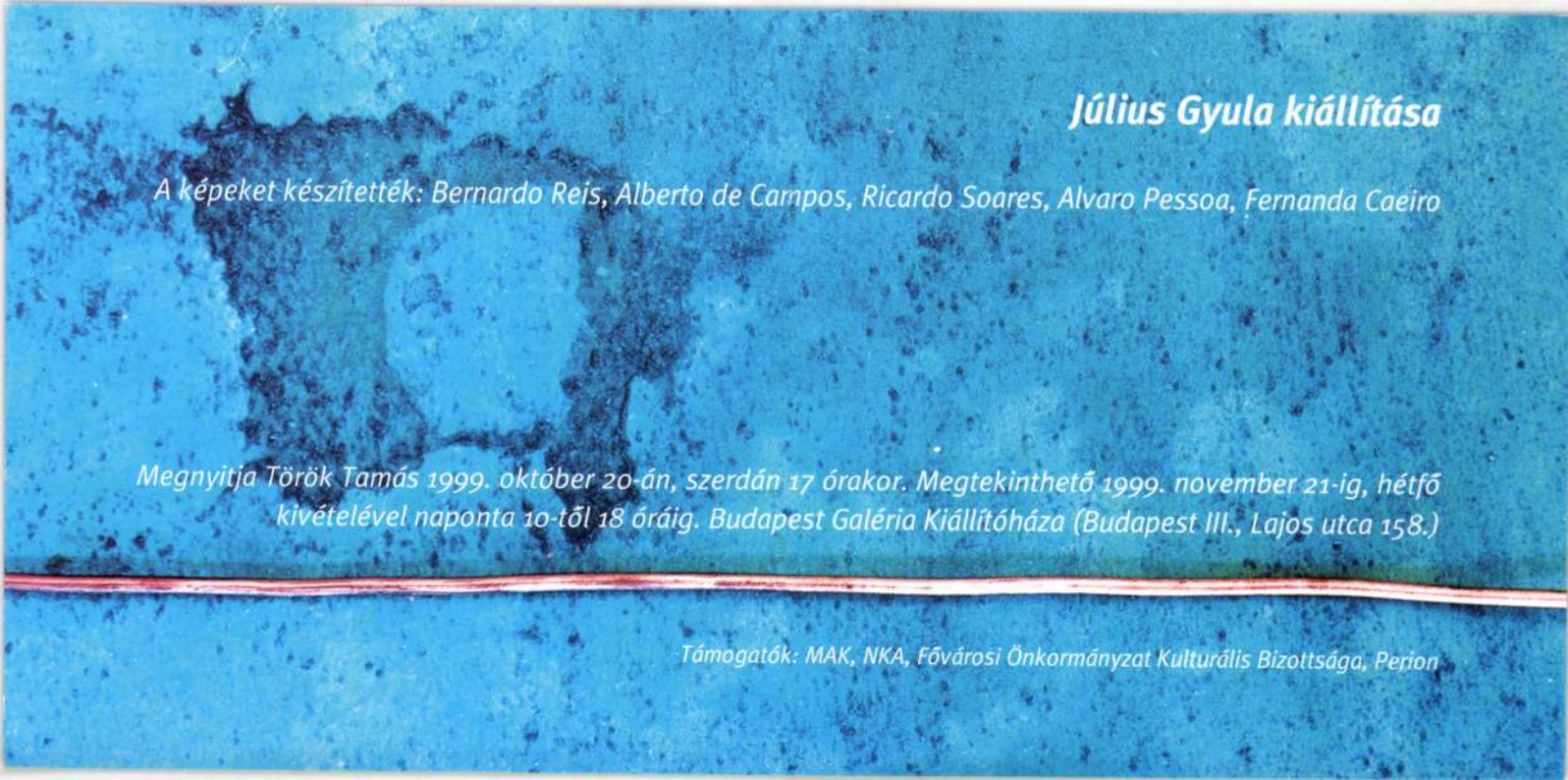

Július Gyula kiállítása

A képeket készítették: Bernardo Reis, Alberto de Campos, Ricardo Soares, Alvaro Pessoa, Fernanda Caeiro

Megnyitja Török Tamás 1999. október 20-án, szerdán 17 órakor. Megtekinthető 1999. november 21-ig, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig. Budapest Galéria Kiállítóháza (Budapest III., Lajos utca 158.)

Támogatók: MAK, NKA, Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága, Perion

A kiállítás része Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata millenniumi rendezvénysorozatának.

ÓBUDA 2000

Nemzeti Kulturális Alapprogram
Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága

Reprodukció: Fénykép a Horus Archívum gyűjteményéből

Budapest Galéria Kiállítóháza – Óbudai Társaskör Galéria
III. Lajos utca 158. III. Kiskorona utca 7.

Tisztelettel meghívjuk az

Ó 2000

című kéthelyszínes kiállítás megnyitójára
és az azt követő díjátadásra
a Budapest Galéria Kiállítóházába
2000. május 23-án 17 órára

A díjakat átadja:
Kovács Gábor, Óbuda-Békásmegyer alpolgármestere és
Zsigmond Attila, a Budapest Galéria igazgatója

Megtekinthető: 2000 június 25-ig,
hétfő kivételével 10-18 óra között.

Bálind István
Berhidi Mária
Cseke Szilárd
Elekes Károly
Első Magyar Látványtár
Faa Balázs
Gerhes Gábor
Hincz Ágnes
Horus Archívum
Július Gyula
Koronczi Endre
Lengyel András
Menesi Attila
dr. Máriás
Pócsy Ferenc
Rónai Péter
Szeift Béla
Tasnádi József
Tolvaly Ernő
Várnagy Tibor
Várnai Gyula
Vincze Ottó

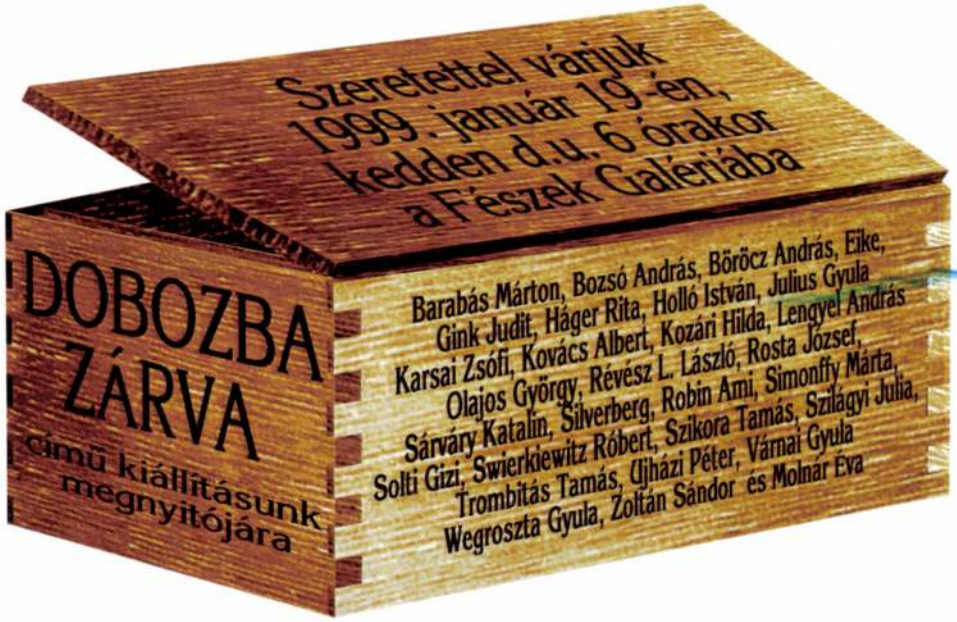

Közreműködik: Kiss Erzsi /ének/ Megtekinthető: február 12-ig naponta 2-6 óráig.

A kiállítás támogatói: Nemzeti Kulturális Alap, Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága

objet trouvé – sujet trouvé – objet rescué

Július Gyula 1980 és 1988 között készült grafikáiról.

A 80-as években Magyarországon grafikusnak lenni nem a legkönnyebb feladat. Egyesek a műfaj válságáról beszélnek. A festészettel van tele minden megnyilatkozás. Ma országunkban valóban nehéz feladat grafikusnak lenni, s ezt vállalni majdnem lehetetlen. Egy olyan fajta elkötelezettség kell hozzá, amely egyre ritkábban tapasztalható. Különösen furcsának tűnik, ha egy fiatal, a Főiskoláról néhány éve kikerült művész vállalja ezt a műfajt, mégpedig úgy, hogy annak klasszikus időszakbeli „politikusságát" megújítja, új tartalmakkal teliti és ezek segítségével hoz létre új, csak művészetét jellemző stílust. Ezek közül a fiatalok közül való Július Gyula, aki a Főiskolán elsajátított különböző technikák közül leginkább a szitázást kedveli. Állíthatom, ennek minden technikai fogását ismeri, ennek eredménye lapjai magas technikai színvonala.

Ezen a technikán belül a lehetséges utat – ami sokszor kötelezőnek tűnik – végigjárta. Az első lépés a fotónak – régi, más vagy saját maga által készítettnek – az alkalmazása lapjain. Ebben az esetben az „objet trouvé" analógiájaként a „sujet trouvé", azaz a talált témáról beszélhetünk. Ettől az átvételtől, – amely a művészet hatáskörébe vont fotók, tárgyak jelentését, értelmezését természetesen megváltoztatja –, Július Gyula hamarosan eltávolodott. Nem elégítette ki az átértelmezés lehetősége, egyre inkább érezte az emberi kéz megnyilvánulásának hiányát képein.

Ennek kifejeződése lesz pályájának második lépcsőfoka. Először csak a kép közepére helyezett fotónak, vagy fotószerű tárgynak, valamint az átlók irányába húzott két vastag ecsetvonásnak a jelentkezését látjuk nyomatain. Ez az ecsetvonás egyértelműen tanúskodik a művész beavatkozásáról, kéznyomáról, ugyanakkor egy erőteljes gesztus is. Ennek feladata a kép középpontjába helyezett statikus, geometrikus formák megmozgatása, ugyanakkor a kompozíció kiegyensúlyozása is. A geometrikus és organikus formák ellentétére is felhívja a figyelmet a művész. Az ecsetvonás, bármily kirobbanó erőt is rejt, azonban sokszor megragad a gesztus szintjén. A művész szét akarja feszíteni képei kereteit (átvitt értelemben is) azonban az erre szolgáló eszköz még sokszor külsődleges lesz.

Ezt érezve keresi Július Gyula a továbblépés lehetőségét. Egyre nagyobb szerephez kívánja juttatni képein saját tevékenységét, szerepet kíván adni kéznyomainak. Erre ad alkalmat a fotónak, a véletlen adta képnek felnagyítása, a felületen létrejövő pontok rendszerébe való belelátás, amit aztán a tudatos művészi beavatkozás formál képpé. A restaurátorok binokuláris mikroszkópjával ismeretlen XVI–XVII. századi festők képeinek 1 cm²-nyi faktúráit fotózza, majd ezeket manipulálva és szimmetrikusan kettőzve felnagyítja, mintegy magának állít Rochart-tesztet. Beavatkozása eredményeként jönnek létre ún. bálvány-képei. Ezeken a forma és tartalom remek összhangját találja meg. A bálvány, amely az ősi rítusok megtestesítője, statikusságával, szimmetriájával az állandóság, az időtlenség, változhatatlanság, a felettünk uralkodó megfoghatatlan hatalomnak is a jelképe. Ennek formai megfelelője a tükrözéssel létrejött, talpán álló háromszögű forma, amely szintén a biztonság, az elmozdíthatatlanság, a változhatatlanság képzetét kelti. A bálvány témát azonban Július Gyula új tartalmakkal teliti. A bálványok között sárkányrepülő alakot figyelhetünk meg, vagy különböző, mindannyiunk által ismert és mindannyiunk számára evidens szimbólumok tűnnek fel a bálványok mellett képein. Ilyen például a vörös csíkok alkalmazása, vagy pedig a kalapácsot ütésre emelő emberi kar, kiemelt emblémába foglalt képének megkettőzött motívuma. A kettőnek – bálvány, kalapácsos kar – együttes szerepeltetése érdekes gondolatsort, asszociációkat indíthat meg bennünk. A két motívum egymásrahatásaként a konkrét, politikus mondanivaló még erőteljesebb lesz, ugyanakkor nem lezárt, hiszen többféle értelmezést tesz lehetővé.

Ez a politikusság még korai alkotásain is erősen tükröződik. Egyik lapján az asztalifoci bábuit piros-fehér-zöld szalagra fűzte fel. Mozdulatlan, merev tartásukkal, kifejezéstelen arcukkal, külsőségeikkel jól asszociálhatók az ötvenes évek mident kisajátító, céljai alá rendelő, propagandisztikus politikájával is. Ez itt kérem az Aranycsapat! – mondja a művész. A gondolatsort tessék tovább folytatni!

Július Gyula művészetének harmadik állomása a frottázsok készítése. Ez szintén a „talált témá"-hoz kapcsolódik, de nála ez is kiegészül a tudatosság szerepének hangsúlyozásával. „Az egész világ mint nyomófelület, grafikai dúc." Ezzel a technikával készült képein a tudatos belenyúlás túlsúlyba kerül a véletlennel szemben. A falfirkák, aszfaltminták, csatornafedelek, padvésetek, üvegablakok de a különböző anyagok rajzolatai később alapul szolgálnak általában groteszk lapjaihoz, amelyen a technikának megfelelően a faktúrák, a színek játéka dominál.

ooo

Alkotófolyamata negyedik állomásának kell tekintenünk az utóbbi évben készített nyomatait. Ezeken elsősorban négy motívum: a mágnes, a gyár, a füst, a kalapács egymásrahatásaként jön létre a kompozíció. Amikor legutóbb nála jártam, az asztalán egy hengerszerű fémtárgyat és egy kalapácsot láttam. Igazán a kettőnek a kapcsolata lepett meg. Ugyanis a kalapács szélesebb ütő felületével nyugodott a fémtárgyon, nyele párhuzamos volt az asztal síkjával. Mondanom sem kell, hogy a hengeres fém egy mágnes volt, amely természetellenes állapotba kényszerítette az eszközt. Képein ezek a már fent is említett tárgyak különféle elosztásban jelennek meg. A mágnes motívum állandóan jelen van. A mágnes azonban nála mindig egypólusú, azaz természetes tulajdonságából – vonzás, taszítás – Július Gyula csak az előbbit emeli ki. A mágneses szféra vonzás komponense mindent átjár, magához vonz, magához láncol, mindenre rákényszeríti az akaratát. A kalapácsot például nyelénél fogva hajlítja meg, anyagától, jellemzőitől is megfosztva hajlékony papír-szerszámot csinál belőle. A mágnes erőterében mozognak a különleges emblémaszerű füstöt okádó gyármotívumai is. A füst azonban nem tűnik el, nem száll fel, hanem visszafordul, maga is egy mágneses erőtér vonalait alkotja, önmaga vonzásában marad. A mágneses erőtér, a füst, a szennyvíz motívumainál a már előbb említett ecsetvonások rémlenek fel előttünk, ebben az esetben azonban már konkrét funkcióval.

A motívumokban több értelmű közlést, véleményt találhatunk. Nem egyszerű környezetvédő propaganda kifejeződéseit kell bennünk megtalálnunk, ezen jóval túlmutatnak. Egyrészt az emberiséget fenyegető veszélyekre is felhívják a figyelmet, másrészt éppen a mágnesnek mint jelképnek az alkalmazása mutat a Július Gyula képein oly gyakran megjelenő filozófikus mondanivalóra. Életünkről, sorsunkról, lehetőségeinkről vallanak ezek a képek. Némelyik képén meg is jelenik az ember, vagy annak testrésze. A szennyvíz görcsbe rándult kezet formál, a mágnesek és mágneses terek eredményeként egy furcsa, grotesz, széttöredezett, kötelékkel mozgatott ember figuráját láthatjuk.

A formai jegyek jó kiválasztása segíti a közölt tartalmak jobb megértését. A gyár, a mágnes mindig geometrikus formába foglalt, a körülöttük lévő „természet" pedig organikus formák összességeként jön létre. Az előbbi kettő kiegészülve a füsttel, szennyvízzel mindig fekete, vagy sötét tónusú, míg a környezet világos: sárga vagy zöld.

Július Gyula rajzai tárgyilagosak, elsősorban az értelemre kívánnak hatni. Kompozíciói összetettek, mozgással telítettek, feszültséget sugároznak.

Több esetben említettem már a művészre jellemző politikusságot. Ezen azonban nem a napi eseményekre való reagálást kell értenünk. Hanem ebből kiindulva, ezen túlmutatva az emberiség sorsa iránt megnyilvánuló aggodalmát fejezik ki képei. Így lehetséges az a paradoxon, hogy az annyi anti-humánus elemet tartalmazó képeit mégis a humánum kifejezése szolgálatába állítja.

Jurecskó László

1988

vábbi három kép magángyűjtőkhöz került. A festőnő új munkáit most a budapesti, Várfok utcai XO Galéria dekoratív festészetet művel. Ha a látvány mögött nem volna élmény és cius 4-ig láthatók az XO-ban.

N. G.

Művészetek Háza, Pécs

Álportugál

„A művész általában megretten, ha egyszer csak olyan művek kerülnek ki a keze alól, amelyek eltérnek az addigiaktól. Azokat vagy félreteszi, vagy kijelenti, hogy egy új periódus kezdődik velük. Én egy harmadik lehetőséget kerestem" – mondja Július Gyula azokról a munkáiról, amelyeket tavaly ősszel a Budapest Galériában már bemutatott, és amelyeket február 7-től Pécsett, a Művészetek Házában állít ki. „Nem korszakokban kezdtem el gondolkodni, hanem megpróbáltam az eltérő művekhez valamilyen kontextust teremteni. Így jött az ötlet, hogy a művekhez művészeket is ki kellene találni."

Július Gyula portugáliai tartózkodásának hónapjai alatt, Fernando Pessoa gondolataiból kiindulva („Színlelni annyi, mint megismerni önmagunkat") hozta létre alteregóit. Öt portugál művészt talált ki, akik az elképzelt történet szerint ellátogatnak egy magyar művész, Július Gyula budapesti műtermébe, hogy az ott található anyagokból saját műveket hozzanak létre. Július (az igazi) tehát átengedte fantáziáját és műtermét a portugáloknak, művészettörténész barátai segítségével megalkotta a nem létező művészek életrajzát, és közben kettős szerepjátékot játszik. Belehelyezkedik a portugálok személyiségébe, akik felhasználják az ő alkotói eszköztárát, hogy új műveket hozzanak létre. Az álportugálok: Bernardo Reis, Alberto Campos, Ricardo Soares, Alvaro Pessoa és Fernanda Caeiro.

Július Gyula

Ez utóbbi képei nem szerepelnek most Pécsett, pedig az egyik legizgalmasabb az álművészek között. Ez a nőművész – Július Gyula megfogalmazása szerint – saját női énje. Egyébként babysitter, aki vasalás közben egy Portugáliában honos fafajta leveleit is kivasalta, belőlük készültek a képek. Alberto Campos Vírusölő című képsorozatában Július Gyula eszközeit használja: rézgálic, ólomlemezek, elektrolízis, savmaratással létrehozott színek, savval megdolgozott felületek. Ricardo Soares szintén Július eszköztárával dolgozik, de kissé szakralizálja azt; a keresztmotívumot használja ólomlemezre készült képein. Az egyik legizgalmasabb ál-művész Bernardo Reis, a kortárs művészet iránt érdeklődő bőrgyógyász. A Július Gyulán található bolhacsípéseket (a kereszt és a pálmalevél mellett a bolha is olyan motívum, amely a portugál hétköznapokból került át a művekre) és zúzódásokat vizsgálva készítette fényképeit, amelyeken a test egy-egy részlete, torzó látható virágok, tövisek között.

Július gesztusa ironikusnak tetszik, de a felszín alatt az identitáskeresésről is szól. Gerhes Gáborral, Kicsiny Balázzsal, Gerber Pállal, Gábor Imrével és Kungl Györggyel együtt ő is – emlékezetes 1989-es közös kiállításuk nyomán – a Kék Acélnak nevezett művészcsoport tagja volt. A kilencvenes években mindannyian ugyanazzal a problémával kerültek szembe: generációjukat, mielőtt még igazán megfogalmazhatta volna magát, sokan már is idejétmúltnak tartják. Július válasza valahogy így szólhatna: „az alteregói szabadítják ki a művészt életműve fogságából". És, hogy ironikusan is megfeleljen a kornak, következő terve az, hogy Nagy vesztesek címmel kiállítást szervez az egykori kék acélosoknak.

NAGY GERGELY

Műértő III. évf. 2. szám
2000 február

Fiatal Művészek Klubja
1992

Julius Gyula kiállitásának megnyitója

"... Hiszem, hogy az univerzum számszerü összefüggések csodálatra méltó összhangzása, és hogy a számolvasatok, illetve a számértelmezések kiváltképp jól sgitik a megismerést. Ha azonban a világ, a lenti és a fönti egyaránt, összefüggések rendszere, amelyben TOUT SE TIENT, akkor természetes, hogy a deszkabódé is meg a piramis is, emberi alkotás lévén mindkettő, akarva-akaratlanul a kozmoszbeli harmóniákat jeleniti meg ismét a saját szerkezetében. Ezek az ugynevezett piramidológusok hihetetlenül bonyolult módszerekkel csak egy egészen egyszerü, ráadásul ősrégi és jól ismert igazságot fedeznek fel. A perverzió a kutatás és a felfedezés logikájában van, mert az a tudománynak a logikája. A tudás logikája nem szorul felfedezésekre, hiszen már tud. Minek bebizonyitani azt, ami másként nem is lehetne? A titok sokkal mélyebben van, ha van. Az önök szerzői (t. i. a tudósok) roppant felszinesek. Ez itt ni, gondolom, szépen felmondja az egyiptomiak és az elektromosság cimü mesét. Na ugye. Ezek beérik az elektromossággal, mint valami mérnök, mint valami Marconi. Akkor már inkább a radioaktivitás, az mégsem ennyire gyermeteg ötlet. Sőt, egészen érdekes feltételezés, ráadásul az elektromossági hipotézissel szemben Tutankamon sokat emlegetett átkát is megmagyarázná. Hogy hogyan emelték föl az egyiptomiak a piramisok tömbjeit? Áramütések emelgetik vagy maghasadás röpteti-e a követ? Az egyiptomiak rájöttek, hogyan küszöbölhetik ki a gravitációt, ismerték a levitáció titkát. Egy másfajta energiát... Tudjuk, hogy a káldeus papok pusztán szavak utján szent gépezeteket müködtettek, és hogy a karnaki meg thébai papok a hangjuk erejével is ki tudtak nyitni egy templomajtót...

Villamosság, radioaktivitás, atomenergia: a valódi beavatott tudja, hogy ezek metaforák, fedőnevek, konvencionális hazugságok, legjobb esetben is csak szánalmas pótlékai egy sokkal ősibb és elfeledett erőnek, amelyet a beavatott keres és meg is fog ismerni egy szép napon..."

Mindezt Umberto Eco: A Foucault-Inga (dekonspiráció) cimü regényéből idéztem. Ugy látszik, ő már előre látta Julius Gyula festői utját. Talán az ecset és az ólomlemez, no meg a festék érintkezése idővihart, és a multba is eljutni képes telepatikus agyhullámokat generál. A varázserő legalább annyira magában az ólomban is benne van, mint Julius Gyula festői alkimiájában: mókusszőrszálaiban, rézgálicában és bölcsek köve-

törmelékeiben.

Az ólom és a többi titokzatos fémek mindig is korszakokat jelöltek. A régiek meséi arany-, ezüst- és vaskorról szólnak, ma kő-, bronz- és vaskorszakról illik beszélni. Egy évtizede még a könnyüfémek koráról álmodtak a tudósok, a valóságban bebizonyosodott, hogy ujra egy olyan nehézfémkorszakban élünk, mint amilyenben az római birodalom is kimult: az emberi és társadalmi szervezetekben lerakódott mérgező ólom hat ránk is. Julius mágikus szentélyének szépsége és iróniája - ez különleges, ritka párositás - ugy küzd e halál ellen, hogy kibeszéli annak titkát.

Hallgassák szeretettel!

Szegő György

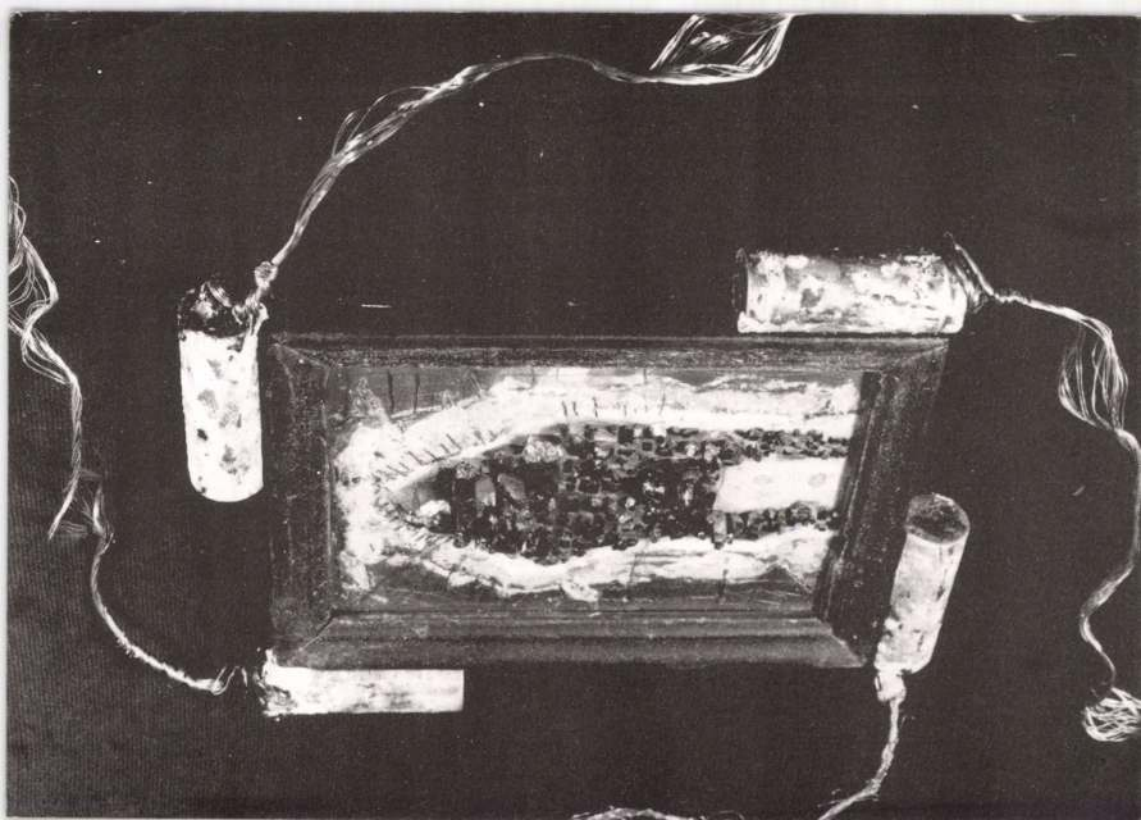

MEGHÍVJUK ÖNT

JÚLIUS GYULA

TÁJGÉPEK

CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

1995.SZEPTEMBER 21-ÉN 17 ÓRÁRA
A VIGADÓ GALÉRIÁBA.
(BUDAPEST V.,VIGADÓ TÉR 2.)

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA: DR.ÖVEGES JÓZSEF

VIGADÓ GALÉRIA

MEGTEKINTHETŐ:1995 SZEPTEMBER 21-TŐL OKTÓBER 8-IG,HÉTFŐ KIVÉTELÉVEI NAPONTA 10-18 ÓRÁIG.

Július Gyula kiállítása

A képeket készítették: Bernardo Reis, Alberto de Campos, Ricardo Soares, Alvaro Pessoa, Fernanda Caeiro

Megnyitja Török Tamás 1999. október 20-án, szerdán 17 órakor. Megtekinthető 1999. november 21-ig, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig. Budapest Galéria Kiállítóháza (Budapest III., Lajos utca 158.)

Támogatók: MAK, NKA, Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága, Perion

A képzőművészet Paksnál...

A Paksi Képtár új szerzeményei

LÓSKA LAJOS

A MÚLT ÉV VÉGÉN ÜNNEPELTE tízesztendős fennállását a *Paksi Képtár*. A jubileum előtt az intézmény munkatársai az *Új szerzemények 1996–2001* című tárlattal, valamint színes, reprezentatív katalógus megjelentetésével tisztelegtek. A gyűjtemény 1991-es megnyitásáról, új szerzeményeikről az *Új Művészet* folyóirat rendszeresen beszámolt, hagyományt követünk tehát, hogy legfrissebb kiállításukról is hírt adunk.

A Paksi Képtár *Halász Károly* képzőművész, képtárvezető sikeres szervező munkáját dicséri, illetve a megszólított művészek önzetlen, gáláns adományozó készségét. A törzsanyag ugyanis a 90-es évek legelején zömmel ajándékozások útján, később a Kulturális Minisztérium és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta vásárlások révén született. Nem véletlen tehát, hogy a kollekció, pontosabban annak első fele a hajdan volt *Pécsi Műhely*-tag Halász generációs társainak munkáiból keletkezett. Ott találjuk köztük a hatvanas évek végén induló nagy generáció tagjainak zömmel új hullámos alkotásait, így *Bak Imre, Nádler István, Hencze Tamás, Keserü Ilona* new wave-es festményeit, *Jovánovics György* színezett gipszreliefjeit, továbbá a fiatalabb nemzedékhez tartozó, ugyancsak transzavantgárd alkotók – *Kelemen Károly, Mulasics László, Sebestyén Zoltán, Soós Tamás, Koncz András* – képeit. Modern művészetünk konstruktív, minimalos irányzatait többek között *Csiky Tibor, Heritész Gábor, Fajó János, Maurer Dóra, Haász István, Halász Károly* alkotásai képviselik. Az alakulásnak erről az első gyűjteményt teremtő fázisáról 1998-ban katalógus is megjelent, amelyben már az újfestészet után, a kilencvenes évek első felében-közepén fellépő generáció tagjainak – *Július Gyula, Gerber Pál, Gaál József, Baksai József, Csontó Lajos* – művei is szerepelnek, bizonyítva a kollekció naprakészségét.

Mivel többször is tudósítottunk – többek között *Romváry Ferenc* és *Szabó Júlia* – a paksi kollekció gyarapodásáról, írásom az elmúlt hat esztendő új szerzeményeinek, az ebből kialakított legújabb kiállításrésznek a bemutatására, ismertetésére koncentrál. Ami az újrarendezett anyagban a korábbi koncepciótól eltér – és szerencsés ötletnek bizonyult –, az a Pécsi Műhely 1970-es évek elején szervezett tájakcióinak, illetve az ezekről készült dokumentumfotóknak a szerepeltetése. A pécsi műhelyesek az elsők között készítettek a hetedik évtized elején Magyarországon land art akciókat. Egy ilyen akció dokumentuma *Kismányoki Károlynak a Kék csík land art* című (1970) nagyméretű, farostra kasírozott feketefehér felvétele. A másik, már inkább a fotóhoz, a koncept művészethez köthető téma a tárgy és árnyék kapcsolatának a tanulmányozása, rögzítése. Emlékeim közül én is előbányásztam egy még a „régi", 1978-as *Mozgó Világ*ban megjelent fotósort, melyen *Ficzek Ferenc* saját falra vetülő árnyékát, illetve kezét rajzolja körül. A bemutatón a művésznek a *Székek* című, 1973-ban készült, székeket s azok árnyékait kilenc fázisban rögzítő, a világítással manipuláló fotósora látható (2000-es vásárlás). Kétségtelen, hogy ezt a munkát *Joseph Kosuth* konceptuális alapműve, az *Egy és három szék* ihlette. Csakhogy Ficzeknél sem az eredeti tárgy, sem annak leírása nem szerepel a fotón, csupán a sejtelmesen és koncepciózusan megvilágított ülőalkalmatosság és árnyéka(i). Nem véletlen tehát, hogy bennem nem csak Kosuth munkáját, de Platón barlanghasonlatát is felidézte. A modern művészetünkben a székábrázolásoknak különben is jelentős a tradíciója. Emlékezzünk csak *Schaár Erzsébet Székek* című (1967–72) kisbronzaira vagy *El-Hassan Róza Feszített szék* (1995) című kompozíciójára. Neki különben szerepel munkája (igaz, nem ilyen tárgyú) a kiállításon. Magam részéről nagyon jó ötletnek tartom a Pécsi Műhely tevékenységének kiemelt bemutatását, ugyanis ez a gesztus a lokális értékekre hangsúlyosabban felhívja a figyelmet. Ugyancsak újonnan, 2001-ben vásárolt munka a Szürenonnal induló *Türk Péter*nek a sejtelmes *Fenomének* I–V. (1985) sorozata, illetve *Pinczehelyi Sándor*nak a napjainkra már emblémává érett, a politikai jelképeket visszatárgyiasító *Sarló és kalapács* című (1973) szerigráfiája (a művész ajándéka: 2001).

Gaál József: Festmény, 1992
nemez, olaj, 134,5×127 cm

Az *Új szerzemények 1996–2001* című tárlat azonban mégis elsősorban a kilencvenes évek második felére és az ezredforduló művészetére koncentrál. Ezen belül is nagy vonalakban öt műfajra, stílusra: a kilencvenes évek közepének nagyrészt fotón dokumentált újkonceptjére

Július Gyula: A Duna Paksnál..., 1993
pozdorja, réz, rézgálic, 855×122 cm

(*Pál Csaba, Keserue Zsolt* stb.), az installációművészetre, a monokróm festészetre. Az ezredforduló közkedvelt két kifejezésmódja közül szerényebben az új figuratív festészetre, hangsúlyosabban a komputerprintekre. Ilyenkor nyugtázza némi elégedettséggel a szemlélő, hogy ha a velencei biennálén nem is keltenek túl nagy feltűnést a magyar kiállítók, a hazai múzeumi anyag gyarapításánál figyelembe veszik a biennálén való szereplést. Jó példája ennek többek között *Erdélyi Gábor* monokróm műve vagy *Komoróczky Tamás* színes fotója.

Ha kicsit részletesebben is végigtekintünk a tárlat utolsó, új szerzeményeket bemutató termén, mindenképpen meg kell emlékeznünk Komoróczky Tamásnak az elcserélt, illetve elveszített műanyag fejét bemutató fotóiról (*Komyo fej*, I–II., 1997), *Kámán Gyöngyi*nek a magát gyóntatóként, szakrális személyként megörökítő fekete-fehér fényképéről (*Cím nélkül* I., 1997). Az olajfestmények között ott találjuk az új figuratív *Szépfalvi Ágnes*nek párkányra támaszkodó, tengert néző, fekete ruhás hölgyeket megjelenítő, visszafogott, kicsit melankolikus-metafizikus olajfestményét (*A tenger*, 1997). E *Baranyai Leventé*től *Nemere Réká*ig vagy *Szűcs Attilá*tól *Győrffy László*ig tartó figurális vonulat súlyához, szerepéhez mérten kissé háttérbe szorult, erősíteni lehetne velük a gyűjteményt. A figurális kifejezésmódhoz kapcsolható *Nemes Nikolett*nek emblémákat, piktogramokat feldolgozó, narancs színárnyalatú, kisméretű vászna (*Framboise – Nincs bocsánat* 6/1, 1998). Természetesen célszerű lenne bővíteni a monokróm anyagot is, annak ellenére, hogy *Erdélyi Gábor*nak egy igen szép és talán a monokrómok között viszonylag színes, szürke-narancs, a szürkére foltszerűen ráfolyó narancs színekből felépülő selyemfestménye reprezentálja e visszafogott kifejezésmódot (*Szárad*, 1998). Mellé, mondjuk, elkelne egy *Gál András*-kép vagy akár egy *Sebők Éva*-mű. Ugyanez elmondható – és a számítógépes nyomatok beszerzése ma még nem annyira költséges – a printekről is, melyeket a tárlaton többek között *Koronczi Endre* nagyméretű színes munkája – *6002030V09* – képvisel. Megvan – sajnos a raktárban – *Csontó Lajos*nak szöveges, ugyancsak konceptuális ihletésű printsora. Végezetül a bemutató figyelemreméltó darabja *Gaál József*nek totemszerű, archaizáló, szorongásos növényembereket ábrázoló képe (*Festmény*, 1992), illetve *Július Gyula*nak a hely szellemét megidéző, ugyancsak az elmúlt esztendőben szerzett, quasi természettudományos képinstallációja A *Duna Paksnál...* (1993).

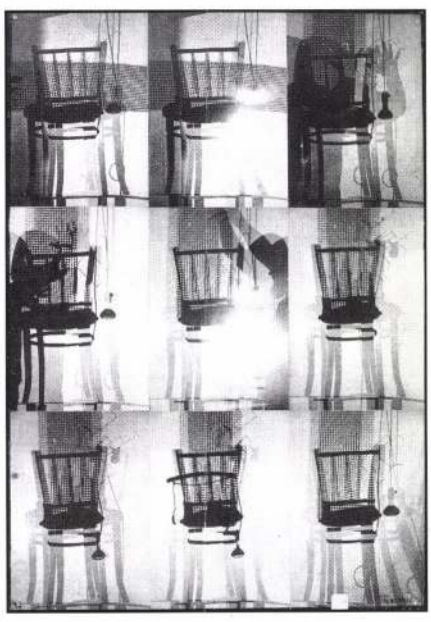

Ficzek Ferenc: Székek, 1973
fotó, 64×45 cm

A felvonultatott anyagot látva bátran állíthatjuk, hogy a képtár a maga több mint hétszáz darabos kollekciójával a kortárs hazai anyagot gyűjtő – a pécsi, a kiscelli, a székesfehérvári, sőt újabban a győri – intézmények kisebb de egyenrangú tagja. Dinamikusan fejlődő, naprakész anyagának gyarapítása biztató távlatokat ígér. Eközben természetesen nem árt megszívlelniük *Perneczky Gézá*nak a katalógus bevezetőjében leírt gondolatait: „*A kalandos kezdetek és a személyes áldozatkészséggel magyarázható meglepő eredmények első, hősi korszaka felejthetetlen marad azok számára, akik megértették Halász kezdeményezésének fontosságát, és ott bábáskodtak a Képtár világra jötténél. Ám a romantikus kezdeteket előbb-utóbb itt is fel fogja váltani a racionális módon megszervezett és munkamegosztásra épülő szürkébb professzionalizmus. Magyarán, az első évtized után lehet, hogy kevesebb lesz a „csoda", és több a józan szakmai rutin, de remélhetőleg több lesz a pénz is. Most állunk ugyanis azon a küszöbön, amikor eldől, hogy elég erősek-e ennek az intézménynek a fundamentumai, hogy hány évtizedes, esetleg évszázados jövő vár a Paksi Képtárra.*"

E rövid kedvcsináló intellektuális ízelítő után kívánom a teljes stábnak, hogy a modern magyar művészet értékeit napra készen és igen színvonalasan bemutató Paksi Képtár legyen legalább olyan népszerű, ismert országszerte, és bonyolítson le akkora forgalmat, mint a szomszédságában álló dunakömlődi Halászcsárda. Tudom, hogy ez az összehasonlítás nem kifejezetten művészettörténeti, ám a nagyobb látogatottság érdekében talán érdemes lenne egy művészpresszót vagy akár éttermet üzemeltetni az épületben, akkor ugyanis egyszerre lehetne vizuális és kulináris élvezetekben részesíteni az éppen arra utazó művészetszerető érdeklődőt, meg lehetne növelni a látogatók számát, hiszen a látványnak sem utolsó klasszicista épület nincs messze a Pécs felé vezető forgalmas főúttól.

A fentebb leírt néhány sort természetesen gondolatban máris zárójelbe teszem, és még egyszer felhívom a figyelmet a kortárs magyar képzőművészetet felvonultató nívós, naprakész képzőművészeti anyagra, hiszen a képtárnak ez az igazi, mindenekfölötti értéke.

JULIUS Gyula

LÓSKA Lajos: Az egypólusu mágnestől Lajka kutya kenotáfiumáig. : Julius Gyula müveiről. = Uj Művészet, III.évf.3.sz. 1992 24 -27.p. ill.

Julius Gyula

Meghívó: A gondolat formái I-II

Óbudai társaskör

Lásd: Beöthy Balázs.

1993 máj 11 – jún 13 – júl 18

I. rész II. rész

JULIUS GYULA

KIÁLL: Fiatal Művészek Klubja, 1992
ism. SZEGŐ György: Ólommágia. = ÉS 1992. szept.18. 12.

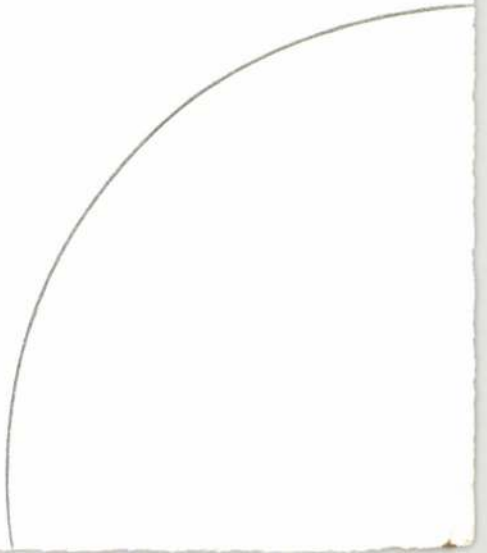

JÚLIUS GYULA

A székesfehérvári
Szent István Király Múzeum
meghívja Önt

Július Gyula
Smohay-díjas festőművész
kamarakiállítására.

A kiállítást megnyitja és a
Smohay Alapítvány 1995. évi díját átadja:

Néray Katalin művészettörténész
a Ludwig Múzeum igazgatója,

1995. szeptember 29-én, pénteken
délután 5 órakor
a Fekete Sas Patikamúzeumban.

Megtekinthető: 1995. október 22-ig,
hétfő kivételével
naponta 10-18 óráig (Fő utca 5.)

Fk.: Dr. Fülöp Gyula

Szent István Király Múzeum
8002 Székesfehérvár, Fő u. 6.
DÍJ HITELEZVE

Bakos Katalin
művészettörténész

Budapest XI.,
Lecke u. 3.
1119

SMOHAY JÁNOS ALAPÍTVÁNY

JÚLIUS GYULA

A veszprémi Művészetek Háza
szeretettel várja a

10 ÉVES
ELSŐ MAGYAR LÁTVÁNYTÁR

ETŰDÖK

című kiállítására
2000. február 12-én, szombaton 11 órakor
a Csikász Galériába

A megjelenteket köszönti:
SZÉKI PATKA LÁSZLÓ
költő

A kiállítást megnyitja:
SASVÁRI EDIT
művészettörténész

Az öt etűd: Piros-Fehér-Zöld, Fekete és arany, Rózsaszín, Passe-p Art, A halhatatlan giccs.

Öt, régóta érlelődő kiállítás vázlatával szerepel az Első Magyar Látványtár a Csikász Galéria gyönyörű öt szobájában.
Öt olyan vázlattal, amelyek teljes kibontásához egyenként is 6–800 m²-es tér lenne kívánatos. Ekkora kiállítóteret (ötször) megszerezni elég reménytelennek látszik, ezért e szokatlan döntés: kiállításvázlatokat építeni, kipróbálva egyúttal a tervek látványerejét is.
Szokatlansága ellenére magától értetődő a Látványtár döntése – kiállítási vázlatokat mutatni –, hiszen a kiállításrendezést önálló művészeti ágként kezeli, s gyakorolta eddig is.

VÖRÖSVÁRY ÁKOS
a kiállítás rendezője

A kiállításon szereplő művek szerzői

AIGLON (Sassy Attila), Albert Katalin, Almásy Aladár, Altorjai Sándor, Anna Margit, Barta Mária, Berhidi Mária, Birkás Ákos, Böröcz András, Bukta Imre, Dobos Gyula, E. Karinthy Vera, El Kazovszkij, Faragó Géza, Ganczaugh Miklós, Gerlóczy Gábor, Gondos István, Gross–Bettelheim Jolán, Hortobágyi Endre, Július Gyula, Kaponya Judit, Karina Horitz, Kelemen Kata, Konecsni György, Korniss Dezső, Kováts Albert, Kungl György, Kupferstein Imre, Nagy Ildikó, Nagyvári László, O. Papp Gábor, Pinczehelyi Sándor, Polgár Rózsa, Prutkay Péter, Román György, Sebastian Weissenbacher, Schnitzler János, Somogyi Győző, Stuiber Zsuzsa, Swierkiewicz Róbert, Székelyi Kati, Szemadám György, Szöllősi Endre, Tamás Noémi, Trószter Vera, Ujházi Péter, Vaszkó Ödön, Vörösváry Ákos, Záborszky Gábor, Zoltán Sándor, Zuzu-Vető,
valamint ismeretlen kismesterek a XIX. és XX. századból, talált tárgyak, fotók, könyvek, plakátok, természeti képződmények, régi üvegek és metszetek, porcelánok, ötvösmunkák, kisnyomtatványok és kegytárgyak, jelvények stb., stb., stb.

A kiállítás 2000. március 12-ig látogatható a Csikász Galériában – Veszprém, Vár u. 17. –
naponta 10-től 17 óráig.

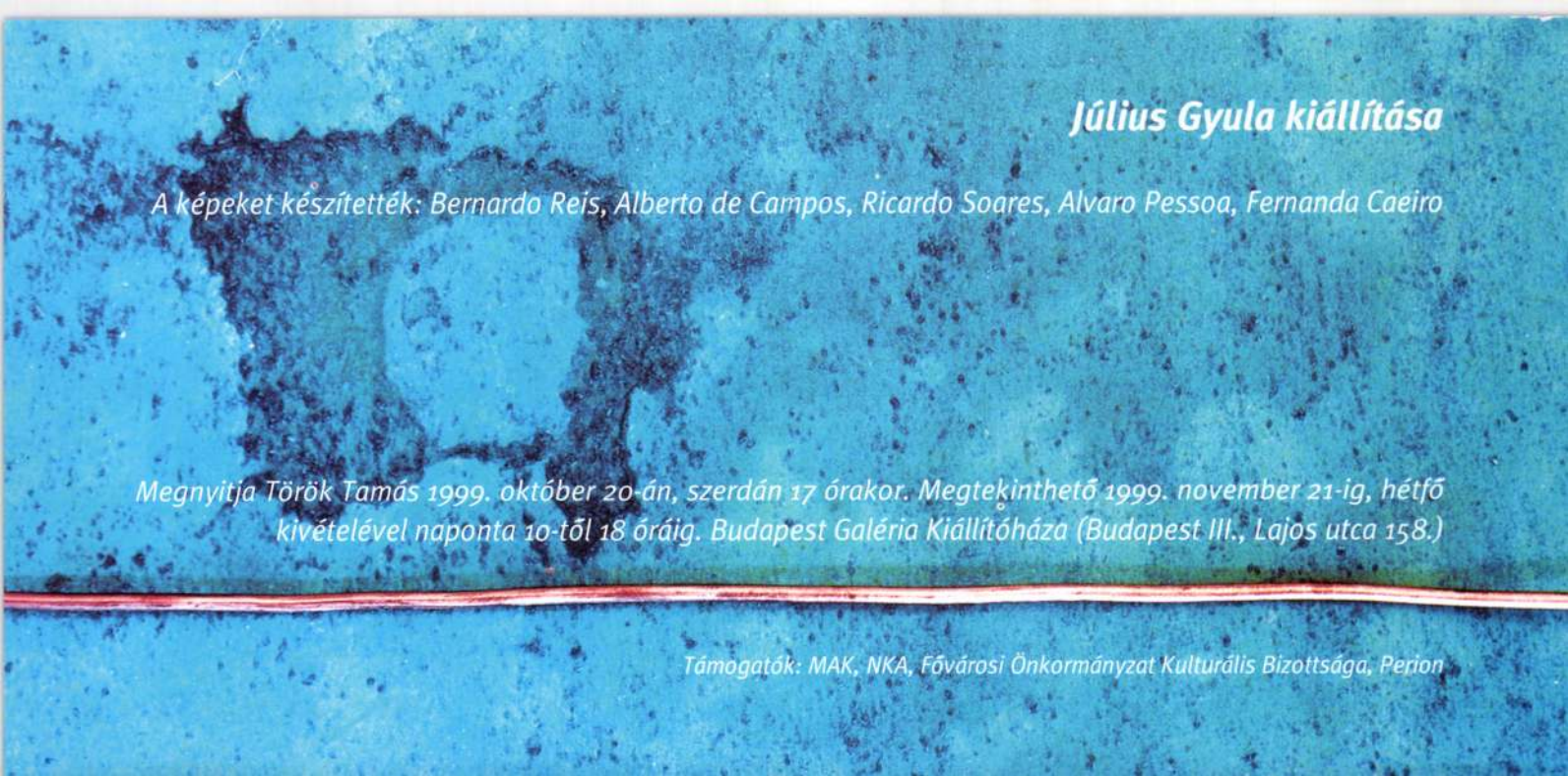

Július Gyula kiállítása

A képeket készítették: Bernardo Reis, Alberto de Campos, Ricardo Soares, Alvaro Pessoa, Fernanda Caeiro

Megnyitja Török Tamás 1999. október 20-án, szerdán 17 órakor. Megtekinthető 1999. november 21-ig, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig. Budapest Galéria Kiállítóháza (Budapest III., Lajos utca 158.)

Támogatók: MAK, NKA, Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága, Perion

JÚLIUS GYULA

KÍSÉRLET A TUDOMÁNYBAN ÉS A MŰVÉSZETBEN

A kísérlet lényege az *aktív kíváncsiság*. Mi történik, ha ezt meg ezt csinálom? Nem várok az eseményekre, hanem magam idézek elő „szándékos véletleneket". A modern művészet kísérletező művészet. Számtalan olyan kísérleti mű létezik, melynek a végkifejlete előre vagy egyáltalán nem vagy a korábbi próbálkozások révén éppen csak körvonalaiban volt ismert. Július Gyula képzőművész munkásságában a tudományos kísérlet komolysága spontán ötletekkel, intuícióval és iróniával színeződik. A produkció rangját elért iskolai kísérletek, demonstrációk gyakorlata – mint egykor Öveges József tanár úr műsoraiban – és a kortárs művész kísérletei egyéni művekben találnak egymásra. A művész legutóbbi kiállítását dr. Öveges József (1895–1979) nyitotta meg – videoszalagról. A képernyőn látható kísérletet Július Gyula élőben ismételte meg a verniszázs keretében.

– Öveges professzorral való kapcsolatod kettős. Komoly, tréfás, vagy mind a kettő?

– A dolog kétélű. Egyrészt valóban komoly. Hiszen az embernek vannak tapasztalatai, meghatározó élményei, amelyekből merít, voltak mesterei, akiktől tanult, és ezek között ma is nagyon fontos számomra – mint gyermekkori emlék – az Öveges professzorral való „találkozásom". Ez a furcsa kis ember rendkívüli közvetlenséggel, egyszerű, hétköznapi tárgyak segítségével magyarázott meg bonyolult fizikai jelenségeket. Különös varázsuk volt az előadásainak, ráadásul a legfogékonyabb életkorban hallhattam-láthattam őket. Sajnos, a többségük nem maradt fenn: az adásokat nem rögzítették. Amit mégis videoszalagra vettek, az megjelent a Nemzeti Tankönyvkiadó CD-ROM-ján. Képzőművészként ma úgy gondolom, hogy Öveges tévéműsorai *performance*-számba mentek, furcsa tárgyegyüttesei *objektek* voltak.

Ha manapság az ember képzőművészettel foglalkozik, fontos, hogy több áttételt alkalmazzon, „dupla csavarokat" építsen a műbe. Számomra fontos az irónia, meg persze az önirónia. Ennek lehet a hatása „komolytalan". Egy sokkal korábbi példa: a húszas években *Marcel Duchamp* a maga reliefforgóival vett részt egy feltalálókat és találmányaikat bemutató kiállításon. Nyilvánvaló az irónia: egyfelől a festő bizonyára nem gondolta, hogy művei hétköznapi értelemben véve „találmányok" lettek volna, másfelől bizonyára meg volt győződve munkája nagyfokú szellemi értékéről. Végső soron a *Nagy Üveg* című műve is felfogható a negyedik dimenzió megragadására irányuló „fizikai kísérletként". Hasonlóan a századelő technikai haladásába vetett hitéhez, az én gyermekkoromban is az volt a levegőben, hogy a világ nehézségek nélkül megismerhető és az ember céljai szerint formálható. „Tudományos-technikai forradalomban" éltünk, ez volt a hivatalos álláspont, ezt sugalmazták mindenfelől. Amit tanultunk, az mind arról szólt, hogy van egy végtelen egyenes vonal, s ha ezen megindulunk, elképesztő dolgok fognak történni velünk...

– Ezért éreztem a kiállításodon bizonyos különös kapcsolatot a műveid és a millenniumi idők között. Az első világháború előttre volt jellemző a pozitivizmus elterjedtsége, az a meggyőződés, hogy a világ megismerhető, csak szorgalmas aprómunka kérdése az egész. Minden kis részletet ki kell kutatni, le kell írni, le kell fényképezni..., és a részekből összeáll az Egész. S úgy látszik, ugyanezt a pozitivista légkört érzékelték a brezsnyevi időkben is.

– Tulajdonképpen igen. Ez, persze, nem a politikai szólamokból táplálkozott, hanem például a matematika- és fizikaórákon megtanult képletek helyességébe vetett hitből. A fizika mindennapi törvényszerűségeinek érvényesnek kell lenniük manapság is, amikor a világ megismerhetőségének fogalma vagy egyes fizikai tételek helyessége erősen kérdésessé vált. Az például, amikor ész- ☞

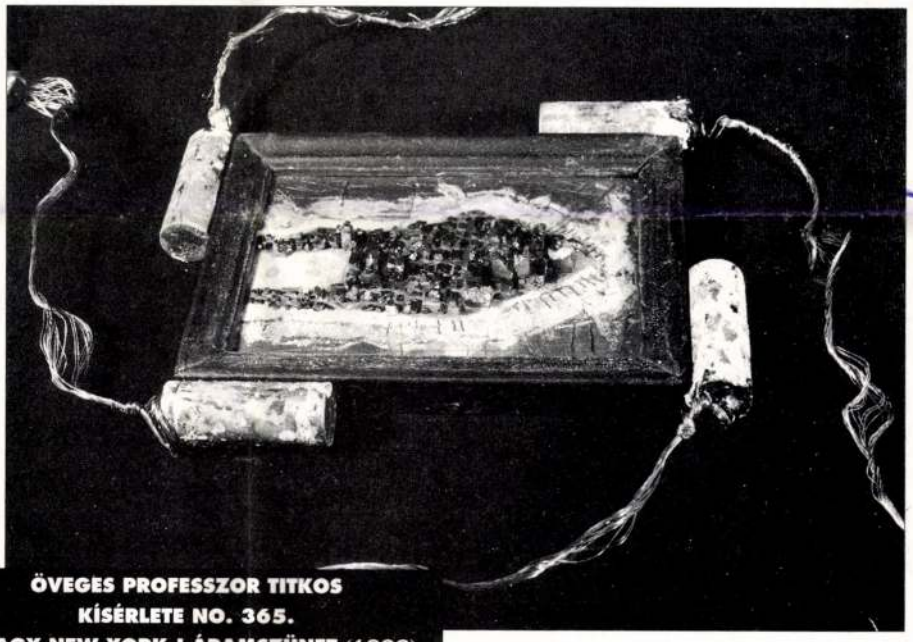

ÖVEGES PROFESSZOR TITKOS KÍSÉRLETE NO. 365. A NAGY NEW YORK-I ÁRAMSZÜNET (1993)
NÉGY HASZNÁLT ELEM KERETEZI A GALENIT KRISTÁLYOKBÓL FELÉPÍTETT MANHATTAN-FÉLSZIGET MINIATŰR MODELLJÉT.

EGY VINKLI THÁLÉSZNAK (1992)
ÓLOM, RÉZ, SAVAK

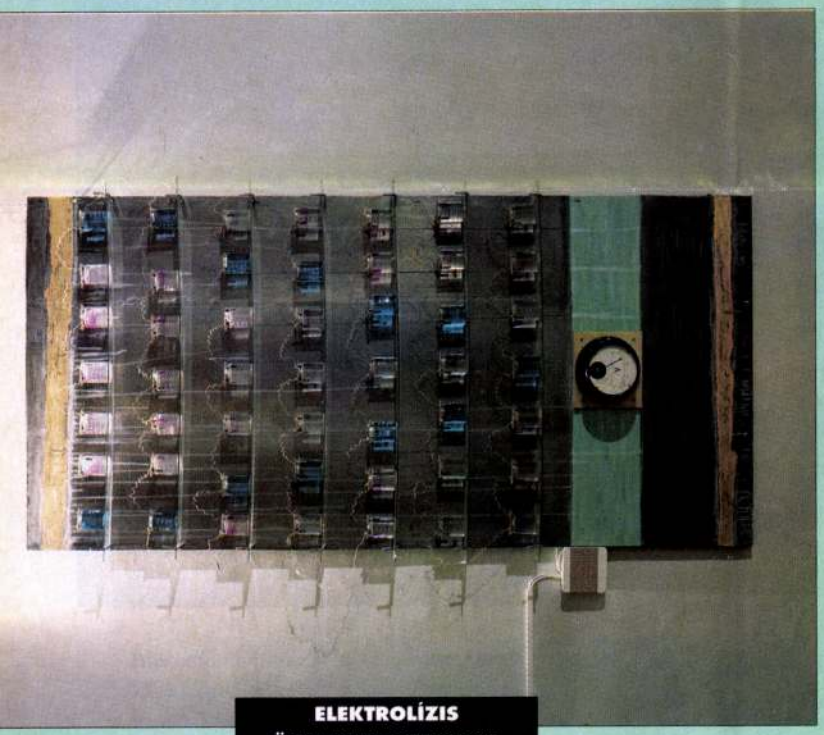

ELEKTROLÍZIS ÖVEGES PROFESSZOR EMLÉKÉRE (1995)
FENOLFTALEINNEL ÉS RÉZGÁLICCAL TÖLTÖTT ÜVEGCSÉKEN 220 V FESZÜLTSÉGET VEZETTEM ÁT. AZ OLDATOKBÓL KIVÁLÓ ISZAP, ILLETŐLEG AZ ÁRAM HATÁSÁRA ELSZÍNEZŐDŐ FOLYADÉKOK ADTAK KI EGY KÉK „V" JELET, A FESZÜLTSÉG JELÉT.

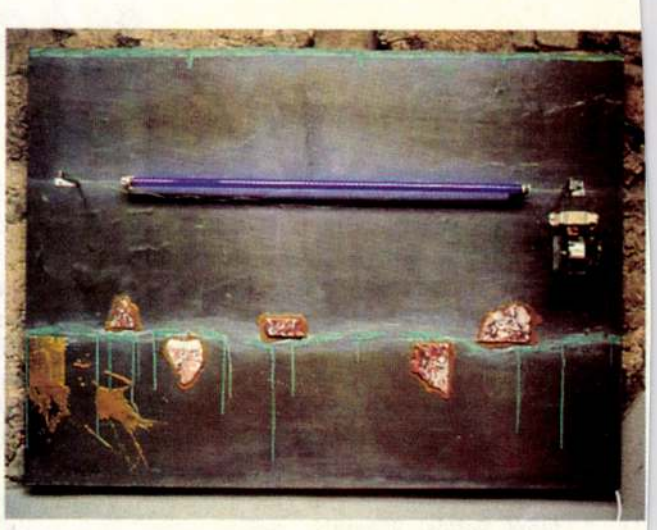

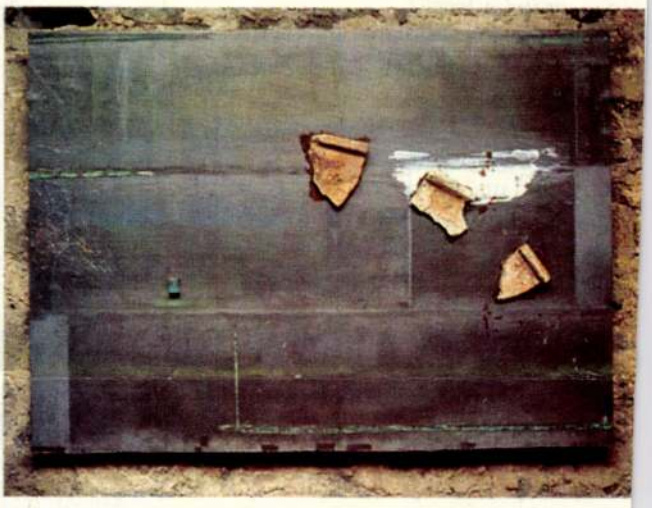

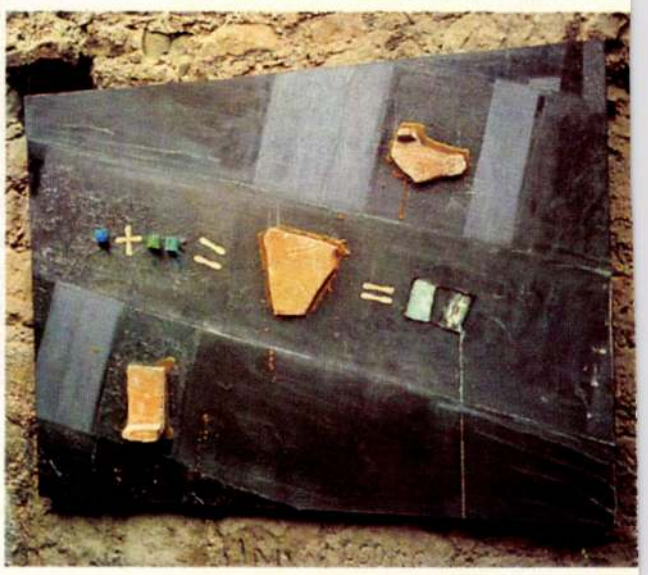

LIMES I. II. III.
(1993)
ÓLOM, MÁRVÁNY,
NEON,
ELEKTROMOS MOTOR

SZIKRARAJZ (1994)
EGY ÜVEGLEMEZ ARANYFÜSTTEL BEBORÍTVA. A VÉKONY FÓLIA MEG VAN SZAKÍTGATVA ÉS A 8000 VOLT FESZÜLTSÉG EZEN ÁTVEZETVE BIZONYOS HELYEKEN ÁTÜT-ÁTSZIKRÁZIK. EZ ÁBRÁT: SZIKRARAJZOT AD.

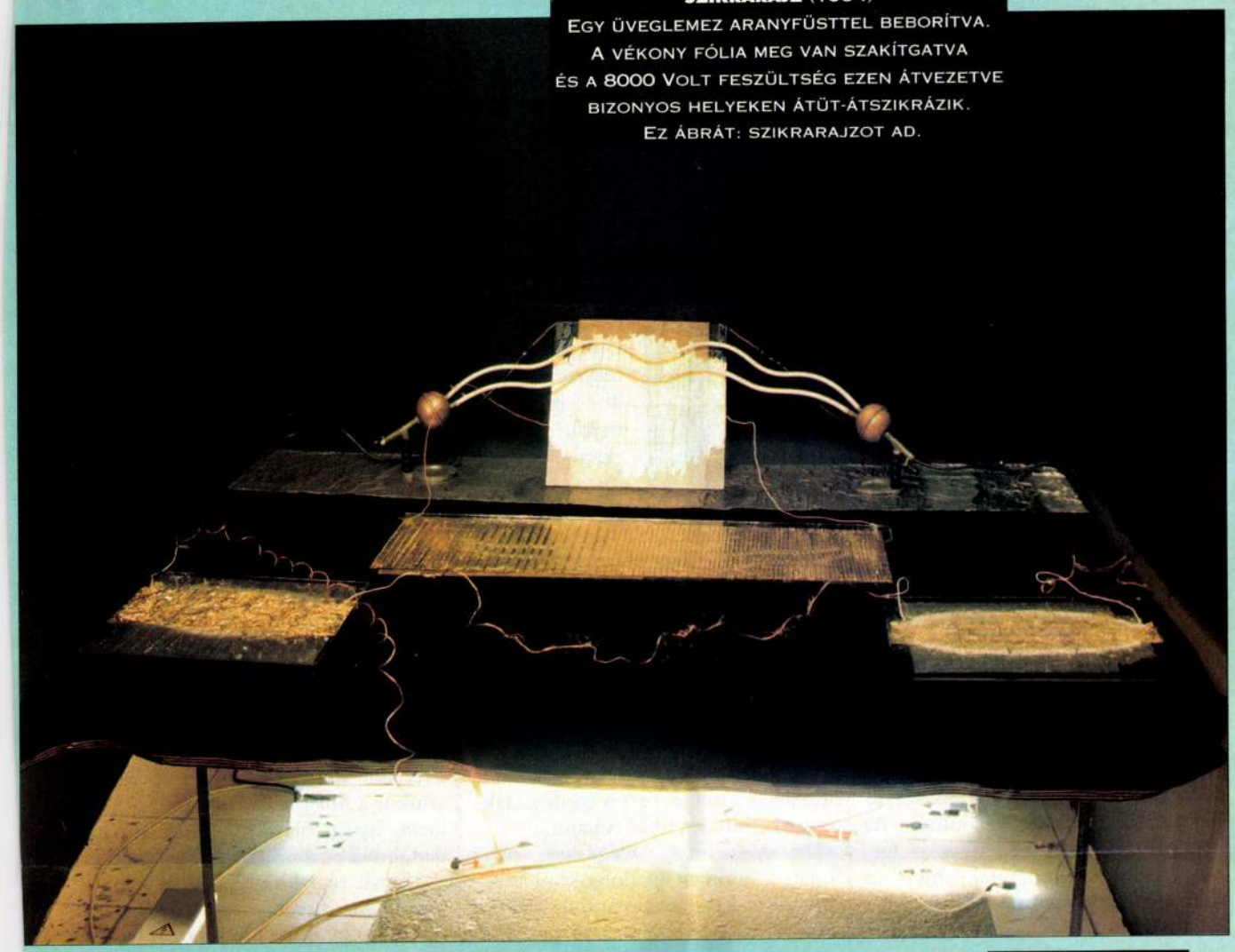

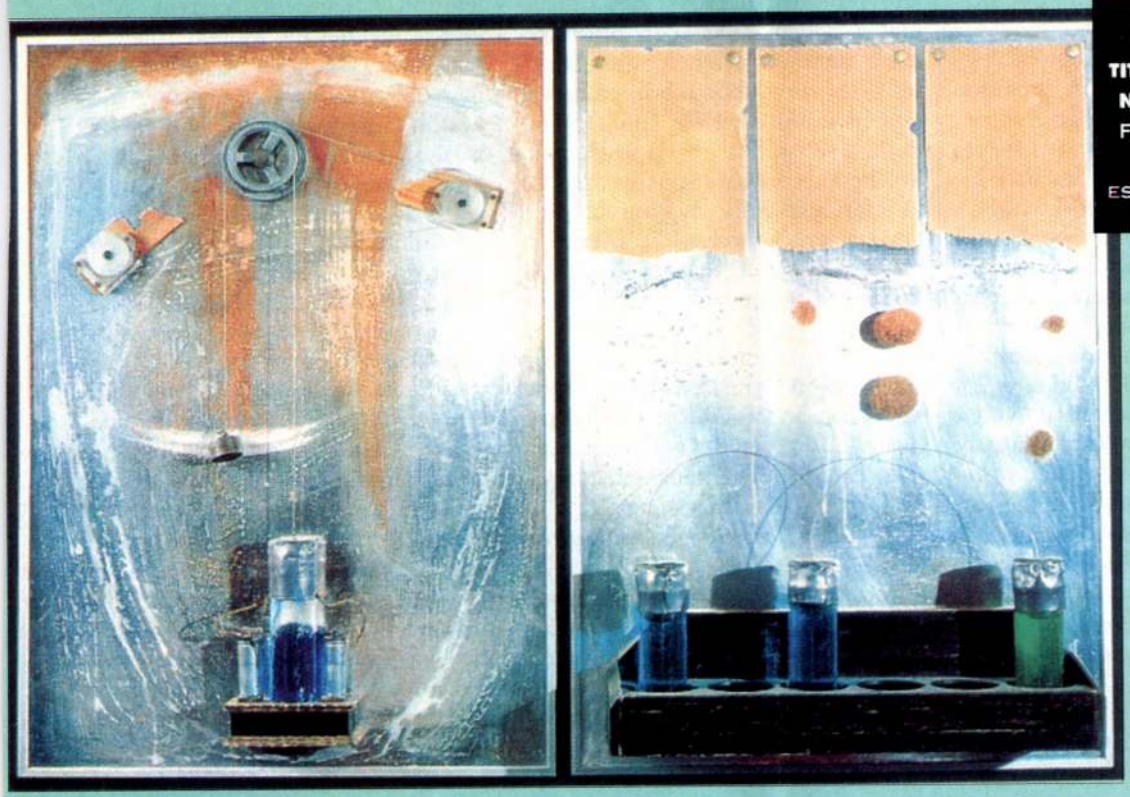

ÖVEGES PROFESSZOR TITKOS KÍSÉRLETEI NO. 379 (1993)
FIKTÍV KÍSÉRLET ÖVEGES ESZKÖZKÉSZLETÉT HASZNÁLVA.

TEMPERANCE (1991)
EGY ÓS-AKKUMULÁTOR FESZÜLTSÉGÉT TÁBLAKÉPBE VEZETVE, A FÖLDRE HELYEZETT TÜKÖRFALÚ AKVÁRIUMON LÉVŐ KIS IRÁNYTŰK MOZOGNI KEZDENEK. (VALÓJÁBAN AZ AKVÁRIUM ALATT EGY MÁGNES MOZOG.)

lelték az antianyag egy részecskéjét, olyan esemény volt a fizikában, amely számos addigi törvényszerűség megfogalmazását átalakította. Az ironikus alapállást éppen ezért tartom nélkülözhetetlennek, mert az önmagát iszonyúan komolyan vevő pozitivizmussal szemben a kételyt, a lehetőségek pluralizmusát rejti magában. Persze az embernek szüksége van arra, hogy egyes dolgokat legalább a napi gyakorlatban biztosan tudjon. Én ebben látom az Övegesféle kísérletek jelentőségét. Öveges József piarista pap és fizikatanár kísérletei számomra hasonlóak voltak a templomokban celebrált rituális cselekményekhez, szertartásokhoz, ahol az anyagban ugyancsak minőségi változások mennek végbe. De hasonlíthatom akár az alkimisták tevékenységéhez, amelyek során nem is a bölcsek kövének a megtalálása volt a lényeges, hanem a napi rítus, amely misztikus lelki szükségleteket is kielégített. Az embernek szüksége van rítusokra. Számomra az alkotás, illetve ezen belül is a kísérletezés nyújtja ezt az élményt.

– Vagyis nem csupán a mű, hanem az alkotás folyamata is roppant hangsúlyos számodra.

– Igen, sőt mostanában olyan dolgokat készítek, ahol valamilyen elektromos vagy kémiai folyamat eredményezi a rajzot vagy képet, tehát a művet egy valóságos fizikai vagy kémiai kísérlet formálja.

– Akkor tehát a te munkáid nem kvázikísérletek vagy kísérletparódiák?

– Olykor a mű parafrázis, vagy csak egy fintor. De előfordul, hogy nyolc-tízezer volt kering benne, s ez már igazán nem játék. Hogy milyen műszaki apparátust tudok mozgósítani egy-egy installációhoz, az inkább csak pénzkérdés. Nagyritkán találkozom olyan kutatókkal, akiket komolyan érdekel, sőt inspirál az általam felvázolt berendezésnek – az általam létrehozandó műnek – a terve. Tőlük komoly segítséget kapok, mert talán úgy gondolják, hogy az én „őrült berendezéseim" létrehozása közben a másféle szemlélet révén esetleg csakugyan „fölfedeződik" valami.

De visszatérve Övegeshez, pénz híján a hétköznapi dolgokból is lehet csodákat elővarázsolni. Nekem éppen kísérleteinek „arte poverás" tárgyrepertoárja tetszik. Ezt a fogalmat a hatvanas években természetesen nem ismerhették, de a kidobott konzervdobozokból, műanyag tányérkákból, tejfölös poharakból, csokoládépapírból és laposelemekből készített demonstrációs tárgyak, kísérleti eszközök nagyon hasonlítanak a szegény kelet-közép-európai művészet kelléktárához. Közel áll hozzám ez az anyaghasználat, a barkács módszerek, „az amatőr feltaláló", a szórakoztató fizika, az egykori *Ezermester Magazin* világa. A rozsda, az oxidáció, a rothadás, bomlás pedig szintén kézenfekvő jelentést hordoz, ha az ember képeken, tárgyakon, mobilokon alkalmazza.

– Van neked valamilyen természettudományos képzettséged is?

– Nincs. Képzőművészeti Főiskolát végeztem. De „amatőr fizikus" módjára szinte minden népszerű tudományos magazint elolvastam. Kedvenc olvasmányom volt a *Delta* és az *Élet és Tudomány*. Valami átszivárgott ezekből a lapokból, a sorok közül, az apróbb hírekből, ami a napi sajtóban nem nyilvánulhatott meg. Az, hogy nem egészen olyan a világ, amilyennek azt hivatalosan sugalmazzák.

– Ennek a művészetnek a folytatását, a kifutását hogyan ítéled most meg?

– Megint érdekelnek a hagyományos műfajok, a *táblakép*, a *grafika*. Úgy érzem, a régi művészet ma jobban inspirál. Másfelől itt vannak az új kihívások, mint a *számítógép* és az *internet*. Rendszeresen készítek tévéműsorokat, s ezek tanulságait is szeretném beépíteni a műveimbe.

– Kit tartasz mesterednek?

– Elsorolhatnék néhány nevet, akiktől a Főiskolán tanultam, vagy akiket példaképemnek tekintek, de igazi mestert, egyetlen nevet nem tudnék mondani. Ezért is lehetséges, hogy Öveges is egyike lett mestereimnek a *képzőművészet*ben. Ha körülnézek a kortárs művészetben, egyre kevesebb inspirációt kapok. Ezért szívesebben járok régi gyűjteményeket, ókori és középkori művészetet nézni – és *technikatörténeti múzeumok*ba. Érdekes élményem volt például, amikor a *Magyar Elektrotechnikai Múzeum* igazgatójával, *Jeszenszki Sándor*ral találkoztam. Egy metszetekkel illusztrált régi könyv alapján szerettem volna egy kísérletet elvégezni, illetőleg egy művet létrehozni, és telefonon a segítségét kértem. Mire este a megbeszélt időben fölkerestem, már készen állt a modell. Legnagyobb meglepetésemre úgy működött, ahogyan én elgondoltam. Ő is olyan embernek bizonyult, akit a kísérletezés és az alkotás kapcsolata *másképpen* is érdekel. Ebből barátság szövődött. Egy nap kinyitott egy elektromos berendezésekkel zsúfolt kis szobát, s büszkén mutatta: mindezt Öveges professzortól örökölte, akit személyesen ismert.

Az Elektrotechnikai Múzeumot különben föltétlenül ajánlom mindenkinek. Olyan tárgyanyag gyűlt ott össze, ami nemcsak tudomány-, de művelődéstörténeti szempontból is fontos. A bakelitfogantyúknak és a rézcsapoknak a korstílussal megegyező világa fantasztikus tárgykultúrát tükröz. Egy szecessziós lámpa, tűzhely vagy vasaló a maga iparművészeti igényű megformázásával kortörténeti relikvia is amellett, hogy a régi idők „csúcstechnikáját" hordozza.

KOVÁTS ALBERT

Július Gyula

A Karinthy Szalon, a Dajka Margit Alapítvány
és a Városi Művészeti Múzeum
tisztelettel meghívja Önt, Családját és
Barátait

A MI LÉGITÁRSASÁGUNK

című képzőművészeti kiállítás

megnyitására

2002. március 23-án, 17 órára

a Városi Művészeti Múzeum Képtárába.
(Esterházy-palota, 9021 Győr, Király u. 17.)

A kiállítást rendezte:
HORVÁTH KÁROLY
és
RAUM ATTILA

Megnyitóbeszédet mond:
PÁPAI EMESE
művészettörténész

Közreműködik:
LÍBOR DÓRA fuvola
LEHÖCZ ALEXANDRA fuvola

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ:
2002. május 12-ig,
hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.

KIÁLLÍTÓ MŰVÉSZEK

ATLASZ GÁBOR
BARABÁS MÁRTON
BUKTA IMRE
CSEMNICZKY ZOLTÁN
EF ZÁMBÓ ISTVÁN
FEHÉR ZOLTÁN
FE LUGOSSY LÁSZLÓ
FÖLDI PÉTER
FÜR EMIL
GAÁL JÓZSEF
GERBER PÁL
JÚLIUS GYULA
EL KAZOVSZKIJ
MUZSNAY ÁKOS
REGŐS ISTVÁN
SZOTYORY LÁSZLÓ
SZURCSIK JÓZSEF
UJHÁZI PÉTER
ZOLTÁN SÁNDOR

JÚLIUS Gyula

A székesfehérvári
Szent István Király Múzeum
meghívja Önt

Július Gyula
Smohay-díjas festőművész
kamarakiállítására.

A kiállítást megnyitja és a
Smohay Alapítvány 1995. évi díját átadja:

Néray Katalin művészettörténész
a Ludwig Múzeum igazgatója,

1995. szeptember 29-én, pénteken
délután 5 órakor
a Fekete Sas Patikamúzeumban.

Megtekinthető: 1995. október 22-ig,
hétfő kivételével
naponta 10-18 óráig (Fő utca 5.)

Fk.: Dr. Fülöp Gyula

Szent István Király Múzeum
8002 Székesfehérvár, Fő u. 6.
DÍJ HITELEZVE

Végh János
művészettörténész
Iparművészeti Föiskola
Budapest XII.,
Zugligeti út 11-25.
1121

SMOHAY JÁNOS ALAPÍTVÁNY

JULIUS GYULA

KIÁLLÍTÁSOK A MŰCSARNOK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL
EXHIBITS ORGANIZED IN COLLABORATION WITH MŰCSARNOK PALACE OF EXHIBITIONS

Budapest, Instituto Italiano di Cultura per l'Ungeria – Artisti ungheresi in Italia negli Anni Ottanta – 1993. október 2-október 14.
Visegrád, Salamon torony
Duna project, 7 Dunamenti országból
Jörg Schlick (Ausztria), Nedko Solakov (Bulgária), Miroslav Mandic (Jugoszlávia), Julius Gyula (Magyarország), Leni Hoffmann (Németország), Oradea Group (Románia), Ugo Rondinone (Svájc)
1993. augusztus 29-október 3.
Berlin, Haus Ungarn
Jelbeszéd III.
Bak Imre, Konkoly Gyula, Körösényi Tamás és Nádler István kiállítása
1993. szeptember 9-október 17.
Bukarest, Magyar Intézet
Schrammel Imre kiállítása – 1993. szeptember 10-október 10.
Palkó Tibor kiállítása – 1993. október 15-november 14.
Helsinki, Magyar Intézet
Romvári János kiállítása – 1993. október 22-december 31.
Ljubljana – Grafikai Biennále – 1993. június 25-szeptember 30.
Tournai, Maisonm de la Culture – Textilbiennále
1993. június 19-szeptember 30.
Velence, Giardini di Castello – Velencei Biennále, Magyar Pavilon: Joseph Kosuth és Lois Viktor – 1993. június 13-október 10.

Budapest, Instituto Italiano di Cultura – Hungarian Artists in Italy in the 80s – October 2-October 14, 1993
The Solomon Tower at Visegrád
Danube Project, with contributors from seven Danube countries: Jörg Schlick, Ausztria; Nedko Solakov, Bulgaria; Miroslav Mandic, Yugoslavia; Gyula Julius, Hungary; Leni Hoffmann, Germany; the Oradea Group, Romania; Ugo Rondinone, Switzerland
August 29-October 3, 1993
Hungarian House (Haus Ungarn), Berlin, Germany
Sign Language III.
Exhibit by Imre Bak, Gyula Konkoly, Tamás Körösényi, and István Nádler
September 9-October 17, 1993
Hungarian Institute, Bucharest, Romania
Exhibit by Imre Schrammel – September 10-October 10, 1993.
Exhibit by Tibor Palkó – October 15-November 14, 1993
Hungarian Institute, Helsinki, Finland
Exhibit by János Romvári – October 22-December 31, 1993.
Ljubljana, Slovenia – Graphics Biennial – June 25-September 30, 1993
Maison de la Culture, Tournai, Belgium – Textiles Biennial
June 19-September 30, 1993
Giardini di Castello, Venice, Italy – Venice Biennial, Hungarian Pavilion: Joseph Kosuth and Lois Viktor – June 13-October 19, 1993

ERNST MÚZEUM

BUDAPEST VI. NAGYMEZŐ UTCA 8. TEL.: 141-4355
NYITVA: NAPONTA 10-18 ÓRÁIG, HÉTFŐN ZÁRVA/OPEN: 10 A.M.-6 P.M. EVERY DAY, EXCEPT ON MONDAY

BARTHA LÁSZLÓ FESTŐMŰVÉSZ GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA / EXHIBITION OF THE COLLECTED PAINTINGS OF LÁSZLÓ BARTHA

1993. szeptember 14–október 10. / September 14–October 10, 1993

A XX. századi kortárs magyar festészet jelentős alkotója, Bartha László Kossuth-díjas festőművész, aki az idén ünnepli születésének 85. évfordulóját. A kiállítás arra vállalkozik, hogy dokumentálja a művész munkásságának tartalmi és formai változásait, a látványhoz kapcsolódó festészettől a lírai absztrakcióig. Az utolsó tíz év anyaga az em-

As an outstanding Hungarian painter of the 20th century László Bartha has been awarded the Kossuth Prize, the highest honor with which this country recognizes its best contributors to Hungarian culture. With the artist turninig 85 this year, this exhibit follows the changes in subject and form in his oeuvre, from paintings groun-

JÚLIUS GYULA

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK ÖNT

EIKE

JÚLIUS GYULA

KOZÁRI HILDA

VÁRNAI GYULA

KIÁLLÍTÁSÁRA, 1993, JÚNIUS 6-ÁN VASÁRNAP A "TÖRÖK" FÜRDŐBE.

☪

MALOM-TÓ,

BUDAPEST, II. FRANKEL LEO ÚT 48-50.

MEGNYITÓ: DÉLBEN MESKÓ CSABA

FÜRDŐTÖRTÉNETI BEVEZETŐJÉVEL

MEGTEKINTHETŐ: JÚNIUS 6-ÁN

12-22 ÓRÁIG.

FOTO: ROSTA JÓZSEF

A SMALL GALLERY MEGHÍVJA ÖNT **JÚLIUS**

GYULA „RÓMAI ELEKTROMOS MŰVEK"

CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA.

MEGNYITJA: UJHÁZI PÉTER FESTŐ

1992. JÚLIUS 2-ÁN 16 ÓRAKOR.

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ JÚLIUS

15-IG, HÉTKÖZNAPOKON 9-17 ÓRÁIG.

BUDAPEST V. KER., GERLÓCZY U. 9.

TÁMOGATÓK:

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI

MINISZTÉRIUM

SMALL IS BEAUTY – IDEA

JÚLIUS GYULA

SMALL GALLERY

JÚLIUS GYULA

MEGHÍVJUK ÖNT

JÚLIUS GYULA

TÁJGÉPEK

CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

1995. SZEPTEMBER 21-ÉN 17 ÓRÁRA
A VIGADÓ GALÉRIÁBA.
(BUDAPEST V., VIGADÓ TÉR 2.)

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA: DR. ÖVEGES JÓZSEF

VIGADÓ GALÉRIA

MEGTEKINTHETŐ: 1995 SZEPTEMBER 21-TŐL OKTÓBER 8-IG, HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL NAPONTA 10-18 ÓRÁIG.

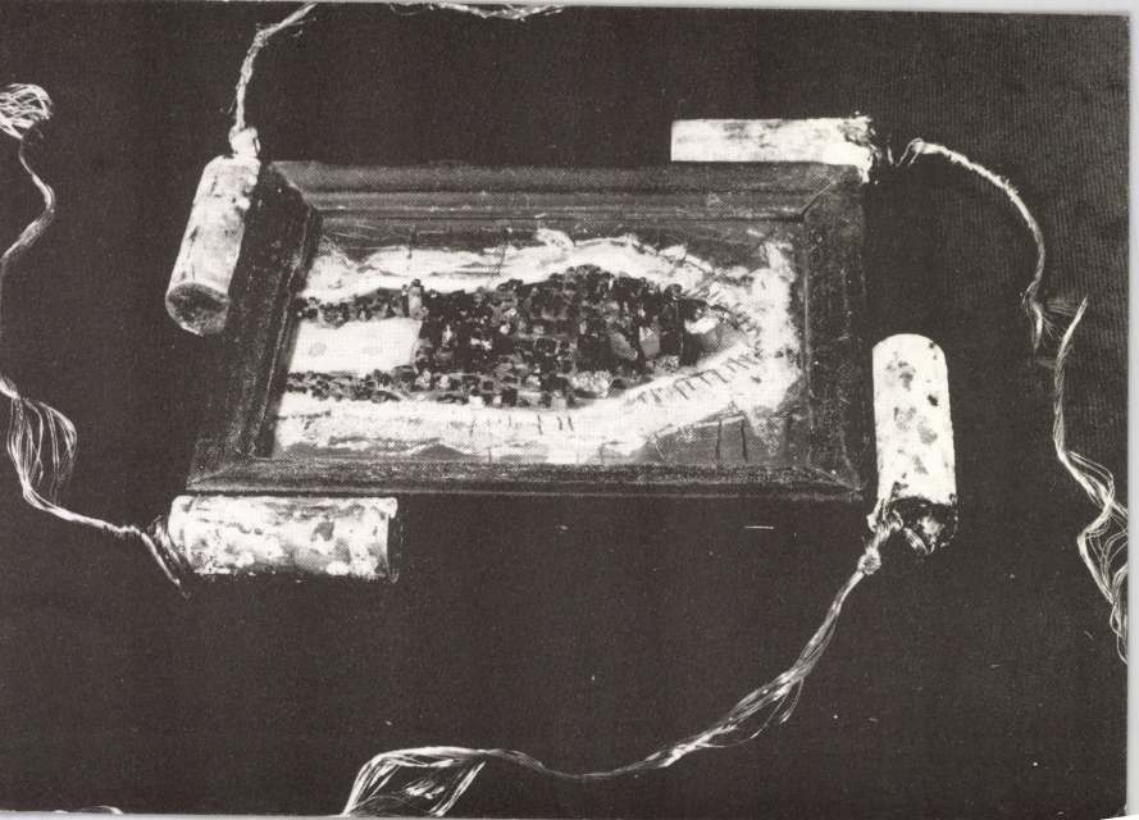

A székesfehérvári
Szent István Király Múzeum
meghívja Önt

JÚLIUS GYULA
kiállítására,
amelyet

ANDRÁSI GÁBOR
művészettörténész nyit meg

1994. szeptember 3-án,
szombaton délelőtt fél 12 órakor
a Szent István Király Múzeum
Országzászló téri épületében.

Megtekinthető: 1994. október 2-ig,
hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

1446956 Vörösmarty Rt.

Szent István Király Múzeum
8002 Székesfehérvár
Fő u. 6.

DÍJHITELEZETT

Bakos Katalin
művészettörténész

Budapest XI.,
Lecke u. 3.
1119

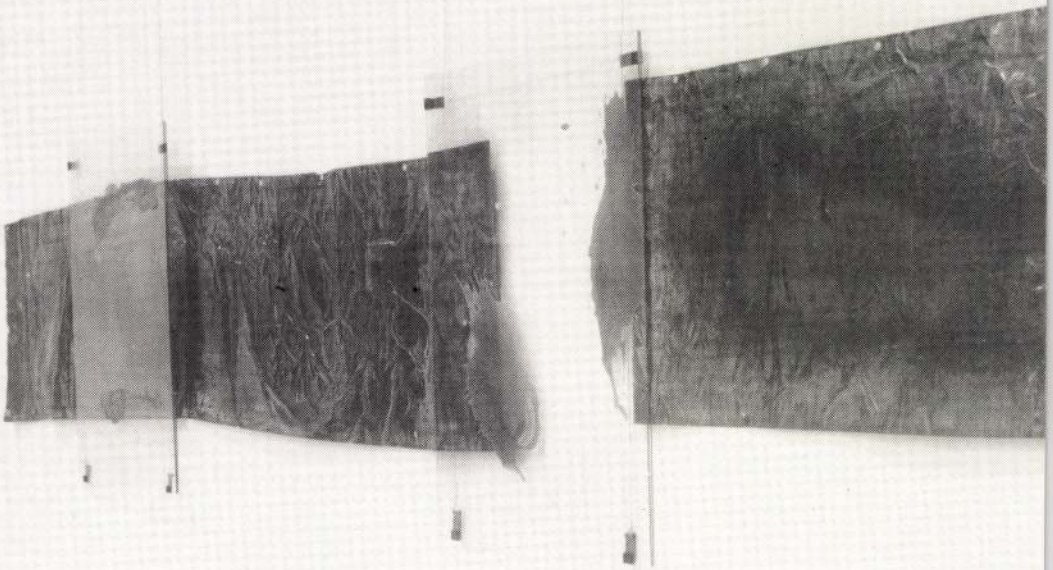

JÚLIUS GYULA

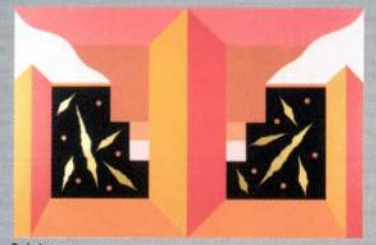

Bak Imre
Tao, 1993

Bukta Imre
Katonatisztek a disznótorban
Officers at the Pig-killing Feast, 1992

Fehér László
Két figurával / Well with Figure, 1989

Gerhes Gábor
Utolsó ítélet. Szaturnusz a kanapé alatt
The Last Judgement. Saturn under the Sofa, 1994

Nádler István
Hommage à Korniss Dezső, 1990

Köves Éva
Budapesti árnyékok I-XII.
Shadows of Budapest I-XII., 1995/96

Július Gyula
Temperance, 1991

Kelemen Károly
Kentaur / Centaur, 1992

KORTÁRS MŰVÉSZETI MÚZEUM

Ludwig Múzeum Budapest — Kortárs Művészeti Múzeum

Budavári Palota,
'A' Épület
1014 Budapest,
Szent György tér 2.
postacím:
1250 Budapest,
Postafiók 23.
Tel.: 375-7533
375-9175
Fax: 212-2534

e-mail: ludwig@c3.hu
www.ludwigmuseum.hu

MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

Ludwig Museum Budapest — Museum of Contemporary Art

Royal Palace,
Building 'A'
H-1014 Budapest
Szent György tér 2.
Postal address:
H-1250 Budapest
P.O. Box 25.
Tel.: (36-1) 375-7533
(36-1) 375-9175
Fax: (36-1) 212-2534

A múzeum fenntartója:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

Nyitvatartási idő:
hétfő kivételével
10— 18 óráig

Open
daily except Mondays
10 a.m. —6 p.m.

Megközelíthető:
várbusszal
a Moszkva térről
16-os autóbusszal
az Erzsébet térről
gyorslifttel a Dózsa
György térről

Buses
'castle'-bus
from Moszkva tér
16 from Erzsébet tér
lift from Dózsa tér

Vezetés és
múzeumpedagógiai
foglakozások:
előzetes bejelentés
alapján: 375 7848

Guided tours and
workshops for children
by appointement

Belépődíj:
400,- Ft (teljes árú)
200,- Ft (kedvezményes)

Admission fee
adults: 400,- Ft
reduced: 200,- Ft

KORTÁRS MŰVÉSZETI MÚZEUM

A múzeum kortárs gyűjteménye a Ludwig Múzeum Budapest alapításával, a kelet- és közép-európai rendszerváltozás időpontjától, 1989-től kezdődik. Az 1996. december 14-én felavatott új gyűjtemény első kiállítását a kilencvenes évek magyar művészetének köréből rendezte, különös tekintettel az új törekvésekre, az új anyagok és eszközök használatára. Ez a változás tette lehetővé a korábban hivatalosan mellőzött művészek fokozott jelenlétét a kiállítási életben és a közgyűjtemények anyagában, és ezekben az években kezdett dolgozni egy új nemzedék, amely számára már természetes a képzőművészet határokon átívelő, nemzetközi nyelvének a használata.

A kilencvenes évek magyar festészetében változatlanul jelen van az a nagy generáció, mely a hatvanas évek végétől azon munkálkodott, hogy a magyar művészet hagyományait az egyetemes művészet eredményeivel ötvözze. Komoly, következetes életmű áll mögöttük, melynek nem csupán esztétikai, hanem morális hatása is volt a fiatalabb nemzedékre.

A fiatalok festészeti munkáira egyrészt a hagyományos táblakép megújítása, másrészt a fotó, a xerox és más sokszorosító eljárások beépítése jellemző. Megnövekedett az „in situ" művek száma, főleg az alternatív kiállítóhelyeknek köszönhetően, és reneszánszát éli az installáció műfaja is.

Az a sajátos közép-európai humor és irónia, amely annyira jellemző az irodalomra és a filmművészetre, a képzőművészetben is tetten érhető. A fiatal művészek már a hetvenes évektől számos metaforikus művel utaltak a politikai struktúra visszásságaira és használták a totalitárius rendszerek szimbólumait. A nyolcvanas évek idézőjeleit a kilencvenes években a parafrázisok váltják fel.

Az aktuális gyűjtemény létrehozásában és a Ludwig Múzeum anyagának új művekkel történő kiegészítésében nagy szerepet játszottak azok a támogatók, akik a művelődési miniszter kezdeményezésére műtárgyakat vásároltak a múzeumnak, ezzel elnyerve az alapító tag státuszát. Reményeink szerint ez a kör fokozatosan tovább bővül, bizonyítva a civil társadalom szolidaritását a kultúrával és a korszerű törekvésekkel.

MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

The collection starts with 1989: the year of the political changes in Central and Eastern Europe, and the contract for the foundation of the Ludwig Museum Budapest.

The first exhibition on the new second floor, inagurated on December 14, 1996, is a selection of the Hungarian art of the 90s, with special attention to new tendencies, materials and media. This very change has made obvious the presence of the formerly non-official artists within the exhibition life and in public collections, but within this decade, a new generation of artists has appeared on the scene for whom the use of the transnational language of contemporary art was more than natural.

We can also witness the presence of the 'great generation' which has been continously working on the synthesis of the national art tradition and the international movement since the sixties. They have serious and consistent work behind them, which has had a great impact on the younger generation both esthetic and moral.

Characteristic of the paintings of the younger generation is the renewal of the traditional forms of painting, as well as the use of photography, xerox and other new methods. The number of site specific works has increased due to alternative exhibition spaces. There is a revival of installation, as well.

The special Central European humour and irony typical to literature and filmmaking is reached in the visual arts, as well. Young artists since the 70s have applied the language of metaphors and allusions regarding the absurdities of the political structure and have ironically used the political symbols of the totalitarian system. The 'inverted commas' of the 80s replaced by paraphrases in the 90s.

The creation of the recent collection, as well as the additions to the Ludwig Museum, were possible via those sponsors who have made acquisitions on the initiative of the Minister of Culture and Education, and therefore became founding members of the new museum. We hope to see their number increase gradually as a proof of the solidarity of civil society towards culture and contemporary endeavours.

Ludwig Múzeum Budapest — Kortárs Művészeti Múzeum

Ludwig Museum Budapest — Museum of Contemporary Art

Georg Baselitz
Keresztrefeszítés / Crucifiction, 1983

A.R. Penck
Metafizikus áthatolás egy zebrán
Metaphysical Passage Trough a Zebra, 1975

Frey Krisztián
'68 augusztus / August '68, 1968

Jean Tinguely
Kerekeim / My Wheels, 1960/61

Roy Lichtenstein
Vicki, 1964

Pablo Picasso
Matador és akt / Matador and Nude, 1970

Tom Wesselmann
Tájkép 4. / Landscape Nr 4, 1965

Robert Longo
Most mindenki
(R.W. Fassbindernek)
Now Everybody
(For R.W. Fassbinder)
1982/83

LUDWIG MÚZEUM BUDAPEST

Jelenlegi helyén, a Budavári Palota "A" épületében 1991 júniusában nyílt meg hivatalosan. Alapját az a szerződés képezi, amely az aacheni Ludwig-házaspár, a Ludwig Stiftung, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium és a Magyar Nemzeti Galéria között jött létre 1989-ben.

Peter és Irene Ludwig 70 műtárgyat adományozott a múzeumnak a nemzetközi kortárs művészet köréből és további 96 műalkotást helyezett el úgynevezett tartós letét formájában. Ebben a nemzetközi összefüggésben jelennek meg magyar művészek alkotásai az elmúlt három évtizedből (Lakner, Keserü, Konkoly, Tót, Erdély, Molnár, Bak, Nádler, Jovánovics, Csáji, Haraszty, Fajó, Kocsis, Méhes, Baranyay, Paizs, Galántai, Maurer, Hencze).

A Ludwig-házaspár mindkét tagja művészettörténetet és filozófiát hallgatott a mainzi egyetemen. Önálló gyűjtésbe az ötvenes években kezdtek: ebben az időben azonban érdeklődési körük középpontjában a régi művészet (prekolumbián kerámia, antik művészet, középkori festészet, szobrászat, illuminált kéziratok, stb.) állt. A klasszikus modern és a kortárs művészet iránt a hatvanas évek közepén kezdtek el intenzíven érdeklődni és kezdték el vásárolni gyűjteményük számára. Picasso munkássága volt talán az egyetlen kivétel, hiszen Ludwig professzor egyetemi disszertációját Picasso emberképéről írta. A Ludwig Gyűjtemény mintegy 800 darabos Picasso-anyaga a legnagyobb Picasso-gyűjtemény a világon, mely elsősorban Kölnben, de elosztva a többi, Ludwigék által támogatott intézményben is található. Budapestre három, jelentős késői Picasso-festmény került.

Hasonlóan fontos az orosz avantgárd gyűjtemény, és az amerikai — különösképpen a pop art — anyag. Magyarországon látható többek között Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Claes Oldenburg, Roy Lichtenstein, Jasper Johns egy-egy műve. A nyolcvanas évek német, francia, olasz transzavatgárd festészetét szintén kiemelkedő művek képviselik (Lüpertz, Immendorf, Baselitz, Penck, Paladino, Garouste). A kortárs orosz művészetet mutatják be a korábbi „disszidensek" (Jankilevszkij, Sztejnberg) és a „peresztrojka gyermekei" (Gundlak, Edzsgveradze, Albert, Nazarenko, Lejderman, Csujkov).

Ludwigék az elmúlt évtizedekben több múzeumot alapítottak Németországban (Köln, Aachen, Koblenz, Oberhausen), és nagyobb gyűjteményt adományoztak a bécsi Museum Moderner Kunst-nak. A régi anyagból Bázelben, Kölnben, Kasselben, Bambergben és más német gyűjteményekben is van jelentős anyag.

Közép- és Kelet-Európában a budapesti volt az első Ludwig Múzeum, ezt követte a szentpétervári Orosz Múzeum Ludwig-részlege, Pekingben pedig a közelmúltban nyílt meg Kína első külföldi képzőművészeti anyagot tartalmazó múzeuma a Ludwig Gyűjtemény anyagából.

Peter Ludwig volt az első jelentős gyűjtő, aki a volt szocialista országok közül a szovjet, bolgár, NDK és magyar műveket gyűjteni kezdte. Nem kétséges, hogy a világ legjelentősebb műgyűjtőinek egyike volt, olyan gyűjtő, aki a művészetben nem fogadta el a „kétpólusú világ" elvét. Ugyanakkor a kezdettől fogva hozzáférhetővé tette gyűjtőmunkája eredményét a nagyközönség, a társadalom számára is.

Peter Ludwig 1996 nyarán elhunyt. Felesége, Irene Ludwig és az aacheni Ludwig Stiftung folytatja a Ludwig-gyűjtemény gondozását és gyarapítását.

LUDWIG MUSEUM BUDAPEST

The Ludwig Museum Budapest officially opened in its present location (Royal Palace, Building 'A') in June 1991. It was founded by an agreement signed by Peter and Irene Ludwig, the Aachen Ludwig Foundation, the Hungarian Ministry of Culture and Education, and the Hungarian National Gallery.

Peter and Irene Ludwig donated 70 works of international contemporary art to the museum and gave an additional more on so-called 'long-term-loans'. Works by Hungarian artists of the past three decades appear in an international context (Lakner, Keserü, Konkoly, Tót, Erdély, Molnár, Bak, Nádler, Jovánovics, Csáji, Haraszty, Fajó, Kocsis, Méhes, Baranyay, Paizs, Galántai, Maurer, Hencze).

Both Peter and Irene Ludwig studied art history and philosophy at Mainz University. They started to collect art in the 50s; however at that time they were more interested in the art of earlier times (pre-Columbian ceramics, antiquities, medieval paintings, sculpture, illuminated manuscripts etc.).

In the mid-60s, they started to show an interest in classical, modern and contemporary art and started to buy such works of art for their collection. The only exception is perhaps Picasso, Professor Ludwig wrote his thesis on Picasso's image of humanity at university. The 800 pieces by Picasso in the Ludwig Collection constitute the largest collection of Picasso in the world; it is exhibited mainly in Cologne and in part in different institutions supported by the Ludwig Foundation. In Budapest there are three important late Picasso's on display.

Just as important, however, is the collection of Russian avant-garde art and the American (above all Pop-art) works; important works by Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Claes Oldenburg, Roy Lichtenstein and Jasper Johns among others. The German, French and Italian Trans-avantgarde is represented by high-quality works as well (Lüpertz, Immendorf, Baselitz, Penck, Paladino, Garouste). In contemporary Russian art one can find former 'dissidents' (Jankilevsky, Stejnberg), as well as the 'children of Perestroika' (Gundlakh, Edzgveradze, Albert, Nazarenko, Leidermann, Chujkov).

In recent decades, the Ludwig couple founded museums in Germany (Cologne, Aachen, Koblenz, Oberhausen), and have also donated a collection to the Museum of Modern Art in Vienna. The artworks from former times are in Basel, Cologne, Kassel, Bamberg and in other German institutions.

The Ludwig Museum Budapest was the first to be established in Central and Eastern Europe, followed by St. Petersburg and the recently opened Museum of International Contemporary Art Beijing, the first of its kind in China.

Peter Ludwig was first amongst the important collectors who collected works of art from the former socialist countries, such as the Soviet Union, Bulgaria, East Germany and Hungary. It is certain that he was one of the most important collectors, unwilling to accept political division within art, and who allowed the public to have access to his collection from the start.

Peter Ludwig died in 1996. Irene Ludwig and the Ludwig Foundation in Aachen continue to maintain and develop the Ludwig Collection.

Július Gyula kiállítása

A képeket készítették: Bernardo Reis, Alberto de Campos, Ricardo Soares, Alvaro Pessoa, Fernanda Caeiro

Megnyitja Török Tamás 1999. október 20-án, szerdán 17 órakor. Megtekinthető 1999. november 21-ig, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig. Budapest Galéria Kiállítóháza (Budapest III., Lajos utca 158.)

Támogatók: MAK, NKA, Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága, Perion

A kiállítás résztvevői:

Földszinti termek:

Altorjai Sándor • Anna Margit • Berhidi Mária
Böröcz András • Csáky M. C. • Csók István • Deim Pál
Donáth Péter • Deli Ágnes • ef. Zámbó István
feLugossy László • Faragó Géza • Franz von Bayros
Ganczaugh Miklós • Gerlóczy Sári • Gondos István
Gross-Bettelheim Jolán • Gulácsy Lajos
Halász Arisztid • Hatvany Ferenc • Háy Ágnes
Ismeretlen szerzők, amatőrök • Jándi Dávid
Július Gyula • Kernstok Károly • Korniss Dezső
Kováts Albert • Kupferstein Imre • Lakner László
Lévay Jenő • Lóránt Zsuzsa • Medgyessy Ferenc
Nagy Ildikó • Nyergesi János • O. Papp Gábor
Pascin, Jules • Pauer Gyula • Prutkay Péter
Rassenfosse, Armand • Ruzicskay György • Si - LA - Gi
Swierkiewicz Róbert • Szemadám György
Szőllősi Endre • Tamás Noémi • Vörösváry Ákos
Wahorn András • Zoltán Sándor • Zuzu-Vető

Emeleti termek:

Berhidi Mária • Csáky M. C. • Gerlóczy Sári

A kiállítás rendezte:

Vörösváry Ákos, Steffanits István, Török Tamás

A Budapest Galéria és vendége,
az Első Magyar LÁTVÁNYTÁR
szeretettel meghívja Önt

A nagy motívum+++

Erotika és szexualitás a magyar képzőművészetben

című kiállítás megnyitójára
a Budapest Galéria Kiállítóházába
(Budapest III., Lajos utca 158.)
1997. október 22-én (szerda) 17 órakor.

Az Első Magyar LÁTVÁNYTÁR tagja
a Független Képzőművészeti Műhelyek Ligájának,
az esemény része a Liga alcímben szereplő kiállítás-sorozatának.

Jilius Gyula

Julius Gyula

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK ÖNT

1996. NOVEMBER 26., KEDD ESTE 6 ÓRÁRA

A FÉSZEK GALÉRIÁBA

TÁJKÉP A TÁJKÉP UTÁN I.

FEHÉR LÁSZLÓ **JULIUS GYULA**
KÖVES ÉVA **SZÜCS ATTILA**

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

MEGNYITJA:

PATAKI GÁBOR

MEGTEKINTHETŐ: DECEMBER 13-IG
NAPONTA 2–8 ÓRA KÖZÖTT, SZOMBAT, VASÁRNAP KIVÉTELÉVEL

A KIÁLLÍTÁS LÉTREJÖTTÉT A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP ÉS
A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS BIZOTTSÁGA TÁMOGATTA

JUMMERSPACH Fugiyes (1819-1998) ejr.

Winkler Gaiten = Mv 1999/1. 47-48. M

1964

Acta rec. 351

+++ Le chef de Saint Maurice à la cathédrale d
Médievale, 7, 1964, 19-26.

1969

+++ A Twelfth-Century Royal Tomb. = The N
ill.

1973

Két 13. századi ékszerfajta Magyarországon. =

A román kori magyar mûvészet kutatásának nél
tudománytörténet. Fõszerk. Aradi Nóra. Bp., A

1975

Mátyás király arany kálváriája (Esztergom, Fõs
Hungarica, 3, 1975, 2, 339

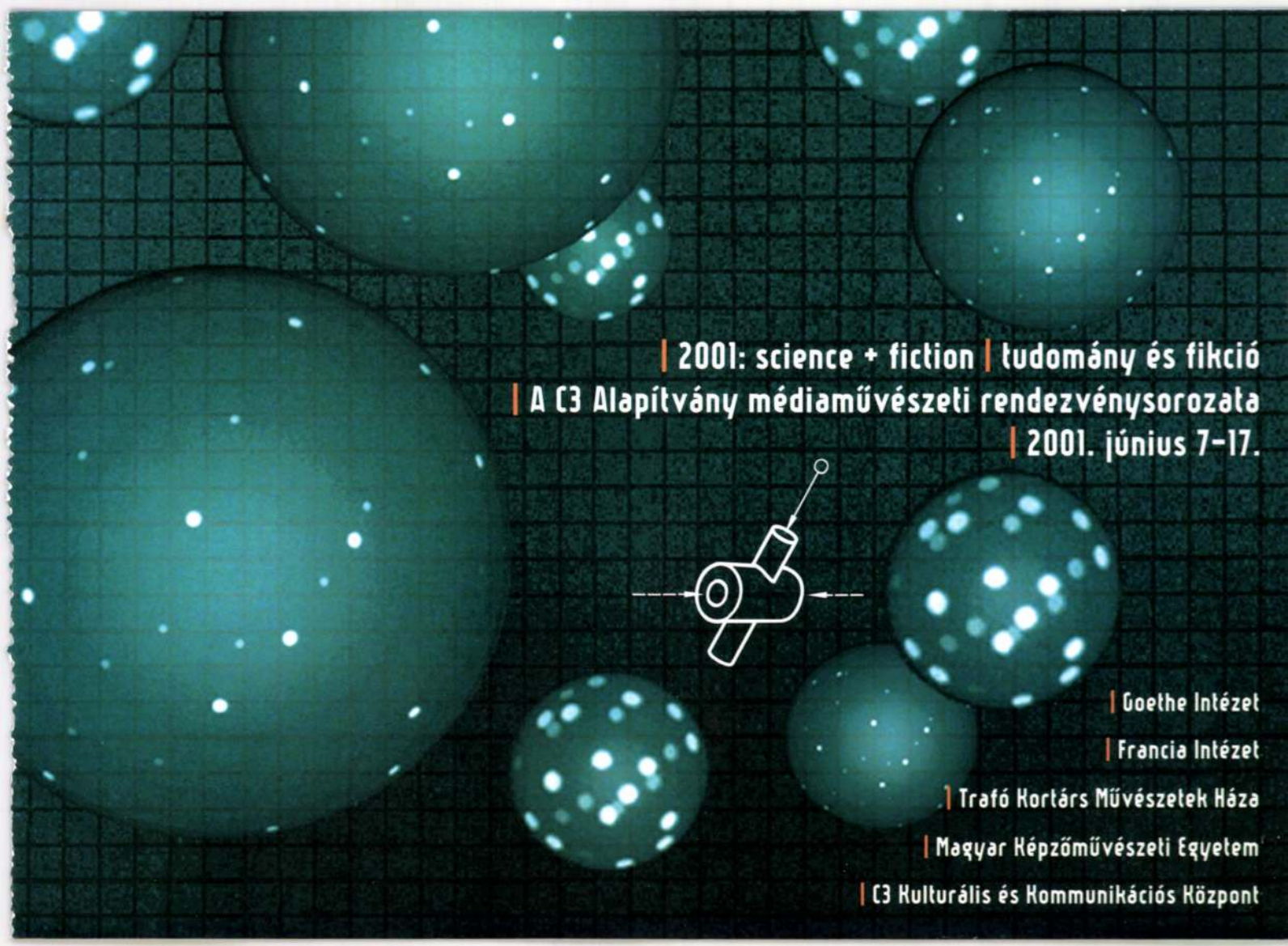
| 2001: science + fiction | tudomány és fikció
| A C3 Alapítvány médiaművészeti rendezvénysorozata
| 2001. június 7-17.
| Goethe Intézet
| Francia Intézet
| Trafó Kortárs Művészetek Háza
| Magyar Képzőművészeti Egyetem
| C3 Kulturális és Kommunikációs Központ

program

2001: science + fiction / tudomány és fikció
Nemzetközi médiaművészeti kiállítás

Trafó Kortárs Művészetek Háza | 2001. június 8-17.
Megnyitó: 2001. június 7. 19.00

A megnyitó alkalmával és június 17-én 17.00-kor
Atau Tanaka és Kasper Toeplitz: Global String című performansza látható.
A kiállítás megtekinthető naponta 13.00-20.00 között.

Update 2.0
Kortárs médiaművészeti kiállítás

Goethe Intézet | 2001. június 8.- június 28.
Megnyitó: 2001. június 7. 18.00

A kiállítás megtekinthető keddtől péntekig 12.00-19.00
és szombaton 12.00-16.00 között.

Tudomány és fikció a médiaművészetben
Nemzetközi szimpózium

Francia Intézet előadóterme | 2001. június 11. 10.00 - 18.00

A szimpózium kísérőrendezvényeként Kiyoshi Furukawa koncertje:
Small Fish - Masaki Fujihata, Kiyoshi Furukawa és Wolfgang Münch műve.
Időpont: 2001. június 11. 18.30

Rejtett paraméterek
Erdély Miklós négy filmje

C3 Galéria | 2001. június 15.- augusztus 28.
Megnyitó: 2001. június 14. 19.00

A kiállítás megtekinthető naponta 12.00-20.00 között.

Intermédia - diplomakiállítás
Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszék

MKE Barcsay Kiállítóterem | 2001. június 13-16.
Megnyitó: 2001. június 12. 17.00

A kiállítás megtekinthető naponta 10.00-18.00 között.

2001: FICTION | SCIENCE TUDOMÁNY ÉS FIKCIÓ

2001: science + fiction | tudomány és fikció

„Kíséreld meg felmérni korod ostobaságát oly módon, hogy a pillanatnyi általános szemléleti szinten elképzelsz valamilyen jövőt: elképzelésed úgy fog arányulni a megvalósuláshoz, mint a régi elképzelések a megvalósult jelenhez. Ez az arány a mindenkori korlátoltságot híven mutatja." (Erdély Miklós: Extrapolációs gyakorlatok)

Az utópiák közül az emberöltőnyi időre szóló elképzelésekben rejlik a legnagyobb kihívás. Az utóbbi évtizedekben két mágikus szám lebegett több nemzedék szeme előtt: 1984 és 2001. Orwell könyvének megjelenése és az elképzelt jövő között harmincöt év volt a távolság, Kubrick filmje harminchárom évet merészkedett előre. A szubjektíve átélhetetlen idő miatt a hosszútávú utópiákat általában a mágia és az ezoterikus irodalom körébe soroljuk, míg a túl rövid távlatú jóslatokat könnyen győri le az idő. A médiaművészet alaphelyzetben a tudomány és a fikció határvidékén helyezkedik el. Eszközeit tudományos felfedezések nyomán konstruálták, léte ezek működésétől is függ, tehát sérülékeny, instabil, ami az "örök" művészet gondolatához képest legalábbis konkrét utópia.

Miként jelentkeznek a kortárs tudományban fikciós elemek? A tudomány a világ megismerését tűzte ki célul, vizsgálati eredményei pedig folyamatos átalakítását okozták. Lehet, hogy ez a hierarchia megfordult? Az átalakítás folyamata válik a megismerés eseményhorizontjává? A kutatást, ami kiesik e trendből, beszippantja a felejtés mint fekete lyuk? Hol érzékelhető a tudomány és áltudomány között kétségkívül ma is meglévő különbség, ha már mindkettő számára döntő viszonyítási pont az elképzelhető? Mi lehet a jövőben a művészet szerepe a tudomány és fikció viszonyrendszerében?

Peternák Miklós | Mélyi József

2001: science + fiction | tudomány és fikció
Nemzetközi médiaművészeti kiállítás
a Trafóban

2001. június 8 - 17.

„Ha teljesen megérted a 2001-et, akkor eltévesztettük a célt. Sokkal több kérdést akartunk feltenni, mint amennyit megválaszoltunk." - mondta Arthur C. Clarke, a 2001 Űrodüsszeia írója. A film készítésének időszaka, a hatvanas évek közepe, a víziók kora. Egymást érik az űr meghódításáról szóló szovjet és amerikai híradások, és nem sokkal a film bemutatása után leszáll az első ember a Holdra. Kubrick, Clarke és munkatársaik e kor emlékműveként, a korszerű tudomány és fikció teljes arzenálját bevetve, harmincháromévre szóló technikai és művészi utópiát alkottak, mellyel a világ most próbál meg komoly vagy ironikus formában elszámolni. A nyitott kérdéseket a sci-fi rajongók mellett a tudósok is újból körüljárják: Mi hiányzik még, hogy a komputerek HAL 9000-hez hasonlóan szájról tudjanak olvasni? Mi szükséges ahhoz, hogy a filmben elhangzott párbeszédeket folytathasson ember és számítógép? Lehetnek-e a komputernek érzelmei?
2001-ben azonban a vártnál józanabb korba érkeztünk, kevesebb az űr meghódítására, az emberi határok kiterjesztésére irányuló vízió. A tempót a tudományos és gazdasági szükségszerűség diktálja. A science-fiction, ma már a magas művészet perifériájáról is kiszorulva, hasonló - bár gyakran kétesebb értékű - szabadságot élvez, mint a tudományt és fikciót más irányból megközelítő médiaművészet.
A kiállítás asszociációs keretnek tekinti a tudomány és fikció közötti viszonyrendszert. A művészek által létrehozott munkák úgy szemlélhetők, mint a Jövő Múzeumának kiállítási tárgyai: játékok, tudományos kísérletek, mesterséges lények, szimulált űrhajós kiképző központ, rekonstruált (fiktív) találmány, színes zajok - akár egy közös térbe került technikai és művészeti gyűjtemény.
A kiállított művek egyik legjellemzőbb közös vonása a játékosság mellett az interaktivitás, valamint a hang és a kísérleti zene fontos szerepe. A Trafó galériájában és nagytermében a meghívott külföldi művészeknek az elmúlt három évben készült munkái, magyar művészektől pedig pályázaton kiválasztott, erre a kiállításra készült művek láthatók.

| Mélyi József
a kiállítás kurátora

A kiállítás honlapja: http://2001.c3.hu

Résztvevő művészek:
| Magali Desbazeille | Siegfried Canto
| Masaki Fujihata | Kiyoshi Furukawa
| Wolfgang Münch
| Atau Tanaka | Kasper Toeplitz
| Győrfi Gábor
| Július Gyula
| KissPál Szabolcs
| Ravasz András
| Révész László László
| Schneemeier Andrea | Szauder Dávid

Magali Desbazeille | Siegfried Canto

Gondolkodsz, tehát követlek (Tu Pense Donc Je Te Suis), 2000

Interaktív videoinstalláció

A látogató a padlóra vetített videoképen lépked. A képen járókelők láthatóak, akiket előzőleg alulról, egy átlátszó padlón keresztül vettek filmre. Amikor a látogató kapcsolatba lép a filmen látható járókelőkkel, azok legbensőbb gondolatai válnak hallhatóvá. A vetített járókelők talán valóban erre jártak, a látogatóhoz hasonlóan a hely emlékezetéhez tartoznak. Valamikori jelenlétük lenyomata a kép, amely így hamis tükörnek tűnik. A hallható hangfoszlányok és az „alatta" elhaladó emberek látványa zavarba ejtik a látogatót – talán őt is ekként lesik meg?

Magali Desbazeille (1971) francia művésznő a C3 Alapítvány és a Francia Intézet együttműködésének eredményeként vesz részt a kiállításon.

A mű a Le Fresnoy, Studio National des Arts Comtemporains támogatásával jött létre.

studio
le Fresnoy
national
des arts
contemporains

Atau Tanaka – Kasper Toeplitz

Global String | Globális húr | 1998

Interaktív installáció

Atau Tanaka és Kasper Toeplitz „Global String"-je a reális és a virtuális teret kapcsolja össze a zene segítségével. Az installáció lehetővé teszi, hogy a világ távoli pontjaival kapcsolatot teremtve, a néző másokkal közösen zenei harmóniákat hozzon létre. A művészek egy valós húr rezdüléseit alakítják át digitális impulzussá, és azt az Interneten keresztül a Linzben – az Ars Electronica központjában – elhelyezett másik „húrvéghez" továbbítják. A Trafó nagytermében elhelyezett 15 méter hosszú húrt a performer-művész és a közönség is megszólaltathatja. Az akusztikai adatok mellett az éppen pengető látogató élőképe is az Internetre kerül.

Atau Tanaka (1963) jelenleg Tokióban élő japán-amerikai zeneszerző, médiaművész és performer. Performanszaiban a test gesztusait használja fel a zenei kifejezés szolgálatában. John Cage-dzsel és Fred Frith-szel közösen interaktív installációkat és CD-Romokat készített.

Kasper Toeplitz (1960) Franciaországban élő zeneszerző és basszusgitáros. A Sleaze Art elektronikus gitárzenekar alapítója.

A megnyitó alkalmával és június 17-én 17.00-kor a Global String című performansz látható. Előadók: Atau Tanaka (Budapesten) és Helmut Schäfer (Linzben).

A mű a Daniel Langlois Foundation for Art, Science and Technology támogatásával jött létre.

A Global String 2. díjat nyert a GMD és a WDR által rendezett Cyberstar 98-on.

Masaki Fujihata - Kiyoshi Furukawa - Wolfgang Münch

Small Fish | Kis Hal | 1999

Interaktív installáció

A Small Fish hangokkal, színekkel és formákkal játszik. A néző beavatkozása következtében az absztrakt formájú komputerhalacskák mozgása megváltozik, az eléjük emelt akadályoknak ütközve az általuk kiadott zenei hangok is átalakulnak. A játékos és a játék között a vetítőfelület helyezkedik el, melyen az újabb és újabb formációk megjelennek.
Az egyes elemek kapcsolatából dinamikus tér keletkezik, ez teszi lehetővé a mű és a befogadó közti kreatív összjátékot.

Masaki Fujihata (1956) a japán komputerművészet egyik vezető alakja, aki a kilencvenes évek eleje óta készít interaktív installációkat. Fő témája a virtuális valóság felhasználása a kommunikációs térben. Munkáiban művészi ötleteit az információs technológia legújabb kutatási eredményeivel ötvözi.

Kiyoshi Furukawa (1959) zeneszerzőként elsősorban komputerrel dolgozik. Kompozícióinak legfontosabb jellegzetessége a zene és a komputer által generált képek szoros kapcsolata.

Wolfgang Münch (1963) médiaművész és programozó, a stuttgarti Merz Akadémia docense.

Győrfi Gábor

Elatus, 2001

Videoinstalláció

Hasonlóan ahhoz, ahogy az új birodalmak gyakorta a hanyatló peremén születnek meg, az, hogy a jövőben mit tekintünk majd fontosnak, jelen érdeklődésünk perifériáján található valahol. Ha arról szeretnénk megtudni valamit, milyen lesz a jövőnk, akkor azt kell keresnünk, amire most majdnem odafigyelünk. Megpróbáltam munkámat olyan elemekből összeállítani, amelyek megfelelnek ennek a kritériumnak: vízből, levegőből, lebegésből, lassan folyó időből és kevés, rejtőzködő technológiából. A jövő kulturális tendenciái közül számomra meghatározónak tűnnek a barbarizmus és a spirituális ébredés furán ellentmondásos keveredése, az (új) vallási fanatizmus térnyerése, az, hogy – külső és belső meghódítható területek hiányában – kultúránk már nem annyira előrefelé fog orientálódni (jövő és haladás kultusz, lineáris időfelfogás), hanem rátalálhat egy „keletibb", cirkuláris időfelfogásra. (Győrfi Gábor)

Július Gyula és barátai

Jövőtánc, 2001

Interaktív installáció

A fantasztikus filmekben gyakran látni olyan jeleneteket, melyeken a főhősök a 2000-es évek közepe táján egy jövőbeli szórakozóhelyen töltik idejüket. A falakon képek, szól a zene és gyakran különös koreográfiájú táncokat lejtenek. A projekt egyrészt weboldalán bemutatná ezeket a fellelhető jövődokumentumokat, a holnaplátogató honlaplátogatók pedig megalkothatnak egy jövőbárt, dekorációival, viseleteivel, zenéjével és az ott divatos táncok koreográfiájával. A söralátéttől kezdve a székek formájáig, a világítástól a pincérek ruhájáig, a falakon lévő képektől a zenéig és a táncokig minden részlet kidolgozható, a kiállítás idején túl is nyitva hagyva a lehetőséget a közreműködésre a weboldalon.
Kezdő menünek az általam készített videoriportok alanyai (művészettörténész, táncos, zenész, képzőművész, szórakozóhely-tulajdonos) adnak ötleteket. Berendezett tér is készül, bevonva az Iparművészeti Főiskola hallgatóit a projektbe, akik egy 2060 körüli szórakozóhely arculatát próbálják elképzelni. A projekt folyamatos működésekor mindig hatvan évnyi időre tekint előre, azaz hatvan év múlva összevethető a mai javaslatokkal az akkor létező, és elképzelhető a mostantól 120 évnyi távolságban lévő jövő. (Július Gyula)

a projekt weboldala: http://futurebar.c3.hu

KissPál Szabolcs

Vonzalom, 2001

Interaktív installáció

Az interakciót indukáló eszköz első látásra semmiben sem különbözik a szokványos infravörös érzékelőktől. A működés szintjén az automatont idéző szerkezet, mechanikusan reagál a befogadó mozgására, a távirányítóból kilépő infranyaláb eltakarása előbb ki, majd bekapcsolja a „gépet". Ám miután itt egy satuba szorított távirányító, nem pedig egy rejtett érzékelő látja el e funkciót, jelenléte új dimenziót nyer. A fényképező állványra rögzített távirányító tárgyi megjelenése és működési módja által is kivonja magát az automaton halott állapotából, az emberi ujjat helyettesítő C-szorító egyszerűen, ugyanakkor megrendítően jeleníti meg az emberi szellem robotalkotási vágyát és a „remote controll"-ok életünkben betöltött szerepét. A kitartott pillanat, a perpetuum mobile, és a tökéletes gép álma mind-mind megfogalmazódik ebben az egyszerű tárgyi jelenlétben, (ön)ironikusan úgy teszi az interakció részesévé befogadóját, hogy közben önnön kiszolgáltatottságának modelljét működteti általa. (Maria Marcos)

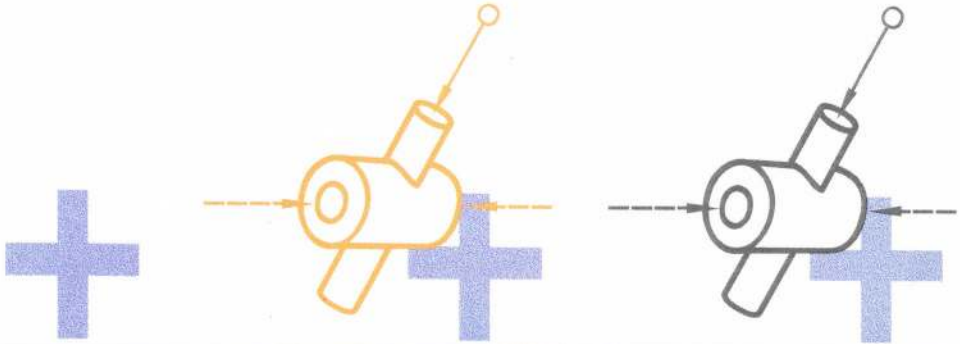

Ravasz András

Színes zene, 2001

Experimentális zenemű 3D-animációval
Zene: Keuler Jenő
3D-animáció: Benkovits Bálint

Munkámban a „színes zajok" által determinált hangokkal foglalkozom. Ennek egyik része az e hangok keltette komputerzene – a színes zene – bemutatása. A konkrét zene átfordítása 3D animációba teremti meg a másik részt alkotó „vizuális alápfestést", melyben a hang hullámformájának burkológörbével való lefedése válik láthatóvá, kiegészítve némi futurisztikus asszociációval... Az így létrehozott zenei és képi-animációs anyag a színes zajelmélet témájában folyt eddigi tudományos kutatások fikciós jellegét emeli ki. (Ravasz András)

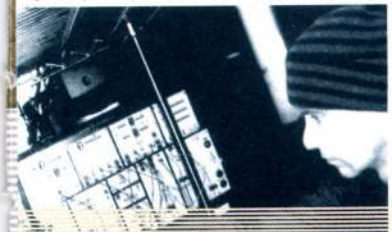

Révész László László

Transer (Lyon – Sexárd), 2001

Videoinstalláció

A Pathè filmgyárat és egy Nicolo nevű borkereskedőt keresett meg 1968 tavaszán egy bizonyos G. Bremer, energiakutató, hogy támogassák ötletét. Célja egy görgős átemelő kifejlesztése volt. Ezzel kívánta összekötni Lyont Szekszárddal és bort akart importálni nagyon-nagyon (três-três) takarékos módon. A két város azonos szélességi fokon helyezkedik el, erre épült elképzelése: ha a két hely között egy drótkötélpályát építenének ki és megfelelő távolságban beillesztenék az ő görgős szerkezetét, akkor – kihasználva eme földrajzi adottságot – bort lehetne szállítani Szekszárdról Lyonba. Elég bekalkulálni a föld forgását és az átemelő szerkezetet, szinte "ingyen" szállíthatnának azután bármit. A filmgyártól kapott fekete-fehér filmmel gyalog el is indult Lyonból. Mindig csak éjjel, hogy a filmszalagot leteríthesse az úton és így rögzítse a kozmikusság és ökotudatosság eme elegyét. Nem a támogatás hiánya, hanem a forrongó párizsi események végül eltérítették: Vicenza mellett Schio-nál vonatra szállt és eltűnt. Későbbi működéséről szinte semmit sem tudunk. A birtokomban lévő valamennyi dokumentumot szeretném bemutatni: a filmet, a terveket, egy rövid interjúrészletet, jegyzeteit. (Révész László László)

Schneemeier Andrea - Szauder Dávid

Human Controlling System (HCS) Projekt, 2001

Interaktív videoinstalláció

Az installáció középpontjában a néző és az általa megélt tapasztalatok „vizsgálata" áll, egy (részben) fiktív mérőrendszeren átszűrve. A rendszer működése a nézők aktív részvételén alapul. Az aktivitás a rendszer elemévé teszi, miközben egy történet részeseként az ellenőrzés alanyává is válik. Az installáció formailag - és részben a felhasznált eszközöket tekintve - az űrhajós- kiképző intézetek, pszichológiai laboratóriumok világát idézi. A műszereket egy olyan rendszer részeként használjuk fel, ahol a vizualitás és egy fizikailag is aktív befogadás kerül kapcsolatba egymással.
A látogató belépve a zárt térbe, egy futószalagra lép, mely lassan elindulva futásig gyorsul. Ezzel egyidőben a bejárattal szemben lévő falon előre felvett video-loopon „saját szemszögből" látható az üldözés. A bejárati falon lévő kamera ezt úgy rögzíti, mintha a néző részese lenne a történetnek. A kontroll monitoron a belső kamera által készített montázs látható, kiegészítve magával a kontrollrendszerrel, amely tartalmazza a bent futó EKG-ját, vérnyomását, pulzusszámát, légzésfunkcióját. A külső kijelző addig ismétli a loopot amíg egy következő vállalkozó nem lép be a térbe, és nem vállalja a futást. Így a látogató saját magát is megfigyelheti - külső nézőpontból.
(Schneemeier Andrea - Szauder Dávid)

Update 2.0
Összeállítás az 1997 és 2000 között Németországban készült médiaművészeti munkákból

A Goethe Intézet és a Zentrum für Kunst und Medientechnologie Karlsruhe (ZKM) közös projektje

Goethe Intézet Budapest
2001. június 8 - 28.

Komputerprogram az, amit általában a szoftver fogalmán értünk, a program aktualizálására pedig az angol „update" szó honosodott meg. Az „Update 2.0" cím nyilvánvalóan azon a feltételezésen alapul, hogy a fogalom különösen egy médiaművészeti program, tehát egy tartalmi szoftver számára megfelelő.
Update 2.0, 2.1, 3.0 - ami a számítógépes világban a megkérdőjelezhetetlennek tekintett gazdasági kényszernek engedelmeskedő komplett cserét jelenti, az nem feltétlenül érvényes a tartalmi programok esetében. Az a tény pedig inkább nyugtalanító, hogy az update mindig a következő revíziót előlegezi meg: hibáit és hiányosságait fogalmilag magában hordozza. Ez a programcsomag sem vállalkozhat rá, hogy a médiaművészet általánosan érvényes definícióját adja, sem pedig arra, hogy átfogó és koherens képet nyújtson a kortárs németországi alkotásokról. Túlságosan paradox és sokszínű a szcéna. A videoművészet szinte már történelmi dimenziókba lépett, az interaktív multimédia-projektek viszont csak most kezdik kialakítani mediális és művészi keretfeltételeiket. A konceptuális művészet és a játékos szórakoztatás, a Slow Motion és a száguldó Upbeat közt széles mező nyílik, mely inkább nemzetközileg, semmint nemzeti keretek között értelmezhető.
Az aktualitás azonban nem csupán a divatok és trendek visszatérésével ragadható meg, hanem a társadalmi és művészeti kontextuson keresztül is, amelybe a programok a világ különböző pontjain kerülnek. Míg jelenleg az amerikai művészeti piacon a videó az egyik legaktuálisabb művészeti médium, addig Oroszországban, Indiában vagy Kínában a művészek elsősorban a multimédia-alkalmazások és az Internet-szoftverek művészi felhasználhatósága iránt érdeklődnek. Sem itt, sem ott nem a low- vagy a high-tech kérdése a döntő, hanem a médium, mellyel a társadalom ideológiai és gazdasági felszíni struktúrája áttörhető.

Rudolf Frieling
a kiállítás kurátora

A Goethe Intézetben bemutatásra kerül többek között **Andrea Zapp, Daniel Pflumm, Gunter Krüger, Dellbrügge és de Moll, Ágnes Hegedüs és Knut Gerwers** egy-egy munkája.

A kiállítás videomunkái az Örökmozgóban láthatók 2001 június 15-én 18.30-kor és 20.30-kor.

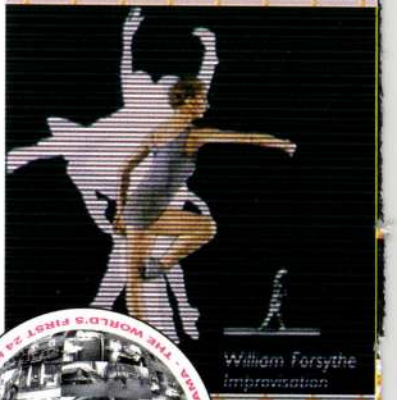

Meghívott külföldi résztvevők:

Tudományos fikció a médiaművészetben

Nemzetközi szimpózium

Francia Intézet előadóterme
2001. június 11. 9.00-18.00

A C3 Alapítvány egynapos nemzetközi interdiszciplináris szimpóziumot szervez művészek, tudósok, médiateoretikusok és kurátorok részvételével, amely a médiaművészet és a tudományos kutatás, ezen belül a fikciós elemek és a tudományos eredmények témáját vitatja meg a nemzetközi aktuális médiaművészeti trendek kontextusában.

Rudolf Frieling
Médiateoretikus, kurátor, a ZKM (Zentrum für Kunst und Medientechnologie Karlsruhe) videogyűjteményének vezetője.

Claudia Giannetti
Művészettörténész, tanár, 1998-tól a barcelonai MECAD (Media Centre of Art and Design) alapító professzora.

Nils Abramson
Tudós, kutató, holográfus (Royal Institute of Technology, Stockholm). A nemzetközi optikai mérnökök társaságának Gábor Dénes díjas tagja.

Richard Kriesche
Művész, tanár, teoretikus, Graz (Ausztria). A Hochschule für Gestaltung Offenbach professzora.

Joachim Sauter
Művész és tanár, az ART+COM egyik alapítója és vezetője, a Hochschule der Künste Berlin professzora.

Marina Grzinic
Ljubljanai videoművész és filozófus, a Rekonstruált fikció című, a Műcsarnokban 2001. júliusában látható kiállítás kurátora.

Pierre Bongiovanni
Médiateoretikus, a CICV Pierre Schaeffer igazgatója (Hérimoncourt, Franciaország).

Keiko Sei
Médiateoretikus, a brnói Műszaki Egyetem multimédia-videó szakának tanára.

Milos Vojtechovsky
Művész és kurátor, a prágai Metamedia Központ és a Lost Expedition Society alapítója, a prágai kortárs művészeti központ kutatója.

Siegfried Zielinski
Médiateoretikus, a kölni Kunshochschule für Medien professzora.

Perry Hoberman
Művész, a New York-i School of Visual Arts tanára.

A szimpózium záróeseménye:

Masaki Fujihata – Kiyoshi Furukawa – Wolfgang Münch:
Small Fish
Elektronikus, audiovizuális kompozíció, a ZKM produkciója.

Koncert a Francia Intézet előadótermében
2001. június 11. 19.00

Erdély Miklós négy filmje

C3 Galéria | 2001. június 15 - augusztus 28.

Erdély Miklós, a 20. századi művészet egyik legjelentősebb alkotója tizenöt évvel ezelőtt távozott közülünk. A hagyaték feldolgozása során, a nagyszámú filmes doboz, muszterek, filmmaradékok, kivágott vagy épp filmhulladékokból gyűjtött szalagok, 16mm-es hang és képfelvételek között az elmúlt év során megtaláltuk Erdély három korai, elveszettnek hitt filmjének reményeink szerint rekonstruálható, kétszalagos változatát, valamint a Hérakleitosz-töredék című, készülése idején több alkalommal vetített, Erdély Álommásolatok című 1977-es BBS-ben készült filmje utolsó részének verziójaként is értelmezhető, ugyancsak kétszalagos munkáját. Az 1960-as, 70-es évek fordulóján készített montázsfilmek nagyrészt a televízió hulladékkosaraiban talált, Erdély által „tévészemétnek" nevezett filmkivágások újrafeldolgozásából, esetenként hozzáforgatott jelenetekből állnak (a Hérakleitosz-töredék kivételével), döntő elemük a hanganyag, azok a hangjátékok, melyek Erdély verseskötetében is közreadott írásainak hangfelvételei, Erdély Miklós, Altorjai Sándor, Szenes Zsuzsa, Kiss Endre, Veress Gizella, Rajczi Margit és mások közreműködésével.

A C3 Alapítvány Galériájában e művek bemutatására kerül sor, Erdély Miklósra emlékezve.

A filmek

Rejtett paraméterek, 1968
16 mm, fekete-fehér, 22 perc

Antiszempont, 1970-71
16 mm, fekete-fehér, hangos, 14 perc

Új kávézó nyílt a Szamuely utcában, 1972
16 mm, fekete-fehér, 11 perc

Hérakleitosz-töredék, 1977
16 mm, fekete-fehér, hangos, 22 perc

Diplomakiállítás

Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszék

MKE Barcsay Kiállítóterem | 2001. június 13-16.

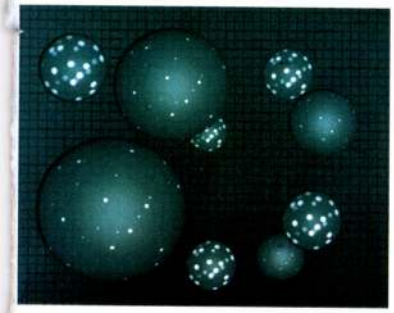

A Magyar Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszéke idén a tizedik tanévét zárja e diplomakiállítással. A bemutató látogatói a technikai médiumok művészi használatának sokrétű megközelítése mellett az intermédiát jellemző, nyitott rendszereket és műtípusokat eredményező alkotásokkal találkozhatnak, melyek mindegyike egyéni, önálló művészi gondolkodásmódot, egy-egy karakteres, már ezen a kezdeti ponton is azonosítható művészeti pálya ígéretét nyújtja.
http://www.intermedia.c3.hu/

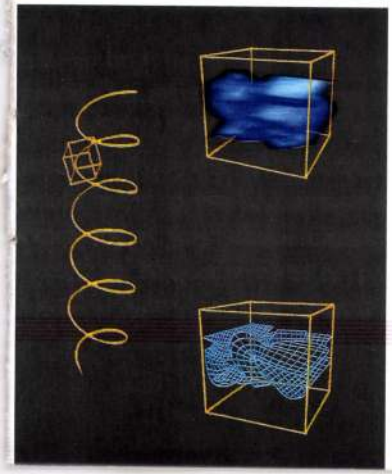

Kiállítók:
Gróf Ferenc
Herczeg Fanni
Kodolányi Sebestyén
Seybold Balázs Géza
Szövényi Anikó
Till Attila
Vécsei Júlia
Zics Brigitta

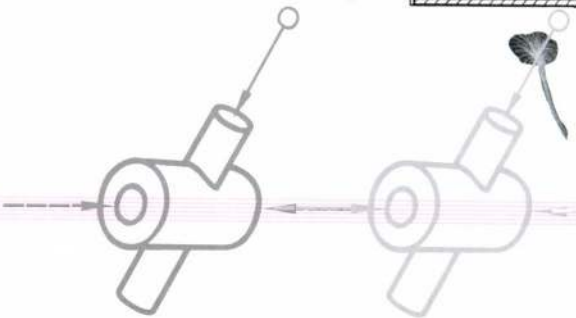

A rendezvénysorozat helyszínei

Trafó Kortárs Művészetek Háza
1094 Budapest, Liliom u. 41.
Tel. (36-1) 456 20 40
http://www.trafo.hu

Goethe-Institut Inter Nationes Budapest
1061 Budapest, Andrássy út 24
Telefon (36-1) 374 40 70
http://www.goethe.de/ms/bud

Institut Français de Budapest
1011 Budapest, Fő utca 17.
Tel. (36-1) 489 42 00
http://www.inst-france.hu/instit_f/menufr.htm

C3 Kulturális és Kommunikációs Központ
1014 Budapest, Országház u. 9.
Tel. (36-1) 488 70 70
http://www.c3.hu

Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay Kiállítóterem
1062 Budapest, Andrássy út 69-71.
Tel. (36-1) 342 17 38
http://www.intermedia.c3.hu

| Kiadja a C3 Alapítvány
| Felelős kiadó: Peternák Miklós
| Összeállította: Erőss Nikolett és Mélyi József
| Design+Typo: Bernáth/Y Művek [www.bernathy.hu]

JÚLIUS GYULA

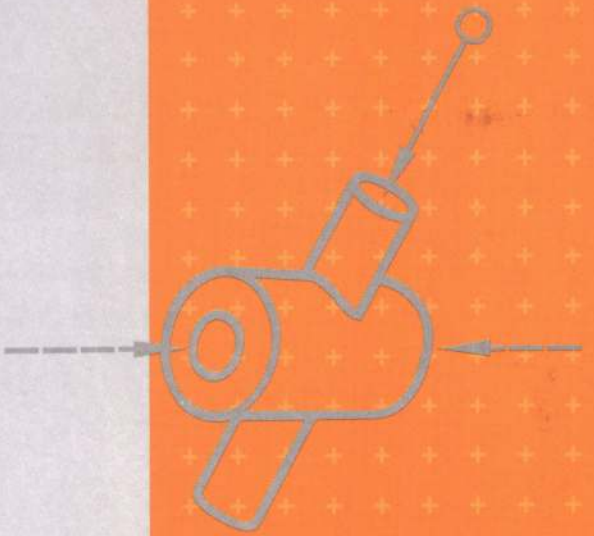

matáv

C3

trafó
KORTÁRS MŰVÉSZETEK HÁZA

GOETHE INSTITUT BUDAPEST

INSTITUT FRANÇAIS DE BUDAPEST

INTERMEDIA

SOROS ALAPÍTVÁNY

ARS ELECTRONICA CENTER

V2_Lab

EGYED LÁSZLÓ

PRO HELVETIA ALAPÍTVÁNY
1055 Budapest,
Stollár Béla utca 4.
november 18–december 21.

PICASSO PETER LUDWIG GYŰJTEMÉNYÉBŐL

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
Budavári Palota
november 18–február 20.

A vándorkiállítás Barcelona, Köln, Nürnberg után érkezik Budapestre, majd utazik tovább Bécsbe.
Peter Ludwig igen sok előadást, előszót és tanulmányt írt Picassóról. Szerinte Picasso minden egyes műve létrehozásakor egy nagyobb egészet tartott szem előtt. "Jelentős az egyes mű is, de mindig fontosabb az egész sorozat. Goethe-hez hasonlóan ő is úgy akarta ránk hagyni műveinek teljes gyűjteményét, mint példát arra, mi zajlik le az emberben egy hosszú élet folyamán." Ezt az elvet és vezérfonalat követte Ludwig, mint gyűjtő, amikor Picasso munkáit összeválogatta.
A gyűjtés az egészen fiatal Picassóval indult és a 91 éves művész utolsó munkáival fejeződik be.

(Evelyn Weiss:
Picasso és Ludwig)

"TÁLCAKÉPEK" TÓTH GÁBOR KIÁLLÍTÁSA

LIGET GALÉRIA
1146 Budapest,
Ajtósi Dürer sor 5.
november 19–december 3.

ORSZÁG LILI EMLÉKKIÁLLÍTÁS

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA
Budavári Palota,
BC épület III. emelet
november 19–december 31.

A Magyar Nemzeti Galéria Jelenkori Gyűjteménye jelentős kollekciót őriz Ország Lili műveiből. A most bemutatott tárgyak nagy hányada a rendszeres kiállítás látogatók számára is ismeretlen.
A kamara-bemutatóra dr. S. Nagy Katalin most megjelenő O. L. monográfiája alkalmából kerül sor.

NÁDLER ISTVÁN

PANDORA GALÉRIA
1081 Budapest,
Népszínház utca 42. I./1
november 20–december 5.

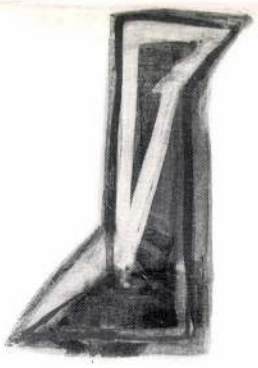

KOVÁCS ISTVÁN

STÚDIÓ GALÉRIA
1054 Budapest,
Bajcsy-Zsilinszky út 52.
november 22–december 11.

MOLNÁR SÁNDOR FESTŐMŰVÉSZ AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓ KIÁLLÍTÁSA

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIA
1036 Budapest,
Kiskorona utca 7.
november 23–december 19.

CSEPREGI GYÖRGY

FMK GALÉRIA
1062 Budapest,
Andrássy út 112.
november 24–december 13.

NAYG ISTVÁN

FMK GALÉRIA
1062 Budapest,
Andrássy út 112.
november 24–december 13.

BORTNYIK SÁNDOR

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM
1053 Budapest,
Károlyi Mihály utca 16.
november 25–december 31.

A Magyar Nemzeti Galéria és a Petőfi Irodalmi Múzeum közös kiállítása a Károlyi Palotában Bortnyik Sándor művészetének kevésbé ismert alkotásait mutatja be. A több mint 200 művet, nyomtatványt és fotót felsorakoztató kiállítás 16 múzeum és magángyűjtemény anyagából megközelítő teljességgel szemlélteti Bortnyik páratlan grafikusi és könyvművészeti munkásságát. A kiállítást 1994-ben Berlinben is látni lehet.

POLGÁR RÓZSA TEXTILMŰVÉSZ

VIGADÓ GALÉRIA
1051 Budapest, Vigadó tér 3.
november 26–december 19.

GALÁNTAI GYÖRGY

ERNST MÚZEUM
1065 Budapest,
Nagymező utca 9.
október 20–november 28.

RITA McBRIDGE

MŰTEREM GALÉRIA
1071 Budapest,
Dohány utca 16–18.
november 29–december 18.

CHESSLAY GYÖRGY

TŰZOLTÓ UTCA 72.
november 29–december 15.

ROBBIN AMI SILVERBERG ÉS BÖRÖCZ ANDRÁS: "TOJÁSOK"

MŰVÉSZETEK HÁZA
7601 Pécs, Széchenyi tér 78.
október 29–november 29.

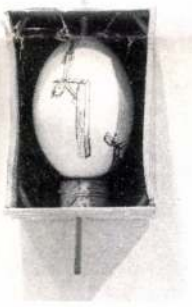

SZABADOS ÁRPÁD KIÁLLÍTÁSA

DUNA MÚZEUM, ESZTERGOM
október 20–november 30.

Szabados Árpád most kiállított rajzai a „fekete litográfiákkal egy időszakban születtek az elmúlt másfél évben, ezért aztán számos egymásra utalást, motívumegyezést, jelrendszer-változást találhatunk már az első pillantáskor a két anyagban. Szabados a litográfiák után ismét a finomabb, érzékibb vonalak, fojtottabb hangulatok, veszélyesebb helyzetek, részletezőbb színek és rajzok felé mozdult el: rendteremtő képessége azonban megmaradt. Ez az, amely látványvilágát tovább egyéníti, s magát pedig a legkiválóbb kortársi rajzosok közé helyezi. Szabados a képi folyamatok követője, krónikása a kis motívumokban megtörténteknek, aki hagyja, hogy a mitoszképző tulajdonságokkal felruházott jegyek szabadon éljenek, működjenek, felszínen tartsák magukat, megcsinálják tenmaguk vackát a papíron, s hassanak képi környezetükre. E műről-műre dokumentált motívumváltozás motívumfejlődés aztán természetes módon képez sorozatot, sorozatokat, amelyek nem egyszer a technikák, műfajok között is áthajolnak.

(Géczi János)

JAKOVITS JÓZSEF

BALASSI KIADÓ
1023 Budapest, Margit utca 1.
október 22–december 1.

A MAGYAR KERAMIKUSOK TÁRSASÁGA

és a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Nemzetközi Kerámia Stúdiója megállapodott, hogy az 1977 óta a Kecskeméten összegyűlt kerámia gyűjteményt, mely kétség kívül nemzetközi hírű, a közeljövőben a nagyközönség számára is nyilvánossá és látogathatóvá teszik. Terveik szerint az állandó gyűjtemény bemutatására a művek születési helye, a sajátos hangulatú Kecskeméti Kerámia Stúdió lesz.

HOMMAGE À SZENTENDRE

ERDÉSZ GALÉRIA
2000 Szentendre,
Bercsényi utca 4.

Október óta látható az új Erdész galéria első kiállítása, "Hommage a Szentendre" címmel, százharminc szentendrei művész bemutatásával rótta le tiszteletét befogadó városának. A három szintes, több mint kétszáz négyzetméteres kiállítóházban Vajda Lajostól napjainkig, a városban dolgozó, élő, vagy a különféle szentendrei művésztelepekhez és iskolákhoz tartozó művészek alkotásait tekinthetik meg a látogatók.

HELYREIGAZÍTÁS:

Előző számunkban a Hans Knollal készült beszélgetés fotóit Kardos Judit készítette.

A FOTÓKAT KÉSZÍTETTÉK:

Gajzágó Jolán 1.
Nagy László 2.
Rosta József 3., 11.
Szelényi Károly 4.
Bernard Faucon 7.
Lugosi Lugo László 8., 11.
Frank Aljona 12.
Pácser Attila 13., 14., 16., 17.
Sulyok Miklós 15.

Julius Gyula

BalkoN

tartalomjegyzék

4 A Stúdió félkarú óriás · Diskurzus a Stúdióról **9** Az 1964-65-ös Fiatal Művészek Stúdiójáról – Gerzson Pállal beszélget Fitz Péter **9** Valami SZTK-nak lettem a fődiszpécsere – Roskó Gáborral beszélget Zwickl András **10** Az abszurd mint koncepció (Jelenetek a magyar koncept art történetéből, II. rész) – Körner Éva **16** A szenvedő kép – Boris Groys · fordította: Jósvai Lídia **19** Mi lehetne egy erőd? – Thury Levente **21** Vélt és valóságos terek · Maurer Dóra és Gáyor Tibor kiállítása – Gállig Zoltán **22** Megyik Jánosról – Kovács Péter **22** Farkas Ádám szobrászművész kiállítása – Papp Zoltán **23** Művészi szabadságharc · Galántai György életmű-kiállítása – Földényi F. László **24** "Ha nem látod is, tudod..." – Gábor György **25** A kocka el van vetve · Egy kiállítás egy képe – András Edit **25** Bukta Imre kiállításai – Varga Koppány **26** A téglákról – Bukta Imre **28** Hanginstallációk · Az Újlak csoport kiállítása a Goethe Intézetben – Szoboszlai János **29** Falfestmény · Köves Éva kiállítása a Ludwig Múzeumban – Merhán Orsolya **30** Nyomjelző lövedékek · Kéri Ádám kiállítása – Szegő György **31** Szabics Ágnes – Tatai Erzsébet **31** Peter Weibel: Virtuális világok, avagy a művészet hipotetikus természetének és a tárgyi világ azonosság-hiányainak bizonyítása · Interaktív komputeres installáció – Mélyi József **33** Ami fehér, s ami fekete, ami elképesztő és ami megint orosz avantgárd · 20 századi orosz művészet a Ludwig-gyűjteményben – Perneczky Géza **35** Gyorskép a keleti partról – Laura J. Hoptman **35** Gyorsfénykép a nyugati partról – Forgács Éva **37** 3. Minos Beach Művészeti Symposion – Geneva J. Anderson **39** Nanban Cipanguban, avagy Japán és Európa 450 éve – Schauschitz Attila **40** Szabad szellemi tartomány · A mutáns egzotikuma. Bolgár posztmodern esszék – Sebők Zoltán **43** Óriásplakát – Kovács Kristóf **44** Derek Jarman szereti az ő Ludwigját · Wittgenstein · Derek Jarman filmje – Nikolaus Gerszewski · fordította: Ambrus Erzsébet **46** Transartexpressz

KORTÁRS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT
I.ÉVFOLYAM 2.SZÁM

Főszerkesztő: Hajdu István • Szerkesztők: Fitz Péter, Sebők Zoltán, Zwickl András • Laptervező: Eln Ferenc • Fotó: Pácser Attila, Rosta József • Kiadja az Enciklopédia Kiadó Felelős kiadó: F.Almási Éva • A kiadó és a szerkesztőség címe (valamint hirdetésfelvétel): 1113 Budapest, Bartók Béla út 82. • Tel./Fax: 166-3496 • Szerkesztőségi órák: szerdán 16-20 óráig • Nyomda: Nalors Grafikai Kft. 2600 Vác, Eötvös u. 16. • Felelős vezető: Nagy Géza • Képfeldolgozás: GMN Repro Nyomdaipari Kft. 1036 Budapest, Nagyszombat u. 1. Levilágítás: Innova Press, 1027 Budapest, Fő u. 68. • Vidéken kapható a Posta hírlapüzleteiben és a nagyobb könyvesboltokban, múzeumokban, galériákban. • Budapesten terjeszti Posta, az Extra-Hír Kft. a Metró peronszintjén, az Új Passz Kft., a New Press Kft. a galériák múzeumok és könyvesboltok • Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben, a Helir-nél (1900 Budapest, Lehel út 10/a.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Helir 219-98636-021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra. • Egy példány ára: 158.-Ft • Előfizetési díj: negyedévre 474.-Ft, fél évre: 948.-Ft, egy évre: 1896.-Ft • ISSN 1216-8890 • Lapunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest Főváros Önkormányzata és a Magyar Hitel Bank Sajtóalapítványa támogatásával készült.

A STÚDIÓ – FÉLKARÚ ÓRIÁS

"NEM AZÉRT ÉLEK, HOGY BOLDOG LEGYEK, HANEM HOGY TELJESÍTSEM KÖTELESSÉGEMET" (G. P.)

DISKURZUS A STÚDIÓRÓL

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívunk 1993. október 12-én, kedden 19 órára a fenti címre a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület eddig érintetlen éves reprezentációs keretének felhasználására, melyet a Stúdióról való beszélgetéssel kötünk egybe.

A beszélgetésről hangfelvétel készül, mely a Tilos Rádióban kerül közlésre, a lejegyzett anyag pedig a most induló Balkon című művészeti folyóiratban jelenik meg, a Stúdió 35. születésnapja alkalmából.

A beszélgetés a Stúdió archív diatárában található anyagok vetítésével kezdődött. Néhány anonim diát találtunk az ötvenes évekből, majd a mai idősebb képzőművész-nemzedék hatvanas, hetvenes években készült munkái keltettek élénk derültséget.

Várnagy Tibor: Szerintem 35 év múlva a mi melóinkon is ugyanígy fognak röhögni...

1958-ban alakult a Stúdió és a Képzőművészeti Alap fennhatósága alatt működött 1989-ig, amikor egyesületté, önállóvá vált. A működéshez szükséges összeg nagy részét azonban továbbra is az Alap utódszervezete, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete adja.

A Képzőművész Szövetség mint elit szervezet, a Művészeti Alap és a Stúdió a három T időszakában a kultúrpolitika aktuális elvárásainak megfelelően működött, az alsó lépcsőfoktól átvilágítható módon lehetett a megfelelő embereket a megfelelő kategóriákba sorolni. A zsűrizett kiállítások, a vásárlások kontraszelektált kiválasztása mellett a hetveneses évek elejétől párhuzamosan egy más képzőművészeti nyelven beszélő, az elvárásoknak megfelelni nem akaró irányzat is jelentkezett, elsősorban a fiatal generáció, az akkori stúdiósok körében. A kétmilliós vásárlások mellett a mindenkori éves Stúdió-kiállításról is vett a minisztérium, ebből jött létre a Stúdió archívuma. Ezt a Művészeti Alap az egyesületi formára való áttéréskor az FKS Egyesület tulajdonába adta. Az archívum azonban a nyolcvanas évek vége óta nem gyarapodhatott.

A Magyar Nemzeti Galéria kortársgyűjteménye az értékesebb és fontosnak tartott alkotásokat folyamatosan elkérte gyűjteménye számára (például Kondor Béla munkáit). A Stúdió szeretné közgyűjteménnyé tenni archívumát, és a gyűjtést is folytatni.

A diatár a nyolcvanas évek végétől teljes, a régebbi időszakból meglehetősen hiányos anyag áll rendelkezésre. Most folyik egy információs bázis, számítógépes adattárhoz kapcsolódó diaarchívum kiépítése. Fontos diáink vannak a hetvenes évek közepéről, például a Vajda Lajos Stúdió korai időszakából.

A diavetítés után a Tilos Rádió magnetofonja működni kezd.

Július Gyula: A dolog nehezebb része most következik, össze kell hoznunk egy anyagot a rádiónak és a Balkon című művészeti folyóiratnak. Provokálni szeretném a jelenlevőket: szerintem semmi értelme a Stúdiónak. Ugyanúgy reprodukáljuk a korábbi helyzetet: az információk nem jönnek sűrűbben, mint az egyesületi formára való áttérés előtt, ha valaki véletlenül megtud valamit, úgy ül rajta, mint az atomtitkon; és továbbra is teljes mértékben függünk azoktól, akik a pénzt adják a működéshez. A közel 300 fős tagságból elenyésző töredék aktív, különösen a különféle csoportok. Nem lenne-e jó a pénzt egyszerűen ezek között szétosztani, így őket a Stúdiótól függetleníteni és a Stúdiót feloszlatni?

Beöthy Balázs: Véleményem szerint egyelőre fenn kell tartani a Stúdiót, addig legalábbis, ameddig valami jobbat nem találunk ki. A Stúdió manapság egyértelműen szociális intézmény, amelyik kis pénzeket oszt, és információkat próbál meg szétteríteni a tagság között. Nem szellemi műhely, nincs egyetértés – különböző önálló alkotók együttese. Ezeknek a pénzeknek, amiket szétosztunk, a Stúdió mint intézmény a garanciája; ha nem lenne a Stúdió és nem így hívnák, akkor nem lenne a pénz az Alaptól, a minisztériumtól, az alapítványoktól, szponzoroktól.

Gerber Pál: Szerintem nem szociális intézmény: zsűrik vannak! Akkor milyen szempontok alapján zsűrizünk?

B. B.: A zsűri a lehető legdemokratikusabb módon működik, azt vetésforgóban a tagság csinálja, a vezetőség nem vesz részt benne. A Stúdió a szociális hátteret biztosítja; szóval nincsenek illúziók, hogy itt jelentős szellemi élet folyna, ez ugyanolyan, mint bármilyen más közösségben, ahol emberek jönnek-mennek. Szóval ez egyértelműen egy szociális intézmény, és nagyon is szükség van rá; ezt bizonyítják a szociális és ösztöndíjkérelmek.

G. P.: De az ösztöndíjkérelmek nem szociális indíttatásúak, ugyanúgy a pénz felosztása folyik, ahogy a Gyula mondja.

B. B.: De iszonyú nagy különbség, hogy nincs protekcionizmus, a tagság maga dönti el, hogy kit támogat, és ebbe a vezetőség nem szól bele.

J. Gy.: Tény, hogy provokatív módon tettem fel a kérdést, tudom, hogy ha valaki két vonalat húz, és képzőművészettel szeretne foglalkozni, máig ez az egyetlen lehetősége, hogy kezdőként támogatást szerezzen és információkhoz jusson. Más művészeteknek is megvan ez a fajta szervezetük: a filmeseknek a Balázs Béla Stúdió, a zeneszerzőknek a FőZőCső, az iparművészeknek a Fiatal Iparművészek Stúdiója, a fotósoknak a Fiatal Fotóművészek Stúdiója.

A Vajda Lajos Stúdió műsora, 1976

El Kazovszkij: Dzsan-panoktikum XV., 1980

Károlyi Zsigmond: Tangram képek, 1983

Széchy Bea: Cím nélkül, 1983

V. T.: Megszűnt!

J. Gy.: Na akkor mesélj erről, mert ez nagyon érdekes!

V. T.: Ez tényleg tanulságos történet. A Fiatal Fotóművészek Stúdióját azért szüntették meg, mert úgy dolgozott, és egy olyan új működési szabályzatot próbált kidolgozni, hogy a működést demokratikusabbá formálja és valami értelmesebb szervezetet alakítson ki – de egy tollvonással megszüntették.

J. Gy.: És mik voltak az új működésnek a fontosabb tézisei?

V. T.: Hát az egyik az, hogy munkaprojektekre adjon pénzt.

J. Gy.: A pénzelosztás módszere változott volna?

V. T.: Az is, a pénzt a Fotóművészek Szövetségétől kaptuk, minden alkalommal minden kifizetést velük kellett engedélyeztetni. Szerettük volna a támogatást egy összegben megkapni és belátásunk szerint használni, saját gazdálkodással, s csak az év végén elszámolni. Problémát okozott még, hogy ki nevezze ki a Stúdió vezetőjét: a tagság vagy a Szövetség?

J. Gy.: Akkor mi sokkal jobban állunk, mert az Alaptól ezt a támogatást már az egyesületté alakulástól kezdve így kapjuk. Stúdiónk vezetőségét és elnökségét '89 óta a tagság választhatja.

V. T.: Nálunk hatalomátmentésről volt szó, mert a Fotóművészek Szövetsége akkor már tudta, hogy meg fogják szüntetni a támogatását is. A Stúdió költségvetése nem volt nagy összeg, és fogalmam sincs, mi van a berendezésekkel, felszereléssel, hogy csináltak-e pénzt belőle egyáltalán, mert a Stúdió névleg még működött vagy talán ma is működik, csak munka és pénzköltés nem folyik benne.

J. Gy.: De alakult pár más fotóművészcsoport.

V. T.: Megalakult az Egyesült Képek Egyesület, egy teljesen maszek egyesület, nem egy amolyan utódszervezet.

B. B.: A teljes tagságból?

V. T.: Tulajdonképpen a tagság 90 százaléka átment ebbe az egyesületbe. No de itt tulajdonképpen csak 20-30 emberről volt szó. Ez egy kisebb szervezet volt.

J. Gy.: És mi van a Balázs Béla Stúdióval?

Révész László László: Nem nagyon lehet párhuzamba hozni ezekkel a stúdiókkal. Valaha volt egy filmes osztály, akik önálló filmkészítési műhelyt akartak létrehozni. Szabó, Sára, Huszárik szerveztek egy független stúdiót. Akkor állami pénzből működtek, most viszont az a helyzet, hogy van egy Magyar Mozgókép Alapítvány nevű szervezet, amihez mindenki fordulhat támogatásért, aki filmet szeretne készíteni. Ennek van egy kuratóriuma, amely megítéli a pénzeket. A BBS nincs elismerve

mint önálló filmstúdió, de itt sokkal nagyobb pénzekről van szó.

J. Gy.: Mennyi az éves költségvetés?

R. L.: Körülbelül 40 millió, de ez elmegy a filmekre, illetve a szükséges alkalmazottakra, a filmkészítő apparátusra. Ez a pénz tízszer annyi, mint a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának éves költségvetése. A BBS előremenekült és megcsípték a Toldi mozit. Mi is csinálhatnánk ilyesmit: csak ez amolyan kipárnázott út – például megcsípnénk a Nemzeti Galériát vagy csak a kupolát, és rögtön egy szuper helyen mutatkozhatnának be a stúdiósok...

J. Gy.: Szóval a lényeg, hogy mi vagyunk a Fiatal Magyar Képzőművészek Egyesülete, és...

Roskó Gábor: Elnézést, nincs benne "magyar".

J. Gy.: Akkor a Fiatal Nemzetközi Képzőművészek magyar tagozata..., és ezzel párhuzamosan minden művészeti ágnak van hasonló szervezete. Ez kiosztott, örökölt szerep, ez az ötvenes években alakult és megy tovább, ezek nekünk már nem problémák, hogy ki nevezze ki a Stúdió elnökét vagy hogy a pénzelosztásban a felettes szervtől aláírásokra van szükségünk. Az egyesületi formában eldőlt, hogy kézbe kaptuk a döntést, önálló gazdálkodással, ami felelősséget is jelent, és előttünk van a kérdés, hogy mivé lehet fejleszteni a Stúdiót, mire startoljunk rá?

R. G.: Meg lehet venni az önkormányzattól a Stúdió helyiségeit.

J. Gy.: Igen, ma két levél érkezett, az egyikben ez a hír volt, de az összeg meglehetősen magas, és a mi jogviszonyunk egyelőre "albérlő", az Alap, illetve a MAOE a főbérlő. A másik levélben a rendőrségi pályázat volt, amiben a BM felkéri többek közt a Stúdiót is, hogy a rendőrséget népszerűsítő kabalafigurákat, tárgyakat, kiadványok arculatát tervezzük meg.

B. B.: Faragjunk fából egy kabátot...

J. Gy.: Így alapvető beleszólásunk lehet abba, hogy milyen legyen a gumibot...

R. G.: Hogy milyen hosszú..., és az etalon ki lenne állítva a Nemzeti Galériában!

B. B.: Ez Szentjóby egyik munkája volt: gumibot hosszúságú ólomcső, csak éppen nem vásárolta meg a Nemzeti Galéria.

Bencsik Barna: De a rendőrség még megveheti.

J. Gy.: Szóval ilyen kihívások érik a Stúdiót, vegyen részt az életben, ami körülöttünk van, holott ennek egy nyugodt szigetnek kell lennie. Például, ahogy az Alap vezetése változott, a körülmények hol bizonytalanabbak voltak, hol... A kérdés a mai napig az, hogy mi legyen a Stúdióval...

B. B.: Szerintem illúzió, hogy bármi legyen. Van egy szociális intézmény, semmi ok, hogy megszüntessük, helyette nem lenne más, és arra sincs semmi jel, hogy ezt meg lehetne változtatni.

J. Gy.: Addig, amíg a tagfelvételre százan-százötvenen jelentkeznek, valóban van értelme fenntartani a Stúdiót, mivel feltehetően ezek az emberek valamit akarnak tőle. A működést kell minél frappánsabban megoldani, például hogy az információ eljusson azokhoz, akiket illet; az előbbi pályázat fél évvel a beadási határidő előtt már ide ért, de sokszor egy – főleg külföldi – kiállításra két nappal a határidő előtt érkezik felkérés.

Tilos Rádió: És tulajdonképpen mit csináltok?

B. B.: Hát vannak tagok, van egy éves keretösszeg, amiből fenntartjuk az irodát, a fennmaradó pénzt meg lehet pályázni szakmai és munkaösztöndíjakra vagy szociális segélyre, erre pontos szabályzatok vannak, hogy hogyan és milyen időtartamra, kiállítások is vannak, amiket a Stúdió szervez, most például van egy folyó ügy, egy lisszaboni kiállítás, van az éves kiállítás és a Stúdiónak egy kiállítóterme, a Stúdió Galéria, ahová szintén pályázni lehet kiállításokkal. Vannak projektek, mint a Strandfesztivál vagy a Gallery by Night-program.

J. Gy.: Van éves fix helyünk az FMK-ban, a Lajos utcai Galériában, Túrkevén művésztelepünk.

T. R.: És csak zsozsóért keresnek meg titeket?

B. B.: Nem, ez nem így megy, évente egyszer tagfelvételt tartunk, és ha az, akit a beadott munkák, dokumentációk alapján a Stúdió-tagságból alakult társaság felvesz, befizette a tagdíjat (évi 1000 Ft), akkor megkapja az információkat, a körlevelet, és pályázhat projektjeivel a támogatásokra.

J. Gy.: Aki a képzőművészeti életben valamit is csinált, az benne volt a Stúdióban 35 éves koráig. Ez a felső korhatár, alsó elméletileg nincs. Van öt műtermünk is, ezt is meg lehet pályázni egy-egy évre.

T. R.: Akkor mi a probléma?

J. Gy.: Az a probléma, hogy meg kell csinálni ezt a cikket a Balkonba.

R. G.: Majdnem mindig ugyanazok a fajta problémák vetődnek fel, de a végső kérdés, hogy milyen formában tudnánk tovább működni. Végső soron mindig eljutunk oda, hogy muszáj nekünk működni, ez valahogy olyan, mint egy szükséges rossz. Még mindig itt van ebből a korosztályból a legtöbb ember, ide tudnak legtöbben eljutni, ehhez a csapathoz. Valahogy más formája még nem született meg ennek a dolognak, ezt tudjuk nyújtani.

T. R.: Milyen formák lehetségesek?

R. G.: Hát, ilyen önszerveződő társaságok vannak, mint a Tűzoltó utca, de ebben az országban még nincs arra mód, hogy hasonló kondíciókkal rendelkezzenek az önszerveződő csapatok, mint a Stúdió. Ők nem tudnak ösztöndíjakat adni, esetleg munkalehetőséget, helyet igen, de pénzt nem. Ez olyan, mint a nehézkedés, egy bejáratott dolog: lehet tudni, ha valamit akarok intézni, akkor írok az FKS-nek, és így előbb-utóbb eljut az információ az érintettekhez, például cégek alkalmazott grafikai pályázatai, iskolákban vagy börtönökben szakköröket szervez valaki, akkor hozzánk fordulnak.

Böröcz András, Révész László: Jelenet, 1987

Kungl György: Ő és Én, 1989

Varkoly László: Jelenet, 1989

Július Gyula: 1992

B. B.: Az Alap ifjúsági szervezete voltunk, és az egyesületi átalakulás után függetlenek lettünk, és az intézményi jelleg leépül ahelyett, hogy erősödne.

R. G.: Ez úgy van, mint a többi ilyen dolognál: mikor már nincs rá szükség, akkor kevésbé fénylik. Annak idején a Lúdas Matyiban nagyon jól csattantak a poénok vagy a politikai kabarék..., valami progresszív ellenzéki hangja volt. Most már szó sincs arról, hogy valami progresszív ellenzéki művészetet lehetne csinálni, vagy ez az intézmény azonosulna valamilyen irányzattal.

V. T.: Várjál, akkor mint intézményt az Alappal kell összehasonlítani a Stúdiót, mert ha ezt teszed, világossá válik, hogy mégiscsak erősen progresszív. A felvételije is olyan, hogy ide bekerülhet olyan, aki az Alap számára nem művész. És ha megnézed azt, hogy az Alaptól hogyan és milyen információk jönnek, vagy kik kapják azokat, a pénzről nem is beszélve, akkor egyszerűen röhögőgörcsöt kapsz.

J. Gy.: Ez az idő kérdése, hogy ez megváltozik-e, ha a mi generációnk kerül az Alapnál túlsúlyba.

V. T.: Igen, ez érdekes kérdés, hogy ez a társaság átveszi-e az Alapban a hangadó szerepet, vagy ugyanitt ülünk valahol 35 év múlva?

J. Gy.: Hát biztos nem, merthogy FIATAL KÉPZŐMŰVÉSZEK, ennek egyik oldala, hogy képzőművészek...

B. B.: Lehet, hogy meg fog szűnni ez a szakma?

J. Gy.: Vannak ilyen tendenciák. A másik része pedig, hogy fiatal... szóval a Stúdiónak az egyetlen mozgató ereje, hogy vannak fiatal srácok, akik bejönnek, és akarnak valamit, felfelé törekszenek. De abban egy kis feszültséget érzek, hogy a dolgokat aktívan csak a Stúdió régebbi generációját jelentő, öregebb tagok csinálják. Kicsiben azért sok mindent reprodukálunk a hagyományos "képzőművészeti életből".

R. G.: Jelentkeznek a fejek, mert nincs jobb, de akárkit megkérdezek, senkinek sincs jó véleménye a Stúdióról.

B. B.: Azért, mert illúziókat kergetnek, hogy lehetne jó.

R. G.: Nekem mindenki ezzel jön, hogy ez mennyire ciki, hogy ide rémes bejönni, az egész éves kiállítás szörnyű...

V. T.: Na várjál, mert ha megnézzük, hogy a hetvenes évek végétől kezdve kik azok az úgymond kortárs magyar művészek, akik kortárs magyar képzőművészetet csináltak, akkor kiderül, hogy nagyjából mind a Stúdión keresztül jutottak el odáig, és itt is építették a pályájukat. Ez szerintem nem mindegy. Akkor is, ha nem a száz százalé-

kuk, de mondjuk nyolcvan.

B. B.: Ma az éves kiállítás ügy. Minden tag elvárja hogy legyen, s úgy legyen, ahogy eddig, tehát zsűrimentesen.

J. Gy.: Ez egy aktuális probléma. Az éves kiállítást szokásjog szerint egy jelentős budapesti kiállítóteremben (Műcsarnok, Ernst Múzeum, MNG) rendeztük. Most ezek a helyek elzárkóztak a zsűrimentes kiállítástól. Mi az alapszabályban deklaráltuk, hogy alanyi jogon jár minden tagnak az éves kiállításon való részvétel. Ami egy ideig iszonyú fontos volt.

V. T.: Szerintem az éves kiállítások szükségszerűen rosszak, mert koncepciótlan a dolog, a kérdés csak az, hogyan kerüljön a nagytömegű kép, mint egy massza, a falakra.

T. R.: A kérdés, hogy mi a koncepciója magának a Stúdiónak?

B. B.: Szociális...

T. R.: Akkor vegyetek kenyeret!...

J. Gy.: Nem lehet preferálni egyetlen stílusirányzatot sem, a Stúdió nem akar ezekben az ügyekben dönteni, ez a kritika feladata lenne, nem a miénk. Aki bizonyos szintet megüt, és felvették a Stúdióba, az szabadon csinálhassa a dolgát, és teret is kapjon ehhez. Tény, hogy a zsűrimentes kiállításokon sokkal rosszabb összkép alakult ki, mint a zsűrizetteken, ahol bizonyos politikai, esztétikai, kiállításrendezési aktuális szempontok alapján történt a válogatás.

Be. B.: A zsűrimentességnek egy adott történelmi pillanatban volt jelentősége. Most már a zsűrimentességgel kapcsolatban bizonyos kétségek merülnek fel.

V. T.: Miért gondoljuk, hogy ilyen formában szükség van éves kiállításra? Szerintem nincs. Legyenek kiállítások, frakciók a vásárszerű felvonulás helyett.

J. Gy.: Egy példát mondok. A tavalyi stúdiókiállítás után a televízió a Vallási Szerkesztőségek rovatában az egyik kiállítóval készített riportot. A kiállító olyan attitűddel nyilatkozott meg, mely szerint a vallásos művészet az egyedül üdvözítő, szellemes vágásokkal ellenpontozva az elfajzott művészeti irányzatokat. Amíg ilyen attitűd létezik, addig fontos, hogy akár a fent említett alkotó és a többiek is, egyformán szabadon megjelenhessenek, az egész paletta mutatkozhasson meg az éves kiállításokon. Különben félő, hogy bizonyos emberek elesnének a kiállítási lehetőségtől. Amíg erre esély van, addig zsűrimentes kiállítást csináljunk. De mivel ez alapszabályi kérdés, csak a teljes tagság dönthet róla. Fel fogjuk tenni a kérdést a legközelebbi, novemberi közgyűlésen.

V. T.: Mit szóltok a tavalyi éves után megjelent Gy. P. kritikához?

B. B.: Ha a hetvenes években az ember fontos dolgot akart látni a képzőművészetben, akkor el kellett mennie az éves kiállításra, aztán a nyolcvanas években még fokozottabban, a kilencvenesekben pedig megmaradt rutinként. Tehát nem mennek el a fontos kiállításokra, nem mennek el a Tűzoltó utcába, nem mennek el egyéni kiállításokra, nem megy el a szerző sem. Az éves kiállítást azért mindenki megnézi, a Műcsarnok tavalyi második leglátogatottabb kiállítása volt a Stúdió '92 a Gilbert és George után.

V. T.: Egyszerűen arról van szó, hogy 1988 óta nincs igazán művészetkritika. A tendencia az, hogy a cikkek tárgyszerűtlenek, és tárgy nélküli kritikák. Egy szó sem hangzik el arról, hogy a kiállításokon valójában mi volt. Semmiféle konkrétum nincs, csak ítéletek szerepelnek. Ez szerintem szereptévesztés: a művészettörténészek és a kritikusok úgy vélik, hogy nekik meg kell ítélniük, hogy ami történik az jó vagy rossz - ezzel szemben szerintem arról lenne szó, hogy nekik értelmezniük kellene, nem pedig véleményezniük.

B. B.: Vagy leírni.

R. G.: Nem létezik ebben az országban a leíró kritika.

B. B.: Pedig fantasztikus dolog lenne.

J. Gy.: Az elmúlt pár évben a kiállításkritika arról szólt, hogy az illető kritikus hogy tud talpon maradni, mennyire jó fej az adott politikai helyzetben. Tehát nem az a lényeg, amit lát, hanem a saját pozíciójának megőrzése.

T. R.: És mit tud tenni a Stúdió, hogy ezen az állapoton változtasson?

J. Gy.: Semmit. Dolgoznak tovább a fejek, és kész. Ezzel nem lehet versenyezni, ez az ő bulijuk.

V. T.: Ahány megnyitón voltam, mindig azt láttam, hogy ott vannak a kollégák, de művészettörténészek, kritikusok úgy három százalékban.

B. B.: És nemcsak a megnyitón nincsenek ott: a Liget Galériában olyan teremőr van, hogy mindenkivel aláíratja a vendégkönyvet, és ebből ugyanez látszik.

J. Gy.: De talán összefügghet ez azzal is, hogy megint visszajött az az iszonyú emlék, miszerint ha beszélsz valakivel és nézed a szemét, azt keresed, hogy ő melyik oldalon áll; mindenki tapogatódzik. Egyáltalán: állítólag vannak oldalak, egyszerűen őrület, hogy az emberek szétosztják a világot, és akár a képzőművészetben, akár más területen az a kérdés, ki kihez tartozik. És egyre több embert mozgat ez. A kínos az, hogy a személyes sértődések, törlesztések miatt a mi generációnkban már nem működhetnek egészségesen a viszonyok.

B. B.: A minap beszéltem egy lánnyal, aki azt mondta, hogy ő szívesen írna leíró ismertetéseket kiállításokról, de akkor kicikizik az idősebb kollégák, akik szerint ilyet nem lehet csinálni. Szerintem el kéne kezdeni, nem törődve a környező hangokkal.

J. Gy.: Végül is a Stúdiónak is ezt kell csinálnia, leszarni a környező világot, és egy szigetet teremteni.

Be. B.: Szar-sziget...

J. Gy.: Igen, guanó-sziget, ahol a guanó

Baksai József: TOT, 1991, 91x125, olaj, vászon

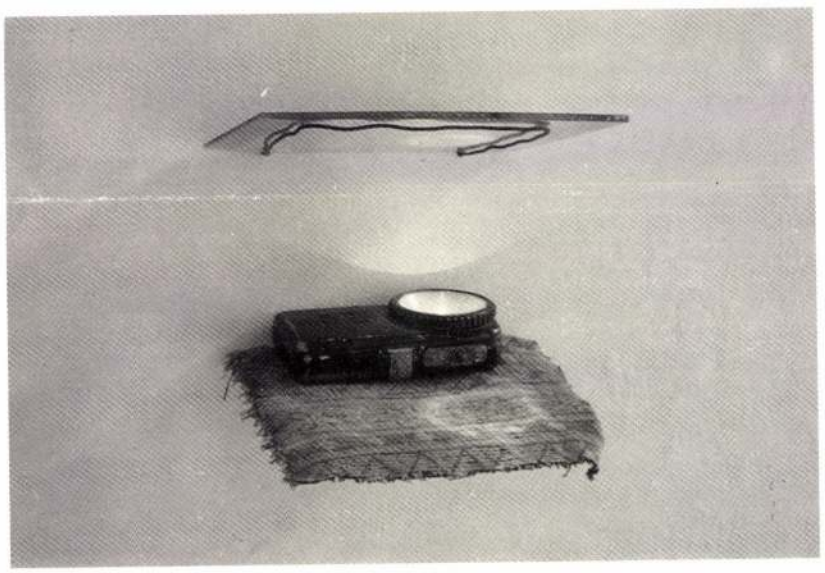

Várnai Gyula: Munka az 1992-es Gallery by Night-on

Kicsiny Balázs: Szent István vértanú, 1992

az ötvenes évektől máig zajló képzőművészeti élet, és ezen élünk mi is.

T. R.: Ez a Stúdió koncepciója?

J. Gy.: Az, hogy legyen egy politikailag független sziget. És esztétikailag a sziget növényvilágában se egyfajta bokor legyen uralkodó. Legyen minél színesebb a flóra.

R. G.: Lehet, hogy ez butaság részemről, de szerintem ezt pont a zsűrimentesség jelenti, ezért ragaszkodom ilyen mereven vagy akár ostobán ehhez a zsűrimentességhez, mert ez az egyetlen, amivel valamiféle függetlenséget lehet kinyilvánítani. Gyakorlatilag azért volt olyan nehéz összehozni az éves kiállítást, mert 4–5 intézmény mondta vissza azonnal a helyet, amint megtudták, hogy zsűrimentes kiállítást tervezünk.

V. T.: Az rendben van, hogy legyen zsűrimentes, de a négy hét alatt miért ne lehet, ne hetente változó anyag, szekciókkal, frakciókkal? Vagy miért ne lehetne több helyen egy időben az "éves"?

R. G.: Létrehozhatunk négy vagy öt szekciót, biztos lesznek, akik kimaradnak, és akiknek egyik sem felel meg. A tapasztalat az, hogy nem lehet felülről erőltetni az önszerveződést.

J. Gy.: Nekünk alkalmakat kell teremtenünk az együttdolgozásra. Művésztelepek, szimpóziumok, fesztiválok: mint ahogy a Strandfesztivál, a Gallery by Night is létrehozott csoportokat.

V. T.: Igen, a Gallery by Night módjára kéne megszervezni az éves kiállítást is.

B. B.: Csakhogy ott a tíz napra pont tíz jelentkező csoport állt össze, több egyelőre nincs, nem tudnánk kitölteni a teret ilyen módon.

V. T.: Úgy is vállalni kéne ezt a formát, hogy nem feltétlenül sikerül összehozni a dolgot, de a következő évben már mindenki eszerint tervezné a munkáit.

R. G.: Ezt csak egy professzionális csapat hozhatná össze.

(Itt egy késve érkező fiatal művészettörténész súgva kérdezi kollégájától:

– Szidták már a művészettörténészeket?

*– Még nem, de félórát adok nekik...)**

V. T.: Azt hiszem, nem mondana ellent a zsűrimentességnek, ha a Stúdió nem vállalná át a szervezést, csak a hátterét biztosítaná ennek. Egyáltalán: el kellene gondolkodni, hogy a Stúdiónak miért kell átvállalnia olyan munkákat, amit az illető művész lusta megcsinálni?

J. Gy.: Eddig is azok maradtak talpon, akik a Stúdió infrastruktúrájához hozzáférhettek, mint például a fax és a telefon.

R. G.: Szóval lenne létjogosultsága több helyen megosztott Stúdió-kiállításnak?

V. T.: Szerintem igen; lehetőleg egy időben, és ezt nem egy központi vezetőség szervezné, hanem csak koordinálná.

J. Gy.: Többször vált kínossá, hogy egy projekt majdnem elmaradt az érdektelenség miatt, a vezetőség adott szinte csak be a kiállításra...

R. G.: Alfa Romeo-pályázat...

V. T.: Szerintem felnőtté lehet tenni a tagságot azzal, hogy tessék, itt a telefon, használhatod a faxot...

Be. B.: De a tapasztalat egyelőre az, hogy a kiállítási helyekre alig van túljelentkezés.

V. T.: De abban a pillanatban, amikor ez versenyhelyzetként merül fel, inspiratív lenne.

B. B.: Én úgy érzem, szociális szempontból még baromi inspiratív, amikor pénzre van szükség, akkor itt van mindenki, amikor nincs ...

Be. B.: Olyan lehetőségeket kell kínálni, amik nem ezeken a szokásos nyomvonalakon haladnak. Külföldi kapcsolatok, cserelehetőségek teremtése; Lisszabonban, Hamburgban kiállítani, ezek most aktuális dolgok, ezekben látnak fantáziát az emberek. Sokkal inkább, mint például Jászberényben kiállítani.

V. T.: Visszatérve az éves kiállítás szervezésére: a Gallery by Night publicitása lenne a minta.

J. Gy.: Fontos volt, hogy a Tilos Rádió a különböző kiállítókkal mind a tíz napon riportokat készített. Az éves kiállítás egy tévé-híradóbeli vagy Stúdió '93-as színes hírt ér csak meg. A többi – és szerintem fontosabb – egyéni kiállításokról soha semmi. Kellene kérni egy önálló blokkot fix időben, hogy legalább információs szinten jelen lehessen valami a médiában. Erre is rá lehetne startolni. Ez a leíró kritikát is pótolhatja egy időre.

V. T.: Szóval nem értem, miért féltek attól, hogy az éves kiállítás más formái ne érdekelnének senkit.

R. G.: Némi rossz tapasztalatunk is van, például az éves közgyűlésen a vezetőségen kívül 3-4 tag van jelen a 300-ból.

V. T.: Ezt ne hasonlítsuk azért az éves kiállításhoz mindig összejön a kétszáz ember, aki behozza a maga kis művét.

R. G.: De tudod, hogy jön ez mindig össze? Könyörgésre, messze a határidőn túl. A katalógusra a határidőre csak negyven ember adott be. Negyven embernek nem lehet katalógust csinálni egy háromszáz fős szervezetben.

V. T.: Dehogynem! Tudod, milyen hatása lenne, ha negyven embertől nyolc-nyolc kép lenne ebből a pénzből a katalógusban?

V. K.: Azért érdemes lenne azon elgondolkodni, hogy akár a kétszáz kiállító közül, akik évről-évre úgy tekintik magukat, mint Stúdió-tagok, hány valóban művész igazából, olyan értelemben, hogy kinek van valóban munkássága, és nem két képet készít évente, amiből egyet bead, hanem tényleg művészként él. Mert ha kiderül, hogy a kétharmad részük kapásból nem tartozik ebbe a kategóriába, le kéne vonni a konzekvenciákat.

B. B.: Valójában a két dolog nem esik egy-

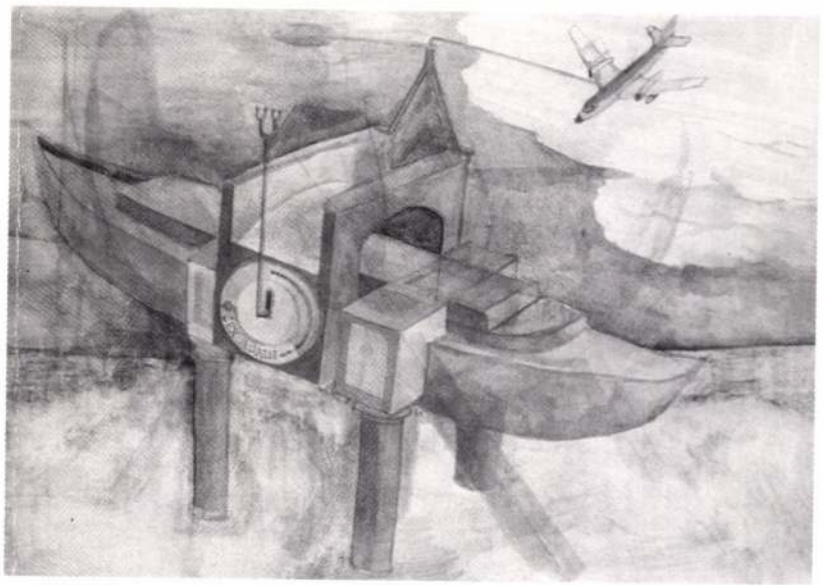

Roskó Gábor: Akvarell, 1992

Pillér Csaba: Szék, Strandfesztivál, 1992

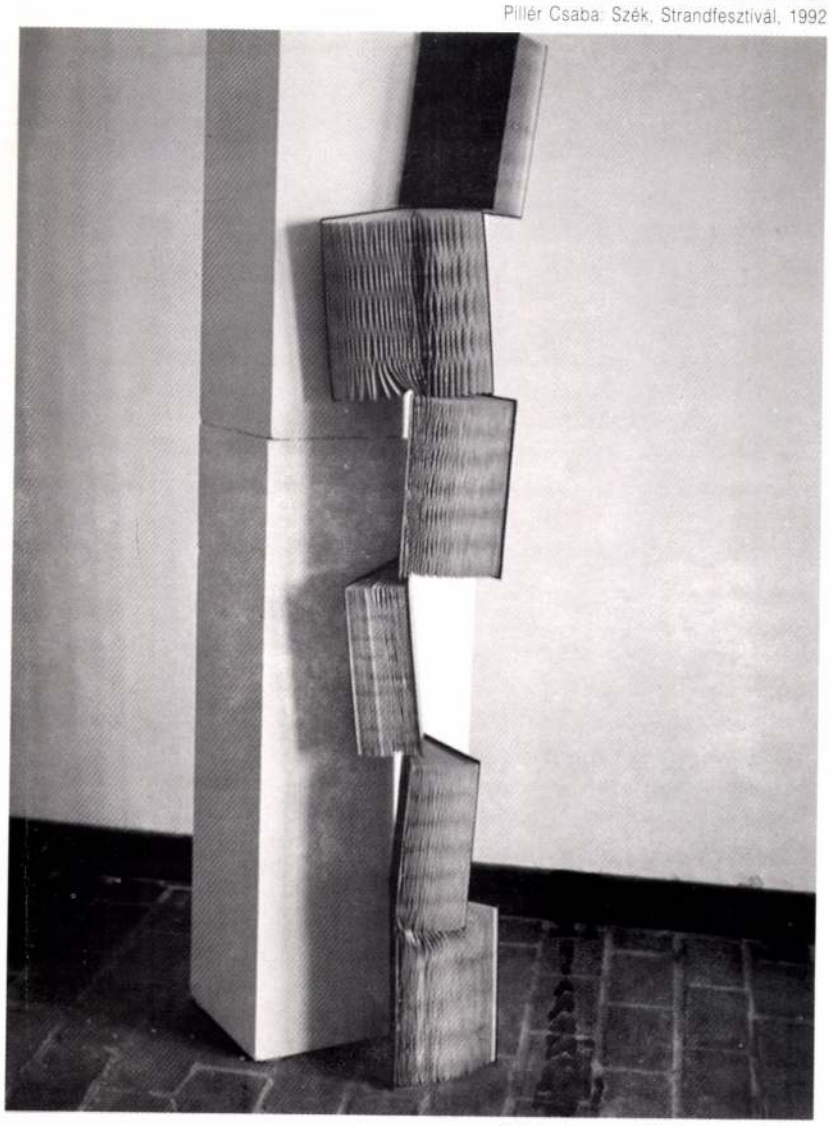

Szil István: 1993, Budapest Galéria

be; csomó olyan művész, aki ténylegesen jó és aktív, rendszeres tevékenységet folytat, nem feltétlenül rohan a katalógusanyaggal ide, de az, aki évente egy-két képet fest, az itt lesz határidő előtt, mert fontos, hogy az az egy megjelenjen valahol.

V. K.: Ha valakiben nincs meg a minimális önmenedzselő képesség, akkor valóban nehéz az ügy. Rengeteg ráfordított energiáról és pénzről van szó.

B. B.: Ezek a lelkiismereti ügyek kiiktathatók egy jól megfogalmazott alapszabállyal; nálunk az alapszabály szerint nem lehet nagyon lobbyzni, a döntéseket nem a vezetőség hozza, hanem a tagság, vetésforgóban. Lehet, hogy az éves kiállítást viszont meg kell szüntetni, és helyette más formát találni, például lehet, hogy elég egy évkönyv.

T. R.: Ha a dolog főképpen az egyéni aktivitáson múlik, minek erőltetni a csoportokat és egyáltalán a Stúdiót? Vannak különböző egyénileg elnyerhető ösztöndíjak (Derkovits-, Eötvös- stb.). Ezen az úton egyénileg miért ne lehetne haladni?

B. B.: Ezeket az ösztöndíjakat azóta kapják nagyobb számban a fiatalok, amióta a Stúdiónak képviselője van a bizottságban; addig csak főiskolát végzettek juthattak hozzá, a mesterük ajánlására.

V. T.: Párhuzamosan nem kaphatsz több ilyen ösztöndíjat.

B. B.: A Stúdió képviselőit minden képzőművészettel kapcsolatos szervezet vagy döntéshozó fórum meghívja. Az, hogy a tagság passzív, az egy örökség is, régen amikor az Alap által kinevezett emberek ültek, akkor mindenki megszokta, hogy ez egy ilyen hülye nyalós cég, mint egy hivatal. Szerintem ennél lazább hivatalt nem lehet ma Magyarországon csinálni, minimális kötöttségek kellenek. Ez így megy, és jó, hogy egyáltalán van.

T. R.: Változatlanul az érdekelne, hogy ha valamit akartok az emberekkel csinálni, bevonva őket az ügyekbe, ahhoz nem kell-e koncepció?

J. Gy.: A háttérből hiányzik az egész képzőművészeti élet egészséges működése.

V. T.: Ha lenne koncepció, akkor ugyanott tartanánk, hogy van egy kultúrpolitikai elvárásunk. Végül is ez egy keretszervezet, ami összegyűjti a fiatal képzőművészeket, akik csinálják a maguk dolgát, és az egészből áll össze valami.

B. B.: Megpróbálnak integrálódni egy átláthatatlan, nagyon nehezen mozduló szakmai közéletbe, amibe nehéz bekerülni, ha főiskolát végzett, ha nem. Nem lehet bejutni a galériákba, nincs információ, nincs kortárs műkereskedelem. Haveri alapon egymás között mennek csak a dolgok. A Stúdió erre jó, hogy ezt a belterjességet olyan módon oldja föl, hogy itt nincs semmiféle baráti vagy szellemi egyetértés.

T. R.: Van-e súlya a Stúdió által szervezett dolgoknak?

V. T.: Van. Mert ha egyéni kiállításokat csinálnak ugyanezek az emberek, senki se figyel oda, se a szaksajtó, se a tömegkommunikáció, de odafigyel akkor, ha mindez a Stúdiónak, mint intézménynek a keretében történik.

J. Gy.: A koncepcióra visszatérve: ez hiányzik a művészetkritikából is, csak tízes listák vannak. Tehát vannak emberek, akiknek ez és ez tetszik. Ami egészséges, csak a dolognak úgy kéne működnie, hogy galériákhoz is kapcsolódna a művészettörténész és kritikus, és műkereskedelemről, pénzről is szó lehetne. Ez egyszer működött, bár paradox módon épp a kultúrpolitikával karöltve, egy tendenciát preferálva és külföldi galériásokhoz csatornákat teremtve: az új festészettel kapcsolatban. Emellett a párhuzamos tendenciáknak is hasonló képességű menedzser-művészettörténész, illetve bemutatkozási lehetőség járt volna.

Be. B.: Arról van szó, hogy mennyi lehetőség, illetve pénz volt, illetve van a képzőművészet egészére nálunk.

V. T.: Művészettörténészek vannak, csak nincs történet. Ha bármelyik művészettörténésznek konkrét kérdéseket teszel fel, például ki csinálta tavaly a legfontosabb installációt, vagy '85-ben milyen akciókat látott, akkor kiderül, hogy nem tudnak rá válaszolni, pedig ez lenne a dolguk.

J. Gy.: Egy olasz vagy nyugatnémet művészettörténész néha jobban tudja és érti az itteni helyzetet, mint helyi kollégáink.

V. T.: Ha nincs olyan ember, aki a történetet le tudja írni, vagy el tudja mondani, akkor valójában nincs történet.

T. R.: És a Stúdiónak nincs lehetősége ez irányba beruházni?

J. Gy.: Három művészettörténészt foglalkoztattunk volna, de úgy látszik hogy a pénz, ami jelenleg a Stúdió rendelkezésére áll, arra elég, hogy a dolgok önmozgását fenntartsa.

T. R.: És nem lehet lépéseket tenni, hogy legalább dokumentálva legyen a történet?

V. T.: A vicc ott kezdődik, hogy már Kosztolányi megírta 1925-ben, október 1-jei dátummal a Nyugat című újságban, hogy nincs irodalomkritika. És elmondta mindazt, ami ma is egy az egyben érvényes. Sajnos ezt nem lehet megoldani, a Stúdiónak nyilván nem az a feladata, hogy a mai magyar közéletet megoldja.

B. B.: A Stúdiónak nem egy ízlést kell képviselnie, hanem egy bizonyos érdeklődést, ehhez anyagi és technikai hátteret kell biztosítania.

J. Gy.: Guano-sziget.

B. B.: Na azért nem ilyen siralmas a helyzet, az elmúlt években legalább 40–50 fontos kiállítás és esemény szerveződött, ezeken részt vettek emberek, születtek művek, és ezt folyamatosan dokumentáltuk. Egy profi fotóst foglalkoztatunk, úgyhogy valami megmarad; plusz a katalógusok. Most az a tervünk, hogy a Soros-dokumentációhoz hasonlóan komputeres adatbázist csinálunk. Lehetőség lenne az érdeklődőknek, galériásoknak, művészettörténészeknek naprakész információkat szerezni, szinte állandóan nyitva tartó kiállításként működve. Ebből a pénzből legfeljebb ezt tudjuk megvalósítani.

Vajda Lajos Stúdió: Téma, 197?

A magnószalag itt lejárt.
A beszélgetésen körülbelül 30 résztvevő (vezetőségi tagok, művészettörténészek, vendégek) közül az alábbiak szerepelnek a szövegben, monogrammal jelölve.
T.R.: Tilos Rádió, B.B.: Beöthy Balázs, Be.B.: Bencsik Barna, G.G.: Gerhes Gábor, G.P.: Gerber Pál, J.Gy.: Július Gyula, K.B.: Kicsiny Balázs, R.G.: Roskó Gábor, R.L.: Révész László László, V.K.: Varga Koppány, V.T.: Várnagy Tibor

Szerkesztette:
Kovács Ágnes Veronika

A képek a Stúdió archívumából valók, adatok és a fotósok nevének megjelölése nélkül.

JULIUS Gyula

SZEGŐ György: Derkovits-ösztöndíjasok. = Magyar Nemzet, LIV. évf. 63.sz. 1991. március 15. 7. p.

Bp., Ernst Muzeum, 1991. kiáll.

Szinte összefoglalásként töri darabokra amfóráit *Julius* Gyula. A köcsögökből és csodamalmokból sugárzó, egymást kioltó hullámok jelképek. Azt üzenik, cseberből-vederbe kerülhet az óvatlan művész. Bölcs festők és szobrászok — ha mégoly fiatalok is — nem követhetik apáik példáját, inkább nevetve eltörik a korsót, semhogy annak boráról vizet prédikáljanak.

MJ 9178
Római
hrsz.: 0
Présház

MJ 5131
hrsz.: 6
Présház

BAKONYE

MJ 8840
Fő u. 1
hrsz.: 4
Néprajz

MJ 5619
Szabads
hrsz.: 3
R. k. **te**
rokokó.

MJ 5620

JULIUS Gyula

Július Gyula: Vizuális csend

Marcel Duchamp halála 25. évfordulóján

1993. november 12-én pénteken egy napra bezárt Budapest összes kiállítóterme és múzeuma, az egyperces néma felállás gesztusához hasonlóan, egynapos vizuális csenddel adóztak a XX. század legfontosabb művésze M. D. emlékének. A zárva tartó kiállítások ideje alatt a múzeumok, galériák, kiállítótermek ajtajára ragasztott plakátok szövegei mindezen intézmények létjogosultságára és a jelenlegi helyzetben betöltött szerepükre kérdeztek rá.

Magyar Hírlap 1993. nov. 13

Polifónia, Bp. 1993. nov. 1-31

ADATLAP

Kérjük a plébániánkhoz tartozó testvéreinket, hogy a jobb lekipásztori ellátás korábbi években elindított adatgyűjtés félbemaradt, azóta már változhattak is a háztartásban élő családtagok adatait kérjük. Biztassák katolikus ismerőseiket is ad

Család:				Lakcím: irányítószám:
családtagok	neve (nőknél leánykori név)	vallása	foglalkozása	születés helye, ideje
Férj				
Feleség				
Gyer-				

JULIUS Gyula

2. 21. p. + ill. salgjatarjan, Rajz Biennale

Új Mův.

1993

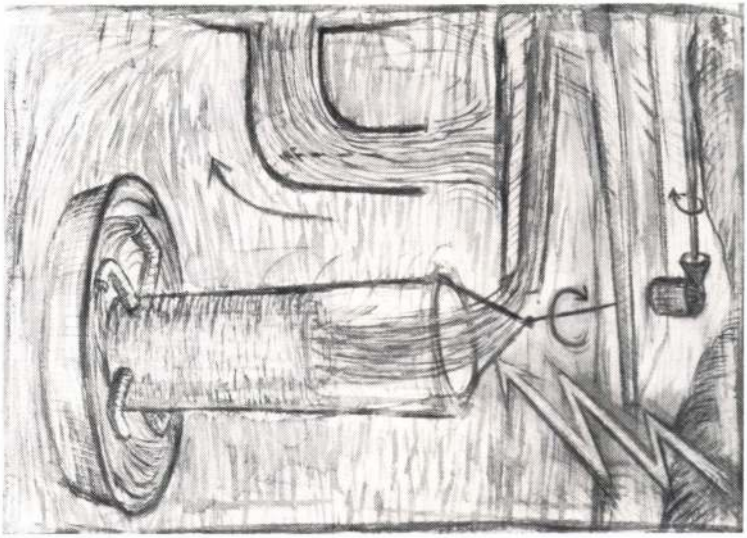

Julius Gyula: Segner kerék balatoni viharban, 1992,
kávé, rézgálic, 79×53 cm

JÁLICS GYULA

LÓSKA LAJOS: TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MŰVÉSZET, BESÉLGETÉS J. GY.-VAL.

MŰVÉSZET 1997, 1, 71-74

zetéből egy 12–14 éves fiú ravatalára *Kisnánán* viselhetett, hanem bizonyára örökölt. E tárgya ruhát díszítő fémkorongok, övveretek és a zatgyártásszerű, verőtővel, pozitív minta segítség névfeliratok fordulnak elő, azonos formában és gyengébb minőségű utánzatok. A kunok közö nemegyszer szinte háziipari színvonalú utánzat

Az adatok és leletek alapján az ötvösművészet Az írott források azonban nemcsak erről tanús sokból álló vagyontárgyakat, elsősorban érté eredményeként, hiszen a tartalék felhalmozásána igen gyakran zálogból kell kiváltani őket a vég

Az ország leggazdagabb birtokosai, ariszt gyakként használják, mint szegényebb nemes kor tárgyakról hagyatkozott, amelyek szinte kivéte értékei a trencséni polgároknál, 1000 aranyfori bíborszínű köntöse Mátyás szabónál, négy nyaké aranyat érő nyaklánca a Cappu nevű budai ola ezüstserlege aranyoztatás céljából. Adósságai vo aranyművessel szemben.

JÚLIUS GYULA

BARBARCZI ESZTER: ALKALMAZOTT MŰVÉSZET

ÚJ MŰVÉSZET 1995, 7-8, 39-40

-ggel járó, kockázatos bán méltóságokba torkollott.
ozgás fontos tényezőjévé a köznemesség szerepének
kelőtt a köznemességnek korábban udvari lovagként,
nelkedést kereső rétegét találjuk aktív szerepben. Ez a
zágbírói szerepkört, helyettesi munkát vállalt a bárók
ője lépett fel az országgyűléseken. Ilyen szerepkörük
ének nagy Mátyás kori átalakulását. Csak e korban
nányainak végleges megtöréséről.

TÁCIÓJA

otta ki, hanem éppen erősítette a 14–15. század
talomból, az országos méltóságok viseléséből való
ló adománylevelek gyakran tanúskodnak arról, hogy
k az érdemes családtagot, hanem az egész nemzetséget
ciók igényes megfogalmazásukkal és olykor – több
an nemegyszer vázlatos családi krónikákká bővülnek.
bevezető gyakori mondatok kifejezetten is utalnak
néltó érdemek és tettek felsorolása az arisztokrácia
eknek szóló adományok esetén ilyen közbeiktatott
egek maguk is rámutatnak a köznemesség és az

Julius Gyula, grafikusművész.

Lásk Lajos: Lassan, bandukolva. XV. Miskolci Grafikai Biennálé.

A legújabbakhoz, az 50-es évek rekvizitumait ironikusan feldolgozók csoportjához tartozik Julius Gyula, a posztamensre állított, sülyedő, nagy kéményű hajót bemutató grafikájával.

9. „Titanic", 50x70 cm, litográfia, 1989. (repr.)

Művészet, 1989., 11–12., 33 és 35-old.

Július Gyula, grafikusművész.

Lengyel László: a Vék Acél. „Ennyi füstbe ment terv után..."

Egy roppant tulnéretett, tivzteletet keltő hombokzatú gyárvárosi kocsma – a Vék Acél-portálja díszelega Bpesti Galéria azonos című kiállításának plakátján. – Míg az „álomállam" erzsenyének szerzői az egypolusú ember létrehozásában szerztek sokra el nem évülő érdemeket, közben kialakult a „szegény kacsa-gazdag kacsa" modell – és ezek már Július Gyula éktelenül hangosan hápogó kacsaobjektjének és grafikáinak szellemében keserűsen füstölgő gondolatok.

3. „Lángoló fagylalt," papír, pasztell, 70×100 cm, 1986. (repr.)

Művészet, 1989., 11-12., 76-77 old.

Julius Gyula

l. Gábor Imre festőnél

(P. Szücs J.: „Hejettes nomjárók" - igazi ékerők)

Népszabadság, 1989. aug. 12.

Julius Gyula,

Szegő György: Exodus Stúdió '88 kiállítás az Ernst Múzeumban.

Julius Gyula sötétkamrájában egy vaslap lyukain tekinthetünk be, miután fúrógéppel százszor beleírta: „szemtelen voltam."

Művészet, 1989., 4., 40-old.

JULIUS Gyula (1958) – GERHES Gábor (1962)
100. Kék irón. 13+1 képzőművész kiállítása, 1989
Blue pencil. The show of 13+1 artists
offset, 53x64 cm
j.b.l. Julius Gy., - Gerhes G. – ny.n.
ltsz.: xy 90.289

A változás jelei : Plakátok, 1988-1990. : Magyar Nemzeti Galéria, 1990.nov.14.-dec.31. A kat. szerk. Bakos Katalin, Bp. : MNG, 1990 18.

Alkimisták titkos társasága

PÉCS

Négy portugál és egy hazai alkotó képeiből nyílt formabontó kiállítás tegnap Pécsett, a Művészetek Házában. Különös, hogy az öt férfit még soha nem látták együtt.

Fémet, savat, intelligenciát, képzeletet vegyít modernkori, ám mégis az alkimista idők és kísérletek hangulatát felidező munkáiban *Julius Gyula*. A 42 éves, ösztöndíjakkal elismert, számtalan kiállításon szereplő budapesti képzőművész talán maga is a misztikus uniót, a megismerhetetlennel való teljes egyesülést kutatja, miközben az alkotásainak anyaga nagyon is földi, technikai. Bádog, ólom, réz, fa, rézgálic, kerámia, vas, üveg mellett savak marják, akkumulátorok, elemek, drótok hálózzák be a munkákat, amelyek lehetnek anyagkísérletek éppúgy, mint metaforák, vagy időnként ironikus elemekkel is színesített darabok, azt a kérdést feszegetve, hogy vajon lehet-e festészet a klasszikus festészet után?

A folyton bővülő, ám gondolatilag mégis egységes életmű sajátos része Julius Gyula négy portugál művésztársa, akik az alkotó műtermében vendégeskedve készítették el ajándékul hagyott tárgyaikat. Bár ki-ki saját problémát dolgoz ki a képeken, a lelki rokonság szembetűnő.

Beavatott művészettörténészek elemzik a képek és az alkotók egymáshoz való viszonyát, ám az öt férfi titkos társasága mindjárt érthetőbb lesz, ha tudjuk: egyetlen izgalmas elme irányítja őket...

H. I. GY.

A titokzatos művész a kiállítás megnyitóján FOTÓ: TÓTH L.

Új Dunántúli Napló
2000 február 8.

SZEGŐ GYÖRGY:

Ólommágia

Julius Gyula kiállítása a Fiatal Művészek Klubjában

Furcsa élmény belépni Julius Gyula kiállítására. Egyszerre tűnik kápolnának, szent helynek, ahol ismeretlen szertartás zajlik, és csodakamrának, melynek belsejében profán tárgyakat halmoztak egymás mellé, hátha történik velük valami. Ha az egészet úgy szemlélem, hogy egy festő képének közepét padlóként használja, a széleket pedig falakká hajlítja fel, belemerülve a képbe, elfogadom kétség és hit vegyülékét. Aki hisz abban, mint jómagam, hogy az univerzum számszerű összefüggések csodálatra méltó összhangzása, és hogy a számolvasatok, illetve számértelmezések különösen segítik a megismerést, annak természetes, hogy minden emberi alkotás akaratlanul is a kozmoszbeli harmóniákat jeleníti meg önnön szerkezetében. A világ, a lenti és a fenti egyaránt, összefüggések rendszere, vallották a neoplatonisták és azóta is mindenki, aki a világot szintézisben, nem pedig analitikusan szemléli. *Umberto Eco, a Foucault-Inga* című regényében, az igazi tudás nevében megmosolyogja a tudományos kutatások meghökkentőnek szánt felismeréseit. A bonyolult módszereket, amelyek csupán ősrégi és jól ismert igazságokat fedeznek fel. Tudomány és tudás különbségéről beszél: míg a tudomány szüntelenül bizonyítani akar, a tudás nem szorul erre.

A titok valahol sokkal mélyebben van. Minek bebizonyítani azt, ami másként nem is lehetne? Evidenciák szövik át létünk minden pillanatát. Felszínes a tudomány, mikor büszke hipotézist állít fel, amellyel megmagyarázni véli a régiek technikai zsenijét. A regény egyik fejezetében Julius Gyula képi eszköztárára ismerünk rá. Eco azokon a kutatásokon gúnyolódik, amelyek megoldást kerestek az ókori egyiptomiak gigantikus mérnöki teljesítményeire. A tudósok az elektromosság használatára gyanakszanak. Vagy maghasadás röptette a köveket a magasba? Technikai fogalmakkal buzgólkodnak, holott ezek mind csupán szegényes utalások egy valódi erőre, amely műszerekkel nem kimutatható, mégis szüntelenül munkálkodik a világban. Szemünk előtt van, de csak az igazi beavatott sejti, hol keresse, mondja Eco professzor.

Ahogyan a Foucault-Inga-beli számtalan ironikus kétkedés valamiféle hitben összegződik, úgy Julius Gyula természettudományos szemléltetőeszközhöz hasonló, lehetetlen laboratóriummüveinek is ez a különös eredménye. A Fiatal Művészek Klubjának kiállítótermét a festő egy különös generátorrá alakította át. A terem közepén lebegő római oszlopfőt szárazelemek pólusairól felszálló drótok tartják. Furcsa, miért nem csuklik össze a vékony anyag a súly alatt. Magyarázatul egy ismeretlen elektromos hullám indukciója szolgálhat, amit az oszlopmag körül a falra függesztett ólomfríz és a földön fekvő — de egy égi hatalomra utaló —, a geomantiára visszavezethető háromszög-kompozíció gerjeszt. Ebből a vulvából antik kődarabok röppennek szét, az ismeretlen erőtér hatalmának engedelmeskedve, amelyet dekompozíciónak is nevezhetünk. Az indukcióhoz szükséges elmozdulást egyszerre találjuk meg a festő ecsetjének mozgásában és a tárlatlátogató drótok közötti bukdácsolásában.

Julius Gyula festői útja a beavatott tapogatózásához hasonló. Fémekben és kövekben kutatja az ismeretlen energiát, papírvékonyságú ólomlemezekre fest. Kimerült elemekből vezeti a metaforává szűkült energiát a kiállítóterem négy sarka felé, hogy a szent vonalak kijelölésével, a rajzolat mágiájával töltse fel újra azokat. Ecsetjének mókusszőrszálai, a bölcsek köve-törmelékek, a rézgálic és a pihenő ősállatszobrocskák együtt keresik a festővel a titkot.

Az ólom és a többi, alkimista átváltozásban titokzatossá váló fém — arany, ezüst, bronz, vas — mindig is korszakokat jelölt. Egy évtizede még a könnyűfémek korról álmodtak a tudósok, a valóságban azonban bebizonyosodott, hogy újra egy olyan nehézfémkorszakban élünk, mint amilyenben a római birodalom is kimúlt: az emberi és társadalmi szervezetekben lerakódott mérgező ólom hat ránk is. Julius mágikus szentélyének szépsége és iróniája — ez különleges, ritka párosítás — úgy küzd a halál ellen, hogy kibeszéli annak titkát.

JULIUS Gyula

ÉS 1992. szept. 18

jai oly feledékenyek, mint a természet. Auschwitz bestialitásáról szólva eresztik szabadon újból a nemzeti előítéletek vérebeit, s a vér mítoszát, mely nem tűri trónján az Észt, közelében a Másságot, lételeme lévén: a türelmetlenség és a felsőbbrendőség tudata. Ennek küszöbéről már csak egy ugrásnyira lapul s vár meghirdetésre a másodrendű népek, polgárok fölöslegességének elve. Minden kezdetben ott szunnyad a vég is. Épp ezért: emlékbe vonult népirtásról szólni, s az emberiséget újból fenyegető ordas eszmékről hallgatni: önámítás."

Sütő András drámái a valódi katarzis lehetőségeit hordják magukban, a megtisztulás és az emberi cselekedet kimunkálása azonban már túl van könyvön, színpadon.

(Bp., 1992. Szépirodalmi Könyvkiadó 310 l. 260 Ft.)

Kormos István: Rigó kiált fölöttem

A költői szuverenitás értéke mindig napvilágra kerül, még akkor is igaz ez, ha néha lassan is indul be a folyamat. A több mint egy évtizede halott Kormos István példája is ezt igazolja.

Verseinek legjava mára már szinte klassziczálódott. Az Orpheusz Kiadó az életmű keresztmetszetének közreadásával is az értékfelmutatás jelképes cselekedetének adózott, s olyan költői opusznak adott teret, amely frissességével, hagyományteremtésével és modernizmusával szép példája a párt-nélküli irodalmiság több mint gesztusértékű újrafogalmazásának.

„Dülöngélünk forgó jövőnk / felé sorban / Oda is érünk: vagy élve, / vagy csak holtan." (Dülöngélünk) S ez a létezés valóban végigkísérte Kormost mind költői mind emberi életében. Az első fellélegzés pillanataiban 45 után éppúgy mint később a „gyermekverses-hallgatás" évei alatt vagy pályája újranekilendülésekor 64-65-ben Franciaországban: „egy árva kutyaugatás nem engem szólít nevemen / fenn salétromos menny ragyog hűvösen lehajtom fejem / cella-magány jön hallgatok ki voltam istenek fia / alámerül Atlantiszom Párizs Marlotte Nor-Normandia" (Vonszolnak piros delfinek).

Most már csak ezek a versek és társ-

mint azt a költő is megjegyzi —részt és egészt hivatott megsejtetni. Eddig az alkotói szándék. A gondolati-érzéki töredékeket, líra-szilánkokat „epikává" sűríteni. A versek intuicionális mozzanatait kozmikus ívű röppályára állítani.

S mi történik, mi történhet a befogadóban? A nyomógombok ide-oda kapcsolásakor, a különböző térben és időben megjelenő vers-képek felvillanásakor a „műholdas-rózsakert" közepében találja magát. Itt, ahol Angelus Silesius kerubi vándora adja a misztikus istenismeretet, August von Platen a melankolikusok egyensúlyhiányát, s Keith Jarrett a halál virágának hangjait, hogy csak a legjellemzőbbeket és a legtávolabbiakat említsem.

A látszólag ennyire széthulló szövedéket mégis egybetartja az élő dolgokkal való szenvedélyes kapcsolatkeresés. Madár, természet, mindenség egy gondolati sor lüktetését adja, s jelzi a fordítói szándékot, amely Michaux hangján a következőképpen szól: „Megvalósítás. Nehogy eltúlozd. Csak annyit mindig, ami ahhoz kell, hogy békén hagyjanak a megvalósításokkal, hogy aztán te magad, álmodón, magadnak, mihamarább visszatérhess abba, ami nem valós, ami nem valósítandó, a minden megvalósítással szembeni közönybe."

(Bp., 1992. Orpheusz Könyvek 255 l. 198 Ft.)

Mary Renault: A királynak meg kell halnia (Ford. Széky János)

A mítosznak sajátsága, hogy időről időre átalakul, és mégis megőriz valami állandó magot. De a mítosznak az is jellemzője, hogy mindez nem megy magától, az újraélesztőnek éppúgy jelentkeznie kell, mint annak az igénynek, hogy feltámadjon valami egy régmúlt világból.

Az újjászületés és a feltárulkozás igénye hívta életre Renault könyvét is. Könnyedén, a maga érzéki valóságában gombolyíthatjuk mi is az írónővel egyetemben Ariadné fonalát, és figyelhetjük az ifjú Thészeusz kalandját a Minotaurusszal s bolyongását Labyrinthosz barlangjában.

JULIUS GYULA

A Jupiter Háza, 1990, installáció (részlet) filmvetitők, cinklemezek, csőváz, UV lámpák, teljes méret 9 cm^2
-91.12.7o

Új Művészet

Új Művészet

JULIUS Gyula

91 4. 48

Új Művészet

JULIUS Gyula festő

SZEGŐ György: Ösztöndíjas szerenád. = Kritika, 1992.8. 45 - 48.

Bp., Műcsarnok, Dekovits ösztöndijasok tálata, 1992

A. T. CLASON, *Padina and Starčevo: game, fish cattle.* Palaeohistoria XXII (Groningen 1980) 141–

В. ДИМИТРИЈЕВИЋ, *Квартарна фауна из Смо ке пећине.* Новопазарски зборник 9 (Нови П 1985) 19—20

J. W. EGGINK, *The mollucs of the dwelling mo Gomolava, Yugoslavia.* Palaeohistoria 25 (Groni 1983) 55—76.

M. MEDAR, *Arheološko-antropološki nalaz iz oko Bjelovara.* Muzejski vjesnik 8 (Koprivnica 1985) 48.

Ž. MIKIĆ, *Antropološke karakteristike srednjovj vne nekropole Đonaj kod Prizrena* (rés. alb. et fra Nécropole médiévale à Đonaj près de Prizren et rapport anthropologiques avec les séries synchr ques). Glasn. Muz. Kosova XIII—XIV (Priština 1 115—122. Avec 1 pl.

Ž. MIKIĆ, *Beitrag zur Anthropologie spätrömisc bis spätmittelalterlicher Bevölkerungen Jugoslaw* (rés. serbo-croate: Prilog antropologiji stanovni Jugoslavije od kasnog rimskog doba do kasnog s njeg veka). Godišnjak Centra za balk. ispitivanja (Sarajevo 1984) 5—109. Avec ill.

Ž. MIKIĆ, *Prilog antropološkoj strukturi skelet nekropola sa stećcima u Jugoslaviji* (rés. franç.: C tribution à la structure anthropologique dse sque tes provenant des nécropoles avec les stèles funé res-stećci en Yougoslavie). Godišnjak Centra za b ispit. 21 (Sarajevo 1985) 55—69. Avec 4 pl.

Ž. MIKIĆ — S. ČERKEZ, *Prilog morfologiji vešta deformisanih lobanja iz perioda Velike seobe nar* (rés. franç.: Contribution à la morphologie des crâ déformés artificiellement provenant de la grande

JULIUS Gyula

Kristályositó-berendezés a sőkereskedő emlékére,
installáció, 1990, 2oox3oox28o [részlet] - 91.4.49

Új Művészet

JULIUS GYULA

P:SZÜCS JUlianna: Tárgytalan tárgyak : Ki ne maradjon: március . =
Népszabadság, XLIV. évf. 70.sz. 1991. március 25. 9.p.

JULIUS Gyula

Szegő György: Műanyagnyulak. = Magyar Nemzet, 1991.május 31. 11.p.

Miskolci Galéria, Első magyar műanyagnyul kiáll.

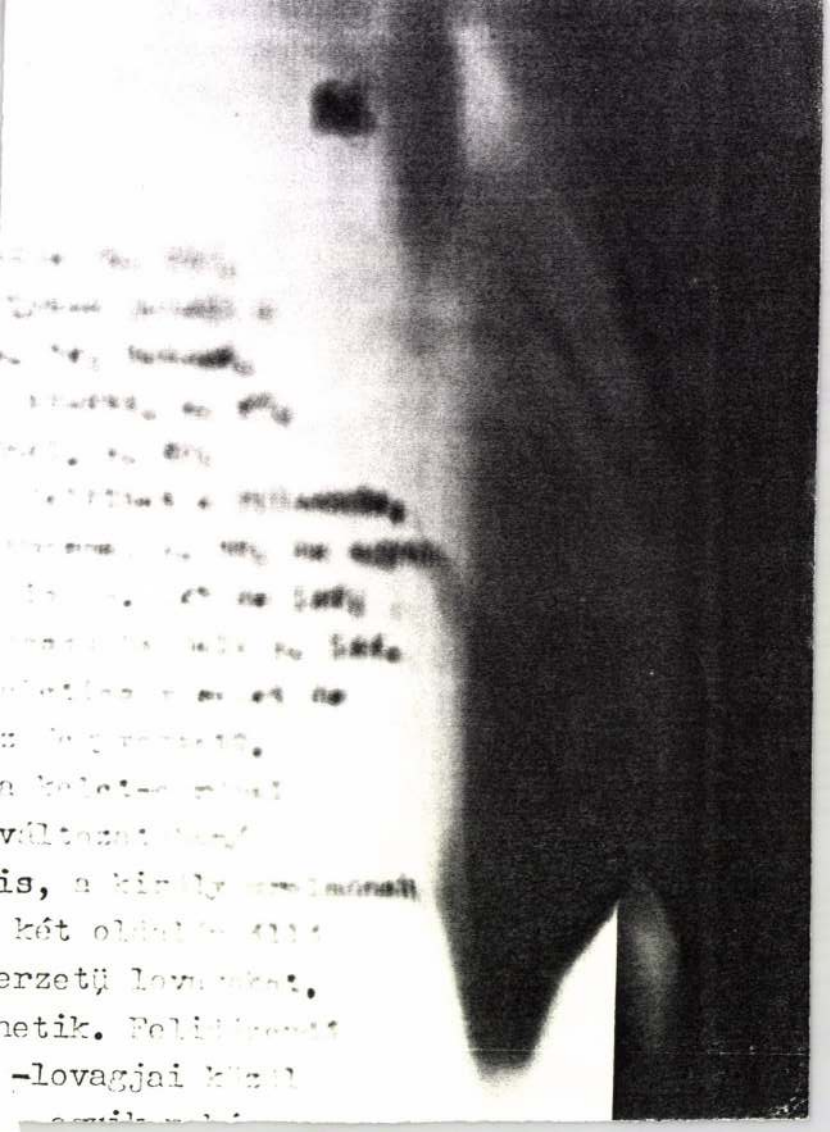

JULIUS Gyula festő

VADAS József: Megfigyelések a járdáról. = Élet és Irodalom , XXXV.évf. 12.sz. 1991 13.p.

Bp., Tölgyfa Galéria, Derkovits és Moholy-Nagy ösztöndijasok
kiállítása, 1991

Az egypólusú mágnestől Lajka kutya kenotáfiumáig

Julius Gyula műveiről

Lóska Lajos

Ma, a kilencvenes évek elején már nyugodtan beszélhetünk a képzőművészetben újfestészet utáni korszakról, hiszen a fia- művészek – *Kicsiny Balázs, Szűcs Attila, Erkel László Kentaúr, Julius Gyula* – antiartisztikus, majdhogy- m monokróm emblematikus képeket és installá- kat készítenek. Ismét etalon a 70-es évek avant- rdjának a műalkotás fogalmi jellegét hangsúlyo- szemlélete, újból divatba jöttek az antiesztétikus pek, tárgyak, tárgyegyüttesek. De ez a művészet ért különbözik az újfestészet előtti avantgárdtól, yanis legyen bár esztétikaiellenes és elvont, mű- szettörténeti és történeti toposzokat használ; a tal művészek számára fontos a múlt.

Julius Gyula tehát az újfestészet idején debütáló, nem ezt a stílust követő nemzedék tagja. A főis- la előtt a *Bálványos Huba* vezette szakkörbe jár, jd felvételt nyer a Képzőművészeti Főiskola sok- rosító grafikai szakára, ahol 1984-ben végez, to- bbá a főiskola mellett látogatja az *Erdély Miklós* ette foglalkozásokat. A főiskolán elsajátította a fikai technikákat, az Indigó-csoportban szerzett neretei pedig a természettudományok iránt is fo- konnyá tették. Nem véletlen tehát, hogy a frissen gzett Juliust a képzőművészettől az első pillanat- távol eső tematika foglalkoztatja: a mágnesesség. özben ő is szembe találja magát a művészet és a domány összehasonlításakor jelentkező örök pa- doxonnal: azzal a kérdéssel, hogy hogyan lehet y ideát vagy egy fizikai törvényt a modelleken és grafikonokon túl ábrázolni, megjeleníteni. A tu- mányos kísérletek végső konklúziója az lett, gy a mű indíttatása, ideája nyugodhat tudo- nyos alapokon, megjelenítésének azonban érzé- nek, tárgyiasultnak kell lennie. Az 1987–88 körül szült grafikai lapjain a mágnesesség vizsgálatá- k csupán eszközei – mágnespatkó, vasreszelék – entek meg, ezek is stilizálva: egy-egy geometri- s formából expresszív csóvára emlékeztető alak- k lövellnek ki.

ckből a „mágneses" lapokból az 1989-es *Stúdió*

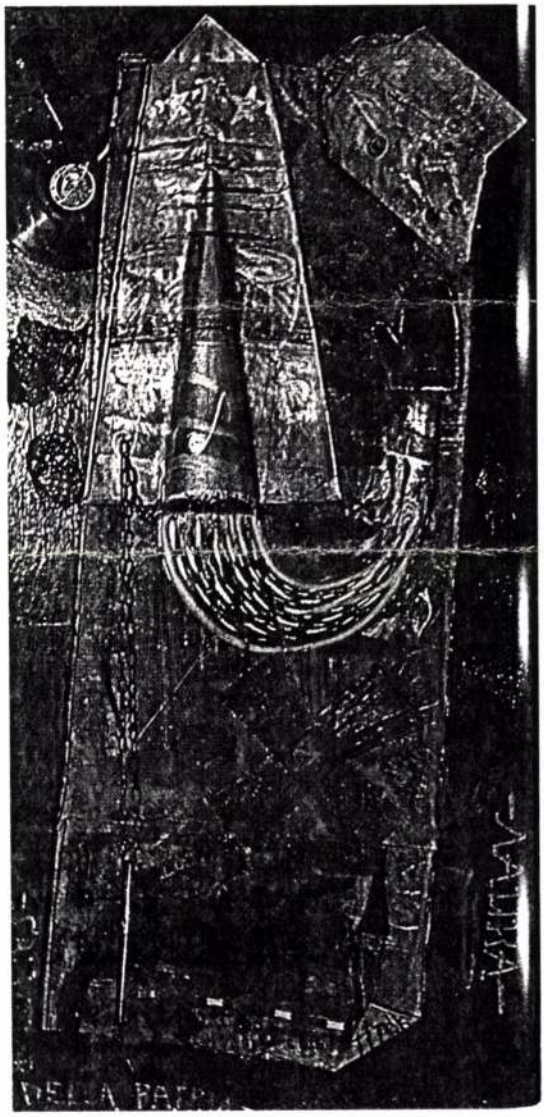

Julius Gyula: Lajka űrhajós kutya pantheonja, 1989, bádoglemez, aszfalt, olaj, 100 x 200 cm, (Foto Julius Gyula)

Julius Gyula: Sztrájkgyár, 1987, tus, pasztell, 70 x 100 cm, (Fotó Tahin Gyula)

Galéria-beli tárlatán láthattunk a legtöbbet, például a *Sztrájkgyárat* (1987). E munkán elsőnek az összetördelt geometrikus formák és a belőlük kicsapó csóvaszerű, holdsarlóra emlékeztető alakzatok tűnnek a szemünkbe, melyek felidézik ugyan a mágneses erővonalakat szemléltető vasreszelék pamacsokat, de lehetnek stilizált füstölgő gyárkémények is. Ezen a nyomaton – de említhetjük a *Delejezést* (1987), vagy a *Papírkalapácsot* (1987) is – találkozik össze a művész kvázi tudományos indíttatású formavilága az ötvenes évek banális emblematikus jeleivel, jelképeivel. Julius ugyanis kapcsolatba kerül az ezen időszak formáit átíró, azóta *Kék acélosoknak* nevezett csoportosulás – *Kicsiny Balázs, Kungl György* stb. – tagjaival. Ezen etap legjellegzetesebb darabja a *Lángoló fagylalt* (1987) című pasztell, melyen talán a leglátványosabban lemérhetők az újfestészet után kibontakozó emblematikus művészet sajátosságai. A kompozíció bal sarkában két fagylalttölcsér látható. Az egyikből balfelé hajló fekete, a másikból egy nagyobb, jobbra hajló vörös csóva csap ki. Erre rímelnek a képteret betöltő meghajló, egyik végükön elvékonyodó formák. A lap címe félrevezető. Igaz ugyan, hogy lángoló fagylalt nálunk is kapható, mégsem erről a cukrászati kuriózumról szól a mű. A grafikát nézve érthetjük meg igazán, hogy miért emblematikus Julius művészete. Ugyanis ha tüzetesebben megszemléljük a lángoló tölcsért, akkor rájövünk, hogy ez tulajdonképpen stilizált fáklya, a világosság szimbóluma, az ötvenes-hatvanas évek jelvényeinek közkedvelt – Kungl György szobrain is megjelenő – motívuma. Ebből alakult ki a lángoló fagylalt ironikus jelképe. Szintén a Kék acélosok csoportjának

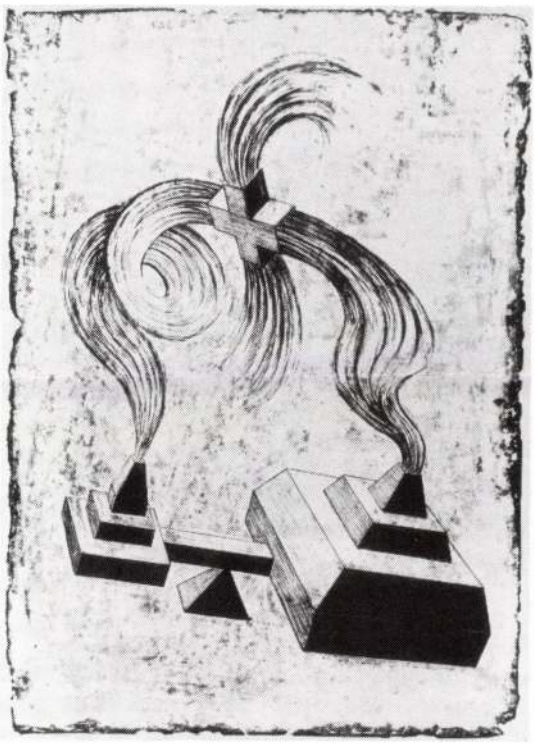

Julius Gyula: Kísérletek egypólusmágnesek előállítására II, 1988, litográfia, 30 x 40 cm, (Fotó Tahin Gyula)

közkedvelt témáját, a szocreált idézi a már említett *Papírkalapács* című nyomat, vagy a vaslánccal körültekert, bronzkoszorú közepébe helyezett kalapácsot ábrázoló *Szentkép* (1989) című objekt. De a proletárdiktatúra, illetve az egypártrendszer abszurditását állítja elénk a *Kísérletek az egypólusmágnesek előállítására* (1988) című litográfia is. Két lépcsőszerű, piramisra emlékeztető formát látunk e művön, melyek téglalappal vannak összekötve és mint a libikóka, egy kis piramis csúcsán billegnek. Így

Julius Gyula: Temperance, 1991, bádoglemez, vegyes technika (Fotó Tahin Gyula)

önmagukban archaizáló jelképek is lehetnének, de megint csak utal valami rajtuk az ötvenes évekre, ugyanis a két lépcsőzetes piramis megnyújtott vége füstöl, így lehet, hogy az ábrázolt motívumok nem is piramisok, hanem gyárak. A kéményekből kiáradó füstcsík azután csavarodik egyet, majd belefut a képtérben lebegő kereszt alakú formába, ahol egyesül és füstcsíkként áramlik tovább. Az ábrázoltak ebben az esetben is visszavezethetők a művész alapmotívumára, a statikus-geometrikus test és a belőle kitörő mozgalmas-expresszív láng- vagy füstcsomó ellentétpárjára.

Julius Gyula – bár jószerével eddig csak nyomatairól beszéltem – nem csupán grafikus, hanem installációművész is. A két viszonylag egymástól messze álló műfaj nála kiegészíti egymást. Térberendezéseibe ugyanis beépíti grafikáit, térképeit, illetve ezek motívumait. A művész installációin sokszor antiesztétikus hulladékanyagokkal (bádog, rozsdás vas) dolgozik, és alkotásaihoz igyekszik tudományos vagy látszattudományos magyarázatokat is fűzni.

Ezen alkotásai közül meg kell említenünk a Magyar Nemzeti Galéria Kortárs Képzőművészeti Gyűjteményébe került *Lajka űrhajóskutya pantheonját* (1989), ezt az olajfestékkel és bitumennel színezett, hajlítással plasztikussá alakított bádoglemez munkát, melyen az űrhajót egy tölcsérformára gyűrt lemez és a belőle kicsapó festett piros láng (megfordított lángoló fagylalt vagy fáklya) jelképezi. Míg a rozsdás láncdarab, a kétujjas munkáskesztyű, és a mű tudatos-célzatos gányoltsága egyszerre idézi a dadát és a hajdan volt közép-európai szocialista országokra jellemző silány munkát.

A *Jupiter házát* (1990) a Műcsarnokban rendezett *Architektonikus gondolkodás* című tárlaton láthatta a nagyközönség. E konstruktív szerkezetű és az arte povera anyagait felhasználó térberendezés tele van

Julius Gyula: Jupiter háza, 1990, installáció, részlet (Fotó Rosta József)

művészettörténeti utalásokkal, és ez az a momentum, ami megkülönbözteti a klasszikus konceptuális alkotásoktól. Ugyanis az installáció jobb oldalán függő, számsorral ellátott, csúcsára állított táblán a számok akárhonnan adjuk is össze őket, mindig harmincnégyet adnak ki. Ez a bűvös számsor pedig már *Dürer Melankóliáján* is szerepel. A kiállítás ideje alatt üzemelő vetítőgép pedig a látogató árnyképét vetítette a falra, Platón barlanghasonlatát példázva.

Julius Gyula művészetében a grafikák, a képek és az installációk kiegészítik egymást, ahogy a *Duchamp-ra* utaló *Sókereskedő emlékére* (1989) vagy az *Interperance* (1991) című tükrös, vetítőgépes munka bizonyítja, ahol a bádogra festett képek önmagukban is megállják a helyüket.

A művész 1991 telén tért vissza Rómából, ahol ösztöndíjasként dolgozott. Az örök városban készült legújabb munkái közül való bádoglemez-képe a *Temperance* (1991). A kompozíción két fehérrel festett agyagkorsó látható. Az egyik a képtér jobb alsó sarkában áll, a másik fejjel lefelé lebeg a bal felső sarokban, míg közöttük egy téglalap található, mely a két edényből kisugárzó „delejt" köti össze. Ha formailag nézzük a motívumokat, a statikus és az expresszív elemek ellentétére épül ez a kompozíció is. Ahhoz viszont már a mű születésének a körülményeit is ismernünk kell, hogy tudjuk, ez az alkotás, technikatörténeti leírásokhoz kötődik, amelyek tájékoztatnak arról, hogy az arabok már több ezer évvel ezelőtt elő tudtak állítani a mai szárazelemekhez hasonló elektromos forrásokat, melyeknek áramot termelő magját cserépkorsókba zárták.

Végigtekintve alkotásain elmondhatjuk, hogy Julius Gyula munkássága az emblematikus törekvésekhez kapcsolható. Olyan tág szimbolikájú jeleket ábrázol alkotásain, mint generációs társai: Kicsiny Balázs, Kungl György, Orbán Attila vagy Erkel László Kentaúr.

(Nem is olyan) lehetetlen formák

F. Farkas Tamás munkáiról • P. Szabó Ernő

Két évtizeddel ezelőtt a szakmai zsűri nem javasolta kiállításra a műveit, mondván, azoknak semmi közük a művészethez, főként a „gondolatokkal terhes"(?) művészethez. Manapság már eléggé nyilvánvaló, hogy az akkori zsűrik munkáját nem éppen a tévedhetetlenség jellemezte, mindenesetre F. Farkas Tamás munkássága valahol most is abban a mezőben helyezkedik el, amely iránt nem csak, olykor nem elsősorban a képzőművészet barátai érdeklődnek. 1985-ben az M. C. Escher Interdiszciplináris Konferencián vett részt, kapott kiállítási ígéretet, Párizsban pedig az UNESCO Művészet és tudomány kreativitása című konferenciáján tartott előadást.

Itt egy csillagásszal együtt szerepelt; a Leonardo című szaklapban egy neurobiológussal együtt írt tanulmányt. A tudós számára – olvassuk a tanulmányban – „F. Farkas Tamás munkáinak nemcsak esztétikai értéke, hanem heurisztikus ereje is van". E művek a dinamikus struktúrák kutatói számára adhatnak segítséget a mozgás leírásában, a „háromnál több dimenziójú attraktorok" szemléletessé tételében. A grafikák – és festmények – makroszkopikus tér-idő mintázatai az egymással kapcsolatba kerülő elemek kölcsönhatásából jönnek létre. Holisztikus jellegűek – nem csupán az egyes elemek tulajdonságaival, hanem az ezekből létrejövő új minőségekkel jellemezhető a rendszer.

Bérczi Szaniszló csillagász tanulmánya abba a tudományokat és a művészeteket hídként összekötő gondolatkörbe kapcsolja be F. Farkas Tamás munkáit, amely a szimmetria elvéhez kötődik, s amelyre néhány évtizeddel korábban *M. C. Escher* irányította a figyelmet. A konstruktív művészetek és a műszaki és a leíró tudományok „lappangó közös nyelveként" értelmezett szimmetria *H. Weyl* szerint az a fogalom volt, amellyel az ember a jelenségekben rejlő szépséget és rendet igyekezett megragadni. Az ismétlődő elemek „valósághű illeszkedése" után, a tudományok egyre absztraktabbá válásával, megjelentek az elemek nem reális illeszkedéséből

F. Farkas Tamás: Piramis, 1990, olaj, vászon, 80 x 80 cm

összeálló, irreális struktúrák is, amelyeknek mintegy „alapeseteként" foghatjuk fel *R. Penrose* háromszögét, a három valódi hasábból irreális térbeli formává összeálló alakzatot.

A Penrose-háromszöget több grafikáján szerepeltette M. C. Escher, s az irreális illesztés elve figyelhető meg F. Farkas Tamás művein is. Ha szellemi elődöket, kapcsolódási pontokat keresünk, ide kívánkozik azonban például *Kaspar Thomas Lenk, Josef Albers, Frank Stella, Max Bill,* vagy éppen a magyar *Molnár V. József* neve is. A grafikus ugyancsak talált szellemi azonosságokat az ősi művészetekben, a kelták, az iszlám, a távol-keleti népek művészetében.

„Különösen fontosnak tartom a tantrákat, e többórás teljes kikapcsolódást, elmélyülést igénylő meditációs objektumokat. A tantrával foglalkozó ember átszellemültsége a vallásossággal határos" –

JULIUS Gyula

1. 13. p. - Oszcilláció a Ziell
2. 16. p. - XIV. O. G. B.
5. 17. p. - Emblematikus
11. 62. + ill. Derkovits Tartozdyás Ziell. 1991

Új Művészet 1992

edge. – VIENNA. Österreichische Nationalbibliothek. Suppl. gr. 4.

64. CHRYSOSTOMUS, IOHANNES: Dialogus. (On the dignity of priests. In Latin translation.) 1465. Florence. With void branchwork. The coat of arms and the floral decoration around it were painted later in Buda by the so-called "first heraldic painter" of King Matthias. In the original, gilded Corvinian leather binding bearing a heraldic shield, with gilt edge. – VIENNA. Österreichische Nationalbibliothek. Cod. 977.

65. CHRYSOSTOMUS, IOHANNES: Homiliae. Epistolae. (Homilies, letters. In Latin translation by Ambrosius Traversari.) Ca. 1485–1490. Florence. Illuminated by Attavante. With the arms of King Matthias. Rebound later. – BUDAPEST. Országos Széchényi Könyvtár. Cod. Lat. 346.

66. HIERONYMUS, S.: Breviarium in Psalmos David. (Exegetic writings on the Psalms.) 1488. Florence. Illuminated by Attavante. With the arms of King Matthias. Rebound later. – PARIS. Bibliothèque nationale. Cod. Lat. 16,839.

67. HIERONYMUS, S.: Commentaria in Ezechielem. (Exegetic writings.) Ca. 1485–1490. Florence. Illuminated by Attavante. With the arms of King Matthias. In the original, gilded Corvinian leather binding, with no heraldic shield. – VIENNA. Österreichische Nationalbibliothek. Cod. 654.

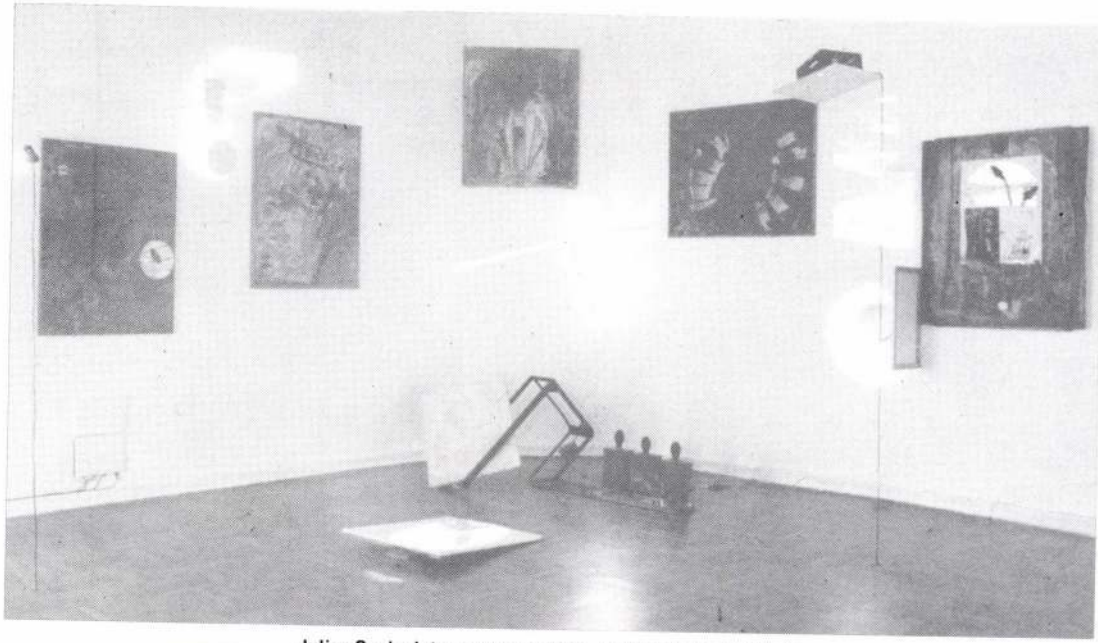

Julius Gyula: Intemperance, 1991, vegyes technika, installáció

ART IS NOT DEAD
DEAD IS NOT ART

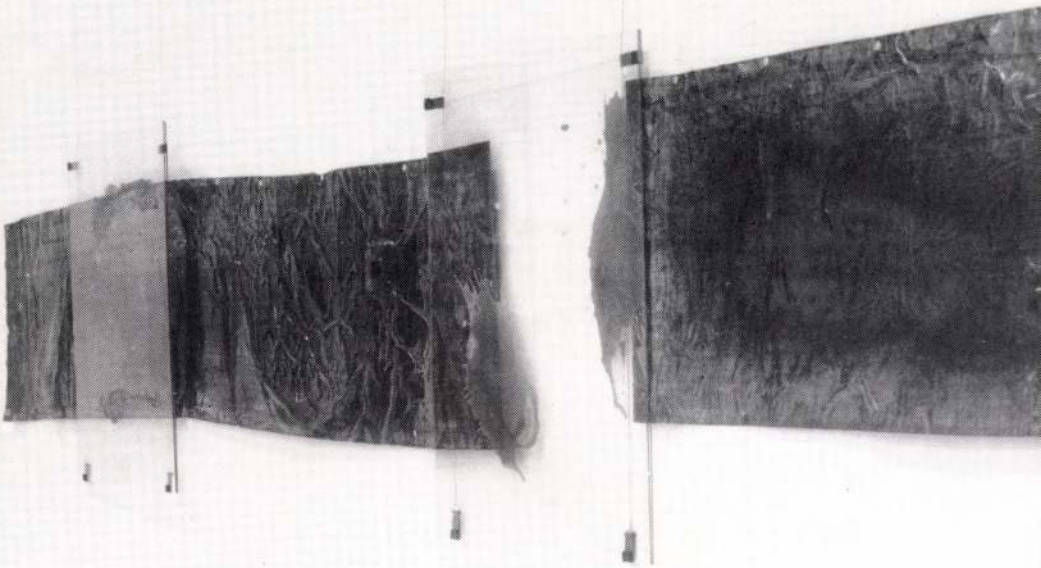

A székesfehérvári
Szent István Király Múzeum
meghívja Önt

JÚLIUS GYULA
kiállítására,
amelyet

ANDRÁSI GÁBOR
művészettörténész nyit meg

1994. szeptember 3-án,
szombaton délelőtt fél 12 órakor
a Szent István Király Múzeum
Országzászló téri épületében.

Megtekinthető: 1994. október 2-ig,
hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

1446956 Vörösmarty Rt.

Szent István Király Múzeum
8002 Székesfehérvár
Fő u. 6.

DÍJHITELEZETT

Timár Árpád
művészettörténész

Budapest IX.,
Üllői út 119.
1091

JULIUS Gyula

A Budapest Galéria, a Budapesti Tavaszi Fesztivál Rendezősége és a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület tisztelettel meghívja Önt

Pedro Casqueiro
Alda Nobre
Fátima Pinto
Filipe Rego
Ruth Rosengarten
Paula Ruella
Jorge Varanda

Baksai József
Chilf Mária
Deli Ágnes
Gerhes Gábor
Imre Mariann
Július Gyula
Várnai Gyula

portugál és magyar művészek közös kiállításának megnyitójára 1994. március 17-én 18 órára a Budapest Galéria Kiállítóházába (Budapest III., Lajos utca 158.)

A kiállítást DR. ANTONIO BAPTISTA MARTINS, a Portugál Köztársaság nagykövete nyitja meg.

A kiállítás megtekinthető 1994. április 14-ig hétfő kivételével naponta 10-18 óráig.

A kiállítás a Budapesti Tavaszi Fesztivál, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, a Budapest Galéria, a Portugál Köztársaság Nagykövetsége és a Fővárosi Önkormányzat valamint portugál részről a Calouste Gulbenkian Alapítvány és a Lisszaboni Nemzeti Képzőművészeti Társaság támogatásával jött létre.

Felelős kiadó: Zsigmond Attila főigazgató

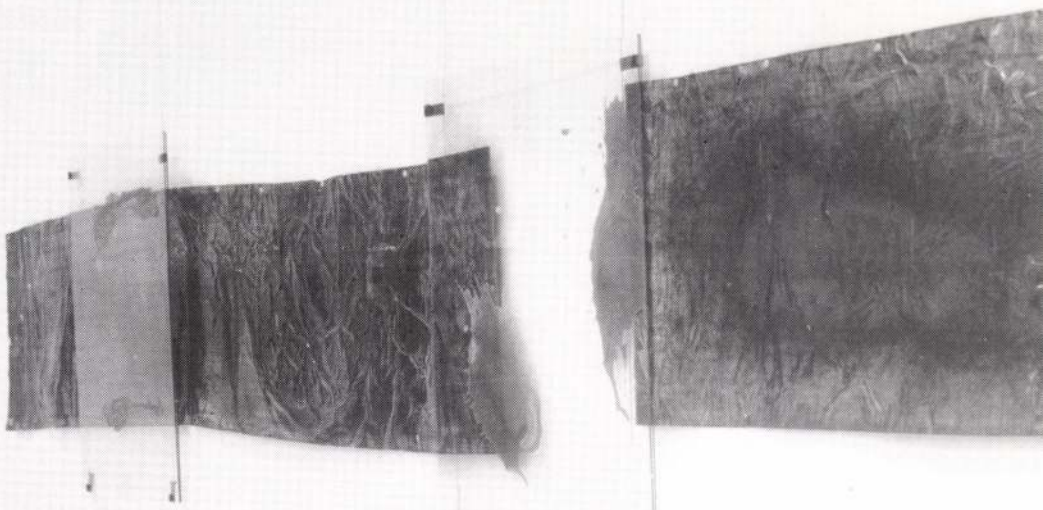

A székesfehérvári
Szent István Király Múzeum
meghívja Önt

JÚLIUS GYULA

kiállítására,

amelyet

ANDRÁSI GÁBOR

művészettörténész nyit meg

1994. szeptember 3-án,
szombaton délelőtt fél 12 órakor
a Szent István Király Múzeum
Országzászló téri épületében.

Megtekinthető: 1994. október 2-ig,
hétfő kivételével naponta 10–18 óráig.

1446956 Vörösmarty Rt.

Szent István Király Múzeum
8002 Székesfehérvár
Fő u. 6.

DÍJHITELEZETT

●Péntek Imre: Ujházi Péter képei és dobozai a fehérvári Csók Képtárban. Az illúziótlanság, mint formateremtő elv.
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 7.
●-: Fehérvári fotós kaposvári kiállítása. Római istenek és istennők.
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 8.
●-: A Lánczos Kornél - Szekfű Gyula Ösztöndíj 1994. évi nyertesei
Fehérvári Hét, 1994. szeptember 8.
●Bakonyi: Horváth Júlia ösztöndíja. Fényképészek és műtermek Fehérváron
Fehérvári Hét, 1994. szeptember 8.
●O: Louise McCagg maszkjai. Korhadó lelkek panoptikumában
Fehérvári Hét, 1994. szeptember 8.
●péntek i.: Jövőillúzió az elpusztult civilizáció közös hulladékából. Fenyegető leletek.
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 9.
●-: Egy fehérvári polgár ajándéka. Térkép királynőink származásáról
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 9.
●-: Fotótárlat. Gelencsér Ferenc római istenei
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 12.
●(szelényi): Nevelhető-e az olvasó? Művészkönyvek és könyvművészek a Margit utcában
Magyar Nemzet, 1994. szeptember 12.
●Fodor Gábor: Csontváry a természetet és a világot mozgató energiát kereste
Magyar Nemzet, 1994. szeptember 12.
●Ablonczy Balázs: Az ország második legnagyobb múzeuma. Látogatás a székesfehérvári István Király Múzeumban
Magyar Nemzet, 1994. szeptember 13.
●-: Smohay-díj
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 15.
●Gelencsér József: Népművészeti kiállítás az MMK-ban. Mint a menyasszony stafirungja
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 16.
●T. L.: Pályázatot írnak ki az emlékhelyre.
Fejér Megyei Hírlap, 1994. szeptember 17.

TV, RÁDIÓ

•A székesfehérvári Városi TV augusztus 26-án és szeptember 7-én Fitz Jenővel interjút közölt.
•Szeptember 3-án a Győri Rádió kulturális ajánlóműsorában Kovalovszky Márta művészettörténész beszélt Július Gyula kiállításáról.
•A TV1 Rés című műsorában szeptember 17-én Kovács Péter művészettörténész mutatta be Ujházi Péter kiállítását.
•A TV Studio 94 című műsora számára szeptember 15-én felvételek készültek Július Gyula kiállításáról.

HÍREK

•Fitz Jenőt Székesfehérvár Megyei Jogú Város augusztus 19-én tartott ünnepi közgyűlése a város díszpolgárává választotta.
•A Temesvárt augusztus 27 – szeptember 6-a között megrendezett Rei Cretariae Romanae Foutores nemzetközi ókori kerámiakongresszus Román Nemzeti Bizottsága Fitz Jenőt a kongresszus tiszteletbeli elnökévé választotta.
•Szeptember 15-én dr. Szabó Miklós, az ELTE rektora látogatást tett a múzeumban.
•Fitz Jenő szeptember 16-19 között Aquileiaban részt vett a Lungo la Via dell'Ambra nemzetközi konferencián, amelyen Einhaimishce Bevölkerung und Romanisation in Pannonien im 1. Jahrhundert címmel előadást tartott.
•Szeptember 17-én Kovalovszky Márta művészettörténész nyitotta meg Pinczehelyi Sándor kiállítását a pécsi Parti Galériában.
•A Smohay János Alapítvány Kuratóriuma szeptember 5-én tartotta meg ez évi ülését. A Kuratórium az Alapítvány 1994. évi képzőművészeti díját Július Gyula festőművésznek, az egy évre szóló ösztöndíjat a székesfehérvári Bodó Nagy Sándornak ítélte. A díjat és az ösztöndíjat szeptember 29-én, csütörtökön, délután 5 órakor adják át az 1993. évi Smohay-díjas Kicsiny Balázs festőművész kamarakiállításának megnyitóján.
•1994. szeptember 29-én David P. S. Peacock a Southamptoni Egyetem (Nagy-Britannia) régész professzora a székesfehérvári Kö-

készült erre a szerepkörre. *Már akkor is, amikor még azt hittük, hogy riporterként tör a csúcsra.*

— Nekem már évekkel ezelőtt, a debreceni talk-show-kban is magas színvonalat volt abban a kijelentésben némi ironia. De az is igaz, hogy szeretnék öt-hat éven belül kilépni a hazai képből. Szeretnék olyan helyzetbe kerülni, hogy igazán megmérettessek.

ként ha bármi is történne, egyhamar politikai újságírással nemigen tudnék betörni a világba. Legalábbis itthonról nem.

— *Akkor mivel lehet? Titok?*

— Az az álmom, ami lehet, hogy ellentség. Hogy illusztráljam ezt: például a mostani show után legalább két gépelt oldalt írtam arról, amit hibásnak találtam. Olyasmit például, hogy egyszer sem nézek bele a kamerába, pedig a nézővel kell kommuni-

a beszélgetőtárs titkaiból. A mostani nyájas és megértő, előre tisztázza, hogy az interjúalanynak van-e kényes területe, mert még véletlenül sem akar tapintatlan lenni...

— Azért ez nem egészen így van, sajvele. Hogy nyerő legyek... Ha nem, megyek Amerikába! A sorsomat úgysem kerülhetem el.

VIRÁG E. ÉVA

Chikán Bálint

Magyar Hírlap
1992. jún. 1

Ahol szabadság van...

A Magyar Nemzeti Galéria földszinti termeiben a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület kiállítását láthatják az érdeklődők több mint hat héten keresztül. A tárlaton igazán sok minden látható, ami a vizuálisan érzékeny embereket érdekelheti: hagyományos kép, szobor, grafika mellett papírmasé figurák a térben, háncsból készült síkfigura a falon, önjáró (?) vízemelő Szűz Máriával, deszkából ácsolt kis átjáró és átjárhatatlan házikó, a teremőr bácsi fejével mint naturalista képpel.

A stúdió nagy vívmánya volt több mint fél évtizeddel ezelőtt a zsűri nélküli kiállítás, ahol mindenki egyenrangúan kiállíthatott függetlenül attól, hogy kit szeretett Aczél György vagy kit nem. Csakhogy az azóta eltelt fél tucat év a körülményeket (és a stúdiót mint szervezetet egyaránt) megváltoztatta, olyannyira, hogy a stúdióból egyesület lett, miközben az ilyen típusú koncepciótlan koncepció fölött — mint a zsűri nélküli, demokratikus kiállítás — eljárt az idő.

A kiállítás apropóján készült katalógus már más jellegű szemléletet mutat — elsősorban éppen abban, hogy nem a kiállítókat, illetve a kiállított anyagot mutatja be, hanem magát az egyesületet, illetve tagjait. Ezért nincs is szinkron a tárlat és a (könyv)katalógus között. Ami a hátrányai mellett előny is — de a katalógusról majd később.

A kiállításnak két eleje van (vagy két vége: „hol szabadság van, ott szabadság van" — írja Márton László). Mégis ha balra mentem be, a teremőr bácsi rám szólt: „Ez itt a vége." Pedig úgy jobban szerettem mindent, ha az a vége volt az eleje. Mert a másik oldalon a belépéskor hirtelen nagyon széttört minden. Érmezei Zoltán, a tavaly, 36 éves korában elhunyt szobrász jellegzetes, keresztre feszítettet idéző műve nem kap elég teret ahhoz, hogy ne tapéta, hanem mementó legyen. S rögtön mellette kisméretű művek egymásra halmozott, zsúfolt bemutatása: grafikák, fotó mivoltuk miatt összerendezett alkotások, keretezett üvegek, s két déjá vu élmény: a Xertox nevével jelzett késői Fontana-alkotás s egy Szórádinak álcázott Boccioni. Ugyanitt Ferkai Tibor nippje Deák Ágnes szép-rejtelmes Echnatonjának a „levegőjét szívja el". Míg végre lélegzetvételhez jutunk egy jól installált műnél: Szűcs Attila egy nagyméretű vásznon koszos szállodafalat idéz két ódivatú faliégővel, s a „kép" elé fémkoffereket állít, fektet. A mű elég beszédes ahhoz, hogy megnevezésén: „Cím nélkül", ne akadjunk meg. A későbbiekben feltűnik azonban, hogy milyen gyakori a „cím nélkül" mint műalkotás. S amíg Szűcsnél a mű szervezése, kompozíciója elegendő szellemi inspirációt jelent ahhoz, hogy foglalkozzunk installációjával, sok alkotásnál a koncepció hiányát jelzi a címnélküliség, aminek következtében ha a felület érzelmileg közömbösen hagy, ballagunk is tovább. Vagy ha a mű érzékelteti is, hogy alkotója határozott elgondolással készítette — mint például Chilf Mária a nyolc sorban és négy oszlopban falra erősített, öt szárított sárgarépából (?) kialakított formáit, s véletlenül helyezett elé a földre kék lufit —, a mű olyan „elvarázsolt", annyira nem kötöttek egyes elemei, hogy „dekódolni" a művész segítsége nélkül nem lehet. Az alkotó hozzájárulása az interpretációhoz elegendő úgy is, ha jó címmel látja el teremtményét.

Persze még mindig jobb, ha cím nélkül hagyja alkotását, mint ha az ellenkező végletbe esik, mint a jelen kiállításon Győrffy Sándor, aki nonfiguratív képét A dolgok lényege megnevezéssel illette. Milyen dolgok s miféle lényeg, tehetnénk fel ironikusan a kérdést. Bár nem az a probléma, hogy mi, nézők esetleg nem ugyanott keressük a címben jelölteket, mint az alkotó, hanem az, hogy a kép nem hitelesíti azt sem, hogy Győrffy számára valóban az a lényeg. Ellenpéldaként hozható Bogdándy Zoltán Szultán műve, Az égi és földi szerelem. Mert vajon melyikőnk gondolna a cím után két kifőtt, lerágott csontból formált emberpárra, amely rozoga ágyon meghitten ülve lerobbant környezetében az esti fényben pompázó Lánchídról ábrándozik? S mégis, épp az alkotás ereje, személyes hitele miatt leszögezhetjük: új elemmel gazdagodott e művészettörténeti toposz.

S hogy régi toposzhoz új művel hozzájárulni, az egyértelműen az alkotóban élő teremtőerő függvénye, arra másik — de már negatív — példa Danka Attila installációja. A korábbi „ezt már láttam" érzés itt újra előjön: Danka alkotását nézve a tavalyi évben a Műcsarnokban látott Hasior-installáció: az Értelmetlenül meghalt gyermekek emlékére jut eszünkbe. Ma, amikor az alkotó szabadon használhat mindenféle technikát, eszközt, tárgyat s gondolatot, semmi nem indokolja az ilyen szintű hasonulást.

A fiatalok pedig — általában — élnek is a szabad eszközhasználattal. A szegényes, elnyűtt környezeti elemektől az elsősztályú (?) festékig, ecsetig: bármi művészetteremtő médium lehet. Az előzőeket az installációs műformában, az utóbbiakat a „hagyományos" festészetben alkalmazzák. S bár egyesek szerint a két műforma filozófiai alapjai között olyan antagonisztikus ellentét van, hogy ezek soha nem találhatnak egymásra, én hajlamos vagyok azt hinni, hogy egymás kiegészítésére, egymás javára is szolgálhatnak.

A kiállításon három nagyon kvalitásos mű támasztja alá a hitemet. Gaál József boszorkánya, amely most installáció, holott a művész általában a hagyományos grafikát műveli. Julius Gyula Internperance-a, amely kép és mozgás összekapcsolása, szimbolizálás és realizálás, technika és humor — olyan komplex mű, amely elgondolkodtat és megnevettet, amely falon lóg és térben áll; installáció és kép egymagában. (E kissé szubjektívnek tűnő lelkesedés után tényszerűen: a falon függő fémképből különböző vezetékek indulnak el egy nagy akkumulátorhoz, illetve egy akváriumszerűséghez, amelynek üvegtetején mint vidám halacskák, összetapadt gombostűk kergetőznek.) A harmadik ilyen mű Koronczi Endre és Faa Balázs közös installációja: A szoba. Csak kívülről „kukkolható", s amin benézünk: képek helyei a falon, rámázott üresség, amely azonban olyannyira valódi űr, hogy még a fal is hiányzik a kép helyén. Ettől a kép furcsa, negatív értelmet kap — ezzel ismét (joggal) rá is kérdeznek a kép mibenlétére —, hiszen a lyukon benéző maga lesz képpé egy másik szemlélő számára. A keretben megjelenő (alkalmi) „hiperreálist" a falfestés tapétamintájával a művészek ellenpontozzák. Az installáció bonyolult, bár világos gondolatisága mellett érdekessége, hogy a hagyományos technika beépül a megépített installációba.

Hagyományos műformának itt most azt tekintem, amelyik elfogadja az ábrázolás kétdimenziós voltát, és a síkra homogén eszközhasználattal „csak" fest vagy „csak" rajzol. Ezeknél a műveknél érződik legnagyobb hátránya a kiállítótér elégtelenségeinek, a hely szűkösségének, a rossz megvilágításnak. Harmadik alkalommal, amikor ott jártam, éppen videófelvétel készült, s ennek érdekében bevilágították Sárkány Sándor festményét. A kép, amely addig nem tudta lekötni figyelmemet, a fény hatására életre kelt: a színeknek varázsa, a foltoknak tere lett. Élményt kaptam, s hogy az addig elmaradt, nem a művész vagy a mű hibája.

Legyen azonban bármennyire mostoha a körülmény, két alkotás nem kerülheti el figyelmünket. Mazzag István romantikusan szép festménye, amely a festői festészet értékeit őrző szakmaisággal készült és Szurcsik József Diadalíve, amely tömören és hitelesen érzékelteti az alkotó generációjának viszonyát a politikához.

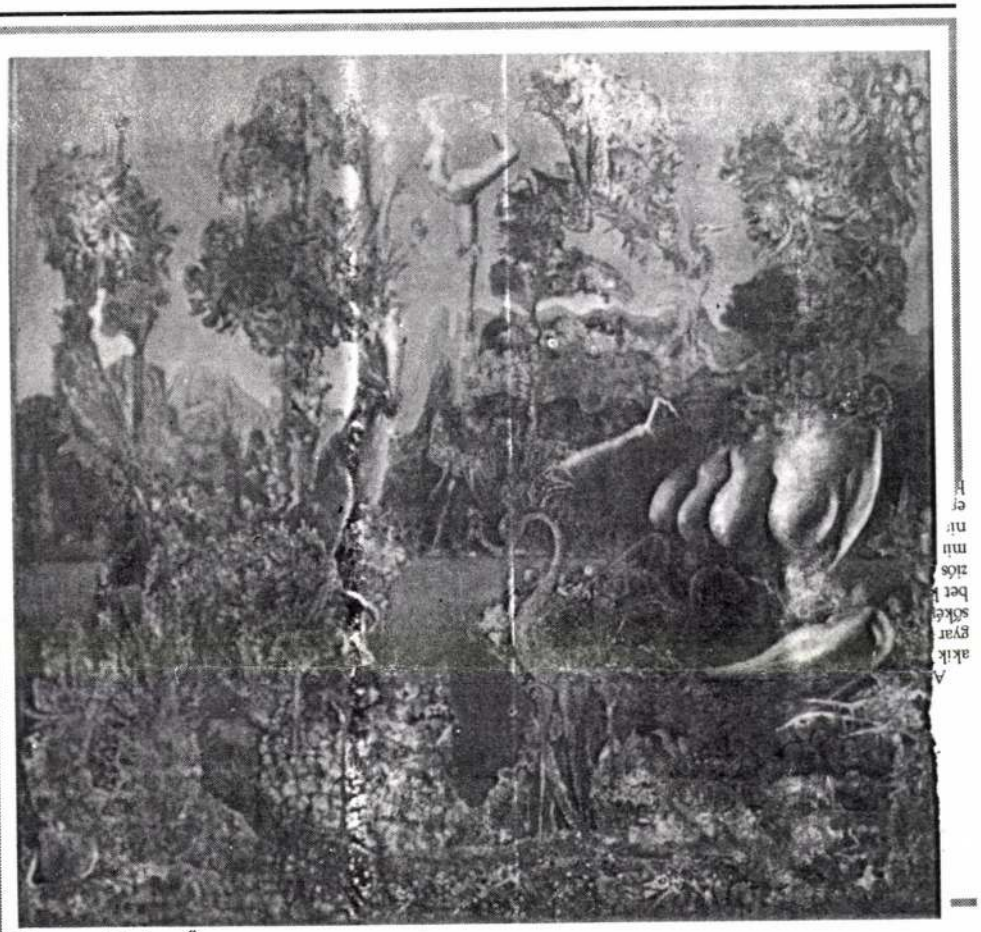

Hartung Sándor: Ősasszony

Befejezésül pár gondolat a katalógushoz. Gyönyörű nyomdatechnikával, szép szerkesztéssel időálló kiadványt menedzselt a stúdió, amely majdnem ugyanazokat a tagokat mutatja be, mint akik kiállítanak. A két névsornak a közelítése szerencsés lett volna, s hasonlóképpen az is, ha a lakcím mellett legalább a születési adat közreadásában egységesíteni lehetett volna a személyi oldalakat. A legnagyobb gondom azonban a bevezető tanulmánnyal van. A nyomtatott oldalak jól néznek ki, ha az ember csak nézegeti őket, de elolvasni — szinte lehetetlen. Az olvashatóságot nehezíti még a szöveg rossz központozása, amiért nem tudjuk, hogy a nyomda, a nyomdai korrektúra vagy a szerző okolható. Az elemi helyesírási hibákkal ugyanígy voltam. De az már egészen bizonyosan a tanulmányíró Bárdosi József mulasztása, hogy sok mondatban az alany nincs egyeztetve az állítmánnyal, vagy egyszerűen nincs állítmány. Nagy kár, hogy a szerzőnek nem volt ideje megfésülni a szövegét, mivel a mű rendkívül nagy gyűjtőmunkáról, alapos felkészültségről tanúskodik. A szöveg azonban félkész állapotban maradt, s ez egy „időálló" kiadványnál alig bocsánatos bűn.

JULIUS Gyula

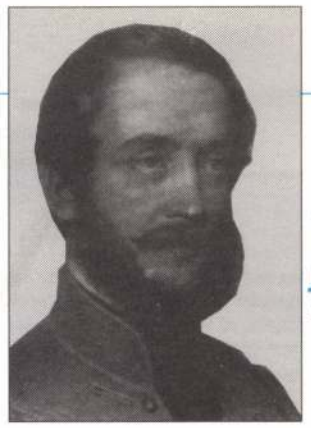

Előfizetési hirdetés

Julius Gyula

A múlt országgyűlés végnapjaiban, midőn lelkemnek régi óhajtását, a sajtószabadságot valósulni látám, nem késtem nyíltan kijelenteni: hogy a közvéleménnyel az időszaki sajtó körében érintkezni még egyszer megkísértendem. – És politikai barátaim ez ígéretemet helyesléssel fogadák.

Íme beváltom szavamat, midőn kiadandó hírlapomra ezennel előfizetést hirdetek.

Hazám szabadságának egyik igénytelen, de hű harcosa, politikai hitemmel úgy állok e nemzet előtt, mint egy nyitott könyv. Tartózkodás nélkül vallám e hitet, ez elveket, midőn velök még a hatalom ellentétben állt, midőn e hitnek híveire a féltékeny ellenszenv idegenséggel tekintett, s reájok itt-ott üldözés, elnyomás várt.

A népek Istene meg hagyá érnem hazám törvényes függetlenségének, nemzetem szabadságának diadalnapját; a népek Istene úgy akará, hogy e diadal munkájában egy kis tevékeny rész nekem is jusson; és én a szabadság csemetéjének, melynek a komor múlt gyakran reménytelen napjaiban egyik magvetője valék, hű kertésze maradok mindvégiglen, míg vagy összeroskadok a munka között, vagy egy élő fát látok nőni a csemetéből, melynek lombjai alatt Magyarország leszen nagy, szabad, dicső.

Én a király tanácsában ülve az vagyok, az leszek, aki valék mint magánpolgár, s majdan mint magánpolgár ismét az leszek, aki valék mint miniszter. Politikám iránya semmi helyzetben nem fog változni soha. Mert ez az irány az igazság, népjog, nemzeti önállás s nemzeti szabadságnak iránya. Hírlapom ezen iránynak leszen orgánuma, jó- s balszerencsében változhatlanul. – Ez programom, mihez csak kevés szót kell toldanom. (...)

Küzdelmet hozhat reánk ármány és árulás s idegen megtámadás: de bukást csak mi magunk.

Nekünk csak egyet kell éreznünk, a haza önzéstelen szent szeretetének érzelmében; nekünk csak egyet kell értenünk a szabadság férfiasan érett felfogásának értelmében; nekünk csak egyet kell akarnunk, a király és haza megmentésének lelkesült akaratát, és ha veszély jő, egy nemzetre talál, melynek ércmellén megtörik a háládatlan árulás, meg a jogtalan megtámadás, bár száz oldalról jöjjön is felénk.

Miként a pálmafa teher alatt nő; úgy növend e jogban, szabadságban s honszeretetben egyesült nemzet az igazságos önvédelemnek kedves terhe alatt; s amint én acélosodni érzem roncsolt testemnek minden idegét e gondolatra, úgy fog e nemzet óriássá magasulni, midőn a haza hozzá kiáltand – és én végezve hivatalomnak napi szakmáját, pihenés helyett szívem lángjába mártandom tollamat, hogy Hírlapom hasábjai megvigyék országszerte a nemes lelkesítés hangjait, s visszhangot költsenek, ellenállhatatlant, mint a boltokat támasztó tárogatónak visszhangja leszen.

De nekünk rend kell, polgártársaim! Rend, mely a szabadsághoz hű legyen; rend kell, melynek ótalma alatt magunkat az új viszonyokba beleszilárdítsuk; rend kell, melynek balzsamujjai alatt a haza javáért egyeseken sújtott sebek meggyógyuljanak; rend kell, mely a nemzet lekötött becsületszavát beváltsa, mely gazdag gyümölcsöt érleljen a közszabadság kertjében; rend kell, mely a személyt, vagyont és személyes becsületet biztosabbá tegye, mint volt az önkény lehunyt korában; rend kell, melynek védelme alatt a földmívelőnek a szabaddá lett, szabad kezekkel mívelt föld gazdagabb kalászokat teremjen; a kézművesnek sűrűbb keresetet nyújtson a közjólétnek nemzetiesedett növekedése, a kereskedőnek bátorságot adjon a megvidorult forgalomba merülni, s közvetíteni a földmívesnek, az iparűzőnek jutalmát; rend kell, hogy a vagyon munkát adhasson a napszámosnak, kinek becsületes szíve megszaporodott keresetre vár a szabadságnak napjaiban; nekünk rend kell, melynek segítségével azok, kiket a nemzet bizalma felelős kormányra hívott – s kik felelni tudnak is, fognak is, de csak a nemzetnek, melynek jogát senki által bitoroltatni nem engedik –, rend kell, mondom, melynek segítségével valósíthassák a reájok bízott óriási feladatot; s ne legyenek kénytelenek a drága időt, melynek minden elvesztegetett perce egy-egy rablás a nemzet boldogságán – vétkes vagy gyermekes zavargásoknak lenyugtatására pazarolni, mikkel itt éretlenség, amott ármány, itt magánbosszú, amott megsértett önzés vagy hiúság, itt hontagadás, amott áruba bocsátott nagyravágyás, itt negédes hetykeség, amott haszontalan gyermekies pajzánság a közegyetértést zavarni, a józan, szabadságszerető honpolgároknak – s ez a nemzet hasonlíthatlan többsége – türelmét fárasztani s a honpolgárok különböző nyelvű, vallású, hivatású osztályai közé a kölcsönös ingerültség szikráját szórogatni elég vakmerők; nekünk rend kell, melynek szelíd arca előtt a kétkedés ráncai lesimuljanak; mely a szabadságot megkedveltesse, de melynek férfias határozottsága előtt a vétek, az ármány, a féktelen pajzánság vagy megtérjen, vagy megrettenjen, és ha kell, lesújtva, büntetve legyen.

Én nem vagyok az, ki más, mint Isten, jog, a szent igazság s a nemzet előtt meghajoljak. A lelki függetlenség ezen erejével nézendek szemébe minden véleménynek, kezemet nyújtom mindenkinek, aki jót jó és alkalmatos eszközzel akar; a szabad, de illedelmes szó erejét emelendi Hírlapom mindenki ellen, ki rosszat akar vagy a jóra oktalan eszközökkel nyúl. – Felvilágosítni a tévedést, védeni a jogot, gyámolítani az ártatlant, a bűnt és az oktalan átalkodottságot sújtani, a szabadság köpönyegébe burkolózó ármányt napfényre hozni, s a nép közszabadságát minden megtámadás ellen védeni, hanem egyszersmind minden következményeiben okszerűen kifejteni – leszen Hírlapom hivatása. E nemzet roppant tömege monarchiai érzelmű – ezt megmutatták az izgalomnak napjai; mutatja minden nap tapasztalása. A király iránti hűség a nép szívvérével össze van fonva. – Ez érzést Hírlapom ápolni fogja; s eljövend az idő, melyben a világ előtt bebizonyítva álland jóslatom, hogy ős Budának ormai azok, melyeken a népszabadságra fektetett királyi szék rendíthetetlenebb, mint bárhol másutt. (...)

Budapest, 1848. május 17.

KOSSUTH LAJOS

KRITIKA

Farkasházy Tivadar: Mókushinta 2
Tudják, hogy süllyed a hajó. Beszélgetés *Mester Ákossal.* (Az interjút készítette: *Kovács Dezső*) 3
Bölcs István: A rádió és a Kastély 6
Ez egyértelműen politikai tisztogatás. Beszélgetés *Győri Lászlóval.* (Az interjút készítette: *Mihancsik Zsófia*) 8
Domány András: Volt egyszer egy Rádió 10
Seres László: A sajtószabadság fantomja... avagy: van-e élet a Nahlik után? 12
A központi lapok is nemzeti intézmények. Beszélgetés *Eötvös Pállal,* a Népszabadság főszerkesztőjével. (Az interjút készítette: *Szénási Sándor*) 11
Szinkronban. *Lamennais:* A sajtószabadságról (*Ludassy Mária* fordítása) 16
Hahner Péter: Tocqueville a sajtószabadságról 16
Halmai Gábor: Sajtónyilvánosság és politika 18
Tamás Ervin: Times is money 20
Keresztbe feküdtünk az ellenzéki együttműködés előtt. Beszélgetés *Orbán Viktorral.* (Az interjút készítette: *Balogh Ernő–Pogonyi Lajos*) 20
Almási Miklós: Most mi van? 24
Majtényi László: Kié az alkotmány? 26
Politizálni tisztességesen is lehet. Beszélgetés *Fodor Gáborral.* (Az interjút készítette: *Mátyás Győző*) 28
Fencsik Flóra: Önálcázó baloldal? 32
Konrád György: Az átutazó 33
Szántó F. István: ...Melyik világ az evilág? *(Karátson Gábor:* Világ vége után) 34
Ferencz Győző–Varga Lajos Márton: Kritika két hangra. *Petri György* kötetéről 36
Boros Géza: Újabb pesti szobrok. 2. Márton László: Kiskirálylány 38
Hollós Máté: Zeneéletünk látlelete 39
Heller Ágnes: Mózes, Hszuan-Csang és a történelem (Fordította: Stébel Éva) 40

*

Polcz Alaine: Meghalok én is? *(Földes Anna)* 44
Drágakő *(Józsa Ágnes)* 44
Dosztojevszkij: A Karamazov testvérek *(Stuber Andrea)* 45
Ironikus alapállásban *(Nádra Valéria)* 45
Ki mit áll/állít (ki)? Stúdió '93 *(Szegő György)* 46
A Kritika postájából 47
Kossuth Lajos: Előfizetési hirdetés 48

TÁRSADALOMELMÉLETI ÉS KULTURÁLIS LAP

Megjelenik havonta

Főszerkesztő: BALOGH ERNŐ

Főszerkesztő-helyettes: VÖRÖS T. KÁROLY

Rovatvezetők:
BOROS GÉZA, JÓZSA ÁGNES,
KOVÁCS DEZSŐ, MÁTYÁS GYŐZŐ

Szerkesztőségi titkár: GUBÁS M. IBOLYA

Kiadja a
NÉPSZABADSÁG RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Felelős kiadó: DR. BREITNER MIKLÓS
vezérigazgató

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
1034 Budapest, Bécsi út 122–124.
Telefon: 250-1680/128-, 129-, 130-as mellék

Terjeszti a Magyar Posta.
Előfizethető bármely hírlapkézbesítő hivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/A 1900 közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámra.
Előfizetési díj: negyed évre: 141 Ft, fél évre: 282 Ft, egy évre: 564 Ft.

ISSN 0324–77–75

Szedte a Népszabadság Fényszedő Kft.
Nyomta: VESZPRÉMI NYOMDA RT.

A pillanatba zárt végtelen abszurd valóságát nyers festőiséggel láttatja *Köves Éva* műve. Platonikus eszmény és a szent geometria alapján mutat „embervázat" *Beöthy Balázs* csupasz építménye, ugyancsak aritmetikus absztrakció, de inkább ironikus megfogalmazásban. *Sándor János* Idézet-e drasztikusan kettéválasztja a gondolkodás képességét és a világról szóló kész ítéletet: a diavetítő üres fénykockát sugároz, míg a summás bölcselet fölötte jelenik meg, Joseph Kosuth vizualizált szövegfragmentjei módjára maga a triviális üzenet válik műalkotássá.

Íme a leíró kritika, a látvány nevesítése, de ettől még nem lesz funkciója mifelénk a képzőművészetnek. A '92-es „Mélypont" a Műcsarnok második leglátogatottabb kiállítása volt (Gilbert és George után) – érvel Beöthy Balázs. Na éppen ez lehet a gyanús. Hol akkor a kivonulás? Ennek a kissé tömjén szagú ellenérvnek az a hibája, hogy visszafelé sül el. Ez a mi derék, immár szabad(gondolkodó) társadalmunk ilyen hirtelen fogékony lett az avantgárdra? Ha semmit nem is tud a művekről, de tüntetően kíváncsi azok üzenetére? (Vajon a mai stúdiósok tudják-e, mi történt akár csak tizenöt-húsz éve ugyanitt? Összefoglalót senki nem írt.) Ha kevesebb is lenne a homály, a piachoz önmagában az sem elég. A '88-as verébhasonlatnak megfelelően, a stúdiósok jelentős része szociális intézménynek tartja az egyesületet. Fontos intézménynek, amely eddig biztosította, hogy legyen nálunk átjárás a stúdiumokból a képzőművészeti életbe. Úgymond, aki az utóbbi évtizedekben csinált valamit, az a főiskola után stúdiós volt.

Nemrég hasonló, kicsit önmarcangoló beszélgetésben vettem részt, kritikusok és művészettörténészek között. Azt firtattuk, miért nincs nálunk valódi képzőművészeti élet? Egyik bűnös a politikacentrikus sajtó volt. A stúdiósokéval egyezett az a magyarázat, miszerint senki nem írja a kortárs művészet történetét. Megkérdeztem az egyik festőt, aki a mai stúdiósok szerint „paradox módon éppen a kultúrpolitika által preferálva" lett piacképes: miért nem szponzorálják ők, a külföldi galériákhoz is eljutott kevesek egy ilyen „polgári" vállalkozás megindítását? A kultúraellenes, szigorú és fenyegető adótörvények miatt – kaptam a választ.

Igazuk van a stúdiósoknak is, az idézett festőnek is. Még sincsenek igazán menedzser-művészettörténészek segítségével működő magángalériák meg más, nélkülözhetetlen piaci intézmények, de van generációs vita. Alig léteznek archívumok és folyamatos dokumentáló tevékenység – a Stúdióban is csak néhány éve van ilyen. Nincs a kortárs művészetet átfogó központ. Maguk a tagok még a Stúdiót is túlságosan centralizáltnak tartják. Egykori stúdiós iskolatársam, Havasi Ildikó jó éve kilincsel egy képzőművészeti dokumentációs központ angolszász mintára történő felállításáért. Aki befutott, az esetleg konkurenciának érezheti az ilyesmit, az ő véleményük nélkül pedig a területen járatlan pénzemberek nem nyitnak pénztárcát. A menő külföldi-pesti galerista meg azzal utasította vissza: maga az esemény az információ. Szerintem az is lehet, hogy dokumentumok nélkül éppen számára „átláthatóbb" a terep. A szobrásznő egyelőre kiállta a bürokrácia által rámért ütéseket. Egyelőre áll a Stúdió is, úgy is mint tagjait informáló menhely, sőt kiállít. De polgárpukkasztó pofonjait cirógatásként állja az egyre kaotikusabb, egyre őrültebb világrendekhez, apokaliptikusabb hétköznapokhoz igazodó potenciális közönség.

„Lehet, hogy meg fog szűnni ez a szakma?" – bölcselkednek a mai öreg stúdiósok. A képzőművészet klasszikus vonulata Európában született. Ívébe beletartoznak az avantgárd korszakai is. Lehet, hogy nincs több ciklus. Vajon összerántja-e még a rémület bármiféle rend művészszerzetét?

SZEGŐ GYÖRGY

A KRITIKA POSTÁJÁBÓL

Levél Almási Miklóshoz a dinók ügyében

Kedves Professzor úr!

Érdeklődéssel olvastam az Ön nagy ívű elemzését a Jurassic Parkról, s az alábbiakban összefoglalnám reflexióimat.

Ön hat szorongásra osztja fel a filmről való mondanivalóját (Önnél, becézve: szorcsi), amelyek, ha megpróbálom az írás vázlatát rekonstruálni, a következők:

Szorcsi Nr. 1. félelem a tudománytól és a civilizációtól
Szorcsi Nr. 2. félelem a jövőtől (menekülés a múltba)
Szorcsi Nr. 3. félelem a nagyságtól, túlnövekedéstől
Szorcsi Nr. 4. félelem a jövőtől
Szorcsi Nr. 5. félelem a tudománytól és a civilizációtól
Szorcsi Nr. 6. félelem a káosztól.

Ez így éppen hat. A leleplezés lényege tehát, hogy Spielberg a szorongásainkra (és vágyainkra) épít. Most aztán szégyellheti magát.

Közelebbről nézve a nagy ív kissé girbegurba. Íme egy hibajegyzék (stílusosan: hibus) a teljesség igénye nélkül:

Hibus Nr. 1. *Dinosaurus Rex* nevű állat (kurziválás Öntől) egyáltalán nincs (nem is volt).

Hibus Nr. 2. A dinokromoszómákat *nem* egy borostyánba zárt szúnyog véréből (!) vonták ki, (felkiáltójel Öntől), hanem a szúnyog emésztőrendszerében lévő, kiszívott dinovérből nyerték, ami ugyan lehet, hogy szintén baromság, de korántsem ugyanakkora, s főleg nem ugyanaz.

Hibus Nr. 3. Félek, nem csak stilisztikailag problematikus a megjegyzés, miszerint a dinók „szaporán tekernek". A kloákával rendelkező hüllőknél nem válna be az ilyen heveskedés, vö. 1. Móz 38:9–10. (Onán).

Hibus Nr. 4. „Egy kifejlett *Tirannosaurus rex* 15 méter magas", mondja Ön. Valójában 15 méter *hosszú,* fejét kb. 5 méter magasan hordja.

Hibus Nr. 5. A fent említett állat nevét ipszilonnal írják, azaz *Tyrannosaurus*nak. (Továbbiakban: T-rex.)

Hibus Nr. 6. A fent említett állatot Ön többes számban említi: „a filmképen háromszor akkorák, mint az emberszereplők", holott a parkban csak egy példány van. Az utóbbi három hibus alapján:

Gyanúcska Nr. 1. Ön a velociraptorokat gondolja T-rexnek. Nyilván ennek alapján vádolja meg Spielberget azzal, hogy *kicsinyített* dinókat mutogat nekünk, mert „ha a tényleges arányokat betartotta volna, szék helyett WC-ülőke kellett volna a mozikba". Szép ez. Viszont akkor mit nevez Ön velociraptornak?

Gyanúcska Nr. 2. Félek, ezt egy repülő hüllő nevének hiszi. A víz fölött szálló pelikánok a záróképben Ön szerint nyomasztó üzenetet hordoznak, mivel „lehet, hogy holnapra már velociraptorok lesznek belőlük" (szorcsi Nr. 2.), illetve „ezek a pelikánok netán velociraptorok" (szorcsi Nr. 5.). A gondolat másodszorra olvasva sem meggyőzőbb. Professzor úr, a velociraptor nem repül. A dimorphodon repül például, a raptor nem.

Gyanúcska Nr. 3. Mindezek után halkan, szelíden és teljes tisztelettel hadd kérdezzem meg: biztosan a Professzor úr a hivatott személy annak kimondására, hogy a film „őslénytanilag nevetséges, tudományosan hajmeresztő?"

*

A minősítés harmadik elemére („naiv baromság") még kitérek, előbb azonban vetnék egy pillantást a hatodik szorcsira. Ebben (miután korábban elmondta külön a film és külön a könyv tartalmát) Ön ismerteti a káoszelmélet lényegét is, ami tulajdonképpen a filmen (s főként annak tudományos-áltudományos aspektusain) való csúfolódás része. Ez az elmélet ugyanis már annyira túlhaladott, hogy a *Der Spiegel* című tekintélyes matematikai szaklap is kigúnyolta. Lám, mit tesz a tájékozottság!

Én azt hiszem, az elméletek aktualitása kicsit más törvényszerűségek alapján változik, mint mondjuk a csőnacié meg a trapézé. Talán hihetetlen, de ismerek olyan magyar embert, aki még a hetvenes években is marxista volt! Egy lineáris modell, illetve az igaz–hamis reláció aligha írhatja le az elméletek evolúcióját, e tekintetben a káoszelmélet némiképp önreferenciális.

*

Az a gyanúm (hagyjuk a számozást), hogy Önnek nincs kialakult befogadói stratégiája a hollywoodi filmekre. Számos olyan részletet figyelmen kívül hagy, amelyek révén a film meghatározott formaelveknek kíván megfelelni, holott e formaelvek tartalmazzák a hollywoodiság esszenciáját. Spielberg például mindent megtesz, hogy eloszlassa az általa felkeltett szorcsikat:

Antiszorcsi Nr. 1. A film végi pelikánokat lehetetlen velociraptornak látni. Az a dolguk, hogy feloldják a feszültséget, megnyugtassanak, hogy nincs veszély. A film elején tudtunkra adatik ugyanis, hogy a férfi főszereplő paleontológus elmélete szerint a dinók nem katasztrófaszerűen haltak ki, hanem szép lassan átfejlődtek madarakká. Ennek tükrében a zárókép valahogy így interpretálható: lám, a természet (vagy Isten) milyen szépen, ügyesen és kíméletesen gondoskodott róla, hogy azok a szörnyetegek ne legyenek többé.

Antiszorcsi Nr. 2. A film ezen felül is gondoskodik arról, hogy a sztorit ne lehessen (vagy legalábbis ne kelljen) katasztrófatörténetként továbbgondolni. A dinók génjeibe be van építve az emberfüggőség: egy létfontosságú enzimet nem tudnak szintetizálni, és ha nem kapják meg a táplálékukban, rövidesen maguktól felfordulnak. De ezt is elmondják a filmben.

Antiszorcsi Nr. 3. Egy még fontosabb sugallat a végéről: fenn a helikopteren a két megmentett gyermek a (dramaturgiailag felvezetetten) gyermekgyűlölő paleontológus vállára hajtja a fejét, s édesen alszik. A paleontológus pedig jelentőségteljes pillantást vált a paleozoológusnővel: érezhető, hogy itt valami nagy elhatározás született. A verbalizálható tanulság ugyanaz, mint az utóbbi időben a legtöbb amerikai „családi mozinál": a család bensősége jelenti az igazi védelmet az ellenséges külvilággal szemben; a család, a gyerekek fontosabbak mindenféle karriernél, szakmai, üzleti, sőt nemi sikernél. (Érdekes megfigyelni ezt a tendenciát, különösen annak fényében, hogy a gyerekek és a kamaszok számára továbbra is zúdul a gátlástalan brutalitás Rambóból, Schwartziból, Tom és Jerryből. A nemiség ifjúsági prezentálása meg egészen külön téma: gondoljunk a se fiú-se lány, se fekete-se fehér Michael Jackson tetszőlegesen értelmezhető csípőrángásaira, vagy Barbie hatalmas, de bimbótlan mellére. Vagy akkor már gondoljunk inkább a Jurassic Parkra?)

*

Ezek után a kilencedik hasábban jut Ön arra a következtetésre, hogy ez egy naiv baromság. Miután eladdig nagyjából arról volt szó, hogy milyen rafináltan vegyíti Spielberg a hozzávalókat, nem nagyon hiszem, hogy őt tartaná a naiv baromnak. Akkor viszont nyilván az a százmillió a naiv barom, aki megnézte a filmet (köztük persze mi ketten). Hát igen, ez van. Nem százmillió, de ötmilliárd naiv barom, akiknek jó része nemhogy dinókról, de talán moziról meg Amerikáról sem hallott soha.

Amikor elmentem a moziba, tudtam előre, hogy hollywoodi filmet fogok látni, egy úgynevezett szuperprodukciót. Azért mentem, mert érdekelt, hogy tényleg olyan szuper dinókat tudtak-e csinálni. Jelenthetem: tényleg. Szupereket. Ezért ez nekem egy jó élmény volt. Kedvenc klasszikus filmkritikai mondatom így hangzik: A Casablanca a világ legjobb rossz filmje. Hm?

Amikor Ön, Professzor úr, elment a moziba, tudta, hogy naiv baromságot fog látni, amiről majd megírja, hogy naiv baromság. Az utálkozástól valószínűleg nem tudta megfigyelni, hogy tényleg mennyire szuperek ezek a dinók. A T-rexnek például összeszűkül a pupillája, amikor belevilágítanak! (Bár a Professzor úr magát a T-rexet se vette észre, pedig 15 méter hosszú.)

Én azt hiszem, Spielberg nem akart mást csinálni, mint szuperjó dinókat animálni egy elviselhető történetben, ezt a tervet pedig 100%-ra teljesítette. (A sztori egyébként tényleg éppen hogy elviselhető, különösen Spielberghez képest.) Ha visszagondolok a tizenvalahány éves King Kong-filmre, milyen nevetségesnek tűnik a döcögős bábmozgás, a blueboxtechnika derengő dicsfénye az állat szőrös feje körül!

Itt valami világraszóló új minőség született. A VR (virtual reality) első igazán világméretű bemutatója ez, egyelőre még egy fontos tényező, az interaktivitás kihagyásával. Coleridge szépséges fogalma, a „suspension of disbelief" (a hitetlenség felfüggesztése) itt értelmét veszti, mert az alkotók semmiféle disbeliefnek nem hagytak teret. (Más kérdés, ha valaki direkt nem figyel: aki ellenáll, azt nem lehet hipnotizálni sem).

Ez a teljesítmény technikailag csodálatos és elképesztő, morálisan viszont veszedelmes és kétségbeejtő. Ahhoz a szörnyűséges utópiához kerültünk egy lépéssel közelebb, ahol az emberek az érdekesebb, izgalmasabb, szebb, mesterséges álvalóságért tömegesen hagyják el a maguk kopár és kietlen valódi valóságát. (Vö. például *Az orchideák bolygója.)* A Jurassic Park százmilliós tömeg számára vonzó, *versenyképes* álvalóság. Miközben a film „jótékonyan" figyelmeztet a génmanipulációban rejlő, az emberiség végromlását is felidézni képes veszélyekre, álszent módon önmaga is egy végromlással fenyegető technológiát (meg egy hozzá tartozó „filozófiát") használ és prezentál soha nem látott szinten. (Spielberg erkölcsi érzékén egyébként majd új holocaust filmje kapcsán is gondolkodhatunk.)

Kedves Professzor úr, végső soron egyetértünk abban, hogy ez a film egy rettenetes tendenciába tartozik, de én – dekadens dög – ennek ellenére nagyon élveztem. Ez a Spielberg ugyanis megveszekedett profi. Bár adna nekünk az Úristen tizedannyi profizmust a recenzióírásban.

Ez esetben maradok tisztelő híve:

KAPPANYOS ANDRÁS

Lapunk támogatói

MTA–Soros Alapítvány
Művelődési és Közoktatási Minisztérium
József Attila Alapítvány
Szabad Sajtó Alapítvány
Postabank és Takarékpénztár Rt.
MHB Táncsics Alapítvány
MHB Sajtóalapítvány
és magánszemélyek

erről tanúskodik. *Andorai Péter*ből soha nem hallott, máskor nem látott gesztusokat csiholt ki a rendezés: az indítás magabiztosságából hamar kibomlik Strindberg belső bizonytalansága, esendősége, a magát félelmetesnek hívő ember alapvető gyengesége, férfigőgjének felismert tarthatatlansága. Andorai váltásai finomak, átmenetei egyik lelkiállapotból a másikba kidolgozottak és hitelesek, végső összecsuklása megrendítően egyszerű, és mégis képes arra, hogy visszamenőleges érvénnyel azt is jelezze, mit tisztelt, mit szeretett, mit rettegett az íróban, aki csak megismerte.

Rendezői telitalálatnak bizonyult a két nőalak szerepére *Básti Juli* és *Eszenyi Enikő* kiválasztása. Mennyiségre Básti Juli szerepe volna a kisebb, de ez teszi nehezebben formálhatóvá is: utalásokból, rejtett célzásokból kell teljes sorsot fölépítenie. Ehhez tömérdek színe van: félelmesen kemény és érdes tud lenni, metszően szarkasztikus és szánandóan meggyötört is egyúttal. „A tribád" szerepe látványosabbnak és színészileg egyszerűbbnek tűnik, de nagyobbak a buktatói is, hiszen némely epizódját hajszál választja el a melodrámától. Eszenyi Enikő bámulatos stílusérzéke már nem meglepetés, figurájának súlya van akkor is, amikor hallgat, kitörései sokkolóak és váratlanok, a szerep mondatai mintha ott, abban a pillanatban születnének meg benne. Hogy a dráma három részese közül ő a legerősebb egyéniség, a darab végére Eszenyi teszi nyilvánvalóvá – csöndes búcsúzása Strindbergtől ritkán látható, emlékezetes pillanat. Az értetlen, nyárspolgári külvilágot, a drámai idő jelenét, a századvég pózokban tetszelgő, mindörökre elavult értelmiségijét *Szacsvay László* tökéletes belső meggyőződéssel, nagy mértéktartással formálta meg – azt a pokoli nehéz feladatot oldva meg kiválóan, hogy túlzások nélkül érzékeltesse: a számunkra és környezete számára nevetséges és jelentéktelen ember önmaga belső értékrendje szerint mindennek épp az ellenkezője. Mihályfi és alkotótársai tartózkodtak bárminemű „áthallás" erőltetésétől, mai párhuzamoknak kosztümmel, jelmezzel történő sugallásától. Bíztak benne, hogy Enquist műve lényege szerint időkön túli, bennünket éppúgy megérinthet tehát, mint bármely más kor közönségét. Talán ez is egyik titka a tévéváltozat sikerének.

NÁDRA VALÉRIA

KÉPZŐMŰVÉSZET

Ki mit áll/állít (ki)?

Stúdió '93

Harmincöt éves a Fiatal Képzőművészek Stúdiója. Az „éves" megvolt, csendben, minden jubileumi ceremónia nélkül. Igaz, még a tárlat megrendezésének hagyományőrző ténye is eredmény, mert a korabeli patinás helyszínek, a Műcsarnok, a Nemzeti Galéria, az Ernst Múzeum öt évvel az első, még forradalmian zsűrimentes kiállítás után, nem álltak ki az efféle – Stúdió-alapszabályban is rögzített – alanyi jog mellett. A kiállítás így kiszorult Óbudára. A katalógus is szerény, és késve jelent meg. Miközben, ha nem hallgatnak is a múzsák, de a közelben háború van, népirtás, gyermekgyilkosságokkal, szerte Európában fasiszta provokációk, fenyegető gazdasági recesszió: a fiatal művészek összefoglalója olyasforma, mint eddig.

Az eszközök, a lehetőségek fogyásáról, a minőségek mihasznaságáról, a kiállítás közvetlen előzményeiről folytatott stúdiós beszélgetést a Tilos Rádió és a Balkon folyóirat tették „közzé". Itt mondta Július Gyula: „Tény, hogy a zsűrimentes kiállításokon sokkal rosszabb összkép alakult ki, mint a zsűrizetteken, ahol bizonyos politikai, esztétikai, kiállításrendezési aktuális szempontok alapján történt a válogatás." A '92-es „évest" György Péter az Új Művészet hasábjain MÉLYPONTként összegezte. Epigon jólértesültségről, mindent-lehet játékról, vasárnapi avantgárd festőkről szólt, a stúdiósok orra alá egy jeles klasszikus magyar avantgárd példáját dörgölte, akire emlékeztetve számon kérte a kivonulás tudatosságát: „miféle világból és miért emigrálunk" s hogy legalább „a piacot meg kellene érteni".

Beöthy Balázs úgy véli, ezt a véleményt pusztán a rutinra alapozták. Mert szerinte a kritikusok megszokták a három T idején, hogy ha látni akarták a fontos dolgokat a képzőművészet táján, elég elmenniük az „évesre" – holott ma már ez nem elegendő. Az értelmező, leíró kritikát jobban méltányolnák, mint a véleményezőt. Szóval a hiba oka másokban, a kényelemszeretetben, a félreértésekben volna? Ez a fajta viszontkritika engem személy szerint nem dühít. A harmincadik éves kiállításról '88-ban én írtam az akkori Művészetben. És bár mentegetőzve a gyakran félmondatos, leíró jellegű, asszociáció-kollázsszerű szerkesztés miatt, de kimondtam, hogyan értelmeztem a részt és az egészet. Korábban, mint a '85-ös „éves" társrendezője (Bán Andrással közösen) tapasztaltam, hogy abban a még zsűrizett kiállításban benne van nemcsak az egyes művek közötti adhézió, hanem a köztes terekben ott az alkotók függetlenségéből adódó distancia is. '85-ben ez a közös olvasat számomra a szocializmus építésének Déva vára volt, az összeomlásnak az avantgárd általi valóban kreatív óhajtása. '88-ban pedig, az első zsűrizetlen tárlaton, az „éjfél előtt négy perccel" szituációjában számomra úgy tűnt, összefüggés van kivonulás és kiállás, exodus és kiállítás között.

Ekkor a kiállítás őrült beszédében a rendszert a korszak légnyomása préselte renddé. A Xertox Csoport TÉLI SZÁLLÁS című, élő verebeket fogva tartó installációja anekdotikus igazolásul szolgált ama szociálpszichológiai diagnózisról, mely az ember agresszivitását-kreativitását a lelki nyomás fokozásából eredezteti. Szóval, a képzőművészet- és verébbarát író állatvédő hevülettel feltépte a verébbörtön ajtaját, a verebek egy része élt a szabadság lehetőségével: kívül éhezett. Estig. Akkor ők is leszálltak a többi, háló alatt maradt verébhez, és velük együtt töltötték az éjszakát. Avagy a stúdiósoknak a társadalomtól való kivonulás ellenére is szükségük volt társaikra, a Stúdióra. Egyebek között.

Mit láthattunk a kiállításon?

Az önálló életre kelő művek sajátos közös tulajdonsága a '93-as tárlaton az, hogy még képesek rendszerben gondolkodni, akkor is, ha az „őrület" bennük a tagadómód. Olyan nagyon is egzakt területekről kölcsönzik a viszonyítási pontokat a tagadás előtti kérdésfeltevéshez, mint a fizika, biológia vagy éppen az elemi számtan. Innen közelített például *Július Gyula* az alkotás irracionalizmusához: a 2x2 vigasztalan állandóságát bombázta meg a matematikai feladvány ólom palatáblájába ékelődött matéria-meteoritokkal. Az evidenciából talány lett a becsapódó cserépdarab, csont, mágikus energiákat indukáló generátorának hatására. Július mívesen összeillesztgetett demonstrációs tábláján még feltűnnek a hagyományos kézműveserények, míg *Pacsika Rudolf* Cloaca Maximája barkácsmű a javából. A víz ősi körforgásáról lehántotta a misztérium utolsó foszlányait is. Maradt egy virtuális WC pucér pévécécsöve, ennek mihaszna elágazásai, görbületei és hegeszcsíkjai a mű primitív bájjal odafusizott ornamensei. A már nem létező tiszta víz helyett a „kultúrember" szennyvize a csöveken áthatoló, élő vegetációt látszik táplálni, egy cserépben díszelgő szobanövény képében. Duchamp Forrása és a szürrealisták őserdőmániája is csúfondárosan idéztetnek meg, talán mert sem az avantgárd irónia, sem a szent művészet megváltó hevülete nem jobbítottak a század emberének káini rosszaságán.

Másféle „zárt rendszert" állított ki *Koronczi Endre* egy üres hődoboz fóliafalai között. Termodinamikai paradoxonja ismét Duchamp pissoireját juttatja eszünkbe, a tárgyat eredeti funkciójától megszabadító gesztust. Koronczi tétele szerint a becsomagolt légtérfogat a kiállítás helyszínén és hőfokán – szándékoltan fölébecsülve a bemutatott művek gerjesztette katartikus nézői hevületet – a hőtágulás következtében megnövekedik, vagyis az alkotás, a minőség állapotváltozása magából a művészi szituációból fakad, és inkább az „alkotódás" formáját ölti. Koronczi jól látja a ter-

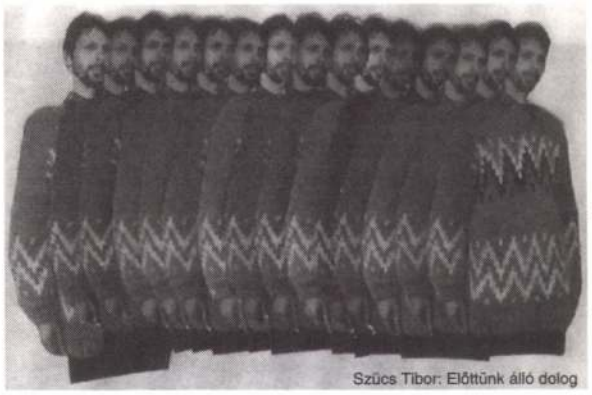

Szücs Tibor: Előttünk álló dolog

modinamikai hasonlat műszerekkel kimutathatatlan, szinte nullára redukált érvényét, így nem a tárggyal, hanem magával az ürességgel kísérletezik. Akár csak *Eike* álomgépe, tárgyául nem a megformált matériát teszi, hanem a közé szoruló lehetőségest, az anyagtalan és névtelen Valamit, amelyre érvényesek ugyan a fizika törvényei, de azoknál sokkal erősebb, noha általunk ismeretlen kontextus részét képezi. *Elekes Károly* a *Fájdalom* címmel írja körül ezt a leginkább sugárzáshoz hasonlatos közeget/folyamatot, antropomorf installációjában faágneuronokon fut az érzület a fóliába fojtott eleven szőnyegkárpit és a világítótestek között. Részleteiben a lehetetlen mítosza fölött ironizál, az installáció egésze mégis inkább a tragédiához áll közel, életfa vagy magányt szimbolizáló cédrus helyett a civilizáció által mumifikált halálfát rejtenek a szemfedőszőnyegek.

Ősi, rituális jelentőségébe helyezi vissza a műalkotást *Kótai Tamás* Kutyapajzsa, *Majoros Gyula* hangszert imitáló lebegő hieroglifái és *Párkányi Péter* sámánjelvény-plasztikája, de mindhárman másfelől közelítenek a szentség irányába. Kótai a geometrikus mintázat ritmusára épít, Majoros művében az eszmével együtt az anyagot is elkoptatja a feledés, míg Párkányi Péter Rituális jelvénye friss, barbár matériákból sűrűsödik emblémává. Ugyanezt a gondolatmenetet próbálja egyesíteni *Artner Ilona* környezetvédelmi filozófiával, de sorozata nem tud valódi jelként funkcionálni – megmaradt puszta dekorációnak. *Kovács István* fatörzsszobra nyíltan vállalja a Samu Gézával való rokonítást, mégis hatni képes, mint a természet által lekottázott haláltánc-koreográfia. Az a plasztika, amely igazán titokzatos megsemmisítő őserőt sugároz, az *Deák Ágnes* tömörüveg Ehnaton-mellszobra: a szellem különleges energiája rejtve marad a sima, csiszolt felszín számára, de az üveg belső fénytörése homályosan látni engedi az áttetsző fejben lebegő súlyos matériát, az apró ólomgolyót. Az előbbi művek patetikus világönsajnálata helyett a tudatosan számított túlbeszélés redundanciája jellemzi *Gerhes Gábor* hétköznapi világvége-látomását, vagy *Várnai Gyula* morálfilozófiai tételét a harcban megrokkant sámliról. Közel áll a verbális kifejezésmódhoz *Pető Hunor* Térképe és *Kapusi Gábor* igazságkutató röntgenfelvétele. *Danka Attila* fázisokra bontott installációja posztmodern sémát ismételget, ebben a tartományban mozog *Ferkai Tibor* meséje is, de a közhelynek tudatos-szimbolikus feldolgozásával.

Az évezredeket átívelő hatvan történet, fabula, melyet ebben a kötetben összegyűjtöttek, azt példázza, hogy a zsidó hagyomány és gondolkodás az elmúlt kétezer évben is formálódott, gazdagodott, s képes korhoz, környezethez alkalmazkodva felmutatni mindazt, mi érték.

A kötetet Magén István grafikái díszítik. Finom vonalú rajzai egyszerre képesek a konkrét történet illusztrálására, s arra is, hogy figyelmünket a szavakon túli világra irányítsák.

A B'nai B'rith ma a világ legnagyobb zsidó szervezete, s ötven országból toborozta tagjait. Céljául a legnemesebb zsidó hagyományok és értékek megőrzését, a jótékonyságot, valamint a zsidók és nem zsidók közötti kapcsolat fejlesztését tűzte ki. Ezt az első kötetet, reméljük, még nagyon sok követi. A szerkesztő, Babits Antal, beköszöntőjében így fogalmaz: „Reményeink szerint ez a kiadás elősegítheti a zsidóság jobb megismerését, illetve tovább erősítheti a keresztény–zsidó párbeszéd kezdeti lépéseit." Úgy legyen. *(Logos Kiadó, 1993)*

JÓZSA ÁGNES

SZÍNHÁZ

Dosztojevszkij: A Karamazov testvérek

A Karamazov testvérek a lehető legkeményebb fa, amibe színdarabíró, dramaturg, rendező a fejszéjét vághatja. S már legalább egy erdőirtásnyi fejszevágás történt, de még mindig újabb és újabb ambiciózus színházi emberek veselkednek neki, hogy Dosztojevszkij nagy regényét színpadra alkalmazzák. Alkalmasint különböző megfontolásból. Meglehet, hogy az összes eddigi adaptáló elégedetlen volt az összes addigi adaptációval. De valószínűbb, hogy maga a mű kínál más-más nézőpontot, megközelítési módot és szelektációs lehetőséget a feldolgozóknak. Mindenesetre folyamatosan szaporodnak a Karamazovok. Hazai színpadainkon csak az utóbbi tíz-tizenöt évben öt változat volt látható – a Müller Péter–Kapás Dezső-féle átirat több verziójától Szikora Jánoséig –, de még mindig érhetnek bennünket ősbemutatók. Most például a *székesfehérvári Vörösmarty Színház,* a budapesti *Nyitott Színház* és a *Kolibri Színház* közös jóvoltából.

A legutóbbi színre vitt Karamazov-adaptáció importáru: elismert brit alkotó- (és házas-) pár munkája. Szerzője a drámaíró és dramaturg *Richard Crane,* vendégrendezője a színházi és filmrendező *Faynia Williams.* Az általuk prezentált változat minden korábbinál szikárabb, csupaszabb és koncentráltabb. Négy színészre íródott, négy olyan színészre, akire ab ovo kioszthatóa Karamazov fiúk: Dmitrij, Iván, Aljosa és Szmergyakov szerepe. Önmagukon kívül eljátsszák az apjukat, továbbá mindenki mást, akit muszáj. Elkerülhetetlen ugyanis, hogy a színen megmutatkozzék Zoszima sztarec, Katyerina, Grusenyka, az ügyész, a védő. (Így is fájó szívvel le kell mondanunk több lényeges szereplőről, Liza Hohlakovától kezdve a kis Iljusáig.) A feldolgozás alapötlete praktikusan a „fregolizás" (a színészek állandó alakváltása, ki-bejárkálása egyik figurából a másikba), elvileg pedig az emberi lélek bonyolultságának, rétegezettségének, összetettségének kifejezése a variábilis jellemekben. Ennek megfelelően az átirat könnyedén lemond a sokszálú történet világos, szabatos, követhető elmeséléséről. (Lustább diákok ne reméljék, hogy az előadás megtekintésével abszolválhatják a regényt!) Crane műve csak végszükség esetén epikus. A történen átszalad, a fordulópontjain áll meg, hogy a drámai összeütközéseket és a mögöttük húzódó ideológiai és morális indítékokat felderítse. (Kitüntetett helyzetet élvez a produkcióban Iván vallásfilozófiai poémája a nagy inkvizítorról.)

A koncepció fél siker. A színészek sűrű szerepcseréje indokolt a szülő–gyermek viszonylatban, hiszen mind a négy Karamazov sarj őriz valamit az apjából: ki a hevességet és a gátlástalanságot, ki az éleselméjűséget és az állhatatlanságot, ki a hiúságot és az önzést, ki meg „csak" a kromoszómákat. Igazoltan bújnak hát bele egy-egy jelenet erejéig az öreg bőrébe, illetve bundájába. (A nagy darab, hivalkodó, dús szőrme maga is sokat elárul a viselőjéről.) Logikus, hogy Zoszima szerzetesi köpönyege mögött Aljosa rejtőzik, s ugyanő lesz az, aki Dmitrij perében a védő feladatát látja el (az amerikai bűnügyi filmek modorában), míg a vádat Szmergyakov képviseli. (Ki más?) Hanem be kell hozni a képbe Katyerinát és Grusenykát is – ők integrálhatók a legkevésbé e férfias játékba –, s a két nőt Iván, illetve Szmergyakov markírozza kissé komikusan. (Faynia Williams nem idegenkedik némi stílusbeli eklektikától: helyenként váratlan mulatsággal, vagy King's Singers-szerű betétszámokkal és oroszos tánckoreográfiával színesíti a drámát.) A női szerepek kiosztása játékosan spontán jelleget ölt: Aljosa a pillanat hatása alatt (látszólag) dönthet, hogy Iván vagy Szmergyakov álljon elé Katyerina képében. S e ponton hirtelen felrémlik előttünk az előadás kezdete, amikor a színészek felálltak a pravoszláv keresztet formázó deszkapallóra (a díszlet egyszerű, praktikus és emblematikus, a tervezője névtelen), s alaposan szemügyre vették egymást. Mintha már akkor is azt méricskélték volna, hogy aki Iván, az nem lehetne-e inkább Dmitrij, s Aljosa nem cserélhető-e le Szmergyakovra.

De mielőtt hagynánk magunkat teljesen összezavarni a rendezői elképzelésből fakadó lehetséges bonyodalmaktól, szögezzük le, hogy a színészek elsősorban azok, akik. Vagyis *Megyeri Zoltán* például Aljosában „otthonos", nemcsak azért, mert játszotta már Kapás Dezsőnél e szerepet, hanem mert alkatilag is hitelesíti a tiszta, derűs lélek bájos jóságát, pillogós naivitását. (Sőt még azt is, hogy testi felépítése alapján akár éppoly robusztus lehetne, mint Dmitrij bátyja.) *Mihályi Győző*t – akit az utóbbi években végzett színészi feladatai legfeljebb ha laza tréningben tarthattak – formába hozni látszik Iván szerepe. Erős, telített, formátumos alakítást nyújt, s mintha még hozzá is fogyott és sápadt volna a gyötrődő Karamazov fiú alakjához. *Bán János* ügyesen dúvadkodik az öreg zsarnok képében és hatásosan mond vádbeszédet, de akkor a legvirtuózabb, amikor Szmergyakov idétlensége és szolgalelkűsége mögül elővillantja az alattomos ravaszságot és a nyers hatalomvágyat az emberi lelkek fölött. Külön tanulmányt érdemelne, hogy Bán hányféle mosolyt tud rajzolni e torz lelkű, de nagyon is józan eszű fickó arcára.

Kádár Kata felvétele a Kolibri Színház előadásáról

A legidősebb Karamazov testvért *Gesztesi Károly* alakítja, s talán ő a legjobb, a legőszintébb, legátütőbb. De lehet, hogy egyszerűen arról van szó: mégiscsak ez a szenvedélyes, könnyelmű, rátarti, óvatlan, mértéktelen, büszke, szerencsétlen Dmitrij hasonlít hozzánk a legjobban.

STUBER ANDREA

TELEVÍZIÓ

Ironikus alapállásban

Strindbergről, színésznő feleségéről, és a színésznő feleség színésznő szeretőjéről szól – látszólag – Per Olov Enquist hazánkban az 1977-es megjelenést követően számos színházi bemutatót is megért drámája, A tribádok éjszakája. Látszólag csupán, mert a svéd író műve attól izgalmas, hogy több jelentésű és többrétegű, miként sikerének oka is számos, egymástól nagyon is eltérő motivációra vezethető vissza. Voltak, nem is kevesen, akiket az egészből aligha érdekelt más, csak a nemi aberráció egyik válfajának nálunk sokáig tabut képező témája, többé-kevésbé szalonképes, mert irodalomtörténeti megközelítésben. Másokat föltehetően a saját életéről ugyan kilenckötetes, magyarul is olvasható önéletrajzban beszámoló Strindberg életének hálószobatitkai ajzottak fel, hiszen a századvég-századelő szemérmetessége éppen ezek nyílt kiteregetését nem tette lehetővé mégoly szókimondó alkotó számára sem, mint a hírhedett svéd, akit a korabeli lexikonok „beteg lelkű"-nek neveztek. Megint másokat az egyszer (vagy többször is?) lejárt divatú, de kikozmetikázva mindig új életre kelő lelkizés drámai megjelenítése vonzott ebben a darabban: az önmarcangolásnak, az egymást gyötrésnek, az értelmiségiek önpusztításának előképét fedezték fel a strindbergi háromszögdrámában, amely szituációt – ha kellő mennyiségű obszcén kifejezés társaságában adnak elő – különösképpen kedvelik a modern, ám mégsem avantgárd színházcsinálók. Az eddigi megjelenítések közt volt ilyen is, olyan is, ki erre játszott rá, ki arra, a megzavart ösztönű, százszor bebóvlizott közönség már semmire sem meri azt mondani, hogy nem érti, vagy nincs köze hozzá, hiszen mindig azt kapja a képébe, hogy ő a maradi, a vájatlan fülű bunkó. Enquistnek tehát, aki pedig valóban nem blöfföl, híre, sikere támadt már eddig is anélkül, hogy amúgy igazából kiderült volna, végül is mitől jó A tribádok éjszakája.

Mert jónak jó, ez nem vitás. Értékének mibenlétét azonban alighanem a Magyar Televízióban készült feldolgozás, *Mihályfi Imre* munkája fejtette meg és tette napnál világosabbá. Feltárt ugyanis egy olyan réteget a műből, ami mind ez idáig rejtve maradt: Enquist ironikus alapállását. A tribádok éjszakáját nálunk úgy szokták értelmezni rendezők és színészek, mintha ezt a darabot Strindbergről Strindberg írta volna, csak éppen a fordítás, azaz a nyelv, amelyen a szereplők megszólalnak, lenne hét évtizeddel későbbi, vagyis gorombább, hisztérikusabb, vibrálóbb, leplezetlenebb. Enquist azonban distanciát állít Strindberg kora és önmaga közé, fékevesztett indulatait kívülről és felülről is nézi, tirádáit olykor nevetséges handabandázásokként, kongó szólamokként mutatja be, s így a figura csakúgy, mint az egész tragikusnak átélt élethelyzet, amelytől e három alak szenved, komikussá válik. Mihályfi azzal nyert csatát, hogy Enquistnek Strindberggel szembeni iróniáját tartotta a legfontosabbnak s egyben a legmodernebb komponensnek a darab hatáselemei közül. Színészvezetése, a figurák darabon belüli röppályájának felrajzolása egyaránt

Gitármánia

Lehet, hogy a mostani cikkemmel ismét magamra haragítok néhány muzsikust, mint néhány éve, mikor úgy kezdtem írásomat: „Az egyik legjobb hazai gitáros Gadó Gábor – a másik Snétberger Ferenc –, a többiek fényévekkel utánuk következnek." Nos, az eltelt két és fél évben megjártam a hadak útját, s tavaly nyáron például Gadó invitálásomra fellépett „Kamarajazzkoncertek a CD-bárban" című rendezvénysorozatomon. Ott hallottam tőle többek között először 3 tételes szvitjét, a SUITE ABOUT REMEMBERED MOMENTS-et. Nos, azok a percek a kis helyre bezsúfolódott tömeg – mintegy 30 ember! – számára emlékezetesek maradtak.

Ezért örültem, mikor hírét vettem, hogy Gadó „önerőből", tehát nem egy mamutkiadó támogatásával, megjelentetett egy kazettát. Ezen a bőgős Glaser mellett szerepel a dobos Kovács Zsolt is. Gadó kompozíciói felemelőek. Érezni, a szerző éteri magasságokból hozza le nékünk ezt a zenét (GREETING FROM AN ANGEL+THE MAN AND THE SHINING), s ha habitusunk engedi, hallgatása közben magunk is vele szárnyalhatunk. Míg a többiek George Bensont, Pat Methenyt, John Scofieldot szinte irritálóan szolgai módon másolva lépnek pódiumra, addig Gadónál el tudom fogadni a csak kolorizációként használt Methenys frazírokat, hisz annyira átsüt a zenén egyénisége.

Gondolom, az előbbiekből már kitalálták, jó szívvel ajánlom önöknek Gadó Gábor SUITE ABOUT REMEMBERED MOMENTS című kazettáját, ha egyáltalán lehet még kapni. Ha nem, akkor se búslakodjanak, hanem ugorjanak le a Made Innbe, ahol a Gadó Trió élőben adja elő a „főnök" műveit szeptember 27-én, kedden, 20 órakor.

(A CD-lemez csak a koncerteken kapható.)

MALOSCHIK RÓBERT ■■■

Gadó Gábor első lemezének borítója

19. hétfő

FILM

A LÁTOGATÓ

Satyajit Ray indiai (bengáli) rendező – rövid pályaképe két héttel korábbi számunkban olvasható – legutolsó munkája. „A világ és egymás megismeréséhez szükséges időt nem lehet büntetlenül megspórolni, sugallja Ray, de mint a látogató mondja a férjnek, rajtunk áll, készek vagyunk-e kivárni, végigjárni ezt a folyamatot. Aki nem hajlandó erre, félő, hogy „kupamanduk" lesz. De hogy az micsoda, csak a filmből derül ki..." (Berkes Ildikó)

Örökmozgó, 18.30 (csütörtökön 20.30-kor is)

(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

ZENE

CONTINUO ZENEI HÉT
AZ ÓBUDAI TÁRSASKÖRBEN
A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA
Földes Imre előadása gyerekeknek, felnőtteknek (16 órakor)
(Bp. III., Kiskorona u. 7.)

KÖNYVBEMUTATÓ

MAURER DÓRA – MUNKÁK 1970–1993

Biztos lehetett volna blikfangosabb címet találni a most megjelent monográfiához, de akkor valaki másról lenne szó: Maurer Dóra és művészetének lényege éppen ebben a *néven nevezés*ben, lakonikusságban fejeződik ki a legpontosabban. A könyv – melynek két, érdekes, más-más szempontú tanulmányát Beke László és Dieter Ronte írta – amellett, hogy bővelkedik a képekben, és széles betekintést enged Maurer *munkásságába*, különleges esztétikai élvezetben részeltet bennünket majdnem kézműves borítójával (szitanyomat merített papírra). A bemutató nem egészen szabályszerű: az egyik szerző, Beke László és „hőse" beszélgetnek egymással – de nem *Kötet*lenül, hanem nagyon is a *kötet*hez kötődve, 16 órakor a Goethe Intézetben.

(Bp. VI., Andrássy út 24.)

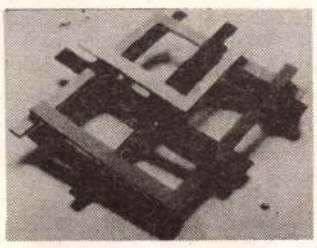

20. kedd

FILM

ÁBEL A RENGETEGBEN

Tamási Áron örökszép, székely góbé történetének televíziós adaptációját Mihályfy Sándor rendezte, a címszerepben egy erdélyi kisfiú látható.

Duna Tv, 18.15

SZENVEDÉS

A cseh újhullámos nemzedék idősebb fivéreként számon tartott Karel Kachyna (ÉLJEN A KÖZTÁRSASÁG!, SZEKÉRREL BÉCSBE) 1961-ben forgatott filmje.

Örökmozgó, 18.30

(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

WESTERN-SOROZAT

JUNIOR BONNER

1968-ban, szinte észrevétlen, mint pisztolylövés a szélviharban, valami megváltozott. Akkor csak annyi látszott, hogy mindent elönt a vér. Sam Peckinpah, A VAD BANDA rendezője nemcsak a westernt formálta újjá, de e gyalázatos műve cowboyscizmát lökött a filmművészet asztalára is. Most egy későbbi filmjét láthatjuk, útban a KONVOJ felé.

Örökmozgó, 20.30

(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

KIÁLLÍTÁS

METAMORFÓZIS – FRÉDÉRIC FONTENOY A FRANCIA INTÉZETBEN

„És a külső anyag kinyúlik. Mint egy emberi anyagból készült gumi. (...) Különösek, rózsaszínűek, a hús vetületei megfoghatatlan anyagot alkotnak, amelyet azonban felismer az ember. Emberi gőzök, kipárolgások, áttetsző bábok, hüllőszerű végtagok: Fontenoy-nál a hús átváltozik, hogy ünnepelje ozmózisát a természettel. Egyes műveiben úgy csavarodik, mint egy sonkaszelet. Mégis, semmi nyugtalanítóval nem találkozunk: éppen csak az etnológusok vagy az antropológusok kissé hallucinációszerű életujjongása... Fontenoy az életről beszél nekünk önarcképeiben. Arról az életről, amely a test átváltozásain keresztül fejezi ki önmagát. Metamorfózisai a mi átalakulásaink is. Ezt fényképezésnek nevezik, én azonban csak tiszta felindulásnak hívnám." (Thierry Kübler) A kiállítás október 7-ig látható.

(Bp. I., Fő u. 17.)

18. vasárnap

TELEVÍZIÓ

KÉPZŐMŰVÉSZET MA
A XX. SZÁZAD ÉS AZ IZMUSOK
Végre, végre egyre gyakoribb vendég a televízióban a képzőművészet. Így Kováts Albert filmen is bemutathatja, miután írásban már megtette (Beszélő, 32–33. szám) a méltánytalanul háttérbe szorított, nagy tehetségű, lakatosból lett szobrászt, Szlávics Lászlót. (Tv2, 18.30)
A számtalan angol ismeretterjesztő képzőművészeti sorozat után most egy magyar következik, öt folytatásban. Az első adásban az impresszionizmusról és a posztimpresszionizmusról lesz szó Baykai Éva művészettörténész közreműködésével. (Duna Tv, 20.10)

FILM

BUSTER KEATON-SOROZAT
A NAVIGÁTOR, A GENERÁLIS
A nagy filmkomikus két leghíresebb burleszkje
Örökmozgó, 16.30 (szombaton is)
(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

WESTERN-SOROZAT
BÁDOGCSILLAG
Az is bolond, aki rendőrnek szegődik, a nyárspolgár meg érzéketlen barom, de még hülye is – ezzel e két sarktétellel hozott újat Anthony Mann mára már klasszikusnak számító westernje 1957 amúgy rózsaszín Cadillac-fazonú korába. A film nézői tanúi lehetnek Anthony Perkins első szárnypróbálgatásainak. Azok, akik a film megtekintésekor a televízióban sugárzott A SERIFFJELVÉNY című határvidéki történetre vélnek ismerni, ne essenek kétségbe: a világon minden film ugyanarról szól.
Örökmozgó, 18.30
(Bp. VII., Erzsébet krt. 39.)

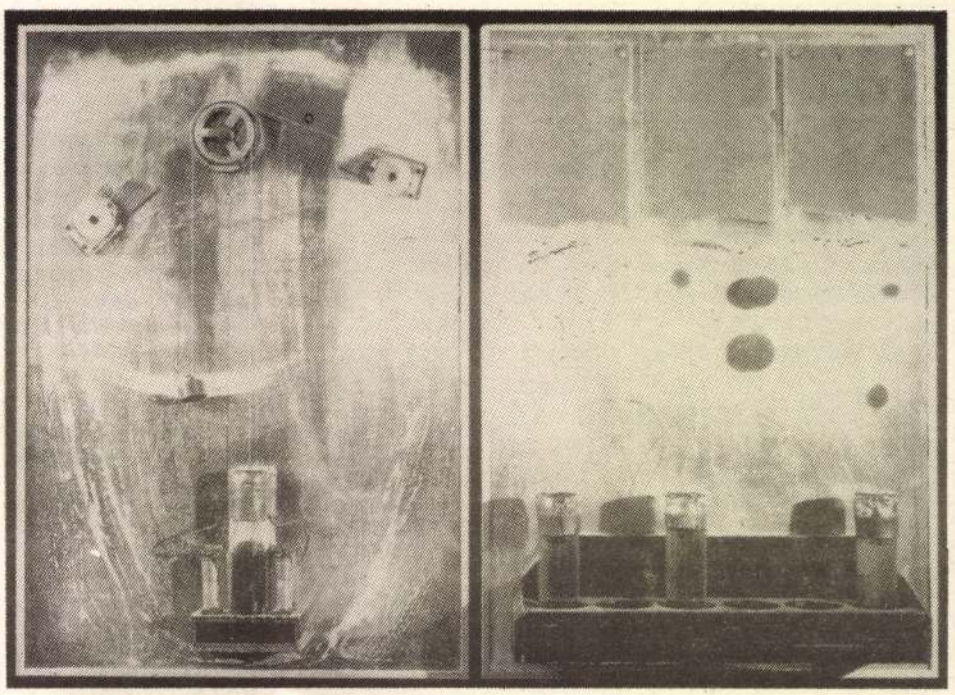

JULIUS GYULA KIÁLLÍTÁSA

a Szent István Király Múzeumban, Székesfehérváron, különös, disszonáns módon ütközik tágabb környezetével. A belvárosi barokk utcakép, melyet a katolikus egyház ural, az időtlenség, de legalábbis a megtorpant tisztes múlt hangulatát árasztja, különösen nyár végi vasárnap délelőtt. A kiállítás viszont, éppen ellenkezőleg, az idők gyors váltakozásáról tanúskodik, oly módon azonban, hogy a múlt egy-egy mozzanatát mint a jelen kiiktathatatlan részét minduntalan felmutatja. Július Gyula, mondhatni, sokat markol – szinte a teljes huszadik századot –, ám nem fog keveset, már csak azért sem, mert műveinek egy része a művelődéstörténet még korábbi múltjába is visszautal. Mindenekelőtt a századforduló s a jelen ezredvég közti titokzatos kapcsolat szúr szemet. Rejtelmes, hogy a századvégek légkörében, szellemi tartalmában miért érzékelünk rokonságot, hiszen az idő beosztása önkényes; létezik más időszámítás is. Ám akár önbeteljesítő megállapításról van szó, akár a dolgok menete alkalmazkodik a naptárhoz, tény, hogy a millennium kori pozitivizmus derűlátó technikai-fizikai ügybuzgalma időszerűnek látszik ma Július Gyula műveinek tükrében. A mai emberek mai ügybuzgalma továbbra is lankadatlan, legfeljebb hiányzik belőle a távlati cél és a hit a világ megismerhetőségében. A technikai „fejlesztés", a szerkentyűk gyakorlati irányultságú tökéletesítése köti le energiái nagy részét. A dolgok és viszonyok áttekintése egyre kevésbé lehetséges, nincs lényeg, csak részletek vannak. Mindez a művész munkáiban ironikusan tükröződik, amikor Karinthy Frigyes-i értelemben előállított „nem tudni, mire való, de nagyon praktikus" szerkezeteket, kvázi-kísérleteket látunk mint műtárgyakat. Ezek a tárgyegyüttesek és installációk – például ÖVEGES PROFESSZOR TITKOS KÍSÉRLETEI, köztük A NAGY NEW YORK-I ÁRAMSZÜNET – ólom, réz, rézgálic, savak, drót, bádog és kimustrált akkumulátorok felhasználásával készülnek, és a Pallas lexikon ódon metszeteinek a világát idézik meg téri valóságukban. Más művek (pl. EGY VINKLI THALÉSZNAK) régi faragású márványtöredékek segítségével a klasszikus ókort is bevonja vizsgálódásai körébe. A tanulság itt is Karinthy-féle: „már a régi görögök is..."

De ne legyen félreértés: nem viccelődés folyik. Ami szavakba foglalva esetleg közhelyes vagy elcsépelt gondolat, az Júliusnál áttételesen és eredetien beszélő képzőművésznyelv, aminek a szótárát még senkinek sem sikerült megszerkesztenie. Ami mégis a gondolatiság irányába vezet, az e művészet konceptuális vonása. Olyasmi ez, mint a költészetben a gondolati líra. A funkció nélküli tárgyak tragikomikus igyekezete, hogy értelmes egészet alkossanak, nemcsak a pusztulás kifejezése, hanem ráérzés a rom, a töredék, csonka, hiányos, befejezetlen, félbehagyott, elhagyott és bomló véglegességére, a jövő század stílusára. De az a sugallat is benne rejlik, hogy amit a természettudományos logika nem működtet, majd járni fog a művészet logikája szerint. Az így megnyilvánuló humánértelmiségi önhittség az alapja annak a halvány derűlátásnak, amely helyenként átüt e rangos művészet egyébként megalapozott, mélységes pesszimizmusán.

KOVÁTS ALBERT ■■■

RTV-MUSIC

BRAVO Sikerlisták TOP10

NÉMET TOP 10

1. Culture Beat: Mr. Vain
2. UB 40: Falling in Love...
3. Spin Doctors: Two Princes
4. D. J. Bobo: Somebody dance...
5. 2 Unlimited: Tribal Dance
6. Haddaway: What is Love
7. U 96: Love sees no Colour
8. Ace of Base: Wheel of Fortune
9. Cut'n'Move: Give it up
10. 4 Non Blondes: What's up?

AMERIKAI TOP 10

1. UB 40: Falling in Love with you
2. Tag Team: Whoomp! (There it is)
3. SWV: Weak
4. The Proclaimers: I'm gonne be (500 Miles)
5. Onyx: Slam
6. Janet Jackson: That's the Way Love goes
7. Jodeci: Lately
8. Robin S: Show me Love
9. H-Town: Konockin'da Boots
10. Expose: I'll never get over you

ANGOL TOP 10

1. Take That: Pray
2. 4 Non Blondes: What's up
3. Gabrielle: Dreams
4. Chaka Demus and Pliers: Tease me
5. Freddie Mercury: Living on my own
6. Haddaway: What is Love
7. Madonna: Rain
8. Roxette: Almost unreal
9. M People: One Night in Heaven
10. Danni Minogue: This is it

Julius Gyula

FILMBEMUTATÓK

Szeptember 3.- szeptember 9.

JÓ ZSARU, KISEBB HIBÁKKAL

(Nails) Színes, feliratos amerikai thriller. Rendezte: John Flynn

Főszereplők: Dennis Hopper, Anne Archer

Niles nyomozónak a rosszfiúk szerint nincs ki a négy kereke. Nagyobb baj, hogy a kollégái szerint sem. A legnagyobb baj, hogy b. nejénél is kezd betelni a pohár.

STALINGRÁD

Színes, feliratos német film. Rendezte: Joseph Vilmaier

Főszereplők: Dominique Horowitz, Thomas Kretschmann

1942: a hitleri Wehrmacht messze előrenyomult a Szovjetunióban. Ez év őszén és telén a németek legnagyobb vérveszteséget követelő és legfontosabb támadási pontja Sztálingrád. Minden idők egyik legborzalmasabb csatáját vívják meg itt...

AZ óceán FLORIDÁBA VISZ!

1+1 óceán akció augusztus 16. és szeptember 30. között

Ha augusztus 16. és szeptember 30. között óceán gyümölcslevet vásárol, ne dobja el a dobozát! Vágja ki 2 db 1 literes, vagy 4 db 2 dl-es óceán gyümölcslé dobozáról a vonalkódot, ragassza fel a boltokban található nyereményszelvényre, és küldje el címünkre:

Dunakeszi Konzervgyár, 2120 Dunakeszi, Vasút u. 11.

Kellemes meglepetések várnak Önre!

AKCIÓ!
(augusztus 16. és szeptember 16. között)
Fődíj: floridai utazás

Ha szeptember 16-ig beküldi nyereményszelvényét az óceán gyümölcslevek dobozáról kivágott vonalkódokkal, sorsoláson vesz részt, melyen a következő díjak közül nyerhet:

1 hetes kétszemélyes floridai utazás (az **D-Penta Tours Kft.** szervezésében)
2 db mountain bike
3 db walkman

Sorsolás: október 15.

+1 AKCIÓ!
(szeptember 16. és szeptember 30. között)
Az első 1000 beküldő nyer!

Szeptember 16. és szeptember 30. között az első 1000, érvényes nyereményszelvényt beküldő vásárlónk 300 Ft-os óceán vásárlási utalványt kap.

Az utalványt bármely boltban beválthatja a Dunakeszi Konzervgyár óceán termékeire.

A további részleteket keresse a boltokban!

óceán **Frissítő ízözön**

TV 2

6.28: Műsorajánlat

6.30: Gazdaképző (ism. – 30')
Házigazda: dr. Bálint György

7.00: Napra-forgó
Magazin a reggelihez (60')
A tartalomból: Tanuljunk tíz szót angolul – Álommagyarázat – Viselkedjünk...! – Mi fáj? – Házunk, kertünk... – Mit főzzünk? – Védőháló
Telefon: 131-1547, 131-6180

8.00: Patrin – Üzenet – Vorba
Cigány Magazin (25')
Szerkesztő: Daróczi Ágnes

8.25: Hrvatska kronika
Horvát nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Krideskovics Antal

8.50: Unser Bildschirm (25')
Német nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Stangl Márta

9.45: Ecranul nostru (25')
Román nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Boka Tibor

9.40: Sprski ekran (25')
Szerb nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Popovic Stevo

10.05: Naša obrazovka (25')
Szlovák nyelvű nemzetiségi magazin. Szerkesztő: Fuzik János

10.30: Humánum (30')
A Pécsi Körzeti Televízió menekültügyi műsora. Cím: MTV Pécsi Körzeti Televízió, Humánum Pf.: 67. Telefon: (72) 410-533

11.00: Újpesti TE–Kispest Honvéd
Bajnoki labdarúgó-mérkőzés
Közvetítés Újpestről (120')
Riporter: Knézy Jenő, Vitray Tamás. Gyártásvezető: Fehérvári Péter. A közvetítést vezeti: Gábor Tamás

13.00: Az egyetlen Föld
Japán ismeretterjesztő filmsorozat
XII/2. rész: **A nagy hasadék** (ism. – 49')
(Feliratozva a Képújság 666. oldalán)
13.50: Műsorajánlat, időjárás

13.55: Pop-rock fehéren, feketén
Hazai sztárok klipjei (25')
Műsorvezető: Márton Csaba. Gyártásvezető: Csala Mária. Szerkesztő-rendező: Wilpert Imre

14.20: Csodállatok
A lapátfülű kutya és a bengáli törpemacska (20')
Szerkesztő: Palugyai István. Operatőr: Kiss Mihály. Rendező: Dévényi László

14.40: Famîlia Kft.
94. rész (ism. – 30')

15.10: Nagylátószög (45')
Válogatás a regionális és a határon túli magyar stúdiók műsoraiból
Szerkesztő: Darab Gyula. Gyártásvezető: Cseh József. Rendező: Jáhni Csaba

16.00: Stan és Pan
Amerikai rajzfilmsorozat
Talált elefánt (Crash and Carry) (5')
Dili rally (Hot Rod Hardy) (5')

16.10: Szolgálatukra (25')
Vásárlóvédelmi szolgáltató műsor
Várjuk a nézők leveleit. Cím: 1810 Bp., Szolgálatukra
Az adás idején telefonhívásaikat.
Szerkesztő-műsorvezető: Nagy László. Gyártásvezető: Füredi László. Rendező: Szélyes Zoltán

16.35: Autó-motor (25')

17.03: Nézze meg az ember! (7')

17.10: Gyerekeknek
Hupikék törpikék (24')
Belga rajzfilmsorozat
A pirospötty – Trójai fatörp
17.34: Reklám

17.40: Knight Rider
Amerikai tévéfilmsorozat
Gyilkos rendelésre (46')
Rendező: Harvey Laidman
Két azonos baleset lehet véletlen is, de három már arra a gyanúra ad okot, hogy valamilyen összefüggés van közöttük. Kitt adatbankja szerint mindhárom áldozat sikeres volt a ruhaiparban. Michael ezúttal pénzes üzletemberként próbál a gyilkoshoz közel férkőzni.
Michael – David Hasselhoff (Forgách Péter), Devon – Edward Mulhare (Tolnai Miklós), Bonnie – Patricia McPherson (Kocsis Mariann), Kitt – Versényi László
18.27: Reklám
18.33: Műsorajánlat, időjárás

18.40: Kék hírek
A Híradó melléklete (15')
Főszerkesztő: Pálfy G. István

18.55: Derek Lee Ragin Händel-áriaestje (24')
Közreműködik: Csengery Adrienne – ének, a Capella Savaria (vezényel: Németh Pál)
Műsoron: Händel: Alcina – nyitány; Rinaldo – ária; Julius Caesar – kettős; Tamerlano – ária
Szerkesztő: Fürth Lívia. Operatőr: Scheibner Károly. Gyártásvezető: Mohl Lajos. Rendező: Moldován Domokos

19.20: Kossuth Ukrajnában (15')
Nagypaládon augusztus 21-én avatták fel Kárpátalja első egész alakos Kossuth-szobrát, színes ünnepség keretében...
Szerkesztő: Kernács Gabriella. Gyártásvezető: Tóth Márton. Operatőr: Nemescsói Tamás. Rendező: B. Farkas Tamás
19.35: Reklám

19.40: Váratlan utazás
Kanadai filmsorozat (55')
XIII/1. rész: **Az utazás elkezdődik**
Írta: Heather Conkie. Fényképezte: Manfred Guthe. Zene: Hagood Hardy. Rendező: Paul Shapiro
Sarah – Sarah Polley (Vadász Bea), Dada – Frances Hyland (Tolnay Klári), Papa – Blair Stanley (Bács Ferenc), Hetty – Jackie Burough (Schubert Éva), Olivia – Mag Ruffman (Tóth Enikő), Alec – Cedric Smith (Szersén Gyula), Janet – Lally Cadou (Menszátor Magdolna), Felicity – Gema za Mpregna (Simonyi Piroska), Felix – Zachary Bennett (Gerő Gábor)
20.35: Reklám

20.40: Zenéről Fellegivel
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei (40')
Operatőr: Petróczi András. Gyártásvezető: Áldor György. Rendező: Lengyel Zsolt

21.20: Picasso–K kalandjai...
A Képzőművészeti és Építészeti Műsorok Stúdiójának folyóirata (35')
Az első műsorvezető, Julius Gyula, képzőművész néhány napos utazása során az őt személyesen érintő témákat, tájakat járja be azzal a reménnyel, hogy a nézőt beavathatja például Marcel Duchamp rejtélyes életművének néhány részletébe, majd hatalmas időbeli ugrással számol be a pannonkori antikvitások sorsáról, különös tekintettel a restaurátor szakmai sajátosságaira.

Marcel Duchamp: Lépcsőn lemenő akt (1912)

21.55: Reklám

22.00: Esti egyenleg
Napi képes hírösszefoglaló (20')
Főszerkesztő: Bánó András
22.20: Időjárás
22.22: Reklám

22.25: Horthy admirális
Dokumentumfilm-sorozat
III/3. rész: **Az emigráció szélcsendjében** (40')
(A stábot l.: szerda, Tv2 22.25!)

23.05: L'Equivoco Stravagente, avagy Ernestina
Olasz–német operafilm (57')
Írta és rendezte: Frank de Quell. Fényképezte: Piotr Wolujewicz
Rossini nálunk kevéssé ismert vígoperájának tévéváltozata.
Közreműködik: Angelo Romero, Maurizio Comencini, Joanna Michalska, Piotr Nowacki, Roma Owsinska, Katarzyna Suska, Fulvio Massa, valamint a Varsói Rádió és Televízió ének- és zenekara

DUNA TV

16.00: Hírek, műsorismertetés

16.05: Évforduló

16.10: Kánon
Vallás és kultúra
Nagy Szent Gergely pápa
Szerkesztő: Ézsiás Anikó. Rendező: Kútvölgyi Katalin

16.40: Noé bárkái
Magyar természetfilm (1982)
Rendező: Kollányi Ágoston
Korunkban egyre nyilvánvalóbb, hogy mennyire sebezhető a természet és hogy minden emberi beavatkozás a változások egész sorát indítja el környezetünkben. Erre a veszélyre hívja fel a figyelmet a természetfilm. Noé bárkát épített, mesterséges szigeten lel fészkelőhelyet a kanalasgém, újonnan fúrt artézia kút körül alakul ki a magyar bikák nyári szállása, s a kút vízéből létrehozott tó a gulipánok lakhélyül szolgál.

18.10: Csiky Boldizsár: Régi erdélyi énekek és táncok
A Camerata Transsylvanica játszik, vezényel: Selmeczi György

18.20: Mesesarok
80 nap alatt a Föld körül Willy Fogg-gal
Spanyol rajzfilmsorozat
XXVI/17.: **Utazás léggömbbel**

18.45: Dunahíradó

19.00: Mesterségem címere
Beszélgetés Bay Zoltánnal 1.
Portréfilm
Szerkesztő-dramaturg: Poós András. Operatőr: Táskay Mihály. Rendező: Bakos Katalin
A nagytapasztalatú tudós gondolatai múltról, jelentől és jövőről.

19.25: Dunasport

19.40: Meghökkentő mesék
Angol tévéfilmsorozat
Szuperpempő
Írta: Roald Dahl. Rendező: Herbert Wise
Szereplők: Albert – Timothy West (Vajda László), Mable – Susan Gorge (Bencze Ilona)
Az író magyarul megjelent könyvének címadó novellája egy New York-i kirakatban meglátott üvegcse nyomán született. Elnevezése és ára – Méhpempő, 5 dkg 350 dollár – egyszerűen elképesztette, és amit megtudott a „csodaszerről", megmozgatta képzeletét.

20.05: A Trio Stendhal műsorából
Dés László: Song for V. M.; Snétberger Ferenc: Solo Snétberger

20.25: Ki mit tud? 1993.
Tehetségkutató amatőr művészeti vetélkedő közvetítése a Madách Színházból
2. középdöntő (élő adás)

23.05: Évforduló

23.15: Hírösszefoglaló

Szombat

SZŐNYEGPADLÓ, FUTÓSZŐNYEG, PVC, TAPÉTA, FÜGGÖNY
O.K. ÁRUHÁZ
TAPÉTÁK 30%
PERZSASZŐNYEGEK 20%
SZŐNYEGPADLÓ MARADÉKOK 30%
ENGEDMÉNNYEL
Budapest VIII., Népszínház u. 30.
Telefon: 114-1670.
Miskolc, Búza tér, Árucsarnok

Julius Gyula (né en 1958) - *Limes I* - 140 x 180 cm - techniques mixtes sur toile

Laszlo Feher (né en 1953) - *Ball players* - 1991 - huile sur toile - 180 x 250 cm

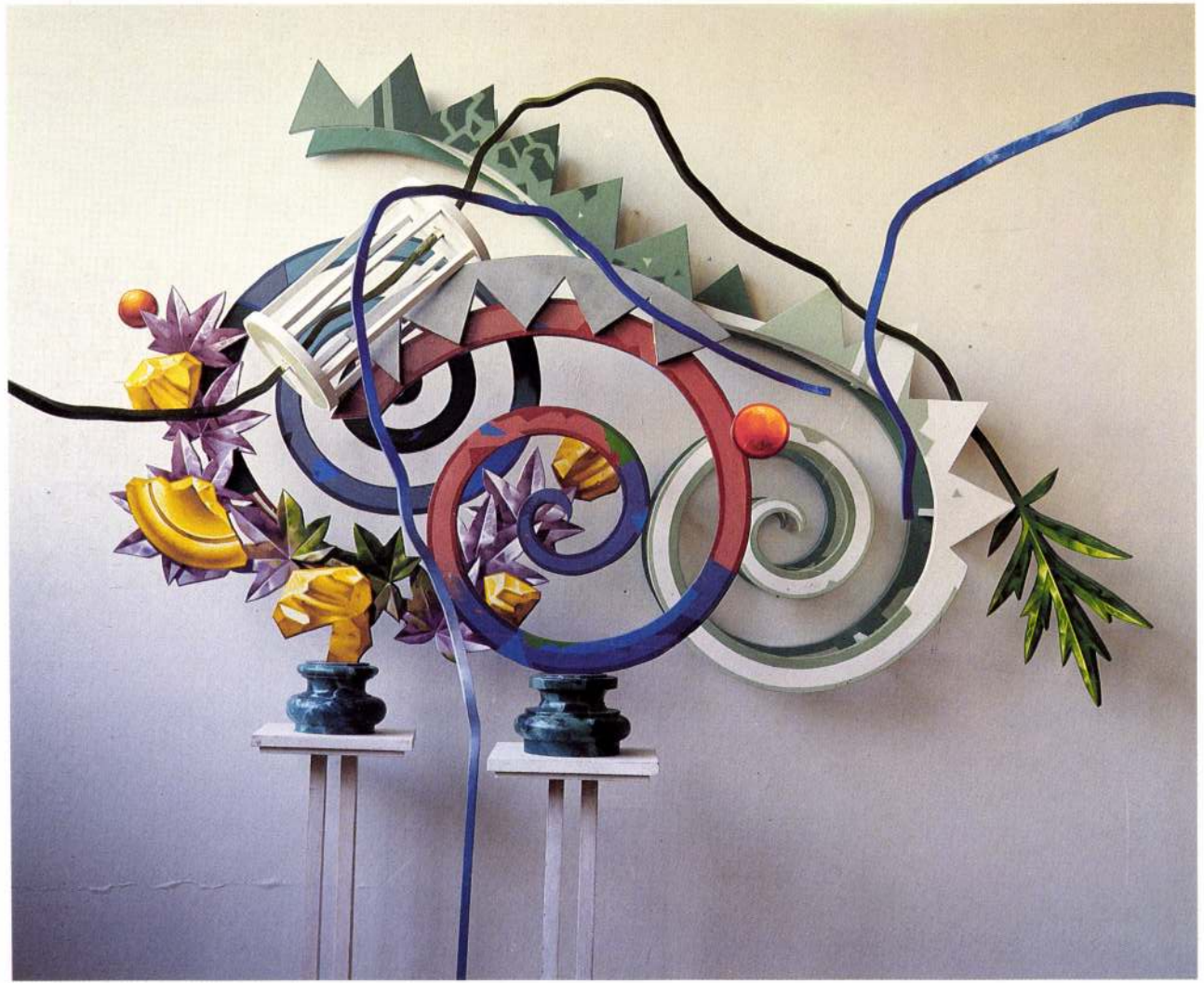

Marton Barabas (né en 1952) - *Composition* (5 pièces) - 1991-92 - huile sur bois

DDSM - IMP. COMMERCIALE - Tel. 27 88 81 51

QUATRE PLASTICIENS HONGROIS

DU 7 JANVIER AU 27 FEVRIER 1994

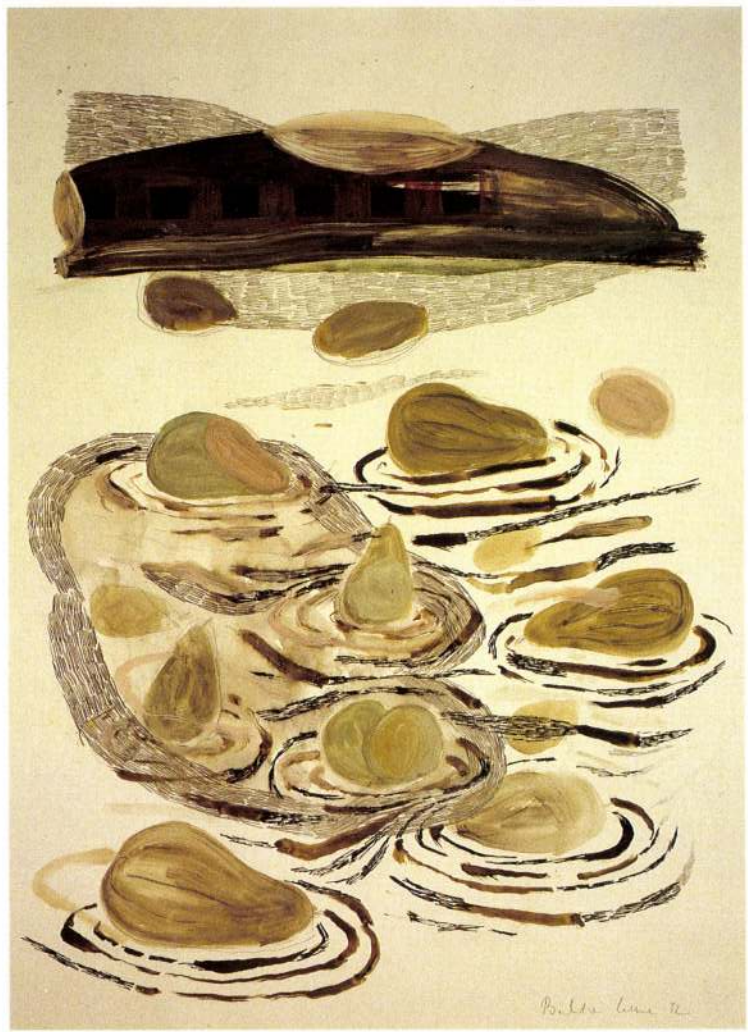

Imre Bukta (né en 1952)
Untitled - 1993 - techniques mixtes sur papier - 50 x 36 cm

l'Hippodrome
SCENE NATIONALE / DOUAI

B.P. 79
59502 - DOUAI CEDEX
TÉL : 27.87.07.78 - FAX : 27.87.29.59

expo

QUATRE PLASTICIENS HONGROIS
du 7 janvier au 27 février 1994

MARTON BARABAS - Né en 1952 à Budapest

Etudes à l'Académie d'Art de Budapest.

Une oeuvre à la frontière de la sculpture non figurative et de la peinture. L'artiste découpe des formes dans des plaques de bois (le plus souvent des cercles ou des spirales), les peint de couleurs vives et harmonisées, en créant des jeux d'illusions et rappelant des motifs décoratifs classiques (guirlandes, feuilles, fruits).
Dressées sur des piédestaux ou suspendues comme des emblêmes, ces sculptures (ou tableaux émargés ?) ludiques, faussement monumentales et d'un ordonnancement méticuleux, font preuve d'un regard ironique sur l'histoire de l'art...

IMRE BUKTA - Né en 1952 à Mezöszemere

Diplômé de la "Dobo Istvan Polytechnic" d'Eger.
Il participe à de nombreuses expositions en Hongrie et à l'étranger : installations et performances pour le Studio de Budapest au Grand Palais - Paris en 1978, les Biennales de Venise (1980-1988), de Baden-Baden, de Paris (jeunes artistes au Centre Georges Pompidou - Paris, 1980), en Géorgie, à Toronto, Montréal...

Principales expositions personnelles :

1978 - Studio Gallery - Budapest
1980 - County Library - Eger
1981 - Helikon Gallery - Budapest
1984 - Kecskemét Gallery - Kecskemét
1985 - Youth House - Székésfehérvár
1988 - Ernst Museum - Budapest
1989 - Bel Arte Gallery - Helsinki
1993 - Várfok 14 Gallery - Budapest
Stadt Gallery - Wels Austria

Fabriqués à partir d'un assemblage de matériaux divers (métal, peaux, dessin,...) et d'objets rapportés, ces tableaux d'apparence artisanale développant toute une symbolique écologique nous troublent : malaise des sensations et humour "désabusé". Sommes-nous en présence d'un art primitif, tribal, totem de nos sociétés, citation de cette nature qui disparaît ? Doit-il nous protéger, nous alerter ou nos rêves sont-ils déjà enfouis ?

SCENE NATIONALE / DOUAI
l'HippodRome
B.P. 79
59502 DOUAI CEDEX
27.87.07.78
Fax 27.87.29.59

LASZLO FEHER - Né en 1953 à Székésfehervár

Etudes à l'Académie d'Art de Budapest de 1971 à 1976.
Primé en 1987 au Festival International de Cagnes-sur-Mer, second prix de la jeune peinture européenne au Festival de Rotterdam, Laszlo Feher est l'un des jeunes peintres hongrois le plus connu, le plus exposé.
Il a exposé à Budapest, Londres, Stuttgart, Berlin, en Autriche, et participe au Pavillon hongrois de la Biennale de Venise 1990.
Parmi ses expositions de groupe, on peut citer : l'art hongrois contemporain au Musée St-Pierre de Lyon ; à Prague, à Amsterdam, à Vienne, au Stuart Levy Gallery de New York (1990) ; à Séoul, Dublin, Toronto, Munich, Aix-la-Chapelle.
Oeuvres aux Musées d'Art Moderne de Vienne, d'Oslo et dans les principaux musées hongrois.

Une oeuvre figurative, où les personnages sont réduits à des contours, des silhouettes dans un monde déshumanisé.

JULIUS GYULA - Né en 1958 à Budapest

De 1976 à 1984, il étudie à l'Académie d'Art et Faculté d'Arts Graphiques de Budapest.
Très souvent primé, il a exposé (peintures ou installations) en Finlande, Allemagne, Pologne, Autriche, Russie,... et participe au Salon de la Jeune Peinture au Grand Palais (Paris, 1990), au C.N.I.T. La Défense (Paris, 1991), à l'exposition d'art hongrois au Festival de Rome (1991).
Oeuvres dans les principaux musées hongrois.

Ses toiles développent des espaces énigmatiques, simulant des réseaux électriques plus ou moins compliqués, des phénomènes physiques ou mécaniques, abandonnés comme des traces émouvantes de civilisation, privilégiant la magie plutôt que la clarté de la conception scientifique associant image et mouvement, symbolisme et réalisme, technique et humour.

invitation

Roland Poquet, Directeur de l'Hippodrome de Douai / Scène Nationale,
serait heureux de vous accueillir
au vernissage de l'exposition

QUATRE PLASTICIENS HONGROIS

Marton Barabas, Imre Bukta, Laszlo Feher et Julius Gyula

Jeudi 20 janvier à 18 h 30

Exposition du 7 janvier au 27 février 1994 - Galerie Labisse
Du mardi au samedi de 14 h à 19 h - Le dimanche de 15 h à 19 h

l'Hippodrome
SCENE NATIONALE / DOUAI

PLACE DU BARLET
59502 DOUAI CEDEX
27.87.07.78

DOUAI - IMP. COMMERCIALE - Tél. 27 88 81 51

A l'Hippodrome

Peintures, sculptures et photographies

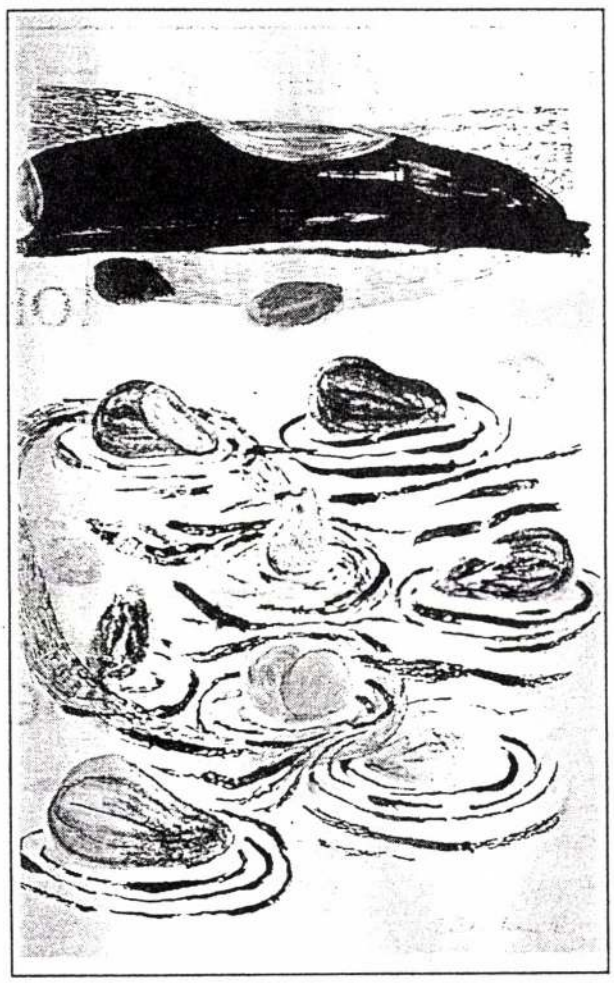

Imre Bukta.

Du vendredi 7 au dimanche 27 février, l'Hippodrome accueillera les œuvres des quatre plasticiens hongrois : Imre Bukta, Julius Gyula, Marton Barabas et Feher Laszlo.

Par ailleurs, du mercredi 5 janvier au dimanche 6 février seront accrochées les photographies de Jean-Philippe Jourdin : « Portraits des derniers mineurs du Nord - Pas-de-Calais 1993 ».

Ces photographies ont été prises entre le 4 septembre et le 21 décembre 1990 aux Fosses 9 d'Oignies (Pas-de-Calais) et de Roost-Warendin (Nord).

Ces portraits en situation sont le dernier témoignage d'un monde fier et solidaire et d'une culture nés il y a plus de deux siècles et demi.

Elles se veulent un hommage rendu à des hommes, à un métier ainsi qu'à une réunion.

Zichy Istvánné Jull Erika . MDK

Jókedvü vitorlás

Műcsarnok 1939
Derü a művészetben kiáll.

Julitzky Mure

váci körnives

lásd

Bonisné Vác 64. l.

C H T I B O R

.r.tanár

etem Bölcsészeti Karán
ében tartott előadása.

M Ü V É S Z E T.

kiadja

l t á n.

MDK

gróf Zichy Istvánné Tull Erika

Önarckép

Fiam

Kisleányom

Képzőmüv. szemle. Magyar Kulturszemle, 1940.
11. sz. 163. l.

MDK

Gróf Zichy Istvánné Jull Erika,

Leánykém.

Mücs.-CMKT."A gyermek a müvészetben" kiáll. 1940.II.-III
Kat. 31.1.

Zichyné Jull Erika MDK

a kiállitáson szerepelt.

Fáradt öregember portréja.

Dr. Vajkai Aurél: A magyar képzőművészek és iparművészek szövetsége Veszprém megyei munkacsoportjának kiállitása a Bakonyi Muzeumban. KÖZÉPDUNÁNTULI NAPLO, 1957. nov. 15.

Gr. Zichyné Jull Erika: MDK

Dunai táj temp.
Őszi erdő olf.

Ars Hungarica kiállitása 1941 febr-márc. 16.
/Pátria Club/

Zichy Tull Erika: MDK

Leánnyka
Paraszt
Ősz a parkban

A Budapest-Szentimrevárosi Kulturegyesület kiáll. 1935. Bp. XI. Horthy Miklós ut 15/d.

Zichy Jull. Erika MDK

Virágok

Mücsarnok 1939. téli tárlat

MDK

gr. Zichy Jull Erika festő

KMáre őszi kiáll. 1938.nov. Műcs. 40 l.

Zichy Gull Erika MDK

Kastély előtt, olf.

Műcsarnok 1935 téli és Székely Bertalan emlékkiáll.

MDK

gr.Zichy Istvánné Full Erika

Csendes Balaton, o.f.

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiáll.Kat.
Műcsarnok,1940 Dec.15 - 1941 Jan.12. 9.1.

Jummerspach Frigyes

a magyaróvári főhercegi uradalom főmérnöke 1873-ban tervezte az alábbi kápolnát. Felépült 1874-ben

Pávai Antal: A kálnoki csodatevő Mária-szobor, kegykápolna és szentkút történette

Bp. 1903. 19–21. l.

Képpel

neoromán

lovas katonával, 1754.

KUPÁK,
9 drb. fajánsz, kékmázas, részben ónfedővel.
Bajor és osztrák munkák, XVIII. század.
Gerevich PA, 262. l.

KORSÓK,
9 drb. fajánsz, részben ónfedővel, figurális dísszel, kék mázzal.
Osztrák népies munkák, XVIII. század.
Gerevich PA, 262. l.

EDÉNY, fajánsz.
Osnabrück, XVIII. század.
A San Marco-gyüjteményből.
Gerevich PA, 262. l.

KUPÁK és KANNÁK,
19 drb. fajánsz, kék mázzal, részben ónfedővel.
Német munkák, XVIII. század.

TÁL,
fajánsz, Dorotheenthal-Arnstadt,
XVIII. század.

Jummerspach Frigyes

magyaróvári építész

1894-ben lett tagja az alabbi egyesületnek.

Sóter Agost dr. A Mosonmegyei Történelmi és Régiszeti Egylet emlékkönyve 1882-1898 Magyaróvár 1898. 19. l.

M.D.K.

Michael Jumolt,órásm.

Hitzelberger Antal szabaditja fel 1792.szept.23-án.
Győri órás. 347.o.

Jenei Ferenc: Régi győri Órásmesterek. 345.o.

Arrabona,7.1965.A Győri Múzeum Évkönyve.Győr.1965.
Győr-Sopronmegyei Nyomda.Győr.

Jun V.

nobrem 1928

l.

Thirfelsödunantúl

236.1

pességéve
végzett é
kenységé
novembe
május 31
tében pe
nyomtatá

A debrec

Dr. F
lános kó
ösztöndíj
az epekő-
ceni Orv
fesszoraiv
való állap
tätsforsch
1934, He
tanulmán
címen in

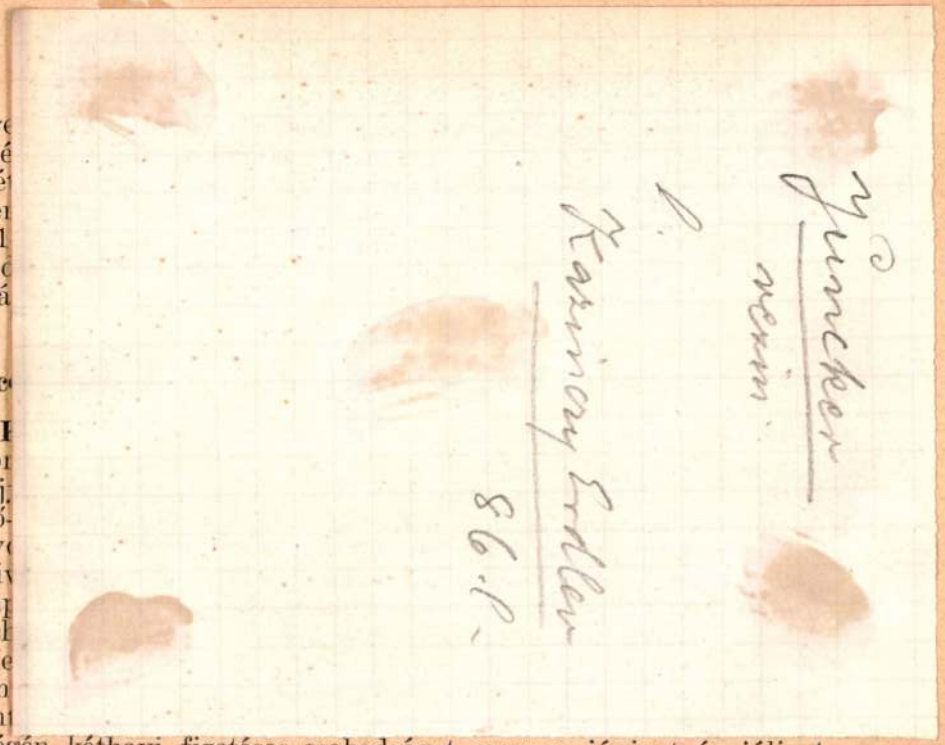

tanév végén kéthavi fizetéses szabadságot nyerve, júniust és júliust

A pécsi tudományegyetem orvostudományi karáról:

Dr. Ernst Jenő (1895, Baja, izr.), egyetemi magántanár izomélettani kutatásait folytatta (prof. Rohrer), amelyeknek eredményeit társszerzőkkel együtt készített következő hat dolgozatában mutatja be: „Gebundenes oder freies Kalium im Muskel", „Permeabilität und Ionenkonzentration bei Muskelerregung", „Volumverminderung bei der Muskelkontraktion", „Milchsäurebestimmung im Blut", végül „Muskelelastizität und die Kontraktionstheorien" címen két külön értekezés. Ezek közül a három első már meg is jelent a Pflügers Archiv für die gesamte Physiologie des Menschen und der Tiere 234. kötetében, a 3. és 4. füzetben (1934.).

Dr. Tóth Géza (1907, Pécs, róm. kath.), chemiai intézeti fizetéstelen tanársegéd (prof. Zechmeister), kutatásai során főleg a polysaccharidokkal foglalkozott. Ezirányú kísérleteiről és eredményeiről professzorával és részben több társszerzővel együtt írt következő dolgozataiban számol be: „Állati cellulóz részleges lebontása" (Magyar Tudományos Akadémia Mathematikai és Természettudományi Értesítője, 50. köt., 1933, 430—440. l., németül a Hoppe—Seyler's Zeitschrift für physiologische Chemie 215. köt., 1933, 267—276. l.), — „Über den enzymatischen Abbau der Cellulose und ihrer Spaltprodukte" (Justus Liebigs Annalen der Chemie, 503. köt., 1933, 1. füzet),

Jung
epitén Pest.
XVIII. ~~XII~~ szerád

lásd

A Ház, IV. cif. 264,
265. l.

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
láírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Jung

opten?

L. A Hai

1911.

265 l.

Habinger bécsi festő. Az 1830-as(?) években

Felkai múzeum VI. 166.

Jung
Cyrtan.

Pest XIX sz eleje.

Sod

V. S. 1906. 297. l.

..... *műhely.*

...főnökség!

...v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

...m.

... évi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Jung

pesti építőmester 1800 körül.

Györy Aranka dr. Evangélikus templomművészet Budapesten. Pyest, 1935.

17. l.

Jung pesti kömmen
mester
1786.

wód
z
Gárdonyi 1917
52. l.

habarcs lenyomatai tapadtak rá. A téglafal tartására több helyen falkötő vasakat illesztettek be, négy helyen pedig mélyebben bekötötték a falba, amivel mintegy fél négyzetméternyi részen elpusztították a freskót. Szerencsére ezek a sérült helyek kompozíció szempontjából jelentéktelenek voltak. A téglafal építésekor tehát aránylag óvatosan bántak a freskóval, mintha

Jung epitesz

XVIII. vége XIX sz. elejé

Lasa

M. Ipanmuvesets

1908. 325. l.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz : ..... Korona ..... f-ra

ly összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190.... évi .....

Jung.

participiero

a XIX zjazdu alegr

Gród

z

M. Szarmowicz

1908. 27/1.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz: ..... Korona ..... f-rõl,

összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190 ..... évi .....

érnegyedre esõ részletet, a .....-i m. kir. posta- és távirda-

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi ..... hó 1-én.

Jung

épitömester

l

Scholtereivarosi

2. l

Magyaróvár VIII. 249

Jung. pesti épitkezés

1786.

l.

Magy. Könyvtár

1927. 109. l.

Pellisson Mór III. 190.

J u n g

építész

Nádai Pál: Ofner und Pester Patrizierhäuser. Pester Lloyd. 1917. febr. 24.

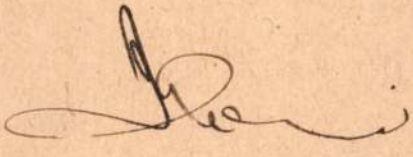

Jung

Stab IV

62, 63

Jung

Stab. III

68

MDK

Jung

építész

A pesti szinház épitésére ajánlkoznak
1799-ben Franz Anton Hillebrandt
1800-ban Jung /terve ismeretlen/ és szintén
1800-ban Uldarico Moro trieszti épitész.

139.o. 100. jegyzet.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY. Bp. 1960'

Jung épitész M.D.K.

A Thalher József által tervezett pesti dunaparti görög templom kivitelezője.

dr Karaloss György. A magyar barokk és zopf épitészet rövid ömefoglalása 1952. hérnöki Továbbképző Intézet előadás sorozatából. 11. 19.

27. l.

Jung János

1799-ben építette klasszicista stílusban az V. Károlyi Mihály u. 16-ban palotát.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

126/

Jung János épitész

MDK

Egyetem u.6. egykori Károlyi palota.
1799. kibőviti

GenZakBpest. Kézirat. 36. l.

Jung János
épitéz

Gentmüeml
48.1-

tisztelettel kérem azért a nagyságos
ettságot, hogy nevezett nagy bá-
i költségeinek fedezését elvál-
legalább annak fedezésében en
i s részemre egy bőles belá-
tányosság a szerint megálla
nyagi segélyt utalványozni,
ak annak utalványozása
u kérésem felterjesztése mel-
méltóságu vallás és közok-
mmisterium hoz felterjesz-
méltoztassék.
i között levő nyugtákat a
ségek megkürélése tekinte-

Jung János
építész MDK

Repr.: A ediósgyőri régi vár felvételi rajza /1774/.

Gerő: Ép Müe 107.1 o.

J ūng

M. D. K

JUNG J építész

Hatvan. Volt Grassalkovich-kastély átépítése 1763.

Magyar építészet. Bp. 1954. 44. l

M. D. K

JUNG J. építési

Hatvan (Heves m.) v. Grassalkovich kastély átépítése (1763)

Gerő László: Magyar építészet holadó nagymányat Bn. 1951. 36. l

Jung

épitőmester ~~Budán~~
Pesten

Egy Pesti bál leírásában (1794): „Egy épitőmester leánya – Jung kisasszonyúgy alak mint öltözet tekintetében legjuhább kitünt a többi hölgyek közöttt"

írod

Z

Berkeszi István: Gróf Hofmannsegg utazása Magyarországon 1793-94-ben. Bpest, 1887. 137. l.

(60)

1 /.

MDK

Jung, építész

ez a négy név az a régi Pest építömüvészetében :Hild, Jung, Pollák és Zitterbarth, amely a XVIII. és XIX.sz. fordulópontján beállott uj müvészeti törekvéseket képviseli. /LB/

J.mütárgyai között nem egy adódik, mely a XVIII. sz.-i Pest iparának fejlettségét és izlését mutat

V: Régi pesti épitömüvészek.
A Ház. 1911. IV.évf. 263-266.l.

MDK

Jung. épitész
vállalkozó

Szerződésileg vállalta a pesti görög templom épitését, s annak két év multva használható állapotba hozását. A módosult szerződés, s perek garmadája szakadt J. nyakába, ki még 1799-ben nem fejezte be a templomépitkezést. /Önkéntes adományok készpénzben befutása, stb./ - Ma már/1911/ rég letünt balusztrád - mely csak 1861-ben került a templom elé, rég eltünt. Eredeti terve megvan Pest város levéltárában s a régi pesti kőfaragó munkára jó fényt vet.

V.: Régi pesti épitőmüvészek.
A Ház. 1911. IV.évf. 263-266.l.

Jung,ip.müv.

MDK

a régi Pest egyik legjelesebb mestere. Mütárgyai közül nem egy mutatta a XVIII.sz.-beli Pest müiparának fejlettségét.

A görög hitközség kötötte le szerződésileg J.-t ,ki kötelezte magát a görög templomot 2 év után használható állapotban, 3 év után teljesen készen adni át.

Várnai S ándor: A magyar iparmüvészet uttöröi. Magyar Iparmüvészet.1908. évf. 325- 337.l.

MDK

Jung, ip.müv.

A vállalt munkát még 1799-ben sem fejezhette be, mivel időközben egy torony helyett kettö épitését határozták el. Ebböl kifolyólag a perek egész garmadája szakadt Jung vállalkozó nyakába. De ö maga is pörrel támadta meg 1799-ben a gör.hitközséget.

Várnai Szántor: A magyar iparmüvészet uttörői. Magyar Iparmüvészet.1908. évf. 325- 337.l.

3/. Jung. ip.müv.vállalkozó

MDK

A görög templom jellegzetes rajzi balluszträdjá-
nak rajza még meg van Pest város levéltárában.
A balluszträd eltávolitásának idejéről bövebb ada
hiányzik. Epp ugy a föoltár és szentély kapuja fö-
lött elhelyezett és a müvész nevének kezdöbetüi-
vel ellátott „koronát tartó galamb is eltünt,
mely ok perpatvarnak okozója volt. Ami az adkoto
müvészt illeti Pesten és Budán müködö szobrászok
valamelyikében kell keresnünk.

Várnai Szilárd: A magyar iparmüvészet uttörői.
Magyar Iparmüvészet. 1908. évf. 325-337.l.

4/.

Jung,

Mahr szobrász özvegyének tekintélyes követelése maradt Junggal, mint fővállalkozóval szemben. T.i. Jung alkalmazta a művészeket különféle megbízással. Így Frank szerződött hat egész és nyolc fél oszlop elkészítésére.

Várnai S ándor: A magyar iparművészet mesterei. Magyar Iparművészet, 1908. évf. 325-337.l.

MDK

Jung,vállalkozó

A pereskedés Frank és Jung között elkerülhetetlenné vált. Akkor Jung épp a szabadkai tervezésével XXXX volt elfoglalva. Perei tulélték Junget,aki 1809-ben már nem élt. örököseitől pedig/fia ügyvédi pályára lépett/ az utánna maradt csekély vagyont is lefoglalták a vele összeköttetésben állt ki nem fizetett hitelezők.

Ilyenek voltak a XIX.sz első felében s megelözö század végén a magyar iparmüvészet viszongai Pesten. Elfeledett nevek, melyeket a nyomor romantikája vett körül.

Várnai Sándor:A magyar iparmüvészet uttöröi.
Magyar Iparmüvészet.1908.évf. 325-337.l.

RÉGI PESTI ÉPÍTŐMŰVÉSZEK

KATONAI ŐRHÁZ A BOMBATÉREN 1832.

WOJTHAN FERENC

HILD, JUNG, POLLÁK és ZITTERBARTH: ez a négy név az a régi Pest építőművészetében, amely a XVIII. és XIX. század fordulópontján beállott új művészeti törekvéseket képviseli. A négy közül Zitterbarth maga is régi pesti építészcsalád sarja. Pollák ellenben, a Nemzeti Múzeum, a Deáktéri evangélikus templom és egy csomó más épület nemes architektónikai formáinak megteremtője, bécsi születésű, aki csak 1798-ban telepedett meg Pesten s csak úgy törhetett magának utat a céhszervezet bilincsei által nyügözött pályán, hogy feleségül kellett vennie itteni mestere, Krausz János hátramaradt özvegyét.

Általában majdnem leküzdhetleneknek tetszettek akkor még ezek a nehézségek, melyek az építőművészi pályán az érvényesülés útjában állottak. Művészi oktatás nem volt a régi Pesten, a serkentő, ösztönző példák csaknem teljesen hiányoztak, az ipari törekvések nem bonthattak szárnyat, hogy lelkesítő s a fantáziát megihletö minták hatása alatt a formák tökélyét s gazdagságát magukévá tehették volna. Nem csoda, ha a művészeti hagyományokban hasonlíthatlanul felettünk álló Bécs nevelte fel a mi számunkra is egész generációját azoknak a mestereknek, akik akár a képzőművészet, akár a műipar valamelyik ágában arra voltak hivatva, hogy szépművészeti életünkbe friss pezsgést vigyenek bele s a kézműipar számára is megnyissák a rajzoló stíl és izlés formáinak világát.

A száz év előtti Pest művészeti életét, architekturáját, a merőben anyagias célszerüség béklyóiból művészi teremtés szín-

A Hon 1911. 6-7.

vonalára emelkedni igyekvő polgári iparát alig ismerjük ma. Korunk művészi jelszavai messze túlszárnyalták a régi Biedermayerkor egyszerű ízlését. Pedig mennyi frisseség, mennyi báj és bensőség ömlik el e kor egész architekturáján és műipari alkotásain. A disztingvált polgári ízlés, a szolid és megbizható munka, mely e kor alkotásait jellemezte, ma ép az ellenkező irányba csapott át. Nem tudunk betelni a formák és cirádák tobzódó kultuszával és sokszor inkább értéktelen munkához, hamis szurrogátumokhoz folyamodunk, csakhogy a gazdagság és előkelőség ál-látszatát mindenben megőrizzük.

Kétszeresen hálátlan és meddő munkának látszik ép ezért a régi Pest fejlődésben levő architekturáját, finomodó ízlésében megnyilvánuló szellemi megújhodását tenni tanulmány tárgyává ma, az a tárgyiasság és természetesség azonban, melylyel apáink minden művészi feladattal meg tudtak birkózni s amellyel a legnagyobb egyszerüség mellett is nagy formatökélyt tudtak elérni, az a kipróbált és szolid szépérzék, mely oly nemes ellentétet mutat némely modern irányzat sivár művészietlenségével, megérdemli, hogy azt ami bennök értékes és maradandó, jogaiba visszahelyezzük.

Nézzük csak közelebbről az akkori építkezést. Már maga az utca kecses és szeszélyes kanyarulatával, mely minden fordulónál új és váratlan képpel gyönyörködtetett, nem rejtett-e vajjon magában sokkal szerencsésebb inspirációt, mint a mi unalmasan egyenletes, monoton utcáink? Hozzá a magas kertfalak, melyek az egyes házak között elvonulva, rácskapuikon át bepillantást engedtek az árnyas kertbe. Nem is szólva magáról a házról, előkelő, széles kőlépcsőivel, a portálé előtt tágas, világos pitvarával, melyen át a nyitott ajtó mellett egyenesen az udvar vén diófáira pillanthattunk, kényelmes, művésziesen kanyarodó lépcsőivel, fehérre festett ajtóival. Egy ily lépcsőház egyszerű mázolásával is bizony előkelőbben hatott, mint mai lépcsőházaink imitált márványburkolataikkal, hamis aranyozásaikkal.

Ilyen volt a régi Pest architekturája. Hasonló volt a benyomás, ha a szobákban körülnéztünk. Itt is minden egyszerű, sima és cicomátlan. Fehér mennyezet, fehérre mázolt ajtók, zavaró díszítések nélkül, egyszerű cserépkályhák, de finom zománccal vonva be. Az ablakfüggönyök nem zárták el a napvilágot, hanem bőven engedték beözönleni a nap sugarait s világos színükkel annyi fényt törtek meg, amennyire csak szüksége volt a szobáknak.

Vagy nézzünk egy monumentálisabb középületet, mint amilyen pl. a pesti görög eklézsia ma is fennálló temploma. Bármily dísztelen és ridegen józan is a száz év előtti Pest ez architekturai alkotása, de híven kifejezi azt a kort, mely inspirálta, az apró érdekek korszakát, a minden eszménytől önzően elzárkózó kispolgáriasság szürke eszmevilágát. Igaz, hogy a görög templom építésénél, mint azt az alapítólevélben kifejezett intencióból is látjuk, főleg a pár évvel előbb emelt bécsi görög templom ízlése és méretei voltak irányadók. De még sokkal mélyebb nyomokat hagytak hátra rajta azok a viszontagságos küzdelmek és vajudások, melyek közt a megszületett gondolat testté vált s művészeti viszonyaink akkori kezdetlegességei. Építőművészetünk multjának ez az emléke is a régi Pest egyik legjelesebb mestere, a már említett Jung nevéhez fűződik, s műtárgyai közt nem egy volt, mely jellemző tulajdonságaiban mutatta a XVIII. századkori Pest iparának fejlettségét és ízlését.

Az építési feltételek szerint a görög hitközség 45.000 forintot kötött le szerződésileg Jungnak az építésért, beleértve ebbe az anyagot, fuvart, állványozást, szerszámokat, kőfaragó-, ács-, lakatos-, asztalos-, üveges- és bádogosmunkákat, meghatározott részletekben. Jung viszont kötelezte magát a templomot két év mulva használható állapotban, három év mulva pedig teljesen készen adni át, azonkívül kilenc évig szavatosságot vállalni az építkezésért, úgy hogy ez időn belül minden szükségessé válható javítási és tatarozási munkálatot díjtalanul teljesít.

Időközben a szerződés annyiban módosult, hogy egy torony helyett kettőnek építését határozták el, minélfogva a költsége-

ket is 15.000 forinttal emelték föl a Junggal kötött pótszerződésben. Ez természetesen jelentékenyen késleltette a munkát s így esett, hogy az épitést Jung még 1799-ben sem fejezte be. Financiális nehézségek is állottak elő, a templomra aláírt önkéntes adományok késedelmesen folytak be, ami nem egyszer okozott nagy zavarokat s hosszabb-rövidebb időre fennakasztotta a munkát. Amellett Jung alszerződései hiányosan voltak megkötve, tele kibúvókkal s ingadozó magyarázatoknak engedtek helyet, úgy hogy nem sok idő mulva a perek egész garmadája szakadt a vállalkozó nyakába, aki szerződéses kötelezettségeinek semmi irányban sem tudott pontosan megfelelni s maga Jung is pörrel volt kénytelen megtámadni a hitközséget 1799-ben.

Szomorú világitásban mutatja mindez az épitőművészet és épitőipar helyzetét Pesten a XVIII. és XIX. század fordulóján. Kicsinyeskedés és kapzsiság, lelkiismeretlenség és korlátoltság nehezkedtek rá művészeti viszonyainkra, azok uralkodtak a művészi gondolat fölött s elnyomták ennek minden szabadabb szárnyalását.

Az alkalmazott művészetek szempontjából figyelmet érdemlő részlete volt a görög templom épitkezéseinek a ma már rég eltünt ballusztrád, mely csak 1801-ben került a templom elé az épitészeti igazgatóság határozatából, hogy a hetivásárok forgalma ne rontsa a templom környékét s hogy annak frontja szabadabban érvényesülhessen. A díszes kőballusztrádot egymásba fonódó, félkörbe futó, szépen mintázott alacsony loggiák képezték, melyeket vasrácsok kötöttek össze a templom oldalával. E jellegzetes rajzú és ornamentikájú ballusztrád eredeti terve megvan még Pest város levéltárában s a régi pesti kőfaragómunka jeles alkotására vall, mely méltó volt e hajdan virágzó iparág jó híréhez s ahhoz a lendülethez, melyet ez a szakma a XVIII. századkori Pesten a mai Kőfaragó-utca táján elterült »Lapicide« néven is ismert városrészben koncentrált kőfaragómesterek jelesebbjeiben elért. Sajnos, a ballusztrád eltávolításának idejéről, vagy a régi Pest architekturájának mindenesetre érdekes képezhető esetleges maradványai hollétéről hiányzik bővebb adatunk.

Ép úgy nem tudjuk, hova tünt a pesti görög templom másik nevezetessége, a főoltár és a szentély kapuja fölött elhelyezett s a művész nevének kezdőbetüivel ellátott, koronát tartó galamb, mely annyi perpatvarnak és visszavonásnak lett okozója a hívek két tábora, a görögök és macedónoláhok közt. Az bizonyos, hogy ez a galamb a templom befejezése után, 1803, 1804 körül került oda és hogy művészi munka lehetett, nemcsak készitőjének bejegyzett névbetüi tanusitják, hanem az a féltő gond is, mellyel őrizték s eltávolitása után visszahelyezésére mindent elkövettek a hitközség tekintélyes tagjai, ámbár sokkal valószinübb, hogy ebben főleg nemzetiségi és dogmatikai szempontok játsztak főszerepet.

A galamb, mint a szentlélek szimbóluma, bizonyára vallásos ikonólogiai vonatkozásba hozható a templommal, bár sok jel mutat arra, többek közt a csőrében tartott korona, hogy ez esetben inkább a két testvérnemzetnek, a görög és macedón-oláhnak a közös templom közös áldozattal való felépitésében megnyilvánuló egyetértését, hosszú harcok és surlódások után bekövetkezett kiengesztelődését akarta jelképezni.

Úgyde a görög egyház nem ismeri el a képeket és faragványokat a vallásos imádás tárgyaiul. Úgy látszik e körül tört ki a harc, mely sok huzavona s pro és kontra folytatott szóvita után oda vezetett, hogy a község a helytartótanács és a karlócai patriárka döntését hívta ki arra, van-e helye eszmeileg a galambnak a görög egyház istentisztelete helyén? Ám mielőtt még a döntés beérkezett volna, néhány túlbuzgó görög titkos összejövetelben elhatározta a galamb eltávolitását s rábirta Popovics Dénes budai püspököt, hogy utasitsa Theodor Hodzsa Georgievics lelkészt a galamb levételére.

Titkon, éjnek idején, a legnagyobb csendben foganatositották ezt az intézkedést 1806 december 27-én. Ép szent karácson ünnepén, a béke és szeretet megszentelt napján dobták az üszköt a község hitéletébe.

A merénylet nem maradt megtorlatlanul. Amint másnap a hitközség oláh tagjai meg-

tudták a náluk nélkül tett intézkedést, megrohanták papjukat, szidalmazták, szakállát megtépdesték, szemébe köptek, elvették tőle a templom kulcsait s eltiltották a templomtól is.

Különös, hogy a szelidség és ártatlanság jelvénye alatt vonult be az évekig dúlt belviszály a pesti görög egyház kebelébe.

A kijátszott hívők demonstráltak a galamb elvitele ellen, de már késő volt. Nem értek el semmi eredményt. Sem az egyházi, sem a világi hatóságoknak nem volt kedvök beleavatkozni a vitába s újra felszítani a szenvedélyeket. Legbölcsebb volt amit tehettek, hogy meghajoljanak a bevégzett tények előtt.

Igy aztán, bár a metropolita beismerte, hogy egyházi, dogmatikai szempontból nem emelhető kifogás az életi vagy históriai ábrázolatoknak a templomban való elhelyezése ellen s ennélfogva a galamb ottléte sem sérthette a vallásos érzést és kegyeletet, mégis úgy döntött a helytartótanács, hogy a müemlék eltávolításába inkább bele kell nyugodni, semmint hogy visszahelyezése által újabb elégületlenségnek szolgáltassanak tápot. Mindössze annyiban számoltak a másik tábor érzékenységével is, hogy elrendelték, mikép az üresen hagyott tér csak közösen választandó képpel vagy ábrázolattal tölthető be, melyben mindkét fél megegyezik.

V.

RÉGI PESTI ÉPÍTŐMŰVÉSZEK

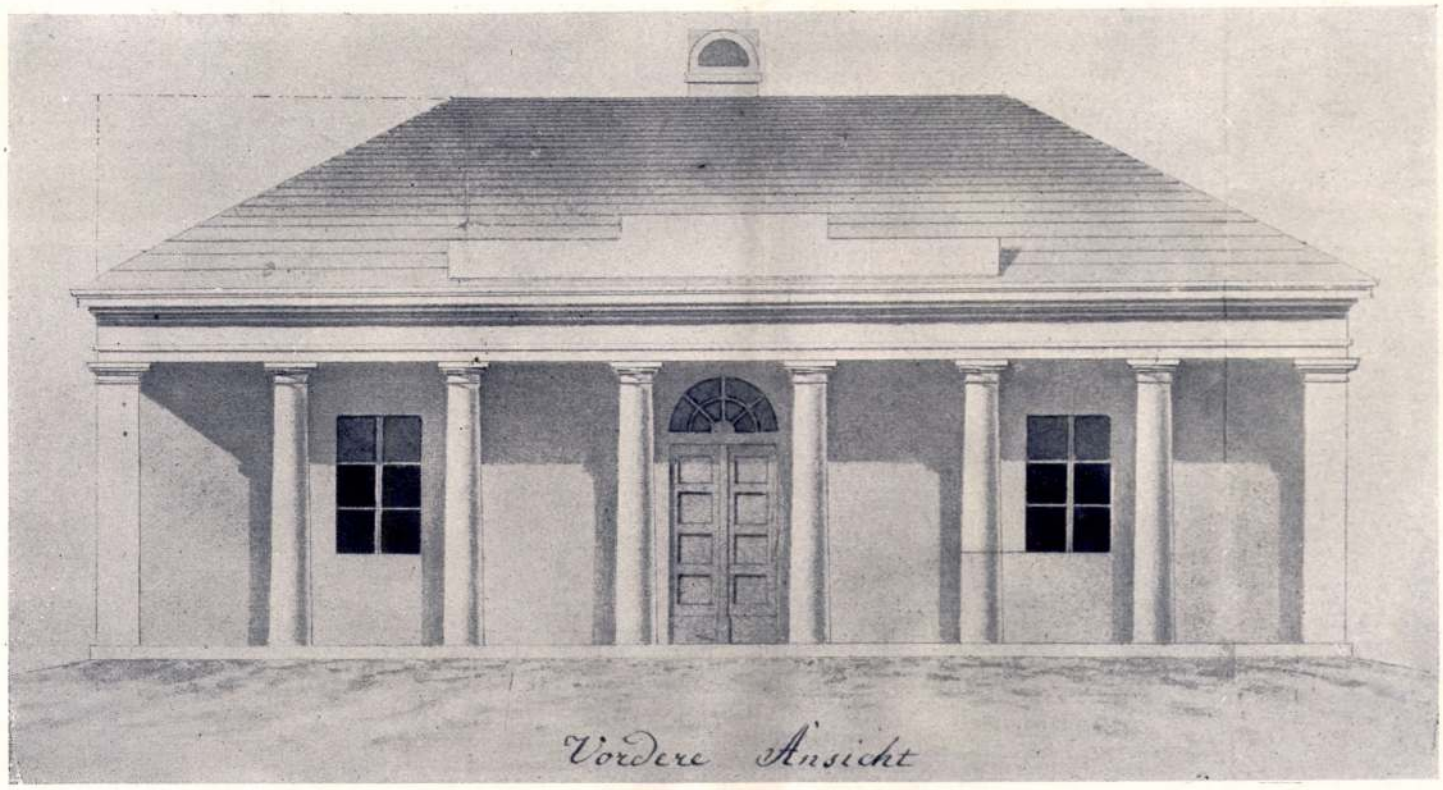

KATONAI ÖRHÁZ A BOMBATÉREN 1832. WOJTHAN FERENC

HILD, JUNG, POLLÁK és ZITTERBARTH: ez a négy név az a régi Pest építőművészetében, amely a XVIII. és XIX. század fordulópontján beállott új művészeti törekvéseket képviseli. A négy közül Zitterbarth maga is régi pesti építészcsalád sarja. Pollák ellenben, a Nemzeti Múzeum, a Deáktéri evangélikus templom és egy csomó más épület nemes architektónikai formáinak megteremtője, bécsi születésű, aki csak 1798-ban telepedett meg Pesten s csak úgy törhetett magának utat a céhszervezet bilincsei által nyügözött pályán, hogy feleségül kellett vennie itteni mestere, Krausz János hátramaradt özvegyét.

Általában majdnem leküzdhetleneknek tetszettek akkor még ezek a nehézségek, melyek az építőművészi pályán az érvényesülés útjában állottak. Művészi oktatás nem volt a régi Pesten, a serkentő, ösztönző példák csaknem teljesen hiányoztak, az ipari törekvések nem bonthattak szárnyat, hogy lelkesítő s a fantáziát megihlető minták hatása alatt a formák tökélyét s gazdagságát magukévá tehették volna. Nem csoda, ha a művészeti hagyományokban hasonlíthatlanul felettünk álló Bécs nevelte fel a mi számunkra is egész generációját azoknak a mestereknek, akik akár a képzőművészet, akár a műipar valamelyik ágában arra voltak hivatva, hogy szépművészeti életünkbe friss pezsgést vigyenek bele s a kézműipar számára is megnyissák a rajzoló stíl és izlés formáinak világát.

A száz év előtti Pest művészeti életét, architekturáját, a merőben anyagias célszerüség béklyóiból művészi teremtés szín-

A Hlas. 1911. IV. 6-7 n.

vonalára emelkedni igyekvő polgári iparát alig ismerjük ma. Korunk művészi jelszavai messze túlszárnyalták a régi Biedermayer-kor egyszerű ízlését. Pedig mennyi frisseség, mennyi báj és bensőség ömlik el e kor egész architekturáján és müipari alkotásain. A disztingvált polgári ízlés, a szolid és megbizható munka, mely e kor alkotásait jellemezte, ma ép az ellenkező irányba csapott át. Nem tudunk betelni a formák és cirádák tobzódó kultuszával és sokszor inkább értéktelen munkához, hamis szurrogátumokhoz folyamodunk, csakhogy a gazdagság és előkelőség ál-látszatát mindenben megőrizzük.

Kétszeresen hálátlan és meddő munkának látszik ép ezért a régi Pest fejlődésben levő architekturáját, finomodó ízlésében megnyilvánuló szellemi megújhodását tenni tanulmány tárgyává ma, az a tárgyiasság és természetesség azonban, melylyel apáink minden művészi feladattal meg tudtak birkózni s amellyel a legnagyobb egyszerüség mellett is nagy formatökélyt tudtak elérni, az a kipróbált és szolid szépérzék, mely oly nemes ellentétet mutat némely modern irányzat sivár művészietlenségével, megérdemli, hogy azt ami bennök értékes és maradandó, jogaiba visszahelyezzük.

Nézzük csak közelebbről az akkori építkezést. Már maga az utca kecses és szeszélyes kanyarulatával, mely minden fordulónál új és váratlan képpel gyönyörködtetett, nem rejtett-e vajjon magában sokkal szerencsésebb inspirációt, mint a mi unalmasan egyenletes, monoton utcáink? Hozzá a magas kertfalak, melyek az egyes házak között elvonulva, rácskapuikon át bepillantást engedtek az árnyas kertbe. Nem is szólva magáról a házról, előkelő, széles kőlépcsőivel, a portálé előtt tágas, világos pitvarával, melyen át a nyitott ajtó mellett egyenesen az udvar vén diófáira pillanthattunk, kényelmes, művésziesen kanyarodó lépcsőivel, fehérre festett ajtóival. Egy ily lépcsőház egyszerű mázolásával is bizony előkelőbben hatott, mint mai lépcsőházaink imitált márványburkolataikkal, hamis aranyozásaikkal.

Ilyen volt a régi Pest architekturája. Hasonló volt a benyomás, ha a szobákban körülnéztünk. Itt is minden egyszerű, sima és cicomátlan. Fehér mennyezet, fehérre mázolt ajtók, zavaró díszítések nélkül, egyszerű cserépkályhák, de finom zománccal vonva be. Az ablakfüggönyök nem zárták el a napvilágot, hanem bőven engedték beözönleni a nap sugarait s világos színükkel annyi fényt törtek meg, amennyire csak szüksége volt a szobáknak.

Vagy nézzünk egy monumentálisabb középületet, mint amilyen pl. a pesti görög eklézsia ma is fennálló temploma. Bármily dísztelen és ridegen józan is a száz év előtti Pest ez architekturai alkotása, de híven kifejezi azt a kort, mely inspirálta, az apró érdekek korszakát, a minden eszménytől önzően elzárkózó kispolgáriasság szürke eszmevilágát. Igaz, hogy a görög templom építésénél, mint azt az alapítólevélben kifejezett intencióból is látjuk, főleg a pár évvel előbb emelt bécsi görög templom ízlése és méretei voltak irányadók. De még sokkal mélyebb nyomokat hagytak hátra rajta azok a viszontagságos küzdelmek és vajudások, melyek közt a megszületett gondolat testté vált s művészeti viszonyaink akkori kezdetlegességei. Építőművészetünk multjának ez az emléke is a régi Pest egyik legjelesebb mestere, a már említett Jung nevéhez fűződik, s műtárgyai közt nem egy volt, mely jellemző tulajdonságaiban mutatta a XVIII. századkori Pest iparának fejlettségét és ízlését.

Az építési feltételek szerint a görög hitközség 45.000 forintot kötött le szerződésileg Jungnak az építésért, beleértve ebbe az anyagot, fuvart, állványozást, szerszámokat, kőfaragó-, ács-, lakatos-, asztalos-, üveges- és bádogosmunkákat, meghatározott részletekben. Jung viszont kötelezte magát a templomot két év mulva használható állapotban, három év mulva pedig teljesen készen adni át, azonkívül kilenc évig szavatosságot vállalni az építkezésért, úgy hogy ez időn belül minden szükségessé válható javítási és tatarozási munkálatot díjtalanul teljesít.

Időközben a szerződés annyiban módosult, hogy egy torony helyett kettőnek építését határozták el, minélfogva a költsége-

ket is 15.000 forinttal emelték föl a Junggal kötött pótszerződésben. Ez természetesen jelentékenyen késleltette a munkát s igy esett, hogy az épitést Jung még 1799-ben sem fejezte be. Financiális nehézségek is állottak elő, a templomra aláirt önkéntes adományok késedelmesen folytak be, ami nem egyszer okozott nagy zavarokat s hosszabb-rövidebb időre fennakasztotta a munkát. Amellett Jung alszerződései hiányosan voltak megkötve, tele kibúvókkal s ingadozó magyarázatoknak engedtek helyet, úgy hogy nem sok idő mulva a perek egész garmadája szakadt a vállalkozó nyakába, aki szerződéses kötelezettségeinek semmi irányban sem tudott pontosan megfelelni s maga Jung is pörrel volt kénytelen megtámadni a hitközséget 1799-ben.

Szomorú világításban mutatja mindez az épitőművészet és épitőipar helyzetét Pesten a XVIII. és XIX. század fordulóján. Kicsinyeskedés és kapzsiság, lelkiismeretlenség és korlátoltság nehezkedtek rá művészeti viszonyainkra, azok uralkodtak a művészi gondolat fölött s elnyomták ennek minden szabadabb szárnyalását.

Az alkalmazott művészetek szempontjából figyelmet érdemlő részlete volt a görög templom épitkezéseinek a ma már rég eltűnt ballusztrád, mely csak 1801-ben került a templom elé az épitészeti igazgatóság határozatából, hogy a hetivásárok forgalma ne rontsa a templom környékét s hogy annak frontja szabadabban érvényesülhessen. A díszes kőballusztrádot egymásba fonódó, félkörbe futó, szépen mintázott alacsony loggiák képezték, melyeket vasrácsok kötöttek össze a templom oldalával. E jellegzetes rajzú és ornamentikájú ballusztrád eredeti terve megvan még Pest város levéltárában s a régi pesti kőfaragómunka jeles alkotására vall, mely méltó volt e hajdan virágzó iparág jó híréhez s ahhoz a lendülethez, melyet ez a szakma a XVIII. századkori Pesten a mai Kőfaragó-utca táján elterült »Lapicide« néven is ismert városrészben koncentrált kőfaragómesterek jelesebbjeiben elért. Sajnos, a ballusztrád eltávolításának idejéről, vagy a régi Pest architekturájának mindenesetre érdekes képezhető esetleges maradványai hollétéről hiányzik bővebb adatunk.

Ép úgy nem tudjuk, hova tünt a pesti görög templom másik nevezetessége, a főoltár és a szentély kapuja fölött elhelyezett s a művész nevének kezdőbetüivel ellátott, koronát tartó galamb, mely annyi perpatvarnak és visszavonásnak lett okozója a hivek két tábora, a görögök és macedónoláhok közt. Az bizonyos, hogy ez a galamb a templom befejezése után, 1803, 1804 körül került oda és hogy művészi munka lehetett, nemcsak készitőjének bejegyzett névbetüi tanusitják, hanem az a féltő gond is, mellyel őrizték s eltávolitása után visszahelyezésére mindent elkövettek a hitközség tekintélyes tagjai, ámbár sokkal valószinübb, hogy ebben főleg nemzetiségi és dogmatikai szempontok játsztak főszerepet.

A galamb, mint a szentlélek szimbóluma, bizonyára vallásos ikonólogiai vonatkozásba hozható a templommal, bár sok jel mutat arra, többek közt a csőrében tartott korona, hogy ez esetben inkább a két testvérnemzetnek, a görög és macedón-oláhnak a közös templom közös áldozattal való felépitésében megnyilvánuló egyetértését, hosszú harcok és surlódások után bekövetkezett kiengesztelődését akarta jelképezni.

Úgyde a görög egyház nem ismeri el a képeket és faragványokat a vallásos imádás tárgyaiul. Úgy látszik e körül tört ki a harc, mely sok huzavona s pro és kontra folytatott szóvita után oda vezetett, hogy a község a helytartótanács és a karlócai patriárka döntését hívta ki arra, van-e helye eszmeileg a galambnak a görög egyház istentisztelete helyén? Ám mielőtt még a döntés beérkezett volna, néhány túlbuzgó görög titkos összejövetelben elhatározta a galamb eltávolitását s rábirta Popovics Dénes budai püspököt, hogy utasitsa Theodor Hodzsa Georgievics lelkészt a galamb levételére.

Titkon, éjnek idején, a legnagyobb csendben foganatositották ezt az intézkedést 1806 december 27-én. Ép szent karácson ünnepén, a béke és szeretet megszentelt napján dobták az üszköt a község hitéletébe.

A merénylet nem maradt megtorlatlanul. Amint másnap a hitközség oláh tagjai meg-

tudták a náluk nélkül tett intézkedést, megrohanták papjukat, szidalmazták, szakállát megtépdesték, szemébe köptek, elvették tőle a templom kulcsait s eltiltották a templomtól is.

Különös, hogy a szelidség és ártatlanság jelvénye alatt vonult be az évekig dúlt belviszály a pesti görög egyház kebelébe.

A kijátszott hívők demonstráltak a galamb elvitele ellen, de már késő volt. Nem értek el semmi eredményt. Sem az egyházi, sem a világi hatóságoknak nem volt kedvök beleavatkozni a vitába s újra felszítani a szenvedélyeket. Legbölcsebb volt amit tehettek, hogy meghajoljanak a bevégzett tények előtt.

Igy aztán, bár a metropolita beismerte, hogy egyházi, dogmatikai szempontból nem emelhető kifogás az életi vagy históriai ábrázolatoknak a templomban való elhelyezése ellen s ennélfogva a galamb ottléte sem sérthette a vallásos érzést és kegyeletet, mégis úgy döntött a helytartótanács, hogy a műemlék eltávolításába inkább bele kell nyugodni, semmint hogy visszahelyezése által újabb elégületlenségnek szolgáltassanak tápot. Mindössze annyiban számoltak a másik tábor érzékenységével is, hogy elrendelték, mikép az üresen hagyott tér csak közösen választandó képpel vagy ábrázolattal tölthető be, melyben mindkét fél megegyezik.

V.

RÉGI PESTI ÉPÍTŐMŰVÉSZEK

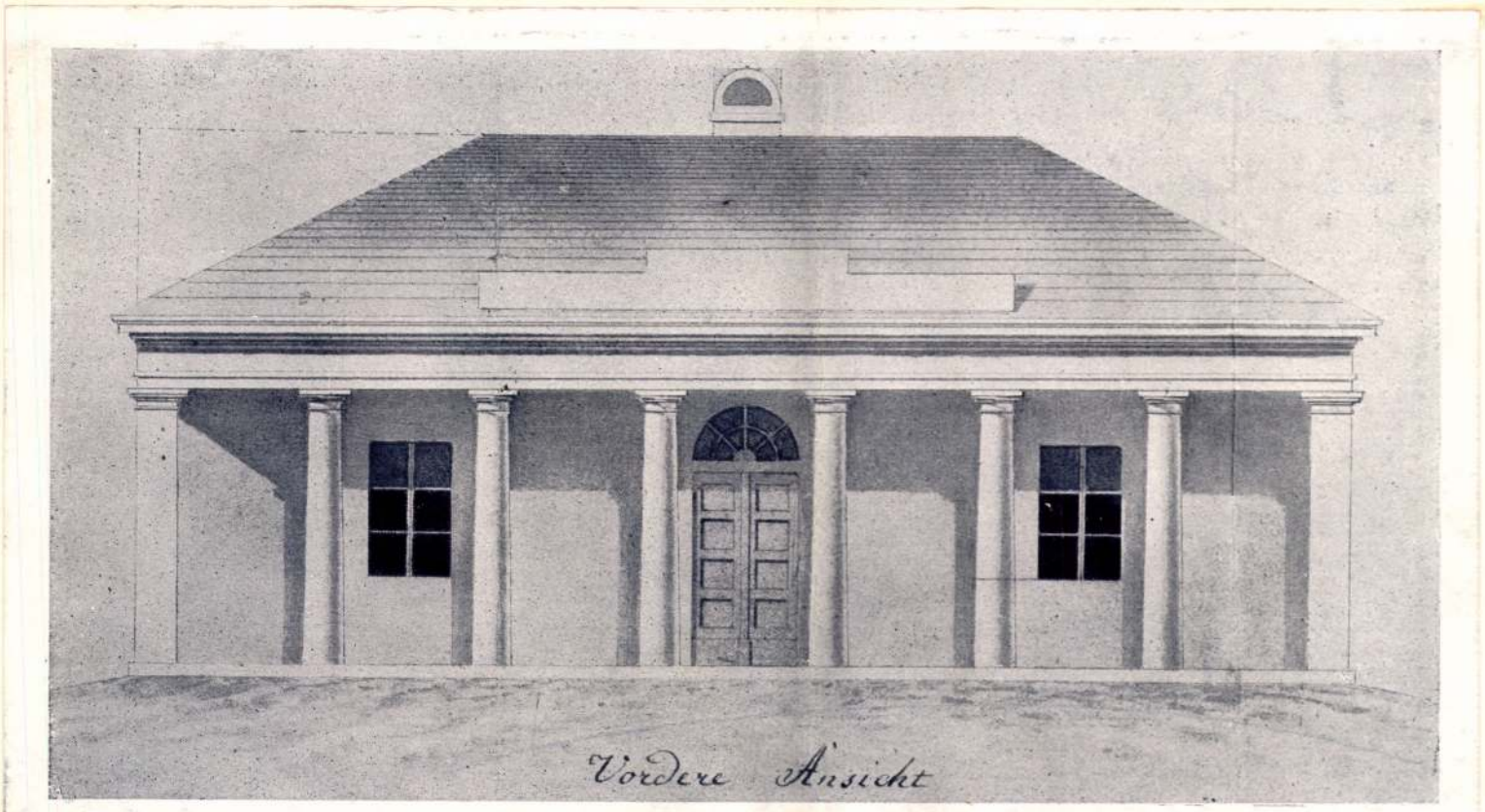

KATONAI ŐRHÁZ A BOMBATÉREN 1832. WOJTHAN FERENC

HILD, JUNG, POLLÁK és ZITTERBARTH: ez a négy név az a régi Pest építőművészetében, amely a XVIII. és XIX. század fordulópontján beállott új művészeti törekvéseket képviseli. A négy közül Zitterbarth maga is régi pesti építészcsalád sarja. Pollák ellenben, a Nemzeti Múzeum, a Deáktéri evangélikus templom és egy csomó más épület nemes architektónikai formáinak megteremtője, bécsi születésű, aki csak 1798-ban telepedett meg Pesten s csak úgy törhetett magának utat a céhszervezet bilincsei által nyügözött pályán, hogy feleségül kellett vennie itteni mestere, Krausz János hátramaradt özvegyét.

Általában majdnem leküzdhetleneknek tetszettek akkor még ezek a nehézségek, melyek az építőművészi pályán az érvényesülés útjában állottak. Művészi oktatás nem volt a régi Pesten, a serkentő, ösztönző példák csaknem teljesen hiányoztak, az ipari törekvések nem bonthattak szárnyat, hogy lelkesítő s a fantáziát megihletö minták hatása alatt a formák tökélyét s gazdagságát magukévá tehették volna. Nem csoda, ha a művészeti hagyományokban hasonlíthatlanul felettünk álló Bécs nevelte fel a mi számunkra is egész generációját azoknak a mestereknek, akik akár a képzőművészet, akár a műipar valamelyik ágában arra voltak hivatva, hogy szépművészeti életünkbe friss pezsgést vigyenek bele s a kézműipar számára is megnyissák a rajzoló stíl és izlés formáinak világát.

A száz év előtti Pest művészeti életét, architekturáját, a merőben anyagias célszerüség béklyóiból művészi teremtés szín-

A Hat 1911. IV. évf.

vonalára emelkedni igyekvő polgári iparát alig ismerjük ma. Korunk művészi jelszavai messze túlszárnyalták a régi Biedermayer-kor egyszerű ízlését. Pedig mennyi frisseség, mennyi báj és bensőség ömlik el e kor egész architekturáján és műipari alkotásain. A disztingvált polgári ízlés, a szolid és megbizható munka, mely e kor alkotásait jellemezte, ma ép az ellenkező irányba csapott át. Nem tudunk betelni a formák és cirádák tobzódó kultuszával és sokszor inkább értéktelen munkához, hamis szurrogátumokhoz folyamodunk, csakhogy a gazdagság és előkelőség ál-látszatát mindenben megőrizzük.

Kétszeresen hálátlan és meddő munkának látszik ép ezért a régi Pest fejlődésben levő architekturáját, finomodó ízlésében megnyilvánuló szellemi megújhodását tenni tanulmány tárgyává ma, az a tárgyiasság és természetesség azonban, melylyel apáink minden művészi feladattal meg tudtak birkózni s amellyel a legnagyobb egyszerüség mellett is nagy formatökélyt tudtak elérni, az a kipróbált és szolid szépérzék, mely oly nemes ellentétet mutat némely modern irányzat sivár művészietlenségével, megérdemli, hogy azt ami bennök értékes és maradandó, jogaiba visszahelyezzük.

Nézzük csak közelebbről az akkori építkezést. Már maga az utca kecses és szeszélyes kanyarulatával, mely minden fordulónál új és váratlan képpel gyönyörködtetett, nem rejtett-e vajjon magában sokkal szerencsésebb inspirációt, mint a mi unalmasan egyenletes, monoton utcáink? Hozzá a magas kertfalak, melyek az egyes házak között elvonulva, rácskapuikon át bepillantást engedtek az árnyas kertbe. Nem is szólva magáról a házról, előkelő, széles kőlépcsőivel, a portálé előtt tágas, világos pitvarával, melyen át a nyitott ajtó mellett egyenesen az udvar vén diófáira pillanthattunk, kényelmes, művésziesen kanyarodó lépcsőivel, fehérre festett ajtóival. Egy ily lépcsőház egyszerű mázolásával is bizony előkelőbben hatott, mint mai lépcsőházaink imitált márványburkolataikkal, hamis aranyozásaikkal.

Ilyen volt a régi Pest architekturája. Hasonló volt a benyomás, ha a szobákban körülnéztünk. Itt is minden egyszerű, sima és cicomátlan. Fehér mennyezet, fehérre mázolt ajtók, zavaró díszítések nélkül, egyszerű cserépkályhák, de finom zománccal vonva be. Az ablakfüggönyök nem zárták el a napvilágot, hanem bőven engedték beözönleni a nap sugarait s világos színükkel annyi fényt törtek meg, amennyire csak szüksége volt a szobáknak.

Vagy nézzünk egy monumentálisabb középületet, mint amilyen pl. a pesti görög eklézsia ma is fennálló temploma. Bármily dísztelen és ridegen józan is a száz év előtti Pest ez architekturai alkotása, de híven kifejezi azt a kort, mely inspirálta, az apró érdekek korszakát, a minden eszménytől önzően elzárkózó kispolgáriasság szürke eszmevilágát. Igaz, hogy a görög templom építésénél, mint azt az alapítólevélben kifejezett intencióból is látjuk, főleg a pár évvel előbb emelt bécsi görög templom ízlése és méretei voltak irányadók. De még sokkal mélyebb nyomokat hagytak hátra rajta azok a viszontagságos küzdelmek és vajudások, melyek közt a megszületett gondolat testté vált s művészeti viszonyaink akkori kezdetlegességei. Építőművészetünk multjának ez az emléke is a régi Pest egyik legjelesebb mestere, a már említett Jung nevéhez fűződik, s műtárgyai közt nem egy volt, mely jellemző tulajdonságaiban mutatta a XVIII. századkori Pest iparának fejlettségét és ízlését.

Az építési feltételek szerint a görög hitközség 45.000 forintot kötött le szerződésileg Jungnak az építésért, beleértve ebbe az anyagot, fuvart, állványozást, szerszámokat, kőfaragó-, ács-, lakatos-, asztalos-, üveges- és bádogosmunkákat, meghatározott részletekben. Jung viszont kötelezte magát a templomot két év mulva használható állapotban, három év mulva pedig teljesen készen adni át, azonkívül kilenc évig szavatosságot vállalni az építkezésért, úgy hogy ez időn belül minden szükségessé válható javítási és tatarozási munkálatot díjtalanul teljesít.

Időközben a szerződés annyiban módosult, hogy egy torony helyett kettőnek építését határozták el, minélfogva a költsége-

ket is 15.000 forinttal emelték föl a Junggal kötött pótszerződésben. Ez természetesen jelentékenyen késleltette a munkát s így esett, hogy az építést Jung még 1799-ben sem fejezte be. Financiális nehézségek is állottak elő, a templomra aláírt önkéntes adományok késedelmesen folytak be, ami nem egyszer okozott nagy zavarokat s hosszabb-rövidebb időre fennakasztotta a munkát. Amellett Jung alszerződései hiányosan voltak megkötve, tele kibúvókkal s ingadozó magyarázatoknak engedtek helyet, úgy hogy nem sok idő mulva a perek egész garmadája szakadt a vállalkozó nyakába, aki szerződéses kötelezettségeinek semmi irányban sem tudott pontosan megfelelni s maga Jung is pörrel volt kénytelen megtámadni a hitközséget 1799-ben.

Szomorú világításban mutatja mindez az építőművészet és építőipar helyzetét Pesten a XVIII. és XIX. század fordulóján. Kicsinyeskedés és kapzsiság, lelkiismeretlenség és korlátoltság nehezkedtek rá művészeti viszonyainkra, azok uralkodtak a művészi gondolat fölött s elnyomták ennek minden szabadabb szárnyalását.

Az alkalmazott művészetek szempontjából figyelmet érdemlő részlete volt a görög templom építkezéseinek a ma már rég eltűnt ballusztrád, mely csak 1801-ben került a templom elé az építészeti igazgatóság határozatából, hogy a hetivásárok forgalma ne rontsa a templom környékét s hogy annak frontja szabadabban érvényesülhessen. A díszes kőballusztrádot egymásba fonódó, félkörbe futó, szépen mintázott alacsony loggiák képezték, melyeket vasrácsok kötöttek össze a templom oldalával. E jellegzetes rajzú és ornamentikájú ballusztrád eredeti terve megvan még Pest város levéltárában s a régi pesti kőfaragómunka jeles alkotására vall, mely méltó volt e hajdan virágzó iparág jó híréhez s ahhoz a lendülethez, melyet ez a szakma a XVIII. századkori Pesten a mai Kőfaragó-utca táján elterült »Lapicide« néven is ismert városrészben koncentrált kőfaragómesterek jelesebbjeiben elért. Sajnos, a ballusztrád eltávolításának idejéről, vagy a régi Pest architekturájának mindenesetre érdekes képezhető esetleges maradványai hollétéről hiányzik bővebb adatunk.

Ép úgy nem tudjuk, hova tűnt a pesti görög templom másik nevezetessége, a főoltár és a szentély kapuja fölött elhelyezett s a művész nevének kezdőbetüivel ellátott, koronát tartó galamb, mely annyi perpatvarnak és visszavonásnak lett okozója a hívek két tábora, a görögök és macedónoláhok közt. Az bizonyos, hogy ez a galamb a templom befejezése után, 1803, 1804 körül került oda és hogy művészi munka lehetett, nemcsak készítőjének bejegyzett névbetüi tanusítják, hanem az a féltő gond is, mellyel őrizték s eltávolítása után visszahelyezésére mindent elkövettek a hitközség tekintélyes tagjai, ámbár sokkal valószínübb, hogy ebben főleg nemzetiségi és dogmatikai szempontok játsztak főszerepet.

A galamb, mint a szentlélek szimbóluma, bizonyára vallásos ikonólogiai vonatkozásba hozható a templommal, bár sok jel mutat arra, többek közt a csőrében tartott korona, hogy ez esetben inkább a két testvérnemzetnek, a görög és macedón-oláhnak a közös templom közös áldozattal való felépítésében megnyilvánuló egyetértését, hosszú harcok és surlódások után bekövetkezett kiengesztelődését akarta jelképezni.

Úgyde a görög egyház nem ismeri el a képeket és faragványokat a vallásos imádás tárgyaiul. Úgy látszik e körül tört ki a harc, mely sok huzavona s pro és kontra folytatott szóvita után oda vezetett, hogy a község a helytartótanács és a karlócai patriárka döntését hívta ki arra, van-e helye eszmeileg a galambnak a görög egyház istentisztelete helyén? Ám mielőtt még a döntés beérkezett volna, néhány túlbuzgó görög titkos összejövetelben elhatározta a galamb eltávolítását s rábírta Popovics Dénes budai püspököt, hogy utasítsa Theodor Hodzsa Georgievics lelkészt a galamb levételére.

Titkon, éjnek idején, a legnagyobb csendben foganatosították ezt az intézkedést 1806 december 27-én. Ép szent karácson ünnepén, a béke és szeretet megszentelt napján dobták az üszköt a község hitéletébe.

A merénylet nem maradt megtorlatlanul. Amint másnap a hitközség oláh tagjai meg-

tudták a náluk nélkül tett intézkedést, megrohanták papjukat, szidalmazták, szakállát megtépdesték, szemébe köptek, elvették tőle a templom kulcsait s eltiltották a templomtól is.

Különös, hogy a szelidség és ártatlanság jelvénye alatt vonult be az évekig dúlt belviszály a pesti görög egyház kebelébe.

A kijátszott hívők demonstráltak a galamb elvitele ellen, de már késő volt. Nem értek el semmi eredményt. Sem az egyházi, sem a világi hatóságoknak nem volt kedvök beleavatkozni a vitába s újra felszítani a szenvedélyeket. Legbölcsebb volt amit tehettek, hogy meghajoljanak a bevégzett tények előtt.

Igy aztán, bár a metropolita beismerte, hogy egyházi, dogmatikai szempontból nem emelhető kifogás az életi vagy históriai ábrázolatoknak a templomban való elhelyezése ellen s ennélfogva a galamb ottléte sem sérthette a vallásos érzést és kegyeletet, mégis úgy döntött a helytartótanács, hogy a műemlék eltávolításába inkább bele kell nyugodni, semmint hogy visszahelyezése által újabb elégületlenségnek szolgáltassanak tápot. Mindössze annyiban számoltak a másik tábor érzékenységével is, hogy elrendelték, mikép az üresen hagyott tér csak közösen választandó képpel vagy ábrázolattal tölthető be, melyben mindkét fél megegyezik.

V.

Jung kőműves M.D.K.

1770-ben a városi jegyzőkönyv
egy Jung nevű kőművest említ Miskolcon.

A Miskolci Hermann Ottó Múzeum Közleményei
1955 december 34.1.

Jung

l.

LykaMagyműI300-50

326,442-443.l

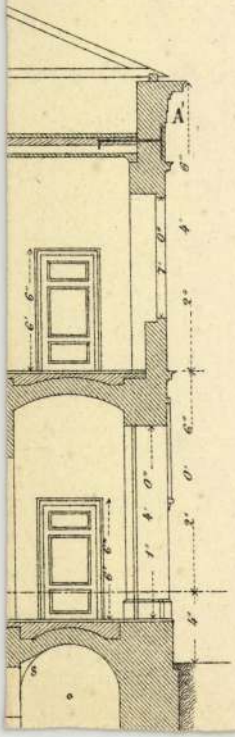
A
S

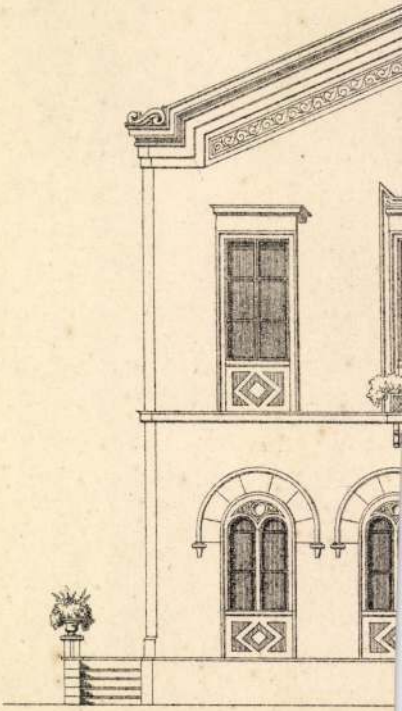

kiállításain kitűnt iparosoknak és kereskedőknek jutalmazására szolgáló kiállítási érem mintájára és az ehhez tartozó oklevél rajzára. A Kamara elnöksége az Iparművészeti Társulatot kérte fel, hogy bíráló bizottságot alakítson, amely a beérkezett pályamunkákról véleményt mondjon. A pályázatra, amelynek feltételei szerint az oklevél rajzára csupán a m. királyi képzőművészeti főiskola, az érem mintájára pedig csakis az orsz. iparművészeti iskola növendékei pályázhattak, összesen 63 pályamű érkezett be. A bíráló bizottság megelégedéssel konstatálta, hogy a pályázat általában figyelemreméltó művészi kvalitásokat mutat, amelyek több növendék komoly tudásra valló munkájában nyilvánulnak meg. A bizottság először az érempályázatról mondott véleményt és a 250 koronás első díjra, valamint a kivitellel való megbizatásra Greff Lajos, az 50 koronás második díjra Steinbach János, megvételre pedig Imre Gábor, Mórocz Dénes, Fekete Oszkár és Erbits Gyula iparművészeti iskolai növendékek pályamunkáit ajánlotta. Ezeken kívül megdicsérte Kollátor Henrik és Keresztes Kálmán munkáit.

Az oklevélre beérkezett pályamunkák közül a bizottság a 150 koronás első díjra és a kivitellel való megbizatásra Beron Gyula, az 50 koronás második díjra Markó Lajos, megvételre pedig Szalay Gy., Kövesdy Géza és Dienes János képzőművészeti főiskolai hallgatók munkáit ajánlotta.

A társulat a felsorolt pályamunkákat a bizottság véleménye kíséretében döntés végett elküldte a temesvári kamara elnökségének.

HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk legutóbbi számának Pályázatok rovatában megjelent egy ebédlő-, egy hálószoba butorzatára és intarziás, apróbb famunkákra szóló pályázati felhívás. A pályázat határideje az említett közlés szerint 1909 december 28-dika, holott a pályázat már a folyó **1908.** évi december hó 28-dikán jár le, a mit ezennel az érdekelt tervezőművészek figyelmébe ajánlunk.

Boldogok a tisztaszívűek, mert meglátják a szépet mindenben. (RUSKIN.)

A futólagos szemlélő sokszor csúnyának tart valamit: ha pontosabban s szeretettel szemlélné, meglátná a szépségeit. (HANS THOMA.)

Nem az a baj s a társadalmi elégületlenségnek nem az az oka, hogy a munkás rosszul táplálkozik, hanem az, hogy nem telik öröme a munkában, mellyel kenyerét keresi. Nagyra vagyunk a munkafelosztás elvével; pedig nem a munka van felosztva, hanem az ember. Az a kevés értelem, mit egy-egy emberben meghagynak, nem elég arra, hogy egy egész gombostűt, vagy egy egész szeget készítsen, hanem abban merül ki, hogy élete fogytáig vagy gombostűfejet vagy szögfejet készít. Gyárvárosainkban mindent gyártunk, csak embert nem. (RUSKIN.)

SZAKIRODALOM.

ALEXANDER BERNÁT: Művészet; a művészet értékéről; a művészi nevelésről. Franklin-Társulat. E címen egy igen érdekes és aktuális munka jelent meg, melyben a szerző a művészi neveléssel a mai társadalom és iskola szempontjából foglalkozik. A művelt laikushoz szól, ismerteti a mai kor művészietlenségét, annak okait s mindjárt megmutatja azt is, hogy hol kellene ezen visszás állapotokon segíteni, hogyan kellene a művészi érzés nevelését belevinni az iskola keretébe.

Eszmemenetét röviden a következőkben ismertetjük: a XIX-ik században kifejlődtek mindazok a tudományok, melyek a művészettel foglalkoznak. Magával a művészettel azonban, vagyis érzelmi szükségleteinkkel, mindeddig vajmi keveset törődtek. Ebben hibás a társadalom, meg főként az iskola, mely ugyan fejleszti az értelmet, de elhanyagolja a figyelem által irányított látás kimüvelését.

Ezután meghatározza a művészet lényegét, rámutat forrására s hatásaira. Benne szabaddá válik alkotóképességünk, benne ébredünk egyéniségünk tudatára s magunkérzésünk nemesítése által megteremtjük lelkünk harmóniáját. Ezért kell vele foglalkoznia az iskolának, de nem mint tantárggyal, hanem mint neveléssel. Itt nem az ismeret fontos, hanem az esztétikai érzés keltése, ennek pedig egyetemesnek, a művészet minden ágára kiterjedőnek kell lennie, a művészi nevelésnek pedig valóságos lelki élményekben (cselekvés, szemlélet, érzés) kell alakulnia, nem a puszta szóbeli közlésre. Itt elsőrangú fontosságú a rajztanítás, melynek a tanuló szemlélet- és érdekköréhez kell kapcsolódnia; az öntevékenységet kell benne megőriznie; aktív szemléletre kell szoktatnia, mely összehasonlítás szerzi meg az erős emlékképeket. Ezen alapszik a tiszta, határozott, objektív látás, mely felkelti az esztétikai érzést. Esztétikai nevelésünknek alkalmazkodnia kell az egyéniség fejlődéséhez s így a gyermeket nem az objektív szemlélődés, hanem a — szubjektív természetű — játék vezeti a művészet előcsarnokába.

A középiskolában a konkrét tapasztalati alapnak fenntartásával kell az elvont felé haladnunk. A természet legközönségesebb jelenségeiben kell a szépséget felfedeznünk s a művészet legtökéletesebb alkotásain kell ízlésünket nemesítenünk. A múzeumokban arra kell biztatnunk a tanulókat, hogy saját szemükkel lássanak és saját lelkükkel érezzenek.

Ezen túl következik az idevágó elvont gondolkodásnak, az eszmélkedésnek nevelése. Az érzés megszüntével

hívott bizottság előtt ünnepélyes kézadással kellett Frank szerződése épségben tartását megígérnie.

Ámde ez sem használt sokat; Jung és Frank között az együttműködés lehetetlennek bizonyult, gyakori heves összekoccanások zavarták meg viszonyukat s a pör végre is elkerülhetetlenné vált az akkor épp a szabadkai templom tervezésével elfoglalt Jung s a nagy inségében dolgozni is alig tudó Frank közt. Perei túlélték Jungot, aki 1809-ben már nem élt, örököseitől pedig (fia ügyvédi pályára lépett) az utána maradt csekély vagyont is lefoglalták a vele összeköttetésben állt ki nem elégített hitelezők. Ilyenek voltak a magyar iparművészeti viszonyok a mult század első s a megelőző század utolsó éveiben Pesten. Elfeledett nevek, melyeknek viselőit életükben a nyomor romantikája vette körül, végtelen nehéz munka- és megélhetési viszonyok, melyek csirájokban ölték el a legnagyobbra törő ambiciókat. Csoda-e, ha íly körülmények között a művészeti és műipari haladás csak lassan, fáradságosan tör utat magának, hogy ráüsse bélyegét a kisvárosias Pest fejlődésére és csinosodására?

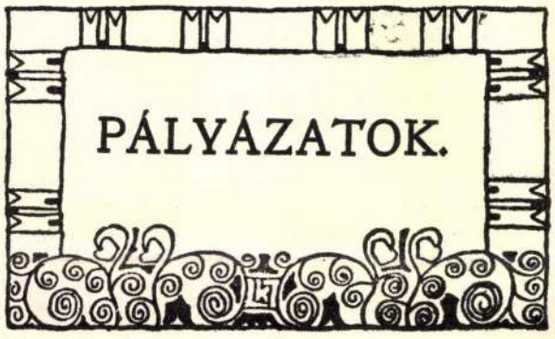

PÁLYÁZAT VERSENYDÍJRA. A Magyar Automobil Klub az 1909. évi június havában tartandó „Prinz Heinrich-Fahrt" automobilverseny alkalmából adományozandó versenydíjak egyikét adja s ennek vázlatos tervét az Orsz. M. Iparművészeti Társulattal együttesen hirdetett pályázat útján akarja beszerezni. A pályázat feltételei a következők:

1. Tervezzenek versenydíjul alkalmas olyan emléktárgyat, amely 2700 koronáért elkészíthető legyen. Ebben az összegben bennefoglaltatik a végleges kivitel alapjául szolgáló minta tiszteletdíja is.

2. A tervezett tárgy anyaga lehet ezüst, bronz s egyéb fém. Esetleg alkalmazható kő, zománc, gyöngyház, teknősbéka, szaru, csont, stb.

3. A pályaterv a végleges kivitelnek megfelelő nagyságú plasztikus (gipsz, plasztilin, viaszk) és annyira kidolgozott vázlat legyen, hogy abban nem csupán a kifejezett eszme, hanem a pályázónak a mintázásban való jártassága is megítélhető legyen.

4. Minden pályaműhöz költségvetést kell mellékelni, amelyben a pályázó kötelezően jelentse be, hogy megbízás esetén mily anyagból készíti és mely áron vállalja a tervezett versenydíjnak *három havi* határidőn belül való szállítását.

5. Pályázhatik minden magyar állampolgár.

6. A pályázat titkos. Ennélfogva lássa el minden pályázó tervét valamely jeligével és jeligés levéllel.

7. A pályaműveket 1909. február hó 3-ig kell beküldeni az Orsz. M. Iparművészeti Társulat igazgatóságához (Üllői-út 33—37.).

8. A pályabíróság hat tagból áll. Elnöke az Orsz. M. Iparművészeti Társulat elnöke, 3 tagját a Társulat, 2 tagját pedig a M. Automobil-Klub küldi ki.

9. A Társulat a M. Automobil-Klubbal együttesen 3 pályadíjat tűz ki, és pedig:

I. díj 300 korona
II. „ 200 „
III. „ 100 „

10. A Társulat az összes pályaműveket legalább 3 napig kiállítja. A pályázókat pedig figyelmezteti, hogy pályaterveiket a döntéstől számított 30 napon belül vitessék el, mert ezen az időn túl nem vállal értök felelősséget.

11. A díjazott pályatervek tulajdonjoga az Orsz. M. Iparművészeti Társulatot illeti meg.

Budapest, 1908. december havában.

AZ ORSZ. M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ELNÖKSÉGE.

ELDŐLT PÁLYÁZATOK. A Dávidházy Kálmán debreceni bőrdíszműves által kiírt pályázatot november hó 9-én tartott ülésén döntötte el az erre a célra kiküldött bíráló bizottság. Beérkezett 50 pályázótól 277 pályamunka, amelyek közül a 100 koronás első díjat Kőszegfalvi Tangl Adolf iparművészeti iskolai növendék, a 60 koronás második díjat Wessely Vilmos festő, a 40 koronás harmadik díjat Örkény István és Szendrői Dezső iparművészek pályamunkája kapta. Dávidházy ezeken kívül több pályatervet megvásárolt.

A temesvári kereskedelmi és iparkamara szűkebb pályázatot írt ki a kamarai kerület

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET ÚTTÖRŐI.

IRTA: VÁRNAI SÁNDOR.

II.

BUDAPEST FŐVÁROS műrégészeti emlékei közt a száz év előtti művészeti és gazdaságtörténeti viszonyokra alig vet egy is oly élénk és jellemző fényt, mint a pesti görög ekklézsia templomának multja és karaktere. Bármily dísztelen és ridegen józan is a száz év előtti Pest ez architekturai alkotása, de hiven kifejezi azt a kort, mely inspirálta, az apró érdekek korszakát, a minden eszménytől önzően elzárkozó kispolgáriasság szürke gondolatvilágát. Igaz, hogy a görög templom épitésénél, mint azt az alapitólevélben kifejezett intencióból is látjuk, főleg a pár évvel előbb emelt bécsi görög templom izlése és méretei voltak irányadók, de még sokkal mélyebb nyomokat hagytak hátra rajta azok a viszontagságos küzdelmek és vajudások, melyek közt a megszületett eszme testté vált, s művészeti viszonyaink akkori kezdetlegességei. Érdekes ránk nézve épitőművészetünk ez emléke már azért is, mert a régi Pest egyik legjelesebb mestere, Jung nevéhez fűződik. Műtárgyai közt nem egy volt, mely jellemző tulajdonságaiban mutatta a XVIII-ik századkori Pest műiparának fejlettségét s izlését.

CHIPPENDALE TERVE UTÁN KÉSZÜLT KÖNYVSZEKRÉNY 1765.

ANGOL BÚTOR.

Az épitési föltételek szerint a görög hitközség 45.000 frtot kötött le szerződésileg Jungnak az épitésért, beleértve ebbe anyagot, fuvart, állványokat, szerszámokat, kőfaragó, ács, asztalos, lakatos, üveges és bádogos munkát, meghatározott részletekben. Jung

Magyar Iparművészet
1908. évf.

viszont kötelezte magát a templomot 2 év után használható állapotban, 3 év után pedig teljesen készen adni át, azonkívül 9 évig szavatosságot vállalt az építkezésért, úgy hogy az ez idő alatt szükségessé válható javítási és tatarozási munkálatokat díjtalanul tartozott teljesíteni.

Időközben a szerződés annyiban módosult, hogy egy torony helyett kettőnek építését határozták el, aminél fogva a költségeket is 15.000 frttal fölemelték a Junggal kötött pótszerződésben. Ez természetesen jelentékenyen késleltette a munkát s így esett, hogy az építést Jung még 1799-ben sem fejezte be. Financiális nehézségek is állottak elő, a templomra aláírt önkéntes adományok késedelmesen folytak be, ami nem egyszer okozott nagy zavarokat, s hosszabb-rövidebb időre fennakasztotta a munkát. Amellett Jung alszerződései hiányosan voltak megkötve, tele voltak kibúvókkal, ingadozó magyarázatoknak engedtek helyet, úgy hogy nem sok idő múlva a perek egész garmadája szakadt a vállalkozó nyakába, aki elvállalt kötelezettségeinek semmi irányban sem tudott pontosan megfelelni s maga Jung is pörrel támadta meg a hitközséget 1799-ben.

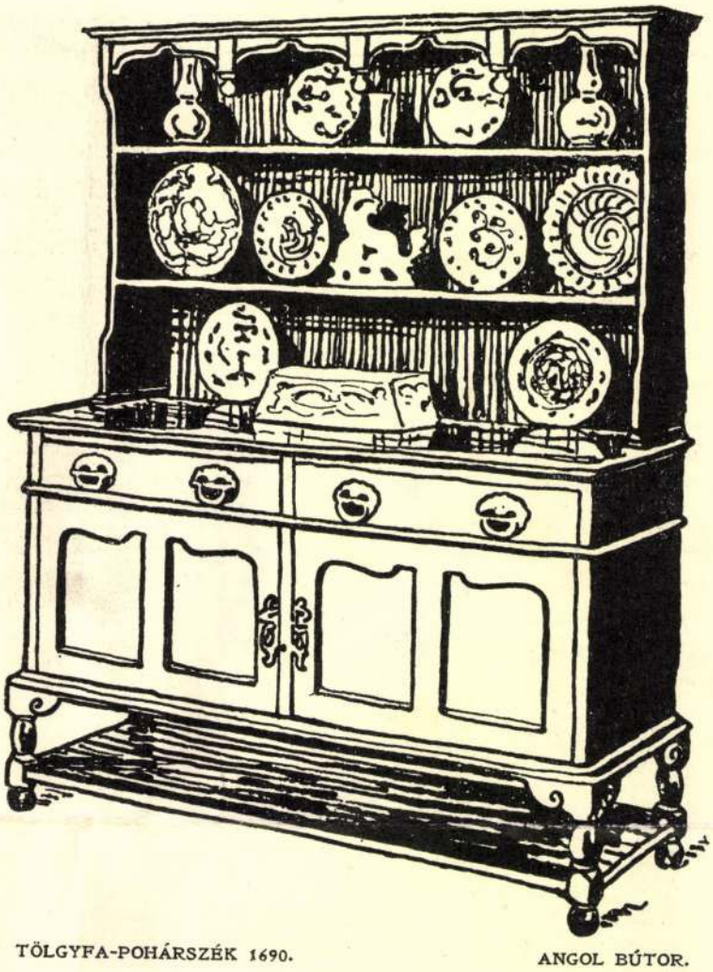

TÖLGYFA-POHÁRSZÉK 1690. ANGOL BÚTOR.

Nem akarunk bővebben időzni itt ez áldatlan viszály ecsetelésénél, mely szomorú világításban mutatja az ipari munka és az építőművészet helyzetét nálunk a XVIII. és XIX. század fordulóján. Kicsinyeskedés és kapzsiság, lelkiismeretlenség és korlátoltság nehezedtek rá művészeti viszonyainkra, azok uralkodtak a művészi gondolat fölött s elnyomták ennek minden szabadabb szárnyalását.

Az alkalmazott művészet szempontjából figyelmet érdemlő részletét képezte a görög templom építésének a ma már rég eltűnt ballusztrád, mely csak 1801-ben került a templom elé az építészeti igazgatóság határozatából, hogy a hetivásárosok forgalma ne rontsa a templom környékét s hogy annak frontja szabadabban érvényesülhessen. A díszes kőballusztrádot egymásba fonódó, félkörbe futó, szépen mintázott, alacsony loggiák képezték, melyeket vasrácsok kötöttek össze a templom oldalával. A jellegzetes rajzú és ornamentikájú ballusztrád eredeti terve megvan még Pest város levéltárában s a régi pesti kőfaragó munka jeles alkotására vall, mely méltó volt e hajdan virágzó iparágunk jó híréhez s ahhoz a nagy lendülethez, melyet ez a szakma a XVIII. századkori Pesten, a mai Kőfaragó-utca táján elterült »Lapicida« nevű városrész helyén koncentrált kőfaragómesterek legjelesebbjeiben ért el. Sajnos, a ballusztrád eltávolításának idejéről, vagy a régi Pest architekturájának mindenesetre érdekes emlékét képező eset-

leges maradványai hollétéről hiányzik a bővebb adat.

Éppúgy nem tudjuk, hova tünt a pesti görög templom másik nevezetessége, a főoltár és szentély kapuja fölött elhelyezett s a művész nevének kezdőbetüivel ellátott, koronát tartó galamb, mely annyi perpatvarnak és visszavonásnak lett okozója a hívek két tábora, a görögök és macedon-oláhok közt. Az bizonyos, hogy ez a galamb a templom befejezése után, 1803-1804 körül, került oda, s hogy művészi munka lehetett, nemcsak készítőjének bejegyzett névbetüi bizonyítják, hanem az a féltő gond is, mellyel őrizték s eltávolítása után visszahelyezésére súlyt fektettek a hitközség tekintélyes tagjai, ámbár sokkal valószínűbb, hogy ennél nemzetiségi és dogmatikai szempontok játszottak elsősorban szerepet.

A galamb, mint a szentlélek szimboluma, bizonyára vallásos ikonológiai vonatkozásba hozható a templommal, bár sok jel mutat arra, többek közt mindenekfölött a csőrében tartott korona, hogy ez esetben inkább a két testvérnemzetnek, a görög és macedón-oláhnak a közös templom közös áldozattal való építésében megnyilatkozó egyetértését, hosszú harcok és surlódások után bekövetkezett kiengesztelődését akarta jelképezni.

Úgyde a görög egyház nem ismeri el a képeket és faragványokat a vallásos imádat tárgyaiul. Úgy látszik, e körül tört ki a harc, mely sok huzavona, pro és kontra folytatott szóvita után oda vezetett, hogy a község a helytartótanács és a karlócai pátriárka döntését hívta fel arra, hogy van-e helye eszmeileg a galambnak a görög egyház istentiszteleti helyén. Ám mielőtt még a döntés beérkezett volna, néhány túlbuzgó görög titkos összejövetelekben elhatározta a galamb eltávolítását s rábirta Popovics Dénes budai püspököt, hogy utasítsa Theodor Hadzsi Georgievics lelkészt a galamb levételére.

Titkon, éjnek idején, a legnagyobb csendben foganatosították ezt az intézkedést 1806. dec. 27-én. Ép szent karácsony ünnepén, a béke és szeretet megszentelt napján dobták az üszköt a község hitéletébe.

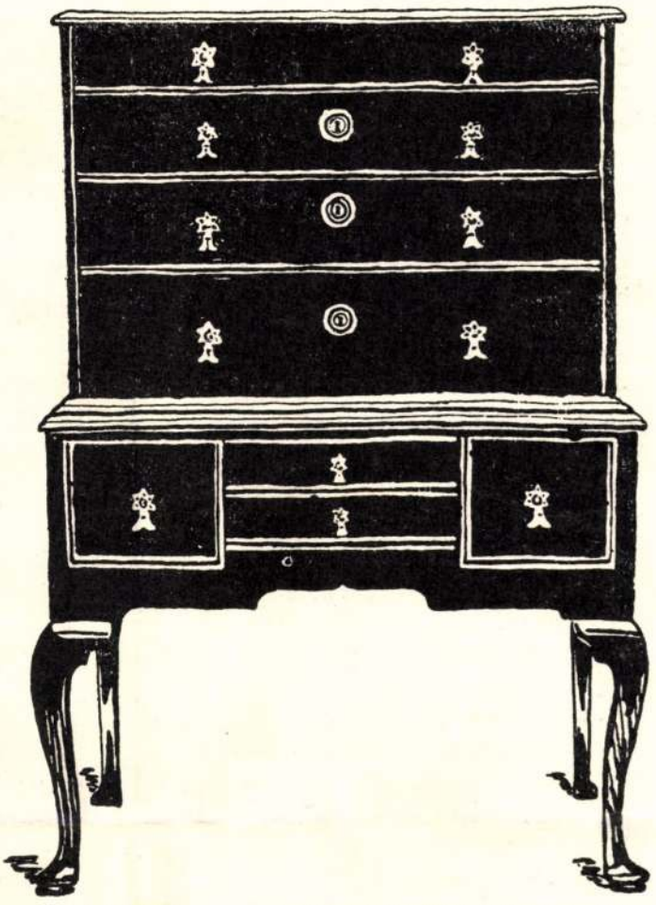

ANGOL BÚTOR. FIÓKOS SZEKRÉNY DIÓFÁBÓL 1700.

A merénylet nem maradt megtorlatlanúl. Amint másnap a hitközség oláh tagjai megtudták a náluk nélkül tett intézkedést, megrohanták papjukat, szidalmazták, szakállát megtépdesték, szemébe köptek, elvették tőle a templom kulcsait s eltiltották a templomtól is.

Különös, hogy a szelídség és ártatlanság jelvénye alatt vonult be az évekig dúló belviszály a pesti görög egyház kebelébe.

A kijátszott hívek demonstráltak a galamb elvitele ellen, de már késő volt, nem értek el semmi eredményt. Sem az egyházi, sem a világi hatóságoknak nem volt kedvük beleavatkozni a vitába s újra felszitani a szenvedélyeket. Legbölcsebb volt még amit tehettek, hogy fejet hajtsanak a bevégzett tények előtt. Így aztán,

bár a metropolita beismerte, hogy egyházi és dogmatikai szempontból nem emelhető kifogás állati vagy históriai ábrázolatoknak a templomban való elhelyezése ellen s ennélfogva a galamb ottléte sem sérthette a vallásos érzést és kegyeletet, mégis úgy döntött a helytartótanács, hogy a műemlék eltávolításába inkább bele kell nyugodni, semmint hogy visszahelyezése által újabb elégületlenségnek szolgáltasson tápot. Mindössze abban számoltak a másik tábor érzékenységével is, hogy elrendelték, miképen az üresen hagyott tér csak közösen választandó képpel vagy ábrázolattal legyen betöltendő, amiben mindkét fél megegyezik.

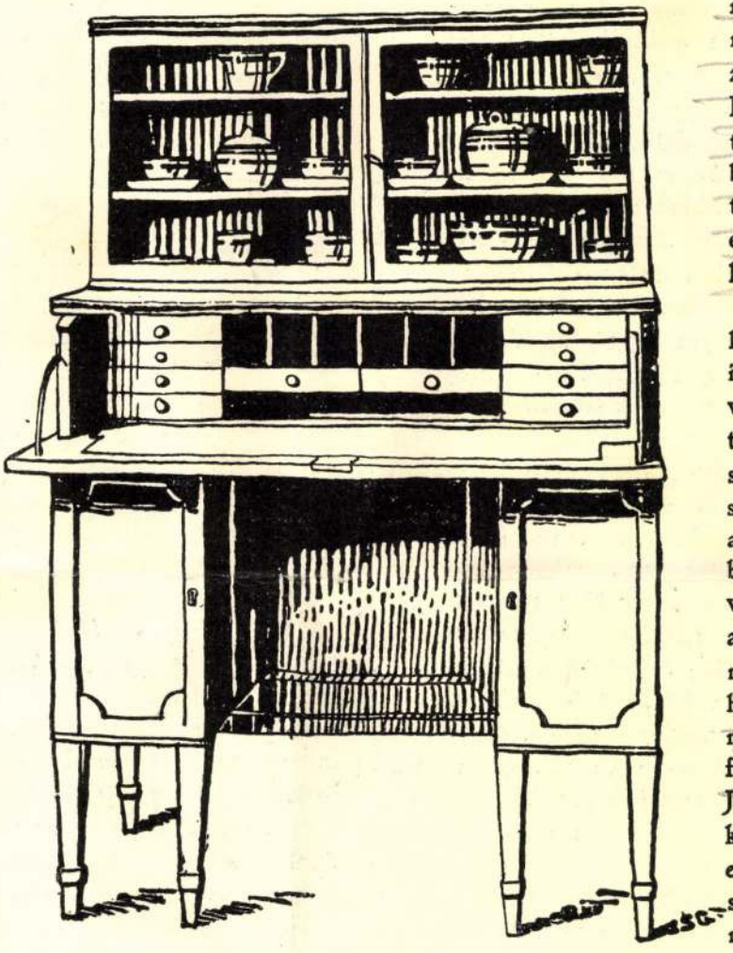

CHIPPENDALE TERVE UTÁN KÉSZÜLT ÍRÓSZEKRÉNY 1770. ANGOL BUTOR.

Aligha csalódunk, ha föltesszük, hogy a régi Pest ez emlékezetes műtárgya később a templom hátso épület - falában nyert állandó elhelyezést, legalább erre mutat a görög templom mögött elhúzódó utca máig is fennmaradt Galambutca elnevezése. Ami az alkotó művészt illeti, azt kétségkivül az akkortájt Pesten és Budán működő jelesebb szobrászok valamelyikében kell keresnünk. Ilyenek voltak Budán az Új-utcában Held, ugyanott a Kigyó-utcában Kurzweil, továbbá Weber. Pesten a külvárosi Hajós-utcában Salm s a Sebestyén-téren lakó Pauer, a Kristóf-szobor alkotója. Azonkivül Mahr vagy Majer Henrik és Frank Lőrinc akadémiai szobrászok, akikről tudjuk, hogy a görög templom építésénél, illetőleg díszitésénél szintén közreműködtek, mert Mahr özvegyének még férje halála után is tekintélyes követelése maradt Junggal, mint fővállalkozóval, szemben, Frank pedig a templom belsejében levő korinthusi oszlopsor elkészitését vállalta magára.

Frank sem készülhetett el idején munkájával, tekintve Jung tétovázó és kétszinű magatartását s azt, hogy a nagy nyomorban élő művésztől minden anyagi forrást megvont. Frank hat egész és nyolc fél oszlopfőre szerződött Junggal, amazokat 4 aranyával, ezeket 8 frtjával számitva. Hogy mily kevés keresetet biztositott ez a munka a nyomorgó művésznek, kitűnik abból, hogy saját számitása szerint napi 15 kr. tiszta keresetet tudott csak kimutatni az elvállalt ár mellett. De Jung még ezt sem akarta kifizetni, mindenféle kibúvóval élt, tagadta a megrendelést, majd az oszlopsor tiszta korinthusi jellegét vonta kétségbe. De a tanúkul felhivott szakértők Frank mellett bizonyitottak s munkáját művészi tekintetben kifogástalannak találták. Jungnak az össze-

117. *Sisak*, nehéz lovassági, magyaros szabású, rákfarkas nyakkal. (Négy darab).

118. *Alabárd*, vésett és maratott inda- és virágornamenttel díszített pengéje egyik felén koronás sas és 1694-es évszám, a másikon medaillonban „*Amore et timore*" felírás. I. József király magyar testőrségéé volt.

119. *Fokos-balta* kovászávárzatú csőre szerelve. Barna fanyelén vadászjeleneteket (futó nyúl, kutya, griff stb.) ábrázoló gazdag csontberakás. XVII. század vége.

120. *Fokos-csákány*, vésett és maratott virágdíszítéssel, kovás závárzatú csőre szerelve. Sötétbarna fanyelének alján indás csontberakás. XVII. század vége.

121. *Bárd* maratott pengével, fokán: „Anno 1710" felírással. Egyik felén az aranygyapjas rend nyakláncával körülvett spanyol királyi címer C III. monogrammal, a másikon sugárzó napba repülő sas barokk medaillonban, III. Károly „Patrum virtute" jelmondatával. Cápabőrrel borított sodrott fekete nyele ezüstburkolatban végződik, ennek mindkét felén beütött hitelesítő és F W mesterjegy van.

122. *Szablya* rozettákkal díszített szarumarkolattal, a lengyel karabeláknál szokásos gombbal, melyen bojtos piros-sárga tartózsinór húzódik keresztül. Vésett és öntöttdíszű rombuszalakú keresztvassal. Pengéje egyik felén III. Károly címere 1703-as évszámmal, másikon medaillonba foglalt sugárzó napba repülő sas, az uralkodó „Patrum virtute" jelmondatával. — III. Károly spanyol királyi minőségben tartott magyar testőrei viselték.

123. *Szablya* alúl kétélűre köszörült u. n. olvasós pengével. A szabályosan elosztott belecsiszolt kö-

rök t. i. a rózsafüzér szemeit képviselték. Keresztvasa egyenes pálcaidomú, kupakja hiányzik, hüvelye nincsen. A XVII—XVIII. század fordulójáról.

124. *Szablya*, alúl kiszélesedő sima pengével, lapos, felhajló, de a kupakot nem érintő hüvelygyűrűs kosárvassal. Fekete rovátkás bőrmarkolatán összesen három primitív rézrozetta. XVII. század vége.

125. *Szablya* rézkosárral és keresztvassal. Kiugrás nélküli pengéje alul kétélűre köszörült; mindkét felén vágtató huszáralak, felette *V(iva)t Hussard* felírás. — XVIII. század.

126. *Szablya*, három ezüstrozettával díszített rovátkás bőrmarkolattal, pesti hitelesítésű és J. P. bélyegű ezüstkosárral és kupakkal. Vércsatornás pengéjén rézzel kivért török felirat és díszítmények. — Hüvelye nincsen. XIX. század eleje.

127. *Szablya* stilizált virágokkal díszített ezüstözött rézmarkolattal és hüvellyel. Vércsatornás és alul kétélűre köszörült, kiugrás nélküli XVIII. századbeli pengéje mindkét felén ágaskodó lovasalak és *Vivat Carl VI.* felírás. XIX. század eleje.

128. *Szablya* ezüstmarkolattal és veretekkel, fekete bőrhüvelyben. Keresztvasa medaillonján kiemelkedő leopárdfej. Markolatlánca hiányzik. Többszörösen beütött pesti ezüstbélyege van, J. P. mesterjeggyel. XIX. század eleje.

129. *Vadászpuska* hosszú, vésett, maratott és damaszkolt török csővel, kovás závárzatát kivéve, mely „*Jung a Bösing*" (Bazin) felírást visel, összes veretei sárgarézből valók. Nyakán üres mezejű barokk címerpajzs. XVIII. század.

Bécsi gyűjt.

Jung, A. L.
festő

l.

Csat-Frey Őst Kunst
XXIV. k

99. l

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
VEGYES MŰVEK.
148

Pflugk-Harttung, Julius. Iter Italicum
Stuttgart, 1883. I-II. Bol.

Vár. 2 drb.

Cristof Jung porcelángyári mázoló

1772 ben Batthyány Tivadar gróf Bécsben porcelángyárat alapít. Jung Claudius Mayer nevű sógorával és ennek két öccsével építik a kemencét. 232 old.

Mihalik Sándor: Adalékok a régi magyar művészi kerámiagyártás történetéhez. 225.o.

Folia Archaeologica. XVI.1964. Képzőmüv.Alap Kiadóváll. Bpest

MDK

Jung Emanuel

P: Unrein Jánostól Drahos Istvánig.
A Bélyeggyüjtő, 1937, 125-127 l.

Jung Ervinet.

A Magyar Nemzeti Bank képzőművészeti csoportjának kiállításán fotóművével szerepelt.

Forint, Magyar Nemzeti Bank dolg. lapja, 1957. Jún. 1.

Patak Jenő

Táblakép.

u

"Szabúi temlom". Jung C./Bécs/ müve a

Müegylet sorsolási kiállitásána.

Fővárosi Lapok 1864.I.IV.1.332.old.

Patak Jenő

Jung C./Bécs 19.sz./müve a Müegylet sorsolási kiállitásán.

Fővárosi Lapok 1864.I.IV.1.332.old.

Jung Antal
épitész
Pestről, 1866-ban 21 éves

lásd
Fleischer Bées. 55. l.

T. 4190.

cjuk a bástyákkal megerősitett vá-
térben a Wagus Fluviuson három csol-
k közt pedig egyes templomok lát-

delle

5.6 : 20.2 cm.

JUNG ALBERT, vésnök

A racionalizalas időszaka, 14?1-14?9.-Ebben az időközben az iratokban Preusser Christian, majd Göbel Tamás és JUNG ALBERT/Jung Péter kormóci és budai volt kamaragrófia/nevével találkozunk Nagybányan. Ezek azonban a polgarság megbizottai. A nagybányai démarverés eléggé gyengének és szórványosnak látszik. -32. old kép. 51. old

MOHL ARTUR: Hunyadi Mátyás birodalmának ezüstpénzei 1458-1490.

A Magy. Éremkedvelők Egy. kiadványa, 2. csop. 8. sz. Bp. 1972

JUNG ALBERT, vésnök

1479-1485.-NAGYBÁNYA,DENÁR.-147.szám.-C 233A-11.-ver dejegye:n -x x Elöl pajzsban a magy.sávok,a kettőskereszt,a dalmát párducfők,a besztercei oroszlán,középen szívpajzsban a Hunyadi-holló a györövel.Körben:Moneta Hungarie.-Hátúl a koronás Madonna,kétoldalt a verdejegy Körül Patrona Ungare.-.-33old. kép. 51.old.fekete repr

KOHL ARTUR: Hunyadi Mátyás birodalmának ezüstpénzei 1458-1490.

A Magy.Éremkedvegyűjtők Egy.kiadványa, 2.csop. 8.sz. Bp. 1972

JUNG ALBERT, vésnok

11479-85,NAGYBANYA,DÉNÁR.-147.szám.-C 233A-11.Verdejegy
MNxxx-Elöl apajzsban a magy.sávok,a kettőskereszt,a dalmát párducfők,a besztercei oroszlán,középen szivpajzsban aHunyadi-holló a gyuruvel.Körben:Moneta Hungaria.-Hátul a koronás Madonna,jobbján a gyermek.Kétoldalt a verdejegy.Körben:Patrona Ungara.-33.old. Kép. 51.old

POHL ARTUR: Hunyadi Mátyás birodalmának ezüstpénzei 1458-1490.

A Magy.Éremgyüjtők Egy.kiadványa. 2.csop. 8.sz.
Bp. 1972

JUNG ALBERT, vésnök

1471-1479.-A nagybányaiaknak tudomásul kellett venniök a dénárveresnél, hogy a Madonnát koronásan kell ábrázolniok. Ezt a feladatot egyszerűbben,, kevésbé művészien oldották meg, mint a jobban felszerelt kormoczbányaiak. A Madonnát meghagyták eddigi tartásában/a C 235A-éban/ a gyermekkel jobbkarjan és csak a fejkendőt pótolták koronával. Így készült a C 233A. két kollektiv jegyés egy egyéni jegy JUNG-é/n.^ /. 33.old.Kép. 51.old

POHL ARTUR: Hunyadi Mátyás birodalmának ezüstpénzei 1458-1490.

A Magy.Éremgyüjtők Egy.kiadványa, 2.csop. 8.sz. Bp. 1972

JUNG ALBERT, vésnök

Az újjászervezés 1480-85.-A király Szebenből Nagybány nyára rendelte FÉLEGYHÁZI JÁNOST/Johannes Forintwerew-t/,JUNG ALBERT-et,és az 1483 óta feltunt ZOLD ISTVÁN-t akik élénk,kiadós arany-forint verésbe fogtak,amelyhez a megnövekedet t aranytermelés adott lehetőséget.A gazdaságilag megerősödött polgárság így jobban kivehette részét a dénár verésből is és a királyi rendelkezés szerint a Madonnát koronásan kellett ábrázolniok.-33.old.
Kép. 51.old

POHL ARTUR: Hunyadi Matyas birodalmának ezüstpénzei 1458-1490.

A Magy.Eremgyüjtök Egy.kiadvanya, 2.csop. 8.sz.
Bp. 1972

Jung András

„Esztergomi tárlat – 1972" c. kiállítás ápr. 29.-én nyílt meg, melyen intarziái szerepelnek.

-góg-: Esztergomi tárlat – 1972

Dalgozók Lapja, Tatabánya, 1972. máj. 3.

Jung Artal

fővárosi építész, a
terézvárosi iskolasszék
gondnoka meghalt
Budapesten –
Vas. Ujs. 1886. 358. l.

VASÁRNAP **24** Kat. F. Mária Prot. Gellért	104.– 7.– N. k. 5 ó. 48 p. N. ny. 17 ó. 56 p.
HÉTFŐ **25** Kat. Gellért vt. Prot. Kleofás	4.–
KEDD **26** Kat. Cipr. Juszt. Prot. Jusztina	6.–
SZERDA **27** Kat. Kozm. D. Prot. Adalbert	4.–
CSÜTÖRTÖK **28** Kat. Vencel kir. Prot. Vencel	6.– Izr. 15. Szukkoth 1. n.
PÉNTEK **29** Kat. Mihály főa. Prot. Mihály	4.– Izr. 16. Szukkoth 2. n.
SZOMBAT **30** Kat. Jeromos Prot. Jeromos	6.– 141.– ✓ fartozás 2.62 Izr. 17. Sabbath

39. hét 1939 IX. HÓ SZEPTEMBER 30 nap

nil va befőzés 6.38 ✓ 150.00

Jung

épitőmester 1773-ban Miskolcon dolgozott.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem 1969-70. Budapest 1972

3428

JUNG, kőmüves

Miskolcon 1770-ben egy Jung nevü kőmüvest emlit a városi jegyzőkönyv. 34.old.

MARJALAKI KISS LAJOS: Ujabb adatok Miskolc 18.századi épitkezéseihez 38.old.

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1955. dec. Miskolc

Jung Ágoston

bécsi építész terverte a Magyar Szapjúfonó és nővőgyár II. n. telepét, mely az I. vil. háború alatt, eredetileg repülőgépgyárnak épült.

Császár László: Kirai vasszerkezetü ipari épületek a magyar historizmus idején. - Éptud. 197o. /II./ 1-2.sz. 269-294.l.

284.l.

50

MDK

Jung Alajos aranyozó

Kitüntetése:
Bpest, 1896-ban jó munkaért elism.oklevelet.

Cikk: A magyar iparművészek törzskönyve.

Magyar Iparművészet, 1903. 153.l.

MDK

Jung Alajos
1896. elism. oklevél

Az Iparm.Társ. kiállitásainak kitüntetettjei.
M.I. 1903. 153.l.

Jung
fegyverkovács
Bazinban
Vadászpuska, sarga-
rez veretekkel
XVIII. sz.

MNM Fegyvertár
263. leltsz.

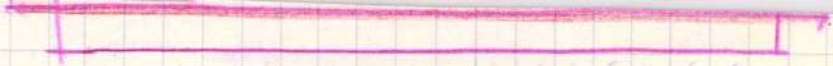

$140 \times 2 \cdot 10$

Jung

l.

Bild Erdmuv

119. l.

XLII

MDK

Jung

Kerámikus??

~~Batthyány~~ Batthyány /Tibor/ bécsi porcelánpörében szerepel. A kincstári manufakturából lopott masszával akarta Batthyányt porcelánhoz juttatni. Az akták a lopást nem szellőztetik.

Tasnádiné Marik Klára: A XIX. századi magyar kerámika ~~rámia~~ néhány problémája.
Ip.müv.Muz.Évk. III.-IV. 1960. 179-193.l.
187.l.

HDK

Jung, magyar fegyverkovács
Bazinban

dr. Kalmar János körlete: Magyar fegyver-
kovácsok neve.

Herzlichen Dank für Ihre Karte.
Herzlichst Ihre

Jung épitész M.D.K.

emlitve:

Zádor A: Some problems of the development of classicism in architecture. Acta Historiae Artium. 1959 VI. 159.

Jungfer Gyula

JUNGFER GYULA †. A magyar művészi ipar egyik igazi, vérbeli mesterét vesztette el. Jungfer Gyula, a magyar vasművesség klasszikus képviselője, november hó 26-án költözött el az élők sorából. A vas művészi megdolgozását, amely tradíció volt a családjában, ő olyan magas fokra emelte, amelyhez foghatót messze földön alig lehetett találni. A megboldogult ipari életünknek általánosan tisztelt és szeretett alakja volt, aki egész életét, minden gondolatát és akaratát művészete ápolásának és fejlesztésének szentelte s így nevével együtt a magyar vasművesség hírét is világszerte ismertté tette. Halála, amelyet hosszas betegeskedés előzött meg, széles körben keltett mély részvétet. Temetésén szaktársai, tisztelői, köztük közéletünk sok kitünősége, nagy számmal jelentek meg.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat, amelynek az elhúnyt régebben választmányi tagja volt, a gyászoló családhoz meleghangú részvétiratot intézett.

Magyar Iparművészet
1908. 343. l.

Jungfer Gyula

Jungfer Gyula, a lakatos-iparnak művészi irányban való fejlesztése által hazánkban jeles nevet és általános elismerést vívott ki magának. A kiállítás idejéből bizonyára mindenki emlékezik művészi készítményeire, melyek iskolát alapítottak ez iparágban. Elnöke a lakatos-ipartestületnek, beltagja a kamarának és az országos ipartanácsnak.

Jungfer Gyula.

Vas. Ujs., 1893. 430, 432. l.
(Az Országos Iparegyesület
igazgatósága, arcképpel)

JUNGFER *Gyula*, műlakatos, * Budapest 1841 jan. 11., † u. o. 1908 nov. 26. Bécsben tanulta a lakatos-mesterséget s azután tíz évig mint lakatossegéd működött Német- és Franciaországban. 1865. hazajött s Budapesten megalapította utóbb nagy hírnévre vergődött lakatosműhelyét. Különösen művészi kovácsoltvasmunkái úgy a hazai, mint a külföldi kiállításokon sok kitüntetésben részesültek.

Gy. I. 5161

Pg. 19.

= festő.

Otól.

ua.

átható

ul és balra fordul. Kezeivel ~~Teirdem~~ (azot

ömek Jezus ~~áll kis kezeivel~~ tartja. Teje

lebeg. ~~Tejéről~~ (fátyol omlik, Vállaira)

ának bő nyja a felső karokon le van hort-

alástja Teirdeit fedi. Jezus mesztelen. A

videk folyóval ~~[illegible]~~ és városokkal. A

ső partjan, ~~[illegible]~~ a kis házikó mögött, lapos

s torony emelkedik.

ászon, méretei 39:30.5 cm.

rker János Lápló ajándéka.

Jungfer Gyula

butorterverés

1906 – 8.

Éimisk 1930.84.l

752. *Kossuth Lajos.*

Derékon alólig látható
a hajlított faszék karfáján
bajusza, szemöldöke és le
sötétbarna, szeme kék. Ing
szűkre fogott ujjainak kéz
egyszeresen kötötte át,
hasított ujjú.

Vászon, méretei 71 : 57·
70 K. — Vétetett a gr. K
A megszerzésére vonatkozó
lelt. sznál. — Átvétetett 1895
jegyzék XXIV. — Az átvétel
8-iki 14895 sz. leirat (159–96

Jungfer Gyula

műverzi becsű Kovács

vasmunkák

irod

Csáfarm. 566. l.

széküresedés (sedisvacantia) idején vezető szerepe van az egyházi ügyek intézésében.

Camillus, l. *Furiusok.*

Camões, (Kamongsz) *Luiz de* (* 1524 Lisboa v. Coimbra, † 1580). A portugálok nemzeti költője. Mint kegyvesztett udvari költő katonának állott s részt vett az afrikai hadjáratban, hol félszeme világát vesztette. Az indiai hadjárat tizenhét évre vetette távol hazájától, hova koldusszegényen tért meg. Koporsó és szemfedő nélkül temették el, senki sem tudja hova. Mint lirikus is elsőrendű, világirodalmi dicsőséget azonban *Os Lusiadas* (A lusiadok v. Lusiada) c. nemzeti eposzának köszönheti (1572), melyben a földfedező Vasco de Gama személyén keresztül a világjáró portugál nép dicsőséget zengi. A gyönyörű hőskölteményt *Greguss* Gyula fordításában magyarul is megjelent. — C. a hőse Kemény Zsigmond *Élet és ábránd* c. regényének.

Camorra. Hihetőleg spanyol eredetű titkos társaság, mely Nápolyban az igazságtalanul elítélteket védelmezte a Napoleon és a Bourbon önkényuralom idején. Tagjai később önző célokból erőszakosságoktól sem riadtak vissza s mivel II. Ferenc nem türte őket, Garibaldi pártjára állottak. 1901-ben buktak meg végleges a választásokon.

Campagna (-panya), **di Roma.** A régi Latium, mely a pontini mocsarakban fut ki a tengerre. A Tiber melléktolyói a tufával borított síkságot dombvidékké erodálták. Ilyen Róma híres hét halma. Az ókorban sűrű [illegible] c. a [illegible]

sik pedig az, mely az arcél két legkiállóbb pontjától, a homlokon a terhelytől (glabella) a két középső felső metszőfog alsó érintkezési pontjáig húzható. Nagysága emberen 70—82°, állatokon az arckoponya megnyultsága miatt sokkal kisebb. Jelentőséget régen erősen túlbecsültek.

Campoamor, *Ramón de* (1817—1901). A XIX. sz. legnépszerűbb spanyol költője. *Doloras* című, keserű humorral és nagy életbölcseséggel írt epigrammaszerű költeményeivel külön műfajt teremtett, melynek enyhébb változatait *Humoradas* címen gyűjtötte össze.

Campoformiói béke. Franciaorsz. és Ausztria között jött létre 1797 okt. 17., 18., a Leobenben (ápr. 18.) történt előzetes megállapodások alapján.

Campo-Santo (olasz = temető). Leghíresebb a pisai, mely a XIII. sz. művészetének gazdag tárát nyújtja.

Campus Martius (Marsmező). Rómában a Capitoliumtól É.-ra, a serviusi falon túl, a Tiberis mellett fekvő terület, amelynek déli részen a Comitia centuriatát tartották, míg az északi gyakorló- és játszóterül szolgált. Később itt pompás középületek emelkedtek, pl. a Pantheon.

Campuccini (-csini), *Vincenzo* (1771—1844). Nápolyi festő, a Mengs és David által alapított klasszicisztikus iskola egyik főképviselője Olaszországban.

Canaille (fr. kánájj), csőcselék, gazember.

Jungfer Gula

mutatatus

életrajzat lásd ha kell

Gellér Mór: A magyar

ipar úttörői. Bpest

1887. 85. l.

Jungfer Gyula

A francia becsületrend lovagkeresztjét kapta a párisi kiáll. alkalmár-ból.

Magyar Iparmüvészet

1901. 230. l.

5

ágyás képével, két oldalt pajzsával/.
hot: Magyarország és Erdély képekben,

el Harmann után Rauh J.- Jancsó Imre
.Muz.ltsz. 2810.-

a régi fürdőházzal. Hangjegycimlap.
r Ede, 1864.- Magy.Bibl. Szemle T.3.4.1771.
itképek.
49. - Lith. V. Grimm. - jobbra alól
rkában: "zu Seite 79". -

zése előtt - Pest-Ofen vor Vertreibung

felállitandó lánczhiddal - Pest-Ofen

Jungfer Spula

Vasmüves
+ 1908. nov. 26.

Erdd

M. Iparmüvészet
1908. 343. l.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

azaz: ..... Koron

mely összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190.... évi ....

Jungfer Gyula

Munczarnok
1908. egyházmin. kiáll.
44 l. 45 l. 46, 47
48–50. l.

számos munk
kiállítva, köste

Olyanok, melyeket
fel lehet sorolni.
1900.-ban a kiváltj is
meglátogatta mintegyét
erről fenszegek kiállítva

Schwáb Vilmos:

Mellig, szemkőt. Rövid h
kék s arcza s bajusza lebere
van körve, kék mellénye szét
balra: „Laccatari F. 837" o

Olajfestés vászonra, m
Festette: Laccataris
Brunszvik Terézia g

M. Kept. 128.

ismerteti, Hevesi Lajos a bécsi művészi életből mond el egyetmást, s ezzel befejeződik a nagyobb cikkelyek változatos sorozata, melyeknek címeit, a szerzők megnevezésével, vörös színnel nyomott lapidáris betükkel olvashatjuk a vonatkozó szöveg fölött. A nagyobb lélegzetű cikkelyeket a kisebb közlések egész raja követi. Helyes érzékkel és számítással vették tudomásúl odaát, hogy a folyóiratoknak a nagy közönség zömének soraiban legnagyobb vonzó ereje a művészi apróságok, az érdekesen, szellemes rövidséggel elbeszélt művészet-történeti adalékok, anekdoták, adatok, vagy tájékoztató, irányító apróságokban rejlik, épen ezért bőségesen gondoskodtak arról, hogy a folyóirat ilyenekben ne szűkölködjék. Ezek között ott találunk egy ismertetést Zumbuschnak Billroth-szobráról, egy szerfölött érdekes cikkelyt Alphonse Mucháról, a Párisban élő geniális plakátrajzolóról s egy cikket Max Slevogtról. A füzet többi részében az iparművészeti állami feladatokról Ausztriában, a reichenbergi iparművészeti múzeumról, Läuger karlsruhei tanár műfazekasságáról, a bécsi téli tárlatról, a bécsi iparművészeti múzeum keramikai gyűjteményéről, az ujonnan megszerzett lüneburgi szőlőfürt-alakú ezüst serlegről, egy XVII. századból való kovácsolt vas sírbolt-rácsozatról s egy ugyanezen századból való filigrán diszítésű ezüst képkeretről szóló kisebb közléseket találunk. A gazdag tartalom mellett kiváló a külső kiállítás is. A papír kitűnő minőségű, a nyomás nagy, világos latin betűs s a füzetben szélről mindenütt annyi hely van hagyva, hogy esetleges marginális jegyzetekre is alkalmas lehet. A főbb cikkelyek initiáléiül egy, a bécsi iparművészeti múzeum tulajdonában lévő s Nürnbergben 1489-ben nyomott incunabulum kezdőbetűi szolgálnak, ugyanazok, amelyeket Wallance „The Art of William Morris“ című pompás munkájában is felhasznált.

A folyóirat, melyet egy műlap és sok kisebb-nagyobb jól sikerült illusztráció gazdagít, havonként jelenik meg; egy évfolyama 12 füzetből áll s előfizetési ára (póstai szétküldés nélkül) 12 frt.

Mihalik J.

*

Decorative Kunst. Zeitschrift für angewandte Kunst. 1897. december és 1898. januári füzet. — Első helyen Georges Lemmen, a kitünő belga művész, Moderne Teppiche című cikkében a szőnyegmintázat helyes irányairól értekezik. A nemes ízlés e két főposztulatumából indúl ki: 1. Az alak, mérték, anyag és szín lehetőleg megfeleljen a műipari tárgy rendeltetésének;

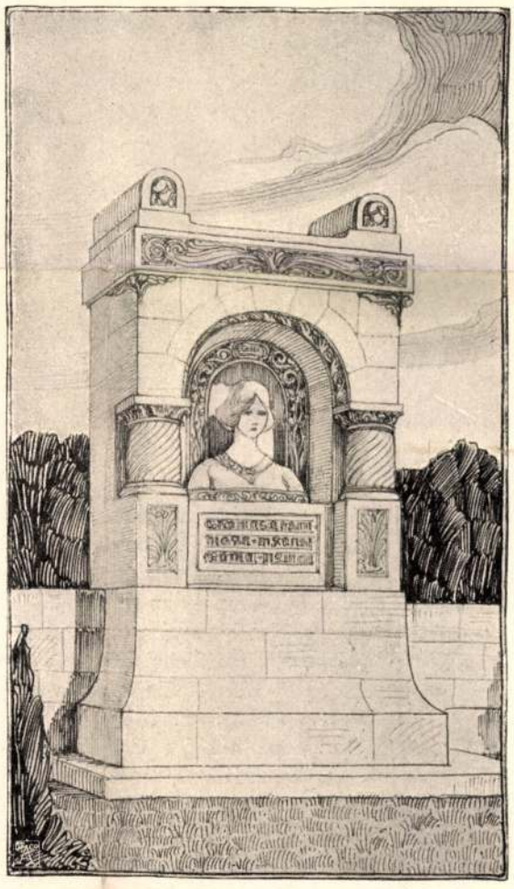

A „Decorative Kunst“-ból. Schuhmacher F.

2. a dekorációnak nem szabad a gyakorlati cél rovására terjeszkednie. Ez elvekből kifolyólag pálcát tör a műipar terén oly

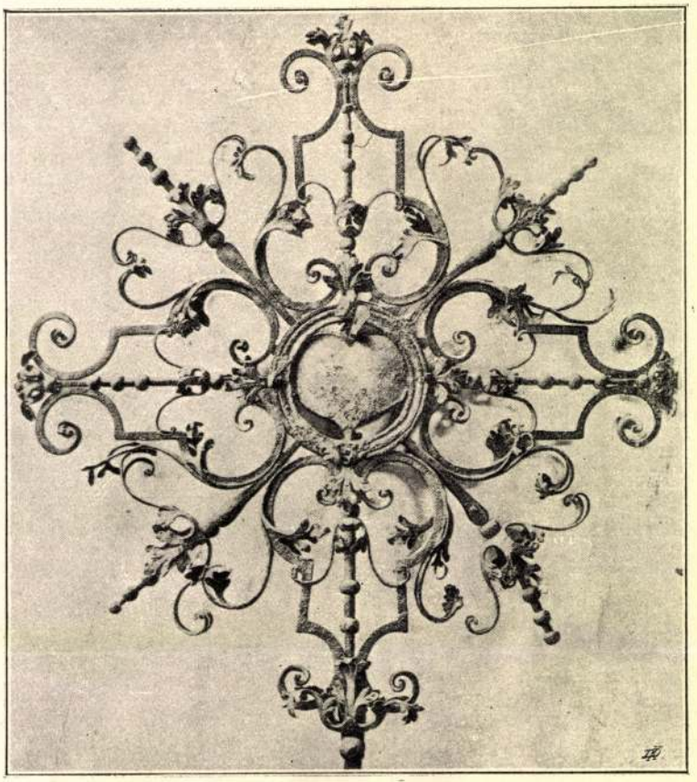

A „Mintalapok"-ból. Jungfer Gy.

romboló hatású imitáció ellen, mely talán a hazugságnak az emberi természet mélyében szunnyadó ösztönével kapcsolatos. „Ha valami új, csodálatos tulajdonságú anyagot sikerülne feltalálnunk, az iparosok körében ennek hallatára bizonyára csak ez egy kérdést idézné fel: „Mit lehet vele legjobban imitálni?" A szőnyegminták terén is sokat vétettek e tekintetben. Még jeles művészek is, mint pl. a belga Coppens, oly szőnyegeket komponáltak, melyeken árnyék, felárnyék és perspektiva volt, tehát voltaképen festmény-imitációk. A természetből vehető ugyan itt is a motivum, de csak dekorativ átalakításban használható. Lemmennek, Brangwynnak számos gyönyörű szőnyegének reprodukciója kiséri a cikket. Lemmennek pályájával és művészi sikereivel foglalkozik a következő cikk, melyet Destrée írt: Die Schmuckkünstler Belgiens: Georges Lemmen cím alatt. — Bierbaum Künstlerische Vorsatzpapiere című cikkének keretében nagyon szép mintákat látunk, nagy részt ugyancsak Lemmen művészi fantáziájának termékeit. Bierbaum a megfelelő dekorációjú papirok kiválasztására szolgál jó tanácsokkal, melyeket könyvkötőmestereink is érdeklődéssel olvashatnak. — A januári füzetben C. Nyrop a kopenhágai királyi porcellángyárról értekezik. A cikk bevezetésében rövid visszatekintést vet a dán műipar fejlődésére. A század eleje óta a dán iparművészet teljesen antikizáló irányban mozgott. Julius Lessing az 1878. évi párisi világkiállítás alkalmával még így nyilatkozik: A hellen stíl korlátlanúl uralkodik Kopenhágában. Lessing ez irányt Thorwaldsen hatásának tulajdonítja, pedig már régibb. Nagy meglepetést okozott tehát a kopenhágai „királyi gyár" irányváltoztatása, mely az 1888-ik évi kiállításon volt észlelhető. A következő évben Párisban nagy sikert ért el a gyár, a mely tudvalevőleg már csak címében királyi, különben magánvállalat. A Sèvresi múzeum igazgatója, Garnier is a legnagyobb méltánylással nyilatkozott termékeiről. Mélységes és lágy alsó-glazurá-

Magyar Iparművészet
1897/98.

EREDETI NÉMETALFÖLDI
TÖGYFASZEKRÉNY.
XVII. SZÁZAD.

RÁCSOK A TEMPLOM AJTAJÁBAN ÉS ABLAKÁN.

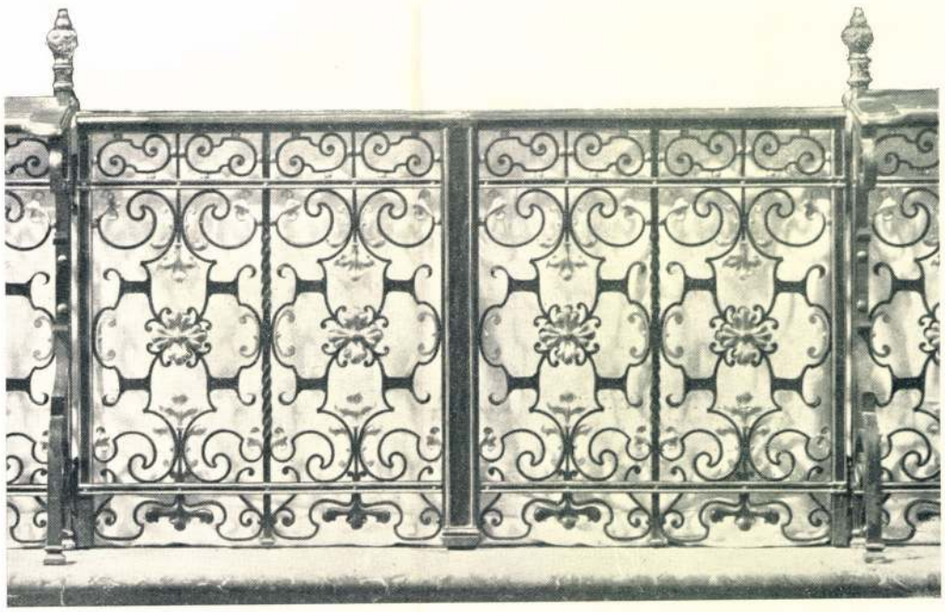

ARANYOZOTT VASRÁCS A TEMPLOM SZENTÉLYÉBEN. KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

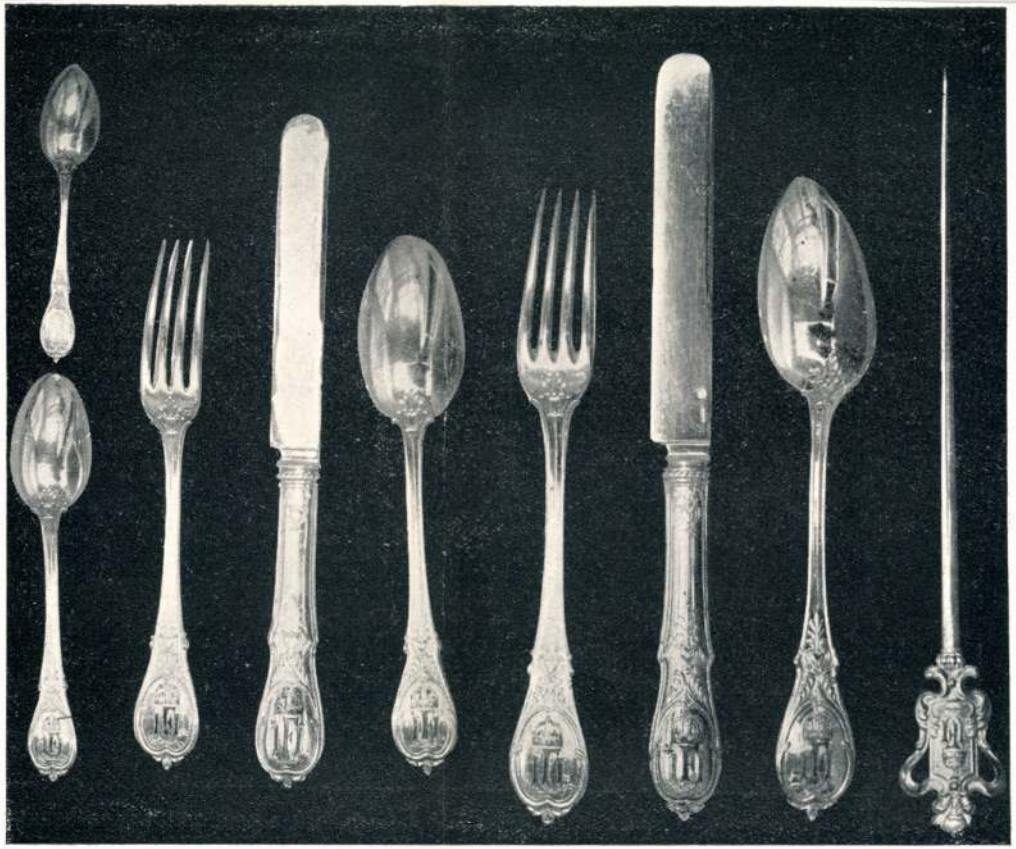

EZÜST EVŐESZKÖZ. KÉSZÍTETTE BACHRUCH A.

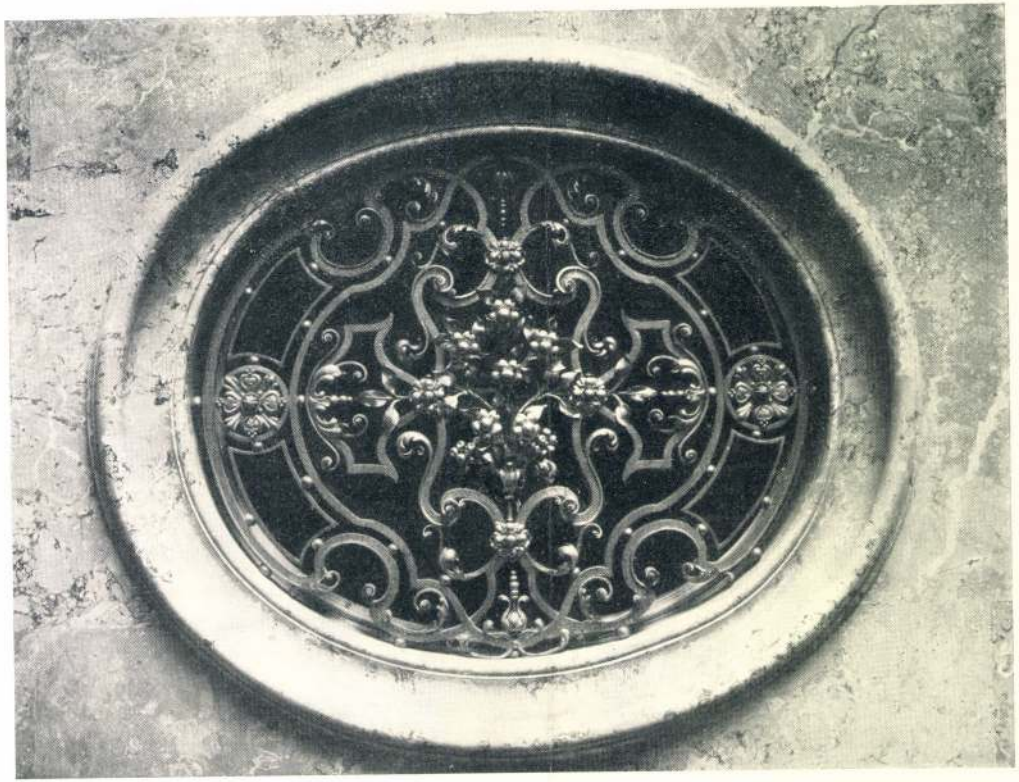

ABLAKSZEM
A LÉPCSŐHÁZBAN.

A KOVÁCSOLT VASRÉSZEKET
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

A Királyi palota felnőtlése
Magyar Iparművészet 1903. évf.

Jungfer Gyula

A király a tekhnologiai iparmuzeumban. Ő felsége e hó 7-én délelőtt meglátogatta a tekhnologiai iparmuzeumot, hol Trefort Ágoston miniszter, Szalay Imre osztálytanácsos, Hegedüs Károly főigazgató, Taborsky Ottó igazgató, stb. fogadták. Ő felsége élénk érdeklődéssel szemlélte a gyüjteményeket és a működésben levő gépeket. Tetszéssel nyilatkozott Jungfer Gyula műlakatos tárgyairól, kit megszólitván, kérdé, hogy ő rajzolja-e a mintákat? mire Jungfer megjegyzé, hogy azok műhelyében készülnek. A segédek által készitett rajzok tárgyában több kérdést intézett Hegedüs főigazgatóhoz. Az előadási terem megtekintésénél Trefort Ágoston miniszter megjegyzé ő felségének, hogy e helyiség csak ideiglenes, minthogy a muzeum számára uj épület fog emeltetni. Az uralkodó háromnegyed óráig időzött az intézetben s az időközben összegyült nagyszámu közönség lelkes éljenzése között távozott.

Vas. Lap. 1885. 33. l.

DIE GRIECHISCHE

5. LIEFER

MIT 500 TAFELN UND TE

PAUL ARETZ VERLAG / DR

volt, pályája, melyet úgyszólván első fordulóján szakított félbe a halál, egyike volt a maga kora legfényesebbnek igérkező pályáinak. Született humorista volt, humora abból a fajtából való, a melyet legnagyobb iróinknál, Aranynál, Jókainál, Mikszáthnál csodálunk s a mely a magyar irodalomnak legsajátosabb jellemvonásai közé tartozik. Beöthy Lászlónak nem volt ideje teljesen kifejlődni, az akkori viszonyok nem kedveztek a koraérésnek s ő 31 éves korában halt meg. Művei mégis egy nagyrahivatott tehetség körvonalait mutatják s legnagyobb és kétségkívül legkitűnőbb munkája, a *Goldbach et comp. füszerkereskedése a kék macskához* annak idején országra szóló sikert aratott. Ezt vették fel a *Magyar Regényirók*-ba s a közönség láthatja belőle, hogy mily friss maradt a humora ma is. — *Herczeg* Ferencznek első regényét, *Fenn és lenn* czíműt adja mostani sorozatában a vállalat, azt a művet, melylyel Herczeg annak idején első jelentékenyebb sikerét aratta. A három regény az ismert elegáns, magát olvastató kiállításban jelent meg; Nagy Ignácz regényét az eredeti 1844-iki kiadás rajzaival adták ki, Beöthy Lászlóéhoz *Homicskó* Athanász, Herczegéhez *Mühlbeck* Károly készített csinos rajzokat. Az egyes írók arczképeit *R. Hirsch* Nelly rajzolta.

Új versek. *Ady* Endre régebbi, mintegy három évvel ezelőtt megjelent verses könyve most második kiadásban látott napvilágot. Ez az a könyv, a melylyel Ady benyomúlt az irodalmi diskusszió körébe, mint a mai irodalom egyik legérdekesebb tagja s olyan heves viták központja, a milyeneket ez a mai nemzedék még nem látott. A vita azóta sem szűnt meg, a hullámok még zajlanak s ellenfelek, barátok minduntalan visszanyúlnak az *Uj dalok* könyvéhez. Az új kiadás most jókor jön, mert a kinek az első kiadás nem volt meg, semmi módon nem juthatott hozzá, pedig szüksége van rá mindenkinek, a ki Ady egyéniségét s költői munkájának természetét meg akarja ismerni. Változás az új kiadásban csak a kiállítása, tartalma ugyanaz maradt, megvan benne *Nagy* Sándornak a versekre magukra is jellemző czímképe is.

Élet ő Felsége. *Miklós* Jutka nevével nem most, verses könyve czímlapján találkozunk először; régebb idő óta láttuk itt-ott egy-két versét, a melyek némi bizalmat keltettek irodalmi jövője iránt. Könyve — ezt mindjárt az elején meg kell vallanunk, — ezt a bizalmat nem erősíti meg. Miklós Jutka a mint a versíró pályán előbbre haladt, szellemi közelségbe jutott egy másik költővel és ebben a közelségben elvesztette, reméljük csak egy időre, a saját egyéniségét. A könyvében levő versek túlnyomó része kölcsönkért hangon, kölcsönkért formákkal, kölcsönkért symbolumokban van írva. A legszebb visszhang sem éri el a közepes eredeti hang szépségét s a legfinomabb egyéni sajátságok utánzói kézen türhetetlen modorossággá válnak. Néha, mint a karszti patak a mészkősziklák alól, kibukkan a sok magára vett pipere alól Miklós Jutka saját egyénisége s akkor látjuk, hogy szívének van dobogása, arcza ki tud pirulni, szeme el tud borulni az érzéstől s ép ezért nem teszünk le a reményről, hogy ezt a mostani járványos betegségét ki fogja heverni s akkor megtudjuk, milyenek az ő saját versei.

Ész és szív. *Szitnyai* Elek nálunk jóformán egymaga műveli a gyakorlati filozófiát, a mely nem marad meg a tudományos érdeklődés szűkebb köreiben, hanem az élettel való kapcsolatokat keresi s az életet igyekszik filozofiai eszmékkel megtermékenyíteni. Pedig erre nagy szükségünk volna, mert egész szellemi életünkön ugyancsak meglátszik a filozofiai elemek hiánya. S hogy az efféle munkának közönsége is találkozik, mutatja az, hogy *Szitnyai Ész és szív* czímű könyve most már második kiadásban jelent meg. Egy okos, sokat tanult, egyensúlyozott gondolkodású embernek elmélkedései vannak benne a test és az érzelem és gondolatvilág kapcsolatairól, a jó emberről, az erkölcsi világrendről s egy sereg más hasonló dologról. Nincsenek ez elmélkedésekben nagy, forradalmi gondolatok, de van nagyon sok józan, az élet dolgaiban tájékoztató tanulság, szóval olyan dolog, a miért minden művelt ember haszonnal olvashatja.

Népszerű előadások a chemiai technologia köréből. A Természettudományi Társulat kiadásában, a tagsági illetményül szolgáló kiadványok közt jelent meg most *Wichelhaus* német kémikus föntebbi czímű könyve magyar fordításban. A nagy terjedelmű, számos illusztrácziával ellátott könyv azokat az ismereteket nyujtja, a melyeket a kémiai technologia, vagyis a nyers anyagok ipari feldolgozásának módjaira vonatkozólag tudni minden művelt embernek hasznára válik. A könyvnek azonban a kezdő szakember is nagy hasznát veheti, nem különben jogászok, a kiknek sokszor fontos kémiai technologiai kérdésekben kell védelmet nyujtani és itélkezni. Manapság a kémiai ipar a legnevezetesebb és legnagyobb jövőjű iparágak közé tartozik s ezért ez a bő tartalmú, tanulságos könyv, melyet *Pfeiffer* Ignácz fordított magyarra s *Wartha* Vincze nézett át, nagyon jó szolgálatokat tehet.

Uj könyvek:

Faust. Tragédia. Irta *Goethe.* Fordította *Palágyi* Lajos. Budapest, Toldi Lajos könyvkereskedése; ára 3 korona.

Magyar Regényirók. Új öt kötetes sorozat. Budapest, Franklin-Társulat. Az egész 60 kötetes vállalat ára diszes vászonkötésben 300 korona.

Új versek. Irta *Ady* Endre. Második kiadás. Budapest, Pallas részvénytársaság; ára 4 korona.

Élet ő felsége. Versek, irta *Miklós* Jutka. Nagyvárad; ára három korona.

Ész és szív. Értekezések a lélektan, ethika, neveléstan és életbölcselet köréből. Irta *Szitnyai* Elek. Második átdolgozott kiadás. Budapest, Franklin-Társulat; ára 6·20 korona.

Népszerü előadások a chemiai technologia köréből. Irta dr. *Wichelhaus* H., fordította Pfeiffer Ignácz. 192 rajzzal. Budapest, Természettudományi Társulat kiadása.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Farkas József királyi tanácsos, a budapesti ref. theologiai akadémiának 1860 óta tanára, egyházkerületi tanácsbiró, presbiter, egyháztanácsi jegyző, 76 éves korában Budapesten. — Derghi és Karcsai Somogyi Károly m. kir. keresk. miniszteri posta- és távirdai számvizsgáló, 63 éves korában Budapesten. — Bányai Vékony Ferencz nyug. főszolgabiró, kir. tanácsos, 60 éves korában Désen. — Varjasi Sebe Alajos nyug. kir. törvényszéki biró, 66 éves korában Diósgyőrön. — Ledvinka Ferencz, a Franklin-Társulat betüöntődéjének vezetője, 63 éves korában Budapesten. — Zierotin Elöd gróf, árvamegye törvényhatósági bizottsági tagja, 61 éves korában árvanagyfalusi kastélyában. — Törei Tóth Lajos ügyvéd, nyug. vármegyei főügyész, 89 éves korában Budapesten. — Ambrus Elek posta- és táviró-felügyelő 51 éves korában, Veszprémben. — Rökk Gyula kuriai biró, az ág. ev. egyház felügyelője, 64 éves korában Pécsett. — Pap János dr. ügyvéd, 44 éves korában Kolozsváron. — Bohemusz Károly nyug. tanító, az arany-érdemkereszt tulajdonosa, 79 éves korában Kassán. — Idősb hosszufalvi Hosszufalussy Dezső ügyvéd, az egri járás volt főszolgabirája, 71 éves korában Mezőkövesden. — Grosser Lajos, Béreg község volt jegyzője, törvényhatósági bizottsági tag, 55 éves korában Béreg községben. — Morvay Ignácz református tanító, 52 éves korában Kiskunlaczházán. — Jungfer Gyula gyáros, kiváló magyar iparos, Budapesten. A megboldogult tevékeny részt vett az iparosmozgalmakban. — Ortovszky István, tankerületi főigazgató, 53 éves korában Kassán. — Mangesius Frigyes, nyug. altábornagy Nagyszebenben. — Id. Kovács Rezső, a balatonfüredi járás főszolgabirája, 50 éves korában Budapesten. — Matolcsi Biró Árpád, 50 éves korában Budapesten. — Bossin József, gyógyszerész, városi bizottsági tag, 73 éves korában Szatmáron. — Bacsinai Bacsinszky István, kiérdemült esperes, mucsonyi görög katolikus lelkész. 74 éves korában Mucsony községben. — Tarcsafalvi Pálffi Mihály, hites ügyvéd, az erdélyi unitárius egyház főtanácsának tagja, 65 éves korában Marosvásárhelyt. — Gajári Kuchinka Ádám jogszigorló, idősb Kuchinka István, málnapataki nagybirtokos fia, 24 éves korában Budapesten. — Mindszenti Hirkó László dr., Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye nyug. tiszti főorvosa, az országos közegészségi tanács tagja, az Erzsébet királyné-szanatórium igazgatósági tagja, 76 éves korában Budapesten.

Özv Bencsik Sándorné szül. Muzslay Julianna, 96 éves korában, Kecskeméten. — zv. Asbóth Albertné szül. Kreiszler Jozefa, életének 89 évében Battonyán. — Özv. Tichy Józsefné, szül. Rick Leopoldina, 70 éves korában, Munkácson. — Esterházy Praxédis (Ilona) grófnő, 30 éves korában, Prágában. — Özv. Nyiri Lajosné, szül. Korányi Emma, Korányi Frigyes báró testvére, 70 éves korában Budapesten. — Özv. Tolnay Jánosné, szül. iglói Szontagh Erzsébet, 93 éves korában Budapesten. — Idősb özv. erdőteleki Szentmáriay Lajosné, szül. ködi Farkas Anna, 82 éves korában Budapesten. — Csarodai Csarada Aladárné, szül. Gros-Przijemska, 54 éves korában Felső-Elefánt községben. — Spányik Mária Mimike, Spányik József és neje, szül. Beretka Mária 15 éves leánya, Sajószögeden. — Lendvay Józsefné, szül. gyepesi Kun Lenke, Lendvay József adótáros neje 59 éves korában Szegeden. — Eibel Ambrusné, szül. kisudvarnoki Marczell Jusztina 68 éves korában Nebojsza községben. — Jankovics Adolfné, szül. Brudermann Gizella Egerben. — Kellner Béláné, szül. Guttmann Sarolta, a halasi izraelita jótékony nőegyesület 25 éven át volt elnöknője, 54 éves korában. — Özv. Langer Jánosné, szül. Rapcsák Erzsébet, 63 éves korában Esztergomban.

Szerkesztői üzenetek.

Budapest. F. R. A lapunk legutóbbi számában közölt kispesti pályatervek képeinek aláirásába hiba csúszott be, u. i. az a terv, melyet mint Palóczi Antal tervét mutattunk be, *Kotál* Henrik terve.

Akkord. A nótámat. Tristia stb. Egyik se a mi izlésünk szerint való, akad bennük szín, itt-ott egy jó strófa, — de nem adják az eredeti egyéniség, igazi művész hatását.

Sejtés. Konvenczionális hangok, zavarosság is van benne, nem nekünk való.

Ölemben szép ifjú babám. Emléksorok. Sok jóakarat van bennük, de nem árulnak el költői tehetséget.

Holdas éjben. Csak olyan üres rímpengetés, a melynek semmi értelme, tartalma, hatása nincs.

Pásztorleányka. Zagyva szentimentalizmus, döczögős, versnek alig mondható sorokba róva.

Valaki. A csók, a könny és a nóta. Ügyes, könnyen gördülő versek, de a mi izlésünknek nagyon is könnyűek.

SAKKJÁTÉK.

2618. számú feladvány Dr. Gold Sámueltől, New-York.

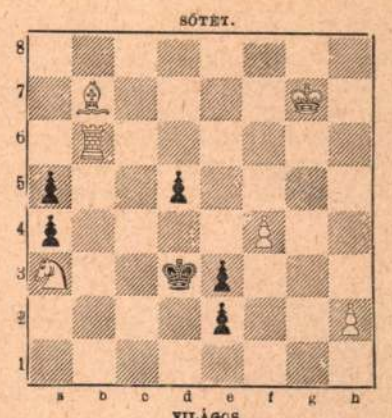

Világos indúl és a harmadik lépésre mattot ad.

A 2596. számú feladvány megfejtése Blake F.-től.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*Sötét.*
		a.	
1. Hd5—c3	Kd6×e5 (a, b, c, d)	1.	Fe8—c6
2. Vc4—d5 †	Ke5—f4	2. He5×c6	Kd6—c7 (c)
3. Vd5—d6 † matt.		3. Hc3—b5 † matt.	
b.		*c*	
1.	Fe8—b5	1.	Fe8—f7
2. He3×b5	Kd6×e5	2. He3—b5 †	Kd6—d5
3. Vc4—d4 † matt.		3. V † matt.	
d.		*e.*	
1.	Hh8—f7	1.	Fe8—c6
2. He3—b5	K t. sz.	2. He5×c6	b7×c6
3. V. v. H † matt.		3. Vc4—f4 † matt.	

A 2597. számú feladvány megfejtése Kintzig Róberttől

		a.	
1. Hg3—f5	Kf7×e6 (a, b)	1.	Fe5×f4
2. Vh3—b3 † matt.		2. He6—d8 † matt.	
b.			
1.	Hg8—e7		
2. Hf5×h6 † matt.			

Helyesen fejtették meg: Merényi Lajos. — Geist József és Stark Vilmos. — A «*Budapesti Sakk-kör.*» — A «*Budapesti III. ker. Sakk-kör*» — Ludányi Antal. — Wyschegrod Pál *(Budapest).* — Németh Péter *(Csongor).* — Kintzig Róbert *(Gyorok).* — Müller Nándor *(Szombathely).* — Nyársik Ágnes *(Szeged).* — Hofbauer Antal *(Lipótvár).* — Szabó János *(Bakony-Szentlászló).* — A «*Győri Sakk-kör*». — Székely Jenő. — Mészey József *(Győr).* — Szopkó Árpád *(Körmöcbánya).* — A «*Zboróí Társaskör*». — A «*Kalocsai Katolikus-kör*». — Veöreös Miklós *(Zircz).* — Ifj. Hubay Bertalan *(Bodzásujlak).* — A «*Dunaföldvári Egyenlőségi kör*» *(Dunaföldvár).* — Barcsa Mihály *(Biharudvari).* — Csolnoki István *(Hajduhadháza).* — A «*Leibiczi Gazdasági Kaszinó.*» *(Leibicz).* — Kappler Miklós *(Fakert).* — Werkmeiszter János *(Arad).* — Fürge Péter *(Mezőtúr).* — Bándy József. — A «*Gvadányi-kör*» *(Szakolcza).* — Kádár Sándor *(Temesvár).* — Tulit Péter *(Kiskunhalas).* — Schuppa Géza *(Alsókubin).* — «*Kiskunhalasi Önképző Egylet*» *(Halas).* — Szücs Károly *(Bucsatelep).* — Babanyecz Kálmán *(Kiskunhalas).*

Sakk-üzenetek.

G. K. *Marosvásárhely.* Levélben válaszoltunk.

KÉPTALÁNY.

A 45-ik számban megjelent képtalány megfejtése: *Hiába fürdik a csóka, nem lesz hattyú belőle.*

Felelős szerkesztő: **Hoitsy Pál.**
Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5.
Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utcza 4.

megtegyem ezt a kisérletet és ne átkozzon meg, csak azután.

Annyi hév és őszinteség volt Frida hangjában, átlátszó szemei annyira elárulták őszinte és meggyötört lelkét, hogy az öreg asszony egy pillanatra ellágyulva, anyailag tette rá kezét a fiatal lány homlokára és arany hajára.

— Szegény kicsikém! — mormogta.

Aztán ismét megkövülve szólt:

— Legyen; várni fogok. De ha nem sikerül a vállalkozása és itt marad, gondolja meg, Frida, hogy maga lesz a legnyomorúltabb teremtés. A herczeggel vagy nélküle, vissza kell térnie hozzánk . . . Viszontlátásra . . .

(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Faust. *Goethe* nagy tragédiájának első részét most *Palágyi* Lajos fordításában kapjuk. Nem ez az első kisérlet egy magyar Faust megalkotására; Palágyi előtt már Dóczi Lajos is birkózott az első részszel, Váradi Antal a másodikkal, egyes részleteket pedig számtalan sokan próbáltak lefordítani. Mégse mondhattuk eddig, s sajnos, nem mondhatjuk ma sem, hogy megvan a magyar Faust-fordítás. Palágyi Lajos nagy fáradsággal, gonddal, elismerésre méltó becsvágygyal dolgozott, szorgalommal élte bele magát az eredetibe. Abban, a mi munkáját megelőzte, a jó szándék, tanulmány, tárgyszeretet

HUSZÁRTISZTEK A FALKA UTÁN.

A SZENTLŐRINCZI ERDŐ SZÉLÉN.

dolgában nem is lehet ellene kifogást emelni. A problémát azonban nem oldotta meg s ki tudja, meg fogja-e valaki valaha oldani. A Faustot úgy lefordítani, hogy a ki ebben a fordításban olvassa először, teljes fogalmat kapjon róla s az is, a ki ismeri az eredetit, ráismerjen annak képére a fordított szövegben, a műforditás lehetőségeit alighanem felülhaladó feladat. De még szerényebb mértéket alkalmazva is, Palágyi fordítása sokkal többet ejt el az eredetiből, mint a mennyinek elejtését a nyelvi és technikai nehézségek megmagyarázhatóvá teszik. A legjobb akarat mellett sem birja éreztetni azt a geniális lendületet, a mely Goethe nyelvét épen leginkább a Faustban oly csodálatraméltóvá teszi, sem a hangnak azt a szinte emberfölötti nagy terjedelmét, melyben megvan a gondolat, a hangulat, az érzés minden képzelhető árnyalatának a maga megfelelő megszólalása, sem a tartalomnak s a kifejezés formájának azt a hajszálnyira biztos összesimulását, a mely soha egy pillanatra sem hagy kétségben az iránt, hogy a költő föltétlen souverain úr a fölött, a mit mondani akar s a fölött is, a hogy mondani akarja. Palágyi nyelve sokkal egyszinűbb, kevesebb hajlékonyságu, szegényebb és kisebb kapaczitású, semhogy ebben követni tudta volna Goethét. Mégse végzett hiábavaló munkát. Olyan nagy dolgot, mint egy véglegesnek tekinthető magyar Faust-fordítás, csak nemzedékek egymásba kapcsolódó munkája valósíthat meg. A lehetőségig tökéletes fordítás csak akkor jöhet létre, ha a félsikerű fordításoknak sorozata előzte meg. Ebben az előkészítő munkában minden tisztességesen végzett fordításnak meglesz a maga érdeme s a Palágyiéról meg kell állapítanunk, hogy sokszor eltalálja a kellő szót, még többször megközelíti s nem egy részletében adhat indítást az utána következendő szerencsésebb fordítónak hibák elkerülésére, a helyes forma megtalálására. Hasznos köveket szállít egy eljövendő igazi Faust-fordításhoz s olyan írónak, a ki nem a maga érdekét, hanem az irodalmi ügyet nézi, mint Palágyi, — ez az öntudat is megnyugtatására szolgálhat.

Magyar Regényirók. Ez a nagy irodalmi becsü vállalat, mely a magyar regényirodalom főműveit adja az irodalomtörténeti szempontoknak a művelt közönség kivánalmaival való kitünő kiegyeztetésével, *Mikszáth* Kálmán szerkesztése alatt s az ő tollából származó életrajzi bevezetésekkel, most adta ki legújabb öt kötetes sorozatát. Három regényirónk szerepel benne: kettő, a kikről már csak az irodalomtörténetirók beszéltek és egy, a ki most van népszerűsége virágában: *Nagy* Ignácz, *Beöthy* László és *Herczeg* Ferencz. *Nagy* Ignácz a franczia romantikus regény Sue-féle irányának volt a követője; ez az irány a maga bonyodalmas, idegizgató meséivel egykor hallatlan népszerűségben állt, nagy része volt abban, hogy a regény közkedveltség dolgában legyőzött minden más irodalmi műfajt s szülője lett a modern rém-regénynek, a melynek csak olvasója van több, mint becsmérlője. *Nagy* Ignácz *Magyar titkok* czimű nagy három kötetes regénye annak idején általános tetszéssel találkozott, a mi izgató meséjén kívül jórészt annak is tulajdonítható, hogy szerzője a magyar életnek jó szemű megfigyelője s e mellett jó humorú iró volt. S ép ez utóbbi két tulajdonságánál fogva hat a regény a mai olvasóra is. *Beöthy* László az ötvenes évek irodalmának legnépszerűbb embere, a forradalom után Pesten éledező irói társasélet központja és lelke

HAZAFELÉ.

PARFORCE-VADÁSZATOK BUDAPEST KÖRNYÉKÉN.

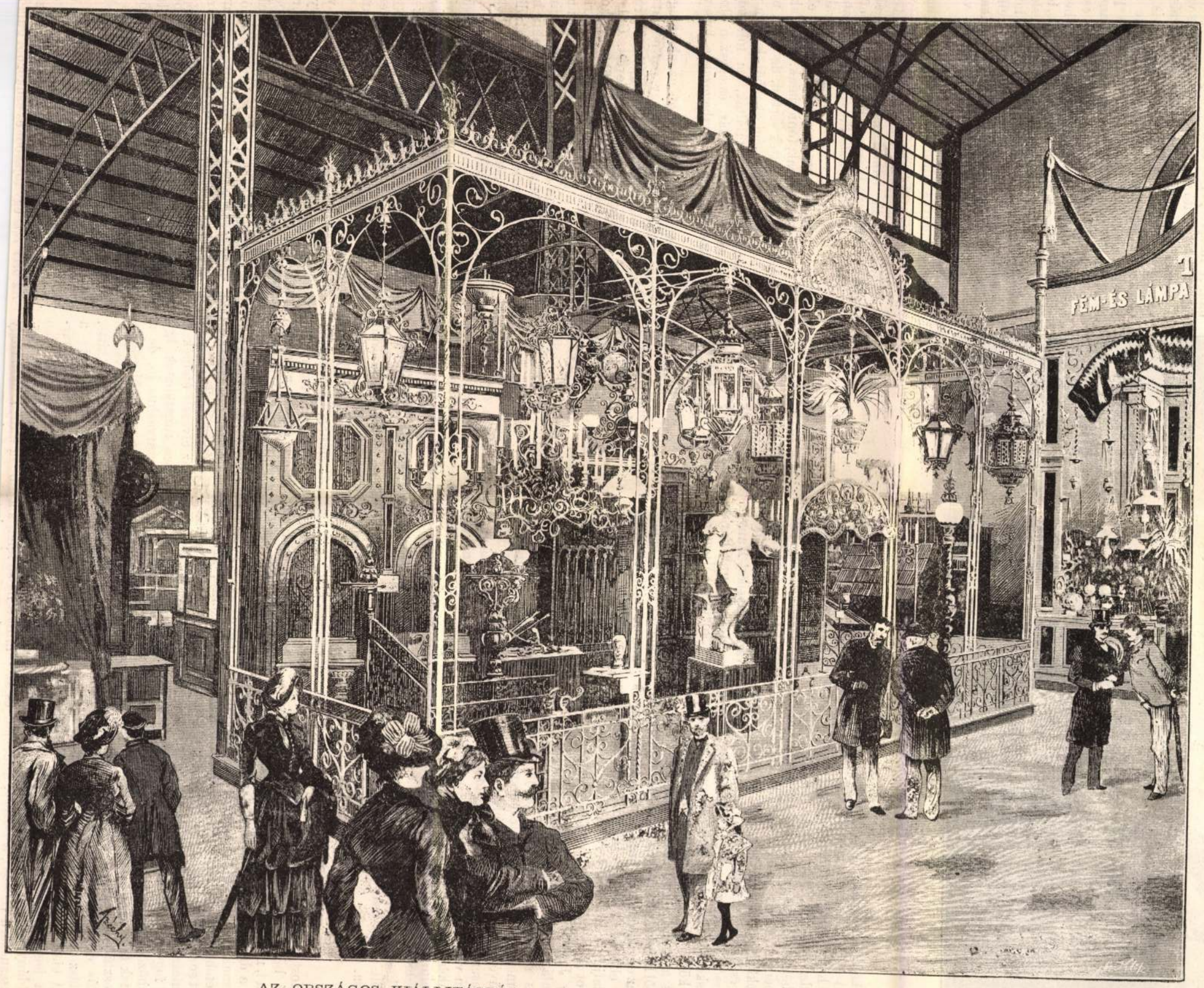

AZ ORSZÁGOS KIÁLLITÁSBÓL. — JUNGFER MÜLAKATOS KIÁLLITÁSA AZ IPARCSARNOKBAN.

Vas. Ujs. 1885. 357 l, 358. l.

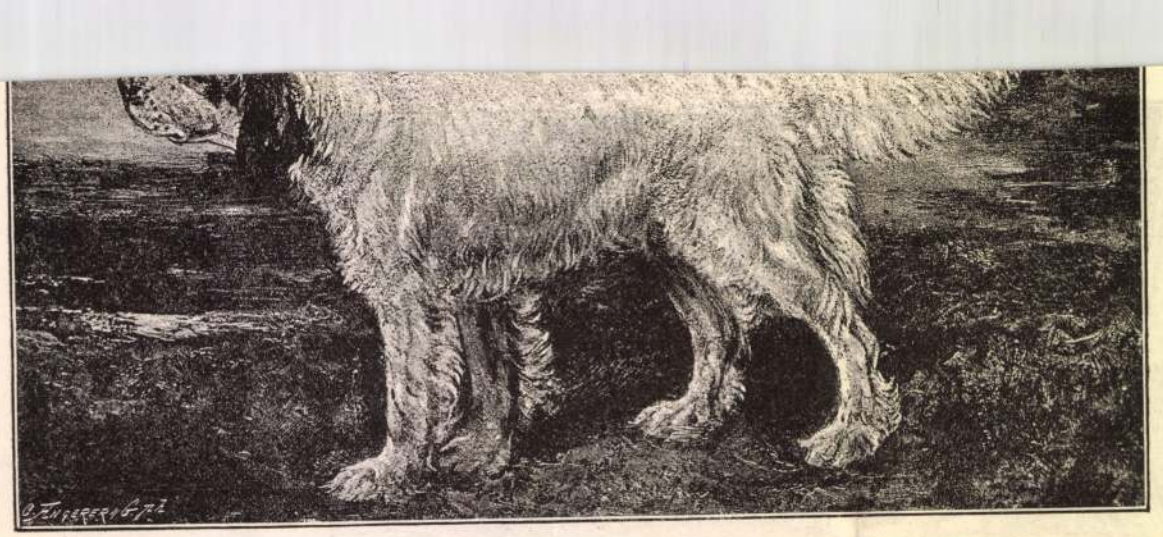

BÁRCZY ISTVÁN «MIRR» SETTERE AZ EBKIÁLLITÁSON.

műlakatos kiállitását (az iparpalota keleti kapujánál) kell szemügyre vennünk és nyilvánvaló lesz, hogy ez állitásunkat nem a chauvinizmus mondatja velünk. Már maga a kiállitott tárgyakat befoglaló vasrácsozat, a háttért képező s részben kovácsolt vasból készült, részben ily művekkel diszitett óriás kapuk, a gazdag diszitésü csillárok, asztalkák: mindez a tekhnikai ügyesség és műizlés rendkivül magas fokáról tanuskodik. Ha e derék műiparosunk kiállitásához közelebb lépünk és a kovácsolt vasból készült asztalkán elhelyezett és szintén kovácsolt vasból készült rózsabokrétát megtekintjük, melyből az egyik rózsát Stefánia trónörökösné kegyes volt elfogadni, és igy a közelből figyelemre méltatjuk a rézből kivert természetes nagyságu alakot is, ugy kész örömmel el kell ismernünk, hogy Jungfer kezében az ipar a művészet magaslatára emelkedett, hogy ő példányképül ama hires nürnbergi mestereket tartja szem előtt, kik mesterségük mellett eleven érzékkel birtak a művészet legmagasabb igényei iránt. Természetesen e nagy és nehéz feladat csak évek során volt elérhető. Évtizedeken át egy egész munkás-nemzedéket kellett a mesternek fölnevelni. Ha valamire az iparpalotában a magyar ipar büszke lehet, — ugy első sorban e műlakatos-munkákra lehet az, melyeket az itt közölt rajz csak megközelithetőleg adhatott vissza.

III.

Az ebkiállitásról.

Most, hogy a lefolyt időleges kiállitások biráló bizottságai nagyrészt befejezték működésüket, megállapitották véleményöket s odaitélték a dijakat, a kiállitások egyikének, az ebkiállitásnak hirneves kitünőségéről közölt rajzunk kiséretében adjuk még utólag e szakértő kézből vett sorokat: Az ebkiállitás nem csak ujdonsági természeténél, de a kiállitott anyag minőségénél fogva is, rendkivülien látogatott volt. A különböző fajták mintegy XVII válfaj-csoportra voltak felosztva, a mely csoportok viszont két fő-osztályból, u. m. a «vadászati czélokra szolgáló» és a «különböző czélokra szolgáló» nem vadász-ebek osztályából állottak.

A kiállitott ebek csoportjai közül a legszebb s a legkifogásolhatlanabb faj-jelleget tanusitó példányokat foglalt magában: az angol *setter*-ek (hosszuszőrü vizslák), a *vérebek*, a *tacskók* és az *agarak* csoportja, s a külföldi — már sok kiállitást látott — jurorok nyilatkozata szerint, az kitüzött két fődij, u. m.: *az I. pendij* (300 frank) Bárczy István «Dashing-Ruthwen»-jének, *a tiszteletdij* (dohányzó asztalka) Halász Zsiga «Mungó»-jának itéltetett oda. A kiállitott tenyészanyag, vagy jobban mondva a kiállitó tenyésztők érdemeinek elösmeréseül szolgáló két diszoklevél közül pedig az egyiket Bárczy István, a másikat Hanvay Zoltán nyerték.

Mai számunk Bárczy István gyönyörü settereri közül a «Mirr» rajzát közli, a vad előtti huzás közben. E jeles sportsmanünk vadászebei nemcsak Magyarországban, de külföldön is ösmeretesek, s nemcsak importált egyedekkel, hanem saját tenyésztésü kiváló példányokkal is bir óljában. Settereinek kitünő voltát igazolják azon számos dijak, a melyekkel részint vadászversenyeken, részint kiállitásokon, bel- és külföldön, ki lőnek ebei üntetve. Kiállitott négy angol setterje eddigelé nem kevesebb mint *huszonhárom* első és másodosztályu dijat, tiszteletdijakat, kitüntető okleveleket nyert.

Vadász-sportunkra minden esetre igen örvendetes, hogy Bárczy István ólában oly kitünő anyagot találunk, a minőnél különbet a sport igazi hazája, Angolország sem képes felmutatni.

TANULMÁNYOK A KONYHA KÖRÉBŐL.

Az ember «főző állat», mondja Ben Johnson, s valóban a főzésnek ép ugy megvan a maga története, mint a lakásnak, ruházkodásnak, müvészeteknek és kereskedelemnek. A rómaiak korából fennmaradt ránk Callius Apicius szakácskönyve, melynek előirt ételeit utánozni akarva, a hires franczia tudós, Dacier, egyszer majdnem életével adózott. Nagy evők és evő müvészek is voltak már az ókorban, igy a görög Philoxenes, ki a legforróbb ételek evésében volt begyakorolva. A középkor viszont tele volt oly hiedelmekkel. melyek az élvezett ételnek a lélekre gyakorolt befolyására vonatkoztak. Igy tartották például, hogy a szarvashus jó, de a szarvas farka méreg; hogy a galambhustól a köszvényeseknek óvakodniok kell, de a vadgalambok az elmet élesitik. Pythagoras is hitte, hogy az ember a borsó-evéstől ostoba lesz; a középkorban pedig az ángolnát mérgesnek tartották, ha nem erős borban ölték meg. Minden állat husából izletesebbnek tartották az első, mint a hátsó felet, s a jobbat, mint a balt. Hogy

ban. A füszeres, erős, és a savanyut édessel oly merészen párositó német konyhában benne van a német faj szigora, merevsége és kitartása, valamint az olaszok olajos főzésmódjában is az olasz nyelvnek sima hajlékonysága. Ki ne ismerne az életerős, prózai angol nemzetben a «par excellence» husevőre? A muszka bárdolatlanságot is eléggé jellemzi a faggyu-gyertya és a nyers tök elvezése, valamint a magyar renyhességet is a túlzsiros konyha. A legkönnyüvérübb, legvidámabb nép, a franczia, a legfinomabb éleslaetheribb konyhával bir s elmondhatni, hogy étkezését valódi költészétté emelte. E mellett az angol a világ leglassubb, s az amerikai a leggyorsabb evője, a mi szintén nemzeti vérmérsékre vall.

Néha bizonyos külső okok eszközlik azt, hogy némely népek egy-egy eledeltől szándékosan visszatartják magokat. A zsidók tartózkodása a sertéshustól alig lelheti magyarázatát ez állat tisztátlanságában. Hiszen a krétaiak sem ettek sertéshust, de nem tisztátlansága miatt, hanem mert azt hitték, hogy Jupitert csecsemőkorában sertés szoptatta, s igy szent állat volt az előttük. A régi egyiptomiak, fönicziaiak, sziriaiak és arabok szintén nem ettek sertést, de épen nem vallásos vagy közegészségi okokból, hanem mivel hasznosabbaknak találták, ha fölturatják velök a szántóföldeket. Más, és egészen filozofiai okokból tiltotta el Pythagoras a husevést általában.

Hogy mennyire viszonylagos az ehetőség fogalma, arra nézve még csak egy pár példát hozunk fel. A régi egyiptomiak kutyákat és krokodilokat ettek, a spártaiak vérlevest. Galenus orvos a rókahust ajánlotta oly időben, mikor a komák a szőlőfürtök körül ólálkodnak; Aristoteles pedig a sólyom-hust. Herodotus szintén kitünőnek találta a kutyahust, ellenben Plinius megvetette a lóhust. Julius Caesar emliti, hogy a régi brittek szentségtelennek tartották ludhust enni, Herodotus pedig azt bizonyitja, hogy a persák nagy lakomáikon a tevehust is a legnagyobb élvezettel falatozták egészben megsütve.

Braziliában hihetetlen az a borsmennyiség, melylyel az étkeket füszerezik. A *Fejaos pretos* (fekete bogyó) *xarque*-val (besózott hus) képezi itt az igazi nemzeti eledelt, melynek egy nap sem szabad hiányoznia az asztalról. Kenyér helyett a tálakban föladott *farinha*, maniókgyökérből őrölt liszt szerepel. Mindent egyszerre tesznek fel és mindenből egyszerre vesznek, de legfőbb eledel a farinhával vegyitett husnemü, mig a leves csak alárendelt szerepet játszik. A hust vagy mint *carne atradát*, pecsenyét adják fel, vagy pedig mint *quizadót*, gulyáshushoz hasonlóan. Szeretik a kövér disznóhust is, meg a rizskásás tyukot (gallinha com arroz), de mindenek közt legnépszerübb eledel a rendkivül erős, pikáns mártással készitett, még meg sem született, hanem a tehénből kivágott borju, a mi európai gyomor előtt méltó undort keltene. Főzelékek közül a braziliai a legkülönbözőbb manióka-fajokat, az aipimot eszi, továbbá burgonyát és többféle ipomaea-fajokat, melyek néhol európai kertészetekben is otthonosak.

Akármit tartsunk azonban a braziliaiak étkezésmódjáról, bizonyos az, hogy czukorsütemenyeket és tojásétkeket remekül tudnak készitteni. Az *over reis* egy tojásból és czukorból gula-alak-

103

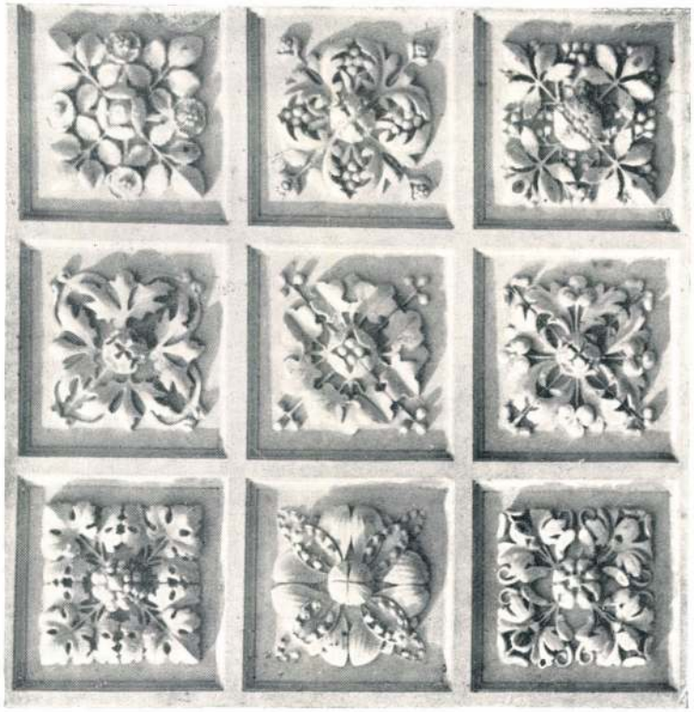

104

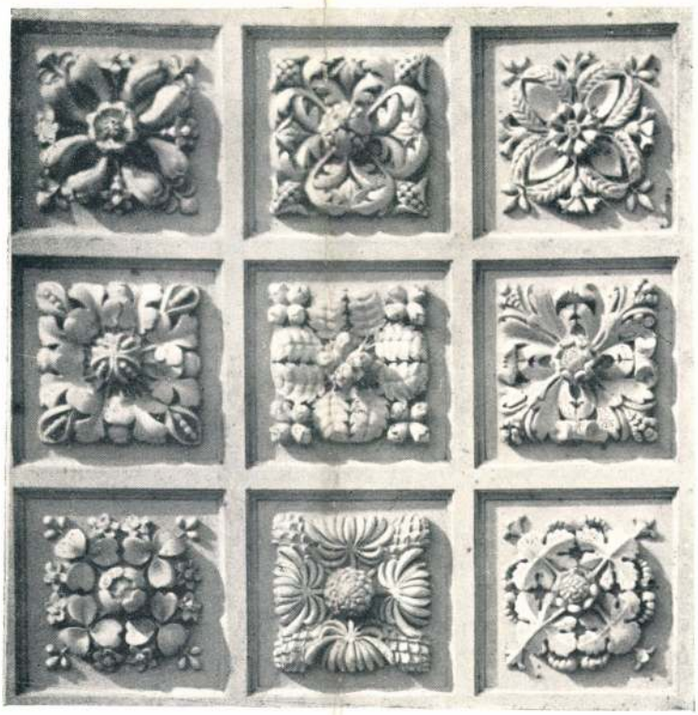

103., 104. KUPOLAPILLÉREK KÖZÖTT LEVŐ ÖVEK DÍSZE.

Szemelvények „Az új Országház" c. müből.

101

102

101. KANDELÁBER KOVÁCSOLT VASBÓL.
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

102. TORONYVÉGZŐDÉS RÉZBŐL DOMBORÍTVA.
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

Személyények „Az új Országház" c. müből.

Magyar Iparművészet
1906. 93. l.

Jung János Lőrinc

ötvös.

Pozsonymegyei Váraljan

t lakik egy Borbála nevű asszony, a Bécsből származott *Jung* János-Lő aranyműves felesége, a kinek a férje mintegy fél éve eltünt s nem tud, vagy meghalt. Ez az asszony segéddel dolgoztat, jobbára női arany éksz és pedig az ilyesmivel űzérkedő zsidók részére.

Dr. Illésy János: Magyarországi ötvösök 1732-ben. Arch. Ért. 1904 évf. 389. l.

Jung Jónas

Bővítette 1799-ben az V. Károly i Mihály

h. 16. p. a. épületet.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc

stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973

13351

5241

JUNG JÁNOS, építőmester

A miskolci, papszeri középkori alapokra épült plébániaépület földszinti, emeleti és homlokzati rajza 1771 körül. Jung János rajza. Fekete repr. 76.old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Építkezési tervrajzok, miskolci iparosok a 18.századból 75.old.

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1956. jún. Miskolc

JOHANNES JUNG építész

Miskolcon a kereskedőház átalakitási munkáiban szerepelt 1772-ben a számlákon. Johannes Jung Cameral. Maurer meister. A rajza az iratok között nem található. 77. old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Épitkezési tervrajzok, miskolci iparosok a 18. századból 75-old.

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1966. jún. Miskolc

JOHANN JUNG,építőmester

A miskolci Fekete Sas Vendéglőudó földszinti és emeleti,homlokzati rajza.Jobboldalon két kereskedőház, Zsámbok és Rósa görög kereskedők boltja./A Széchenyi u. 13-15.sz.helyén/. Fekete repr. 48.old.után.

KOMÁROMY JÓZSEF: Az első miskolci vendégfogadók 48.old

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI,1956.jún.
Miskolc

JUNG JÁNOS, építőmester

A miskolci új vendégfogadó általa készített átalakítási terve feltünteti a 18.sz.középi emeletes fogadónak ~~domlokzati~~ homlokzati rajzát is. 50.old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Az első miskolci vendégfogadók 48.old

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1956.jún. Miskolc.

JOHANN JUNG, építőmester

A miskolci új vendégfogadót 1755-75 között tovább építették. E terveket Johann Jung Baumeister készítette. 50. old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Az első miskolci vendégfogadók 48.old

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1956. jan. Miskolc

JUNG JÓZSEF, építész

Miskolcon, a kereskedőház átalakitásán dolgozott 1763 68 között. Josephus Jung magister murariorum. 77.old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Építkezési tervrajzok, ~~ixmx~~ miskolci iparosok a 18. századból 75.old.

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MÚZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1956. jun. Miskolc

Jung János

bazini puskaminves
XVIII. sz.

l.

Arch. Ért
1911. 221. l.

vagy nálam
Magyar puskamű-
vesség alatt

Jung János

bazini puskamüves

l.

Arch. Ért.

1911. 215. l.

Hendrei: Hadtört.

eml.

vagy nálam

Magyar puskamü-

vesség alatt

Archaeologiai Értesitő — Indicateur archéologique

publié par l'Académie hongroise sous la rédaction de M. Joseph Hampel.

Cinq livraisons par an ; prix du volume 6 florins = 12 couronnes val. hongr.

Nouvelle série, XXXI. volume, 5. livraison du 15 decembre 1911.

TABLE DES MATIÈRES.

Pages

Dr. Ladislas Éber. Ancienne gravure italienne dans la cathédrale de Nyitra. (Ci jointe une planche) --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 385—392

Dr. Hugo Kenczler. Défense (contre le Dr. Marc Rosenberg) d'un ancien goblet en argent. (Huite vignettes) --- --- --- --- --- --- 393—409

Dr. Joseph Hampel. Monuments de chevaliers thraques des contrées du Danube. (Sept vignettes) --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- 409—425

2400

Jung Janos

bazini pusztaminves

1736

360

~~7680~~ – ~~7680~~ – ~~3600~~ – ~~360~~

~~193~~

l.

Arch. Ert

1910. 452. 1

2400 –

~~3600~~ –

47 —		
47 —		62 —
	47 —	
47 —	47 —	62 —

JUNG, Johann építész

Több XVIII.sz. második feléből származó terve a Rákóczi-borházhoz ill. Kincstári kereskedelmi bolthoz.

Kamarai építész

OLAJOS Csaba: A tarcali koronauradalom építészeti emlékei. = Herman Ottó Múzeum Évkönyve, 28-29. (1991) 95,97.p. és ill.

99

Jung János Lőrinc neje
Borbála

ötvös

1732 Váralja

Segéddel dolgozik.

Kapmagyarországi ötvösök 20 l.

kertben épület van oszlopos előcsarnok-
rom orvost látnuk, kik közül az egyik
k: lapos kalap fekete tollal; kettős eleju sö-
gélylyel s a rangfokozatnak megfelelő haj-
talló (paszomántcsíkkal vagy) piros passepoullal s czipő gombos
tai a kép alatt:

34.
eldärzte."

schwandtner"
k, Verlag und Eigenthum der Kunsthand-
in Wien".
", méretei 33.6: 25.5 c/m.
tornée nach der neuesten Adjustirung. Gezeich
on A. Pettenkoffer und A. Strassgschwandt

nyomás, chinai papiroson.
zett, alányomással.

55/93 № 1235.

Johann Jung épitőmester
(Diósgyőri kamarai építész)

Kaposy J. A magyar kir. udvari kamara építenie
M. Teréziá és II. József korában
Kiadok, 1923-24.
585-613 l.

Jung Johann
Epitom

wód

Kap Jung Jakob

46. l.

~~Bazin h. n. VIII. 164.~~

Jung János építészpallér, XVIII. szd.,

Archaeologiai Értesítő

XLV., 1931., 178–179.

Réh Elemér: Adatok a 18. századi építőmesterek működéséhez

Jung János

Vasgyári dolgozó.

Részt vett a miskolci szabadiskola 1. évfolyamot végzett növendékeinek 1948-ban a Kossuth szállóban rendezett kiállitásán.

A képzőművészeti szabadiskola növendékeinek kiállitása.

Északmagyarország. 1948. jun. 22 4.11

M. D. K.

Joannes Jung, Cameral Maurer-meister

1772-ben Rósa György miskolci görög terestedő házán dolgozott. 76 old.

Komáromy József: Épitkezési tervrajzok, miskolci iparosok a 18. századból. 75.o.

A Miskolci Herman Ottó Múz. Közleményei. 1956. jún. Borsodmegyei Nyomdaipari Váll. Miskolc.

Jung János MDK

Egyetem utca 16. /Patasiché, Barkóczyó, majd Károlyiópalota/.

1696-ban Kalcher Márton épitette.
1759-68-ban Mayerhoffer András és fia átalakitotta.
1799-ben Jung János bővitette.
1831-ben Zitterbarth Mátyás végzett rajta javitásokat.

Repr. 181. kép.
Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
100.l.

JUNGFER GYULA

királyi tanácsos, a Ferencz-József-rend, a vaskorona-rend, a belga Lipót-rend és a franczia becsület-rend lovagja, cs. és kir. udvari ♡♡♡♡ szállító ♡♡♡♡

BUDAPEST, VIII. KER., BERZSENYI-UTCZA 6.

Legelső díjakkal kitüntetve a budapesti, székesfehérvári, trieszti, párisi, brüsszeli, barceloniai és st.-louisi kiállí- ♡♡♡♡ tásokon ♡♡♡♡

KÉSZÍT: kovácsolt vasból, sárgarézből, vörösrézből, külön féle keverékű bronzanyagokból rácsokat, csillárokat, örökmécseket, kapukat, toronydíszítéseket, huszár-tornyokat és több e féléket építkezések külső, valamint belső berendezéséhez, egyszerűtől kezdve a legdíszesebb kivitelben és elsőrangú minőségben, saját tervezése vagy beküldött rajzok után. — Munkái többek között a következő egyházakban alkalmaztattak: a budapesti lipótvárosi Szent-István-templomban, a ferenczvárosi és erzsébetvárosi plébániatemplomban, a budai kir. várpalota Zsigmond-kápolnában, a Ferenczrendiek templomában s a budapesti papnövelde kápolnájában. A máriafalvi és iglói templomban, a kassai dómban, a kelebiai ♡ ♡ ♡ kegyúri templomban stb. stb. ♡ ♡ ♡

Hirdetés 1908

CALDERONI ÉS TARSA

BUDAPEST, IV., Váczi-utcza 1.

Hőmérők és légsúlymérők
Fényképészeti Készülékek

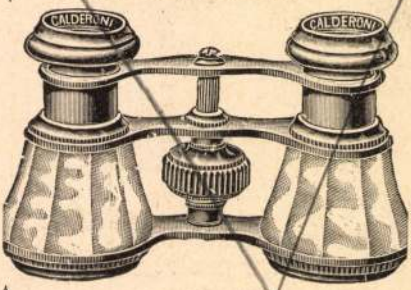

Legjobb minőségű színházi látcsövek aluminiumból :: Női látcsövek fogantyúval :: Zeiss, Busch és Goerz-féle prismás távcsövek. Salon-lorgnettek, orrcsiptetők és szemüvegek stb. stb.

Árjegyzék ingyen és bérmentve

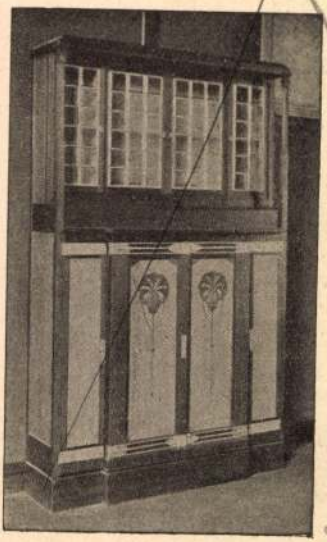

Thurnherr Gyula

műbutorasztalos

BUDAPEST

VIII., Magdolna-u. 17.

Készít teljes lakberendezéseket :

Jungfer Gyula

Ind
Z

Radisics Jenő. A magyar iparművészet Oroszországban. Magyar Iparművészet 1900.

36. l.

Jungfer Gyula

DDJ 1900

DDS 1600

Christopher Hogan

Jungfer Gyula

lässt

z

Budapest

kir. vár 162.l

Jungfer Gyula budapesti mülakatas

müvéfi filipran vas munkái mellatva.

Dr. W. Lauser. Die Kunst in Oesterreich Ungarn. Wien II. 1886. – 154. l.

Jungfer Gula

Alapítva 1866-ban

a magyar vasművesipar megalapítója s neki köszönhető, hogy az ma is a műipar magaslatán áll. s oly művelet tárgyat megelőzőleg fogh atót külföldön is alig készítenek

Bpsmúsz 547 l.

Jungfer Gyula

A párisi kiáll, alkalmá-
bol a becsülettrend
tiszti Ereszt Kapta-

Vas. Ujs. 1901. 553. l.
(A francia becsülettrend
magyar lovagjai.)

Jung János

bazini pro Eamuves

l. Arch. Ert

1911. 215. l.

Nemzeti Legitimista Néppárt
V., Bálvány-u. 5.
Telefon: 883-37, 883-68.

Kedves Barátom!

Többször és nyiltan szállítam sze
mely a mai veszedelmes külpolitikai
vezetett. Nem sikerült. Ezért még a ké
pártjából.

Az ország sorsáért való mélysége
kapcsolatom arra kötelez, hogy tovább
érdekeit, a polgárság nyugalmát és a ga

Én tehát felveszem a harcot,
ki az országot a mai szörnyű helyzetéb

kibontom a legitimizr

„Istenért, K

Jung János

barini puskamúvek

l.

Arch. Ert. 1911.

221. l.

Nemzeti Legitimista Néppárt
V., Bálvány-u. 5.
Telefon: 883-37, 883-68.

Kedves Barátom!

Többször és nyiltan szállítam sze
mely a mai veszedelmes külpolitikai
vezetett. Nem sikerült. Ezért még a ké
pártjából.

Az ország sorsáért való mélysége
kapcsolatom arra kötelez, hogy tovább
érdekeit, a polgárság nyugalmát és a ga

Én tehát felveszem a harcot,
ki az országot a mai szörnyű helyzetéb

kibontom a legitimizr

„Istenért, K

Jung János

pesti építész a XVIII. sz
végén. A jaszberényi
rk. főtemplomon is
dolgozott.

Genthon István
dr. közlése

UCHSBAU

LEFON: 41-2-52

FILLÉRES

FŰSZER és

Jung János

kivitelező pallér

J. József építész

fivére

l -

Arch. Ert. 1931.

179. l -

1905. VI. 19.

A budapesti könyvtáregyesület elnökségének: felszólítás a sajtó-termékek kötelés példányainak az 1898–1904. évi anyagáról szóló jelentése bekülditésére (409/1905.)

Jung Janos
épitesz

l.

Fridbelotempl

5. l

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Jung János

Kőműves

az 1770-es években
végén részt vett az alábbi
templom építésében. A
munka befejezésében ha-
lála akadályozta meg.

Dr. Gulyás József:
A sárospataki ref.
templom. Sárospatak,
1942. 7. l

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Jung János

4 /

MAGYAR MUVESZET

1931. 19.

MAGYAR MŰVÉSZET

Jung Johann

epitom.

1. Kapj. 61.

176.
Gardasági népkönyvtárak II. 177.

Jung János

l.

Flor Bp

91. l. 139. t.

Jung János

1925/26

Ferképzomfoiskèvk

96.l.

JUNG József építész

BUDAI Aurél: A martonvásári kastély építéstörténete. = Műemlékvédelem, XXXIV.évf. 4. sz. 1990 217-218.p. il.

Demossi Pavel, maliar v Levoči, Bystrice („Paul Demossi, Mahler von Neu 1667, keď sa stal v Levoči mešťanom.

Desidor, František, maliar, 1743 dostal za bližšie neuvedené práce v chráme sv. Martina a v škole patriacej ku kostolu, ktorá bola na Dolnej Vydrici, podľa položky č. 57 26 zl. a 17 a pol grajciara (Kniha kostolných účtov dómu sv. Martina, 1743—1744, s. 40, sign. EC 39). — 1744 podľa položky č. 61 dostal za maliarske práce 1 zl. a 25 grajciarov (Kniha kostolných účtov dómu sv. Martina, 1743—1744, s. 96, sign. EC 39).

Dickhardt (Dikhardt, Tickhardt, Dickart), Karol, kamenár (lapicida sodalis, lapicida), 27. júna 1775 sa uvádza s manželkou Klárou pri krste svojej dcéry Anny. Krstní rodičia: Matej Szendrei, panský sluha (famulus dominalis), s manželkou Annou Máriou. K. Dickhardt býval v tom čase na Špitálskej ulici — platea hospitali (MP fary sv. Martina). — 2. februára 1777 sa uvádza s manželkou Klárou pri krste svojho syna Jozefa. Krstní rodičia: Matej Szendrey, panský sluha, s manželkou Annou Máriou. K. Dickhardt býval v tom čase v meste (MP fary sv. Martina). — 14. februára 1778 sa uvádza s manželkou Klárou pri krste svojej dcéry Márie Anny. Krstní rodičia: Václav Ruzicska, kuchár, s manželkou Annou Máriou. K. Dickhardt býval vtedy mimo mesta — extra urbem (MP fary sv. Martina). — 24. augusta 1778 sa uvádza s manželkou Klárou ako kmotor Karola, syna tabačiara Jána Grünbauma a jeho manželky Magdalény (MP fary sv. Martina).

JUNG József

HORNYÁK Mária: A Brunszvik család martonvásári angolkertjének története a források tükrében. = Művészettörténeti Értesitő, 41, 1992, 1-4.

89.p.

r.k.templom

Visitatio Canonica : Az Esztergomi Főegyházmegye Barsi Főesperességének egyházlátogatási jegyzőkönyvei 1747-1674. Vál., bev. Tomisa Ilona. Bp. : MTA Néprajzi Kutató Intézete, 1992

JUNG József ép.

Építés- Építészettudomány XVI. kötet. 1-2. 1984

Dr. BIBÓ ISTVÁN

AZ EGYKORI KÁROLYI-PALOTA (BP. V. KÁROLYI MIHÁLY U. 16.) ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE

1. BEVEZETÉS

Az egykori Károlyi-palota — ma Petőfi Irodalmi Múzeum — régi épületének művészi értéke különösen mai, megváltozott környezetében tűnik szembe: a kissé talán egyhangú, de nemes architektúrájú és jó arányú épület a szomszédságában levő századvégi és modern bérházak és egyéb épületek között jóleső, szemet pihentető benyomást tesz. Városképi jelentősége elsősorban központi elhelyezkedéséből adódik: nyugodt hatású architektúrája több utca, illetve tér felől is meghatározza vagy befolyásolja az utcaképet. Közel 300 év városfejlődésének tanúja és ittmaradt emléke; másfél évszázad óta lényegében változatlanul, akkor kialakított klasszicista formáját őrizve áll fenn. Kastélyszerű megjelenésével a XVIII. század óta egyedül áll Pesten, pontosabban Pest belvárosában, a hozzá tartozó kert, illetve közpark pedig — műemléki és környezetvédelmi szempontból egyaránt — nagyobb jelentőségű az egyre romló levegőjű Budapest számára, mint az elmúlt két évszázadban bármikor. Maga a palota nemegyszer volt országos jelentőségű történeti és művelődéstörténeti események színtere, s így a XIX. század végétől kezdve nem is kerülte el a történészek érdeklődését. 1897-ben Éble Gábor, 1933-ban Révhelyi Elemér publikált monografikus igényű tanulmányt az épületről: az előbbi inkább történeti-művelődéstörténeti szempontból, az utóbbi elsősorban építéstörténeti érdeklődéssel tárgyalta a palotát.[1] Révhelyi alapos monográfiája a legrészletesebben az épület XVIII. századi történetével foglalkozott, ezért kutatásunkat először főleg a palota XIX—XX. századi sorsára terjesztettük ki, hogy ezzel a Révhelyi által vázlatosabban megrajzolt későbbi időszak képét kiegé-

A jegyzetekben használt rövidítések

OL	Országos Levéltár
BFL	Budapesti Főváros Levéltára
Tervtár	Budapest Főváros Tanácsa VB. Városrendezési és Építészeti Főosztály tervtára
Rómer	Rómer Flóris: A régi Pest. Bp. 1873.
Éble	Éble Gábor: A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Bp. 1897.
Révhelyi	Révhelyi Elemér: Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota építésének története. Tanulmányok Budapest Múltjából, II. II. 1933. — p. 87—103.

Az itt fel nem sorolt egyéb betű- és számjelzések az idézett forrásanyag gyűjteményi jelzetét jelentik.

[1] *Éble Gábor:* A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Bp. 1897. (a továbbiakban: Éble) — *Révhelyi (Réh) Elemér:* Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota építésének története. Tanulmányok Budapest Múltjából, II—1933, 87—103. (a továbbiakban: Révhelyi).

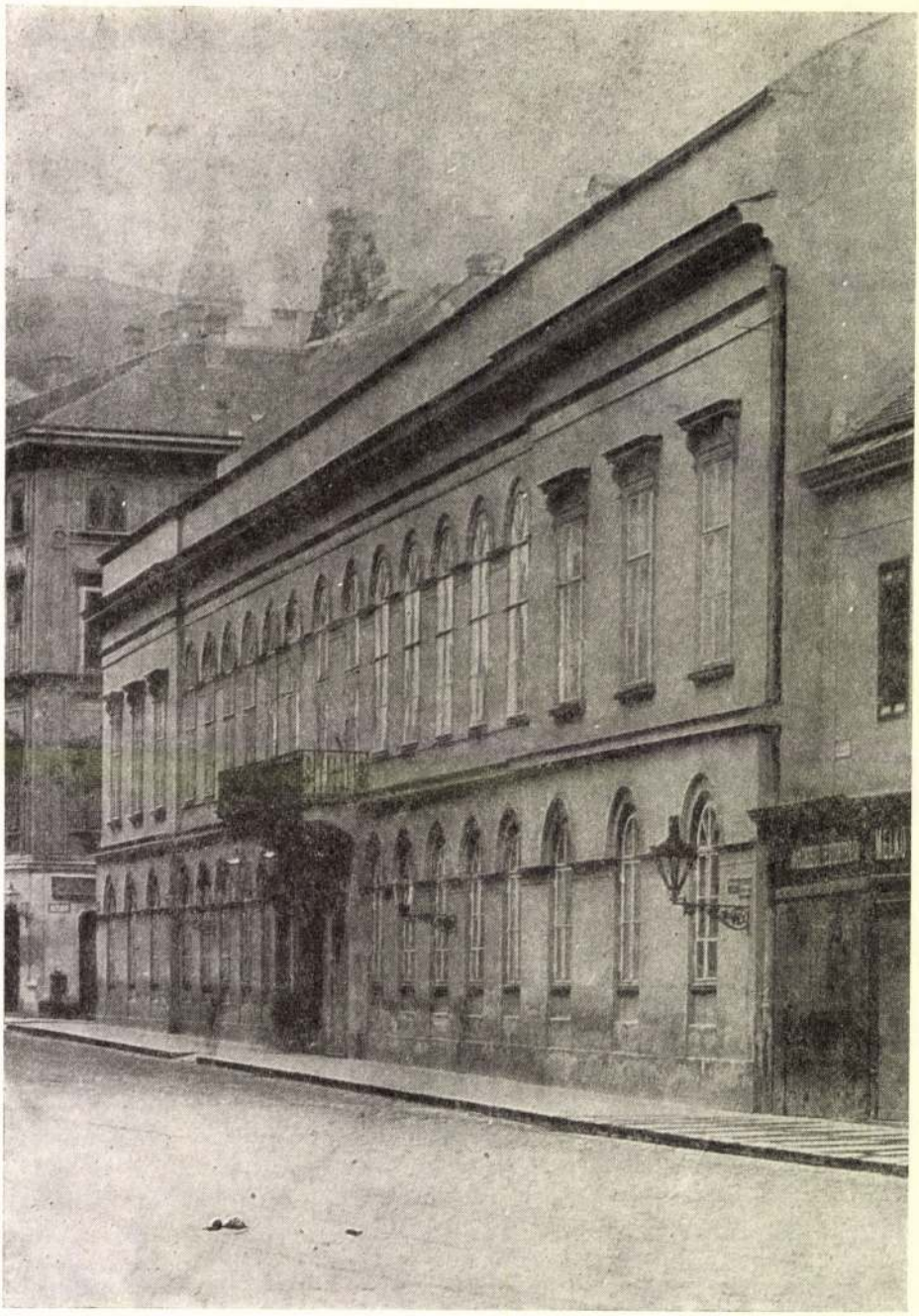

1. kép. A palota főhomlokzata a XIX. század végén

szíthessük. Munkánk során azonban az építéstörténet XVIII. századi részeihez is találtunk új adatokat, s ezeket — mivel Révhelyi megállapításait néhol módosítják, kiegészítik vagy cáfolják — szintén feldolgoztuk. A palota építéstörténetét tehát az okleveles adatokkal elérhető legkorábbi időponttól kezdve napjainkig tekintjük át.

2. AZ ÉPÜLET LEÍRÁSA

Külső

Szabadonálló, U-alaprajzú, klasszicista stílusban átépített és kibővített egyemeletes barokk palota. Három utcára néző főhomlokzata a Károlyi Mihály utcára, két oldalhomlokzata a Ferenczy István, illetve a Henszlmann Imre utcára néz; két oldalszárnya tágas udvart fog közre. A mögötte elterülő park, az egykori Károlyi-kert, mely eredetileg szintén az épülethez tartozott, 1928 óta közterület.

A Károlyi Mihály utcai főhomlokzat 19 tengelyes; 3 + 5 + 3 + 5 + 3 beosztásban középrizalit és két oldalrizalit tagolja. A középrészen elhelyezkedő háromtengelyes kapuzat egy kocsibehajtó főkapuból és két oldalbejáratból áll, felette az emeleten kőkonzolos erkély helyezkedik el. Mind a földszinten, mind az emeleten vállpárkányos-ívezetes architektúra húzódik, kivéve a középrizalit földszintjén a kapunyílásokat és az oldalrizalitok emeleti ablakait: ezek egyenes záródásúak, konzolos szemöldökpárkánnyal. A földszint felett egyszerű osztópárkány, az I. emelet felett három tagú koronázópárkány húzódik sima függőlemezzel; efölött összefüggően végigfutó attika következik, a középső kilenc tengely fölött lépcsősen kiemelkedő résszel, melynek közepén 1950-ig a Károlyi-címer zárta a homlokzatot (1—6. kép).

Az északi, Ferenczy István utcai oldalhomlokzat 23 tengelyes. A saroktól számított 11 tengelyes, 3 + 5 + 3 beosztású szakaszon a főhomlokzatéval azonos elemekből képzett, azzal azonos jellegű architektúra húzódik: a földszint vállpárkányos-ívezetes kiképzésű, az emeleten egyenes szemöldökpárkányú (a rizalitokban konzolos) ablakok sorakoznak; az attikás zárópárkány a főhomlokzatéval azonos. A hátsó 12 tengelyes, alacsonyabb párkánymagasságú és egyszerűbb kiképzésű rész földszintjén szintén félköríves (de ívezetes szemöldökpárkány nélküli) ablakok, az I. emeleten egyenes szemöldökpárkányúak húzódnak, felettük egytagú zárópárkány. Balról, a hátsó zárófaltól számított 7. tengelyben két toszkán pilasztertől közrefogva egyenes zárású kocsibehajtó-kapu nyílik.

A déli, Henszlmann Imre utcai oldalhomlokzat 18 tengelyes, a saroktól számítva 1 + 6 + 1 + 9 + 1 beosztással, az egy tengelyes rizalitok emeleti részén hármas ikerablakokkal. A földszinti nyílások ívezetes-vállpárkányos kiképzésűek, az emeleten összefüggő könyöklőpárkányon egyenes szemöldökpárkányú ablakok sora húzódik. Egytagú zárópárkány s a rizalitokban attika koronázza az architektúrát, mely 1935—38-ban készült Wälder Gyula terve szerint, a másik két homlokzat elemeiből, azokhoz illeszkedő stílusban[2] (3. kép).

[2] Tervtár, az épület helyrajzi száma szerint (24166) őrzött tervcsomóban az átalakítás tervei és használati engedélye (318538/1935—III. és 28498/1938—IV. ker.)

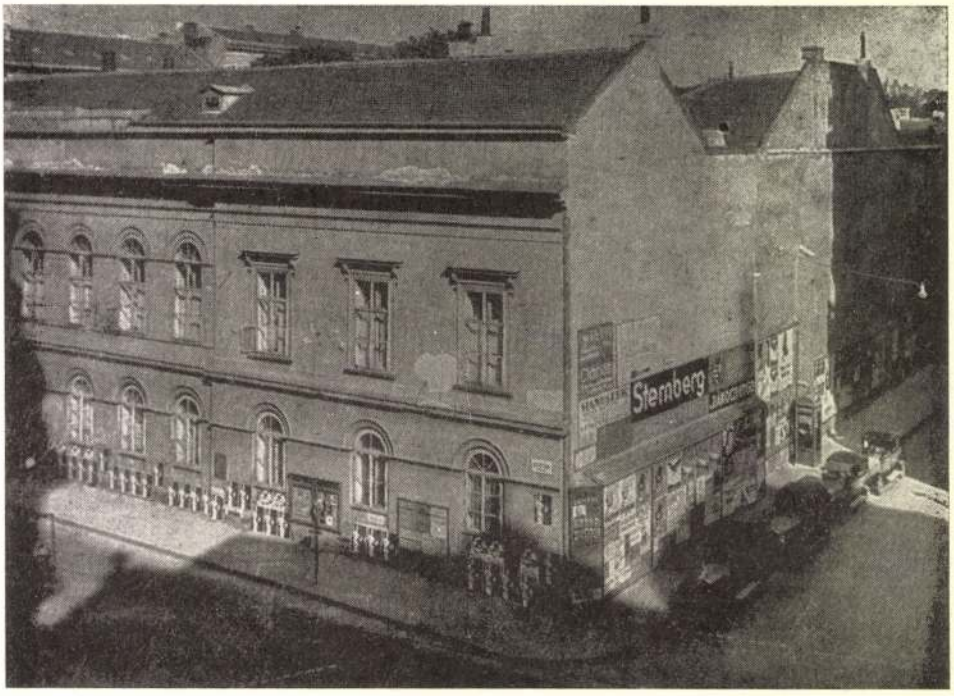

2. *kép.* A főhomlokzat részlete és a déli oldalhomlokzat 1930 körül

Az oldalszárnyak zárófalán s udvari homlokzatukon az utcai homlokzatokénál egyszerűbb, de azzal azonos elemekből képzett architektúra húzódik: a földszinten féköríves zárású, vállpárkánnyal összekapcsolt nyílások, az osztó- és könyöklőpárkánnyal elválasztott emeleten pedig tagolt keretű, egyenes szemöldökpárkányú ablakok, legfelül egytagú zárópárkány (8. kép).

A főszárny 11 tengelyes udvari homlokzata gazdagabb kialakítású, 1 + 3 + + 3 + 3 + 1 beosztással. Háromtengelyes középrészét erkélyes, timpanonos rizalit emeli ki, földszintjén a kapucsarnok egyenes zárású nyílásaival, emeletén ívezetes-vállpárkányos erkélyajtókkal. 3—3 tengelyes két oldalrészét a földszinten ívezetes-vállpárkányos architektúra, az emeleten pedig klasszicista hármasablakok gazdagítják; háromtagú zárópárkánya fölött a timpanontól jobbra és balra alacsony attika húzódik (7. kép).

Az udvar és a vele összefüggő egykori Károlyi-kert mai, ideiglenes állapotában részben játszótór (a Magyar utca felőli oldalon), részben a Metró-építkezés felvonulási területe (középső rész, a szárnyak által közrefogott udvaron is), legbelül pedig a palotában folyó belső munkálatok (zárófödémcsere) felvonulási területe. Fái megvannak, rendezett park-jellege azonban megszűnt.

Belső

A palota Károlyi Mihály utcai főszárnya három menetes: az utcai és az udvari helyiségsor között két lépcsőház, valamint a földszinten folyosó, az emeleten a főlépcsőházhoz csatlakozó előterek húzódnak, részben felülvilágítós, részben

3. kép. A palota képe 1940 körül

légudvari megvilágítással. A két oldalszárnynak a főszárnyhoz csatlakozó keskenyebb részén utcára néző helyiségek és udvari folyosó, kiszélesedő hátsó részén utcai és udvari helyiségsor húzódik, hosszabb-rövidebb szakaszon utólag kialakított középfolyosóval.

A főbejáraton át tágas, háromhajós elrendezésű kapucsarnokba jutunk (9. kép). Innen jobbra nyílik a főlépcsőház (10—12. kép), előtte pedig jobbra és balra a főszárny utcai és udvari traktusa között vezető folyosó. A kapualjat lapos szegmensíves donga, illetve csehsüvegboltozat, az utcai főszárnybeli helyiségeket kolostorboltozat fedi; a többi helyiséget későbarokk és klasszicista csehsüvegboltozatok, szegmensíves donga vagy későbbi síkmennyezet.

A főlépcsőház mellett a főszárny középső traktusában egykarú félköríves klasszicista melléklépcsőház helyezkedik el (13. kép), s hasonló lépcsőház tartozik az északi szárnyban nyíló mellékbejárat kapualjához is. Ezenkívül az épületben még két — utólag kialakított — lépcső található: egy a főszárny északi udvari részén, s egy a déli szárny közepén. Az emeleti helyiségek közül csak a főszárnyban levők őrzik — több-kevesebb változtatással — eredeti belső architektúrájukat; az oldalszárnyakban levőket a többszörös átalakítások teljesen megváltoztatták. A Károlyi Mihály utcára néző I. emeleti teremsort gazdag klasszicista kiképzés díszíti (14—15. kép), kivéve az északi sarokszobát s a hozzá csatlakozó Ferenczy István utcai termet, melyekben utóbb átalakított későbarokk fal- és mennyezetdíszítést találunk. A főlépcsőházhoz csatlakozó előterek korai (1840 körüli) szárazabb neoreneszánsz ízű kiképzést mutatnak, míg az udvari helyiségek legdíszesebbje, a könyvtárterem ismét gazdag klasz-

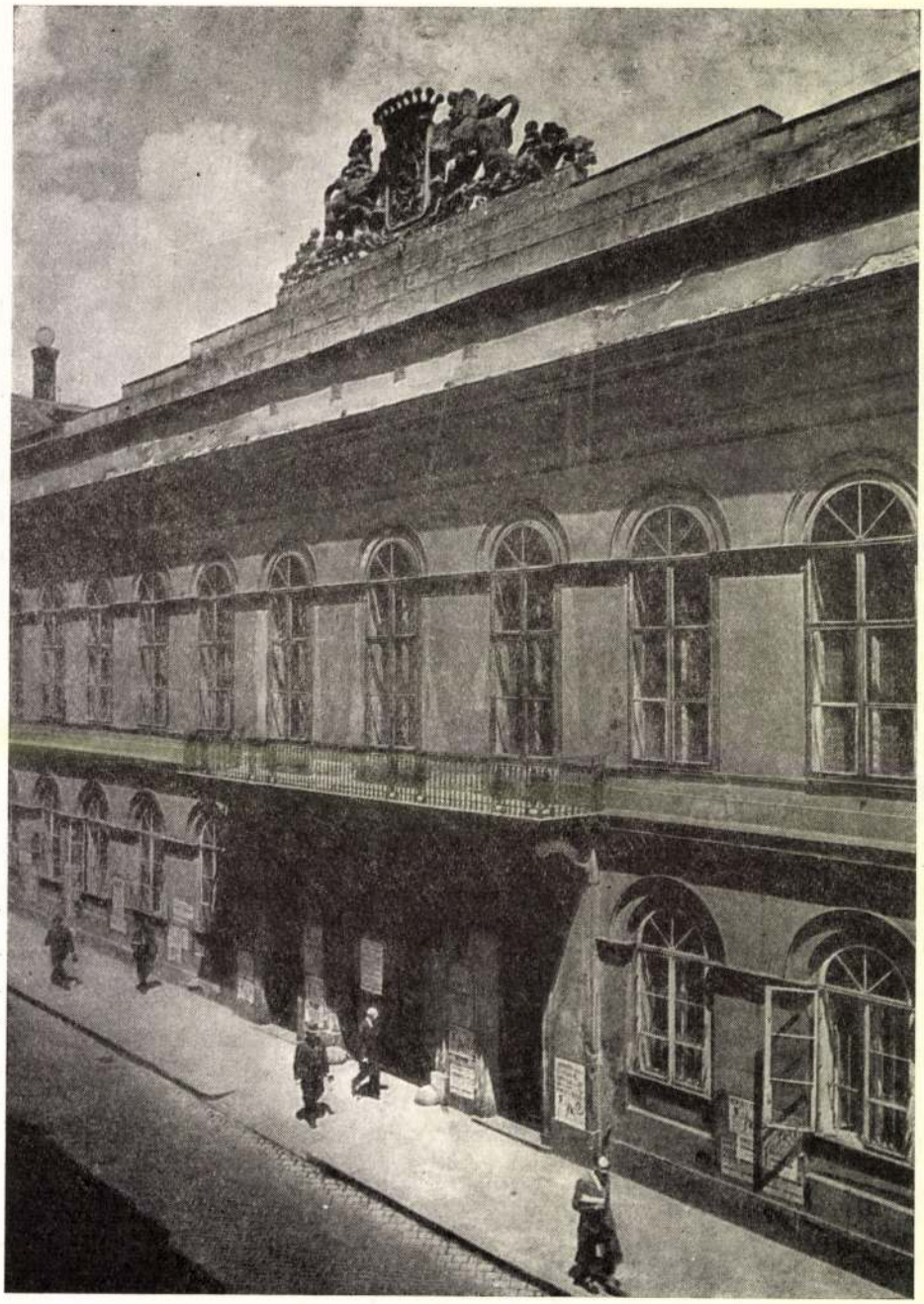

4. kép. A főhomlokzat 1940 körül

5. kép. A főhomlokzat 1975-ben

szicista kialakítású. Említésre érdemes még a főszárnyból az északi szárnyba vezető folyosó induló szakasza, melyet egykor házikápolnának használtak; ennek ablakait, ajtóit és mennyezetét gazdag eklektikus-neoreneszánsz faburkolat díszíti. Az oldalszárnyak többszörösen átalakított helyiségei jellegtelenek.

* * *

A palota nagyobb részét ma a Petőfi Irodalmi Múzeum helyiségei foglalják el: a földszinten raktárak, irodák, konyha és ebédlő, az emeleten kiállítóhelyiségek, könyvtár és irodák találhatók. A földszinten néhány helyiség a Budapesti Történeti Múzeumé és a Nemzeti Múzeumé; ezenkívül egy műterem, egy bérelt műhely és néhány lakás is található az épületben.

3. AZ ÉPÜLET TÖRTÉNETE

A) *A telek kialakulása és tulajdonosai napjainkig*

A palota telkének történetét Pestnek a török alól való felszabadulásáig tudjuk okleveles adatok alapján visszakövetni. Az 1688-ban felvett első pesti telekösszeírásban, az ún. „Zaiger"-ben 23—26. telekszámmal jelölve, négy telekként szerepel.[3] Első tulajdonosa Stephan von Werlein báró, Pest és Buda

[3] BFL, Pesti belvárosi telekkönyvek, I. kötet (Zaiger), No. 23—26, és *Nagy Lajos:* Pest város XVII. század végi topográfiájának forrásai. Tanulmányok Budapest Múltjából, XIV. Bp. 1961. 161—212.

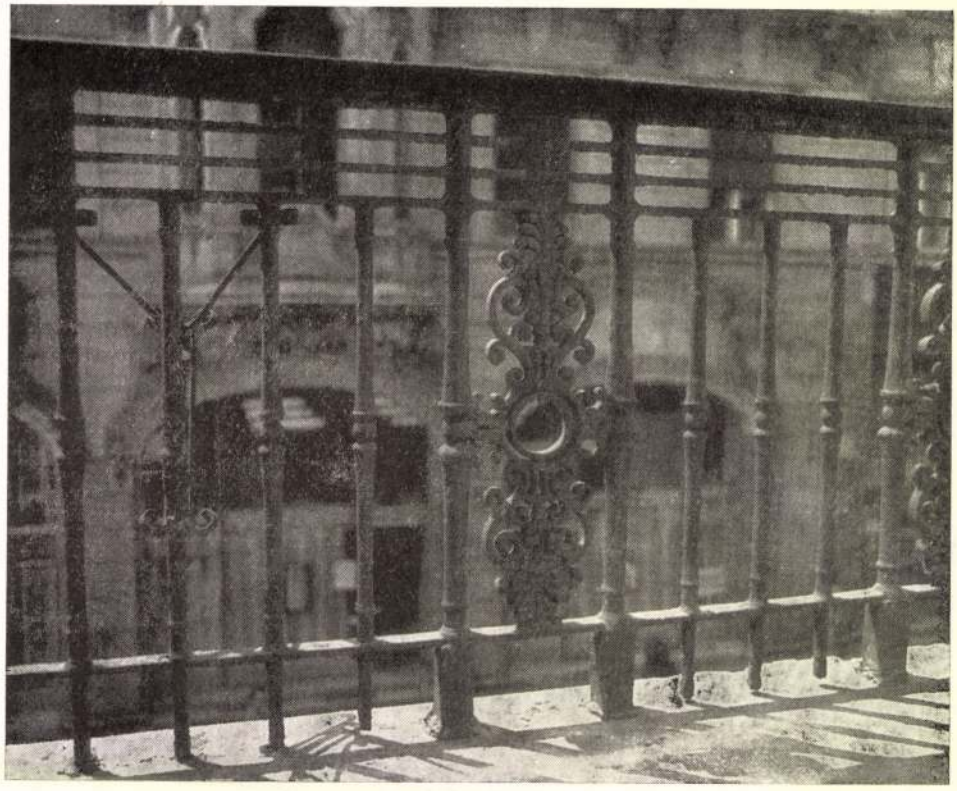

6. kép. A főbejárat feletti erkély rácsa, 1975

kamarai adminisztrátora volt, s valószínűleg ő egyesítette a négy telket egyetlen ingatlanná. Tőle fia, Edmund Werlein örökölte, s ő adta el 1694-ben Nikolaus Wilfersheim (akkori írásmód szerint Wilfershaimb) cs. kir. élelmezési biztosnak 150 forintért.[4] Wilfersheim örököseitől 1744-ben Patachich Gábor kalocsai érsek vette meg.[5] Az új tulajdonos azonban a vétel után egy évvel meghalt, s két fivére, akik az akkor már városi palotává kiépített ingatlant örökölték, 1747-ben eladták Barkóczy Ferenc egri püspöknek, a későbbi esztergomi érseknek.[6] Barkóczy 1765-ben meghalt, s végrendeletében a palotát öccsére, Barkóczy János Szabolcs megyei főispánra hagyta, aki nővérének, Szirmay Tamásnénak bocsátotta rendelkezésére; utóbbi pedig 1768-ban egy évre Beleznay Miklós tábornoknak adta bérbe.[7]

Barkóczy János azonban még a bérlet ideje alatt, 1768. november 5-én adásvételi szerződést kötött Károlyi Antal Szatmár megyei főispánnal, melynek

[4] BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1694—1718, fol. 1/c. — *Rómer*, 118. — *Révhelyi*, 88.

[5] BFL, pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1718—1750, fol. 342. (tévesen 242-nek számozva). — *Rómer*, 119. — *Révhelyi*, 88.

[6] BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1718—1750, fol. 413.

[7] *Révhelyi*, 90.

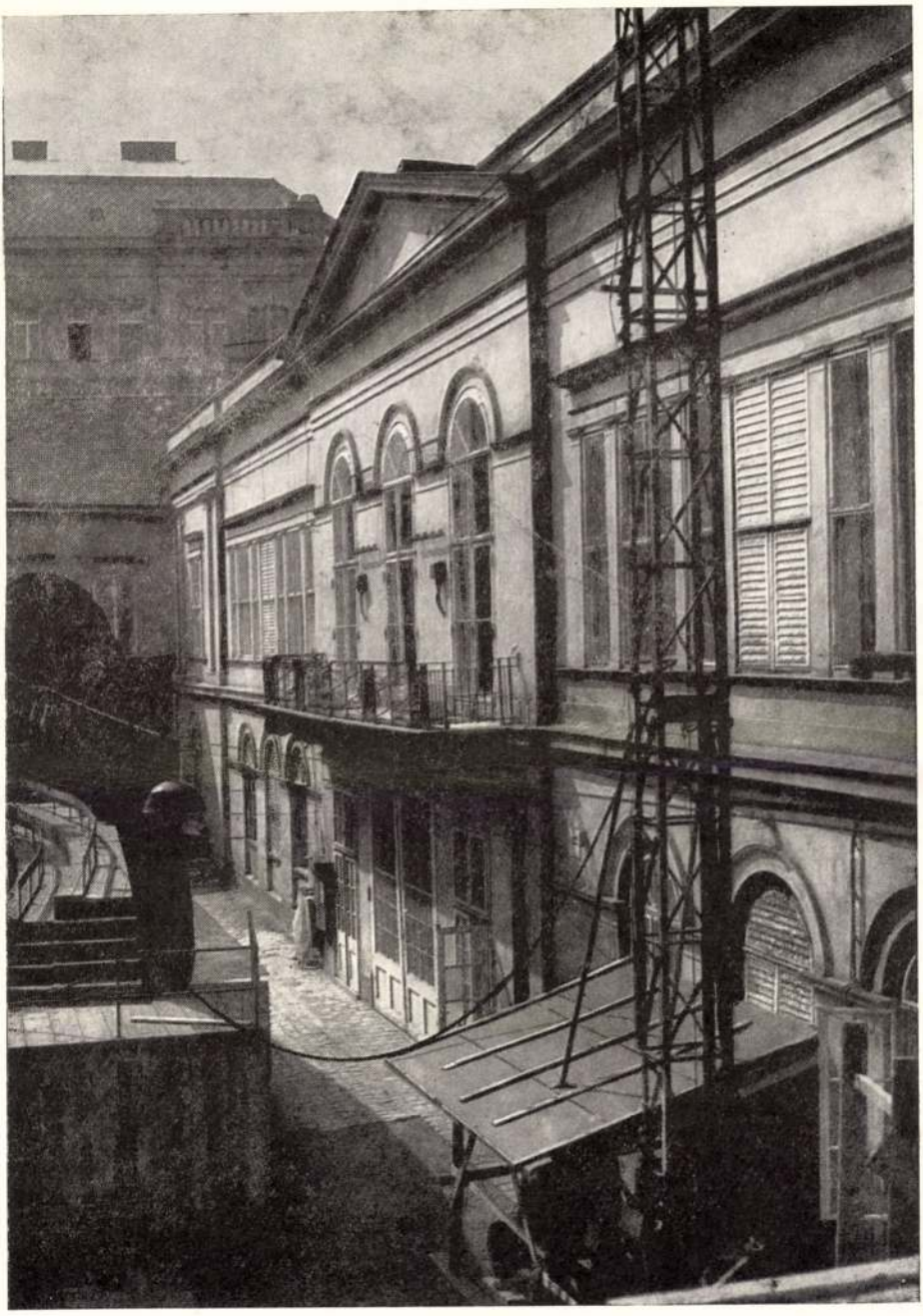

7. *kép.* A Károlyi Mihály utcai szárny udvari homlokzata

8. kép. Az udvar képe a déli oldalszárnnyal 1937-ben

értelmében Károlyi megvette az ingatlant 33 000 forintért.[8] A hivatalos átírás és a teleklevél kiadása a pesti tanács részéről 1769. január 17-i kelettel történt meg, a Beleznay-féle bérlet lejárta után.[9] Ekkor került a palota ténylegesen is a Károlyi-család tulajdonába.

Károlyi Antal 1791-ben bekövetkezett halála után fia, József örökölte a palotát, majd az ő halála (1803) után kiskorú gyermekei, István, Lajos és György, akiknek nagykorúságáig a Károlyi-birtokok igazgatását gyámjuk, Keglevich Ágoston (özv. Károlyi Józsefné második férje) intézte.[10]

1827-ben a három Károlyi-fiú az addig osztatlan birtokot egymás között felosztotta.[11] A pesti palota Károlyi Lajosnak jutott, akitől 1831-ben testvére, Károlyi György vette meg.[12] Ő haláláig, 1877-ig birtokolta a palotát, mely ezután a „gróf Károlyi György féle hitbizomány" részeként lett az örökösöké,[13] s így volt tulajdonosa Károlyi Mihály is első emigrációjáig, amikor vagyonával együtt a palotát is zár alá vették. 1928-ban Budapest Székesfőváros vette meg képtár és kiállítás céljára, s itt nyílt meg 1932-ben a Fővárosi Képtár kiállítása.

[8] OL, P. 392. (Károlyi nemzetség levéltára, törzsanyag), Lad. 42, No. 128.
[9] *Révhelyi*, 90. — OL, P. 392. Lad. 42, No. 131. — BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1750—1779, fol. 183.
[10] *Bakács István:* A Károlyi-család nemzetségi és fóti levéltára. (Repertórium). Levéltári leltárak, 33. LOK, Bp. 1965. (Kézirat, sokszorosítás), 5—6.
[11] Uo.
[12] BFL, Pesti telekátírási jegyzőkönyvek, 1831—1834, p. 181—182. — OL, P. 414. (Károlyi György iratai), Lad. 5, No. 114, 116.
[13] *Révhelyi*, 102.

1946-ban Károlyi Mihály visszakapott palotáját közművelődési célra az államnak adományozta,[14] s így a Fővárosi Képtár továbbra is folyamatosan használta. 1957-től a Petőfi Irodalmi Múzeum épülete.

B) *Az építkezések története*

1688-ban az épület helyén akkor volt négy telek közül a Zaiger tanúsága szerint kettőn régi falak, egyen kifejezetten jó állapotú régi falak álltak, egy pedig teljesen üres telek volt.[15] Werleint, aki mindkét városban maga intézte a telkek kiosztását, illetve eladását, nyilván nemcsak a négy telek központi fekvése, hanem az új építkezéshez — ha másképp nem, helyben levő építőanyagként — felhasználható régi falak is befolyásolták abban, hogy ezeket a maga számára tartotta fenn. A telkek egyesítése mellett valamilyen mértékű építkezést biztosan végeztetett is, mert 1694-ben, amikor fia eladta az ingatlant Wilfersheimnek, a teleklevélben „tetővel ellátott régi falak"-ból álló bekerített házról van szó, mely az ugyanekkor felfektetett második pesti telekkönyvben már egyetlen, lényegében a maival azonos méretű ingatlanként szerepel.[16] Valószínűnek tarthatjuk tehát, hogy Werlein a használható részeket tetővel látta el, az egész területet bekeríttette, s a nagyobb építkezést csak gyors halála akadályozta meg. Az új tulajdonos, Wilfersheim viszont hamarosan építkezésbe fogott: a régi épületet lebontatta, s Kalcher Márton építőmesterrel tágas és elegáns, 18 helyiségből álló emeletes házat építtetett, mely 1696-ban szinte teljesen készen állott.[17]

Erről az épületről közelebbi adataink nincsenek. Révhelyi szerint valószínűleg „még a XVII. század ízlésének megfelelően, de már elég díszesen és kényelmes elosztással épülhetett"; sajnos, az egykorú városleírások nem említik.[18]

Wilfersheim örökösei, akik már nem tartózkodtak Pesten, megbízottjuk útján 1744-ben 11 000 forintért adták el a házat Patachich Gábornak; kár, hogy a teleklevél magáról az épületről semmi közelebbit nem mond.[19] Révhelyi szerint „változtatás a palotán alig történhetett, mert Patachich érsek már a következő évben, 1745. december 5-én meghalt, s nem sokkal később, 1747. augusztus 25-én fivérei el is adták azt gróf Barkóczy Ferenc, akkor még egri püspöknek. Az eladási ár ugyan jóval drágább volt, mert Barkóczy 18 000 forintot fizetett érte, de ezt a rohamosan megindult városfejlődés következtében beállott ingatlanértékek emelkedésével magyarázhatjuk".[20] Barkóczy „bi-

[14] Emléktábla a kapualjban — *Lestyán Sándor:* Az Egyetem utcai Károlyi-palota történelmi emlékei. Budapest, II. évf. 1946. 212—215.

[15] BFL, Pesti belvárosi telekkönyvek, I. (Zaiger), 23—26. telekszám.

[16] BFL, Pesti belvárosi telekkönyvek, II, No. 24. — Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1694—1718, fol. 1/c.

[17] Kalcher Márton stájerországi származású építőmester, Pest városának második bejegyzett polgára, tanácsosa és a budai kőműves-kőfaragó céh alapító tagja volt. Wilfersheim palotájának építőjeként Révhelyi nevezi meg (88.) a BFL pesti tanácsülési jegyzőkönyvének 1696. május 4-i bejegyzése alapján. A házat az 1696. évi pesti adóösszeírás „Domus ampla et elegans . . . structura constituta duarum contignationum cum cubiculis 18 nedum perfecta"-ként tünteti fel (idézi *Nagy Lajos* i. m. 175.)

[18] *Révhelyi*, 88.

[19] BFL, Pesti belvárosi teleklevelek jegyzőkönyve, 1718—1750, fol. 342—343. (tévesen 242—243-nak írva).

[20] *Révhelyi*, 88.

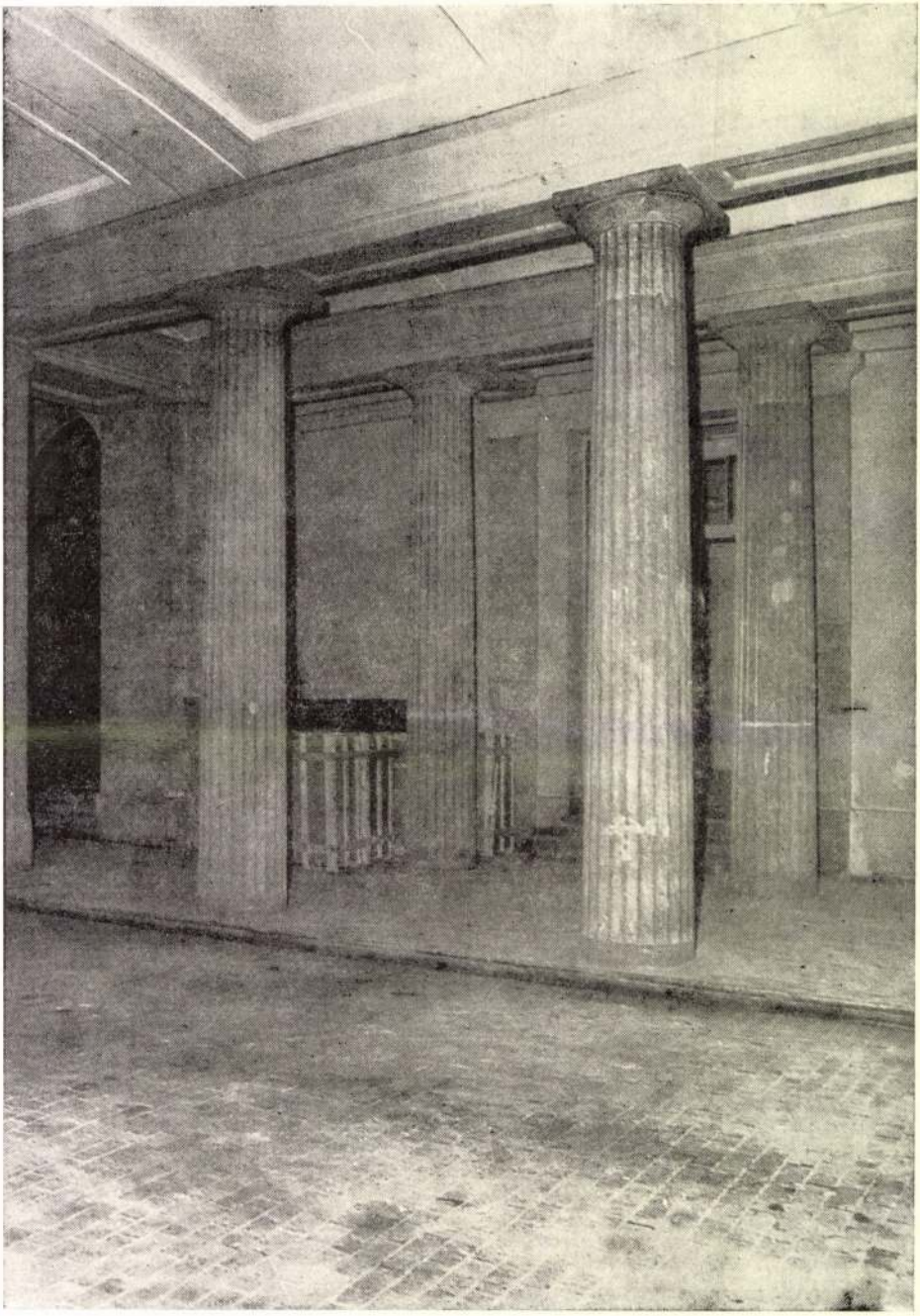

9. kép. A kapualj részlete

10. kép. A főlépcsőház 1900 körül

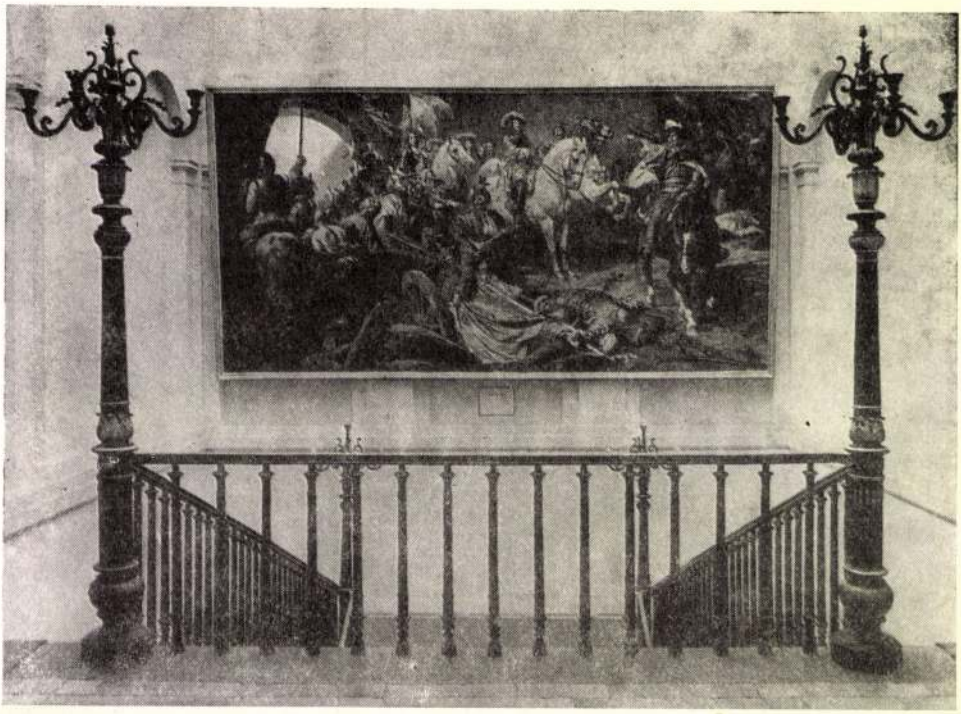

11. kép. A főlépcsőház 1938 körül

zonyára nagy pompával rendezkedett be, s így lett e palota a város legelőkelőbb épülete, mely a Pestet látogató királyné tetszését is megnyerte". 1751-ben, amikor Mária Terézia férjével, Lotharingiai Ferenccel együtt hajón érkezett Pestre, s Barkóczy palotájában szállt meg.[21]

A püspök 1759 tavaszán Mayerhoffer Andrást bízta meg a palota átalakításával.[22] Az erre vonatkozó adaton túl azonban magáról az építkezésről semmit sem tudunk, s az átalakított épület új formájára is csak a későbbi felmérésekből és tervekből következtethetünk. 1768-ban, amikor az érsek örököse Károlyi Antalnak eladta a palotát, készült egy vázlatos telekfelmérési rajz, a legkorábbi a palotát ábrázoló ránk maradt rajzok közül[23] (16. kép). Eszerint a telek 37 öl 1 láb hosszúságú frontjának közepén U-alaprajzú épület állt, melynek utcai homlokzata kb. 19 ölnyi volt, oldalhomlokzatai pedig 13 ölnyiek. A mai Ferenczy István utcai szárny helyén különálló hosszú melléképület húzódott, melyben kocsiszínek és istállók helyezkedtek el. A felmérést készítő ismeretlen személy — feltehetően építőmester — rájegyzése szerint a ház alapzata igen erős és „jól épített", teteje teljesen jó, nagyrészt nemrég újonnan készítve, s kb. 50 évig biztosan eltart. A hatalmas telek hátsó, nagyobbik felén rendezett kertet tüntet fel a rajz.

[21] *Révhelyi*, 89.
[22] *Réh Elemér:* A régi Pest építőmesterei Mária Terézia korában. Bp. 1932. 57.
[23] OL, T. 20. (Károlyi-levéltár tervei), 74.

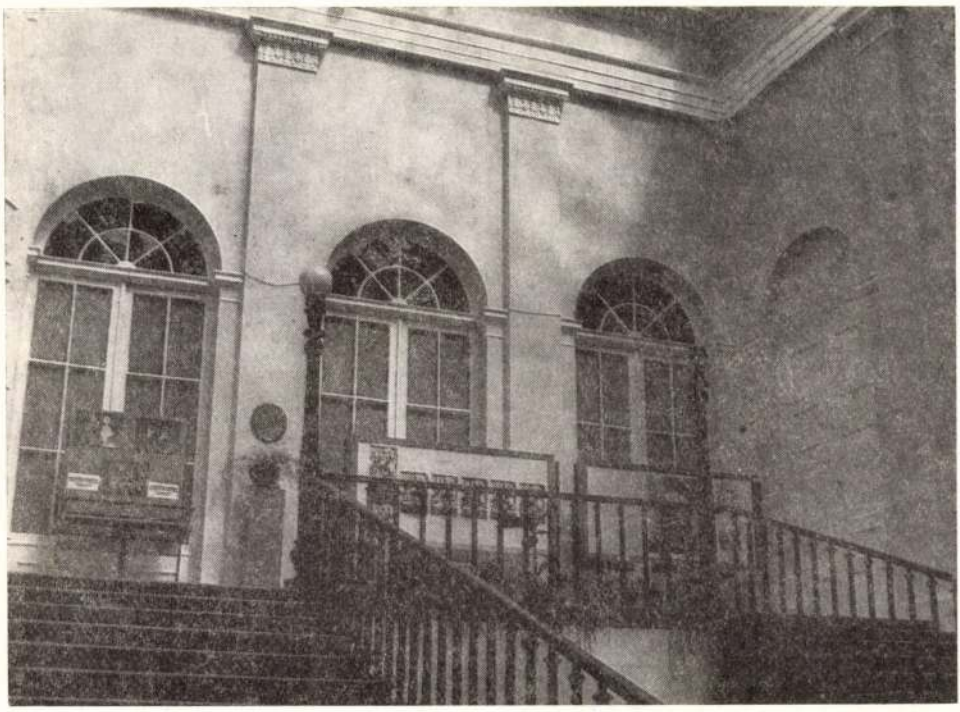

12. kép. A főlépcsőház 1975-ben

A Barkóczy-féle palota belsejére a Károlyi Antal által 1769-ben készíttetett átalakítási tervből és egy későbbi, 1778-ban készült felmérésből következtethetünk, természetesen kellő óvatossággal, hiszen ezek a rajzok az 1769-ben tervbe vett, illetve 1778-ig elkészült átalakításokat is feltüntetik[24] (17—18, 20. kép). Annyit azonban biztosan megállapíthatunk, hogy a Barkóczy-palota oldalszárnyai által körülzárt udvaron árkádos folyosó futott körül mindkét szinten, s innen voltak megközelíthetők a külső homlokzati oldalon egy sorban húzódó helyiségek. A 11 tengelyes főhomlokzati szárny I. emeletén feltűnő az ötablakos nagyterem: innen nézte 1751-ben a királynő és férje a pesti katonaság és polgárság tisztelgő felvonulását.[25]

Révhelyi szerint „az alaprajzi típust vizsgálva az a gondolatunk támad, mintha egy kisebb kastély- és háztípus forrott volna egymásba".[26] Ehhez azt tehetjük hozzá, hogy az árkádos folyosóval kapcsolt egytraktusos elrendezés teljesen szokásos barokk megoldás, mely a Barkóczy-palotánál — legalábbis alaprajzi vonatkozásban — jó arányokkal s nyugodt szimmetriával párosult. Ezt az előnyös benyomást egyedül a lépcső elhelyezése zavarja: az 1769-es átalakítási terv nem is tünteti fel a régi lépcsőt, hanem helyette az udvari szárnyak közötti térben jelez új, reprezentatív lépcsőházat. Ez a terv azonban — mint alább részletesebben is tárgyalni fogjuk — csak részben valósult meg, s így az

[24] OL, T. 20/66. és 77.
[25] *Révhelyi*, 89.
[26] *Révhelyi*, 89.

13. kép. A melléklépcső 1975-ben

1778-as felmérés is még a régi lépcsőházat mutatja. Ennek igénytelen volta s rossz elhelyezése miatt alig hisszük, hogy építtetője Barkóczy s építője Mayerhoffer lett volna; valószínűbb, hogy a még korábbi, Wilfersheim-féle építkezésből megmaradt örökség, melynek igényesebbé való átalakításához nagyobb területre lett volna szükség, s aránytalan munka- és költségtöbbletet jelentett volna még a nagy építtető Barkóczynak is.

Ebben a formában állt tehát a palota, amikor Károlyi Antal 1768/69-ben megvásárolta, s azonnal hozzáfogott az épület kibővítéséhez és átalakításához. A ránk maradt, mesternevet fel nem tüntető tervsorozat — melynek keletkezési idejét Révhelyi az utólag ráírt 1779/80-as évszám ellenére meggyőzően teszi 1769-re — az U-alaprajzú épület nagyszabású szimmetrikus kibővítésének s új, reprezentatív lépcsőház kialakításának koncepcióját mutatja[27] (17—19. kép). A főépületet kétoldalt L-alakban csatlakozó emeletes szárnyakkal toldották volna meg, s a régi lépcsőházat elbontva a loggiás udvari szárnyak által közrefogott térbe terveztek új lépcsőházat. A terv a melléképületeket is lebontásra ítélte, s a telek két oldalán különálló új melléképületek építését irányozta elő: az északi telekhatár mentén istállókat, kocsiszíneket és személyzeti lakásokat, a déli oldalon lovaglóiskolát istállókkal. Az új, 19 tengelyessé bővítendő homlokzat architektúrájára két tervváltozat készült: az egyik az épület díszesebb, reprezentatív kialakítására („auf Ris in Verherlichung des Baues"), a másik a kevésbé költséges, egyszerűbb megoldásra („auf Ris auf geringe unkosten"). A tervet készítő építőmester nevét nem ismerjük s erre vonatkozólag Révhelyi sem talált adatot. Az az egy biztos, hogy ennél az építkezésnél a később sokat foglalkoztatott pesti céhmester, Jung József neve még nem vehető számításba; ő ugyanis csak 1776-tól dolgozott Károlyi Antal számára.[28]

Már az 1769-es terv — egyelőre ismeretlen — mestere is ugyanazokra a problémákra kereste a megoldást, amelyek — részben elintézetlenül maradva — ezután még közel két évtizedig foglalkoztatták a grófi család építtető tagjait: az új díszes, reprezentatív lépcsőház, továbbá az új melléképületek által körülzárt udvar kialakítása. Révhelyi Elemér megfigyelését továbbgondolva úgy érezzük, hogy Károlyi Antal a meglevő szerényebb palotából, amely kisebb kastély- és háztípus egybeforrásának benyomását nyújtotta, nagyszabású kastély és reprezentatív városi palota vonásait egyesítő épületet kívánt létrehozni. A telek és a meglevő épületek adottságai kívánták is és lehetővé is tették ezt a megoldást: a főhomlokzati fronton való legkisebb bővítés is a szomszédos házhoz való zártsorú csatlakozást jelentette, ugyanakkor a mélyen hátranyúló telek az udvar, a kert és az oldalszárnyak kastélyszerű cour-d'honneur-ös kialakítását szuggerálta.

A nagyszabású koncepcióból végül is csak a főépület dél felé való meghosszabbítása valósult meg ekkor; Révhelyi szerint valószínűleg valami váratlan akadály — talán az 1775-ös árvíz — következtében állt le az építkezés.[29] A már

[27] OL, T. 20/77. és *Révhelyi*, 92.

[28] Jung József (1734—1808) 1773-ban lett pesti polgár. 1792-ben a pesti Károlyi-palotához és néhány uradalmi épülethez készített felmérési és tervrajzaiért visszamenőleg tiszteletdíjat, illetve költségtérítést kért a grófi családtól, s erre vonatkozó kérelméhez részletes jegyzéket csatolt, melyben időrendben felsorolja a palotához készített rajzait. A legkorábbit 1776-ban készítette (OL, P. 406. — Károlyi-család központi kancelláriájának iratai — 1792/18/1/32.).

[29] *Révhelyi*, 91.

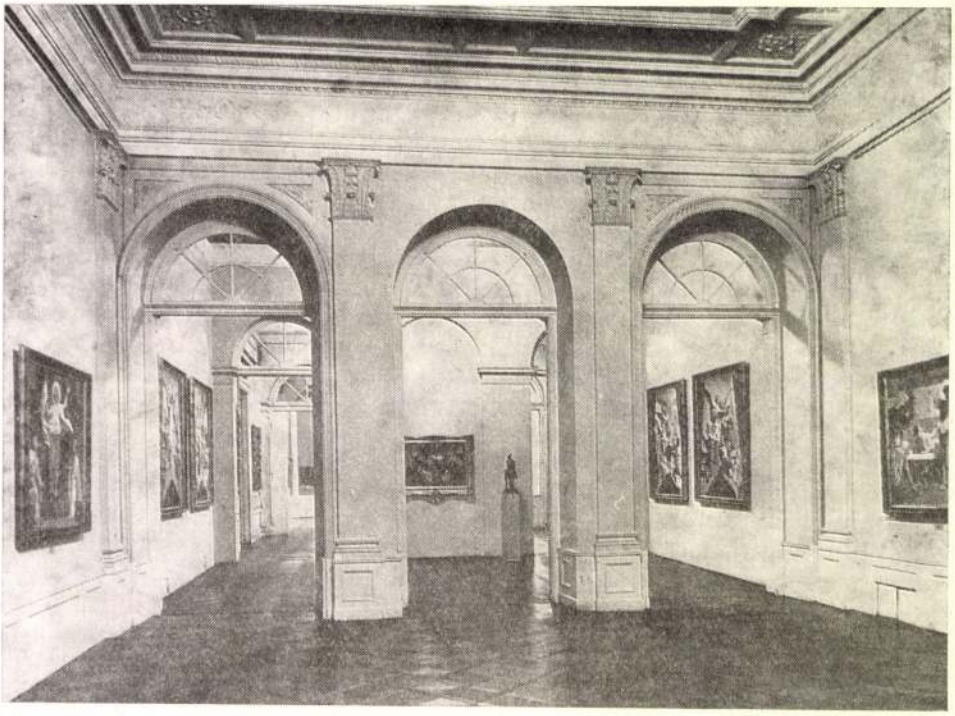

14. kép. Az emeleti előcsarnok 1938 körül

említett 1778-as felmérési rajz — melyet Jung József készített — azt is világosan mutatja, hogy a régi melléképületek még megvannak, és sem a lovaglóiskola, sem a főépület új lépcsőháza nem került kivitelre[30] (20. kép). A homlokzati változatok közül valószínűleg a szerényebbik valósult meg (természetesen csak részben), mert semmi jel sem mutat arra, hogy a díszesebb változatban szereplő megemelt párkánymagasságú, baldachinos-manzárdtetős középrizalit elkészült volna. E kérdésben nem értünk egyet Révhelyivel, aki szerint a szerényebb terven levő áthúzások „sejtetik, hogy a gróf ezt teljesen elejtette".[31]

Az építkezés csak a 70-es évek végén vett új lendületet, ekkor azonban már új terv szerint. A Károlyi-levéltár anyagában négy tervváltozat maradt fenn 1779-ből az akkor már kettős U-alaprajzú épület továbbépítéséhez, mindegyik változat tervező építőmester névaláírása nélkül. Károlyi a megvalósítás előtt nyilván több alternatívát akart konkrétan fontolóra venni, s — mint alább látni fogjuk — Jung Józseffel és más pesti (vagy bécsi?) mesterrel öt vagy hat tervváltozatot is készíttetett, amelyek közül — részben hiányosan — az említett négy variáns maradt meg a Károlyi-család levéltárában. A többiről Jung József folyamodványából tudunk, melyet 1792-ben nyújtott be a grófi család központi kancelláriájához, tiszteletdíjat, illetve költségtérítést kérve a pesti palotához 16 év alatt készített tervrajzaiért.[32]

[30] OL, T. 20/66.
[31] *Révhelyi*, 93.
[32] L. a 28. sz. jegyzetet.

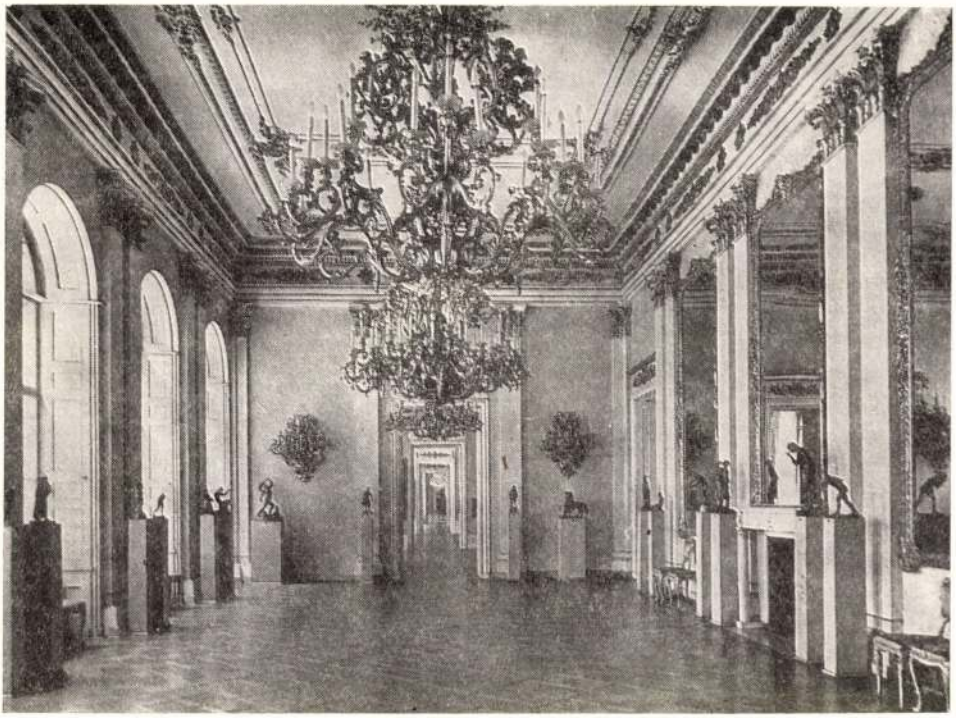

15. kép. A díszterem 1938 körül

Homlokzatrajz egyik változatról sem maradt ránk, s az alaprajzok és Jung folyamodványa alapján szinte biztosra vehetjük, hogy a főhomlokzathoz nem is készült: Károlyi az 1769-ben tervezett (és a déli oldalon részben el is készült) homlokzati kiképzést akarta az észak felől hiányzó résszel kiegészíteni, s a négy terv csak a melléképületek, illetve oldal- és hátsó szárnyak, valamint az új főlépcsőház kialakításában mutat alternatívákat.

Mind a négy tervváltozat az Országos Levéltárban őrzött Károlyi-levéltár tervtárában maradt ránk. A könnyebb áttekintés kedvéért részletesebb tárgyalásuk előtt sorban ismertetjük őket (zárójelben levéltári jelzetükkel).

1. *változat* (T. 20/70/2—3.) Földszinti és I. emeleti alaprajz két külön lapon (a földszinti rajzhoz utólag hozzáragasztva a telek hátsó részén levő kert vázlatos alaprajza is, amely azonban nem ehhez a tervváltozathoz, hanem — alább részletesebben tárgyalandó módon — a 4. tervváltozathoz kapcsolódik). Az 1. változat körülépített udvaros elrendezést mutat, s a lovaglóiskolát a hátsó szárnyban helyezi el. A meglevő épületet csak kontúrjaiban jelzi, változtatás nélkül (21—22. kép).
2. *változat* (T. 20/70/1.) Földszinti alaprajz. Elrendezése teljesen azonos az 1. változatéval. Eltérés, hogy az oldalszárnyak valamivel rövidebbek, tehát a hátsó szárny mögötti kert számára nagyobb terület marad szabadon. A terv vázlatosan a meglevő régi épület helyiségeit is jelöli, s az udvarba benyúló két régi épületszárny között — az 1769-es tervhez hasonlóan — új reprezentatív lépcsőházat mutat. Az északi oldalszárny közepén — az 1. változattól eltérően — kocsiáthajtós kapubejárat látható (23. kép).

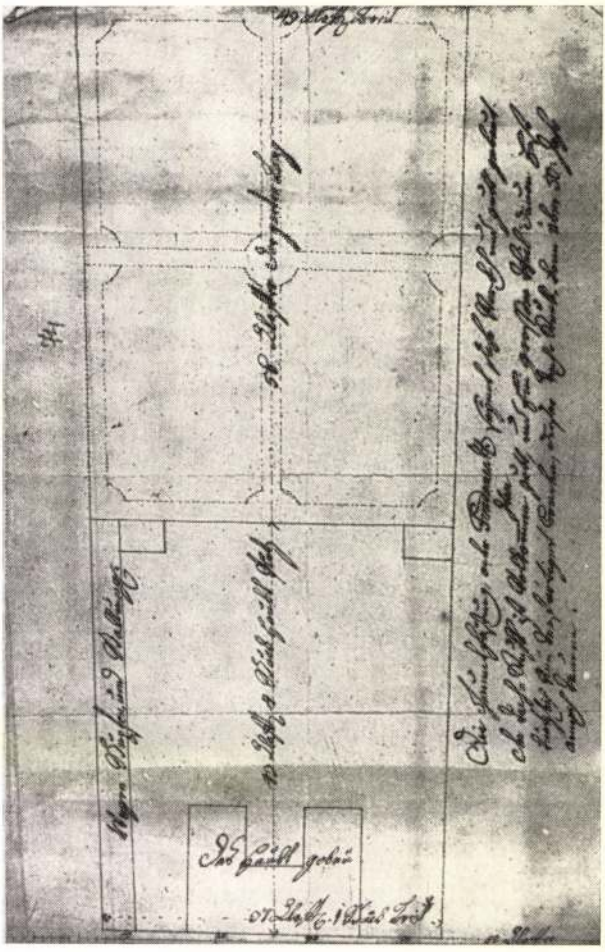

16. kép. A palota és a kert helyszínrajza 1768-ban

3. *változat* (T. 20/67.) A főépület vonatkozásában emeleti, a melléképületeknél földszinti alaprajz és a kert alaprajza egy lapon. Új, az előző változaténá gazdagabb fölépcsőház ugyanazon a helyen. A főépületet zömök L-alakú toldalékkal észak felé szimmetrikusan kibővíti, majd az északi oldalon kapuval, a délin pedig ezzel szimmetrikus elrendezésű, fatárolásra alkalmas térrel megszakítva különálló oldalszárnyakat, illetve melléképületeket irányoz elő, melyek kétszeres alaprajzi íveléssel a kert felé szűkítik az udvart, de nem zárják teljesen körül. A lovaglóiskola a déli, az istállók és kocsiszínek az északi oldalon vannak. A mellékszárnyak zárófalának meghosszabbításában a kertet az udvartól kerítés választja el, középen kapuval. E kapunak és a főépületnek közös tengelyében a kert hátsó határánál ovális alaprajzú kerti pavilont láthatunk (24—25. kép).
4. *változat* (T. 20/69.) Földszinti alaprajz. Révhelyi „jelentéktelen kísérlet"-nek nevezi, de a megvalósult állapothoz ez áll a legközelebb, s viszonylag nyűtt,

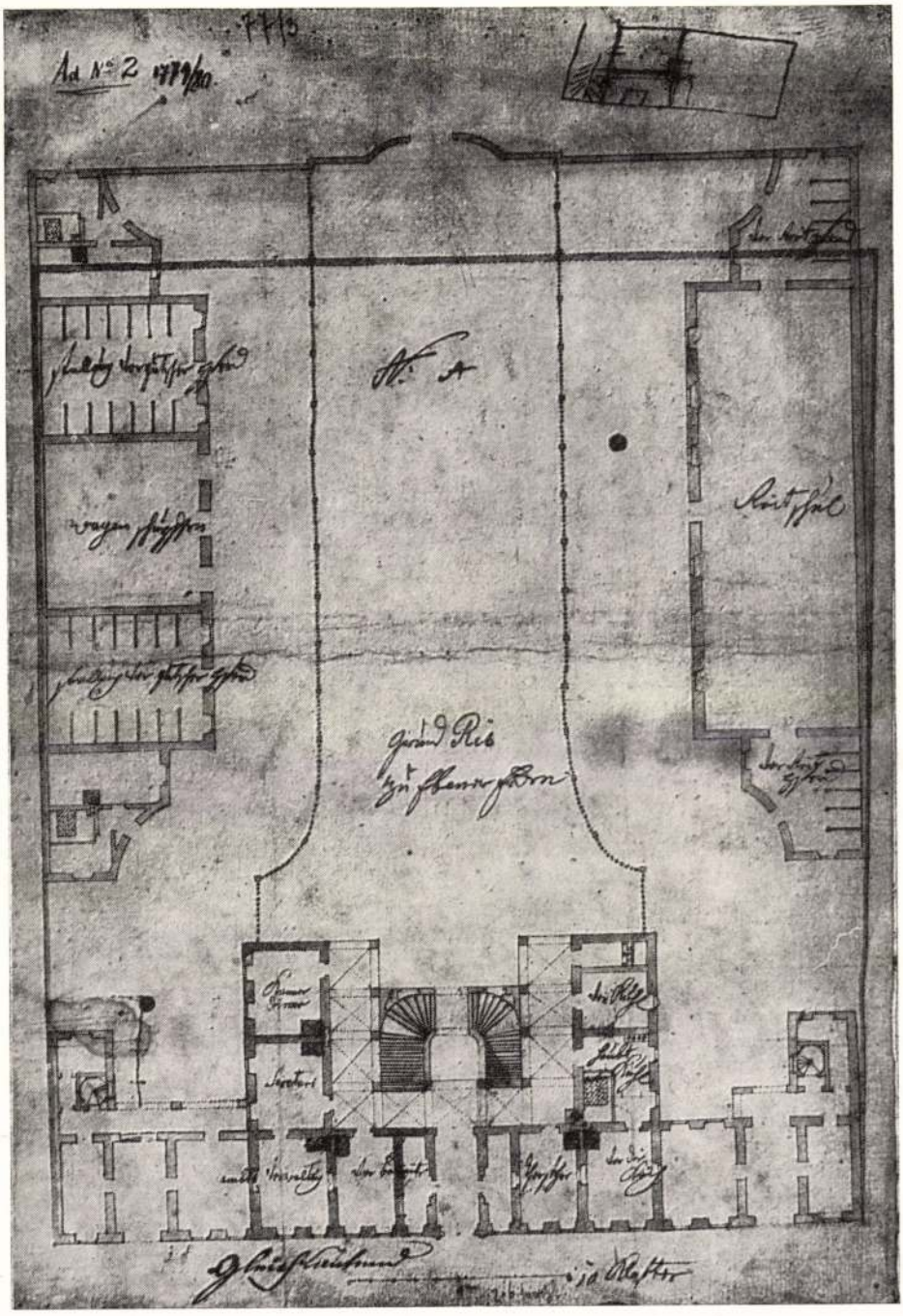

17. kép. A palota kiépítésének terve 1769-ből (földszint)

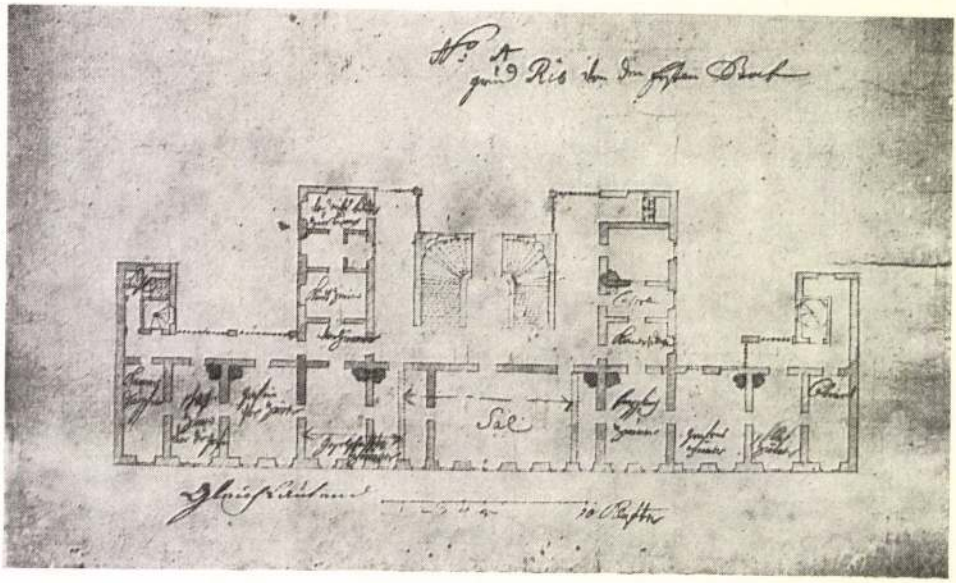

18. kép. A palota kiépítésének terve 1769-ből (I. emelet)

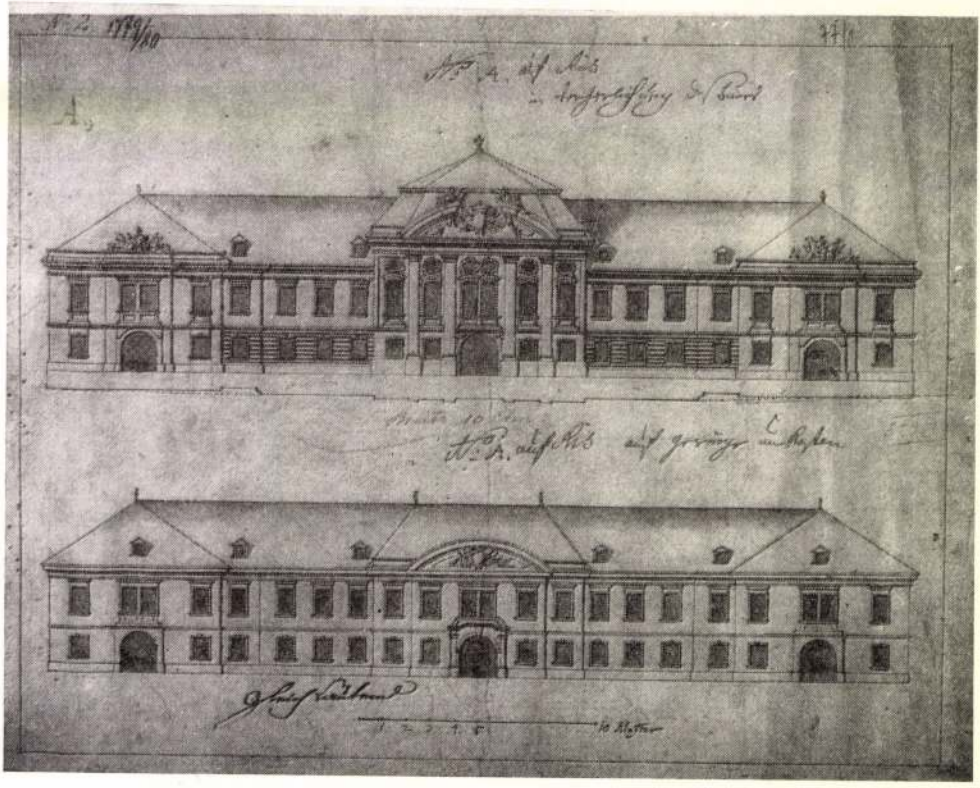

19. kép. A palota kiépítésének terve 1769-ből (homlokzat)

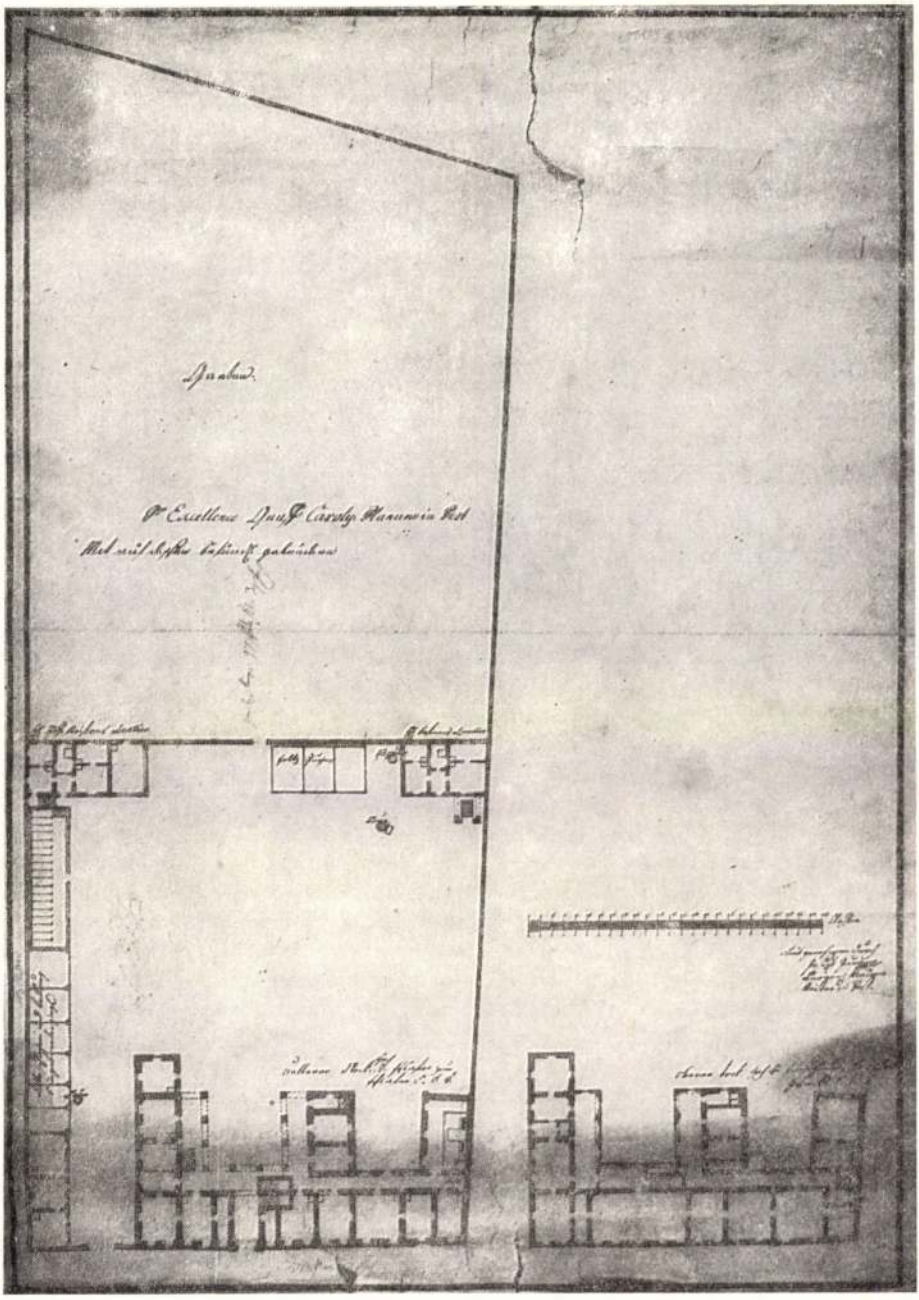

20. kép. Jung József felmérése 1778-ból

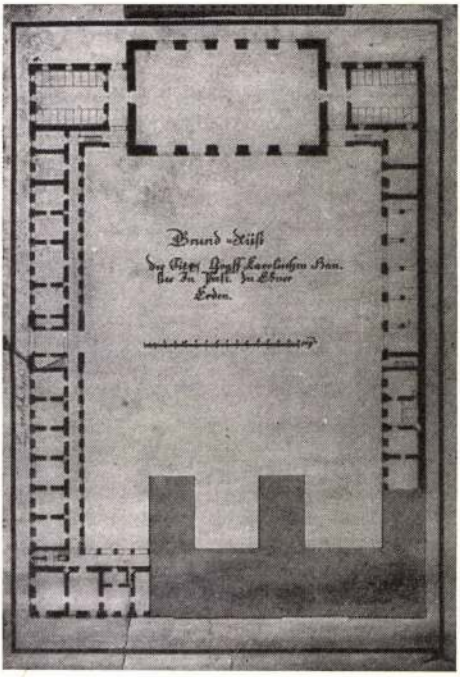

21. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (1. változat, földszint)

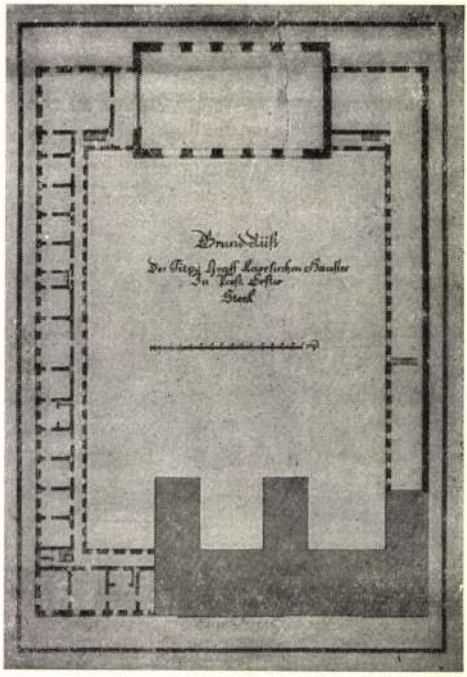

22. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (1. változat, emelet)

kopott állapota is arra mutat, hogy a többi változattal ellentétben ezt használták a legtöbbet — nyilván a kivitel során. A benyúló udvari szárnyak között ez is új, de az előzőknél szerényebb lépcsőházat irányoz elő; a főépületet észak felé L-alakban bővíti s mindkét oldalon összefüggően hátrafutó oldalszárnyakat tervez, délen a lovaglóiskolával, északon az istállókkal és kocsiszínekkel, a kert felé nyitott udvart egyszeresen szűkítő alaprajzi ívelésssel. 1779/80-ban lényegében e terv került kivitelre az új lépcsőház nélkül, s azzal a módosítással, amelyet az 1. változat földszinti rajzához ragasztott kert-alaprajz mutat: a lovaglóiskolát nem a főépülethez csatlakozó déli oldalszárnyban, hanem hátrébb, a kertben építették fel. Erre alább részletesebben is kitérünk (26. kép).

A négy tervváltozat tehát lényegében ismét a már említett két fő kérdés 1769-ben elmaradt megoldására készült. Az egyik az új lépcsőház, melynek helye — ha megvalósul — nem kétséges, s csupán részletei kérdésesek, illetve éppen az, hogy legyen-e, vagy nem. A másik probléma a melléképületek, illetve az udvar elrendezése és a lovaglóiskola elhelyezése. A legreprezentatívabb s egyben a legbarokkosabb kétségtelenül a 3. változat, mely az 1769-es terv módosított formája, s melynél a kétszeresen ívelt alaprajzú melléképületek között cour d'honneur-szerű, mozgalmas térhatású udvar jött volna létre. A két körülépített udvaros megoldás ezzel szemben sivárabb, bár valószínűleg méltóságteljes összképet eredményezett volna, melynek egyhangúságát a 2. változatban az oldalszárnyak nyitott árkádsora enyhítette volna.

Az építkezéshez végül is az igénytelenebb 4. változat szerint fogtak hozzá, mely láthatóan a másik három terv egyes előnyeinek kompromisszumos egye-

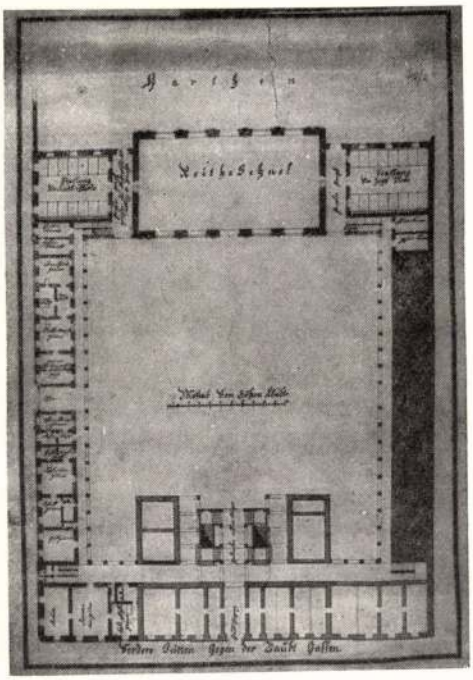

23. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (2. változat)

sítésére törekedett; színtelen, kevésbé karakteres volta is innen adódik. A Révhelyi által közölt adatok szerint a munkát 1779. március 26-án kezdték meg s 1780. november 23-án fejezték be.[33] A megvalósult épület két ponton tér el a tervtől: nem készült el az új lépcsőház, s a lovaglóiskola az 1. változathoz ragasztott terv szerint a kertbe került, a déli szárny pedig a lovaglóiskola eredetileg tervezett helyén megszakadva befejezetlenül maradt. Nem tudjuk, mi késztethette az építtetőt a lovaglóiskola áthelyezésére; az mindenesetre valószínű, hogy ideiglenes megoldásról lehetett szó, mert az eredeti helyet üresen hagyták, később pedig (1808-ban) a kertbeli épületet lebontva mégiscsak felépítették az eredetileg tervezett helyen (ennek részletes tárgyalását l. alább). Valójában tehát nem is annyira a tervtől való eltéréssel, mint inkább annak csak részleges megvalósításával, teljes megvalósításának elnapolásával állunk szemben, amelynek legvalószínűbb magyarázataként anyagi okokra kell gondolnunk.

Az 1785-ben készült Balla-féle térkép[34] (28. kép) pontosan mutatja az épület ekkori állapotát, s igazolja egyrészt azt, hogy a munka valóban a fent leírt formában folyt le, másrészt azt, hogy téved Révhelyi, amikor azt írja, hogy a lovaglóiskola nem készült el. Elkészült, csak nem az eredetileg tervezett helyen, s éppen Révhelyi idézi a számadásoknak azt a tételét, mely szerint az összesen 21 373 forintnyi költségből az „Új Épületre tett költségnek egész summája 18 317 frt 28 krt tett ki", míg a maradék összeg „az Ló Iskola, az Övegház, a Szerszám és Szinn új kamara" építésére esett.[35]

[33] *Révhelyi*, 95.
[34] BFL, XV. 16. b. (Térképtár, Pest város térképei), P. átt. I. 1.
[35] *Révhelyi*, 95—96.

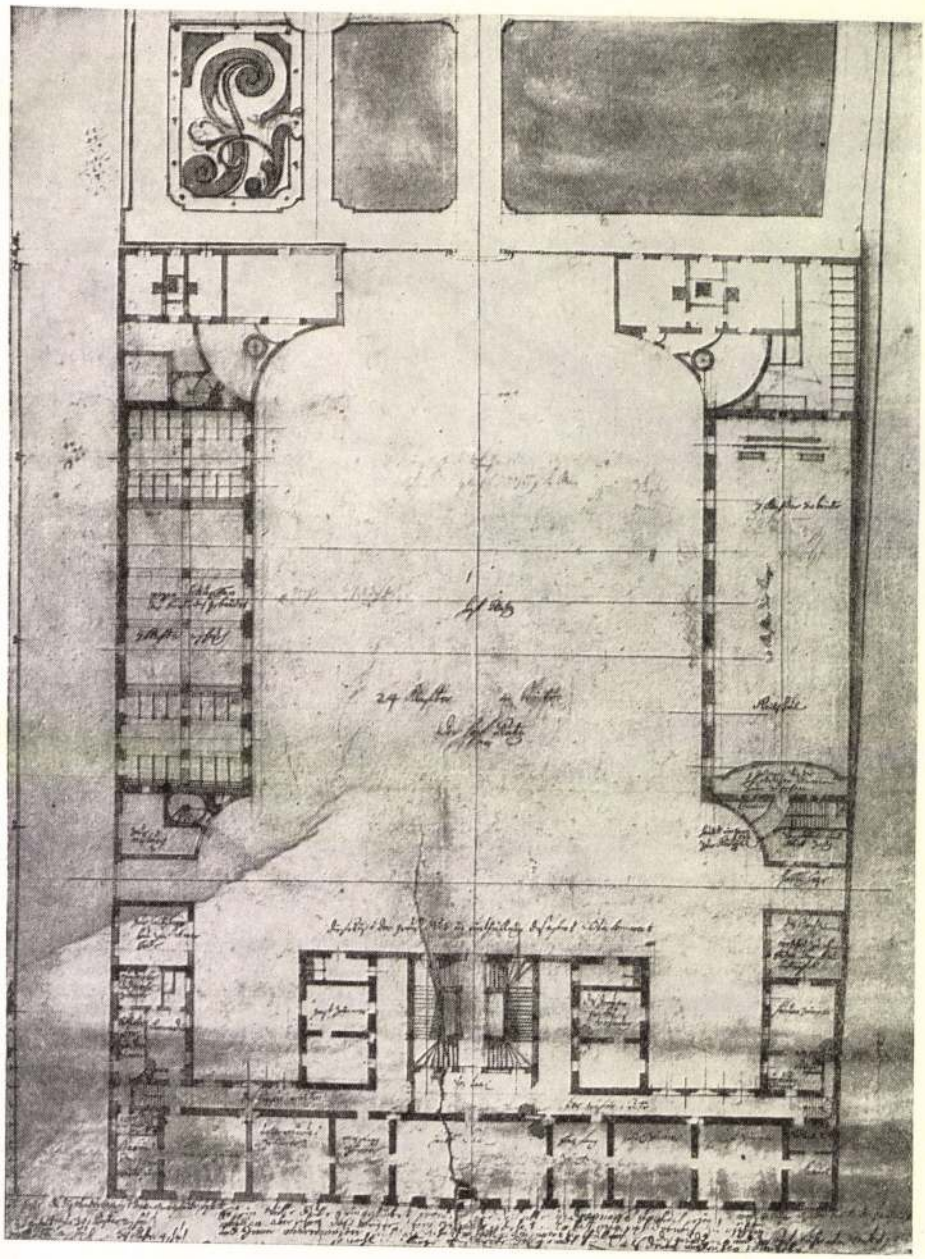

24. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (3. változat)

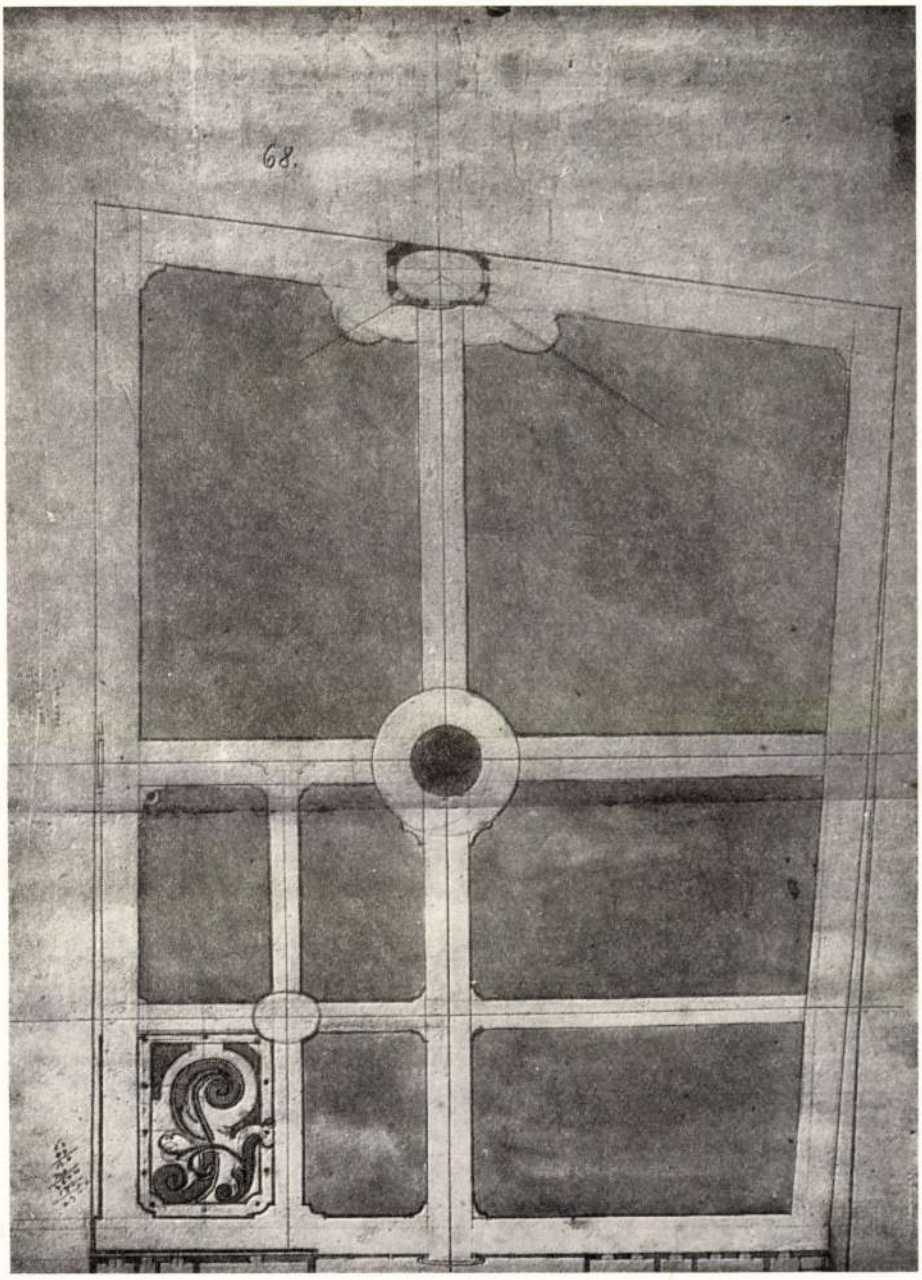

25. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (3. változat)

Az építkezéssel kapcsolatos tisztázatlan kérdések legfontosabbika a tervező építőmester személye, akinek nevét sem a tervek, sem a számadások nem tüntetik föl.[36] Révhelyi az 1. és 2. tervváltozatban „a technikai kidolgozás, az írásmód s a higgadtabb felfogás" alapján Jung József keze vonását véli felismerni, s a másik két változatot is helybeli mesternek tulajdonítja.[37] Feltűnő azonban, hogy az 1. változatban a meglevő épület csak vázlatosan, s az éppen Jung által készített 1778-as felméréstől teljesen eltérő méretekkel van feltüntetve (ugyanez áll a 3. változatra is), míg a 2. és 4. változatban a régi épület méretei pontosan egyeznek Jung felmérésével. Ennek alapján Jung szerzőségét az 1. és 3. alternatívánál kizártnak tartjuk. A 2. és 4. változatnál viszont — már említett 1792-es költségtérítést kérő folyamodványa alapján — bizonyítani tudjuk, hogy Jung volt a tervező mester; legalábbis abban az értelemben, hogy az építtető különböző elképzeléseit, melyek csupán a tervezett épületrészek helyére, elhelyezkedésére és esetleg globális méreteire vonatkoztak, ő dolgozta ki részletesen, s ő készítette el — ahol erre szükség volt — az új homlokzati terveket is.

A Jung folyamodványát kísérő tervrajz-jegyzék először egy 1776-ban készült részletes felmérésről, és egy alaprajzból, metszetből és homlokzatból álló lovaglóiskola-tervről tudósít. Ezeket nem ismerjük; illetve a felmérést — ha feltételezzük, hogy Jung emlékezetből írta a jegyzék néhány tételét, s tévedett az évszámban — esetleg azonosíthatjuk a ránk maradt, de 1778-ból keltezett felméréssel[38] (20. kép). Számunkra azonban az ezután következő kiépítési tervváltozatok az érdekesek, 1778/79-ből.

Ezek közül az első az udvar körülépítésére készült, egyemeletes, egytraktusos épületszárnyakkal; két alaprajzból és metszetből állt. Ha a szöveg a hátsó lezáró szárnyba tervezett lovaglóiskolát is említené, akkor az egyik említett alaprajz egyértelműen azonosítható volna a fentebb leírt 2. változattal; azonban enélkül is igen valószínűnek tartjuk azonosságukat[39] (23. kép). A második Jung-terv egészen más beosztással készült, kétmenetes szárnyakkal; ehhez

[36] *Révhelyi*, 95.

[37] *Révhelyi*, 94.

[38] Az említett 1778-as felmérés: OL, T. 20/66. — Jung József tervjegyzékének (vö. 28. sz. jegyzet) címe: „Entworfene Zeichnungen verfassungen Gräfl. Karolischen Pester Haus betröfend. Wellche von 1776 bis gegenwärtig 790 nembl. durch 14 Jahren in Verdientes sind Gebracht worden." (A jegyzék első — nagyobbik — része 1790-ben készült, s pótlólag van hozzáírva 1792-es kelettel az 1791-ben készült, s alább még tárgyalandó lovaglóiskola-terv.) — A jegyzék ide vonatkozó része:
„776. Ist auf anschaffung Herrn Hoffmeister Sübert der ganze Plann aufgenohmen samt auch dem befunden Gebaudern abgemössen, und Rein entworfen, betraget vollgent: beu aufmössung

Maurer Meister	3 Täg, a 1 f		3.—
2 Maurer Gesellen,			
	6 Täg, a	30 x	3.—
Mehr beu auftragung selben Meister			
Gearbeitet 6 Täge a 1 f			6.—
dan Für die sammtliche zugehen zusammen			3.—
		zusammen	15.—"

[39] Uo. „778 et 779 sind wollgende Zeichnungen Gemacht und entworfen worden Erstlich neuste der Altstehende Theil abgefasset und wurde auf dem lehren Raum Rings (:in soweit sich der Hoff erstrecket:) ein mit einfacher Zimern, auf einen erhobene Stock entworfen betraget vollgent: Neü entwörfung dene 2^{en} Gründen und durschschnitt ist

gearbeithet worden, 12 Tag a 1		12.—
die samtl. zugehen		4.—
	zusammen	16.—"

azonban az oldalhomlokzat rajza is csatlakozott.[40] E sorozatból egyetlen lapot sem ismerünk.

Jung feljegyzésének harmadik 1778/79-es tétele egyértelműen a megvalósult építkezés tervét írja le, s így hitelesen azonosítható a fentebbi 4. változattal. A rajzokhoz itt oldalhomlokzat, valamint egy sorozat a pallér számára is készült.[41] Ezután Jung a Károlyi-tulajdonban levő budai „SZŐLŐFÜRT" fogadóhoz készült 1778-as terveit sorolja fel, majd — újabb dátum-megjelölés nélkül, a következő, 1786-os tétel előtt — visszatér a „régi épület"-hez, ahol a grófné számára földszinti átalakításokhoz készített még egy tervet.[42]

Károlyi Antal tehát összesen öt — vagy ha a Jung által említett első terv és a ránk maradt 2. változat azonosságát nem fogadjuk el, hat — tervvariánst készíttetett, s ehhez hetedikként csatlakozott a grófné által kívánt átalakítások Jung-féle terve. Ezek közül a ránk maradt 1. és 3. változat készítőjeként helyi és idegen — pl. bécsi — mesterek egyformán számításba jöhetnek, az azonban biztosra vehető, hogy a lépcsőház és a lovaglóiskola elhelyezésének kérdését nem ők, hanem a programot adó építtető döntötte el, illetve írta elő az egyes tervvariánsok számára. Végül, mint láttuk, kompromisszumos döntés született, amelynek értelmében a tervet Jung József készítette el, s nyilván ő volt a munkálatok építési vállalkozója is. Magáról az építkezésről, illetve annak lefolyásáról a Révhelyi által említett adatokon kívül Radovics István pesti tiszttartó Károlyihoz írt levelét idézhetjük 1779. május 3-ról: „Isten Eő Szent Fölsége Segítségével az el kezdett új épületnek már felére jutottunk úgy hogy az fölső tractusnak nap nyugott felül való végén dolgoznak az Kőmivesek, mindeneknek tsudálkozására."[43]

Nem sikerült tisztázni kutatásunk során azt a kérdést, hogy a két udvari oldalszárny miért nem pontos tükörképe egymásnak. Miért van az, hogy a főhomlokzati szárnyhoz csatlakozó keskenyebb, egymenetes + folyosós részen az oldalszárnyak azonos traktusmélységűek, míg az íves alaprajzzal kiszélesedő hátsó részen eltérőek: az északi szárny egy öllel keskenyebb. A befejezetlen déli szárny építése 1780-ban az íves alaprajzi rész u t á n szakadt meg, az aszimmetrikus állapot tehát 1780-ra létrejött. De nemcsak az elkészült épület, hanem már a terv (4. változat) is így mutatja a szárnyakat, sőt, lépték szerint lemérve a teljesen szimmetrikusnak tűnő 3. változatnál is kiderül az egy ölnyi eltérés a lovaglóiskolát tartalmazó déli szárny javára, mégpedig a 4. változatéval pontosan azonos méretekkel. Mindez azért feltűnő, mert mindkét terv egyértelműen teljesen új épületrészeket jelöl a szóban forgó helyeken, s így a szimmetriát lényeges költség-, fáradság- és munkatöbblet nélkül meg lehetett volna valósítani. — A kérdésre talán választ kaphatnánk, ha a 3. tervváltozat alján levő

[40] Uo. „Mehr ist ein Gantz anterer entwurf Gemacht, mit anderer eintheilung, dann auf dopellte zimern, mit eben auch dem durchschnitt und aufriss von der Seiten betraget gleich dem obere 16.—"

[41] Uo. „Mehr wurde ein antrag gemacht, nur auf die Stallungen, samt der Wohnung auf der Garten Seiten welcher auch im Werke ist aufgeführet wie zu sehen erbauet worden An Zeichnungen samt auch ganzen Faciada in der Kolbacher Gassen gearbeitet 18 Täge a 1 18.—
Alle zugehen 4.—
Mehr es auch für dem Pallier entworfen samt allen 6.—
zusammen 28.—"

[42] Uo. „Mehr auf anschaffung seiner Excelle. der Gräfin ! Wurden des alten Gebäudes der untere stock aufgetragen abgeendert, zwischen die Mauern 5 maligen abenderung, ein verborgenen Cabinetel angebracht, betraget zusammen 12.—"

[43] OL, P. 398. (Károlyi levéltár levelei), 61504.

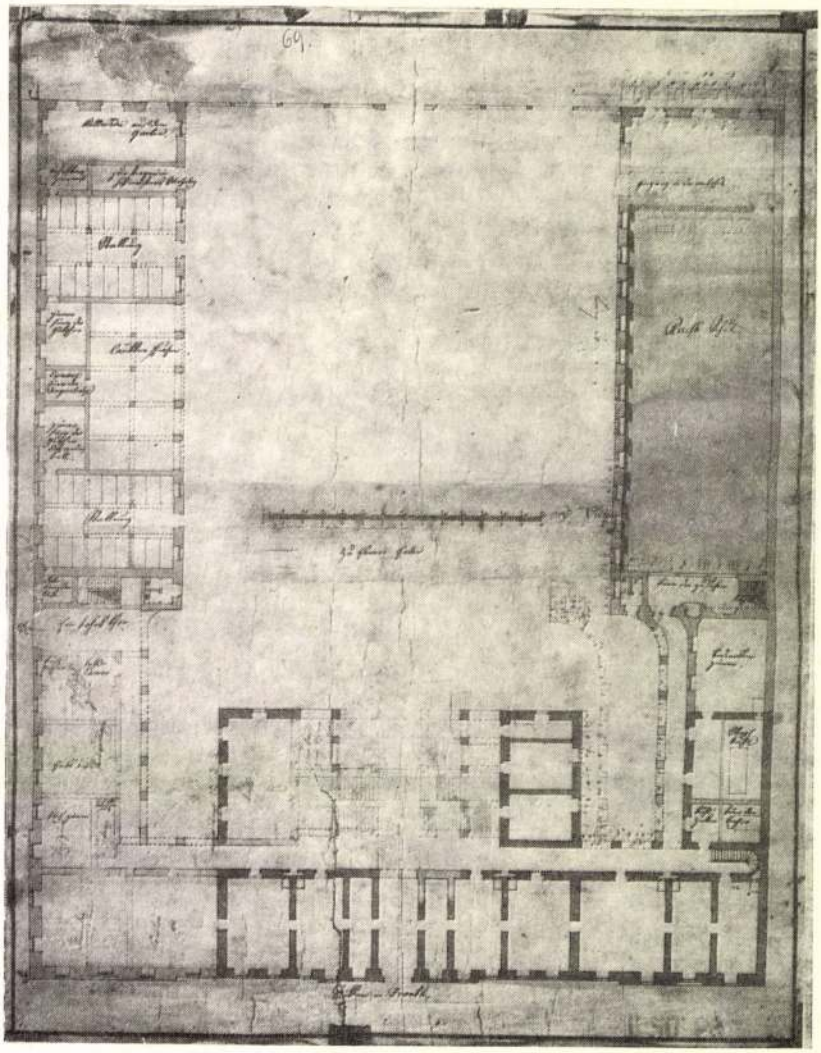

26. kép. A palota kiépítésének terve 1779-ből (4. változat)

— igen nehezen olvasható s nem teljesen világos szövegű — feljegyzést további kutatással személyhez és időhöz lehetne kötni. Ilyen lehetőség híján azonban a problémát egyelőre nyitva kell hagynunk.[44]

Az építkezés tehát 1780 után — feltevésünk szerint anyagi okokból — abbamaradt, s a terv teljes megvalósítását elhalasztották. Noha Károlyi Antal

[44] A 3. változat (OL, T. 20/67.) alján levő szöveg a következő (pontozással a kihagyott olvashatatlan részeket, kérdőjellel a bizonytalan olvasatot, zárójelben a lehetséges más olvasatot adjuk): „Es sein (seie) vielle Risse eingeführet (?) worden, die doch alle in der masse ungleich sein, weillen aber schon das meiste von gebäude stehet, so hat man sich dernach zu richten, und Innere (?) Maurermeister sich zu verhalten hat. in jnnere eintheilung — des grunds — und des aufführenten wendes (?) selber sowohl ein (in) länge und (?) Breite des grunds — als deren ungleichen . . . theile."

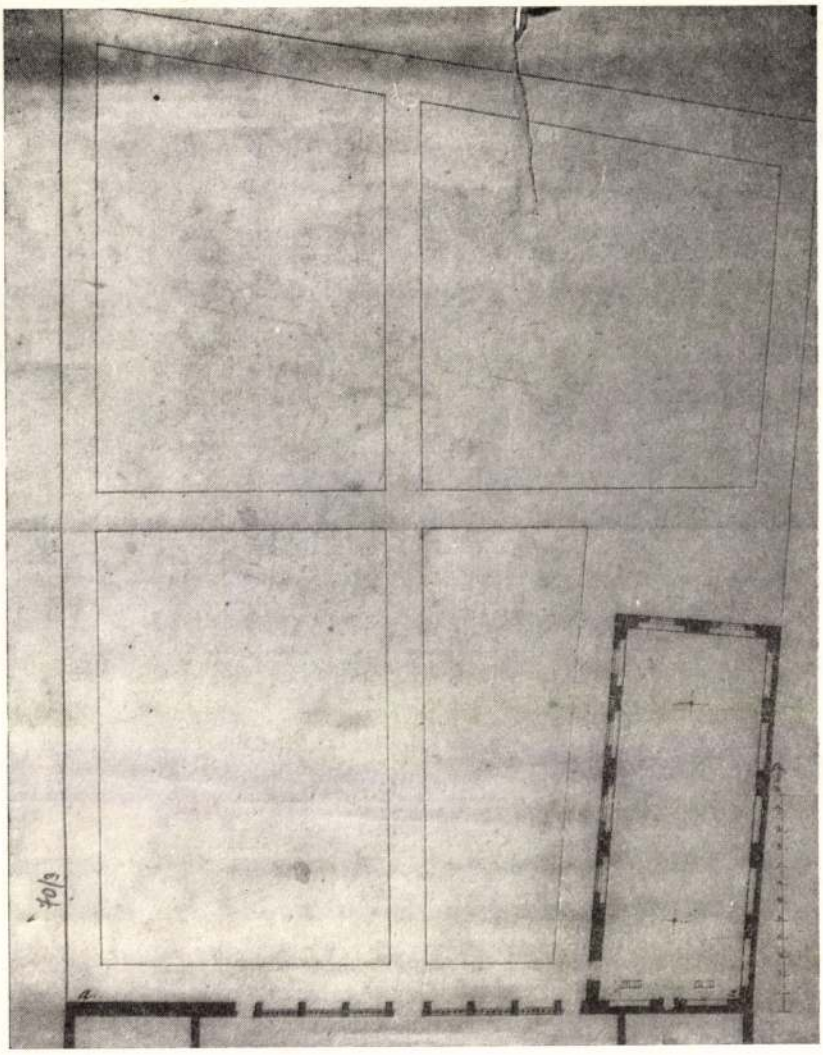

27. kép. A kertben építendő lovaglóiskola terve 1779-ből

1785-től kezdve inkább Bécsben tartózkodott,[45] mégis 1786-ban az építkezés folytatását rendelte el. A munkálatok részleteiről Janits György pesti prefektus Károlyihoz írt leveleiből és Jung József már többször említett tervrajz-jegyzékéből tudunk, s lehetséges, hogy ehhez a munka-fázishoz készült az a földszinti alaprajz is, melyet eddig — az utólag rájegyzett dátum alapján — 1790-ben keletkezettnek gondoltunk[46] (29. kép). Ezt a rajzot a korábbi tervvel (26. kép)

[45] *Révhelyi*, 96.: Károlyi Antal előbb a bécsi testőrsereg kapitánya, majd táborszernagy lett.

[46] OL, T. 20/68. A rájegyzett dátum a lap hátulján nem a terv keletkezésének időpontja, hanem a Károlyiak központi kancelláriájának iktatószáma (726/1790); ekkor került a kancelláriához a pesti ház 15 rajza összegyűjtve, köztük a szóban forgó alaprajz is.

28. kép. A Balla-féle térkép részlete, 1785-ből

és a későbbi Rigel-féle átalakítási tervvel (39. kép) összehasonlítva, s az említett írásos forrásokkal összevetve elég pontosan rekonstruálhatjuk a munkálatokat. Mivel erről az építkezésről Révhelyi nem tudott, részletesebben ismertetjük.

Jung József 1786-ban nemcsak új felmérést és átalakítási tervet készített — talán ezek közül egy az említett alaprajz is —, hanem új homlokzatrajzokat, továbbá a többi mesterember számára részletrajzokat is. Sajnos, ezeket — 1776—1779-es munkáitól eltérően — már nem részletezve sorolja fel; viszont az értük felszámított 108 forint — szemben az 1776—79 között készült rajzok összesen 99 forintos árával — meglehetősen nagy építkezést sejtet.[47] Janits

[47] OL, P. 406, 1792/18/1/32.: „786. Ist abermal das ganze Graffl. Hauss samt Stallung und dem Schon stehenden Neuen Gebau aufgenohmen, und sehr Offst ganz abgeendert wie es Ohnehin wiessenet, besonders sind nicht nur die Faciaden, Rein ausgearbeitet, sondern auch alle überschläge abgefasset worden, welches sehr viele Arbeith nach sich gezohen hatt, besonders ist es wissent dass durch dem Bau Meister auch die übriege Handwercker nicht nur Dirigiret, sondern selben auch alles angegeben, und vorgezeichnet, und

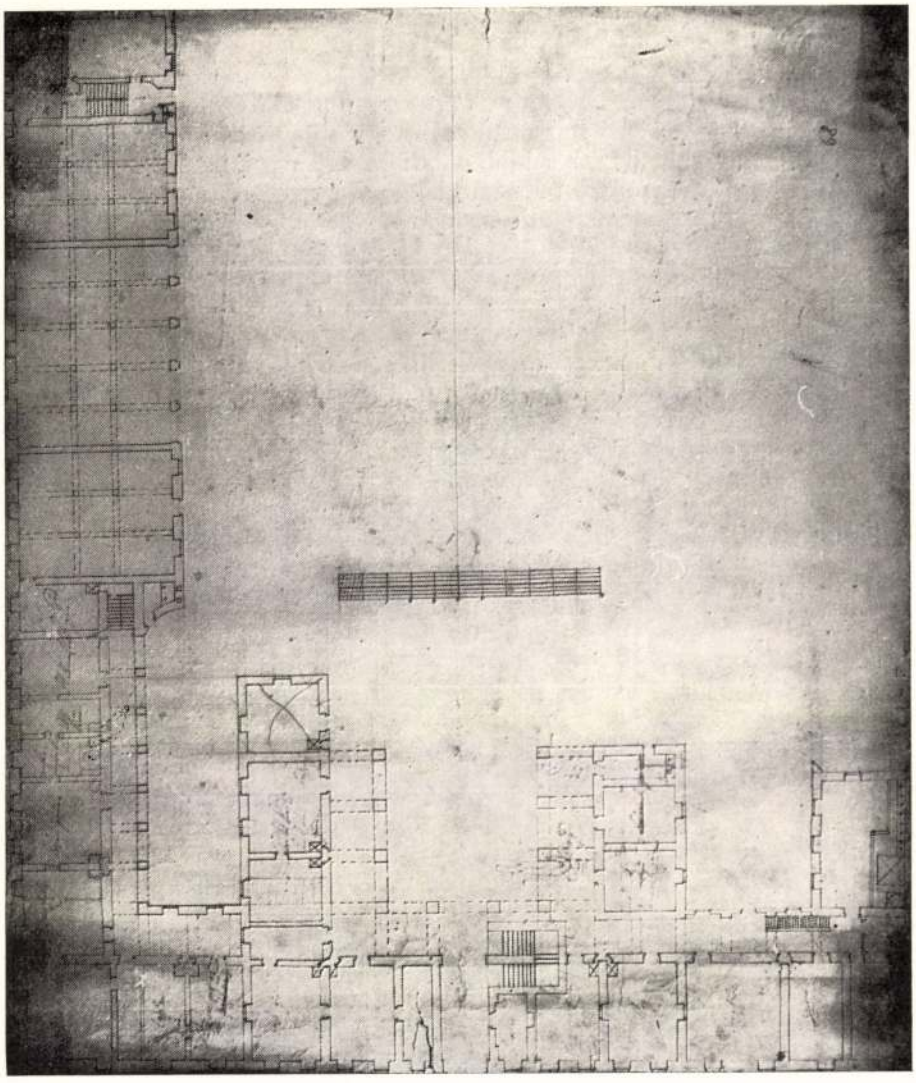

29. kép. Felmérés 1786—1790 között (vázlatos terv 1786-ból?)

György leveleiből világosan kiderül, hogy új lépcsőház építéséről és a régi épületrész teljes belső átalakításáról van szó, s ezalatt a bútorokat részben a dél felől szomszédos Harruckern-házban (Károlyi apósának, ill. felesége családjá-

weilen es zuerklären weitleifig scheünet, so wür überhaupt angetragen macht zusammen 108.—"

Az építkezés nagyságát másfelől bizonyítja Hupf József kőfaragó (Jung József sógora) számadáskönyve, melyben 1781—1787 között összesen 2621 forinttal szerepel a Károlyi-palotán végzett kőfaragó munka, s ebből az 1785—86-os évekre 2249 forintnyi munka jut. Ez egyébként Hupf főúri megbízók számára végzett munkái között is a legnagyobb tétel. (*Moess Alfréd:* Egy XVIII. századi pesti kőfaragómester munkássága. Adalék a XVIII. századi magyar építéstörténethez. Művészettörténeti Értesítő, XVII—1968, 3—4. sz. 245—250.)

nak házában) és a pesti „prímás házában" őrizték.[48] A később tárgyalandó 1832-es Rigel-féle tervrajzzal való összevetés (39. kép) alátámasztja Janits levelének az új lépcsőházra vonatkozó kitételét: a lépcsőház valóban megépült ekkor, mégpedig lényegében az 1779-es 4. tervváltozat szerint (26. kép), azzal a valószínűnek látszó módosítással, hogy a kapualjból jobbra és balra tervezett két lépcső közül csak a jobb oldali épült meg, a mai főlépcső helyén. (E következtetésünk azonban teljesen biztosra nem vehető, mivel Rigel terve az elbontandó falakat nem jelöli, csak az újakat, valamint a megtartandó régieket; s következtetéseinknek csupán ez utóbbiak állnak rendelkezésére.)

Az 1779-es átalakítási és kiépítési terv tehát több periódusban valósult meg: 1779/80-ban az északi oldalszárny és az ideiglenes lovaglóiskola; 1786-ban pedig a régebbi épületrész teljes belső átalakítása; s továbbra is elmaradt a déli oldalszárny végére tervezett végleges lovaglóiskola megépítése. Ez volt az a munka, amely még két évtizedig foglalkoztatta a Károlyi-családfőket: 1791-ben bekövetkezett haláláig Károlyi Antalt, utána fiát, Józsefet, majd 1803-tól József özvegyét. A mindennapi élethez akkor elengedhetetlenül szükséges lovak tenyésztését jó néhány arisztokrata különös kedvtelésként is űzte, s pl. Károlyi Antal és Janits György említett levelezésében az építkezésről szóló részek többszörösét teszik ki a különböző szürkék, deresek és fakók vásárlásáról, eladásáról, betanításáról, kipróbálásáról, Bécsbe vagy Nagykárolyba való küldéséről stb. szóló utasítások és beszámolók;[49] s mindez az építkezéseknél úgy csapódott

[48] OL, P. 398. (Károlyi-levéltár levelei), 29869.: Janits György levele Károlyi Antalhoz, Pest, 1786. febr. 28. „...4^a $\overline{v}$ 6^a Martii ex benigno Exlltiae Vestrae mandato Muros per fringere aedificium novum cum antiquo conjungere antiquos gradus disjicere et novos ponere Illmi Dñi Ctis Josephi cubicula reformare = uno verbo secundum Delineationem aedificare inchoabo, ut usque Augustum adparari possit.

In Pestiensi hac Exlltiae Vestrae domi propter aedificationem nec superior nec inferior Tractus absolute nulla ratione hac aestate inhabitari potest. Primatis domus jam est plenissima Budensibus Exlltiae Vestrae Mobilibus, vicina autem Domus Harrukkeriana replebitur Mobilibus domus hujus, maximam Copiam habet Exlltia Vestra Mobilium utinam sufficientem locum pro his habere possim, ut sine damno conservari possint." Uo. 29870.: Janits György levele Károlyi Antalhoz, Pest, 1786 márc. 5. „Harrukker háznál mostanaban az felső Tractusban vagyon még üres 3 szoba, és az alsó Tractusban egy Szoba, ezekben tsupan magának Excellentiádnak in compendio talán volna helye és elférhetne, de Mlgs Grofné eő Ecllja (:ha épített Excellentiád:) hogy lakhatna itten modot nem látok.

Mével Excellentiád kegyessen meg parantsolta, hogy az Épület continuáltassik, én azoñal hogy Excellentiád után mennil előbb fel mehessek hozzá fogatattam ad praeliminaria, és effective az felső Tractusban minden Szobákat ki üresítettem, és az Mlgs Grofné volt Quardropjanak lerontatásához hozza fogattam, már fele le is rontatott.

Mostanaban az Excellentiád parantsolatja szerént további kegyes parantsolatjaig az belső épületnek rontásához és épétéséhez hozzá nem fogatok, eddig is hogy ezeket a melyeket megírtam, hogy effectuáltam, sajnálom, én siettem mennil előbb minden dispositiokat meg tenni és excellentziád után menni. Ha ezen Excellentziad Pesti háza fel tett és approbalt Delineation szerént épétetik itten ezen házban sem az also, sem felső Tractusban lakni nem lehet, mint hogy már az épétést Excellentziád kegyesen suppendálni méltóztatott, talán mindeneket defineálni és determinálni elig idője leszen, az én Excellentziádhoz való fel érkezésemel, én akkor Delineatiokat és mindeneket magamal fel hoszni el nem mulatom, külömben is minden környöl álló Circumstantias szándékját nékem meg mondana, úgy valami bizonyosat determinalhatna Excellentziad, én szandékozom 12^a vagy 13^a Martii Pestrül meg indulni.

Primás házánál lévő Budárúl által hozatott sok szép Mobiliák ottan veszedelemben vañak mivel azon Tanczoló palota a hol Mobiliák vañak, mindenkor düllő félben vagyon, eleget a sok fákkal támasztátom, azon Mobiliák is ottan sokáig nem maradhatnak..."

[49] OL, P. 398/29790—29800.

le, hogy a Károlyi palota két hosszú oldalszárnyát gyakorlatilag teljes egészében e cél szolgálatára szánták. Károlyi József 1789-ben költözött a pesti palotába, s noha apja halála (1791) után ő is többnyire Bécsben lakott,[50] folytatta az ilyen irányú építkezéseket. A ránk maradt tervek és költségvetések — jelentéktelen kisebb átalakítások mellett[51] — mind az oldalszárnyakkal foglalkoznak. 1791-ben Jung József — már „a fiatal gróf megbízásából" — tervet készített a végleges lovaglóiskolához, az 1780-ban félbehagyott terv elgondolása szerint, a befejezetlen déli szárny kiépítésére[52] (30—31. kép). Ez a terv — noha ekkor nem került kivitelre — azért fontos számunkra, mert homlokzatrajzot is tartalmaz, s ennek alapján közelítő képet kaphatunk az épület külső megjelenéséről is, legalábbis ami az udvari homlokzatokat illeti. Hasonló stílusú lehetett — persze gazdagabb kiképzéssel — a régi épületrész 1786-ban készült új utcai homlokzata is; részleteire azonban már nem tudunk következtetni.

1793-ból több lapból álló tervsorozat és a hozzá tartozó, Jung József által készített költségvetés maradt ránk: az északi oldalszárnyban a kocsiszíneket megszüntetve egyetlen hatalmas istállót alakítottak ki.[53] Hogy a metszetek tanúsága szerint két változatban készült tervből melyik valósult meg, nem tudjuk (32—35. kép).

Károlyi József 1803-ban kiskorú árvákat hagyva fiatalon meghalt; mégis nem sokkal ezután sor került a lovaglóiskola régóta húzódó megépítésére. A kertbeli épület ugyanis 1805-ben már javításra szorult; s noha a nyár elején még tatarozásra gondoltak,[54] ősszel azonban már új építkezésre, mégpedig az eredeti elgondolás szerint, a befejezetlen déli szárny kiépítésével.

A munkához két költségvetés maradt ránk Pollack Mihálytól (mindkettő 1805. szeptember 28-án kelt), és két terv, dátum és aláírás nélkül[55] (36—37. kép). A tervek valószínű szerzőjeként Pollack Mihály és Bitthauser József nagykárolyi uradalmi építész jöhet számításba, utóbbiról azt tudjuk, hogy a lovaglóiskolához készített tervét 1805. júl. 15-én a pesti „régensi hivatal" felküldte Bécsbe az özvegy grófnéhoz.[56] Azt azonban, hogy e tervet ez alkalomból, vagy még korábban készítette-e, s hogy e terv a ránk maradt tervek egyikével azonos-e, vagy nem, nem tudjuk. A két terv közül az egyik keskenyebb (közel nyolc ölnyi traktusmélységű) épületet mutat, egyterű pincével, amely a hozzátartozó költségvetés szerint „Schütt-Boden"-nel 24 140 forintba, anélkül 23.536 forint 55 krajcárba kerülne; a másik szélesebb (10 öl) lenne, háromhajós

[50] *Révhelyi*, 96.

[51] OL, T. 20/119/2—3.: lépcsőépítés és konyha-átalakítás a palota délnyugati sarkában.

[52] OL, P. 406, 1792/18/1/32, Jung József többször említett tervjegyzéke (vö. 28. sz. jegyzet):
„Zum Nachtrag. An Verfertigten Zeichnungen 791 Ist auf anschaffung des Jungen Herrn Grafen ... für beygelegten Plan, für den antrag einer Reitschule, unter dessen ein Holtz Depositorium, für selbe auch der Durchschnitt, Aufriss und Beköstigungs Uiberschlag wie zu ersehen betraget zusammen 12.—"
Az idézett szövegben említett terv és költségvetés, valamint az üggyel kapcsolatos levelezés: OL, P. 406, 1792/13/1/3.

[53] OL, T. 20/76.

[54] OL, P. 1509. (A Károlyi-házingatlanok iratai), 7. csomó (a pesti ház iratai). Benne: Wieser Ferdinánd ács- és Kasselik Fidél kőműves-költségvetése a lovaglóiskola esedékes javítási munkáiról (1805. VI. 10, 1770 forint, illetve 1805. VI. 20, 927 forint).

[55] Uo.

[56] OL, P. 406, 1805/6/1/10.: a pesti kancellária levele a grófnéhoz, 1805. VII. 15. „... alázatossan fel küldetik a Pesti építendő Ló-Iskolának Bittheuzer úr által készült és tsak ugyan az eő szobájában találtatott Delineatiója."

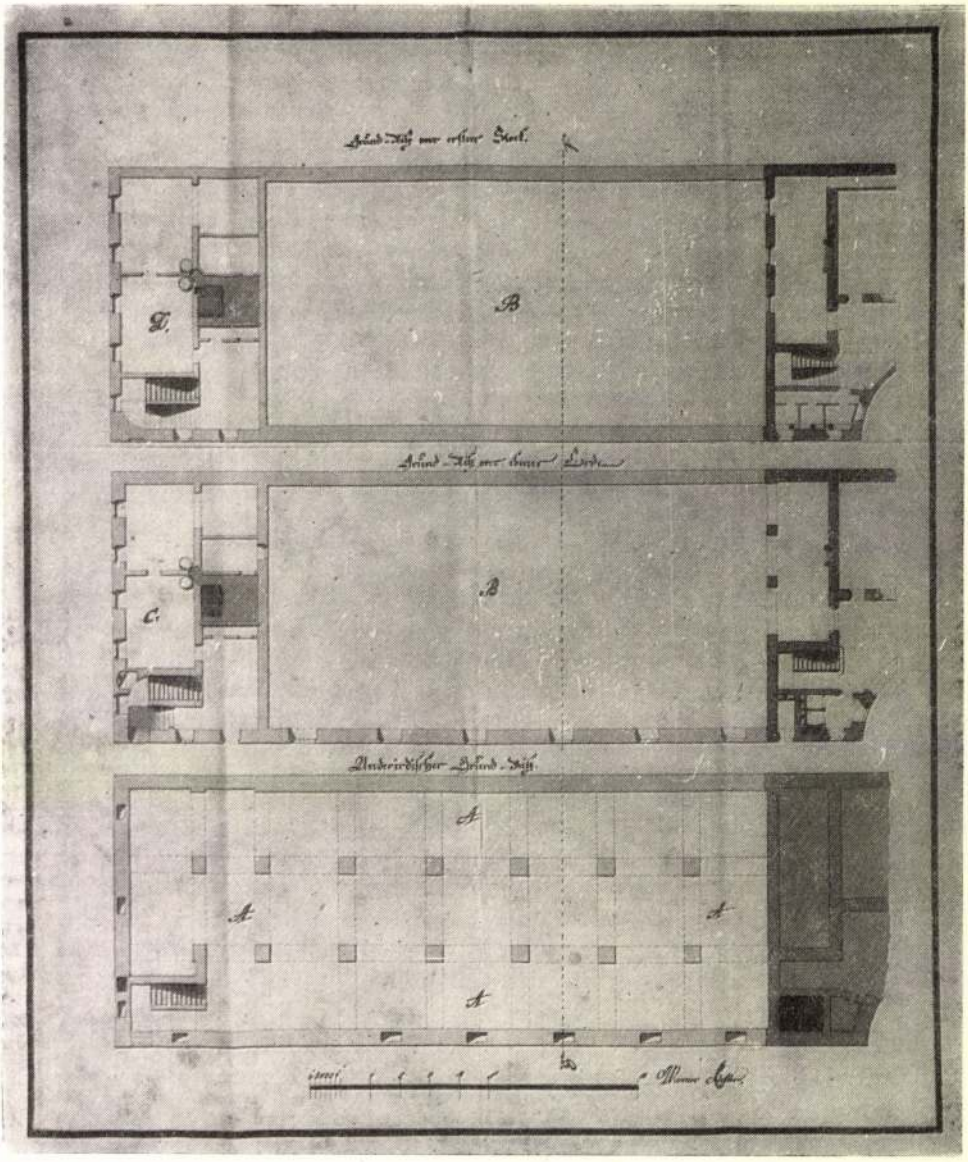

30. kép. Jung József terve a lovaglóiskolához 1791-ből

pincével, összesen 50 612 forint (pince nélkül 28 827 forint).[43] Valójában tehát négy variációról van szó, s ezekhez csatlakozik még egy ismeretlen mestertől való, terv nélküli harmadik költségvetés is (pincével 36 322 forint, anélkül 25.622 forint).[57] 1806-ban a palotában kisebb belső átalakítások történtek, s

[57] OL, P. 1509, 7. csomó.

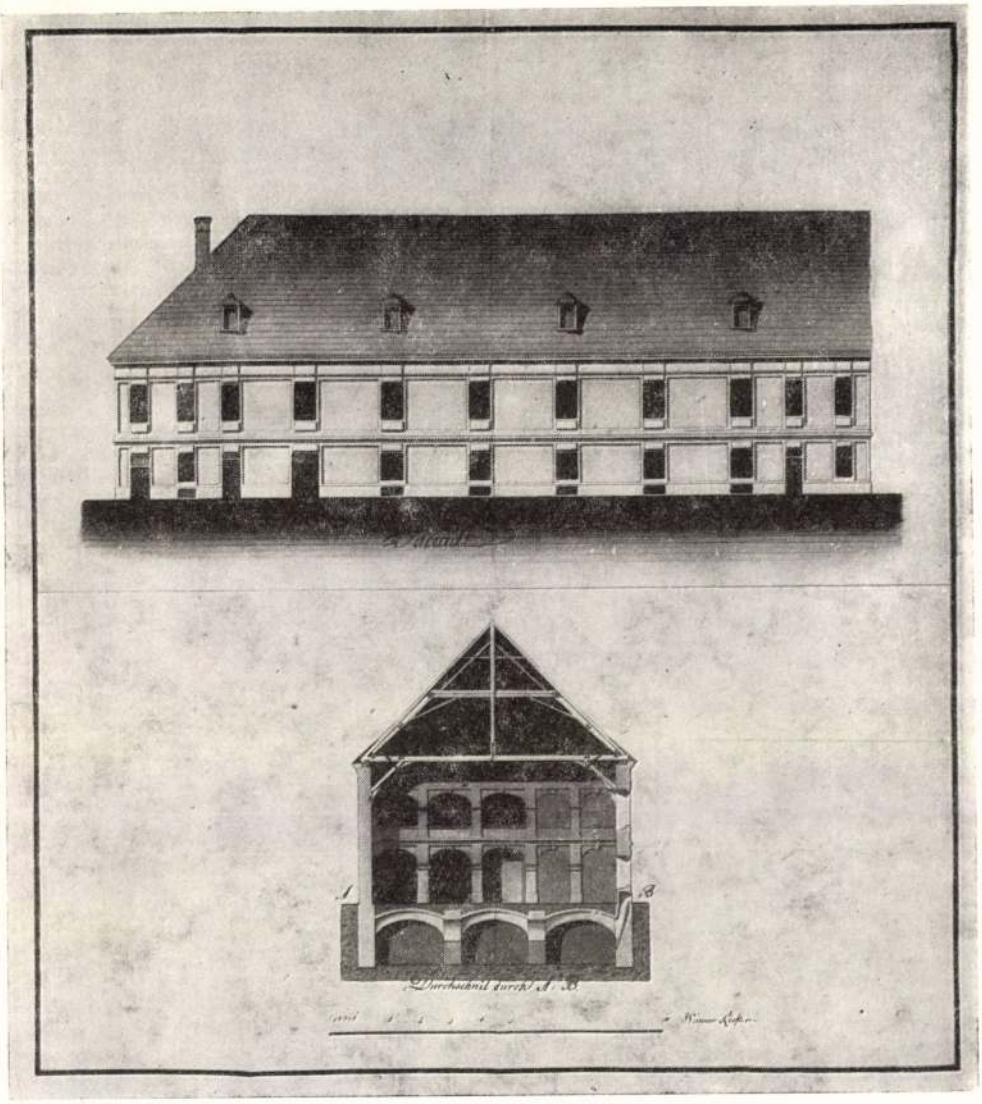

31. kép. Jung József terve a lovaglóiskolához 1791-ből

ezzel párhuzamosan elkezdték a lovaglóiskola helyének planírozását is.[58] Magára az építkezésre azonban csak 1808-ban került sor; ekkor kérte április 25-i kelettel Keglevitsné, korábban Károlyi Józsefné a lovaglóiskola terveinek jóváhagyását a pesti városi tanácstól.[59] Hogy ekkor, 1808-ban készült-e új terv a lovaglóiskolához, nem tudjuk; az biztos, hogy pincével épült meg, feltehetően

[58] OL, P. 406, 1806/100. Jelentés a grófnénak Pestről, az építési munkák állásáról (alig olvasható piszkozat, 1806. VI. 29.): „Im Hause gehen die Maurer Arbeiten zum ???? (olvashatatlan), im Raum (?) Cabinet neue Plafons schon so fertig, dass der Schwarz (?) alla ???? anfangen kann... Der Platz der Reitschule wird fleissig planiret."

[59] BFL, Pesti telekkönyvi iratok, No. 1316.

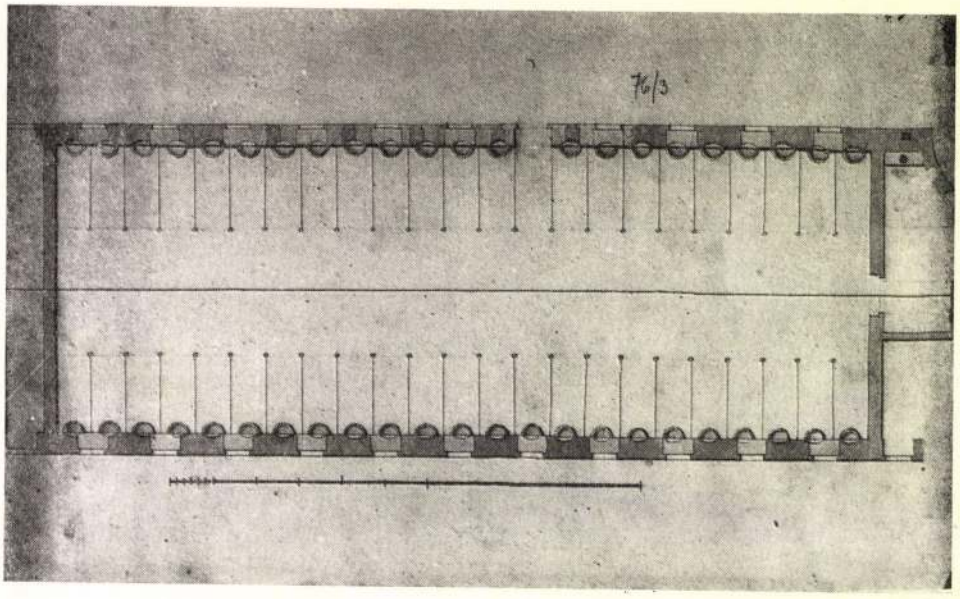

32. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

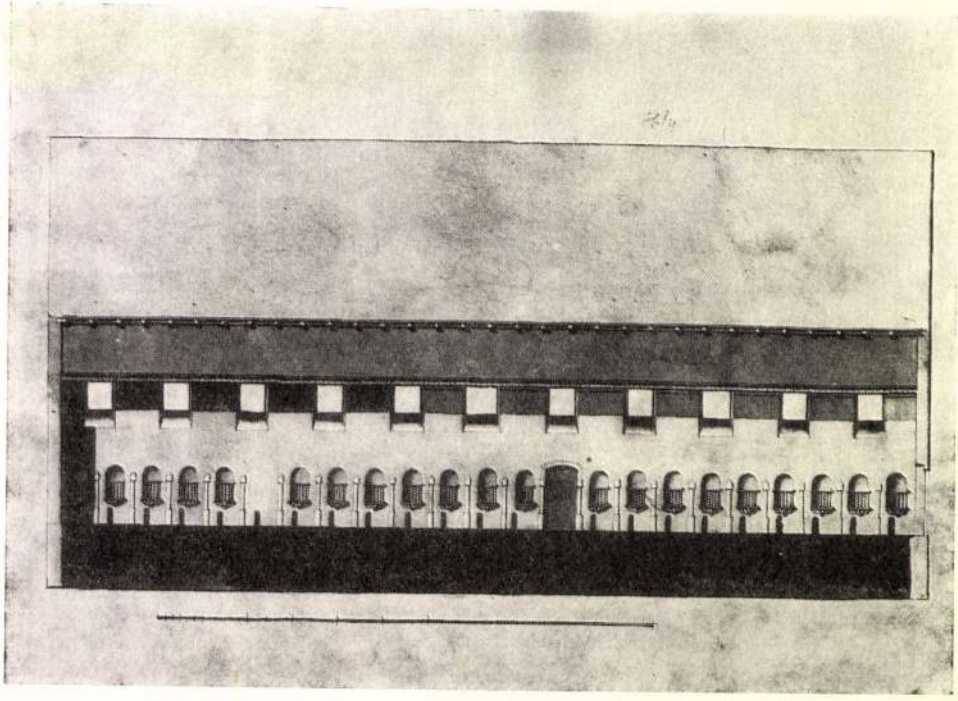

33. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

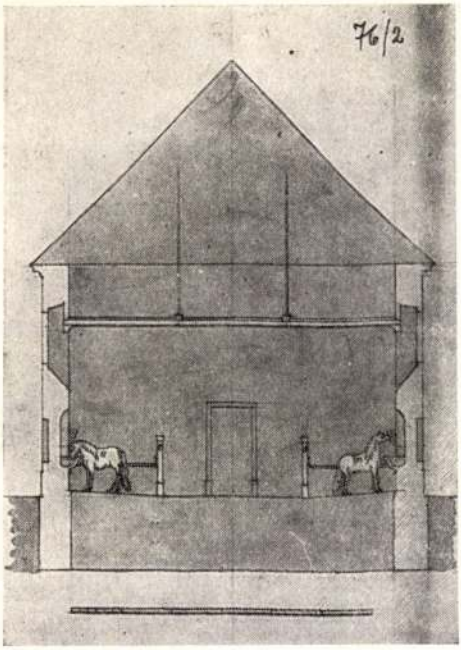

34. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

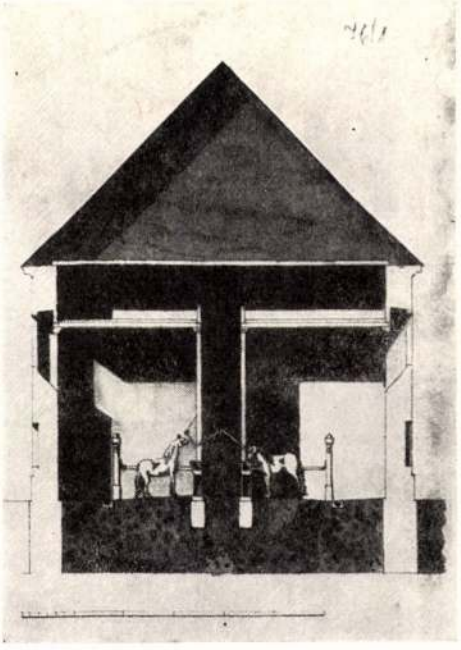

35. kép. Jung József terve az istálló átalakításához 1793-ból

a kertbeli lovaglóiskola lebontásából származó anyagnak a felhasználásával, s traktusmélysége az 1779-es terven szereplő mérettel lényegében azonos. Mindez az egykorú, illetve pár évvel későbbi térképekből és egy 1830-as évekbeli felmérési rajzból egyértelműen megállapítható[60] (38. kép). Ugyanebből az időből, 1808-ból ismerünk négy tervet és két költségvetést kerti pavilon (Lusthaus) építéséhez, magára az építkezésre azonban nincsenek adataink.[61]

1808 után írott forrásaink 23 évig nem tudnak jelentősebb építkezésről a Károlyi-palotán. 1831-ben Zitterbarth Mátyás végzett kisebb javításokat,[62] 1832-ben pedig nagyszabású átépítés kezdődött, mely több mint egy évtizedig tartott, s lényegében ez adta meg a palota ma is meglevő arculatát. A munka építtetője Károlyi György volt, aki 1831-ben vette meg a palotát bátyjától, Károlyi Lajostól, akinek az 1827. évi birtokosztás alkalmával jutott.[63] Károlyi

[60] BFL, IV. 1202. h. Rel. a. n. 3525. Károlyi György és Wenckheim Teréz vitás ügye a közös telekhatáron húzódó tűzfallal kapcsolatban 1832-ből; benne felmérési rajz a palota déli szárnyáról, s ebből tudjuk, hogy a lovaglóiskola 1808-ban valóban felépült. — A térképek közül Lipszky 1810-ben megjelent térképe még az építkezés előtti állapotot mutatja, egy 1821-ben készült katonai térkép (39. kép) viszont már a befejezett formát: a déli szárny teljesen kiépítve, a kertbeli lovaglóiskola lebontva. (Hadtörténelmi Intézet térképtára, G. I. h. 998. és G. I. h. 74.)

[61] OL, P. 1509, 7. csomó.

[62] *Révhelyi*, 96.

[63] Károlyi György (1802—1877) hazafias érzelmű főúr, Széchenyi barátja és küzdelmeinek társa (az Akadémia alapításához ő is komoly összeggel járult hozzá), Batthyány Lajos sógora. 1848/49-es szereplése miatt Haynau le is tartóztatta. Bártfay László ügyvéd, akinek nevezetes irodalmi szalonjába Vörösmarty és Deák Ferenc társasága is járt, Károlyi György alkalmazottja volt, s az irodalmi szalon összejöveteleit 1838-tól Bártfaynak a Károlyi-palotában levő lakásában tartották.

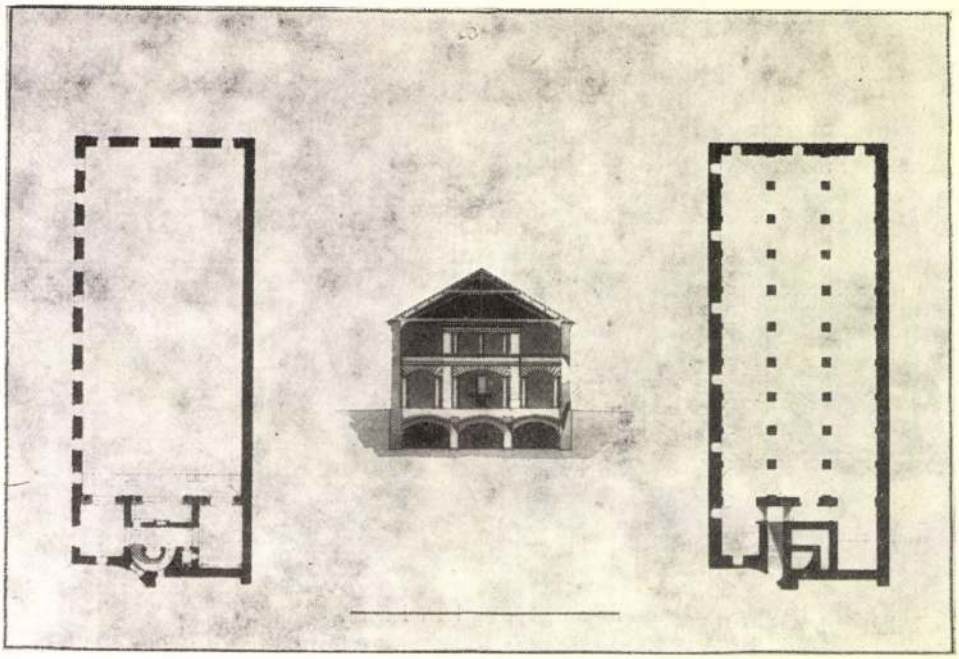

36. kép. Terv a lovaglóiskolához 1805-ből

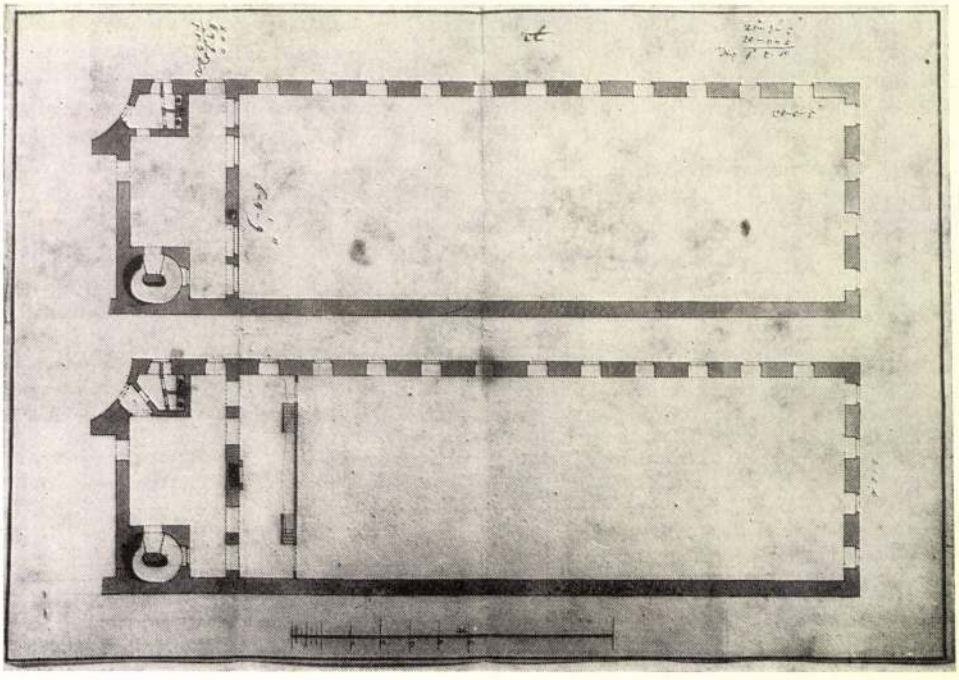

37. kép. Terv a lovaglóiskolához 1805-ből

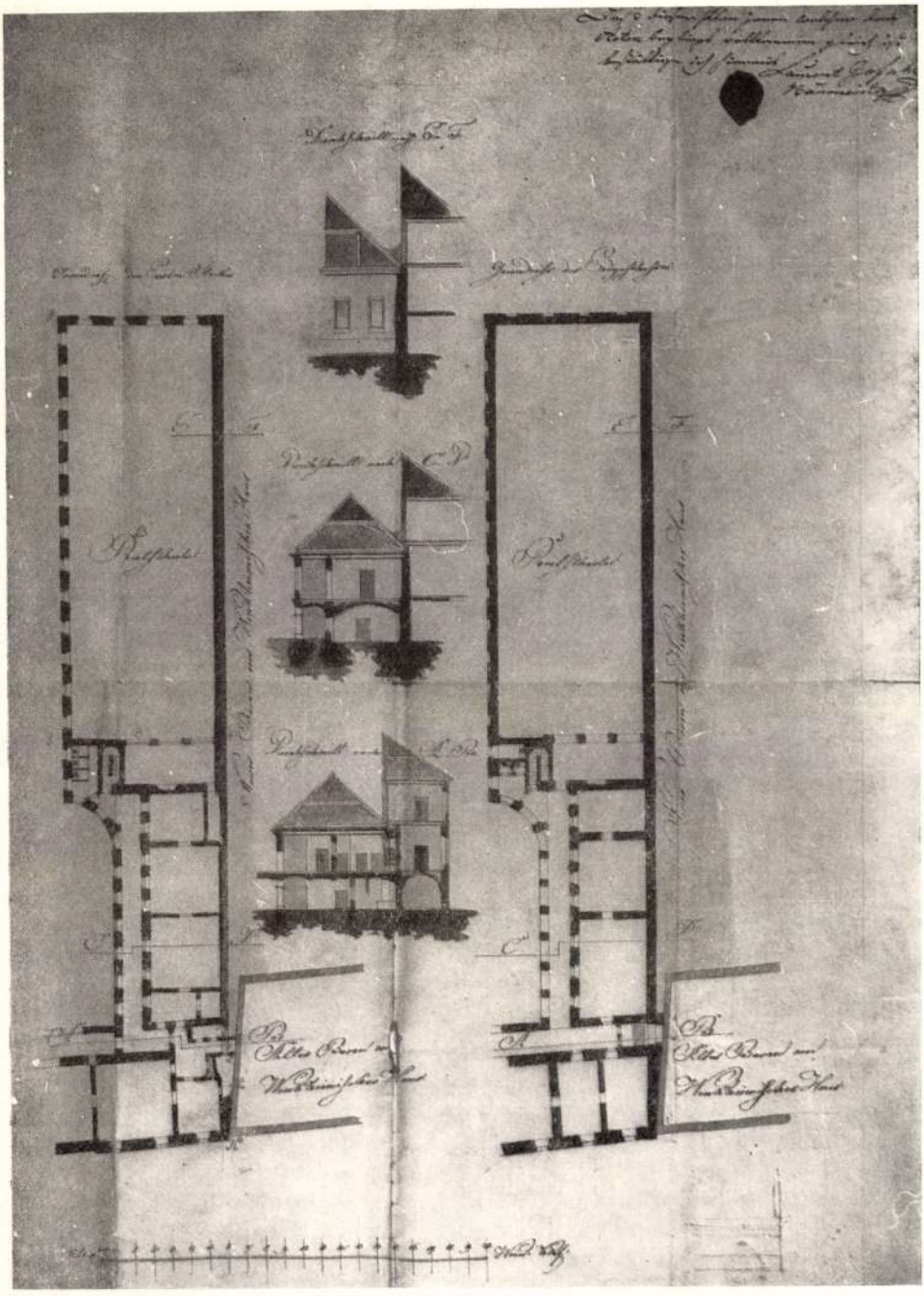

38. kép. A palota déli szárnyának felmérése 1832 körül

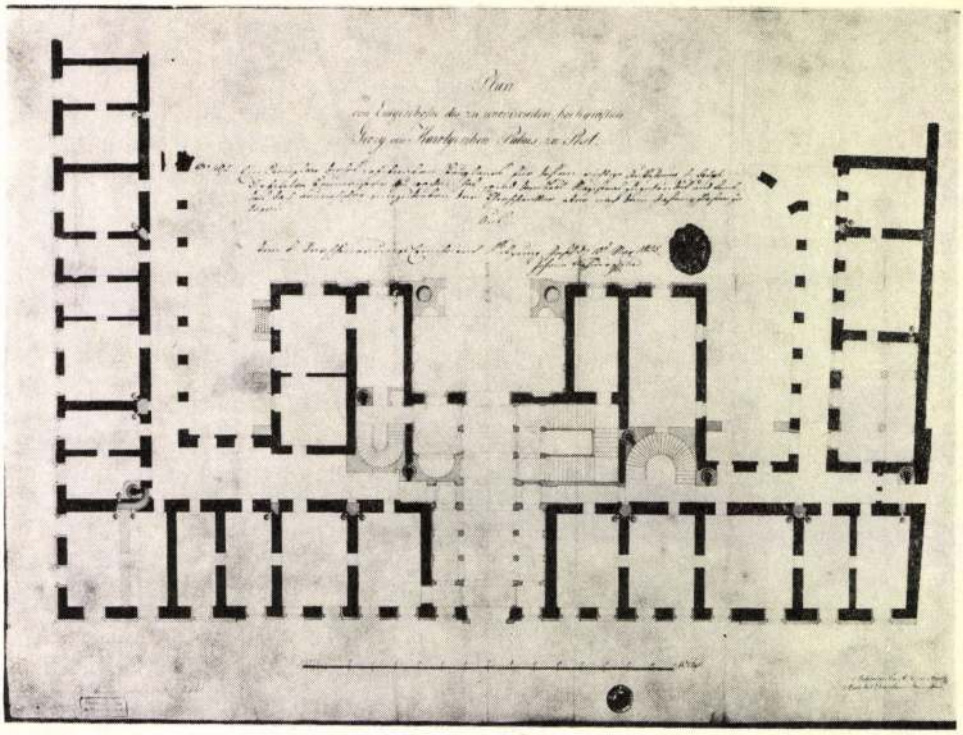

39. kép. Anton Pius Rigel terve a palota átalakításához 1832-ből

György a vétel után rögtön hozzáfogott a nagyszabású munkához, melynek fő célja a bővítés és az új ízlés szellemében történő „modernizálás" mellett a több mint fél évszázada tervbe vett — és igazán igényes formában soha meg nem valósított — főlépcsőház felépítése volt. A tervet Anton Pius Rigel bécsi építésszel készíttette el Károlyi, a kivitelre pedig Hofrichter József pesti építőmesterrel kötött szerződést. Hofrichter nyújtotta be a pesti Szépítő Bizottmányhoz jóváhagyásra Rigel tervét, amely meglehetősen száraz, iskolás jellegű klasszicista homlokzatot mutat 3 + 6 + 1 + 6 + 3 beosztással, a középrész emeletén a tengelyközökben pilaszterekkel, a két oldalrizalitban aediculás keretezésű ablakokkal[64] (39—41. kép). Az alaprajz új, oszlopokkal és pillérekkel háromhajósra osztott kapualj kialakítását és három új lépcsőház építését irányozza elő, ezen kívül kisebb belső átalakításokat, elsősorban az emeleti helyiségeknek a földszintről való fűtéséval kapcsolatban. A terv az oldalszárnyak hátsó részét nem tünteti fel, ekkor tehát — úgy látszik — ezek átalakítására még nem gondoltak.

A tervet a Szépítő Bizottmány jóváhagyta, azzal a falkiugrással együtt, mely azáltal volt keletkezendő, hogy a terv a főhomlokzat déli végén a frontvonal alig észrevehető megtörésének kiegyenesítését irányozta elő. A dél felől szomszédos ház tulajdonosa, Wenckheim Teréz tiltakozott a kilátást elfogó előreugró tűzfal engedélyezése ellen, a munkálatok azonban a terv jóváhagyása

[64] BFL, IV. 1207. (Pest város Szépítési Bizottmányának iratai), Sz. B. 5471, és Sz. B. külön sorozat 214.

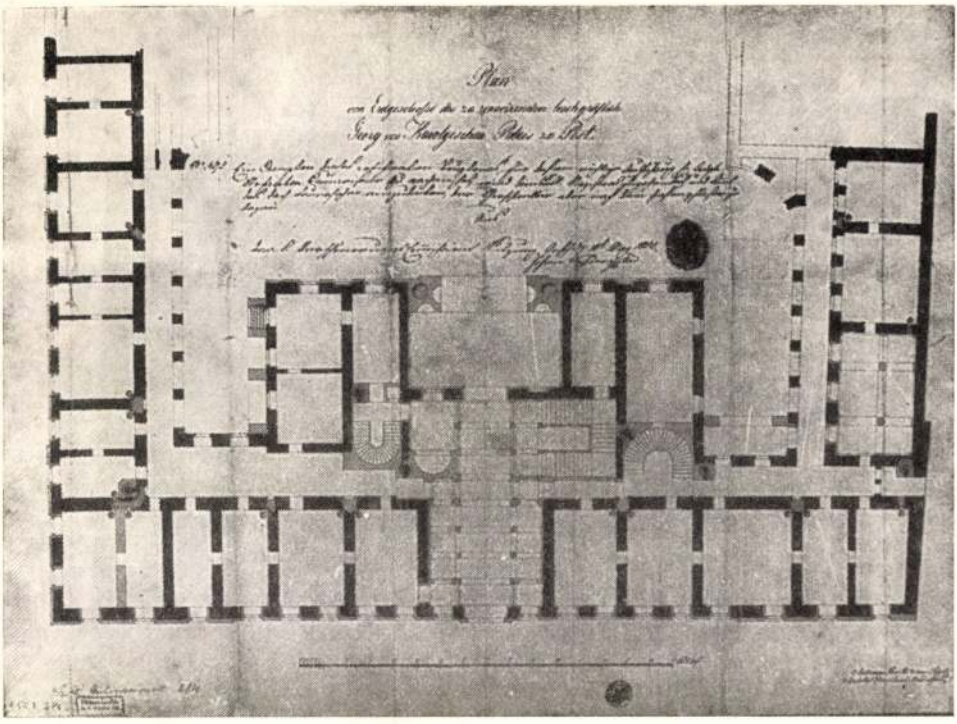

40. kép. Anton Pius Rigel terve a palota átalakításához 1832-ből

után rögtön elkezdődtek.[65] A számadáskönyvekből folyamatos, jól haladó építkezés képe bontakozik ki, melynek menetét — részben Révhelyit követve — a számadáskönyvek adatai, valamint a Rigel-féle tervnek és az elkészült állapotnak összevetése alapján rajzolhatjuk meg.

A munka folyamán a tervhez képest lényeges változások történtek. A homlokzat leegyszerűsödött; ezt Révhelyi — Bierbauer nyomán — nagy valószínű-

[65] BFL, IV. 1207, Sz. D. 5471. — Wenckheim Teréz tiltakozásának más oka is volt: ekkor zajlott ugyanis közte és Károlyi György között egy még hosszabban húzódó per a közös telekhatáron levő tűzfal ügyében (vö. 60. sz. jegyzet), s ezért sem szalasztotta el az alkalmat, hogy Károlyi építkezésének őt károsító hatását szóvátegye. 1808-ban ugyanis, amikor Károlyiék a déli szárnyban levő lovaglóiskolát építették, megegyeztek Wenckheim Teréz szüleivel, hogy a lovaglóiskolát határoló tűzfalat közösnek tekintik, s azt Wenckheimék később, ha a mellette levő sufnik és kocsiszínek helyére új épületrészt szándékoznának építeni, használhatják; abba födémet, válaszfalakat rakhatnak stb. Wenckheim Teréz azonban 1829-ben kezdődő építkezésekor a lovaglóiskola mellett kétemeletes új udvari épületszárnyat húzott föl, a közös tűzfalra magasítást tétetett és azt saját oldaláról minden óvatosság nélkül alápincéztette; ezen kívül pedig nemcsak a lovaglóiskola melletti tűzfalszakaszt, hanem az utcáig terjedő egész tűzfalat közösnek tekintve abba födémeket rakatott, egy gerenda-elhelyezéskor át is törte, s a Károlyi-palotához szolgáló kis világítóudvar egy részét el is foglalta. Mindezt Károlyi Lajos, akinek a pesti palota inkább csak teher volt, nem tette szóvá; amikor azonban tőle öccse, Károlyi György vette meg az épületet, s maga is építkezéshez fogott, per lett a dologból, amely — közös megegyezés híján — 1836-ig tartott. Az ügyre és a per lefolyására: OL, P. 404. (Károlyi-levéltár, periratok), No. 23. — OL, P. 1509. (Károlyi-házingatlanok), 7. csomó. — BFL, IV. 1202. h. (Pesti tanácsi iratok), Rel. a. n. 3525.

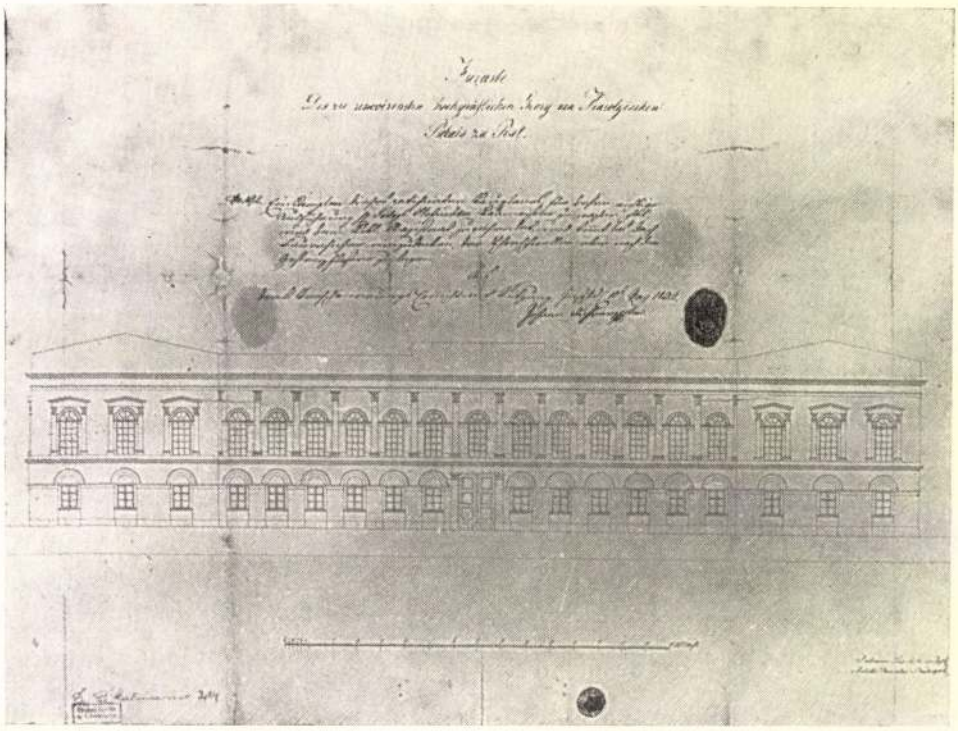

41. kép. Anton Pius Rigel terve a palota átalakításához 1832-ből

séggel Hofrichternek tulajdonítja.[66] Az udvarba benyúló szárnyak közeinek beépítésével a főszárny új, egy síkban húzódó udvari homlokzatot kapott, s kialakult középfolyosós, illetve hárommenetes elrendezése. Komoly változtatások történtek az oldalszárnyak hátsó részén is: a magas, egy terű istállót, illetve lovaglóiskolát boltozott födémmel két szintre osztva új helyiségeket alakítottak ki (lakószobákat az emeleten a grófi család, a földszinten a cselédség számára, a déli szárny hátsó részén pedig két nagyméretű földszinti helyiséget istálló és kocsiszín céljára). A tervhez képest más formát kapott az emeleti reprezentatív teremsor is, amelynek leggazdagabb kialakítású helyisége, a díszterem végül is nem a főszárny közepére, hanem a középen levő erkélyes terem déli oldalára került. Mindezekre az eltérésekre és új munkálatokra új tervet már nem adtak be jóváhagyásra a Szépítő Bizottmányhoz; csupán 1834-ből ismerjük a kert hátsó, északkeleti sarkába tervezett különálló kertészlak és üvegház tervét.[67]

A munkálatok során teljesen felforgatott palota, melynek belső berendezését is szinte teljesen kicserélték, 1841-re került abba az állapotba, hogy megtarthatták az ünnepélyes házavatást,[68] de a különböző hátralévő — főleg belső dekorációs — munkák még 1847-ig folytak,[69] s az egész építkezés összesen 1 240 000 forintba került.[70]

[66] *Révhelyi*, 100.
[67] BFL, IV. 1207. (Pesti Szépítő Bizottmány), Sz. B. 5914, és Sz. B. külön sorozat 352.
[68] *Révhelyi*, 102.
[69] A számadáskönyvek tanúsága szerint (OL, P. 1509, 8. csomó).
[70] *Éble*, 68. és *Révhelyi*, 101.

Lényegében ez az építkezés alakította ki a palota ma is meglevő képét, s a tervező építész (vagy építészek) személye, szerepük aránya a palota végleges formájának kialakításában talán még fontosabb építéstörténeti kérdés, mint az 1779/80-as építkezésnél.

A munka, mint említettük, Rigel terve alapján Hofrichter vezetésével indult meg. Rigel utoljára 1834-ben szerepel a számadáskönyvben 1833-ból elmaradt honoráriuma kifizetésével,[71] s szerepét 1834-től Heinrich Koch bécsi építész vette át.[72] Nem tudjuk, mi késztette Károlyit arra, hogy Kochhoz forduljon (Rigel életét, személyes körülményeit, halála dátumát nem ismerjük), de aligha tévedünk, ha e változásban jelentőséget tulajdonítunk a Rigel-féle terv hibáinak is, melyek különösen az alaprajzokon szembetűnőek. A főlépcsőházzal szemközti térbővület előnytelen megoldása, az emeleten a főszárny és az északi szárny közlekedésének komplikáltsága egyaránt magyarázza a kivitel során tett változtatásokat és Koch alkalmazását Rigel helyett. Koch egyébként valószínűleg nem sokat járt Pesten: a számadásokban az „Architektus és segédje" rovatban mindig csak a segéd, Kozlik Emánuel szerepel évi 600 konvenciós (1500 bécsi) forintnyi fizetéssel, s Koch neve csak egyszer tűnik fel az „Egyveleges kiadások" rovatban.[73] Hofrichter halála (1835. február 25) után a kivitelezés munkáját Pollack Mihály vette át, aki 1835-ben és 1836-ban 50—50 000, 1837-ben 25 000, 1838-ban 10 000, 1839-ben 20 000 forintot vett fel.[74] Hofrichter, majd Pollack a számadásokban mindig a „Kőmíves mester" c. rovatban szerepel, míg Rigel és Koch „Architectus".

Ez a megkülönböztetés azonban — bár itt már következetesen alkalmazzák — semmiképpen sem jelent művészi, hanem legfeljebb árnyalatnyi társadalmi rangkülönbséget. Tudjuk, hogy ekkor, a tervező építész és a kivitelező kőművesmester szerepének, munkakörének és társadalmi rangjának éppen csak kezdődő szétválása idején a másik mester tervének kivitelezése nem jelentette a kivitelezést vállaló mester polgári és művészi öntudatának sérelmét. Pollack művészi képességeit Kochéval és Rigelével legalábbis egyenrangúnak tekinthetjük, s téralkotó készségének Hofrichter is tanújelét adta pesti polgárházain, noha négyük közül kétségtelenül ő a legszerényebb tehetség. Felmerül tehát a kérdés, nem indokolt-e a homlokzat átformálását és néhány belső változtatást inkább Pollacknak vagy Kochnak, mint Hofrichternek tulajdonítani, tekintetbe véve Hofrichter korai halálát is. Természetesen tisztában kell lennünk azzal, hogy az építkezés folyamán szinte minden tervváltoztatás ugyanúgy történhetett az építtető egyenes kívánságára, mint az építőmester kezdeményezésére; azonban a változtatások jellegéből bizonyos következtetéseket levonhatunk erre vonat-

[71] OL, P. 1509, 8. csomó. — Érdekes, hogy Rigel 1832. évi tiszteletdíját az építkezésre fordított összeg arányában, 4%-ban megállapítva kapta; 1833-ra megállapított díja viszont 2000 forint volt.

[72] *Révhelyi*, 100—101.

[73] Kozlik „építési segéd" és „építési felügyelő"-ként szerepel. Évi fizetésén kívül gyakran vett fel kisebb összegeket postaköltségre, pl. 1835. augusztus 13-án: „Kozlik építési felügyelőnek Koch Architectus Urtól érkezett levelek portojában ... 16 Ft 29 krajcár" (OL, P. 1509, 8. csomó, az 1835. évi számadáskönyv „Egyveleges kiadások" rovatában).

[74] OL, P. 1509, 8. csomó, számadáskönyvek. — Pollack nevét a palotával kapcsolatban már Éble említette (66). Ez azonban a Rigel—Koch—Hofrichter hármasra vonatkozó kétségtelen adatok fényében a későbbi kutatók (Bierbauer, Révhelyi) számára tévedésnek tűnt, s ezt az álláspontot Hofrichter-tanulmányában e sorok írója is elfogadta (*Bibó István:* Hofrichter József. Építés- Építészettudomány, VII—1975, 3—4. sz. 369—429.)

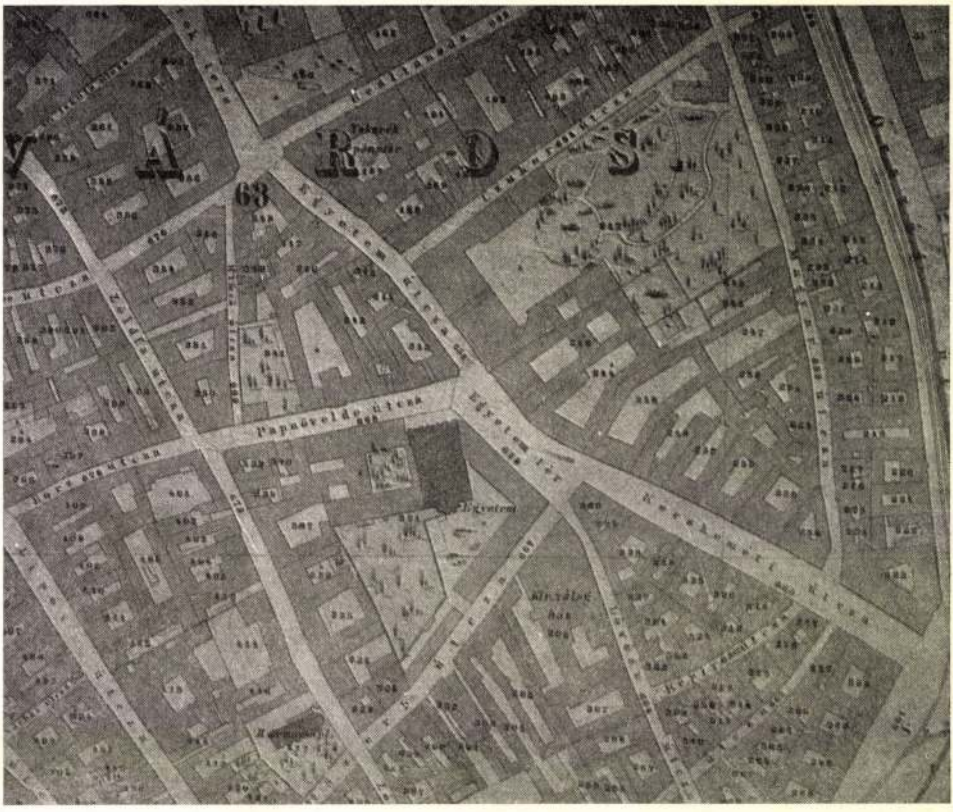

42. kép. A Halácsy-féle térkép részlete 1871-ből

kozólag. Így pl. biztosra vehető, hogy a munkálatoknak a hátsó szárnyakra való kiterjesztése az építtető kívánsága volt. Az építészeti és statikai jellegű módosítások viszont (homlokzategyszerűsítés, a lépcsőházak helyének kismértékű eltolása Rigel tervéhez képest stb.) inkább az építészeknek tulajdoníthatók, de Koch és Pollack szerepének szétválasztása — egészen konkrét levéltári adatok híján — egyelőre nem lehetséges. Mindenesetre Pollack bizonyos mértékű önálló építészi szerepének feltételezése mellett szól az, hogy az építkezés idején folyamatosan jelen volt, s éppen azokban az években vezette a munkát, amikor az a legnagyobb lendülettel folyt.[75]

Az említett építészek mellett Pest legjobb kézművesmesterei dolgoztak a palotán: Spiegel (később Tüköry) József ács, Feszl József, Kauser József és Zitterbarth kőfaragók, Alter József asztalos, Bauer Mihály és Uhrl Ferenc „képfaragók". Munkájuk azonban — amennyire a szűkszavú számadásokból kivehető — legnagyobbrészt kivitelezői jellegű volt, kivéve talán Bauer Mihályt

[75] Hofrichter munkavezetése idején (1832—33—34) az évi összkiadás 46 586, 73 798 és 33 231 forint volt; Pollack éveiben kétszer—háromszor annyi: 1835—1839 között 120 067, 138 101, 131 425, 51 117 és 83 520 forint. (OL, P. 1509, 8. csomó, 1832—1839. évi számadások).

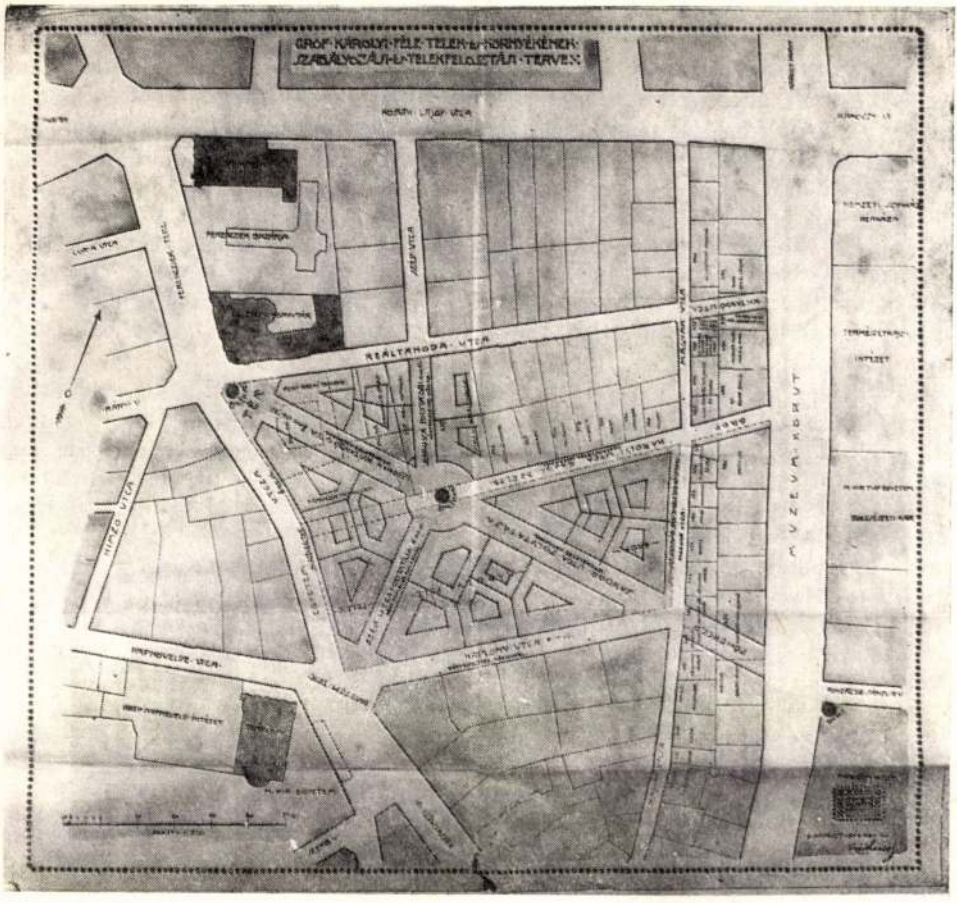

43. kép. A palota helyének parcellázási terve 1910-ből

és Uhrl Ferencet, akik egyetlen alkalommal „szobrász"-ként vannak megnevezve. A kifejezetten művészi igényű munkákkal azonban — mint az építészeti tervezésnél is — bécsi mestereket bízott meg Károlyi. Így a főhomlokzat oromzatára kerülő Károlyi-címert Klieber József bécsi akadémiai „Director" készítette 1832—33-ban, s még javában folytak a homlokzat munkálatai, amikor 1833-ban a címert elhelyezték.[76] 1839-ben „Weiner Ferencz bécsi egyetem festőjének munkái fejében" 3750 forintot fizettek.[77] Az összeg nagyságából komoly munkára gondolhatunk; lehet, hogy több helyiség is festett díszt kapott, de hogy melyek, nem tudjuk. Elsősorban a főlépcsőház kifestésére kell gondolnunk: ennek tágas, világos tere, nagy falfelületei szinte kívánják a díszítést (a ma Lotz-teremnek nevezett I. emeleti helyiség mennyezetképét az 1940-

[76] Uo. 1832—33. évi számadások. — *Révhelyi*, 100.
[77] OL, P. 1509, 8. csomó, 1839. évi számadás.

es évek elején helyezték át ide a Liszt Ferenc tér 3. sz. alatt lebontott eklektikus Wodianer-palotából).[78]

Az 1838-as árvíz által egy időre megszakított építkezés,[79] amint említettük, a belső munkákkal még évekig tovább folytatódott (az utolsó építési számadáskönyv 1847-ből maradt ránk). 1841-ben azonban megtartották az ünnepélyes házavatást,[80] mivel lényegében elkészült a palota, melynek belsejéről egy 1843-as báli tudósítás alapján alkothatunk fogalmat:[81]

„Múlt hétfőn tartaték gr. Károlyi Györgynek a legtúlzóbb várakozást is felülmúlt pompás tánczünnepe. Ki tudná néhány szóval találva festeni a pompafényt? Avvagy bármi szópazar is nem maradna-e messze hátra a nagyszerű valóságtól? ... Annak festését tehát meg sem kisértjük, hanem a helyett beváltjuk inkább e kedvező alkalommal adott szavunkat, kevéssé részletesben leírni e tündérpalota' belsejét.

Egy drága persa szőnyeggel bevont nagyszerű márványlépcsőzet (kétfelé elágazó s mindig fütött) vezet egy roppant előcsarnokba, mellyből számos ajtók vezetnek a palota'különböző szárnyaiba. Onnan egy csinos halványsárga márványzott terembe lépsz, mellyből két ajtó nyílik. Jobbra egy gazdagon ellátott théasztal tündöklik egy ezervirág-függönyökkel díszített tágas fehér teremben, mellyből egy virágcabinet, ezúttal a hölgyek' öltözködésére szánt, nyilik be, néhány duczat atlacz czipő-, báli keztyük és minden egyéb női öltözékhez tartozókkal gazdagon ellátott. A neveztem sárga szoba' balfelőli ajtaja pedig vezet a tulajdonképeni appartamentba, melly hét egymásba nyiló roppant terem' lánczolatából áll, mellyek közől három 2 ablaku, három 3 ablaku, a nagy tánczterem pedig 5 roppant ablakkal nyilik a kecskeméti utczára. A czukorutczai végső szoba az urné' boudoirja. Ez fehér földön szinesen csikozott drága kelmejü ablak- és ajtófüggönyök-, hasonló bútorok- s egy fehér márványkandallóval diszlik. A legszebb bibortükrü bool (csont, ércz és fábóli összerakás) iróasztal tökéletes renaissance modorban, néhány hasonló drágaságú szekrény, és minden neme a tündenői szeszélynek találhatók e kis hölgytanyában. E sarkszobából két roppant terem nyilik egymás' mentében, mindkettő egyforma nehéz fehér virágu vörös selyem damaszt falak- és roppant függönyökkel, mellyeket a leggazdagabb aranypárkányzatok körzenek; plafond (padlatfő), boiserie (faizás), butorok, kandalló, szóval minden legkisebb részlet, valamint az egész, XVI. Lajos' korára vonatkozik. Márványasztalokat nehéz aranyczafrangos franczia bársony takarókkal, mozaik, bool, vieuxlac, chinai porczellán, arany és ezüst edények, vázák, szekrények és asztalkák' minden nemeit talál itt a nézdelő szem, és roppant nagyságu tükröket miket eddigelő csak az orosz gyáripar mutathata. E vörös salonok' meg a leirt kis boudoir' padlóját egyetlen óriás szőnyeg födi. A szárnyazat' negyedik szobáját a kis tánczterem teszi. Ez egy hófehér márványzatu (en stuque) arany rámák- és párkányzatokkal diszitett egyszerű terem, három ablakkal és két roppant tükörrel. Kékfehér függönyök és a terem körül futó vörös padok teszik minden ékét. Innen lépsz be a nagy tánczterembe. Falai fehér márványnyal bélleltek,

[78] A képet Ybl Ervin 1938-ban megjelent Lotz-monográfiája még mint a Wodianer-palota díszét tárgyalja. (*Ybl Ervin:* Lotz Károly művészete. Bp, 1938, 305—309.)

[79] Magát az épületet a víz alig károsította, de Károlyi György, aki a mentésben Wesselényi ösztökélésére vett részt, 200 hajléktalant helyezett el termeiben (*Révhelyi*, 101.). Éble az épületet ért kisebb károkról is beszámol (68.).

[80] *Révhelyi*, 102.

[81] Károlyi-estünnep. Honderű, 1843, I. félév, p. 210—212.

gyönyörüen faragott corinthi oszlopzattal diszitve. Roppant ablakain fehér béllésü vörös selyem damaszt leplek függenek keleties redőzetben, az oszlopokat pedig és padlatfőt — melly művészileg domborodó czikornyák- (ciselé), rózsák- és arabeszkekkel kaczérkodik, a legdúsabb aranyozás tünteti ki. Három roppant csillár függ le a padlatfőrül, s négy husz-husz águ külön girandolok' fényvilága — visszasugározva amaz óriási nagyságu tükröktül — özönli el e tünde csarnokot. A terem' egyik szögletében egy tágas nyilás (niche) mögött, melly egy fehér és rózsaszinnel diszitett kis sátort képez, (de mellynek csak tornáczzata (balustrade) rug ki a tánczterembe) zeng a válogatott hangászkar."

Itt említjük meg, hogy a belső munkákban a Kochnál gyakornokoskodó Ybl Miklós is részt vett, Ybl Ervin tévesen a későbbi nagy mester fiatalkori munkájának tulajdonítja az északi szárny emeleti folyosójának lezárt szakaszából kialakított házikápolnának, s benne az ajtók, ablakok és mennyezet faburkolatának tervezését. A kápolnát azonban — Éble Gábor feltétlenül hiteles kortársi közleménye szerint — az 1890-ben elhunyt Károlyi Gyula gróf készíttette, aki az 1840-es évek elején 4—5 éves kisgyermek volt. A kápolnává való átalakítást tehát az 1880 körüli időre tehetjük; mestere egyelőre ismeretlen.[82]

1849-ben Károlyi György palotájában fogták el Batthyány Lajost, az első magyar kormány miniszterelnökét. Ezután rövid időre Jellasics, majd Haynau foglalta le a palotát. Utóbbi teljes egy évig, 1850 júliusában történt menesztéséig lakott itt, s a könyvtárból északra nyíló első emeleti udvari dolgozószobában írta alá halálos ítéleteit.[83] E dolgozószoba Haynau távozása után sokáig megmaradt változatlan berendezéssel, íróasztalát pedig emléktáblával jelölték meg. Később, talán a Fővárosi Képtár helyiségeinek kialakításakor e szobát — északi válaszfalát megszüntetve — egyesítették a szomszédos helyiséggel, s ma tévesen a könyvtárból dél felé nyíló, az eredetivel szimmetrikus elhelyezésű és azonos méretű szobát emlegetik „Haynau-szoba"-ként.

1850 júliusától Károlyi György — akit 1848/49-es szerepléséért 1849. augusztus 11-től öt hétig az Újépületben fogva tartottak s utána még sokáig házi őrizetben volt csurgói kastélyában — ismét teljes jogú ura volt a palotának, melyen ezután — az említett házikápolnát kivéve — lényeges átalakítás évtizedekig nem történt. Az 1832—41-es építkezéskor kialakított „fél-központi" fűtés — melynek lényege az volt, hogy a földszinten külön helyiségként kialakított fűtőhelyek mindegyike 3—4 földszinti és 3—4 emeleti szobát fűtött légjáratokkal — még a XX. század elején is üzemben volt, amint azt egy belső átalakításokhoz 1917-ben készült terv mutatja. E terv szerint létesült a főszárny északi udvari részén levő melléklépcső; a déli szárny földszintjén az egykori istállót helyiségekre szabdalták fel, s az északi szárny emeletén, ahol addig egymásba nyíló helyiségek sora húzódott, középfolyosót létesítettek.[84] Ezt megelőzőleg, a XIX. század utolsó éveiben a palota arculatára is kiható változást okozott az, hogy a dél felől szomszédos egykori Harruckern-, majd Wenckheim-házat lebontották, s helyén utcát nyitottak,[85] melyre a Károlyi-palota attól kezdve majdnem négy évtizedig tűzfallal nézett (2. kép). 1910 körül a Károlyi-palotát

[82] *Ybl Ervin:* Ybl Miklós. Bp, 1956, 15. — *Éble Gábor:* A Károlyi-grófok Egyetem-utczai palotája. Vasárnapi Újság, 1890, 802. — Károlyi Gyula 1837. július 5-én született (*Éble*, 67.).

[83] *Éble*, 94—114. — *Révhelyi*, 102. — *Markó Miklós:* A Károlyi-palota utolsó napjai. Vasárnapi Újság, 1912, 229—231.

[84] Tervtár, 39070/1917—III.

[85] Vasárnapi Újság, 1903, 83.

is a lebontás veszedelme fenyegette: a Károlyi György féle hitbizomány akkori tulajdonosa, Károlyi Mihály az illetékes törvényszéki hatóság engedélyével le akarta bontani a palotát, hogy helyét felparcellázva bérházakat emeltessen[86] (43. kép). A terv szerencsére nem valósult meg, s így került sor a már említett 1917-es átalakításokra. Később — több kisebb átalakítás után — 1935—38-ban nagyszabású munkálatokra került sor: az addig tűzfalként álló déli homlokzaton ablakokat nyitottak, s új, az épület jellegéhez illeszkedő klasszicizáló architektúrával látták el Wälder Gyula terve szerint (3. kép). Ez a munka komoly belső átalakításokkal járt együtt: a déli szárnyban a Wenckheim-ház lebontása előtti időből megmaradt világítóudvarokat megszüntették és helyiségekké alakították; ezeket síkfödémes mennyezetük ma is elkülöníti a régi boltozott helyiségektől. Ugyanitt, a déli szárnyban megszüntették a régi U-alaprajzú melléklépcsőt, s helyette a középfolyosó terébe épített, ma is meglevő lépcsőt alakították ki. A képtár igényei szerint a többi szárnyon is történtek ekkor átalakítások.[87]

1939—40-ben épült a kazánház.[88] 1941-ben szüntették meg az északi szárny középső részén a félköríves alaprajzú klasszicista melléklépcsőt.[89] 1952-ben helyreállítási-átalakítási munkákat végeztek a BUVÁTI tervei alapján, s ekkortájt szedték le — feldarabolva — az öntöttvas Károlyi-címert a főhomlokzatról.[90]

A későbbi idők munkálatai közül említést érdemel az, hogy 1963—66 között az északi szárny végén, az emeleten Károlyi Mihály özvegye számára lakást alakítottak ki.[91] 1971 óta tervezési, majd kivitelezési szinten folynak az I. emeleti Károlyi Mihály utcai termek felújításának, valamint az I. emelet feletti záródödém cseréjének munkálatai.[92]

1970-ig a palota udvarán nyári szabadtéri hangversenyeket tartottak; az ehhez készült tribünök és különösen a hangvisszaverő fallal ellátott zenekari dobogó az udvar és az épület műemléki összképét súlyosan károsította. 1970 óta az udvar a Metró Felszabadulás téri állomásépítkezésének, valamint a palotában folyó belső helyreállítási munkáknak felvonulási területe volt.

* * *

A palota történetének részletes áttekintése után röviden összefoglaljuk az építéstörténet főbb eseményeit:

1688 négy telek; három telken törökkori falak

1694 egy ingatlanná egyesítve; a használható falak ideiglenes kiépítéssel, tetővel ellátva

[86] *Markó Miklós*, a 83. jegyzetben i. m. — A parcellázás terve (45. kép): OL, P. 416. (Károlyi Gyula iratai), 1. csomó, No. 90.

[87] Tervtár, 318538/1935—III. (20 db terv az átalakításhoz) — 28498/1938—IV. ker. (használati engedély az átalakított épülethez) — 5428/1939—IV. ker. (jelentés a munka befejezéséről és a tervek benyújtása).

[88] Tervtár, 301771/1939—III. és 5717/1940—IV. ker.

[89] Tervtár, 323723/1941—III.

[90] Tervtár, építési engedélyezési szám nélküli tervek és *Szántó Piroska:* A Károlyi-címer. (*Szántó Piroska:* Bálám szamara, Bp. 1982, 74—88).

[91] Tervtár, 13427/1/1963. — 10329/1/1964. — 10501/1966. (Károlyi Mihályné lakása kialakításának építési és használatbavételi engedélyei).

[92] A több ütemben folyó munka terveit a Budapesti Városépítési Tervező Vállalat és a Győr-Sopron Megyei Tervező Vállalat készítette, valamint a FIMŰV Műemléki Osztálya (Budapesti Műemlékfelügyelőség tervtára).

1696 Wilfersheim 18 helyiségből álló kényelmes emeletes házat építtet Kalcher Mártonnal
1759 Barkóczy Ferenc átépítteti a házat U-alaprajzú szabadon álló egyemeletes barokk palotává Mayerhoffer Andrással
1769—70-es évek eleje Károlyi Antal bővítteti az épületet déli irányban
1779—80 Károlyi Antal további bővítéseket végeztet Jung Józseffel (északi oldalszárny, lovaglóiskola a kertben)
1786 Teljes belső átalakítás; új főlépcsőház és új homlokzatok (Jung József)
1793 Istállóátalakítás az északi szárnyban, Jung József terve szerint
1805—1808 Lovaglóiskola tervezése, illetve építése a déli szárny befejezéseként. A kertbeli lovaglóiskola elbontása. Kivitelező: Pollack Mihály.
1832—1847 Teljes klasszicista átalakítás, új homlokzat és új belső kiképzés. Építtető: Károlyi György.
Építész és építőmester:
1832—33: A. P. Rigel—Hofrichter József
1834 : Heinrich Koch—Hofrichter József
1835-től: Heinrich Koch—Pollack Mihály
1880 körül Faburkolatú házikápolna az I. emeleten
1935—1938 Belső átalakítások és új homlokzat a déli oldalon, Wälder Gyula terve szerint

IRODALOM

Magyar Hírmondó (Béts), 1795. II. — p. 410.
VÁLYI ANDRÁS: Magyar Országnak leirása, III. kötet. Buda, 1799. 74.
„Május 4-ikén . . . Estére Gr. Károlyi József Ő Nagysága igen fényes bált és vatsorát adott . . .” Magyar Kurír (Béts), 1800. II. 592.
RÖSLER: Kalender von Ofen und Pest für 1809. Pest, 1809. 66.
Adressbuch der Königlichen Frey-Stadt Pesth. Pest, 1815. 126.
SCHAMS, FRANZ: Vollständige Beschreibung der königlichen Freystadt Pest in Ungern. Pest, 1821. 92.
Adressbuch der königlichen Freystadt Pesth 1827. Pest, 1827. 205.
DORFFINGER, J(OSEPH) A(NDREAS): Wegweiser für Fremde und Einheimische durch die königliche ungarische Freystadt Pesth . . . Pest, 1827. 84, 314.
A' Pesti Jóltévő Asszonyi Egyesületnek . . . Pest, 1831. p. 48.
PATACSICH JÓZSEF: Szabad királyi Pest városának leírása. Pest, 1831. 15.
PATACSICH-PATISZ: Beschreibung der königlichen Freystadt Pest. Pest, 1833. 18—19.
(TEKUSCH, AUGUST): Der Fremde in Pesth. Pest, 1833. 74.
Szabad királyi Pest Városa rövid leírása. Közhasznú Honni Vezér, III. (1834). Pest, 1834. 118.
Károlyi-estünnep. Honderű, 1843, I. félév. 210—212.
FELDMANN, G. L.: Pest und Ofen . . . Pest—Leipzig, 1844. 41—42.
Buda-Pest, a magyarok fővárosa. Pest, 1845. 23, 25—26.
Pest szabad királyi város házjegyzéke. — Häuserschema der kön. fr. Stadt Pesth, 1848. Pest, 1848. 24.
Pesther Häuser-Schema. — Uebersicht der neuesten Gassen und Hausnummer-Ordnungen der k. Freystadt Pesth. Pest, 1852. 15.
Hartleben' historisch-romantischer Polyglotten-Führer durch die Städte Pest und Ofen. Pest—Wien—Leipzig, 1852. 14.
HAEUFFLER, J. V.: Buda-Pest, historisch-topografische Skizzen von Ofen und Pest. Pest, 1854. 242, 300.
Feldmann's Wegweiser durch Pest und Ofen. 2. Auflage, Pest, 1855. 41—42.
HUNFALVY, JOHANN: Pesth. Pest, 1859. 170.
Feldmann's Wegweiser durch Pest und Ofen. 3. Auflage. Pest, 1859. 22.
Pester Lloyd-Kalender für das Jahr 1860. (valamint a sorozat további köteteiben 1868-ig), a Häuserschema c. fejezetben.

Gettinger, Theodor: Ungarns Hauptstädte . . . Pest und Ofen. Pest, 1866. 5.
Adress-Kalender von Pest, Ofen und Alt-Ofen für das Jahr 1867. (valamint a sorozat további köteteiben 1878-ig), a Haäuserschema c. fejezetben.
Rómer Flóris: A régi Pest. Bp., 1873. 118—119.
Hevesi Lajos: Budapest és környéke. Bp., 1873. 113.
Budapest főváros dunabalparti (volt pesti) részén megállapított új és régi helyrajzi és házszámok mutatókönyve. Szerk. a Fővárosi Mérnöki Hivatal Földmérési Szakosztálya. Bp, 1879. 20.
Vajda Viktor: A Károlyi-kert. Magyarország és a Nagyvilág, 1880. 292—293.
Budapesti czím- és lakjegyzék a bejelentési hivatal hiteles adatai alapján. 2—29. kötet, Bp, 1882—1928. A Ház- és telekjegyzék c. fejezetben.
Kopál József, 1843—1886. (Nekrológ a Károlyi-palota főkertészéről). Kertészeti Lapok, 1886. 139.
Éble Gábor: A Károlyi grófok Egyetem-utcai palotája. Vasárnapi Újság, 1890. 796, 800—802.
Budapest főváros bel- és külterületén megállapított házszámok mutatókönyve a megfelelő helyrajzi számokkal. Bp, 1890. 30, 43, 86.
Éble Gábor: A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Bp, 1897. 51—116.
A Károlyi grófok nagykárolyi várkastélya és pesti palotája. Vasárnapi Újság, 1897. 667—669.
A Károlyi-palota szomorú napjaiból. Vasárnapi Újság, 1897. 750—751.
Max Rothauser: Alt-ungarische Adels-Residenzen. Pester Lloyd, 1897, No. 245, 2—3.
Éble Gábor: Jellemvonások gr. Károlyi Antalról. Kézirat, XIX. század vége, a Károlyi-levéltárban: P. 417/13.
Éble Gábor: József nádor és Károly főherceg Pesten, 1803—1804-ben. Bp, 1911. 11, 13—15, 42, 47—69.
gr. Károlyi László: A nagy-károlyi gróf Károlyi-család összes jószágainak birtoklási története, I—II. Bp, 1911. 166—169.
A Károlyi-palota történetéből. Új Idők, 1911. I. kötet, 500.
Markó Miklós: A Károlyi-palota utolsó napjai. Vasárnapi Újság, 1912. 229—231.
The Passing of an Historic Mansion. Hungary, 1912. 138—144.
„A gróf Károlyi-palota egyetem-utcai telektömbjének szabályozási tervét a tanács már kidolgozta . . .". Vállalkozók Lapja, 1912. jún. 5. 13.
Dr. Kismarty-Lechner Jenő: Budapest építőművészeti topográfiája. Bp, 1917. (Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében).
Magyar Elek: A Károlyiak pesti palotája. Magyarország, 1919. nov. 30.
Lyka Károly: A táblabíró világ művészete. Bp, 1922. IV. kötet, 74.
Lechner Jenő: Budapest székesfőváros műemlékeinek és műemlékszerű épületeinek lajstroma. Bp, 1924. 22.
Lechner Jenő: Budapest műemlékei. Bp, 1924. 191
Bierbauer Virgil: A magyar klasszicizmus korának kastélyai. Magyar Művészet III-1927, 464—475. 472.
Bierbauer Virgil: Kasselik Fidelio és Hofrichter József pesti építőmesterek művészete. Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közleményei, LXI-1927, p. 63—71. — p. 64, 70.
Bierbauer Virgil recenziója Benedek Marcellné Győri Lujza: Az empire építészet Pesten c. művéről. Magyar Művészet, III-1927, 595.
Pápaszem: Eladó a Károlyi-palota. Magyar Hírlap, 1928. ápr. 14.
(ns): Betört, piszkos ablakok — hulló vakolat. Pesti Futár, 1928. No. 12. 6—9.
Surányi Miklós: A Károlyi-palota. Nemzeti Újság, 1928. jún. 21.
Bizottsági és tanácsi előterjesztés a IV. ker. Belvárosban fekvő gróf Károlyi-féle palota megvásárlása ügyében. Fővárosi Közlöny, 1928. jún. 22. 1739—1741.
A Károlyi-grófok pesti palotájának története. Független Budapest, 1928. szept. 19. — 2.
(K.): A Károlyi grófok pesti palotája. História, 1928, No. 3. (Pest-Budai emléklapok, 15—16.)
Kormányhatósági jóváhagyások. A Károlyi-palota megvásárlása. Fővárosi Közlöny, 1928. dec. 7. 3039.
Urmánczy Nándor: Palota vagy park? Pesti Hírlap, 1932. nov. 29.
Bierbauer Virgil: Pesti építőmesterek munkássága 1809—1847. Tanulmányok Budapest Múltjából, I-1932, 76—98. 78, 81, 90.
Réh Elemér: A régi Buda és Pest építőmesterei Mária Terézia korában. Bp, 1932. 57—58.
Hekler Anton: Budapest als Kunststadt. Küssnacht am Rigi, 1933. 86.
B. U.: Budapest művészeti vezetője (recenzió). Tér és Forma, IV/1933, 264—266.

Révhelyi (Réh) Elemér dr.: Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota építésének története. Tanulmányok Budapest Múltjából, II-1933. 87—103.
Pirovits Aladár: A budapesti Károlyi-palota, mint elsőrendű műemlék. Városkultúra, 1933. 103—104.
Zádor Anna: Tanulmányok Budapest Múltjából II. (recenzió). Magyar Művészet, X-1934. 372—373.
Lieber Endre: Budapesti parkok és sétahelyek. Városi Szemle, 1934. II, p. 643—671. 657.
Paczelt János műkertész nekrológja. Kertészeti Szemle, 1937. 2. sz. 47.
Wesselényi Miklós báró, az árvízi hajós naplója. Sajtó alá rendezte és kiadja Rubinyi Mózes irányításával a székesfővárosi VI. kerületi ... fiú felső kereskedelmi iskola ifjúsága. (Bp, 1938.) 25—26, 31—32.
Horváth Henrik: Budapest művészeti emlékei. Bp, 1938. 57, 91.
Rácz Kálmán: Egy palota regénye. Híd, 1942. febr. 10. 18—19.
Zádor Anna—Rados Jenő: A klasszicizmus építészete Magyarországon. Bp, 1943. 91, 129—130, 180, 187, 211.
Lyka Károly: Magyar művészet 1800—1850. III. kiadás, Bp, é. n. (1944). 461, 462, 545.
Lestyán Sándor: Az Egyetem utcai Károlyi-palota történelmi emlékei. Budapest, II-1946. 212—215.
Előterjesztés a Károlyi-palota ügyében. Fővárosi Közlöny, 1949. febr. 19. II. melléklet, 9.
Genthon István—Zakariás G. Sándor: Budapest műemlékjellegű építményeinek jegyzéke. Bp, 1949. (sokszorosítás) 36.
Schoen Arnold—Kardos György—Zakariás G. Sándor: Budapest műemléki kárai 1944/45-ben. Bp, 1950. (Kézirat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében) 120.
Genthon István: Magyarország műemlékei. Bp, 1951. 48.
Budapest műemléképületeinek jegyzéke. BVTI, Bp, 1952. (sokszorosítás) — V/2.
Műemlékjegyzék az 1953 júniusi állapot szerint. Összeállította a Műemléki Csoport. Kiadja a Népművelési Minisztérium Múzeum Főosztálya. Bp, 1953. 25.
Budapest műemléképületeinek jegyzéke. Második, javított kiadás. BVTV, Bp, 1955. (sokszorosítás). 58.
Vargha Balázs (szerk.): A magyar irodalom helyi hagyományai. Bp, 1955. 16.
Ybl Ervin: Ybl Miklós. Bp, 1956. 9, 15, 120.
Borsos Béla—Sódor Alajos—Zádor Mihály: Budapest építészettörténete, városképei és műemlékei. Bp., 1959. 94, 233, 323.
Műemlékjegyzék. Összeállította az Országos Műemléki Felügyelőség. Bp, 1960. 37
Genthon István—Zakariás G. Sándor: Magyarország művészeti emlékei III. (Budapest). Bp, 1961. 100—101.
Nagy Lajos: Pest város XVII. század végi topográfiájának forrásai. Tanulmányok Budapest Múltjából, XIV-1961, 161—212. 174—175.
Mojzer, Miklós: Werke deutscher Künstler in Ungarn, Teil I.: Architektur. Baden-Baden—Strassbourg, 1962. 53, 59.
Zoltán József: A barokk Pest-Buda élete. Bp, 1963. 123.
A Károlyi-család nemzetségi és fóti levéltára. Repertórium, közrebocsátotta Bakács István. Levéltári leltárak, 33. Bp, 1965. (Kézirat) 13.
Genthon István—Zádor Anna (szerk.): Művészeti Lexikon, II. Bp, 1966. 107, 936, 658.
Budapest műemlékjegyzéke. Összeállította a Fővárosi Műemlékfelügyelőség. Bp, 1967. p. 42.
Moess Alfréd: Egy XVIII. századi pesti kőfaragómester munkássága. Adalék a XVIII. századi magyar építéstörténethez. Művészettörténeti Értesítő, XVII-1968, 3—4. sz., 245—250.
Genthon István—Zádor Anna (szerk.): Művészeti Lexikon, IV. Bp, 1968. 71.
Dercsényi Dezső—Zádor Anna (szerk.): A magyarországi művészet története. Bp, 1970. 344.
Gerőné Krámer Márta: Jung József pesti építőmester. Magyar Műemlékvédelem, 1967—68. Bp, 1970. 196—212. 202.
Budapest enciklopédia. Szerkesztette Tóth Endréné. Bp, 1970. 126—127, 189, 276.
Belvárosunk tegnap és ma. Összeállította az V. kerületi Tancs helytörténeti csoportja. Bp, 1970. 27, 78.
Gerő László: Az építészeti stílusok. IV. kiadás. Bp, 1972. 120.
Budapest lexikon. Főszerkesztő Berza László. Bp, 1973. 323, 445, 523—524, 955.
Gombos Zoltán: Régi kertek Pesten és Budán. Bp, 1974. 105—119, 255—256.

Bibó István: Hofrichter József. Építés- Építészettudomány, VII-1975, 3—4. sz. 369—429.
Nagy Lajos: Budapest története a török kiűzésétől a márciusi forradalomig. (Budapest története, III.) Bp, 1975. 232—233.
Budapest műemlékjegyzéke. Összeállította a Budapesti Műemlékfelügyelőség. Bp., 1976. (oldalszámozás nélkül).
Szántó Piroska: Bálám szamara. Bp. 1982. 74—88.

A képek forrásai

Szilágyi Edit felvételei: 5—7, 9, 12, 13, 29, 39, 41—44.
Országos Levéltár felvételei: 17—28, 30—38, 40, 45.
Reprodukciók a Budapesti Történeti Múzeum Várostörténeti Osztályának fényképtárából:

Balogh Rudolf felvételei:	11, 15, 16.
Belvárosi Fotoműhely:	2.
Koblinger és Sorger:	10, 14.
Ismeretlen:	1, 3, 4, 8.

JUNG JÓZSEF
kőműves mester

Kunszentmárton

Román Kat. Nagytemp.
TKM 583

A.Moess, Egy 1
munkássága, Mű

4 - **Conti**, *Pietro Antonio*, St
in Westungarn und Burgenland,
Aggházy, 1959.
MűvLex I, 1965

5 - **Contra** (Conrád), *András* u
aus Jolsva (Jelšava/Slowakei)
Rudabánya.
MagyKépLex, 19
MűvLex I, 1965
I.Tombor, Magy
és rokonemléke
1968.
[**Čop**, *Alajos*, Bildhauer, *1866
MagyKépLex, 19
Coppini, *Enrica* -> **Burchard B**
Coppini, *Enrica*, Malerin -> B
6? - **Coquereau**, Zeichner, nac
MagyKépLex, 19
Corati Orsati, *Bastiano*, ital
in Preßburg -> **Orsati**
MagyKépLex, 19
MűvLex I, 1965
SBS I, 1986.

JUNG JÓZSEF
építész

Martonvásár

Brunszvik - kastély

TKM 368

JUNG JÓZSEF
épületei

Mezőhegyes
műemlékek

TKM 193

MDK

Jung Jozsef, pesti ép.mester.

1775-ben a pseti belvárosi plébániatemplom gótikus szentélyét restaurálja, Nöpauer Mátyás budai ép.m. bevonásával.

Müller Flériánkápolna. c/el. 1936. 4o.sz. dolgozat.
Müvtört.és Kerrég.Int. 4-84.l.

Jung József építőmester M. D. K.

1774-82. a Jászságban dolgozott.

Vargha L., Klasszicista jelleg a nagykunsági népi ép. ben. hűvtört. Ért. 1954 1 sz. 82

Jung József épitén M.D.K.

az asódi és nógrád-sürúki kastély épitésre. Számos templomot tervezett.

Kampis A: Könyvismertetés. hüvtört. Ért. 1958 4 n. 301.

M. D. K.

JUNG József építőmester

A Lipótváros beépítési terve
(1787)

Preisich Gábor: Bp. városépítésének
története.... Bp. 1960. 36. l.

M.D.K.

JUNG József

Terv a Lipótváros rendezésére

1787. (Rep.)

Preisich Gábor: Bp. városépítészetének
története .... Bp. 1960. 119. l.

M.D.K.

JUNG József

Telvékki rajz a Barkóczy-ház-
(Károlyi-palota) róL (1778.)

Preisich Gábor: Bp. városépítészének tör-
ténete .... Bp. 1960. 30. l

M.D.K.

Jung József, építész

Készítette a Rókus-hápolna melletti kórház terveit, melynek kivitelé-hez már 1781. május 3-án hozzáfogtak de a kórház és szegényház ünnepélyes megnyitása csak 1798. május 28-án, tehát teljes 17 esztendő múlva történt meg. ./.

Gárdonyi Albert: A Rókus-kórház és a régi pesti kórházak. Városi Szemle, XV. évf. 1929. 988-989. old.

M.D.K.

Jung József, építész

Az építési idő ily hosszura nyúlásának okát a különböző alapítványi viták és az ezzel járó tisztáratlan pénzügyi helyzet okozta, minek következtében a munka 14 évig szünetelt. Az elkészült épület - egy 1821-évi leírás szerint - kétemeletes volt és tágas udvar tartozott hozzá.

Gárdonyi Albert: A Rókus-kórház és a régi pesti kórházak. Városi Szemle, XV.évf. 1929. 997.old.

M.D.K.

Fump József, építész

Legrégibb terve a Rókus-kórház részére. 1781-1798. Általános elhelyezési vázlat.

Gárdonyi Albert: A Rókus-Kórház és a régi pest kórházak. Városi Szemle, XV.évf. 1929. 996.old. után.

M.D.K.

Jung József építőmester

Uj vásártér terve

Tóth Andrásné Bonyi Nóra: Müszaki munkálatok Pest városában a XVIII. században
Tanulmányok Budapest multjából XIV. Bp. 1961. 268.l.
269.l.

M.D.K.

JUNG József építész

Hatvan, volt Grassalkovich-kastély ? (1763) Rest.

Rados Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.
206, 208, 210.

MDK

Nepauer Mátyás és Jung József

1775-ben a szentélyt javitják.

Pálinkás helvtempl. 404.1.

Komáromy József:
Újabb adatok Jászberény múltjából. Jászberény, 1939.

Ujabb adatok a jászberényi Nagyboldogasszony-főtemplom építéstörténetéhez

Tersztyánszky Dezső plebános 1882 február 5-én a *Jászberény és Vidéke* c. lapban, vezércikkben a következőket irja: „Hogy a művészek, kik a jászberényi templomot létrehozták, mindannyian ugyanazok *lehettek*, kik az egri Liceumnak létet adtak, erre mutat nemcsak az, hogy a Liceum fölépitésének ideje egészen összeesik a jászberényi nagytemplom építésének megkezdésével, hanem ugyanezt bizonyitja mindkét remekmű stiljének azonossága: a francia renaissance-modor. Bizonyitja továbbá, hogy a freskó, mellyel a szentély boltive és oldalfala diszitve van, ugyanazon művészek — Kracker, Zach, Lukács és Maulpertsch kezeire utal, sőt a Szt. Kereszt-oltár képe, szakemberek véleménye szerint, egyenesen Kracker műve. Az épitőmesterek igy vannak feljegyezve: Jung Lajos (?), Hacker József."

Amit Tersztyánszky Dezső néhai plebánosunk részben megsejtett a sárgalevelű régi jászberényi helyilap hasábjain, ma már világosan áll előttünk: ahogy a főtemplom tornyát a hires Mayerhoffer-építészdinasztia egyik — munkáiról legkevésbé ismert — tagja, *Mayerhoffer János* épitette 1759—1761 között,[1] — bizonyitékaink vannak arra is, hogy e szép Mária Terézia-korabeli barokktorony mellé, az 1772-es földrengésben elpusztult és gótikus támpilléres Anjou-kori templomtestet 1774—1782 között *Jung József* épitőmester barokkizálta és emelte fel ujra.

Hogy a földrengés-okozta pusztulás milyen mérvű volt, erre támpontot nyujt az egri érseki levéltárban őrzött feljegyzés, melyben *Joseph Pachtrod*, jászberényi „Burger und Maurer Maister" és *Cristoph Luadri*, gyöngyösi „Maur Maister" igazolják, hogy a főtemplomban a falak teljesen leomlottak, a fennállók négy és

1. *A jászberényi Jászmuzeum Évkönyve 1937*: *Komáromy József*: A jászberényi Nagyboldogasszonyfőtemplom építéstörténete 1805-ig, 66—68 oldal.

fél coll elhajlást mutatnak, a kórus-pillér összeomlott és a plébánia-templom többé nem javitható.[2]

A misét a Rozália-kápolnában mondják, amely a plebánia és az iskola között a coemeterium déli oldalán áll.[3]

Esterházy Károly egri püspök már az *1766-iki canonica visitatio* alkalmával látta, hogy tarthatatlan a helyzet az uj Mayerhoffer-féle toronnyal és a mellette szerénykedő gótikus támpilléres templomtesttel, 1774-ben hozzájárul az épitéshez. A püspök, a nádorral együtt öt tervpályázati rajz között választott: *Gföller Jakab* és *Jung József* épitőmesterek két-két tervet nyujtottak be egy harmadik, ismeretlen épitőmester tervével együtt. *Jung József* első terve egyszerű barokkizálást tüntet fel és meghagyja a régi templomtest főfalait. Ez a terv egyhajós, de második terve már kereszthajós és teljesen uj főfalakkal biró templomot mutat. Ez az utóbbi terv lett némi változtatással elfogadva a tanács, majd a püspök részéről. E tervnek érdekessége, hogy az apszis fala erősen konvex, a kereszthajó főfala pedig konkáv, ami stilusbeli alkalmazkodás is akar lenni a meglévő Mayerhoffer-féle toronyhoz.

Említett tanulmányomban[4] felhivtam a figyelmet arra, hogy a jászberényi városi levéltárban lévő tanácsülési jegyzőkönyvek „a' kőmüvesmesterről" irnak. Néhány év mulva történt jegyzőkönyvi feljegyzések azonban világosan megmondják az épitőmester nevét, Jungnak egy követelése kapcsán, mely ügy évekig húzódott és a tanácsnak sok fejtörést okozott.

E részt, annak adatbeli gazdagsága miatt szószerint közlöm: *Az 1778 március 28-án tartott tanácsülésen:* „Or. notárius Katona Istvány ur, Skopek Jósef Pesti Purgerrel való Processusnak folytatására és *Jung Jósef* kőmivess mester urnak contractuson kivül eddig tett munkájának számban vételére Pestre expediáltatván, azokról minémü Relatio és Scriptio igy következik:

24-a Martii a jelentett Processusban tett Deliberátio in causa Oppidi Jász Berény, contra Josepho Skopek Deliberátum est. ... A Contractuson kivül Munkáját a Kőmüves Mester Subscriptiojával ekképpen legitimálta:

1. A Fundamentomnak kiásása és azon Fundamentomban lévő Földnek ki hányása, mellyel Fundamentom alább vétetvén 244 Cubi öllel, ölit számitván 2 forinttyával, tészen . . f 488

2. *Egri érseki levéltár, Protoc. Consist. Agriens, 1772.* "Die Maurer völlig zerrissen.., über die perpendiculare Linie 4 u. $^1/_2$ zoll hinaus haengen.., die Pfarrkirche nicht mehr zu reparieren..."

3. *Egri érseki levéltár: Protoc. Consist. Agriens. 1773 jan. 21.* „Propterea constitui, ut in Capella Sta Rosalia quae meridiem versus Inter Parochiae et Scholas murum coemeterii nostri contingit."

4. *Jászmuzeum Évkönyve 1937,* 60—74 oldal.

2. 1000 közönséges Deszkáknak mellyek a fundamentomban bent maradtak, kitétetik az ára . . . . . f 120

3. Mivell a Fundamentombul szüntelen kelletett a vizett huzatni, annak huzására ell készitett Macsinákra el költ f 150

4. A Contractuson kivül tett fundamentomnak kirakása tészen 444 Cubi ölett a kömüves munkát meg kivántató minden Materialekkal („kivévén egyedül a Vecturát") minden cubi ölet számitván 19 ftokkal hoz ki . . . . . f 4636

5. A Frontispicium mellett lévő két szárnyaknak szélessége és magassága részen a Mértékben 40 Cubi ölett, ennek is ölét hasonlóan 19 ftokkal vévén mégyen . . . . . f 760

Fel tett Positioknak Summája . . . . f 6154

JBerény, die 10-a novembr. 1777. Jung Josef Pesti Kömives Mester m. p."

Nagyon érdekes a templomépités elszámolása, mely eredetben a következő:

1783 dec. 31-i tanács Gyülése alatt:

„A Parochialis Templomunknak Számadása, mellyet az elmult Gyülésébül N. Kormos Mátyás urnak pro Revisione által adtunk, censurálva lévén, ujjra referáltatott; mely is ekképen következik:

Perceptio:

Felséges Locumtenens Urunknak első kegyes Resolutioja volt, ut Sub Nro 1 et A	19768
Ugyanazon Fölségnek második kegyes Resolutioja, ut Nro 2 et A	9921
Summa	29689

Az Iberschlogon való Erogatio sub Nro 3 et A:

1. Magának a kömives Mesternek 14 Quitt. szerént	3605.46
2. Pallérjának 25 Q. szerént	6500.28
3. Áts Mesternek 17 Q. szerént	4300.
4 Kövágónak öll kövekért 24 Q. szerént	1634.34
5. Égetett Téglákért 17 Q. szerént f	2212.26
5/a. Azoknak kiégetésire szalmáért 48 Q. szerént f 558.56 2/ kr	2771.22
6. Vasért a kőfalban 19 Q. szerént	1040.03
7. Mészért a mész égetőnek 14 Q. szerént . . .	3648.00
Summa	23500.14

Az Iberschlogon kivül való Erogatio sub Nro 4 et A:

8. Állás, faragóknak 19 Q. szerént 137.43
9. Kovácsnak és lakatosnak 34 Q. szerént 670.51
9/a. Kollárnak 2 Q. szerént 31.38
10. Az Asztalosnak 9 Q. szerént 623.15
11. Kötel eresztőnek 7 Q. szerént 67.37
12. Pesti fenyü szálakért és deszkákért 9. Q. szerént 409.30
13. Lécz szegekért az álláshoz 12 Q. szerént . . . 53.24
14. Szappanért kötelet kenni 3 Q. szerént 4.18
15. Bádogosnak és Piktornak a sanctuariumra feltett keresztért 2 Q. szerént 48.00
16. Edényekért és más Eszközökért 22 Q. szerént . 34.42
17. Szolnokban tölgyfákért 2 Q. szerént 24.30
18. A Templom Teteje megfestésire olajért 3 Q. szerént 79.00
19. Faragott kövekért a Solymosi kövágónak 16 Q. szerént 255 fr 43 kr
19/a. Ugyan azon kövágónak az utolsó számadás alkalmatosságával sub Nro 3, 139.29 kr . . . 395.12
20. Lapos kövekért a Templom földire 3 Q. szerént 502.30
21. Annak berakásáért és a Sanctuarium előtt való graditsok betételeiért holmi aprólékos munkával együtt 1 Q. szerént 325.00
22. Ólomért 1 Q. szerént 14.00
23. Üvegesnek 9 Q. szerént 1245.45
24. Manualistákra és több miscellaneákra 20 Q. sz. 1290.55
25. Festékért és festőknek 6 Q. szerént 95.16

Az Iberschlogon kivül levők summája . . 6053.17
Summa omnium Erogationum 29553.31
Melyet a kegyesen resolvált Summábul kihuzván marad 135.28

Jung Józsefnek 1784-től tárgyalják 135 rénusforintnyi összegű ügyét, amely mint vitás tétel — ahogy alább látjuk — sokáig foglalkoztatta a tanácsot:

1784 febr. 14:

„A Tekintetes Nemes Districtusok azon emlitett (1784 jan. 7) Gyülésében a Pesti kömives Mester *Jung Jósephnek* Berény Várossánál lévő adóssága cum Summis Rhft 135. kr. 28 applacidálva vagyon. Amennyiben azonban emlitett Jung Jóseph még meg irtt városunkat adósnak tartaná, azon adósságát azon, a kivel privative contrahált, keresse törvényesen."

(Jászberény város levéltára, 1784 protoc. 20 old.)

1795 aug. 5-i tanácsülés:

Jung Jósef Pesti Kömives Mester azt állitván, hogy ezen város az ő kigyelme által itten már ezelött 14 vagy 15 esztendökkel felállitott B. Asszony Temploma mellett tett fáradságának és költségének jutalmában 3992 ftkval és 32 és fél kr. tartozik ő kigyelmének, azoknak kifizetéséért könyörög a T. és Ns. Districtusoknál, következendőképen onnan ide utasitattván Instantiája, ezen Magistratustul iránta felelet kivántatik.

Határozat: Minthogy ezen Pretensiok mint ennek elötte 10 vagy 12 esztendőkvel a T. Ns. Districtusok elött megfordulván nyomós és fontos feleletek adattak rájok, szükséges azokat a Ns Districtusok Irás tartó Tárházokban felkerestetni és azoknak értelmek szerént ujra hathatós felelettel ezen fundamentum nélkül való pretensiokat ell mellőzni.

(*Protoc. 1795—368 tp.*)

1797 aug. 26-i tanácsülés:

Jung Jósef Pesti Kömives Mester szóval jelenti magát, produkálván a T. N. Districtusoknak 1784 jun. 7-én költ Determinatioját és kéri az abban resolvált 135 frt 28 krnak megfizetését.

(*Protoc. 1794—445 tp.*)

1797 szept. 16-i tanácsülés:

Molnár András ord. notárius referálja az 1797/445 sz. tanácsi határozat alapján, Jung Jósef Kömives Mesternek azon kérésére, hogy nekie a Parochialis Templom épitésétül megmaradott 135·28 frt. által adasson, — hogy a bejelentett Kömives Mesternek nem hogy a Város tartozna, hanem *a Districtualis Archivumban lévő* actákbul inkább az sülne ki, hogy mig ökigyelme tartozna a felesleg felvett summát refundálni, azért adja véleményét, hogy továbbra is a Nro 368/1795 meghatározott s ide rekesztett feleletéhez képest a Tanácsnak utasittasson; a felelet pedig a T. Ns. Districtusoknak be nyujtasson.

Határozat: A referensnek véleménye helybenhagyatik és az iránt Jung Jósef Kömives Mester tudósittatni, az 1795 esztendőbeli felelet pedig a T. Ns. Districtusoknak be adatni rendeltetik.

(*Protoc. 1797—465 tp.*)

Az elmondottakból nyilvánvaló, hogy a főtemplom épitőmestere *Jung József* volt, akinek budapesti munkásságára *Bierbauer Virgil*[5]

5. *Bierbauer Virgil: Pesti épitőmesterek munkássága 1809-1847.* Tanulmányok Budapest multjából, I, 76-98.

és *Révhelyi Elemér*[6] mutatott rá. Mint Révhelyi irja, Pesten 1774-ben a mérnöki tudományokban is jártas *Jung József* épitőmester személyében egy uj művészegyéniség telepedett le, ki a magyar főurak körében a kastélyépitésben szerzett magának hirnevet. Jung munkásságában a barokk-rokokó idők grandiózitása érvényesül a XVI. Lajos korát jellemző, nyugodtvonalú franciás szellemmel.

Jung a jászberényi templom épitése előtt mintegy tiz évvel a hatvani Grassalkovich-palota átépitésével szerezte meg magának azt a hirnevet, mely a fővárosba ajánlólevél lett nagyszabású munkásságához és mint látjuk, a jászberényi templomtervet éppen Pestre való költözködésének idején nyujtotta be.

*

A templom már húsz éve állt, amikor a városi tanács *Kardeter Tamás* pesti ácsmesternek megbízást ad a toronysisak rézzel való fedésére. Valószinű, hogy amikor *Mayerhoffer János* 1761-ben a toronyépitéssel készen lett, az épitési költségeknek Jászberényben mindig meglehetős nehézségekkel járó előteremtése miatt a toronysisak-gerendázatnak elkészítése után egyszerű fedést alkalmazott, amely idők folyamán tönkrement. A tanács megbizásából 1802 február 17-én tárgyalást kezdenek *Rigó Ferenc* apátplébános és *Komáromy Menyhárt* emeritus vicekapitány Kardeter Tamással és vele 1802 március 24-én a következő megállapodásra jutnak a tanács előtt:

„ . . . Parochialis Templomunk tornyának rézzel való béfedése eránt Cardetter Tamás Cameralis Épitőmester Urral megegyeztünk . . . ugymint:

1) Az egész épületért, t. i. áts és rézmives munkáért, ugy aranyozásért és ahhoz mindennémü megkivántató materiálékért és álláshoz szükséges fenyü szálakért és deszkákért átallyában fog a város Cardetter Urnak fizetni Hatezerkétszázötven, idest 6250 rénusforintot.

2) A Város a maga illő uttyán a Fel. Camerátul fog assignatiót exoperálni, melly mellett Cardetter Urnak a szükséges Réz a meghatározott ár szerént valamellyik Cs. Királyi Réz bányábul kiszolgáltasson.

3) Minek utána Cardetter Ur a Rezet megszerzette és az Átsok által a fa munkát elkészitette, azoknak ugy az állásokhoz megkivántató fáknak s egyéb eszközöknek Pestrül leendő kiszál-

6. *Révhelyi Elemér: Az Egyetem-utcai volt Károlyi-palota épitésének története.* Tanulmányok Budapest multjából, II. 87-103. Ugyanitt adatok Mayerhoffer Jánosról is.

litására a Város fog elegendő Szekereket rendelni és a Torony épületén munkálkodó Mester embereket is a Város fogja ki hozatni és ismét bé küldeni.

4) Ugy szinte Cardetter Ur is tartozik a pactált 6250 rftért a sub No. 1 lévő Rajzolat szerint (meg hagyatván a Toronynak mostani körakása a maga állapottyában,) annak tetejét egyrészben Rézzel bé feddetni és a Rajzolaton látható Czirádákon kivül a szegelleteken oda illő Aranyozást tétetni, a Keresztet pedig, Koronát és Vánkust tüzben Aranyoztatni és minden néven nevezendő Materiálékot és Mester embereket tulajdon költségen meg szerezni és fizetni, a Munkának folyamattya alatt szükséges Napi számosok azonban a Város által ingyen fognak ki rendeltetni és elől állittatni.

5) Ezen költséges Épületnek tartósságárul és állandóságárul nevezett Cardetter Ur minden esetre caveálni fog, és Magát az eránt in Solidum kötelezi.

6) Az állás fái s Deszkái az Épület végeződése után a Templom használatára hagyattatnak, egyéb Eszközök pedig u. m. Csigák, Kötelek, Vas Kaptsok és egyéb e félék a Város által Pestre által fognak szállitatni. Végre:

7) Sokszor nevezett Cardetter Urnak a meg alkudott munkára ez uttal ezer, idest 1000 rhft elő pénzül által számittatott."[7]

A torony most abban az állapotban van, ahogyan Kardetter Tamás terve alapján 1802-ben elkészitették és amint a tervpályázati rajzon látható, — a tanács a torony architekturális felépitéséhez a lehető legjobb formát választotta.

*

A jászberényi hivőkön kivül minden idegenből jött látogatónak feltünik a főtemplom hatalmas hajójában lévő, nehéz, barokk faragásu padok sora. A művészi elgondolás, valamint a faragás kivitelezése rendkivül ügyes mestert sejtetnek, aki művészi elgondolással és technikával komoly artisztikus értéket képviselő barokk templomi műtárgyat alkotott.

Schoen Arnold irja *Óbuda multjából* cimü munkájában, hogy a kiscelli trinitárius templom belső berendezését — miután II. József 1783 decemberében elhatározta a trinitárius-rend feloszlatását, — elárverezték. A belsőberendezési tárgyak között a hivők számára a hajóban elhelyezett 32 darab „csinos faragásu pad" is az eladó

7. *Jászberény város levéltára, Caps. 34. Fasc. I. No. 76.*

tárgyak között szerepelt és azt *a jászberényi plébániatemplom számára — a becsár kétszereséért — 100 forintért vették meg* az 1785 április 15-18-i árverésen.

A müvészi faragásu padok mestere pedig valószinüleg *Feldmayer Antal* trinitárius fráter, rendi nevén *Hypolitus a St. Antonio* volt, aki bécsi születésü asztalosként huszéves korában lett trinitáriussá. A rend feloszlatása 1784-ben őt az óbuda-kiscelli rendházban találta. Ekkor negyvenedik évében volt. A trinitárius hagyaték árverése alkalmával megvásárolta a rend asztalosi felszerelését és civil iparosként működött Óbudán. Talán azonos *Trinitárius* műasztalos néven ismert művészegyéniséggel, aki artisztikus izlésü butorokat készitett faragásokkal diszitve. Egy sekrestye-szekrénye a buda-vizivárosi Szent Anna-templom sekrestyéjébe jutott, egy vitrinje pedig a buda-ujlaki templom Szent József-mellékoltárán látható.[8])

*

„*Jászberény plébániatemplomai*" felirással egy képsorozatot őriz a plébániahivatal, melynek ceruzarajzait *Gyenes Bálint* káplán készitette 1887 junius 8-án. A rajzsorozat a főtemplom hat épitészeti fázisát tünteti fel, mint az okiratokból megállapitható, teljes hüséggel. Néhai Gyenes Bálint adatai és rekonstrukciói teljes hüséggel követik a főtemplom növekedésének egyes állomásait, sőt közlik annak a nagyértékü *Gföller Jakab-féle* tervnek az őstemplom-alaprajzát is, melyről már a Jász-muzeum 1937-es évkönyvében megemlékeztem. Két helyen mutatkozik eltérés az okirati adatoktól, illetve látképes ábrázolástól.

Az egyik az, hogy Gyenes nem tudván a *Mikoviny-féle 1740-es térképen ábrázolt látképről*, egyszerü toronysisak-rekonstrukciót alkalmazott az őstemplom déli oldalán álló könnyü tornyon. *Mikoviny* ábrázolásából azonban kitünik, hogy az őstemplom többszörösen tagolt toronysisakja a 18. században, egészen a Mayerhofferféle torony felépitéséig, 1759-ig, finoman tagolt, barokkos lendülettel birt, s korántsem volt olyan egyszerü, mint azt Gyenes ábrázolása mutatja. A Mikoviny-karc ebből a szempontból is különösen becses és nagy értékkel bir, mert egészen hiven ábrázolja az őstemplom akkori állapotát. Erre a toronyra, mely nagyvonásokban a kassai dóm tornyával tüntet fel rokonságot, utólag is büszkék lehetünk és külön mütörténeti értékkel birna, ha ma meglenne. (Lásd melléklet.)

8. *Schoen Arnold: Óbuda multjából*, 1935, 46, 52. és 57. old.

A másik az, hogy Gyenes a Mayerhoffer-féle mai toronyépület régi sisakját, nem tudni önkényesen-e, vagy más alapon, egytagozásu, egyszerü toronysisakként rajzolja fel. Előbb, ugyanezen vázlatomban, ismertettem 1802-ből *Kardeter Tamás* toronyfedési szerződését. Ez nem árulja el, hogy Kardeter alkalmazkodott a meglévő formákhoz. Ezt a feltevést csak erősiti Jung Józsefnek a templomtest épitéséhez beadott tervpályázata is 1774-ben, amely a Kardeter-féle tervvel nagyjában azonos szerkezetü és akkor már meglévő toronysisakot mutat.

Valószinü, hogy Mayerhoffer János 1802-ben ujrafedett vagy ujraépitett toronysisakja, mely ma már a multé, a ma meglévővel rokon szerkezeti vonásokat tüntetett fel, és addig, mig a kutatások ujabb támpontot az ellenkezőjére nem találnak, fel kell tételeznünk, hogy Gyenes rekonstrukciója a lapos és nyomott toronysisakkal téves.

Gyenes rajzsorozatának irott feljegyzéseit, mivel azok sok értékes és utólag is hitelesnek talált adatot tartalmaznak, itt közlöm:

A képek alatt a feljegyzések a következők:

„1. 1600 körüli.

Az 1639. májusban kelt 47 számu török levél tesz róla, mint *ó-templomról* említést. — Ugy látszik, 1596—1618 közt pusztult el, ameddig Jászberény a később kelt török levelek szerint üres, lakosaitól odahagyott volt. Minden nyom hiányában sem helyét, sem nagyságát, sem alakját nem lehetett tudni.

2. 1639-iki.

Nyomai: a) Az 1639. májusi 47. sz. török levél mint ujonnan épültet emliti. — b) 1649. aug. 14-én konszekráltatik (Lásd Anyak. 5 rész, 1. lap és *Hist. Domus 13. lap.)* — c) 1651-ben juniusban 116. sz. török levél szerint leég. — d) 1652-ről máig megvan két ezüst ámpolna s egy ezüst tálcája. — e) 1662-ben 81. és 125. sz. török levélben engedély adatik a templom kőfalkeritése felépitésére. (Ennek egy része maig fennál a plébánia-udvar keritéseképen.) 1685 nov. 30. hal meg itt Molnár Bálint, a templom uj tornya épitője.

3. 1691-iki.

Az alanti tervrajz nyomán, képzelt, de létezett toronnyal rajzolva. (RAJZ) Nyomok: a) 1691-ben épül. (L. Hist. Domus 13. lap.) — b) 1697-ben északi oldalához Anna-Szabó kápolna

épitettik. (L. Hist. Domus 14. lap.) c) 1713-ban kőkerítése déli oldalán, *a keritésen belül*, Sebestyén-Rókus-Rozália kápolna épittetik. (L. Visit. Can. 1766. 8. lap.) — d) 1716 decemberben harang szenteltetik részére (L. I. Anyak. 5. rész, 1. lap.)

4. 1722-iki.

Templom az 1691-iki, hozzá uj, gyenge torony épül. A torony e helyen, de alakja képzelt. RAJZ. Nyomok: 1722-ben uj torony épül. (L. Anyak. I. 5. rész, 2. lap. és *Hist. Domus 13. lap.)* b) 1723 juli 29. „A nagyobb torony részére" (tehát kisebb is volt!) harang szenteltetik. (L. Anyak. I. 5. rész, 1. lap.)

5. 1735-iki.

Templom alulirt tervrajz szerint egyharmaddal szélesbittetik s egész szélességben uj tetőt nyer. RAJZ. Nyomok: a) 1735-ben bővittetik a régi templom. (L. 1766. Can. Visit. 1. lap) — b) 1743-ban konszekrálja Mariássy János (Sándor?). L. Diarium 9. lap, és 1766. Can. Vis. 1. lap). — c) Tetőmagassága s gerinccsucs helye az alábbi rajz szerint, a templom padlásán a tornyon maig látható. — d) Kriptája nem volt, de mellette temető volt. (L. Can. Vis. 1766. 15. lap.)

6. 1761-iki.

A régi templom előbbi tornyai lebontatván s a kőfalkerités *keletre kitolatván*, a templom keleti végében uj, *csonka torony* épül. RAJZ. Nyomok: a) A torony alapköve 1759 márc. 25. letétetik. L. Diarium 272 lap. — b) A torony 1761-ben épül fel. (L. Diarium 272. lap s a toronyalatti ajtó fölötti 1761.-es szám.

7. 1782-iki.

Az 1772-iki földrengés a templomot rombadöntvén, az 1761-iki toronyhoz egy, a sanctuariummal, a Szt. István s Szt. János oltár beszögellésével bővitett mai templom épül, falai is felemeltetnek. RAJZ. Nyomok: a) 1772. nov. 9. földrengés (L. Hist. Domusz 13. lap.) — b) 1774. jul. 25. alapköletétel. L. Diarium 272 lap. — c (1779. aug. 15. első mise az uj templomban (L. Diarium 272 lap. (— d) 1782 jul. 28. Dnica X. p. Pent. konszekráltatik (L. Diarium 271 lap).

A jászberényi főtemplom
négy mellékoltárának festője

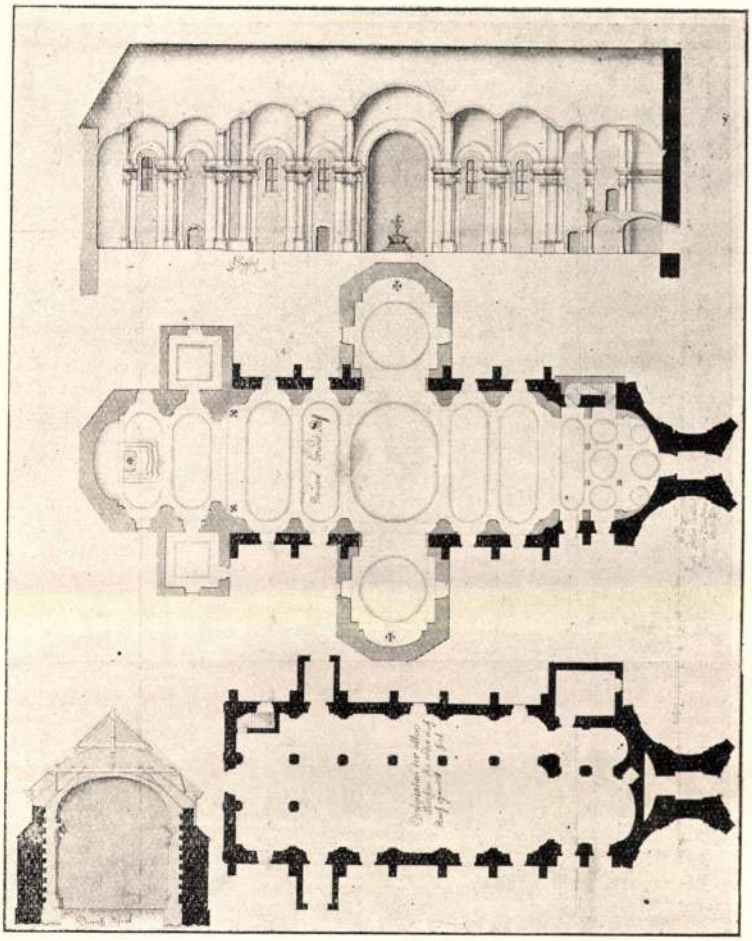

Gföller Jakab kamarai építőmester tervrajza a jászberényi rk. főtemplom 1774-ben kiirt tervpályázatához. A terv kivitelezésre nem került, abból a szempontból azonban értékkel bir, mert őrzi az Anjou-korban alapított templom alaprajzát, amelyet 1735-ben az északi oldalon kibővitettek. Az alaprajzon már fel van tüntetve a Mayerhoffer János által 1761 ben elkészített barokk-torony alaprajza, mely ma is fennáll. Az alaprajzon látható őstemplom-bővítéshez analógiát találhatunk a gyöngyösi ferencrendi templomnál. (Lásd 53—45. old.)

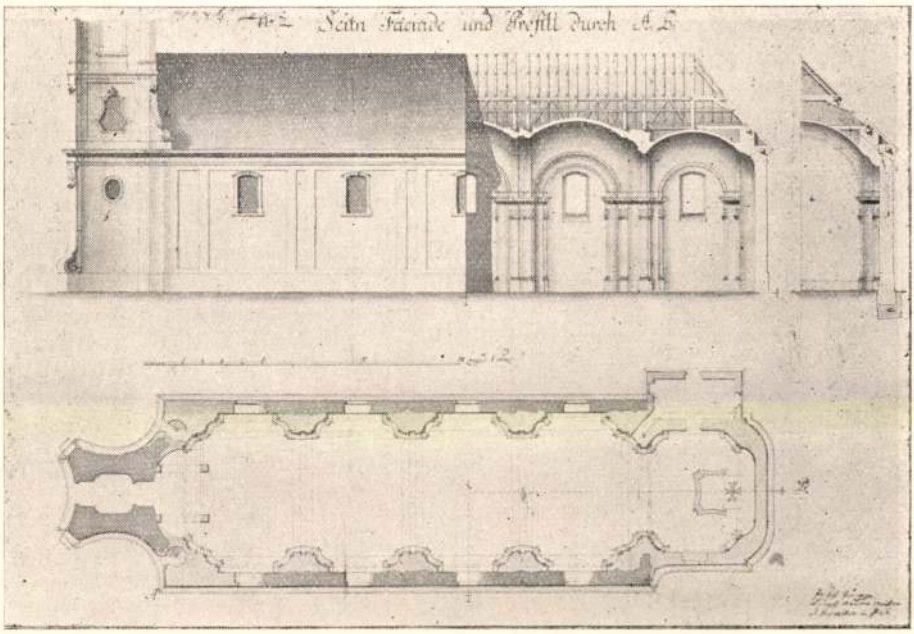

Jung József 1774-ben készített terve a jászberényi rk. főtemplomhoz. A tervet nem fogadták el. Jung ezen a tervén a régi gótikus templomfalakat használta volna fel főfalnak, a támpillérek lebontásával. (Lásd 35—45. old.)

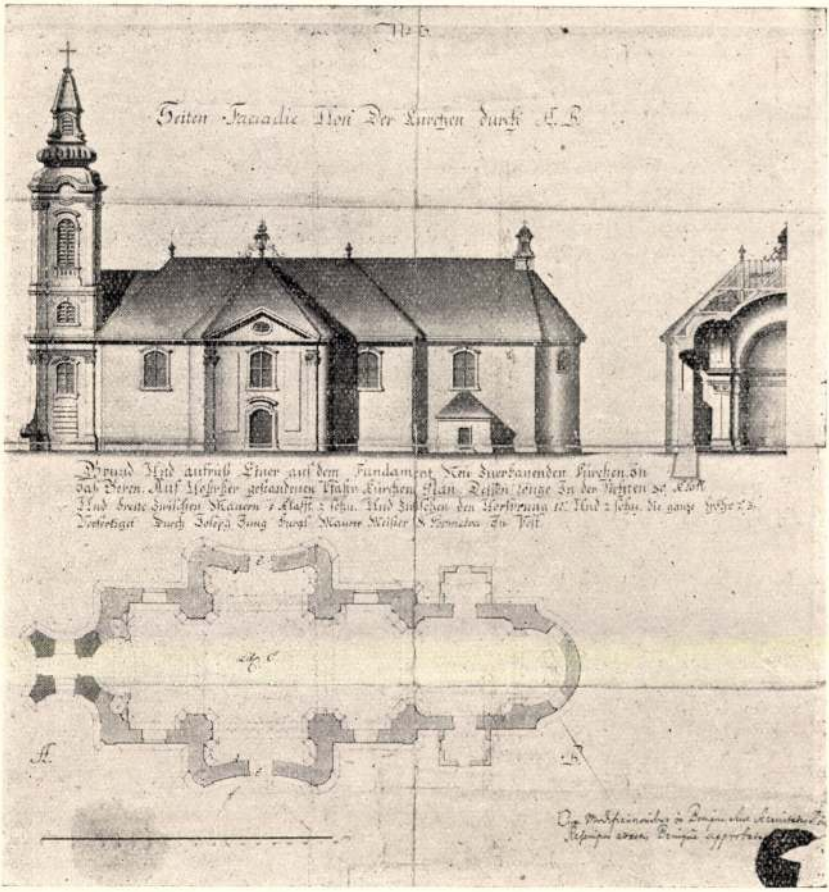

Jung József építőmester terve a jászberényi rk. főtemplomhoz, 1774-ből. — 1772-ben a régi, Anjou-kori alapitásu templom földrengés áldozata lett, amit azonban a ma is álló és 1761-ben felszentelt, Mayerhoffer János által épitett barokk-torony baj nélkül átélt. A földrengés után Esterházy Károly egri püspök elrendeli a felépitést. Jung József és Gföller Jakab építőmesterek adnak be két-két tervet. Jungnak ezt a tervét fogadta el a városi tanács, mely — változtatással — kivitelezésre került. Ennek a kereszthajós és uj főfalakkal biró tervnek érdekessége az, hogy a kereszthajó főfala konkáv, ami stilusbeli alkalmazkodás akar lenni a Mayerhoffer-féle barokk-toronyhoz. A kivitelezésnél ezen is változtattak. Ma a kereszthajó oldala egyenes és csak lizénás osztással bir. (Lásd 35—45. old.)

Jung József

építész

JUNG JÓZSEF
építést

Budapest

Belvárosi plébániatemp.
TKM 564

5. old.

Jung József

MDK

Gör.kel. görög templom /Petőfi S. tér 2/b. /
Mestere Jung József /1791-1794/
Felszentelték 1801-ben.
1872-74 homlokzatát átalakitották és torony-
sisakjait elkészitették Ybl Miklós tervei szerint

Belül helyreállitotta Fennesz László és
Weichinger Károly, 1949.
Homlokzatát helyreállitották 1953-ban.
Repr. 216. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest.Bp. 1961.
119-120.l.

DUNG József

Zsalnay László: Néhány új adat
a jászberényi Nagyboldogasszony
plébániatemplom építéstörténetéhez
= Jászsági Évkönyv 1995. 290-297.

ill

Emlékkönyv Bíró-Sey Katalin és
születésnapjára. Szerk. Bertók
[Budapest], Argumentum, [1999]

Hatvan éves a XIII. kerület. He
Bogyó László. Budapest : Önkorm
Helytörténeti Klub, 1998. 171 p

Rudnay Sándor és kora. Szerk. K
Esztergom ; Trnava : MTEM : Ru
Egyes. : Spolok Sv. Vojtecha, 1

MC 125.735 Tata a tizenötéves háborúban. S

Miskolc a millecentenárium évéb
2.147 2. Miskolc, Levéltár, 1997 - ko

Rendi társadalom - polgári társ
birtokosok, címereslevelek. Sze
290 p. VC 10.102/9

M. Szücs Ilona: Egy műteremház
Budapesti Városvédő Egyesület,

Szilágysági magyarok. Bkarst-ko

Felnégyelés, karóba húzás, megbélyegzés

Ismert tény, hogy ötletes reklámmal mennyire fel tudják csigázni az érdeklődésünket egy-egy jó tévéműsor, sportesemény vagy valamilyen új termék iránt. Arra már kevesebben gondolnak, hogy a felcsigázni ige a régi magyar igazságszolgáltatás egyik kegyetlen módját, eszközét takarja.

Valamikor a csigázás a kínzó vallatás elterjedt módszere volt. A vádlott kezét hátrakötötték, a kötésbe horgot akasztottak, a horog kötelét a mennyezetre erősített csigán át a padlón álló motollára, forgó szerkezetre csavarták. A motolla forgatásával a kötél a vádlottat a magasba emelte, a test súlya a karját a vállcsuklóból kifordította, s ebben az embertelenül fájdalmas helyzetben kellett a bíró kérdéseire válaszolnia. Ha nem vallott, a lábára súlyokat raktak. A kötél felfelé, a súly lefelé húzta.

A körömszakadtáig tagad kifejezésben egy másik kínvallató eszköz, a körömszorító fogalma maradt meg. Ezzel a szerszámmal addig sajtolták a vádlott hüvelykujját, amíg vér nem fakadt belőle. Szokás volt az is, hogy a köröm alá faszilánkot, tüskét vertek, és ennél a változatnál is felszakadt a vádlott körme, így a körömszakadtáig kifejezés ebből a forrásból is eredhet.

A kipellengérez szó ugyancsak a régi igazságszolgáltatás emlékei között található. A feudális korban a piactéren, az elöljáróság épülete előtt állt a pellengér, a szégyenoszlop, valamint a bitófa. A nem halálos, enyhébb büntetéseknél a pellengérhez kötötték ki a vétkest, és az odasereglő embereknek módjuk nyílt a bűnös gúnyolására, bántalmazására is. Sokszor a szégyenoszlopnál veszszőzték meg a bűnt elkövetőt, vagy vágták le a fülét.

A felnégyelés és a karóba húzás is századokon át ismert büntetési forma volt. A krónikák szerint a felnégyelést már Szent István is alkalmazta, méghozzá a lázadó Koppánnyal szemben. A vezér testét négyfelé vágatta, s darabjait Veszprémben, Esztergomban, Győrött és Gyulafehérváron rakatta ki közszemlére. A karóba húzás is kegyetlen büntetés volt, mert a vétkes törzsébe alulról felfelé hegyes karót húztak, majd a karó másik végét a földbe szúrták és a holttest úgy maradt ott a ragadozó madarak étkéül.

Szíjat hasítok a hátadból! – kiabál a szülő szinte naponta a gyerekére. Azt már kevesen tudják, hogy a szíjhasítást mellékbüntetésként rótták ki valamikor a halálra ítéltekre. Akasztás előtt utolsó kínzásként a bűnös hátán két párhuzamos csíkot vágtak, majd a két csík közti bőrt hirtelen lerántották. Elképzelhető, milyen őrületes fájdalmat érzett az elítélt.

Színészanekdoták

Somlay Artúr belép a Nemzeti Színház öltözőjébe, ahol a két Makláry fivér éppen maszkírozza magát.

Somlay leül, sóhajt, panaszkodik:

– Rettenetes, hogy fáj a fejem!

Megszólal az idősebb Makláry:

– Az enyém is fáj, már dél óta egyfolytában fáj.

Somlay egy darabig nézegeti, fürkészi a két Makláryt, aztán Zoltán felé fordulva kiböki:

– Magának azért könnyebb. Maguk mégiscsak ketten vannak.

***

Vízváry Mariska, a Nemzeti Színház kiválósága kitűnő háziasszony lévén, háztartási iskolába íratta be serdülő lányát. A kislány hazajött az iskolából, és pontosan beszámolt az első nap eseményeiről.

– Meg is ettétek, amit főztetek? – érdeklődött az anyukája.

– Hogy megettük-e? – fakadt ki a kislány bosszúsan. – Muszáj volt.

Új megyeháza épült Balassagyarmaton

Százhatvan évvel ezelőtt, 1835. október 19-én került sor *„...Nemes Nógrád Vármegyének Balassa Gyarmaton, mint a díszesen felépült megye háza és ékes tágas nagy terének..."* ünnepi átadására, megnyitására, mellyel egy sok évtizedes igény valósult meg.

Az ország több vármegyéihez hasonlóan korábban Nógrádnak sem volt állandó székhelye és székháza. A nemesi vármegye közgyűléseit a hadihelyzetnek megfelelően Balassagyarmaton, Losoncon, Füleken, Szügyön, vagy Besztercebányán tartották meg. Csak a török hódoltság után merülhetett fel egy állandó közgyűlési székhely kijelölése.

A XVIII. század közepén, *Grassalkovich Antal* főispán idején határozták el, hogy az addigi „vándorló" megyegyűlések és törvényszékek helyett az egy helyben való központi ügyintézés végett megyeszékhelyet létesítenek. Erre a célra Balassagyarmatot jelölték ki, de a város és földesurai között dúló vita miatt nem tudtak megfelelő telket szerezni. Ekkor került a megyeháza Szügybe, ahonnan 1763-1790 között látták el a megye központi igazgatását. Az itt felépített megyeházát az 1772. évi földrengés után *Jung József* építette újjá.

A jobb sorsra érdemes volt megyeháza ma kihasználatlan

II. József központosító rendeletei nyomán – a közigazgatást elválasztotta az igazságszolgáltatástól – a törvényszék Szügyön maradt, de a közigazgatás Balassagyarmatra, a mai volt megyeháza helyén álló kaszárnyába költözött. 1790-ben aztán a törvényszék is bekerült Balassagyarmatra, a kaszárnyához toldott épületrészbe.

Az évek során a növekvő igazgatási és törvénykezési ügyek miatt vetődött fel egy új megyeháza építésének gondolata. Többféle elképzelés született, hogy melyik településen emeljék fel az épületet, hol legyen az új megyeszékhely. Felmerült Losonc és Szécsény neve is, végül 1833-ban mégis Balassagyarmat mellett döntöttek.

Az építkezés fő szervezője *Tihanyi Ferenc* alispán volt, aki elérte, hogy a megye nemes urai – rést ütve a nemesi adómentességen – önkéntes adókkal támogatták az építkezés költségeit, sőt az épületben kialakított ún. „nemesi szobákért" 500 Ft-ot fizettek a benne megszálló nemesi családok.

Az épület terveit *Kasselik Ferenc* pesti építész készítette klasszicista stílusban. Az építkezést 1834 elején kezdték el és másfél év múltán, 1835. szeptemberében fejezték be. A beruházás összes költsége 46 945 forint volt.

Az ünnepélyes átadásra 1835. október 19-én került sor, amelyről *Homonnay Imre* professzor az alábbi verses köszöntőben emlékezett meg:

„...Drága Hazám! Teneked mi sajátod légyen ezekből,
Mondani nem szükség: Nógrád tárgyazza figyelmem.
Érdemmel teljes Megye; új példája valódi
Nemzetiségednek Thémis szent háza; eléébre
Mindinkább sietö buzgalmadnak, s iparodnak:
Aki nem olyan rég adtál lételt kebeledben,
Két intézetnek; már harmadik ünnepe fénylik.
Melyre Megyénk, s a környék megyebéli Karok gyülekeztek,
Kívánván mi velünk. E ház légyen maradandó!..."

Dupák Gábor

Színes képeslapok az Amerikai Egyesült Államokból - 1. rész

Miami, a bűn és a napfény városa

Miami Beach csodálatos tengerpartja a reggeli órákban is kedvelt hely

– No, már te is szoláriumba jársz?! Milyen színű pali vagy? – fogadott egyik barátom némi iróniával.

– Nem járok szoláriumba, Floridában voltam – válaszoltam szerényen.

– Voltál te..! Tényleg?

– Nézd, haverkám. A magamfajta szürke manusnak is lehet némi szerencséje. Az enyém leginkább az, hogy van egy ügyes és állítólag tehetséges barátnőm, aki indult a Burda hobbivarróversenyen. És nem csak indult, de nyert is. Méghozzá egy kétszemélyes utat Miamiba és New Yorkba.

– Így talán elhiszem. No, és tényleg olyan, mint a filmeken?

– Miamiban tényleg úgy süt a nap, ahogy az a fotókon és a filmeken látható. Az óceán csodálatos, a pálmafák magasak, a tengerpart tiszta, a lányok ....

– Mi van a lányokkal?

– Csak azt akartam mondani, hogy lányok is vannak. Persze nem olyan szépek, mint nálunk, amiben van is igazság, hiszen az amerikai nők nagy része elhízott, a kellemesnél nagyobb számú nadrágot hord. Természetesen bőven vannak csinos lányok is, de leginkább az ázsiai és fekete hölgyek körében. De erről majd inkább később.

– Nem! Most mesélj róluk – kérlelt átszellemült ábrázattal.

– Nem neked való már ez!

– Na, jó – egyeztem bele egy vértanú arckifejezésével.

– Mondjál nekem valamit a közbiztonságról. Azt hallottam, hogy Miamiban nem lehet kimenni az utcára?

– Hát ez egy kicsit túlzás, de tényleg vigyázni kell. Főleg a turistáknak. Miamiba éjfél körül érkeztünk. Az utat szervező *Merkator Travel Utazási Iroda* munkatársa már jó előre felkészített minket a betartandó óvintézkedésekre. Kaptunk például egy térképet, amin rózsaszínnel jelölték azokat a területeket, ahová nem tanácsos bemennünk, mivel a helyi rendőrség nem garantálja a biztonságunkat. A térkép nagy részét rózsaszínnel jelölték, és nekünk ezeken a területeken keresztül kellett eljutnunk egy bérelt autóval a biztonságos tengerpartra. Éjjel. Hát, éreztem már magam jobban is. De hát, látod, itt vagyok, tehát csak sikerült. Az ott tartózkodásunk alatt egyébként nem ért minket semmilyen atrocitás. Olyat viszont láttunk, mikor lemerészkedtünk Miami központjában, hogy egy négert három rendőr szorított a fallaszterre, míg megbilincselték, kettő meg felettük állt hatalmas nagy pisztolyokkal.

– A tengerparti szállodasor számunkra biztonságosnak tűnt. Úgy képzeld el Miami Beachet, hogy hosszú-hosszú kilométereken keresztül csak szállodákat, luxusüdülőket és villákat látsz. A belső, csendesebb öblökben ringatóznak a jachtok. Ott nincs szemét, kosz. Ott csak napfény, pálmafák, meleg és pára van.

– Tényleg? Milyen volt az idő?

– Jóval 30 fok fölött volt a hőmérséklet, és az óceán vize is 28 fok körül lehetett. Édeskés illat terjeng az egész környéken. Az eső hirtelen jön, pillanatok alatt hatalmas mennyiség szakad le, és ahogy jött, olyan gyorsan el is megy. A nagyobb viharok a mi kint tartózkodásunk alatt elkerülték Floridát, de New Yorkban láttuk a televízióban, hogy a Topáz hurrikán oda ért, és közelgett Afrika partjaitól a rettegett Noel is. No, mi ebből kimaradtunk.

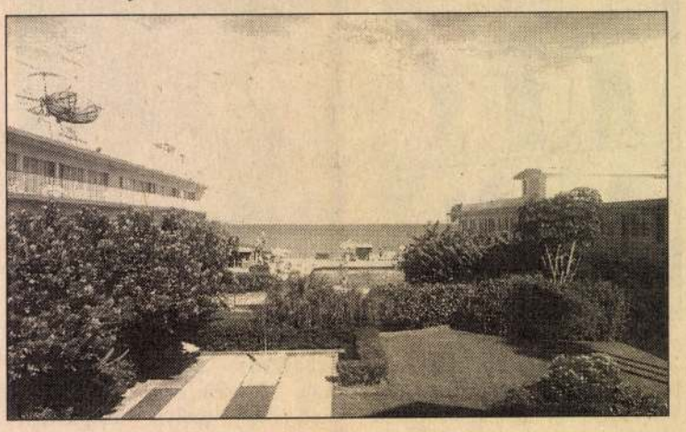

Szállodánk minden igényt kielégített

– Milyen volt a szállás és a kaja?

– Mi az egyik legalacsonyabb kategóriájú szállodában voltunk, a Chateauban, de nem lehetett panaszunk. Az U-alakú, háromszintes épület óceánra néző szárnyában kaptunk helyet. A kilátás tehát csodálatos volt. A lakrészek minden igényt kielégítettek. Volt bennük fürdőszoba, toalett, gardrób, felszerelt konyha és egy hatalmas erkély is. A szobákban telefon, színes televízió és széf is található. A szálloda belső udvarában édesvizű medence is volt, minigolf-pálya, napozóhelyek, ajándékbolt és természetesen büfé.

– Sok-sok hideg sörrel?

– Yes. Persze a sok-sok hideg sör sok-sok kemény dollárba kerül. Egy kis üveges amerikai habzó lé 2-3, az import sör 3-4 dollárba kerül. Ez egy kissé sok fa a mi pénztárcánknak, de a magyar leleményes fajta. Minden nap délután öt és hét óra között voltak a „Boldog órák". Ez időszak alatt a draft, azaz a csapolt sör lényegesen olcsóbb volt. Sőt. Négy és öt között ingyen pizzát is osztogattak a vendégeknek.

– Sörügyben azonban még mentem egy kört, és rájöttem, hogy a legolcsóbban a marketekben lehet beszerezni. Hatos csomagolásban csak négy dollárért vesztegetik a jó nedűt. Innen már egyszerű a dolog. Hűtőbe be, aztán ki, majd megint be – a gyomorba. Annyi gondom volt, hogy nem vittem bontót. Feszegettem én a kupakot mindennel. Háromszor majdnem a szememet is sikerült kilőnöm vele, míg rájöttem, hogy a sörösüvegek kupakjait bontóval is le lehet pattintani, de akinél nincs ilyen szerszám, annak se kell megbarátkoznia a szomjan halással. A kupakok csavarosak is. Egy mozdulat, és nincs többé szenvedés.

(Folytatjuk) **Dániel Tamás**

Jung József ejtőmester

Hazánkban az amerikai női kosárválogatott

Sztárok a Népligetben

(Munkatársunktól) Az Egyesült Államok olimpiai és világbajnok női kosárlabda-válogatottja a négy európai országot érintő túrája harmadik állomásán, Rózsahegyen két meccset vívott. Szerdán 63-60-ra verte Szlovákia válogatottját, másnap Nell *Fortner* csapata 75-67-re nyert az Euroliga címvédője, az SCP Ruzomberok ellen. A tíz olimpiai és világbajnokot felvonultató amerikai csapat tegnap érkezett hazánkba, s ma a Népligetben az FTC (17 óra, MTV 1), hétfőn Pécsett a MiZo-PVSK vendégeként mutatkozik be (18, MTV 2).

Az 1997 óta hivatalban lévő, hajdani röplabdajátékosból lett kosárkapitány, Nell *Fortner* arról beszélt, az európai körútnak az itteni játékstílus feltérképezése mellett az is célja, hogy a játékosok hozzászokjanak a FIBA-eseményeken használatos labdaméretekhez (a tengerentúli egyetemi bajnokságban és a profiligában kisebb átmérőjű labdát használnak, mint Amerikán kívül). Mint mondotta, a mostani nyolc meccs az olimpiai együttes kialakítását szolgálja, ugyanakkor azt is hozzátette, számukra az eredményesség sem mellékeș, hiszen a „győzelem a csapatépítés egyik hatékony eszköze". Az edzőnő a sydneyi játékok egyik favoritjának minősítette együttesét, míg a Team USA legkeményebb ellenfeleinek a házigazda Ausztráliát, valamint Oroszországot, Brazíliát és Kubát tippelte. A Cynthia *Cooper* esetleges olimpiai részvételét firtató kérdésre Nell Fortner azt felelte: a világklasszis irányító lényegében önmagát zárta ki a keretből azzal, hogy családi problémái miatt nem vállalta a közös munkát. Ennek ellenére mégsem kizárt, hogy a WNBA-bajnok Houston irányítója ott lesz a játékokon, hiszen a keretben egy hely még kiadó, s ahogy az eddig is történt, a társulat tizenkettedik tagját is a szövetség válogatóbizottsága jelöli majd ki.

Ami a soron következő fellépéseket illeti, a kapitány azt mondta, szívesen jöttek újra Magyarországra, hiszen nálunk erős ellenfelekkel és jó hangulatot teremtő közönséggel találkoztak a elmúlt évben. Fortner asszony megerősítette: a Fradi ellen szeretnének visszavágni a tavalyi túra egyetlen vereségéért. A múlt esztendő szeptembere óta tartó közös munka során az Egyesült Államok válogatottja ez idáig huszonnégy meccset játszott, s mindössze egyszer, a Tennessee Egyetemtől kapott ki…

A szegedi focisták is elkezdik a felkészülést

Megmentő Itáliából?

(Tudósítónktól) Mozgalmas napokat tudhat maga mögött *Nagylaki* Kálmán, A szegedi futballklub elnöke csütörtökön megvásárolta az egyesületet működtető gazdasági társaság tulajdonrészének tíz százalékát, méghozzá az egymilliós névérték egytizedéért, azaz százezer forintért. Nagylaki let, úgy szóba jöhet az önkormányzat válságmenedzselése, erről azonban közgyűlési határozatot kell hozni. A harmadik variáció pedig a klub felszámolása.

Utóbbira nem lát esélyt Nagylaki, aki lapunknak megerősítette, a tavaszi bajnoki rajton pályára lép a Szeged

Kapros Anikó főszereplő lett az ausztrál teniszbajnokságon

Kafelnyikov a jó borban bízik

● *A papírforma diadala: az ausztrál nyílt teniszbajnokság mindkét fő versenyén az első és a második kiemelt vívja a gálameccset – a hölgyeknél a topfavorit azonos a címvédővel, az uraknál az óesztendő évzáró világelsője hívhatja csatára a tavalyi melbourne-i torna nyertesét. Magyar idő szerint szombaton hajnali fél négykor a Hingis–Davenport csúcstalálkozóval indul az év első Grand Slam-viadalának ünnepi programja, egy nappal később Agassi és Kafelnyikov csatázhat a teniszkirályi címért. A junioroknál Kapros Anikó az ausztrál Wheeler társaként párosban már finalista, egyesben pedig szombatra virradóra mérkőzött a döntő jogáért.*

(Munkatársunktól) Péntekre egy kérdés maradt megválaszolatlanul, a címvédő orosz Kafelnyikov azonban úgy gondolta, nem hagyja sokáig kétségek között a várakozókat: percek alatt, mindössze másfél órai küzdelem során intézte el a 12. helyen kiemelt svéd *Normant*, s a sztárok közül utolsóként biztosította helyét a fináléban. „Olyan vagyok, mint a jó bor" – mondta önmagáról a 25 esztendős orosz, utalva arra, hogy az ízes nedű is hosszú idő alatt érik igazán nemes itallá… „Minél öregebb leszek, annál több dolgot tudok. Egyre jobban golfozok, sokat javult a sítechnikám, s itt a teniszpályán is érezhetően előrébb jutottam. Élvezem, amit csinálok – a játékot, s azt is, ahogy a sport köré felépítem az életem. Elégedett vagyok, nincs semmi teher a vállamon."

Valószínűleg ez ad esélyt a nyugodt világsztárnak, aki címvédőként ugyan, de a vetélytárs Agassit övező hangos médiaseregek érdeklődési köréből némileg kívül maradva, az árnyékban készülődhet a döntő összecsapásra. „Nem nyomaszt a finálé. Most leginkább azzal törődöm, hogy szombaton jót golfozhassak" – mondta a profi teniszcirkusz különcének tartott Kafelnyikov, aki azért jelezte, nem érdektelen számára, hogy miként alakul a torna záró mérkőzése: „Nagy a felelősségem. Biztos akarok lenni abban, hogy nem okozok csalódást a szurkolóknak".

Egymás ellen eddig kilenszer mérkőzött a két klasszis: Agassi öt, Kafelnyikov négy győzelmet jegyez, tavaly 3:1 volt az arány az amerikai javára (csak a montreali elődöntőben volt jobb az orosz, a washingtoni fináléban, a US Open és a hannoveri ATP-világbajnokság elődöntőjében viszont Agassi nyert, mindannyiszor viszonylag könnyedén).

Amikor e sorok az olvasó kezébe kerülnek, a női statisztika (Davenport–Hingis 9:8 az örökmérleg), már elavult lesz, hiszen lapzártánk után, magyar idő szerint szombaton hajnalban tisztázódott, hogy a svájci világelső Hingis megszerzi-e zsinórban negyedik ausztrál bajnoki címét, vagy a világranglista-második Davenport két elődöntős vereség után végre diadalmaskodik-e élete első melbourne-i egyéni fináléjában.

A junioroknál Kapros Anikó az ausztrál Christina Wheeler oldalán bejutott a páros torna döntőjébe, miután háromjátszmás mérkőzésen legyőzték *Bereczi-Szatmári* Boglárkát és *Czink* Melindát (4:6, 6:3, 6:2). Kapros egyesben összesen négy játékot veszített az ausztrál férfisztár Lleyton *Hewitt* húga, Jaslyn elleni negyeddöntőben (6:0, 6:4). Szombaton Kapros először a brit *Collins* (5.) elleni egyéni elődöntőben, majd rövid pihenő után páros verseny fináléjában lép pályára a *Barnikow*, *Burdette* (amerikai) duó ellen.

Női páros, döntő: *Raymond, Stubbs* (amerikai, ausztrál, 1.)–*Hingis, Pierce* (svájci, francia, 3.) 6:4, 5:7, 6:4.

Férfi egyes, elődöntő: *Kafelnyikov* (orosz, 2.)–*Norman* (svéd, 12.) 6:1, 6:2, 6:4.

Legendás futballhősök

OLDALSZÉL

LÉKÓ PÉTER sötéttel remizett Kaszparovval, Polgár Judit nyert Piket ellen Wijk aan Zee nagyszabású sakktornáján. Két fordulóval a zárás előtt az állás élen: Kaszparov 8, Lékó, Kramnyik és Morozevics 7–7 pont. Polgár Juditnak 4,5 pontja van.

A VÍZILABDA KEK negyeddöntőjében a Honvéd a horvát Dubrovnikot fogadja (Komjádi uszoda, vasárnap 15.15, MTV 2), míg az Eger–Vasas LEN Kupa-negyeddöntőt szombaton 17 órától rendezik a Szőnyi úton. A BL-résztvevő BVSC a francia Nice otthonában mérkőzik.

KIKAPOTT a női kézilabda Bajnokok Ligájában a Dunaferr (a horvát Koprivnica 27-24-re verte az újvárosiakat), így a visszavágók előtt egy győzelem és két vereség a magyarok mérlege. – Női bajnokság: Vasas–Orosháza 26-22, DVSC–Vác 33-26.

KOSÁRLABDA NB I, férfiak: Albacomp–Pécs 83-62, Körmend–Debrecen 65-53.

BÚCSÚZNI kényszerült a Dunaferr jégkorongcsapata az Interliga rájátszásától, miután az első mérkőzésen aratott 3-0-s győzelme után 4-0-ra kapott ki a Feldkirchtől. Kiesett az Alba Volán is, miután a visszavágón is alulmaradt a Klagenfurttal szemben, mégpedig 7-4-re.

NEM SIKERÜLT az olimpiára kvalifikáló helyen végeznie a műugrók ausztráliai Világkupa-versenyén a szinkron toronyugrásban a Lengyel, Hajnal duónak.

Férfi kézilabda Eb

Elődöntők előtt

(Munkatársunktól) A férfi kézi-

KÖZLEMÉNYEK

NYELVTANULÁS=ÉLŐ NYELVEK SZEMINÁRIUMA. Beiratkozás: JANUÁR 19.–FEBRUÁR 4-ig délután 14.00–18.00 óráig. Budapest, V., Fejér György u. 8. Telefon: 317-9644. (T40369)

ÉRETTSÉGI találkozó a Vendel utca Leöwey Klára gimnázium 1960-ban végzett IV.a. humán-osztálya 40 éves érettségi találkozót szervez. Jelentkezés: Szabóné Lázár Mária 367-7355 és Hessky Judit 268-0218 vagy 316-8374. (T41240)

BUDAPESTI központú, országos oktatásszervező cég **területi képviselőket** keres: HAJDÚ-BIHAR megye, SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG, BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN, JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK, HEVES, NÓGRÁD, PEST megyék területéről. **Feladat:** a Cég oktatási programjainak szervezése, lebonyolítása, kapcsolattartás az iskolákkal. **Feltétel:** felsőfokú, lehetőleg pedagógus, tanító, tanári diploma, üzleti területen szerzett tapasztalat, ambíció. Saját gépkocsi előny, de nem feltétel. Pályázni kézzel írott szakmai önéletrajzzal 2000. február 15-ig lehet. **"Pályázat"** feliratú borítékban 1399.Bp.Pf.239. (T41222)

HALÁLOZÁS

FÁJDALOMMAL tudatjuk, hogy **DR. KÖVES ELEMÉR** okleveles fémkohómérnök január 22-én elhunyt. Búcsúztatása február 3-án 11.30 órakor lesz a Fiumei úti temető kápolnájában. A gyászoló család. (T41224)

FÁJDALOMMAL tudatjuk, hogy Hámory Imrének a Magyar Állami Operaház magánénekesének özvegye, szeretett édesanyám **HÁMORY IMRÉNÉ** szül. Pálmány Gizella életének 84. évében csendben elhunyt. Kívánságának megfelelően férje mellé helyeztük örök nyugalomra. Hámory Tamás és családja. (T41226)

MÉLY fájdalommal tudatjuk, hogy **DR TÓH BÉLÁNÉ** szül: Uray Ágnes türelemmel viselt súlyos betegségben elhunyt. Temetése 2000. február 4.-én , pénteken 12 órakor lesz a Kerepesi temető ravatalozójában. Engesztelő gyászmise aznap 17 órakor a Margit körúti Ferencesek templomában. (T41237)

ÁLLÁST KÍNÁL

ANYAGI, erkölcsi egzisztenciát nyújtó foglalkoztatást kínálunk újrakezdésre hajlandó személyeknek, korhatár nélkül, szakmai átképzéssel. 06-20/936-1442, területi vezető. (T40987)

TATAI munkahelyre marketingvezetőt keresünk. Elvárás: felsőfokú szakirányú közgazdasági végzettség, számítógépes ismeret és gyakorlat, adatbáziskezelés, kereskedelemben szerzett vezetői gyakorlat. Bérezés: teljesítmény- és nyereségorientált. Telefon: 06-30/200-5466. (T41073)

GIMNÁZIUM azonnal felvesz angoltanárt. 252-0568. (T41254)

SZOLGÁLTATÁS

REDŐNYÖSMUNKÁK [illegible]

INGATLAN

BEÉPÍTHETŐ padlásteret, 100–150 nm körült keres fiatal pár, lakás/műterem céljából Budapest belső kerületeiben. Telefon: 18 órától 338-4335. Napközben: 06-20/966-4560. (T41207)

MÁTYÁSFÖLDÖN 56 nm-es, tehermentes első emeleti öröklakás eladó magánszemélytől. 228-1327. (T41233)

FESTŐI környezetben Budapesttől 35 km-re lévő új 250 nm alapterületű ház, boros pincével, római belső kerttel 2500 nm-es bekerített területen igényesnek eladó. 06-20/961-1238. (T41234)

JÁRMŰ

KARAMBOLOS AUTÓJÁT MEGVENNÉM. 06-30/951-7938 (T40598)

PET-Reform forgalmazás, legkedvezőbb ár, elsőosztályú minőség, 5 féle szín, 12 féle grammsúly. K.Cs.A.Kft. Miskolc. Telefon: 06-20/946-2151. (T41257)

OKTATÁS

NÁLUNK MEGTANULJA! A Grafológusok Országos Szövetsége államilag regisztrált tanfolyamot indít. Érdeklődni: 329-2046. (T40482)

FIZIKA korrepetálást középiskolásoknak, egyetemi, főiskolai felvételire előkészítést vállalok. 385-2246. (T41242)

SZINKRONSZÖVEGÍRÓ-dramaturg tanfolyam indul február 5-én szombatonként. Angol, német, francia, vagy egyéb nyelvtudás szükséges. 06-26/326-044, 06-20/950-3119. (T41252)

ÜDÜLÉS

GYULÁN a Hőforrás Üdülőszövetkezetben két-hetes üdülőjog átadó II.22-től és III.22-től. 06-66/326-116. (T41218)

BÜKFÜRDŐN Termál Hotelben üdülési jog február 16–29 időpontban átadó. Telefon: 246-1757. (C629030)

BÜKFÜRDŐN 1 szobás apartman február 16-tól 29-ig átadó. 314-1388. (B048291)

UTAZÁS

KARNEVÁL Velencében szállással, 32500, nonstop 9900-ért. 370-0712: (C629043/1)

KÖNYV

KÖZPONTI ANTIKVÁRIUM! Könyvek, könyvtárak, térképek vétele. Díjmentes kiszállás. 1053 MÚZEUM KRT. 13–15. Telefon: 317-3514. (T40695)

BÉLYEG

BÉLYEGGYŰJTEMÉNYEKET, régi képeslapokat, levélborítékokat vásárolunk. Bp. VIII., Szentkirályi u. 6. Telefon:267-2494. (T40717)

BÚTOR

BUDAI KRISZTINA lakberendezőnő régiségboltok, kastélyok, kúriák berende-

Budapest világörökségéért program

Pótolják a templom tornyát

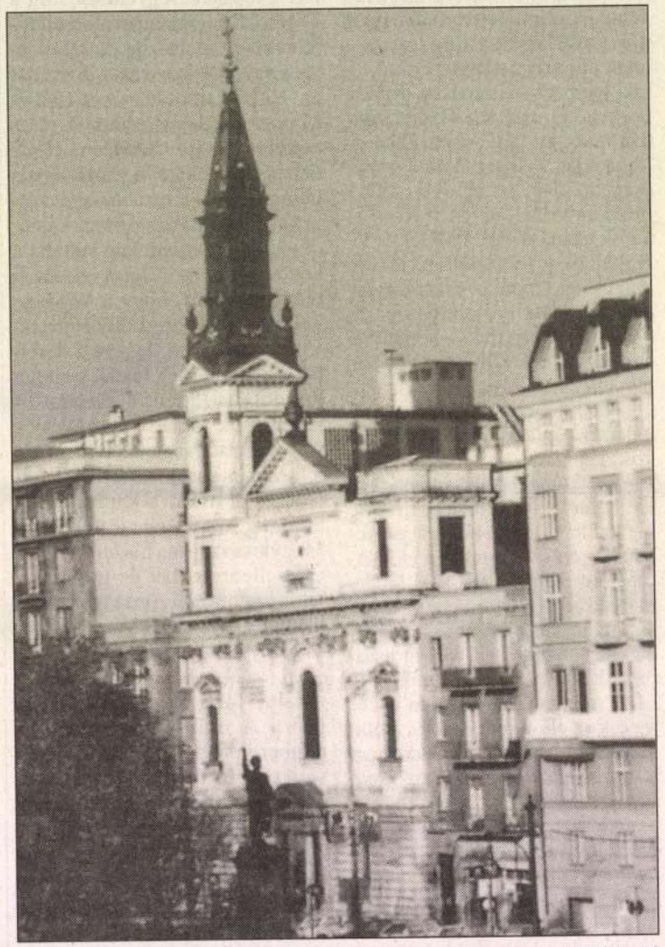

ARCHÍV FOTÓ

A pesti Duna-part – a budai Duna-parttal és a Várheggyel – az UNESCO által világörökséggé nyilvánított panorámájának szembetűnő építészeti hiánya a Petőfi téri ortodox templom 1945-ben lerombolt déli tornya.

A XVIII–XIX. század fordulóján épített barokk templomot *Ybl* Miklós fejezte be az 1870-es években, amikor a mai nagyon szép toronysisakot kapták az addig csak kis „sapkával" fedett tornyok.

A templom súlyos háborús sérüléseit ugyan lassan, de helyreállították – 1990-ben nyerte el a mai állapotát a háromhajós belső tér ikonosztázával együtt.

A munkálatokban az egyház jelentős segítséget kapott a fővárostól.

A tornyon az 1960-as években dolgoztak, de csak a főpárkány magasságáig készült el a lerombolt jobb oldal felfalazása.

A szakemberek régóta sürgetik a jelenlegi állapot megszüntetését, a torony műemléki rekonstrukcióját, amely a Budapest világörökségéért program millenniumra tervezett projektjének – a Belgrád rakparti házsor, a Vigadó téri Thonet-udvar és a Kossuth téri egykori MÁK-bérház homlokzatának helyreállítása – szerves része.

A világörökségi színvonal bitosítása a saját ráfordításon túl itt is csak állami és önkormányzati források kiegészítésével érhető el. A költségeket növeli, hogy nagyon időszerű a teljes homlokzatfelújítás a torony újjáépítésével egy időben.

A költségfedezetet elsősorban Belváros–Lipótváros Önkormányzatától, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától és a Fővárosi Önkormányzattól várja a program. Emellett számítanak más szponzorok bekapcsolódására is. Az engedélyezési, építési és statikai tervek elkészítését is egy magánszponzor áldozatkészsége tette lehetővé. Reménykednek abban is, hogy a már kipróbált kiváló minőségű olasz mészfesték is rendelkezésre áll majd.

Az együttműködés létrehozásával a Budapest világörökségéért programnak remélhetőleg sikerül elindítani az 1987-ben a világörökség részévé nyilvánított városkép helyreállításának azóta szunnyadó ügyét.

(viktor)

Dang János építőmester

A görög egyház hajlandó perre menni

A moszkvai és a konstantinápolyi patriarchátus között ellentét mutatkozik a budapesti Petőfi téri ortodox templom hovatartozása ügyében. A görögök szeretnék ismét tulajdonukba venni a háború után a moszkvai pátriárka fennhatósága alá került székesegyházat, az oroszok nevében nyilatkozó érsek azonban ezt visszautasította, sőt a görög érseket vesztegetési kísérlettel vádolta.

HÍRÖSSZEFOGLALÓNK

Mihail Sztajkosz bécsi székhelyű, középeurópai illetékességű görög metropolita az *MTI-nek* adott nyilatkozatában kifejtette, hogy ha az orosz ortodox egyház nem hajlandó békésen rendezni a budapesti Petőfi téren álló templom ügyét, nem marad más hátra, mint a magyar igazságszolgáltatást igénybe venni. A főpap hozzátette: készek az ügyben az Emberi Jogok Európai Bíróságáig is elmenni, mivel megítélésük szerint emberi jogi kérdésről van szó. Több ezer görög és magyar ortodox hívő igénye az, hogy visszakaphassák ezt a görög építésű templomot – mondta, megjegyezve, hogy pert fontolgat *Pavel* bécsi és budapesti orosz ortodox érsek állítása miatt, miszerint meg akarta volna vesztegetni az orosz főpapot a templom visszaszerzése érdekében.

Mihail Sztajkosz kijelentette, a templomot 1950-ben a szovjet hadsereg segítségével, minden jogi alap nélkül kobozták el. Mindamellett nem akarják a nyilvánosság elé vinni az orosz ortodox egyház és a szovjethatalom együttműködésének kérdését, ezért békés megoldást keresnek ebben az ügyben. Nem viszályt akarunk, hanem jóvátételt – mondta. Szavai szerint a magyar kormány is ennek szellemében tette meg a kérdés megoldását célzó ajánlatát. (*Semjén Zsolt* illetékes államtitkár-helyettes a *Népszabadságnak* kifejtette, hogy Budapest hajlandó jelentős összeggel hozzájárulni egy új orosz templom felépítéséhez, ha ez elősegíti a Petőfi téri épület sorsának rendezését.)

Mint arról beszámoltunk, az Erzsébet híd közelében álló, a köztudatban Nagyboldogasszony magyar ortodox templom

Kedvező török vadás

Szabó János honvédelmi miniszter a hónap köze

Szabó János honvédelmi miniszter „első olvasatra rendkívül kedvezőnek" minősítette azt a napokban beérkezett török ajánlatot, amely ismét versenyhelyzetet teremthet a már lefutottnak tűnő vadászrepülőgép-beszerzésben. A törökök az amerikaihoz hasonlóan F–16-ost kínáltak fel, ám a típus korszerűbb változata szerepel a csomagjukban. Időközben a belgák is jelezték: fenntartják tavalyi, szintén F–16-osok bérletére vonatkozó ajánlatukat.

Kissé késve, ám *Szabó János* honvédelmi miniszter szerint „első olvasatra rendkívül kedvező" ajánlatott tett használt F–16-osok bérletére a török kormány. A csomag olcsóbb, mint a már korábban beérkezett, 210 milliárd forintos amerikai, illetve svéd lehetőség. Ráadásul a törökök az amerikaikkal ellentétben az F–16-osok korszerűbb változatát ajánlották fel.

Szabó János lapunknak elmondta: a tö rök védelmi miniszter áprilisi budapes látogatásán jelezte a lehetőséget. A mos megérkezett ajánlat még pontosításr szorul, ám amennyiben a részleteket au gusztus 15-ig megküldik Ankarából, a svéd és amerikai lehetőséggel együtt ez is a nemzetbiztonsági kabinet elé kerül. A miniszter szerint a versenyhelyzet a magyar tárgyalási pozíciókat javítja.

A magyar védelmi miniszter tavaly ősszel küldött ajánlatkérő levelet a NATO-országoknak és a gyártóknak használt vadászrepülőgépek bérleti lehetőségeiről. Határidőre a JAS 39 Gripennel jelentkező svéd és az F–16-osra vonatkozó amerikai ajánlat mellett érkezett jelzés F–18-asokra, és a kanadaiaktól az elavultnak számító F–5-ösökre. A két utóbbit azonban elvetette a magyar fél.

Tavaly augusztusban jelezte Belgium is, hogy használaton kívüli F–16-osaiból

A 65 milliós Törökország a NATO második legnagyobb hadseregét tartja fenn: az állomány létszáma 550 ezer fő körül alakul a három haderőnemben. A légierő (THK) ennek mintegy tizedével rendelkezik, az állomány fele sorozott. Ankara katonai kiadásai az elmúlt években évi hatmilliárd dollárt tettek ki. A Lockheed Martin repülőgépgyártó kifejlesztette F–16-osok a 80-as évek óta egyre inkább a légierő gerincét alkotják. A THK 1987 óta 204 darab C, 36 darab D és 40 darab CD változatot állított hadrendbe az F–16-osból. Már az első vásárlási csomagban szereplő gépek zömét, 148-at is az isztambuli tőzsdén jegyzett óriáscég, az amerikai–török tulajdonban lévő TUSAS murtedi gyáregységében szerelték össze. A törökországi gyártó idővel az USA légierejének F–16-osaihoz is szállított egyes alkatrészeket, például a gépszárnyat. *(Sz. L. L.)*

Megállapodás a patikai árrésről

A gyógyszerészek érdekképviseletei megtárgyalták és elfogadták az Egészségügyi Minisztériummal közösen megfogalmazott, az árréscsökkentés kompenzálását célzó megállapodást – értesült lapunk. A megegyezést tartalmazó előzetes okiratot ma írja alá a Magyar Gyógyszerészkamara vezetője és *Mikola István* egészségügyi miniszter.

Ahogy arról korábban lapunkban hírt adtunk, az egészségügyi miniszter júliustól 630 forintban határozta meg a 3501 forintnál drágább gyógyszerek patikai árrését. Ezen gyógyszerek többek között egyes kanalas orvosságok, kenőcsök, kúpok, porok és ecsetelők, amelyeket vagy az orvos által megadott összetevők szerint, vagy pedig egy előre meghatározott, hivatalos szabvány alapján állítanak össze a gyógyszertárban. A jövőben várhatóan a patikusok is kaphatnak ügyeleti díjat. Azoktól a betegektől pedig, akik zárás után keresik fel a gyógyszertár ügyeletét, olyan recepttel, amelyet az orvos nem látott el a „sürgős" jelzéssel, az eddigi száz forint helyett négyszáz forintot is elkérhetnek.

ér Házban

l kasszasikert várnak

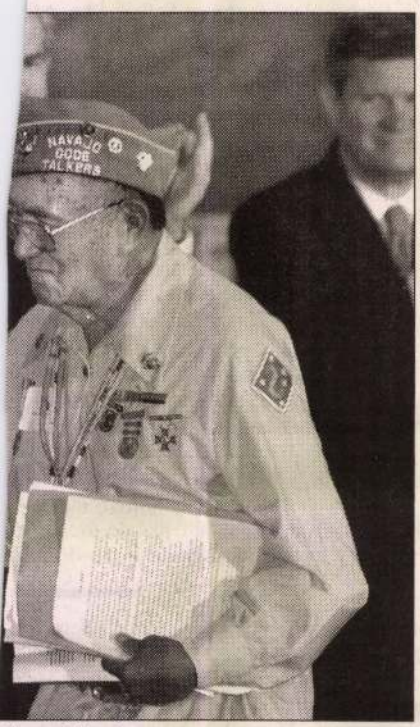

dbeszélőnek FOTÓ: REUTERS – LARRY DOWNING

logság mind a hat hadosztályához beosztották, részt vettek a legtöbb fontos csatában. Az egyik leghíresebb ütközetet Iwo Jima szigetéért vívták, szerepük a tengerészgyalogság parancsnoka szerint pótolhatatlan volt. A japánok ugyanis meg tudták fejteni a légierő és a hadsereg rejtjeleit, ám a navahó kódbeszéddel nem boldogultak. Az amerikaiak tudatában voltak, micsoda stratégiai előnyhöz jutottak ezzel. Az indián híradókat őrző tengerészgyalogosoknak kiadták, hogy a navahók nem kerülhettek élve az ellenség kezébe. Ez közvetve azt jelentette, hogy veszély esetén az őrségnek kellett volna végez-

Argentína: egy sótlan elnök

Humorhadjárat Fernando de La Rúa ellen

Az argentin elnök elvesztette a humorérzékét. Népszerűsége a mélyponton, a gazdaság válságban, a kormánykoalíció szétesőben. És mindennek a tetejében még a humoristák...

Fernando de la Rúa és az argentin elnöki hivatal többfrontos harcot hirdetett a karikaturisták és a szatirikus újságírók ellen. Pedig amikor De la Rúa 1999 decemberében megnyerte a választásokat, a humoristák attól tartottak, hogy kénytelenek lesznek pályát módosítani. Még egy ilyen unalmas politikus nem volt a közéletben, és De la Rúa többek között ennek köszönhette választási sikerét. A társadalomnak ugyanis elege volt a Carlos Menem elnök tízéves regnálása alatti botrányokból, az elnök playboyszerű életviteléből, autó- és hírességmániájából. A lakosság olyan elnököt akart, akit ha nem is imádni, de legalább tisztelni lehet.

Aztán gyorsan kiderült, hogy nemcsak unalmas, hanem határozatlan, gyengekezű és feledékeny is. Legalábbis a humoristák szerint. Az argentin gazdaság egyre nagyobb válságba süllyed, és az elnöknek eddig nem sikerült hatékony eszközöket találnia arra, hogy kihúzza az ország szekerét a kátyúból. A dollárhoz kötött nemzeti valuta, amelynek segítségével a kilencvenes évek elején sikeresen megfékezték (3000 százalékról 1,6 százalékra mérsékelték!) a hiperinflációt, szisztematikusan aláásta a gazdaság versenyképességét. Nem tett jót az sem, hogy a dollár az euróhoz és a szomszédos Brazília realjához képest jelentősen felértékelődött, hiszen az argentin exporttermékek fele éppen az uniós és a brazil piacra megy. Az elmúlt három évben állandósult a recesszió, nőtt viszont az államadósság, ami immár meghaladja a GDP 50 százalékát. A kormány azonban hallani sem akar leértékelésről, ehelyett inkább az állami alkalmazottak fizetését és a nyugdíjakat csökkenti első körben mindjárt 13

(mellesleg 1999 előtt ellenzéki képviselő, aki korábban többször kiállt a média szabadsága mellett) drámai beszédében arra kérte a karikaturistákat és a tévészatírák forgatókönyvíróit, hogy mérsékeljék kissé a kritikát. Eközben – a spanyol El País értesülése szerint – az elnök ügyvédet fogadott, és polgári pert indított Nik és több más újságíró ellen, amiért aláássák az elnöki poszt tiszteletét, különösen akkor, amikor az ország ilyen szorult helyzetben van. A kérdés valódi közéleti vitát váltott ki a sajtószabadság határairól: voltak olyan közgazdászok, akik azt állították, hogy a humorhadjárat valóban veszélyezteti az ország külső megítélését: a külföldi befektetők elvesztik bizalmukat egy olyan vezetésben, amelyet lejáratnak a társadalom előtt. Ennek pedig végső soron a gazdaság és maga a társadalom issza meg a levét. Való igaz, hogy amikor a Financial Times Ne röhögj rajtam, Argentína címmel cikket közölt a humorhadjáratról és az argentin gazdaság állapotáról, azonnal zuhanórepülésbe kezdtek az argentin állampapírok a világ tőzsdéin.

Az argentin újságíró-szövetség viszont cenzúraveszélyt kiáltott, és éles hangon kikelt az esetleges korlátozások ellen. A felbolydult hangulatban De la Rúa sietett cáfolni, hogy korlátozni szerette volna a kritikákat, és tagadta, hogy a cenzúra bármilyen lehetősége felmerült volna. Médiatanácsadói még egy szerencsétlen lépésre is felbiztatták: az elnök, hogy javítson megítélésén, szerepet vállalt az egyik szatirikus show-ban. Pechjére azonban a nézőtérről egy egyetemista váratlanul az ölébe vetette magát, és egy baloldali radikális csoport azonnali szabadon bocsátást követelte. Az elnök teljesen megzavarodott a nem várt fordulattól, olyannyira,

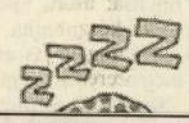

B. R.

JUNG József építőmester

állagvizsgálatot végez az épületen ld. részletesen

TÓTH Antal: A Pesti Vármegyeháza. 2.bőv.kiad. bev.
Zádor Anna. Bp. : Pest M.Tcs., 1990

15-16.p.

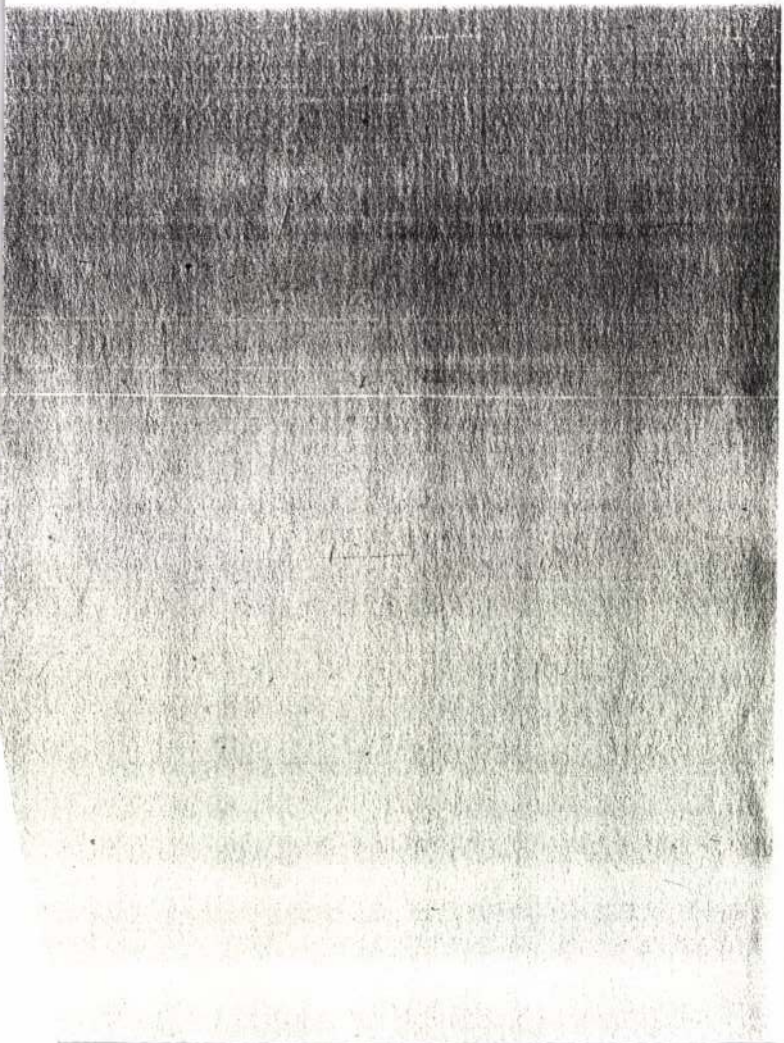

dapest Sportcsarnok helyén épülő új létesítmény egész Európa legnagyobb sportcsarnoka lesz. A miniszterek és a főpolgármester is támogatja, hogy a BS körül harmincezer négyzetméternyi teret alakítsanak ki, amely egy szintben lesz a létesítmény bejáratával. Orbán Viktor közölte, az elsődleges számítások szerint ez a pótlólagos beruházás 4-5 milliárd forintba kerülhet, az új BS-t és a megújuló teret a tervek szerint legkésőbb 2002. december 15-ig adják át. A kormányfő szerint a kormányülésen példátlan egyetértés alakult ki abban, hogy hazánknak mindenféleképpen érdemes megpályáznia a 2012-es nyári olimpiai játékok megrendezését.

Deutsch Tamás sportminiszter bejelentette: a kormány hárommilliárd 680 millió forintos pótlólagos támogatást nyújt amelyen a tájék… kormányülésen elhan… mertette. Hozzátette: bár a főváros első válasza egy elvi igen, a végleges … hez még több dolog szükséges. Először is decemberig szerződést kell kötni azzal a közbeszerzési pályázaton nyertes céggel, amely megvalósíthatósági tanulmányt készít az olimpiáról. A költségek pontos ismeretében pedig a jövő év második felében ügydöntő népszavazást kell kiírni, hogy az állampolgárok eldönthessék, akarnak-e egy olyan óriás beruházást, amely Budapestre koncentrálná az ország fejlesztési forrásainak nagy részét. Ha erre a kérdésre igennel szavaznak az emberek, akkor haladéktalanul neki kell látni az olimpiai pályázat előkészítésének. A főváros az elkövetkező tíz évben akár 350-500 milliárd forintot is rászánna az olimpiához kapcsolódó fejlesztésekre, ha a kormánytól garanciát kapna arra, hogy a város költségvetését „nem lyukasztja ki" a tömegközlekedés működtetése. Ezért a főváros a tömegközlekedés normatív finanszírozásának befejezését javasolja minden nagyvárosban. Demszky szerint a főváros megfelelő válasz esetén átrendezi hétéves fejlesztési tervét, hogy az olyan feltétlenül szükséges beruházások, mint a 4-es és az 5-ös metró, az északi Duna-híd, a körvasútsori körút és a budai alsó rakpart bővítése megvalósulhassanak. A főpolgármester elmondta: konkrét elutasítást nem kapott egyetlen felvetésére sem, a miniszterelnök viszont a népszavazás ügyében arra figyelmeztette, hogy az mintegy 4 milliárd forintba kerülhet.

T. E. G.

Az MSZP a négy kérdést most négy aláírásgyűjtő íven, de gyakorlatilag változatlan formában nyújtotta be ismételt hitelesítésre, csupán a sorkatonai szolgálattal kapcsolatos felvetést pontosították, utalva rá: javaslatuk csak békeidőre vonatkozik. Az OVB tagjai ezek közül a nyelvvizsgára vonatkozó kérdést hét-kettő, a többit öt-négy arányban találták alkalmasnak a hitelesítésre. A Fidesz és a MIÉP delegáltja minden alkalommal nemmel szavazott, míg az MDF képviselője az ingyenes nyelvvizsgáról szóló kérdést támogatta. Az MSZP és az SZDSZ képviselője, valamint a testület parlament által delegált tagjai viszont – egyetlen kivétellel – a referendum mellett … tudott hitelesíttetni. … képviselő elmondta: ha senki nem támadja meg a bizottság döntését az AB előtt, a szocialisták szeptember első felében megkezdik az aláírásgyűjtést.

L. K.

Többségi szavazással elutasította az OVB azt a népszavazási kezdeményezést, amely két ügyben kérte volna a szavazók véleményét. Az egyik felvetés arra irányult, hogy egy aláírásgyűjtő íven több kérdést is szerepeltethessenek, a másik javaslat pedig megnyitotta volna az utat az alkotmány népszavazás útján történő módosítása előtt.

A reklámszövetség etikai bizottsága nem foglal állást a szlogenvitában

Mivel a Magyarország mindannyiunké szlogen politikai reklámnak minősül, a Magyar Reklámszövetség (MRSZ) etikai bizottsága nem foglalhat állást a jogosulatlan felhasználásával kapcsolatos MSZP-panaszról – tájékoztatta Szili Katalin pártelnökhelyettest a szakmai testület elnöke. Szili szerint a Happy End Kft. kizárólag a Fidesz politikai érdekeit szolgálja, s erre költi az adófizetők pénzét.

Az MSZP elnökhelyettese korábban kifogásolta, hogy a Happy End Kft. jogosulatlanul használta fel az Országimázs Központ által győztesnek nyilvánított pályázatában, majd anyagaiban a párt évek óta használt „Magyarország mindannyiunké" szlogenjét. Miután a kft. vezetője, *Csépányi Nóra* nem ismerte el a szerzői jogsértést, az alelnök az MRSZ reklámetikai bizottságához fordult.

Kardos Lea a hét végén tájékoztatta a panaszost a háromtagú testület döntéséről. E szerint nem foglalkozhatnak érdemben a kérdéssel, mert a szlogen a politikai reklám kategóriájába tartozik, a bizottság pedig csak gazdasági és társadalmi célú reklámok kapcsán felmerült ügyekben hozhat állásfoglalást.

A szakember mindazonáltal megjegyzi: a Magyar Reklámetikai Kódex, amely a gazdasági reklámokról szóló törvénynél szélesebb körben, a társadalmi célú reklámokkal is foglalkozik, kimondja: a reklám nem hasonlíthat annyira más reklámok általános megjelenéséhez, szövegéhez, szlogenjéhez, hogy megtévesztő legyen. Ez azonban nem érvényesíthető politikai reklámoknál. Morálisan azonban kívánatos lenne általában figyelembe venni az utóbbiaknál is a gazdasági és társadalmi célú reklámok jogi és etikai követelményeit – olvasható a *Szili Katalinnak* küldött levélben. Érdeklődésünkre a szakmaetikai bizottság vezetője hozzátette: korábban fölmerült, hogy a politikai reklámokra is terjesszék ki a szakma etikai kódexét, végül úgy döntöttek, a politikai kultúra mai helyzetét alapul véve nem célszerű olyan szabályokat hozni, amelyek betartásának nincsenek meg a feltételei.

Szili lapunknak elmondta: az állásfoglalás az MSZP győzelmét jelenti a Happy End Kft. felett. A szövetség ugyanis szakmai szervezetként elsőként mondta ki: a Happy End Kft. tevékenysége nem gazdasági és nem társadalmi, hanem politikai célokra irányul. – Ebből az következik, hogy a kft. politikai reklámszervezet, amely kizárólag a Fidesz pártpolitikai érdekeit szolgálja, és ezért kap súlyos milliárdokat a költségvetéstől. Nem pedig azért, hogy társadalmi célokat szolgáljon – mondta Szili. Hozzátette: jogászok vizsgálják a lehetséges lépéseket, de a továbbiakban ő nem foglalkozik ezzel az üggyel.

K. J. T.–V. Gy.

Ismét Németh János az AB elnöke

Az Alkotmánybíróság keddi teljes ülésén újraválasztotta *Németh Jánost* a testület elnökévé, *Holló Andrást* pedig helyettes elnökké – tudatta hétfőn közleményében az Alkotmánybíróság. Az AB elnökét és helyettes elnökét az alkotmánybírák maguk közül, titkos szavazással, jelölés nélkül választották meg. Lapunk úgy tudja, hogy a testület két eddigi vezetőjét egyhangú szavazással erősítették meg tisztségükben az alkotmánybírák.

Az Alkotmánybíróság 1998. november 24-én választotta meg legutóbb Németh Jánost a testület elnökévé, Holló Andrást pedig helyettes elnökké. A tisztújítást – az Alkotmánybíróság 1993-ban elfogadott határozata szerint – három hónappal a megbízatás lejárta előtt kell megtartani. Ez a „három hónapos" szabály a magyarázata annak, hogy az alkotmánybírák a nyári szünet utáni első teljes ülésükön tartották a vezetőválasztást.

A tizenegy alkotmánybíró három évre választja meg az elnököt és a helyettes elnököt soraiból. Németh János, akit 1997. június 17-én választott meg az Országgyűlés alkotmánybírónak, és ezért elbúcsúzott a hét évig betöltött országos választási bizottsági elnökségétől, nem töltheti ki a hároméves ciklust, ugyanis két év múlva, 2003. július 31-én hetvenéves lesz. Márpedig az alkotmánybíróságról szóló 1989-es törvény kimondja: „az Alkotmánybíróságban betöltött tagság megszűnik a 70. életév betöltésével".

A. S.

Vélemény a Németh-bíróságról a 14. oldalon

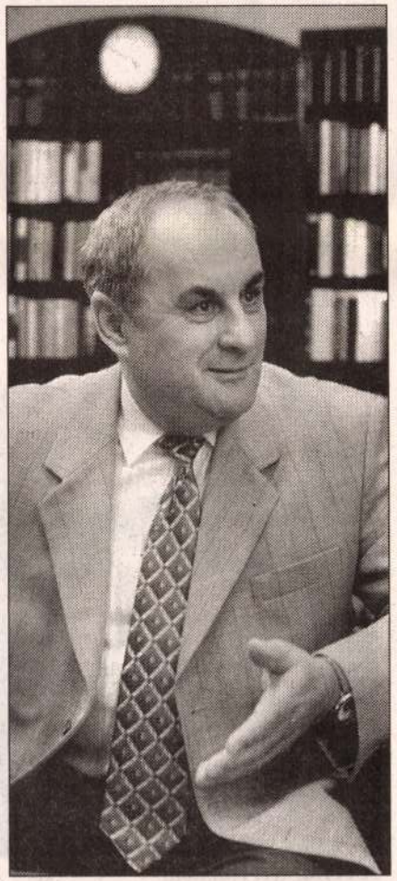

FOTÓ: SOPRONYI GYULA

Meghallgatások MiG-ügyben

MUNKATÁRSUNKTÓL

A MiG–29-es vadászrepülők modernizációja kapcsán felmerült esetleges korrupció gyanúját is vizsgálja mai ülésén az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága. *Keleti György,* a testület szocialista párti elnöke azért hívta össze a bizottság rendkívüli ülését, mert a *stop!* című internetes lap a közelmúltban titkosszolgálati információkra hivatkozva a MiG–29-esek korábban tervezett felújításával kapcsolatban a védelmi tárca felső vezetőjét érintő korrupcióról számolt be. Mint ismeretes, *Demszky Gábor* budapesti főpolgármester is úgy nyilatkozott: *Peter Tufo,* volt amerikai nagykövet is felvetette neki a korrupció gyanúját ebben az ügyben.

A bizottság mai ülésére meghívást kapott *Szabó János* honvédelmi, *Demeter Ervin* titkosszolgálati miniszter. A testület meghallgatja *Stefán Gézát,* a Katonai Biztonsági Hivatal főigazgatóját és *Dobókay Gábort,* a Nemzetbiztonsági Hivatal főigazgatóját. Keleti szerint súlyos nemzetbiztonsági kérdésről van szó. Ráadásul nem zárható ki, hogy a meghallgatások eredménye közvetlenül befolyásolja a légierő korszerűsítéséről – használt gépek beszerzéséről – szóló, augusztus végére ígért döntést.

Ide kapcsolódik az M 1 Híradó című műsorában kedden elhangzott hír: Belgium F–16-os vadászrepülőgépeket ajánlott a Honvédelmi Minisztériumnak. A belga ajánlat – amely 18 felújítandó F–16-os repülőről szól – a negyedik, amely a honvédelmi tárcához érkezett.

Szabó Zoltán

„Itt bárki imádkozhat”

– mondta Kirill metropolita a Petőfi téri templomról

A budapesti Petőfi téri ortodox templom hovatartozásáról nem bíróságnak kell döntenie, hiszen nem polgári, hanem kánonjogi ügyről van szó – véli a moszkvai patriarchátus külkapcsolatokért felelős szinódusi tagja. *Kirill* metropolita, aki részt vett az augusztus 20-i ünnepségeken és találkozott a legmagasabb rangú magyar politikai és egyházi személyiségekkel, elutazása előtt sajtóértekezleten összegezte látogatása eredményeit. A moszkvai patriarchátus joghatósága alá tartozó, ám a konstantinápolyi egyetemes patriarchátus által igényelt budapesti Nagyboldogasszony-székesegyház helyzetéről szólva úgy fogalmazott, hogy a hovatartozás nem örökösödési vagy vagyonjogi ügy, hanem olyan probléma, amelyet az érdekelt feleknek maguknak kell megoldaniuk, az ortodoxia és a Petőfi téri hívek érdekeinek maximális figyelembevételével. Kirill szerint az általa celebrált vasárnapi misén az egyházközség számos tagja személyesen kérte őt: Moszkva ne hagyja a jelenlegi jogi helyzetet megváltoztatni.

Lapunk kérdésére az orosz egyház „külügyminisztere” nyomatékkal aláhúzta, hogy a templomban bárki imádkozhat, magához az egyházközséghez magyarok mellett oroszok, görögök, szerbek és mások is tartoznak, így ez a maga „kozmopolitizmusával” Budapest vallási életének valóságos dísze. Arra azonban, hogy a konstantinápolyi patriarchátus képviselői tarthatnának-e misét e falak között, a metropolita lényegében elutasítóan reagált, mondván, hogy nem szeretne a templomban istentisztelet helyett demonstrációt látni. A főpap ismételten rámutatott, hogy az ortodox egységet szem előtt tartva is el szeretnék kerülni a pereskedést. Hiszen – tette hozzá – a két keleti egyház között nem a budapesti a legbonyolultabb ügy, ennek „tüköresetei” (orosz építésű templomok konstantinápolyi kézbe kerülése) számos helyen tapasztalhatók Európában.

A főpap megkerülte a választ azzal kapcsolatban, hogy Budapest korábban tett ajánlata – anyagi hozzájárulás egy új orosz templom felépítéséhez a magyar fővárosban – mennyiben befolyásolná Moszkva hozzáállását. Nem adott választ arra sem, hogy a sárospataki könyvtár jelenleg Nyizsnyij Novgorodban őrzött kincsei hazajuthatnak-e egy esetleges magyar csereajánlat alapján. Ugyanakkor méltatta Magyarország hídszerepét a keleti és a nyugati egyház között, s azt is kifejtette, hogy a magyar–orosz politikai kapcsolatokat kedvezően befolyásolhatja az egyházak közötti kiváló viszony.

Farkas József György

A Petőfi téri templom

FOTÓ: SOPRONYI GYULA

Amerikai ügyvivő békítő szerepben Pozsonyban

POZSONYI TUDÓSÍTÓNKTÓL

Az elmúlt napokban hosszas beszélgetéseket folytattam a szlovákiai kormánypártok politikusaival. Ezeket nem nevezném tárgyalásoknak, hanem olyan informális eszmecseréknek, amelyek során tolmácsolom azokat az aggodalmakat, amelyeknek kormányom, továbbá számos amerikai, nyugati és szlovákiai civil szerveződés képviselője ad hangot a szlovákiai belpolitikai helyzettel kapcsolatban. Mindannyian attól tartanak, hogy a kirajzolódó belpolitikai válság lényegesen csökkentheti Szlovákia esélyét arra, hogy belátható időn belül a NATO tagja legyen – jelentette ki lapunk érdeklődésére *Douglas Hengel*. Az Egyesült Államok pozsonyi nagykövetségének ügyvivője elmondta: egyre nagyobb hajlandóságot tapasztal az értelmes párbeszédre és a kompromisszumra.

Információink szerint a diplomata arra ösztönzi a szlovák kormánypárti politikusokat, hogy tegyenek gesztusokat és konkrét javaslatokat az MKP kormányban maradása érdekében. S ha mégsem sikerülne szót érteniük, akkor a magyar párttal és semmiképpen sem a *Meciar* vezette Demokratikus Szlovákiért Néppárttal (HZDS) tárgyaljanak a kisebbségi kormány támogatásáról. Érdeklődésünkre *Bugár Béla* megerősítette, hogy az elmúlt napokban két alkalommal órákon át beszélgetett az amerikai ügyvivővel. *Eduard Kukan* szlovák külügyminiszter tegnap kiadott nyilatkozatában úgy vélte: Nyugaton nem egy pártban, hanem az egész kormánykoalícióban látják a Nyugat-orientált stratégiai irányvonal folytatásának a garanciáját.

Tegnap a *Pátria Rádió,* a szlovák közszolgálati média magyar adásának vendége volt *Mikulás Dzurinda*, aki a hallgatók kérdésére válaszolva hangsúlyozta: maga irányítja a törvény-előkészítő munkát, hogy a jövő januárban megalakuló megyei önkormányzatokat olyan jogkörökkel ruházhassák fel, amelyek megfelelnek valamennyi szlovákiai demokratikus erő, tehát az MKP elvárásainak is.

Szilvássy József

Angyal Istvánt a forradalom után kivégezték. Édesanyját és nővérét Auschwitzban ölték meg.

Nagy N. Péter

Panoráma

Ha kinézek az ablakomon, egy szép nagy épülő házra látok. Azt beszélik, egy politikusé. Nem tudom, igaz-e, de nem is fontos. A ház maga jelzi a környék átalakulását, akkor is, ha tulajdonosa csak gazdag, s e gazdagságnak nincs köze a politikához.

A kertek átalakulása talán még érdekesebb, változatosabb. Pihenőkert, díszkert, gyümölcsös, valóságos játszótér medencével – akad természetesen, főképp az új, a gazdagságról tanúskodó házak közül, amelyek szemlátomást pénzből épültek. Merthogy a házak egy jelentős része nyilvánvalóan nem pénzből épül vagy épül át. Hanem esetleg nem más, mint küzdelmesen fenntartott örökség.

Az ablakból sokféle kertre látni. Gondosan ápolt konyhakertre is, baromfiudvarra is. Fóliasátrak alatt is nevelkednek haszonnövények. Megesik, hogy disznótartásra való illatot hoz a szellő. És akadnak szedett-vedett tetőkkel, bádoggal, hullámpalával szinte teljesen lefedett udvarok. Ahol nyilván barkácsműhelyek rejtőznek.

A kertek épülnek, sőt beépülnek. S a beépült kertek nemcsak rohamosan átalakuló, de rendkívüli tempóban keveredő társadalomról vallanak. A szociológusok túlélési stratégiákról beszélnének. Számomra azonban, ha kinézek az ablakon, az az érdekes, hogy szinte egyetlen pillantással átfoghatok számos ilyen stratégiát. Van, aki apró üzletet próbál működtetni a garázsban, esetleg a kert sarkában épült külön házikóban, de van, aki pusztuló-romló házában valóságos hajléktalan-életformát folytat. Kis kocsival járja a környéket, és összeszed mindent, amiből valamit talán egyszer valamikor össze lehet tákolni, ami valamire netán használhatónak látszik. Úgy toldozza-foldozza hajlékát, mint ahogy a madár tapasztja össze a fészkét. Abból építkezik, amit talál. Vissza a természethez!? Vagy inkább csak: Ki a társadalomból!? Van kert, amelyik, kívülről úgy tetszik, már betelt a limlomokkal, gazdája, ha kisüt a tavaszi nap, a járdán üldögél kisszékén, esetleg a haverjával társalog, amikor éppen nem gyűjtögető körútjukat járják. Kutyája is kint napozik az utca porában, s ha valaki közeledik, beszalad a kerítés maradéka mögé ugatni.

Szinte ezzel szemben látható viszont utcánk talán legkülönösebb jelensége. Régi ház, vakolat híján látható, hogy a domb anyagából vágott kövekből épült. Eredeti, átalakítatlan darabja talán a pár száz esztendős településnek. Folyondárdzsungel veszi körül. A kert felszíne dimbes-dombos tájnak vagy éppen hullámzó tengernek is tetszhet. Az élősködő folyondár ugyanis követi az alatta bizonyára pusztuló fák koronáját. Az utca felől azonban szabályos sövényként van metszve, a járdán szabadon lehet közlekedni. Innen tudható, hogy bent laknak. Ez azonban, úgy látszik, nem mindenkinek tűnik fel, vagy nem mindenki érzi természetesnek a benn lakó szemléletét. Néhány éve ugyanis tábla jelent meg a házon, a fal még aránylag szabadon lévő, jól látható helyén: Ez a ház nem eladó. A tulajdonos nyilván elejét kívánja venni a zaklatásoknak. S nyilván zaklatták is ingatlan iránt érdeklődők. És ő öntudattal kívánja őrizni szokott életformáját. Nem akar elmenni, nem akarja értékes telkét modern kényelemre váltani. Nem akar meghajolni sem a pénz, sem a fogyasztói életvitel kényszerei és csábításai előtt.

A sokféle kertben sokféle életmód, mentalitás keveredik. Környékünkön térben nem különülnek el a társadalmi rétegek. Ez az átalakulás, a változás jele. És ez a változás fölöttébb békésnek látszik. Pedig a barkácsműhelyekben, a konyhakertekben, az omladozó kunyhókban meghúzódva, és a folyondár alatt rejtőzve is, alighanem kemény harc folyik.

Zappe László

JUNG Jónel építőmester

AH 1994/1. 87, 88

Jánosi, plébániatemplom

Jung József

keresztfia Hofrichter József, akit a mester inditott el pályáján. 1773-1780 körül Rábl Károly is nála dolgozott.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V (1967-68), Budapest, 1970. 209 l.

Jung József

1781-ből fennmaradt a szerény igénynyel megtervezett terézvárosi plébánia épülete. Ő tervezte a pesti Rókus kápolna melletti szegényházat.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, V. (1967-68) Budapest, 1970. 207 l.

Jung József

1803-ban benyújtott egy színháztervet, amelyre azonban a pesti tanács nem adott választ. Megmaradt a Kecskeméti kapu oldalfalák az épitendő husszék terve is.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Bp. 1970.

206 l

Jung József

1786-ban épitette a hatvani kapu kőzelében a harmadik céllövoldét Pesten. 1786-ból származik Pest vármegye fogházépülete számára képitett terve.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem I. (1967-68). Bpest, 1970. 207 l.

Jung József

Másik pályaterve a „Nemzeti iskola" számára képült 1784-ben, mely azonban nem került kivitelre 1794-ből származik a „József városi iskola" terve.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc; Magyar műemlékvédelem V (1967-68) Budapest 1970.

205 l.

Jung József

Jung József testvére, együtt dolgozott fivérével: működési területe Győrsod megyére esik.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mezényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, V. (1967–68) Budapest, 1970. 212 l.

Jung József

Jászberényi rk. templom, 2 terve (232, 233 kép); a pesti sörház terve; a pesti görög templom terve (239, 240 sz. kép): fehéte-fehér reprodukciók.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, V (1967-68) Budapest, 1970. 201, 204 l

Jung József

pesti görög templom alkotásáról készült metszet; a pesti elemi iskola, nemzeti iskola, József városi iskola terve; fekete-fehér reprodukciók.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 205, 245 l.

Jung József

pesti terézvárosi plébánia, Rókus kor-
ház terve (247, 248 kép); kecskeméti
kapu melletti husszék; a Pest vármegye
foghózépületének terve: reprodukciók.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál,
Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem,
V (1967-68) Budapest, 1970. 208-209 l.

Jung József

1734-ben született 29 éves, amikor Bécsből Hatvanba jön, hogy Grassalkovich magánalmi építészeként dolgozzék. 1764-ben kezdi meg tevékenységét.

Depcsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mezényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 196 l.

Jadot Nicolaus

távozása után Oraschek Ignác kamarai építészt bízták meg a budai királyi vár építkezésének vezetésével.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 1951.

Jung József

1767-én kap megbízást a Podmaniczky családtól az aszódi kastély kibővítésére.

E művel a mester 1772-ben fejezte be.

1774-ben megszerezte a pesti céhtagságot.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mezényi Ferenc: Magyar Műemlékvédelem IV. (1967-68) Budapest, 1970. 1981.

Jung József

Grassalkovich Antal meghivására jött Magyarországra, Ovaschek Ignác halála után.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Hlavassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V (1967-68) Budapest, 1970.

1951.

Jung József

Morva országban, Iglau kis városkában született, onnan jött Magyarországra; talán Oswald Gáspárral, kit Migazzi püspök hivott meg hazánkba.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál,

Merényi Ferenc: Magyar müemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 1961.

Jung József

Hatvanban a belső udvarral ellátott kastélyhoz két épület párny építését, egy meglevő épület és egy korábbi terv felhasználásával hajtja végre az építkezést.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 1961.

Jung József

Bizonyosnak látszik, hogy a földrengés által megrongált szügyi megyehózat 1772 körül nevezett épitette ujjá.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem. V. (1967-68) Budapest 1970.

1961.

Jung József

Valószínűleg művének tekinthetjük a 1780 körült épült Beniczky-család szügyi sírboltját s a sírkápolnát.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest 1970.

1971.

Jung József

A szíráki Teleki sírbolt és templom a mester hiteles műve. Nevezett 1771-ig állt Grassalkovich Antal szolgálatában.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V (1967-68) Budapest, 1970.

1971.

Jung József

Köcthegő műve a magtóli ev. templom, melyet Hacker József pesti ács mesterrel együtt épített: alapkő elhelyezés 1775-ben.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mezényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V (1967-68) Budapest, 1970.

799p

Jung József

1788-ban 72 kőmüveslegénnyel dolgozott. 1774-ban kapja első vidéki templomepitésre vonatkozó megbizást, mely 1778-ban készült el Gombán.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar müemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 1991.

Jung József

A Gomba-i ref. templomot Hacker ácsmesterrel építi fel. 1774-ben kezdi meg a dömsödi ref. templom építését, omelyet 1775 decemberében szenteltek fel.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 1991.

15

Jung József

Nem fejezte be a kunszentmártoni ref. templom átalakítását; Rábl Károly vette át a munkálatok vezetését Jung távozása után.

Deresényi Dezső, Entz Géza; Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar Műemlékvédelem V (1967-68) Budapest, 1970. 200 l.

Jung József

1777-ből fennmaradt pándi templomterve; itt is Hacker József ácsmesterrel vállalta volna a munka kivitelézését. A terv nem valósult meg.

Deresényi Dezső, Entz Géza; Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem II. (1967-68) Budapest, 1970.

1991.

Jung József

1774-78 között bővíti a jászberényi rk. templomot. Öt terv közül az övét fogadják el. 1778-ban befejezik az építkezést.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68.) Budapest, 1970.

1991.

Jung József

1779-ben négy tervrajzot ad be a Kunszentmárton-i ref. templom átépítésére vonatkozóan. 1782-ig dolgozik a templom átalakításán.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V (1967-68) Budapest, 1970.

200 b

Jung József

épitette az óporkai ref. templomot;
1785 V-ben volt az alapkőletétel.
A templomot 1837-ben Holup Antal
átépitette.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál,
Mezényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem
V. (1967-68) Budapest, 1970.

201.

Jung József

egyik legsikerültebb alkotása vidéken épitett templomai között a sziráki ev. templom, amely 1782-88 között épült Valószínu, hogy az 1784-ben emelt sziráki Teleki sírbolt is a mester müve.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar müemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 200 l.

Jung József

Kisebb, Pesten végzett javitási munkáiról legkorábbi adatunk 1775-ből származik; a belvárosi templom omladozó szentényét javitja Nöpauer Mátyással.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Hovassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, V (1967-68) Budapest, 1970. 202 l.

Jung József

Jelentős templomépítése még a szamosújvári templom is, ahol éveken át dolgozott. 1785-ben vállalta el a mező-hegyesi méntelep építési munkálatait.

Deresényi Dezső, Entz Géza: Havassy Pál Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 201 l.

Jung József

A legújabb kutatás arra is fényt derített, hogy a cinkotai középkori templom 1786-ban történt bővítése a mester nevéhez fűződik.

Dercsényi Dezső: Entz Géza, Horovitz Pál, Mlekényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Budapest, 1970. 201 l.

Jung József
építén

~ építette /?/ a hatvani Grassal-
kovich-kastélyt /1763/

Repr.

Radó: Magyar építészettört. 214.
Műszaki kiadó 1971. 265. kép.

Jung József
építén

v műve a katrani kastély.

Rovolos: Magyar építészettört. 207.
Műszaki Kiadó 1971.

Jung József

pesti építőmesterek pereskedtek 1792-ben a szamosújvári örmény templom felépítésére; a mesterek tevékenysége a harmadik, befejező szakasz nyitotta meg a templomépítés történetében.

D. Nagy Margit: Renaszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

209.

Jung József

a szomosújvári örmény templom építésének befejezése 1796-ra esik. 1792-ben a mester két vicepallért küldött szomosújvárra Dumpel Johann és Kundl Mihályt.

B. Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben, Bukarest, 1970.

2191.

JUNG József építész XVIII. sz. vége MDK.

Tóth Andrásné Polány; Nóra: A mérnöki szervezet kialakulásának előzményei Budán és Pesten. Tanulmányok Bp. multjából. 1956. XI. köt. 80. l. 83,

MDK

Jung József épitész
pesti mester
A pesti belvárosi plébánia templom szentélyének helyreállitása 1775-ben Nepauer Mátyás támogatásával, Réh Elemér szerint.

Gerő László: A pesti belvárosi plébánia templom Müemlékeink, Bp. 1956 29 l.

Jung József MDK

építész

A bp-i"Petőfi-téri Gör.kel. Templom metszet"(repr
39.o. 8.kép) az ő kivitelezése. Tallherr terveit
~~barokkosabb~~ "barokkosabb"-ra módositotta.
A templom mai alakját Ybl. Miklóstől nyerte
(Toronysisak és a homlokzat átépitése.)

39.o.

Kuthy Sándor: Adatok Tallherr József működéséhez.
Miv. Ért. 1958. VII. évf. 1. sz. 32. -42.o.

MDK

Jung József építén

Lövölde a mai Bástya u. táján

Rados J: A magyar klasszicista épi-
tészet emlékei. Bp. 1952 11

MDK

Jung József épitész

Egykori lövölde a mai Básty u. táján

Rados J: A magyar klasszicista épitészet hagyományai. Bp. 1953 21.

H.D.K.

JUNG József építész

~~Pest~~ Petőfi téri görög t. 1790.

Ybl Ervin: Ybl életkép 67.

M. D. K.

JUNG József érétész

Hatvani kastély (1763)

Aszód, Podmaniczky-kastély lebő-
vitése (1767)

Jászberény templom hajója (1781)

Kunszentmárton templom (1781 - 1784)

Szirák ev. templom (1782 - 1788)

Genthon István: Az egri líceum. 8. l.

Jung József
épitéz

l.
Schoen 1948
11. l. - 19. l.

V. Ferdinand:

~~Kivégezretése:~~

Az előtérben
~~fogva ki~~ a rajta ülő
~~szolja~~ tőhelyre. A gyeplőt a p
vezeti ~~a fejedelmet~~ őt a
bóbér, két pap és még
~~nel~~ ülőkre, kiknél ~~közül több~~
~~nal ezekkel~~ a ~~felir~~
„LIBE.TÀ" és „IGRESSO
kedik. Felirata a kép
„Ant
s fölül jobbra: „TAV. X
Acélmetszet,

Lasza 8

Jung József épitész M.D.K.

A hatvani és aszódi kastály átépitése.

A Duna-Tisza közén sok helyütt dolgozott.

Nógrád megyei Szirák kastélyának átépitése.

csak később szerzett pesti céhben mester cimet

Kampis Antal: A képzőművészetek története 652.l.
653.l.

A Kultura Világa Bp. 1963.

Jung József építész M.D.K.

Átépítette a, hatvani és az aszódi kastélyt. Építkezett Jászberényben, Kunszentmártonban és Szirákon.

Kanyis, hagy. műv. Bp. 1960 444.

Jung József

MDK

Márc. 15-téri görögkeleti templom /1791-1801/

57.o.

Székely László/szerk/:Budapesti zsebkalauz.

Bp. 1959.

M.D.K.

Jung József, építész

Grassalkovich Antal uradalmi építése volt 1760 után.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

230. old.

Juna József

épitette át a hatvani és anódi kastélyt.
Csak később nyerett a pesti céhben
mester címet. A Duna-Tisza közén
sok helyen dolgozott (Jánberény), s
öt biztak meg a Nógrád megyei
Szivák kastélyának átépítésével.

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig.
Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

132. l.

Jung József

építész

1791 -94. a Petőfi téri görögkeleti szerb templ mot épitette. /átalakitotta Ybl Miklós 1872-73/ Képr. 252. kép.

75.o.

Borsos - Soós - Zádor : Budapest. Bp. 1969.

75.o.

Jung József építén M.D.K.

egyik építője a szekszárdi megyeház-
nak. 1780

Genth. Mücml. 1959 I. 338

Jung József

MDK

építész

1775-ben dolgozott az 1725-39 ben Paur által
ujjáépitett belvárosi templomon.

75.o.

Boross - Sódor - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

Jung József

MDK

A Petőfi téri görög -macedon templom 1791-1801 közt épült Jung József tervei szerint.
1872-73-ban Ybl Miklós két homlokzati tornyot épitett rá és a homlokzatot is átalakitotta.
245.o.

Repr. 246.o. 252.kép.

Borsos - Söder - Zádor : Budapest. Bp. 1959.

M.D.K.

Jung József, építész, építőmester

műve a Petőfi-téren álló késő barokk görög templom (1791-1794), melynek torony-sisakját Ibl Miklós eklektizáló tervei szerint építettek újjá 1872-1874-ben. (A háboru alatt csak a torony csonkja maradt meg.)

Major Máté: A pesti Dunapart szivének városképi problémái

"BUDAPEST", Bp. 1966. IV.évf. máj.sz. 20. old.

M.D.K.

Jung József, építész (1734-1808)

Mayerhoffer András tanítványa volt, de műveiben kevésbé következetesen követte mesterét és a "Zopf" stílusnak több lehetőségét alkalmazta.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 901. old.

M.D.K.

Jung József, épitész

A hatvani, az aszódi kastély átépitője. Épitett, Jászberényben, Kunszentmártonban, Szirákon. Festiépitész. Kedvelt mester volt. 444.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Minerva. 1960. Bpest

Joseph Jung. építőmester M.D.K.

nevéhez fűződik, a Hatvan-ban és Aszódon épült kastély, azonkívül számos építkezés a Duna-Tisza közén. (Jászberényben pld.) Ugyszintén a sziráki kastély átépítése. Később felvettéz a pesti építők cérébe. Bár nem volt különös képzelőerővel megáldva, egyike volt a 18. sz. második felében legfedveltebb és legtöbbet foglalkoztatok mesterednek.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

165. old.

Jung József.

a belvárosi plébániatemplomot 1775-ben restaurálja. Nepauer János budai építőmester vezetése mellett.

Városkutatás, 1935. febr. 15. 38. old.

Jung József

MDK

A Károlyi palotát 1759-68 között Mayerhofer András és fiai nagyszabásuan átépitették. 1779-80-ban Jung Józseftobább bővitette.

233.o.

Borsos - Sódor - Zádor : Budapest . Bp. 1959.

Jung József MDK

pesti épitész

A sziráki ev. templom.
1782-1788.

Genthon:Nógrád. 1954.

401.o.

Répr: 427. kép.

Jung József

pesti épitőmester MDK

a szügyi ~~régi~~ régi vármegye háza /Volt Kubinyi - majd Fényes-kastély/ ujjápéitése. 1772-ben.

415.o.

Gonthon:Nógrád. 1954.

Jung József MDK

építész

A hatvani kastély építője.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 408.o.

Jung József

M.D.K.

Egy lövöldeépület a mai Király Pál utca tájékán állott, az alsó Duna-rondella közelében, amelyek terveit Jung készítette

Dr. Lechner Jenő: Budapest Műemlékei

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei József nádor korától a Fővárosegyesítésig. 1931.

Bp. 1974.

Jung József

pesti épitész MDK

A hatvani kastélyon dolgozott.

1788-ban emelte a sziráki ev. templomot.

A szügyi volt megyeháza. 1772.

89.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

MDK

Jung József, építész

a hatvani és aszódi kastélyt készitette.

A magyarországi művészet története I.
Budapest, II. kiadás. 1961. 452.l.

MDK

Jung József építém. és
Nepauer Mátyás

1775-ben a szentélyt javitják.

Pálinkásbelvtempl. 4e4.1.

Jung József MDK

Rókus kórház./Gyulai Pál u. 2./

Jung József tervei szerint kezdték épiteni 1781-ben; a terveket módositva tovább épitette Kardetter Tamás 1796-98.
Pollack Mihály tervei szerint Pollack Ágost épitette a Rákóczi uti oldalt.1839-41.
Főkapu 1874.
1945-ben Horváth Béla tervei szerint állitották helyre.
Itt Gyógyitották ki 1866-ban Munkácsy Mihályt szembajából.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bb. 1961.

158.1.

MDK

Jung József

Ep. Március 15. tér. Belvárosi plébániatemplom.

Homlokzatát Paur György épitőmester ujjitotta meg 1725-39 között.

1775-ben Nepauer Máté és Jung József javitotta a szentélyt.

Toronysisakok Hacker J.A. 1795./Az egyik elpusztult 1945-ben/

Orgonakarzatát Hild József bővitette 1835-ben.

Többször renoválták.

Zakariás G. Sándor: Budapest.Bp. 1961. 112.l.
Repr? 200. kép. A belvárosi templom délről.
199. kép. Belvárosi templom.

Az oltárasztal és a szentségtartó

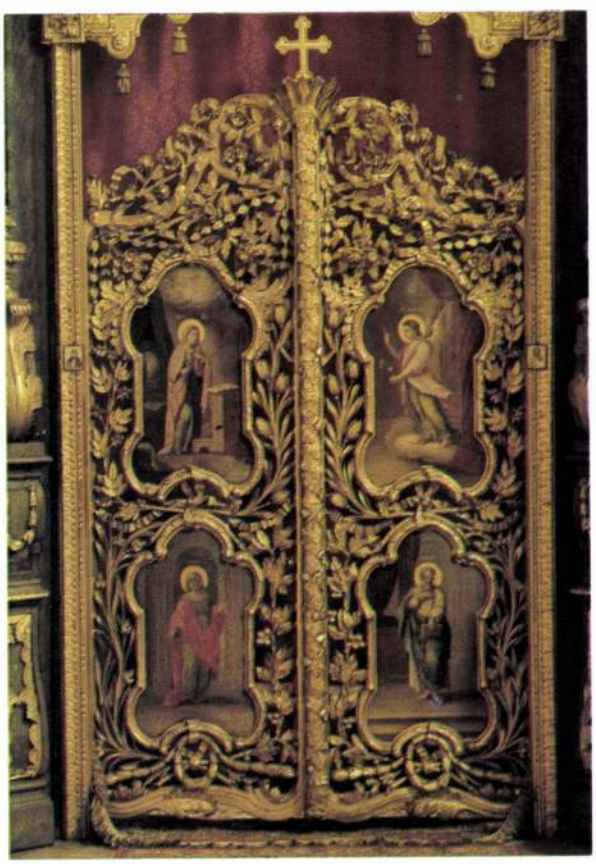

A királyi ajtó

REJTETT KINCSEK

„Se nem szerb, se nem román”

A pesti Duna-parton, a Petőfi téren emelkedik a közel két évszázados *Nagyboldogasszony* ortodox műemlék templom homlokzata és egyik megmaradt tornya. Az arra járó azonban sokszor közvetlen közelről — az épület előtti járdán haladva — sem veszi észre a templomot, mivel homlokzata mindkét oldalon összeépült a szomszédos bérházakkal. Minthogy 1991-ben lesz alapításának 200. évfordulója talán nem céltalan röviden áttekinteni változatos történetét és jelenlegi állapotát.

Ehhez az ismertetéshez főleg *Füves Ödön* kandidátus kutatásai adnak segítséget, ő az utóbbi évtizedekben több monográfiát írt a hazai görög diaszpóráról s annak egyházi és társadalmi múltjáról.

A templom homlokzata

A görög birodalomból származó kereskedők a XVI-XVII. században jelentek meg hazánk török hódoltság alatt levő területein. A letelepülők száma azonban csak a törökök kiűzése után, a XVIII. század elején nőtt meg jelentős mértékben. Hozzá kell tenni, hogy valamikor ,,görög'' gyűjtőnévvel illették nálunk nemcsak a valóban görög nemzetiségűeket, hanem mindazokat a balkáni népelemeket, amelyek az ortodox vallást követték, és anyanyelvükön kívül görögül is beszéltek: a makedonvlachokat (cincárokat), az albánokat (arnótokat), a bolgárokat stb. Ezek a népelemek hazánkban sohasem alkottak külön egyházi szervezetet, hanem ahol már működő, más nemzetiségű ortodox egyházközséget találtak, ahhoz csatlakoztak. Ahol nem volt ilyen (például Miskolcon, Szentesen, Karcagon, Tokajban stb.), előbb-utóbb megszerezték az engedélyt saját templom építésére és egyházközségük megalakítására. De ezek a görög alapítású egyházközségek is kezdettől fogva a területileg illetékes szerb vagy román püspök kánoni felügyelete alatt voltak, megtartva bizonyos autonóm jogokat.

A pesti görögök a XV-XVI. században alapított szerb ortodox templomot látogatták, és annak közösségéhez tartoztak. 1783-ban arra is lehetőséget kaptak, hogy ugyanabban a templomban görög nyelvű istentiszteletet hallgassanak. Minthogy azonban a XVIII. század vége felé lélekszámuk tetemesen megnövekedett, és többségük megszerezte a magyar honosságot, arra az elhatározásra jutottak, hogy különválnak a szerb egyházközségtől, önálló görög egyházközséget és templomot alapítanak. Így tehát 1788-ban *179 görög és makedon-vlach családfő (620 családtag nevében) beadvánnyal fordult a Helytartótanácshoz, kérve a templomépítés engedélyezését. Sztratimirovics István* budai püspök, azután pedig *Putnik Mózes* karlócai érsek-metropolita fenntartásai ellenére, a Helytartótanács kellő vizsgálat után, 1789-ben elvileg hozzájárult külön görög templom építéséhez, azzal az utasítással, hogy az érdekeltek terjesszék fel az erre vonatkozó költségvetést és építéstervet.

A ,,Pesti görög és vlach testvériség''

Az első költségvetés közel 44 ezer forintot irányozott elő, s ennek az összegnek csaknem fele már az első gyűjtésből 1790 februárjában rendelkezésre állt. Amikor pedig a templomépítésre kiszemelt telket a görögök a pesti piaristáktól 1789-ben megvásárolták, a Helytartótanács 1790. júniusában engedélyezte a templomépítést.

Az első templomépítési tervet *Thallherr József* építész készítette, de mivel az egyházközség vezetősége nem találta megfelelőnek, *Jung József* építészt bízta meg új terv készítésével. 1791-ben tehát lerakták az alapokat, és megkezdték a templom építését. Minthogy az építkezés hosszasnak ígérkezett, az egyházközség kieszközölte a Helytartótanácstól az engedélyt egy ideiglenes kápolna létesítésére. Ezt a kápolnát a pesti görög ortodoxok majdnem tíz évig használták istentiszteleti helyként.

Az új egyházközség létrejöttében hathatós segítséget nyújtott az új görög származású budai püspök, *Popovics Papajannuszisz / Dénes,* aki a közben karlócai metropolitává megválasztott Sztratimirovics István helyébe lépett.

Az akkori szokásnak megfelelően, az egyházközség a templomalapítás emlékére rézmetszetet készíttetett, amely Szűz Mária elhunytát ábrázolja, lévén az új templom Nagyboldogasszony ünnepének (augusztus 15.) szentelve. Az ikonon olvasható felirat szerint az egyházközség elnevezése: *,,Pesti görög és vlach testvériség''*. A dátum pedig: 1791. december 23.

A templomépítés tíz évet vett igénybe. Az ikonosztáz famunkáit és a többi faragványokat *Joannovics (Talidorosz) Miklós* egri faszobrász készítette, az ikonokat *Anton Kuchelmeister* bécsi mester festette, némileg barokkos felfogásban. (A templom eredeti toronysisakjait később, 1873-ban, *Ybl Miklós* tervei szerint készített újakra cserélték ki. Múlt századi metszeteken még a régiek láthatók.) A templomépítés összköltsége végül is mintegy 50

ezer forintot tett ki, amelynek kétharmadát a görögök, egyharmadát pedig a makedon-vlachok fedezték.

Az új templomot *Popovics Dénes* püspök szentelte fel nagy papi segédlettel 1801. augusztus 11-én, a Nagyboldogasszony ünnepét megelőző vasárnapon.

Jóllehet a templomról pontos méretek nem állnak rendelkezésünkre, nem kétséges, hogy ez *hazánk legnagyobb ortodox temploma.* A mennyezetig érő ikonosztázon megtalálható az összes szent és ünnep hosszú évszázadok során kialakult egyházi szabályok szerinti ábrázolása. A templomhajó északi oldalán díszes faragású szószék, déli oldalán pedig püspöki trón található.

Amikor a magyar országgyűlés az *1868. évi IX. törvénycikket* tárgyalta, amely szétválasztotta a magyarországi szerb és román ortodox egyházat, külön metropóliát létesítve az utóbbi számára Nagyszebenben, a törvényjavaslatban nem esett szó a hazai görög ortodox egyházközségekről. Féltve addigi autonómiájukat ezek az egyházközségek — köztük a pesti — *petíciót* nyújtottak be az országgyűléshez, kérve önállóságuk megerősítését és törvénybe iktatását. Az országgyűlés a kérésnek eleget tett, de jóllehet a folyamodó görögök petíciójukban azzal érveltek, hogy ők „született magyarok", a törvény *„se nem szerb, se nem román"* jelzővel illette őket. Ezen a néven maradtak meg a hely szerint illetékes szerb vagy román püspökök joghatósága alatt „in dogmaticis et pure spiritualibus". Autonómiájuk továbbra is az egyházközségi és iskolai ügyek intézésére, a szertartási nyelv szabad használatára, valamint a vagyon- és alapítványkezelésre terjedt ki.

A liturgia nyelve: magyar

Külön figyelmet kell fordítanunk a szertartási nyelv kérdésére. Ugyanis a templom alapítása után közvetlenül kizárólag a *görög* volt a liturgikus nyelv, de később a szertartásokat felváltva *görögül és románul* végezték. Miután azonban az eredetileg a görögökkel megközelítőleg egyenlő lélekszámú makedon-vlachok — főleg a *hazai románok* csatlakozása folytán — számbeli túlsúlyba kerültek, a görögök attól kezdtek tartani, hogy az egész egyházközség teljesen el fog románosodni. Hosszan tartó huzavona és pereskedés után, 1900-ban a románok kénytelenek voltak maguknak Pesten saját egyházközséget alapítani, de a templomalapító makedon-vlach családok továbbra is a görögökkel együtt maradtak a Petőfi téri egyházközségben. A szertartási nyelv ezentúl újra csak a görög lett, aminek már úgysem volt jelentősége, mivel mind a görög, mind a makedon-vlach eredetű hívek akkor már csak *magyarul* tudtak. A görög nyelv liturgikus használatán nem változtatott sem az 1902-ben alkotott és a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium által 1910-ben jóváhagyott egyházközségi *alapszabály* — amely körülbástyázta a templomalapító családok kizárólagos előjogait —, sem az, hogy az egyházközség 1931-ben felvette a „Görög alapítású görögkeleti *magyar* egyházközség" elnevezést. Végül is 1948-ban az egyházközség bevezette a *magyar* istentiszteleti nyelvet, azóta megszűnt az egyházközségben az állandó lemorzsolódás, sőt, a lélekszám bizonyos mértékű gyarapodása észlelhető.

A szentély

Közben, a második világháború vége felé, *Budapest ostroma* alatt a templomot súlyos ágyú- vagy aknatalálat érte. Déli tornya leomlott, ikonosztáza ledőlt, ablakai kiestek a helyükről, teteje beszakadt. Államköltségen sikerült a templombelsőt úgy-ahogy helyreállítani. Akkor meg az a teljesen érthetetlen hiba történt, hogy a már helyreállított katedrál-ablaküvegeket, tetemes költséggel, a templom stílusától teljesen elütő üvegfestményekkel helyettesítették. Ez annál is sajnálatosabb volt, mivel — anyagi fedezet híján — az ikonosztáz restaurálása félbemaradt, és a belső kifestésre végképp nem jutott pénz. Mindez azzal a következménnyel járt, hogy a *templombelső* ma is, négy és fél évtizeddel a háború befejezése után, még mindig igen *elszomorító látványt* nyújt. Kívülről a Főváros azóta kétszer is tataroztatta a templomot. Második alkalommal restaurálták a leomlott déli torony egy részét is, de további helyreállításra — beleértve a toronysisakot is — már nem kerülhetett sor, mert aránytalanul nagy összeget emésztett volna fel.

A csonka torony legfeljebb a városképet rontja némileg. Ám a *templombelső állapota* — a hiányos ikonosztáz, a festésre szoruló, salétromos falak és oszlopok, az alaposan elrontott, festett ablaküvegek — olyan hatást vált ki a látogatóból, amely méltatlan a templom múltjához és jelentőségéhez. Szerencsére már a legmagasabb helyről is elhangzott olyan ígéret, amely reményre jogosít fel, hogy a lélekben újjászületett budapesti magyar ortodox egyházközség méltó körülmények között ünnepelheti majd a görög és makedon-vlach ősöktől örökölt Nagyboldogasszony temploma alapításának nevezetes jubileumát.

DR. BERKI FERIZ
esperes-parochus

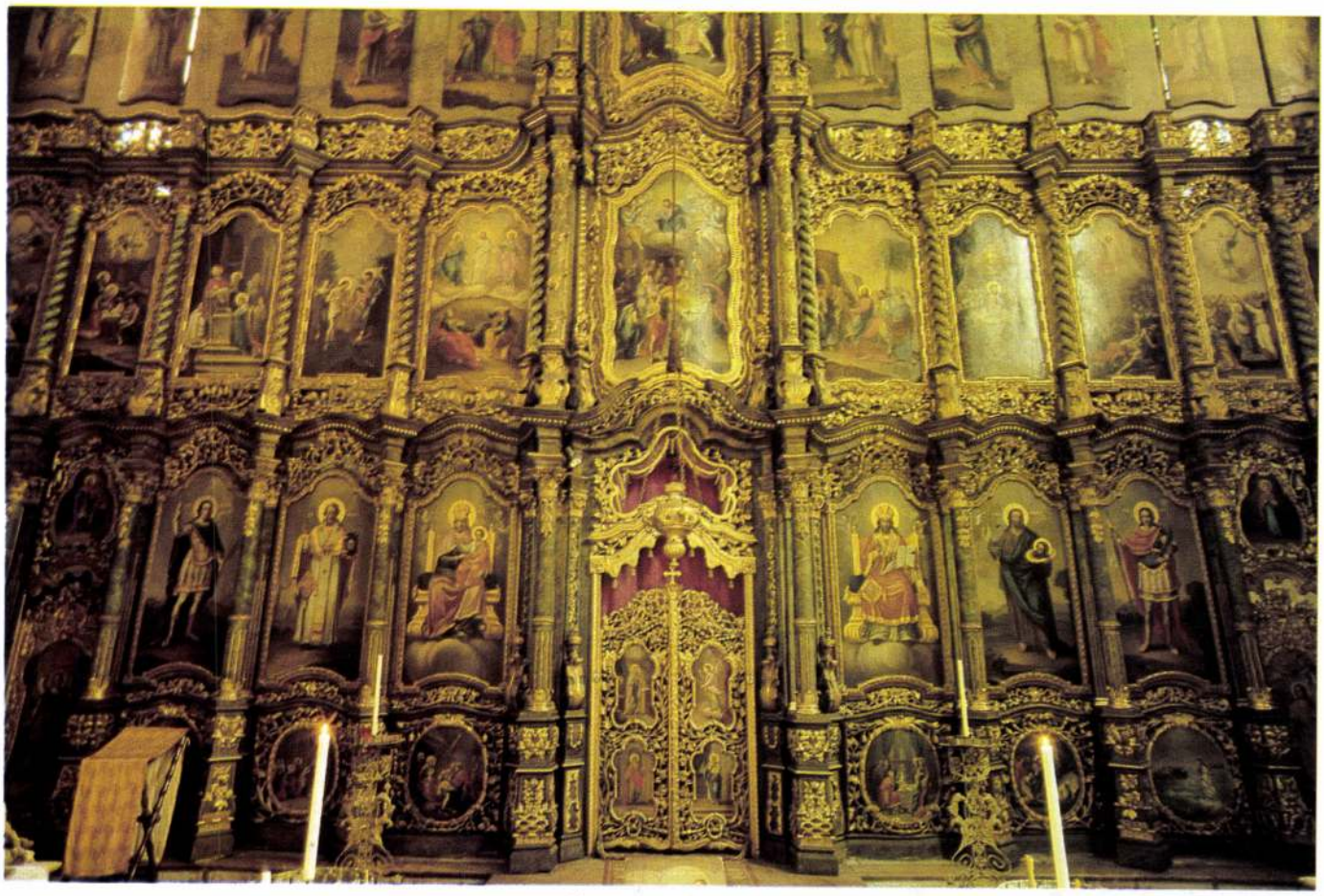

Ikonosztázrészlet

A szószék részlete

Sztaszidoinok, stallumok

Mária-ikon

KARÁCSONYI BESZÉLGETÉS PASKAI LÁSZLÓ BÍBOROS-ÉRSEKKEL

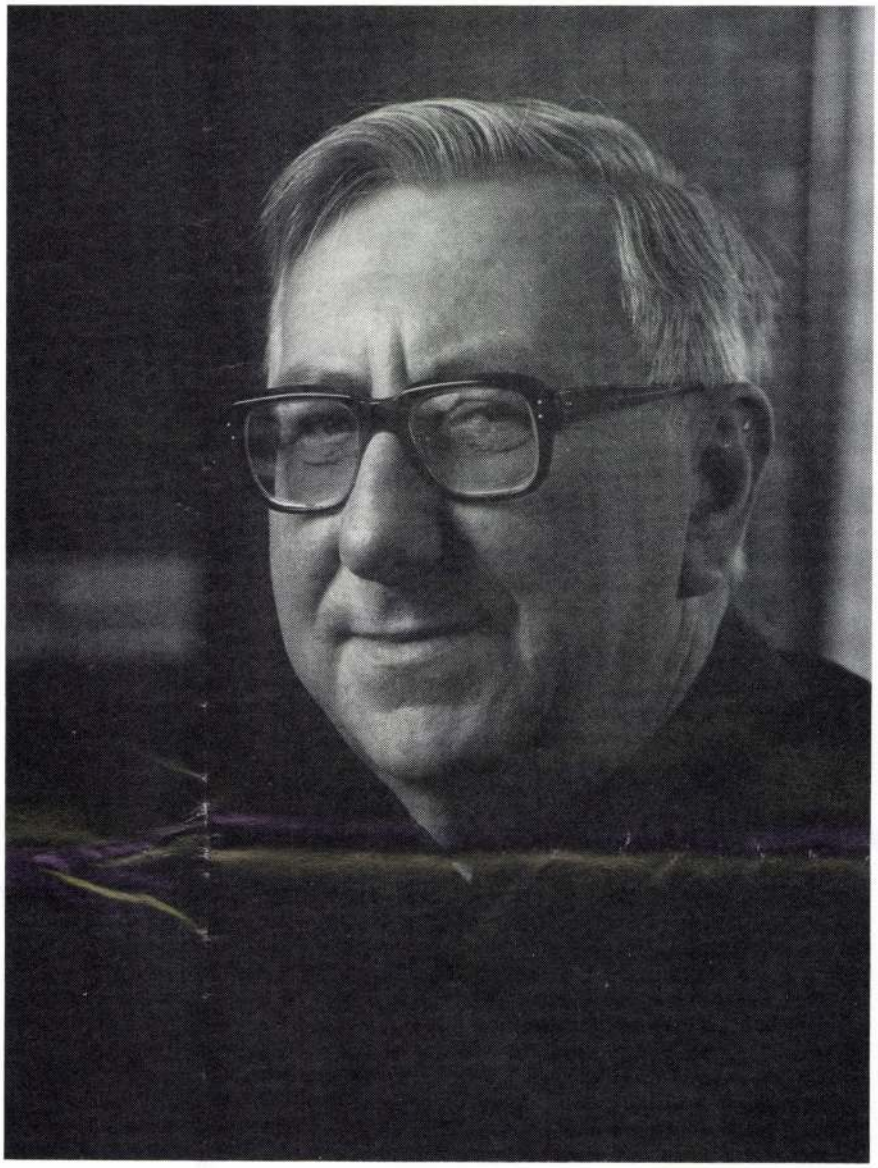

Csaknem dísztelen a vaskos épülettömb gyér forgalmú utcára néző homlokzata. Az erőtlen, őszi napsütésben egy-egy autó csattog kényszerűen lassítva a kockaköveken. Semmiféle jelzés, tábla nem figyelmezteti az erre járót, s ha nem esztergomi őslakos, vagy nem vitt már erre az útja, fel sem tűnik az érseki palota. Néptelen folyosók, zárt ajtók mellett konganak a léptek. Odafenn, az első emeleten három egymásba nyíló szoba súlyos, régi, minden bizonnyal, értékes bútorai között, ám puritán környezetben egyedül fogad dr. Paskai László bíboros érsek, a magyar katolikus egyház feje. A magas méltóságnak nincs egyetlen látható jele sem. A fényt erőteljesen megszűrő nehéz függönyök, sötét drapériák, vastag szőnyegek komor harmóniájában magunk vagyunk. Sehol egy pap, titkár, munkatárs.

Az etikai értékek megmentése: küldetés — az örök üdvösség: remény

Az ikonosztáz részlete, előtte az ünnepi ikon

JUNG JÓZSEF építész
Budapest, 1988

„Elfogulatlan, mély szemlélet...”

A legutóbbi százötven év magyar műgyűjtésének történetéből számos nevet, eseményt idézhetnénk, hogy a mecenatúra eme formájának fontosságát hangsúlyozzuk. A progresszív művészet és a közösség kapcsolatáról történelmi pillanatban fogalmazta meg véleményét *Kállai Ernő*, a huszadik századi művészet kitűnő szakértője: a művészeknek *„tudniok kell, hogy miként a múltban sem támaszkodhattak a polgárság zömére, úgy ezentúl is csupán a népi tömegek sorában szintúgy jelenlévő szellemi kisebbségre építhetnek. Olyan munkásokra és parasztokra, akikben megvan a művészet elfogulatlan, mély szemléletének ösztönös, egyéni hajlama, adománya. Hogy a dolgozó népből a művészetnek milyen és mekkora minőségű közössége támad, akár a reálisabb kötöttségű ábrázolás, akár a romantikusabb, elvontabb látomások számára, az ezen a népi szellemi eliten fordul meg.”*

Az új Művészet és a dolgozók című, 1945-ös írás fenti részletét a Budapesti Művészetbarátok Egyesületének alapszabályát rögzítő kiadványban citálják, hogy azután az alapszabály sorai rögzítsék: az egyesület tagjai az idézett sorok szellemében kívánnak tevékenykedni. Céljai közé tartozik a művészet valamennyi ágának, műfajának és technikájának ismertetése, népszerűsítése, ennek révén művészetet szerető műbarátok nevelése. Az egyesület képviselni kívánja a műbarátok érdekeit, szervezni a bel- és külföldi gyűjtőforgalomban való részvételüket, elősegíteni kapcsolatok kialakítását alkotó művészekkel, rokon szervezetekkel, muzeális intézményekkel. E célok megvalósítása érdekében előadásokat, vitaesteket, találkozókat, kiállításokat szerveznek, szakmai tanácsadó szolgálattal segítik a műtárgyak védelmét, a múlt és a jelen művészeinek életművét könyvkiadás útján is igyekeznek jobban megismertetni.

Az alapszabály pontokba sorolt célkitűzései élő, mégpedig változatos programból összeálló valóságot jelentenek azoknak, akik részt vesznek az egyesület rendezvényein. Különösen igaz lehetett ez az elmúlt év néhány hónapjában, amikor, az egyesület megalapításának tizenötödik évfordulója táján, az események mintegy sűrűsödtek. Sűrűsödtek már csak azért is, mert az 1988-as év, amely az alapszabály újrafogalmazásával kezdődött, nemcsak a megalakulás tizenötödik évfordulóját, hanem egy húsz hónapig tartó, nehéz időszak lezárását, az újrakezdést is jelentette. A korábbi húsz hónapban az egyesület felfüggesztett önkormányzattal működött, ugyanis önállóságát csak egy hosszú ideig tartó, ám végül kedvező eredménnyel zárult vizsgálat után kapta vissza. Az egyesület régi elnöke, *dr. Szij Rezső* művészettörténész még 1986-ban lemondott, az új elnököt, *Gergely Mihály* író személyében, 1988 elején választották.

Noha a munka a korábbi két évben sem szünetelt, 1988-ban nőtt a tagok száma, s nőtt a rendezvényeké is. Az egyesület ma mintegy ötszáz tagot tömörít, s Budapest mellett Nyíregyházán és Szombathelyen is működik egy-egy csoportja, körülbelül kéttucatnyi külföldi tagja is van. Ami pedig a rendezvényeket illeti: a TSZKER Mária utcai kultúrklubtermében tartott heti összejöveteleken éppen úgy sor kerül kamarakiállításokra s a bemutatkozó művészekkel való találkozásokra, mint diavetítéses előadásokra, vitaestekre. A szélesebb nyilvánosságnak szánt kiállításokat többnyire a Jurta Színházban rendezik — mondhatni, a színház állandó vendégei —, az egyesület annak idején műtárgyak felajánlásával támogatta az építkezést.

Az egyesület tevékenysége azonban, ahogyan *Geröly Tibor* főtitkár fogalmaz, nem korlátozódik e két helyszínre. Már csak azért sem, mert néhány vállalkozásukat végre sem hajthatnák, ha a fővárosi közigazgatás határai között mozognának. Az egyik vállalkozás a Rómában élő *Prokopp Péter* festőművész majdnem hétszáz műből álló ajándékával kapcsolatos. A művész eddigi életművének nagy részét a magyar államnak ajándékozta, az egyesület pedig, mint az adomány kezelője, igyekszik azt a legszélesebb nyilvánosság előtt bemutatni, népszerűsíteni. Így került sor például arra, hogy egy-egy válogatást mutassanak be Prokopp műveiből Budapesten, Nyíregyházán, illetve Kőszegen.

Ugyancsak fontosnak érzik az egyesület tagjai, hogy a tíz évvel ezelőtt elhunyt Németh Kálmán szobrászművész, restaurátor hagyatékát a művész illetve özvegye szándékának megfelelő formában őrizzék meg. *Németh Kálmán* ugyanis fót-kisalagi házát-műtermét, alkotásait, könyveit hagyományozta a közösségre, azzal a feltétellel, hogy a hagyatékot emlékházként őrizzék meg. Az egyesület kirándulásokat szervez Kisalagra; nos, a legutóbbi időben bezárt ház fogadta az érkezőket, s a hír, hogy az emlékházat falumúzeummá akarják alakítani. Hogy ez a változás milyen előnyökkel, illetve hátrányokkal járna, hosszabb elemzést igényel.

A harmadik vállalkozás *Vidovszky Béla* festőművész örökségével, annak népszerűsítésével kapcsolatos, egyben pedig átvezet az egyesület egyre erősödő saját könyvkiadói tevékenységéhez. Kétnyelvű kiadványként jelentették meg, például, Rodin Testamentumát (Gábor Zsuzsa fordításában); Mese a Csoda-kútról címmel kiadták Király Lajos verseskötetét; megjelentették Czirfusz György-Novák Imre Vágy, világ, formák című haikugyűjteményét s dr. Jáki Ferenc Naptár avagy kalendárium című munkáját. A tervek szerint időszaki kiadványként jelentetnék meg a Képes Levelezőlap című tájékoztatót, amelynek első száma 1988 augusztusában látott napvilágot.

Az egyesület sokszínű tevékenysége, éppen a fennállásának tizenötödik évfordulójára emlékező ünnepség óta, nemzetközi együttműködéssel gazdagodott. A mödlingi Művészeti Szövetség és az egyesület, a többi között, kiállítások cseréjében állapodott meg. 1988 szeptemberében már sor is került tizenkét mödlingi alkotó budapesti kiállítására. Tekintve, hogy a mödlingi szövetség hatvan éve alakult, a műgyűjtés, közösségi élet terén szerzett ausztriai tapasztalatok alighanem a budapestiek számára is sok tanulságot kínálnak.

A műgyűjtés mindenesetre újra nemes szenvedélynek számít nálunk is, s egyre többször olvashatunk a gyűjtők adományairól, nyilvánossá váló gyűjteményekről is. Gergely Mihály író, például, 1977-ben szülőfalujának adományozott kilencven műalkotást, amelyből azután megnyílt a Parasznyai Kisgaléria. A közelmúltban újabb száztíz műtárggyal toldotta meg az ajándékot. Az alkotók között a huszadik századi magyar művészet számos kitűnőségét megtaláljuk. A kollekció jelentős részét önarcképek teszik ki, alkotóik között van Borsos Miklós, Hincz Gyula, Márffy Ödön, Pór Bertalan, a költő Nagy László. A képek mellett pedig, mint minden gyűjtemény mellett, egy újabb, képzeletünkben összeálló portré: magáé a gyűjtőé.

P. SZ. E.

Jung József

építész

sovább

Gen thon-Zar ariás Spest

műemlék jellegű
építmények
jegyzéke

1949

Papnövelde-u.2. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, hétablakos, sarok. Oldalhomlokzatai: Cukor-utca 7. és Veres Pálné-u.18. Épitette 1829-ben ifj. Zitterbarth Mátyás Haló Ignác számára. Egyemeletes volt.

Papnövelde-u.7. Papnövelde. Háromemeletes, átalakitott homlokzattal. Tetején holló földgömbön. Belül barok könyvtárterem, tölgyfaszekrényekkel. Részben Rutschman Antal pálos szerzetes müve 1775. Pietro Rivetti freskója. 19 ősnyomtatvány, 16 ezer könyv. 1715-ben kezdik épiteni pálos kolostornak. 1744-ben készült el. 1786-tól papnövelde. Kápolnáját épitette Lippert József 1870-83-ig, ugyanakkor átalakitották és III.-ik emeletet huztak rá. 1924-26 között renoválták. Refectorium, udvarán árkádos kerengő, modern freskókkal, 1947-ből.

Pázmány Péter-tér 3. A Tudományegyetem központi épülete, háromemeletes, árkádos, 5 nyilásos kiugró középrizalit, az I. és II. emeleten 5 nagy ablakos diszterem. 4-4 ablakos két oldalszárny. Oldalhomlokzat Szerb-u.10. 3-15 ablakkal. Épült 1888-90-ben. Eklektikus. Tervezte Knötgen. 1938-ban átalakitotta Lechner Jenő.

Petőfi Sándor-u.3. Trattner-ház, klasszicizáló, háromemeletes, középrizalittal két félpillér között, 4-5-4 ablakkal. Tojássoros főpárkány. Két udvar, klasszicizáló folyosórácsokkal, elsőben disztelen vörösmárvány kut. Hátsó homlokzat Városház-u.6, 3 emeletes, 13 ablakos, fogad főpárkány, fülkés-félpilléres kapualj. Épitette: Hild József, 1832-ben Károlyi István nyomdász számára.

Petőfi-tér. Görögkeleti görög templom. Két homlokzati toronnyal, melyeket Ybl Miklós épitett 1872-1873. (Az egyik részben elpusztult 1944-45-ben.) Oldalkijáratai balra vörösmárványból, jobbra fából, copf, érdekes kulcslyukpajzzsal az utóbbi. A hajó jobb külső oldalán vörösmárvány sirkövek befalazva. Jankovich Miklós szobrásztól, 1797-1799. Képei Anton Kuchmeister bécsi festőtől, 1801 körül. Benn ikonosztáz, szép klasszicizáló folyosóajtó. Mestere Jung József. Alapkövét 1791-ben tették le, 1794-ben állott, felszentelték 1801-ben. Belső helyreállitás 1949. Tervezők Fennesz László és Weichinger Károly.

Jung József

Held József

Hörger Antal

Sovakb Jung József

Gen Zak Bpest

38. l

Magyar-u.11. Stumm-ház, romantikus, kétemeletes, 5 ablakos. Egyemeletesre épitette Brein Ignác 1833-ban.

Magyar-u.26. Ház, jelentéktelen, a Muzeum-krt.19.sz. eklektikus ház felé a középkori városfal bevakolva. Muzeum-krt. felől diszesen, sgrafittokkal, kuttal kiképezve.

Magyar-u.28. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 1-5-1 ablakkal, udvarán klasszicizáló rács. Ebben a házban volt a Lamacs vendéglő, ahol Vörösmarty vezetésével összejött a Nemzeti Kör, amely kiadta a Petőfi "Versek" c. füzetét. Gyakran ebédelt itt Petőfi Sándor. A ház átalakitva.

Magyar-u.30. Ház, kora eklektikus.

Magyar-u.31. Ház, klasszicizáló, kétemeletes, 7 ablakos.

Magyar-u.32. Ház, kora eklektikus.

Magyar-u.34. Ház, kora eklektikus.

Magyar-u.36. Üres telek. A Muzeum-krt.27. és 29.sz. házak tüzfalában a XV. századi városfal lőrésekkel és pártázattal.

Magyar-u.42. Ház, háromemeletes, 7 ablakos. Romantikus. Udvarán klasszicizáló rácsok. Hátsó tüzfalába a középkori várfal lőréses, pártázatos része beépitve. A Muzeum-krt.33.sz. üres telekről látható.

Március 15.-e-tér. Belvárosi plébániatemplom. Barok. Homlokzata kéttornyos. A tornyok és az oldalhomlokzatok támpilléresek. Az oldalfalakon késógótikus kapuzatok töredékei. Főkapun Szentháromság-dombormü (Hörgertől ?). A déli toronyban román ivsor részlete. Támpilléres, a nyolcszög három oldalával záruló szentély, azon Hörger Antal Szt.Flórián-szobra (1723). Eredetileg háromhajós volt, a barok átépitéskor egyhajóssá alakitották. Körjáratos szentélye ma is gótikus. Orgonakarzat Hild József 1835. A főhajó és a lourdi kápolna alatt kripta. Ennek falaiban eredeti helyén halszálka-kötésü római fal és az itt állott bazilika szentélyének ives román lábazati kövei másodlagosan beépitve. A kriptában az előtérben kőmuzeum, benne a templom különböző kori épitésének kőemlékei, köztük hat reneszánsz pillértöredék.

A templom körül az Árpád-korban temető volt.

Az első oldalkápolnában balra Kulcsár István (+1828) siremléke ~~Ferenczy Istvántól~~. Déli oldalbejáratánál reneszánsz szenteltviztartó. Korai romantikus szószék Ungnad Fülöp 1808, a szentély északi falánál elől Kray Pál tábornagy (+1804) siremléke. Oldalkápolnákban két reneszánsz szentségtartó fülke, 1507, az egyiket Pest közönsége, a másikat a templom plébánosa, Nagyrévi Endre c. püspök emelte. Két mellékoltára (1736 és 1741/2) a pesti ~~Gundrich Károly Ferenctől~~.- Kehely Reichenpfalter Simon pesti mestertől, 1765. A sekrestyében 12 apostol szobra, 1725. A Kálvária oltáron szt.János szobra, 1762. A templom 1939-1943 közti renoválása alkalmával a szentély déli oldalán pálca müves ajtót találtak,a szentélyablakok alatt 19 ülőfülkét, melyek eredetileg passiójelenet-freskókkal voltak diszitve (a Kálvária megmaradt, jelenleg a Fővárosi Középkori Muzeumban. XIV.század.) A fülkesor végén jobbra török imafülke (mihráb). Főoltárát Hild József tervezte 1826-ban. Klasszicizáló (jelenleg a rákoskereszturi templomban). Az 1890-ben készült Steindl-féle Zsolnay-majolika főoltár 1944-45-ben elpusztult, uj főoltárát ~~Gerő László~~ tervezte, Molnár C.Pál képeivel és ~~Antal Károly~~ dombormüveivel.

Az eredetileg románstilü templomot a tatár 1243-ban lerombolta. A XV.század elején ujjáépült, 1541-1604 közt rommá vált, 1686-ban befedték. Homlokzatát Paur György épitőmester barok stilben ujitotta meg 1725-1739 közt. 1775-ben Nepauer Mátyás és Jung József javitotta a szen-

télyt. Toronysüvegek (az egyik elpusztult 1945-ben) ~~Hacker A.J.1795.~~ Steindl Imre 1890-ben, Lux Kálmán 1933-ban, ~~Gerő László~~ 1948-ban renoválta. Utóbbi tervezte a szentély ujrafestését, valamint a gótikus szentségtartófülke eredeti helyén való helyreállitását.Lux Kálmán rekonstrukciója.

JUNG József

1 színes (sárgában rózsaszin) helyszinrajz
„Plan des Mittermayerischen dermahlen a ber P.t. Ihre Hoch Fürstlichen Durchl. Fürst Krazalkowitzischen Mayerhofes.
sign: Pest den 2tan Mayi 1789
Joseph Jung Mauer M. mp.

MüvtörtÉrt. 1988 3·4 251.

1 lap „Grund und Facadie deren Tott-Falluer Kirchen"
ai: balra lenn, rajzolt s nem folyóírással
Joseph Jung
Igen jó, a gyengéd rózsaszín, szürke tussal lavírozott alaprajz remek építész terv
Egytornyú, falkeretes tagolás, voluta a közti torony alsó mezőben lantablak falsíkra ⌒ zárás barokk sisak, térsarkok gazdag profillal lekerekítve (ezúttal Kapossy vázlatosan lerajzolta a szentély és előtte nyíló egy boltszakaszos hajó alap rajzát)

2 lap sötét fekete tus alaprajz
„Zur Ebenen Erde in Hatvan"; „Oberer Stockh in Hatvan". Ceruza belerajzolásokkal
sign. jobb. lenn igen jó írással!
Joseph Jung mp.

1 szép lap
Kívül: Grass. sk. Delineatio Ecclesiae Sorok-sariensis aprobata Ao 1758
hosszmetszet és alaprajz egy lapon, gyengéd rózsaszín és neutrál — 3 mellékoltárfülke
Rajzból talán Jung?

253.p

254.p

JUNG József építész

 Műemlékvédelmi Szemle, 1991. 1.

D. Mezey Alice – Haris Andrea

„KASTÉLYT" ÉPÍTTETETT-E GRASSALKOVICH (I.) ANTAL HATVANBAN?

A magyarországi barokk kastélyépítészetről szóló szakirodalomban ugyan nem fő helyen, inkább felsorolásokban, de rendszeresen említik a hatvani Grassalkovich kastélyt, mint ennek a kastélytípusnak egyik jellegzetes példáját, amelyet Grassalkovich (I.) Antal a hatvani vár anyagának felhasználásával építtetett.[1] Ez a tipológia az utóbbi évek kutatási eredményei alapján erősen felülvizsgálatra szorul, de tömegformálását, architektonikus homlokzatképzését, a Mayerhoffer Andrásnak tulajdonított erkélyes kaput[2] és az oromzatot díszítő Grassalkovich címert tekintve joggal szerepel a kastélyok sorában, ám barokk kori alaprajzi elrendezését és ebből következtethető használatát tekintve azonban, a most folyó kutatás eredményei alapján újfajta megvilágításba kell helyezni.

A szárnyépületekkel bővített U alaprajzú épület egyemeletes, tér felőli homlokzatát három tengelyes álrizalit, udvari homlokzatát öttengelyes középrizalit tagolja. A hajlított ívekkel formált, timpanonnal lezárt középrizalit a főpárkány fölé magasodik, és hatalmas, pavilontetős, kupola-szerű fedés koronázza. Az 1945 után többszörösen átalakított belsőben a kutatás számára csupán, a Hatvany-Deutsch család által e század elején kialakított kapualj-lépcsőház-emeleti díszterem neobarokk stukkódíszítésű helyiségsora maradt meg érintetlenül.

Az 1956-ban elégett Héderváry család levéltárába[3] sorolt Grassalkovich levéltár néhány égett, a hatvani uradalomra vonatkozó dokumentumán kívül, az egyéb gyűjtemények szintén csak gyéren tartalmaznak az épület 18. századi építéstörténetére vonatkoztatható adatokat, így maga az épület tölti be a „levéltári forrás" szerepét is.

Az égett iratcsomó Grassalkovich 1746-os uradalomvásárlási-, és az ezt követő több évtizedes birtokper-ügyletéhez kapcsolható.[4] Azon uradalmi épületek leírását, tartalmazza, amelyeket az 1723–26-ig birtokos Stahremberg Grundacker Tamás, és az őt megelőző 1701–23 között birtokos Salm herceg használt, illetve építtetett Hatvanban. 1723-ban, amikor Salm lemondott az uradalomról, készült egy jegyzék, mely az általa építtetett uradalmi épületeket írja le.[5] Ezek közül, méreteinél fogva is, kiemelkedik egy fogadó,[6] mely kiterjedését tekintve összefüggésbe hozható a kastéllyal. A Rákóczi szabadságharc alatt megrongálódott épületek helyreállított állapotban kerültek Stahremberg birtokába. Az ő építkezéseiről nincs adatunk, de Bél Mátyás 1730–35 között írt, Heves megye ismertetése című művében az szerepel, hogy a városban egyetlen jelentős épület van, a Stahrembergek majorsága, egyébként jelentéktelen földszintes házakból áll.[7]

Jóllehet a Salm-féle fogadó és a Stahremberg-féle majorsági épület lokalizálásához nincs támpontunk, mégis az látszik valószínűnek, hogy Grassalkovich építkezéséhez elsősorban nem a hatvani vár anyagát, sokkal inkább az őt megelőző két birtokos által építtetett uradalmi épületeket használta fel. Ezek maradványai a főszárnyban és a keleti mellékszárny földszintjén kerültek elő.

Milyen volt az 1754-es Mayerhoffer Andrásnak tulajdonított kaputervvel és egy, a Károlyi grófnak írt 1757-ben kelt levéllel[8] datálható épület, amelyről a „Nagy Építtető" így fogalmaz: „...hatvani új épületemben katonákat láttam vendégül"?

A kutatás megkezdésekor szembetűnő volt a főszárnyban a pinceszint-földszint- és az emelet egymással szerkezeti összefüggést nem mutató különbözősége, hasonlóképpen a kapualj két oldalának alaprajzi eltérése. Rövid idő alatt kiderült, hogy a kastélyépítészetben olyan gyakori tengelyes szimmetria csak a homlokzatképzésben kapott szerepet, az egyes épületrészek több korszakban jelentős átépítésen estek ugyan át, de szimmetrikusak soha nem voltak.

A főszárnyban a kapualjtól nyugatra eső oldalon, a már említett korábbi épület külső határoló falainak felhasználásával négy szabadon álló kőpillérre és négy erősen behúzott falpillérre támaszkodó, hevederíves csehsüveg- és fiókos dongaboltozatokkal lefedett hatalmas teret alakítottak ki. Efölött, a földszint egyterű használatával egyidejűleg az emelet is egyterű volt. A két hosszanti külső főfalban, az ablakok közötti faltestben egy olyan tetőszerkezet nyomait tártuk fel, amelyet válaszfalak nélküli gazdasági épületek, elsősorban magtárak lefedésére használtak.[9]

A pilléres terem boltozatát hatalmas teher viselésére tették alkalmassá. A haránt-irányú hevederívekbe fagerendát, a húzóerő felvételére vastag vonóvasat építettek be.[10] A pilléreket külön alapozásra állították, nem az egyébként erre a célra alkalmas pincei középfőfalra, így csúszott el a középtengelytől a pillérsor kb. egy méterrel, és az ellenkező irányban lehetségessé vált a már említett behúzott pillérsorra támaszkodó hevederek révén, az udvari külső főfal tehermentesítése is, mely feltehetően e célra nem felelt meg. Ezt a nagy teher viselésére szánt, fokozott biztonságra törekvő megoldást magtár, vagy más súlyos terhek raktározása céljára készíthették.

A kapualj sem a pinceszinttel, sem az emeleti díszteremmel nincs szerkezeti kapcsolatban. A tőle keletre eső oldal középfőfalas, a vastag kőfalat tégla teherhárító ívek erősítik, ehhez ugyanolyan vastagságú és anyagú haránfalak csatlakoznak széles téglaátboltozású nyílásokkal. Ily módon a hosszanti főfalak mentén két egymással párhuzamos, széles, nyitott ívekkel kapcsolódó teremsor alakult ki a földszinten. Az emelet, átépítése során elbontott, a kutatáskor feltárt falai lényegében követték a földszintiek elrendezését.

A 18. század 50-es éveiben megkezdett hatvani építkezés – feltárt belső térképzése alapján – tehát egy, az uradalom gazdaságát szolgáló épületet alakított ki, melyet legalább egyszer katonai célra is felhasználtak. Ez utóbbi külön hangsúlyt kaphat, ha figyelembe vesszük az 1762-ben már biztosan működő hatvani posztógyárnak[11] a katonaság ellátásában feltételezhető szerepét. Kastélyszerű külső kiképzése a birtokos teljes jogú, főként eszmei jelenlétét volt hivatott hirdetni, tényleges jelenlétét azonban Gödöllő közelsége és az ugyancsak közeli gyöngyösi városi palotája sem tette inkokolttá.

Változott-e a helyzet 1763-ban, amikor Jung József tervei alapján a főépületet átépítették, és kiépítették a csatlakozó emeletes mellékszárnyakat?[12]

A nyugati mellékszárny, mely 1845-ig magtár volt, eredetileg is annak készült. Itt a kutatás alapján rekonstruálhatóvá vált egy háromhajós, csehsüvegboltozatos pinceszinti szerkezetre tervezett téglapilléres magtár, amelyet háromszintes faszerkezettel építettek meg. Homlokzata elrejtette a funkciót, ugyanazt a kiképzést kapta, mint a főszárny, és a lakószobákat is magábafoglaló szimmetrikus párja. A keleti mellékszárny egy korábbi, alápincézetlen, földszintes épület felhasználásával készült, mely azonosítható a

két 18. század eleji birtokos már említett építkezéseivel, az itt nagy számban előkerült BSG monogramos téglák alapján. Az emeletráépítéskor Jung megváltoztatta a földszintes épület nyílásrendszerét, az emeleten pedig boltozott oldalfolyosóról nyíló enfilád jellegű szobasort alakított ki. Az oldalfolyosó a díszterem előtti helyiségből nyílt és L alakban fordult át a keleti szárnyba. Hasonlóan boltozott, de középfolyosóra fűzött szobasorokat alakított ki a díszteremtől nyugatra eső, addig egyterű épületrészben. A középfolyosó alátámasztására a földszinti pilléres terem boltozatát hevederívekkel erősítette meg, ami a hatalmas tér folyamatos felszabdalását indította el, és a szabadonálló kőpillérek eltüntetéséhez vezetett.

Grassalkovich (I.) Antal építkezése tehát két fő periódusban folyt Hatvanban. A két fő periódus szétválasztásánál a kapualj-lépcsőház-díszterem szerepe bizonytalan, feltehetően a változó szükséglet diktálta folyamatos építkezés miatt.[13] A mai hall födéme és a manzardszint minden bizonnyal e század elején készült, és megosztja az eredetileg a díszteremmel megegyező magasságú lépcsőházi légteret. Ez koncepciójában a gödöllőihez hasonló megoldás lehetett, de feltételezhetően teljes egészében soha nem valósult meg, és reprezentatív célokat sem szolgálhatott, csupán egy ilyen jellegű kiépítés lehetőségét teremtette meg.

A Jung József tervei szerint készült átépítés és bővítés már nagyobbrészt kiiktatta az épületből a gazdasági funkciókat, aminek megvalósíthatóságát az időközben megépült nagygombosi major[14] biztosította. Úgy tűnik, mégis megtartotta az uradalom gazdasági tevékenységét irányító szerepét. Egy 1796-ból[15] és egy 1806-ból[16] származó összeírás olyan utalásokat tartalmaz, amelyekből arra lehet következtetni, hogy az uradalom tisztségviselői használták elsősorban, a tulajdonosnak csak alkalmi szálláshelyül szolgálhatott. Számukra készülhetett az a 18. század legvégére, esetleg a századfordulóra datálható későbarokk falfestés, amit a keleti mellékszárny egyik emeleti helyiségében tártunk föl.[17] Az együttes többi részén barokk kori díszítésnek még nyomát sem találtuk. Az a többrétegű, különösebb művészi értéket nem képviselő enyves díszítőfestés, amelyet az említett későbarokk falfestés fölötti rétegekben tártunk fel, a 19. század utolsó harmadára datálható. Hasonló korú és kvalitású, szintén enyves díszítőfestés került elő a főszárny egyik keleti emeleti helyiségében is.[18] Ezek a díszítőfestések csakúgy, mint a díszterem első reprezentatív kifestése az 1814–64 között birtokos Sina Simon,[19] vagy az 1867-től birtokos Hatvany-Deutsch család nevéhez fűződnek. A „zweites Rokoko" stílusában készült dísztermi mennyezetfestés négy sarkában tondókban, élénk színekkel megfestett férfibüsztök voltak, a felület többi részét festett barokkos stukkóornamentika töltötte ki.[20] Végül az 1910-es években a kastély és környezete, egy nagy neobarokk felújításon esett át, és először kapta meg reprezentatív lakókastély jellegét. Ekkor készült a kapualj-lépcsőház-emeleti hall és díszterem stukkódíszítése,[21] az enteriörök igényes berendezése[22] és a kastélykert szobrokkal, szökőkúttal történő kialakítása.

A hatvani Grassalkovich kastély tehát, a magyarországi barokk kastélyépítészetnek olyan példáját szolgáltatja, amikor a kastély építésének célja elsősorban nem az építtető személyes használata, hanem egy birtoktest működésébe vonva, külső megjelenésével a tulajdonos hatalmi jelenlétének kifejezése. A 18. századi kastélyok azon csoportjának alapos kutatása, amelynek előzményeként egyfajta váruradalmi szerepkör mutatható ki, minden bizonnyal tovább bővítheti a hatvanihoz hasonló céllal létrehozott épületek sorát. Ezek feldolgozása kapcsán szükségessé válhat a klasszikus értelemben vett, főúri reprezentációt szolgáló kastély fogalmán kívül, egy új épülettípus jellemzőinek és körének meghatározása.[23]

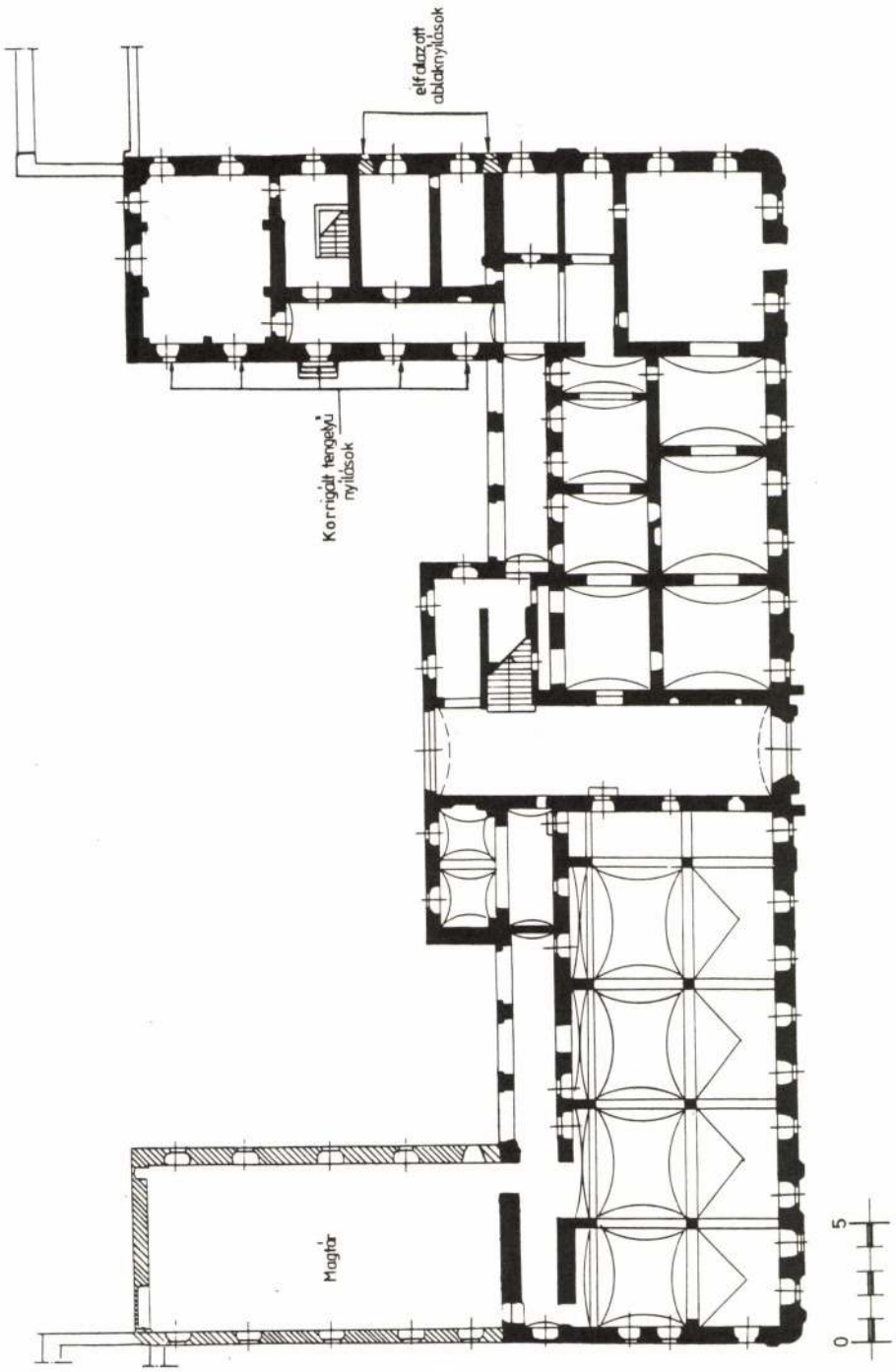

Hatvan, Grassalkovich-kastély. Földszinti alaprajz. Készítette: D. Mezey Alice

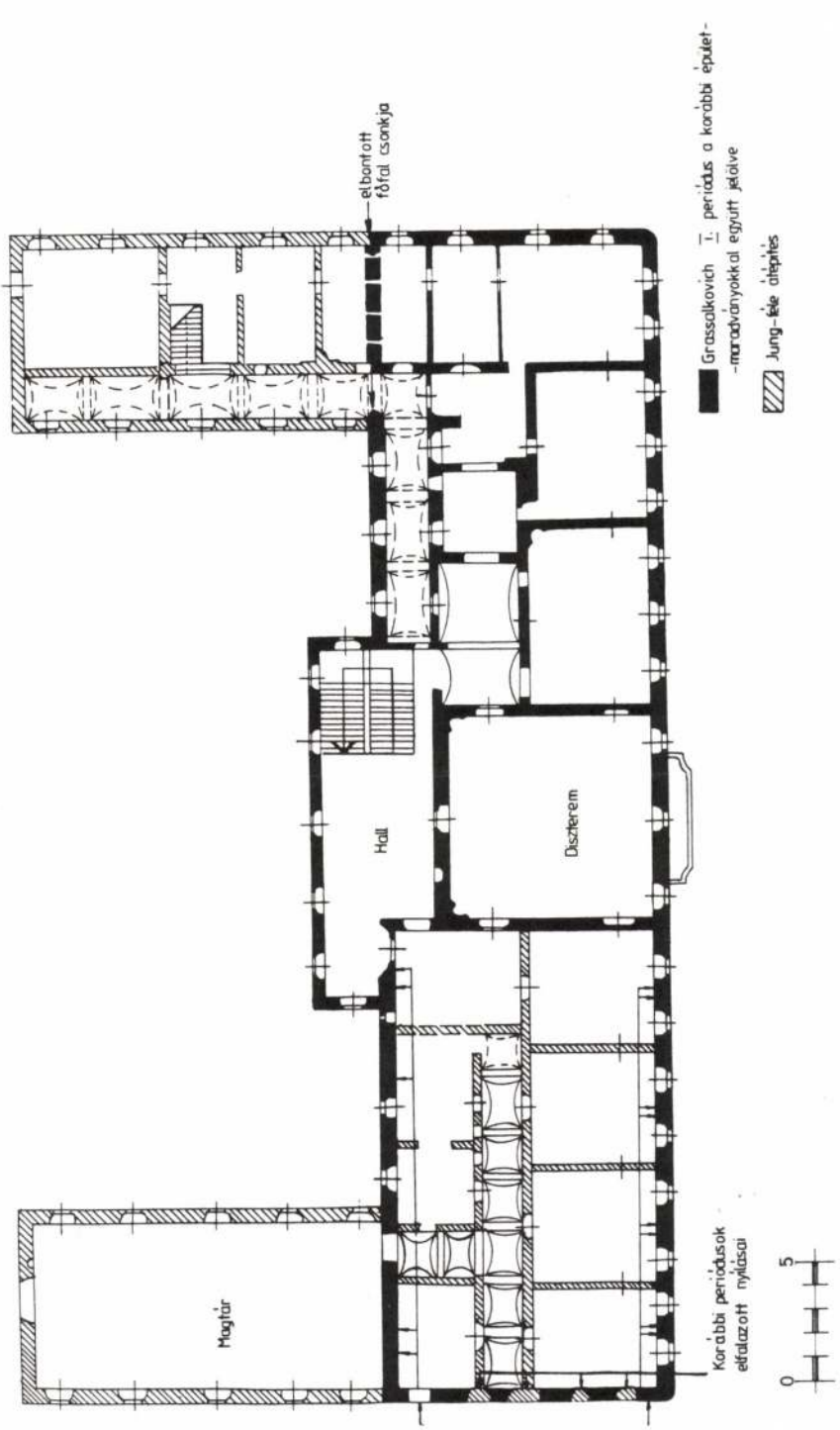

Hatvan, Grassalkovich-kastély. Emeleti alaprajz. Készítette: D. Mezey Alice

Lukács Zsuzsa — Juan Cabello — Csengel Péter

AZ ÓCSAI PREMONTREI PRÉPOSTSÁG KUTATÁSA

Régóta tartoztunk az érdeklődő és szakmai közönségnek azzal, hogy az ócsai premontrei templom évek óta tartó ásatási eredményeit röviden összefoglaljuk és közre adjuk. Középkori templomépítészetünk jelentős emléke ez, amely a premontrei rend számára épült a 13. század elején.

A rend 1234-ből fennmaradt ún. ninivei katalógusa Ócsát is említi, mint Jászó filiáját. Titulusa: Boldogságos Szűz Mária. A monostor minden okmánya elveszett, alapítóját és kegyurait nem ismerjük, de valószínűnek tarthatjuk, hogy Ócsa a királyi alapítású monostorok (Váradhegyfok, Csut, Turóc, Margitsziget) sorába tartozik. Az ócsai prépostság alapítását leginkább II. András személyéhez köthetjük. Pest megye déli területe ugyanis királyi birtok volt, amelyen királyi szolgálónépek, köztük félnomád népcsoportok is éltek. Nagybirtok a középkor folyamán nem alakult ki ezen a területen, a 13–15. században a királyi adományozások során is csak köznemesi birtokokra aprózódott szét. Forrásainkban a kolostor a 13–15. században alig szerepel, mindössze apátját és közeli birtokait (Érd) említik néhány alkalommal (1240, 1264, 1270 és 1454).

A kolostortemplom a középkorban a rend előírásainak megfelelően a plébániatemplom szerepét is betöltötte. A kolostor a 15. századra a többi premontrei prépostsághoz hasonlóan fokozatosan elnéptelenedett. 1560-ban az elhagyott és erősen pusztuló kolostortemplomot a reformátusok vették át, és használták annak épen álló, boltozott részeit. A templom fenntartására és rendbehozatalára megfelelő anyagi támogatás hiányában nem nyílt lehetőségük. 1673-ban, sőt 1737-ben is arról tudósítanak, hogy a templom még mindig fedetlen. Változás az 1770-es években történt, amikor az Ócsára betelepülő katolikusok a fedetlen hajó köveiből akarták megépíteni új templomukat. Ekkor a református egyházközség Teleki József támogatásával rendbehozatta az épületet, új fedélszéket és mennyezetet készíttetek (a középkori főpárkány lebontott darabjait ekkor helyezték el másodlagosan a templombelsőben), valamint új karzatot és szószéket is építtettek. Emellett a szentbélyboltozatok meghagyásával, de a főfalak jelentős megemelésével a keleti oldalon is átépítést végeztek. Az épületet 1777. május 4-én szentelték fel. 100 évvel később villámcsapás, 1884-ben tűzvész pusztította tetőzetét, 1890-ben pedig a tűzben károsult mennyezet szakadt le. Az ócsaiak 1879-től kezdve kérték a Műemlékek Országos Bizottságától a templom helyreállítását. A terveket Tandor Ottó készítette, a helyreállítás 1879–1900 között történt. E munka keretében került sor a mennyezet elkészítésére, az alapok megerősítésére, a szentélyek falának az eredeti főpárkány magasságáig történő visszabontására. A helyreállítás kiterjedt a szentélyboltozatok lebontására, újjáépítésére is. 1908-ban károsult az északi kapu és környezete (a fal egy része kiszakadt), ezt a MOB 1909-ben hozatta rendbe. 1922–24 között Foerk Ernő tervei alapján a nyugati tornyokat egy emelettel megemelték. Az utolsó, jelenlegi helyreállítás 1990-ben Gál Tibor tervei alapján kezdődött.

JUNG József építén

Hatvani Grassalkovich-kastély 1763-táján
bővíti két szárnnyal

Művtört.Ért. 1988 3-4 236 p.

JUNG József építőmester

JÓZSA László: A kunszentmártoni nagytemplom két évszázada. = Magyar Egyháztörténeti Vázlatok,2. 1990 (1991) 95-96.p.

1779-ben szakvéleményt ad az un. harmadik templom romló állapotáról a városi tanácsnak : szövege a fenti oldlakon.

1781-ben az ő ajánlatát fogadják el a templom megépitésére.

1784-ben felavatják.

US 15.

ágünnepünk
énetéből

tanulmányából.)

TT ÜNNEP

demokratikus független magyar köztársaság me-lyik ünnepét tekintse nemzeti ünnepnek, azaz olyan napnak, amelyet az állam hivatalosan a leg-magasabbra értékel.

A választás három időpont közül for-gott:március 15., az 1956-os forradalom kitörésé-nek napja, október 23. és az első magyar királyhoz, Szent Istvánhoz kötődő, a magyar állam alapítását, illetve létét jelképező augusztus 20. A képviselők többsége - annak ellenére, hogy a pártok nem homogén módon szavaztak - augusztus 20. mellett voksolt. Ezzel természetesen március 15-e meg-maradt az állami ünnepek sorában, csak éppen lefokozódott, hivatalosan elvesztette azt a rangját, amit a nemzeti ünnep minősítése jelent. Úgy tűnik, hogy a rendszer megváltozása után már nincs rá

JUNG József épitész

a templom tervezője 1774-1776

HORNYÁK Mária: Adalékok a martonvásári templom és kastély 18. századi történetéhez. = Müvészettörténeti Értesitő, 1990. 3-4. 198 - 203.p. ill.

azonos Kulon Tamás kőművessel, akit az 1800. évi adókönyv még említ.

KUN István lakatosmester. Edelényben a Forgách grófok számára becslési munkát végez a kastélyban 1763-ban. (OL Dessewffy cs. L. I./raticnes. Ser. II.)

KUNCHINI → CHUNCHINI gyöngyösi kőműves.

KUNZE (KONCZ) Kristóf egri ács. A püspöki rezidencia ácsmunkáját végzi 1718-ban (EÁL ÉrsGazd L szd. test.), majd folytatja ezt 1724—26 között. (EÁL ÉrsGazd L szdm.) 1713-ban már a Szt Mihály plébánia főtemplom, illetve az egri székesegyház tetőszékén dolgozik. (EÁL ÉrsGazd L archvet. 722.) Tokajból vásárolt gerendákból állítja össze a tetőzetet. (EÁL ÉrsGazd L szd. test.) 1726-ban a második torony munkáira is szerződik. → KONCZ ?

KUPCSÁNYI István kőműves. A városi adóösszeírásokban 1790—95 közötti kötetekben szerepel Egerben.

KUPFER András egri ötvös és aranyműves. Egerben írják össze 1842—47 között, amikor is a város I. negyedének 4. fertályában mint vagyontalan zsellér lakik. Viszont 1830-tól az Érsek most Marx Károly u. 3. sz. ház (hrsz. 337.) tulajdonosa 1887-ig, illetve az ez utáni időkben.

KUPFER Jakab egri könyvkötő. Egerben 1845-ben írják össze az adózó iparosok jegyzékében. Ekkor a Dobó u. 28. sz. házban (hrsz. 534) → Zelenka könyvkötőnél bérlőként lakik.

KUPFER József egri ötvös- és aranyműves. Személye feltehetően azonos Kuffer József egri ötvössel. Az adóösszeírásokban 1811—28-ig találkozunk nevével, 1832-ben már özvegye szerepel. Kupfer először a város I. negyedének 4. fertályában (Kossuth u. 24. sz. hrsz. 432., ún. Pócs-ház) mint vagyontalan zsellér lakik, majd a III. negyed 4. fertályában mint háztulajdonost írják össze. 1817-ben újraaranyozza az erki r. k. plébániatemplom rézkelyhét. Kőszeghy említi az egri cisztercitáknál levő fogadalmi tárgyát (608), egy 1817-ből való sima aranyo-

JUNG JÓZSEF, építész

A miskolci kereskedőház átalakitásakor benyújtott számlához csatolt rajz, melyet Jung készitett, elveszett Igy nem lehet megállapitani annak a helyét hogy az un. Rákóczi-ház, vagy a Rákóczi u.l.sz.ház volt-e. 77.old.

KOMÁROMY JÓZSEF: Épitkezési tervrajzok, miskolci iparosok a 18.századból 75.old

A MISKOLCI HERMAN OTTÓ MUZEUM KÖZLEMÉNYEI, 1956.jún. Miskolc

Jung József

épitőmester, 1773-ban pesti polgár, számos
művet tervezett.

Mezzo László, Mernát György, Erdei Fe-
rene stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973. 1335 l

510 l

Jung József

Tervei szerint épült 1791-94 között az V. Petőfi Sándor tér 2/b.sz. görögkeleti templom.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

3891.

Jung József

nevét és erdélyi munkásságát említi

Entz Géza recenziója B.Nagy Margit: Reneszánsz és barokk Erdélyben c.könyvéről.
Művtört.Ért.1971.3.sz.258-259.l.

Jung József

neve szerepel az 1797-ben
Pesten tevékenykedő 10 építőmester
felsorolásában

Budapest története III. Akadémiai Kiadó Bp. 1975

517. old.

Jung József

a → Talhen féle terveket módosítva
építette fel a pesti görög (macedón) és cincár
görögkeletiek Duna parti tpl.-át. Jung barokkosabb
homlokzata az igényeket jobban ki tudta elégíteni.

Budapest története III. Akadémiai Kiadó 1975 Bp.

517. old.

Jung József, építén

A legrégibb, a Gyöngytyúk, ma Gyulai Pál utcai kis parkra néző szárny építése 1781-ben kezdődött meg Jung József tervei szerint, a kápolna mellett, amelyet az 1711-es pestisjárvány után a „döghaláltól megmenekedett Pesti Polgárok" emeltek Szent Rókus és Szent Rozália tiszteletére.

Lukács Terez Szürke épület: ez a Rókus 3.

Esti Hiplap Bp. 1978 jún. 28

Jung József

Szervenesszt épült – Rókus kórház 1781-96 kö

Zolnay László: Járványok, kórházak, orovosok az újkori Pest-Budán.

4. 38-41.

Budapest, 1972. ↓ ss. ↓

Jung József

kezdte el 1781-ben a VIII. Gyalogos Pál u. 2.
sz. a. Rókus kórház építését.

Benza László, Bernolák György, Erdei
Ferenc stb.: Budapesti lexikon, Buda-
pest 1973. 133 51

1028

Jung József építész

Tervei szerint épült az Eskü téren állómai nevén Március 15. tér – görögkeleti templom 1791–1801 között. Az egykori empirestílusú templom azóta megváltozott, Ybl Miklós is átépítette. (említve)

Sziklai Julia: Híres-neves épületek.

Esti Hírlap, 1975. jún. 25.

Jung József

Jászberény főtemplomát 1761-ben Mayerhoffer János tervei szerint építették, de 12 év múlva egy földrengés során megrongálódott. 1782-ben Jung József tervei szerint épült ujjá. | említve | és (részlet repr)

Haris László: Jászság
Nagyító, 1975. 3. 17. old.

Jung József

1763-ban megbízták a hatvani Grassalkovich kastély építkezésével kapcsolatban

Kelényi György: Kastélyok, kúriák, villák
Bp. 1974 Corvina 112. old.

Jung József

pesti épitőmester/Gerőné Kramer M.Magyar

Müemlékvédelem 1967-1968.Bp.1971.p.195-202/

Művész et és felvilágosodás Akadémia Kiadó 1978

Zádor Anna:A felvilágosodáskori művészet kuta tásának kérdése 11.oldal.

JUNG JÓZSEF

az épület statikai
vizsgálatával és szakvélemény
készítésével bízták meg

Borsos László: Adalékok a Pest megyei tanács
székházának építéstörténetéhez

Müemlékvédelem, 1975. 3. sz. 153-156. l.

JUNGFER GYULA

mint a XIX. s. végének
legkiemelkedőbb kovácsmű-
vészét említi

Perházy Károly: A vas művésze / 100 éve
született Tiringer Ferenc/

Müemlékvédelem, 1975. 4. sz. 220-225. l.

Sung József

az arzódi Podmaniczky Kastély

1767-es bővítésében vesz részt.

Kelényi György: Kastélyok, Zsúrák, villák

1974 Corvina Bp.

Jung József építőmester

Az 1954-ben alapított Petőfi Irodalmi Múzeum épülete 1769. jan. 19.-én került a Károlyi család birtokába és volt 160 éven át tulajdonuk. Az épületen lényeges változást először 1779-80-ban Jung József hajtott végre, kialakította többek között a lépcsőcsarnokat. (említve)

Purnoczki Béla: A Petőfi Irodalmi Múzeum épülete

Magyar Nemzet, 1974. szept. 18.

Jung József, [építész]

L: Ybl Miklós.

Siklai Julia: Váci utcán ... 3.

EST I HIRLAP, Bp. 1975. jún. 25

Jung József, építész

A szekszárdi megyeház egyik tervezője.

Vámbéri Gusztáv: A vármegye háza

1923-1928

Élet és Tudomány, bp. 1973. okt. 12.

XXVIII

41:

Jung József

1775 - 1781 között épített
egyetlen ismert pesti lakóháza az V.
Vörös Rákos u. 24. alatt, melyre
1870-ben emeletet építettek, majd
1895-ben átalakítottak

Műemlékvédelem
75. old. 1973/2

Jung József.

1775-1781 között építtette az V. Vörös Pálné u. 24. sz. alatt helyen lévő barokk egyemeletes házat.

Bibó István: Budapest.

Műemlékvédelem, Bpest, 1940. k. 252-253 old.

Jung József

épitette a hatvani Grassalkovich kastély udvari kórmyait. 23. p. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

961

Jung József

1760 után Grassalkovich Antal
udvarházi építése.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,
Budapest, 1970.

654

Jung József

Pesten és Taksonyban a Tallherr József-féle terveh kivitelezője.

Voit Pál: A borokk Magyarországon, Budapest, 1970.

631

Jung József

a hatvani Grassalkovich uradalmi épi-
lék a kastély középrészét és a zárnya-
kat épitette át Hatvanban.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Bu-
dapest, 1970.

50 P

Jung József

Rákóczi út 31-33-35. Rókus-Semmelweis megjei-
kórház és Rókus kápolna: Valaha Pest vávos egyik
majorsága terült el a körmjéken. A kápolnát az
1711. évi pestisjárvány befejeztével hálaadásból kez-
dik építeni. A kápolnát sokszor átépítették, felújí-
tották. Belül látható Warschag Jakab szentháromsá-
ág képe, a háttérben az 1838 évi nagy árvizet jelenítette
meg. (emlétve) - A kórház Ilyulai Pál utcai része
copf stílusú Jung József után Kardetter Tamás 1798-ban fejezte
be.

Barkóczi Péter: Séta a Rákóczi út páratlan
oldalán.

Budapest, 1975. 7. 37. old.

Jung József
építés

irád

Gárdonyi Albert dr.:

A Rókus-kórház s a
régi pesti kórházak -
Városi Hemle 1929
980-1005. l.

Tandor Ur jelenti továbbá hogy az ésaki absidiolon
Marchenke nobrásznál rendelt két kapitált, hogy a
munka elkészült e nem tudja. Ha a számla erről
beérkezik, a ~~kétház~~ elkészítés díja ötvenöt (255) koronányi
maradvány ból lesz federendő. –

Szekely

Ujpest 1904 Febr. 1-én

Jung József

A mai Rókus-kórház alapjait 1781-ben vakták le. Az első tervek szerint nem kórháznak, hanem szegényháznak készült. Az épületet fenti tervei szerint kezdték el építeni. Stipsics Ferdinand közbelépésére azonban megváltoztattak ezeket a terveket és kórházat akartak helyette építeni. Az épitkezés azonban megakadt. 1796-tehettek csak le az uj kórház alapkövet.

Az 1781-iki épület volt az mai alapja a Rókus kórháznak. Az épület nyugott többi része hosszúkás kőzőtt épült.

Engländerné Orvosok

99–100. l.

bizottság!

ttságnak, hogy az elkészülöben levő
ál, az elöirányzott pénzösszegek, nem
tatkozott kiadásokat.
löbblet pontosan csak a felülvizsgálat
ható, illetve az elszámolás befejeztével. –
hogy a templom régi zsindely fedése oly
tolni kellett. – minthogy pedig a zsindely
s igen jelentéktelen, tekintettel a cserép
int az egy házközség közohajának megfelelve
. Ugyanez okoknál fogva a nem nagy
ganyzott bádog fedést rendeltem készittetni.
ánságára a toronyra villámházitót is

Jung József

építőmester

1789-ben (ház) telket vásárolt a Fő (utóbb Deák Ferenc) utcában

Pásztor Mihály

A nárótven éves Lipótváros.

Bp. 1940. 40. l

múzeumot. A Műgyüjtő, II., 1928., 287. l. — Gerevich PA, 181—186. l. (Képe 181. l.) Décsei: Könyvismertetés. MM, V., 1929., 172. l. — Divald: A magyar iparművészet története. Bp. 1929., 84—86. és 106. l. — Gerevich: L'arte antica Ungherese. Roma, 1929., 16. l. (Képe XVII. tábla.) — Mihalik Sándor: A régi magyar egyházi ötvösség. A Műgyüjtő, IV., 1930., 170. l. — Gr. Berényi János: Az ötvösség története Magyarországon Bp. 1930., 42—43. l. — W. R.: Könyvismertetés. MM, VI., 1930., 239—240. l. — Rózsaffy Dezső: Könyvismertetés. MM, VI., 1930., 298. l. — Falke, Otto von: Gotisch oder Fatimidisch? Pantheon, V. kötet. München, 1930., 126. l. — Végh Gyula: Erdély régi művészeti emlékei. MM, VII., 1931., 334. l. — Genthon: Budapest multja és művészete. Bp. 1932., 26. és 35. l. — Berti—Toesca: 939—942. l. (Képek 938—939. l.) — Bossert: Geschichte des Kunstgewerbes. V. kötet. Berlin, 1932., 387—388. l. (Képe 389. l.) — Esztergom. MM, IX., 1933., 61. l. — Schaffran, E.: König Mathias Corvinus und die italienische Renaissance. Pantheon, XII., 1933., 253. l. — Hekler: A magyar művészet története. Bp. 1934., 115. l. — Genthon: Egy budai humanista aranycsészéje. Tanulmányok Budapest multjából. III., 1934., 143. l. — Delogu 184. l. (Képe 175. l.) — Budinis: Gli artisti italiani in Ungheria. Roma, 1936., 60—61. l. (Képei LXXII—LXXIII. táblán.) — Genthon: Le calvaire d'Esztergom. Nouvelle Revue de Hongrie LIV. kötet. Bp.

Jung József

pesti építőmester
drága telkei voltak
a Lipótvárosban a
XVIII. sz. végen

Pásztor Mihály

A százötven éves
Lipótváros
Bp. 1940. 69. l.

nk elbeszélő hajlása.
fogással van megmintázva alamizsnás
. A kassai realizmusnak a magyar szem-
ező megnyilatkozásai gondosan ki van-
va. A szájnak a tartása, a tekintet,
nső életet, nyugodt, kiegyensulyozott
nteti fel. A legnagyobb tudományos
a a kassai müvészetet szónélkül beke-
aji müvészetbe.
ellemben született müvészileg, szob-
s della Skala, Kassai Jakabnak ez a
a nyugodt, kiegyensulyozott belső

észben az alamizsnás szent János,

Jung J.

építette a kp-i Petőfi-téri görögkeleti
görög templomot (1791-94).

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970. 463.

261.

Pulszky—Radisich: Az otvosseg remekei. II. kötet. Bp. 1885., 129—130. l. (Képe táblán.) — Körösy László: Esztergom. Esztergom 1887., 184. l. — Tört. Főcsoport 1467. szám. — Czobor—Szalay II. kötet. 244. l. (Képe 244. l.) — Czobor: Egyházi Emlékek a történeti kiállításon. Bp. 1898., 64—68. l. — Forster: Magyarország műemlékei. II. kötet. Bp. 1906., 286. és 288. l. — Gerevich PA, 196—198. l. — Lepold: Adatok 27—28. l. — Divald: A magyar iparművészet története. Bp. 1929., 113. l. — Kohlhausen, Heinrich: Niederländisch Schmelzwerk. Jahrbuch der preuss. Kunstsammlungen, LII., 1931., 165. l. (Képe 163. l.) — Koch Sándor: A hegyi kristály. Búvár, IV., 1938., 30. l. — Genthon: AZEFK, 10—11. l. (9. kép.) — Lepold—Lippay 39—40. l. — Braun, Joseph: Die Reliquiare des christlichen Kultes und ihre EntVicklung. Freiburg, 1940., 108., 255., 256. l. (14. kép.) — Lepold Katalógus 39. sz.

KEHELY,
aranyozott réz, talpa hatkarélyos, egyik karélyon IHS gót minuszkulákkal. Nodusán három fialé (három elveszett), kosarán liliomos párta.
Mag. 21 cm.
Magyar munka 1480 körül.

FILIGRÁNOS KEHELY,
aranyozott ezüst, újabb harangalakú csészével. Gótstílű.

30

M.D.K.

Jung József, építész

épitette 1791-1794 körött a pesti Dunasoron éllő Görög („Makedon-oláh") templomot.

Dr. Seenger Ervin: Jozef Sandmann

BUDAPEST, Bp. 1967. V. évf. sz. old.

M.D.K.

Jung József, építőmester

Thallher munkatársa tervei szerint épült fel a pesti Róhus-kórház az 1780-as évek körepén, melyszer. - valamint a budai Erzsébet apácák kórházának - tanulmányozására Vedres Istvánt 1800-ban Szegedről felküldték.

Nagy Zoltán: Vedres István művészi munkássága /1765-1830/

Bp./1956./ Tankönyv-kiad.Műsz.tud.történeti Könyvt.6.sz.
(950. + XXIV l.) 74.old.

JUNG József (1734-1808)

a hatvani és aszódi kastély, a hunszentmártoni templom alkotója, saját egyhori Kálvin-téri házának építője, a Rókus kórház egyik tervének készítője.

Aggházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Budapest 1960, TIT József A. szabadegyetemének előadásai 42.

M. B. K.

Josephus Jung, magister murariorum
(miskolci ėpitimester)

1763-68 között Rósa György miskolci görög kereskedő hárának átalakítását tervezte 76 old.

Kumánovny József: Épitkezési terwrajzok, miskolci iparosok a 18. század lól. 75. old.

A Miskolci Herman Otto Múz. Közleményei. Borsod megyei Nyomdaipari Vall. Miskolc. 1950. jún.

Jung József

épitőmester

1785-ben a vásartartás elrendezésével egyidejüleg fenti elkészítette a pesti Váci-kapu előtti terület háztelkekké való felosztásának tervét. Ezt a tervet a Helytartó tanács nem fogadta el, s utasította a városi tanácsot, hogy a vásárteret a várfalakon kívül helyezze el. 1787-ban a tanács megbízásából a Váci-kapu előtt létesítendő vásártér környékének beépítési tervét szintén Jung készítette el. De ez a terv is megbukott.

Pásztor Mihály: A Nagytemplom évk. Lipotváros, Bp. 1940. 31. l. 32. l.

MM, VI., 1930., 308. l. — Mihalik Sándor: A régi magyar egyházi ötvösség. A Műgyüjtő, IV., 1930., 170. l. (Képe 172. l.) — Mihalik Sándor: Csonka-Magyarország egyházi műkincsei. MIP, XXXIII., 1930., 110—111. l. — Gr. Berényi János: Az ötvösség története Magyarországon. Bp. 1930., 36. l. — Erdélyi kiállítás, 1931., 18. szám. (Képe IV. táblán.) — Braun, Joseph: Das christliche Altargerät. München, 1932., 100., 121., 123. és 153. l. (Képe 27. táblán.) — Mihalik, Alessandro: L'origine dello smalto filogranato. Roma, 1933., 19—20. l. (Képe 34—35. táblán.) — Roth: Die deutsche Kunst in Siebenbürgen. Berlin, 1934., 45., 153—154. l. (Képe 202. kép.) — Kampis Antal: Erdély iparművészetéről. (Kny. A történeti Erdély.) 1936., 11—12. l. (Képe 11. táblán.) — Kampis: Könyvismertetés. Századok, LXX., 1936., 207. l. — Báró Petrisevich Horváth Emil: A Suky-család címeres levelei. Turul, L., 1936., 71., 72. és 77. l. (Képe 70. l.) — Lepold Katalógus 22. sz. — Horváth Henrik: .Zsigmond király és kora. Bp. 1937., 185. l. — Genthon: AZEFK, 10. l. (7. kép.) — Lepold—Lippay 37. l. (Képe VII. táblán.) — Horváth Enrico: Il renascimento in Ungheria. Roma, 1939., 121. l. (Képe 73. kép.)

FÜGGŐ EREKLYETARTÓ,

aranyozott ezüst, drágakövekkel és gyöngyökkel. Kerek szelence. Előlapján az Angyali üdvözlet zománcos hátterű jelenete, hátlapján gyöngyházdombormű: a feltámadt Krisztus, két angyal közt. Átm. 8 cm.

22

Jung József

pesti építőmester ter-
verte és építette a pesti
görög templomot az 1790-es
években.

Pásztor Mihály

A nárótven éves
Lipótváros

Bp. 1940. 62. l.

.zonyos müvészi elrendezés van benne.
:hneider megtöri, nem türi a nyugodt
:, mint ahogy a lélek is megszakad,
ıgyanugy a külsőségekben is megnyil-

eider Szent Erzsébete. Megszakitja
okkal a kendőt, ellentétben a kassai
tjével, ahol egy széles lendülettel
et. A festészetben ugyanaz a játék
aló, A. Szent Katalin egészen más ma-
int a német Konrád Witz alkotása.
ett redők halmozása, ha azt a báti
lin alakjának tiszta redőformáival
Hasonló csillagboltozata van a
iósgyőri várrom kápolnájával, éppen
hogy az is Kassai István müve.

Jung József
építőm és

cód Nepauer Mátyás
1775-ben a szentélyt
javitják

Pálinkásbelvtempl.
404. l.

K.

Jung József, szerkés
(jánbezényi k. tep.)

Vayer L. Komáromy J.: A datok Jánbezény
multjából. Könyvism.
Kaszadok, 1941.
328. l.

Jung József építőmester, 1764, Pesten
† 82. 1734.

Archaeologiai Értesítő
XLV., 1931., 174–186.
Roh Elemér: Adatok a 18. századi
építőmesterek működéséhez.

M. D k.

JUNG József építész

Aszód kastély 1762-74

Garas XVIII. N. 50.

Jung József

Krámer Mórta cikkét Jung József munkasságáról
~~cikkét~~

/megjelent a Magyar Müemlékvédelem 1967-1968. e. kötetben/ recenzeálja Komárik Dénes

Müemlékvédelem, 1970.4.sz. 254-255.l.

Jung József

tervezte és építette a Bp. V. Veres Pálné u. 24. sz. ház utcai és egyik udvari szárnyát eredetileg, 1775-1781 között.

Bibó István: Rövid hírek budapesti műemlék-házakról. Műemlékvédelem, 1970.4.sz.252-253. l.

Jung József

tervei alapján épült fel 1791-1801 között
a Duna parti, Petőfi téri görögkeleti görög
templom.

Tóth Ernőné: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970. 463 l

901

Jung József
építén

/1734-1808/ a hatvani és az aszódi kastély építője.

A magyarországi műv. tört. I. 293.
Corvina 1970.

Jung József

tervei alapján épült fel a Rókus kór-
ház.

Tóth Erzsébet: Budapest Enciklopédia,
Budapest, 1970.

1321

Jung József

több alkalommal vett részt különféle
uj iskolák építésére kiirt pályázatokon.
Egyik jelentős terve 1784-ből a pesti e-
lemi iskola építésére benyujtott rajza.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál,
Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem,
V (1967-68) Bp. 1970.

2041.

Jung József

A felépült és ma is álló templom eltér az 1799-es Jung féle tervtől, mert az még a Talherr-egytornyos templomnak lehetett egy változata.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mérényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Bp. 1970. 204 l.

Jung József

A változat többszörös tervmódosítás során végül is két tornyot kapott. A mester tervét a régi metszeteken ábrázolt templommal hasonlíthatjuk össze.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Bp. 1970.

2041.

Jung József

Gr. Károlyi 1778-ban bízza meg a Károlyi palota felmérési rajzainak felmérésével. 1781-ben felépített Terézvárosi fatemplomot kétszer is javította.

Dercsényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Mérényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem, V. (1967-68) Budapest, 1970. 202 l.

Jung József

1786-ban a pesti pálos templom és kolostor javítási munkáit végzi. 1780-1781 ban a pestvárosi sörház javítását hajtja végre.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Slavassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem I. (1967-68) Bp. 1970.

2021.

Jung József

1799-ből kármozik a pesti görögkeleti templom felépítésére vonatkozó terve. Talherr József kamarai építész ötemliti tervezőként.

Deresényi Dezső, Entz Géza, Havassy Pál, Merényi Ferenc: Magyar műemlékvédelem V. (1967-68) Bp. 1970.

203 l.

Jung József
épitesz

Gentmüeml
53, 57, 286, 332,
418. l.

g mein csatolom, de a nagy-
ágos Bizottság kinánatára
ére azokat azonnal fel
. —

isztelettel kerem, hogy néhai-
ámnak minden vagyon hát
nélkül történt elhunytát
anyagi helyzetem et tekintet
elen tisztelettel jes kérésemet
s elintézésben részesiteni
költségek fedeztetésében se-
éltartassék. —
ettel jes kérésemet megujit
tisztelettel maradtam a
Országos Bizottságnak
1904 November 28
alázatos szolgája
Bölcskény Boldizsár
k. adóbárnak. —

Jung József

vesti építőmesternek
hires szépségű leányát
Annát, a diósgardag
Feszl György János ács-
mester fia, Mihály vezető
feleségül.

Pásztor M.

A szárötvén évés
Lipokrázos

70 l.

Istvánnak. A magy
mutattam be, aki
alakja volt a XV,

Jung József
építőmester

l.

Schoen Károly-tér.

24.-l.

2008. Bosznay István:

Téli napsugár.

A sik vidék előterében egy c
zéptért, a hol házak is vannak, a n
A háttérben pedig kopasz fák tömege
nay 901.

hóval borított

Of, vászonra, mér. ~~73.5~~ 75.5 : 8

Vétetett az 1901: V. 15-én
ronán. (247/901.) Elszámoltatott 19

Az elszámolást elfogadta a
(554/901.)

Az 1902: IX. 27-iki 59519 s
erdélyi országos muzeumnak (698/90

Jung József

pesti építőmester

l.

Schoenbelvárosi

8-l.

T.6241.

ıak eröddel, az előtérből pedig
ujához balról hajóhid vezet.

.

4 cm.
igreich Ungarn, Frankfurt 1688.

0-95

Jung József

pesti építész

l.

Jaszbunyárok

1938–43.

177. l – 178 l.

Jung József

wód

Hekler Budapest

71. l.

Jung József

Magyar Művészet

1934. 373. l.

(61)

Jung Tórolf

pesti épitész

lásd okv.

Schoen:

MAGYAR MUVESZET

1936. 329. l.

és Kv. ll

Jung József

építőmester XVIII. sz

Pest

ivód

Kapu 11. l. 12. l.

Jung József

épitész

XVIII. sz. Pest

Irod

Magyar Művészet

1932. 324. l. (Gombosi György: Arch. Ert. XLV. kötetének ism.)

hogy kulturális és a magyar névnek
tivánó ezen lépésünket egy mappa meg-
méltóztassék annál is inkább, mivel
t forgalmi értéke többszörösen túl-
lunk kért árat.

Nagyrabecsült párfogását előre is
megköszönve, a résztvevő művészek
nevében vagyok kiváló tisztelettel

festőművész.

Jung Józef

épitéz

XVIII. Narad

Casd

Szongott 1901. II. 24. l.

Jung József

pesti kőnüves

l

FEe 49

50

51. l

52. l

Germania III. 89

1903 IV - 5.

~~Budapest~~

Az Athenaeum igazgatóságának: ~~Atirat~~ Felnőlyen a Magyar

Minerva III. évfolyama ~~ügyében~~ mindenes (478/903)

Jung József

ajitóm.
1803. Pest
Adr. 1803. 168. l.

~~Bronzlábperecz VII. 195.~~

Jung József

A pesti kőművesek 1773 ban folyamodtak a Helytartótanácshoz, hogy Jung József hatvani kőműves mestert, kit Grassalkovich gróf ajánlatára kebelezték be céhükbe, utasítsa vissza kérelmével, hogy Pesten lehessen mester, mivel ok öten vannak és nehéz megélnik.

Duray 133. l.

Erdélyi Múzeum (folyóirat)

V. 259

Jung József

Egy lövöldeépület a mai Királyi Pál u (volt Lovész) utca tájékán a várisfal tövében állott, az alsó Dunarondella közelében. Terveit Jung kesz. sete volt. Ezt a Hild-féle várostervezés utjából elbontottak.

Lbp. 192.1

XVIII. sz végén

XIX elgén

EMKE

népkönyvtári akciója

V.66, 67.

Jung József,

kőműves mester

Brünnből származik.

1764-ben Grassalkovich

gróf ajándékából vette

fel vidéki mesterül

a pesti kőműves

czéhbe.

Pkc. 212. 1.

Reiray báró - család VI. 13.

Jung József

~~zi~~ szitömester

l. Spb 99. l.

Jung József

kőműves

1777-től választott

polgár Pesten.

Schmall L., Adatok

Bp. 1899. 149. l.

Vagris a városi

Képviselőtestület

tagja

Rigács h. n. VI. 148

Jung József

lásd

Réh 11, 56-58

62, 82, 85, 89

Jung József (1734.–1808)
pesti építőmester építette
vagy alakította át 1763 körül
a hatvani Grassalkovich-
kastélyt.

Réh 56. l.

Építette át Barkóczy Ferenc
gróf egri érsek pesti palotáját
a XVIII. sz.-ban, mely a mai Egye-
tem utcában a Károlyi-Pala-
ta helyén állott.

Réh. 57. l

Jung József

kőfaragó kőművesmester-
nek, akit gróf Grassal-
kovich Antal pártfogolt,
sikerült a posti főcsőbe
bejutni.

Arch. Ert. 1931. 168.o.

Réh 11.l.

Nerda

Lehetnem 1/2

~~Kedden~~ ~~[illegible]~~ ~~4-ne~~ az egyházkörsége telefonon felhívni mindenkit. nyilatkozatot is kérni jöne.

Bizonyra veszem, hogy maga a külön vélemény adó bizottsági tag is a tervek ismerete elhagyja vmiravonná különvéleményét.

Jung József

MAGYAR MUVESZET
1932. 324

Királyi-Pál u. sa

PEST

Jung József

Hatvanból származott Pestre. Itt, mint 1773 sta. A Rákus-korházat épitette, 1805 tájan még élt Pesten, de már nem dolgozott.

Historia 1928/38. l. 1. szám

(Az épitőművészet kezdetei Pesten.)

Jung József *

építőmester.

1786-ban a pesti városi tanács megbízásából a lipótvárosi városi telkekről telekfelosztási tervezetet készített.

Gárdonyi Albert: Az Erzsébet-tér keletkezése. Historia 1929. 129. l. - 130. l.

* Fortifications- und Baumeister

Jung József

pesti építőmester 1794-
ben vállalkozott a pesti
Kecskeméti-Kapu lebon-
tására, de jogosítványát
Gartner Mihály mérá-
ros vette át.

Gárdonyi Albert dr.

A pesti városfal.
Historia. 1929. 4-5. sz.
G. L.

Több száz vigaszdíj

10 nagyértékű főnyeremény

játek a Nemzetközi Vásáron

Keresse meg a vásár különböző pontjain felállított betüinket, amelyek együtt ma

a haza bölcse nevét adják.

Megfejtés : .....

Megfejtő neve és lakása : .....

Szelvényét dobja a vásár területén lévő Esti Kurir urnákba

A nyertesek listáját mindennap közli az Esti Kurir.

Knopp Imre (Emerich), szül. (geb.) 1867.

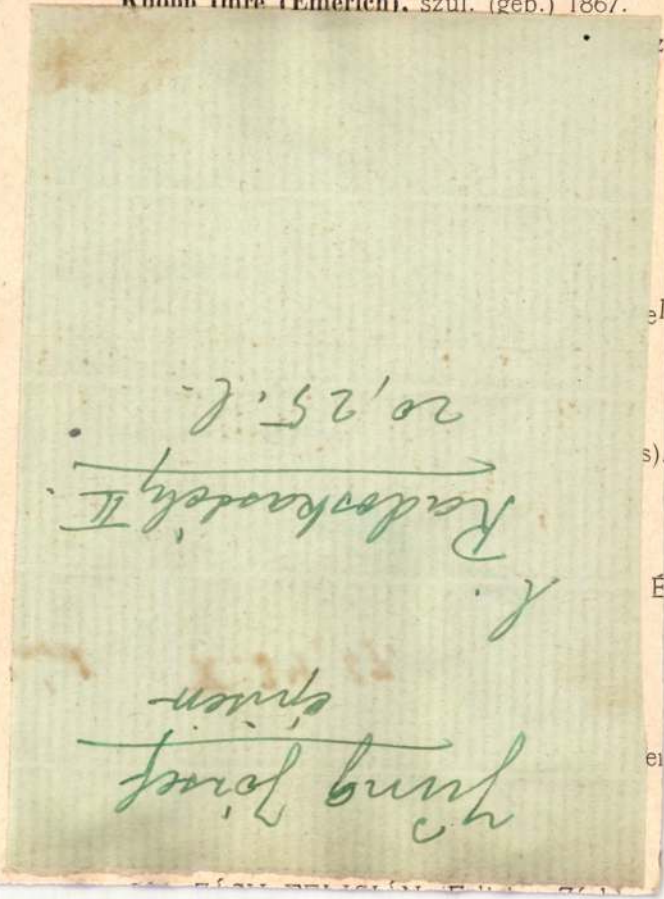

iner jungen Dame).

schaft im Freien). Jelezve (Bezeichnet): Grünwald Béla

:ve (Bezeichnet): Karlovszky Bertalan.

64.
ezve (Bezeichnet): Katona Nándor.

ngen Mannes). Jelczve (Bezeichnet): Isidor Kaufmann.

ják az öblös kupákat. Egyikük talpán mesterjegy is — korona, alatta A és O (?) betűk — látható, azonban megfejtése ezidőszerint még nem volt lehetséges.

6. ábra. A császári zománcdíszű kehely próbabélyege és mesterjegye (kb. háromszoros nagyítás)

A kehely talpán a bécsi céh próbabélyege, 1722-es évszámmal, és IAS betűket tartalmazó mesterjegy található (6. ábra). Kelyhünket minden bizonnyal idős mester készítette, aki fiatalabb éveinek formakincsét használta fel művének díszítésére.

Már előzőleg megemlékeztünk arról, is, hogy Gergeli Imre öt aranyozott ereklyetartót ajándékozott templomának. Az ereklyetartók a mai napig fennmaradtak s közülük kettő még egészen rokokó-stílusú. Hatkarélyos, öblös talpon vázaalakú gomb közbeiktatásával áll a dicsfénytől övezett és kereszttel koronázott ereklyetartó szekrényke, melyet tarélydíszes keret foglal körül. A Szent Kereszt ereklyetartójának

Jung József

épitett

az aszódi Podmaniczky-

kastély épitésze.

lásd. okv.

Arch. Ert. 1931. 171. l.

172, 173, 174, 176, 178,

182 — 186. l.

Halálat előtt ne-

mességet kapott Jungen-

fels előnévvel.

+ 1808 aug. 22. 74 éves

korában.

Magyar pénzgyűjtemény a sümegi

múzeumban VI. 139

Jung József

építész

az aszódi Podmaniczky

kastély építője

l.

Nagy Iván: Magyar-

ország családai.

1859. X. k.

l. Wurzbach: Biogr.

Lex. 1863. X. k.

Bethlen-utcza Debreczenben V. 221

Jung József ifj

épitéz

l.

Arch. Ért. 1931.

186. l.

Briennerstrasse München IV. 45.

Jung József

épitőmester

1781.

l.

Tanulmányok Bp.

multjából VII

14. l. 15. l.

(. többször is)

Jung József

építész

Irod

Építő Ipar – Építő Művészet · 1929. 123. l.

(P.: A régi Pest építő-művészetének úttörői.)

egészen a kéz fejéig fokozatos
alsókar és a csukló nem teljes
gesen feküdt, ekkor mutatja ug
szokatlan fekvésnek csak az le
valamit, mégpedig a törésvon
tárgyat, valószínűleg országalm
éppen az országalma Anjou-k
adatok egyhangúan az Anjou

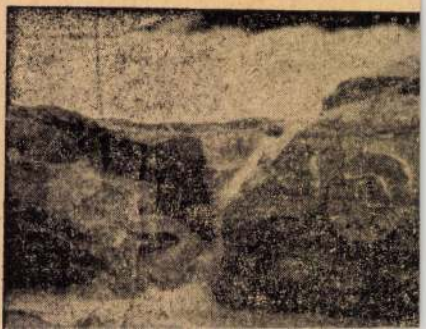

Jung József
épitész

l.

Tanulmányok Bpest II.

89. l. 91. l. 93. l. 94. l.
95. l.

Jung József

építész

1-

Tanulmányok Budapest I.

81. 1.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

MÁRCIUS

31 nap — 10. hét

1 asárnap	
2 Hétfő	
3 Kedd	
4 Szerda	
5 sütörtök	
6 Péntek	
7 Szombat	

Jung József
épitér

lásd okr

Gerevich Emlékkönyv

180. l.

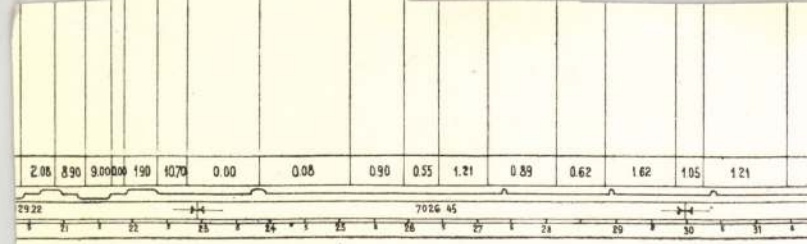

NNA

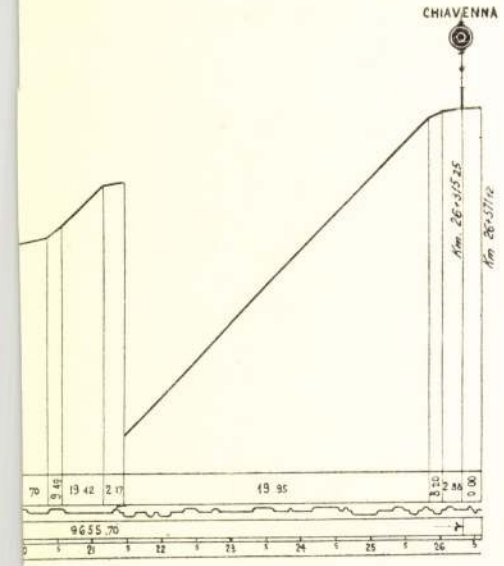

A Valtellína-vasú

J u n g J ó z s e f
építész

Épitő Ipar-Épitő Müvészet.1929. aug.15. (P.: A régi Pest épitőművészetének uttörői.)

J u n g J ó z s e f
épitész

Lechner Jenő dr.:Amig Pest-Budából Budapest lett. Az Ujság.1925. febr.15.

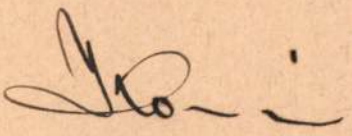

Jung József

építész

l.

Zádor – Rados

57, 77, 124, 209, 239,
281, 353. l.

Első emeleti fogadó

Jung József

pesti utóbb jászberényi
építőmester, 1774-ben 2
tervvel pályázott a jászbe-
rényi főtemplom hajójának
építésére. Az 1772-es fölelrengésben
elpusztult tampillares régi templomot
1774–1782-ben fenti építette ugyanott.
A hatvani Grassalkovich-palo-
tát is fenti építette át. 1814 szept. 17-én
jászberény tanácsa fentinek
letelepedési engedélyt adott.

Kornáromy József: A jász-
berényi Nagyboldogasszony-fő-
templom építéstörténete 1805-ig.
A Jászberényi Jászmúzeum
Évkönyve. 1937. 71. l.

az ásatások és az oklevél-kutatások folytán egyre dúsabb anyaggal bővülő ismereteit gazdagabb rétegűvé s nyilvánossá tegyük és ezzel párhuzamosan megvizsgáljuk azt a régi anyagot, melyet az eddigi emberöltők összehordtak. Új anyag gyűjtése és a régiek szelektálása egyformán gondunk és az a törekvésünk, hogy Jászberény és a Jászság eddigi történelmi anyagának ismeretében, a felbukkanó anyag megvizsgálásával, az analógiák és következtetések figyelmes mérlegelésével a megujhodott történelemtudománynak csak egy parányit is szolgáljunk, Jászberényben — e kötet önzetlen munkatársai között — megértésre talált. Vannak, akik a multba szeretettel, gonddal és a magyar lélek önfeláldozásával fordulnak, de egyre többen lesznek, kik méltányolni tudják azt a munkát, amit itt a kutatók lelkes csapata e részletfejlődési folyamatok feljegyzésével végez. Azt hiszem, hogy a Jászsági Könyvtár meginduló sorozatának — költséges és nyomasztó egyéni terhekkel járó kiadványainak — ez az első kötete a tanulság arra, hogy a végzett munka megértést s a megértés a további kutatómunka ösztönzését segíti elő.

KOMÁROMY JÓZSEF

Jung József
épitéz

l.

Garas Kracker
46. l.

Jung József

mészmüves

1777-től választott polgár

Pesten

Schmall

I. 149. f

855. KIS DÍSZVÁZA, amphora-alak
M. 12 cm.

856. FESTETZOMÁNC-KÉP, ovális

), ékkövekkel. XIX. sz. e. f.

vésett diszitéssel, peremén apró gyöngysor. Jelezve J.

/ A . PARIS. Francia, XVIII. sz. m. f.

szines zománckép: nő kutyával. Jelezve: „De Sufry.

s arany keretben. Olasz, XIX. sz.

lis kagyló kameóval, arany foglalatban. Olasz, XIX. sz.

náncdisszel és kis gyémántokkal. Jelezve: *Pateck & C*

ycsüngőkkel. Magyar, XVIII. sz.

, előlapján vésett rajz bárányokkal. 1800 k.

ej. Ovális arany keretben. Olasz, XIX. sz.

üst, bársony alapon áttört diszitéssel. XIX. sz.

694-ből való bajor éremből készült. Magyar, XIX. sz. e.

landus férfi és nő alakjában. Német, XIX. sz.

Jung József

hatvani építőmester az 1760-as években bővíti és átépíti az aszódi Podmaniczky-kastélyt.

Ezer év Pest Vármegye földjén. II. és év n. (1942?) 165. l.

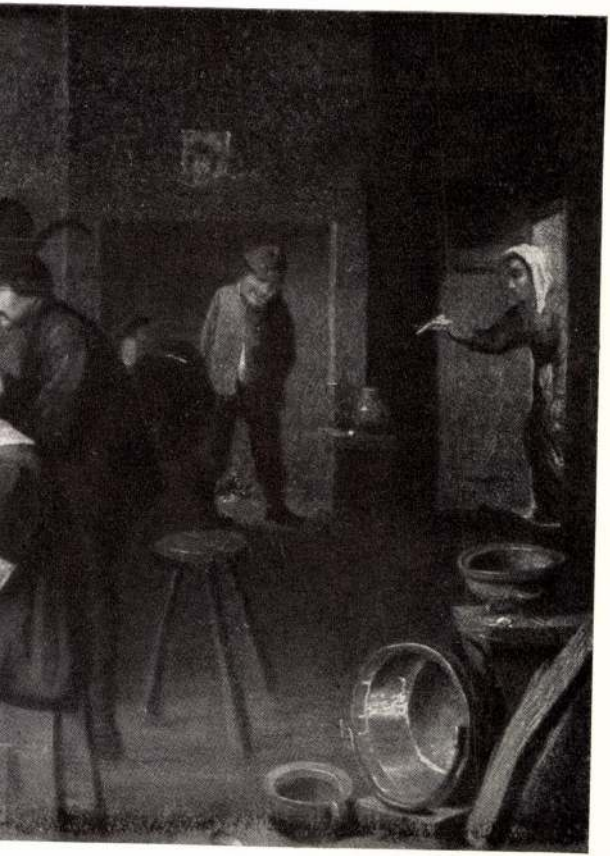

7

Jung József
épitész

l.

Hektar Ung
110. l.

29 / lakos

szenvedő(k) ellen, az utóbbi(

26. §-a értelmében a végzés

kiadja.

Budapest

445. Kökényessy

Nem hivatalból foganatosítandó kielégítési

Jung József
építész

l.

Lechner 1940

180-l.

Jung Józef

épitéz

l.

Nekler M. M. Tort

167. l.

Székelyudvarhelyi ref. Kollégium

Könyvtárának működése 1914-ben

IX. 116.

Jung József

épitèm

l.

Historia 1930. III

7-9. z. 155. l.

156. l. 157. l.

160. l

M. KIR. KÖZPONTI ILLETMÉNYHIVATAL
BUDAPEST. I., VÁR.

..... szám.

Műemlékek orsz.biz.
Budapest.
IX.Rákos u.l.

Hivatalból.
Díj átalányozva.

706/1938.

..... ker., ... utca .....

Jung József

pesti építész

l.

Biró József

A zsibói kastély-

Bp. 1942. 12. l.

de Truy Tustolője 197
LIMOGES *(Vienne)*
—i zománc 134, 171, 199, 203, 204, 237
LIVINA l. Lévna
LOCHES *(Indre-et-Loire)* St.-Ours-templ., timpanon 174
LOCKENHAUS l. Léka
LODI székesegyház, boltozás 35
LODI VECCHIO oszlopfő 146
LOMBARDIA 9, 28, 90, 92, 104, 113, 117, 132, 146, 147, 149, 150, 152, 155
LONDON British-Museum, elefántcsontkürt 205
— Victoria and Albert Mus., az ú. n. Beresford-Hope-kereszt 324. jegyz.
LORO CIUFFENNA *(Ol.)* apáts. templ., hurkolt oszlop 152
LUCCA S. Giusto, kőoroszlánok 109
—i bársony és brokát 251
LUND *(Svédorsz.)* kockaoszlopfő 149

Jung József
épitőm

l.

Schoen Rókus-Lajs
7. l. - 8. l. -

Roska Márton dr. VI. 164.

~~Hohenberg Ferd. von~~, bécsi ép., akad. tanár
Pollack M. nála tanult

Homályossy (Tünkel) Ferenc, Szolnokon kamarai építész, 1822-25. épít. cyklédi pl. tegl. t., majd a szolnoki pl. tegl. t. és átépíti a merőturi piaci tegl. t. –, 1832. költségvetést ad a jászberényi városháza ép. her (Bedekovics-Radl terv) 2 fog. el, bécsi

~~Hüber József szobrász~~
M. Valéria u. 19 dombormüvet és timpanon kitöltését készítette

Jadot, Jean Nicolas, bécsi ép.

Jung József pesti ép.
(Hofrichter József. keresztapja)
szekszárdi, vártól át ép., megérár, elsőt terve (leégett) 1794
nógrádi megérár terve
szabadkai plét tapi terv
Pesti görög tegl kivit. (Thalherr terv)
1781. Rózsa kap mellé kőkár és szagyhár terve
1786. régi pesti lövölde terve
Károlyi pal. helyén állott hár
1796-98 szamosujvári örmény teplom
18. szárad végének legkeresettebb pesti építésze

Zádor - Rados

Jung József, építén

Han

...x. národban

...odrálan

14-18.

XXXI/1.

jan. 2.

...ültek a zárt paraszti közösségből, előbb-utóbb beilleszkedtek a magyar társadalomba.

3. Az *erdélyi szászok* középkori kiváltságokkal körülbástyázott, a feudális rendben önálló alakulatot képező társadalma

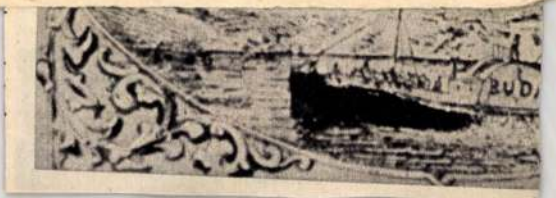

Jung Lajos, arayozó

Iparmüvészet 1896-ban 410.

BATTHYÁNY TÓDOR PORCELLÁNPÖRE ÉS KISBÉRI MAJOLIKAGYÁRA

Írta SIKLÓSSY LÁSZLÓ

Mária Terézia királynőnk férjének *Lotharingiai Ferenc* császárnak iparpártoló eszméit senki úgy át nem érezte, mint *Batthyány Tódor gróf*. Tarcsai uradalmán posztó- és szalaggyárat alapított. Posztógyára volt még *Borostyánkőn* és *Buccari*-ban. Ez utóbbi helyen kéntelepet is tartott fenn. Volt rézárugyára, amelynek termékeit *Budán* a nagyközönség számára is árusította. Gazdaságai mintagazdaságok hírében álltak. Csodájára jártak például újszerű magtárainak, melyeket svéd mintára építtetett nagyhantosi birtokán. Híresek voltak műmalmai *Ossai*ban és *Brod*-ban. Egyébként ismerték őt *Pestbudá*n, *Pozsony*ban, *Bécs*ben s a magyar tengerparton. Volt háza *Fiumé*ban, palotája *Bécs*ben, *Pest*en és számos birtokán.

Kitűnő ösztönű ember volt, aki érezte, hol kell és mit lehet kezdeményezni. Így jött Bécsben 1770 körül arra a gondolatra, hogy Magyarországon porcellángyárat alapít. Az idő elérkezettnek látszott. A bécsi gyár a hanyatlás jeleit mutatta. Az 1772. év különösen rossz üzleti év volt. Rossz volt az üzleti vezetés s a munkások közt is felütötte a fejét az elégedetlenség. Itt volt az alkalom, hogy Magyarország szerezze meg a vezetést Mária Terézia királynő országainak agyagiparában.

A gróf tervszerűen látott munkához. Amúgy is számon tartott minden iparost, akitől valami különleges teljesítményt remélhetett. Ilyen volt *Jung Kristóf* zománcműves (émailleur), aki valamikor a bécsi gyárban dolgozott. Magához hívatta őt és kikérdezte erről is, arról is. A bécsi porcellángyárra terelődött a beszéd.

Magyarország a keramikának gondviseléstől rendelt hazája, magyarázta a gróf. Ott vannak a legügyesebb keramikusok, ott van a legjobb porcellánföld, de nincs porcellángyár. A bécsi gyár évtizedek óta *Szomolnok*ról hozatja a porcellánföldet néhány garasért és ezresekért adja el a belőle készült drága árut. Tódor gróf magyar hazafi, tehát magyar földön akar porcellángyárat létesíteni, természetesen megfelelő legfelsőbb engedéllyel. Nem kétséges, hogy ezt meg fogja kapni. A királynő végre sem hagyhatja minden ipar nélkül a magyarokat, akiknek trónja megvédését köszönheti. Most pedig Jung kezdjen hozzá a kísérletekhez, hogy a gróf lássa és tapintsa, vajjon mivel, milyen munkákkal fog kiállni a piacra.

A porcellángyártás, amely ezidőben Európában mégis fiatal negyven éves korát élte, arkanisták (titkos receptekkel dolgozó vegyészek) kezében volt. Jung is ilyen volt vagy ilyennek képzelte magát. Természetesen mindennek titokban kellett történnie. Ennek nem is volt semmi akadálya. A gróf palotájának kertje is volt, ebben kerti ház. Ide költözzék be Jung, itt végezze kísérleteit.

Megegyeztek. Egy embernek magának azonban nagyon bajos, csak próbára is, porcellánt gyártani. Segéderőkre volt szükség. Jung elhozta sógorát: *Mayer Claudiust* s ennek két öccsét. Mayer kitűnő korongozó s mi több, mester a kemenceépítésben. Jóhelyről jöttek: valamennyien a bécsi cs. kir. porcellángyár munkásai voltak. Először kis zománcégető kemencét építettek Jung első kísérletei számára. Amikor ezek további sikerrel kecsegtettek, Batthyány gróf beleegyezésével egy annak rendje és módja szerint való porcellánégető kemencét («einen ordentlichen zur Brennung des Porcelaine tüchtigen Ofen») raktak fel, amelyben heteken-hónapokon át összesen háromszáz különféle agyagedényt égettek ki.

Természetesen nemcsak kiégetni kellett ezt a háromszáz darabot, hanem előzőleg elkészíteni a masszát, mintázni, korongozni, mázat készíteni, festeni máz alatt és máz felett. E négy szakemberen kívül még jóegynehány napszámos végezte a durvább munkát. Az is valószínű, hogy Jungék eleintén fayenceszal kísérleteztek s csak azután tértek át a porcellánra.

Tódor grófnak tetszett a dolog, biztatta is az embereket, hogy csak igyekezzenek, mert — főként siker esetén — bőséges jutalmat fognak kapni, ezenfelül jó állást a Magyarországon létesítendő porcellángyárban. Minden ment, mint a karikacsapás, mígnem felhőtlen égből lecsapott a villám. A Batthyány-féle «üzelmekről» 1772 szeptember 10-én feljelentés érkezett magához Mária Terézia királynőhöz. Ez a «degalázatosabb» denunciáció igen rikító színekkel ecsetelhette a Batthyány-kertben égetett porcellánokat, mert a királynő azonnal utasította a bécsi városi bíróságot, hogy járjon el teljes eréllyel ebben az ügyben.

A hatóság még a szeptember 10-ről 11-re virradó éjjel megjelent a Batthyány-féle kerti lakban s ott Jung zománcozót és Meyer Claudius cs. kir. porcellángyári korongozót önhatalmú kemenceépítés és porcellánégetés miatt letartóztatta, az ott talált készletet és szerszámokat lepecsételten zár alá helyezte, a tettenért bűnösöket kihallgatta s az így lefolytatott vizsgálat után az iratokat átküldte indítványtétel céljából a sértett *Banco-Depu-*

Búvár 1940. 5. 7.

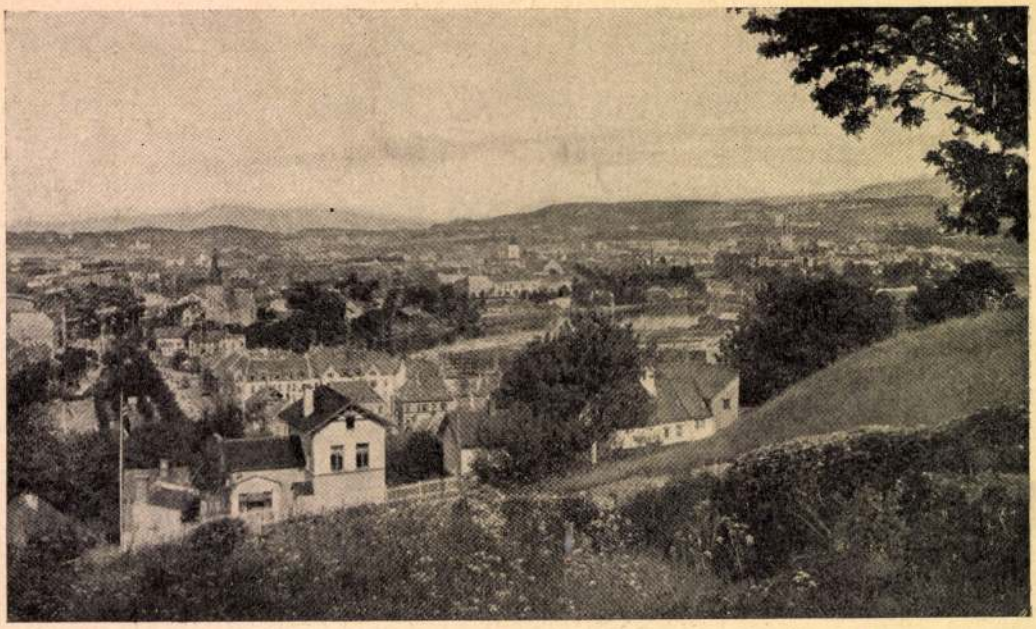

Trondhjem látképe

felszabadítóként üdvözölte Nagy Kanut dán királyt, aki igényt tartott a norvég trónra. Kanut megverte Olafot és a nemzetgyűlés királlyá kiáltotta ki.

II. Olaf azonban nem adta fel a harcot. Oroszországba menekült, sereget gyüjtött és hajdani országába visszatérve, Trondhjem mellett, a stiklestadi csatatéren újból megütközött Kanuttal. Olaf halálos sebet kapott, Trondhjembe vitték és holttestét a porigégett templom helyén földelték el. Azon a helyen, ahol ma a dóm pompázik.

A nagy király halálában hatalmasabb volt, mint életében. Amíg élt, fegyverrel sem bírta állandósítani a kereszténységet, amelyet I. Olaf hozott norvég földre. Amidőn meghalt, legendák keltek szárnyra életéről és haláláról. Csodálatos dolgot kezdtek suttogni az emberek. Azt mondták, hogy a katona, aki Olafot halálra sebezte, bélpoklos volt és amikor a király sebéből vér freccsent a kezére, a szörnyű nyavalyából menten meggyógyult. Egy vak, aki ujjával megérintette a holttestet, majd a szeméhez ért, visszakapta a látását. A király sírjánál forrás fakadt, melynek vize minden testi fogyatkozást meggyógyított. Igy történt, hogy amit az élő király nem tudott elvégezni, azzal megbirkózott a halott király. A nép erzése hirtelen megváltozott. Azt beszélték, hogy Olaf a kiválasztottak közül való volt és a zsarnokból szent lett. Egy esztendő alatt mindenki felvette a keresztséget, Kanutot kiűzték az országból és Olaf fiát, Magnust kiáltották ki királlyá. Ettől az időtől fogva 1319-ig nemzeti királyok uralkodtak Norvégiában. Ekkor szakadt magva V. Haakonnal a királyi ház fiúágának s a norvégek Haakon leányának fiát, a mindössze három éves Eriksson Magnus svéd királyt választották királyukká.

Szent Olaf élete, tettei sokban hasonlítanak a mi Szent István királyunk cselekedeteihez. Mikor a holt király sírját felnyitották, testén a romlás legcsekélyebb nyoma sem látszott. Olyan volt, mondják az egykori krónikák, mint aki békésen alszik. Tetemét ezüstszekrénybe rakták és Magnus király által újjá épített Kelemen-templom oltárára tették. A templom a könyörgők búcsújáróhelye lett. Az eredeti sír és a csodaforrás fölé fakápolnát emeltek, később pedig ideépítették a dómot, azt a pompás remekművet, amely még egyes részleteivel is elhomályosít mindent, amit az északi gótika valaha is létrehozott. A szekrényét azután a Szent Kelemen-templomból átvitték és elhelyezték a dómba.

Igy lett Szent Olaf védőszentje a norvég népnek. Az ő tisztelete tette Trondhjemet az ország egyik legnagyobb és legvirágzóbb városává és az ő porhüvelyét rejtő dómban koronázták a királyokat, amit 1814 óta aztán törvény rendel el.

Szent Olaf tiszteletének a reformáció vetett véget. A holttestét rejtő szekrényt és a többi kincseket Koppenhágába vitték, csontjait ismeretlen helyen, valószínűleg a dómban földelték el. Eltűntek a templomok és kolostorok, és Trondhjem aranykorának vége lett.

És a XVIII. század közepén a várost alig 7000 lélek lakta.

A dóm, észak egyik legnagyobb temploma, kereszt alakban épült zöldes színű chloritpalából. Stílusa kevert. A gótika mellett kései román hatás is észlelhető rajta. Hasonló az angol katedrálisokhoz. 1066-ban III. Olaf kezdte építtetni Szent Olaf tiszteletére, de a templom csak 1430-ban készült el. Amit a világszerte utazó normannok távoli országokban láttak és tanultak, mindazt felhasználták szeretett templomuk építése közben.

A trondhjemi dóm, észak gyönyörű alkotása, a norvég néplélek tükre . . .

*tation*hoz, mint a bécsi gyárnak legfőbb felügyeleti hatóságához. Ennek a magasrangú bizottságnak elnöke *Kolowrat Lipót gróf* (később főkancellár) volt, aki nagy műveltségén kívül józan eszéről és jó szívéről volt ismeretes.

A Kolowrat gróf aláírásával 1772 október 22-én kelt vádindítvány érdekes bepillantást ad nemcsak porcellánégető kemencékbe, hanem emberi lelkekbe is. A gróf semmiképpen sem akart ebből az ügyből cause célèbre-t csinálni, ahogy akkor a szenzációt nevezték. Végre is miről volt szó: magánházakban végzett kísérletekről egy jövőbeli magyarországi gyár számára. Ezért nem lehet a fejét kérni Batthyány Tódor grófnak.

A kitűnő Tódor gróf a legjobb embereket választotta ki. Itt van mindjárt ez a Jung Kristóf, akinek még jobb összeköttetése is volt — felfelé! Kiderült, hogy összeköttetésben állott *Hatzfeld* gróffal, a jelenleg hivatalban levő vezető államminiszterrel és főkancellárral. Kiderült, hogy maga Hatzfeld gróf biztatta Jungot az égető-próbákra, ha nem is éppen a Batthyány-kertben. Akárhogy van a dolog, az államminiszter urat nem szabad megharagítani!

Kolowrat gróf tehát nagyon körmönfontan szövegeztette meg a vádindítványt.

— Hatzfeld gróf, amint az a világszerte ismeretes, fáradhatatlanul és dicsőségesen törekedett a bécsi porcellángyárat, mint Ő Felsége díszének emelésére hivatott intézményt pártolni. Nem kétséges, hogy a miniszter úr megadta az engedélyt Jungnak a próbaégetésekre. De ehhez elegendő lett volna Jungnak saját kemencéjén kiégetni nehány példányt, nem egy nagy kemencét építeni s azon háromszáz darabot égetni.

Batthyány grófot ki sem hallgatták. A tényállás különben is tiszta volt. Jung igen önérzetesen viselkedett s azokat vallotta, amiket e sorainkban közöltünk. Mindezek után milyen büntetésben részesüljenek a vádlottak? Jung a vádirat szerint kapjon egy havi áristomot, de miután ezt vizsgálati fogságban már leülte, helyeztessék szabadlábra. Mayer büntetést érdemel, mert nem kellett volna így viselkednie annak, akit Ő Felsége havi negyven forinttal gazdagon jutalmaz munkájáért. Igaz, hogy gyári órákon kívül ő is dolgozhatik másutt, de semmi esetre sem egy másik gyárban. Summa summarum a vizsgálati fogságon felül még 14 napi fogsággal büntetendő. A vádirat a másik két gyári munkást nem kívánja megbüntetni.

— Ami Batthyány grófot illeti, véli Kolowrat gróf, legjobb volna, hogy Felséged nevében én, a bankó-bizottságnak hűségesen alázatos elnöke, fejezném ki Felségednek a történtek felett való legmagasabb elégedetlenségét...

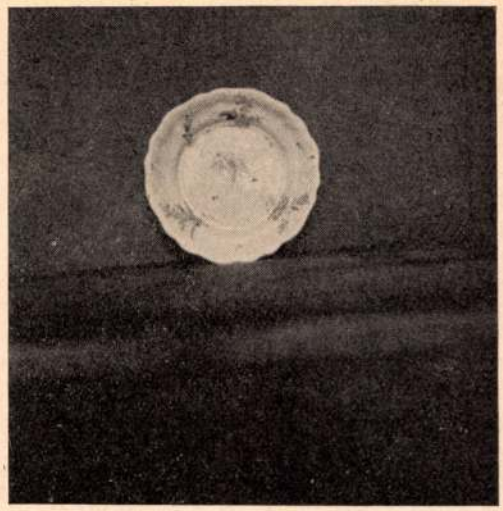

Fayence-tányérok a XVIII. és XIX. század fordulójáról, Batthyány Tódor gróf kisbérl gyárának készítményei. (Budapesti Iparművészeti Múzeum)

Végül Kolowrat grófnak volt még egy szempontja: hátha lehet a Batthyány-kísérletezésekből valamit hasznosítani a bécsi gyár számára! Ez a Jung mégis csak tudhat valamit! Ezért a vádirat a lelki megértés és üzleti érzék következő harmóniájával végződik: «A porcellángyárnak figyelemmel kell lennie Jung kemencéjére is. Jung ugyanis azt állítja, hogy saját kemencéjében igazi porcellánt tud kevesebb fával kiégetni, mint a gyár. Ezt alaposan meg kell vizsgálni, kísérleteket kell végezni s minderről nekem jelentést kell tenni!»

Így végződött egy szerelem! Tódor gróf amatőrlelkének vágyódása a habfehér ruhába öltözött rózsakoszorús porcellántündérek után, akiknek kicicomázásán sok-sok munkáskéz fáradozik. E nemesebb munka is megillet egy olyan tehetséges népet, mint a magyar, akit végre sem lehet örökre csupán a súlyos földmunkára szorítani. Most megvolt a lehetőség, hogy a keramikai ipar súlypontja Magyarországba tétessék át.

Eltűnt a páratlan alkalom! A bécsi gyár ugyan még tizenkét esztendeig nem tudta összeszedni magát, sőt *II. József* 1784-ben a gyárat árverésen akarta eladni, de vevő nem akadt. Ezután azonban megjelent a bécsi gyár üdvöskéje, *Sorgenthal báró*, aki alatt virágkorát élte az évek során lehanyatlott gyár.

Tódor gróf vállalkozását nem kicsinyli le a bécsi gyár történésze *Folnesics* sem. Nagyhírű munkájában így ír róla:

— Egyébként is verseny fenyegette a gyárat tisztességtelen viselkedés által. Két munkás ugyanis a Batthyány-féle kertben porcellánégető kemencét épített nyilvánvalóan azért, hogy amennyiben ez sikerülne, a gróf beleegyezésével Magyarországon gyárat állítsanak fel. A vállalkozást azonban felfedezték, a munkásokat fegyházba zárták, a grófnak pedig legfelsőbb dorgálásban lett része.

E közlésből is nyilvánvaló, hogy maga a törekvés egy Magyarországon létesítendő gyárra volt az igazi bűncselekmény. Amikor ettől már nem kellett félni, a kis bűnösökkel szőrmentén bántak. Az vaskos tévedés, mintha a munkásokat fegyházba zárták volna. Lehet, hogy ennek az adatnak hatása alatt került egy a magyar porcellánról a mult évben megjelent könyvecskébe az az állítás, hogy a Batthyány-műhely munkásait szélnek eresztették és gyártmányait széttörették. Meggyőződhettünk, hogy a munkásokat nem eresztették széjjel, sőt munkába fogták őket.

Az aktákban nincs összetörésről sem szó, csak lepecsételten zár alá tételükről. Hogy mi lett a gyártott kerámiák későbbi sorsa, nem tudjuk. Bizonyára volt olyan példány is, amelyet Tódor gróf a kerti házból behozott saját lakásába. Valószínűleg ez a származása annak az 1770-es évek modorában készült kissé rózsaszínes fehérmázú fayencetányérnak, amely *Batthyány Tivadar gróf* (1859—1931) hagyatékából került egy budapesti fayence-gyüjteménybe. E tányér közepén fekete körvonalas barokkos főmotívumú kaligrafiával zöld festékkel láthatók néhai Tódor gróf kezdőbetűi *BTG*, a tányér hátán pedig máz alatti mangánviolával Jungnak I-jele.

A királynőnek különben nagyobb gondjai voltak: *Oroszország*, *Poroszország* és

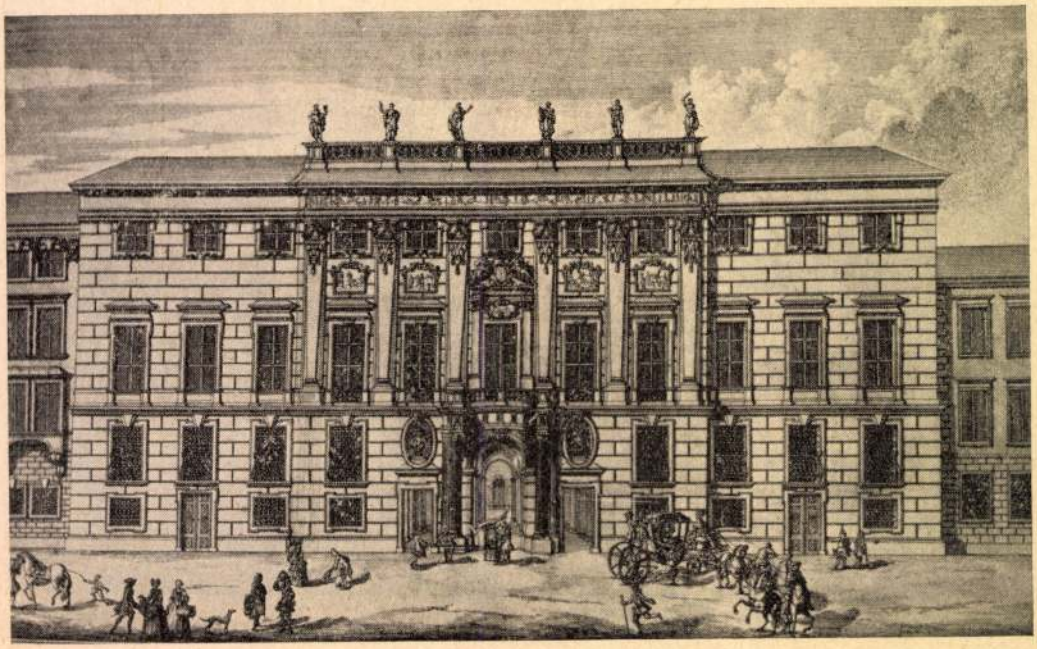

Batthyány-palota a bécsi Schottenplatzon. (Batthyány László herceg körmendi kastélyában lévő eredetiről)

Ausztria ugyanis 1772-ben osztotta fel elsőízben Lengyelországot. Ausztria ekkor megkapta *Galicia* és *Lodoméria* tartományokat, viszont át kellett engednie Poroszországnak *Sziléziát*. Ennek megfelelően át kellett szerveznie a királynő országainak gazdasági rendjét. Eddig ugyanis Szilézia volt az ipari központ. Most ennek helyébe a cseh-morva-ausztriai iparnak kellett lépnie, természetesen a magyar ipar teljes háttérbeszorításával. Ha tehát az öregedő és inkább családi ügyekkel elfoglalt Mária Teréziának még egyáltalán eszébe jutott a Batthyány-üzem felosztása, erre mint birodalma gazdasági menetének magától értetődő mozzanatára gondolt vissza. Talán sajnálta is kissé a grófot, aki továbbra is zavartalanul élvezte a királynőnek és koronás leszármazóinak kegyeit, minek jeléül titkos tanácsosságot is kapott.

Tódor grófot nem is kellett félteni. A bécsi vesztett csata után figyelmét fokozott mértékben fordította komárom-megyei kisbéri uradalma felé. Éppen a kritikus 1772-ik esztendőben engedte meg egy *Henry* nevű francia tőkepénzesnek, hogy uradalmán ötszáz munkást foglalkoztató dohányültetvényt létesítsen. A faluban volt már egy posztógyár és egy szépfestőműhely (Schönfaerberey), azaz olyan üzem, amelyben, ellentétben a fekete-festéssel, gyapjú- és selyemszöveteket világos színekre festettek.

Ezeket az üzemeket Tódor gróf most már megszaporította egy majolikagyárral. Ausztriában nagy históriát csináltak abból, hogy ő legfelsőbb engedély nélkül mert házilag porcellánt készíteni, Magyarországon saját uradalmán valamit mégis megvalósított keramikai terveiből: egy majolikagyárat. *Kisbéren* helyben megvolt a legfinomabb anyag s a kemencék fűtéséhez fa bőségesen a tízezer holdas erdőségben. Ha két mértföldnyire, *Tatán*, az Esterházyak pártfogásával működhetik majolikagyár, miért ne lehetne egy Batthyány grófnak ugyanilyen gyára Kisbéren? A fehéredénykészítés különben is annyira szabadipar volt, hogy a «fehéredényeseknek», másként «korsósoknak» még csak céhekbe sem kellett tömörülniök.

Mikor létesült a kisbéri gyár? Valószínüleg mindjárt 1772-ben, a bécsi üzem személyzetének, köztük Jungnak igénybevételével. A gyár üzembenlétét megállapítják *Korabinsky* 1786-ban és *Demián* 1806-ban megjelent gazdaságföldrajzi művei.

Fayence-tányér Batthyány Tódor gróf kezdőbetűivel. (Budapesti magángyüjteményben)

A gyár valószínüleg Tódor grófnak 1812-ben bekövetkezett halála után szűnt meg. Későbbi írók már nem említik. A gyár híre azonban Korabinsky könyve nyomán belekerült *Wartha Vince* írásaiba azzal a megjegyzéssel, hogy termékeiből nem maradt semmi sem fenn.

A valóság azonban az, hogy maradt. Az *Iparművészeti Múzeum*ban — de magángyüjtőink tulajdonában is — nem egy szép fehérmázas színes-virágos tányér látható a XVIII. századvégi tatai majolikák modorában. Mázuk színe árnyalatilag szürkésebb, mint a tataiaké, gyári jelük pedig holicsi modorban festett nagy *B* betű, baloldalán egy ponttal. Az eddigi kutatás ezeket a tányérokat a *B*-jel alapján a felvidéki *Bélaházá*ról (Bolerasról) származtatta. Csakhogy a kiírtan *Bolera*sszal jelzett s így tökéletes biztonsággal bélaházi tányérok diszítése elnagyolt falusi műhelymunka, míg a *B*-betüs jelzésű tányérok határozottan gyári jellegűek s mint ilyenek a holics-tatai keramikai tengelyen a Dunántúl főuri kastélyaival kapcsolatos gyárakra utalnak. Ha e stíluskritikai szempont mellett figyelembe vesszük, hogy *Kis-Bér* neve *Vályi András*nak 1796-ban megjelent *Magyarországnak Leírása* című műve szerint *Bér* alakban volt használatos, máris nyilvánvaló, hogy ez a *B* gyári jel a béri azaz kisbéri gyárra vonatkozik. E kor gyári jelei az illető hely kezdőbetűi. Ezenkívül a *B* betű utalt az alapító gróf Batthyány Tivadar nevére is.

Együnk Dreher kekszet!

A TUDOMÁNY *műhelyéből*

A SÖRKONZERV

A konzervek hazája, *Amerika*, minden tekintetben rohamléptekkel halad. Egyre őzi a nyugtalanság, hogy újabbat és jobbat hozhasson a fogyasztóközönségnek. A grammofonlemezt sokszor «konzervzené»-nek szokták csúfolni. Ha ez jogos, akkor a hangos filmet bizony «színházkonzerv»-nek kellene elneveznünk. Hogy azután az élelmiszeripar se maradjon el a nagy versenyben, a paradicsomkonzerv és a gulyáskonzerv mellé «befutott» a konzervcsalád legfrissebb tagja : a *sörkonzerv*.

Hogy ez mi fán termett, azt képünkről mindenki megismerheti. A konzervnyitóval két lyukat kell ütnünk a karcsú bádogdobozon és már tölthetjük is pohárunkba a sört. Nem kell részletesen magyaráznunk, mennyi az előnye a konzervdoboznak az üveggel szemben, hiszen minden gondolkodás nélkül rávághatjuk, hogy nem törékeny, megbízhatóan, légmentesen lezárt, azaz kizárttá teszi a hamisítást, csíramentes, korlátlan ideig eltartható, könnyen cipelhető kirándulásokon, stb.

Ami azonban a «pénz beszél» hazájában különlegesen sokat nyom a latban, az a gyakorlati használhatósága a sörkonzervnek. Amerikában ugyanis a legtöbb üvegsör kicsi, félpintes (körülbelül 2·4 deciliter) palackokban kerül forgalomba, szóval alig egy hörpintésnyi sört tartalmaz. A sörkonzervben viszont — a konzervekre vonatkozó rendeletek szerint — súlymértékben kell a tartalmat feltüntetni, a konzervre ráírt 12 uncia (körülbelül 330 gramm) tehát több sört jelent kisebb helyen tárolva, mint a régimódi kis palackok. Ahol millió-számra fogy naponta a palacksör, sokat számít az is, hogy kisebb helyen könnyebben szállíthatóan elfér a napi szükséglet és nem kell az üres üvegek mosásával és visszaküldésével bajlódni.

Érdekes például, hogy a 24 palackot tartalmazó faládánál jóval kisebb papírdobozban ugyancsak 24 sörkonzervet lehet elhelyezni, ezekben azonban 29 palack tartalma fér el. Még többet jelent, hogy a kereskedelmi egységnek, az angol barrelnek megfelelő sörmennyiség a palackozott sörből 24 faládában fért el és csomagolással együtt 1255 fontot nyomott. Ugyanez a sörmennyiség konzerv-alakban viszont csupán 20 papírdobozt foglal el és csomagolással együtt nem több a súlya, mint 505 font. Ez két és félszeres súlycsökkenés, ami bizony tekintélyes megtakarítás a szállításkor.

Különös azonban, hogy már 1845-ben szabadalmaztatta két angol azt az eljárását, amelynek segítségével a palackokba töltött sört kellő melegítés után korlátlanul tárolhatóvá lehetett tenni. Az igazi sörkonzerv gyártása mégis közel száz esztendeig késett. Hogy a sörfőző hatalmas hordóiban tárolt sörből hogyan készül a sokezernyi sörkonzerv, azt néhány szóval el lehet mondani. A konzervdoboz a fedele nélkül kerül a mosó és gőzölőgépekbe, amelyek olyan sebességgel dolgoznak, hogy a tőlük végtelen szalagon kígyózó dobozтömeg kellő mennyiségben jusson el a töltőhelyiségbe. A töltésre ugyanolyan szerkezetű gépeket használnak, mint a palackozáshoz. A töltés közben némi szénsavgáz elillan ugyan a sörből, ennek a mennyisége azonban elhanyagolhatóan csekély. Érdekes, hogy egy különleges berendezés gondoskodik arról, hogy csak színültig megtöltött konzervdobozok juthassanak a végtelen szalagon tovább a lezárógéphez. A továbbítást ugyanis elektromos áram közvetíti. Az áramkör azonban egy elektród útján a konzervdoboz-

Egy pohárnyi sörkonzerv

Jung M. Erzsébet.

FIGYELŐ
ujságközlemény figyelő irodája
Budapest, XIV., Nürnberg-utca 42.
Telefon: 296-534

Lap: Magyar Nemzet

Megjelent: 1951 JUN 29

— A Nemzeti Bank képzőművészeti tanfolyamának hallgatói nívós kiállítást rendeztek. Az eredményekről 67 kiállított kép és néhány kerámia tanuskodik. A kiállítók között van Jung M. Erzsébet, aki 35 éve tisztviselőnő s most Gróf József festőművész-tanár ismerte fel kitűnő rajztehetségét, Kárpáti József, aki 25 éve pénzbeszedő, s a faluról nemrégen a bankhoz került Gaber József, akik kerámiai, illetőleg fafaragási tárgyakat állítottak ki.

Yours, M. Kunkel.

JUNG ZSENI ÉS EIFERT JÁNOS FOTÓI

Makó, József Attila Múzeum

Fák, nimfák — versben szépen csengő rím volna. Fotókiállítás címeként líraiságot sugall. Jung Zseni és Eifert János felvételein valóban uralkodik a költőiség. Nemcsak azért, mert témáik (szerelem, természet, női test) azonosak a poétákéval, hanem, mert valamennyi felvételen érezhető az emocionális megközelítés.

Ha manapság már koránt sincs messze a fénykép — a „ténykép" — a szimbólumoktól, mégis igen ritkák az úgynevezett *metaforikus* fotók. A makói kiállításon ezek közül láthatunk jó néhányat. Ilyen például Jung Zseni *Szeptembere*, *Áldozata* vagy Eilfert *Égi szerelme* és *Elvarázsolt asszonyok*ja. Régi, de nem elkoptatott szimbólumokkal él-

nek e művészek, s velük gazdagnak nemigen mondható vizuális jelrendszerünket igyekeznek frissíteni.

Több fotón érezhető közeledés a

JUNG ZSENI

Uj Tükör, XXII. évf. 7. sz. 1985. 4. p.

1987:

1970

1975:

grafika műfajához. Ezáltal talán kevésbé „fotószerűek", de szuggesztívebbek a képek.

Jung Zseni néhány felvételén előbukkan bizonyos rokokó finomság, panteista látásmóddal keveredve. Azt sugallja, hogy világunkban mindent — fát, füvet, embert, virágot — áthat szinte észrevétlenül az az „ősharmónia", amelynek hiányától annyira szenvedünk, ha nem fedezzük fel magunknak — ilyesmi lehet Jung Zseni művészetének üzenete.

A két kiállító nem egyetlen közönségréteghez kívánt szólni. Talán ezzel magyarázható, hogy tárlatuk kicsit eklektikusra sikerült. Ami azonban feltétlenül hasznos lehet a Maros-parti városban a fotóművészet áramlataival ismerkedők számára. *(Képünkön Jung Zseni Harmónia című fotója)* **Bodzsár Erzsébet**

1947:

1948: 1-5. sz. F.

Jung Mátyás

1844-48. a pesti
József fiárvaházban
nevelkedett.
Aranyműves
mesterségre adott.

Schmall fiárvaház
106. l.

pedig párhuzamosan műfaj
Egy másik sorozatot egyes
kettő pedig nyomásra vár.
kis monográfiák kiadása, ke
jük népünket ránevelni mű

A topográfia, helyrajz
tulajdonkép ingatlan és ingó
alapja. Tudományos rendelt
is fontos, nélkülözhetetlen n
dos pusztítás és pusztulás ut
tegyen ki. A sorrendet az a
Esztergommal, mert Szent I
főváros után műkincsekben

Az esztergomi topográ
Múzeumot, a főszékesegyhá
eléggé kihangsúlyozza, ha
gazdagabb vidéki múzeuma,
a könyvtár pedig, a kötetek
kódexeket számítva pedig a

Topográfiánk pontossá
Az egyes tárgyakra vonatko
tartalmi megnevezést, anyago

JUNG ZSENI

A modell ruhátlan – de a fényképész a meztelen

Ha egy művész egy kicsit is tisztességes, annak kötelessége a világ tisztább részét megmutatni

A napokban mutatták be Jung Zseni fotóművész első albumát. Amikor érettségi után fényképésznek jelentkezett, közelről még nem látott fényképezőgépet, ami jellemző a hatvanas évekre – de fogalmazhatunk úgy is: eleve elrendeltetett.

Zétényi Zoltán

A forma- és színvilág iránti érzéke csak kiderült, mire fényképésznek jelentkezett…

– Csak később. Gyermekkoromban, úgy látszik, nem figyeltek rám a tanárok, sem édesanyám – a negyedik gyerekre. Amikor először léptem be a laborba, és láttam, hogy a „vízben" egy fehér papíron, mint egy varázslat, jön elő a kép, magával ragadott. Sokáig csak fényképeztem, később már többet formáltam a fotóból: ceruzával, festékkel, vegyszerrel belenyúltam.

– Szereti a természetet, élvezettel jár benne. Miért nem a természetfotózást választotta?

– Nemsokára elhagyom a várost, és falura költözöm, kézenfekvő, hogy állandóan a természet legyen a modellem. Az olyan fotográfiát, amelyen a természet és az építészet egyaránt ott van, eddig is szerettem.

– Ez manapság nagyon időszerű, hiszen világszerte egyre nő a beépített terület nagysága.

– Az ember elfoglalja a természettől az életteret, és ez ma már szinte megfordíthatatlan folyamat. Nekem az építészet és a természet szimbiózisa tetszik, ennek az esztétikuma fog meg. A rom és a növényzet külön-külön szinte érdektelen, de együtt egy sajátos minőséget alkotnak. Van egy olyan templomom, ahol az oltár helyén nőtt [illegible] fényképeztem.

– Önt stílusteremtő művészként tartják számon a szakmában.

– Ez a látásmód abból született, hogy valamikor portréfényképész voltam. Előbb az arcukat, majd a modellek alakját, testét fotóztam, végül kinőtt belőle az a formavilág. A kötetbe háromféle stílusú fotót válogattam: barna szépiaképeket, kézzel festett fotókat és kollázsokat.

– A könyv címe: A nő égi mása. Napjaink nem éppen erről szólnak.

– Szenvedtem, amikor megjelentek olyan alkotók, akik durván és vásárian ábrázolták a nőt. Sokat ártottak ennek a művészeti ágnak, és rombolják az emberek lelkét. Hiszen a nő sok mindennek – a szerelemnek, az anyaságnak, a szeretetnek, a gyöngédségnek – a szimbóluma.

– Egyes magazinok azért tudnak mértéket tartani…

– A Playboy-stílusról azt tartom, hogy mint fénykép, becsületesen van megcsinálva: szép lányok, szépen fotografálva. Csak éppen nincsenek átlényegítve. Amit én szeretnék a nők ábrázolásában visszaadni, az a női lélek átlényegítése. Mert nem az a fontos, amit ez a magazin bemutat. Ez az anyag lényege. A földi élet arról szól, hogy az asszony egy szép teremtés, akit érdemes birtokolni. A nő költészet is. A nő is megérdemli, hogy megemeljük. Minden érték akkor szólal meg igazán, ha egy kicsit följebb emeljük az anyagától. Az én célom ez volt a nőábrázolásoknál.

Virágok zuhanása

– A Playboy-fotókra viszont éppen az anyagszerűség a jellemző. Napjainkban ezek az idealizált szerepek idejüket múltaknak tűnnek, ma a két lábbal a földön járó, agresszív nő az „ideális".

– Valakik ezt eldöntötték, és ezzel szennyezik a közízlést. Babának ábrázolják a nőt, ami hazugság. De nem csak a nőábrázolásában van ez így. Ismert ez máshonnan is, a nézettség a varázsszó. Adnak valami moslékot, és azt mondják, hogy íme ez kell az embereknek.

– Az viszont igaz, hogy a műbabákról szóló műsorokat nézik a legtöbben. Erre vevők az emberek?

– Ha valakinek hosszú ideig pocsék ételt adnak, egy idő után megszokja. Megszokják a lapos poénokat és a közönséges ábrázolást is. Ha egy művész egy kicsit is tisztességes, annak kötelessége a világnak azt a részét megmutatni, ami fénnyel telített. Nem arra születtünk, hogy kukában turkáljunk. Tagadom, hogy az a művész, aki megbotránkoztat, aki lehúz a mocsárba, aki polgárt pukkaszt. Az ilyen alkotó önző, egoista, és csak önmagára akarja fölhívni a figyelmet.

– Ez a művészi magatartás mindig frusztrációról és agresszióról szól.

– Azt hiszi, hogy bátor, mert valami botrányosat mert csinálni. Holott csak rombol. Én tisztességes ember vagyok, és soha nem vitt a szándék arra, hogy valamit csak azért tegyek meg, hogy bekerüljek egy divatos főirányba. Ha van tehetségem, akkor azt arra használom, hogy világosságot hozzak, akár egy természetfotóval vagy női fotóval. Csak akkor érzem jól magam és merek belenézni mások szemébe.

– Érdemes a világ főirányával szemben fölvenni a kesztyűt, és mást ajánlani a „trendi" nőknek?

– Ez ellen valóban nagyon nehéz harcolni. Az egészben az a durva, hogy a kereskedelem áll mögötte. Hetente változik a nőideál: ma a szőke, holnap a vörös, azután a kék szemű meg a kopasz nő lesz a divat. Minél gyakrabban változik, annál többet keresnek rajtuk. Az maga a romlás, ha mocskolják az ízlést, egyre piszkosabb az emberek fantáziája, egyre durvábbak a kapcsolatok. Ha a művészek ehhez csatlakoznak, azok vagy aberráltak, vagy túlságosan pokoljárók, bár az utóbbiak inkább segélykiáltásszerűen mutatják föl a rosszat. Talán nem hiú ábránd az a cél, hogy egy másfajta nőideált mutassak a képeimmel. A világ megváltoztatásához sokunknak össze kell fognunk.

– Ezek szerint derűlátó…

– Azért vagyok derűlátó, mert azt tapasztalom, hogy sok embernek kezd elege lenni abból, ami nem tiszta, nem igaz és nem szép. Bízom abban, hogy elkezdődött egy folyamat.

– A fotósok egy részének két élete van: az üzlet és a művészet. Meddig lehet elmenni a kompromisszumokban?

– Ez nagyon változó. Viták és sajnos megalkuvások is vannak. Általában a megrendelő akarata érvényesül, mert meg kell élnünk. Ha például egy címlapnál olyan színvilágot akarnak erőltetni, amit én nem szeretnék, akkor ragaszkodom az elveimhez. Napjainkban kimondhatatlan tarkaság uralja a sajtót, holott a tarkaság a szürkeség felsőfoka. A természetben nincs ekkora tarkaság. Ott harmonikusak a színek. Ezt meg kellene tanulni. A mesterséges színek izgatóak és bántják a szemet. És nem elégednek meg a plakátokkal, játékokkal és ruhákkal, még az italokat is ilyen színűre festik. Ez pedig elfordítja az embereket a mértéktől, az igazitól. Mindez a szakmára is kihat. Sokan szeretnének jót tenni, de nem lehet, mert nem ezt várják el tőlük.

– Az aktfotózás a legnehezebb műfaj.

– A legsötétebb erdő, amiben nagyon könnyű eltévedni. Arra nincs pontos meghatározás, hogy hol végződik a művészi erotika és hol kezdődik a szex- vagy pornográf fotó. Sokféleképpen fotózhatunk, de aki aktot fényképez, az sohase felejtse el, hogy a modell ruhátlan, de a fényképész a meztelen! Az is nagyon fontos, hogy milyen fénnyel és milyen háttér előtt fotózunk. Hogy a fény mit végez el a testen, és mit jelent egy-egy háttér: békét, nyugalmat, vagy zűrzavart, pusztulást.

Rovatvezető: Havas Iván

kronika@magyarnemzet.hu

Mai televízió- és rádióműsor

A rádió- és a televízió-műsorok részletesen és ajánlóval a keddenként megjelenő, színes, 32 oldalas **MŰSORÚJSÁG** című mellékletünkben olvashatók.

MTV: **5.35** Hajnali gondolatok **5.38** Agrárhíradó **5.50** Nap-kelte **9.05** Kachorra **9.55** Szórakoztató percek **10.05** Dili-buli **11.00** Alexandra David Neel, a felfedező, író és orientalista **12.00** Déli harangszó **12.01** Híradó délben **13.05** Savannah **13.55** Hrvatska kronika **14.25** Ecranul nostru **14.55** Euron: játék euróért **15.10** Kormányváró **15.40** Élesben **16.30** Örömök kertje **16.50** Református ifjúsági műsor **17.00** Utódok reménysége **17.25** Kívül-belül **17.30** Jelentés **18.00** Híradó **18.25** Uniós pályázati kalauz **18.35** Szerelmem, Afrika **19.25** Kívül-belül **19.30** Híradó **20.10** Bizánci tűz **21.40** Szórakoztató percek **22.00** Szerda este **22.30** Hungarikum **23.00** A gorilla délben fürdik

m2: **5.35** Hajnali gondolatok **5.38** Agrárhíradó **5.50** Nap-kelte **8.00** Közvetítés a parlament üléséről **17.00** Nap-nyugta **17.55** Telesport **19.50** Esti mese **20.05** Híradó **20.40** Ablak Bánki Ilonával **21.05** Álmaim árnyéka **21.40** A rigómezei csata **23.40** Záróra

Duna TV: **5.30** Gazdakör **5.45** Indul a nap **8.20** Hungarorama **8.30** Magyar történelmi arcképcsarnok **9.00** Hallo aus Berlin **9.15** Jelfák **9.25** Eldorádó **11.05** Gong **11.50** Hírek **12.10** Gazdakör **12.25** Isten kezében **12.50** Kötő-jel **13.40** „Halak, vizek…" **14.05** Meséld cégtáblák **14.30** Csatahajók **15.25** Merre tovább, Gemenc? **15.55** Nagykanállal Magyarországon **16.25** Az én Európám **16.30** Régiók **16.55** Öt perc zene **17.00** Kalendárium **17.50** Helyesen! **18.00** Híradó **18.30** Kilátó **18.45** Bűvölet **19.35** Mese **19.55** Tosca **21.35** Bekezdések **21.45** Híradó **22.10** Tálentum **22.40** klub.dunatv.hu **23.10** Woyczek **0.40** Az utolsó nap, Jim Morrison **0.55** Vers

Hír TV: **7.00** Naptár **11.05** Lapzárta **11.35** Háttér **12.00** Híradó **12.35** Háttér **13.00** Híradó **13.35** Ketten **14.05** Hírvilág **14.35** Ingatlanpiac **15.00** Híradó **15.35** Világjáró **16.05** Egy nap **17.00** Híradó **17.35** Naptár extra **18.00** Híradó **18.15** Stopper **18.30** Gazdasági híradó **19.00** Hír + Háttér **19.30** Híradó **20.05** A nap vendége **20.35** Lapzárta **21.00** Híradó **21.35** A nap tükre **22.00** BBC World híradó **22.30** Ketten **23.00** Híradó **23.30** Lapzárta

... **6.00** Disney-rajzfilmsorozat

Kipusztulóban újabb kétezer faj

Aggasztó folyamatra figyelmeztet a tegnap megjelent Vörös könyv

Kétezer állattal és növénnyel bővült a kipusztulással veszélyeztetett fajokat nyilvántartó nemzetközi Vörös könyv, így a Természetvédelmi Világszövetség évente kiadott listáján már 12 ezer faj neve szerepel. Hazánkban 1500-féle állat és növény élvez védelmet.

GRIMM BALÁZS

Közzétette a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) a bolygónkon élő veszélyeztetett állatok és növények legújabb listáját. Az évente megjelentetett, a szervezet honlapján tegnap bemutatott nemzetközi Vörös könyv az idén kétezer bejegyzéssel bővült, így világszerte már 12 259 ezer fajra vár hamarosan kipusztulás. Az IUCN szakértői rámutattak: a Föld élőlényeit leginkább az ember veszélyezteti, így például a továbbra is megtűrt vadászat miatt a szumátrai rinocéroszból már csak alig 300 egyed él.

Az 1948-ban alapított IUCN 1963 óta szorgalmazta a Vörös könyvek nemzeti, regionális és nemzetközi kiadását. Az első ilyen kiadvány külföldön 1966-ban, Magyarországon pedig 1989-ben jelent meg – ekkor már 619 állat- és 415 növényfaj állt védelem alatt hazánkban. A kötet a veszélyeztetettség mértéke szerint négy kategóriát állított fel: 1. kipusztult és eltűnt, 50 éve nem látott fajok (magyarországi példák: farkas, hiúz, nyírfajd); 2. a kipusztulás (közvetlen) veszélyébe került fajok (pl. földikutya, uhu, pannon gyík); 3. aktuálisan veszélyeztetett fajok (pl. a Magyarországon átvonuló ritka madarak); 4. potenciálisan veszélyeztetett fajok (pl. fülesbagoly, elevenszülő gyík, alpesi gőte).

Hosszas adatgyűjtés után készült el a Vörös könyv a magyar növénytársulásokról című kiadvány, amelynek hatodik kötetét 1999-ben publikálták. Egy 2001-ben kiadott miniszteri rendelet összesen 695 védett növényt és 965 védett állatot sorol fel, utóbbiak közül 137 faj a fokozottan védett élőlények közé tartozott – tájékoztatta a Magyar Nemzetet *Érdiné Szekeres Rozália*, a Természetvédelmi Hivatal természetmegőrzési főosztályának vezetője. Elmondta: az uniós csatlakozás közeledtével készült egy újabb lista is – ezen az EU közösségében természetvédelmi szempontból fontosnak minősített 1066 hazai faj, 498 növény és 568 állat szerepel, köztük olyanok is, amelyek nem élnek Magyarország területén, de előfordulhatnak, mert volt már arra példa, hogy erre vetődtek. A szakember szerint beszédes tény, hogy a hazai adatbázis frissítése csak körülbelül 10-15 évente indokolt.

Két szumátrai rinocérosz tetemét emelik teherautóra a malajziai Serdangban. A orrszarvúmenhely mind az öt lakója elpusztult pár hét alatt akut vérmérgezés miatt. Már csak alig 300 ilyen állat él a világon FOTÓ: REUTERS/BAZUKI MUHAMMAD

Lopás az atom-tengeralattjárón

Szakértők szerint végzetes mértékű sugárzás érte az ismeretlen

tengerészet sajtószolgálata azt

Emlékezetes: az Északi Flotta

Stip-stop

SELLEI

Változó korba ért idén az SZDSZ. Múlt hét végén ünnepelték a 15. születésnapjukat, és ennek örömére a régi Lop-Stop táblákat Drog-Stopra javították. Az egyik internetes lap riportere szerint önirónia. Pedig szó sincs itt önirónia. Egyértelmű az üzenet: Lop-Stop helyett jöhet majd a stip-stop. De persze csak tiszta fejjel.

Őrizetben a cserbenhagyó

Életét vesztette az a 21 éves lány, akit egy autó ütött el tegnap reggel Érden. A segítségnyújtás nélkül továbbhajtó sofőrt elfogták a rendőrök. (HP)

Kirabolták az irodát

Fegyveres férfi rabolt ki tegnap egy utazási irodát a Margit körúton. A pénztárosnőt a hátsó helyiségbe vitte, összeszedte a készpénzt, és elmenekült. Senki nem sérült meg. (MTI)

Zuglói előadás

Könyörgés – A Halotti Beszédtől a határon túli magyar irodalmakig címmel tart előadást ma 18.30-tól Maczkó Mária és Szabó András a Szent István Király Zeneiskolában (XIV., Colombus u. 11.) a Zuglóért Polgári Egylet vendégeként. (MN)

Helyreigazítás

Lapunk 2002. december 10-i számában, „A baloldal és a klerikális reakció" című cikkünkben valótlanul állítottuk, hogy 2002. december 6-án a polgári körök rend[illegible]

Mozgó Világ 1990.6.sz.

elfogadtatáshoz a ma eszközeivel segíteni. Ebbe beletartozik a menedzselés éppúgy, mint például a műsorok tempója, dinamizmusa, felépítése, öltöztetése. Állandó mozgása, változékonysága, frissességre törekvése.

Mindehhez erő, energia, ráérzés és állandó kontroll szükségeltetik. Naponta meg kell küzdeni az elfogadtatásért. De lehet-e annál nemesebb vállalás és tudat: visszaadunk valamit az embereknek abból, amit ők teremtettek, amit ők őriztek meg – s általa és vele, a szó legteljesebb értelmében: zeneközelben –, ha röpke pillanatokra is, de boldogabbá, teljesebb emberekké lehetünk?!

Szikszay Edit

Jung Zseni

Megtanítani látni

Hogy a mai magyar populáris kultúra elismert művelője lennék? Azt hiszem, ez egy kedves tévedés. Az igaz, hogy fotóművész vagyok, s elsősorban aktfotóimról ismernek. Ismernek? Néhány országban volt ugyan kiállításom, de Budapesten ez még nem sikerült, bármennyire is szerettem volna. Eddig csak külföldi szaklapok kértek tőlem fotókat nagyobb

Anyám magyar emigráns, apám oroszországi német volt, így születtem 1940-ben a szovjet Berezanyban.

Apámat száműzték, soha többé nem láttuk...

1947-ben térhettünk haza, Magyarországra.

Fényképész szakmát tanultam, egyik mesterem Angelo Funk Pál volt.

Hosszú éveken át portréfényképészként dolgoztam.

1982-től saját elképzeléseim szerint fényképezek, az aktfotózás fontos része tevékenységemnek.

1983-ban házasságot kötöttem Eifert Jánossal.

Külföldön több önálló kiállításomat rendezték meg, Budapesten még nem volt önálló bemutatkozásom.

lélegzetű bemutatkozásokhoz. A miskolciak szervezte nemzetközi fotóművészeti tábort, a „SEBESVÍZ Workshop"-ot hatodik éve vezetjük férjemmel, Eifert Jánossal, de ez sem jelent nagy hazai nyilvánosságot. Hívnak külföldre is szemináriumokat vezetni, előadásokat tartani, de ezekről érthetően csak a külföldi sajtóban szoktak írni. Nem tartozom egyetlen érdekcsoporthoz sem. Nyugodtan állíthatom, hogy még sok kollégám sem ismeri munkáimat, nemhogy a széles közönség. A barnított aktábrázolásaim közül még talán ismernek néhányat, de a fekete-fehér depressziós sorozataimat, vagy drámai hangulatú munkáimat, az ezekkel „harmonizáló" tájképeimet itthon alig látta valaki. Hol is láthatná? Igaz sokkal többen látták Franciaországban, Belgiumban, Ausztriában, Svájcban, Litvániában, Kanadában, Németországban és más országokban. Bemutatkozásaim kapcsán soha nem hangzott el a „populáris" szó. A képeimet ismerők bizonyára meg is mosolyognák ezt a jelzőt.

A napi megélhetést biztosító munkáim során naptárakhoz, hanglemezborítókhoz, áruismertetőkhöz, kereskedelmi plakátokhoz, könyvillusztrációkhoz stb. rendelnek tőlem fényképeket, amik természetesen a megrendelő elképzeléseit, ízlését tükrözik. Ezek nem tekinthetők szuverén alkotásoknak, de vállalható színvonalú, tisztességesen megcsinált, úgynevezett alkalmazott fotók. Persze „alkalmazott"-ként is sokszor próbálom saját elképzeléseimet kiverekedni, de a megrendelők mindig az eladhatóságra, a vásárlók ízlésére (vagy inkább ízléstelenségére) hivatkozva zárkóznak el. Sokszor megkérdőjelezem, hogy az eladhatóság csak igen alacsony szinten történhet? Milyen jogon tételezzük fel, hogy a magyar közönségnek rosszabb ízlése lenne, mint akár az osztráknak, franciának, németnek, amerikainak? Ha ez így lenne, még inkább a mi

kötelességünk lenne az embereket látni tanítani! Ehelyett ostoba módon lehasalunk a rossz ízlés szintjére és ott próbálunk kedvébe járni az olcsónak, teljes egyetértésben ott röfögünk ugyanabban a pocsolyában, és nem akarjuk észrevenni, hogy milyen mocskos és szégyenletes ez az egész?

1982 óta, amióta aktfotográfiával foglalkozom, azt kell látnom, hogy ez a terület egyre züllik. Magyarországon az újságok, képeslapok, poszterek, hirdetések ontják az ízléstelen, olcsó meztelenképeket, a burjánzó pornóáradatban egyre inkább kiszorul a művészi akt. Keserűségem emiatt egyre nő. Azok, akik nem érzik a meztelenség és a ruhátlanság közötti finom különbséget, azoknak nehéz megmagyarázni az olcsó, vásári pornográfia és az értékes, művészi aktfotó közötti különbséget. Számukra összemosódnak a határok, s szinte úgy érzem, hogy Magyarországon a művészi akt még mindig indexen van! Kérdezem: Mikor lesz olyan újság, fotóalbum, naptár, képeslap, poszter, amelyik csak művészi aktokat ad közre? Tudom, hogy az aktfotó nem a világot rengető fontos dolgok körébe tartozik, a művészeten belül is csak egy töredék cserepecske, de nagyobb megbecsülést érdemelne.

De beszéljünk a művészi hitvallásról is.

Az emberi test számomra olyan eszköz, mint a szobrásznak az anyag. Végtelenül gazdag lehetőséget nyújt érzéseim, gondolataim kifejezésére. Hol természet adta szépsége és érzékisége érint meg, hol jelképként értelmezhetően újabb és újabb titkokat tár fel. Ha fájdalomról, kiszolgáltatottságról, gyengédségről, szeretetről, vágyakról, félelemről akarok szólni – saját érzéseim, gondolataim hordozóiként rendkívül gazdag, végtelen eszközzé válik számomra. Az, hogy éles vagy lágy rajzú, barna vagy fekete tónusú képeket készítek, formai kérdés csupán. Számomra a legfontosabb, hogy őszintén nyúljak

a témához. Ennek tudatában dolgozom, megőrizve a szakma és a mások stílusa iránti tiszteletemet. A modell számomra fontos munkatárs.

A fotóművészet történetében az aktfotográfia sajátos rangot vívott ki magának. A „nagyok" közül sokan becsülik, ráérezvén sajátos törvényeire, különleges lehetőségeire. Ezért is fáj nekem, hogy az utóbbi időben az aktfényképezés prostituálódott. Igazán elege lehet mindenkinek a „környezetszennyező" szemétből! Már a kamasz fiút sem állítja meg az újságárusok standján kirakott hústömeg, mert nincs benne semmi, ami titok, nincs varázslat. Csak a romboló ízléstelenség van jelen...

Mindezek ellenére hiszek abban, hogy érdemes komolyan csinálni tovább, hiszek abban, hogy az érték maradandó...

Nemere István

Megváltoztatni a világot

1944-ben születtem, Esztergomban élek. Voltam segédmunkás, erdészeti dolgozó, bolti eladó, könyvterjesztő, könyvtáros, idegenvezető, katona, tolmács, nyelvtanár, biztosítási ügynök, mentőápoló, sajtótitkár stb. Vagyok szabadfoglalkozású író, műfordító, publicista; eddig csaknem 90 könyvem jelent meg, körülbelül 7 millió példányban.

A válasz egyszerű és bonyolult egyszerre. Könnyű lenne azt felelni a kérdésre, hogy kérem, én szórakoztatni és tanítani akarom az embereket. Talán még igaz is lenne – de semmiképpen sem a teljes igazság. Ugyanis én figyelmeztetni is akarom őket. Vágyakat ébreszteni bennük valami jó (jobb) és teljesebb iránt, mint az, amit maguk körül látnak. Fel akarom ébreszteni bennük a kíváncsiságot a még ismeretlen világok, vagy már ismertnek hitt világunk még ismeretlen törvényei iránt.

És szárnyakat adni nekik... És jósolni. Eddig nemegyszer sikerült (valljuk be: nem ezzel a szándékkal, tehát akaratlanul) megjósolni később bekövetkező eseményeket. Figyelmeztettem a magyar olvasókat már több mint tíz évvel ezelőtt arra, milyen lesz az, ha a terrorizmus kiteljesedik és olyanná lesz... amilyenné lett. Írtam nem létező világokról. („A Hegy"), ahol az emberek békében képesek egymás mellett élni. Hadd tegyék fel maguknak a kérdést: mi miért nem vagyunk erre képesek? És más könyvekben igyekeztem választ is adni rá.

Jósoltam vízlépcsőt, támadást atomerőmű ellen, visszarendeződést (ez szerencsére még nem következett be), előrevetítettem számos bajt. Írtam nekik környezetszennyezésről, euthanáziáról, szép halálról, a kozmosz meghódításáról. És elértem a legtöbbet, úgy hiszem: találkozhattam emberekkel, akiknek életét bevallottan megváltoztatta valamelyik könyvem. Egy a százezerből – ez is nagyon sok. Remélem, javukra változtak, követve az általam sugallt utat.

Mesélhetnék nagy kudarcaimról is. Ezek mind hozzátartoznak ehhez a kérdéshez, akkor is, ha mások talán nem látják, nem keresik benne. Ars poetica... Oly szép szavak. (Latinos voltam egykoron magam is.) Tehát: hittem abban, hogy a

Népszava 1997.09.06.

Mesék a modellek után

Fotókiállítások a Fashion Caféban

Egy kép Jung Zseni Mesealakok és mesés tájak című sorozatából, melyet a mostani modellfotók után szeptember 17-től láthatunk majd a Fashion Caféban

NÉPSZAVA-információ

Magyar topmodellek külföldi munkáiból nyújt reprezentatív válogatást az a kiállítás, amely szeptember 17-ig látható az Andrássy úti Fashion Caféban. Miután a divat- és kozmetikai ipar világszerte az egyik leggyorsabban fejlődő iparággá vált, ezáltal a reklámpiac is alaposan „felgyorsult". A divat állandóan változó világában állandóan új arcokra van szükség, ám a rostán csak a legjobbak maradhatnak fenn. A külföldi magazinok címlapjáról ránk mosolygó lányok valamennyien a magyar modellek versenyképességét bizonyítják ezen a téren: *Cseh Annamária* a Marieclaire címlapján tündököl, *Erdélyi Melinda* a Swarowski-kampány arcaként mutatja meg tehetségét, *Fülöp Réka* a Thierry Mugler-katalógusban szerepel. A kiállítás szervezői azt szeretnék elérni, hogy a hazai média is minél többet foglalkozzon ezekkel a modellekkel, hiszen ők valamennyien méltóképpen reprezentálják hazánkat a nagyvilágban.

Az olyan „földi" dolgok után, mint a divat és a reklám, egészen más közegbe repítenek azok a képek, amelyeket *Jung Zseni* fotóművész szeptember 17-én megnyíló, Mesealakok és mesés tájak című kiállításán láthat majd a közönség. A tárlat mottója: „A lélek közege nem a földi, reális valóság, hanem annak fölötte és alatta lebeg." A fotóművész számára ez az az állapot, amelyben álmodni és alkotni tud. „Gyermekes fantáziám képpé formálja a gazdag ajándékot" – magyarázza képei születését. Ahogy az utazó látogatja távoli országok városait, ő is úgy barangolja be lelkének tájait. A képzeletbeli kalandozás nyomán születnek játékos, szinte tündéri képei, melyek jóval többek, mint fényképek. A festészet és fotóművészet határvonalán lebegnek, egy olyan határozott körvonalakkal rendelkező világot körülrajzolva, ahol semmi más nem érvényes, csak a mese. Ezt a tárlatot majd október 14-ig tekinthetik meg az érdeklődők.

Renes
a lag
város

MTI-Panorá

Az idei eszte
látványosabb
ígérkezik a t
nák városáb
reneszánsz V
mű tárlat, m
Grande part
lazzo Grassi
ig több mint
terműben gy
nek a látoga
tásban első í
ható össze –
alkotásai ala
Európa (főle
és Németorsz
Velence mű
1450-től 16
időszakban.

Zsú

Októb

Simon Tamá
a NÉPSZAV

Huszonegye
kezdte meg
Győri Balett
még a meg
zsúfoltabbna
társulat már
első fellépése
ber 3-án és 4
Fesztiválon
házban a Bu
mer Banddel
darabjukat,
ták elő. Az
mára egyébk
sikeredett a
hiszen fellép
Nyár rendez
rencvárosi Ü
kon is, a társ
és négy női
egész nyáro
szült egy dár
tessel az Or
rodukciós
amely egy

TISZTELT HIRDETŐINK!

Hirdetéseiket személyesen feladhatják
Budapest II., Törökvész út 30/A
Levélcímünk: 1539 Budapest, Postafiók 785
Telefon: 326-8260, 326-8274

Hirdetésfelvevők: VIII., Blaha Lujza tér 3.
(Blaha Közönségszolgálat) 338-2369
VII., Kertész u. 27. (Média Ex-Press) 351-9854
VII., Wesselényi u. 8. (MAHIR) 342-6164

Halálozás

FÁJÓ szívvel tudatjuk, hogy **SOMOGYI SÁNDOR** életének 92. évében 1999. augusztus 31-én elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása szeptember 16-án 13 órakor lesz az Újköztemetőben. A gyászoló család

Állás

MOST megnyílt fodrászüzletembe műkörmöst, manikűröst – vállalkozóként – keresek. Tel.: 06 30 202 8971.

EGÉSZSÉGÜGYI világprogram terjesztéséhez keresünk érdeklődőket. 283-8633/11 H-Sz-P 8-13-ig.

Bútor

BUDAI KRISZTINA LEINFORMÁLHATÓ, megbízható iparigazolvánnyal rendelkező felvásárló műgyűjtőnő, régiségbolt berendezéséhez aukciós áron helyszínen készpénzért vásárolok. **EZÜSTNEMŰT 2000 FORINTIG** dekagrammját, bútorokat, garnitúrákat, festményeket, órákat, vitrin,-dísztárgyakat, csillárt, varrógépet, zongorát, **TELJES HAGYATÉK FELSZÁMOLÁST,** kiürítéssel is. Megbízható partner. **INGYEN HÍVHATÓ:** 06-20/932-6495 KISZÁLLÍTÁSSAL.

KLAPKA GYÖRGY vásárol műtárgyat, régiséget, festményt, hagyatékot. Tel.: 215-0212, 10-18 óráig.

INGYEN hívható zöldszám: 06 (80) 200-914. Hívását előre is köszönöm! Nem mindegy, hogy kinek és mennyiért. Régiségüzletünk reális áron, azonnali készpénzfizetéssel vásárlt régi bútorokat, festményeket, dísztárgyakat, mindenféle ezüstöket, antik ékszereket, álló-, fali-, asztali-, kar- és zsebórákat, teljes hagyatékokat stb. Ingyenes kiszállás! Hívjon, vagy jöjjön el hozzánk! Üzletcím: Bp. VI., Szondi u. 32. Nyitva: hétfőtől-péntekig 10-17-ig.

Adás-vétel

NEMESSZŐRMÉBŐL női bundák szűcsüzletem felszámolása miatt féláron eladók. Napközben: 303-9151.

VII. WESSELÉNYI U. 19. szám alatti régiségüzlet ezüstfelvásárlása! Tört ezüstöt, evőeszközt, tálcát, cukordobozt, gyertyatartót, gyümölcstálat a napi legmagasabb áron, VALAMINT: IWC, Schaffhausen, Patek, Omega, Breitling stopperos karórát magas áron készpénzért vásárolunk. HÍVJON AZ ÉN KÖLTSÉGEMEN A 06-80/200-886-os ZÖLDSZÁMON, vagy jöjjön el hozzánk!

Ingatlan

200 nm alapterületű, 6 szoba, központi gázfűtés (tartalék szénfűtés), 200 négyszögöl telken a házhoz tartozó üzlettel alápincézett, telefonos, 2 garázsos, Dunavarsány központjában eladó. Érdeklődni lehet: 06 (30) 971-7737.

BUDAPESTTŐL 46 km-re, Szárliget nyaralóövezetében, 260 négyszögöles telek, összkomfortos, téliesített 30 m2 alapterületű nyaralóval, termő gyümölcsössel eladó. Irányár: 3,4 Mft. telefon: 06-34/314-929.

Üdülés

BÜKFÜRDŐN október 13-26-ig tartó üdülési jogomat (1 szobás apartmanban) eladom, vagy elcserélem gyulaira. Telefon: 385-3514.

Szolgáltatás

REDŐNYÖSMUNKÁK. 262-4724.

Oktatás

SZINKRONSZÍNÉSZ, könyvszerkesztő, műfordító tanfolyamok. 340-0859.

5 ÉVES amerikai tapasztalattal beszédcentrikus nyelvoktatást vállalok. Tel.: 215-6780.

VÉGZŐS egyetemista kellő tapasztalattal kedvezményesen korrepetálást és felkészítést vállal magyar nyelv- és irodalomból. Telefon: 06 (20) 9716-599 vagy 343-4329.

KLASSZIKUS balett gyermek és felnőtt csoportok. Modern tánctechnikák és Flamenco oktatása a Jókai táncstúdióban. (VI., Jókai tér 8. I. emelet.) Telefon: 269-3221. Beiratkozás naponta 16-19 óráig.

AZONNALI készpénzfizetéssel vásárolnék bármilyen típusú és állapotú személygépkocsit. 264-3991, 06-30/943-3574, 06-20/926-2808.

FORD-BONTÓ: szeptemberben 10% kedvezmény. 06-60/335-372.

KISTEHERAUTÓT keresek megvételre! 06-30/998-0337.

OPEL-BONTÓ: szeptemberben 10%-os kedvezmény. 06-60/341-842.

SZAMARÁT, WARTBURGOT 1,3-at vennék. 06-20/958-6160.

VÁSÁROLNÉK személygépkocsit reális áron azonnali készpénzfizetéssel 1986-tól 1996-os évjáratig. Cégautó is érdekel. Esetleg sérült, hibás is. 290-2455, 06-20/980-5057.

LADÁT, Samarát, Wartburgot vennék. 06 (30) 953-4361.

Házasság

FÉLIG független 44 éves 163/60 humán érdeklődésű Rák nő társat keres. Kevés szabadidővel. „Komolyan – könnyedén" 79631 jeligére a Bp. Wesselényi u. 8. hirdetőbe.

Bérlemény

KIADÓ a II. kerület, Bég u. 3–5. szám alatt levő nemzetközi irodaházban irodahelyiség. Érdeklődni: 212-4019 Veres Kitty igazgatónál.

Közlemények

Ápolási intézményünk, amely Újpesten működik, felvesz ápolásra, rehabilitációra szoruló betegeket. Tel.: 217-3253.

VASÁRNAPI HÍREK

Hirdessen Ön is a **VASÁRNAPI HÍREK**ben!

Magyarország legnépszerűbb vasárnapi lapja, hetente több mint 270 ezren olvassák!

JUNG ZSENI (fotó)

Aktfotó kiállitása Miskolcon, 1984.nov.

Fotóművészet, 1985.1.sz. 55.p.

A Csend

Jung Zseni fotókiállítása

Álom

Jung Zseni fotókiállítása 1994. július 13-án, 17 órakor nyílik a Haris Galériában.
A kiállítás 1994. július 13 – augusztus 13-ig tart nyitva, naponta 11 – 19 óráig.
Cím: Budapest, XII.ker. Városmajor u. 48/b.
Telefon: 155-2831

A kiállítás szervezője: a Haris Galéria

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

Haris GALÉRIA

DECORAMA® KÉPKERETEK
BUDAPEST, BEM rkp. 31., Tel.: 201-6287

DOROSZ KÁROLY

79 JUNGARD TENDLER Tanulmány olajf. 200.—

Nemzeti Szalon
Árpádh szentek kiáll. 1930 aug

Jungbauer

pesti harangöntö 1855 be
öntötte a solmári temp-
lom negyedik harangját

ród

Zomborg J. A solmári
templom. vas Zys 1863. 120 l

Fungabelné Éber Anna

festőművész

Tavaszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. Karakterben erős önarcképe.

Pesti Hirlap
1920.VI.16.

Fungabelné Oberz Anna

Kestőnüvész

Vigasvorseny - Nemzeti Szalonban - képével szere-
pel.

A s N o t .
1939.VI.16.

Fungerdué Éva Anna

festőművész

Tavaszi Tárlat - Nemzeti Szalonban - képével szerepel. Liberálet Hajképpel

Budapesti Hirlap
1929.VI.16.

Imigabelué Éber Anna

festőművész

Tavaszi Tárlat - Nemzeti Színházban - képével szerepel.

Pesti Napló
1939.VI.18.

MDK

Jungard Tendler

Tanulmány, olajf.

Arpadházi Szentek Modern Egyházmüvészeti Kiállításának Katalogusa. Bpest. 1930. Aug. Nemzeti Szalon.

Junga Sebő
festő

l.

Közlezrkiáll

1458 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Junga Sebő

1890/91 I.

Ferkèpzomfoiskèvk

96. l.

Junga sebő

1890/91 I - vendéglát -

Lovasság, rámai V. 253.

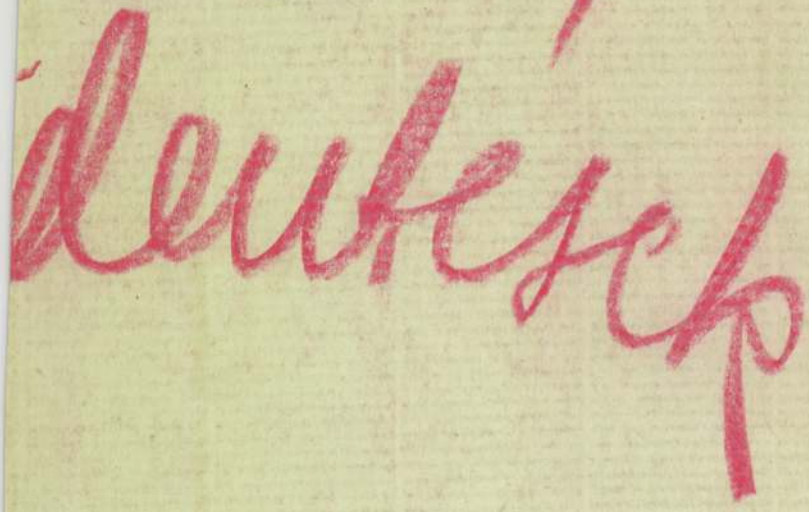

Junga Sebő

Junga Sebő l. Endrődi Sebestyén.

Ékezet 1905 máj 18.

436/1905 sz. (Pécs, 1905 máj. 16. 7339 sz. a.)

Pécs sz. kir. város tanácsa beterjeszti Mátyás Flórián könyvtárának, kézirataimak és saját munkáinak jegy Zékét és az adásvevési szerződés teroczetét. (1.) felterjesztés 2.) válasz VI. 8. e. i. 988/904)

Jůnga András

črás Trencsén

XIX. sz. első fele

Ivod

Pritz

54. l.

A'. 148 (20)

Jlunga András
órás Trencsén.

állo zenélő óra
1820-30.

vród
a

Gányi Mihalát
101. l.

Jungbauer Jakab
Mihály
Temesvár, 1823.
wod
Kovács Harang
64. l.

Disznóagyar átfurva, őskori

VI. 19

Jungbauer Jacob

1819-ben Temervárt öntött harangja 1917. hadi célokra rekviráltatott, honnan nincs említve.

MOB 578/1917. sz. akta

1807-ben öntött harangja dtto

n.o.

1810-ben nyrá öntött harangja dtto

n.o.

1804-ben öntött harangja dtto.

n.o.

alter und neuer Zeit. Mit 100 Bildern. Gebunden/P13.-/ 6.80

GOTISCHE BILDTEPPICHE aus Frankreich und Flandern
Mit 87 Abb. Quartformat. Gebunden. /P12.80/ 4.8o

DEUTSCHE MÖBEL DER VERGANGENHEIT. Mit 212 Abbildungen. Quartformat. Leinen. /P12.-/" 5.20

SPANISCHE BAROCKPLASTIK. Mit 157 Abbildungen 4°P12.-" 4.40

GLAESER DER EMPIRE UND BIEDERMEIER ZEIT. Mit 6 Farbentafeln u. 322 Textabbildungen. Quart. Leinen/P27.-/ " 12.40

KERAMIK DER NEUZEIT. Mit 15 mehrfarbigen Tafeln
330 Abb. u. 13 Markentafeln. Quartformat. Leinen /P21.-/" 10.40

MÖBEL. Ein Hnadbuch für Sammler und Liebhaber.
Mit 230 Abbildungen. Leinenband /P18.-/" 7.20

CAROLSFELD. PORZELLAN der Europäischen Fabriken des XVIII. Jahrhunderts. Mit 154 Abbildungen /P16.7o/ 7.20

anne ZWEITES ROKOKO. Innenräume und Hausrat in Wien um 1830-1860. Mit 167 Abbildungen auf Tafeln. Folioformat. Leinenband. /P24.-/" 7.20

Jungbauer Zakab

ön tötte Temesvárt 1822-
ben az aradi, sunonta atyák-
templomanak nagyedik
harangját, mely a szt Há-
romság tiszteletére készült

Lakatos. II, 45. l.

Jungbauer József

1819-ben Temesvárt öntött haranja 1917. had célokra rekvirältatott, honnan ning emlitve.

MOB 578/1917. 27

Kultur,Gesellschaft und Landschaft.Mit 80 teils farbigen Bildbeigaben.Leinen /P 15.-/ P 7.20

FRANTZ SCHUBERT und seine Zeit.Mit 70 teils farbigen Bildtafeln.Leinen /P 15.-/ " 7.20

ALTWIENER MUSIKSTAETTEN. -Gluck,Haydn,Mozart,/P 12.-/
Beethoven und Schubertstätten.Mit 55 Abbildungen.L. " 4.20

ig MOZATRS LEBEN. 1756-1791.Mit Bildern.Leinen /P 9.60/ " 3.40

chard JOHANNES BRAHMS. Leben und Werk eines deutschen Meisters.Mit 20 Tiefdrucktafeln.Quartformat L./P28.8o/" 8.40

---

lliam WELT UND WUNDER DER CHEMIE.Mit 35 Tafeln und zahlreichen Textbildern.1931.Chemie,-die jeder versteht, Chemie-die jeder braucht.Das Chemiebuch für Laien. Grossoktavband.Leinen /P 16.-/ P 7.80

Jungbauer J. Mihály

harangöntő -

1814-ben és 1826-ban öntötte ~~egy~~ a temesvári szeminarium templom egy-egy harangját, melyek ~~[illegible]~~ közül az egyiket a megyés püspök Egres köz-segnek, a másikat Medves fiókközségnek ajándékozott.

Történelmi Adattár Csanád-egyházmegye hajdana s je-lenéhez. Temesvár 1871. 96. l.

Jungbauer Jakab

temesvári harangöntő
1822-ben öntötte az ó-
aradi minorita tem-
plom negyedik haran-
gját

Lakatos Ottó

Arad tört. II k.
Arad 1881. 45. l.

ahol
gatot
bibli
magy
sói N
ilyen
külö
tani
arra
is me

röl (
zésér
événe
reked
kodh
krak
fessz
a len
ban
hasol

kulásának és fejlődésének kérdésével kívánta megkezdeni, amely téren

neti kialakulását, módszeri fejlődését, mai szervezetének működését és eredményeit ismerteti. Ehhez csatlakozik még a népnyelvkutatással és szervezetével kapcsolatban álló tudományos intézetek és munkájuk ismertetése. Ilyen intézetek és társaságok az Anyanyelv Társaság, a Néprajzi Film Részvénytársaság, a Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya, a helsinki egyetem fonetikai intézete és a hozzá kapcsolódó nyelvjáráskutató intézet, a tudományos társaságok helynévbizottsága, a Suomen Suku (Finn Faj)-intézet, a Finn Irodalmi Társaság, a Parasztkultúra-alapítvány. Ezekre az intézményekre vonatkozólag külön-külön tanulmányokat végzett. Tanulmányútjának másik célja összehasonlító hangtani tanulmányok végzése volt. Ezirányú munkájában állandóan támogatta dr. Antti Sovijärvi, akivel együtt közös munkaterv keretében a magyar és finn nyelv hangjainak fiziológiai és akusztikai búvárlatával foglalkoztak. Már megjelent tanulmányukban (E. Bakó ja A. Sovijärvi: Unkarin ja suomen lyhyden ja pitkien i, -ü-ja u-vokaalien fysiologis-akustista vertalua. — A magyar és finn nyelv rövid és hosszú i-, ü- és u-magánhangzóinak fiziológiai-akusztikai összehasonlításához. Virittäjä, 1939 : 386—401.) palatogrammok, röntgenogrammok és spektogrammok segítségével vizsgálták a magyar és finn nyelv említett hangjait s hangfiziológiai, valamint akusztikai tekintetben több új megállapítást is tettek.

A tanulmányi év folyamán több cikket és tanulmányt írt Magyarország művelődési, társadalmi és gazdasági életéről az Ajan Suunta

MDK

Junger Kató

Tájkép, olaj

Tavaszi Szalon katalógus, 1929. máj. 12 l.

Junger Kató

MDK

Dunai tájkép, olaj

Duna-kiáll. N. Szal. 1933. jan. 5 l.

tes, 6 tengelyes, klasszicizáló.

MDK

Junger Kató

Képzőművészet 1927. I. évf. 1. sz. 13.l.

Junger Kató

58. Dunai tájkép, olaj

Duna Kiállitás katalogusa, Nemzeti Szalon, 1933. január hó, 3 lap

MDK

Junger Kató
Füzes, olaj

N. Szal. 374. kiáll. 1927. márc.
14 l.

Junger Kató.

Illusztrációja szerepel a Szinyei-Merse Társaság tavaszi szalonjának második kiállításán.

Esti Kurir, 1927. márc. 27.

Junger Kató

festőművész

Szinyei Társaság Tavaszi Szalon kiállitása - a Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Nemzeti Ujság
1930.V.11.

Junger Kató MDK

Esztike, olf.

Nemzeti Szalon 1928. ápr.
Tavaszi Szalon

MDK

Junger Kató festő

N.Szal. tárlatai. /Szinyei Társ/ Képzőművészet, 1930, 31.sz. 144. l.

RDK

Junger Kató, festőm.

Csendélet. Repr. 150.l.

A Debreceni Déri Muzeum. -Képzőművészet.31.sz. 1930.jun
131-34.l.

Junger Kató

Kampis Margit, Maksay Nelly, Papp Emilia, Radnai Margit, G. Raidl Ida, br. Schossberger Klára, Szántó Vera, Weil Erzsébet, Weisz Klári, Burián Irén, Csabai-Rott Margit, Csengeri Ibolya, Hollósné Mattioni Eszter, Honti-Páriss Elza, Horváth Margit vesznek részt azon a kiállitáson, amelyet a Szinyei-Merse Társaság rendezett "Tavaszi Szalon" cimmel.
"Kis beszámoló modern hölgyekről" a lap kritikája számol be a tárlatról.

Délibáb, Bp. 1928. juni. 16. II. évf. 24. sz. 64-65. lap.

Junger Kristóf
vézmetsző és éremvéső
Pozsonyból, 1783-ban
iratkozott be.

lásd
Fleischer Bécs. 55. l.

T. 979.

tyakkal és köröndökkel megerősi-
l jobbra két alak előtt kutya
a a folyón tutaj és csolnak köti
edig hegyek képezik. Felirata:

a.

2 cm.

Junger Kristóf
ezüstműves

M.D.K.

4 tálat készít a kastély számára

20 l.

Pécsely Piroska: A keszthely, Festetics kastély és belső berendezése

Junger Mihály

Budapest, 1940. sept

Junger Mihály aranyműves és fémdiszműáru üzeme, exportőr-importőr, VI. Király-u. 82.
220-190

az egyházi kormányzati hatóságokat.

11.§.

Az 1.§-ban foglalt épitmények lényegesebb költséggel járó átalakitásánál legfeljebb 15 évig terjedő ideiglenes házadó mentességben részesülhetnek, amely esetben a stilszerű helyreállitás, vagy átalakitás elmaradásának fejében a tulajdonos a Művészeti és Történeti Emlékek Alapjába a helyreállitási költségek után 10 %-ot köteles befizetni.

12.§.

Ha a tulajdonos a jelen törvény rendelkezései alá tartozó ingatlan

Junger Kató

1928. Aav, Halon
(Wenneti Halon)
Esztike, olajf.

Fábián Lajos IX. 132.

Junger Kató

Műcsarnok
1927 tav. Eiáll. 680

Koszka-féle stomfai fajánszműhely

VIII. 164.

Junger Kató

1923/24 - 1927/28

Ferkèpzomfoiskèvk

97 l.

Jünger Kató

Ex libris, olajf.

Nemzeti Szalon

1928.

Tavaszi Szalon

T. 4798.

n van der Null ezredes csapatai szu-
x ellen. A háttérben a Medgyes lát-

-Bulletin.

v. J. Höfelich, Stadt, Bazar
ung vorbehtalten.
das Gefecht bei Medias és befeje-
6. Geschüzte u. sprengte 2 Kar-

a vk. 24.6 : 33.9 cm.

Jünger Kató

Tájkép, olaj.

Nemzeti Szalon

1929. máj.

Tavaszi szalon

ói mester.

ól.

ordult, lefelé néz, kerek
Hosszú haja, bajusza és
szélesedő hegyes kardot
párkányra tett újjai lát-
ı fölül: »*Abraam genvit*

cm. — Lelt. sz. 1071. —
) K-án. — Kifizettetett az
in (177–93). — Elszámol-
ámolást elfogadta az 1895
-95).

Junger Kató

134 Füzes, olajf. 240.—

Nemzeti Szalon

Tavaszi Szalon

1927

Junger Kató

festő

l. Nemzeti Szalon

Tavaszi Szalon

1930.

1678. Ismeretlen.

Dávid.

A derékon (alólig) ábrázolt győztes ifj
fejét (üstökénél ~~fogva~~ tartja)
parittja-kő van. ~~Fejéi~~ Baren
bajusza és szakálla ~~nem~~ ~~[illegible]~~ nincs
takarja.

a melyet a filistensoknak mutat,

Vászon, méretei 96 %
~~A nemz. Muzeumto~~
~~[illegible]~~ ~~50/99~~. Probstner A
— Átvétetett 1899. II. 17
1896: XI. 14-én Szmrec
XI. 16-án pedig Tercy Gábor ad n

681

Jungbauer Vince

harangöntő MDk

a Bér-i ev. templom régi harangját öntötte 1853-ban. Pesten.

145.o.

Genthon:Nógrád. 1954.

Jungbauer Vince

M. D. K.

harangöntő

Bér, ev. tplom harangját öntötte 1853.

Berkenye, r. 2. tplom 1849

Patay P.: Nógrád megye harangjai, kürtött. Ért. 1958 (VII.) 2-3 n. 150 151

Jungbauer Vince

harangöntő

M. D. K.

1849 Berkenye

1853 Bér harangja

Patay P. Nógrád megye harangjai. Művtört. Ért. 1958 (VII.) 2–3 sz. 167

JUNGBERT, Paul kőmüves-pallér

KOPPÁNY Tibor: Ozora és uradalmának építészete
a 18. században. = A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve
XVII. (1992) 237, 249,251.p.

239.p.

MDK

Junger Kató

Csendélet, repr.

Képzőművészet 1930. IV. évf. 31. sz.
150.l.

M.D.K.

Junger Kató

A Szinyei Merse Pál Társaság által rendezett "Tavaszi Szalon" kiállitáson szereplő müvészek 25%-a festőnő, mint a lap irja: "Kis beszámoló modern hölgyekről" cimmel. Közöttük szerepel a müvész is.

Délibáb, Bp. 1928. juni. 16. II. évf. 24. sz. 64. lap

MDK

Junger Kató

Csendélet, repr.

Képzőművészet 1930. 31. sz. 150.l.

MDK

Junger Kató

Képzőművészet 1927. I. évf. 1. sz. 13.1.

MDK

Junger Kató

Művével szerepelt a Szinyei-Társaság kiáll.-án

Képzőművészet, 1930.IV.évf. 31.sz. 144.lap

Junger Kató MDK

Tanulmányfej, olf.

Mücsarnok 1927 tavaszi kiállitás

Jungbauer Vince

Pesten 1853 ban öntötte a
Ber. (Nógr. megye) ig!
templom harangját

Römer Flóris hagy
XL. IX. 5.

6 Briefe v. Ligeti

MDK

Jungfer
bronzkapuk és az ampolnák

Kossuth-mauzóleum. Épitő Ipar, 45.sz. 19o9,nov.7.
411-413 l. képekkel

MDK

Jungfer

Nagy S: Emlékbeszéd Györgyi Kálmánról.
Magy. Iparműv. 1930. 95.sz. 95 l.

Jungfer mülakatos MDK

V-r: A kiállitás vásárlói. VU 1885. XXXII. évf.
678 l.

MDK

Jungfer

kovácsoltvas és bronzmunkák

Lukács Zs: Egyházművészeti kiáll. Magyar Iparművészet, 1908, 257-258 l.

JUNGFER Ferenc

Jungfer Ferenc, Jungfrau András fia. Pesten született 1810. szept. 28-án. [101] 1821-től a pesti piaristákhoz járt, tanulmányait azonban elhanyagolta, mert az ún. grammatista osztály első és második évfolyamát ismételte, a harmadik évfolyamból pedig 1825-ben kimaradt. A továbbiakban nevével a tanintézeti értesítőkben nem találkozunk. [102] Apja halála után Renner Károlynál töltött 3 évi tanoncidő után 1829. máj. 17-én szabadult fel; [103] a céhbe 1845. aug. 10-én jegyezték be. [104] Az eddigiekben feltárt adatok szerint kis műhellyel dolgozhatott, és kortársai között a kisebb, a kevésbé jelentős mesterek közé tartozott. Személyével azért foglalkozunk mégis, mert a Jungfer vasműves dinasztia tagja, és apja Jungfer Gyulának, a 19. század utolsó harmada Európa-szerte ismert kovácsművészének. Műhelyét az 1870-es évek vége felé Jungfer Gyula saját — Budapest VIII. Berzsenyi u. 6. sz. alatti — üzemével egyesítette.

Perehány 1985 163. p.

művészekkel foglalkoznak". S hogy a szerkesztő Oltványi szá
kérdésre ugyanezen ismertetőjében válaszol. Úgy értékeli, hog
vánvaló értékátalakulás, amely Berény-Szőnyiék nemzedékét
természetesen, hogy a megnevezettek generációja valóban kie
ca kötetek. Oltványi érdeklődésének megvoltak a határai. Mi
attól bármely irányban eltért, neki az kevésbé tetszett. S hogy
valamiképp eltérni a szerkesztő, annak az is oka többek közö
alkotói, vezető művészegyniségei kis számban jelentkeztek. P
szerkesztő, sőt a régi magyar művészetről is hírt ad a sorozat.

Furcsábbnak tartható Oltványi önjellemzése, az a mód, ahc
(mármint Oltványié) eléggé újszerű kísérlet a magyar művész
akarja fordítani a festészet sui generis tartalmát és nyelvét,
ja levezetni művészetének sajátosságait". Oltványi az egész
föl, s „talán a sorozat munkatársainak együttműködése megt
amelynek egyértelműsége alkalmas lesz arra, hogy a művésze
legalább olyan hozzáférhetők lesznek, mint az irodalmiak". S
zőművészeti esszényelv megteremtése. Az elvek idealisztikusa
sajátos képzőművészeti esszéstílus – ahogy ezidőtt a magyar ir
Németh László, Cs. Szabó László, Szerb Antal és mások mu
Hungarica kötetek természetesen nem a nagyközönséghez, h
el. Mindennek ellenére, illetve mindezek mellett is fontos, műv
zat kiadása, fontos, s a 30-as években izmosodó életművek pu
Károly Ferenczy Noémi-kötete) a mai napig szükséges forga
len alapmunkának tudjuk. A művészettörténeti értékelés sz
legjelentősebb művészeti könyvsorozata".[11]

Oltványi művészeti írói érdeklődésének középpontjába els
tartozott. (Ő írta s jelentette meg az *Ars Hungarica* sorozatba
S persze a 30-as években hamar kiegészült a Gresham-asztal t
KUT (Képzőművészek Új Társasága) s az École de Paris veze
művészeti cikkeinek palettáján Szőnyi István, Bernáth Auré
László, Diener-Dénes Rudolf, Ferenczy Noémi, Iványi-Grün
Pál, Vidovszky Béla neve említhető többek között. Egyről
folyóiratban helyezte el gyakran azonos vagy csak csekély elté
más művészekről szóló cikkeivel is előfordult.

Oltványi írásaiban találunk példát, példákat az öncélú, ö
riasztó) esztétizálásra: "Erőteljes, tágtüdejű lélekzésük van a
az élathe".[13]

Jungfer

cod

=

Alfa: Kossuth

Lajos mauzoleuma.

Budapesti kiadás

1909. nov. 24.

U. 391

Őskori edények VII. 150.

Jungfer Ferenc

Mulakatos

l. Köslerskiall

179-l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Ferenc

mülaratos

+ Bpest 1946.

dec. 5. 77 éves korá-

ban

Magyar Nemzet

1946. dec. 6.

Putri-lakások, öskori VII. 155.

Jungfer Ferenc

mintáras 1884.

Einnisk 1930. 84. l.

Kara-Mustafa:

~~Az~~ Egy oszlophoz ~~ha~~

abrázolt „CARA MUSTAFA

turbánja a földö

„SEFTAR"-4, balr

Ez utobbi mellett... ~~egy~~ töröl

~~ali~~ Cara Mustaf

leng, melyen ezeket

REGALI

A SVOI

Felirata alól a jo

Rézmetszet, m

Ltho

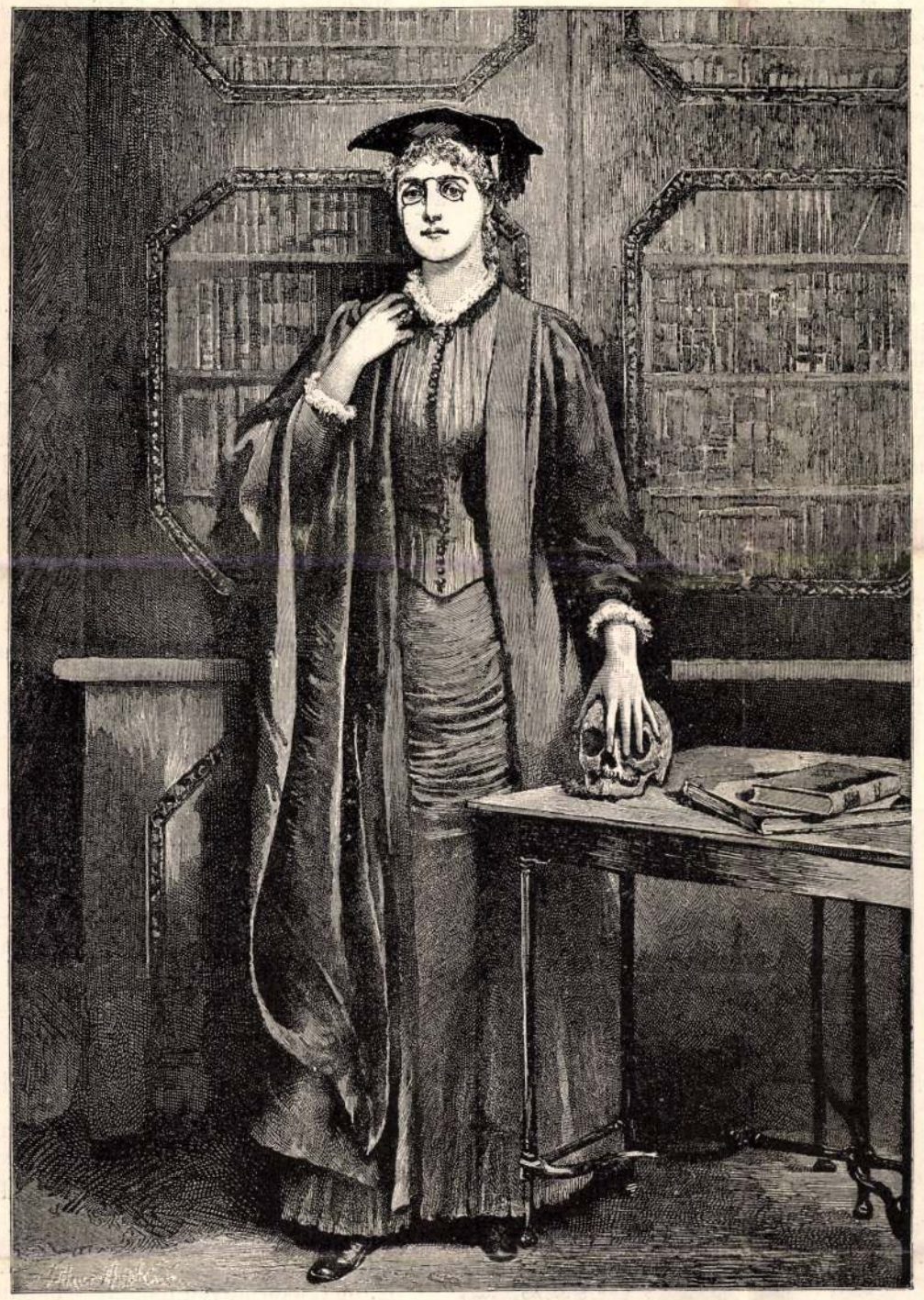

EGY ANGOL NŐ-TUDOR.

herczeg 300 frtra, György porosz herczeg 100 frtra (egy csutorát), Salo Kohn bécsi bankár 1250 frtra, Wahrman Mór pedig 1800 forintra tett itt vásárlásokat.

Zsolnay kiállitása a következő neveket mutatja fel, mint legnagyobb összegekre vásárlókat: Rudolf trónörökös (2000 forint), walesi herczeg (600 frt), Stefánia trónörökösnő (300 frt), Louis Meeus, Antwerpenből (1200 forint), gróf Károlyi István (2000 forint), gróf Apponyi Sándor, stb.

A Testory-féle gyár gyönyörü disztárgyaiból mindenekelőtt a francziák vittek el 32 darab montirozott lopótököt (tikvice), a mi 15—16 forintjával számitva 500 forinton felüli összeget tesz ki. Nagy bevásárlást tett itt egy amerikai kereskedő is, ki a pavillonban látható 2 forintos szivarvágó gépek közül 12,000 darabot szállitott hazájába. A középen látható pompás két vázát Rudolf trónörökös 480 forintért vásárolta meg, ugyanolyat vett egyet Széchenyi Béla gróf 240 frtért, az amerikai Kirby pedig egy montirozott medvét 250 forintért. A legértékesebb tárgy, az ó-egyiptomi stylu zománczozott szekrény, Erzsébet királynő birtokába került.

Hasonló forgalmat mutathat fel Jungfer műlakatos is. Remek ékszerszekrényét 300 frtért Ráth György vásárolta meg, egy csillárát pedig br. Lipthay Béla 900 frtért, mig Schlauch püspök neve 250 frttal egy vas-asztalkán szerepel. De itt is Wahrmann Móré a legnagyobb összegü rendelet érdeme,a Ruscher-féle uj vendéglő balján levő sugáruti palotájára szánt ama kapuval, melynek csupán vasmunkája 1000 frtot képvisel. Ugyanitt van a lipótvárosi bazilika kapuzata is, 1600 frtot érő vasmunkával. De nemcsak a születési és pénzarisztokráczia, a művész-világ is képviselve van Jungfer pavillonjában pénzáldozatával, tanuja az az eredeti vasmosdó-szerkezet, melyet Vastagh György vásárolt meg 240 frtért.

Jelentékeny vásárlásokat tett Jungfer igazán müvészi tárgyaiból a walesi herczeg is, jelesen: egy függőlámpát (300 frt), két gyertyatartót azzal a gyönyörü vasmunkával, mely közfeltünést keltett a kiállitáson, 60 frtért s még két kézi lámpát, darabját 14 forinton. De még büszkébbé teheti a hazai ipar minden barátját, hogy az angol trónörökös további megrendelésben is részesitette Jungfert, nevezetesen egy vasrácskapu készitésével bizta meg. Ám a kiállitás legszebb darabját, egy vörösréz albumlapot, izletes emblemákkal és figuralis alakokkal, melyen hat hónapig dolgoztak Erzsébet királyné vette meg 600 frtért s ugyanő egy kandalló-rácsot és két gyertyatartót is vásárolt itt 400 frtért.

Jó vásárokat csinált Árkay műlakatos is, kinek egy remek mivü lábtörlőjét Lajos Viktor főherczeg 250 frtért, egy függő kandeláberét Aigner Ferencz 300 frtért, ugyanő egy lavabót 250 frtért vett meg, a kisebb vételeket nem számitva; mig Andrássy Gyula gróf egy saját rajzai után készült kandallót vásárolt 400 frtért. Árkay legujabb szerkezetü postaszekrényeiből végre 300 darabot rendelt a kereskedelmi miniszterium, darabját 55 frtjával.

Sokkal csekélyebb és túlnyomólag külföldre szoritkozik a vásárlás az ékszerüzletnél. Inkább csak Egger opáljai érdekelték itt a magyar speciálitás iránt vonzódó külföldieket s Párisból Berry herczeg, Frankfurtból Castellani 700—700 frtot hagytak itt opálokért, melyeknek tüze és szivárvány-tükröző játéka általok bizonyosan hóditni fog a külföldi szalonok parkettjein is.

A vásárlók közt szerepel a nemzeti szinház is, mely a békés-csabai kiállitáson 800 frtért vásárolt butorokat. Különben a házi-iparcsarnok legjobb vevői egyike Szlávy József koronaőr volt (500 frttal); kivüle még a zágrábi iparmuzeum (900 frt), gr. Apponyi Rudolfné (300 frt), Károlyi Gyula gróf s mások szerepelnek legjobb vevők gyanánt. Legujabban Erzsébet királyné is Ferenczy Ida kisasszony által, kit a csarnok felügyelőnője, Kériné kalauzolt, jelentékeny bevásárlást tétetett. Továbbá Stefánia trónörökösné és udvarhölgyei is mintegy negyedfélszáz forinttal gyarapitották a házi-iparcsarnok bevételeit, a walesi herczeg pedig 400 frttal. Legnagyobb keresletnek a szerb szőnyegek és a kalotaszegi házi-ipar tárgyai örvendnek. Lajos Viktor főherczeg is szép gyüjteményt szerzett innen, főleg a toroczkói háziipar tárgyaiból.

Inkább apróságokban adott el sokat a Schreiber-féle üveggyáros-czég, de Strasser Sándor itt is 200 frttal fordul elő, a mi üvegtárgyaknál még mindig eléggé jelentékeny összeg. Nem számitunk ide nehány amerikai kereskedőt, kik 1000—1200 frtnyi megrendelést tettek e czégnél, mely egyébként régóta jelentékeny kivitelt űz. A Láng-féle porczellán- és kőedénytárgyak ha nem is magas vételösszegeket, de sok külföldi és előkelő vásárlót mutathatnak fel, mint a Czirákyak, Tiszák, Zichy Jenő gr., több előkelő állásu egyén Krakkóból, Szófiából, a németalföldi van Royen, a zágrábi iparmuzeum s főként Benigni Sámuel Kolozsvárról, ki 280 frtért a legmagasabb bevásárlást tette itt.

Tizenkétezer forint körül csinált üzletet a kiállitás alatt egy más derék iparosunk, Swadlo, kályhákból és rouleaux-kból. A székely ház legjobb vásárlóját József főherczegben találta meg, a horvát pavillon pedig Klotild főherczegnőben és Hoyos grófnőben. De itt még a sorsolási bizottság is mintegy 20,000 frt áru bevásárlást tett, igy a többek közt egy teljes ebédlő-berendezést is megvett, mely az 1000 frtos nyeremények közt foglaland helyet, végre a lepoglavai fegyházipar termékei közül 2000 frtra rendelt meg a Sorger Jakab czég.

A zsoboki márvány szép disztárgyainál is előkelő nevek lajstromát találjuk, mint vevőkét, igy József főherczeget, Klotild főherczegasszonyt, Thurn-Taxis herczeget, stb.

A kocsik és fogatok csoportjában kettőt találunk a Kölber kiállitásánál eladva, a trónörökös által megvett 1400 frtos gyönyörü vadászkocsit, s ugyanilyet egy keletindiai herczeg, a jepoori maharadzsa részére. Porst Ferencz is sokat adott el; könnyü vadászkocsijaiból külföldiek is vettek, mint p. o. Maffei gróf Turinból. Legtöbb készitményén azonban Reiter váczi kocsigyáros adott túl.

Pontosabb nyomokon járhatunk a képkiállitáson tett bevásárlásoknál, melyeknek összege már eddig megüti a 30,000 frtot. Leggazdagabb bevásárlást tett Zichy Nep. János gróf, ki Kéméndy Jenő «Képzelt betegé»-t, Markó András «Rómavidéki tájá»-t s Gyulay László «Bethlehemjárásá»-t összesen 3000 frtért vette meg. A képzőmüvészeti csarnoknak időileg legelső vásárlója azonban Klotild főherczegasszony volt, ki Vágó Pál «Honfoglalói»-t vette meg, továbbá Gerenday Béla «Jaj, de hideg a viz» szobormüvét. Feszty szép «Bányaszerencsétlenség»-e is talált vevőre, mig Roskovics «Extrapassiójá»-t szintén festő vette meg és pedig oly czélból, hogy a kassai muzeumnak ajándékozza. Székely Bertalan «Tánczosné»-jáért Fuchs Gusztáv adott 1000 frtot, mig Jankó Jánostól «A lovát kináló czigány»-t egy derék iparos, Svadlo vásárolta meg. Az udvar köréből még Rudolf trónörökös szerezte meg Bihari «Kereszttüzben» czimü festményét.

Vettek még az elősoroltakon kivül: Saxlehner András, Valentiny «Haldokló czigányá»-t, melynek katalógusi ára 4000 frt volt, és Paczka Ferencz «Tékozló fiu»-ját. Deutsch Bernát Skuteczkynek «A műteremben» czimü festményét, Grödl, mármarosszigeti czég Molnártól két képet: a «Falu kutjánál» s egy kisebbet, továbbá Brodszky «Badacsonyi tájképé»-t; Goldberger Berthold Spányitól «Erdő szélén»; Kohn Bódog Vastagh Géza «Incselkedés»-ét. Gschwind Mihály Brodszky és Molnártól egy tájképet. Ezeken kivül elkeltek még Spányi «Őszi vetés»-e, Molnár «Palotai részlet»-e, Spitzertől: «A mama megengedte a tánczot», Hollós «Tengerihántása», Karcsay Lajos «Kedves emlék»-e, Szobonya Mihály «Munka után»-ja és Spányi Bélának «Reggeli szürkület»-e.

Aligha sokat csalódunk, ha a kiállitáson hat hónap alatt tett bevásárlások fő összegét 4—500,000 frtra becsüljük, a miből kitünik, hogy a kiállitásnak nem csak erkölcsi sikere volt, de volt anyagi eredménye is meglehetős derék iparosainkra nézve. *V—r.*

ISZMAIL PASA.

A kiállitásunkon megfordult számos idegen kitűnőség közt kiváló érdeklődésre tarthat számot a jelenleg körünkben időző egyiptomi exkhedive, Iszmail pasa is. Csak nemrég volt még, hogy neve napirenden állott az ujságok hasábjain az egyiptomi eseményekkel kapcsolatban s eseménydús kormányzása alatt, egész lemondásáig, a mikor a porta legidősebb fiát, Tevfik pasát nevezte ki utódának 1879. aug. 8-án, nem volt emlegetettebb ember nálánál. A hősi halált szenvedett Gordon pasa egyik legbuzgóbb segédkezője volt a rabszolgakereskedés kiirtására irányuló törekvéseiben; ezt maga Gordon is elismerte, s mikor Tevfik gyönge kormányzása a máhdi ügyét oly igen segitett népszerüvé tenni a fékezhetetlen arabok előtt, ugyanő azt is nyiltan kifejezte, hogy arra, hogy Egyiptomban a rend helyreálljon s erős és tekintélyes kormányzat létesüljön, Iszmail pasa restaurálása nélkülözhetetlen.

Izmail pasa, kinek érdekes keleti vonásai a kiállításon és fővárosunkban ez idő szerint általános kiváncsiság tárgyai, Kairóban született, a mohamedán időszámitás szerint a hedsra 1248-dik évében, keresztény időszámitásunk szerint 1830-ban, s igy ma 55 éves. Ibrahim pasának, Sziria vitéz meghóditójának három fia között a második. Nagyatyja Mohamed Ali volt s Ibrahim pasa tőle 1848-ban vette át a kormányzatot, de még ugyanazon év novemberében meghalt s utána Abbasz pasa, s ennek 1854-ben történt halála után Iszmail pasa nagybátyja, Szaid pasa következett 1854-től 1863-ig. Csak utána jutott Iszmail pasa a trónra, s 1866-ban a szultán egy fermánja által khedive (nagyur) czimmel ruháztatott fel.

Az alkirály Francziaországban látogatta a katonai iskolát s onnan tért vissza 1849-ben Egyiptomba. Nagybátyja, Szaid pasa alkirálysága alatt már sikerrel vezetett egy 14,000 embernyi expedicziót a szudáni határra, a hol a lázadást gyorsan elfojtotta. 1863-ban az alkirályi trónra következvén, uralkodását Egyiptom anyagi jóllétének jelentékeny fokozásával tette emlékezetessé, nagy részben hozzájárult a szuezi csatorna elkészitéséhez és átalán sokat áldozott az ország földmivelési és kereskedelmi fejlesztésére. Angliának mindig igaz barátja volt, s e barátság viszonzásául tekinthető, hogy Viktória királynő a Bath-rend nagykeresztjével is kitüntette.

Mint tudjuk, az Iszmail pasa által Egyiptomban eszközölt nagyszabásu reformok az országot sulyos adósságokkal terhelték s az ebből kifejlett bonyodalmak kényszeritették Iszmail pasát, hogy a porta parancsára s a külföldi hatalmak kivánatára lemondjon legidősb fia, Tevfik javára. Azóta az ex-khedive nagy részben Párisban tartózkodik, 500,000 forint évi nyugdijat huz (az alkirályi czivillista másfél millió forint), s a család többi tagjai is tekintélyes apanage-okban részesülnek. Megjegyezzük, hogy a porta 1866-diki fermánja az egyiptomi trón örökösödés rendjét is ujból szabta meg, és pedig egyenesen apáról fiura, a helyett, hogy a török szokás szerint fivérről fivérre szállana.

Iszmail pasa még a mohamedán vallás alaptanai értelmében négy feleséget tart. Ellenben fia Tevfik már csak egygyel is megelégszik; 1873-ban vette nőül Emineh herczegnőt, Ilhami pasának leányát, ki félig-meddig rokona is.

Iszmail pasa itt közlött arczképe legujabb fényképe után készült. Erőteljes férfi arczot tüntet fel vöröses szakállal, s öltözékén, a fezet kivéve, minden európaias. Itt léte alatt állásának megfelelő fényüzéssel rendezkedett be, s a Hungária-szállodában 11 szobát tart lefoglalva.

SZÓFIA ÉS FILIPPOPOL.

A bolgár államcsiny által tényleg létrejött «Egyesült Bolgárország» két fővárosából mutatunk be képeket azon események alkalmából, melyek már hetek óta izgatottságban tartják Európa diplomácziáját, mely izgatottság azonban mindeddig semmi tényleges eredményre nem vezetett.

Szófia, a nagy hatalmak által felállitott Bulgária fővárosa, régi nevezetes város, de az ország egykori fővárosa, Tirnova mellett az előtt kevésbbé emlegették. A rómaiak Serdicának, a byzantiak Triudicának nevezték, a török uralom alatt (1382-től) a ruméliai kerület székhelye volt. A város alapitója állitólag Justinián császár. Előkelő szerepét főkép annak köszönheti, hogy abba az utvonalba esik, mely Belgrádtól Konstantinápoly felé vezet. Fekvése rendkivül szép. Nyugotról a Vitus hegység, keletről az Etrepol-Balkán által környezett fensikon terül el s a Bogana folyó fut végig rajta az Iszker felé. E század közepe táján még mintegy ötvenezer lakosa volt, de e szám azóta rohamosan apadt; 1867-ben már alig volt 20,000 lélek itt s az ujabb békés állapot még igen rövid idejü volt s igy e számot jelentékenyen nem emelhette. 1878-ban január 4-én tartotta Gurko tábornok bevonulását e helyre a győzelmes orosz csapatokkal; ez alkalommal a legtöbb mecsetet s mintegy 800 török házat romboltak le; török adatok szerint akkor a városból — a nőket és gyermekeket nem számitva — 2622 mohamedán menekült el, s ezek igen csekély kivétellel nem is tértek vissza. 1879-ben a lakosok számát 13,200-ra becsülték. Ez év julius 13-án vonult be Sándor fejedelem birodalma uj fővárosába; el kell ismerni, hogy ő igen sokat tett e város érdekében. A romok helyén egész uj városrész keletkezett bécsi és berlini épitészek mintái szerint; külön hivatalt szer-

ISZMAIL PASA.

veztek a város kikövezése és világitása érdekében s egy pár utcza: Crnigradska, Boznesenska, Bulevarna ulica igen csinosak. Van több nevezetes épület is, minők a nagy bolgár templom, Szófia dzsamiszi, a nagyszerü török fürdő s közelében egy «Iszla Hane» nevü, Midhát pasa által alapitott nagy gyár árva gyermekek iparoktatására. A városnak szebb része a Vitus-hegy felé nyulik, mely hegyen számos kiránduló-hely és villa található.

Nem kevésbbé érdekes hely *Filippopol*, a Rhodope és Kucsuk-Balkán közt elterülő lapályos vidéken hét dombon épült ruméliai főváros. Eredetileg Eumolpiasnak hivták, maczedóniai Fülöp megnagyobbitotta s szépitette, tőle ered mai neve is, bár a rómaiak a belvárosban levő három dombról Trimontiumnak nevezték. Mint lapunkban már emlitve volt, a törökök 1360-ban foglalták el; 1818-ban földrengés és 1846-ban tüzvész pusztitotta el. Fekvése e városnak is igen szép, melyet nagyon emel a szienit-sziklákat boritó karcsu minaretek s európai jellegü csinos házak sajátságos vegyülete. A várostól mintegy félórányira fekvő vasuti állomástól nézve csaknem nagy várost látunk magunk előtt s még felé közeledve is, nyári lakok s paloták gyakran ötlenek szembe; beljebb azonban ronda utczák, rossz kövezet s piszkos néptömeg elrontja az utazó illusióját. A kormányzó palotáján kivül van harminczhét isteni tiszteletre szentelt épülete, köztök 20 mecset, továbbá egy árvaház, három kórház, egy szeszgyár, több kaszárnya, melyekben 3000 katona s 500 ló találhat elhelyezést, hét közfürdő s néhány iskola, mely utóbbiak között az egyetemnek nevezett, de tényleg gymnáziumféle intézet épülete igen csinos. A várost petroleumlámpákkal világitják s most már vizvezeték is készül.

Mint a Balkán félsziget nagyobb városaiban átalában, mindkét fővárosban nagyon kevert a lakosság, bár még Filippopolban is felényire megy a bolgárok száma. Törökök, görögök nagy számmal vannak; örmények, czigányok és spanyol zsidók csekélyebb mennyiségben s ezenkivül egész sereg európai, nagyobbrészt a kalandorok közül, kik az uj országban szerencsét próbálnak, gyakran nem siker nélkül. A bolgár meglehetősen idegenkedik az idegenektől, de a görögökkel is viszálkodásban van s nemzeti jellegére nagyon büszke. Az élelmiszer olcsó, de — a kitünő bor kivételével — rendesen rossz is, s társadalmi élet, néhány jótékony czélra a téli hónapokban rendezett bál kivételével, alig van, mivel a bolgár egyátalán nem vendégszerető. Most azonban mindkét fővárosban nagy élénkség támadt s különösen a bazárokban s más nyilt helyeken folyvást nagy zaj uralkodik.

Nem csekélyebb mozgalom tapasztalható a török-ruméliai határon, hova ugy a bolgár, mint a török csapatok irányozva vannak, s a hol hir szerint elő is fordult némi csetepaté. A porta fegyverkezik, s ezzel ád sulyt kivánságának, hogy a bolgár államcsinyt az európai hatalmak ne szentesitsék. A görögök, szerbek is egyenesen a bolgár terjeszkedés ellen akarnak fegyvert vonni. Képünk egy török előörsi csapatot ábrázol, lövésre készen tartott fegyverrel.

A KIÁLLITÁS VÁSÁRLÓI.

Érdekes fejezetet tenne kiállitásunk történetében egy pontos összeállitás ama vásárlásokról, melyeket a különböző pavillonokban a kiállitás alatt tettek. Egy ily összeállitás, a maga teljességében, azonban természetesen lehetetlen, már csak azért is, mert akármilyen nagy is a hajlam a kiállitó czégeknél minden tekintélyesebb vásárló nevének kifüggesztésére, de ép oly erős a hajlam — tekintve a kiállitási bizottságot illető öt százaléknyi engedményt — azok eltitkolására is. Mindamellett egy csak nagyjában való összeállitás is tanulságos lehet azok előtt, kik tudni ohajtják, hogy hazai iparunk mely ága talál legkedvezőbb fogadtatásra s kik azok, a kik leghajlandóbbak áldozni vagyonukból a magyar ipar támogatására.

Futólagos névsorozatunkban csak a legnagyobb összegekre vásárlókat tartottuk szem előtt, holott természetesen végeredményben még nagyobb összegeket képvisel az, a mit egyesek apróságokban vásároltak. Továbbá nem veszszük ez összeállitás keretébe tartozónak a mezőgazdasági gépekből tett bevásárlásokat sem, melyek, mint földmivelő országtól várhatni, ugy összegben, mint számban messze felülhaladják a többi vásárlásokat,* és nem veszszük tekintetbe a folytatólagos megrendeléseket sem, sőt a mennyiben sok kiállitó már régebb rendelt és tulajdonosától a kiállitás tartamára kikölcsönzött czikkekkel lép föl — ezeket is figyelmen kivül hagyjuk.

Legnagyobb és legértékesebb vételek magánczélra a királyi család tagjai által történtek s pedig a Fischer-féle porczellán- és majolikapavillonban, hol ő felsége a királynő 1500 forinttal szerepel, a legutóbb bevásárolt óriási vázáért. Kisebb vázákat vett Rudolf trónörökös kétszer is, 500 és 800 forintért. Milán király 1100 forintra, Stefánia trónörökösné 400 frtra, a walesi herczeg másfélezerre, a hesseni nagy-

* Még sem lehet említés nélkül hagyni, hogy mezőgazdasági gépekben egyedül Kühne Ede 80,000 frtért csinált üzletet a kiállitás alatt, mely összegben többen szerepelnek 3000 frtos, sőt azonfelüli vevőkül; igy Romániából Abramovics (2500 frt), Karácsonyi Guidó 2000 frt, Galicziából br. Romescan (2000 frt) stb. Schlick gyára is több mint 500 darabot adott el a Schlick-Krumpach-féle szabadalmazott kettős ekékből, darabját átlag 50 forintjával, s nagy mennyiségü megrendeléseket tett itt még József főherczeg és Károlyi gróf.

*

1021

Standbild eines mittelalterlichen Kriegers auf dem Parlamentsgebäude, Gyula Jungfer, 1902

Schmiedekunst in Ungarn

Jungfer, Gyula

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1982 NOV 22

JUNGFER műlakatos család

XIV.ker. Kerepesi u. 26 műhelyek és II. Királyok u. 79. Jungfer-testvérek villája : tervező : Kallina Géza, 1914

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 74.p.

JUNGFER Gyula diszmülakatos

csillárjai a megyeháza nagytermében

KISS Tamás: Veszprém: Megyeház-Szinház-Muzeum. Bp. : TKM, 1990. - (Tájak,Korok,Muzeumok kis-könyvtára ; 369) 6.p.

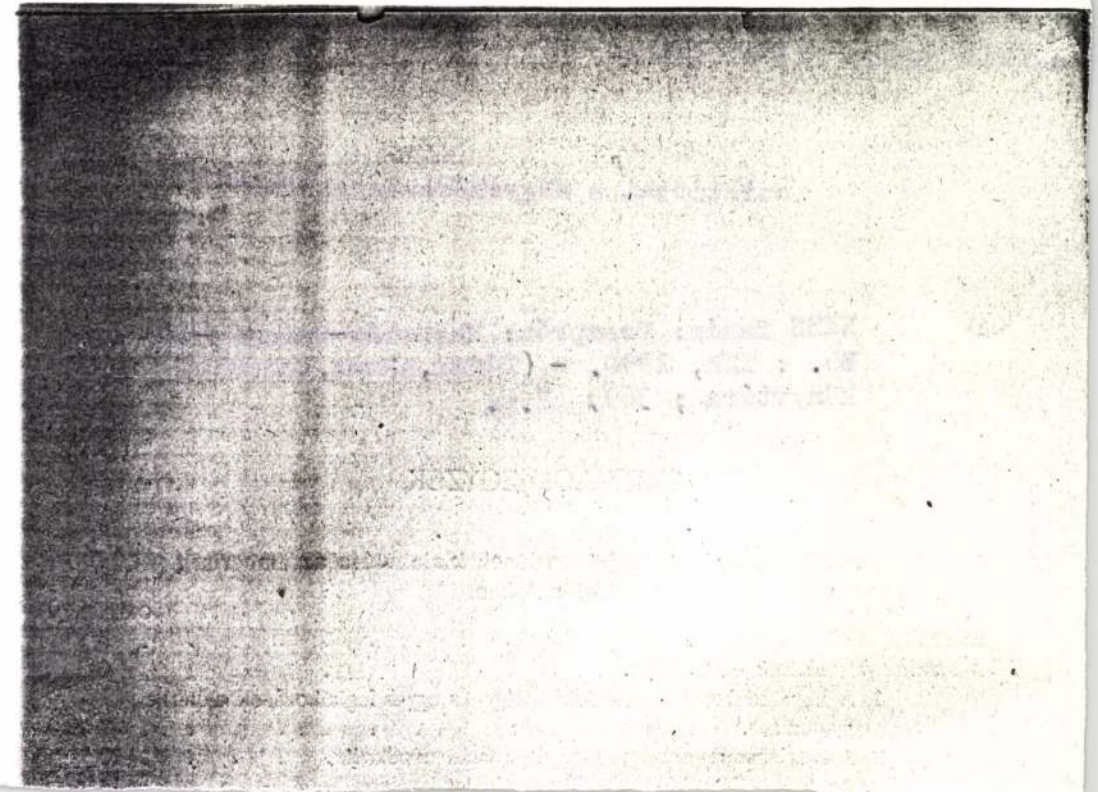

Jungfer Gyula

lásd

Pallas Lexikon

XVI. k. 710, 711. l.

és lásd még
ugyanolt
a J. betűnél

Jungfer Gyula

l.

Fitt Grörgyi

43 l. 47 l. 50 l.
135 l. 136,

vc. D.K.

JUNGFER Gyula lakatosmester

Az 1895-i Országos Kiállítás király

pavilonjának lakatosmunkái

Ybl Erwin: Ybl Miklós 152.,

K. D. K.

JUNGFER Gyula vasmüves

Petőfi-szobor vasracsa, Ybl terve

Ybl Ervin: Ybl Miklós 90.,

MDK

Jungfer Gyula ,
a Magy. Ip.müv. Társ. tagja

1889 ápr. 11.-én tartott ülésen helyesli, hogy a társulat tervezö müvészt szándékozik alkalmazni. A fémipar körébe tartozó tárgyak tervezését óhajtja a rásulat fejleszteni.

A M. Iparm. Társ. ügyei. - Müvészi Ipar. 1889. 79. l.

MDK

Jungfer Gyula, lakatosmester
Budapest.

J. munkái tünnek ki.

"Mintalapok" IV. évf. vas- és fémipari füzet,
Edvi Illés Aladár tanár szakszerkesztésével.

"Mintalapok iparosok és ipariskolák számára." szerk.
"Vasárnapi Ujság" 35 sz. 1898 45.évf. 599.l.

MDK

Jungfer Gyula mülakatos

szemöldökrács

Edvi Illés K: A vasművesség a párisi világkiáll
MMÉE Közl. 1900. 19.sz.
462 l.

MDK

Jungfer Gyula

Edvi Illés A: A vasmüvesség a párisi világkiáll.
MMÉE Közl. 19oo. 19.sz.

46o l.

Jungfer Gyula

Szept. 30. Csüt.

Okt. 1. Péntek

~~Okt. 2. Szombat~~

Okt. 3. Vasárnap

Művészi Ipar

1892. 72. l. után

l.

Fig. 1. — Facciata del Collegio Ungaro-illirico di Bologna.

Jungfer Gyula

l.

Ráth György 1896

147. l.

155. l.

Debrecenből (Hankiss professzor). Doktori értekezésén dolgozott a

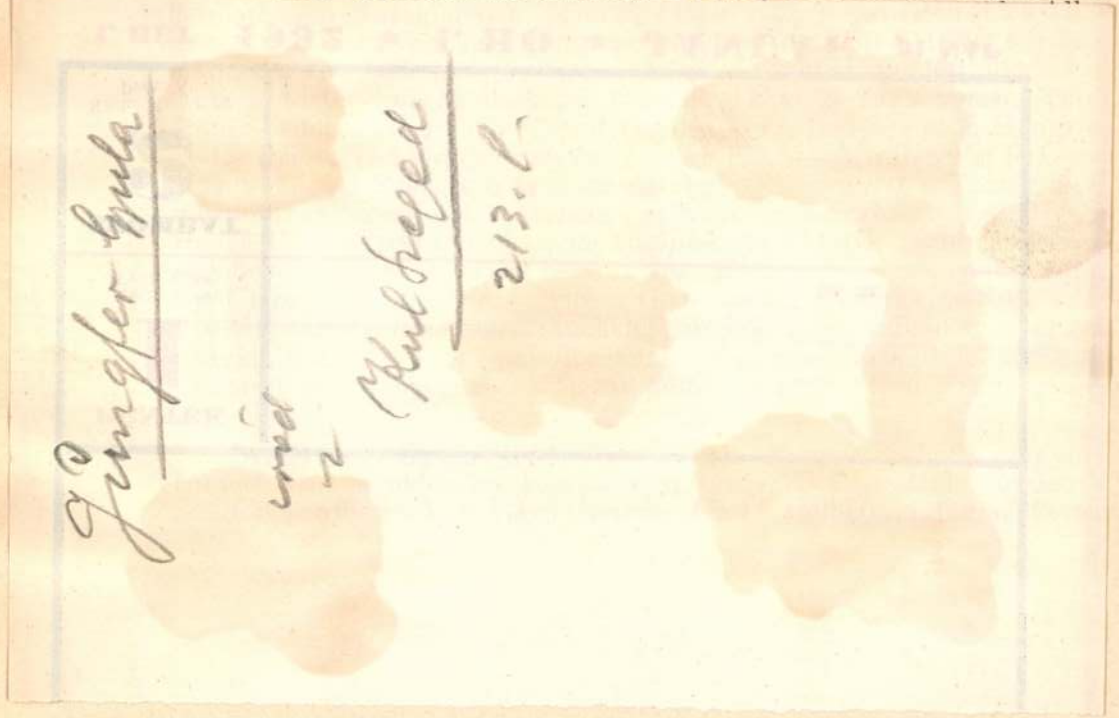

Kenyeres László (1915, Budapest, róm. kat.), magyar-francia szakos tanárjelölt, Budapestről (Eckhardt Sándor professzor). Egészéves ösztöndíjas ideje alatt „Irodalom és társadalom a Régence korában" című doktori értekezésén dolgozott. Részben e munkája érdekében, részben pedig tanulmányai kiegészítésére beiratkozott a Sorbonnera, ahol különösen D. Mornet „L'Histoire véritable de la littérature classique de 1660 à 1680" című előadássorozatát hallgatta nagy haszonnal, továbbá Cohen, Ascoli, Millardet és Pommier professzorok óráit. A Collège de Franceon eljárt Hazard professzor előadásaira is. A francia kultúra alapos megismerése céljából több irodalmi, társadalmi összejövetelen vett részt és rendszeresen látogatta a színházakat és múzeumokat. Kisebb kirándulások keretében Párizs környékét is megismerte. A Foyer des Étudiantsban teljesen francia környezetben élt.

Kousz Nándor (1906, Zágráb, róm. kat.), német-francia szakos székesfővárosi tanár, a második félévben volt ösztöndíjas. Tanulmányának főcélja doktori értekezésének kidolgozása volt. A francia romantikus utazók tárgyköréből évek óta gyüjtött adatokat, most ezt véglegesen kiegészítette s szaktanárainak útbaigazítása alapján anya-

Jungfer Gyula

Készítette az alábbi palota lakatos munkait

MÉ. 1914. 9-10. sz.
25. l. (A Magyar Általános Hitelbank palotája)
Képpel

MDK

1908.
Jungfer Gyula, az első műlakatos, megh. nov.26.

Vállalkozók Közl. 1908. dec. 2. 8 l.

MDK

A Gellérthegy kiképzése és N.Pantheon. Vállalkozók
Közl. 1908. épr. 8. 5 l.

MDK

Jungfer Gyula

A király művásárlásai. Magyar Iparművészet 1911. évf. 148 l.

MDK

Jungfer Gyula
bronzmunkák

Bpesti Szt. István-templom. Épitő Ipar. 1905.
nov. 2o. 391-94 l. képek.

MDK

Jungfer Gyula
lakatosmunkák

Bpesti Szt.István-templom. Épitő Ipar, 19o5.
nov.2o. 391-94 l. képek

MNK

Jungfer Gyula

M.Iparművészeti Muz. és Társulat ügyei. 189o.

49 l.

Müvészi Ipar, 189o.

MDK

Jungfer Gyula
bronzkapuk és ampolnák

A Kossuth mausoleum.
Vállalkozók Közlönye, 1909.nov.24. 1 l.

MDK

Jungfer Gyula

Lépcsőkorlát kov.vasból.

Magy. Iparmüvészet. 1906. lol 1.

Képek.

MDK

Jungfer Gyula

ková solt bronzdiszitése a budai kir.palotában.

Magy. Iparmüvészet, 19oo.

1o9 1.

MDK

Jungfer Gyula

Hauszmann A: A kir. vár belső kiképzése és iparm. felsz. MI. 1903.

162 l.

MDK

Jungfer Gyula

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp. 1937,
126 l.

MDK

Jungfer Gyula

Magyar Iparmüvészet, 1899. 275, 276 l.

képekkel

Jungfer Gyula MDK
mü lakatos

A pesti ferences templom 1894-95 évi restaurálás alkalmával az oratorium és a korus diszes kovácsolt vasrácsát készitette.

Szabó Erzsébet: A pesti ferences templom
Bp.1959. 24.o.

Jungfer Gyula

Fikler - Gyorgy

A világ iparművészete Párizsban. Bp. 1900
135. l. 136. l.

Budapest, 1930 november 21.

zágos Bizottságának,

B u d a p e s t e n

enteni, hogy a visegrádi Salamon-
mberi épitészeti kiállitáson ki volt
a bizottságunk hivatali helyiségébe
osságot igénylő munkát az üvegbura
al végeztettem el és az ezért járó
előlegeztem.-
tó bizottság határozata értelmében
ve van szerencsém beterjeszteni,

8

Jungfer Gyula

képzített el egy koros gyertyatartót.

Sóradi Kálmán: Művészi kovácsolás,

Budapest, 1970. 239 l

52 l.

7

Jungfer Gyula

Készítette el rokokó stílusban, tűzben vasból kovácsolt, 1700 mm hosszú és 800 mm magas lépcsőrácsot.

Sóvári Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

32 l

Jungfer Gyula

készítette el a barokk stílusban tervezett rácsos kaput. (59 sz. repr.)

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l.

52 l.

5

Jungfer Gyula

Készítette barokk és rokokó átmeneti stílusban kialakított 1700 mm hosszu felülvilágító rácsot.

Sáradi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

521.

4

Jungfer Gyula

készítette el barokk stílusban a 1300 mm hosszu gázlámpas tartókonzolt.

Sáradi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

52 l.

Jungfer Gyula

készítette el Tűzben, vasból kovácsolt műveket, a Steindl Imre tervezte Országházi rácsos kapujának 6 m magas oszlopait.

Sóvári Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l.

51 l.

Jungfer Gyula

műlakatost bízta meg 1875-ben Ybl Miklós a vár kerti bazár kerítésrácsának készítésével.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

47 l.

Jungfer Gyula műlakatos

A magyar műlakatos ipar megteremtésében helyvadhatatlan érdemeket szerzett.

Sóvári Zalán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l.

471

Jungfer Gyula

által készített vasvázsák és vasból készült virágcsokrok nagy feltűnést keltettek.

Sárádi Dálmán: Műcépi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

54 l.

Jungfer Gyula

készítette el a Meinig Arthur által a bp-i volt Wenckheim palota részére tervezett felülvilágító rácsot; reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

1681

Jungfer Gyula

készítette el 1929-ben, a Málnai Béla által tervezett bp-i volt MÁK. székházának lépcsőrácsát; reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás: Budapest, 1970. 239 l

1751.

Jungfer Gyula

készítette el Steindl Imre által a bp.-i Országház számára tervezett rácsos kapu bálványát: reprodukció.

Sárdoli Kálmán: Műcézi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

182 l

Jungfer Gyula

készítette el. a Cp-i Kőrönd rácsos elő-térkapuját: tervező Petschacher Gusztáv; reprodukció.

Sárádi Kálmán: Műcéni kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

186 l.

Jungfer Gyula

Készítette el a bp.-i Királyi vár rácsos főkapujót. Tervező: Hauszmann Alajos. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

1891

Jungfer Gyula

képzitette el a b.p.-i volt Wenckheim palota kovácsoltvas kaput. Tervező: Meinig Arthur.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1976. 239 l

1901.

Jungfer Gyula

Készítette el a bp.-i volt Batthyány-i palota kovácsoltvas kapuját. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

193 l.

Jungfer Gyula

1928-ban készítette el a bp-i MÁK palota kovácsoltvas kapujól. Tervező: Mólnai Béla. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l

1951.

Jungfer Gyula

Készítette el a bp-i Gresham palota bejárati kapuját. Tervező: Quittner Zsigmond. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

2001.

Jungfer Gyula

Készítette el a bp-i volt Matthyány-i palota kovácsoltvas karos lanternát. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

206

Jungfer Gyula

készítette el a bp-i volt Wenckheim palota kovácsoltvas konzolos laternáját. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Műcsi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

2061.

Jungfer Gyula

készítette el a bp-i Országház kovácsoltvas kandeláberét. Tervező: Steindl Imre. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Műcézi kovácsolás. Budapest, 1970. 239 l

206 l.

Jungfer Gyula

egy kovácsoltvas egyágu falikarja.

Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás.

Budapest, 1970. 239 l

214 l.

Jungfer Gyula

műve: kovácsoltvas kétágu falikar; reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 239 l.

214 l.

Jungfer Gyula

műve: csillár. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391.

2191.

Jungfer Gyula

Készítette a Ferenc
József hid vasszer-
kezet diszítménycit-

erőd
z
Gállik 47.1.

1898.

Jungfer Gyula

l

Fot III. Béla

266. l.

Jungfer Gyula

l.

Ráth György 1896

410-l.

225 / gyülekezett hely megyeleteg
a tartalmat tanaszy csony 198
felnőtt a vinovonulás.
pkiny (bal nomi! jelenti
csak az erd pkvajat ezte

258 225 213 199

Lepberi csoport vinovonu
ezte 18 ly gyülek
40 lablit
4 fafajó
2 pontón
motorno
1 fafajó 13 ženi
2 zly
ev. kivitt 1/2
lovb
1 motórnónak
0,1 ennek a alb
csunnak

Jungfer Gyula
cs. és kir. udvári mintakatozmester
Felülvilágító rácsa
reneszánsz stilben.
Fenti munkl

Repr

Bieber Károly –
Némedy István

A díszmükovács.
Ipari Szakkönyvtár
104–106. Bp.
[1946] 232. l.
után

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Jungfer Gyula

a nádasdladányi gr. Nádasdy-kastély ősök csarnokában fenti fekete vasból vert óriási csillára

Dor Bakony

135. l.

24 lángú vert vas csillár u. attól u. ott. a Kony stár terem ben.

u. o.

~~Tek. Kir. Tör~~

~~Alulirott azza~~

~~Törvényszékhez, hogy~~

~~utca 84 szám alatt nyi~~

~~gyéni cégek jegyzékéle~~

~~1.- es szám a~~

~~elsőfokú~~

~~mat.~~

~~2.- es szám~~

Budapest, 1932. február hó.

esítem, hogy helyben
zló
tt céggel IV. Veres Pálné-utca 84 szám alatt
m. Nagy örömömre szolgálna, ha a
n időközölhetném.
a legujabb divat szerint szereltem fel.
legkényesebb izlést is kielégíti. Mindamel-
galatsonyabbak. A megrendelések gondos

Jüngfer Gyula

készítette a nádasdladányi Nádasdy-kastély 2 díszes vasrácsos kapuját.

Dor Baranya
134. l.

A MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁTÓ
BUDAPEST, VI., ARÉNA ÚT 41. SZÁM.

9/1933. szám.

Nagyméltóságu

dr. Hóman Bálint Urnak

m. kir. vallás és közoktatásügyi Miniszter

Budapest.

Jungfer Gyula

l. Edvi Bp.

241. l.

521. l.

547 l.

Jungfer Gyula

műlakatos

szül. 1841 Budapest.

Életrajza: lásd

Clementis László:

A fémiparos mes-

terségek ipartaná-

nak alapvonalai.

III. füzet Bp. 1913

77. l.

IRODALOM

Felvinczi T.Z:Erdélyi müv. kiáll.Kolozsvár,1941.Katal.40.sz.

JEGYZET

Jungfer Gyula
mulakatos

Ei

Diviparmtoit
260 l.

E. J. Böhm

1572. *Viktoria királyn*

Egy egyoldalú medaillo
vállig, arczélben és balraford
kereszttel és liliomokkal díszít
vállaira omlik, fülbevalója hoss
kettős gyöngyfüzér. Ruhája kiv
széles szalag alatt rendjelcsillag
D. G. REGINA. ET IMPERATRIX.
»*J. E. Boehm.*«

Bronz-dombormű, átmérője
— Vétetett az 1898 február 20
E. Lantéritől 122 K-án (42–98)
28-án. — Elszámoltatott 1898
Az elszámolást jóváhagyta az 1
határozat (169–898).

III 3

Pl
Vétel 1898

Jungfer Gyula

mulakatos

l.

Dornyay Venprém

zi. l.

Jungfer Gyula

mulatator

wied.

Czek Szán

16. l.

fenti kivitette
a kiel lámpáit

Jungfer Gyula

Közlezrkiáll

1356 l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

l.

Közlezrkiall

1574. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

A VIII/13 csop (vas- és fémipar) juryjének elnöke és megválasztott tagja

Közlezrkiall

1174.l

1175.l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

állami aranyérem

[Közlezrkiáll

1230. l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gisela

Közlezrkiáll

1193. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Jungfer Gyula

l.

Közlesrkiall

620. l.

622. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

Készítette az erzsébetvárosi sk. plébtemplom keresztelő medencéjének kovácsolt bronzkoronáját, a koronacsillárt, valamint a szentélyben lévő baldachint.

Horvtemplép

40. l.

1890-es évekvége

Jungfer Gyula

Lásd

F Az iparmúvészet
1895-ben Bp.
1896. 110. l.

F Rákh György –
György Kálmán

Zichy Edéné grófné,

Zsigmondy Teréz, Kék

— Zwack János, I. Úri

Jüngfer Gyula

l.

Gelléri Mór

Ipartörténeti
vázlatok.
Bp. 1906. 31. l.

Jungfer Gyula

l.

Tanácsi

II. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Jungfer Gula

l.

Közlerkiáll

269. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pávia" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

l

Közlerkiall

188-l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

l.

Közlerkiáll

179. l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 485418

Jungfer Gyula

mülakatos

l.

Közlezrkiáll

68 l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

l

Schoen Kőbányai

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Jungfer Gyula

lakatos

lásd

a kir. palotában végrett munkáit

Lehbudaikirpal

66, 67. l.

75. l.

tos további tervekről a Műemlé

sziveskedjék.

Budapest, 1944 augusz

Tekintetes

Főszolgabirói

Jüngfer Gyula

l.

Ezredes kiáll

VIII b coop. 101. l.

Múzeum könyvtári osztályainak állapotáról az 1931—33. évben. *Magyar Könyvszemle*, 1932/34. 116. l. — HOFFMANN EDITH: A bécsből hazahozott magyar műkincsek kiállítása a M. Nemzeti Múzeumban. III. A kéziratok. *Magyar Művészet*, 1933. 289. l.

317 CSONTOSI JÁNOS: Az esztergomi főegyházi könyvtár kéziratai. *Magyar Könyvszemle*, 1882. 309. l. — VARJÚ ELEMÉR: Bernát szpalatói érsek kódexe az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban. *Magyar Könyvszemle*, 1902. 199— l.

318 Fontosabb irodalom: SEBESTYÉN GYULA: A Pray-kódex kora. *Magyar Könyvszemle*, 1896. 46— l. — KARÁCSONYI JÁNOS: Hol írták a halotti beszédet? *Magyar Nyelv*, 1925. 221— l. — ZALÁN MENYHÉRT: A Pray-kódex forrásaihoz. *Magyar Könyvszemle*, 1926. 246— l. — *U. a.: A Pray-kódex* benedictiói. *Magyar Könyvszemle*, 1927. 44— l. — ERNYEY JÓZSEF: A Pray-kódex termőhelye és eredeti rendeltetése. *Magyar Könyvszemle*, 1927. 67— l. — HOFFMANN EDITH: A Nemzeti Múzeum Széchenyi könyvtárának illuminált kéziratai. Budapest, 1928. 66— l. — HEILIG KONRÁD: A Pray-kódex néhány problémája. *Századok*, 1933. 55— l.

319 HOFFMANN, id. h.

320 BÁRÁNYNÉ OBERSCHALL MAGDA: Konstantinos Monomachos császár koronája. *Archaeologia Hungarica* XXII. Budapest

Jungfer Gyula

l.

Ráth György 1896

196. l.

200'000'- 199. l

Nr. 2

Vá. 3

HAZAI BANK
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

VATERLÄNDISCHE BANK
ACTIENGESELLSCHAFT

BANQUE DE LA PATRIE
SOCIÉTÉ ANONYME

Sürgönycim: — Telegramm-Adresse
HAZAIBANK.

Telefon { számok / Nummern
61—01, 61—02, 61—03, 61—04, 61—21, 61—22.
Interurban telefon 8—41.

Nagyságos Sze

Tisztelettel értesitjük, hogy

300.000.- koronával, fo

nál lefizetett összegért.

H 8 (Levelezés) 3. sz. nyiv. 20000 db. 1922. VII. Rosenberg. 2026

Jungfer Gyula

l.

Művészi Ipar

1892. 192. l.

193. l.

218. l.

Rassegna d'arte III. 50.

Jungfer Gyula

l.

Ráth György 1896

295. l

IV. sz. betétlap.

t átszámitás

elyben zve	m^2-ben kifejezve
	0.5
	3
	6
	10.2
	22.2
	12
	10.2
	8 - 15
	10-12

Jungfer Gyula

készítette a Király pavillon
öntés laratos munkáját
és a hozzá tartozó kovácsolt vasmű tárgyakat

Kel 1885-

I. k. 1. füzet. 34. l.

Jungfer Gyula

1.

Művészi Ipar

1893. 3. 1-

JÓKAI NYOMDA
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST
THÖKÖLY-ÚT 28.
TELEFON: 96-32

Jungfer Gyula

l.

Művészi Ipar

1892. 37. l.

Jungfer Gyula

1894 - 95 ben kiszitette
tenti az alábbi semplom-
ban az oratoriumá
e korus diszes ko-
vácsolt vasrácsát

Szabópesti ferencrendiek

86. l.

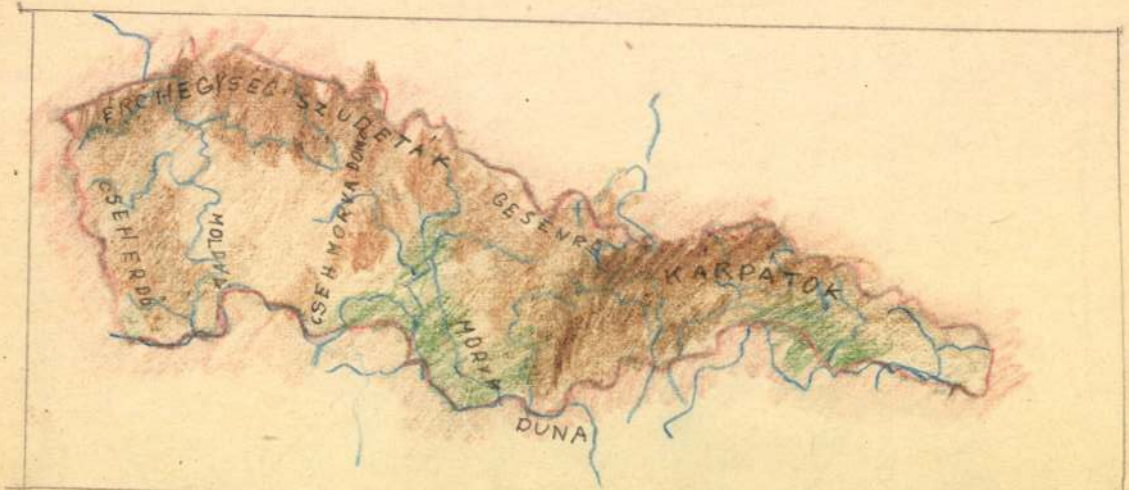
ERCHEGYSÉG
SZUDETÁK
CSEH ERDŐ
MOLDVA
CSEH MORVA DOMB
GESENRE
KARPATOK
MORVA
DUNA

Jungfer Gyula

műlakatom.

ivód

Kurtz Vilmos

A budapest-ferenc-
városi röm. Kath.
plébániatemplom.

Bp. 1879. 32. l.
45. l.

ra való diósgyőri műhely alaprajza (1. ábra),

horgonylánckamara képe (3. és 4. ábra).

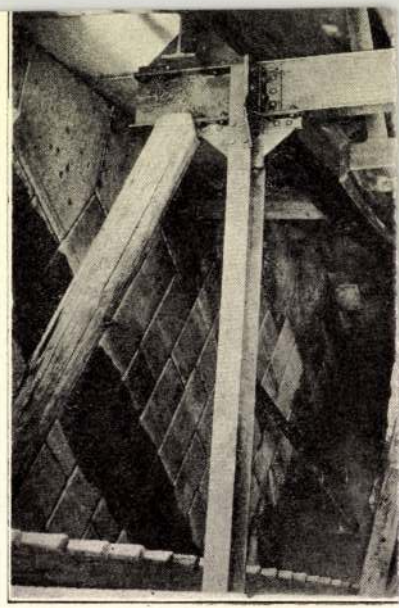

Jungfer Gyula

crod

Kel 1885

III. k. 2. f. 245. l.
247. l.

Kath. Emma
Prot. Kocsárd

CSÜTÖRT.

20

Kath. Tivadar
Prot. Tivadar

PÉNTEK

21

Kath. Anzelm
Prot. Anzelm

SZOMBAT

22

Kath. Szótér
Prot. Szótér

Izr. S. Semini 1. Perek

16. hét. 1933 Április hó. 30 nap.

Jungfer Gula
mutabatos

rød
2

Nam.
490.C.

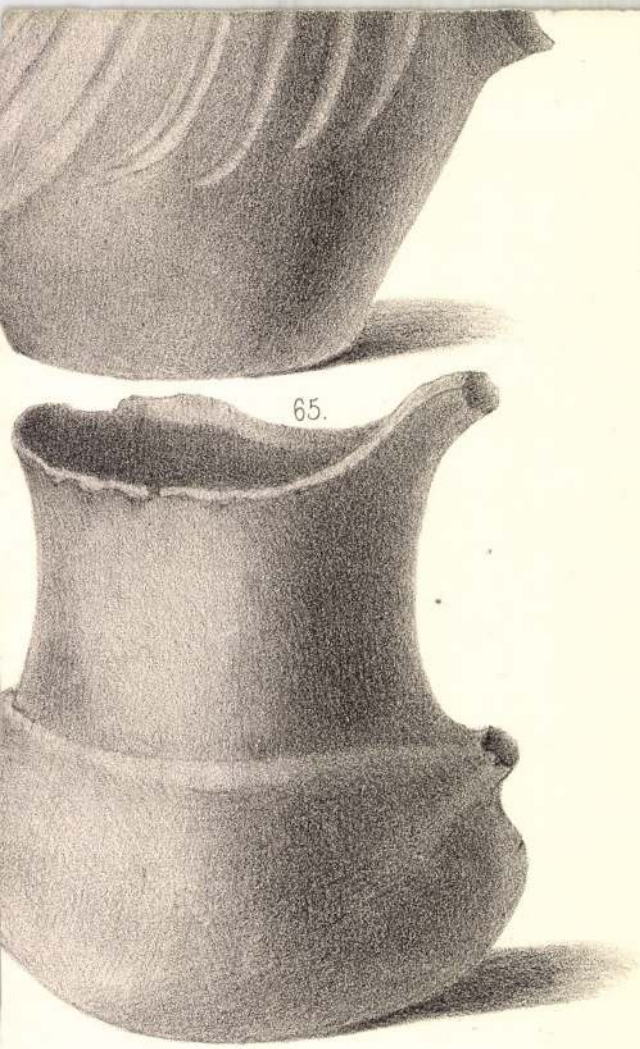

65.

Jungfer Gyula
iparművész

Főváros Lapok 1896. okt. 24., 8. old.
(Művésztek. A király művásárlásai.)

Kalmi

Jungfer Gyula

[bronzmüves ipaszmüvész]

Fővárosi Lapok 1896. máj. 24., 16. old.

(Magyar ipaszmüvészet a kiállításon.)

Kalmán

Jungfer Gyula
műlakatos

l.

Medvey

52. l.

Jungfer Gula

wod

Malkowsky

434. l.

Jungfer Gyula

l.

Győr Párisi I.

81. l.

82. keppel

Jungfer Gyula

ifjú

(Lech Szt István I

Kaus Lech)

kripta aztó vert
bronzból és az
öntes templomaztók
vasalása.

Jungfer Gyula

lokatosárugyára

készítette Málnai Béla ter-
vei szerint a Magy. Alt-
Kőszenbánya Rt. nyugdíjan-
sezeti berpalotájánál barok
stílu kapnit és egy mutakatos
mukait

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1930. 4. sz. képekkel.

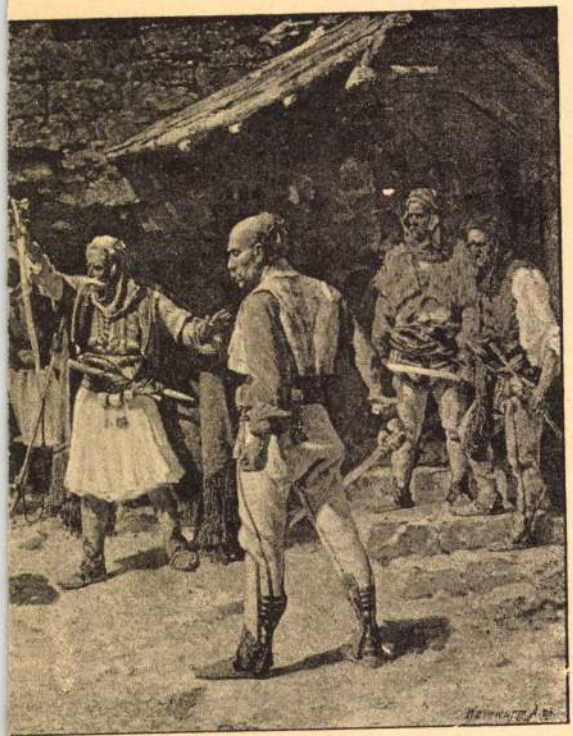

.UL. PÁRVIADAL_ALBÁNIÁBAN.

JUNGFER Gyula

1884-ben a Zsolnay-gyár három kam girlandot rendelt montírozásra.

Angsterből Zsolnayig. Pécs, 1999. 229.

címnek megfelelő kromatikus skála egyre töb
énekelt szöveg is olyan helyeken feslik fel, h
felismerhetetlenné válik. Az énekhangok nél
hagyott helyek növekedésével ez a szerepe
dalból a *Világnyelv* és részben az *Ady–koan*
kompozíciók.

A *Koan bel c*

---

[84] Ebben a ciklusban az egy Tandori–vers (*1976*
Blake, Weöres Sándor, Friedrich Hölderlin versek ta
használt Jeney.

[85] Jeney 1976–os cimbalomra írt kompozíciója
alkalmazza. A darab alapjául szolgáló vers lokaliz
nyomtatásban nem jelent meg). A szöveg betűinek
szöveget ennek alapján rekonstruálható, bár tipográf
egész és tört a mindig teljes egész akár részlete néll
két rétegben kódolta. Egyik réteg a cimbalom prepa
(Ez némileg tájékoztat a tipográfia felől is.) A szöv
hangokat folyamatosan kell összeolvasni, kiegészítik
miatt a darab ismertetésére és elemzésére a főszöveg

JUNGFER Gyula

MÉrt, 1994/3-4. 311-312.

élhez szépen hozzásimították. A falké
meszelték.

Maga az oltárkép az alapító Hu
szült. Szent Antal leggyakoribb ábrázo
ter, ahol a szentnek ima közben megj
nyos kompozíciót Dorffmaister szeren
angyallal (VI. ábra). E téma egy másik
ban szintén megfestette.

Szent Erzsébet-oltár (VII. ábra)

A festett oltár- és építészeti archi
oltáréval. Az oltárkép mellett álló női
Borbála. Szent Katalin alakja, kéz- és
premontrei templom Szent Anna kápo
ábrázoló figuráéval.

Boltozatán, középen Mária látszil
ma – a falkép jelentős hiánya miatt – r

DUNGFEL Gyula

M. Tudományos A-tól Z-ig.
B. 1997. 430.

Jungreis Éva jeruzsálemi festőművész kiállítása

„Az izraeli alkotóművészt akarva-akaratlanul is meghatározza, hogy a Földközi-tenger és a Jordán folyó között elnyúló kis országban él, és saját létében viseli, illetve elviseli azt a sorsot, amely ennek a kicsiny, alighogy újjászületett, egyrészt sok ezer éves múltú, de mindössze ötvenegy éves államiságú népnek osztályrészül jutott. Lehetséges, hogy néhány generáción túl már nem lesz ennyire meghatározó a történelem szerepe egy izraeli alkotó életében. A mai művészek azonban együtt nőttek fel a szinte semmiből létrejött állammal. Az Európából jötteknek bele kellett simulniuk az Európához képest idegen környezetbe, tehát abba a társadalmi, emberi közegbe is, amely azért olyan sokszínű, mert tagjai jórészt éppen hogy nem európaiak" – írta *Bokor Péter* történész Jungreis Éva, a budapesti születésű izraeli festőművész április 27-én, kedd délután öt órakor, a Révay utcai Bálint Zsidó Közösségi Házban nyíló tárlata elé.

Az 1957-ben, tizenkilenc évesen kivándorolt festőnek ez az első kiállítása szülővárosában. A mintegy negyven portrét tartalmazó tárlat a sokféle etnikumú, sokszínű izraeli társadalmat tükrözi.

Bőhm Ágnes

Budaörsön a hazai csillagászok

Amatőrök fedezik fel a kisbolygókat

A csillagászat napja alkalmából a hét végén Budapesten és környékén érdekes programok várták az amatőr csillagászokat és a tudományág iránt érdeklődőket. Az eseménysorozat a Magyar Csillagászati Egyesület évi rendes közgyűlésével kezdődött Budaörsön, a Jókai Művelődési Házban. A mintegy 2700 tagú, leginkább amatőrökből álló egyesület elnöke, *Poloni Török Aurél* elmondta, hogy a szakcsillagászok és a műkedvelők közötti kapcsolat kivételesen jónak mondható; talán nincs is még egy tudományterület, ahol ilyen alaposan segítenék egymást szakemberek és laikusok. A szakcsillagászok ugyanis előre meghatározott, kötött program alapján dolgoznak, nem nagyon jut idejük arra, hogy az égbolt aktuális jelenségeit vizsgálják. Ezen a téren sokkal aktívabbak a hazai amatőrök, akik tavaly is hét kisbolygót fedeztek fel. Különösen a szegedi egyetemisták eredményesek, akik a Mátrában található Piszkés-tetőről készítik égi felvételeiket és tudományos szempontból is fontos méréseiket.

A szakemberek a csillagászat napját általában valamilyen látványos égi jelenség vizsgálatával kötik össze. Nem volt ez másként most sem. A budaörsi közgyűlés után előbb asztrobörzét tartottak, amelyen szakkönyvekhez, különböző vizsgálóeszközökhöz és alkatrészekhez juthattak hozzá a tagok és az érdeklődők, majd távcsöves bemutatókra és előadásokra került sor a főváros több pontján. A Népligetben, a Planetárium mögötti területen előadásokat, videós vetítéseket is rendeztek. Az éjszaka fénypontja a Hold és a Regulusz együttállása volt, amikor a Föld bolygója éppen eltakarta az Oroszlán csillagkép legfényesebb csillagát.

A közeli, augusztus 11-i teljes napfogyatkozás is szóba került az előadásokon, amelyeket többnyire szintén amatőrök tartottak.

A Gellért-hegyi Uránia csillagvizsgáló a szokásos programmal várta az érdeklődőket. A csoportosan vagy egyénileg érkezők a rövid műszerismertető és diavetítés után napszállta előtt a napfoltevékenységet, később a Hold kráterei, a Szaturnusz gyűrűjét és a látható csillagképeket vizsgálhatják közelebbről.

Nagy Ákos

belül, s többségük a repülőtér mellett húzódó ceglédi vasútvonal hasznosítását tartalmazza – tudtuk meg *Köller Lászlótól,* a MÁV Rt. osztályvezetőjétől.

A legegyszerűbb és a két évvel ezelőtti számítások szerint a legolcsóbb – kétmilliárd forintos – változat a Ferihegy 1-es terminálhoz közeli Szemeretelepi megálló áthelyezése volna, ám ezzel csak az 1-es terminál megközelítését lehet megoldani. A repülőtéri forgalmat azonban jelenleg kizárólag a 2-es terminálon bonyolítják, ezért ez a megoldás nem sokat segítene az utasokon.

Egy másik elképzelés szerint a ceglédi vonalról a 4-es főút keresztezésével lekedhetnének a repülőtérre tartó szerelvények. A tervezők szerint ezt a nyomvonalat Ferihegy közelébe érve a felszín alá süllyesztenék, és 2-es terminál szomszédságába tervezett parkolóház alsó szintjén csatlakozna a légikikötőhöz. Ez óvatos becslések szerint is legalább negyvenmilliárd forintba kerül.

Ahhoz azonban, hogy az elképzelésekből egyszer valóság legyen, még számos nyomvonali tervre, megvalósítási tanulmányra, jó néhány önkormányzati engedélyre, szakmai egyeztetésre és nem utolsósorban a kormány támogatására van szükség – mondta Köller László.

Német H. Erzsébet

indul, és az oldalfalon köszön vissza. Az alapszín napsárga lesz, a rozettákban piros pötty, aranyozott virágok.

Meglehetősen sokat változott az épület. Lépcsőket törtek, újakat betonoztak. Az eddigi területre ráhúztak még két emeletet öltözőknek, kazánnak. A nézőtéri emelet közepe az elnöki páholyé. Két zsöllye színházjellegűre készül: három sorba rakják a székeket tizennégy-tizennégy nézőnek. A többi páholyban asztalok lesznek, ott szolgálják majd fel az ételt-italt. Az esti előadáshoz háromféle négyfogásos menüből (magyaros, francia, nemzetközi) lehet majd válogatni. Ehhez jár aperitif, kávé és páronként egy-egy üveg pezsgő, 13–16 ezer forintért. A késő esti show idején inkább kóstolót, mint menüt adnak. Étlapról is lehet válogatni; színvonalas éttermi áron.

Folytatás a 33. oldalon

NISSAN

FERENCVÁROS

1097 Budapest,
Hentes u. 12–14.
Telefon: 215-1391

RAGADJA MEG A LEHETŐSÉGET

óriási nyitási kedvezmény!

50 000–200 000 forintot takaríthat meg, ha a Nissan Ferencvárosnál vásárolja meg gépkocsiját, vagy kedvezményre jogosító szelvényét igazoltatja a márkakereskedésbe

Nyitás: április 30-án, 14 órakor.
Május 1-jén is nyitva tartunk 10–18 óráig!

JUNGFER GYULA

Aki Budapestet a szép kapuk városává tette

Százhatvan éve született Jungfer Gyula műlakatos, iparművész

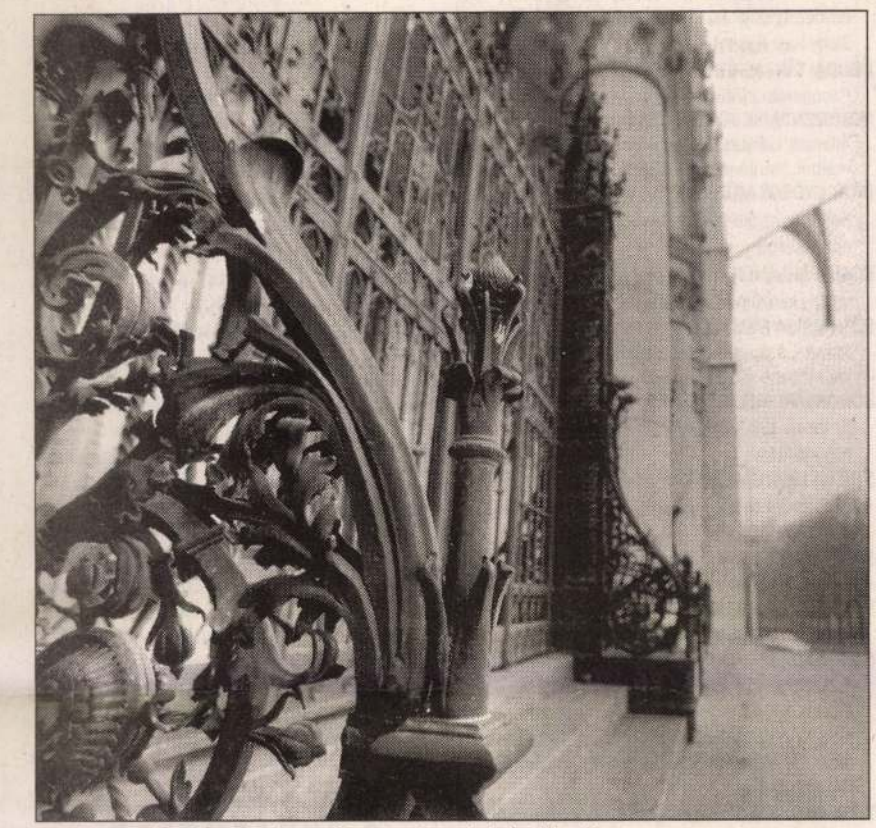

A legjelentősebb művek egyike: az Országház főbejárata

FOTÓK: SOPRONYI GYULA

Jungfer Gyula császári és királyi udvari műlakatos nevével lépten-nyomon találkozhatunk, ha a XIX. század végi nagy fővárosi középítkezéseken közreműködő mesterek névsorait böngésszük. A századforduló világszínvonalú magyar iparművészetében Róth Miksa és Thék Endre mellett ő képviselte legsikeresebben az iparosi és az iparművészi tevékenységet egyesítő műhelytulajdonos mesterek körét. Karrierjét képességei mellett a kor hatalmas építési konjunktúrájának, illetve a kovácsoltvas-művesség reneszánszának köszönhette: így válhatott belőle a hazai műlakatosipar újjáteremtője és iparművészeti rangra emelője.

A Jungfer-műhely és a dinasztia megalapítója, Jungfer András 1786-ban költözött Pestre, s 1791-ben kapott polgárjogot. Két évtizeden át szinte valamennyi jelentősebb lakatosmunkát ő végezte a városnak. Unokája, Ferenc már üzemnek minősülő műhelyt vezetett. Fia, az 1841. január 9-én született Jungfer Gyula itt tanult, és innen szabadult fel 1857-ben. Többéves nyugat-európai tanulmányút, osztrák, német és francia városok műhelyeinek megismerése után 1866-ban tért vissza Pestre. „Mű- és épületlakatos-mester", valamint „iparművészeti bronz- és fémműves" iparengedélyének elnyerése után önálló műhelyt nyitott, melyet később Jungfer Gyula Épület- és Műlakatos Gyára néven apjával egyesített. Józsefvárosi műhelye – a Berzsenyi utca 6. szám alatt – egy évtized múlva már csaknem száz munkással dolgozott.

Bár műveit mindig az építész elgondolásaihoz kellett igazítania, Jungfer egyértelműen szuverén művész volt. Az eklektikus vasművességet a történeti stílusok inspirálták, de a legnagyobb mestereknél ez nem szolgai másolást jelentett. Jungfer a reneszánsz és a barokk formavilágot naturalista növényi ornamentikával bővítette, és 1878-ban, az első párizsi világkiállításon már nagy sikert aratott növényeket utánzó kovácsoltvas stílusával, melynek itthon és külföldön is számos követője akadt. Nevéhez jelentős technikai újítások is fűződtek, jelezve, hogy számára művészet és mesterség mindvégig egyenrangú maradt. A magyar vasművesség régi hagyományait akarta felélesztení, de jócskán meg is haladta azokat.

Legjelentősebb műveit középületek, templomok és reprezentatív magánpaloták számára alkotta. Elsőként emelendő ki az Országház, melynek berendezése a kor magyar iparművészetének legnagyobb vállalkozása volt, minden jelentősebb műhely részt vállalt belőle. A vasmunkák legtöbbjét Jungfer készítette – leginkább említésre méltó a főkapu –, s mellette a kor sok jeles műlakatosa közül csak Lepter János, Páder Nándor és Kiessling Rezső jutott szóhoz. A Jungfer-műhelyben készült az Operaház valamennyi vasmunkája, a királyi palota kapui és kerítése, a Műcsarnok kapui, a Várkert Bazár kerítése és hármas kapuja, a Keleti pályaudvar kapuja, valamint a Petőfi-emlékmű korlátja. Részt vállalt a Vigadó, a Műegyetem, a Fővámház, a Központi Vásárcsarnok és a Szabadság híd díszítésében is. Banképületekhez készült művei közül a legfontosabbak a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank – a volt Wurm-udvar – ajtó- és ablakrácsai, valamint a Magyar Országos Bank és a Magyar Általános Takarékpénztár székházának vasmunkái (a Nádor, illetve a mai József Attila utcában).

Egyházi megrendelésre készített munkái közül jeleskedik a Bazilika keleti kápolnájának kapuja, valamint az erzsébetvárosi plébániatemplom nevezetes keresztelőmedencéje és koronacsillárja. Részt vett a kőbányai Szent László-templom és a pesti ferencestemplom díszítésében is, a Bakáts téri templomhoz pedig valamennyi kovácsoltvas díszítőelemet ő szállította. A Jungfer-műhelyben készültek Kossuth Lajos mauzóleumának bronzkapui is, amelyek csak 1909-ben, a mester halála után kerültek a Kerepesi úti temetőbe. Lemezből domborított figurális alkotásai közül legismertebb a középkori lakatos alakja – a későbbi Jungfer-cégér –, valamint az Országház tornyán álló, rézből készült vitézszobor.

„Amint ez különösen az Andrássy-út és a Józsefváros palotáin észlelhető, Budapestet világszerte elismerten a legszebb kovácsolt vasrácsozatok és kapuk városává tette" – írta Jungfer Gyuláról 1929-ben Divald Kornél. Valóban, számba venni is nehéz, hány fővárosi palotát és bérházat díszítenek a Jungfer-műhelyből kikerült kapuk, rácsok, kerítések, kandeláberek, kilincsek és egyéb épületdíszek. Valamennyinél szebb a Wenckheim-palota – a mai Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – három hatalmas kapuja. Legtöbb művét talán az Andrássy úton találjuk, melynek kiépülése egybeesett a Jungfer-műhely virágkorával. Itteni munkái közül a legnevezetesebb a Krausz-, a Saxlehner- és a Kreische-palota díszítése, valamint a Köröndön a MÁV-nyugdíjintézet egykori bérházának nagy kertkapuja. Az Alkotmány utcában egymás mellett csodálható meg a Bródy-ház és a Károlyi-ház díszítése, a Teréz körúton pedig Jungfer művészetét dicsérik a Batthyány-palota – a „pesti Palazzo Strozzi" – rácsai.

Az eklektikus vasművességet a történeti stílusok inspirálták, de a legnagyobb mestereknél ez nem szolgai másolást jelentett.

Jungfer Gyuláról feljegyezték, hogy minden hazai és külföldi kiállításról, ahol résztvevőként volt jelen, díjjal tért haza. A világkiállítások révén neve határainkon túl is ismertté vált. Legnagyobb sikerét az 1900-as párizsi kiállításon aratta, ahol a budai királyi palota díszkapujával nagydíjat nyert. A XIX. század végén a nagy nemzetközi kiállítások legtöbb kovácsművészeti díját magyar mesterek nyerték el, elismeréseként annak, hogy – Pereházy Károly szavaival – „Európa eklektikus vasművességében a németekkel és a franciákkal együtt a magyarok is az élmezőnyhöz tartoztak".

Budapesten kiállítóként és szervezőként is részt vett az 1885-ös Országos Kiállításon és az 1896-os Millenniumi Kiállításon (utóbbin csoportelnöki tisztséget is vállalt). Az 1885-ös kiállítás számára a Jungfer-műhelyben készültek a híres „Királypavillon" díszei. Munkásságáért számos kitüntetésben részesült, a Lakatos Ipartestület pedig elnökévé választotta. Műhelyében sok tanítványt foglalkoztatott, és többen a következő generáció legjelesebb mesterei közé emelkedtek. A hazai iparművészetben betöltött szerepét, elismertségét jelzi, hogy alkotásait rendszeresen műipari mintalapokon tették közkinccsé.

Jungfer Gyula 1908 novemberében hunyt el, a Kerepesi úti temető nemrég felépült árkádsorán temették el. A családi sírbolt kovácsoltvas díszei szintén a Jungfer-műhelyben készültek, melyet – Jungfer Gyula Iparművészeti Fémárugyára néven – fiai vezettek tovább az apai örökség méltó folytatóiként.

Tóth Vilmos

TÁRLATOLGATÓ • HANGVERSENYEK • PÓDIUM • BULI VAN • SZÍNHÁZMŰSOR

TÁRLATOLGATÓ

2 ZSIRÁF KORTÁRS GALÉRIA (A tárlat előzetes telefonbejelentkezés alapján látogatható: 250-3062, 368-7180).

BARSA MŰTÁRGYKAPTÁR (III., Hajógyár u. 2/A) Játék a kastélyban – Kinder Suprise kiállítás és gyermekfesztivál. Terebessy L. Föld: Vízköpők és Egetlengetők (látogatható előzetes bejelentés alapján: 388-7375).

BARTÓK BÉLA-EMLÉKHÁZ (II., Csalán út 29.) Bartók Béla emlékszobái. Bartók Béla életútja. A Magyar Posta bélyegei Bartók Béláról. Bartók a képzőművészetben.

BOD ÉVA KIÁLLÍTÓTERME (II., Bimbó út 72.) Kerámiaszobrok, mozaikasztalok, vázák.

BRASSÓ UTCAI ÁLTALÁNOS ISKOLA (XVIII., Brassó u. 1.) Pestszentlőrinc története Nagy-Budapest kialakításáig című vándorkiállítás. (Megtekinthető tanítási időben.)

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM, VÁRMÚZEUM (Budavári Palota E épület) Buda középkori királyi várpalotája. A másik Budapest. Budapest a középkorban. Budapest az újkorban. Ősi népek, antik kultúrák – Budapest története az őskortól az avar kor végéig. Gótikus szobrok a budai királyi palotából. A budavári királyi palota évszázadai. A másik Budapest.

CORVIN GALÉRIA (XVI., Thököly út 13.) A krakkói Minden Művészetek Zwierzynieci Baráti Körének Krakkó és környéke és A város templomai című kiállításai.

EÖTVÖS LORÁND MENEDÉKHÁZ – TURISTAMÚZEUM (Dobogókő) A magyarországi turistaság kezdetei.

ERDÉSZ GALÉRIA (Szentendre, Bercsényi u. 4.) Visy Lilla és Ulrich Tinkl ötvösművészek kiállítása.

ERDŐS RENÉE-HÁZ (XVII., Báthory u. 31.) Helytörténeti gyűjtemény. Néprajzi szoba. Merzse-mocsárdioráma.

ERNST MÚZEUM (VI., Nagymező u. 8.) Új Atlantisz felé. Németh Miklós festőművész retrospektív kiállítása a Kornai Gyűjteményből.

ÉRI GALÉRIA (VII., Rumbach S. u. 15/B) Sík és tér – Marafkó Bence és Pósa Viktor kiállítása.

FERENCVÁROSI HELYTÖRTÉNETI MÚZEUM (IX., Pipa u. 4.) Képek, tárgyak, emlékek a 200 éves Ferencváros múltjából.

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB (VII., Kertész u. 36.) Hommage á Kassák, Moholy-Nagy, Péri – Jovánovics György szobrászművész kiállítása.

FIÓKA ART (VIII., József krt. 62.) Szarvas Ildikó grafikusművész Angelus című kiállítása.

FRANCIA INTÉZET (I., Fő u. 17.) Dominique Auerbacher I prefer not to... című installációja.

FREGAT ART GALLERY (V., Molnár u. 26.) Kovács Péter Balázs kiállítása.

GALÉRIA '13 SOROKSÁR (XXIII., Hősök tere 13.) Tóth Menyhért festőművész emlékkiállítása.

GODOT GALÉRIA (VII., Madách I. út 8.) Koronczi Endre képzőművész kiállítása.

HEGYVIDÉKI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY (XII., Városmajor u. 16.) Monumentális – Vígh Tamás szobrászművész életmű-kiállítása.

HOPP FERENC KELET-ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM (VI., Andrássy út 103.) Japán miniatűr faragványok.

JÓZSEF ATTILA-EMLÉKSZOBA (IX., Gát u. 3.) József Attila-emlékkiállítás.

KASSÁK MÚZEUM (III., Fő tér 1.) Kassák Lajos irodalmi, képzőművészeti munkássága. Interieur kalitkából szabadult madárral – az Első Magyar Látványtár Alapítvány kiállítása.

K. BAZOVSKY HÁZ (VIII., Hornyánszky u. 13.) DrMáriás festményei. (A kiállítás megtekintéséhez előzetes telefonbejelentkezés szülséges: 267-4491!)

KEMPINSKI GALÉRIA (V., Erzsébet tér 7–8.) Kovács Tamás Vilmos kiállítása.

KÉVÉS STUDIO GALÉRIA (VIII., Baross u. 131.) 30 év múltán – nemzetközi építész- és képzőművész-kiállítás.

KISCELLI MÚZEUM, FŐVÁROSI KÉPTÁR (III., Kiscelli u. 108.) Válogatás a Fővárosi Képtár XX. századi gyűjteményéből. Nyomdák és újságok Buda(-) Pesten. Emlékek Pest-Budáról, XVIII–XIX. század. Barokk szoborcsarnok. Kiscelli Várostörténeti Szoborpark. Stuiber Zsuzsa emlékkiállítása.

KODÁLY ZOLTÁN-EMLÉKMÚZEUM ÉS -ARCHÍVUM (VI., Kodály körönd 1.) Pillantás az alkotóműhelybe. Emlékszobák.

KORTÁRS MŰVÉSZETI MÚZEUM – LUDWIG MÚZEUM (I., Szent György tér 2.) Brassai-kiállítás. Lovas Ilona Stáció No. 32. című kiállítása. Sandro Chia Passio című kiállítása.

KÖNYVTÁR GALÉRIA (Vác, Budapesti főút 37.) Tari Márta iparművész kiállítása.

KÖZLEKEDÉSI MÚZEUM (XIV., Városligeti krt. 11.) Autótörténeti kiállítás. 100 éves a magyar állami hajózás. A magyar vasút másfél évszázada. A budapesti közlekedés kezdetei. A közúti közlekedés története. Új gyűjteményes kiállítás: vasútmodellek, részvények, érmék, plakettek. 100 éve és ma. Még szebb, mint az eredeti – a modellépítés esztétikája és technikája. A hazai dízelmotorgyártás centenáriumi évfordulójára rendezett kiállítás. A gumiabroncs története a biciklitől az űrsiklóig. Göncz Árpád volt köztársasági elnök ajándékai a múzeumnak. 15. Műanyag Repülőgépmakett kiállítás.

LAKÁSMÚZEUM (III., Fő tér 4.) Kun Zsigmond népművészeti gyűjteménye.

LISZT FERENC-EMLÉKMÚZEUM ÉS -KUTATÓKÖZPONT (VI., Vörösmarty u. 35.) Liszt Ferenc és korának magyar zenés színpada.

MACSKÁSSY IZOLDA GALÉRIA (V., Kecskeméti u. 8., udvar) Macskássy Izolda grafikáinak, selyemkollázsainak kiállítása. Losonci Lilla festőművész kiállítása.

MAGYAR ELEKTROTECHNIKAI MÚZEUM (VII., Kazinczy u. 21.) Az erősáramú elektrotechnika története: Világítástechnika, Villamos háztartási gépek, Villamos gyógyászat, Kábelek és szabadvezetékek fejlődéstörténete, Fogyasztásmérők, Jedlik Ányos elektrotechnikai találmányai. (A kiállításokra a belépés díjtalan!)

MAGYAR FOTOGRÁFUSOK HÁZA (VI., Nagymező u. 20.) Budapesti életképek 1947–49. Diploma után. Pólya Zoltán fotóművész Etüdök villanygépre (I–XX.) című kiállítása.

MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM (XIV., Városliget, Széchenyi-sziget, Vajdahunyad vára) Az állatok háziasítása. A honfoglaló magyarok háziállatai. Sertéstenyésztés. Hagyományos szarvasmarhatartás. Kisállattenyésztés. Eke és szántás. Kertészet. Vadgazdálkodás és vadászat. Halászat. A növények országából. Erdészet. Természeti értékeink, természetvédelem. Szőlészet-borászat. Élet egy középkori faluban. A mezőgazdaság államiságunk 1000 éve alatt.

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA (Budavári Palota C épület) Középkori és reneszánsz kőtár. Gótikus faszobrok és táblaképek. Késő gótikus szárnyas oltárok. Reneszánsz és barokk művészet. Munkácsy Mihály és Paál László művészete. XIX. és XX. századi festészet és szobrászat. Habsburg nádori kripta.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM (VIII., Múzeum krt. 14–16.) Magyarország története István királytól 1990-ig. Római kori kőtár. Középkori és kora újkori kőtár. Új szerzemények 2000. Gróf Klebelsberg Kunó (1875–1932) emlékezete.

MAGYAR RÁDIÓ (VIII., Pollack M. tér 8.) Boldog születésnapot, rádió! – kiállítás a magyar rádiózás 75. évfordulója alkalmából.

MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI MÚZEUM (VIII., Ludovika tér 6.) Ember és természet Magyarországon – történeti ökológiai kiállítás. Nem hervadó virágoskert – bemutató az ásványtár kincseiből. Természetbúvár-terem. Halász Iván vadászati kiállítás. Kiállítás a kiállítóról – tények és hangulatok a Magyar Természettudományi Múzeum történetéből. Aki a világot szereti – a Kárpát-medence természeti kincsei.

MELOCCO GALÉRIA (III., Bokor u. 6.) Melocco Miklós, Párkányi Raab Péter szobrász- és Filep Sándor festőművész alkotásai.

MILLENNIUMI FÖLDALATTI VASÚT ÁLLOMÁSAI A magyar gasztronómia ezer éve.

MILLENNIUM SZALON (XIV., Olof Palme sétány 1.) A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Festő Szakosztálya Dialógus című kiállítása.

MTA ZENETÖRTÉNETI MÚZEUM (I., Táncsics M. u. 7.) A zeneélet és a hangszerkultúra emlékei Magyarországon. Bartók műhelyében.

MŰCSARNOK (XIV., Dózsa Gy. út 37.) Dialógus – Festészet az ezredfordulón.

NAGY BALOGH KIÁLLÍTÓTEREM (XIX., Templom tér) Heil Edit és Zettner Tamás kiállítása.

NÉPRAJZI MÚZEUM (V., Kossuth tér 12.) A magyar nép hagyományos kultúrája. Időképek – Millenniumi kiállítás.

ORSZÁGOS MŰSZAKI MÚZEUM ÖNTÖDEI MÚZEUMA (II., Bem József u. 20.) Ganz Ábrahám-emlékkiállítás. A Kárpát-medence vas-, acél- és fémöntészetének története. A XIX. századi magyar öntöttvasművesség. Vasöntészeti emlékek a múlt század végéről. 30 éves az Öntödei Múzeum. A Magyarországi Kovácsmíves Céh kiállítása. Szent Borbála a képző- és iparművészetben.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR (Budavári Palota F épület) Kézirattár: Major Henrik panoptikuma – karikatúrák.

OTP BANK GALÉRIA (V., Szabadság tér 7–9.) Kortárs magyar festőművészek kollektív kiállítása.

ÓBUDAI MÚZEUM (III., Fő tér 1.) Játékkaleidoszkóp 2000 – Karlócai Mariann magángyűjteményéből rendezett kiállítás. Kőbe zárt múlt – Lapidárium a Zichy-kastélyban.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIA (III., Kiskorona u. 4.) Pasqualetti Zsófia kiállítása.

PESTSZENTIMRE TÖRTÉNETE (XVIII., Nemes u. 16.) Állandó kiállítás a Széky Társaság dokumentumaiból, Ilku János fotóművész képeiből.

RÁTH GYÖRGY MÚZEUM (VI., Városligeti fasor 12.) Keleti műgyűjtés Magyarországon. Ráth György-emlékszoba.

ROMA PARLAMENT (VIII., Tavaszmező u. 6.) Kortárs cigány képzőművészeti kiállítás.

RÓTH MIKSA EMLÉKHÁZ (VII., Nefelejcs u. 26.) Róth Miksa – századfordulós polgári enteriőr – szobái, jelentősebb művei.

SOROKSÁRI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY (XXIII., Szitás u. 105.) Zwick József magángyűjteményének kiállítása.

STUDIO 1900 GALÉRIA (XIII., Balzac u. 30.) Rácmolnár Sándor és Hetényi Judit Call me now! című kiállítása.

STÚDIÓ GALÉRIA (V., Képíró u. 6.) Szabó Eszter Ágnes E 330 című kiállítása.

SYNERGON KORTÁRS GALÉRIA (IV., Baross u. 91–95.) Szilárdi Béla festőművész kiállítása.

SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM (XIV., Dózsa György út 41.) Egyiptomi kiállítás. Antik gyűjtemény. Régi Képtár. XIX–XX. századi gyűjtemény. Barokk csarnok: XVII. századi olasz festmények. Gipszmásolatok. Gótikus szobrok kiállítása. Mesterrajzok Dürertől Dalíig.

TEXTIL MŰZEUM (III., Lajos u. 136–138.) A textilnyomás története.

TŰZOLTÓ MÚZEUM (X., Martinovics tér 12.) A tűzvédelem fejlődése az őskortól napjainkig.

ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA (XIII., Tátra u. 20/B) Komendék Éva festőművész kiállítása. Kun Éva, Schéffer Anna, Bercsényi Miklós és Miklós János keramikusművészek kiállítása.

XII. KERÜLETI MŰVÉSZETI KÖZPONT (XII., Csörsz u. 18.) W. Wieger Mariann képző- és iparművész Colours from India című kiállítása.

VARJASI TAMÁS BŐRGALÉRIÁJA (I., Úri út 17.) Egyedi bőrtárgyak, kisplasztikák.

VIGADÓ GALÉRIA (V., Vigadó tér 2.) Csete Ildikó iparművész, Csete György építész és Csete Örs fotográfus kiállítása.

VINTAGE GALÉRIA (V., Magyar u. 26.) Gyenis Tibor Szép gén című kiállítása.

VIRTUARTNET GALÉRIA (www.virtuartnet.hu) Tér-Rajz – országos minirajz-kiállítás. Restaurált művészettörténet – Halász Géza átiratában. Kunt Ernő grafikái. Csík István festményei. Gadányi Jenő emlékkiállítása. Pictura Texturalis – Zicherman Sándor képjegyzetei. Tóth Ernő szobrai. 2000 év című kiállítás. Shlomo Katz szitanyomatainak tárlata.

ZÁSZLÓKIÁLLÍTÁS (VIII., József krt. 68.) Óceánia.

Örökmozgó orosz filmek

MUNKATÁRSUNKTÓL

A nyáron felújított Örökmozgó Filmmúzeumban 14-ig tart az Orosz filmnapok sorozat. A alkotásokat többnyire eredeti nyelven és magyar szinkronfordítással, illetve felirattal vetítik.

A filmsorozatban bemutatják az elmúlt négy év hét új produkcióját is. Látható lesz Georgij Danyelija tavaly készített Fortunája, valamint a Kis Verával 1988-ban bemutatkozó Vaszilij Picsul két éve forgatott mozija, a Gyémántos égbolt.

Többször műsorra kerül a Cannes-ban is sikeres komédia, A lakodalom, amelyet Pavel Lungin rendezett, illetve a kazah Szerik Aprimov oroszul beszélő és felnőtteknek szóló „gyerekfilmje", A három testvér.

A hatvanas éveket idéző sorozatot – ez öt, a premierje óta szinte alig vetített filmből áll – a „napok" vendége, az orosz filmtörténész Alexandr Spagin állította össze. A fordulat évei című összeállításban szintén öt – nálunk még sosem vetített – mozi látható a peresztrojka korából. Az Örökmozgó megemlékezik még a száz éve született Mihail Rommról is.

SZÍNHÁZMŰSOR

Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban: Figaro házassága (7). **Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdió:** Amit a lakáj látott (fél 8). **Bárka Színház:** Amalfi hercegnő (7). **Budapest Bábszínház:** A legkisebb boszorkány (10). **Budapest Bábszínház Játszó-tér:** Az iskolamester (7). **József Attila Színház:** Balfácánt vacsorára! (7). **Katona József Színház:** Árkádia (7). **Kamra:** A színházcsináló (7). **Madách Színház:** Hölgy furgonban (7). **Madách Színház Tolnay Szalon:** Bboszorkányos esték (fél 8). **Madách Kamara Színház:** Névtelen csillag (7). **Magyar Színház:** István, a király (7). **Várszínház:** A hattyú (7). **Magyar Állami Operaház:** A walkür (6). **Merlin Színház:** Mesterdetektív (7). **Merlin Kamaraterem:** Mulatság (fél 8). **Radnóti Színház:** Rokonok (7). **Új Színház Stúdiószínpad:** Leonce és Léna (7). **Vígszínház:** Lóvátett lovagok (7 – Sulyokbérl. 3. ea.). **Pesti Színház:** Képzelt beteg (7).

Építési vegyi anyagokat forgalmazó és gyártó világcég magyarországi leányvállalata termékeinek értékesítésére **MÉRNÖKI VÉGZETTSÉGGEL** rendelkező **ÉPÍTÉSZT** vagy **VEGYÉSZT** keres

Romantikus est fiatal hegedűssel

Csütörtök este a Matáv Szimfonikus Zenekar hangversenyén a Zeneakadémián Mendelssohn e-moll hegedűkoncertje *ifj. Szalai Antal* közreműködésével szólal meg. A népszerű vonóskoncert előadójától nemcsak virtuozitást, hanem mértéktartást is kíván. Szalai Antal muzsikuscsaládban született, ötéves korában kezdett hegedülni, 1994-től tanulmányait a Zeneakadémián *Komlós Péter* tanítványaként folytatta, ekkor tizenhárom éves volt. Korengedménnyel indult a Koncz János-hegedűversenyen, amelyet két alkalommal megnyert. 1997-ben megnyerte a

Gitárkoncert a Csörsz utcában

MTI-JELENTÉS

A Zene a periférián program keretében *Anand Mahangoe* holland gitáros és *Varga János,* az East együttes egykori tagja közreműködésével rendeznek koncertet pénteken a Csörsz utcai volt gyarországon rögzített első instrumentális rockalbumán *Póka Egon* játszik basszusgitáron, *Tobola Csaba* dobol. A pénteki koncerten ugyancsak közreműködik Tobola Csaba, illetve *Gáspár Gyula* basszusgitáros és *Tóth Attila* billentyűs lép színpadra.

Architektúra

Bárdibükk, tizenkettedszer

„*Mindannyian Gogol Köpönyegéből bújtunk elő*", mondta *Dosztojevszkij* az orosz regényírókról. Ennek mintájára szinte azt is mondhatnánk, hogy a magyar stúdióüveg-mozgalom most már nem is egy generációt képviselő alkotói, vagy legalábbis azok nagy része mintha *Schaár Erzsébet Üvegházának* (1969) lett volna lakója. Térélményük, tér-értelmezésük a Schaár-féle üvegépítény élményétől átitatódva különleges architektúra inspirálta fejezetét eredményezi a magyar kísérleti üvegnek. „*... kinyitottam az ablakot, kitártam az ajtót. A térben ezek olyan határozottan álltak, úgy hasítottak a levegőbe, mintha a levegő szilárd tömeg lenne. Néztem a három szomszéd szobába nyíló ajtót. Mind a három ajtó különböző irányban áll. Én pedig ott álltam középen, mint egy kis pont, és tőlem három különböző irányban három ajtóél, három határozott forma.*" Schaár tükör talapzatú, zárt (vagy nyitott) üvegházai ajtó-ablak szabdalta átlátszó színes közfalainak határolásával különleges hatásúvá tett labirintusok, furcsa képlékeny terek. Házainak virtuális tere az építészetnek azt a sajátosságát teszi átéltté és ezáltal feledhetetlenné, hogy az építészetben a belső térnek uralkodó szerepe van. *Bruno Zevi* építészettörténész szerint a belső tér „hatalmunkba kerítése" a kulcsa az épület megértésének. A ház, a templom, a palota homlokfalai, bármily szépek is, csupán burkot alkotnak, mely „magába zárja az építészet kincsét és lényegét" – írta Zevi *Az építészet megismerése* című könyvében. A körülzárt tér meghatározása mellett Zevi külön szól a szintén építészeti élménynek definiálható urbanisztikai térről is. A csaknem ábrázolhatatlan belső tér vált érzékelhetővé Schaár művein. Belső ragyogású üvegházai inspirálóan hatottak művészekre, akik különböző módon kezelik az üveget, és ezáltal különbözőképpen válik az fényt áteresztő, fényt átsugárzó, átlátszó vagy csak áttetsző, különleges hatásokat keltő matériává. *Bohus Zoltán* munkásságának nagy fejezete foglalkozik a belső és külső térviszonyokkal, de *Pattantyús Gergely* pincetokpalack-sorozatai, bennfoglalt formákkal ugyancsak a külső és belső térszerkezetek és arányrendszerek kölcsönhatásait kutatják. A külső, szögletes, négyzetes hasáb forma egymásra épülő rétegszintjei határozzák meg *Polyák János* tornyainak belső, bennfoglalt centrális formáját is, melyek örvény-hatást, sajátságos sodró érzést keltenek. Az architektúra fogalom térproblémái ez évben is sok alkotót foglalkoztattak Bárdibükkön (Bárdudvarnok), ahol most *Architektúra* címmel tizenkettedszer került sor nemzetközi üvegszimpózium megszervezésére. Az architektúra=építőművészet meghatározás mellett sokan az architektúra, vagyis valaminek formai és szerkezeti felépítése jelentéstartalom konkrét megvalósítási lehetőségeit kutatták. Sok művész életművében már korábban is nagy hangsúllyal volt jelen a történelmi korok hatalmat és tekintélyt sugárzó emlékanyaga. *Kertészfi Ágnes* emlékmű-szobor építményeinél sokszor a technika (rogyasztás) vállalja az idézőjel-szerepet. *Köblitz Birgit* átíveléses-konstrukciós plasztikái régóta építészeti gondolatkísérletek üvegben megfogalmazva, csakúgy, mint a szekvenciákban gondolkodó *Jegenyés János* többjelentésű kapu-sorozata. A dicső múltat (Pergamon) és a negyedik dimenziót állítja perspektívaábrázolásos „kocka" talapzatra egyszerre elegáns és groteszk kompozíciójában *'Sigmond Géza.* A tömegformálás és a különböző szerkezetek megjelenítése, az építészeti alakzatok megformálása, az üvegből létrehozott, és ezáltal másmás tulajdonságokkal rendelkező konstrukciók kipróbálása tette izgalmassá a szimpóziumi alkotó munkát. Az építészeti korszakok formakincse megváltoztatott funkcióban új, más jelentések hordozójává vált. A szimpózium résztvevői (*Pop, Nicolae; Semenescu, Valeriu; Andor István; Edőcs Márta; Gondán Gertrúd; Herczeg István; Horváth Márton; Jegenyés János; Kertészfi Agnes; Kiss Miklós; Pattantyús Gergely; Polyák János; 'Sigmond Géza; Smetana Ágnes; Szőke Barbara*) közül néhányan maradtak az általuk kedvelt korábbi forma- és motívumkincsnél, de legtöbbjük készített építészetet modellező művet vagy bizonyos szerkezeti rend következetes alkalmazásával, vagy valamely konstrukciós struktúra kipróbálásával.

Az előadások, vetítések és beszélgetések – az egyéni bemutatók mellett – az építészetben

'Sigmond Géza: „Mindjárt 2 óra" /
Géza 'Sigmond: It is soon 2 o'clock
2002, vegyes technika, 42x15x34 cm
(XII. Nemzetközi Üvegszimpózium, Bárdibükk)

Fotó: Bélafi László

Fotó: Bélafi László

Gondán Gertrúd: A Jón-tenger partján /
Gertrúd Gondán: At the Ionian Sea
2002, fúvott, öntött hutaüveg, 51,5x15x26,5 cm
(XII. Nemzetközi Üvegszimpózium, Bárdibükk)

nevéhez fűződik – több modern, jelentős részben műemléki környezetbe készült alkotás mellett – a *Magyar Külkereskedelmi Bank*, a *Magyar Nemzeti Bank*, az *Ybl-palota* ugyancsak a századelőről származó kovácsmunkáinak restaurálása. Az itt szerzett tapasztalatok birtokában látott munkához fél évvel ezelőtt. A kapukat szétszerelték, megtisztították, az elpusztult vagy használhatatlan elemeket pótolták, majd korrózióvédelemmel látták el. Maga a fémmunka a teljességgel egyedi kialakítású motívumkincsnek megfelelően hagyományos tűzikovács-technika alkalmazásával készült, a felületkezelés a legmodernebb eljárásokkal.

A három kapu, amelyek már megújulva várják, hogy végleges helyükre kerüljenek, lényegében azonos mintázatú. Különbség abban rejlik, hogy míg a Roosevelt téri és a Zrínyi utcai bejárat felső része többé-kevésbé épen megmaradt, a harmadik kapu hasonló elemét pótolni kellett. Ugyancsak újra kellett készíteni, mind a három szerkezet alsó – lemezelt – részét, mert nagymértékben megette őket a rozsda. Miközben technikailag és formailag maximális korhűségre törekedett a helyreállítás, az új funkcióhoz igazodva némi szerkezeti módosítás vált szükségessé. Eredetileg a kapukat úgy tervezték, hogy lábazatuk egy motor segítségével földbe süllyeszthető (és így a járművek akadálytalanul bejuthatnak). A szálloda ezzel szemben lezárt nagykapukat, ugyanakkor zavartalan személyi közlekedést igényel. Ezért az egyszárnyú személybejárót megnagyobbították és kétszárnyúvá alakították. Mindez azonban stílusosan történt. Az új elemek – a függőleges pálcák és a két tolópajzs – hitelesen és ezért észrevétlenül illeszkedik az eredeti kompozícióba.

VADAS JÓZSEF
művészettörténész, kritikus

A Magyar Iparművészet korábbi számaiban Lehoczky Jánosról, és műveinek fotói: 1995/1/61., 1999/2/7–10., 86. oldal.

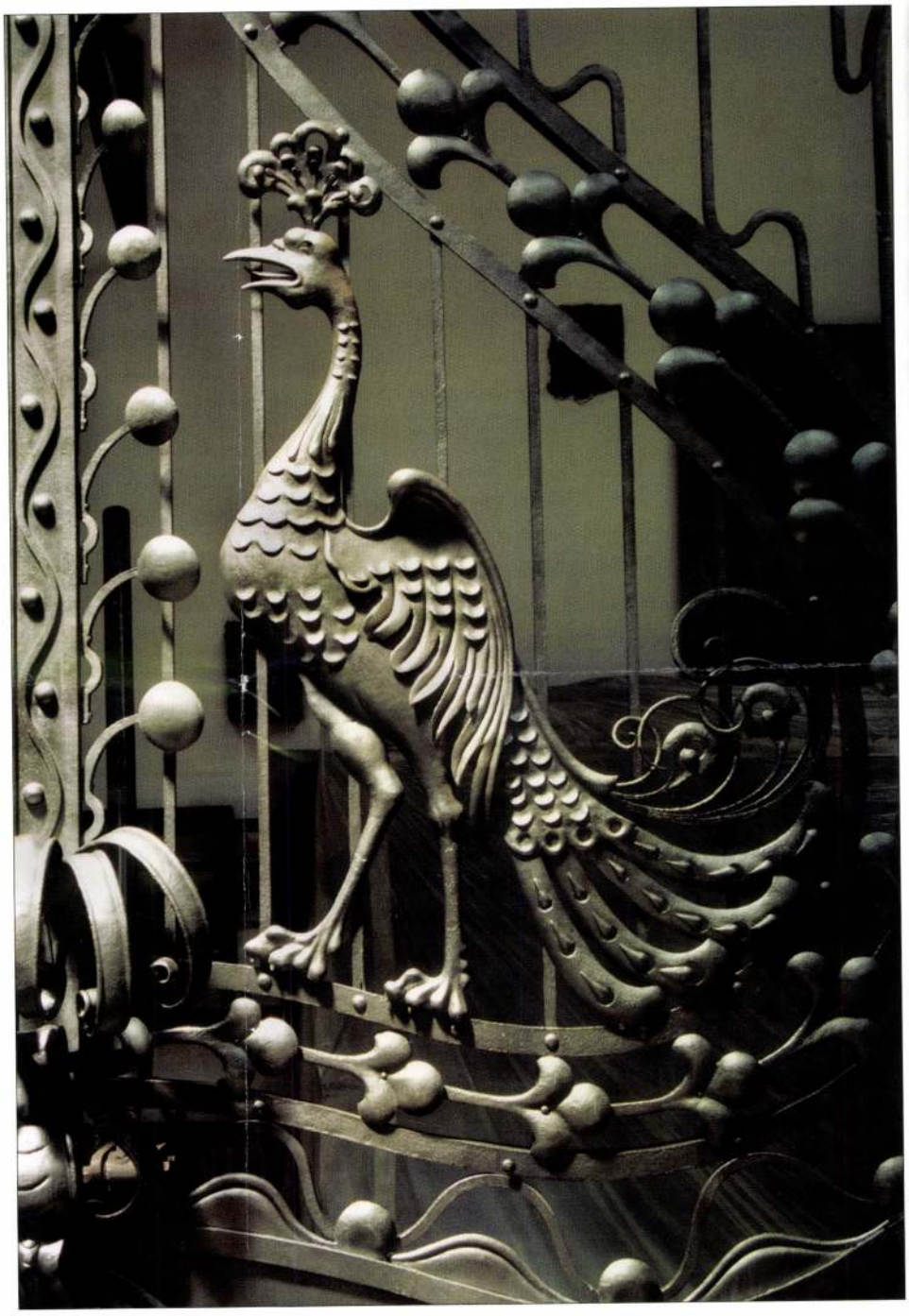

A budapesti Gresham-palota felújított pávás kapuja (részlet). Restaurátor: Lehoczky János és Lehoczky Tivadar / Peacock Gate of Gresham Palace Budapest, restored by János and Tivadar Lehoczky (detail)

Fotó: Miklos József

A Gresham-palota felújított kovácsoltvas kapui

Több évtized után végre újjászülettek a Gresham-palota pávás kapui. Ezen alkalomból várták szentendrei műtermükbe 2002. június 19-én a művészek a kapuk ünnepélyes bemutatására az érdeklődőket, ahol közvetlen közelről láthatták az élményszámba menő részleteket. A rendkívüli eseményre készült meghívóba írott gondolatokat a szerző hozzájárulásával közöljük.

A *Gresham-palota* Budapest egyik legszebb 20. századi épülete. A nevét adó angol biztosítótársaság megbízásából *Quittner Zsigmond* tervezte, aki egy meghívásos pályázat nyomán nyerte el a megbízást. 1904-ben kezdődött és 1907-ben fejeződött be az építkezés, amelynek során a késő historizmus szellemében neobarokk stílusban tervezett épület a munkálatokba bekapcsolódó fiatal építészek *(Vágó József* és *Vágó László)* közreműködése jóvoltából dinamikus összhatást és már számos részletében szecessziós megformálást nyert. Jelentőségét mutatja az is, hogy a kor legkiválóbb díszítőszobrászainak *(Telcs Ede, Ligeti Miklós, Maróti Géza)* műhelyéből kerültek ki a plasztikák, a falburkoló kerámiákat a *Zsolnay-gyár*, a díszes üvegablakokat *Róth Miksa*, a kovácsoltvas kapukat és rácsokat pedig a maga műfajában ugyancsak élenjáró *Jungfer Gyula* készítette.

Jungfer Gyula (1841–1908) a századforduló Európa-szerte ismert és elismert (az 1897-es és az 1900-as világkiállításokon Grand Prix-t nyert) kovácsmestere volt. Apja műhelyében sajátította el a szakmát, majd vándorútra ment és ezt követően, 1866-ban alapította meg önálló műhelyét. A fiatal Jungfer már műlakatosként rangot szerzett magának, hamarosan – a budai *Várkert-bazár* 1875-ben alkotott kerítésével – bizonyította nem mindennapi képességeit, amelyek révén munkássága ezután kiteljesedő periódusában művészi rangra emelte mesterségét. A kiegyezéstől a tízes évekig tartó hatalmas építkezések közreműködőjeként akkor már több száz főt foglalkoztató műhelyében készültek – többek között – a *királyi palota* és az *Országház*, a *Klotild-* és a *Wenckheim-palota* (ma Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár), a *Keleti pályaudvar* és több pénzintézet, szállodák és templomok, kastélyok és számos kisebb-nagyobb bérpalota, lakóház kovácsoltvas kerítései, kapui, ablakrácsai, kandeláberei. Munkáinak zöme, a kor építészetének megfelelően, neobarokk jellegű volt, de néhány szecessziós munka is került ki a keze alól.

A budapesti Gresham-palota felújított pávás kapuja (felső rész). Restaurátor: Lehoczky János és Lehoczky Tivadar / Peacock Gate of Gresham Palace Budapest, restored by János and Tivadar Lehoczky (upper part)

Fotó: Milos József

Pávás főmotívumával és szőlőleveles-virágcsokros díszítőelemeivel ez utóbbiak – a magyar szecesszió népművészet által is inspirált – irányzatának kiemelkedő emlékei közé tartozik a Gresham-palota három kapuja, illetve belsejében a passzázsokat elválasztó két rács, amelyek – az épülettel egyetemben – napjainkra megértek a teljes helyreállításra. A kisebb háborús sérülések mellett az elmúlt száz év során – kellő gondozás híján – bizonyos részeik teljesen elrozsdásodtak, több tagozatuk deformálódott vagy letörött, a Mérleg utcai kapu felső része teljességgel eltűnt. Magától értetődő volt, hogy a lakóházból szállodává történő átalakítás során a hiányzó vagy tönkrement egységeket pótolni kell, a többit pedig oly módon restaurálni, hogy méltó legyen Quittner és Jungfer egykori alkotásához.

E munkára *Lehoczky János* (született 1942-ben) iparművész kapott megbízást. A megelőző korszak legjelentősebb magyar kovácsmesterének, *Bieber Károly*nak a műhelyében tanult, ezt követően fémműves restaurátorként dolgozott, majd önállósította magát. Lehoczky

Zsitva Tibor illusztrációi az általa átadott digitális anyag felhasználásával készültek.

„A gobelinszalón a palota főékessége. A falakon mitológiai jeleneteket ábrázoló, műkincs számbamenő gobelinek. A gobelineket 1749-ben Franciaországban szőtték, Boucher »Série des Dieux« kartonjai után. A legnagyobb gobelin »Diane Chasseresse«-t ábrázolja. A másik három gobelin Vénust, Vulcanust és Európa elrablását jeleníti meg. Hasonló szépségű és értékű gobelineket csak Franciaországban találhatunk."

„A kerek előcsarnok szép arányaival gyönyörködteti a szemet. Az egészet I. Ferenc császár életnagyságú festménye uralja, a Szent István-rend nagykeresztjének ornátusában."

Forrás: Színházi Élet, 1936. XXVI. évfolyam, 52. szám, 197–199. oldal

Fotó: Zsitva Tibor

Sándor-palota, Budapest, kerek szalon / Sándor Palace, Budapest. Round Saloon
2002

JUNGFER GYULA
mű- és épületlakatosmester

Budapest
Magyar Országos Levéltár
TMK 698

[**Ciemente** (Chimente), "lignar
aus Firenze, ab 1492 tätig be
in Esztergom, +16.3.1494 ebd.
J.Balogh, Néhá
Magyarország k
történetéhez,
1926, 189-209.
ead., A művész
1966.

- **Cifer**, ***Ferdinand***, Maler,
(Nagyszombat; Trnava).
K.Garas, Magya
században, Bp.

6 - **Cikoria**, *Miklós*, Kunstsch
Laienbruder, nachweisbar 1740
A.Schoen, A bu
1930, 24.

[Čikoš (Csikós), *Béla*, Maler,
Magyar NG: Mal

[2/klein? - **Cimbal** (Cymbal),
+1823?, tätig in Österreich u
ThB VI 604.
MagyKépLex, 19
MűvLex I, 1965
K.Garas, Magya
sz., Bp. 1955.

JUNGFER GYULA
mülakatos

Nádasladány
Nádasdy - kastély
TKM 690

14.dd.

A Magyar Tudomá
Művészeti Gyí
tisztelettel meghívja 2003. május
(Roosevelt tér 9.
ünnepi délu

Program:

Vizi E. Szilveszter, a Magyar Tudományo
von Amerling: Gróf Széchenyi István por

Új műalkotások ismertetése

A Képtár külföldi kiállításokon

A program után a Művészettörténeti Füz

Szatmári György, a mecénás) bemutatása

JUNGFER GYULA

Prakfalvi E.: Róm. kat. templ.

2003.

23.o.

Tamás hatása alatt elterjedt ikonográfiai változatok
nak.
ı folyamat, amelynek eredményeként több téma kiszakad
ıjában kultuszképpé válik. Az ilyen képek többsége a
–*János-csoport* vált ki az *Utolsó vacsorá*ból. Ez a téma a
honosodott meg. A keresztvivő Krisztus alakja az 1400-as
ozícióból. Magyarországon ez először Kolozsvári Tamás
ı önállósult a *Krisztus az Olajfák hegyén* témája is. Ez a
galmazódhatott meg, és import (például a *dévényi*) vagy
ában a középkori Magyarország egész területén előfordul.
ımkép lehetett. A kép ebben a funkciójában az Utolsó
s eljövetele-ábrázolásokkal szemben Krisztus emberi
npozíció népszerűségét az egyház bizonyára egyetértéssel
k bizonyos kételyeire is egyértelmű választ adott. Husz
tus teste és vére egy szín alatt, ostya formájában lenne

-témának kétféle előadását ismerte, s ezeknek számos
ız jelentette, amelynek magjául a *Maiestas domini* román
teofánikus víziója szolgált. A 12–13. század fordulóján a
yeit – mell-, kéz- és lábsebeket – viselő ítélő Krisztussá

JUNGFER GYULA

Budapest
Ferenciek tere
TMK 544

14.old.

között. 1965-1980 között ipari formatervezőként, majd divattervezőként dolgozik egy konfekciógyárban. 40 éves korától „szabad" művészként festészettel és grafikával foglalkozik: 1985-ig elsősorban akvarellel és rajzzal, majd később pasztellel. Tevékenysége - egy rövidebb salzburgi kitérőtől eltekintve - a Vajdasághoz, azon belül is Szabadkához kötődik, 1993-tól Kecskeméthez. 1992-ben a kecskeméti Nközi Zománcműv. Alkotóműhely ösztöndíjasaként ismerkedik meg a zománcozással, ami a kilencvenes évek 2. felére fő kifejezési formájává vált, azóta rendszeres résztvevője a kecskeméti zománcműv. alkotótelepeknek. Mindeközben továbbra sem szakadt el szülőföldjétől, így 1989-1998 között a szabadkai *Q képzőművészeti csoport,* 1991-1997 között a *Hejcei Műhely* tagja. Műveinek egy jelentős része „kényszerből" az általános emberi értékek, a demokrácia és a béke védelmében születtek, köztük 1992-es ún. performance-illusztrációja Babits 1918 táján készült verseihez, melyben akkori háborús félelmét fogalmazta meg. Jellemző rá, hogy egy-egy gondolatot, művet több technikában is feldolgoz, az utóbbi években elsősorban grafikában, pasztellel és festőzománccal vaslemezen. Tagja a Bács-Kiskun megyei →*Műhely Művészeti Egyesület*nek.

Ek: 1987: 7-NAP G., Szabadka; 1989: Staatsg., Linz; 1994: Kamara Színház, Kecskemét;

Jungfer Gyula

műve 1895-ből, egy kovácsoltvas gázcsillár. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás, Budapest, 1970. 2391

2'81

Jungfer Gyula

Müve: egy asztali lámpa. Deprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás.

Budapest, 1970. 239 l

223 l.

Jungfer Gyula

1885-ben készített egy kovácsoltvas virágcsokrot. Reprodukció.

Sárádi Kálmán: Művészi kovácsolás.

Budapest, 1970. 2391

2291.

MDK

Jungfer Gyula mülakatos

Edvi Illés Aladár: A vesmüvesség az ezredéves orsz. kiállitáson. MMÉKözl. 1897. XXXI.köt. IV.füz. 181-191 l. Képek.

MDK

Jungfer Gyula, mülakatos

Ódvi Illés Aladár: A vasmüvesség a párisi világkiáll.
MKÉMközl. 1900. 19.sz. 460-462 l. Képek.

MDK

Jungfer Gyula mülakatos

A Petőfi nobor köré vasrácsot kénitett.

Petőfi Sándor nobrának leírása és története.
Kerk: Huntman G. Bp. 1892 11'

M. D. K.

JUNGFER Gyula vasműves

Ferencvárosi pl. t. ~~kranzontvényei~~,
~~gyertyatartók, örökmécses~~, kovácsolt
vas díszítményei
Vámház laratosmunkái

Ybl Ervin: Ybl Miklós 161., 203.,

Jüngfer Gyula

M.D.K

Moróti Géza kezei szerint
bronzba öntötte az ope-
rát díszítő szobrcsoportot.

Istvánfyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mexikóban
Művészet, 1964. december – 24 kg

1/. Jungfer Gyula, mülakatos. MDK

A budai királyi vár rácsos kapuja. Tervezte Hauszmann Alajos müegyetemi tanár, s készitette Jungfer Gyula, cs.és kir. udvari lakatos. Kép. 31o.l.

Kiállitotta a XI.csop. magy. eszt.-ban, a Mars - mezei paletában.

Szemüldökrács részlete. Készitette J. Gy. Ké 3o7.l.

A Vasmüvesség a párizsi nemzetközi kiállitáson.

? ? 3o7,31o.l.

2/. MDK

Jungfer Gyula, cs.és kir.
udvari mülakatos.

aluminium-bronzból készitette azt a két kandelábert, melxek a bp.-i uj parlament épületét fogják a párisi kiállitás bezárása után disziteni.

A Vasmüvesség a párizsi nemzetközi kiállitson.

? ? 3o8.1.

Kauser József, ép. -ip.m. Jungfer Gyula, műlak.

47. Budapest-Lipótvárosi Szt.István-templom kriptájának kapuja.
Tervezte: Kauser József.
Készitette: Jungfer Gyula. Kép. 38.1.

Magyar Iparművészet. 1906. 38.1.

Sungfer Gyula

A lejáró díszes vasrácsát és a máig meglevő lapuk munkáit az ő műlaketos cége készítette el.

Gombos Zoltán: Budavári kertek
Bp. Natura 1969 152. old

Jungfer Gyula

Említve

Bajor Nagy Ernő: Műveszvilág Magyarországon

Szabad Tolst, Rps. 1970. jún. 21.9.l.

Jurigfer Gyula

Kovácsolt vas művészettel foglalkozott a XIX. nd. 2. felében

A.G.: Folyóiratszemle

Magyar Nemzet 1970 VIII. 14 hold.

Jungfer Gyula
Kovács

Kovácsoltv és műviszete a gyari-
üzemi termelésre is áttért.

Kiss Ákos: A hisztorizmus...
Művészet, 1970. junius - 13 lap

MDK

Jungfer Gyula műlakatos

A karácsonyi kiállitás. Magyar Iparművészet 1903. 14.1.

Jungfer Gyula kovácsmüvész M.D.K.
/1841-1908/

1857-ben dicséró elismerés mellett szabaditották fel a " becsületes Puskamüves és Sarkantyus Céh"
Vándorut: Berlin, Halle, Hamburg, London
1866-ban tért vissza hazánkba.
A 70-es évek elején a müvészi kovácsolás területén müködött.

/.

Bieber Károly: Kovácsmüvészet Bp. 1963. 161.1.

Jungfer Gyula kovácsmüvész M.D.K.

1880 Grand Prix, brüsszeli világkiállitás

1900. " " párizsi "

1905. " " amerikai "

Bieber Károly: Kovácsmüvészet Bp. 1963. 161.1.

Jungfer Gyula kovácsmüvész M.D.K.

Ybl, Haussmann, Steindl épületeinek kovácsoltvas diszitményei. Részben az épitészek tervei alapján, részben sa át elképzelése szerint.

Bieber Károly: Kovácsmüvészet Bp. 1963. 161.l.

Jungfer Gyula M.D.K.

A Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Bank kovácsolt vas kapuja Hauszmann Alajos terve alapján.

/XIX. sz. vége/ repr.

Bieber Károly :Kovácsművészet Bp. 1963 153.l.

Jungfer Gyula kovácsmüvész M.D.K.

A Várbazár főlépcsőt lezáró rácsa. repr.

Bieber Károly :Kovácsmüvészet Sp. 1965 154,155.1

MDK

Jungfer Gyula, műlakatos

Az Országház gótikus stilü, díszes kovácsolt vaskapuzat és a miniszteri lépcsők renaissance izlésü kovácsoltvas mellvédje J.Gy. igen gondos müve.

Zámborszky Ilona: A magyar Országház.
Bpest. 1937. 127.l.

MDK

Jungfer Gyula
1892. Elismerő oklevél
1900. Páris, aranyérem

Az Iparm. Társ. kiállításainak kitüntetettjei.
M.I. 1903. 153.l.

Jungfer Gyula, udv. mülakatos

Spiegel által kivitelezett rézdob állványon kivül még egy bámulatosan tökéletes technikával készitett kandellábert állitott ki, kovácsolt aluminiumbronzból, amelyet az uj országház számára rendeltek meg.

Dienr Dénes József: A karáásonyi kiállitás.
Magyar Iparmüvészet. 1905- ? 11-20.l.

M. D. K.

JUNGFER Gyula vasműves

pesti mester

Szépjné Détári Ingela: Vasművességünk

védelmében

Műemlékvédelem 1960. 4. sz. 226. l.

MDK

Jungfer Gyula, cs.és kir.
udv. mülakatos.

Az 1878-i páris, majd a sz.-fehérvári és az 1885-ki budapesti kiállitáson bemutatott vasrózsái és vasból való virágcsokrai nagy feltünést keltettek. A magyar stilusu virágdisz igen alkalmas mind a kovácsolásra, mind a domboritó munkákra és festöi hatása van.

Ebvi Illés A.: A vasmüvesség az ezredéves kiállitáson
MMIE Közl. 1897. XXXI. kötet. V. füzet. 225-238.l.

Jungfer Gyula, vasmüves.
cs.és kir. udvari mülakatos.

30. ábra. Záradékrács. /Felülvilágitó/ teljes hosszusága 1700 mm. 230.l. Kép.

Nálunk Ybl Miklós az elsö,aki 1875-ben a várkerti-bazár keritésrácsának készitését J.G.-ra bizta, a magy. vasmüvesek dcyenjára.

Edvi Illés A.: A vasmüvesség az ezredéves kiállitáson. MMÉE Közl. 1897. XXXI.kötet.V.füzet. 225-238.l.

MDK

Jungfer Gyula, cs.és kir. udv.
mülakatos.

föleg a barokk-stilus érvényesül e kor munkáiban.
Érdekes kisérletet ö kezdeményezett a naturalisztikusirány meghonositásában.
Lépcsörács rokokó stilusban, hossz. 1700 mm. magassága 800 mm. 36.ábra. 236.l.

Edvi Illés Aladár:A vasmüvesség az ezredéves kiállitáson. - MMÉE Közl. 1897. XXXI kötet. V.füzet. 225-238.l.

MDK

Jungfer Gyula.

Kandeláber kovácsolt alumínium-bronzból.
Tervezte Steindl Imre, kivitelezte Jungfer Gyula.
Kép. 191 v.189.

Magyar Iparművészet. 1900. 189 v.191.1.

MDK

Jungfer-Gyula, cs.és kir. udv. mü-
G lakatos

a rácsozatok közül kitünt munkájával. Alkalmazkod-
nak koruk épitészetének barokk-stiluséhoz.

29. ábra: Gázlámpás tartó konzol, teljes hossza-
135o mm.

3o.ábra. Záradékrács. /felülvilágitó ,teljes hosz-
sza 17oo mm. 23o.l.

Edvi Illés Aladár: A vasmüvesség az ezredéves kiállitáson.- MMKE Közl. 1897.XXXI. kötet.V.füzet. 225-36.l.

MDK

Jungfer Gyula

Lépcsőkorlát kovácsolt vasból. Terv.: Györgyi Géza. Készitette: Jungfer Gyula. Repr. (Orsz. Ráth György-múzeum.)

Magyar Iparművészet, 1906. 101.lap

MDK

Jungfer Gyula

Grand Prix-t kapott a párisi világkiállitason, a fémiparárúk csoportjában levő munkait tüntették ki.

Cikk: Kitüntetések a párisi világkiállitáson.

Magyar Iparművészet 1900. 359.l.

MDK

Jungfer Gyula, Bp.

Aranyérem kitüntetése a parisi világkiállitason
/Művészi bronz- és vasöntvények./

Cikk: Kitüntetések a párisi világkiállitason.

Magyar Iparművészet 1900. 357.l.

MDK

Jungfer Gyula

A Bp.i lipótvárosi Szt.István templom.

Magyar Iparművészet, 1906. 31 l.

MDK

Jungfer Gyula

Alapitók...

Epitőipar Epitőművészet, 1925. 49.évf.

Jungfer Gyula

MDK

MÁV nyugdijintézet volt bérháza
Népköztársaság utja 88-90.

Petschacher Gusztáv műve. Épült 1880-82.
Sgraffittók: Rauscher Lajos és Székely Bertalan.
A Körönd felé nyiló kapuja: Jungfer Gyula

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

146.1.

Jungfer Gyula,

mülakatos munkáival a kor szinvonalán áll.

Szalay Imre: A müvészi ipar az Országos Tárlaton.
Müvészi Ipar. 1885/86 évf. 146.l.

MDK

Jungfer Gyula

Alapitók. ÉIÉM 1925.

MDK

Jungfer Gyula mülakatos

Almási Balogh L: A karácsonyi kiáll. Magyar Iparművészet 1903. jan. 1. 1-28. l. képekkel.

MDK

Jungfer Gyula

Művészet 1938. III. évf. 22.sz. 159.l.

Jungfer Gyula mülakatos M,D.K.

Ötkaru gázkandeláber Steindl Imre terve szerint

repr.

György Kálmán: Az iparmüvészet a párisi kiállitáson
A világ iparmüvészete Párisban. 190_. Szerk. _ittler
Kamill és György Kálmán
Klyn. Magyar Iparmüvészet 190_. évi folyamából 143.1.

Jungfer Gyula műlakatos M.D.K.

szemöldök rács rá

repr.

A budai vár rácsos kapuja Hauszmann Alajos terve szerint

repr.

Györgyi Kálmán: Az iparművészet a párisi kiállításon
A világ iparművészete Párisban.1900. Szerk . Fittler Kamill és Györgyi Kálmán
kiny. Magyar iparművészet 1900. évi folyamából 135.1.
136.1.

MDK

Jungfer Gyula

2 kriptaajtó

A szt. István tpl megnyitása. Vállalkozók Közl. 1905. nov. 22. 3-5.l.

Jungfer Gyula

lakatos munkák

A szt. István tpl megnyitása. Vállalkozók Közl.
1905. nov. 22. 3-5 l.

Jungfer Gyula, vasmüves M D4

Neves pesti vasmüves volt.

Héjjné Détári Angela: Vasmüvességünk
védelmében 221-228.1

MÜEMLÉKvédelem

kn. 1960. 4. 12.

M.D.K.

Jungfer Gyula, bronzmüves

Készítette a Szechényi-fürdő kupolacsarnokában a futótesteket borító bronzköpenyegeket, melyek szerző szerint „a kisplasztikai és a cizellőr mesterség remekei."

Petrik Albert:

Építőipar - Építőművészet. Bp.1915. 39.évf. 4. sz.

20. dd.

21. o. 6. á.

MDK

Jungfer Gyula

Kitüntetései:
1892-ben a tömör vas-kovacsolasban elért művész
eredményért elismerő oklevelet.
1900.párisi kiallitáson arany-érmet.

Cikk: A magyar iparművészek törzskönyve.

Magyar Iparművészet, 1903. 153.l.

MDK

Jungfer Gyula, műv.műlakatos
Bp.

A felsőség lakosztályához vezető főkapu a nagy udvarban. A kovácsolt vasmunkát készitette J.Gy.
Kép. 165.l.

Részlet az északi homlokzatból.
A kapuk kovácsolt vasmunkáját J.Gy.készitette
Képe 167.l.

Királyi Vár.
Magyar Iparművészet. 1903.

Jungfer Gruba

az 1880-as években
Kispesti lakós volt és
a Kisfaludy és Eggerth
utca sarkán kis villája
volt.

Lad Pestorent
122. P.

részlet is értékpapir, melyne
hosszadalmas és körülményes,
séget, hog a fönnebb nevezett
rülő költségek fedezésére ez
500 korona készpénzt kiutalt
esetben fogok igénybe venni,
kalommal, még egyszer és utol
adott végső határidőre ezen
nék.-

Z i l a h, 190

Jungfer Gyula

műlakatos cég

készítette az alábbi

épület összes mű-

lakatos munkáit

Az Ujság. 1913. dec. 6.

(A Magyar Ált. Hitel-

bank uj palotája.

Az uj palota épitői és

berendezői.)

A KIRÁLYI VÁR BELSŐ KIKÉPZÉSE ÉS IPARMŰVÉSZI FELSZERELÉSE.

AMIDŐN a királyi vár építése annyira előrehaladt, hogy a helyiségek belső díszítéséről és kiképzéséről, valamint bútorzatáról lehetett gondoskodni, — alulírott az udvarnagyi hivatal kívánságainak tekintetbe vételével, ez ügyre vonatkozólag előterjesztést tett a szükséges költségek engedélyezése végett. — Különös impulsust nyert a bútorozás kérdésének megoldása az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás által, melyen Magyarország műiparának jelenlegi állapotát előkelő módon kívántuk bemutatni és e célra a királyi vár berendezéséből már előzetesen néhány kiváló tárgy megkészítésére az engedélyt kértük.

Ő Felsége legkegyelmesebb elhatározásával úgy a párisi kiállításra szánt, valamint a budai királyi vár belső berendezéséhez szükséges egyéb bútorok és felszerelés megkészítésére megadta az engedélyt azzal a kikötéssel, hogy a lehetőség szerint magyar anyagot és hazai iparosokat alkalmazzunk.

A feladat, mely előtt a művezetőség állott, rendkívül nehéz volt, — mert egyrészt alkalmazkodni kellett az udvartartás megszokott formáihoz, melyek csak szűk határok között engedtek tért a szabad fantáziának, másrészt pedig óriási mennyiségű és az építész rendes működési körét túlhaladó, legkülönbözőbb tárgycsoportok beszerzéséről volt szó, melyeket azonban az egyöntetűség szempontjából mégis művezetőségi tervek és felügyelet alapján kellett megkészíttetni.

Közel 200 helyiség díszítésén és bútorzatán kívül gondoskodtunk az összes konyhák felszereléséről és főzőedényeiről; az asztali és ágy-fehérnemű-, az üvegkészlet, porcellán-edény, az asztali és díszítési ezüst-tárgyakról, szóval száz meg száz nagy és apró felszerelésről, mely a különböző rangú lakások, fogadó- és dísztermek teljes befejezéséhez az előkelőség és kényelem, valamint udvari szokások feltételeinek megfelelően szükségesnek mutatkozott.

Nehezítette a feladatnak megoldását továbbá még az a körülmény, hogy számos régi bútort kellett átvenni, azokat átdolgoztatni, kiegészíteni és megfelelő helyiségekbe beosztani, miáltal ez utóbbiak kiképzése tekintetében szintén kötve voltunk.

Ezt a nagy munkát derék iparosaink segítségével alig három esztendő alatt elvégeztük és munkásságunk eredményét — több példával illusztrálva kívánom a „Magyar Iparművészet“ jelen füzetében szaktársaimnak és a nagyközönségnek bemutatni, örvendetes jeléül annak, hogy immár iparunk és iparművészetünk is a fejlettségnek azt a fokát érte el, hogy egynehány iparág kivételével képesítve vagyunk a leggazdagabb és legelőkelőbb, sőt fejedelmi berendezéseket is itthon, saját erőnkből megalkotni.

Azon iparágak közül, melyek tekintetében még a külföldre vagyunk utalva, első helyen áll a selyemszövő ipar.

Igaz, hogy sikerült a királyi vár felszereléséhez szükséges bútor- és faliselyem szövetek egy részét Magyarországban készíttetni; így pl. a Szt.-István terem arany-brokát szövete a Haas-féle aranyos-maróti gyárban készült, de ez csak úgy volt lehetséges, hogy milánói munkások külön e célra lettek idetelepítve.

Ujabban pedig Szt-Gotthárdon kelet-

kezett a Bujatti Testvérek selyemszövőgyára, mely fali szövetek készítésével foglalkozik. — Ezt a gyárat a lehetőség határáig elláttuk munkával, de az egész szükségletet nem volt képes elvállalni és így kényszerítve voltunk a külföldhöz is folyamodni.

Selyemszöveteinknek egy részét a Haas-féle cégtől és Franciaországból, másik részét, valamint a bársonyszöveteket Jesurum velencei gyárostól szereztük be.

Hazánkban a selyemtenyésztés az állam támogatása mellett már szélesebb körben indult meg és kielégítő eredményt mutat fel, úgy hogy a selyemszövő ipar fejlesztése tekintetében is akciót kellene indítani.

Hasonló hiányt tapasztaltunk az üvegiparban. — Noha az asztali üvegkészleteket a legegyszerűbb darabtól kezdve a legfinomabban csiszolt pohárig az Első Magyar Üveggyár Részvénytársaság készítette oly tökéletes kivitelben, mint bármely külföldi gyár, — a csillárokhoz tartozó üveg-alkatrészeket — különösen a csiszolt prizmák és jegeces üvegdarabok készítését egyetlenegy magyarországi üveggyár sem vállalta el, — amiért is ezeket Csehországban kellett készíttetnünk.

Ellenben rendkívüli haladással találkozunk a hazai szőnyeg-szövő ipar terén, és pedig úgy gyári, mint házi ipar alakjában.

A torontáliak már régi idők óta űzik a szőnyegszövést, mint házi ipart, és eredeti jellegü szőnyegeik eléggé ismeretesek. — Azért igen helyes gondolat volt, hogy Nagy-Becskereken egy részvénytársaság gyárat alapított, mert gyakorlott munkásnép állott rendelkezésére.

Ez a kitünően felszerelt gyár készítette a királyi vár szőnyegeinek nagy részét; és örömmel jelenthetem, hogy azok úgy művészi kiképzés, valamint kiváló minőség tekintetében a legjobb külföldi gyártmánynyal versenyezhetnek.

Különösen kiemelendő, hogy a három méter szélességü futó-szőnyegek, melyeket Európában eddig csak az angolok gyártottak, szintén itt készültek és e végből a gyárat új szövőszékkel szerelték fel.

A kézzel csomózott 60—70 □ méter területtel biró szőnyegeinket pedig a pozsonyi államilag segélyzett szőnyegszövő iskola szállította. — Az intézet, mely Wolf Zsigmond szakképzett igazgató vezetése alatt áll, teljes mértékben megfelelt várakozásunknak és kiváló szépségü szőnyegeket készített.

Örvendetes haladás mutatkozik a bronzmüiparban is. Még rövid idő előtt — az ajtó- és ablak-kilincseket, a bútor bronzalkatrészeit, csillárokat stb. mind külföldről, kiváltkép Bécsből hozattuk; ma már több gyár és jól képzett cizellálók állnak rendelkezésre, és nem vagyunk utalva a külföldre. — A királyi vár bútorzatához, ajtókhoz és kandallókhoz tartozó bronzok, valamint az összes csillárok itt készültek s különösen kiemelendő Jungfer Gyula, Ludvigh Ede, Szirch György, Kiessling Rezső, valamint a Zellerin M., Ganz és Társa és a Magyar Fém- és Lámpaárú gyár részvénytársaságok gyártmánya.

A műasztalos- és műlakatos-munkára mindig voltak és vannak kiváló mestereink, kikre elsőrendü munka megkészítését bátran lehet bízni. — Sőt műlakatos-munkáink a külföldön is nagy hírnévnek örvendenek. A termek falainak díszes faburkolása és az összes bútorzat, a legkülönbözőbb fanemekből, mind hazai mestereink műve. — A legkiválóbb munkákat készítette Thék Endre és Csepreghy János; ezeken kívül még közreműködtek: Lingel Károly, Müller Rezső, Mahunka Imre és mások.

Műlakatos-munkáinkat pedig Jungfer Gyula, Árkai Sándor, Ludwig Ede ismert müiparosaink végezték.

Nevezetes fejlődésnek indult hazánkban a bútor- és kárpitosipar is az utolsó 15 év alatt. — Míg az azelőtti időben úgy főuraink mind gazdag polgárságunk kényszerítve volt stílszerűen kiképzett lakás-

berendezését külföldről importálni, ma már számos iparossal rendelkezünk, kik Német- és Franciaországban tanultak és az ott szerzett tapasztalatok alapján munkáikat ép oly ízlésesen és kiváló minőségben készítik meg, mint a külföldiek.

Gelb M. és Fia, Kramer Henrik, Kröszl János, Kozilek J. és más budapesti mesterek a királyi vár bútorzása körül oly kiváló munkát készítettek, hogy az a legmagasabb igényeket is kielégíti. — Örvendetes továbbá az, hogy nemcsak a székes-fővárosban, hanem hazánk egyéb gócpontjaiban is képzett mesterekkel találkozunk. Így pl. a szegedi Lengyel Lőrinc-féle bútorgyár szintén kitünő minőségű bútorokat szállított az egyik fejedelmi lakosztályhoz.

A márványipar hazánkban újabb időben szintén kedvező fejlődésnek indult. — Nemes márványaink nagy mennyisége és szépsége csak most lett ismertté és az építő művészet céljaira értékesítve, és pedig nemcsak tisztán építészi szerkezetekhez, hanem dísztárgyakhoz is.

A királyi vár összes kandallói, valamint különféle talapzatok és vázák magyar márványból készültek; az anyagot jobbára a siklósi, ruskicai és az erdélyi bányák szolgáltatták, míg a kifaragást és csiszolást Seenger Béla kitünően felszerelt és gépekkel berendezett kőfaragó-műhelye végezte.

Még két iparágról kell megemlékeznem, melyek, ha nem is újak nálunk, minőség és művészi alakítás tekintetében eddig nem tudtak versenyezni a külfölddel; ezek pedig: a vászonszövés és az ötvösmívesség.

Felső-Magyarországon a vászonszövést mint házi ipart mindég gyakorolták, újabban Késmárkon gyárak is keletkeztek, de finom damaszt és vászonszövés nem készült. — Csakis a királyi vár megrendelése és ennek nyomán néhány főúri rendelés tette lehetővé, hogy a gyárak modern szerkezetü szövőszéket szerezhettek be és a finomabb szövést is gyakorolhatják.

A királyi vár vászon - fehérneműit Wein Károly és Társa késmárki gyáros és Kunz József és Társa cég szállították oly kitünő minőségben, hogy az udvartartás teljes elismerésével találkoztak.

Művészi kiképzéssel ellátott ezüst tárgyak, mint pl. evőeszközök, asztali díszek stb. nálunk csak elvétve és kis mennyiségben készültek, részben kereslet hiánya miatt, részben pedig azért, mert szobrászaink a kisplasztikával nem igen foglalkoztak és képzett cizellálók sem álltak rendelkezésre.

A királyi vár megrendelése e tekintetben is előnyös befolyást gyakorolt erre az iparművészeti ágra. — Az 1500 személyre szolgáló asztali ezüst és hozzátartozó dísztárgyak készítésével Bachruch A. ismert aranyműves lett megbízva, aki e célra gyárát kellőleg kiegészítette és újabb szerkezetű gépekkel szerelte fel, miáltal abba a helyzetbe jutott, hogy a nagytömegü ezüstmunkát aránylag rövid idő alatt elkészíthette. — Bátran állíthatom, hogy a m. kir. udvari ezüst, úgy minőség és finom tartalom, valamint alaki szempontból és gondos készítése folytán a legkiválóbb bárhol is készült hasonnemü tárgyak közé sorolható és minden tekintetben felette áll az udvartartás bécsi ezüstjének.

Az egyéb iparos és müiparos munkák keretéből felemlítendő, hogy a kályhákat és keramiai munkákat külön rajz után a pécsi Zsolnay gyár készítette, — a tükröket Burger Testvérek cég szállította; a papirkárpit-munkát a Sieburger és Társa cég, — az aranyozásokat pedig: Tausig, Müller, Schmidt és még több budapesti aranyozó készítette; végül az üvegedzések és üvegmozaik munkák Roth Miksa ismert előkelő műterméből valók.

*

Ipari viszonyainkra tett megjegyzéseim után és felsorolva azokat a mestereket, kikkel munkáinkat végeztettük, — ki kell terjeszkednem a díszítési elemek

ismertetésére és a stílusokra is, melyeket alkalmaztunk.

Ismeretes, hogy a királyi vár mai alakjában nem teljesen új épület, hanem a régi várnak kiegészítése; utóbbi fentartandó volt és az új részeket ahhoz mérten kellett létesíteni. — A régi vár némi átalakítással megtartotta eredeti rendeltetését, t. i. a Felség lakását, kíséretének helyiségeit és a kisebb ünnepélyek termeit, köztük a trónteremet, mely nagyobbítva lett. A Felség lakosztálya pedig a Szt-István- és egy cercleteremmel, valamint az új ebédlővel bővíttetett. A régi épülethez csatoltatott nyugat felé az u. n. krisztinavárosi szárny, amely magában foglalja a gazdasági és hivatali helyiségeken kívül a fejedelmi vendégek és főhercegek lakosztályait és a hozzátartozó kiséret számára szolgáló helyiségeket.

A nagy ünnepi helyiségek táncteremmel, buffet-galériával és a fogadó-termekkel a régi palota északi részéhez csatoltattak a Szent György-térig. — Ezek az ünnepi helyiségek a régi trónteremmel vannak összeköttetésben, miáltal közel 200 méter hosszú teremsor keletkezett, mely a legnagyobbszerű ünnepélyhez is kielégítő térséget nyújt.

A művezető építész feladatává tétetett, hogy az ünnepi helyiségeket és a vendéglakosztályokat fejedelmi díszszel, a kíséretek lakásait úri kényelemmel lássa el, és pedig oly módon, hogy a mennyezetek, falak, ajtók és ablakoknál a fehér szín legyen domináló és aranyozás lehetőleg mellőztessék.

A belső díszítések tervezése előtt e sorok irója kiküldetésben részesült, hogy Európa nagyobb városaiban a fejedelmi lakok berendezését tanulmányozza és nyert tapasztalatait értékesíthesse.

Ez úton Bécs, Drezda, Berlin, Brüssel, Laeken, Amsterdam, Kopenhága, Stockholm, Drottningsholm, London, Windsor, Páris és München stb. fejedelmi palotáinak azon részeit is láthattam, melyek rendszerint az idegenek előtt el vannak zárva.

Messze vezetne, és e sorok keretét túlszárnyalná, ha megkísérteném leírni mindazt, amit ezen az utazáson láttam és tapasztaltam, és csak annyit kívánok megjegyezni, hogy mindenütt a hisztorikus stílusok képezik a díszítés és bútorzás alapját, akár a Lajosok, akár az Empire korszakból, és a modern iránynak még nyomát sem lehet találni.

Sőt Londonban, mely a modern bútor hazája, a klubokban is csak francia ízlés uralkodik, és a legkiválóbb francia bútorokat a Junior Unitads Service és az Army & Navy klubban láttam.

Franciaországnak a köztársasági kormány életbe lépte óta nincs udvara.

A régi fényes királyi és császári rezidenciákat a communardok részben kifosztották, részben felgyújtották, mint pl. a Tuileriákat. A megmaradtakat pedig múzeumi célokra használják, ilyen pl. Louvre, Versailles, Fontainebleau stb.

A köztársasági kormány ugyan fentartja és ápolja ezeket az emlékeket, melyek a francia nemzet történelmi múltjával szoros összefüggésben állanak, de újat nem alkotott. Sőt az Elysee palotát sem építette ki — és III. Napoleon óta Páris külső képe nem igen változott. — A bútor-selyem, savannerie és a gobelin-ipar terén pedig még ma is azok után a régi tárgyak után dolgoznak, melyek XIV. Lajostól kezdve az Empire korszakig készültek. — Ezekből az örökké szép mintákból merítik az eszméket és mindenütt, ahol a szép iránti érzék él, ahol előkelő vagy fejedelmi berendezést kívánnak, a francia iparhoz fordulnak, vagy a francia művészi korszakokból választják a mintákat. — A modern bútor úgy Párisban mint Londonban leginkább az újabb hoteleknél és a polgári lakás-berendezéseknél érvényesül.

A budai királyi vár díszítésének és felszerelésének kérdésénél tisztán állott előttem, hogy azokat a nagy ünnepi és fejedelmi helyiségeket csakis a történelmi stílusok alkalmazásával lehet megoldani, mert csakis ezek adják meg az

A FELSÉG LAKOSZTÁLYÁHOZ VEZETŐ FŐKAPU
A NAGY UDVARBAN.

A KOVÁCSOLT VASMUNKÁT KÉSZÍTETTE
JUNGFER GYULA.

UDVARI HOMLOKZAT
RÉSZLETE.

A KÉT BRONZCSOPORTOT MINTÁZTA
SENYEI KÁROLY, SZOBRÁSZ.

RÉSZLET AZ ÉSZAKI HOMLOKZATRÓL.

A KAPUK KOVÁCSOLT VASMUNKÁJÁT KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

RÉSZLET A DUNAI HOMLOKZATBÓL, A HABSBURG-LÉPCSŐVEL.

MDK

Jungfer Gyula, kiváló müiparos

nagy csoportja: egy szép vert-vas ampolna, egy magyaros hangulatu sárgaréz-levélszekrény/ /az Iparmüv. Muzeum számára készült/ stb.
Mindannyi munkáján bámuljik a tökéletes technikát, mely mindig tetszetös formában nyilvánul.

Kép: Harang állvánnyal. - Tüzi szerszám.
158.l. 159.l.

A Magyar Iparmüvészet Karácsony.
Magyar Iparmüvészet.1897/98. 157-160.l. ?

MDK

Jungfer Gyula, bp.-i vasmüves

a kovácsolt vas müiparága egész sereg alkotása szerepelt nagy sikerrel. Kandelláberek, lépcsörácsok, asztalok, különféle diszitések.

Már a megnyitáskor általános bámulatot keltettek.

St.-Louisi kiállitásunk.
Magyar Iparmüvészet. 1904. 208-15.

1./.

Jungfer Gyula, ip.müv. 2, MDK

127. Falikar -gyertyatartó .Kovácsolt vas. 3 águ.

128. Falikar-gyertyatartó.Kov.vas. 11.águ. Tervezte- Ybl Miklós.Készitette Jungfer Gy.

129.Falikar -gyertyatart. Kovácsolt vas. Kész.J.Gy

Iparmüv. Társ.egyházmüvészeti kiáll. 1908. Kat.

2/.

Jungfer Gyula, ip.müv. 2 MDK

130. Templom-kandeláber. Kov.vas. 5 águ. Légszeszvilágitásra. Készit. J.Gy.

131. Templomvasalási munkák. Réz. Készit. J.Gy.

132. Sirrácsrészlet. Terv.: Lányi Keresztély. Készit.: J.Gy.

Iparmüv. Társ. egyházmüvészeti kiáll. 1908. Kat.

3~~6~~.

Jungfer Gyula, ip.müv. ?

MDK

mülakatos

133. Templom-kandeláber. Tervezte: Hauszmann Alajos, Készit.: J.Gy. 3 águ, légszeszvilágitásra.

134. Sekrestyeharang. Kov.vas. Haranggal és haranghuzóval. Készit.: J.Gy.

Ipamüv. Társ.egyházmüvészeti kiáll.
1908. Kat.

4/. Jungfer Gyula, ip.müv. MDK
mülak.

135. Oltárrácrészlet. Kov.vas.
A Zsigmond-kápolna számára készült.
Tervezte: Hauszmann Alajos.
Készitette: J.Gy.

Iparmüv.Társ.egyházmüvészeti kiáll.
1908 Kat.

5/. Jungfer Gyula. ip.müv. MDK
mülak.

136. Karos gyertyatartó. Kovácsolt vas.
5 gyertyára vagy légszeszlángra.
Tervezte György Géza.
Készitette: J.Gy.

137. Egyházi ámpolna. Veresrézből kovácsolva és aranyozva.
Tervezte: Steindl Imre. Készitettette: Jungfer Gy.

Iparmüv.Társ.egyházmüvészeti kiáll.
1908 Kat.

6/é Jungfer Gyula, ip.műv. ? MDK
műlak.

138. Templomvasalási munkák kovácsolt vasból. Készitette:J.Gy.

139. Sirra való virágkosár.Kov.vasból.
Készitette: J.Gy.

Iparműv.Társ.egyházművészeti kiáll.
1903 Kat.

7/.

Jungfer Gyula, ip.müv. műlakatos.

140. Karosgyertyatartó. Kov.vas. 5 gyertyára v. légszeszlángra. Tervezte: Györgyi Géza. Készitette: J.Gy.

141. Zászlótartó kovácsolt vasból. Készitette: J.Gy.

Iparmüvészeti Társ. egyházmüvészeti kiáll. 1908. Kat.

.

MDK

8/.

Jungfer Gyula, XXXXXXX
műlakatos.

142. Templomi csillár kov.vasból.
Fénykép. Tervezte: Behr Lajos,
Készitette: J.Gy.

Iparművészeti Társ. egyházművészeti kiáll.
1908. Kat.

9/.

Jungfer Gyula, ip.müv.
műlakatos.

143. Sirlámpa, kov.vasból.
Tervezte: Szepessy Gyula.
Készitette: J.Gy.
144. Sirlámpa kovácsolt vasból.
Készitette: J.Gy.

Iparművészeti Társ. egyházművészeti kiáll.
1908. Kat.

1c/.

Jungfer Gyula, műlakatos

149. J.Gy. műhelye. Öfelső.I.Ferenc József apostoli királyunk 1900.évben tett legmagasabb látogatása alkalmával készitett felvételek. Fényképek.

15c. Egyházi gyertyaállvány kov.vasból. Készitette: J.Gy.

Iparmüvészeti Társulat egyházmüvészeti kiáll. 1908. Kat.

11/. Jungfer Gyula, műlakatos MDK

152. Ajtóvasalás. A Szent István templom sekrestyeajtójáról. Fénykép.
Tervezte: Kbl Miklós.
Készitette: J.Gy.

Iparművészeti Társulat egyházművészeti kiáll.
1908. Kat.

.

12/.

MDK

Jungfer Gyula, műlakatos

153. Kovácsolt vasajtóbetétrács.
A Zsigmond-kápolna részére.
Fénykép.
Tervezte: Hauszmann Alajos,
Készitette: J.Gy.

Iparművészeti Társulat egyházművészeti kiáll.
1908. Kat.

MDK

16/.

Jungfer Gyula, műlakatos.

154. Szentségtartó elzáró ajtaja. Bronz.
Fénykép.
Tervezte: Sánthó István.
Készitette: J.Gy.

Iparmüv.Társ. egyházmüvészeti kiáll.
1908. Kat.

14/. MDK

Jungfer Gyula, műlakatos.

155. Templomajtó kovácsolt vasból.
Fénykép.
Tervezte: Behr Lajos müépitész.
Készitette: J.Gy.

Iparmüv.Társ. egyházművészeti kiáll.
1903. Kat.

Jungfer Gyula, Cakatos M.D.K.

Készítette a királyi palota főkapujának kovácsolt vas munkáját.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1903. XXIV. évf.

aug. 26. sz. 3. old.

MDK

Jungfer Gyula

A gótikus stilű, diszes kovacsolt vaskapuzat és a miniszteri lépcsők renaissance izlésú kovácsoltvas mellvédje Jungfer Gyula műve./Országház./

Zámborszky Ilona: A Magyar Országhaz.Bpest.1937. /Képekkel./ 127.l.

MDK

Jungfer Gyula műlakatos

Jungfer Gyula készitette az összes lakatos munkakat az Országház épitésénél.
Külföldi tárlatokon számos kitüntetést kapott.

Galgóczy István: Az épülő új országház főbb vállalkozói.

Ország-Világ, 1894. 19.sz. 318.l.

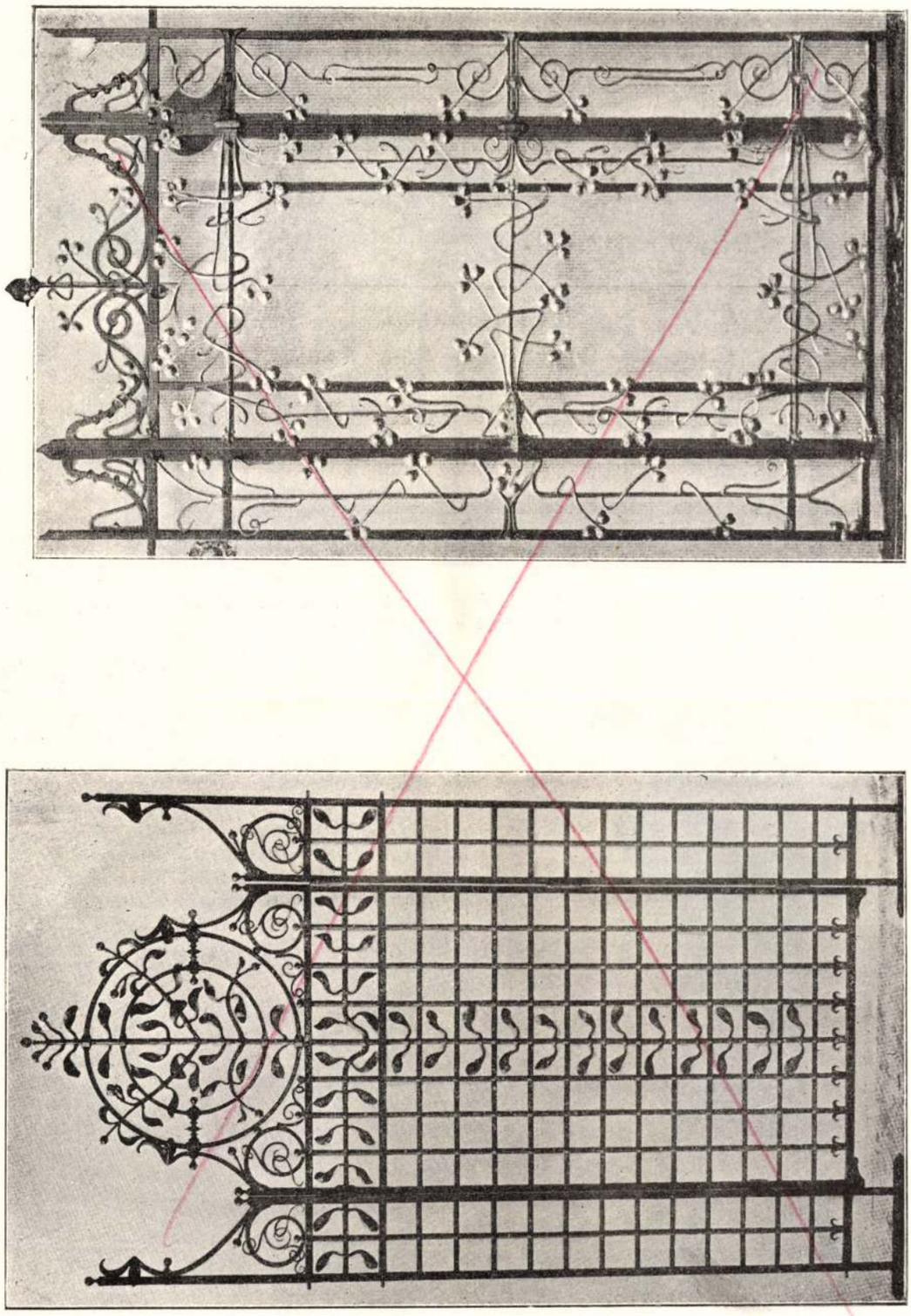

12—13. ábra. Rácsos ajtók. Készítette és a párisi kiállításon bemutatta *Robert* Emil párisi vasműves.

pálták magukat. Új motivumokat keresve, a stilizálásra alkalmas levelek és virágok individuális alakítását kezdték el, noha az 1896-dik évi berlini kiállításon bemutatott készítményeikkel meglepték, mondhatnám bámulatba ejtették a világot, nagyon sok követőre még sem

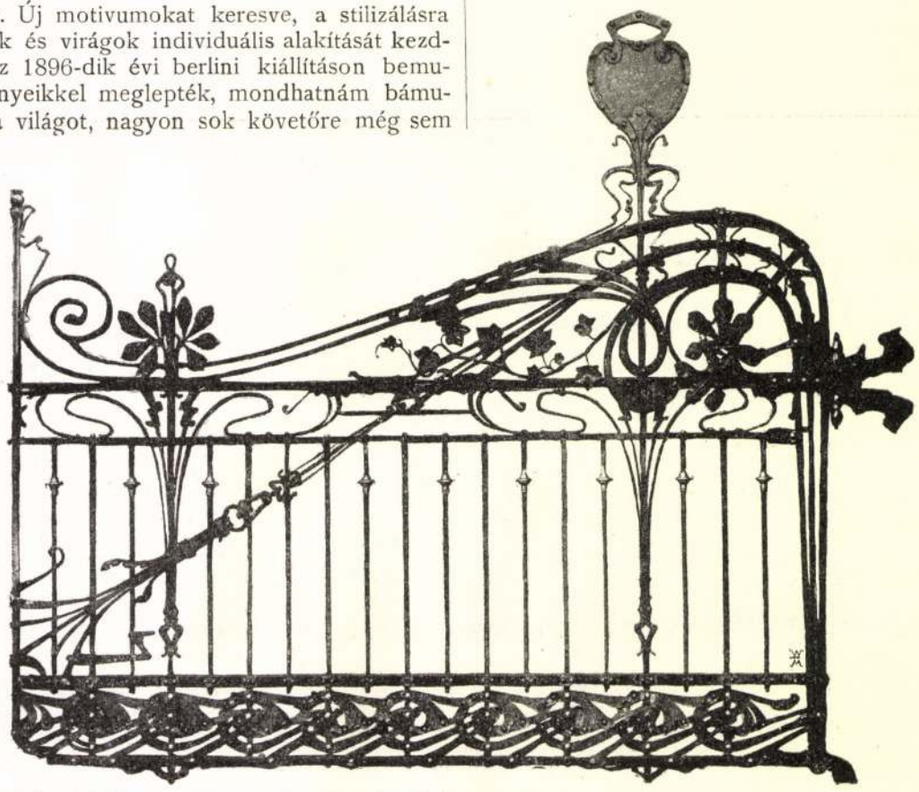

14. ábra. Rácsos ajtó; készítette *Genissieu* és társa levallois-perret-i cég. Hosszúsága 3100 *mm*, magassága a felfüggesztő díszítmény hátáig 1000 *mm*.

15. ábra. Virágasztal. Tervezte *Horti* Pál tanár, készítették aluminium-bronzból *Forreider és Schiller* budapesti vasművesek. A vörösrézváza *Jancsurák* Vilmos készítménye.

akadtak, mert hiányzott az alakítás rendszeressége, a stílust megadó közös gerinc. Hiába, a természet adta motivumok individuális alakítása még nem stílus. Ma azonban, — a bemutatott tárgyak után ítélve, — a német vasművesek ebben is megállapodtak. Elfogadták a szecesszió vonalozását s erre a gerincre rakják a szokott módon stilizált növényi és állati ékítményeket.

A párisi kiállításon a legtöbb német csoportot efféle kerítésekkel vették körül. Izléses rajz és remek kovácsmunka jellemzi mindannyit. A német bányászati, kohászati és fémipari kiállítás kerítése *Krüger* Pál berlini vasműves készítménye. Ez a legnagyobb s motivumok dolgában is a leggazdagabb. A 16-dik ábrában mutatjuk be a rácsozat képét, a 17—19. ábrában pedig egyik részletét.

A német villamossági csoport ide tartozó munkáit a 20. ábra láttatja.

Megjegyezzük, hogy a vasművesség számára való stílus megállapítása érdekében más kísérlettel is találkozunk. Így az a rácsos kapu, melyet *Götz* H. tervei szerint *Neuser* József manheimi vasműves készített (21. ábra), erősen hajlik XV-dik Lajos stílusa felé; tömegelosztása teljesen azonos, csak a mezőket kitöltő, túlságosan gazdag díszítmény készült a berlini vasmunkák szellemében. Kár, hogy a szép munka jó hatását az ornamentika nyugtalansága nagyon lerontja. Tervezője kevesebb, de rendszeresebben alakított díszítménnyel többet érhetett volna el.

Wanner frères genfi vasműves cégnek a 22. és 23. ábrában előtüntetett szecessziós kapubetét rácsa, illetőleg marquise-e a fővonalak dolgában a barokk-stilussal rokon.

A mint említettük, a berlini vasművesek 8—9 éve alapított iskolájának külföldön is akadtak tanítványai. Így *Páder* Nándor budapesti vasművesnek a XI. csoport

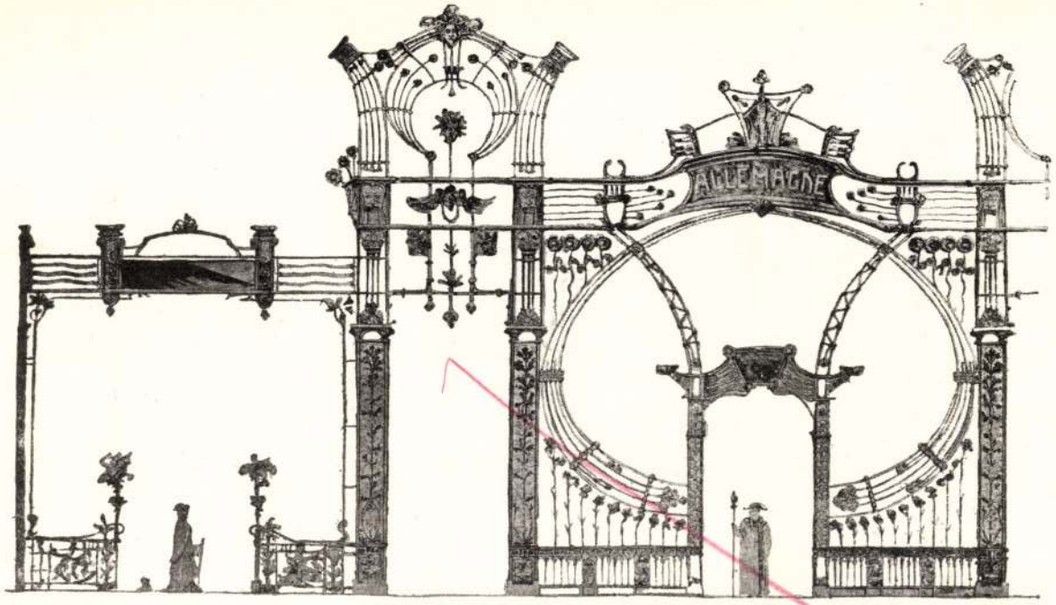

16. ábra. A párisi kiállítás német bányászati és kohászati csoportjának kerítésrácsa. Készítette *Krüger* Pál berlini vasműves.

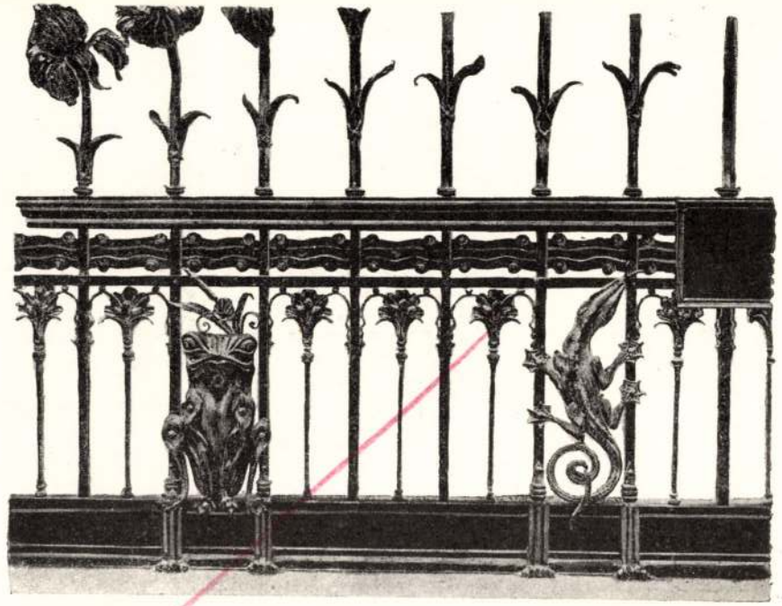

17

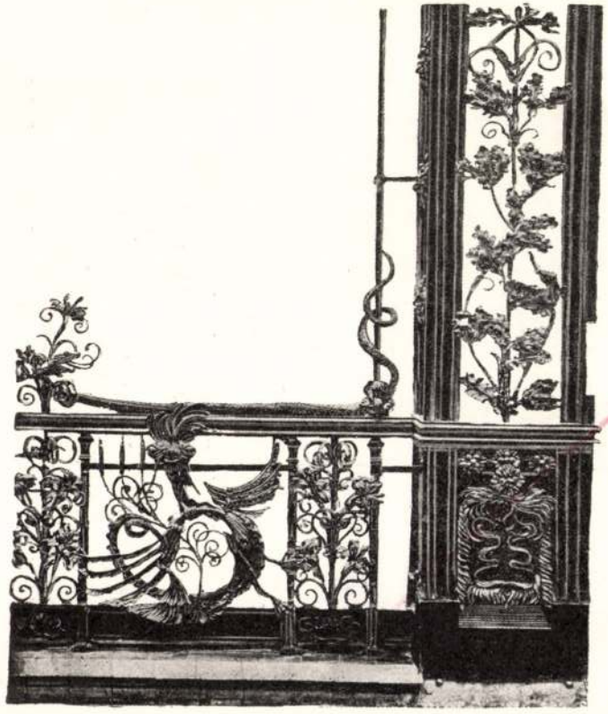

19

18

17—19. ábra. A párisi kiállítás német bányászati és kohászati csoportjának kerítésrácsáról (16. ábra) való részletek. Készítette *Krüger* Pál berlini vasműves.

magyar osztályában (Marsmezei palota baloldala) kiállított két *kapu betétje*, az 1896. évi berlini kiállításon látottak behatása alatt készült. A franciák iparművészeti osztályában (Esplanade des Invalides baloldal) különösen *Hamet* H. párisi vasművesnek egy pár munkája tartozik ide, jelesen az az erkélyrács, melynek oszlopait vízi liliomok, a mező kitöltését pedig vadgesztenyeváltoztatása következtében a tanítványok nagy serege is arra az útra lép, melyen *Krüger* Pál, *Schultz* és *Holdefleiss*, meg *Marcus* Pál berlini vasművesek haladnak, s a melyet a *szecesszios stilus vonalozásának applikálása s az így nyert gerincnek individuális módon, de az említett ízlés értelmében alakitott növényi és állati diszitményekkel való felruházása jellemez.*

21. ábra. A mannheimi ipariskola kapuja. Tervezte *Götz* H. igazgató, készítette *Neuser* József mannheimi vasműves. Egy szárnyszélessége 1450 *mm* és a pilléré 430 *mm*. Kiállították az Esplanade des Invalides palota jobbszárnyának udvarán.

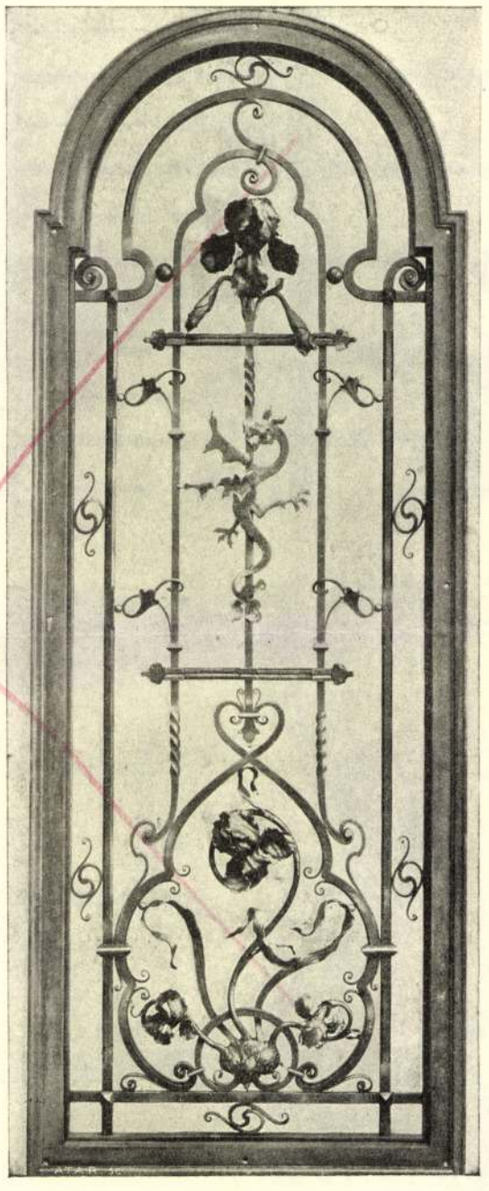

22. ábra. Kapubetétrács. Készítette *Wanner frères* genfi cég. Kiállította az Esplande des Invalides jobboldali pavillonjában.

galyak, levelek és gyümölcsök alkotják. A *Bliault* építész tervezte kis ajtónak már szecessziós váza van.

Bernardin clermonti vasműves szőlőfürtökkel és rózsákkal díszes lépcsőrácsát erősen naturalisztikus rajza miatt szintén a vasművesség szóbanforgó csoportjába sorozhatjuk. Hasonló alakításokkal a belga és olasz vasművesek kiállításában is találkozunk.

Valószinünek tartom, hogy a berlini mesterek irányA magyar vasműves tárgyak között a szecesszió más értelemben volt képviselve. A bemutatott műtárgyak után itélve immár tagadhatatlan, hogy az ú. n. *magyar díszítő stilus* motivumai, fémből és vasból való alakításra is kiválóan alkalmasak. Most már csak az a kérdés, hogy ezeket milyen vázra rakjuk. Ha a stilusok sorrendjét követjük, elsőnek saját tervezeteimet, a 24—27. ábrában előtüntetett órát, csillárt, paravánt és tüziszerszám-tartót

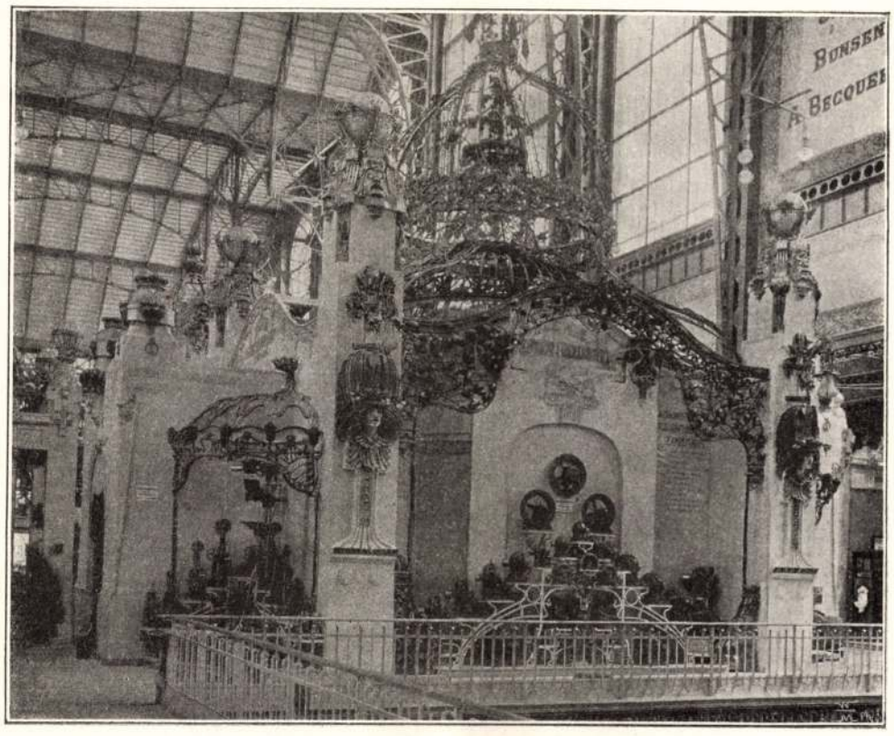

20. ábra. Németország villamossági kiállítása a marsmezei palota első emeletén.

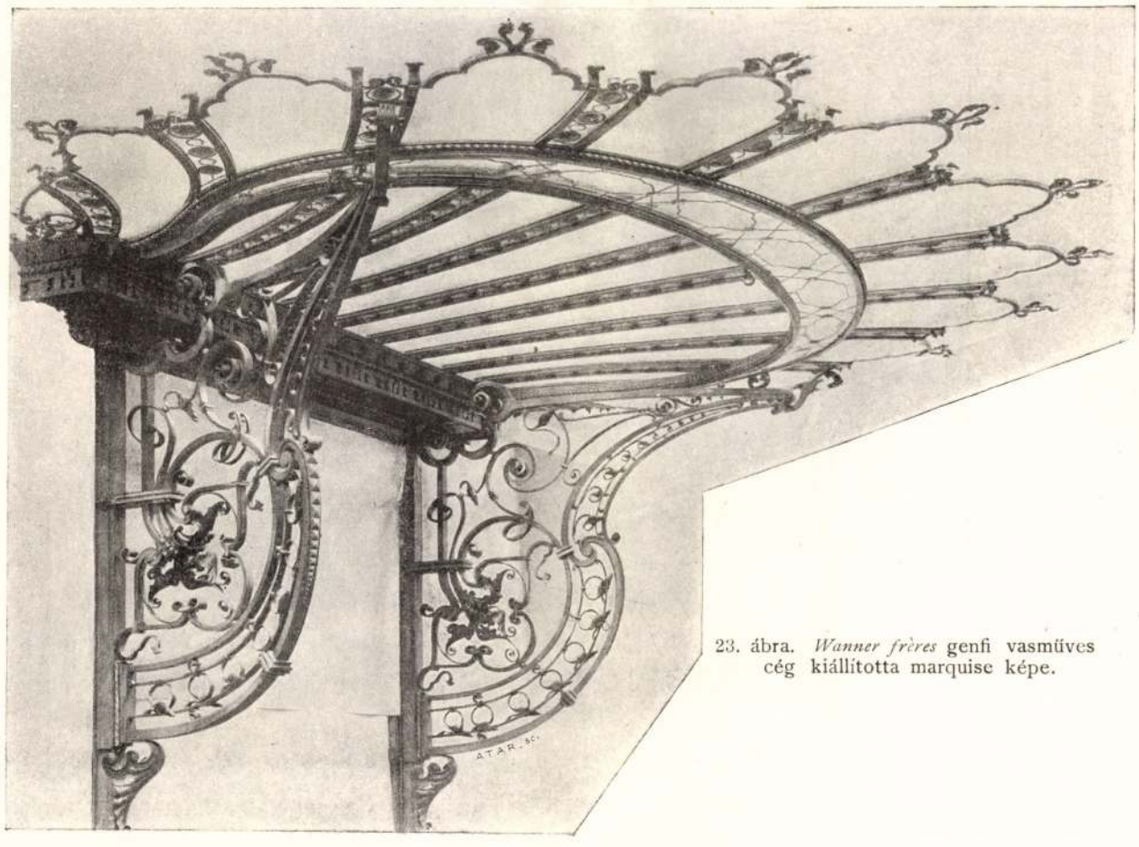

23. ábra. *Wanner frères* genfi vasműves cég kiállította marquise képe.

kell bemutatnom; ezek azt mondják, hogy a *renaissance*-ot vettem alapul és a díszítmények alakításában, a mennyire ezt az anyag megengedte, az eredeti alakzatokhoz tartottam magamat. Ily értelemben stilizálták azt a záradékrácsot is, formáit fogadta el, de mind ebben, mind a virágok és levelek alakításában hajlik a szecessziós motivumok felé.

Faragó Ödön felsőipariskolai tanár a díszítmény vázának

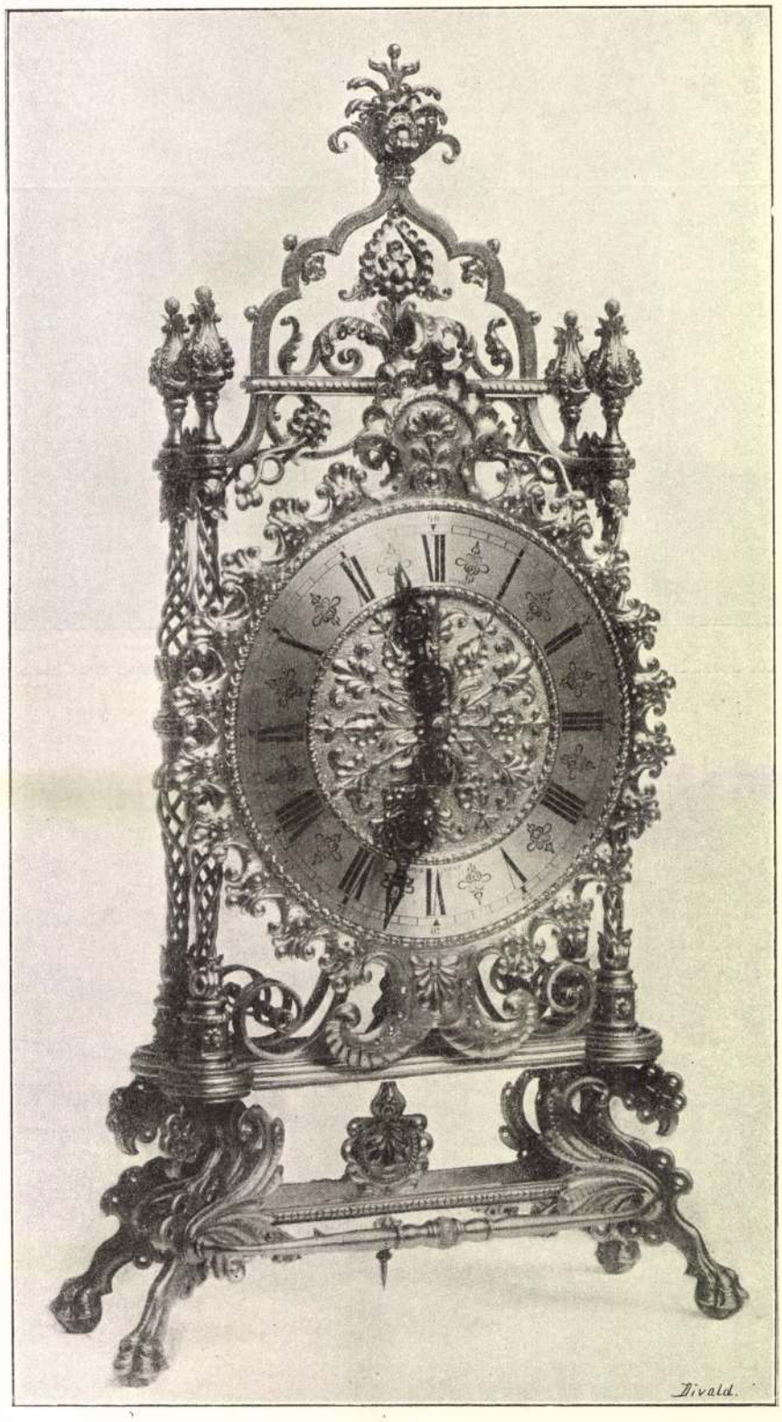

24. ábra. Óra. Tervezte *Edvi Illés* Aladár tanár, készítette az *állami felső iparisk ola fémvasipari műhelye* Budapesten. Kiállították a párisi kiállítás tanügyi osztályában (marsmezei palota jobb oldala), Magassága 630 *mm*, a számlap átmérője 275 *mm*. A sárkányok szárnya és az összes virágdiszítmények sárgarézből, a számlap ékítményes része szintén ebből a fémből, többi része pedig ezüstből való.

melyet *Pick* Ede budapesti vasműves állított ki a XI. csoport magyar osztályában.

Hauszmann Alajos műegyetemi tanár azon a hatalmas vaskapun, melyet *Jungfer* Gyula cs. és kir. vasműves készített és a 28. ábra láttat, a barokk a szecesszió vonalozását fogadta el, de mind ezeket, mind a magyar motivumokat erős individualizmussal alakítja át. Egyik alkotását, a 29. ábrában előtüntetett ékszerszekrényt, a magyar tanügyi csoportban állították ki. A Faragó tervezte összes bútorok ebben a modorban stilizált

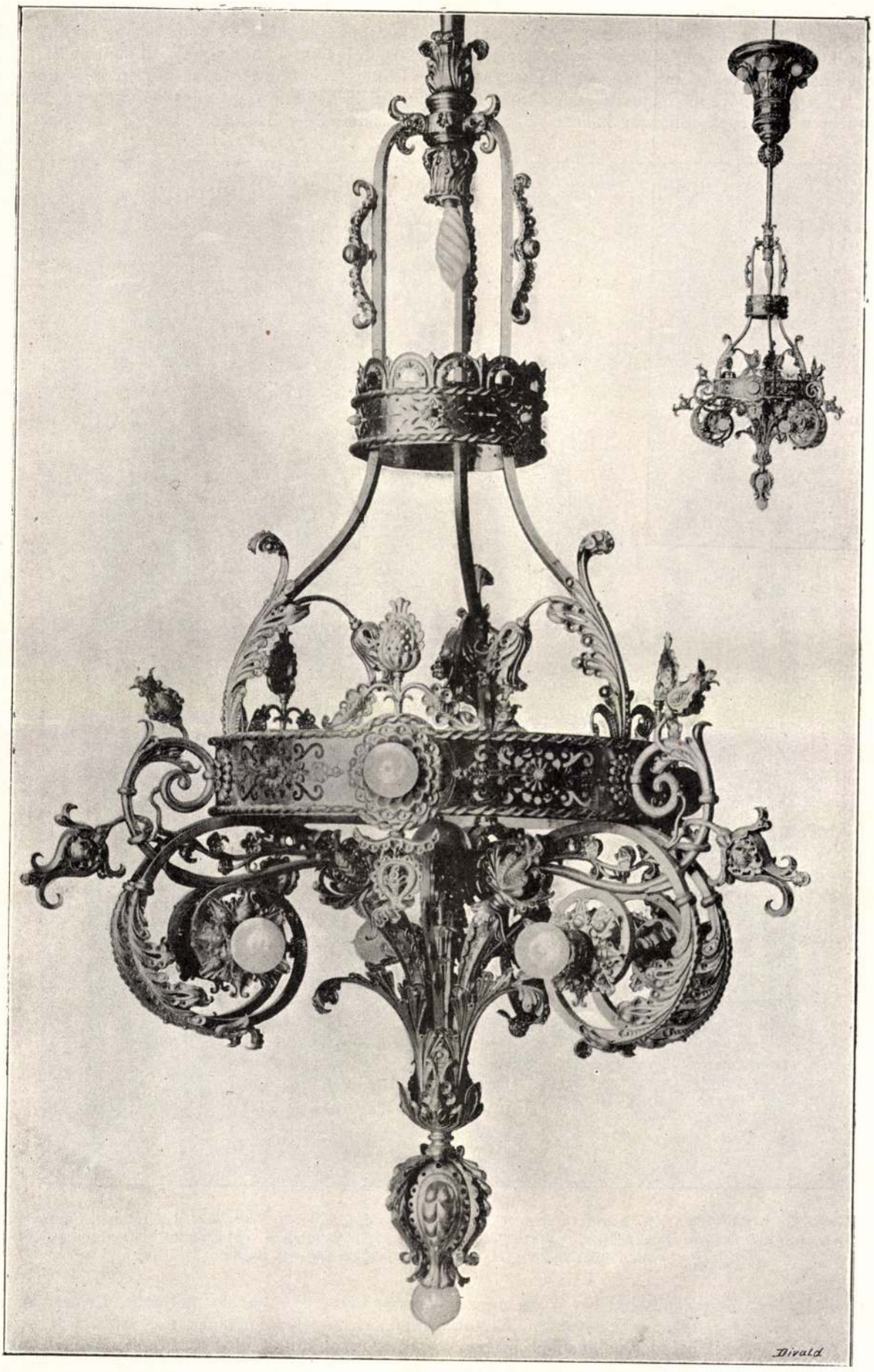

25. ábra. Sárgarézből való villamos csillár. Tervezte *Edvi Illés* Aladár. Készítette az *állami felső ipariskola fém-vasipari műhelye* Budapesten. Kiállították a párisi kiállitás tanügyi osztályában (Marsmezei palota jobb oldal). A korona átmérője 450 *mm*. A koronában 3, a karokon 6 és a mennyezetrozettán is 6 izzólámpás van.

vasalásokkal ékeskednek s ide tartozik *Ludwig és Stettka* budapesti vasművesek csillárja is.

Arról, hogy melyik a felsorolt három irány közül a jobb s ezért követésre legméltóbb, nem nyilatkozhatom, mert az egyiknek képviselője magam vagyok, azt azonban, mint a XI. csoport 65. alosztályának volt jury tagja, a francia vasművesek többször hallott véleménye után bátran állíthatom, hogy legjobban — a vasművesség terén is — magyar stílusban készített munkáink imponáltak. Az a sajátos báj, mely a magyar motivumokat jellemzi, kivétel nélkül mindenkinek tetszett. Megszívlelendő tanuság van ebben!

A felemelt fonalat ne ejtsük el többé, hanem fejlesszük és nemesítsük népies ornamentikánkat tovább is, hogy majdan a műipar minden ágában elfoglalhassa domináló helyét. Igazi magyar iparművészetről csak akkor beszélhetünk, ha nemcsak a technika, hanem a stílus dolgában is a magunk lábán járunk.

Előbb felemlítettem a vasból való közkút szunnyadó ügyét. Keltsük ezt új életre olyképpen, hogy magyar motivumokkal ékeskedő vasból kovácsolt közkútra szorgalmazzuk valamely pályázat kiírását s egyben a jutalmazott pályamunkának megvalósítását is.

Az elmondottak kiegészítéseül meg kell emlékeznem arról is, hogy a kiállított vasműves munkákat minő technika jellemezte. Erről a dologról szólva tulajdonképpen nemzetiségek szerint kell az anyagot beosztanunk.

26. ábra. Kandalló elé való rács. Alsó részét tervezte *Györgyi* Géza épitész, a felsőt *Edvi Illés* Aladár tanár, készitette az *állami felső ipariskola fémvasipari műhelye* Budapesten, kiállitották a párizsi kiállitás tanügyi osztályában (Marsmezei palota jobb oldalán). A közbülső tag 600 *mm*, a két szélső 230 *mm* széles.

A *német műiparosok* kivétel nélkül a *nyers kovácsmunkára* vetik a fősúlyt. Ha a bemutatott tárgyakat figyelmesen megszemléljük, a reszelő vonásoknak nyomára se akadunk. Bámulatosan fejlesztették ki a német vasművesek iparuk igazi művészeti részét, az izzó kovácsvasnak tüziszerszámokkal való alakítását. Egyik-másik műtárgy valóságos szobrászmunka számba megy, ilyen például az *Armbruster testvérek* Frankfurt a/M—i vasműveseknek a 30. ábrában előtüntetett szoborcsoportozata. Sziklán szétterpeszkedő sárkánynyal küzd a kiterjesztett szárnyú sas. Az előbb 6·8 *m* hosszú és 50 *q* nehéz, az utóbbi 2 *m* hosszú és 42 *q* nehéz. A sas két szárnyának csúcsa egymástól 3·85 *m*-nyire van. Mind a sast, mind a sárkányt futódaruval kezelt 250 × 250 *mm* keresztmetszetű vasdarabból kovácsolták ki. Az alakítás csak kalapácsal és vésővel történt. Bizvást elmondhatjuk, hogy ilyen nagyszabású munkát a vasművesség egy korszakában sem produkáltak, tultesz ez a csoportozat a hamburgi városháza számára az említett cég által készített kovácsolt vasoroszlánokon is. Azonban más kérdés, helyénvaló-e kovácsvasat venni oly munkához, mely nemesebb és más módon könnyebben alakítható fém számára való. A könnyen önthető, csillogó és sárgásbarna bronzzal, a monumentális szobrászat terén, a nehezebben idomítható, könnyebben rozsdásodó és fakószínű vas nem vetekedhetik. Minden fémnek, technikai tulajdonságaiban rejlik az a szerepköre, melyet az emberi háztartás, a harcászat vagy a művészetek terén legjobban betölthet.

A demokratikus vas nem való a nálánál nemesebb fémek «sárgacsizmás» szerepére.

Lelkesedni tudok a szépen megkovácsolt rácsos kapu vagy keritės látásán, mert az anyag alkalmazását helyén valónak ta'álom, hisz a vas nagy szilárdsága következtében az összes fémek között a leghivatottabb arra, hogy házunkat a betörők ellen megvédelmezze, de hidegen hágy a legszebben kovácsolt vasmunka is, ha olyan helyen szerepel, a hol a tárgynak csillogással, értékesebb voltával és a formák lágy összefonódásával kell hatnia.

Hasonló értelemben nyilatkozhatom *Schultz* és *Holdefleiss* kiállította térdeplő vitéziről is, melyet a német iparművészeti osztály folyosófelőli bejáratánál helyeztek el, mintha csak figyelmeztetni akarnák a közönséget arra, hogy ime a német vasművesség már a kisbronzokkal is felvette a versenyt. Bizony a kidolgozás bravuros volta ellenére is, szembeszökik a tárgy szegletessége.

A XVII. század híres vasfaragójának, a norimbergi *Leygebe* Gottfridnak művészete, a ki II. *Károly* angol király lovasszobrát 67 font nehéz vastuskóból faragta ki, a vasművesség terén eddig egyedül állott. Nem hittem volna, hogy éppen a mai, praktikusan gondolkodó korban akadjanak követői.

Efféle szobrász munkának a vasművesség terén csak olyan alakban van értelme, a mint azt *Krüger* Pál a 16—19. ábrában bemutatott rácson appliká'ta. *Miksits* B. berlini vasműves kiállításában is találunk efféle részleteket, de egy darab nála is a célt tévesztett alkotások közé tartozik, a mit eléggé bizonyít az, hogy a szóbanforgó 2000 *mm* hosszú sárkánynyal — ha emlékezetem nem csal — az 1896-iki berlini kiállításon már találkoztam. Tehát négy év óta nem akadt vevője, pedig bámulatos technikával készítették azt is; a kiállítás legszebb kovácsolt vas tárgyai közé tartozik.

A kovácsolás technikájának virtuozitását illetőleg, a németek után mindjárt a *magyar kiállítók* következnek; azonban a mi mestereink a franciák módjára nem a nagy kovácsolt masszákkal, hanem még a részletekben is szabatos kidolgozással akarnak hatni. *Jungfer* Gyulának az a kapuja, melyet a 28. ábra láttat a kovácsvasművészet legkiválóbb alkotásai közé tartozik. A németek munkáihoz hasonlítva a magyar vasművesekét, a kidolgozásban olyan különbséget látok, mint a minő a modern festmények és a régi képek technikája között van.

A *francia mesterek* inkább a lemez munkákat kedvelik.

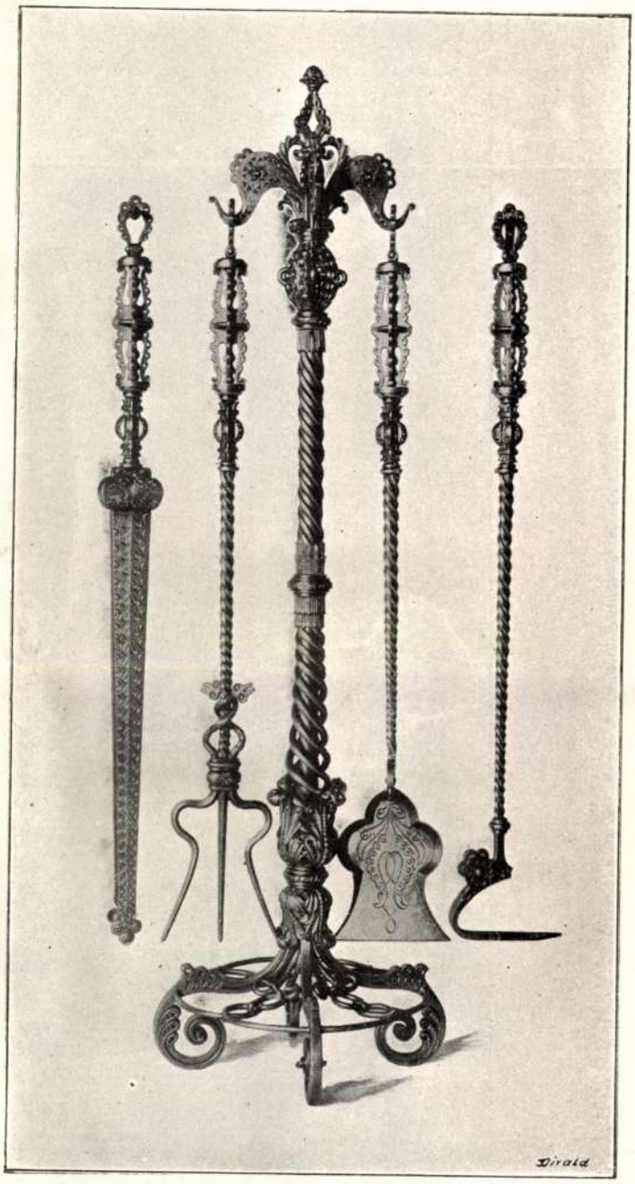

27. ábra. Tűzi szerszámtartó és tüzi szerszámok. Tervezte *Edvi Illés Aladár* tanár, készitette az *állami felső ipariskola fémvasipari műhelye*. Kiállitották a párisi kiállitás tanügyi osztályában (Marsmezei palota jobb oldala) 860 *mm* magas. A szerszámok hosszúsága 720 *mm*.

A tűzből kovácsolt munkákra még legtöbb súlyt vetett *Robert* E. párisi vasműves, melynek egyik munkáját a 3-ik ábrában mutattuk be. Nem egy vasművesre akadtam, a ki azért, hogy a hidegen való domborítással lágyabb átmeneteket, gazdagabb tagozást és szabatosabb formákat alkothatnak, mint kovácsolással, ezt a technikát a másik mögé helyezik.

Annyi tény, hogy a domborítás művészetében a párisi

kiállításon szereplő vasművesek között ők az elsők. De ezt az irányt követendőnek nem tartom. A hová a kovácsvasból való tárgyak az anyag természete szerint leginkább valók, nem lemezből domborított könnyen

A franciák tulfinomult ízlésének tudható be az is, hogy a vasmunkákat fényesre csiszolják. A csínozásnak ezt a módját, ha olyan műtárgyakról van szó, melyeket kézbe ritkán vesznek, még csak helyénvalónak tartom,

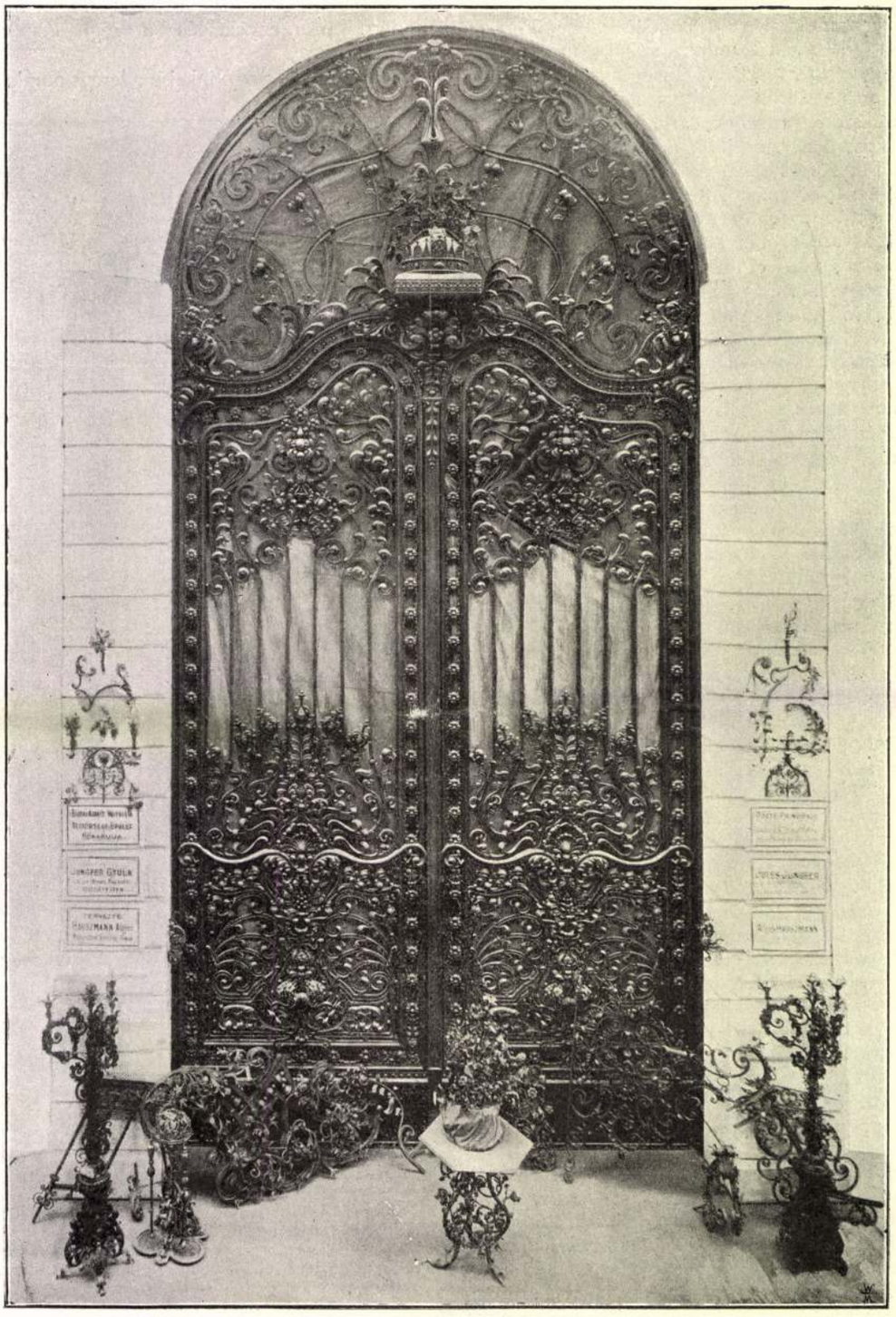

28. ábra. A budai királyi vár rácsos kapuja. Tervezte *Hauszmann* Alajos műegyetemi tanár, készítette *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatos. Magassága 8500 *mm.*, szélessége 4000 *mm.* Kiállította a XI. csoport magyar osztályában a Marsmezőn.

rozsdásodó és letöredező részletek, hanem erőteljes kovácsolt munka kell. A lemezmunkának előtérbe tolása és a kovácsolásnak háttérbe szorítása a vasművesség degenerálodását jelenti s elébb-utóbb oda vezet, a hová, a párisi kiállításon látottak szerint az *olasz vasművesség* jutott.

de a lépcsőrácsok, kandeláberek, tüzibakok s más effélék kifényezése felesleges munka s arra az abszurdumra vezet, hogy a csillogó vasmunkát le kell takarni, hogy a kiváncsiak kezenyoma rozsda alakjában el ne csufítsa Elrettentő például emlithetem *Aumale* herceg chantilly-i

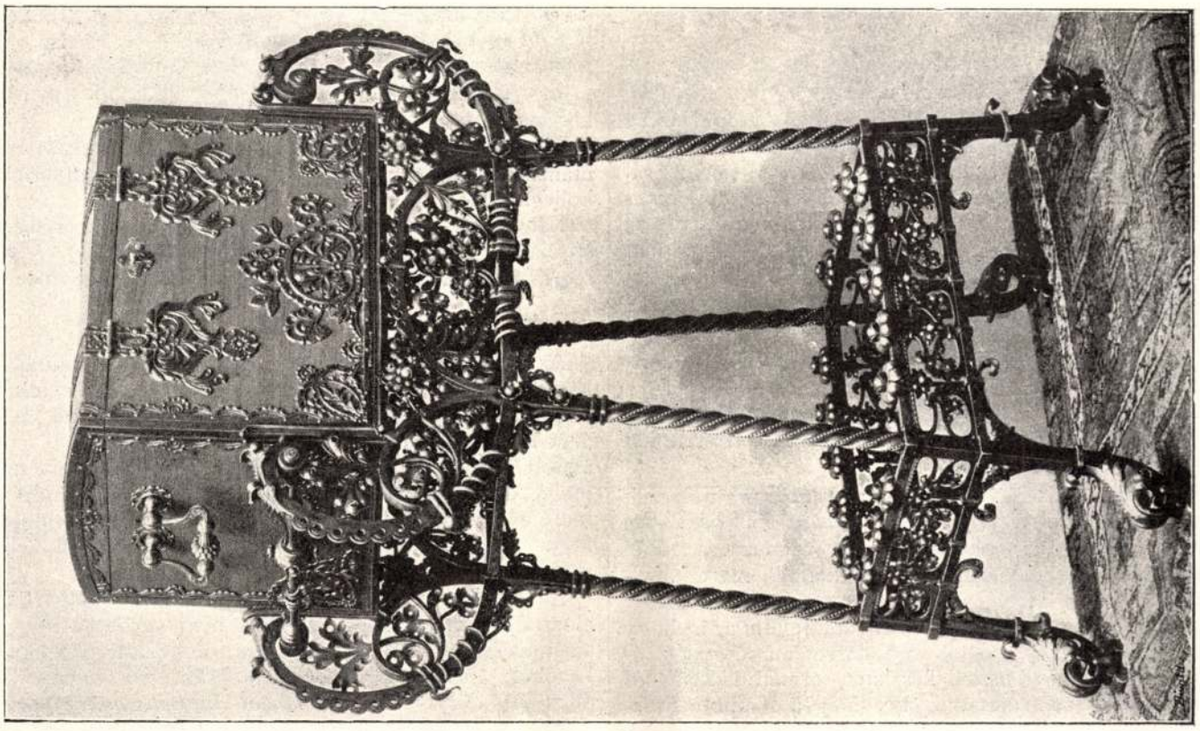

29. ábra. Ékszerládatartó. Tervezte *Farzgó* Ödön, készítették az állami ipariskolák.

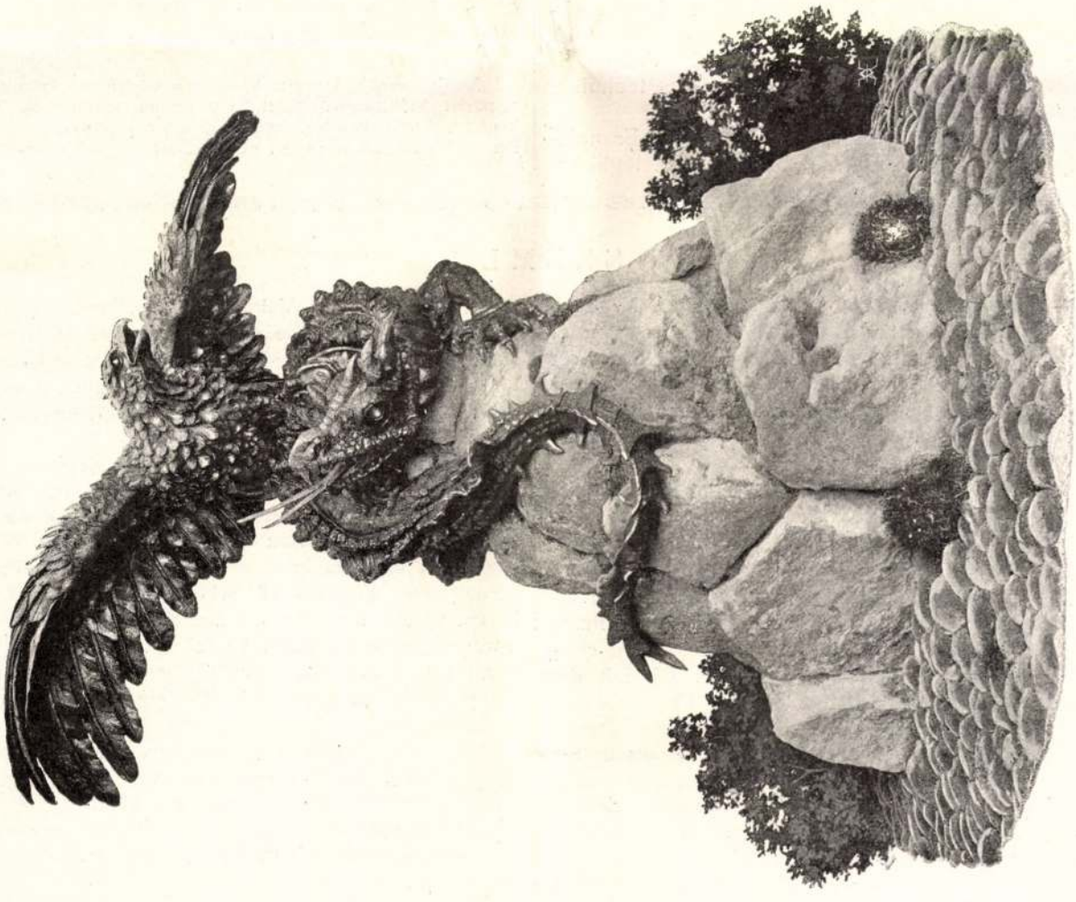

30. ábra. Küzdő sas és sárkány. Kovácsoltvas szobormű, készítette a *Gebrüder Armbruster* Frankfurt a M-i cég. Tervezte *Hausmann* Fritz tanár. Bemutatták a párisi kiállítás iparművészeti csoportjának német szakaszában az Esplanade des Invalidesen.

kastélyának fényesre csiszolt folyosó- és lépcső-rácsát, melyhez a közönségnek a mondott okból még közeledni is alig szabad.

A vastárgyakat feketitsük be, vagy ha ez a szín tulságos komor volna, szinezzük a környezetnek megfelelőbben. A német vasművesek ebben is mesterünkké lettek, midőn a sokáig számüzött polychromiát az újabb időben teljes érvényre emelték. Igy *Krüger* Pál rácsának (16—19. ábra) alapszine fekete, a mélyedéseket a nemes patinához hasonló szinű zöld festékkel kenték be, az állatok szája, nyelve és szeme vörös, foga pedig fehér. Fekete alapszine és zöldes patinája van annak a vasajtónak is, melyet *Schultz* és *Holdefleiss* állítottak ki, az Esplanade des Invalides-on álló palota jobbszárnyának folyosóján, a német iparművészeti szakasz bejáró ajtaja mellett.

A francia munkák között is akadt sokszínű vasmunka, sőt *Renard* C. párisi vasműves még fehérre festetteket is állított ki. Furcsa ízlés!

Munkáik minőségét tekintve, a francia vasművesek után sorozhatjuk a *belgákat*, *oroszokat* és *svájciakat*, ezek után pedig az *angolokat* és az *olaszokat*. A többi államok vasművességéről nem szólhatunk, mert képviselve vagy nem, vagy csak egy-két tárgygyal voltak.

A figyelmes szemlélőnek bizonyára feltünt az is, hogy a kiállításon kevés vasból való használati tárgyat (iróasztal és dohányzó-asztal készletet, asztali lámpást és gyertyatartót stb.) mutattak be. Még a legtöbb használati tárgyat *Wessbecher* párisi vasművesnek a XI. csoport 65-ik alosztályában (Masmezei palota I. emelete) elrendezett kiállításában láttuk. Ugy látszik a közönséggel ezeket nem tudják a kivánt mértékben megkedveltetni, mert általában drágábbak a bronzból vagy sárgarézből öntötteknél és nem is elég praktikusak. A szobafelszerelési tárgyak között legtöbb volt a tüziszerszám és a kandalló tüzibak, tehát az a két tárgy, melyekhez a vas technikai tulajdonságai következtében, leginkább való.

A vasból való *bútorvasalások* úgy látszik még Franciaországban, — a bronzból való bútorveretek legklaszszikusabb hazájában — is nagy kedveltségre tettek szert. Volt alkalmunk több francia iparos készítményében gyönyörködni, kik közül *Fournier* H. párisi vasműves mutatta be a legszebbeket. Gothikus vasalásai, akár a munkát, akár a stilszerűséget tekintjük, egyaránt kifogástalanok.

Heinz J. bazeli lakatosmester is az antikvasalások utánzása dolgában az elsők között áll s vetekszik francia kollegájával.

Kár, hogy a magyar vasművesek a díszvasalások speciális gyártásával nem foglalkoznak, mert jó és stílszerű munkáikkal az egész világon piacot találhatnának.

*

Az elmondottak alapján örömmel konstatálhatjuk, hogy a párisi kiállítás területén szemeink előtt lezajló világversenyben Magyarország vasművessége jól megállta a helyét, nemcsak a kiállítók száma, hanem a kiállított tárgyak minősége szerint is a 2-ik hely illeti meg. Alig reménylett eredmény ez, már csak azért is, mert a kiállítók legnagyobb része kellő energiával nem fogta meg a dolgot és sok jeles mesterünk el is maradt.

Az egyik francia vasműves, a ki a XI. csoport 65-ik alosztályának jurytagja is volt, nem győzte a magyar vasművesség fejlettségét dicsérni, de hozzátette a következőket: *Mondja meg otthon magyar kollegáinknak azt, hogy ne tömjék túl munkáikat díszítményekkel, mert a felesleges ornamentika, ha még oly szépen van is készítve, a műtárgyat könnyen izléstelenné teszi.*

Megszivlelendő jó tanács ez, melyet követnünk kell, ha azt akarjuk, hogy a legközelebbi világkiállításon, ne csak egy-két vasművesünk, hanem általában az egész magyar vasművesség, az első sorba emelkedjék.*

* Megjegyezzük, hogy a *Berliner Architektu welt* 1900. évi folyama a párisi kiállításon bemutatott, német vasmunkák egy részét közölte. Azoknak a műtárgyaknak rajza, melyeket helyszűke miatt ismertetésünk keretébe fel nem vehettünk, ott megtalálható.

E. I. A.

SZEMLE.

Adalék a magyar vasutak történetéhez.* A M. Tud. Akadémia kézirattára nem régiben *Hatvani* Lajos úrtól többek közt egy, a magyar mérnököket is érdeklő levelet kapott örök letéteményképen. A levél elejétől végeig *Kossuth* Lajos kezeírása s egy müncheni mérnökhöz van intézve a vukovári vasút ügyében.

A levél igy szól:

Pesth, am 7-ten Februar 1847.

Herrn Franz Kreuter Oberingenieur in München.

Euer Wohlgeboren!

Ich empfange heute Ihr werthes vom 25-ten Jänner. Da ich längere Zeit keine Nachrichten von Ihnen fing, war ich geneigt, einer (wenn ich mich recht erinnerte) Ihrer gefälligen Aeusserungen zufolge, mir mit der Hoffnung zu schmeicheln, dass Sie Anfang Februar Pesth besuchen würden. Ich entnehme aus Ihrem werthem letzten, dass dies nicht der Fall seyn wird; erlaube mir daher Sie höflichst zu benachrichtigen, dass es mir jedenfalls sehr erwünscht wäre, vor dem Beginn der Frühjahrs-Arbeiten mich persönlich mit Euer Wohlgeboren zu berathen, desto mehr, weil ich vom Vukovarer Aufsichts-Comité über den in Ihrem werthen Briefe von December in Aussicht gestellten Recognoscirungs-Bericht noch keine Meldung bekam; und ich glaube doch es wäre nothwendig, und auf der Basis Ihrer Local-Erfahrung über die definitive Richtung der Bahn gegenseitig zu verständigen.

Nahmentlich wünschte ich über Ihre Meynung die Save weit ober Rugvicza, demnach an einer für die grossen Frucht-Schiffe nicht mehr schiffbaren Stelle zu passiren — etwas näher mich zu besprechen, denn da es, wie Sie wissen, in unserem Interesse liegen muss, die Weiterbeförderung des Flusshandel-Verkehres nicht ausser Acht zu lassen, glaube ich, dass die diesfallsigen Verhältnisse genau erwogen werden müssen. Es scheint mir, dass dieser Umstand von Ihnen auch gehörig gewürdigt wurde, indem Sie einen Seitenflügel vom Übergangspunkte gegen Rugvicza zu, von ohngefähr 1—1½ Meilen beantragen, da jedoch dieser Seiten-Arm das Inundations-Terrain nothwendig queer durchschneiden müsste, folglich die Schwierigkeit die Sie zur Höherführung der Haupt-Linie bestimmt, jedenfalls unbeseitigt scheine: müsste ich natürlich, bevor wir uns definitiv entscheiden, Ihre Motive ausführlich hören.

Ebenso kömmt es zu berücksichtigen, ob der durch Sie

* Ez érdekes közleményt *Szily* Kálmán tagtársunk volt szives rendelkezésünkre bocsátani. *Szerkesztőség.*

A vasművesség a párisi világkiállításon.

Edvi *Illés* Aladár-tól.

Noha a párisi nemzetközi kiállítás igazgatósága előtt az a cél lebegett, hogy a rokon iparcikkek a jobb és kényelmesebb összehasonlítás céljából lehetőleg egy fedél alatt legyenek, ettől, a műiparnak egyik fontos ágában a *vasművességben*, nagy sajnálatunkra eltértek. Az épület külső felszereléséhez tartozó, tehát inkább az építőiparba vágó munkákat, jelesen a rácsos ajtókat és kapukat, a lépcső-, kerítés-, erkély- és záradék-rácsokat, a konzolokat és kandelábereket stb. a XI. csoporthoz tartozó 65. alosztályba sorolták; az épület belső felszereléséhez való műmunkákat pedig, jelesen a különféle lámpásokat és gyertyatartókat, a vasból való díszbútorokat és bútorvasalásokat, a kályha és kandalló szerelvényeket stb. a XI. csoport egyik alosztályának keretében helyezték el. De mivel a legtöbb vasműves egyaránt foglalkozik mind amazok, mind emezek készítésével, a két helyen való kiállítás pedig azok együttes hatását úgyszólván kizárta volna, igen érthető, hogy a vasművesek munkái egyaránt szerepeltek a két csoport keretében. Két helyen csak az idegen államok egy pár mestere állított ki, ezek között volt a magyar vasművesek doyen-je *Jungfer* Gyula is.

A francia vasművesek túlnyomó részének kiállítását nem a XI. csoportot magában foglaló marsmezei palotában, hanem az Esplanade des Invalides baloldali (francia) szárnyában találjuk, holott a francia vasművesség multját előtüntető retrospektiv kiállítást a marsmezei palota balszárnyának emeletén rendezték el.

Ennek az össze-visszaságnak az a sajnálatos következménye lett, hogy a vasművesség, noha a kiállítók elég szép számmal vannak, a műipar többi ágai mellett eltünik. A közönség csak az egyes objektumokat csodálja, de átalános benyomást nem nyer.

Magamnak is elég időmbe került, míg a szerteszórt vasműves munkákról az igazságnak megfelelő benyomást szerezhettem.

Mindenekelőtt a kiállított munkák stilusáról óhajtok egyetmást elmondani.

A mint előre várható volt, a történelmi stilusok mellett igen jól érvényesült a szecesszió.

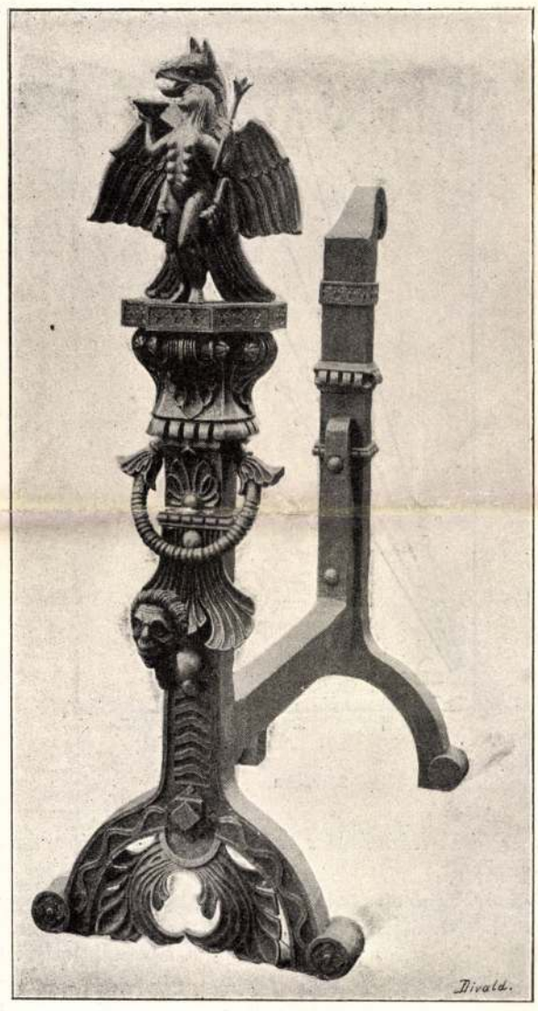

1. és 2. ábra. Tűzi bakok; készítette *Alpár* Ignác építész tervei szerint *Alpár* Ede épület- és műlakatos, Budapesten. Kiállította a párisi kiállítás XI. csoportjának magyar osztályában. (Marsmezei palota balszárnyában.)

esetben egy-egy fázis menetei külön-külön jönnek tekintetbe; $v_2 = 0{\cdot}810$.

Egyetlen fázist zárva rövidre v_2 értéke $0{\cdot}542$-nek adódik ki, a rövidzárási karakterisztika a 23. ábrában a IV. görbe, ez a rendkívül kedvezőtlen érték okozza a gépnek egyfázissal szinchronmótorként való üzeménél észlelt sajátságos magatartását.

v_2-nek ily módon meghatározott értékei segítségével előre kiszámíthatjuk a bármely terhelésnél fellépő kapocsfeszültséget vagy általában a gépnek magatartását üzemközben; a megfelelő terheléseket tényleg létesítve ellenőrizhetjük a kifejtett elmélet helyességét.

Legyen pl. feladatunk a gép kapocsfeszültségét állandó gerjesztés és mind a három fázisban egyenlő nagy indukciómentes terhelésnél kiszámítani.

Adva van: $v_2 = 0{\cdot}830$, egy fázis ohmikus ellenállása $w_1 = 0{\cdot}100$, $1/k = 1{\cdot}380$, $I_2 = 5{\cdot}00$ *A*, $I_2\ n_2 = 800 \times 5{\cdot}00 = 4000$, $v_2\ I_2\ n_2 = 3360$. A konstrukció menete a 11. ábrában látható. *OB* a kapocsfeszültség s ezzel együtt az I. eredő elektromótoros erő iránya;

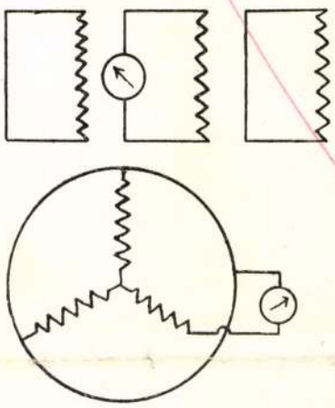

21. ábra. A három fázis rövidrezárása egyenkint.
22. ábra. A három fázis rövidrezárása csillagkapcsolásban.

$10{\cdot}0$ *A* áramerősséget véve fel az armatura ampéremenetenek megfelelő hosszúság $OC = 3/2\ 1{\cdot}380.\ 48.\ 10{\cdot}0$ az abszcissa tengelyre mérendő fel. Az ezen hosszúság végpontjában emelt merőleges a $v_2\ I_2\ n_2$ sugárral rajzolt kört az *A* pontban metszi. $AC = OB = I$. eredő ampérementekkel; $OB/v_2 = w.\ A.\ W.$ hosszúságot körzőbe véve s az üresjáratú karakterisztika abszcissáiban lemérve, a megfelelő ordináta adja a szóban forgó üzemközi állapotban működő elektomótoros erőt, E_{1K}-et melyből levonva $I_1 w_1 = 1{\cdot}00$ *V*-ot, nyerjük a kapocsfeszültséget.

II. Táblázat.

$\mathcal{J}_1$	$C\ \mathcal{J}_1\ n_1$	*I.* eredő amperemenetek	*Ep* számitva	*Ep* mérve
5·0	496	3325	103·8	104·2
10·0	996	3220	100·7	101·2
12·5	1242	3150	98·6	99·0
15·0	1490	3025	95·0	97·7

Az ily módon kiszámított illetőleg megszerkesz[t] értékek egynehány áramerősségre a II. táblázatb[an] nak összefoglalva; az utolsó rovat a megfelelő kapocsfeszültségeket tartalmazza. A mint látjuk el[mé]let és kisérlet megegyező eredményekre vezetnek.

Az indukciósmótor mágneses alkatáról való fogalmainknak a szinchronmótorra való rendszeres átvitele egy vizsgálati és számítási mód birtokába juttatott, mely általános érvényessége következtében a váltóáramú gépek vizsgálatát ugyanazon szempontok szem előtt tartásával teszi lehetővé, melyeknek célszerűsége már az aszinchronmótorok problemájának tárgyalásánál a szakirodalomban és a gyakorlatban is elismerést nyert.

Bármely váltóáramú készülék, mely az energiának átalakítására szolgál, ily módon az általános transzformátor

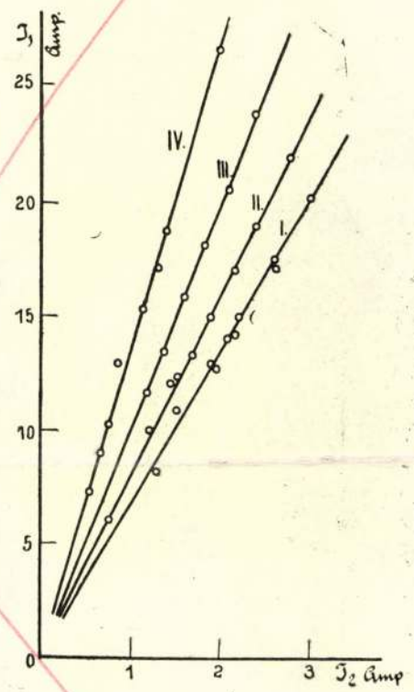

23. ábra.

speciális esetének tekinthető s tulajdonságai egységes alapon vizsgálhatók.

E módszer előnyeit röviden összefoglalva látjuk, hogy segítségével elsősorban a szinchronmótor különleges tulajdonságai egyszerűen levezethetők s így módunkban áll azok okait kutatni s a tervezésnél a célnak megfelelően befolyásolni. E mellett a számításnak menete rendkívül egyszerű. Az indukciós mótorral való analogia egyértelmű megoldását adja az armatura amperemenetek sokat vitatott kérdésének is.

A váltóáramú generátor s a szinchronmótor ezek alapján elveszti azt a különleges pozicióját, melyet a váltóáramú készülékek elméletében elfoglaltak, a mit valószinűleg annak a körülménynek róhattunk fel, hogy egyik tekercsrendszerükben mindig egyenáram kering.

A történelmi stilusokat egytől-egyig igen szép munkák képviselték.

A *román* stilus legkevésbbé volt képviselve, s noha éppen Franciaország ennek klasszikus hazája, a legszebb darabok mégis Budapestről kerültek oda. Értem *Alpár* Edének az 1. és 2. ábrában előtüntetett s a marsmezei palota magyar osztályában kiállitott *kandalló tűzbakjait*, melyeknek őserőtől duzzadó remek kovácsmunkájával kevés hasonló műtárgy vetekedett.

A *csúcsíves és a renaissance-munkák* köréből kiemeljük *Bergue* Adolf párisi vasművesnek az Esplanade des Invalides-en kiállított góth és renaissance vasajtóját. Mind a kettőt a faajtóknál használatos tagozás mellett, a művészien domborított s minden ízében stilszerű részletek jellemzik, melyeknek hatását a csiszolt és áttört díszítmények alá tett színes bőr (a góthikusnál barna, a renaissancenál sárga) tetemesen fokozza. Véleményem szerint a vasművesség túllépi az anyag természetétől megszabott határokat, a midőn ilyen kényes munkát szán olyan helyekre, a hol azt a rozsdától megvédeni úgyszólván lehetetetlen. Ha már a munka nagysága mellett, az anyag értéke szóba alig kerül, vegyünk a vasnál nemesebb anyagot. A román stilus korából szebbnél-szebb bronzajtók maradtak reánk, miért ne fordulhatnánk mi is a bronzhoz, illetőleg ennek nemesebb és modernebb testvéréhez az aluminium-bronzhoz, melynek 5%-os öttevénye (95% vörösréz és 5% aluminium) majdnem úgy domborítható, mint a kovácsvaslemez. Lám *Jungfer* Gyula ezt az anyagot választotta ahhoz a két kandelláberhez, melyek a budapesti új parlament épületét fogják a párisi kiállítás bezárta után díszíteni. Ezek közül az egyiket a 3-ik ábrában mutatjuk be.

A *német renaissance* gyéren van képviselve, az idevágó műtárgyak közül legkitünőbbek *Schultz* és *Holdefleiss* vasművesek berlini műhelyében készített s a német pavillon szajnaparti kőfalát, illetőleg annak a Rue des Nations felé eső lépcsőjét díszítő rácsok. Egy rangba helyezhetők ezek a XVI. században élt nürnbergi vasművesek legkitünőbb munkáival.

Marcus Pál berlini vasműves renaissance kapuján, mely az Esplanade des Invalides jobboldali pavillonjának német osztályában az emelet egyik fülkéjét díszíti, már érezhető a modern irányzat behatása. Különösen a záradék-rács tölgyleveles csigadíszítményével és centrális virágkoszorújával, melybe a sárkányölő Szent György képét tették, hajlik erősen a mai berlini vasművesek munkáit jellemző alakításhoz. A francia késői renaissance formáit láttatja az az erkélyrács, melyet *Robert* E. párisi vasműves állított ki. Ennek képét mutatja a 4-ik ábra.

Wanner frères genfi vasműves cégnek az 5. és 6. ábrában előtüntetett lépcsőrácsa a modern renaissance stilus ornamentikáját képviseli.

A történeti stilusok közül leginkább a barokk és rokoko van képviselve, azonban míg a francia vasművesek inkább az épület belső felszereléséhez tartozó tárgyakon mutatják be művészetüket, a külföldiek hatalmas *rácsos kapukat* állítottak ki. Az utóbbiak sorában, mind a munka és rajz szépségét, mind a hatalmas méreteket illetőleg első helyen áll az a rácsos kapu, melyet *Meltzer* Róbert építész XV. Lajos stilusában tervezett. A kiállítás után a cár szentpétervári téli palotájának kerti bejáratánál állítják fel; jelenleg a Champs-Elysées-nek, a Grand Palais des Baux-Arts-tal szomszédos részét díszíti. A kapu egy-egy szárnyának szélessége 2750 *mm*, lemezzel borított alsó része pedig 3000 *mm* magas.

Az utóbbiak áttört középrészében a cár aranyozott monogrammja tündöklik. A kapu szóbanforgó részét profil-lécekkel tagozták és az így keletkezett mezőket hatalmas akantuszokkal és leveles csigákkal töltötték ki. A lemezes rész felett az ütközőtől a kapu bálvány

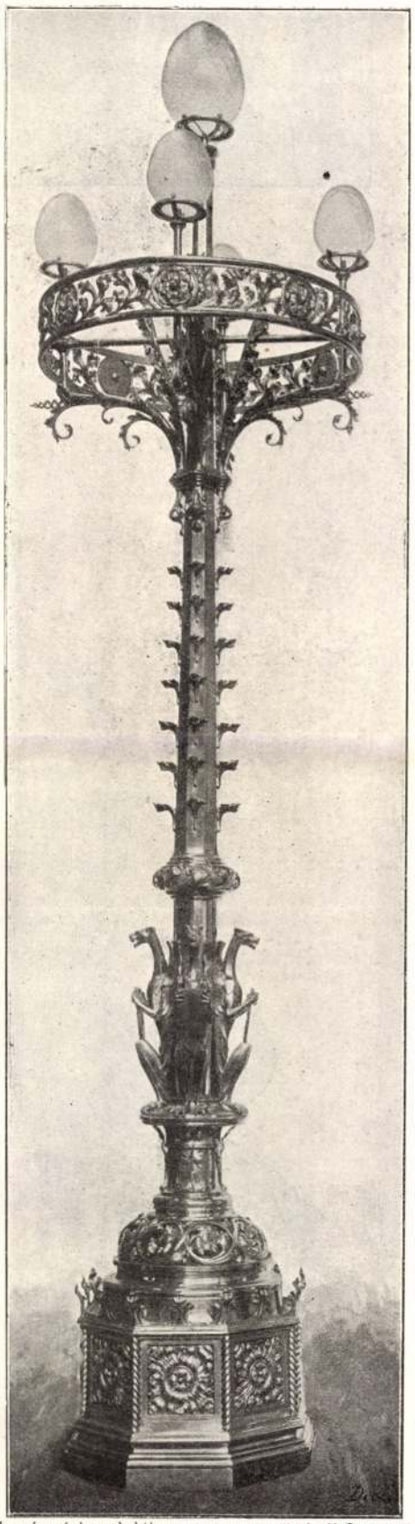

3. ábra. Ötkarú gázkandeláber, tervezte *Steindl* Imre műegyetemi tanár, készitette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten. Nagysága 2300 *mm*. Kiállította az Esplanade des Invalides jobbszárnyának magyar osztályában.

4. ábra. Erkélyrács készítette *Robert* E. párisi vasműves.

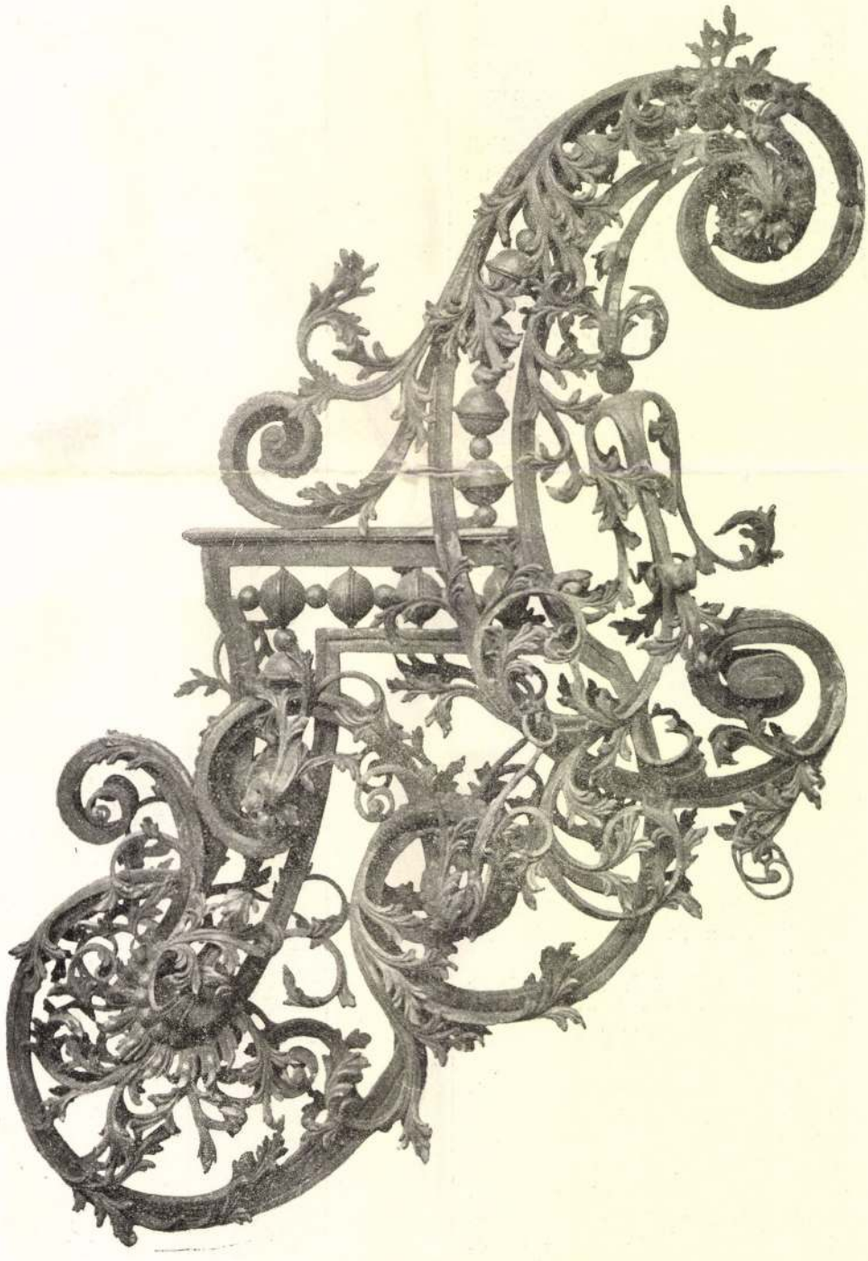

7. ábra. Szemöldök rács részlete. Készítette *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatos Budapesten, kiállította az Esplanade des Invalides-on álló palota jobb szárnyában, a magyar iparművészeti csoportban (XV. csoport 97-ik alosztálya). Magassága 1600 *mm*, szélessége 1270 *mm*. A főcsiga vasvastagsága 35 × 35 *mm*.

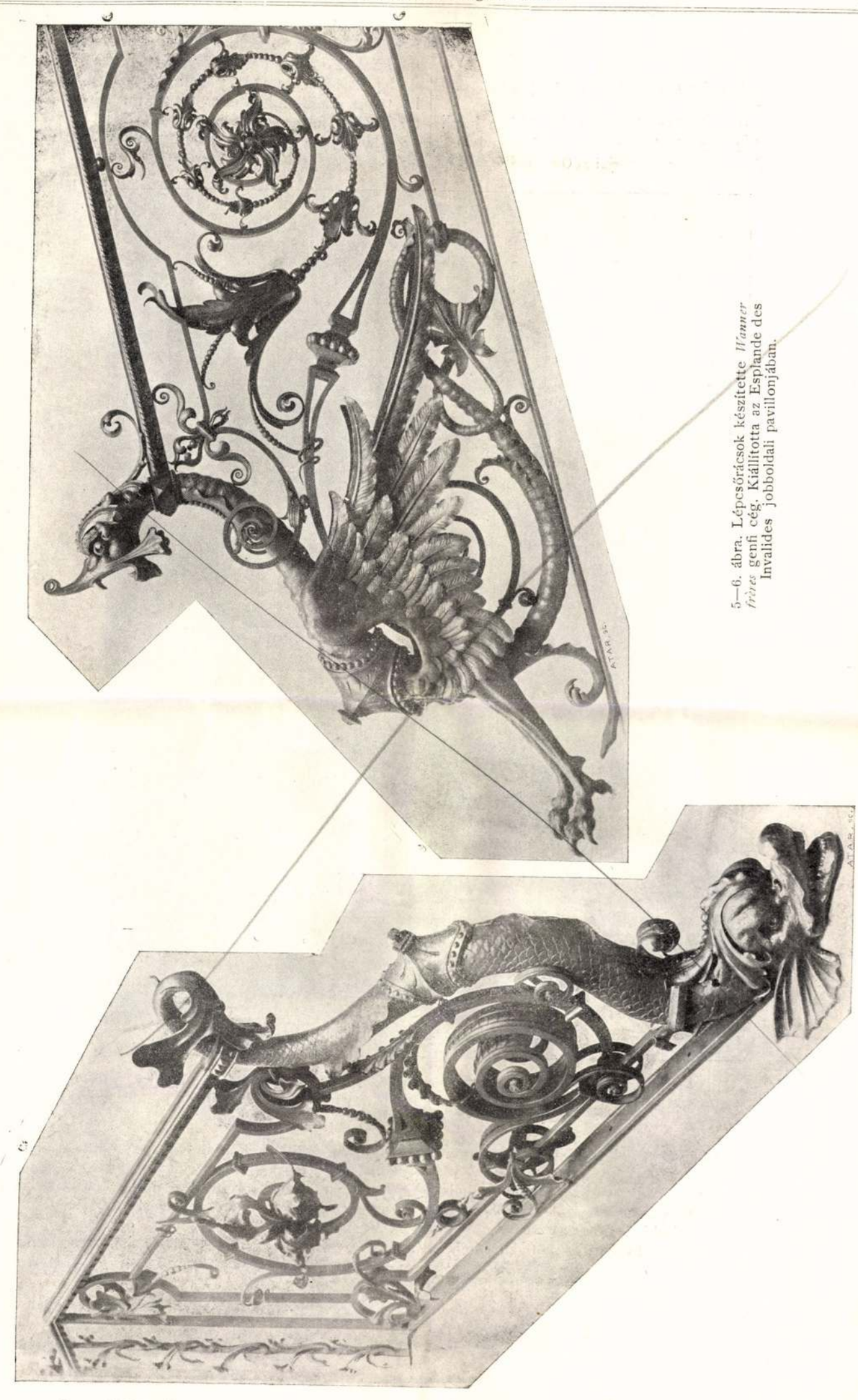

5—6. ábra. Lépcsőrácsok készítette *Wanner frères* genfi cég. Kiállította az Esplande des Invalides jobboldali pavillonjában.

párkányáig ívben hajló, konzolszerű rácsozat nyúlik fel, minthacsak az ütközőn álló aranyos kétfejű sas keretét alkotná. A földtől a koronás sas csúcsáig az ütköző 7000 *mm* magas.

A kapu-bálványtól jobbra és balra húzódik a kapu lemezes részének magasságában a kerítés-rács, melynek oszlopok közé fogott egyenes tagjai 8000 *mm* hosszúak;

Nálunk régen vajudik egy nagyobbszabású kovácsolt műmunka közköltségen való felállításának ügye;* 1889-ben Budapest fővárosa még pályázatot is hirdetett valamely köztéren felállítandó díszes vaskútra. Akkor sok szép terv került felszínre, de a megvalósítás elmaradt, pedig az elmult 10 év óta vasművességünk igen fejlődött s a szóban forgó feladatra rátermettebb is lett. Jó volna a

8. ábra. Dr. *Batthyány* László gróf köpcsényi kastélyának rácsoskapuja. Tervezték és készítették *Marton* Lajos és fia, pozsonyi vasművesek. Kiállították az Esplanade des Invalides-en álló palota jobb szárnyának folyosóján a magyar osztályban (XII. csoport 66-ik osztálya). A kapu egy szárnyának szélessége 1880 *mm*.

ezeket és a kapu-bálványt előreszökő, negyedkörös rácstag köti össze.

A kapu készítésére Szent-Pétervárott külön műhelyet állítottak fel. Az orosz iparművészeti osztályba (Esplanade des Invalides jobboldali szárnya) ezt a műhelyet és a munka néhány fázisát fotografiákban be is mutatják, ugyancsak itt van kiállítva a kapu eredeti rajza is.

Valóban ennél monumentálisabb alkotás a vasművesség terén alig fordult elő!

dolgot újra feleleveníteni, hisz az újabb időben annyi szóbeszédre érdemesített idegenforgalom emeléséhez, ily monumentális kovácsolt munka létesítése nagyban hozzájárulna s műiparunk e részének világraszóló hírnevet biztosítana!

A barokk és rokoko stílusban készített munkálataikkal kitüntek a magyar vasművesek is. *Jungfer* Gyula

* Lásd Művészi Ipar 1889. (IV.) évfolyam 183—186. oldalát.

csász. és kir. udvari műlakatosnak a 7-dik ábrában előtüntetett munkája (kapu-szemöldök rácsrészlete), a mi a kovácsolás művészetét és a stílszerűséget illeti, elsőrendű alkotás. E mellé sorozzuk *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek által kiállított s a 8-dik ábrában előtüntetett rácsos kaput, melynek különösen a szemöldök része oly szép, hogy a nemrég lebontott schlosshofi császári kastély remek vasmunkáival egy rangba sorolható. E rács felét láttatja a 9-dik ábra. Ehhez a rácsos kapuhoz két rácsosajtó is tartozik, ezeknek magassága 2640 *mm* és szélessége 1270 *mm*.

A Marton-féle munkának méltó társa, a 10-dik ábrában előtüntetett rácsoskapu, diszíti a *Fischer von Erlach*-féle stílusban készített osztrák pavillont.

nagyobbat és gazdagabban diszítettet tudtommal még nem készítettek. Ezzel a munkával gazdagság dolgában csak az a rokoko *kályhaellenző* vetekszik, melyet *Schultz* és *Holdefleiss* berlini vasművesek állítottak ki Németország iparművészeti csoportjában. Ezt a munkát Budapest közönsége már ismeri. Készítője, *Forreider* József, mint a nevezett cég alkalmazottja mutatta azt be az iparművészeti muzeumban, az *iparművészeti társaság* 1898. évi téli kiállítása kapcsán.*

Amint említettük a *szecessziós stílus* a vasművesség terén is erős gyökereket vert; de a kiállított tárgyak közül nem mindegyik üti meg a kivánt mértéket. Ez a stílus a kontár tervező kezében hamar degenerálódik; csábít a merev egyenes vonalak, a hosszú sáslevelek s

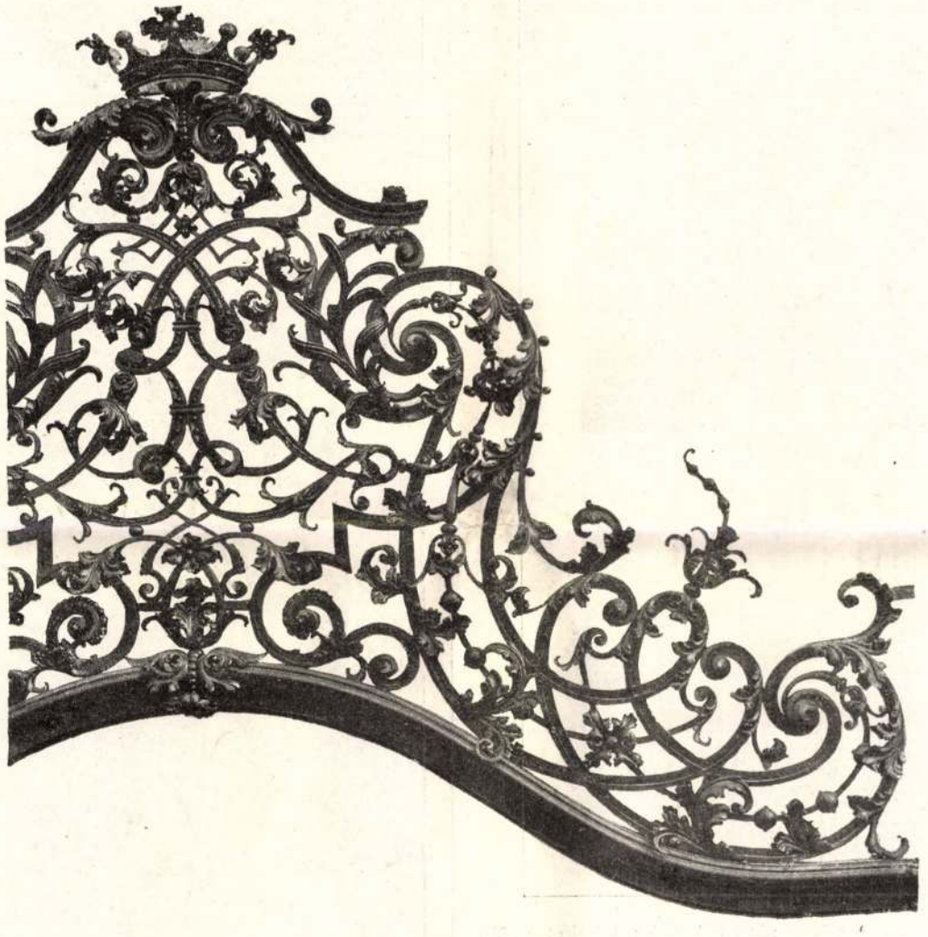

9. ábra. Dr. *Batthyány* László gróf köpcsényi kastélyának rácsoskapujához való szemöldökrács. Tervezték és készítették *Marton* Lajos és fia, pozsonyi vasművesek. (A 8-ik ábra részlete.)

A barokk stílus kiválóbb képviselői közé sorozzuk azt az aluminium-bronzból való rácsoskaput is, mely Németország vas- és fémipari csoportjában (XI. csoport, 65-dik alosztály) *Egger és társa* hamburgi műlakatos és kasszagyáros kiállítását diszíti. Az 5%-os aluminium-bronz majdnem oly jól alakítható, mint a kovácsvas, ezért kovácsolt műmunkák készítésére igen alkalmas. A berlini vasművesek már néhány év óta előszeretettel használják ezt az anyagot az épületek belső felszereléséhez,* azonban a szóbanforgó kapunál (lásd 11. ábra) a katonás sorrendben állított unalomig ismétlődő motivumok alkalmazására. Száraz, semmitmondó kompozíciókat kapunk, melyek közül nem egy az empire stílus élettelen vasmunkáira emlékeztet s amint 80—90 évvel ezelőtt ez a stílus a kovácsvasművészet teljes tönkrejutására vezetett, mert túlságosan előtérbe tolta a hidegen való alakítást, tehát a tüzimunka helyett a lakatosmunkát, attól tarthatunk, hogy a vasművesség terén előbb-utóbb beáll a hanyatlás, ha sok követője akad a modern iparművészeti folyóiratokban közölt rideg kompozícióknak.

* Aluminiumbronzból valók a berlini *Hôtel Bristol* (Unter den Linden 5. sz.) kandeláberei, a lipcsei *Reichsgerichtsneubau* lépcső rácsa, kandeláberei és szimbolikus képei, a *Reichsgesundheitsamt* (Moabit) csilárjai stb.

* Leírását lásd a *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítőjében* 1898. évi folyam 39. szám 237—239. oldal.

Minő könnyen jut a tervező a szecesszió nyomán az empire stílus rideg formáihoz, például hozzuk fel *Robert* Emil párisi vasművesnek a 12-ik ábrában bemutatott munkáját. Pedig a szóbanforgó egyszerű görbe vonalakkal is elevenné tehetjük a kompozicziót. *Robert* Emilnek a 13-dik ábrában előtüntetett rácsos ajtaja legjobban bizonyítja azt, hogy a szecesszió stílus egyszerü motivumai elevenebbé is válhatnak, semmint kellene.

A szecessziós stílus konvencionális sásleveleivel a *Genissieu és társa* cég kiállította rácsos ajtó (14. ábra) ornamentikájában találkozunk. Kár, hogy ennek csinos rajzát az átlósrúd szerkezeti alakítása némileg zavarja s az alsó mezőlemezből kivágott diszítménye is élesen

10. ábra. Az osztrák pavillon rácsos kapuja; készítette *Nehr* Sándor bécsi vasműves. Egy szárny szélessége 1300 *mm*.

elüt a felső rész izléssel stilizált, diszkrétül alkalmazott és ügyesen kovácsolt levél ornamentikájától.

A szecessziós stílus konvencionális formáit láttatja az aluminiumbronzból kovácsolt virágasztalka is (15. ábra), melyet *Forreider* és *Schiller* budapesti vasművesek állítottak ki.

A kiállítás szorosabb értelemben vett, szecessziós vasmunkái közül ennek rajzában volt legtöbb invenció és élet. *Horti* Pál tanár tervezte. Az ő rajza után készült az asztalon álló virágváza is, melyet *Jancsurák* Vilmos domboritott vörös rézből.

A német vasművesektől bemutatott munkák átalános hatása után itélve, joggal várható, hogy a vasművesség fejlődésére bénitólag ható konvencionális modern formák, a jövőben még szűkebb körre szorulnak. A kibontakozásnak két útját látom, egyikén járnak a németek, a másikat kezdik követni a magyarok.

A *német*, különösen a *berlini vasművesek* a történelmi stílusok nyügétől már vagy 10 év óta emanci-

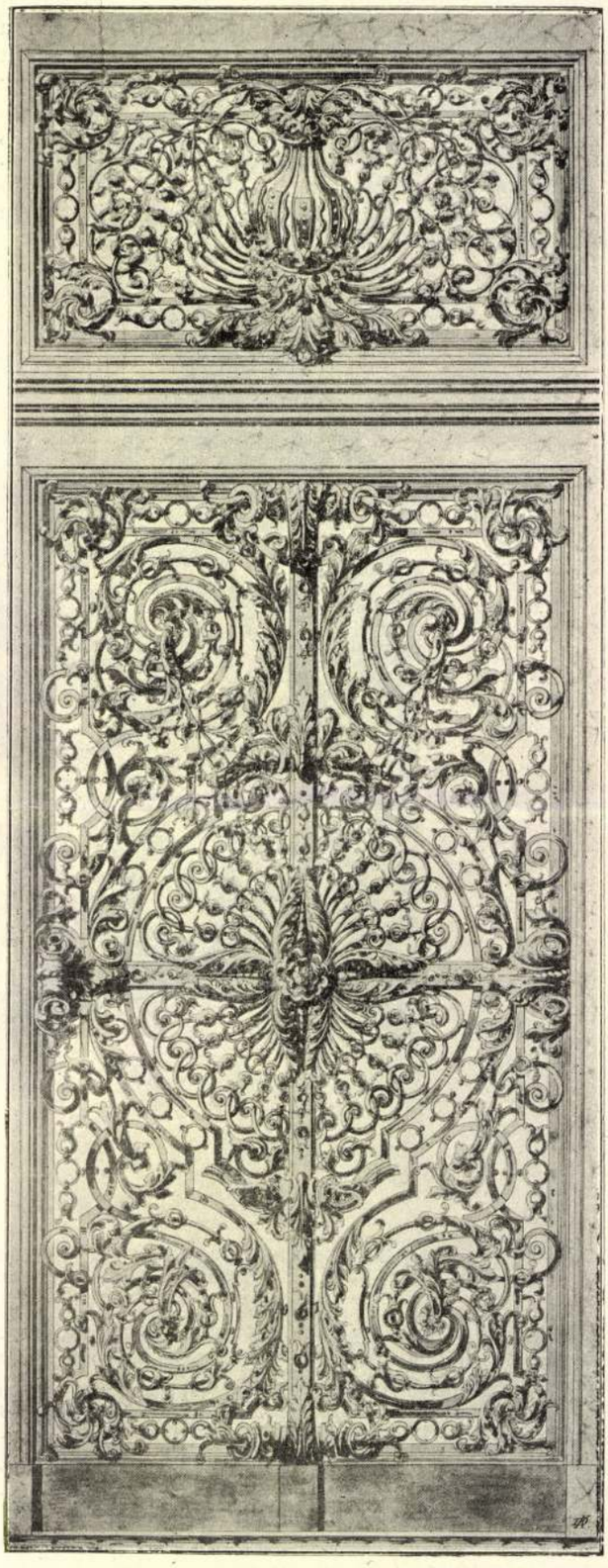

11. ábra. A hamburgi városház toronytermének aluminium-bronzból kovácsolt kapuja. Magassága (záradék rács nélkül) 3100 *mm*, szélessége 1500 *mm*. Tervezte *Grotjan* J. épitész, készítette *H. C. E. Egger* és társa Hamburgban. Kiállították a XI. csoport német osztályában.

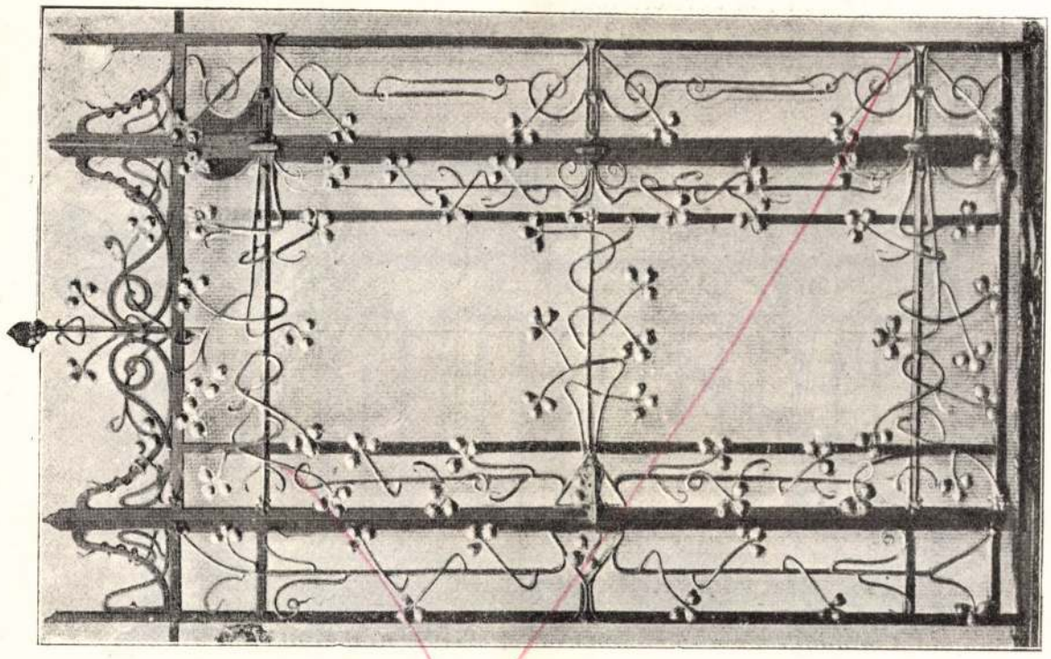

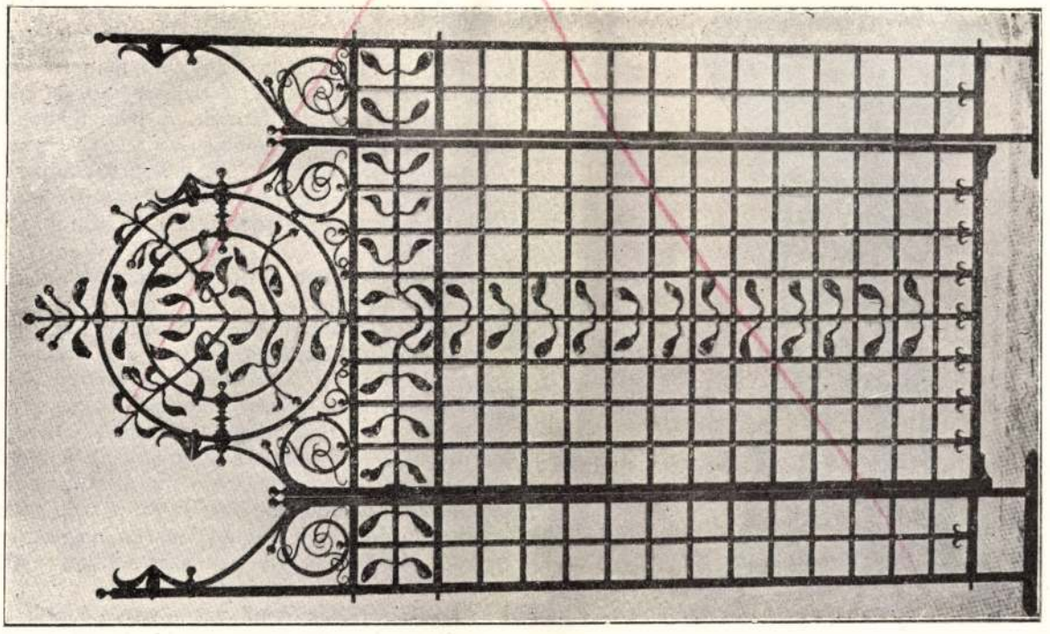

12—13. ábra. Rácsos ajtók. Készítette és a párisi kiállításon bemutatta *Robert* Emil párisi vasműves.

pálták magukat. Új motivumokat keresve, a stilizálásra alkalmas levelek és virágok individuális alakítását kezdték el, noha az 1896-dik évi berlini kiállításon bemutatott készítményeikkel meglepték, mondhatnám bámulatba ejtették a világot, nagyon sok követőre még sem

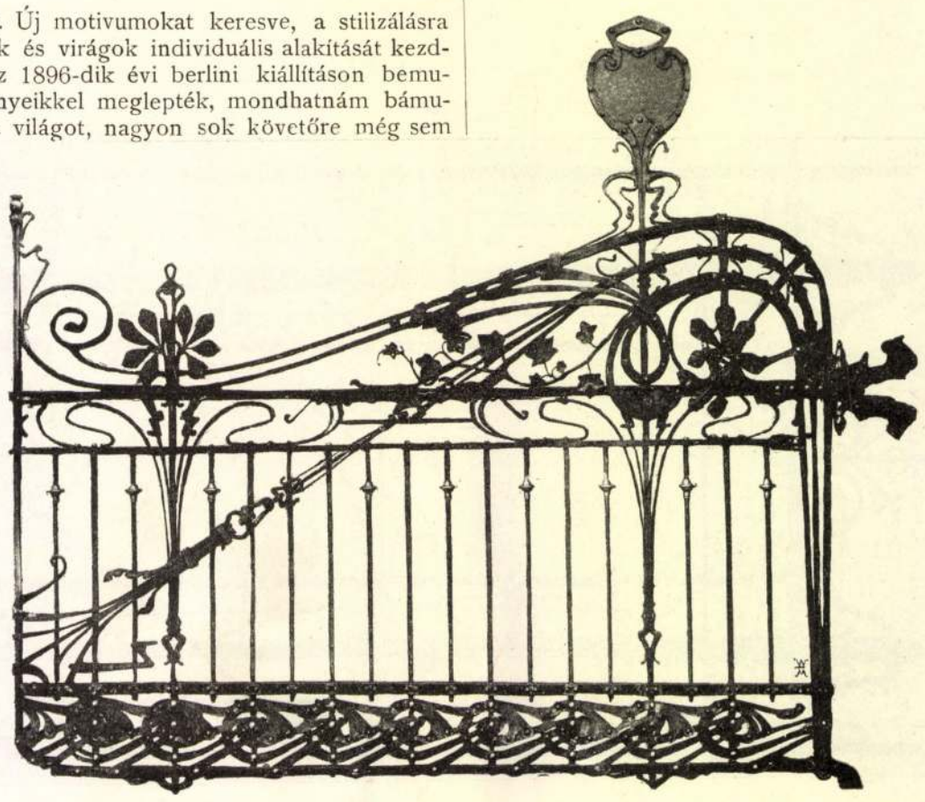

14. ábra. Rácsos ajtó; készítette *Genissieu* és társa levallois-perret-i cég. Hosszúsága 3100 *mm*, magassága a felfüggesztő díszítmény hátáig 1000 *mm*.

15. ábra. Virágasztal. Tervezte *Horti* Pál tanár, készítették aluminium-bronzból *Forreider és Schiller* budapesti vasművesek. A vörösrézváza *Janesurák* Vilmos készítménye.

akadtak, mert hiányzott az alakítás rendszeressége, a stílust megadó közös gerinc. Hiába, a természet adta motivumok individuális alakítása még nem stílus. Ma azonban, — a bemutatott tárgyak után ítélve, — a német vasművesek ebben is megállapodtak. Elfogadták a szecesszió vonalozását s erre a gerincre rakják a szokott módon stilizált növényi és állati ékítményeket.

A párisi kiállításon a legtöbb német csoportot efféle kerítésekkel vették körül. Ízléses rajz és remek kovácsmunka jellemzi mindannyit. A német bányászati, kohászati és fémipari kiállítás kerítése *Krüger* Pál berlini vasműves készítménye. Ez a legnagyobb s motivumok dolgában is a leggazdagabb. A 16-dik ábrában mutatjuk be a rácsozat képét, a 17—19. ábrában pedig egyik részletét.

A német villamossági csoport ide tartozó munkáit a 20. ábra láttatja.

Megjegyezzük, hogy a vasművesség számára való stílus megállapítása érdekében más kísérlettel is találkozunk. Igy az a rácsos kapu, melyet *Götz* H. tervei szerint *Neuser* József manheimi vasműves készített (21. ábra), erősen hajlik XV-dik Lajos stílusa felé; tömegelosztása teljesen azonos, csak a mezőket kitöltő, túlságosan gazdag díszítmény készült a berlini vasmunkák szellemében. Kár, hogy a szép munka jó hatását az ornamentika nyugtalansága nagyon lerontja. Tervezője kevesebb, de rendszeresebben alakított díszítménynyel többet érhetett volna el.

Wanner frères genfi vasműves cégnek a 22. és 23. ábrában előtüntetett szecessziós kapubetét rácsa, illetőleg marquise-e a fővonalak dolgában a barokk-stilussal rokon.

A mint említettük, a berlini vasművesek 8—9 éve alapított iskolájának külföldön is akadtak tanítványai. Így *Páder* Nándor budapesti vasművesnek a XI. csoport

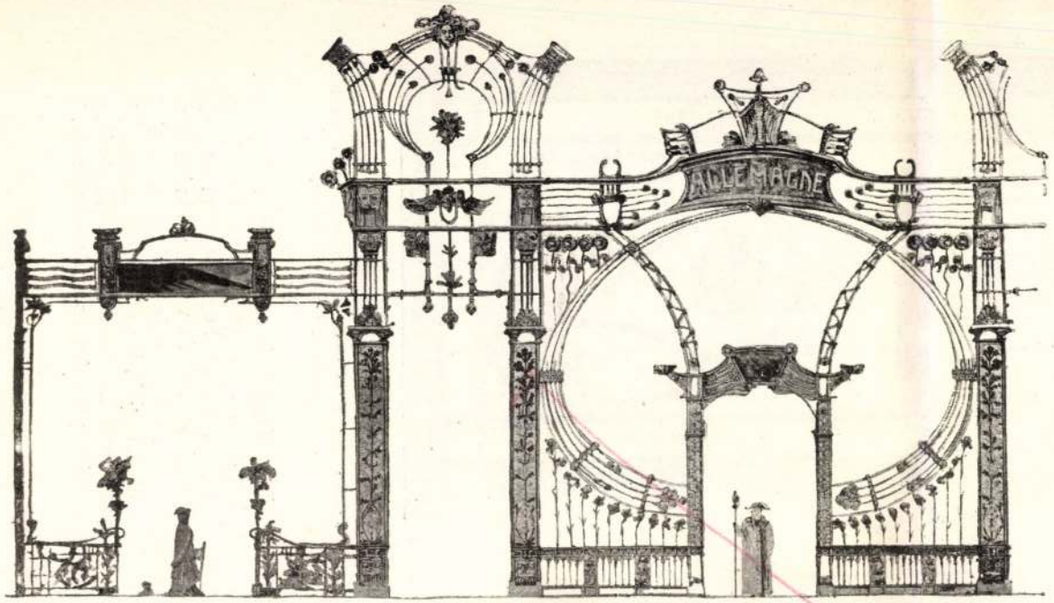

16. ábra. A párisi kiállítás német bányászati és kohászati csoportjának kerítésrácsa. Készítette *Krüger* Pál berlini vasműves.

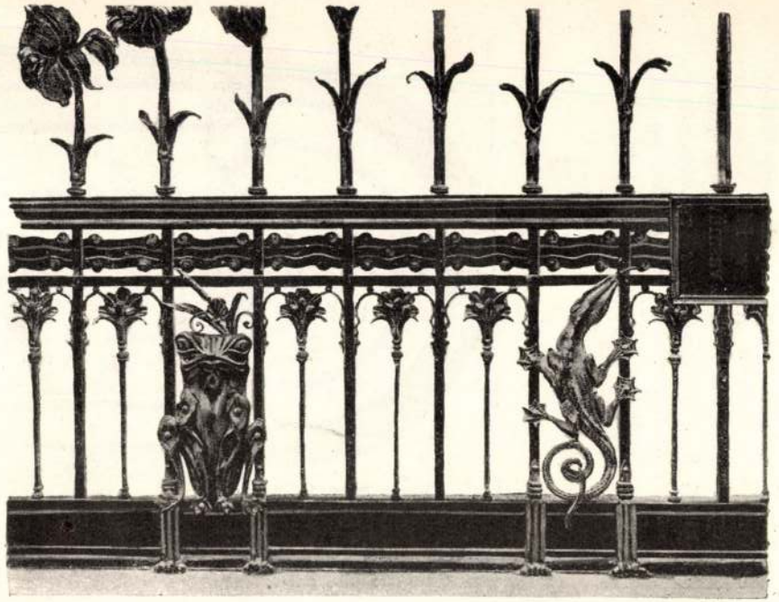

17

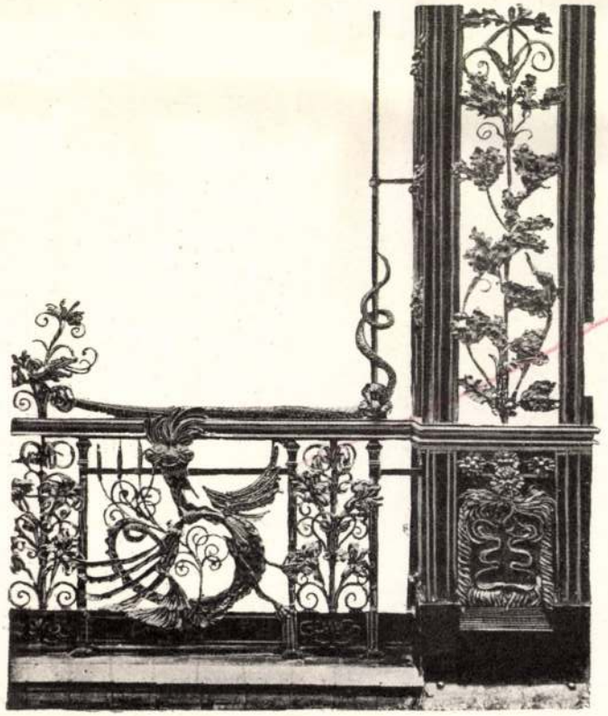

19

18

17—19. ábra. A párisi kiállítás német bányászati és kohászati csoportjának kerítésrácsáról (16. ábra) való részletek. Készítette *Krüger* Pál berlini vasműves.

magyar osztályában (Marsmezei palota baloldala) kiállított két *kapu betétje*, az 1896. évi berlini kiállításon látottak behatása alatt készült. A franciák iparművészeti osztályában (Esplanade des Invalides baloldal) különösen *Hamet* H. párisi vasművesnek egy pár munkája tartozik ide, jelesen az az erkélyrács, melynek oszlopait vízi liliomok, a mező kitöltését pedig vadgesztenyevaltoztatása következtében a tanítványok nagy serege is arra az útra lép, melyen *Krüger* Pál, *Schultz* és *Holdefleiss*, meg *Marcus* Pál berlini vasművesek haladnak, s a melyet a *szecesszios stilus vonalozásának applikálása s az így nyert gerincnek individuális módon, de az említett ízlés értelmében alakított növényi és állati díszítményekkel való felruházása jellemez.*

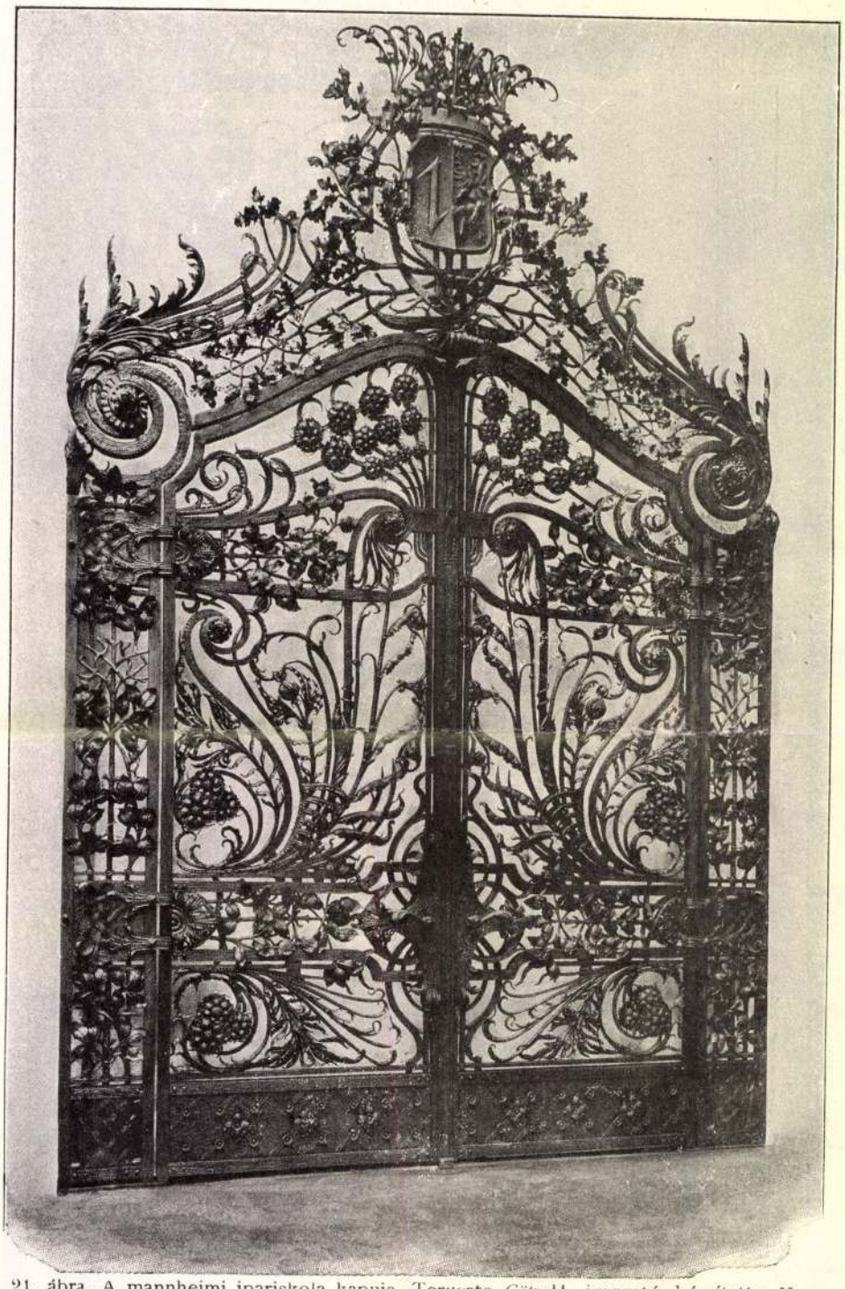

21. ábra. A mannheimi ipariskola kapuja. Tervezte *Götz* H. igazgató, készítette *Neuser* József mannheimi vasműves. Egy szárnyszélessége 1450 *mm* és a pilléré 430 *mm*. Kiállították az Esplanade des Invalides palota jobbszárnyának udvarán.

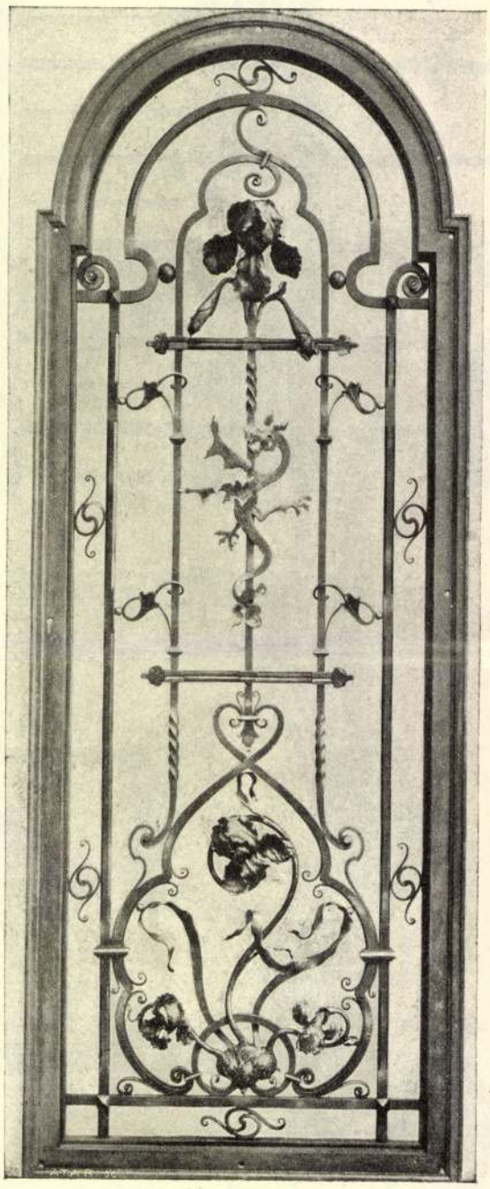

22. ábra. Kapubetétrács. Készítette *Wanner frères* genfi cég. Kiállította az Esplande des Invalides jobboldali pavillonjában.

galyak, levelek és gyümölcsök alkotják. A *Bliault* építész tervezte kis ajtónak már szecessziós váza van.

Bernardin clermonti vasműves szőlőfürtökkel és rózsákkal díszes lépcsőrácsát erősen naturalisztikus rajza miatt szintén a vasművesség szóbanforgó csoportjába sorozhatjuk. Hasonló alakításokkal a belga és olasz vasművesek kiállításában is találkozunk.

Valószinünek tartom, hogy a berlini mesterek irány-

A magyar vasműves tárgyak között a szecesszió más értelemben volt képviselve. A bemutatott műtárgyak után ítélve immár tagadhatatlan, hogy az ú. n. *magyar díszítő stilus* motivumai, fémből és vasból való alakításra is kiválóan alkalmasak. Most már csak az a kérdés, hogy ezeket milyen vázra rakjuk. Ha a stilusok sorrendjét követjük, elsőnek saját tervezeteimet, a 24—27. ábrában előtüntetett órát, csillárt, paravánt és tüziszerszám-tartót

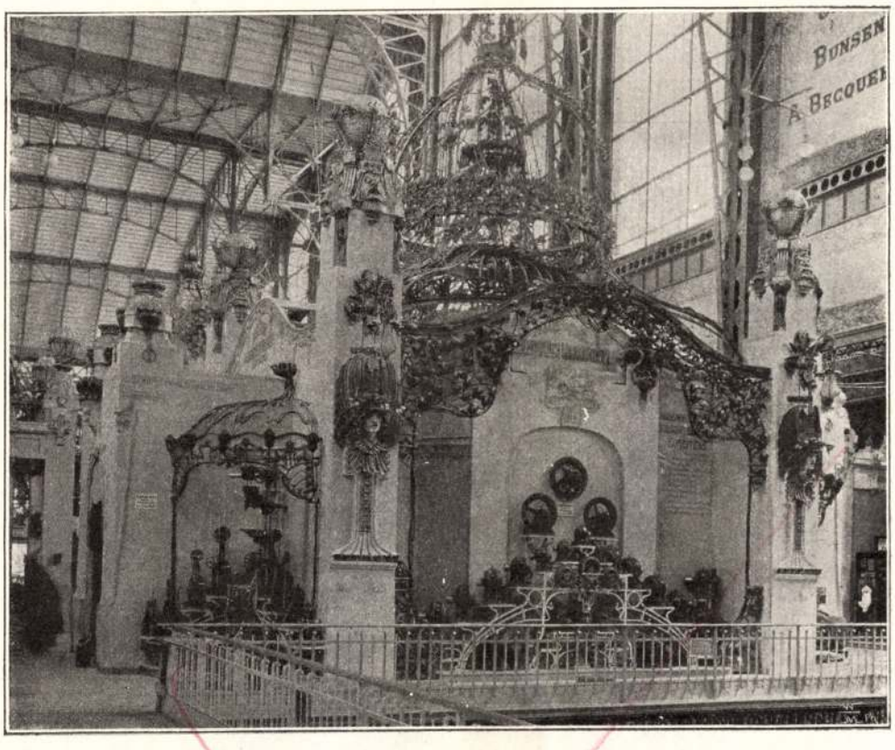

20. ábra. Németország villamossági kiállítása a marsmezei palota első emeletén.

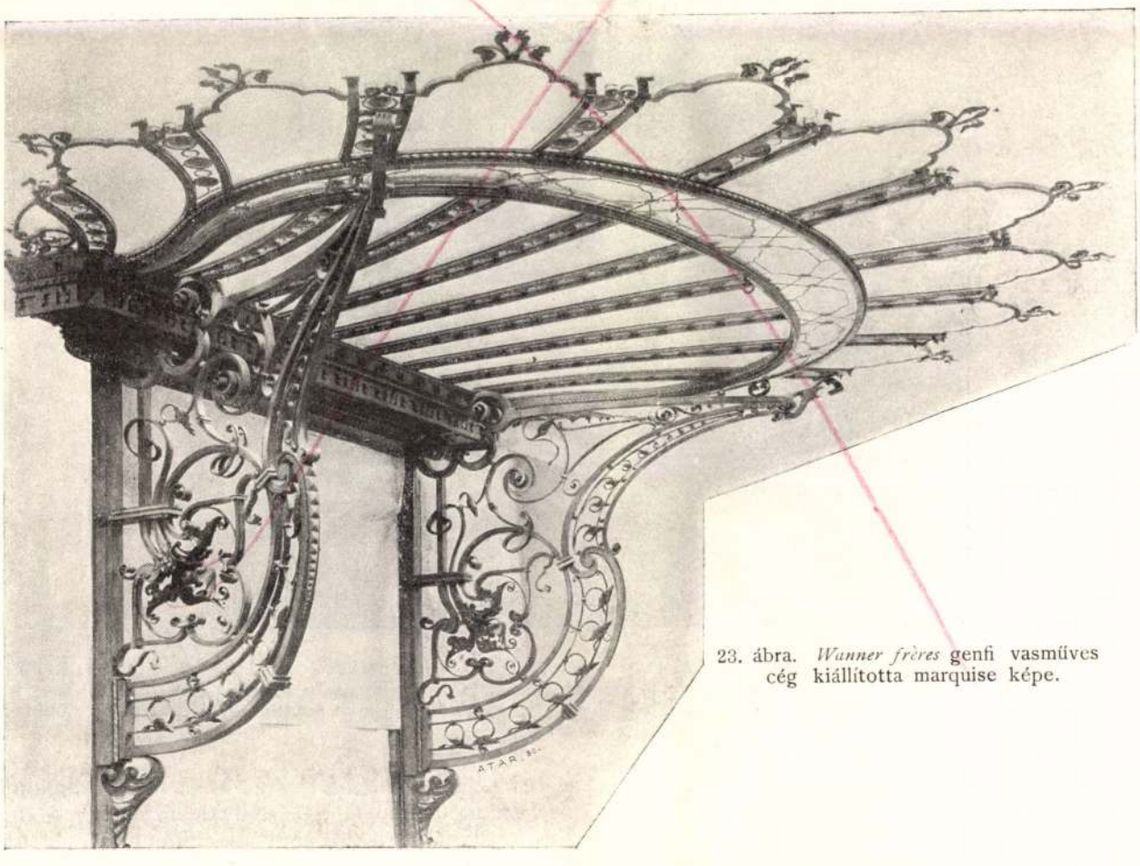

23. ábra. *Wanner frères* genfi vasműves cég kiállította marquise képe.

kell bemutatnom; ezek azt mondják, hogy a *renaissance*-ot vettem alapul és a díszítmények alakításában, a mennyire ezt az anyag megengedte, az eredeti alakzatokhoz tartottam magamat. Ily értelemben stilizálták azt a záradékrácsot is, formáit fogadta el, de mind ebben, mind a virágok és levelek alakításában hajlik a szecessziós motivumok felé.

Faragó Ödön felsőipariskolai tanár a díszítmény vázának

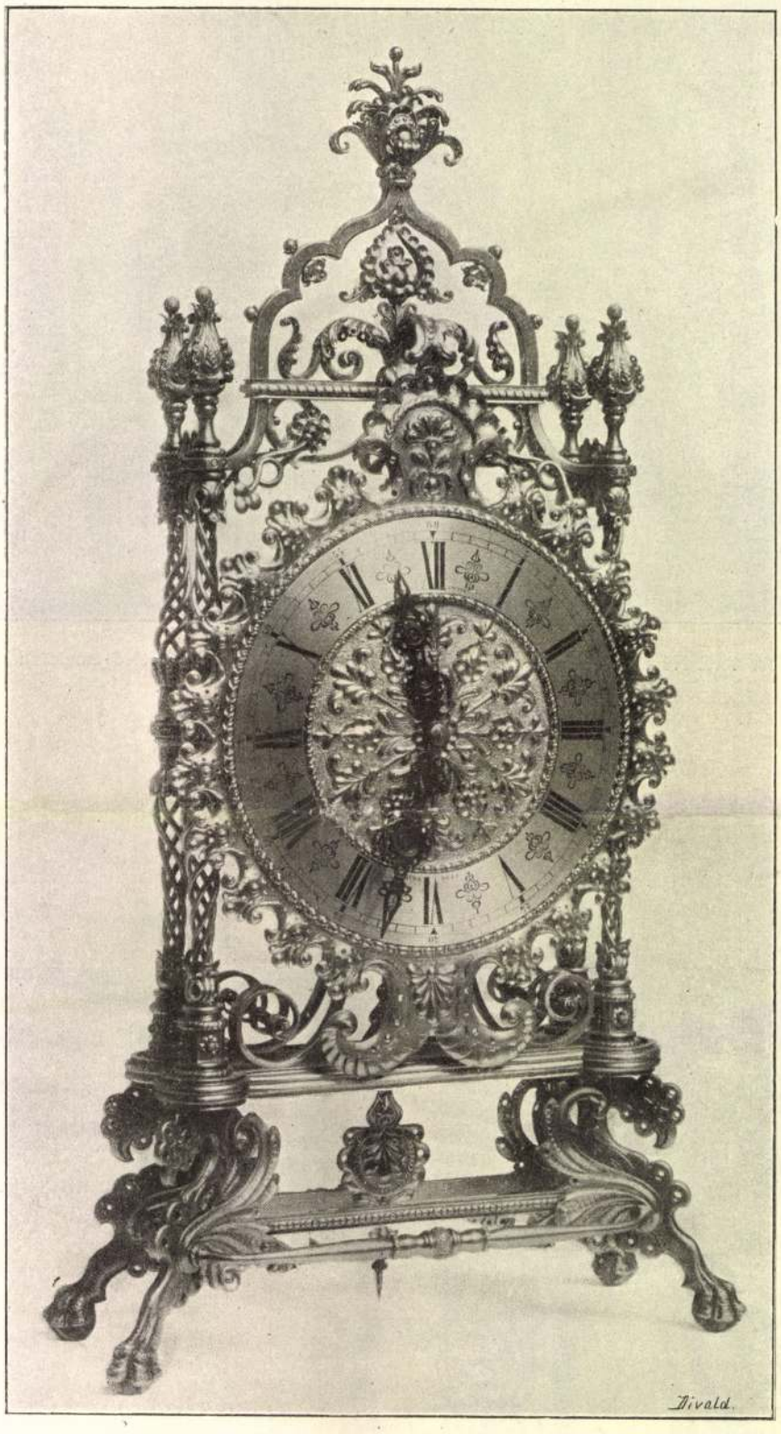

24. ábra. Óra. Tervezte *Edvi Illés* Aladár tanár, készítette az *állami felső ipariskola fémvasipari műhelye* Budapesten. Kiállították a párisi kiállítás tanügyi osztályában (marsmezei palota jobb oldala), Magassága 630 *mm*, a számlap átmérője 275 *mm*. A sárkányok szárnya és az összes virágdiszítmények sárgarézből, a számlap ékítményes része szintén ebből a fémből, többi része pedig ezüstből való.

melyet *Pick* Ede budapesti vasműves állított ki a XI. csoport magyar osztályában.

Hauszmann Alajos műegyetemi tanár azon a hatalmas vaskapun, melyet *Jungfer* Gyula cs. és kir. vasműves készített és a 28. ábra láttat, a barokk a szecesszió vonalozását fogadta el, de mind ezeket, mind a magyar motivumokat erős individualizmussal alakítja át. Egyik alkotását, a 29. ábrában előtüntetett ékszerszekrényt, a magyar tanügyi csoportban állították ki. A Faragó tervezte összes bútorok ebben a modorban stilizált

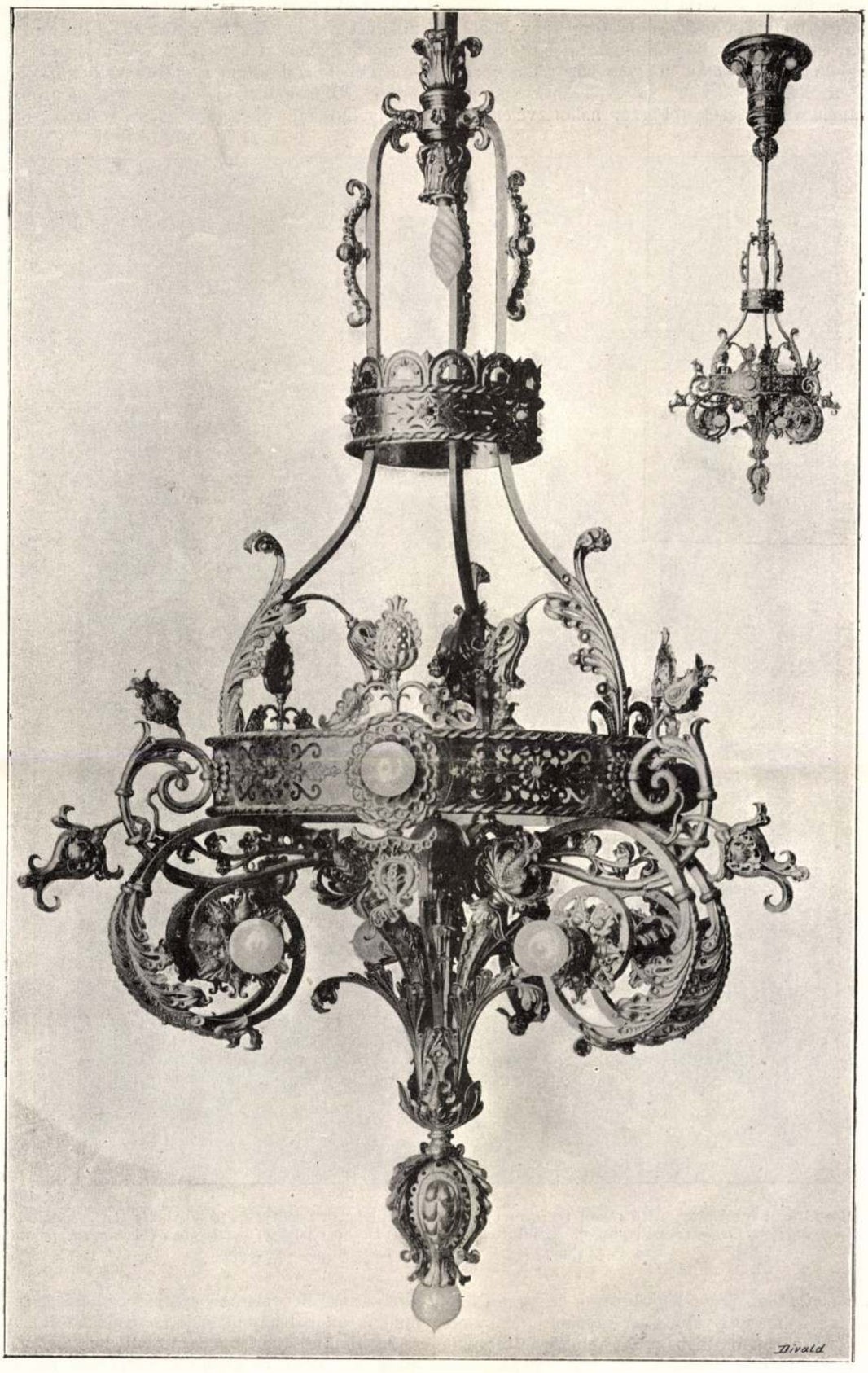

25. ábra. Sárgarézből való villamos csillár. Tervezte *Edvi Illés* Aladár. Készítette az *állami felső ipariskola fém-vasipari műhelye* Budapesten. Kiállították a párisi kiállítás tanügyi osztályában (Marsmezei palota jobb oldal). A korona átmérője 450 *mm*. A koronában 3, a karokon 6 és a mennyezetrozettán is 6 izzólámpás van.

vasalásokkal ékeskednek s ide tartozik *Ludwig és Stettka* budapesti vasművesek csillárja is.

Arról, hogy melyik a felsorolt három irány közül a jobb s ezért követésre legméltóbb, nem nyilatkozhatom, mert az egyiknek képviselője magam vagyok, azt azonban, mint a XI. csoport 65. alosztályának volt jury tagja, a francia vasművesek többször hallott véleménye után bátran állíthatom, hogy legjobban — a vasművesség terén is — magyar stílusban készített munkáink imponáltak. Az a sajátos báj, mely a magyar motivumokat jellemzi, kivétel nélkül mindenkinek tetszett. Megszívlelendő tanuság van ebben!

A felemelt fonalat ne ejtsük el többé, hanem fejlesszük és nemesítsük népies ornamentikánkat tovább is, hogy majdan a műipar minden ágában elfoglalhassa domináló helyét. Igazi magyar iparművészetről csak akkor beszélhetünk, ha nemcsak a technika, hanem a stílus dolgában is a magunk lábán járunk.

Előbb felemlítettem a vasból való közkút szunnyadó ügyét. Keltsük ezt új életre olyképpen, hogy magyar motivumokkal ékeskedő vasból kovácsolt közkútra szorgalmazzuk valamely pályázat kiírását s egyben a jutalmazott pályamunkának megvalósítását is.

Az elmondottak kiegészítéseül meg kell emlékeznem arról is, hogy a kiállított vasműves munkákat minő technika jellemezte. Erről a dologról szólva tulajdonképpen nemzetiségek szerint kell az anyagot beosztanunk.

26. ábra. Kandalló elé való rács. Alsó részét tervezte *Györgyi* Géza épitész, a felsőt *Edvi Illés* Aladár tanár, készitette az *állami felső ipariskola fémvasipari műhelye* Budapesten, kiállitották a párizsi kiállitás tanügyi osztályában (Marsmezei palota jobb oldalán). A közbülső tag 600 *mm*, a két szélső 230 *mm* széles.

A *német műiparosok* kivétel nélkül a *nyers kovácsmunkára* vetik a fősúlyt. Ha a bemutatott tárgyakat figyelmesen megszemléljük, a reszelő vonásoknak nyomára se akadunk. Bámulatosan fejlesztették ki a német vasművesek iparuk igazi művészeti részét, az izzó kovácsvasnak tüziszerszámokkal való alakítását. Egyik-másik műtárgy valóságos szobrászmunka számba megy, ilyen például az *Armbruster testvérek* Frankfurt a/M—i vasműveseknek a 30. ábrában előtüntetett szoborcsoportozata. Sziklán szétterpeszkedő sárkánynyal küzd a kiterjesztett szárnyú sas. Az előbb 6·8 *m* hosszú és 50 *q* nehéz, az utóbbi 2 *m* hosszú és 42 *q* nehéz. A sas két szárnyának csúcsa egymástól 3·85 *m*-nyire van. Mind a sast, mind a sárkányt futódaruval kezelt 250 × 250 *mm* keresztmetszetű vasdarabból kovácsolták ki. Az alakítás csak kalapácsal és vésővel történt. Bizvást elmondhatjuk, hogy ilyen nagyszabású munkát a vasművesség egy korszakában sem produkáltak, tultesz ez a csoportozat a hamburgi városháza számára az említett cég által készített kovácsolt vasoroszlánokon is. Azonban más kérdés, helyénvaló-e kovácsvasat venni oly munkához, mely nemesebb és más módon könnyebben alakítható fém számára való. A könnyen önthető, csillogó és sárgásbarna bronzzal, a monumentális szobrászat terén, a nehezebben idomítható, könnyebben rozsdásodó és fakószínű vas nem vetekedhetik. Minden fémnek, technikai tulajdonságaiban rejlik az a szerepköre, melyet az emberi háztartás, a harcászat vagy a művészetek terén legjobban betölthet.

A demokratikus vas nem való a nálánál nemesebb fémek «sárgacsizmás» szerepére.

Lelkesedni tudok a szépen megkovácsolt rácsos kapu vagy keritès látásán, mert az anyag alkalmazását helyén valónak ta'álom, hisz a vas nagy szilárdsága következtében az összes fémek között a leghivatottabb arra, hogy házunkat a betörők ellen megvédelmezze, de hidegen hágy a legszebben kovácsolt vasmunka is, ha olyan helyen szerepel, a hol a tárgynak csillogással, értékesebb voltával és a formák lágy összefonódásával kell hatnia.

Hasonló értelemben nyilatkozhatom *Schultz* és *Holdefleiss* kiállította térdeplő vitéziről is, melyet a német iparművészeti osztály folyosófelőli bejáratánál helyeztek el, mintha csak figyelmeztetni akarnák a közönséget arra, hogy ime a német vasművesség már a kisbronzokkal is felvette a versenyt. Bizony a kidolgozás bravuros volta ellenére is, szembeszökik a tárgy szegletessége.

A XVII. század híres vasfaragójának, a norimbergi *Leygebe* Gottfridnak művészete, a ki II. *Károly* angol király lovasszobrát 67 font nehéz vastuskóból faragta ki, a vasművesség terén eddig egyedül állott. Nem hittem, volna, hogy éppen a mai, praktikusan gondolkodó korban akadjanak követői.

Efféle szobrász munkának a vasművesség terén csak olyan alakban van értelme, a mint azt *Krüger* Pál a 16—19. ábrában bemutatott rácson applikálta. *Miksits* B. berlini vasműves kiállításában is találunk efféle részleteket, de egy darab nála is a célt tévesztett alkotások közé tartozik, a mit eléggé bizonyít az, hogy a szóbanforgó 2000 *mm* hosszú sárkánynyal — ha emlékezetem nem csal — az 1896-iki berlini kiállításon már találkoztam. Tehát négy év óta nem akadt vevője, pedig bámulatos technikával készítették azt is; a kiállítás legszebb kovácsolt vas tárgyai közé tartozik.

A kovácsolás technikájának virtuozitását illetőleg, a németek után mindjárt a *magyar kiállítók* következnek; azonban a mi mestereink a franciák módjára nem a nagy kovácsolt masszákkal, hanem még a részletekben is szabatos kidolgozással akarnak hatni. *Jungfer* Gyulának az a kapuja, melyet a 28. ábra láttat a kovácsvasművészet legkiválóbb alkotásai közé tartozik. A németek munkáihoz hasonlítva a magyar vasművesekét, a kidolgozásban olyan különbséget látok, mint a minő a modern festmények és a régi képek technikája között van.

A *francia mesterek* inkább a lemez munkákat kedvelik.

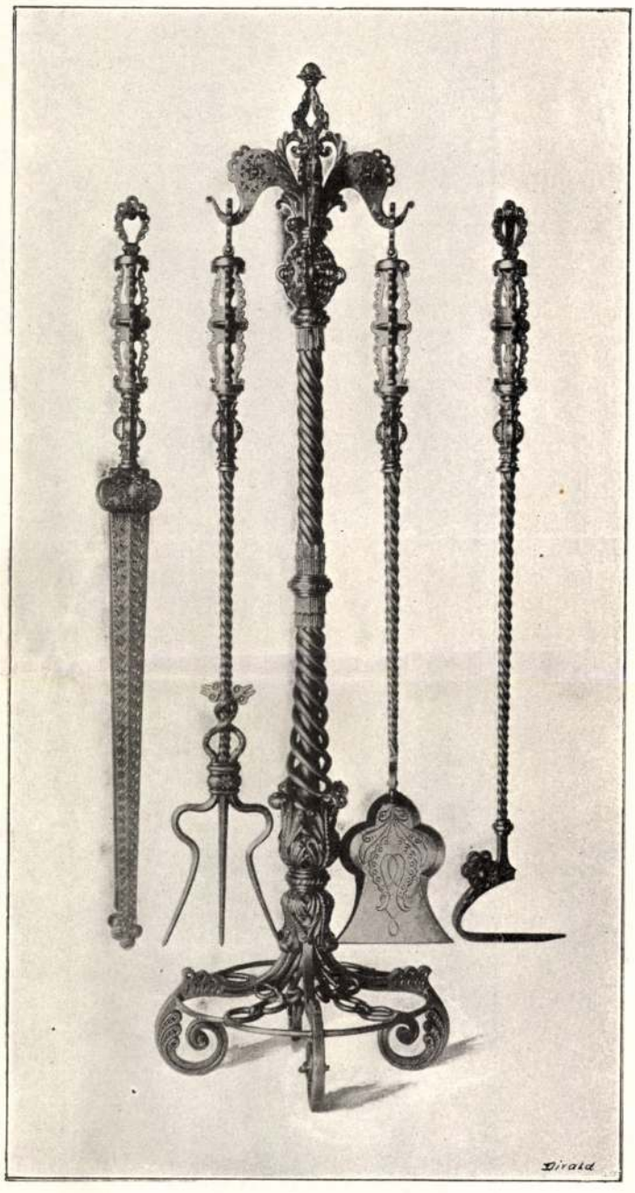

27. ábra. Tüzi szerszámtartó és tüzi szerszámok. Tervezte *Edvi Illés Aladár* tanár, készitette az *állami felső ipariskola fémvasipari műhelye*. Kiállitották a párisi kiállitás tanügyi osztályában (Marsmezei palota jobb oldala) 860 *mm* magas. A szerszámok hosszúsága 720 *mm*.

A tűzből kovácsolt munkákra még legtöbb súlyt vetett *Robert* E. párisi vasműves, melynek egyik munkáját a 3-ik ábrában mutattuk be. Nem egy vasművesre akadtam, a ki azért, hogy a hidegen való domborítással lágyabb átmeneteket, gazdagabb tagozást és szabatosabb formákat alkothatnak, mint kovácsolással, ezt a technikát a másik mögé helyezik.

Annyi tény, hogy a domborítás művészetében a párisi

kiállításon szereplő vasművesek között ők az elsők. De ezt az irányt követendőnek nem tartom. A hová a kovácsvasból való tárgyak az anyag természete szerint leginkább valók, nem lemezből domborított könnyen

A franciák tulfinomult ízlésének tudható be az is, hogy a vasmunkákat fényesre csiszolják. A csínozásnak ezt a módját, ha olyan műtárgyakról van szó, melyeket kézbe ritkán vesznek, még csak helyénvalónak tartom,

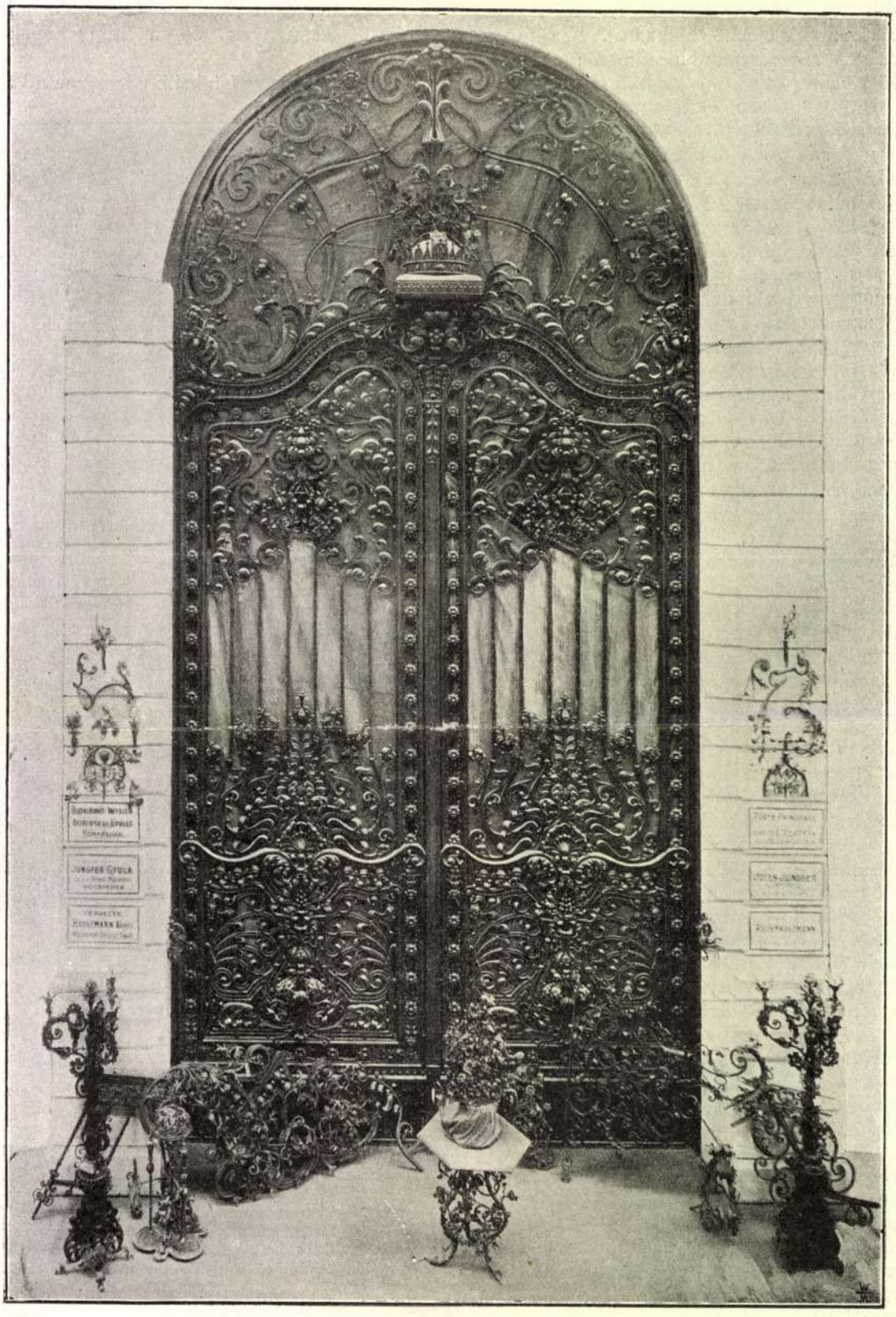

28. ábra. A budai királyi vár rácsos kapuja. Tervezte *Hauszmann* Alajos műegyetemi tanár, készítette *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatos. Magassága 8500 *mm.*, szélessége 4000 *mm.* Kiállította a XI. csoport magyar osztályában a Marsmezőn.

rozsdásodó és letöredező részletek, hanem erőteljes kovácsolt munka kell. A lemezmunkának előtérbe tolása és a kovácsolásnak háttérbe szorítása a vasművesség degenerálodását jelenti s elébb-utóbb oda vezet, a hová, a párisi kiállításon látottak szerint az *olasz vasművesség* jutott.

de a lépcsőrácsok, kandeláberek, tüzibakok s más effélék kifényezése felesleges munka s arra az abszurdumra vezet, hogy a csillogó vasmunkát le kell takarni, hogy a kiváncsiak kezenyoma rozsda alakjában el ne csufítsa Elrettentő például emlithetem *Aumale* herceg chantilly-i

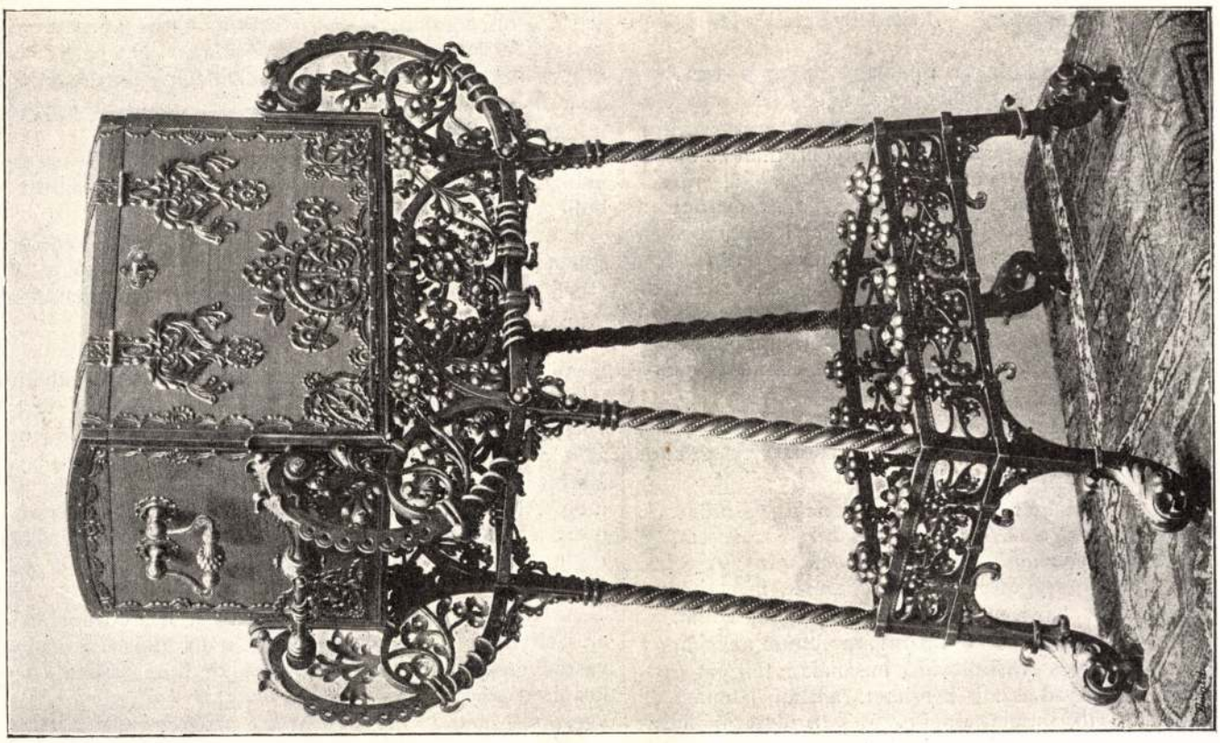

29. ábra. Ékszerládatartó. Tervezte *Farago* Ödön, készítették az állami ipariskolák.

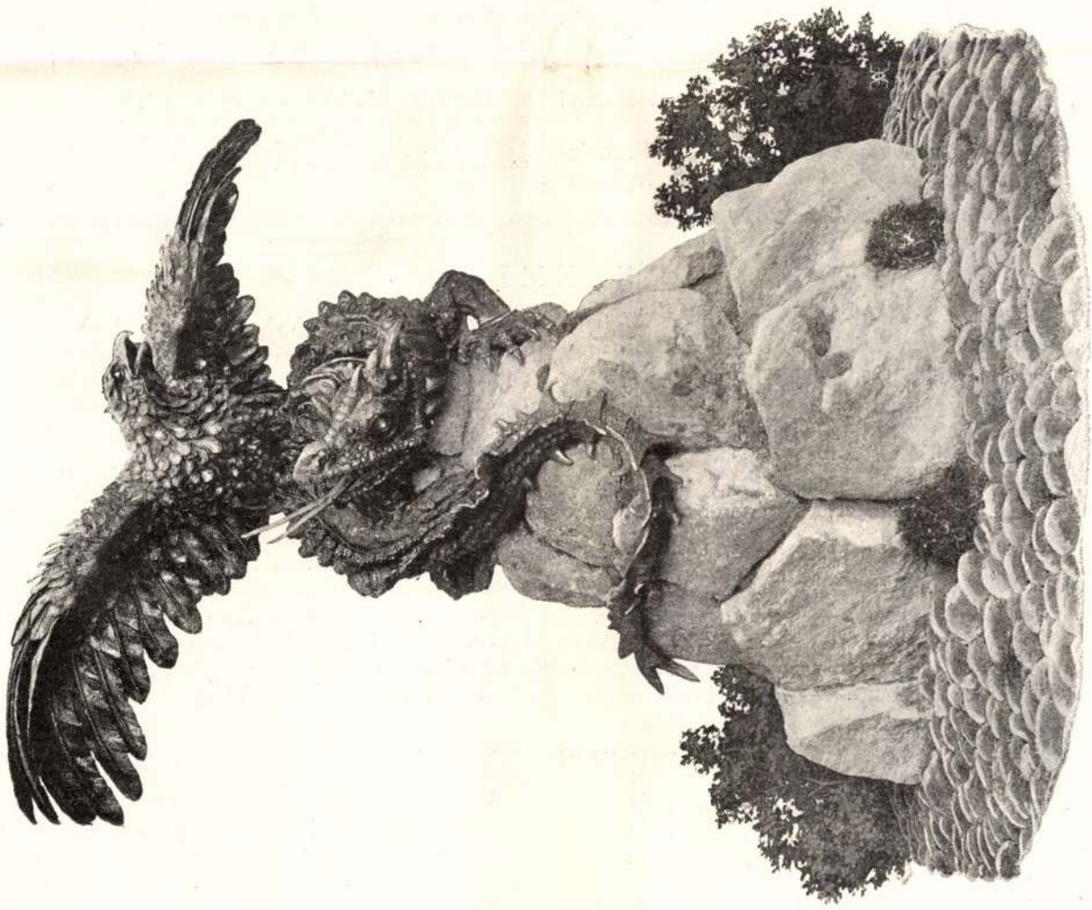

30. ábra. Küzdő sas és sárkány. Kovácsoltvas szobormű, készítette a *Gebrüder Armbruster* Frankfurt a M-i cég. Tervezte *Hausmann* Fritz tanár. Bemutatták a párisi kiállítás iparművészeti csoportjának német szakaszában az Esplanade des Invalidesen.

kastélyának fényesre csiszolt folyosó- és lépcső-rácsát, melyhez a közönségnek a mondott okból még közeledni is alig szabad.

A vastárgyakat feketitsük be, vagy ha ez a szín tulságos komor volna, szinezzük a környezetnek megfelelőbben. A német vasművesek ebben is mesterünkké lettek, midőn a sokáig számüzött polychromiát az újabb időben teljes érvényre emelték. Igy *Krüger* Pál rácsának (16—19. ábra) alapszine fekete, a mélyedéseket a nemes patinához hasonló szinű zöld festékkel kenték be, az állatok szája, nyelve és szeme vörös, foga pedig fehér. Fekete alapszine és zöldes patinája van annak a vasajtónak is, melyet *Schultz* és *Holdefleiss* állítottak ki, az Esplanade des Invalides-on álló palota jobbszárnyának folyosóján, a német iparművészeti szakasz bejáró ajtaja mellett.

A francia munkák között is akadt sokszínű vasmunka, sőt *Renard* C. párisi vasműves még fehérre festetteket is állított ki. Furcsa ízlés!

Munkáik minőségét tekintve, a francia vasművesek után sorozhatjuk a *belgákat*, *oroszokat* és *svájciakat*, ezek után pedig az *angolokat* és az *olaszokat*. A többi államok vasművességéről nem szólhatunk, mert képviselve vagy nem, vagy csak egy-két tárgygyal voltak.

A figyelmes szemlélőnek bizonyára feltünt az is, hogy a kiállításon kevés vasból való használati tárgyat (iróasztal és dohányzó-asztal készletet, asztali lámpást és gyertyatartót stb.) mutattak be. Még a legtöbb használati tárgyat *Wessbecher* párisi vasművesnek a XI. csoport 65-ik alosztályában (Masmezei palota I. emelete) elrendezett kiállításában láttuk. Ugy látszik a közönséggel ezeket nem tudják a kivánt mértékben megkedveltetni, mert általában drágábbak a bronzból vagy sárgarézből öntöttekné és nem is elég praktikusak. A szobafelszerelési tárgyak között legtöbb volt a tüziszerszám és a kandalló tüzibak, tehát az a két tárgy, melyekhez a vas technikai tulajdonságai következtében, leginkább való.

A vasból való *bútorvasalások* úgy látszik még Franciaországban, — a bronzból való bútorveretek legklaszszikusabb hazájában — is nagy kedveltségre tettek szert. Volt alkalmunk több francia iparos készítményében gyönyörködni, kik közül *Fournier* H. párisi vasműves mutatta be a legszebbeket. Gothikus vasalásai, akár a munkát, akár a stilszerűséget tekintjük, egyaránt kifogástalanok.

Heinz J. bazeli lakatosmester is az antikvasalások utánzása dolgában az elsők között áll s vetekszik francia kollegájával.

Kár, hogy a magyar vasművesek a díszvasalások speciális gyártásával nem foglalkoznak, mert jó és stílszerű munkáikkal az egész világon piacot találhatnának.

*

Az elmondottak alapján örömmel konstatálhatjuk, hogy a párisi kiállítás területén szemeink előtt lezajló világversenyben Magyarország vasművessége jól megállta a helyét, nemcsak a kiállítók száma, hanem a kiállított tárgyak minősége szerint is a 2-ik hely illeti meg. Alig reménylett eredmény ez, már csak azért is, mert a kiállítók legnagyobb része kellő energiával nem fogta meg a dolgot és sok jeles mesterünk el is maradt.

Az egyik francia vasműves, a ki a XI. csoport 65-ik alosztályának jurytagja is volt, nem győzte a magyar vasművesség fejlettségét dicsérni, de hozzátette a következőket: *Mondja meg otthon magyar kollegáinknak azt, hogy ne tömjék túl munkáikat díszítményekkel, mert a felesleges ornamentika, ha még oly szépen van is készítve, a műtárgyat könnyen ízléstelenné teszi.*

Megszivlelendő jó tanács ez, melyet követnünk kell, ha azt akarjuk, hogy a legközelebbi világkiállításon, ne csak egy-két vasművesünk, hanem általában az egész magyar vasművesség, az első sorba emelkedjék.*

* Megjegyezzük, hogy a *Berliner Architektu welt* 1900. évi folyama a párisi kiállításon bemutatott, német vasmunkák egy részét közölte. Azoknak a műtárgyaknak rajza, melyeket helyszüke miatt ismertetésünk keretébe fel nem vehettünk, ott megtalálható.

E. I. A.

SZEMLE.

Adalék a magyar vasutak történetéhez.* A M. Tud. Akadémia kézirattára nem régiben *Hatvani* Lajos úrtól többek közt egy, a magyar mérnököket is érdeklő levelet kapott örök letéteményképen. A levél elejétől végeig *Kossuth* Lajos kezeírása s egy müncheni mérnökhöz van intézve a vukovári vasút ügyében.

A levél így szól:

Pesth, am 7-ten Februar 1847.

Herrn Franz Kreuter Oberingenieur in München.

Euer Wohlgeboren!

Ich empfange heute Ihr werthes vom 25-ten Jänner.

Da ich längere Zeit keine Nachrichten von Ihnen fing, war ich geneigt, einer (wenn ich mich recht erinnerte) Ihrer gefälligen Aeusserungen zufolge, mir mit der Hoffnung zu schmeicheln, dass Sie Anfang Februar Pesth besuchen würden. Ich entnehme aus Ihrem werthem letzten, dass dies nicht der Fall seyn wird; erlaube mir daher Sie höflichst zu benachrichtigen, dass es mir jedenfalls sehr erwünscht wäre, vor dem Beginn der Frühjahrs-Arbeiten mich persönlich mit Euer Wohlgeboren zu berathen, desto mehr, weil ich vom Vukovarer Aufsichts-Comité über den in Ihrem werthen Briefe von December in Aussicht gestellten Recognoscirungs-Bericht noch keine Meldung bekam; und ich glaube doch es wäre nothwendig, und auf der Basis Ihrer Local-Erfahrung über die definitive Richtung der Bahn gegenseitig zu verständigen.

Nahmentlich wünschte ich über Ihre Meynung die Save weit ober Rugvicza, demnach an einer für die grossen Frucht-Schiffe nicht mehr schiffbaren Stelle zu passiren — etwas näher mich zu besprechen, denn da es, wie Sie wissen, in unserem Interesse liegen muss, die Weiterbeförderung des Flusshandel-Verkehres nicht ausser Acht zu lassen, glaube ich, dass die diesfallsigen Verhältnisse genau erwogen werden müssen. Es scheint mir, dass dieser Umstand von Ihnen auch gehörig gewürdigt wurde, indem Sie einen Seitenflügel vom Übergangspunkte gegen Rugvicza zu, von ohngefähr 1—1½ Meilen beantragen, da jedoch dieser Seiten-Arm das Inundations-Terrain nothwendig queer durchschneiden müsste, folglich die Schwierigkeit die Sie zur Höherführung der Haupt-Linie bestimmt, jedenfalls unbeseitigt scheine: müsste ich natürlich, bevor wir uns definitiv entscheiden, Ihre Motive ausführlich hören.

Ebenso kömmt es zu berücksichtigen, ob der durch Sie

* Ez érdekes közleményt *Szily* Kálmán tagtársunk volt szives rendelkezésünkre bocsátani. *Szerkesztőség.*

Horthy Miklós kormányzó
jubiláris emlékérme.

A Herendi Porcellángyár számára
mintázta: Telcs Ede.

• EMLÉKBESZÉD •
• GYÖRGYI KÁLMÁNRÓL •

Elmondatott az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1930-ik évi közgyűlésén.
Györgyi indulása. Iparművészetünk éledése. Lapalapítás. A szervező munkálatok. Virágzó korszak. Kiállítások. Gyermekrajz, néprajz. A háború mindent elgázol. Györgyi elmúlása. Hol az ifjúság?

Nemzeti tradicióknak megfelelően — hogy »temetni, azt tudunk« — hát a burmai pagoda keménysziklába vájt előcsarnokában, magas, egy erdőből vágott máglya tetejére, mint egy nagy-nagy keleti fejedelmet, lobogó fáklyalángok, szikrázó gyertyafények közé ravatalozták őt. Őt-e, vagy egy gondolatot? Ki látja meg azonnal a mindig váratlanul jött események és az ember-titok nagy összefüggését? Lábainál feküdtek és csillogtak fekete bársonyra terítve a számtalan elismerések feltűzhető szimbólumai. De hej, alattuk nem dobogott szív. A koszorúk tömege, mint búcsúzó kézszorítások nyúltak felé. A szarkofág közé lassan gyűltek a hunn, gepida, allán törzsfők, baljukban magasállásuk paizsa, jobbjukban tekintélyük kétélű nagy kardja, szemükben a fáklyalángok és a halál gondolatának kísérteties fénye és arcukon és ajkukon egy kinemlehelt kérdés: mi lesz most? Nyugtalan tekintetek földremeredten tünődnek, egymásra villannak, s köztük egy gondolat, egy nehezen összeillesztett fogalom, mint tartója-pattant homunkulus, kóválygog agyból ki, agyba be és nem talál szentségtartóra, amelybe beleillenék.

Egy hűséges bajtárs részvétteli hangon elmondja híven és pontosan a közösen megtett fáradságos, küzdelmes — itt meg ott sikerektől könnyű — máskor süppedőn vígasztalan útját a kiindulástól a pagodáig — s innét a szarkofágig. A kóválygó homunkulus, a tartója-pattant fogalom ez alatt a fáklyafényeket körözi, mintegy fénykörbe esett lepke. Felfelszaladnak a lángok, amint ott nyugtalankodik körülöttük és a felszállt lángok, mint fénysikoly magasra eikáznak és a megdöbbent törzsfőkből ismét szembevillan: mi lesz most?

Oh, egyelőre jöttek a kérlelhetetlen szükségesek, a kegyelet-tiprók, a koszorútépők és amit alkottak — a szarkofágot — szét is dúlták. Az emberi kegyelet diesősége egy lobbanás, egy sercegés. A szégyenlősnyakú négylábúak gyorsan viszik a fejedelmi koesit. Utána a gépkocsik sora. Egy pillanatra szétnyílnak a közömbös uteák. Egy-két riadt tekintet siklik el. Majd összecsukódik a mindig rohanók bokra. Fent a dombon megint egy jóbarát elesukló hangja, Felsíró, felzokogó, megszakadt rokoni húr... és dübörög a minden fizikait visszaölelő anyaföld...

De hova lett a fogalom, a tartója-pattant homunkulus? A kérlelhetetlen szükségesek csak nem dobták a sírba? Tűnődöm, elvonul előttem a szomorú nap és nem tudom, ki távozott? Egy jóbarát, egy szorgalmas hivatalfő, egy társadalmi Valaki, egy apa, egy testvér? Vagy maga a gondolat, a tartója-pattant fogalom, amely magába zárta mindazt, amit mi iparművészet alatt értünk? Pedig — óh — ez a nehezen született fogalom mennyi szót nyelt el és mennyi vitát provokált!

A Magyar Iparművészet I. évf. első számában már azért a fogalomért harcolt boldogult Györgyi Kálmán.

Andrássy Tivadar gróf ugyanis „igazi főúri bőkezűséggel" két nagy díjat tűzött ki a l'art appliqué et industrielle körébe tartozó alkotásokra. Festőknek legyező, supraporta, tapéta, ellenző stb., a szobrászoknak a kisplasztikába tartozó műveket. Hol volt azonban még ez a vígasztaló kifejezés, hogy kisplasztika!? A pályázat kiírása ilyenképpen hangzott: „a rendes használati, vagy dísztárgyakra, továbbá egyházi vonatkozású tárgyakra alkalmazott művészet körébe vágó olyan önálló alkotások gondosan kidolgozott vázlatai..." vagyis a legmagasabb rendű művészetnek a felsorolt tárgyakra való olyatén alkalmazása értendő, hogy azok ezáltal a közönséges ipari tárgyakból művészi becsű tárgyakká váljanak. Ezt a pályázatot, így ahogy olvastam, a Képzőművészeti Társulat boesájtotta szélnek, azzal a megokolással, hogy a fiatal képzőművészetünket a máris fenyegető túlprodukeiótól mentesítse. Az Úr 1897. esztendejében. Ezt valahogy nagy naivan úgy gondolták, hogy a kávéház márványasztalára ráfest a beaux-arts-ista egy zseniális képet, s ueeú az az asztal felesap műtárgynak. No hiszen itt lép először sorompóba Györgyi Kálmán barátunk és bátor, harcos érvekkel beléüti tollát a maradiak felfogásába. Idézi Henry Hovard-nak, a Beaux-Arts inspektorának írását a La Decoration-ból. „Mint van az, hogy a művészi munkákat két elkülönített kategóriába sorozzák? Talán bizony különböző érdemeik vannak. En aucune façon. Hát akkor miért adják meg egy fád képnek (d'un fad tableau) a Beaux-Arts kvalifikációt, ellenben egy bronzvázától, vagy gobelintől megvonják. Hát nem mindegyik tartja a maga szférájában, mint legelső célját, a Szép keresését?" Már a lap első számában ilyen harcosan kell kiállnia, s ettől fogva ez a harc az Arts industrielles fogalmáért harminchárom éven át tartott, s ma is ott van, ahol kezdődött. Az idők viszontagsága és a társadalmi átalakulások leszorították a grand-art trónusáról, ma a legszebb képet is csak a kerete — a szépen aranyozott kerete — ez a kétes iparművészet protegálja be a múzeumokba és a filiszter lakásába, és mégis magasan ül a grand-art-ista, nem, mint Márius Karthagó romjain, hanem mint tönkrement ószeres töredék bútorai közt, de ma sem enged a megkülönböztetésből. Szeretjük az „azért ist!", ha van benne erő és bravúrral keni oda az akadályokat, de a beteges-sárga körmökkel beleakaszkodó vézna karok és könyörgő véres szemek makaes „azért is"-e szinte undorító. Akkor inkább a „rúgd föl — hagyd ott"-ot látjuk férfiasabbnak...

Ma már époszba kívánkozó daliás időknek látja az ember az úttörők bízó-vídám munkáját. 1897. július havában jelenik meg a Magyar Iparművészet első száma. Radisics Jenő ebben a számban veszi át ezt a nagy pagodát. A pinceműzeum

Dallos Hanna fametszete R. M. Rilke magyarországi kornétásához. »Így nyargalnak belé az estbe . . .«

Dallos Hanna fametszete R. M. Rilke magyarországi kornétásához. »Tábortűz-körben ülnek ott és várnak...«

főigazgatója, Ráth György lemond, s az új lakásban az új igazgató szép kijelentéseket tesz: „Első törekvésem, hogy legyen magyar a múzeum... elsőnek össze fogom gyűjteni egy helyre mindazt, ami magyar, tekintet nélkül az anyagra... Mi is azt tartjuk — mint Morris-ék —, hogy a fiatalság fogékony lelkén kell kezdeni a munkát, s ez okból helyeztünk nagy súlyt arra, hogy az iparművészeti iskola egy födél alá kerüljön a múzeummal... Nincs oka attól tartani a múzeumnak, hogy elszigetelten fog állni a jövőben. Becses és önzetlen szövetségesei: a Magy. Iparműv. Társulat, s a jelen közlöny. A Társulat kebelében a modern magyar műiparnak leghivatottabb képviselői foglalnak helyet. Velük dolgozik karöltve a művészek válogatott kara, mindmegannyi hű bajnoka a nemzeti iránynak. Ezt a visszapillantást hadd folytassam még! Hadd beszéljünk arról a drága öregről, aki, mint egy Bem-apója az iparművészet harcának, benne áll a tevékenység golyózáporában. Ráth György, akinek minden új munkához van cirógató biztatása, kötekedő szatírája, boldog öröme és mindig nyitott, gazdag erszénye. Az iskolát vezeti Fittler Kamill, ez az energikus mérnök, aki okos, higgadt, széleslátású, véleményében megingathatatlan europer. És köztük Györgyi Kálmán az ő tüzes lelkesedésével, törhetetlen optimizmusával, aki az egyént nem tudja elválasztani a munkától, s az egyén szimpátia-fluidumát ráönti az esetleg gyenge munkájára is. Szíve irányítja, ez a csalóka, imbolygó kompasz, amely sokszor hajtotta süppedő Eldorádó-szigetek és szirtek közé optimizmusa hajóját. De nem volt baj — sőt — így egészült ki ez a nagyszabású quartett harmónikus egésszé.

Mesébe illő egy-egy választmányi ülés jegyzőkönyve a mai időkben szinte hihetetlen bejelentéseivel: Trefort kultuszminiszter küld a lapra 3900 forintot, a kereskedelmi miniszter 1500 forintot, a főváros „kísérletképpen“ 2000 forintot. Az alapítótagok szinte sortállnak és dagad az érdeklődés, mint egy áradás. Így készült a Társulat a párizsi kiállításra. És ez előkészületek középpontjában, mint egy viharba jutott kivándorlási hajó kapitánya és hadnagya, tüzes energiával intézkedtek az öreg Ráth és a még fiatal Györgyi. Igaz, hogy a pálmát ezúttal még nem mi hoztuk haza. Azt a finn testvéreink Saarinnen és Gallen Kalela vitték el ezertavas hazájukba. Viszont nagy dicsőség volt, hogy először szerepeltünk, mint Magyarország és nem mint Autriche-Hongrie vazallusa.

Nézzük csak végig a startoló mezőnyt. A startlyukakban csupa bajnokok, térdelnek, szemükből a bizalom, izmaikból az erő sugárzik: Alpár Ignác, Háry Gyula, Székely Árpád, Nádler Róbert, Horti Pál, az óriás, az iparművészet Pekár Gyulája, Faragó Ödön. Már fűzi szöges cipőjét Kriesch Aladár; amott sprintel Maróti Géza meg Teles Ede, Beck Fülöp. S ha jól látom, aki emitt sárgul-izgul, csak Vigand Ede lehet.

A másik gyepen Thék bácsi, meg a hatalmas Jungferek, Roth Miksa, Mocsay, Vandrák, Bodorék. És még látok a klubház előkelőiből: Bárczy István a podesta és a nagy lelkesedők és lelkesítők: K. Lippich Elek, Majovszky Pál, Czakó Elemér. És e nagygárda között, mint a fasció köteléke, Györgyi Kálmánunk sürögforog, indítványoz, kapacitál, telefonál — oh, az a telefon, az idegek ráspolya, — zsűriz, pénzt dug valaki megszorultnak és együvé öleli lobogó szeretetével az egész vezérkart és belekiáltaná a világűrbe a legkisebb magyar eredményt is és kiesavarná a francia kezekből a Gloire-t, hogy magyar homlokot díszítsen vele. Ki is csavarta egy pillanatra, mert a milánói kiállítás a Társulat és magyar iparművészet legdicsőségesebb lapja.

Most itt hagyom Györgyi Kálmánt, a vezértitkárt, a dicsőséggel és elmegyek egy másik Györgyi Kálmánnal valahová Budára, nem tudom, miesoda kis elemi iskolába, ahol úgy fogadják, mintha Karácsony-apó, vagy a Mikulás volna. Ragyogó bogárszemek mosolyába kerültünk, ahol értelmes tanítóbácsi, vagy néni hozza a színes gyermekrajzokat, egy nagy rét

virágos-füves szőnyegét. Nos itt kellett őt látni, a gyermekrajzok fanatikusát. Ez való volt az ő olvadékony szívének! De hiszen e kis rajzokat talán nem is látta, mert könnyes volt a szeme, inkább kiérezte e kis rajzok áruló összevisszaságából a drága gyermek-psziché kibontakozását. Ez a foglalkozása se volt színig tejfel. Szörnyű előítéletekkel kellett itt is megküzdenie. Mit is jelenthetett egy régi vesszőpedagógus szemében a gyermekrajzoeska, ez az ákom-bákom, amelynek legfőbb ténye nem a rajz, hanem, hogy a gyermek ismétli a benyomásait, hogy azok formailag tisztuljanak.

Ime, ezt a két Györgyit ismertem, noha volt ő több is: hálás fiú, apa, nagyapa, tanár, társadalmi ember — de errefelé már nem volt kapcsolatunk... Az elmondottak is még mind jobb időkből buggyantak föl, amelyeknél olyjó volt elidőzni. Tudom, hogy ide most valami jellemzés és méltatásféle járna az önképzőköri — és az ebből alakult parlamenti szokások szerint. De a mi különleges érintkezésünk, amely minden hivatalos, társadalmi, kollégai, sőt úgy mondhatom, még a baráti viszonyon is túl, az abszolút kozmoszi-emberin alapult és ritkán esett találkozásunk valósággal kölesönös világnézeti gyónás volt: ez a viszonyunk, amelynek nincs elszakítható köteléke, s amely a halál erőlködését csendes mosollyal kíséri, ezen keresztül Ő maga nem engedi, hogy sablonokba essem.

Annyit azonban mondhatok, hogyha azért a lényegesért, hogy eleve felismerte a népművészet nagy megújító erejét, s a fiatalságot is errefelé terelte, megérdemli emléke minden megbecsülésünket: akkor azért a tényért, hogy a gyermekrajzoknak propagáló apostola lett, minden szeretetünkre érdemes az emléke, mert Pestalozzi sem ért oly közel a fejlődő gyermekpszichéhez, mint azok, akik e rajzoeskákban felismerték az évezredes kultúrák mélységéből feltörő szellem-forrást. A népművészet és a gyermekrajzok lényegükben ugyanazok, a különbség csak az, hogy az előbbi nem nyúl olyan messze le. Ezen a síkon voltunk a mi különleges érintkezésünkben legközelebb. Azért mondhatom, emlékét semmi nem jellemezné hívebben, mint egy rajzoló gyermek...

Mind ez volt: Mult.

Jött véres karddal a futár; az anyáktól elszakadtak a gyermekek, a hitvestől az apák, a mennyasszonyoktól a vőlegények. A sírhalmokat szégyenlősen elnyelte a Föld. A Jelen elrohant Multtá válni, a Jövő késlekedik Isten markában, mert fél ígérettelen Jelenné válni.

Dallos Hanna fametszete
R. M. Rilke magyarországi kornétásához. »Az éj közel van és hűvös...«

Egy új társadalmi élet alakul, amelyben az intellektuelle lecsúszott férfi helyébe a „Promotion de la Femme", az előre törtető nő lép. Ezért a nő elhagyta az otthont. A háztűz kialudt. A régi, meghitt családi fészek, ahova az iparművészet alkotásai oly meleg környezetre találtak, hotellé változott, amelyből a családtagok egymást sohase látva ki-be röpdösnek. Ezek a szegénygazdag ágyrajárók, akiknek az utca boudoir lett, a folyók és tengerek fövenye, sőt minden szélhordta homokbucka fürdőszoba, annak minden intimitásával és nyilvánosságra dobott titkaival. Az új ház, az új ház, kockázatos kockák buborékja.

Hát a gyermek-rajzok, hát a gyermeklélek? Kísérleti hullája lett a pszichológiának. A tehetség akadály egy egész egzisztenciára; a tudás súlyos ballaszt, ami a könnyedalkotásnak útjában van. A forma csak teória, valóban nincs, s ha van, geometriai játék. A szín, a szín kereskedelmi árucikk, megvan a haussa-baisse, vagy utcai szuggeszció.

Igy, ilyen rövid mondatokban panaszkodtunk, ha találkoztam Vele az utolsó időben. Félve kerültük azt a fogalmat, amelyért annyit küzdött. Látta ő is, hogyne látta volna, amire szemet kell húnyni, amit nem szabad kimondani, s amivel úgy vagyunk, mint a bécsiek, mikor Őfelsége, Ferenc József királyunk meghalt: Pszt! mondta egy diplomata, pszt, meghalt Ő felsége, de nem meri neki senki megmondani...

Hanem, hogy ezért nyugtalankodtak a magasba sikító fények ott a ravatal körül . . · De ha majd eljön az az idő, hogy a kockafalak üressé válnak a szemeknek, ha a nő ismét nő lesz, ha majd a gyermek ismét ideál, s ha majd az otthon tüze ismét fellobog, ha majd ismét vídáman vitatják a l'arts industrielles fogalmát, akkor már előre látom Kálmánunkat, amint idegesen fészkelődve otthagyja a magasabb szférák titokzatos nyugalmát és jelentkezik a Teremtő-Szellem irodájában, s kéri, mint boldogult Harsányi Kálmán, az író, halála előtt írt utolsó soraiban: „Megjöttem, kérek új ruhát, új feladatot, nehezet, nagyot".

A Teremtő-Szellem leküldi Őt ismét, mert kit találna mást, olyan kigyógyíthatatlan idealistát, aki egy imbolygó fogalomra — amely a renaissance óta repdes iparostól művészig és vissza, hogy befoglalják üvegszentélyébe — kit talál, aki a hontalan megnevezhetetlenre egy hosszú életen át tehetséget, észt, csodaszép fizikumot, idegeket, éjet-napot, otthont elpazaroljon, s mikor az eredmény már a kézben volna, a nehéz szikla már a csúcson volna — jön a véres kard futárja és visszasíklik Sysiphos nehéz sziklája a kilátástalan völgybe . . .

Mindezt némán, mosollyal az ajkon, véres szívvel, a sürgős teendők látszatával, a fiatalok felé biztató szavakkal elviselni évtizeden át, s adni, mintha minden rendben volna . . .

Oh, hát mit beszélek! Fiatalok, ifjúság! Vigyétek a példáját és valósítsátok meg, csak annyira is, mint Ő, a lehetetlent, s akkor az imbolygó fogalom szentségtartójára lel.

NAGY SÁNDOR.

Dallos Hanna fametszete R. M. Rilke magyarországi kornétásához. »Feléje sikolt. Ki volt? És néz, és a fa mozdul . . .«

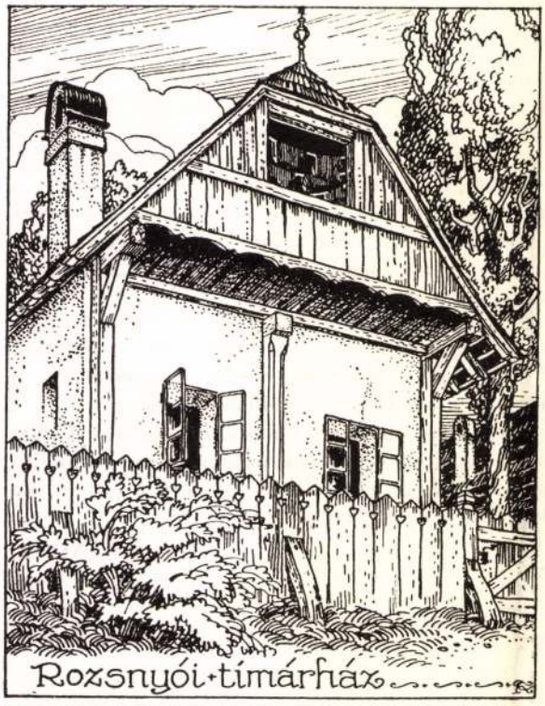

Rozsnyói tímárház

Sziliczei ház utcai frontja.

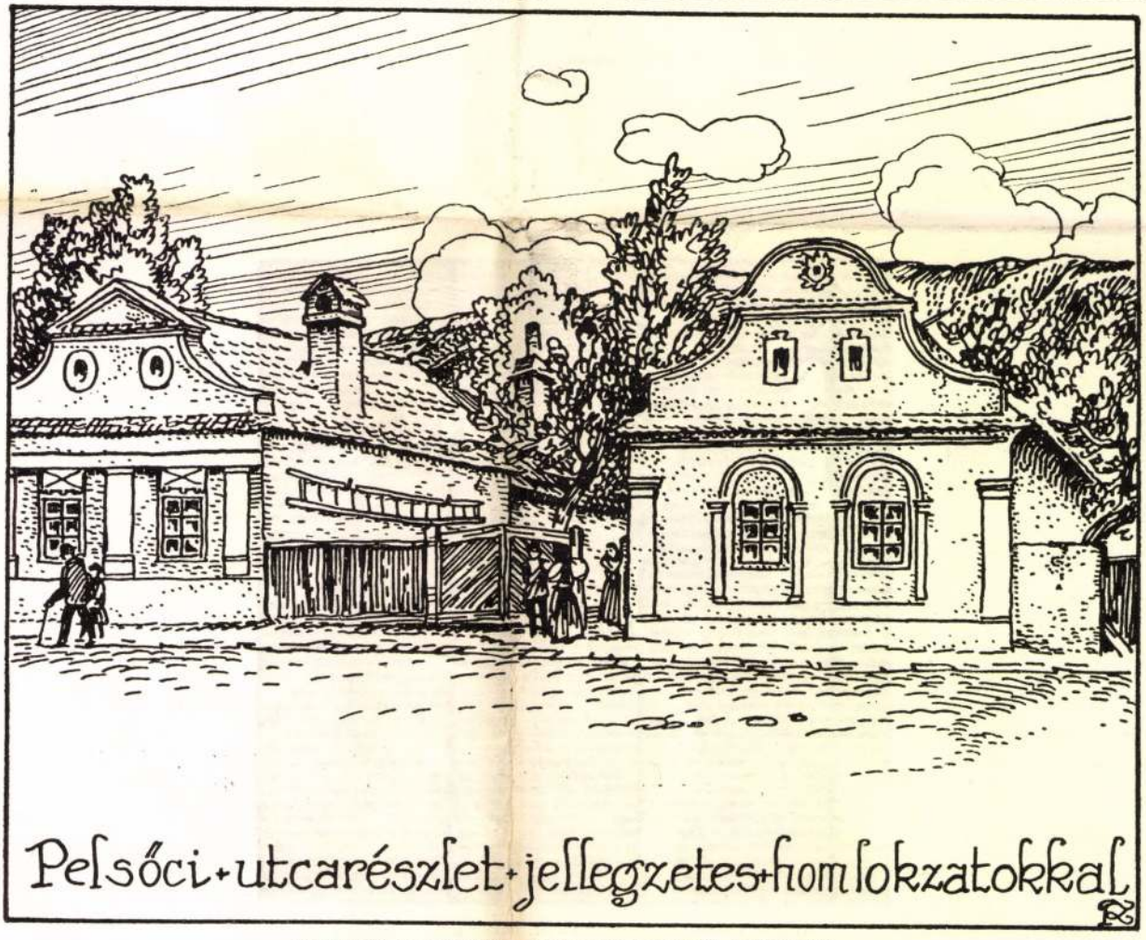

Pelsőci utcarészlet jellegzetes homlokzatokkal

Tichy Kálmán Felvidéki magyar népművészeti gyüjtéséből.

A Kossuth-mauzoleum.

Gerster Kálmán és Strobl Alajos alkotása.

Halottak napja, amelyet minden megholtak emlékezetének szentelünk; legyen az elköltözött kicsiny vagy nagy, legyen emléke dicsőített vagy megsajnált, bármily felekezetű, bármelyik nemzethez tartozó, legyen a halott — társaik emlékének; még ha bűnösök vagy ellenségek voltak is azok. A kibékülés angyala lebeg ilyenkor az Istent hivő emberiség fölött...

Mennyivel nagyobb, szinte a rajongásig emelkedő kegyelettel járulunk tehát azok sírjaihoz, akik nemcsak egy-egy család, hanem egy egész nemzet vagy az egész emberiség nagyjai, jótevői voltak s akiknek emlékéhez nemcsak a

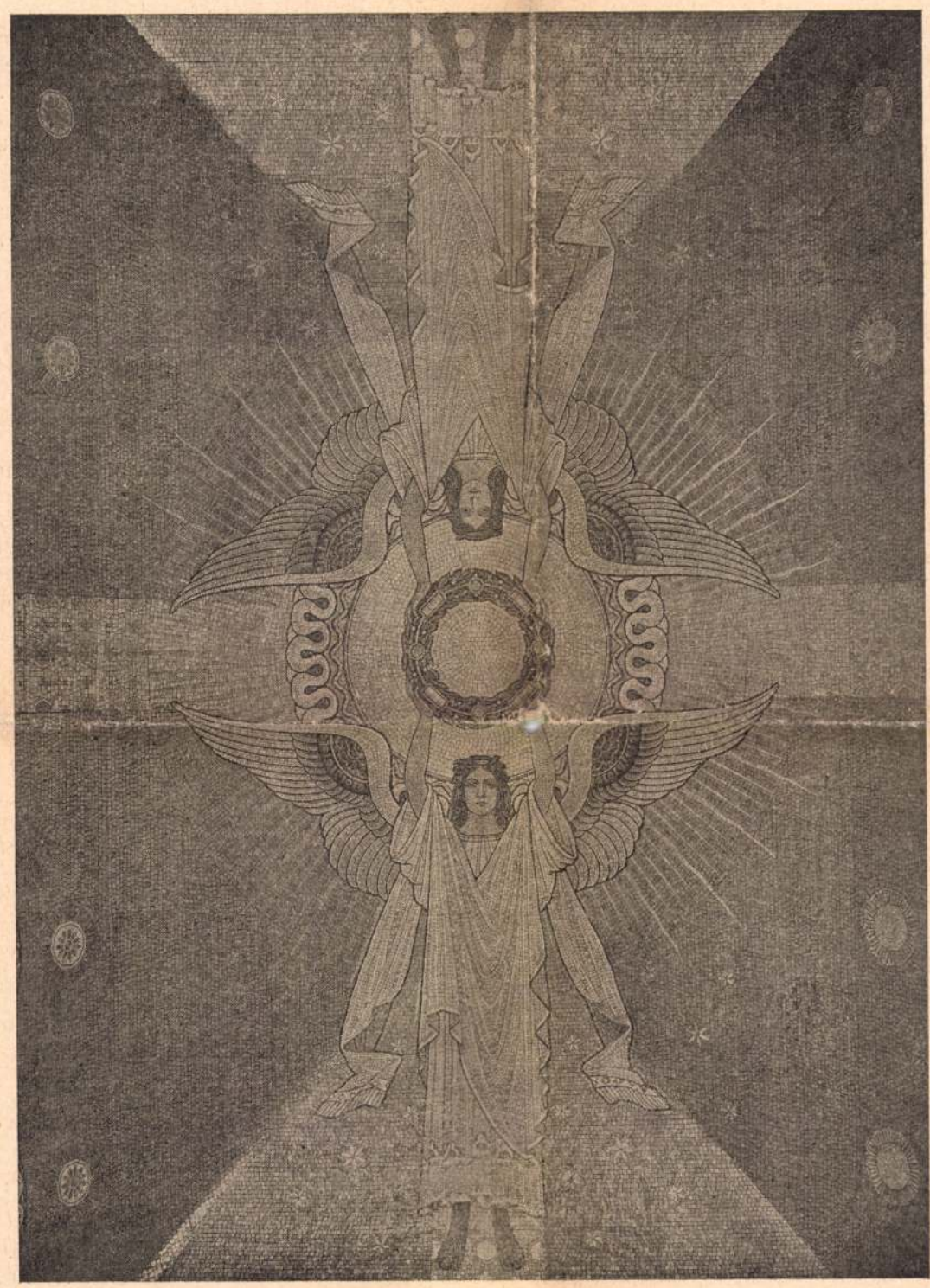

1. ábra. A Kossuth-mauzoleum menyezete.

nevében és emlékében — bár végképpen elfeledett, vagy csupán egyetlen élőhöz, vagy egy-egy családhoz tartozó, legyen egy nemzeté vagy az emberiségé: mindüket megilleti tőlünk egy kegyeletes fohász! Ez az a nagy eszme, amely az emberiség egyetemességét hirdeti, s amelyben az „egy akol, egy pásztor“ e földi létben talán soha meg nem valósulható ideálja talál kifejezést.

Százezrei, milliói az embereknek zarándokoltak a sírkertekbe és tették le kegyeletük koszorúit halottaik sírhalmaira és áldoztak e napon könnyel vagy fohászszal elhunyt hozzátartozóik és „e földi tereken“ járt emberiségi vagy embertársi kegyelet, hanem a hála soha meg nem szünő kapcsolata fűz.

Ilyen nagyja, vezére volt a magyar nemzetnek *Kossuth* Lajos, akinek szinte emberfölötti, óriás szelleme előtt meg kell hajolni mindenkinek, még azoknak is, akik törekvéseinek célzatával ellentétben álltak is!

Végső, állandó nyugvóhelye, melyet a nemzet rajongó szeretete emeltetett számára, most készült el és teljes díszében várja immár, hogy kebelébe fogadhassa a megdicsőült magyar szellemóriás hamvait.

És ez a síremlékmű méltó hozzá, akihez hasonló

nagyot pedig csak keveset adott a Gondviselés nemzetünknek.

A klasszikus szépségű műalkotást lapunk 1907. évfolyamában már bemutattuk olvasóinknak (43. és 45. sz.). Ezúttal akkori közleményünket kívánjuk még az idefogott ábrákkal és a következő ismertetéssel kiegészíteni.

Komoly méltósággal — ami azonban nem fokozódik komorságig — fogadja a kerepesiúti temető legkimagasmestere büszke lehet arra az izzó hazafias érzésére, amely kezeit műve megteremtésében vezette. A baldachin előtt, annak mellső tengelyében, a sirboltba vezető főkapuzat fölött van elhelyezve a Hungária kőből faragott ülő alakja, az elülső szabadlépcsőzettől jobbra-balra pedig két kőből faragott párduc őrzi a bejárót; az alépítmény négy magasba nyúló sarkát pompásan megmodellált bronztriposzok foglalják el, áldozati lángzók szerepében.

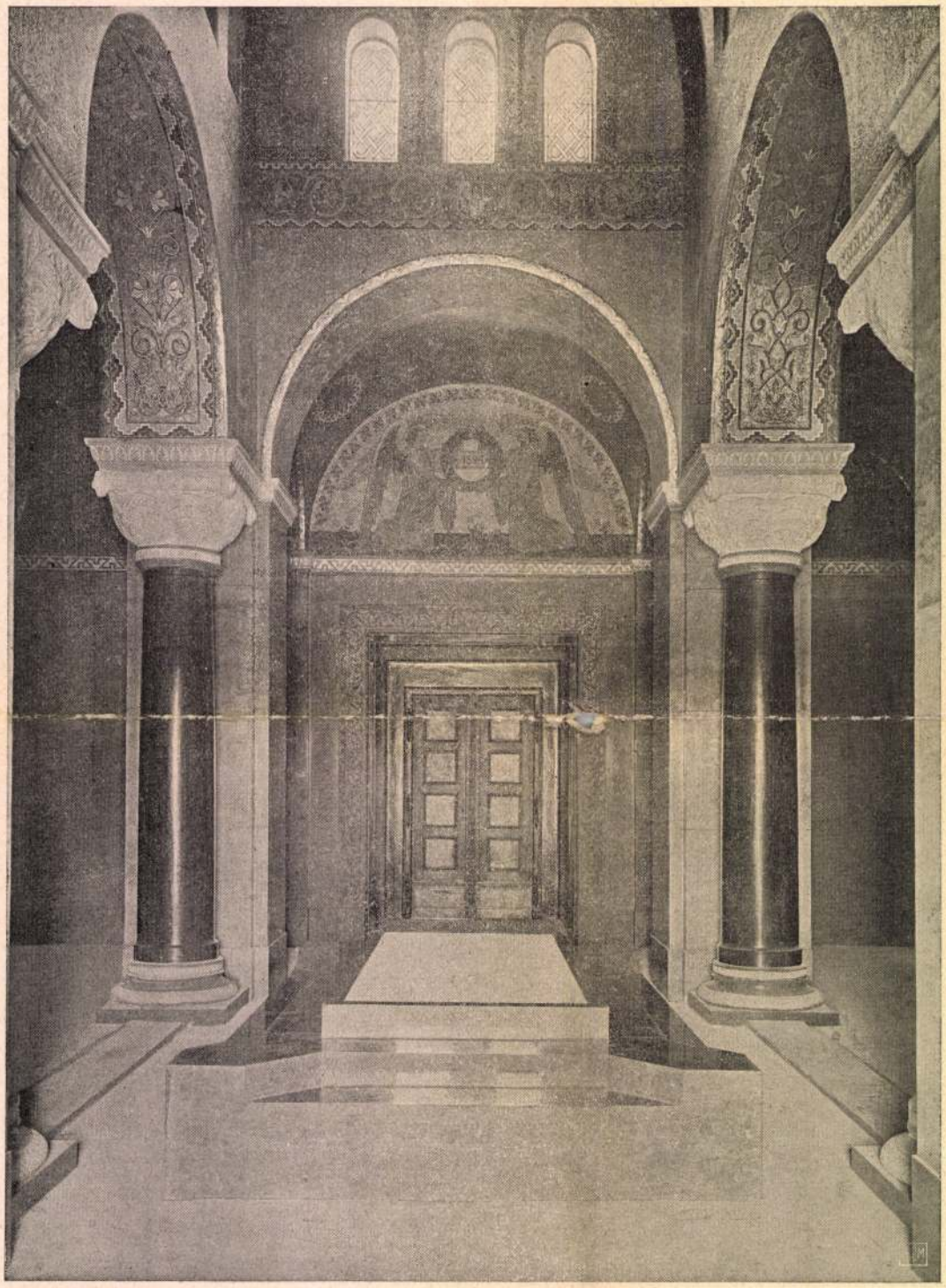

2. ábra. A Kossuth-mauzoleum belseje.

A sírbolt bronzkapuján belépve, a fényes, varázslatos színhatás, amely itt fogad, szinte megdöbbentő.

Az első, ami szemünkbe tűnik s csaknem elkápráztat, a tér közepére helyezett díszszárkofág, mely braziliai onixlapokból van összeállítva s arany-bronzból való, díszes pántjaival az onixlapok zöld-fehér-barnás habos fényével, óriás ékszerszekrény benyomását kelti. Mintha a megdicsőült ragyogó szónoklatainak lenne a megkristályosulása.

Ez és a vele harmonikus környezet: a márványfalak és oszlopok, a márványmozaikos talaj és üvegmozaikból kirakott, boltozatok s a misztikus, megtört világítás, melyet csak a mesterien megrajzolt és megalakított arany-bronzámpolnák mécseinek diskrét fénye tör meg, az áhitat érzetét ébresztik föl bennünk s imára kulcsolják kezeinket.

Igaz, hogy az emlékmű külsejének egyszerű, klasszikus idomzata s a sírbolt belsejében érvényesített bizanti-ókeresztény stylussal velejáró, ragyogó színekben pompázó gazdag díszesség — szigorú akadémikus szempontból — ellenmondásban levőnek látszanak; de aki a bronzkapu küszöbét átlépi, egy más világban, a dicsőséges nagy mult légkörében érzi magát és az eléje táruló kép annyira meghódítja, hogy elfeledi mindazt, amit a küszöbön kívül hagyott s rajongó hódolattal hajtja meg fejét a megdicsőült szellemóriás emléke előtt, akinek halhatatlan neve a kapuzat homlokát díszesíti: *Kossuth.*

És ez jól van így.

Gerster Kálmán és *Strobl* Alajos, a műalkotás két mestere és segítő művésztársaik: *Kölber* Dezső és *Róth* Miksa megnyugvással tekinthetnek e munkájukra, amelyre erejük legjavát fordították.

lóbb és művészeti szempontból is legkiválóbb alkotása: a *Kossuth-mauzoleum* a hozzá meghatott szívvel közeledőt. Imponálóan tömör idomokban épül föl a lépcsőzetes, szilárd jellemű alépítmény, amelyen büszke öntudattal emelkedik az egyszerű kőszárkofágot takaró, hat görögdóri oszlop-emelte triglifes baldachin. Tetején, az egész műnek mintegy koronájaképpen látjuk a *Strobl* alkotta bronzcsoportot: az ébredő, rabláncait szétszakított, harcra kész oroszlánt, a föléje hajló, jobb kezében fáklyát emelő Genius szárnyai alatt. Ez a csoport egyike a legszebbeknek, amelyek e nemben valaha készültek, és mintázó

Mai két rajzunk elseje a sírboltnak a főbejáró felé eső oldalát ábrázolja, a második pedig azt a mozaikművet, amely a sarkophag fölötti bolthajtást borítja s amelyen két stilizált angyalalak tartja a halhatatlanság koszorúját.

Kár, hogy a fényképábrázolás még abban az időben (f. évi okt. 26-án) történt, amikor az onix-szárkofág nem állott a helyén. Reméljük azonban, hogy a szárkofágot utólag lesz majd alkalmunk bemutatni. (Rajzát 1907. évi 43. számunkban közöltük.)

Az építőmunkákat 1902 aug. 13-án kezdték meg az alapkő-előmunkálatokkal, maga az építkezés pedig — amelyet *Klenovits és Báthory* építőmesterek eszközöltek — 1903 szept. 25-én vette kezdetét.

A sírüreg bétontalpában van elhelyezve, az alapkő-okmányt rejtő, magyar bazaltból készült alapkőtömb és erre fogják ráhelyezni a *Kossuth koporsóját.*

A fölötte a sirboltban elhelyezett onix-szárkofágot *Gerster* rajza szerint *Kauser és tsa* kőfaragó cég, annak bronzpántozatát *Herpka*, a mauzoleum többi kőfaragómunkáit *Müller* Ernő, az ornamentalis szobrászmunkákat pedig *Vögerl* Alajos készítette, míg a bronzkapuk és ampolnák a *Jungfer* művei. A kívül alkalmazott négy bronztripost *Galli és Vigneli*, a fölső terrasse négy sarkán elhelyezett négy bronz áldozati csészét pedig a *Schlick*-cég szállította.

Az egész mű költségeire nézve álljanak itt a következő adatok:

Alapkőmunkálatok (Lemberger S. és fia)	5141 k.
Kőműves- és elhelyező munka (Klenovits és Báthory)	52750 „
Kőfaragómunka (Müller Ernő)	135108 „
Fémcément (Gottwald Károly)	5600 „
Ornamentális szobrászmunka (Vögerl Alajos)	17639 „
Gipszmunkák	5277 „
Márványmozaikpadozat	10700 „
A két bronzkapu (Jungfer Gyula)	9600 „
A két bronzampolna (Jungfer)	2400 „
A négy bronztriposz (Galli és Vignali)	7462 „
Bronzcsészék a felső terrasseon	1400 „
Továbbá:	
Az oroszlán-genius-csoport mintázása (Strobl)	22000 „
„ „ „ öntése (Schlick-gyár)	19675 „
A Hungaria mintázása és faragása (Strobl)	21000 „
A hozzá való kőanyag	9537 „
A két párduc összes költsége (Strobl)	12600 „
Az üvegmozaikfestmények tervezése (Kölber D.)	12332 „
Az üvegmozaik elkészítése (Róth Miksa)	48000 „
A dísz-szárkofág onixmunkája (Kölber és társa)	15800 „
A „ bronzmunkája (Herpka)	19975 „
Ezenkívül:	
Üvegesmunka (Glatz András)	756 „
Villámhárító (Szalay és Deutsch)	492 „

úgy hogy az összes költség, beleszámítva már a tervező építész tiszteletdíját is (7·2%), kereken 500.000 koronára rúg.

Végül megemlítjük még, hogy a mauzoleumot arkadsorral fogják még környezni, melynek terveit *Gerster* Kálmán szintén elkészítette (l. lapunk 1907. 45. számában) s melynek foganatosítása a közel jövő feladata. *N. B.*

Építőipari iskolák az Egyesült-Államokban.

Chicago, október hóban.

(Vége.)

V. *Továbbképző esti tanfolyamok.*

Ily tanfolyamok száma, szakszerűsége és látogatottsága az Egyesült-Államokban egyenesen bámulatos. Nagyjából szólva, az iparoktatási intézmények egész vonala, az elemitől a műegyetemig, nyitva áll este a tanulni vágyók számára. Egészséges utilitarismus nyilvánul meg abban az amerikai felfogásban, hogy a nagy költséggel felépített és berendezett iskolák és műhelyek ne álljanak tétlenül a napnak túlnyomó részében; az esti tanfolyamok alkalmat adnak a gazdaságosabb kihasználásra.

De vannak ezenfelül nagy számmal *oly iskolák is, amelyek kizárólag esti oktatással* foglalkoznak. Miután ezekre az anyagi befektetés tényleg nem volna jól kihasználva, azt látjuk, hogy ily iskolák kizárólag elméleti és rajzoktatásra szorítkoznak, e célra egyszerűen annyi helyiséget bérelnek és annyi óraadó tanárt szerződtetnek, amennyit a kereslet igazol.

Összegezve néhány szóban az általam meglátogatott nagyszámú esti tanfolyam eredményeit, a *legjobb eredmény* ott mutatkozott, ahol a választott tanfolyam *szorosan csatlakozik a tanulónak nappali munkaköréhez.* Mihelyt ennél szélesebb, vagy magasabb körben próbálkoznak, a sikertelenség és a tanfolyam félbeszakítása majdnem biztos. Úgy, hogy az esti tanfolyamok igenis alkalmasaknak bizonyulnak a valódi rátermettség kifejlesztésére, de már a tévesztett életpályák megváltoztatására, vagy a munkakörökben való ugrásszerű emelkedésekre nem. A munkásból a továbbképző tanfolyam révén Amerikában sem lesz egyszerre üzemvezető, hanem csak előmunkás; a rajzolóból Amerikában sem lesz mérnök azáltal, hogy megtanulta megérteni azt, amit addig másolt, hanem lesz belőle igenis detaill-ozó.

Hogy concrét példákról szóljak, láttam egy nagy iparoktató intézet esti osztályán igen szépen végzett elektromos mérési gyakorlatokat, de ahol a tanulók kivétel nélkül már előzőleg is jól képzett egyének voltak s kivétel nélkül alkalmazottai részben a városi villamos világító telepnek, részben a távbeszélő központnak, mint üzemi tisztviselők, rajzolók, vagy a fogyasztást ellenőrző emberek. Teljes sikertelenséget láttam ellenben ugyanabban az intézetben a vasszerkezeti tervezéseknek szánt cursuson, ahol egyébként az előadás kifogástalan volt; e studium sajátossága, hogy sokkal elvontabb, mint a legtöbb műszaki tárgy s amellett a reá vonatkozó mérnöki tervrajz csak egy vázlatos utasítás, amely nagyon keveset tükröztet vissza abból a gondolatmenetből, amelyen a tervezőnek át kellett haladnia; következésképp az a fiatalember, aki e szakmában mint rajzoló működik, a legkisebb fogalmat sem szerezheti e manualis munka révén a tervező munka lényegéről; e tekintetben alig van szakrajz, amely oly kevéssé volna instructiv, mint a vasszerkezeti, s amely oly csekély mértékben kapcsolódnék a továbbképző tanfolyamok anyagához.

Térjünk a *rajzoktatásra* az esti tanfolyamokon! A tanulók itt két, élesen különböző csoportba sorozhatók. Az egyik azoké a *fiatal embereké*, akik nappal könnyebb foglalkozásokban élnek, akik többsége iparvállalati vagy kereskedelmi irodákban még egészen jelentéktelen kisegítő munkát végez, akinél tehát a tanfolyam még jóformán nem is kiegészítő, hanem első iskolázás számba megy a technika terén. Ezeknek az *előhaladása kielégítő*, olykor a tehetség és a vágy együttes ösztönzése alatt egyenesen kiváló. A másik osztály a *gyakorló kézművesekből* kerül ki, akik többnyire nehéznek vagy kevéssé jövedelmezőnek találván a saját munkakörüket, a rajzolói irodába vágynak át. A *küzdelem eredménytelensége* ezekre a tanulókra szánalmas. A nap folyamán testileg és szellemileg egyaránt kimerítő ipari munkát végezni és este tanuláshoz fogni: már magában véve is tekintélyes nehézséggel jár. De kiváló akaraterővel még sok mindenfélét talán sikeresen lehet tanulni. Rajzolni azonban, ami a szellemi képességek legmagasabb concentrációját egyesíti a kézvezetés biztosságával: rajzolni az ipari szakmunkás nem tanulhat eredménynyel.*) Az általam megkérdezett amerikai tanárok kivétel nélkül megegyeztek avval a mi hazai tapasztalatunkkal, hogy *25 éves életkoron túl kezdeni a rajztanulást, kilátástalan kísérlet.* A szem nem lát, az agy nem appercipiál formákat, a kéz nem engedelmes. Már pedig a rajztanfolyamokkal igen sok ipari szakmunkás próbálkozik, aki már túl van ezen az életkoron.

Az alábbiakban a továbbképző esti tanfolyamok typikus példáját adjuk:

1. *A Young Men's Christian Association* (= Y. M. C. A.) egy több mint félszázad óta fennálló, több százezer tagot

*) E megfigyeléseim teljesen megerősítik a hazai tapasztalatokat. Iparostanonciskoláink vasárnapi rajzai tiszteletreméltó eredményről tanúskodnak, különösen a rajz-szakfelügyelői rendszer sikeres keresztülvitele óta. Építőipari téli tanfolyamainkon a nyáron dolgozó, de télen kizárólag az iskolának élő kőműves-, ács- és kőfaragósegédek egyenesen meglepő gyorsasággal haladnak úgy a szabadkézi, mint a szakrajzban. Ellenben esti rajztanfolyamainkon a sikertelenség majdnem szabály, a siker kivétel. Sokan hagyják azt abba kedvvesztetten, sokan csak tiszteletreméltó kitartással, de siralmas eredménynyel fejezik be.

számláló országos egyesület, mely egyéb közhasznú munkásságán felül az ipari és kereskedelmi továbbképzés terén is érdemteljesen müködik. Számos nagyobb városban tart fenn *esti tanfolyamokat* és pedig kizárólag előadási és rajztermi órákon, minthogy műhelyekkel és laboratoriumokkal az egyesület még nem rendelkezik. Egy-egy tanfolyam 12 hétre terjed, hetenkint két estén át, rendszerint 7·30-tól 9·30-ig. Tandíj tárgyankínt 5 $ egy terminusra. A felvétel korlátlan, a látogatottság nagy. Az egyes osztályok azonban 25—30 tanulóra vannak korlátozva s nagyobb jelentkezés esetén párhuzamos tanfolyamokat rendeznek. A tanfolyamok színvonala a mi ipari szakiskolánknak felel meg.

Az *előadási tárgyakból* természetesen *osztálytanítás* folyik. Ellenben a *szakrajzból* az Amerikában oly sajátosan kifejlesztett *egyéni tanítás, mely egy jó szöveg- és ábrakönyvnek jó átdolgozásán* alapszik. Az ily tanfolyamot megkezdeni bármikor lehet. A teremben egyidejűleg a legheterogénebb tanulócsoport dolgozik, *haladottság legkülönbözőbb fokán.* Valósággal egy önképző iskola, tanári felügyelet mellett. Egy *építőipari szakrajzosztályban* láttam például, hogy *az egyik tanuló síkmértani rajzot*, a második már *perspektivus árnyékokat* szerkeszt, *a harmadik egy kisebb épület alaprajzain, a negyedik fakötéseken* dolgozik, *az ötödik az oszloprendeket* tanulmányozza. Mindez benne van a szövegkönyvben, jól átgondolt, emelkedő sorozatban, kitünő ábrákkal és magyarázattal a munkához. A *tanár* pedig egyiktől a másikhoz megy és *mindegyiknek segít* az akadályoknál, reámutat az elkövetett hibákra s aztán hagyja őket tovább haladni a *szövegkönyv* útmutatása nyomán. Ismét a különbség, amire már a nappali ipariskolák fejezeténél is reámutattunk: *mi vezetjük a tanulókat lépésről-lépésre, ők hagyják menni őket;* mi megelőzni igyekszünk a hibát, ők engedik azt megtörténni, hogy aztán az okulást levonhassák a tanuló előtt; mi a pedáns tanulás eszméjét valljuk, ők az önálló gondolkodását.

*

2. *Üzleti alapon szervezett esti iskolák.* Amit a Y. M. C. A. sokszor reáfizetéssel, tehát missionarius áldozatkészséggel végez, ugyanazt számos, vagy majdnem számtalan, üzleti alapon szervezett esti iskola is végzi. E tanfolyamok rendszerint *a gyakorlati életben működő mérnököket és építészeket* alkalmaznak bejáró tanárokul, s ez garantálja az iskolának *igen gyakorlatias irányát.* Tekintsük meg egy ily *„technical college"* nek (mert kisebb címmel ritkán érik be) a tanulóinak rajzait, s azokon híven visszatükröződik a mesterek praxisa, szemben számos rendes ipariskola kathedra-ízű rajzaival.

*

3. *Newyork Mechanics Intstitute.* Fenntartja a newyorki gyárosok egyesülete már jóval több mint egy évszázad óta. Kizárólag *esti tanfolyamok*, továbbképzésül az *elméletben és a rajzban* ipari szakmunkások számára. Munkaidő szeptember végétől április végéig, 5 hétköznapon át este 7·30-tól 9·30-ig. *Szervezett 3 és 4 éves tanfolyamok*, melyek teljes befejezéséről oklevelet adnak. A *tanítás ingyenes, de csakis a nappal tényleg dolgozóknak* van szánva. Látogatottság 1600—1700.

Az *építési szakrajz* 4 tanfolyamos. Az első két évben mértani, ábrázoló mértani és szerkezettani rajz, a harmadikban némi tervezéstan; a negyedik év előadásoknak van szánva a magasépítési vasszerkezetekről, különösen a *felhőkarcolók* szerkezetéről; ugyanarra való tekintettel az *alapozó és a caisson-munkákat*, továbbá az *építési helyi jogszabályokat* is ismertetik.

Az iskola egész iránya mutatja, hogy itt az egyén felemelésére irányuló törekvés igen jól van egyesítve a munkaadó azon érdekével, hogy rajzolóit alaposabbá és productivabbá tegye.

VI. Levelező iskolák (Correspondence Schools).

A levelező oktatás eszméje éppen a iparoktatás terén érte el a legnagyobb sikereket. A nagyszámú ily ipariskola közül különösen kettő emelkedik ki: az *American School of Correspondence* Chicagoban és az *International Correspondence Schools* Scrantonban (Pa.). Mindkettőnek állandóan több mit *100.000 tanítványa* van. Figyelemre méltó új kísérlet a wisconsini állami egyetemé *(University of Wiscensin* Madison városban), amely állami appropriaciót kapott egy *műegyetemi színvonalon álló levelező* iskola szervezésére. Eredményekről azonban ezen intézménynél még nem lehet beszélni, lévén az egész ügy a kezdés stádiumában. A két régebbi intézet nem nyúl ily magasra, hanem egyenesen iparoktatási jellegű.

Az *American School of Correspondence* ez idő szerint elismerten a *legjobbb ipariskola azok számára, akik kenyérkeresetre* lévén utalva, az ipariskolát személyesen nem látogathatják. Egyetlen feltételt szab a felvételre jelentkezők elé: az angolul *írni és olvasni tudást.* Idegen nyelven az iskola nem vezet oktatást; angolul beszélő tanítványai azonban vannak Dél-Afrikában, Indiában s magában Angliában is. *Korhatár* a felvétel elé *nincs* tüzve. Volt alkalmam átlapozni az intézet anyakönyveit, s meggyőződtem, hogy a *tanítványok többsége 18—30 között van*, vagyis túl azon a korhatáron, amelyből a rendes ipariskolák tanuló anyaga kikerül.

Az oktatás menetében *legjellemzőbb az individualisálás. Minthogy a tanuló nem éloszóval, hanem irásban kapja a magyarázatot, a feladatot és annak javítását:* a tanár képes lépést tartani minden egyesnek a szorgalmával és képességével. A lassúbb tanuló nem fékezi a gyorsabban haladót; viszont nem veszti el a kedvét sem amiatt, hogy nem tud együtt haladni a többivel. Addig, *míg egy részlet tökéletesen átdolgozva nincsen*, a tanár marad az illető tanulóval ugyanannál a fejezetnél. *Ahány tanuló, annyi osztály.* Kezdeni bármikor, haladni bárminő tempóban lehet.

A főtanfolyamok úgy vannak kidolgozva, hogy azt a kiváló tanulók *18—20 hónap* alatt bevégezhetik, *A maximalis tanidő 5 évre* van korlátozva, ami úgy értendő, hogy a *tanfolyamért egyszer s mindenkorra lefizetett tandíj ellenében* az illető 5 éven át igénybe veheti az intézetet, feltéve, hogy bármely oknál fogva nem fejezhette be rövidebb idő alatt az illető tanfolyamot.

Az *építőipari tanfolyamok közül* a legteljesebbnek a tananyaga ez: Számtan (1—3. rész). Elemi algebra és mértan. Mértani és ábrázoló mértani rajz (1—4. rész). Betüzés. Árnyéktan. Perspektiva. Szabadkézi rajz. Tollrajz, tusfestés és polychrom vízfestés. Az oszloprendek (1—3. rész). Az építészet történelme. Építési művezetés (pallérmunka, 1—2. rész). Algebra (haladottabb, 1—2. rész). Mértan (haladottabb). Trigonometria. Logarithmus. Szilárdságtan (1—2. rész). Kőművesszerkezetek (1—2. rész). Vasbétonszerkezetek (1—3. rész). Ács- és épületasztalos-szerkezetek (1—2. rész). Vakolás. Festés. Épületlakatosmunkák. Lépcsőszerkesztés. Statika. Rácsos födélszékek (illetőleg főtartók). Vasszerkezettan (1—4. rész). Szerkezettani gyakorlatok. Szerződés és műleírás (1—2. rész). Költségvetés (1—2. rész). Jogszabályok. Fütés és szellőztetés (1—3. rész). Szerelő munkák (1—3. rész). Bádogfödél és felülvilágítók. Párkánykiképzések. Villamos vezetékszerelés. Villamos világítás. Tandíj 100 $.

Habár építőművészeti szempontból e tanfolyam nem törekszik is eredményekre, ezt jórészben annak kell betudni, hogy *a levelező módszer a tervező képességek és a műízlés kifejlesztésében még sem vállalkozhatik olyanra*, amit legjobban a kiváló mesterekkel való személyes érintkezésből és útmutatásból lehet megszerezni, vagyis a rendes iskolákban. Ellenben a szerkezeti tanulmányok terén a levelező tanfolyam messzire megy, nagy súlyt fektetvén különösen *a modern vas- és vasbétonszerkezetek elméletére és alkalmazására.* A levelező iskola *tanulójának egész formakészlete nem több*, mint a görög-római oszloprendek és párkányok, s a renaissance-ból az ablak- és ajtónyílások, ívek és ballustradok kiképzése; a műtörténeti szövegkönyv egy rövid füzet, amely az egyiptomi műemlékektől kezdve igen vázlatosan végighalad egészen a

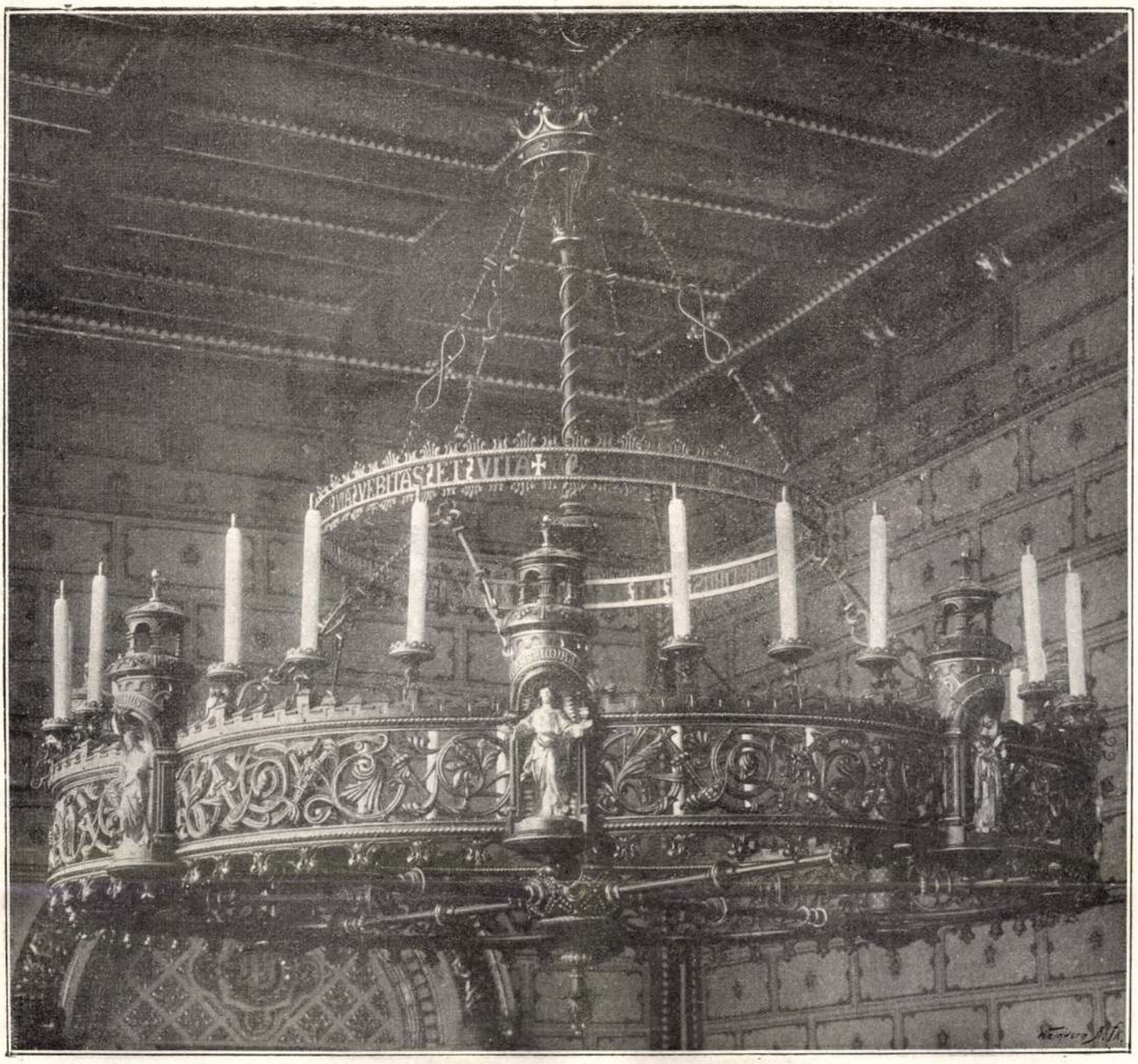

1. ábra. Román stílusú csillár. Készítette *Marton* Lajos és fia Pozsonyban.

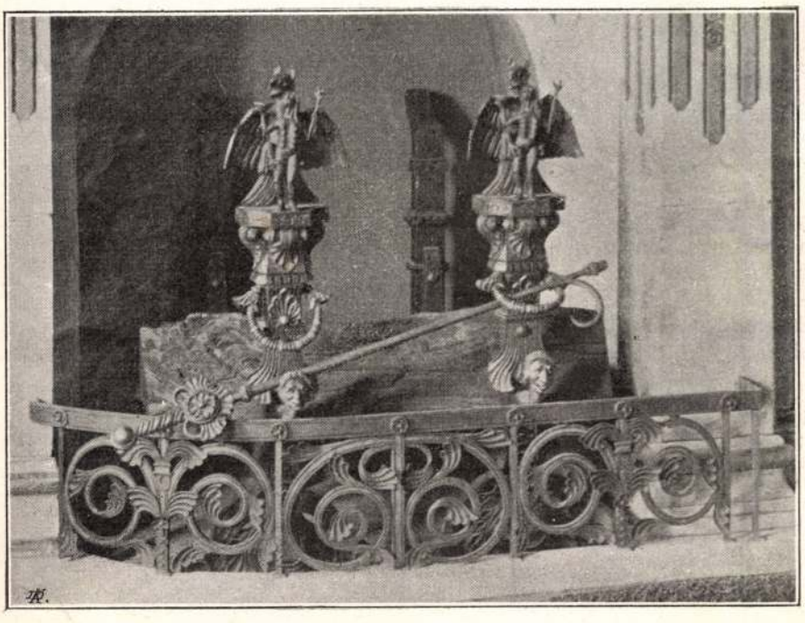

2. ábra. Kandalló rács és tűzi bak. Tervezte *Alpár* Ignác építész, készítette *Alpár* Ede budapesti vasműves.

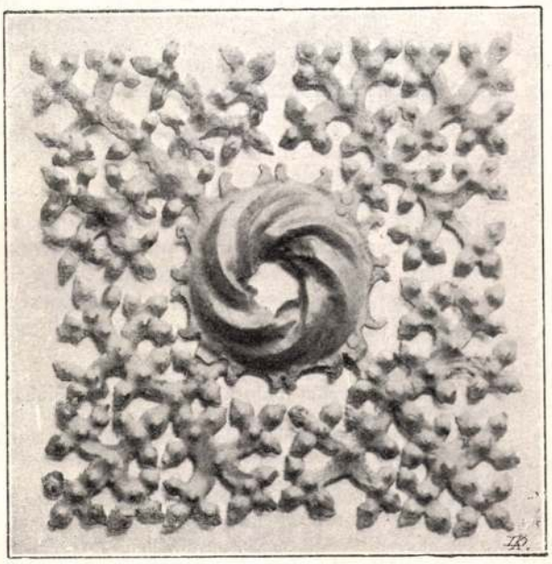

3. ábra. Szent Márton pozsonyi templomának ajtó kopogtató paizsa. (A pozsonyi városi muzeum tulajdona.) Szélessége és magassága 210 *mm*.

tessége dolgában ma is utólérhetetlennek mondhatjuk. A párizsi Notre Dame templom Szent Anna kapujának pántját az esztetikusok időtlen időkig a legszebb vasműves készítmények közé fogják sorolni.[1]

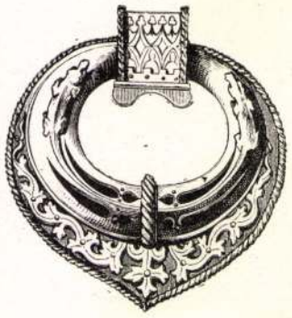

4. ábra. A kassai dóm ajtó kopogtatója. (A felső magyarországi muzeum tulajdona Kassán.) A gyűrű szélessége 190 *mm*.

e két országtól, annál kevesebb alkotással találkozunk. Így Németországban már igen kevés, Ausztriában még kevesebb román stilusú vasmunkát találunk, nálunk pedig tudtommal teljesen hiányzanak; még földből kiásott darabokra se hivatkozhatunk.

A régi román vasmunkákhoz leginkább a gömbölyű vaspálcát vagy a bordás lapos vasat használták, melyeket hegesztetéssel vagy kötéssel kapcsoltak össze. A díszítmények minden részét kovácsolták, még pedig vagy szabadon, vagy pedig odorokban; hidegen vésett, vagy kireszelt részletekről nincsen tudomásunk. A díszítmények főrészét alkotja a csiga, mely a törzsből sűrűn csavarodva ágazik ki. A pántok csigadíszének mellékindáit jobbára a főtörzsből fejlesztették ki és szorosan a csiga mellé helyezték, a mit azonban különösen rácsozásoknál követendő például nem állíthatunk fel, mert a kovácsvas természetével ellenkező öntöttvas jellegű csigadíszítményeket kapunk. A román vas stilus gömbölyűen, vagy hegyesen csipkézett és az erek irányá-

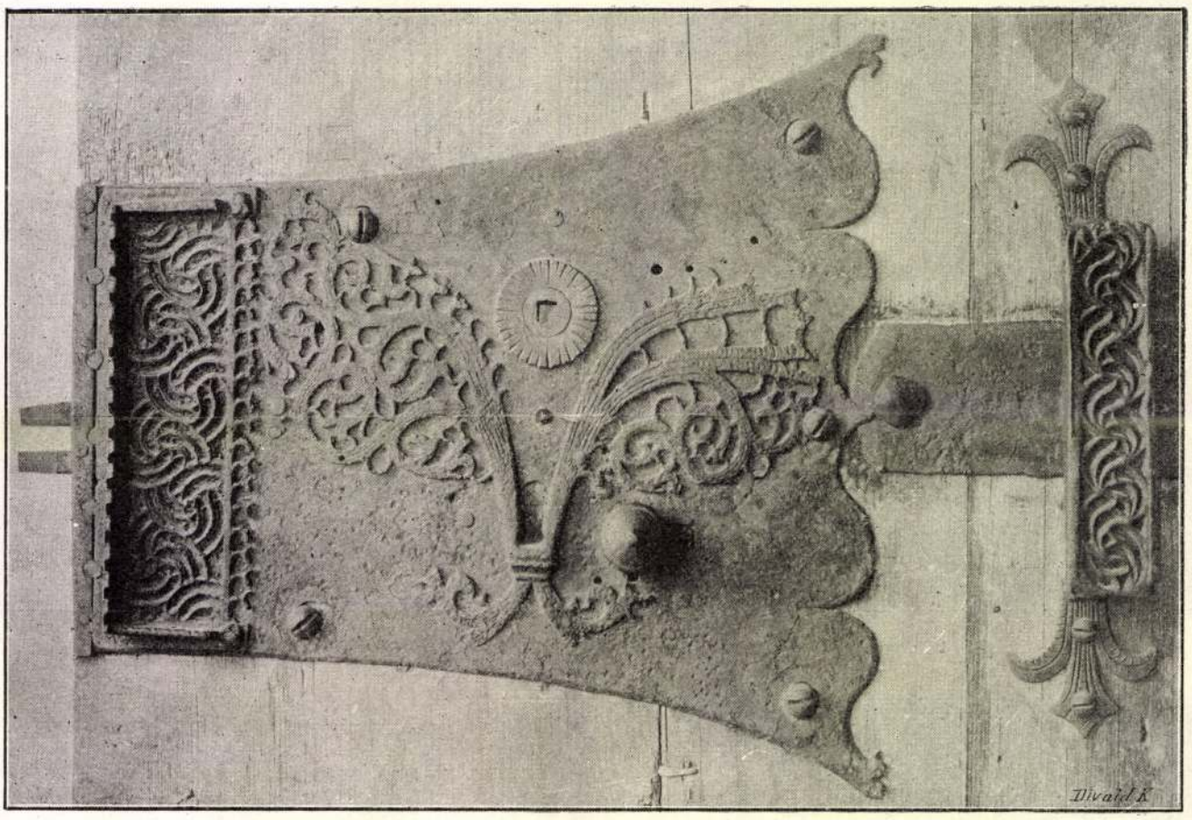

5. ábra. Zár és fogantyú. A zár 400 *mm* hosszú. (*Wilczek* János gróf muzeumából.)

Noha hazánk területén a román stilus erős gyökereket vert s oly alkotásokkal dicsekedik, mint a pécsi bazilika, vagy a jáki templom, a vasművesség dolgában mitsem mutathat fel. Úgylátszik, hogy a X—XIII-ik században a vasművesség csak Franciaország és Belgium határain belül virágzott, mert minél jobban távolodunk

[1] A ki a román stílusú vasmunkákat tanulmányozni akarja, ajánljuk a *Didron* ainé-féle Annales archéologiques-ot; *Cahier* P. Ch. Nouveaux melanges d'archéologie című művének Ivoires miniatures, emaux című kötetét, *Viollet-le-duc*-nek Dictionnaire raisonné de l'architecture-jét és *Gailhabaud* J. művét, mely die Baukunst des fünften bis sechzehnten Jahrhunderts und die davon abhängigen Künste címmel németül is megjelent. A l'art pour tous is több román stilusú vasmunka rajzát közölte.

ban homorított leveleken kívűl előszeretettel s jobbára jelképiesen használta a stilizált emberi és állati alakokat is és nagyban kultiválta a polychrom színezésen kívül az ónozást és aranyozást.

A megmaradt művekből ítélve, a románkor építő művészei a vasat leginkább a templom ajtók és kapuk vasalására és oltárok körűlkerítésére használták, azonban akadunk igen szép templom keresztekre, kandeláberekre és butor vasalásokra is. A magánházakban a vasdíszítményeket nem kultiválták ily nagy mértékben, legfeljebb a kandalló tűzi bakja és rácsa vagy az ajtó-, kapu-, ablak- és szekrény vasalása volt vasból; azonban találtak ebből a fémből készített mécstartót, sőt még ágyat is.

MMÉE Közl. 1897

A jelenkori csoportban kiállított román stílusú ujabb tárgyak között nagyobb szabású nem volt, ilyenekkel csak a történelmi főcsoport román épületében találkoztunk. Itt díszítette a királyi várótermet az 1-ső ábrában előtüntetett 1 *m* átmérőjű gázcsillár, melyet *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek a pozsonyi virágvölgyi plébánia templom számára készítettek. A sárkányfej tartotta hatalmas korona a mennyei

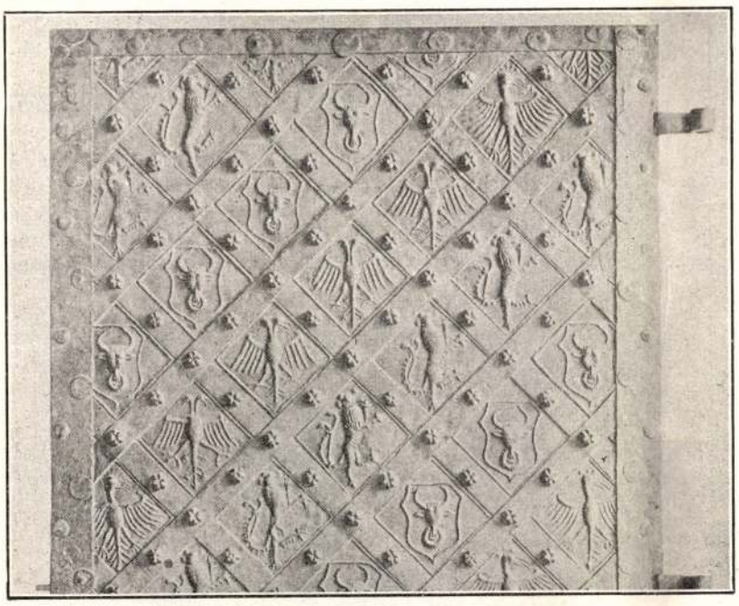

6. ábra. Vasajtó felső része 1150 *mm* széles és 2100 *mm* magas. (*Wilczek* János gróf muzeumából.) A mezőket kitöltő állat alakok Csehország, Morvaország és a Bernstein család cimerét ábrázolják.

Jeruzsálemet ábrázolja. Az alsó abroncs körül futó szalag díszítménye a vár falait s az apostolok fülkéi a bástya tornyokat jelképezik.

A modern ipari fejlődésnek megfelelően a figurális rész öntöttvasból való volt, a várfalakat és bástyákat pedig lemezből hidegen domborították ki. Valóban kár, hogy e hatalmas koncepciójú munka készítője a polychrom színezést nem alkalmazta, mert a fekete alapszín és az aranyozott szegélyek kissé komoron hatottak.

A történelmi főcsoport román stilusú épületének többi helyiségeiben *Alpár* Ede budapesti vasműves munkáit láttuk. Az *Alpár* Ignác építőművész tervezte remek butorvasalásokon kívül, különösen az egyik kandallónak rácsozata és tűzi bakja tűnt fel, melyet rajza és nyers kovács munkája a modern román stilusú vasmunkák legjobbjai közé avatott. Ezt a munkát a 2-ik ábrában mutatjuk be.

2. *A csúcsíves stilus* már sokkal több tárgygyal volt képviselve, mint a román stilus. Azonban korántsem oly mértékben, mint azt várni lehetett volna.

[2] Az 1. jegyzet alatt említett munkákon kivül ajánljuk még *Hefner-Alteneck* dr.-nak Eisenwerke oder Ornamentik der Schmiedkunst des Mittelalters und der Renaissance, *Raschdorf* J. Abbildungen deutscher Schmiedewerke, továbbá *Roeper* A. és *Bösch* H. Deutsche Schmiedearbeiten aus fünf Jahrhunderten című munkáját. Az olasz csúcsíves stílusú vasmunkákat időnkint az *Arte italiana decorativa e industriale* folyóirat közli.

A középkor vége felé, jelesen a XIV. századtól kezdve a francia és belga vasművesek mellett feltűnnek a németek is és csakhamar az első sorba küzdik fel magukat. A legszebb csúcsíves vasmunkák a német lakatos műhelyekből kerülnek ki, még pedig a legváltozatosabb alakításban, mert a csúcsíves stilus vasművesei nemcsak a templomok ajtó, kapu és butorvasalásain, oltárrácsain, gyertyatartóin, kandeláberein, torony keresztjein stb. ragyogtatták művészetüket, hanem a vasból való iparművészeti tárgyaknak polgárjogot szereztek a magánházakban is, olyannyira, hogy a vasszekrények, vasszékek, vasasztalok és egyéb használati tárgyak nem tartoztak a ritkaságok közé.[2]

Igen valószínű, hogy a német vasművesek honosították meg nálunk is a vas műipari feldolgozását, mely a XV-ik században különösen Kassán, Bártfán és Lőcsén igen magas fokon állott. Igy például idegen munka az a remek szentély ajtó is, melyet *Fischer* Zsigmond bécsi vasműves készített Szent Márton pozsonyi temploma számára.[3] Méltán sajnálhatjuk, hogy a csúcsíveskori magyar vasmunkák közül aránylag keveset ismerünk, hisz a magyar városok a XIV. és XV-ik században nem sajnálták az efféle műmunkákra fordítandó költséget. Elég bizonysága ennek az a XV. század első feléből való számadás is, melyet Sopron városában őriznek.[4]

Item desselben tags hab ich geben dem Plattner umb eysen zu der tuer im ratthaus . . . . .

Item dem Stephel Smid hab ich geben das er an der stat notturft gearbait hat, an der

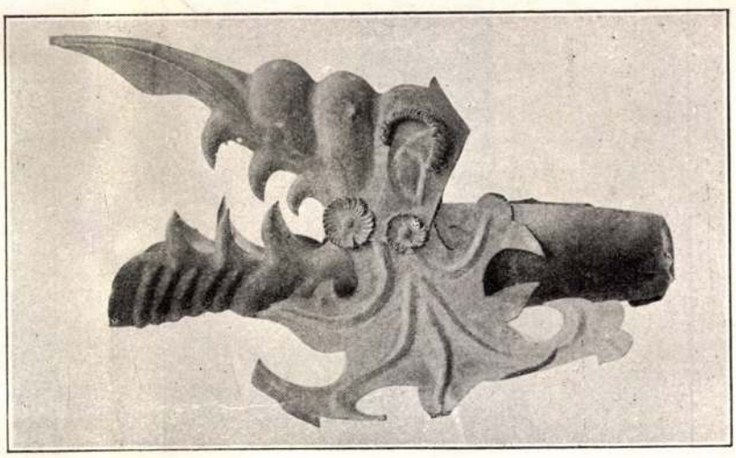

7. ábra. Vörösrézből domborított sárkányfej. Hosszúsága 220 *mm*. (*Wilczek* János gróf muzeumából.)

[3] Rajzát lásd: *Henszlmann* Imre dr. Magyarország csúcsíves stílű műemlékei című munkájának 153-ik oldalán. Több magyar csúcsíves vasmunka rajzát közölte *Myskovszky* Viktor: Magyarország középkori és renaissance stílű müemlékei (II. Bécs, Lehmann 1885.) című művének 1., 13., 15., 17., 22., 72., 75., 85. és 95. lapján. Lásd még nevezettnek *Bártfa* című munkáját és a Mittheilungen der k. k. Central-Comission XVII-ik kötetében megjelent értekezését (III. és CXV., CXVI. lap) és *Jakabffy* Ferencnek a *Művészi Ipar* első évfolyamában megjelent cikkelyét. Néhány műtárgy rajzát közli *Henszlmann* I. a magyarországi régészeti emlékekben is.

[4] Fejérpataky László: Magyarországi városok régi számadás könyvei (VIII. Budapest, M. Tud. Akadémia 1885.) 150. és 151. old.

eysnern tur im rathaus für dy geuangen und von ainer turen dy er gemacht hat zum Gutta Jorgen und fur den giter an der schergenstuben dy der Ynsungman (?) het geprochen, facit totum 14. sol. den.

Hogy a kovácsmesterséget hazánk magyar nyelvű lakossága is nagyban űzte, kitetszik abból, hogy a magyarországi városok régi számadás könyveiben nem ritka az *ungarus* vagy *ungaricalis faber* vagy *faber Hungarus* (magyar kovács) elnevezés.

A középkor vége felé mind a külföldön, mind nálunk magas fokra emelkedett a vasművességgel szorosan kapcsolatos *fegyverkovácsság* is. Budán, Szentfalván, Nagyszebenben és Brassóban kitünő fegyverkovácsok és kardcsiszárok éltek, sőt a Hipolit Codex arról is értesít, hogy a XV. század második felében az olasz Ferrarába Miskolcon gyártott új szerkezetű tűzköves puskákat szállítottak.

Az országos kiállítás történelmi főcsoportjában kiállított régi csúcsíves vasmunkák közül a 3-ik ábrában bemutatjuk Szent Márton pozsonyi templomának ajtó kopogtató paizsát és a 4-ik ábrában a kassai dóm ajtó kopogtatóját. Az a zár és fogantyú (5. ábra), mely a 6-ik ábrában előtüntetett vasajtónak fonákjára volt erősítve, alkalmasint külföldi munka. A vasajtó minden-

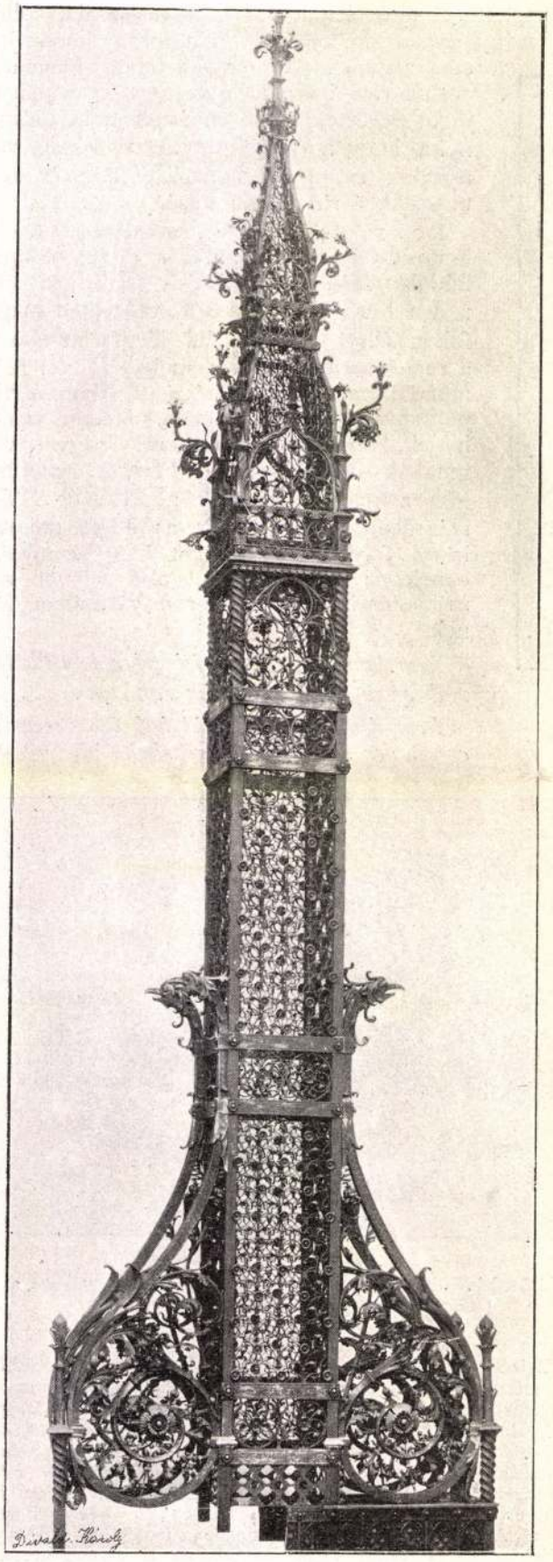

8. ábra. Csúcsíves stílusban alakított kapubálvány. 6 *m* magas. Tervezte *Steindl* Imre műegyet. tanár, készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udv. műlakatos.

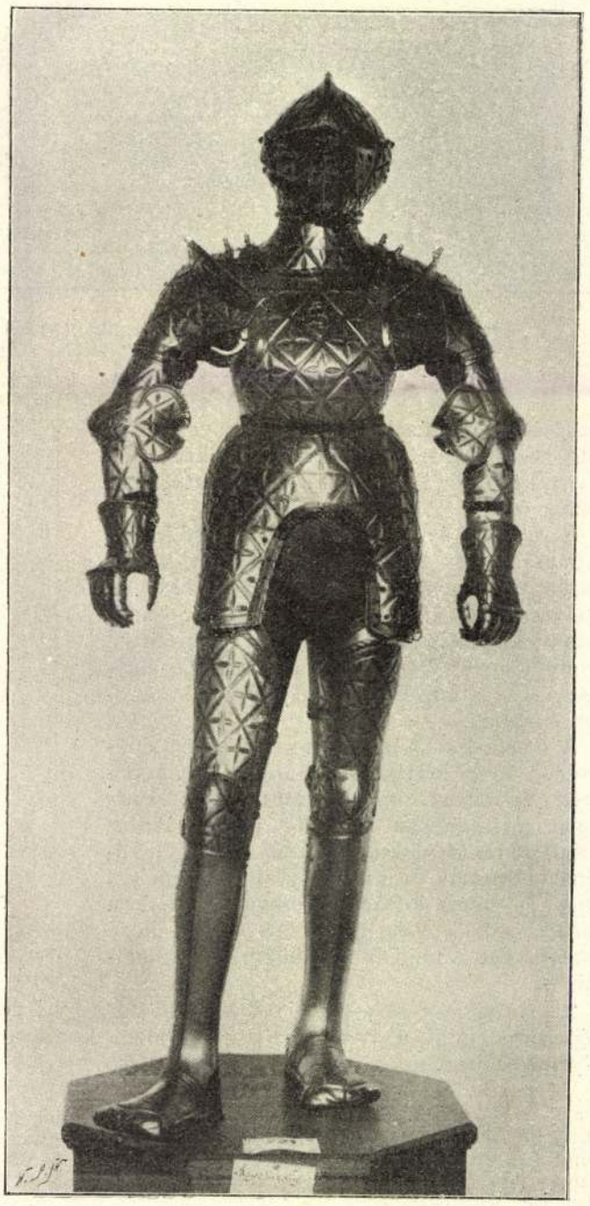

10. ábra. II. Lajos magyar király vértezete, alkalmasint 1516 és 1526 között készített norinbergi munka.

esetre az, mert a vaslécekkel körített mezőket idegen országok és családok vaslemezből kidomborított (esetleg hulló kalapácscsal odorokban kialakított) cimerei töltik ki. A 7-ik ábrában előtüntetett vízcsurgó vörösrézlemezből van domborítva.

tésére a lemez igen alkalmas, mert vágóval, vésővel és domborító szerszámokkal igen jól alakítható. Kiemeljük azt is, hogy a csúcsíves stilus mesterei a gömbölyű vas helyett a szegletes vasat használták s ezt sok esetben csavarással díszítették. Ilyen volt annak a tenebre

9. ábra. Paizs, magassága 63 *cm*, legnagyobb szélessége 44 *cm*, sulya 2·3 *kg*. (*Erdődy* Ferenc gróf tulajdona.)

A felsorolt példákból is kitetszik, hogy a csúcsíves vasstilus már a lemez munkát is kultiválta, a mit különösen annak tudhatunk be, hogy a vasművességben is domináltak a geometrikus alakok, már pedig ezek készítésére a lemez igen alkalmas.

gyertyatartónak a szára is, melyet *Wilczek* János gróf a történelmi kiállítás csütörtökhelyi kápolnájában állított be.

Noha a csúcsíves vas stílus is szigorúan alkalmazko-

dott az építészet merev geometriai alakjaihoz, mégis sok műtárgy elárulja azt, hogy a XIV. és XV. század mesterei előszeretettel stilizálták a növényvilág alkalmas levél- és virágalakjait, sőt sok esetben hűen alkalmazkodtak a természeti formákhoz.

A modern vasmunkák között is több volt a csúcsíves, mint a román stílusban alakított. Különösen *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos készítményeit s ezek sorában *Steindl* Imre műegyetemi tanárnak tervei szerint készített és a 8-ik ábrában előtüntetett 6 *m* magas oszlopot tarthatjuk a legsikerültebbnek. Ez utóbbi az új országház számára készült s a majdan felállítandó rácsos kapu egyik bálványa lesz. A szép arányú és remek koncepcióju munka minden részletét tűzből kovácsolták ki. Ennek a darabnak, mind a rajz mind a munka szépsége dolgában méltó társa volt az a vörösrézből alkotott s megaranyozott örök mécs, melyet ugyancsak *Steindl* Imre műegyet. tanárnak tervei szerint *Jungfer* Gy. készített. Az *S* alakú csigadíszből összeállított 8-szegletű alsó kosarat lemezből készített párkány szegi be, mely fölött a fedelet alkotó kupola emelkedik lemezből domborított koronájával. Az alsó kosár párkánya a felső koronához erősített s gömbökkel díszített 8 láncon csüng. Mind a fedél, mind a korona a csúcsíves stilus jellemző geometriai alakjait, a vas-

11. ábra. A XVI. század elején használt magyar torna sisak. (Az ambrazi várkastély fegyvergyüjteményéből.)

12. ábra. Sisak fényezett vasból. Készült a XVII. században. (A turini Armeria-Reale olasz királyi fegyvergyűjteményből.)

művességben is oly gyakran használt négy és három levelű lóher-alakot láttatja.

3. A történelmi főcsoportban a *renaissance vasmunkák* szintén szépen voltak képviselve; csodálkoznunk kellene, ha nem így lett volna, mert a XVI. századtól kezdve Magyarország minden iparűző városában a vasművességet jeles mesterek ápolták. Különösen a fegyvergyártás fejlődött ki, mert a nyugati országok akkori divatja szerint magukat a magyar harcosok is talpig bevértezték. Klasszikus tanuja ennek Szulejmán történetirója, *Dselálzáde* Musztafa, ki a mohácsi csatáról így ir: *A szerencsétlen magyar nemzetnek az a szokása a csatában, hogy tetőtől talpig vasba és acélba öltözik s lovát is abba burkolja.*

Valóban fájlalhatjuk, hogy a renaissance-kori vasmunkák összegyűjtése és publikációja dolgában is eddig oly kevés történt.[5] Mennyi szebbnél

[5] A legtöbbet *Myskovszky* Viktor ismertette „Magyarország középkori és renaissance stílű műemlékei" cimű művében (lásd a 10., 34., 35., 49. és 59. számú lapokat) s a *Gewerbe halle*-ban. Ujabban a kereskedelemügyi m. kir. miniszter a *Mintalapok* vas- és fémipari füzeteiben fogott a magyar vasmunkák ismertetésébe.

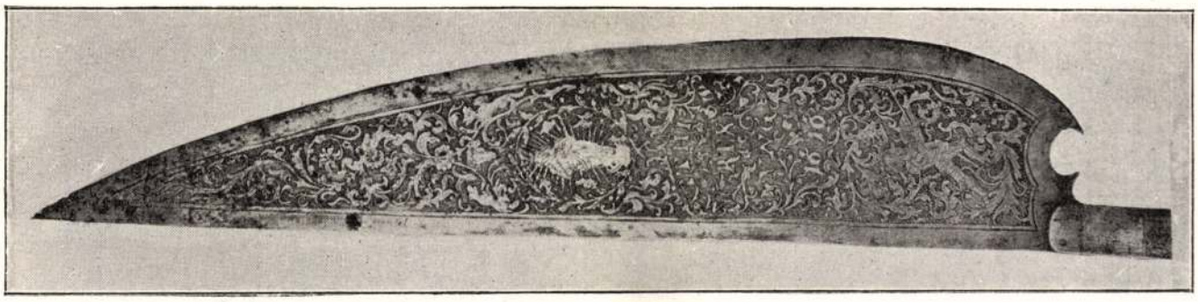

16. ábra. Testőrségi bárd, hosszúsága 57 *cm*, legnagyobb szélessége 11 *cm*. A felirat szerint 1616-ban készült. (*Andrássy* Géza gróf tulajdona.)

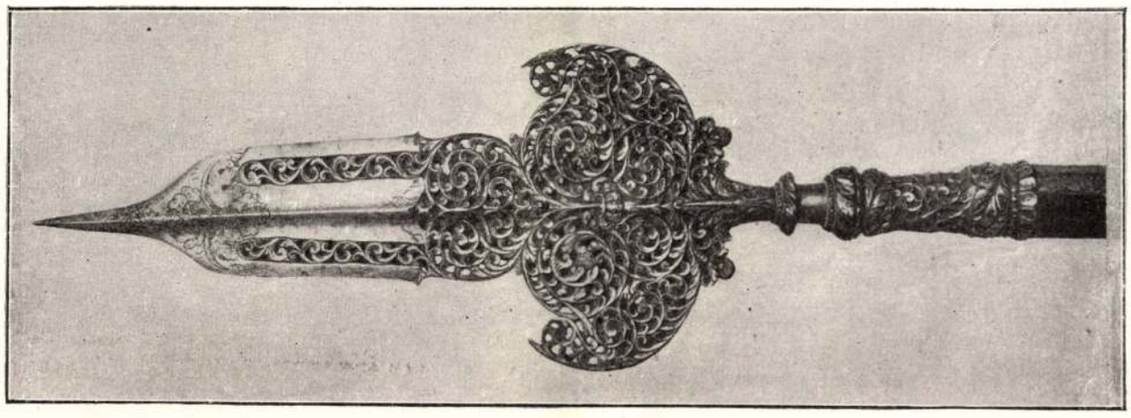

15. ábra. Partizán vésett díszítményekkel. A penge 20 *cm* hosszú és legnagyobb szélessége 11 *cm*. (*Batthyány Strattmann* Ödön herceg tulajdona.)

13. ábra. Puska, készítette 1632-ben brassói fegyverkovács. (Tulajdonosa *Esterházy* Pál herceg.)

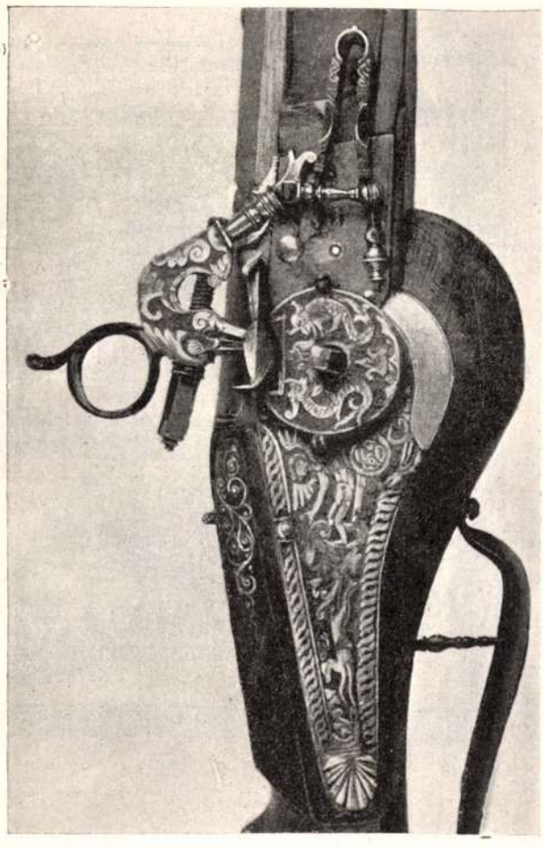

14. ábra. Puska, készült a XVI-ik század végén, vagy a XVII-ik század elején. (Tulajdonosa *Esterházy* Pál herceg.)

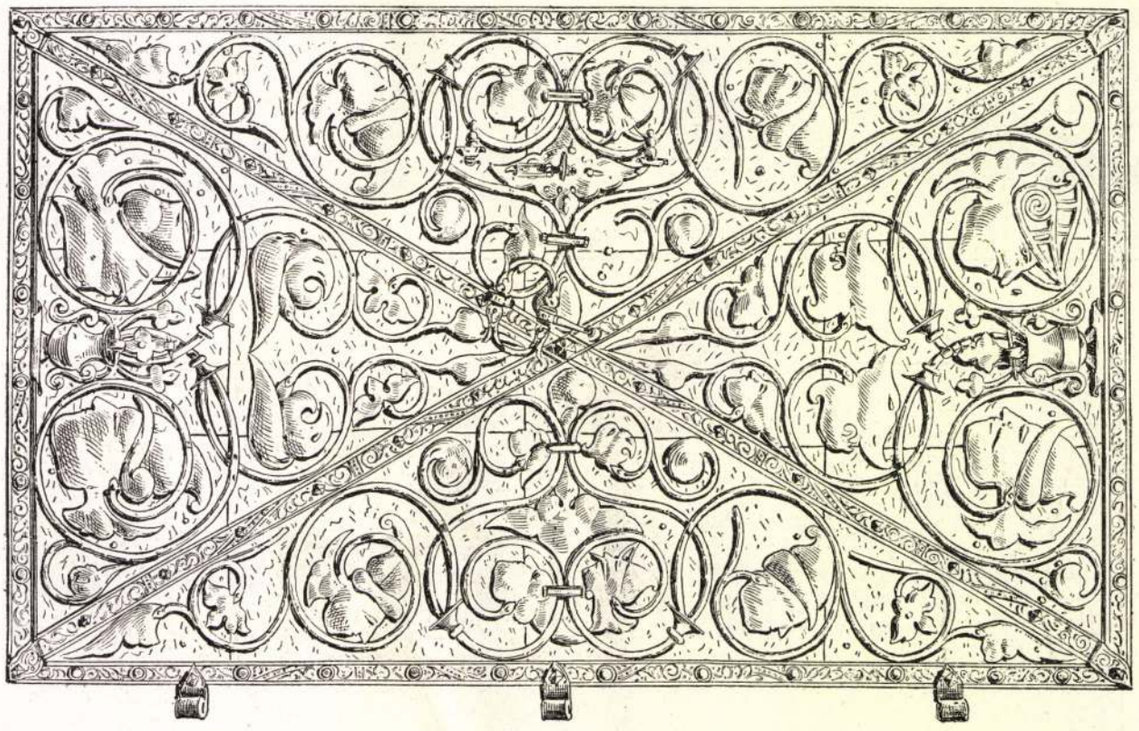

17. ábra. Vas ajtó, a pozsonyi városi muzeum tulajdona. Magyar munka a XVI. századból. Magassága 1980 *mm*, szélessége 1130 *mm*.

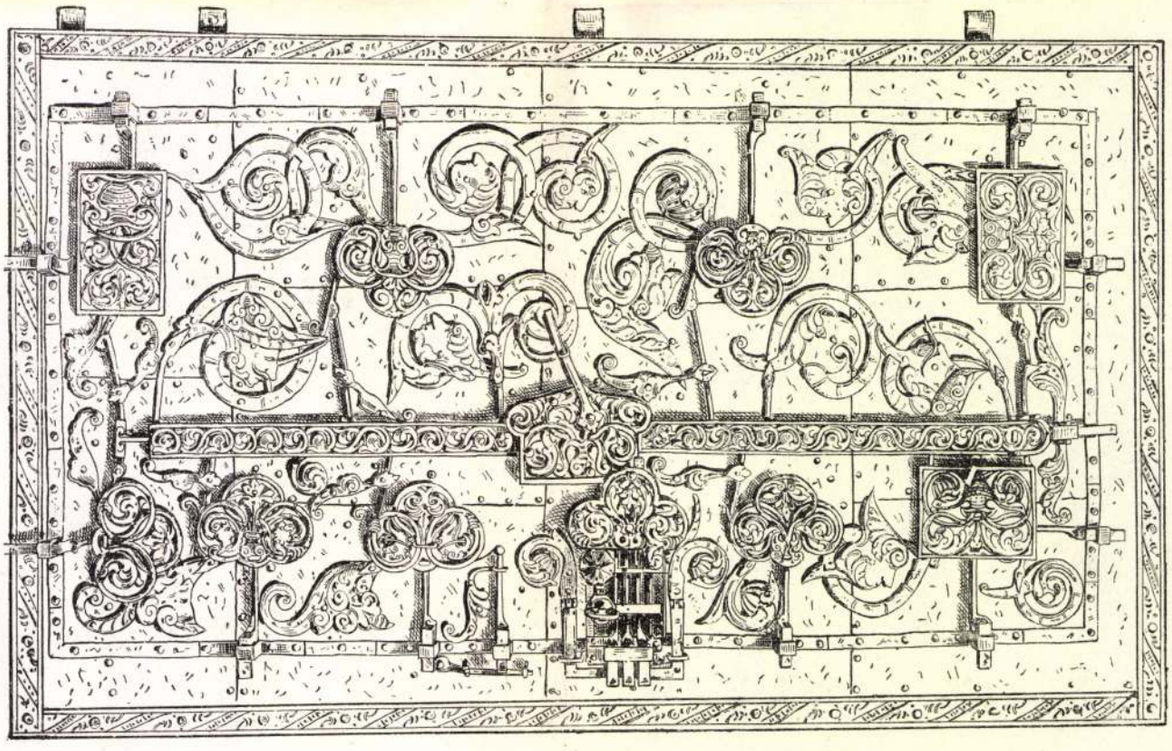

18. ábra. A 17-ik ábrában előtüntetett vasajtó fonákja.

szebb műemlékünk jutott így a külföldi muzeumokba, a hol eredetéről aligha kapunk helyes útbaigazítást.[6]

A magyar vasművesek készítményei stílus dolgában a német renaissance formákhoz alkalmazkodnak.[7] Használták a gömbölyű vasat, melyből a díszítményeket többnyire kovácsolással alakították, azonban a vésés, faragás és domboritás technikája is virágzott. A szervesen összefüggő díszítmény főrészét a sűrűn csavarodó csiga alkotja, melyet sok esetben vitézkötésszerű fonadékból fejlesztettek ki s végére stilizált levelet, virágot, ember fejet, állat alakot, vagy a csúcsíves keresztvirágból kifejlesztett csokrot erősítettek. A csinozásnak legfontosabb nemei voltak a vésés, maratás, tausolás, befeketítés, ónozás, aranyozás és polychrom színezés.

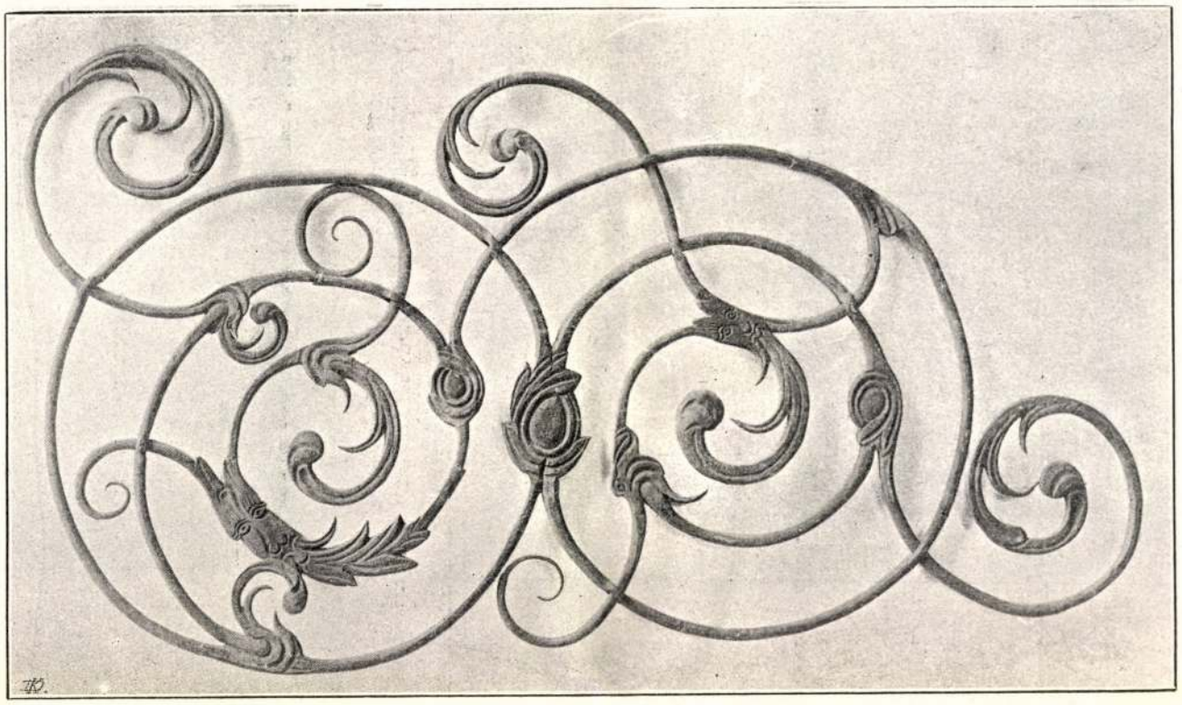

20. ábra. Rácsrészlet. (*Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos tulajdona.)

[6] Az egyes magyar vasipari központokról útbaigazító tájékozásul szolgálhatnak a fontosabb céhek alapító levelei:

Alsó-Körös lakatosai 1510-ben, Galgóc lakatosai 1599-ben, Körmöcbánya kovácsai 1577-ben, Modor kovácsai 1591-ben, Nyitra lakatosai és kovácsai 1585-ben, Sárvár kovácsai és lakatosai 1467-ben, 1559-ben illetőleg 1569-ben, Székesfehérvár kovácsai 1578-ban, Szombathely lakatosai és kovácsai 1505-ben, Varasd paizsgyártói 1557-ben, Zsolna kovácsai 1559-ben, Beszterce kovácsai 1574-ben és lakatosai 1547-ben, Eczel kovácsai 1561-ben, Keresztényfalva kovácsai 1585-ben, Kolozsvár kovácsai 1467-ben, Nagy-Sink kovácsai 1520-ban, a Szászegyetem kovácsai 1504-ben és lakatosai 1540-ben alkotják meg céhüket, vagy kapnak új céhlevelet.

A XVII. század folyamán a budai és óbudai kovácsok 1695-ben, a feketevárosi kovácsok 1629-ben, a kapuvári kovácsok és lakatosok 1657-ben, a kemenesaljai kovácsok 1677-ben, a késmárki kovácsok 1633-ben, a köpcsényi kovácsok 1657-ben, a lébényszent-miklósi kovácsok 1634-ben, a lékai kovácsok 1682-ben, a modori lakatosok 1620—1651-ben, a nagybányai késesek 1649-ben, a németlipcsei késesek 1666-ban, a németujvári kovácsok 1676-ban a nezsideri kovácsok 1688-ban, a nyéki lakatosok 1643-ban, a pinkafői kovácsok 1629-ben, a pozsonyi kovácsok 1613-ban, a püspökii lakatosok 1675-ben, a rohonci kovácsok 1668-ban, a somorjai kovácsok 1689-ben, a szalonaki kovácsok 1689-ben, a szabadkai kovácsok és lakatosok 1689-ben, a trencséni lakatosok, puskaművesek és kardcsinálók 1663-ban, a vágujhelyi lakatosok és kovácsok 1666-ban, a várnai kovácsok 1656-ban, a zsolnai lakatosok 1664-ben, a brassói késesek 1665-ben, a gyulafehérvári lakatosok, puskaművesek és sarkantyusok 1607-ben, a marosvásárhelyi kovácsok 1641-ben, a segesvári kovácsok 1643-ban és késesek 1665-ben, a szászrégeni kovácsok 1699-ben stb. kapnak céhalapító levelet vagy ujítják meg a már kapottakat.

[7] A német renaissance vasmunkák gazdag tárházát bírjuk az *Ortwein*-féle Deutche Renaissance és Deutsche Renaissance in Oesterreich című munkákban. Lásd még *Gerlach* Márton-nak Ornamente alter Schmiedeeisen című munkáját, a Musterbuch für Kunstschlosser-t, *Wasmuth* Ernőnek Die Schmiedekunst des XV. bis XVIII. Jahrhunderts című kiadványát és a 4. jegyzet alatt felsorolt munkákat.

A domborítás, vésés, faragás, tausolás és maratás technikáját leginkább a fegyvergyártás fejlesztette ki. Az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoportja e tekintetben igen sok érdekesnél érdekesebb munkát láttatott. Néhányat közleményünk teljessége kedveért mi is bemutatunk, tekintet nélkül arra, vajjon a műtárgy itthon vagy külföldön készült-e.[8]

A domborítás technikájának hatalmas fejlődöttségét tanusítja az a paizs, melyet a 9-dik ábrában mutatunk be. A paizs közbülső része páncélos nyugati harcosok és törökök csatáját ábrázolja, a háttérben hajókkal megrakott folyó látszik, e mögött pedig vár emelkedik. A csataképet szallagdísz fogja körül, melynek mezőit felül női, alul Faun fej, oldalt pedig harci jelvények töltik ki. A kompozíció után ítélve ez a kiváló mű a XVI-ik században készült s remek munkája a német mesterek kezére vall.

A domborítás technikájának nagy mestere lehetett az a német fegyverkovács is, a ki a 10-ik ábrában előtüntetett vértezetet készítette. A rézsútos barázdákkal alkotott mezők mindegyikében besajtolt (vagy bevert) ezután savval kimart s végül bearanyozott keresztalakú díszítményt látunk, mely *Szendrei* János dr. szerint a landsknecht viselet jellemző hasított díszítményének utánzata volna.

A 11. és 12-ik ábrában előtüntetett sisakok közül az első minden valószínüség szerint magyar munka, leg-

[8] A kiállított fegyverek bő leirását találjuk *Szendrei* János dr.-nak Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredéves országos kiállításon című 1896-ban megjelent munkájában.

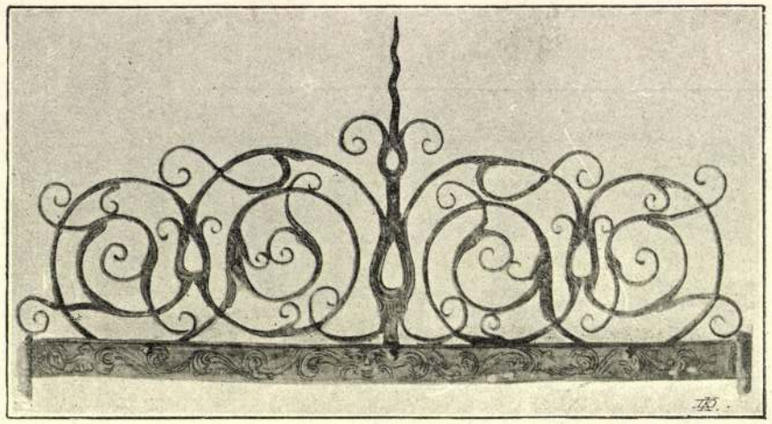

19. ábra. Ablakvédő rács szemöldök dísze. (*Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek tulajdona.)

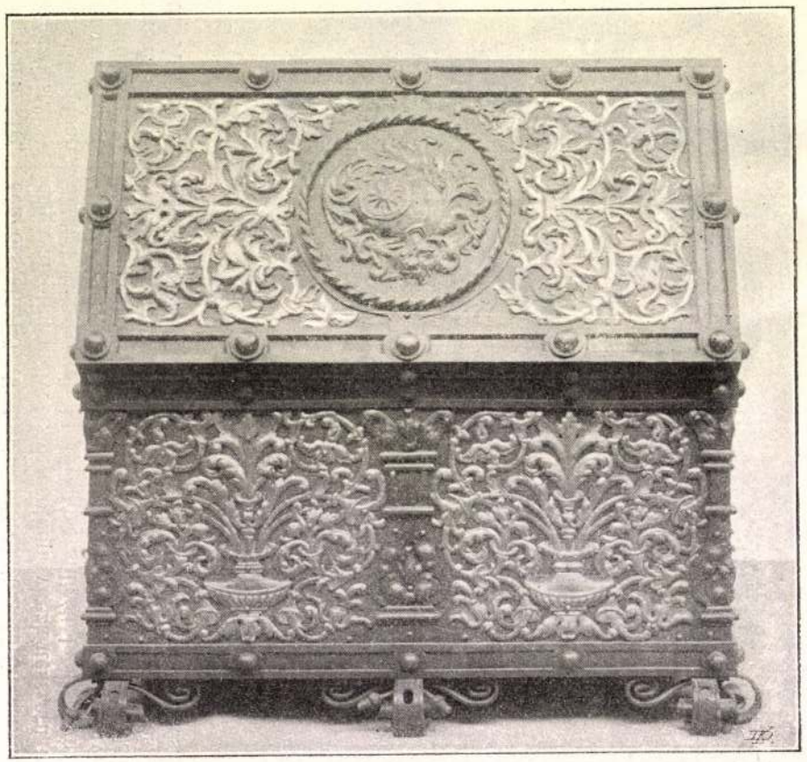

22. ábra. Vas díszítményekkel ékesített faszekrény, készítette *Arkay* Sándor cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten. 450 *cm* hosszú és 230 *cm* széles, fedele 25 *mm* vastag.

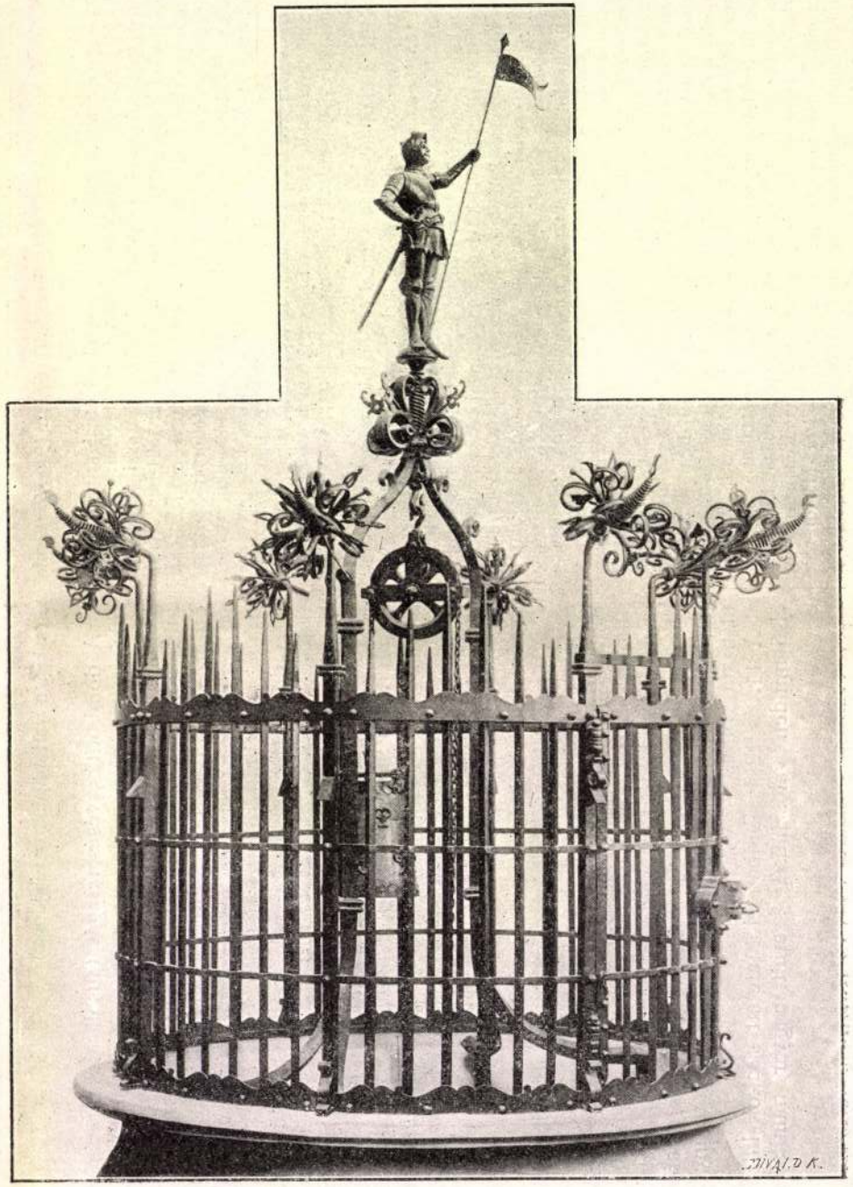

21. ábra. *Pálffy* János gróf bajmóci várának kútrácsa, készítették *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek. A rácsrudak 1770 *mm* átmérőjű kört zárnak be.

alább erre vall a sisak kúpszeleteinek egymást felváltó zöld és vörös alapjára aranynyal festett virágdíszítmény, mert a XVI. század elején tartott magyar tornákon a festett sisakok igen divatosak voltak. Ilyeneket viseltek a bécsi műtörténeti muzeumok tornakodexe szerint a pilzeni és prágai tornákon megjelent magyar urak is.

A 12-ik ábrában előtüntetett sisak sapkájának, ellenzőjének, halánték és nyakvértjének szélét domborúan kivésett lombdísz ékesíti.

A véső munka remekei gyanánt mutatjuk be a 13. és 14-ik ábrákban előtüntetett puskákat, valamint a 15-ik ábrabeli partizánt. A 13-ik ábrában előtüntetett puska zárjának kissé elmosódott lapján látható *Corona 1632.* felírás kétségtelenné teszi, hogy azt brassói fegyverkovács készítette. A 15-ik ábrabeli partizán stilizált levélformái és véséseinek technikája az indiai acélmunkákra emlékeztetnek.

A maratás technikájának magas fejlődéséről az a testőrségi bárd tanúskodik, melyet a 16-ik ábrában mutatunk be. A bárd lapjának díszítménye harcoló vitézből fejtődik ki s felül a Szűzanya képét zárja be. E két alak között olvasható felírás *Mathias | Rex | Ung | 1616* arra vall, hogy ezt is magyar fegyverkovács készítette.

A külföldi és a magyar fegyverkovácsságnak bemutattuk remekei mellé méltóan sorakoznak a szorosabb értelemben vett vasműves munkák. Ezek között elsőnek említjük a pozsonyi városi múzeum által, a házi iparcsarnok első emeletén kiállított vasajtót, mely egykoron a pozsonyi városházát díszítette. Ennek a vasajtónak mind az elülső oldala (17. ábra), mind a fonákja (18. ábra) a német renaissance jellemző díszítményeit láttatja. Ez az egy darab is, remekül kovácsolt és vésett részleteivel, hű tanúságot tesz a XVI-ik században élt magyar vasművesek kiváló ügyességéről és formaérzékéről.

A külföldi múzeumokban vagy a vasművességről szóló publikációk rajzai között, kevés ehhez fogható szépségű renaissance vasajtót találunk.

A 19. ábrán bemutatott rácsszemöldök és a 20-dik ábrabeli rács részlet szintén a kiválóbb kovácsmunkák közé tartoznak. Az első pozsonyi munka, az utóbbinak származása ismeretlen. Alkalmasint mind a kettő a XVI-dik század végén, vagy a XVII-dik század elején készült.

A modern vasmunkák között a renaissance stilus korántsem volt oly mértékben képviselve, mint a régi vasmunkák között, a mit annak tudhatunk be, hogy a szorosabb értelemben vett renaissance stilus az újabb időben divatját múlta. A legkiválóbb modern renaissance munka volt az a kútrács, melyet a 21-ik ábrában mutattunk be. A legnagyobb egyszerűségre törekvő kompozició kiváló voltával egyenrangú volt a kovácsmunka, mely a rácsrudak csokor-díszítményei dolgában a régi munkák szépségével versenyez.

Jungfer Gyula és *Árkay* Sándor budapesti vasművesek kiállításában több oly apró használati tárgy (gyertyatartó, tintatartó, asztalka stb.) volt, melyek a renaissance stilus formáit láttatták, ezek közül való az a szekrény is, melyet a 22-ik ábra tüntet fel. A faszekrény oldalait szépen tagozott és remekül domborított, illetőleg vésett díszítmények borítják.

(Befejezzük.)

SZEMLE.

1. Mű- és középítés. Építő anyagok.

Az alapzatokra gyakorolt nyomás egyenletes elosztásának föltételei. Ha bizonyos föltételek mellett az alapzat egyenletes megterhelése sikerült, ekkor abban a síkban, melyben az alapzat végződik, a talaj minden pontján szintén egyenletesen van megterhelve. Ha elegendő a teherbirósság, úgy a talaj visszaható ereje az alapzat legalsó sorának minden egyes téglájára akkora nyomást gyakorol, melynek relativ nagyságát $q\,m$-el jelezhetjük; a hol m az egyes téglarétegek sorrendbeli helyzetét határozza meg. Ha a relativ igénybevételt az alapzatra nehezedő pillér lábánál q_0-al jelöljük s a benne foglalt téglák számát n-nek vesszük, ekkor $q\,m$-re nézve a következő egyenletet állíthatjuk fel:

$$q\,m = k \cdot q_0 \frac{n}{n+m} \quad \ldots\ldots \quad 1.$$

a hol $k \leqq 1$ a terhelést előidéző pillér vastagsága és az alapfalazat vastagsága közötti viszonyt jelenti. Igy tehát, minden egyes téglára, a talaj visszaható erejéből keletkező, fölfelé irányuló nyomás működik, melynek nagysága:

$$R = f \cdot k\, q_0 \frac{n}{n+m} \quad \ldots\ldots \quad 2.$$

a hol f az egyes téglák felszínét képviseli.

Ha egyszerűség okából a tégla méretének a képsík irányára merőlegesen vett hosszúságát = 1-nek vesszük, úgy:

$$R = b\,k\,q_0 \frac{n}{n+m} \quad \ldots\ldots \quad 3.$$

a hol b a tégla szélességét jelenti.

A most vizsgált esetben, az alapzat rétegeiben a pillér középtől jobbra és balra, egészen az utolsó kő belső hézagáig sehol sem léphet föl forgató nyomaték, mert ezt a fölöttök lévő téglák súlya megakadályozza. Másképpen áll a dolog az utolsó téglánál, tudniillik annál, melyre a pillér még egyátalában nyomást gyakorolhat. Itt a tégla szélességének belső felében a talaj visszaható erejét a fölötte lévő tégla még egyensúlyban tartja, de a külső félben fellépő reakció a téglát a középvonal, mint tengely körül forgatni törekszik. Ennek a forgató nyomatéknak nagysága:

$$M_r = \frac{b^2}{8} q\,m = k \frac{n}{n+m} q_0 \frac{b^2}{8} \quad \ldots \quad 4.$$

Ezt a forgatást ellensúlyozzák: *a*) a fölötte fekvő direkte meg nem terhelt alapfalazat önsúlya; *b)* az utolsó kő belső ütköző hézagaiban lévő habarcs koheziója, illetőleg annak tapadó ereje, melylyel a követ megköti; *c*) a kohezió, illetőleg adhezió, mely az utolsó kő fölött fekvő hézagának habarcstömegében lép föl.

Az *a*) alatt körülirt ellensúlyozó befolyást rendesen elhanyagolják, minthogy az alapfalazat felsőbb rétegeiben, melyeknél leginkább a *b*) és *c*) alatt fölsorolt körülmények lépnek kiválólag működésbe, ezekkel szemben majdnem eltünő csekély befolyással bir.

A mi az álló hézagok habarcsának kohezió, illetőleg adhezió erejét illeti, erre nézve ismeretes, hogy nem bir valami nagy fontossággal, annál is inkább, a mennyiben a jelen esetben nem annyira húzásra, mint inkább nyírásra van igénybe véve. Tanácsos tehát, már csak a nagyobb biztosság szempontjából is, az *a*) és *b*) alatt fölsorolt körülményektől teljesen eltekinteni s csakis a fekvő hézag habarcsrétegének *c*) alatt fölemlített kohezióját számba venni. Ennek

működő tere az utolsó tégla szélességének belső felszínére terjed s forgató nyomatéka a 3. egyenlet megállapításánál föltételezett módon számítható ki, ha tudniillik a tégla méretét a képsíkra merőleges irányban mérve, =1-nek veszszük. Képlete:

$$M_c = \frac{b^2}{8} c_{m-1} \quad \ldots\ldots 5.$$

Egyensúly esetén pedig kell, hogy

$$M_c \gtrless M_r \quad \ldots\ldots 6.$$

miből az következik, hogy

$$c_{m-1} \gtrless k \frac{n}{n+m} q_0 \quad \ldots\ldots 7.$$

Minthogy ebben a kifejezésben k, n és q_0 állandó nagyságok és m egész pozitiv szám, úgy ez a kifejezés maximális értékét akkor érheti el, ha $m=1$, a miből következik, hogy

$$c_{max} = c_0 \gtrless k \frac{n}{n+1} q_0 \quad \ldots\ldots 8.$$

Tekintetbe véve, hogy k és $\frac{n}{n+1}$ a legtöbb esetben olyan értékek, melyek az egységhez közel fekszenek, úgy gyakorlati esetekben teljesen kielégítő lesz, ha

$$c_0 \gtrless q_0 \quad \ldots\ldots 9.$$

veszszük.

Ebből az következik, *hogy a pillérnyomásoknak az alapzatokban való egyenletes elosztását akkor érhetjük el, ha az alapfalazat készítéséhez fölhasznált kötőszer koheziója a pillér lábának, illetőleg talpának relativ terhelésével egyenlő.*

A kohezió legnagyobb igénybe vétele a pillér talpa és az alapfalazat legfelső része közötti síkban történik, tehát olyan helyen, a hol a fentebb tekintetbe vett önsúly folyása teljesen elesik. Minthogy pedig az álló hézag habarcsának koheziója az egyenletes megterhelés tekintetében kedvező értelemben működik, úgy a fentebb kifejtett szabályt általános érvényűnek lehet tekinteni. Önként érthető, hogy a kötőszer koheziójának nagyságát csakis a pillér talpánál veszszük teljesen igénybe. A mélyebben fekvő rétegekben annyival kisebbnek vehetjük föl ezt az igénybevételt, a mennyivel az alapfalazat keresztmetszete növekedik. Átalában pedig csakis ott jön számba ez az ellentállás, a hol az alapfalazatot szélesítjük.

Ha tehát valamely pillér alapfalazatát több falpadkával készítjük, úgy a számba vehető hézagok a falpadkák síkjában fekszenek. A többi hézagokban a kötőszer kohezióját tekinteten kívül hagyhatjuk, föltéve, hogy a falpadkák magasságában fekvő rétegek szélső tégláinak anyaga megfelelő hajlítószilárdsággal bir, mert ez a körülmény is jelentékeny szerepet játszik az egyenletes teherelosztás föltételeinél.

Ha a falpadka alatt fekvő réteg szélső tégláinak helyzetét figyelemmel kísérjük, úgy azt tapasztaljuk, hogy ezek a fölöttük lévő pillér nyomása következtében hajlító szilárdságukra is igénybe vannak véve. A rendes téglaméretek figyelembe vétele mellett az ellentálló nyomaték nagysága:

$$W = \frac{b^3}{12} \quad \ldots\ldots 10.$$

A visszaható erő nyomatéka, mely felszínegységenkint q_1 kilogramm nagyságú, a következő egyenlettel fejezhető ki:

$$M = \frac{b^3}{4} q_1 \quad \ldots\ldots 11.$$

Ha s a tégla húzás elleni szilárdságát jelenti, akkor kell hogy:

$$Ws \gtrless M \quad \ldots\ldots 12.$$

miből a 10. és 11. egyenletből nyert értékek helyettesítése után nyerjük:

$$s \gtrless 3 q_1 \quad \ldots\ldots 13.$$

A fentebb meghatározott tégla húzás elleni szilárdságának tehát legalább háromszor akkorának kell lennie, mint az illető kőre eső visszaható erőnek. Ellenkező esetben túlságos mértékben venné igénybe a hajlítóerő.

Egyátalában nem ritkaság, hogy q_1 négyszögcentiméterenkint a 10 *kg*-ot, sőt nagyobb értéket is elér. Ebben az esetben, közönséges téglafalazatnál, ha a megengedhető igénybevételt húzás ellen négyszögcentiméterenkint 2 *kg*-nak veszszük föl, legalább 15 alapfalazat réteget kellene fölvenni, mint olyat, melyre a nyomóterhelés eloszlik, ha másként egyenletes megterhelés elérhető nem volna. Ez a más eljárás pedig abban állhat, hogy szélső rétegek gyanánt faragott követ, kőlapokat, betonlapokat, vagy megfelelő erősségű vastartókat vennénk fel a pillér talpa alatt. Ilyen esetben a körül fordul meg a dolog, hogy minő erősségben legyenek készítendők ezek a kő- vagy betonlapok.

A fentebbi gondolatmenethez hasonló módon, könnyen juthatunk itt is eredményre.

Tegyük fel, hogy a kő- vagy betonlap kiugrása a pillértalp elé legyen v s tegyük föl, hogy a nyomást gyakorló pillér szélessége b.

A számítás egyszerűsítése végett a kő- vagy betonlap szélességét is vegyük akkorának, mint a pillér szélességét, mely föltevés a számítás eredményének biztosságát egyébként csak fokozza. A pillértalp elé ugró részét a kő- vagy betonlapnak a felfelé irányuló Q visszaható ereje a talajnak hajlításra veszi igénybe, melynek nyomatéka:

$$M = q \frac{b v^2}{2} \quad \ldots\ldots 14.$$

a hol q a felszínegységre eső nyomást jelenti. Ennek az igénybevételnek az alátétlemez hajlítás elleni szilárdsága működik ellene, melynek ellentálló nyomatéka:

$$W = \frac{b h^2}{b} \quad \ldots\ldots 15.$$

s húzás elleni szilárdságát vegyük föl s-nek. Egyensúlyi helyzet esetén:

$$Ws \gtrless M$$

honnan a 14. és 15. egyenletek eredményeinek behelyettesítése után következik, hogy:

$$h \gtrless v \sqrt{\frac{3q}{s}} \quad \ldots\ldots 16.$$

Betonnál, melynek négyszögcentiméterenkinti húzás elleni szilárdsága 2 *kg*, a következő értékeket kapjuk:

$q = 1{\cdot}5$ *kg* pro cm^2-nál $h \gtrless 1{\cdot}50$ és

$q = 4{\cdot}0$ *kg* pro cm^2-nál $h \gtrless 2{\cdot}45$

Minthogy a közönséges építőtalajt ritkán terheljük meg jobban négyszögcentiméterenkint. mint 4 *kg*, betonalátétlapok esetén átalában elégséges, ha annak erőssége a kiugrásnak $2^1/_2$-szeresével készül. Ugyanezt mondhatjuk a cémenthabarcscsal előállított téglafalazatra vonatkozólag is.

A fentebb levezetett eredmények arra az esetre érvényesek, ha az alapzat álló hézag rétegeinek iránya merőleges az alapfalazat hosszanti irányára.

Egészen vagy közel négyzetes alaprajzú pilléralapzatoknál az egyenletes teherelosztás föltételei jelentékenyen kedvezőbbek, a mennyiben ebben az esetben az alapzat vala-

A FERENC JÓZSEF FOGADALMI TEMPLOM

A mult év kora őszén szentelte föl Serédi Jusztinián bíbornok, Magyarország hercegprímása a *Magyarok Nagyasszonyáról* nevezett és boldogult I. Ferenc József apostoli királyunk emlékére, a budapesti tisztviselőtelepi Rezső-téren épült fogadalmi templomot.

A monumentális egyház az újabban emelt templomoknak annak a csoportjába tartozik, amelynek nemcsak a hívő lélek, hanem a műértő szem is örvendezni tud. Igaz, hogy Lechner Jenő professzornak, a tervező-építésznek fantáziáját a stílus előírásaival itt is megkötötték, de így is sikerült neki valóban művészi alkotással a fővárost megajándékozni.

Közvetlenül a háború előtt, 1913. évben zajlott le a templom első tervpályázata. Akkor néhai Lechner Ödön, a magyar építőművészet egyik legnagyobb mestere került ki győztesen a versenyből. Egyéni ízű, román stílusú, kupolás templomot tervezett, amely azonban a mester halála, a viszonyok változása és az építkezési költségek megfogyatkozása következtében nem kerülhetett kivitelre. Az 1913. évi pályázat többi nyertesei is mind meghaltak azóta. 1927-ben ezért új, szűkebb pályázatot hirdettek, melyre tíz építészt szólítottak fel. Lechner Jenő terve vitte el a pálmát és ennek alapján indult meg az építkezés. Boldogult Izabella királyi hercegasszony érdeme, hogy a szándékot ilyen hamar tett követte. Az ő lelkességének, befolyásának köszönhető, hogy elhárultak az építkezés akadályai. És Izabella királyi hercegasszony volt az, aki a templom stílusának meghatározásában is döntő szavával befolyt. 1927 körül lettek készen ugyanis a Magyar Nemzeti Múzeumnak, Pollák Mihály remekének helyreállítási munkái, melyeket Lechner Jenő végzett. Az ujjászületett épület még inkább ráterelte a figyelmet a magyar klasszicizmus sajátos szépségeire, helyi karakterére és ezért határozták el, hogy a Ferenc József fogadalmi templomnak is az úgynevezett palatinus-stílusban kell épülnie. Egymillióötszázezer pengőre rugtak a költségek. Ötszázezer pengőt adott a katholikus vallásalap, a főváros pedig majdnem egymillió pengőt áldozott az építkezésre, hogy kiegészítse a gyüjtés eredményét. Az építész érdeme, hogy az előirányzott költségeket nem lépték túl.

DR. LECHNER JENŐ: A REZSŐTÉRI TEMPLOM A VASBETONT KIVITELEZTE: DÉNES ÉS ERŐS MÉRNÖK ÉS ÉPÍTŐMESTER

A tágas Rezső-tér egyik oldalán emelkedő épület kétségtelenül az esztergomi Bazilikát juttatja eszünkbe, de ennél méreteiben kisebb, viszont arányaiban, szellemében finomabb alkotás. A templom központi elrendezését nemcsak a nagyméretű, oszlopsorral övezett kupola, hanem az épület külső tömegelosztása is kifejezi. A nagy kupola tövében, a templom sarkain még négy kisebb kupola is hang-

súlyozza a centrális gondolatot. Bramante római Szt. Péter templomtervének kései, magyar talajba átplántált eszméjét ismerhetjük fel benne. Az épület tömör tömegén a nagy síkok uralkodnak, amelyeket szerencsésen tagolnak a jellemző félköríves és a magas, négyszögletes nyílások. Elől gazdag oszlopcsarnok hangsúlyozza a bejáratot, a koronázó párkány fölött pedig erőteljes, egyenes attika vonul végig.

A templom belső térhatása igen szerencsés. Világos, mint a kupolás, klasszicizáló templomokban szokásos. A fény a kupola ablakain és a hajók félköríves, nagy nyílásain árad a belsőbe. A szentélyt és a hajókat díszítő, meg a karzatokat taró oszlopokat malachitzöld színű stucco-márványzás fogja borítani. Az oltár körül a tervező építész, a családja és az építési vállalkozó áldozatkészségéből ez már elkészült. A falak jelenleg még szintén fehérek, de később világossárga tónusú viaszkfestéssel látják el, ami a formákat, a plasztikai díszeket majd jobban kiemeli. A kupolát tartó négy pillér szegélyén levő evangelista domborműveket Füredi Richárd mintázta, viszont Pásztor János faragja márványból a főoltárt koronázó Patrona Hungariae-szobrot. Maga a márvány főoltár modernebb fölfogásával, fejezet nélküli plasztereivel kissé eltér a templom történeti klasszicizmusától. Igen fínom a mellső kis sarokkupolák alatt levő, kerek kápolnák architekturája. A templompadok és a gyóntatószékek formája, fekete-sárga színe szintén a mult század első harmadának stílusát mímeli. Kár, hogy a központi elrendezés gondolata a kupola alatt a templom padozatának mintájában nem érvényesül, ettől azonban — bizonyára a költségkímélés okából — el kellett tekinteni. Igen figyelemreméltó és dícséretes viszont az a törekvés, ami Lechner Jenőt az előírt klasszicizmus ellenére is az ősi magyar motívumok alkalmazására vezette. Úgy az oszlopfejezeteken, mint a rácsok, a vas- és famunkák részleteiben ötletesen, de a klasszicizmussal harmónikusan érvényesítette az ősi, faji ornamentika elemeit. Csak a figyelő szem veszi észre az antik formáknak a népvándorláskori díszítő motívumokkal való gazdagítását.

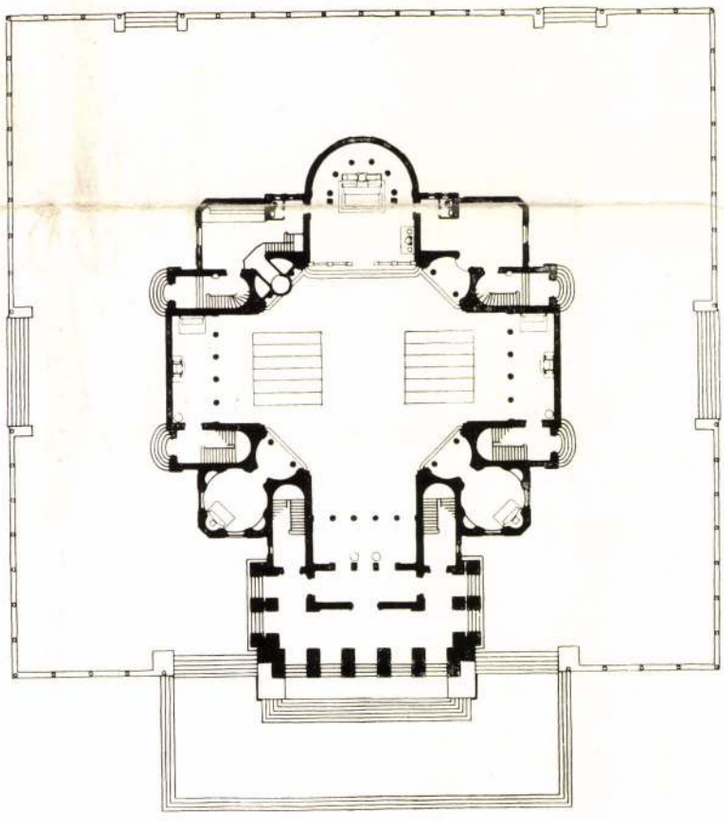

ALAPRAJZ

DR LECHNER JENŐ: A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM

Izabella királyi hercegasszonynak érdekes tervei voltak a templommal kapcsolatban. Családja temetkezési helyéül akarta kijelölni, sőt arra is gondolt, hogy néhai I. Ferenc József apostoli királyunk hamvait is ide kellene átszállítani a bécsi kapucinuskriptából és itt a kupola alatt kellene neki olyan sírboltot építeni, mint aminő Napoleoné a párizsi Dom des Invalides-ben. Természetesen ez csak szép gondolat, amely aligha valósulhat meg. Egyelőre még a fő-

DR. LECHNER JENŐ: A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM

KIVITELEZTE: PUCHER ISTVÁN ÉPÍTŐMESTER

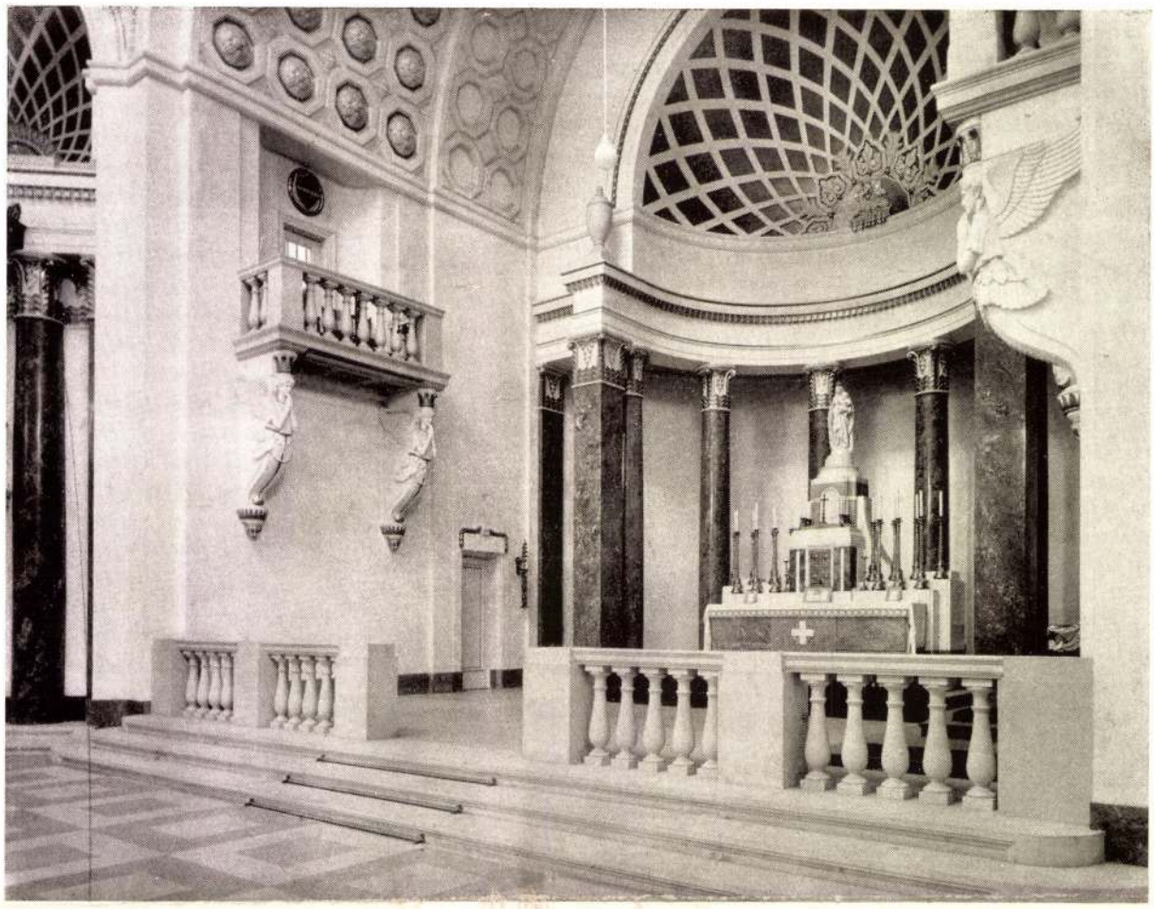

DR. LECHNER JENŐ:
A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM
KIVITELEZTE: PUCHER ISTVÁN ÉPÍTŐMESTER

OSZLOPFŐ

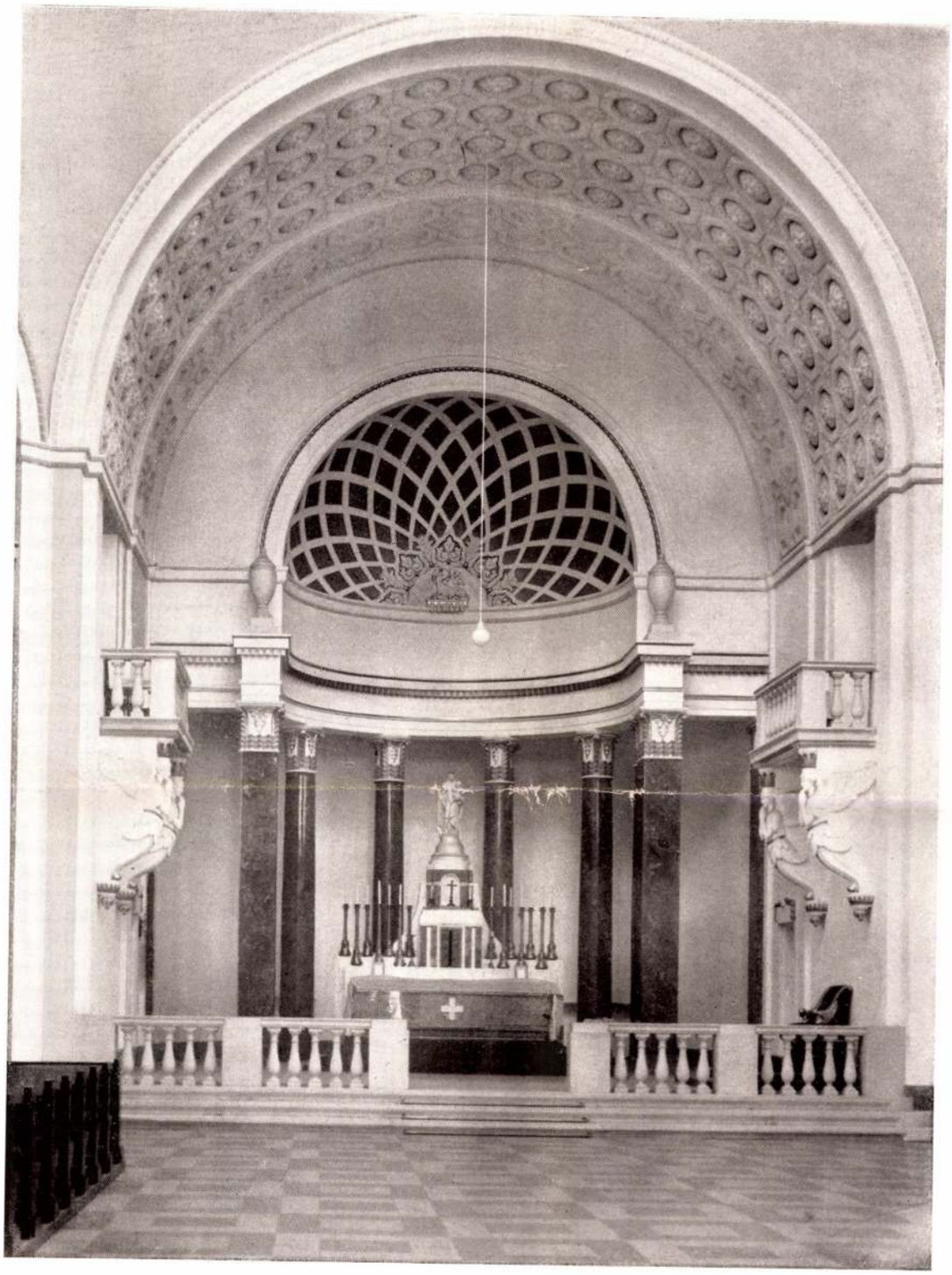

DR. LECHNER JENŐ:

A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM

KIVITELEZTE: PUCHER ISTVÁN ÉPÍTŐMESTER

DR. LECHNER JENŐ: A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM

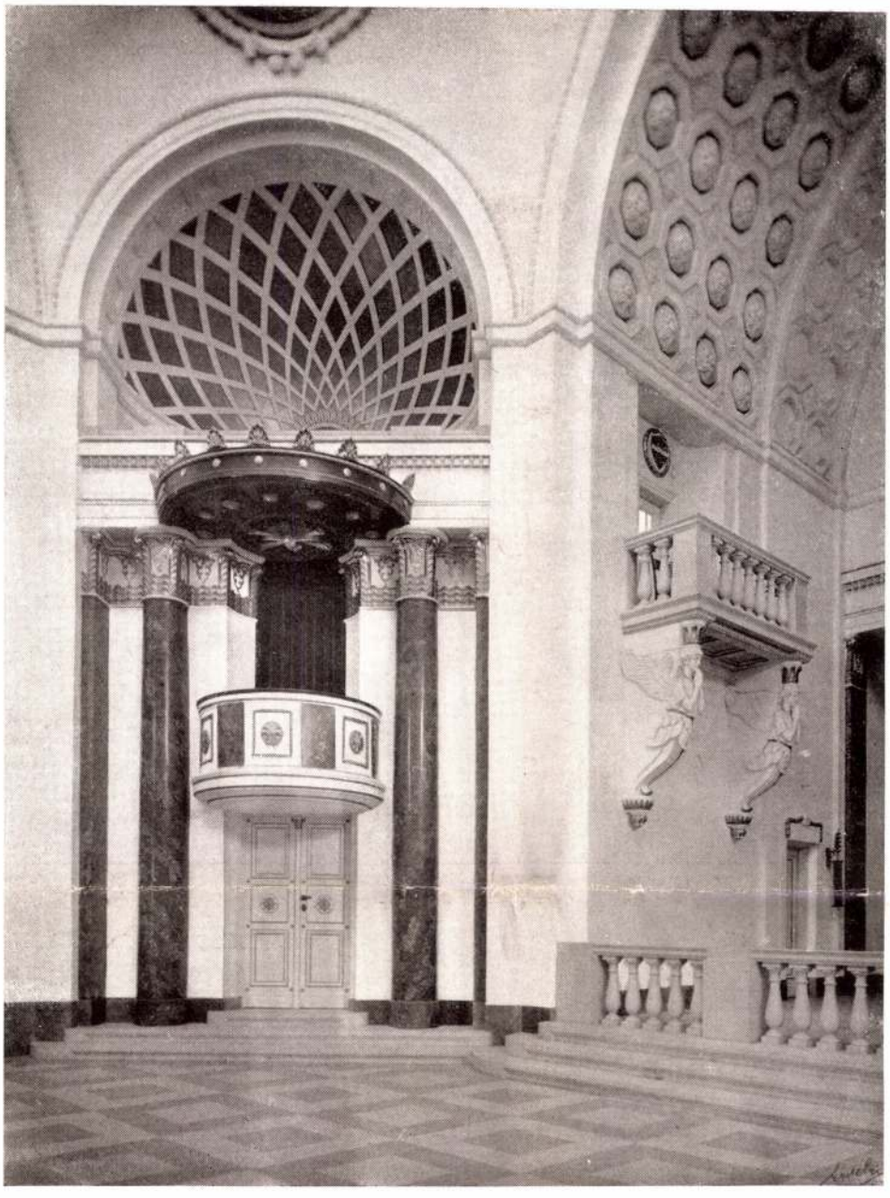

DR. LECHNER JENŐ: A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM

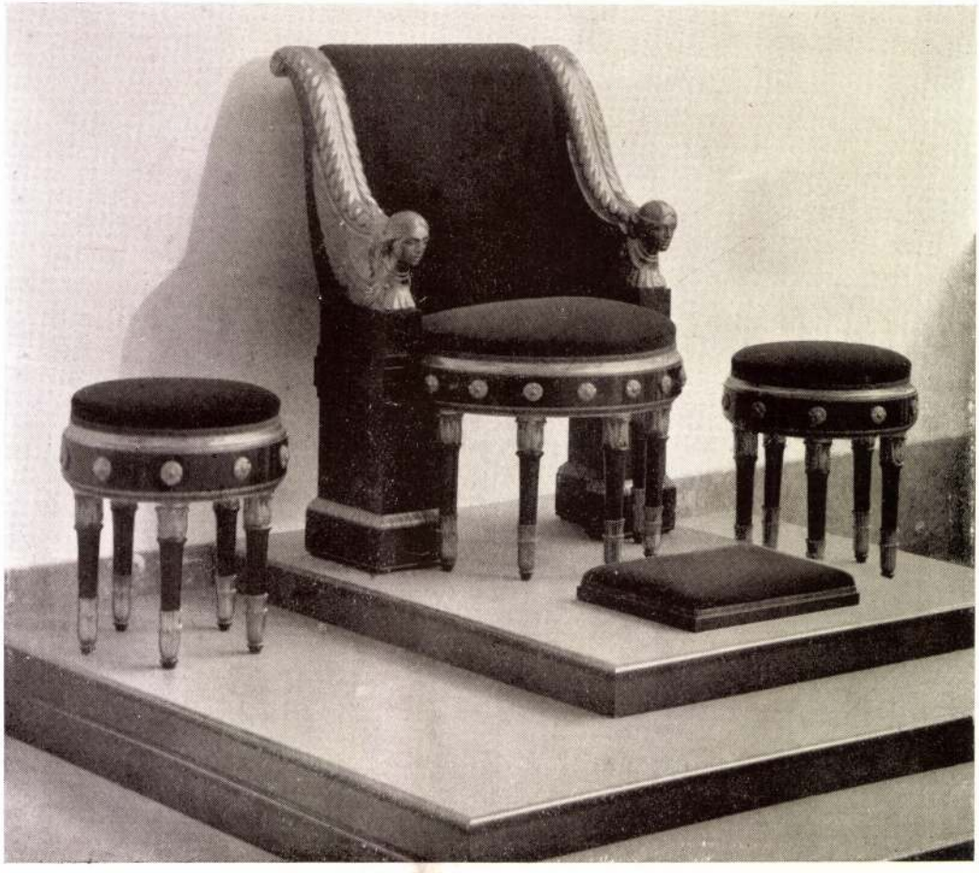

A HERCEGPRÍMÁSI ÜLÉS

DR. LECHNER JENŐ: A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM

hercegi kripta sem épült meg. Reméljük azonban, hogy a nagy királyi hercegasszony szűkebb családja a jövőben is olyan szeretettel fog gondoskodni a templomról, mint azt ő tette.

A Ferenc József fogadalmi templommal Budapest kétségtelenül egy új monumentális építészeti alkotással lett gazdagabb. *YBL ERVIN.*

MODERNE KERKEN IN EUROPA EN AMERIKA

A jelenkori építészet gyökérszálai e század elejére nyúlnak vissza. Kimagasló művészegyéniségek eltépik a Tradíció bilincseit és apostoli hivatottsággal csinálják egyéni architekturáikat. Eliel Saarinen, Alfréd Messel, Ottó Wagner, Lechner Ödön ezek a héroszok.

Mindenik más éghajlat alatt él, más országból indul el. Mint az egykori Mágusok, lelkük művészi ösztönétől hajtva, mennek egy tündöklő csillag fénye után, amely őket a közös cél, — a modern építészet — igéretföldjére vezeti. Vetésük azonban nem szökkent kalászba. Rügyfakasztó kikelet helyett hosszantartó, kegyetlen tél borult a világra.

*

BEJÁRAT

FALIKAR KIVITELEZTE: JUNGFER GYULA

Az évekig tartó háború alaposan megforgatta a világ képét. Országok és trónok dőltek össze. Gyávákból hősök és győzők lettek. Tartuffe-ök kerültek uralomra. Nem csoda, ha az ember gondolat- és érzésvilága megváltozott. Más lett a vágya, az igénye, az ideálja.

A szépnek és a jónak a fogalma sem maradt a régi.

Irodalom és zene hozza először az új szépet. Író és muzsikus a legkönnyebben talál utat a közönséghez, mert érzésének művészi formálásához minden irányban korlátlanok a lehetőségek. Szobrászat és festészet még a válaszút előtt állanak. Az építészet már megtalálta az útirányát. A ma szerkezete és a ma anyaga mellett, rajta legyen a művész egyéniségének vagy a nemzetiségének bélyege is. Ez, rövidre fogva, a modern építészet irányelve.

*

Az új építészet Hollandián és Németországon keresztül nyert polgárjogot Európában. A németek technikai célokat szolgáló épületeiket, az anyagszerűség és szerkezeti szükségesség szigorú szemmeltartásával, olyan »Sachlich« szépen oldották meg, hogy nyomban megnyerték a külföld rokonszenvét. A kevésbbé tehetségesek azonban csakhamar diszkreditálták ezt az architekturát az által, hogy lakóházakra és középületekre is ráhúzták ezt a minden díszt nélkülöző, nyers szerkezetet feltüntető formákat. Így lett ellenszenves a »Sachlich« architektura, amely pedig a maga helyén, eddig is, sok szépet és művészit produkált.

A modern szépség azonban nem merülhet ki a structív, »Sachlich« szépben. Amennyire megkapó *W. Gropins* dessaui acélból és üvegből készült műhelycsarnoka, annyira profán *O. Bartning* Stahlkirchejének az oldalhomlokzata.

A vakító világosságban fürdő, üvegfalú műhelycsarnok szép is, jó is, célszerű is. Ilyen épületnél a gyakorlati cél szabja meg a szépség határát. A templom az más. Itt az építésznek kívül és belül kifejezésre kell juttatni, hogy ez a műve a gyakorlati célon túlmenő, magasztos, lelki célok szolgálatában áll. Itt a művészetnek kell dominálni. A templom, az Isten házának kőbe formált szellemi fogalma. Ha ennek is megfelel, csak akkor

OSZLOPFŐK

válik műalkotássá. Így lesz csak emlékmű.

*

A »Kosmos« könyvkiadó-cégnél Amszterdamban egy pazar kiállítású könyv jelent meg: *Európa és Amerika modern templomai* címmel. E gyüjtemény száz temploma hű képet ad Nyugat-Európa mostanában épült *új*, de nem mindig *modern* templomairól.

Amerikának azonban alig van köze a könyvhöz. A közölt két jelentéktelen templom még izelítőnek is kevés ahhoz, hogy a óceántúli világrész modern templomairól fogalmat nyerjünk.

A kiadó egyébként sem eléggé válogatta meg az anyagot. Minden, az utóbbi esztendőkben épült templommal megelégedett. Igen sok szép és valóban modern templom hiányzik a gyüjteményből és sok gyönge érdemtelenül került bele.

Ez a körülmény váltotta ki belőlem a modern templomról szóló bevezetőt. Ezzel egyben elárulom azt is, hogy minő szempontok irányítják tollamat e könyv ismertetésénél.

*

A REZSŐTÉRI FOGADALMI TEMPLOM GYÓNTATÓSZÉK

Itt vannak mindjárt *az északi országok*. Svédek, norvégek, finnek, dánok. Ezeknek a templomain ma is a multak szelleme kísért. *Sigfrid Ericson*, tegnapelőtti romantikus. Mastuggskyrkan Göteborg. Az előkelő *Ivar Tengbom* még a tegnapi barokkot énekli. Högalidskyrkan Stockholm. *Oiva Kallis* a hagyományos finn népművészetet képviseli. Aurejärwen Kyrkan, Kuru.

A legnagyobb csalódás a hollandusoknál ér. Modern templomaik nélkülözik a templom jellegét. Dr. *H. P. Berlage* iskolával kapcsolatos Christian Scientistkerk-je Hágában, irodával kapcsolatos gyárépületre, *Fred B. Jantzen*, Jeruzalem-kerk-je és *Harry Elte* Synagoge-je Amszterdamban, színházra, *Jan Knyt* temploma Halfweg-ben inkább mozdonyszínre emlékeztet. *H. Koringa* temploma Heemstede-ben szép úrilak. Azok a templomok, amelyeken rajta van a karakter, azok viszont középkori, hagyományos formákat mutatnak. Protestáns templom Hilversum. Lourdi templom Scheveningen. Egyetlen szép, modern templom a holland csoportban a Julianakerk Apeldoorn-ban.

A modern templom típusát Közép-Európában kell keresnünk. *Franciaország* aránylag kevés templomot épít. Az új templomoknál, mint tipikusan francia szerkezet jelenik meg a vasbeton. *A.* és *G. Perret* Raincy-i és Montmagny-i temploma első csapásra is figyelemre méltó alkotások. *P. Fournon* Elisabethville-ben épült vasbeton templom a még jobban sikerült. Egységes vonalvezetése, érdekes főhomlokzata méltó módon örökíti meg a háborúban elesett francia és belga katonák emlékét.

Füredi Richard
Továbbítással

Karl Moser Baselben szintén megpróbálkozott egy vasbeton templommal. A St. Antonius-Kirche azonban nélkülözi a templom-karaktert.

Szépek a *német* modern templomok. Rengeteget építettek, a legtöbbjét gonddal és szeretettel. Itt érte el a modern templom a legszebb formákat. *O. Bartning* Stahlkirchéje feltétlen érdekes alkotás. Főhomlokzata karakteresen szép. A német templomok zöme, különösen a kisebbek, a festőiség és egyéniség bélyegét viselik. A hangsúly az egységes templomtéren van, ami szintén modern vonás. Németországnak ma már elismert templomépítői vannak. H. Herkomer, A. Bosslet, Cl. Holzmeister, M. Elsasser, D. Böhm.

*

Magyarország is helyet foglal a gyüjteményben. *Árkai Aladár* fasori ref. templomával. Sajnálom, hogy nem az újabb Árkai-templomok kerültek be, melyek jobban jellemzik a művész magyar egyéniségét. Eredeti ornamentikájának változatossága és szépsége sok elismerést hozott volna a magyar építőművészetnek. Nagy kár, hogy Lechner Ödön kőbányai temploma nem jutott a könyvbe. Ehhez fogható eredeti szépség nincs is az egész kollekcióban.

*

A modern templom problémája még igen messze van a céltól. A francia vasbeton-, a német acél- és üveg-templom első lépésnek is nagyszerű és biztató. Az a kor, amely megoldotta a repülést és megcsinálta a rádiót, meg fogja alkotni a modern templomot is. Amíg azonban a technikai célokat szolgáló épületek Európaszerte a »Sachlich« kollektiv formái által jellegzetesen modernek és egyöntetűek, addig a templomok, noha szintén egységes eszmét fejeznek ki, építőművészeti elgondolásban még megközelítőleg sem fognak egységes formát ölteni. Mert itt nem elég a technikai szépség, itt az Eszme szépségét is ki kell fejezni, amelyen belül azután az alkotó művész egyénisége a legteljesebb mértékben jut érvényre és amely a művészet nagy szerencséjére, kizárja az egységesen kollektív megnyilatkozást.

MAGYAR VILMOS.

RERRICH BÉLA. A Belvárosban, a Képíró-utca egyik régi kétemeletes házának három kis szobája a Rerrich Béla műterme. Régi Rerrich-ház. Ott született Rerrich Bélának az apja, nagyapja, tán még a dédapja is. Ebben a három kis szobában maradt Rerrich Béla a legnagyobb munkái közben, a legvirágzóbb idejében is. Konzervatív a gondolkodása, konzervatív a politikája, konzervatív egész úri egyénisége ! Csak a művészete modern. Művészetének nagysága, művészetének elismerése túlterjedt hazánkon. Londonban a »Royal Institute of Britisch Architects« legutóbbi tanácsülésén Rerrich Bélát építőművészeti tiszteletbeli levelező tagjává választotta. Mink kettős örömmel vettük e hírt, mert benne lapunk egyik legrégibb munkatársát érte e ritka kitüntetés.

DR. YBL ERVIN EGYETEMI MAGÁNTANÁR. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen »Az olasz szobrászat története« című tárgykörből magántanárrá habilitálták dr. lovag *Ybl* Ervin m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri osztálytanácsost.

EGRI ÉS FIA DR. EGRI ISTVÁN KÖZPONTI FŰTÉS, VÍZVEZETÉK, CSATORNÁZÁS
TELEFON: J. 318—01 BUDAPEST, VII., ROTTENBILLER-U. 28. TELEFON: J. 318—01

Jungfer Gyula

végezte az alabbi épület lakatosnum-
kait, a bronzkaput,
és bronzrácsot és a
levéltári berendezése-
ket.

erőd

Alpár Ignác:

A Pesti Harai
Első Takarék-
pénztar Egyesü-
let palotája
Magyar Épitő-
művészet. 1915.
5-6-4. 29. l.

Zólyomi várfelügyelőség

6 számhoz
1910.

A

Műemlékek
Birot

Hivatkozá
328-1910 számu
Biró Gizellával
3 példányban jóváh
teljes kéréssel terjes
csatolása mellett, ho
tott bélyegtelen nerőd

~~Foerk Ernő~~

fordít

ooo A STEINDL-ALBUMNAK ooo
KOVÁCSOLT EZÜSTBŐL KÉSZÜLT
ooooooo VERETEI. ooooooo

Tervezte Förk Ernő. oooooooooo
oooooooooooooooooooooo
ooooooo Készítette Jungfer Gyula.

mincsed

Magyar Iparmíveszet

1899. 275, 276 l.

41 Pg

Jungfer Gyula

STEINDL IMRE EMLÉKALBUMA.
Tervezte Förk Ernő. A vereteket kovácsolt ezüstből készítette Jungfer Gyula.

KÉTLY PROFESSZOR EMLÉKALBUMÁNAK FÖDELE.
Tervezte és mintázta Loránfi Antal. Az ezüstmíves munkát készítette ifj. Herpka Károly.

idővel talán egy-egy alelnöki stallum, vagy talán maga az elnöki szék is. Hiszen a választottak nem ragaszkodnak ez állásukhoz. Tőlük hazafiúi áldozat ez állások lelkiismeretes betöltése, s éppen nem nagyon fölemelő rájuk nézve, hogy jutalmuk a jól teljesített kötelesség nemes érzetén fölül, közgyűlési támadásokból áll.

Hiszen a Társulat már beválasztotta kebelébe egy ízben az ellenzéki művészi gárda 10—12 ékességét, de ezek — azt hirdetvén igen szerénytelenül, hogy csak ők értik az iparművészet rejtelmeit — oly kiváltságokat, hogy ne mondjam diktátori jogokat követeltek, melyeket nem lehetett teljesíteni, s ezért szó nélkül otthagyták a Társulatot és az ezáltal képviselt ügyet. Ez az út nem vezet az ígéret földjére. A szent művészet és az iparművészet terén nem gerundiumokkal kell hadakozni, hanem a finom, a művelt ízlés, a jómodor, a kölcsönös megbecsülés eszközeivel és ezen a tisztességes úton az ellenkező irányzat képviselői is meg fogják egymást érteni és bizonyára jól megférnek majd egymás mellett — az ügy javára és hasznára."

A VIRÁGOS BUDAPEST bizottság április hó 27-én az Orsz. Iparművészeti Múzeumban ülést tart, amelyen megállapítják az ablakok, erkélyek stb. virágdíszítésére kiírandó pályázat föltételeit.

A KIRÁLY MŰVÁSÁRLÁSAI. Ő Felsége az Úrlovasok Szövetkezetének a pozsonyi nagy akadályverseny és a díjlovaglás győztes lovasa számára egy-egy tiszteletdíjat adományozott. A díjakat az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat kiállításán vásárolták meg és pedig Markup Bélának egy bronz állatszobrát „Szarvastehén a borjával", amelyet Jungfer Gyula öntött és egy ékköves nagy ezüst gyümölcstartót, amelyet Kós Károly terve szerint Forgács és Kohut ezüstművesek készítettek.

Kiállítások

NÉPMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁST rendezett az Orsz. M. Iparművészeti Társulat, Múzeum és Iskola a gyűjteményeikben levő kiválóbb népművészeti munkákból. A kiállítás, mely az Iparművészeti Múzeum földszintjének java részét foglalja el, husvétkor nyílt meg és május hó közepéig lesz látható hétfőt kivéve naponkint 9—1 óra között. Felvidéki csipkék változatos sorozata mellett láthatók Erdély, Torontál, az Ormányság, Sárköz, Somogy, Borsod, Nógrád, Trencsén népi forma- és színgazdag hímzései, régi cserepek, fafaragványok stb.-k. Melegen ajánljuk t. olvasóinknak ennek az érdekes és tanulságos kiállításnak megtekintését.

LAKÁSBERENDEZÉSI KIÁLLÍTÁST RENDEZ — mint már jelentettük — az Orsz. M. Iparművészeti Társulat őszszel a M. Kir. Technológiai Múzeumnak első emeleti helyiségeiben. A kiállításra annyi tervező és iparos jelentkezett, hogy a Társulat egyszerre nem adhat helyet valamennyi jelentkezőnek. Ezért a kiállítási bizottság két közvetlenül egymásután következő kiállítás rendezését tervezi. Mindkét kiállításon egy ötszobás úri lakás, egy 4 szobás polgári lakás, egy kétszobás munkás- és egy egyszobás garçonlakás lesz látható.

A KASSAI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS, melyet az Orsz. M. Iparművészeti Társulat a kassai Kereskedelmi és Iparkamarával együttesen rendez, az eddigi megállapodások szerint augusztus hó második felében nyílik meg. Részt vesz azon Kassa és vidéke művészi iparosainak színe-java s a Társulat a tulajdonában levő iparművészeti tárgyak válogatott gyűjteményét küldi a kiállításra. Különös érdeklődést kelt majd a fürdői emléktárgyak sorozata, melyet a Társulat erre a célra külön megrendel s amelynek célja, hogy kiszorítsa a felvidéki fürdő- és üdülőhelyek bazárjait megtöltő idegen, ízléstelen ilyen munkákat.

A SZENT-GYÖRGY-CZÉH KISPLASZTIKAI SZAKOSZTÁLYA a következő felhívás közzétételére kért fel bennünket: Az 1909. év végén Andrássy Gyula gróf elnöklete és Koronghi Lippich Elek úr másodelnök vezetése alatt megalakult Szent-György-Czéh kisplasztikai szakosztálya 1911. évi november—december havában az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum csarnokában kisplasztikai kiállítást szándékozik rendezni. E kiállításon bemutatásra kerülnek a hazai magán- és közgyűjteményekben levő kisplasztikai műtárgyak, ú. m. kisarányú szobrok és reliefek, pecsétek (sigillum), gemmák, érmek, plakettek, ékszerek (amennyiben emberi és állati dekoratív motívumokat tüntetnek föl). A műtárgyaknak nemes anyagból kell lenniök, vagyis kőből, ékkőből, elefántcsontból, fából, fayenceból, grésből, ezüstből, aranyból, bronzból, stb. Porcellán- és gipsztárgyak s egyáltalában mindennemű másolat e kiállításon részt nem vehetnek. Időbeli vonatkozásaiban kiterjedne a kiállítás a legrégibb és legelemibb ősi faragványoktól a legmodernebb művészeti alkotásokig. Minden kornak és minden népnek kisplasztikai művészetét be akarjuk mutatni és így hazai viszonyainkhoz képest lehetőleg teljes képét kívánjuk nyújtani az emberi kultúrfejlődésnek a kisplasztika terén. A kiállításra beküldött tárgyak az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban vétetnek át, ami garanciát nyújt a tekintetben, hogy a tárgyak sértetlenül küldetnek vissza. A Szent-György-Czéh kisplasztikai szakosztálya a kiállításra beküldött tárgyakat azonfelül még tűz és betörés ellen, a kiállítók által meghatározandó összegben biztosítja és az őrzésről megfelelőképen gondoskodik. A kiállítást a hivatott szakférfiak rendezik, anyagáról pedig tudományos tárgymutató készül. A kiállítókat semmiféle külön költség nem fogja terhelni. A szakosztály felkéri a t. gyűjtőket, hogy a kisplasztikai kiállításon a birtokukban levő vonatkozó tárgyakkal résztvenni szívesek legyenek. Bejelentő ívek az Orsz. Iparművészeti Múzeum irodájában kaphatók.

tehetségükkel. A fiatalok pedig eleget igérnek, hogy nyugodtan nézhessünk a francia üveg- és agyagművészet jövője elé.

Larry Barbier szépen stilizált nyomdai reprodukcióra szánt sorozatot állít ki a divatról és az évenkint nagy sikerrel Párisban vendégszereplő orosz balletről, Aubry Beardsley befolyása látszik meg rajzán.

Még sok érdemes munkáról lehetne említést tenni, ha helyünk engedné, így csak azt említjük meg, hogy a kiállítás összbenyomása az eddigi francia iparművészeti kiállítások között a legkedvezőbb hatású. Sikere is kivételesen nagy volt, ami arra indította a rendező egyesületet, hogy jövő esztendőre egy méreteiben is impozáns, és az egész francia iparművészetről teljes képet nyújtó kiállítást rendezzen a Grand Palais óriási termeiben. h. b.

Különfélék.

IPARMŰVÉSZETI DOLGOK cím alatt Gelléri Mór, az Orsz. Iparegyesület igazgatója, a Magyar Ipar április 16-diki számában cikket írt, amely elfogulatlanul világítja meg az Orsz. M. Iparművészeti Társulat ezidei közgyűlésén történteket. Érdekes cikkét — a személyes vonatkozású részek elhagyásával — szószerint itt közöljük:

„Az Országos Iparművészeti Társulat közgyűlései bizonyos időszakonként minden különösebb ok nélkül viharosak szoktak lenni. Mindig akad egy-egy csoport, mely a vihart fölidézi, s a közönség, mint ezt a legutóbbi eset is mutatja, hajlandó elhinni, hogy az Iparművészeti Társulatban csakugyan „bajok" vannak. A lapok egy része ugyanis a legutóbbi közgyűlésre vonatkozó híreket és nyilatkozatokat ilyen cím alatt közli: „Bajok az Iparművészeti Társulat körül". Pedig dehogy vannak ott bajok. Viharok vannak egy-egy pohár vízben. Különböző irányok akarnak érvényesülni a művészetben, tehát a műiparban is. Az irányokat pedig emberek képviselik, s így mi sem természetesebb, minthogy az új irányok sárkányszárnyain ezek képviselői akarnak belovagolni a Társulat arénájába. És ebben nem találok semmi rosszat. Csak a mód nem szerencsés, amellyel ezt a kissé erőszakosnak látszó lovaglást az illetők megpróbálják.

Évekkel ezelőtt Ráth György elnök ellen, újabban Alpár Ignác alelnök ellen indult meg a hajsza, vagyis oly érdemes férfiak ellen, akik egész életüket a művészetnek és a műiparnak szentelték, akik maradandó érdemekkel írták be nevüket a magyar művészet és iparművészet fejlődésének történetébe.

És ez a zajos küzdelem rendszerint nem az illető egyének lekicsinylésével indul meg, mert ezzel alig lehetne célt érni. Hiszen az említettek neve a közönség körében általános tiszteletnek és megbecsülésnek tárgya. De megindul alaptalan kifogásokkal, a Társulat munkálkodásának ócsárlásával. És ez helytelen dolog.

Alig van szakegyesület az országban, mely fennállása óta oly sok szép eredményt ért volna el, mint az Iparművészeti Társulat. Eleinte szerényebb eszközökkel szerényebb eredményeket, később, kivált az utolsó másfél évtizedben, nagyobb erővel, fokozottabb mértékben dolgozott a hazai iparművészet megteremtésén és kifejlesztésén. És az a kétségtelenül fényes siker, melyet Páris, Turin, St.-Louis és Milánó nagy kiállításain a magyar iparművészet elérni képes, oly bizonyságát képezi céltudatos és praktikus tevékenységének és messzeható eredményeinek, amelyek előtt teljes elismerését kell kifejeznie minden elfogulatlan bírálónak. Az Iparművészeti Társulat szakadatlanul dolgozott és pedig minden praktikus irányban és ha nem is tudott mindent elérni, amit óhajtott volna, ennek nem a Társulat az oka, hanem az anyagi eszközök hiánya és gyakran az iparművészeti anyag elégtelensége. Sok igen szép akciótervezetről tudok, amelyet vagy fölülről szorítottak vissza, vagy alulról. Így bukott meg a műipari mintalapok ügye, egy állandó műipari kiállítási csarnok és elárusító bazár, valamint a társulati ház ügye. Nem is a nagy segítség híján, hanem azért, mert a viszonyok nem kedveztek a tervek kivitelének. De ezek és sok más függőben levő terv és eszme új életre fog kelni és megvalósulásuk sokszorosan fogja fokozni a Társulat célba vett hasznos munkáját.

És azért, hogy egyik-másik akció nem vezetett teljes eredményre, azért a Társulatot a nyilvánosság előtt megtámadni, ferde világításba helyezni, nem helyes és nem okos dolog. A Társulat működésében lehet — nem hibákat — hanem hiányokat találni. (Alig van institució a világon, melyről ezt nem lehetne mondani.) De van a Társulatnak számos messzeható fontosságú sikere, igen sok praktikus eredménye, melyeket illő volna észrevenni és megbecsülni."

Ezután az elnökség, az igazgató és a választmány munkásságát méltatja Gelléri, majd így folytatja:

„Csak egy pillantást kell vetni ennek a gárdának névsorára és minden kételynek és kishitüségnek el kell némulnia. Bizonyos, hogy ezek egyenként és együttvéve megérdemelnék, hogy — miként ez minden társulat közgyűlésén szokásos — munkájukért konvenciós elismerést kapjanak és ne gyűlöletes és igaztalan támadásokat.

Hogy vannak más irányzatok képviselői, akik szeretnének dolgozni, ez örvendetes. De ennek nem a lármázás és a minden áron való támadás a módja. Tessék kopogtatni és megnyílik előttük az ajtó. Az Iparművészeti Társulat választmánya — amint én azt húsz év óta ismerem — nem zárkózik el az elől, hogy bármely jogosult irány képviseletének megnyissa sorompóit. Tessék dolgozni, komoly munkával érdemeket szerezni és a legérdemesebbé lesz a pálma,

Magyar Iparművészet
1911. évf.

A történelmi stilusokat egytől-egyig igen szép munkák képviselték.

A *román* stilus legkevésbbé volt képviselve, s noha éppen Franciaország ennek klasszikus hazája, a legszebb darabok mégis Budapestről kerültek oda. Értem *Alpár* Edének az 1. és 2. ábrában előtüntetett s a marsmezei palota magyar osztályában kiállított *kandalló tűzbakjait*, melyeknek őserőtől duzzadó remek kovácsmunkájával kevés hasonló műtárgy vetekedett.

A *csúcsíves és a renaissance-munkák* köréből kiemeljük *Bergue* Adolf párisi vasművesnek az Esplanade des Invalides-en kiállított góth és renaissance vasajtóját. Mind a kettőt a faajtóknál használatos tagozás mellett, a művészien domborított s minden ízében stilszerű részletek jellemzik, melyeknek hatását a csiszolt és áttört díszítmények alá tett színes bőr (a góthikusnál barna, a renaissancenál sárga) tetemesen fokozza. Véleményem szerint a vasművesség túllépi az anyag természetétől megszabott határokat, a midőn ilyen kényes munkát szán olyan helyekre, a hol azt a rozsdától megvédeni úgyszólván lehetetetlen. Ha már a munka nagysága mellett, az anyag értéke szóba alig kerül, vegyünk a vasnál nemesebb anyagot. A román stilus korából szebbnél-szebb bronzajtók maradtak reánk, miért ne fordulhatnánk mi is a bronzhoz, illetőleg ennek nemesebb és modernebb testvéréhez az aluminium-bronzhoz, melynek 5%-os öttevénye (95% vörösréz és 5% aluminium) majdnem úgy domborítható, mint a kovácsvaslemez. Lám *Jungfer* Gyula ezt az anyagot választotta ahhoz a két kandelláberhez, melyek a budapesti új parlament épületét fogják a párisi kiállítás bezárta után díszíteni. Ezek közül az egyiket a 3-ik ábrában mutatjuk be.

A *német renaissance* gyéren van képviselve, az idevágó műtárgyak közül legkitünőbbek *Schultz* és *Holdefleiss* vasművesek berlini műhelyében készített s a német pavillon szajnaparti kőfalát, illetőleg annak a Rue des Nations felé eső lépcsőjét díszítő rácsok. Egy rangba helyezhetők ezek a XVI. században élt nürnbergi vasművesek legkitünőbb munkáival.

Marcus Pál berlini vasműves renaissance kapuján, mely az Esplanade des Invalides jobboldali pavillonjának német osztályában az emelet egyik fülkéjét díszíti, már érezhető a modern irányzat behatása. Különösen a záradék-rács tölgyleveles csigadíszítményével és centrális virágkoszorújával, melybe a sárkányölő Szent György képét tették, hajlik erősen a mai berlini vasművesek munkáit jellemző alakításhoz. A francia késői renaissance formáit láttatja az az erkélyrács, melyet *Robert* E. párisi vasműves állított ki. Ennek képét mutatja a 4-ik ábra.

Wanner frères genfi vasműves cégnek az 5. és 6. ábrában előtüntetett lépcsőrácsa a modern renaissance stilus ornamentikáját képviseli.

A történeti stilusok közül leginkább a barokk és rokoko van képviselve, azonban míg a francia vasművesek inkább az épület belső felszereléséhez tartozó tárgyakon mutatják be művészetüket, a külföldiek hatalmas *rácsos kapukat* állítottak ki. Az utóbbiak sorában, mind a munka és rajz szépségét, mind a hatalmas méreteket illetőleg első helyen áll az a rácsos kapu, melyet *Meltzer* Róbert építész XV. Lajos stilusában tervezett. A kiállítás után a cár szentpétervári téli palotájának kerti bejáratánál állítják fel; jelenleg a Champs-Elysées-nek, a Grand Palais des Baux-Arts-tal szomszédos részét díszíti. A kapu egy-egy szárnyának szélessége 2750 *mm*, lemezzel borított alsó része pedig 3000 *mm* magas.

Az utóbbiak áttört középrészében a cár aranyozott monogrammja tündöklik. A kapu szóbanforgó részét profil-lécekkel tagozták és az így keletkezett mezőket hatalmas akantuszokkal és leveles csigákkal töltötték ki. A lemezes rész felett az ütközőtől a kapu bálvány

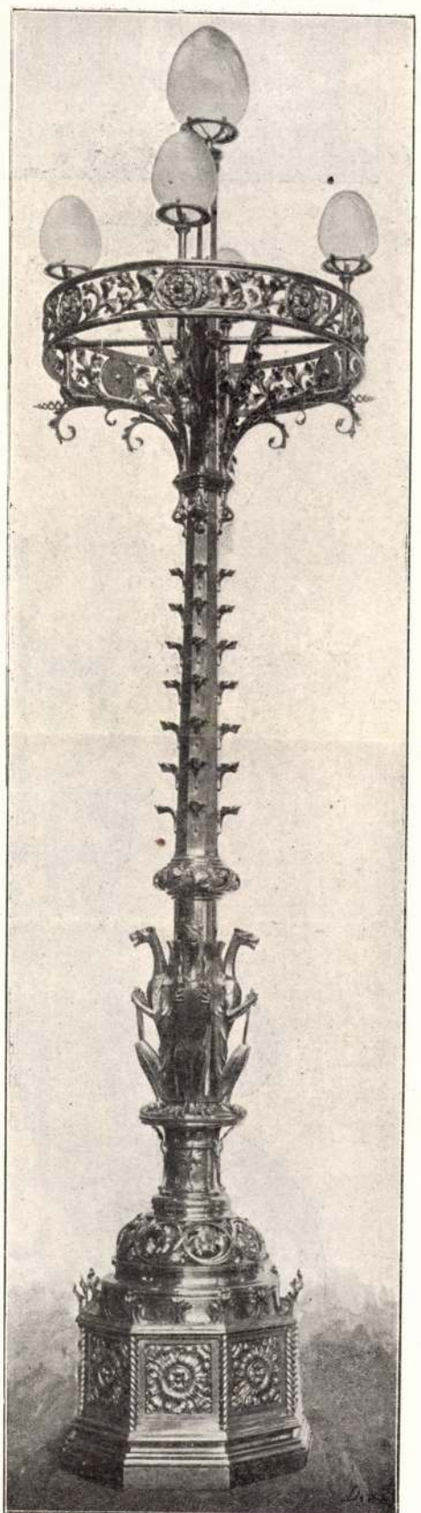

3. ábra. Ötkarú gázkandeláber, tervezte *Steindl* Imre műegyetemi tanár, készitette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten. Nagysága 2300 *mm*. Kiállította az Esplanade des Invalides jobbszárnyának magyar osztályában.

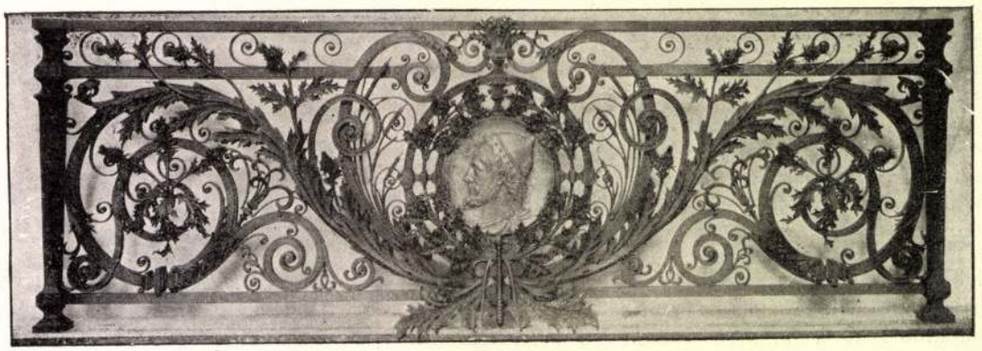

4. ábra. Erkélyrács készítette *Robert* E. párisi vasműves.

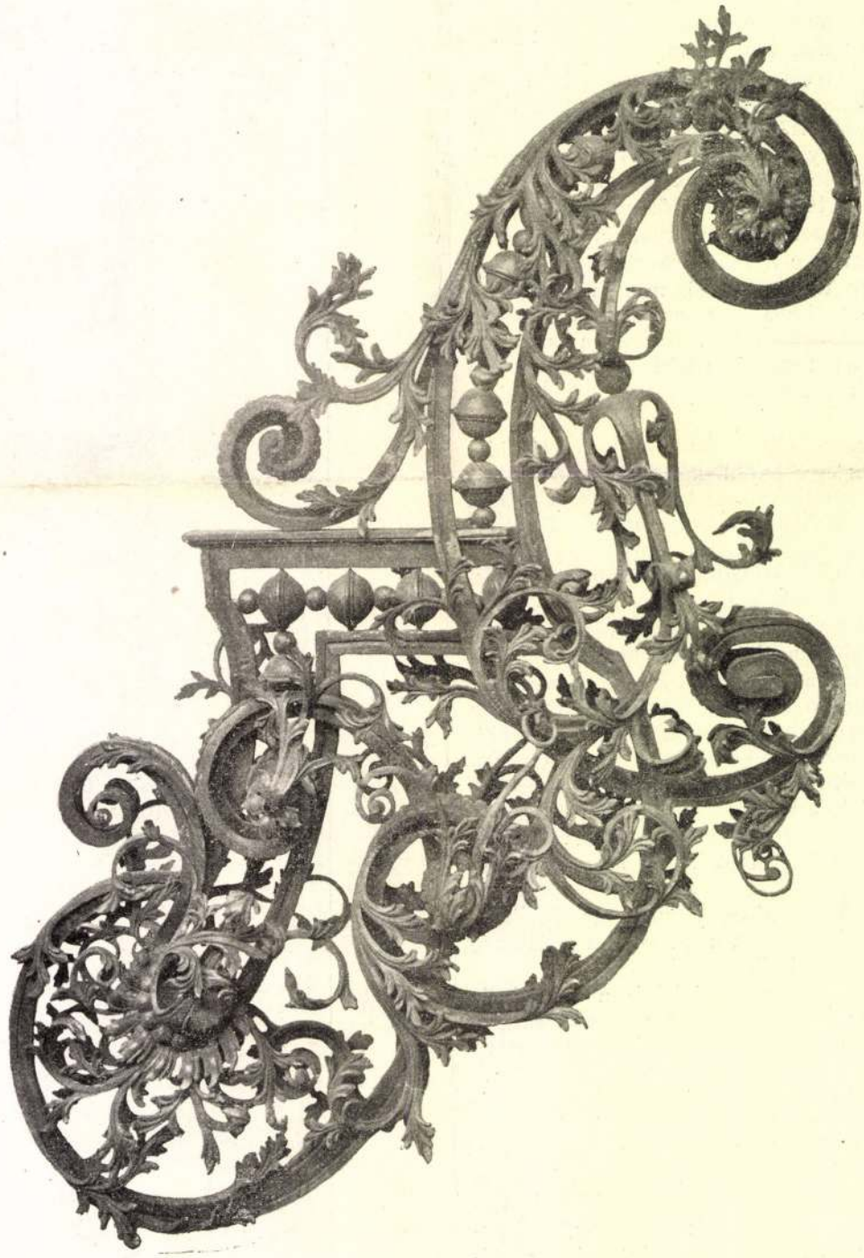

7. ábra. Szemöldök rács részlete. Készítette *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatos Budapesten, kiállította az Esplanade des Invalides-on álló palota jobb szárnyában, a magyar iparművészeti csoportban (XV. csoport 97-ik alosztálya). Magassága 1600 *mm*, szélessége 1270 *mm*. A főcsiga vasvastagsága 35 × 35 *mm*.

A vasművesség a párisi világkiállításon.

Edvi *Illes* Aladár-tól.

Noha a párisi nemzetközi kiállítás igazgatósága előtt az a cél lebegett, hogy a rokon iparcikkek a jobb és kényelmesebb összehasonlítás céljából lehetőleg egy fedél alatt legyenek, ettől, a műiparnak egyik fontos ágában a *vasművességben*, nagy sajnálatunkra eltértek. Az épület külső felszereléséhez tartozó, tehát inkább az építőiparba vágó munkákat, jelesen a rácsos ajtókat és kapukat, a lépcső-, kerítés-, erkély- és záradék-rácsokat, a konzolokat és kandeláberekat stb. a XI. csoporthoz tartozó 65. alosztályba sorolták; az épület belső felszereléséhez való műmunkákat pedig, jelesen a különféle lámpásokat és gyertyatartókat, a vasból való díszbútorokat és bútorvasalásokat, a kályha és kandalló szerelvényeket stb. a XI. csoport egyik alosztályának keretében helyezték el. De mivel a legtöbb vasműves egyaránt foglalkozik mind amazok, mind emezek készítésével, a két helyen való kiállítás pedig azok együttes hatását úgyszólván kizárta volna, igen érthető, hogy a vasművesek munkái egyaránt szerepeltek a két csoport keretében. Két helyen csak az idegen államok egy pár mestere állított ki, ezek között volt a magyar vasművesek doyen-je *Jungfer* Gyula is.

A francia vasművesek túlnyomó részének kiállítását nem a XI. csoportot magában foglaló marsmezei palotában, hanem az Esplanade des Invalides baloldali (francia) szárnyában találjuk, holott a francia vasművesség multját előtüntető retrospektiv kiállítást a marsmezei palota balszárnyának emeletén rendezték el.

Ennek az össze-visszaságnak az a sajnálatos követ-

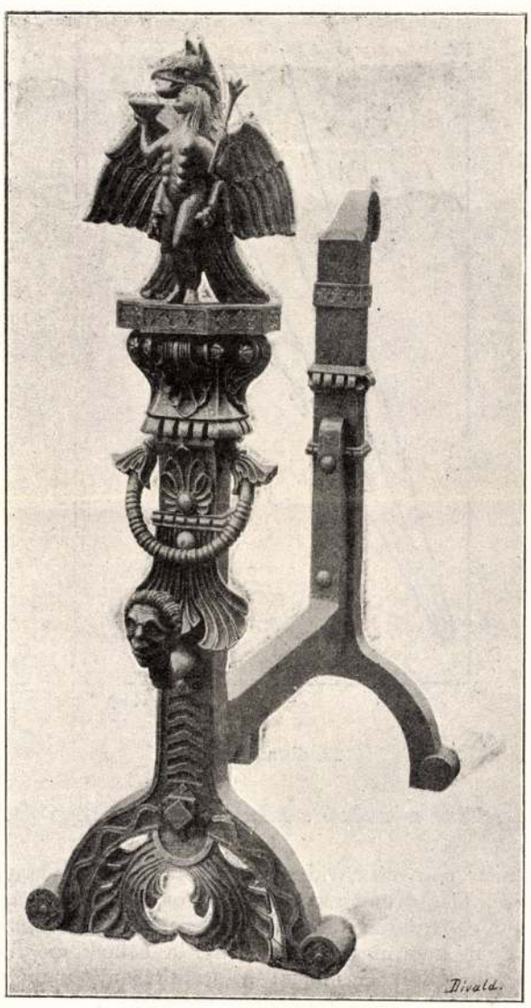

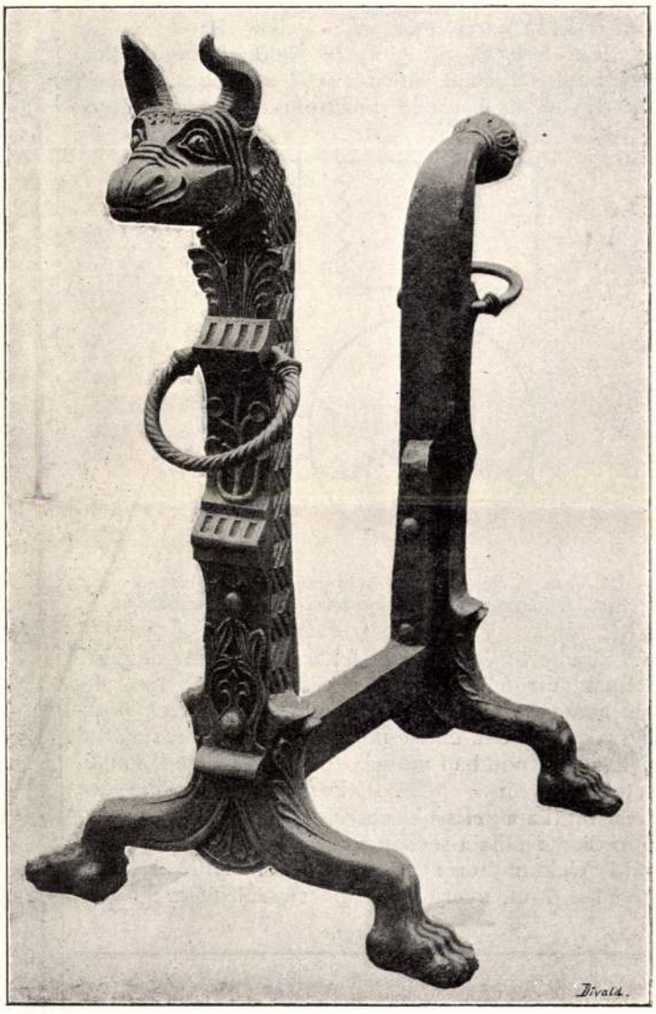

1. és 2. ábra. Tűzi bakok; készítette *Alpár* Ignác építész tervei szerint *Alpár* Ede épület- és műlakatos, Budapesten. Kiállította a párisi kiállítás XI. csoportjának magyar osztályában. (Marsmezei palota balszárnyában.)

kezménye lett, hogy a vasművesség, noha a kiállítók elég szép számmal vannak, a műipar többi ágai mellett eltünik. A közönség csak az egyes objektumokat csodálja, de átalános benyomást nem nyer.

Magamnak is elég időmbe került, míg a szerteszórt vasműves munkákról az igazságnak megfelelő benyomást szerezhettem.

Mindenekelőtt a kiállított munkák stilusáról óhajtok egyetmást elmondani.

A mint előre várható volt, a történelmi stilusok mellett igen jól érvényesült a szecesszió.

esetben egy-egy fázis menetei külön-külön jönnek tekintetbe; $v_2 = 0{\cdot}810$.

Egyetlen fázist zárva rövidre v_2 értéke $0{\cdot}542$-nek adódik ki, a rövidzárási karakterisztika a 23. ábrában a IV. görbe, ez a rendkívül kedvezőtlen érték okozza a gépnek egyfázissal szinchronmótorként való üzeménél észlelt sajátságos magatartását.

v_2-nek ily módon meghatározott értékei segítségével előre kiszámíthatjuk a bármely terhelésnél fellépő kapocsfeszültséget vagy átalában a gépnek magatartását üzemközben; a megfelelő terheléseket tényleg létesítve ellenőrizhetjük a kifejtett elmélet helyességét.

Legyen pl. feladatunk a gép kapocsfeszültségét állandó gerjesztés és mind a három fázisban egyenlő nagy indukciómentes terhelésnél kiszámítani.

Adva van: $v_2 = 0{\cdot}830$, egy fázis ohmikus ellenállása $w_1 = 0{\cdot}100$, $1/k = 1{\cdot}380$, $I_2 = 5{\cdot}00$ *A*, $I_2\, n_2 = 800 \times 5{\cdot}00 = 4000$, $v_2\, I_2\, n_2 = 3360$. A konstrukció menete a 11. ábrában látható. *OB* a kapocsfeszültség s ezzel együtt az I. eredő elektromótoros erő iránya;

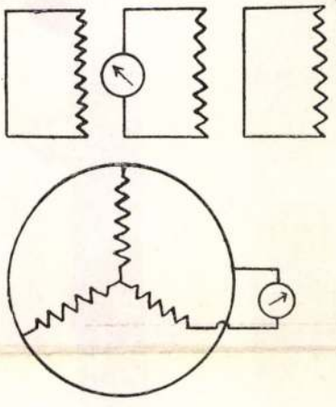

21. ábra. A három fázis rövidrezárása egyenkint.
22. ábra. A három fázis rövidrezárása csillagkapcsolásban.

$10{\cdot}0$ *A* áramerősséget véve fel az armatura ampérementeknek megfelelő hosszúság $OC = 3/2\ 1{\cdot}380.\ 48.\ 10{\cdot}0$ az abszcissa tengelyre mérendő fel. Az ezen hosszúság végpontjában emelt merőleges a $v_2\, I_2\, n_2$ sugárral rajzolt kört az *A* pontban metszi. $AC = OB = I$. eredő ampéremenetekkel; $OB/v_2 = w.\ A.\ W.$ hosszúságot körzőbe véve s az üresjárati karakterisztika abszcissáiban lemérve, a megfelelő ordináta adja a szóban forgó üzemközi állapotban működő elektomótoros erőt, E_{1K}-ct melyből levonva $I_1 w_1 = 1{\cdot}00$ *V*-ot, nyerjük a kapocsfeszültséget.

II. Táblázat.

$\mathcal{J}_1$	$C\,\mathcal{J}_1\, n_1$	*I.* eredő ampéremenetek	*Ep* számitva	*Ep* mérve
5·0	496	3325	103·8	104·2
10·0	996	3220	100·7	101·2
12·5	1242	3150	98·6	99·0
15·0	1490	3025	95·0	97·7

Az ily módon kiszámított illetőleg megszerkesztett értékek egynehány áramerősségre a II. táblázatban vannak összefoglalva; az utolsó rovat a megfelelő mért kapocsfeszültségeket tartalmazza. A mint látjuk elmélet és kisérlet megegyező eredményekre vezetnek.

Az indukciósmótor mágneses alkatáról való fogalmainknak a szinchronmótorra való rendszeres átvitele egy vizsgálati és számítási mód birtokába juttatott, mely átalános érvényessége következtében a váltóáramú gépek vizsgálatát ugyanazon szempontok szem előtt tartásával teszi lehetővé, melyeknek célszerűsége már az aszinchronmótorok problemájának tárgyalásánál a szakirodalomban és a gyakorlatban is elismerést nyert.

Bármely váltóáramú készülék, mely az energiának átalakítására szolgál, ily módon az átalános transzformátor

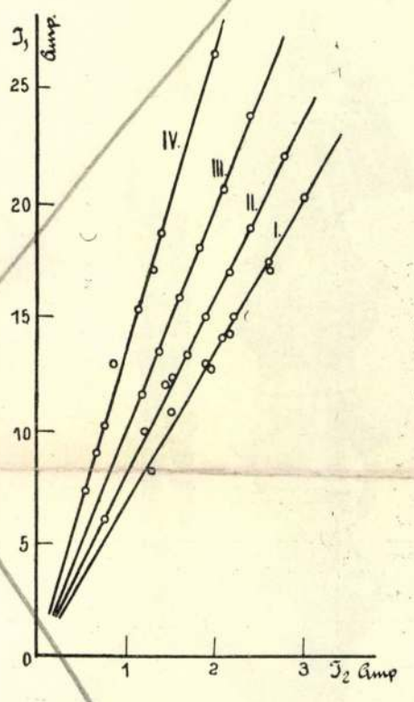

23. ábra.

speciális esetének tekinthető s tulajdonságai egységes alapon vizsgálhatók.

E módszer előnyeit röviden összefoglalva látjuk, hogy segítségével elsősorban a szinchronmótor különleges tulajdonságai egyszerűen levezethetők s így módunkban áll azok okait kutatni s a tervezésnél a célnak megfelelően befolyásolni. E mellett a számításnak menete rendkívül egyszerű. Az indukciós mótorral való analogia egyértelmű megoldását adja az armatura amperemenetek sokat vitatott kérdésének is.

A váltóáramú generátor s a szinchronmótor ezek alapján elveszti azt a különleges pozicióját, melyet a váltóáramú készülékek elméletében elfoglaltak, a mit valószinűleg annak a körülménynek róhattunk fel, hogy egyik tekercsrendszerükben mindig egyenáram kering.

FALI SZŐNYEG.
TERVEZTE HORTI PÁL.
KÉSZÍTETTE
KOVALSZKY SAROLTA
(NÉMET-ELEMÉR).

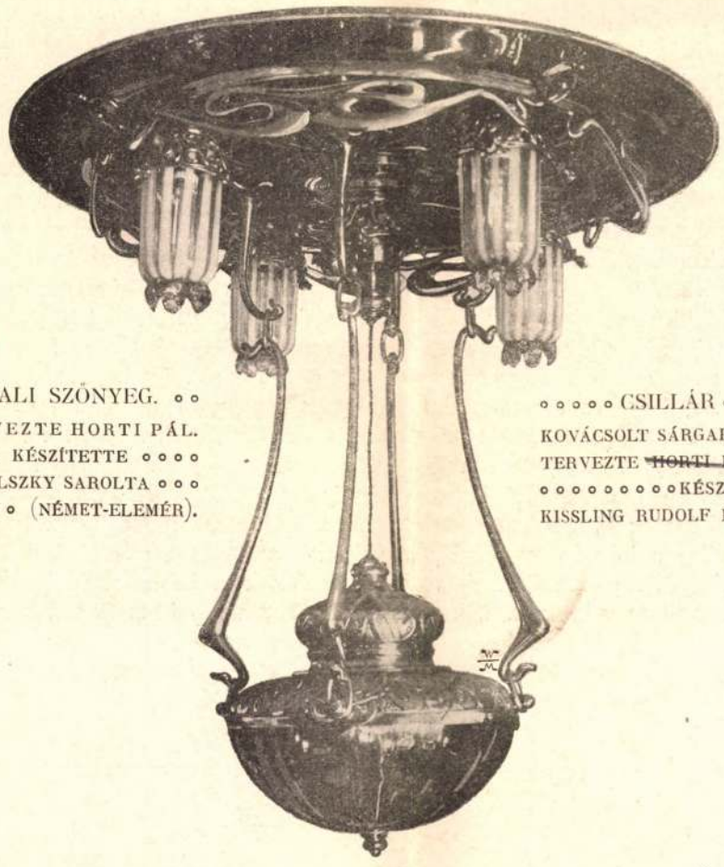

CSILLÁR
KOVÁCSOLT SÁRGARÉZBŐL.
TERVEZTE ~~HORTI PÁL.~~
KÉSZÍTETTE
KISSLING RUDOLF ÉS FIA.

hogy az egész szoba mégis egy előkelő ízlésű nőnek a munkája, a kinek tehetségét csak jobban kellene fegyelmezni, kitanítani és vezérelni és hiszem, hogy így nem egy örvendetes művet hozhatna létre.

Az intérieuröket berekeszti a *Pauli* Erik által tervezett és *Bernstein* K. H. és fia cég által megalkotott gyermekszoba. Sajnos, erről csak igen kevés jót mondhatok, mert művészi szempontból értéktelen, gyakorlati szempontból pedig egyenesen el van hibázva. Mint vélekedjünk p. o. az olyan – az ágy után ítélve legfölebb tiz esztendős gyermeknek való – szobáról, a hol nemcsak az asztalon, de másutt is csupa éles szöglet van, holott pedig minden óvatos anya az éles szögleteket lehetőleg elkerülni akarja? Mire való az ilyen szobában az olyan mosdószekrény, a mely a gyermeknek okvetetlenül túlmegy a válla magasságán? Vagy mi célja a játékszekrényen a fiókoknak, a melyek oly magasak, hogy a kis gyermek székre kell hogy álljon, ha el akarja érni? Teljesen elhibázták az ablakmélyedésbe illesztett játszópadot, a melynek ülőkéje annyira távol van az asztaltól, hogy a rajta ülő gyermeknek szinte görbítenie kell a hátát, ha az asztallapot el akarja érni. Célszerűtlennek tartom az ágyat is, mert az oldalvédje sem nem elegendő, sem nem elég magas. A gyermekszoba nem is egységes, mert egyes darabok egészen kicsi, mások egészen nagyobb gyermeknek valók, holott pedig az igazán jó gyermekszoba, a melyet az ember nem változtat naponkint, a gyermek tiz-tizenkettedik évéig kell hogy kitartson.

Végül még néhány megjegyzést a kiállított intérieurök árairól. Ezek a szobák nyilván mind a jobbmódú polgári családok használatára vannak szánva. Elegánsak, a nélkül azonban, hogy túlságosan fényűzőek volnának. Sehol sincs alkalmazva valamely rendkívül költséges diszítőmód, p. o. intarsiák tengerentúli fákból, gazdag bronzveretek vagy drága faragvány, s mégis majdnem érthetetlen az árkülönbözet. A Horti berendezései, vagy egyes darabjai mind olcsók; a Förk-féle ebédlőt már sokkal drágábbnak találom, a női hálószobát és a gyermekszobát pedig egyenesen horribilis árúnak. A míg p. o. – hogy csak megközelítő összehasonlításokat tegyek – a Horti-féle gazdag faművű pompás pamlag 255 frtba kerül, a hálószoba egészen egyszerű nyugágyának ára 180 frt.

Vagy ha gyermekszobában levő egyszerű ülőpad és a hozzávaló egyszerű szekrény 240 frtba kerül: minő arányban van ez a rengeteg nagy, rézzel gazdagon kivert Horti-féle könyvszekrények 380 frtnyi árával? Erről a feltünő árkülömbözetről a szobák összára is tanuskodik. Mert amig a gazdag kiállítású uriszobának összes fa- és kárpitos bútora csak 1350 frtba, a hölgyhálószobának csupán a fabutorzata 1141 frtba kerül, a gyermekszoba meg éppen 782 frtba.

Az intérieurökön kívül még egész sor egyéb bútor is ki volt állítva, amelyről itt, amennyire lehet, meg akarok emlékezni. *Polgár* Alajos ezúttal nemcsak az asztalos munkáját készítette el néhány bútordarabnak, hanem a tervezetét is. Leginkább feltünt egy pohárszék, amely a szerkesztésben és diszítésben mutatkozó minden fogyatékossága mellett is, már az ízlés határozott tisztulásáról tesz tanuságot. Továbbá abban is mutatkozik haladás, hogy ez a pohárszék, noha nincs is teljesen egységesen és eredetien megkomponálva, mégsem pusztán másolat, mint az előbbi évek munkái. Polgár ugyan külföldi példák után indul, de a motivumokat hol kevesebb, hol több, igen elismerésre méltó, ügyességgel dolgozza föl. Igy p. o. némely dolog mind a szerkezet, mind a sajátos módon hajlott vonalak a belgákra emlékeztetnek. Különösen az oldalfalak belga motivumuak, főleg a liége-i *Serrurier-Boy* alkalmazza azokat gyakran. Mindamellett azonban a Polgár-féle pohárszékeknek vonalai kitünőek, s a beosztása is igen célszerű. Egyetlen kifogásom volna csak, t. i. a két oldal ellen, amely itt szerkezeti szempontból teljesen igazolatlan, a diszítés szempontjából semmitmondó; pedig Serrurier-Boynál és a belgáknál struktive mind emelkedőbbek s támasztékúl is szolgálnak. A veretek vonalai

finomak, de majdnem túlkecsesek, ám semmiképp sem illeszkednek be a dekorációba szervesen. A különféle síkok tengerentúli faanyagból készült intárziákkal való diszítése tehnikailag nagyon jó alkotás, művészileg azonban nagyon is egyenlőtlenül sikerült. Itt Polgár nyilván bizonyos nancy-i munkák által befolyásolta magát. Ámde éppen a modern francia műipari munkáknál óvatosnak kell lenni. A franciáknál, ha még oly modern gondolkozásuak is, az ugynevezett *objét d'art* játsza a főszerepet. Asztal, szekrény, iróeszköz, csésze, stb. náluk csak akkor megy művészi tárgy számba, ha valamely nagy művész jónak látja, hogy tehetségét ilyen tárgyakon érvényesítse, ahelyett hogy vásznon vagy márványtömbön tenné ezt. Ezért még mindig szeretik a műipari munkákat roppant fényűzéssel kiállítani, anélkül hogy tekintettel volnának arra, hogy ez a gazdag dísz szervesen hozzáilleszkedjék ahhoz a tárgyhoz, amelyen éppen alkalmazva van. Legdivatosabb iparművészeik megteszik, hogy egy közönséges használatra szánt szekrénynek vagy pohárszéknek ajtaját rendkívül értékes intarsia-festménnyel diszítik, amely magában véve kiváló objét d'art, egyébként azonban semmiképp sem illeszkedik bele a szekrény vonalaiba vagy szerkezetébe. Polgár itt elkövette azt a hibát, hogy amig ez a teljesen lineárisan tervezett pohárszék szinte megkivánja a lineáris diszítési motivumokat, ő floreális motivumokat alkalmaz. Leginkább látni ezt a szabadon levő felső részen, a hol a lineáris diszítmény pompásan hat, ellenben a szines virágok zavarólag. Az alsó oldalajtókon a könnyed és karcsú virágornamentumok még tűrhetőek, ellenben a két középajtón a túltömör, túlszínes és túlnaturalisztikus virágékítmény egyenesen kellemetlenül hat. A Polgár hálószobáján, amely összbenyomásában kissé túlszáraz és sablónos hatású, bizonyos ornamentális finomságok iránt való érzéketlenség ötlik szembe. Hogy az ösmert, hajlított belga szecessziós vonalat, amely mint kimagasló szélfa minden síkot átszel, következetesen alkalmazza: az még hagyján, jóllehet például *Van de Veldé*nél a szerkezetből nő ki, mig itt csak cikornya számba megyen. De már az, hogy az említett szecessziós vonal azonkívül még az intársia diszítményt is átmetszi s ennek esetleges hatását teljesen tönkre teszi, zavaró hiba. Miként legujabban néhány francia, úgy Polgár is megkisérlette munkáját faragványokkal élénkíteni, de valamint a franciáknak, úgy neki sem sikerült a dolog, s nem úgy hat a faragás, mintha a bútorhoz tartoznék, hanem úgy, mintha szükségtelen és oktalan módon a bútorhoz volna ragasztva. Elég eredeti, noha művészileg csekélyebb értékű, s a szerkezetben és felépítésben sokszorosan elhibázott a *Kántor* Tamás háló-szobája. Teljesen franciázó a *König* Izidor mahagoniüvegszekrénye (Vitrine). Nyilván utánzata valamely copfos francia bútornak s ezért kissé visszáson hat, a modern környezetben. Igaz ugyan, hogy visszamenni kellett Cheppendalere és King Anne-re, hogy végre is az örökös renaissance-, barok- és rokokóskodásnak vége szakadjon, s hogy természetes, egészséges bútorszerkezethez érjünk el, hát az igen jó volt kiindulásnak, de semmiképp sem lehet ma az ilyen a kezdethez való visszatérést helyeselni, amikor már egynéhány éve, hogy megindult a modern mozgalom. Nálunk Magyarországon *Hirschler* Móric és *Faragó* Ödön úgyszólván az elsők voltak, akik az imént említett angol tradiciókat a japonizmus bizonyos adagjával vegyítve felfrissítették. De, hogy ne tisztára angolosak legyenek, iparkodtak főleg az ornamentációban és a veretekben magyar motivumokat is alkalmazni. Az ily módon elért sikereik közismertek. Tavaly már-már attól tartottam, hogy ez a két művész, minden tehetsége mellett is, megakadt s hogy magyarba oltott, Cheppendalejök fejlődésük végpontját jelzi. Ámde az idei kiállításon kellemesen lepett meg *Faragó* Ödön az ő *Bodon* Károly által kidolgozott hálószobájával. Olyan komolyság, szinte méltóság van benne, aminőt eddig Faragóban nem is sejtettem. Emeli a komolyságot a különben igen jó hatású kékes pácolás. Diszítménykép egy kissé mélyen kifaragott, magyarosan stilizált virágot alkalmaz, igen ügyesen. Ha valami ellen kifogást tennék, legfölebb a pohárszék egész indo-

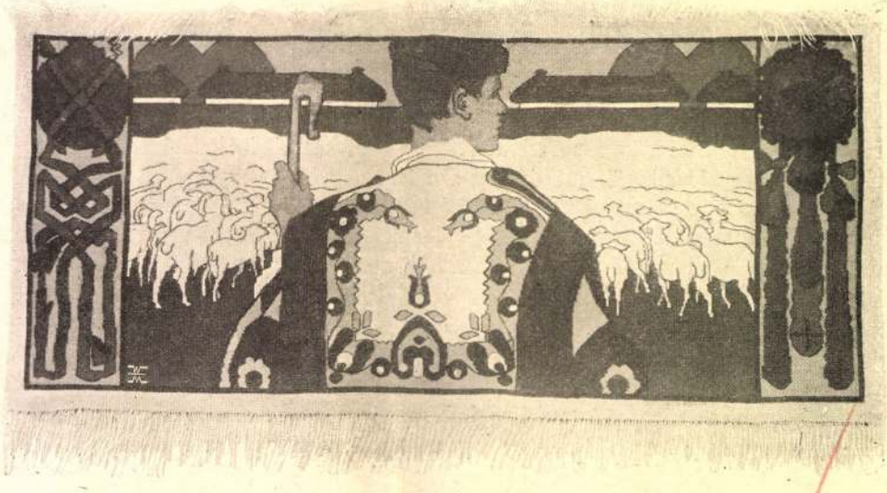

FALI SZŐNYEG.

TERVEZTE VASZARY JÁNOS.
KÉSZÍTETTE KOVALSZKY SAROLTA. (NÉMET-ELEMÉR.)

KÖNYVSZEKRÉNY.

TERVEZTE HORTI PÁL.
AZ ASZTALOS MUNKÁT KÉSZÍTETTE KŐNIG IZIDOR.
A VÖRÖSRÉZ VERETEKET KÉSZÍTETTE LUDWIG ÉS STETKA.

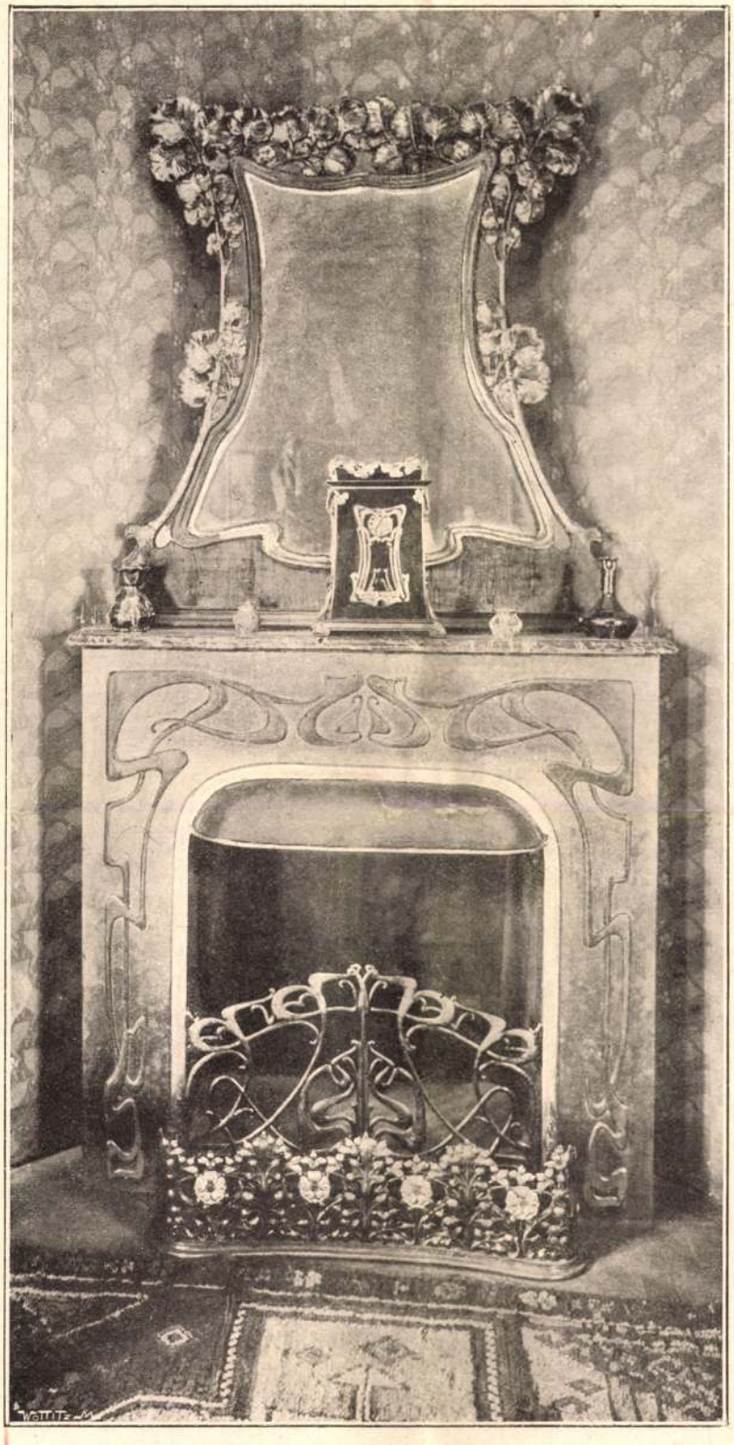

KANDALLÓ VERT RÉZLEMEZBŐL.

TERVEZTE HORTI PÁL.
A DOMBORÍTOTT RÉZMUNKÁT KÉSZÍTETTE JANCSURÁK V.
A KOVÁCSOLT VASMUNKÁT KÉSZÍTETTE LUDWIG ÉS STETKA.
A FARAGOTT TÜKÖRKERETET MINTÁZTA ~~FANTUSZ JÁNOS ÉS~~
~~KÉSZÍTETTE BALOGH JÁNOS.~~

kolatlan hordószerű oszlopai ellen tenném azt, meg a kissé otromba asztal-lábak ellen. Igen célszerű s egyben előkelő elegánciájú a varróasztalkája.

Teljesen eredeti a *Vaszary* János által tervezett és *Riha* Ferenc szobrász által kidolgozott tükörkeret. A pávatoll-díszű oldal igen sikerültnek mondható, de viszont az alsó figurális rész nemcsak hogy nincs eléggé stilizálva, hanem túlmagas reliefben is van kidolgozva. Ezáltal ez a rész nagyon pretenziózus hatású, akárha azt mondaná: „Ime, ide nézzetek, én nem vagyok ám egyszerű tükörkeret, hanem igen nevezetes szobrászati remekmű!"

A *Mirkovszky* Gézáné által festett szekrényke a vonalaiban nagyon jó hatású s egészen ügyes a majdnem pusztán színfoltként ható képecske a tetején is. Tisztára anglizáló, de meglehetős ízlés- és értéktelen a *Hutter* Károly női iróasztala. Igen csinos két, *Hirschler* Móric terve szerint *Engel* Lajos által készített asztalka, a mely kecsesség mellett is olyan szilárdan áll, hogy ezt nem egy nagy asztal megirigyelhetné. Igen csinos a *Bányi* Viktor széttolható tálaló asztalkája is.

Különös figyelmet érdemel egy nagy álló óra, mely *Spiegel* Frigyes terve után készült. Formája tömör, anélkül azonban, hogy túlságosan nehéz vagy ormótlan volna. Dicséretes az arhitektónikus formáknak majdnem teljes mellőzése is. Igen jók az ornamentációba beillesztett bronzlábak. Gáncsolni legfölebb csak az óra lapját lehetne, lévén ez túlságosan teletömött, ennélfogva nem jól áttekinthető. Ellenben a felső oldalrészek igen finomak és elegánsak. A dolog tehnikai kivitelét illetőleg teljes dicséret illeti mind *Polgár* Alajost, a ki a famunkákat készítette, mind *Vandrák* Lászlót, a bronzmunkák alkotóját. Az éppen nem könnyű feladatot szabatosan és szépen oldották meg.

Világító testekben kezd már nálunk a tavalyi tisztán angol formák mellett bizonyos önállóság jelentkezni. Az intérieurökben levő, már említett világító testeken kívül van még néhány más csillár is, amelyeket Spiegel Frigyes tervezett és *Rex* H. T. készített. Többnyire igen célszerűek és szépek is. Érthetetlen csupán a drótfonat-diszítés. Talán a vezetéket jelképezze? Akkor mégis jobb, ha mindjárt magát a vezetéket használják diszítményi célokra. A magyar fém- és lámpaárú-gyár is felocsudott álmából és neki indult a modern iránynak. De valamint a modern irány legtöbb ellenzője, aki ezt meg- és elitéli, anélkül, hogy azon volna, hogy megismerje annak szellemét és lényét, azt hiszi, hogy a minden rendbeli modern művészet csupán külsőségekből áll, azonképpen cselekszik a magyar fém- és lámpaárú-gyár is. Azt hiszi, néhány cikkcakkos vonal meg egy pár cikornya elegendő ahhoz, hogy egy világítótestből műtárgy, még pedig modern műtárgy váljék. Ez a legnagyobb tévedés, mert éppen a modern műipar, a modern iparművészet legelső sorban tudatosan szerkezeti alapból indul ki, és a hasznavehetőségére, meg az összes ornamentális részeknek a szerkezeti részekkel való egybehangzására fekteti a fősúlyt. Olyan szerkezeti értelmetlenséget, mint aminő p. o. az említett gyár által kiállított, egy picinyke izzólámpán alkalmazott óriási ernyő, modern és gondolkozó művész nem követett volna el. A *Hoffmann* József által kiállított vert vasból való csillár, némely hibájának dacára, általában sikerültnek mondható. Hibául rovandó fel a sok felfelé irányuló izzólámpa, amelyen reflektor nem alkalmazható s ezért nagy világosságpazarlással jár. Éppen így elvi kifogást kell tennem, minden vert vasból való naturalisztikus virágdiszítmény ellen, mert a vasnak ilyetén való alkalmazása ellentmond a vas anyagának. A haszontalan láncocskákból álló dísz szintén nem egyéb gyermekjátéknál. Ellenben a körülfutó szallagszerű diszítmény legjobb hatású.

Itt említendő meg a Spiegel Frigyes tervezte rézdob-állvány, amely élesen megtört és mégis nagyszabású vonalaival, és a sötétszürke tulajdonképpeni vasállvány meg a vörösréz-dísz közt levő színhatás ellentéteivel pompásan hat. Csupán a lábaknál alkalmazott szárnyszerű diszítésekről mondanék le.

Sok szépet és érdekeset mutat az idén a szőnyegszövés. Itt is lassacskán tért foglal az új művészi szellem és letünnek a régi sablonformák. Különös figyelmet érdemel a nálunk csak újabban meghonosított scherrebecki szövési mód, a melylyel első izben, tudvalevőleg Kovalszky Sarolta úrnő próbálkozott meg. A kiállításon láttunk ilyen szőnyegeket, melyek részint Horti, részint Vaszary tervezetei szerint készültek. Legjobban tetszett nekem a Horti nagy szőnyege széles lineáris diszítményeivel. Ezt a szőnyeget teljesen a szövő-tehnika szellemében tervezte, azonkívül a színeiben harmonikus és diszkrét, de a Horti másik szőnyegétől – repülő ludak – sem vitatható el bizonyos finom, intim báj. S noha úgy érzem, hogy ezek a repülő ludak nincsenek eléggé stilizálva s inkább festményszerűek, mégis kiengesztel a nagy, széles, színfoltos kolorisztika. Rendkivül sikerült ellenben a szegély, stilizált, sás közt nyiló vizirózsáival. A tipikus Vaszaryak közül elsőséget adok a gólyás rajznak, itt legalább a gólyák bizonyos dekorativ vonallá egyesülnek, s ha Vaszary az egyes állatoknál nem lett volna olyan naturalisztikus, hanem inkább ornamentális, úgy itt éppen azt a kitünő hatást érte volna el, mint a szegélynél, a hol a képben való ábrázolást a tisztán ornamentális céllal mesteri módon egyesíti. Ugyancsak a tiszta ornamentika és a képszerű ábrázolás közt ingadozik, a Vaszary másik szőnyege is, rajta a birkanyáj meg a pásztor.

Inkább keleti mintákhoz alkalmazkodik a pozsonyi állami szövőiskola által *Kriesch* Aladár terve után készített szép csomózott szőnyeg. Kriesch kitünően alkalmazza ornamentikáját a szövőipar tehnikájához. A szegély kitünő s ha a középső rész nem volna olyan túltömött, úgy ez a munka teljes, osztatlan dicséretet érdemelne.

Jó a *Mirkovszky* Gézáné által tervezett és *Kogutovicz* Manóné által varrott nagy ellenző is, a melynél a széles vonalaknak szép ornamentális hatásuk van, csupán a csillagos, kápolnaszerű befejezést túlnaiv-szimbolikusnak tartom. Határozottan figyelmet érdemlők a *Gaiduschek* Erzsi k. a. hímzett-munkái. Az a mód, a melylyel az emberi ábrázat ornamentális vonásait alkalmazza, bizonyos erőteljes stilisztikus érzékre vall. Ajánlom a kisasszonynak, hogy tanulmányozza egy Párisban élő dán művésznek, *Hansen* Jakobsennek munkáit, a ki nem találomra, hanem művészi öntudattal keresi az embernél s az állatnál a dekorativ vonalakat. A pozsonyi Izabella-egyesületnek hímzett munkái szabatosak és elegánsak mint mindig, a nélkül azonban, hogy ezúttal valami nevezetes új dolog akadna köztük.

Bőrmunkákból ezúttal *Fischhof* Jenő mutatott be *Nagy* Sándor tervei után készült kitünő dolgokat. Nagy Sándor most megtalálta tulajdonképeni hivatását és kitünően érvényesíti dekorativ érzékét, a mely őt festményeiben gyakorta valóságos érthetetlenségekig ragadta. Ellenzőjének diszítését jól stilizálta s színe is igen harmonikus. A sík- és színhatásban nagyon jók a Nagy Sándor tervei után készült apró díszműárú-munkák, csakhogy ezek kissé túl vannak tömve. Pompás a *Horti* tervezte papirkosár, a melynek felkúszó, vörös virága dekorativ szempontból igen hatásos. Nem valami nagyon szerencsés Fischhof ott, a hol ő maga választja terveit, p. o. a karosszéknél, a melyet a müncheni szecesszióra erősen emlékeztető képekkel diszít, a melyek éppen nem valók oda, a hova az ember ül. Ennek a széknek a támlája is inkább valamely távoli hatásra szánt plakáthoz hasonlít, semmint egy szobába való, intim hatásra szánt székborításhoz. Egészen eltévesztettnek tartom az aranypréselésű széket, a mely csaknem egy könyv bekötési táblájára emlékeztet, mig az anglizáló virágékes szék már jobb. *Gottermayer* könyvkötészeti munkái nagyobbrészt csinosak, különösen sikerültek egyes magyar ékítményű keretek. Egészben véve azonban sem haladást nem mutat föl a mult évvel szemben, sem valami nevezetes, új dolgot nem hoz.

Jungfer Gyula, a már előbb említett Spiegel-féle rézdob állványon kivül még egy bámulatosan tökéletes tehnikával készített kandelabert állított ki, kovácsolt aluminiumbronzból, a melyet az új országház számára rendeltek meg.

∘∘∘∘ TAPÉTA. ∘∘∘∘

TERVEZTE HORTI PÁL.

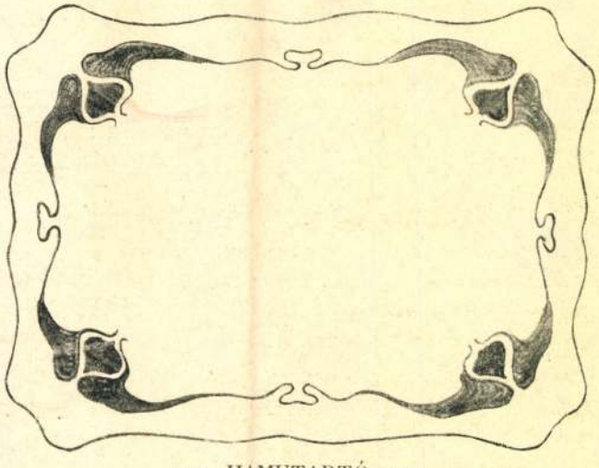

∘∘∘ HAMUTARTÓ ∘∘∘

ZOMÁNCOS VÖRÖSRÉZBŐL.

TERVEZTE HORTI PÁL. ∘

ÓRA.
TERVEZTE SPIEGEL FRIGYES.
KÉSZÍTETTE POLGÁR ALAJOS ASZTALOS
ÉS VANDRÁK LÁSZLÓ BRONZMŰVES.

SAROK ÁLLVÁNY.
TERVEZTE SPIEGEL FRIGYES.
KÉSZÍTETTE BÁNYAI VILMOS.

KAROSSZÉK.
TERVEZTE HORTI PÁL
KÉSZÍTETTE KŐNIG IZIDOR.

Diner-Dénes József:

Porcellánárúkban *Fischer* Emil ismét nem egy csinos új dolgot állított ki. Meglátszik a munkáin, hogy oda iparkodik, hogy minden tekintetben jót és olcsót adjon, amiért nemcsak elismerést érdemel, de támogatást is. Technikai szempontból az ő zománcos porcellán-munkái határozottan figyelemreméltó haladásról tanuskodnak, de művészi tekintetben sem állott meg Fischer. Munkáinak java része mind alakra, mind dekorációra nézve különös cachetvel bir. Ha talán még nem részesítik teljes elismerésben, mert nem csupa objet d'art-ot készít, hanem inkább használati cikkeket, hát én meg éppen ezért fejezném ki neki elismerésemet, mert a modern iparművészeti mozgalomnak nemcsak az a célja, hogy egyes műtárgyakat alkosson, hanem fontos feladata a tömeges gyártás is. Mindent, ami a házhoz tartozik, bevonni a művészet keretébe ez a főcél. Nem csupán művészeti, hanem használati tárgyak művészies előállítása, ez legyen az új mozgalom veleje.

Ezúttal a *herendi porcellángyár* is erőteljesen neki lendült a reformnak. Csupán díszedényeket állít ki, úgynevezett modern formájut és modern diszítményűt. Ezek a diszítmények egészen virágékesek és domborművűek, de nagyon emlékeztetnek már ösmert mintákhoz, meg nem eléggé egyenletesek a színeikben. Ez ugyan kezdetnek kezdet, de még korántsem siker. Tökéletesen hors concours, mint mindig, *Zsolnay*. Még ha itt-ott kifogást szeretne is tenni az ember egyes nem eléggé kidolgozott rajzok ellen: erről mihamar megfeledkezik és teljesen átengedi magát annak a sajátos bájnak, amely ennek a legnagyobb majolika-művésznek minden művében megvan. Aki hosszabb idő óta tanulmányozza a Zsolnay munkáit, e munkák minden korábbi pompája ellenére is bizonyos nemesedést fog tapasztalni az ujabbakban, főleg formai és szobrászati tekintetben. Aligha tévedek, ha ezt a kitünő *Abt* Sándor javára irom, akinek finom érzéke és hatalmas tudása itt kifejezésre jut. Az idei kiállítás továbbá egy új találmánynak, jobban mondva egy újra föltalált találmánynyal ismertet meg bennünket a kerámia terén. Kiváló művészi érzékkel megáldott tudós kemikusunknak: *Wartha* Vince professzornak sikerült a Gubbio lüszternek elveszett titkát újra felfedezni. Lazurájának meg tudja adni a teljes mély tűzfényt meg az ezüstszínt, s a lüsztere sikeresen vetekszik a legjobb fennmaradt Gubbio-lüszterekkel.

Üvegmunkákban nem igen jelezhetünk különöset. *Giergl* Henrik még mindig azt próbálgatja, hogy különböző alaku magyar ékítményes aranydíszszel lásson el, amely nem mindig illik szervesen a formához. Egyedül figyelemre méltó két Sovánka-féle korsó, nem annyira alakjánál, mint inkább a finom, az anyaghoz illő ornamentációnál és az üveg finom színtónusánál fogva.

Meglepetést szerzettek nekünk ezúttal az ötvös-munkák. A *Rubin A. és fia* cég, amelytől eddig majdnem csupa művészietlen, elcsépelt vásári árút láttunk, most egyszerre müvésziesen finom darabokkal állt elő. Látni való, hogy mily kitünő hatása van a jó tervezeteknek. Igy, teszem, számos munkánál az ékítmények a formákhoz illeszkednek, nyél, fogantyú és öntőcsúcs nincs egyszerüen odaragasztva, hanem szervesen nő ki magából a tárgyból, vagy az ékítményből. Munkáiban csak azt kifogásolom, hogy az ornamentális részek haut-relief ben vannak kidolgozva, s hogy néha teljes alakokat alkalmaz, nem dekorativ módon, hanem régi szokáshoz hiven: tisztán szobrászati modorban, mintha nem használati, hanem műtárgyról volna szó. Ha előfordul néha francia mintákhoz való alkalmazkodás, p. o. a dupla gyertyatartóknál, ahol a tárgyat hordó alak egészen à la Wallgreen van átgondolva, nem lényeges, minthogy a feldolgozás mindig sajátos. Amivel azonban sehogy sem tudok megbarátkozni, az a virágékítményeknek szerkezti célokra való alkalmazása, mint p. o. szamovárnál, amelyet virágfüzérek tartanak. Éppenséggel kitünőek azonban a Párisnak szánt zománc ékszerek, amelyeket *Székely* Árpád és *Hirschler* Móric tervei szerint *Wisinger* Mór készített. Itt régi motivumok eredeti módon vannak összefogva az ú. n. modern vonalakkal. Csak a gyöngyök és a kövek alkalmazását

gálnak tanácscsal és magyarázattal. A klub az érdeklődőket szivesen látja péntek esti összejövetelein.

Chamber of horrors. A mint e folyóirat legutóbbi számának hivatalos rovatában olvasható, a m. iparművészeti társulat választmányának március hó 18-án tartott ülésén indítványt tettem, hogy állítson össze a társulat egy gyűjteményt ***külföldről*** importált olyan tárgyakból, a melyeket nálunk úton-útfélen árulnak s a melyeken az izléstelenség legszembeötlőbben nyilvánul. Ezzel azt akarnám elérni, hogy a közönség tudja meg, hogy mit ***ne vásároljon,*** mire ***ne*** költse a pénzét. E gyűjteménynyel együtt oly ***hazai*** iparművészeti tárgyakat kellene kiállítani, a melyek külső forma s kidolgozás tekintetében kifogástalanok s ár dolgában is kiállják a versenyt a külföldi selejtes portékával. Így tehát nemcsak oktató s izlésnemesítő hatású volna az ilyen kiállítás, de nemzetgazdászati szempontból véve is üdvösnek igérkezik. Egyébként utaltam Angliára, a hol annak idején szintén helyén valónak látták, hogy efajta kiállítást rendezzenek, a melyet „*Chamber of horrors*"-nak neveztek el.

A fölvetett eszméhez egyes lapok kommentárt fűztek s érthető, hogy a többféle véleménynyilvánítás közt olyan is volt, a mely a sajátságos s szokatlan kiállítással nem rokonszenvezett, sőt azt éppen képtelenségnek nyilvánította.

Nem szándékozom ezekkel az ellenvéleményekkel e helyen vitába bocsátkozni, hiszen elég világosan körvonaloztam a kiállítás intencióját, úgy hogy minden elfogulatlan tisztában lehet annak céljával. De nehogy hallgatásom félremagyaráztassék, szó nélkül nem hagyhatom két lapnak, ú. m. a Magyar Geniusz s a Neues Pester Journalnak *V. B.* jegyű, illetve Balduin Groller nevű munkatársainak azt a ráfogását, hogy az angol példa, a melyre hivatkoztam, ***nem*** áll.

A magam igazolására tehát a legilletékesebb helyre, a londoni South Kensington Museum igazgatóságához fordultam s egy Londonban élő honfitársunk révén kérdést intéztettem a „Chamber of horrors" dolgá-

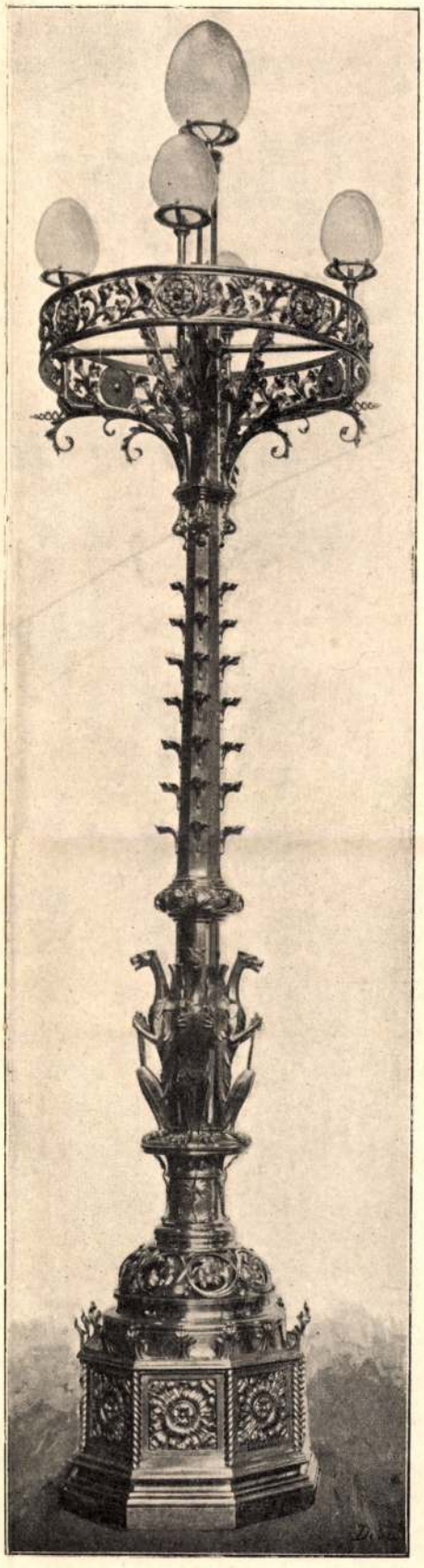

KANDELÁBER KOVÁCSOLT ○○○ ○○○ ALUMINIUM BRONZBÓL. ○○○ ○○TERVEZTE○○ STEINDL IMRE. ○ KÉSZÍTETTE ○ JUNGFER GYULA.

Magyar Iparművészet

1900.

∘ FALI SZŐNYEG. ∘
TERVEZTE ∘∘∘∘∘
∘∘∘∘ HORTI PÁL.
KÉSZÜLT ∘∘∘∘∘∘
∘∘∘ A TORONTÁLI
SZŐNYEGGYÁR R.-T.
NAGYBECSKEREKI
∘∘ GYÁRÁBAN. ∘∘

∘ FALI SZŐNYEG. ∘
TERVEZTE ∘∘∘∘∘
∘∘ NAGY SÁNDOR.
KÉSZÜLT ∘∘∘∘∘∘
∘∘∘ A TORONTÁLI
SZŐNYEGGYÁR R.-T.
NAGYBECSKEREKI
∘∘ GYÁRÁBAN. ∘∘

c) mind a hajó parancsnoka, mind az egész személyzet felelős a fent említett tilalom áthágása következtében a dockon előidézett sérülésekért és károkért;

d) a hajóban lévő hamu s egyéb hulladékok a hajó legénység által a dockmestertől meghatározott helyre viendők;

e) a dockban semmiféle kényelmi helyeket, vagy egyéb kiömlő nyilásokat használni nem szabad;

f) a hajó alá van vetve az összes hajógyári szabályoknak;

g) a dockolás költségeit a hajógyár igazgatóságától megállapított tarifa szerint a hajónak a dockban töltött napjai után számítják.

Az itt leírt és tisztán folyami hajók számára épített emelőszerkezet, az első a kontinensen, teljesen az ó-budai hajógyárban készült, a hol üzemben is van és az érdeklődő szaktársak bármikor megtekinthetik.

Ezt az úszó dockot a társaság tulajdonát nem képező hajók bedockolására is felhasználják.

A váltakozó áramu világító berendezésekben használatos másodfeszültség nagysága.

Stark Lipót-tól.

Tizenkét esztendővel ezelőtt, amidőn a váltakozó áramú transzformátoros rendszer legelső nagyobb példáját a budapesti országos kiállításon bemutatták, magasabb feszültségű izzólámpást a gyakorlatban nem ismertek, mint az 56 *V*-osat. Hogy éppen erre a feszültségre készítették az izzólámpásokat, annak okát az egyenáramú ívlámpásokban kell keresni.

Az ívlámpások szorítóin ugyanis 40—42 *V*-nyi feszültségre lévén szükség, a vezeték két drótja között kb. 56 *V*-nyi feszültségnek kellett uralkodnia, hogy az ívlámpások elé elég nagy hatású megnyugtató ellenállást kapcsolhassanak.

A váltakozó áramú telepek építőinek természetesen számolniok kellett az akkor normálisnak tekintett izzólámpásokkal és vonalaikat szintén 56 *V*-nyi másodfeszültségre méretezték.

Az egyenáramú telepeket propagáló technikusok azonban már ekkor két irányban is fáradoztak a vezetékek költségeinek leszállítása érdekében. Egyrészük arra iparkodott, hogy az izzólámpások gyártásának tökéletesítésével lehetővé tegye a magasabb feszültségű izzólámpások használatát. Ebbeli törekvésük két-három év alatt oda vezetett, hogy a 100—105 *V*-os izzólámpás kiszorította az 56 *V*-osat, amivel megint az járt, hogy az ívlámpákat párosan, mindig sorosan kapcsolva kellett égetni.

Ugyanebben az időtájban Hopkinson más úton, t. i. a dinamók, vezetékek és lámpások kölcsönös elkapcsolására vonatkozó újításokkal elérte azt, hogy az üzemfeszültséget, amely a vezetékek méretezésére nézve mértékadó volt, a lámpásfeszültség duplájára emelhette föl; ezzel az újítással, amely a háromvezetékes rendszer elnevezése alatt ismeretes, a vezetékek költségeiben jelentékeny megtakarításokat ért el.

A váltakozó áramú transzformátor, amelyből a legnagyobb könnyűséggel lehetett tetszőleges feszültséget nyerni, a Hopkinson rendszerének jelentékeny egyszerűsítését engedte meg. Hopkinson t. i. kénytelen volt két dinamógépet sorosan kapcsolni és a középvezetéket a dinamókat összekötő drótból elágazni; a transzformátoron erre a célra csak a másod gombolyítás felező pontjából kellett egy drótot, az u. n. középszorítóhoz kivezetni és a középvezetéket ezzel a szorítóval összekötni.

Ezt a könnyűséget még a 100 *V*-os izzólámpásnak behozatala előtt használták ki többször oly módon, hogy 50 *V*-os izzólámpásokat kapcsoltak a transzformátor középszorítói és az oldalszorítók közé.

Később, midőn a 100 *V*-os izzólámpást kezdték általánosabban használni, ettől ismét eltértek és a középszorítót csak ívlámpások bekapcsolására használták.

Még később a háromvezetékes elrendezést, mint olyan eszközt, amely a másod hálózat gazdaságosabb létesítését és a szükséges transzformátor állomások számának apasztását tette lehetővé, ismét felkapták, még pedig 100—105 *V*-os izzólámpásokkal és 200—210 *V*-nyi üzemfeszültséggel.

Az *Electrician* folyó évi januárius hó 1-én megjelent füzetéhez mellékelt és az *Angliában* épített elektromos világító telepekről szóló jegyzetből közöljük azokat a telepeket, melyeknél a *transzformátorok másod üzemfeszültsége 200 V.*

1. City of London Electric Lighting Company	kb.	130,000	16gy. izzól.
2. Hampstead Vestry, London	„	18,000	„ „
3. County of London and Brush Prov. E. L. Comp.	kb.	15,000	„ „
4. Islington Vestry	„	8,000	„ „
5. Blackpool	„	21,000	„ „
6. Bolton	„	9,000	„ „
7. Bristol	„	19,000	„ „
8. Cheltenham	„	5,000	„ „
9. Salford	„	2,000	„ „
10. Southport	„	8,000	„ „
11. Taunton	„	4,000	„ „
12. Tunbridge Wells	„	6,000	„ „
13. Harrogate (épülő félben)			
14. Wakefield „ „			
összesen:		245,000	16gy. izzól.

A kontinensen aránylag kevés ilyen berendezést találunk, a minek oka nyilván az, hogy itt kevésbbé divik a transzformátoroknak másod utcai hálózat táplálására való elrendezése.

Mint olyan nagyobb telep, a melyben a transzformátorok háromvezetékes utcai hálózatba 200 *V*-nyi feszültséggel szolgáltatják az áramot, említendő első helyen a *zürichi.*

Hazánkban is létesült az utolsó időben több ilyen berendezés. Egyebek között az *Ezredéves Országos Kiállítás* területén a Ganz és tsa cég, valamint a Magyar Villamossági Részvény-Társulat 200 *V* feszültségű váltakozó árammal látta el fogyasztóit.

Ugyanígy voltak berendezve az *Ós-Budavára* és *Konstantinápoly Budapesten* című mulatóhelyek is.

A tapasztalás mindezeken a helyeken azt mutatta, hogy a 200 *V*-nyi feszültség, noha a dolog természeténél fogva a berendezések inkább időleges jellegűek voltak, sem rövid zárlatokat, sem ívképződést vagy izoláció hibákat nem okozott, de még kellemetlen fiziologiai hatásokat sem mutatott, pedig ezen a három helyen összesen 9000 izzólámpás és 734 ívlámpás volt berendezve.

Mindezekből következtetve előre mondhatjuk, hogy *a jövőben mindinkább el fog terjedni a 200—220 V*

feszültségű váltakozó áram alkalmazása oly telepeken, a hol a transzformátorok utcai másod hálózatot táplálnak. Ezt az elrendezést annál is nagyobb bizalommal fogják a telepek építői használhatni, a mennyivel a házi berendezéseket készítő cégek mindinkább kezdenek a jobb minőségű drótanyaghoz visszatérni. Bátran állíthatjuk különben, hogy a silányabban szigetelt drótok nedves helyen nem romlanak annyira váltakozó áram alkalmazásánál, mint az egyenáraménál, mert az utóbbinál föllépő elektrolitikus folyamatok a keletkező hibák fejlődését rohamosan gyorsítják.

Legujabban az izzólámpásgyárosok az egyenáramú telepeket építő cégek nyomása alatt még magasabb feszültségű izzólámpásokat kezdenek gyártani, még pedig 150—200 *V* feszültségre. Az indító ok erre az utcai vezetékek keresztmetszetének csökkentésén kívül főképpen abban a törekvésben fekszik, hogy a világító üzemmel az elektromos vasuti üzemet iparkodják összekötni. Ez természetesen úgy valósítható meg a legegyszerűbb módon, ha a világító áramot szolgáltató gépek közvetetlenül felhasználhatók a vasuti üzemhez is; már pedig ha a világítás üzemének menete olyan, hogy a dinamógépek akkumulátorokat töltenek, még pedig a háromvezetékes rendszernek megfelelőleg 2×220 azaz 440 *V* kisütő feszültségre, kell hogy a dinamógépek a töltésnél mintegy 550 *V* feszültséget adjanak; már pedig az ilyen feszültségű áram elektromos vasuti célokra alkalmazható és ily módon el volna érve a világító és vasuti üzemnek meglehetős egyszerű módon való egyesítése.

Más oldalról azonban az ilyen 200 *V*-os izzólámpások tartósságára és áramszükségletére nézve biztató adat még nem áll rendelkezésre; továbbá alig képzelhetünk ma magunknak 200 *V*-os 10 gyertyás izzólámpást, ha elgondoljuk, hogy a lámpás szénfonalának mintegy 1330 Ohm ellenállással kellene bírnia, a mit bátran megvalósíthatatlannak mondhatunk; már pedig a 10 gy. izzólámpás alkalmazásának lehetőségét a fogyasztóktól lehetetlen elvonni az izzólámpás technika mai állásánál, a midőn azt a lámpást már ökonomikusnak kell mondanunk, a mely gyertyánként 3 *W*-ot fogyaszt.

Az izzólámpások feszültségének felemelése 120—130 *V*-on felül, nézetünk szerint, alig nevezhető jogosult eszköznek az utcai kábelek költségének leszállítására vagy az üzemnek a vasuti üzemmel való kiegészítésének lehetővé tételére, már abból az okból sem, mert az izzólámpás-feszültség emelésével a technika mindinkább távolodik az ökonomikus, azaz a keveset fogyasztó izzólámpás megteremtésének sokkal fontosabb feladatától. Ez a feladat az eddigi tapasztalások alapján a maiaknál alacsonyabb feszültségű izzólámpással oldható meg; hiszen tudjuk, hogy nem jár semmi nehézséggel, 20—25 *V*-os izzólámpásokat gyertyánkénti 2 *W* áramfogyasztással kielégítő minőségben gyártani. Az a könnyűség, a melylyel a váltakozó áramú transzformátoros rendszer tetszőleges feszültségeket bocsát rendelkezésünkre, a jelzett irányban bizonyára még nagy szolgálatokat fog tenni a technikának és az ilyen rendszer szerint épített telepeknek kevés költséggel fogja lehetségessé tenni az átmenetet a használatos lámpástipusoktól ahhoz az izzólámpáshoz, a melyet a közel jövő rejt ölében.

A vasművesség az ezredéves országos kiállításon.

Edvi *Illés* Aladártól. (Vége.)

4. A *barokk stílus*. A XVII. század vége felé a klaszszikus renaissance stílus a vasművességben is hanyatlott s helyét elfoglalta a barokk. Németországban, Ausztriában és nálunk a reformációt követő reakciónak hatatmas fegyvere lesz a Rómával szoros kapcsolatban álló Jezsuita-rend, mely Michel Angelo patetikus művészetéből kifejlődő magas renaissance vagy más néven barokk stílust nagy arányú építkezéseihez mindenütt felhasználja s ezzel kapcsolatosan a vasművességben is meghonosítja azt. A német renaissance kedvelt gömbölyű vasát kiszorítja a négyszögletes és a lapos vas, a szervesen összefüggő csiga díszítmények helyébe az egyszerűbb alapidomok lépnek s univerzálissá lesz a tört csigavonal, a Franciaországból átszármazott s állítólag XIV. Lajost, a napkirályt jelképező palmetta, meg az egymást keresztező harántos pálcákból alkotott s a keresztező pontokban rozettákkal díszített rácskitöltés. Az akantusz elveszti egyszerű alakját s gazdag tagozást kap, a stilizált emberi és állati alakok pedig csak az ajtókopogtatók és pántok ornamentikájában maradnak meg. Azonban ne gondoljuk, hogy a vasművesség stílusában mutatkozó változás, az ipar fejlődésére károsan hatott volna; éppen az ellenkezője történt a dolognak. Míg a renaissance inkább a városi polgárság stílusa volt s a gazdag patriciusok pártolása következtében fejlődött, a barokk a pompakedvelő nemesség ízlésének felelt meg; ez mozdította elő elterjedését és felvirágozását. Elmondhatjuk, hogy a XVII. század vége és a XVIII. század eleje a mondott okból a vasművességnek rendkivűlien kedvezett s előmozdította a nagyobbszabású vasmunkák készítését. A bécsi Belveder kapukhoz hasonló nagyszabású munkákat még a renaissance stílus se mutathat fel.[9]

Hazánkban a barokk vasmunkák igen gyakoriak, mert a törökök kiűzése után fellendűlt építkezéssel a vasművesség is karöltve fejlődött, azonban a legtöbb vasmunkával mégis Pozsony városa dicsekedik.

A XVII. században a vasművességnek csak egy ága hanyatlott a fegyverkovácsság, mert a puskák és ágyúk szerkezetének folytonos javítása következtében, a díszítésre olyannyira alkalmas vértezet, sisak és páncél mindjobban divatját múlta s a felszíni díszítésre annyira kínálkozó partizánok és bárdok használatának lassankint véget vetett.

A barokknak azt a túlságosan gazdag válfaját, melyet közönségesen *jezsuita stílusnak* mondunk, hazánkban igen kultiválták. Az ezredéves országos kiállítás történelmi csoportjában több ily munkát láttunk, melyek közül leggazdagabb volt a 23. ábrában előtüntetett ajtópánt s a 24. ábrában előtüntetett ajtókopogtató. Ez előbbiben a domborítás, az utóbbiban a kovácsolás magasan kifejlett technikáját emeljük ki.

A tulajdonképpeni barokk-formákat láttatja az az ajtó-

[9] A külföldi barokk vasmunkák publikációja dolgában első helyen említendők *Fordrin* Louis (Nouveau livre de serrurerie 1723.) és *Berain* Jean (Diverses pieces de serruriers. Paris 1670.) Újabban is több jó munka jelent meg: *Ilg* Albert dr. és *Kábdebo* Heinrich dr.: Wiener Schmiedewerke des XVIII. Jahrhunderts. *Roeper* A. és *Bösch* H. Geschmiedete Gitter des XVI—XVIII. Jahrhunderts aus Süddeutschland.

kopogtató paizs, melyet a 25. ábra tüntet fel, ez lemezből domborított munka volt, mig a 26. ábrabeli záradékrács (felülvilágító) minden ízében melegen kovácsolt munka, melyet rajzának nemes egyszerűségén kivül különösen a nagy technikai ügyességről és finom formaérzékről tanúskodó alakítása teszi igazán műbecsű darabbá.

Érdekes műtárgy volt a 27-ik ábrában előtüntetett mosdóasztal is, mert a vízüst tartó kosara felett levő ornamentikában sok magyar motívumot fedezhetünk fel; de azért is, mert minden része festve volt. A sastól jobbra és balra, illetőleg a kendőtartó két fahenger alatt levő két nagyobb szegfű szirmai körben futó vörös, fehér és zöld, a fahengerek felett levő két kisebb szegfű szirmai felül fehér és tőben vörös sávokat láttattak. A

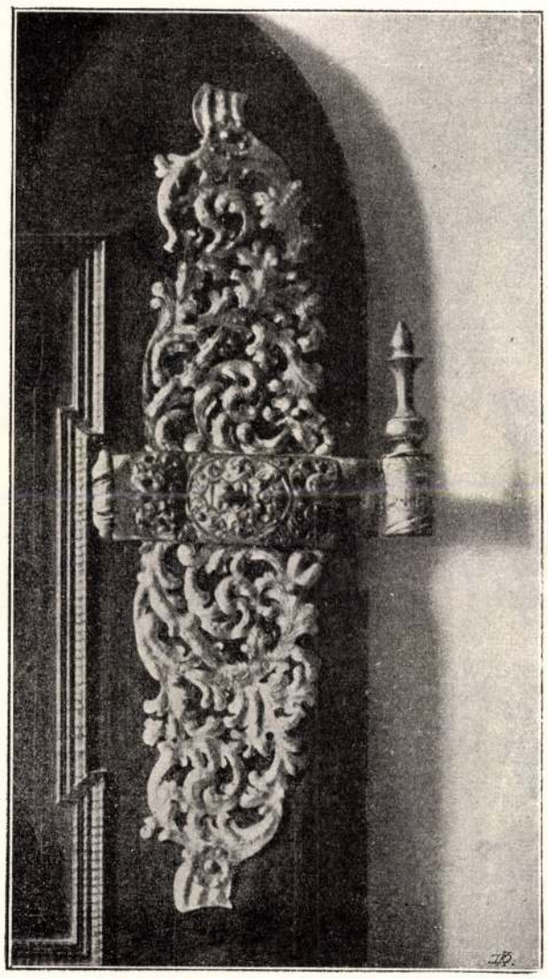

23. ábra. Ajtópánt lemezből domborítva és ónozva. Az ajtón levő évszám után ítélve, 1698-ban készült. (Besztercebánya szab. kir. városának tulajdona.)

tulipán sárga volt, a kék szőlőt zöld levél takarta s a madarak tollazatát különféle színek jelelték.

A felsoroltakon kívül még több érdekes régi barokk vasmunkát láttunk, melyek közül különösen kiemelendőnek tartjuk azt a vasajtót, melyet a pozsonyi városi múzeum a háziipari csarnok első emeletén állított ki.[10]

[10] Lásd a *Mintalapok* vas- és fémipari része II-ik évfolyamának 32-ik lapját.

A modern vasmunkák között leggazdagabban volt a barokk stílus képviselve, amit annak tudhatunk be, hogy jelenleg az építészetben ezt kultiválják legjobban. A barokk stílusban készített gyertyatartók, csillárok, lámpások, asztalok, lépcső, folyosó és záradék rácsok, konzolok rácsoskapuk és ajtók egész sorozatát láttuk s kevés kivétellel mindannyit jó rajz és jó munka jellemezte.

A használati tárgyak közül legjobban kitűnt a 28-ik ábrában előtüntetett csillár. A közbülső petroleumlám-

24. ábra. Ajtókopogtató; a gyűrű átmérője 200 *mm.* (A soproni városi múzeum tulajdona.)

pás konzolokkal tartott remek kosarából gyertya- és lámpástartók ágaznak ki. A kosár felső részének koronájában látjuk az ellensulyozó körtealakú gömböt. A csillár rajza kissé tömött ugyan, de mégis oly kellemesen tagozott, hogy túlzottnak egyátalában nem mondható, kiemelendő azonban a kovácsolt karok és a sárgarézből domborított maszkok és akantuszlevelek kifogástalan, vidéki iparostól egyátalában nem várt munkája. A csillár vasrészei fémtisztára voltak csávázva s a vas

bágyadt kékes szürke színe kellemesen harmoniált a sárgaréz rogyogó színével.

Bátran elmondhatjuk, hogy a VIII. *B* csoportban kiállított vascsillárok között kevés volt olyan, mely a rajz szépsége és a munka jósága dolgában ezzel versenyezhetett volna, noha éppen a függőlámpások és csillárok dolgában lakatosmestereink a legjobban kitettek magukért s nem egy munkájuk a domborítás és kovácsolás technikájának remeke közé tartozott.

A konzolok közül a legszebb kovácsmunkát láttatta a 29. ábrában előtüntetett konzol, a rácsozatok közül pedig kitűnt *Jungfer* Gyulának a 30. ábrában bemutatott záradékrácsa, *Marton* Lajos és fiának a 31-ik ábrában előtüntetett lépcsőrácsa és *Pick* Edének az a munkája, mely jelenleg az Akadémia-utca és a Béla-utca sarkán levő Deutsch-féle ház első emeletének erkélyét díszíti; ezek az *Árkay-*, *Jungfer-*, *Lepter-*, *Páder-* és *Pick*-féle rácsos kapukkal egyetemben a legnagyobb arányú vasmunkák voltak. Ez utóbbiak közül a 32. ábra *Páder* Nándornak jól megrajzolt és remekül kovácsolt kapuját láttatja.

5. A *rokokó stílus*. A XVIII. század első felében a barokk stílust a vasművesség terén is felváltotta a rokokó, mely az egyenes vonalnak és a szimmetrikus ornamentikának hadat üzent. Sok műkritikus elítéli ugyan a rokokót, de ez az ítélet a vasművességre nem vonatkozhatik, mert ha az építészetben joggal meg is róhatják azt, hogy a rokokó az anyaggal épp oly önkényesen bánt, mint a formával, a vasművességről a mi az anyag alakítását illeti, nem mondhatjuk ezt. A kovácsvas igen alkalmas a kerek formák s a jellemző rokokó akantuszok, kartusok és tarajalakú levelek alakítására. A kovács és lakatos keze sablonszerű levélformákhoz nem levén kötve, azokat sokkal szabadabban és merészebben formálhatja, hisz az anyagon ezzel erőszakot nem követ el, mert a hideg lemez épp oly könnyen ölti fel a leggroteszkebb alakot, mint az izzó kovácsvas rúd.

A rokokó vas stílus a merészen stilizált akantuszlevélen kívül nagy előszeretettel használta a természetes virágokat is, melyeket folyondár alakjában ügyesen szőtt a látszólag rendszertelenül egymás mellé rakott *C* alakú csigák közé s az extrémek találkozásával nagyon emelte a munka szépségét.

A rokokó Közép-Európában nagy hódításokat tett s noha uralkodása XV. Lajos francia király halálával megszűnt, mégis mindenütt érdekes műemlékekkel gazdagította a vasművességet.

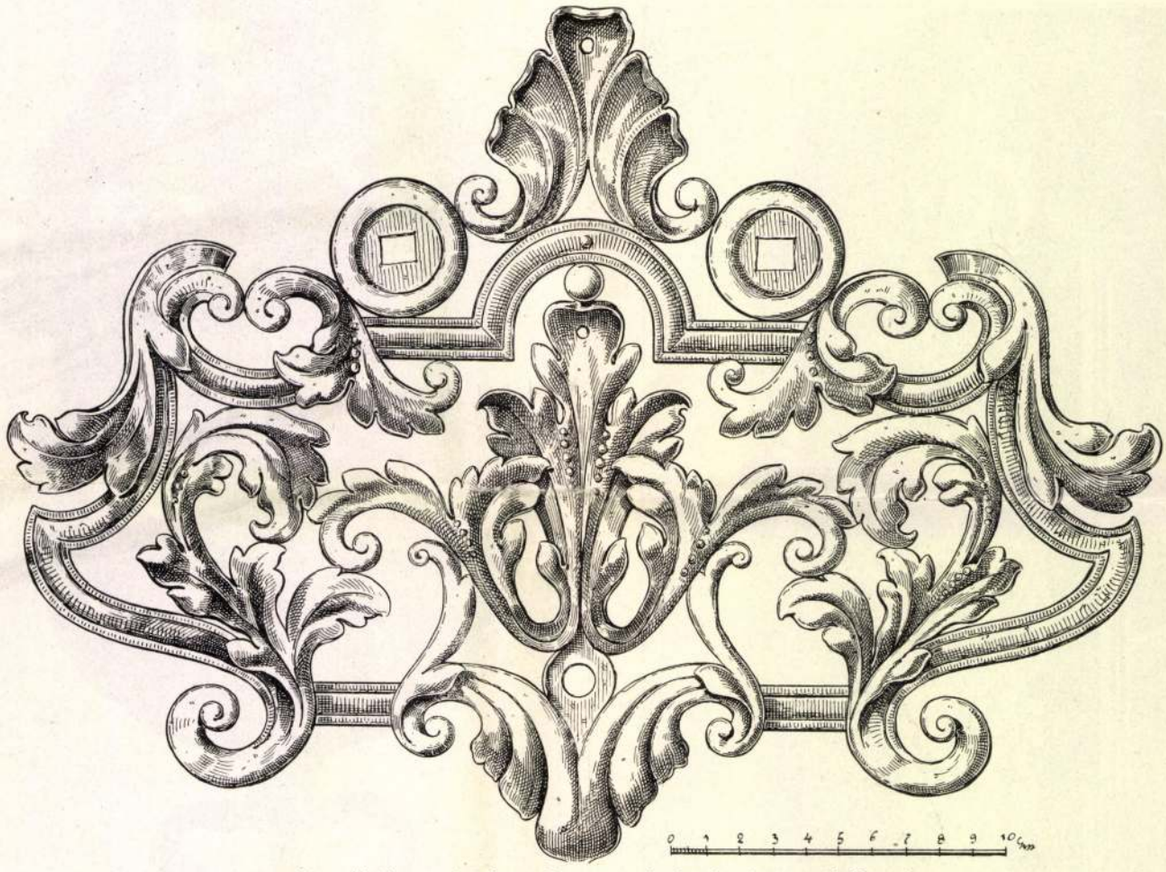

25. ábra. Ajtókoptató paizsa. (A pozsonyi városi múzeum tulajdona.)

Különösen szépek az osztrák vasmunkák.[11] Magyarországban a legtöbb rokokó vasmunkát Pozsony városában találjuk. Idevaló az a rács is, melyet a 33-ik ábrá-

[11] Ezeknek gazdag tárházát bírjuk *Ilg* és *Kabdebo*-nak a 9. számú jegyzet alatt említett művében, de leghasználhatóbbak *Wlha* József bécsi fényképész felvételei, valamint *Gerlach* M. Ornamente alter Schmiedeisen című kiadványa. A svájci rokokó vasmunkákat közli *Oberhänsli E* (Aufnahmen alter schweizerischer Kunstschmiedearbeiten). A németországiak egy részét megtaláljuk *Roeper* A. és *Bösch* H. munkájában (Geschmiedete Gitter des XVI—XVIII. Jahrhunderts). A legszebb XV. Lajos korabeli francia rácsozatok *Lamour* János egykori rajzai között találhatók (Recueil des ouvrages en serrurerie que Stanislas le Bien faisant Roy de Pologne 1768). *Cuvilliés* Ferenc munkáját újabban sikerül fascimilekben adták ki (Kunstschmiede Arbeiten im Style der Rococo) stb. A magyarországi rokokó vasmunkák publikációját 1896-ben kezdte el a kereskedelemügyi miniszter kiadta *Mintalapok*.

ban mutatunk be. Szépség dolgában még a külföldi munkák sorában is a legelső helyen áll az a két rácsos kapu, melyet a 34. és 35-ik ábra láttat. Mind a kettő Heves vármegyének egri székházáról való s az ezredéves országos kiállításon a nevezett vármegye pavillonját díszítette. Kompoziciójuk szépsége, részleteik formagazdagsága, a kovácsmunka szabatos és kifogástalan voltával meglepően szép harmonikus egészszé olvadnak össze.

E két kapu rajza a mult század derekán divatos izlésre vall, azonban se tervezőjüket, se készítőjüket nem ismerjük. Valószinű, hogy *Barkóczy* Ferenc gr. egri püspök, ki egyúttal Heves és Külső-Szolnok egyesült vármegyék főispánja is volt (1745—1761), készítette mind a kettőt, mert ő építette az említettük megyék egri székházát s mint a tudományok és szépművészetek buzgó pártfogója, sok szép alkotással örökítette meg nevét. Igaz ugyan, hogy *Esterházy* Károly gr., ki 1761-ben lett egri püspök és Heves vármegye főispánja, még többet tett az iparművészetek előmozdítására, azonban alig hihető, hogy a két kaput ő készítette volna, egy idősek azok a megye székházával.

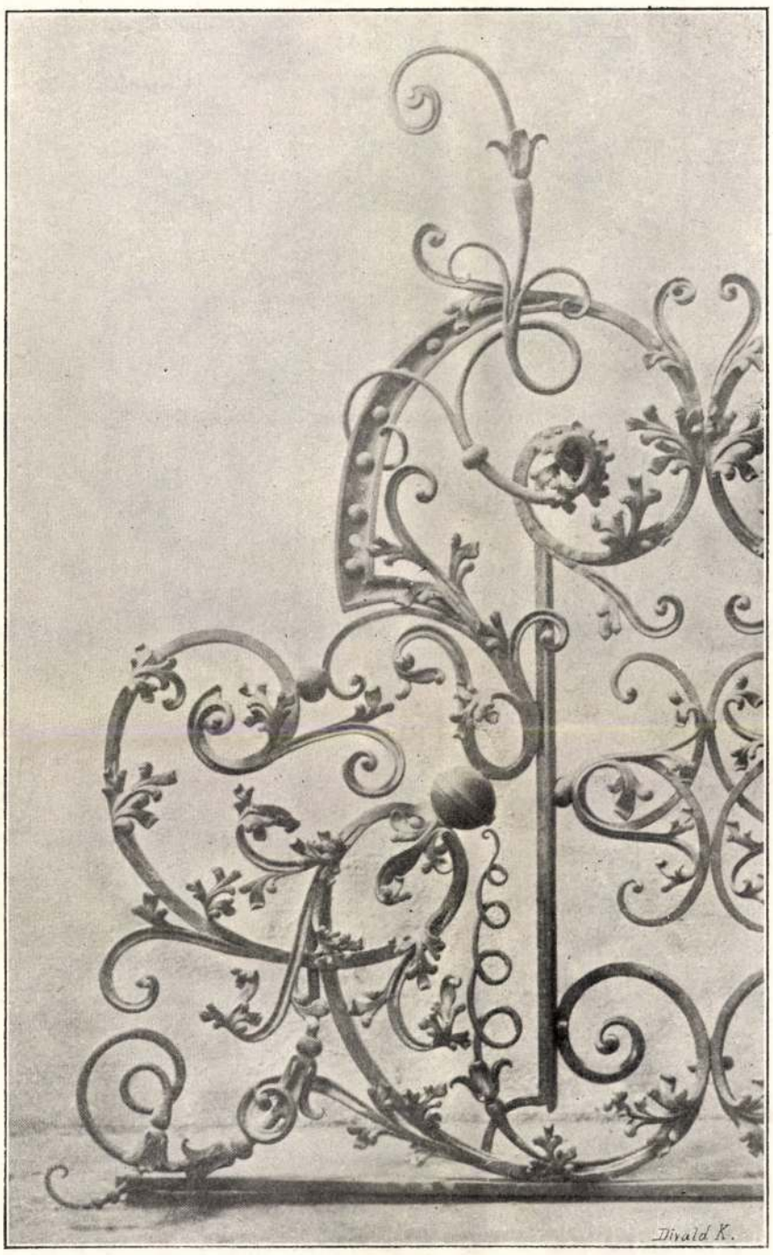

26. ábra. Záradékrács, a főcsiga felső széleig mérve 1000 *mm* magas. (*Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek tulajdona.)

Örökösen a külföld iparművészeti termékeit látva, mindnyájan csodálva szemléltük a múlt század szóban forgó két remekét; alig akartuk hinni, hogy nekünk is vannak oly régi vasmunkáink, melyeket büszkén mutathatunk a külföldi szakértőknek, a melyekkel mi is dokumentálhatjuk azt, hogy nemcsak van, hanem mindig volt a magyar népben a művészi ipar minden ágához érzék és tehetség. Valóban itt az ideje, hogy ne

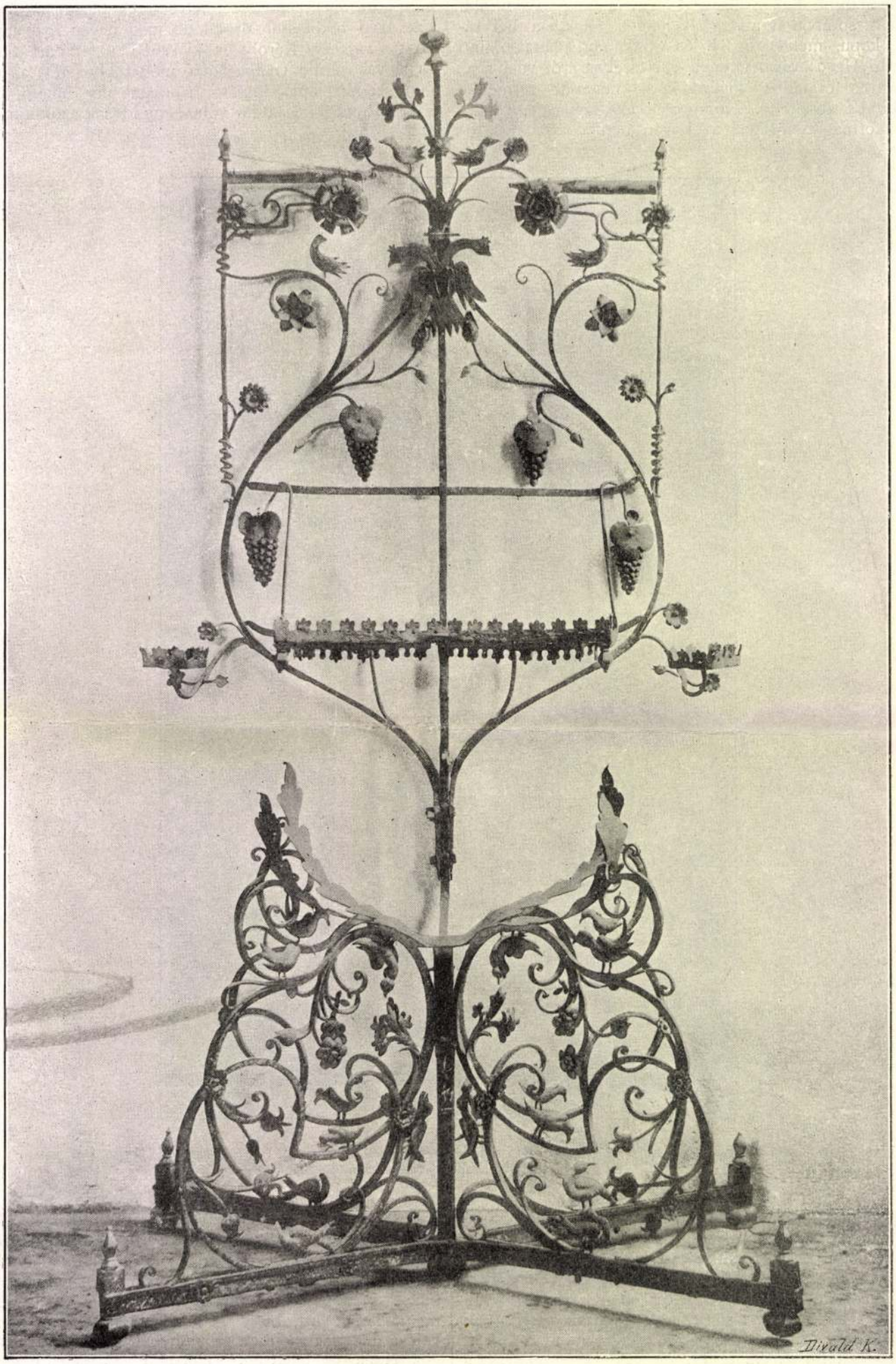

27. ábra. Mosdóasztal vízüsttartó kosárral. Magassága 2400 *mm*, a vízüst tartókosara 250 *mm* széles és 660 *mm* hosszú. (*Wilczek* János gróf tulajdona.)

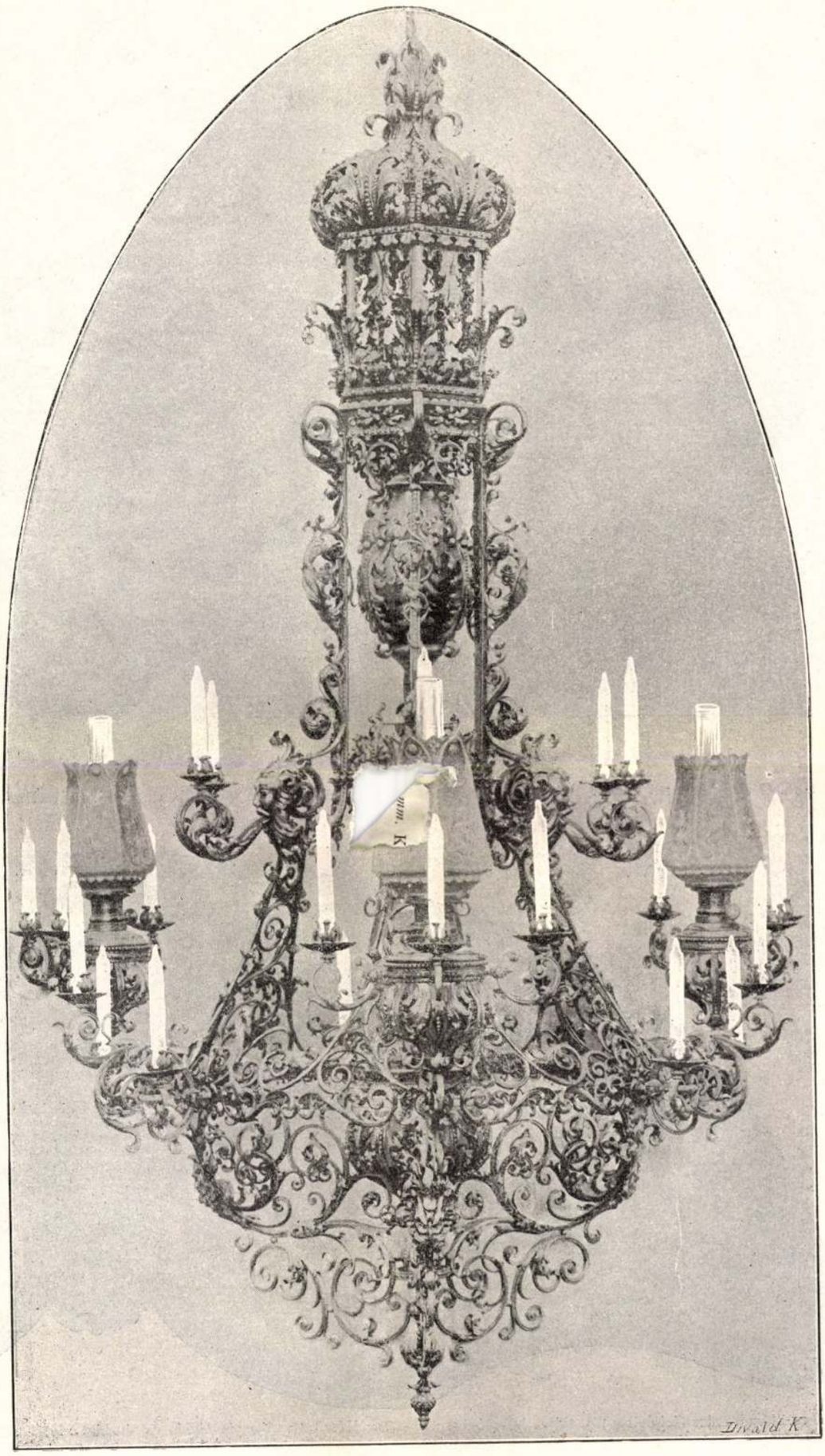

28. ábra. Lehúzható csillár, 2000 *mm* magas, koronájának átmárője 700 *mm*. Készítette *Benkóczy* Pál szegedi vasmüves.

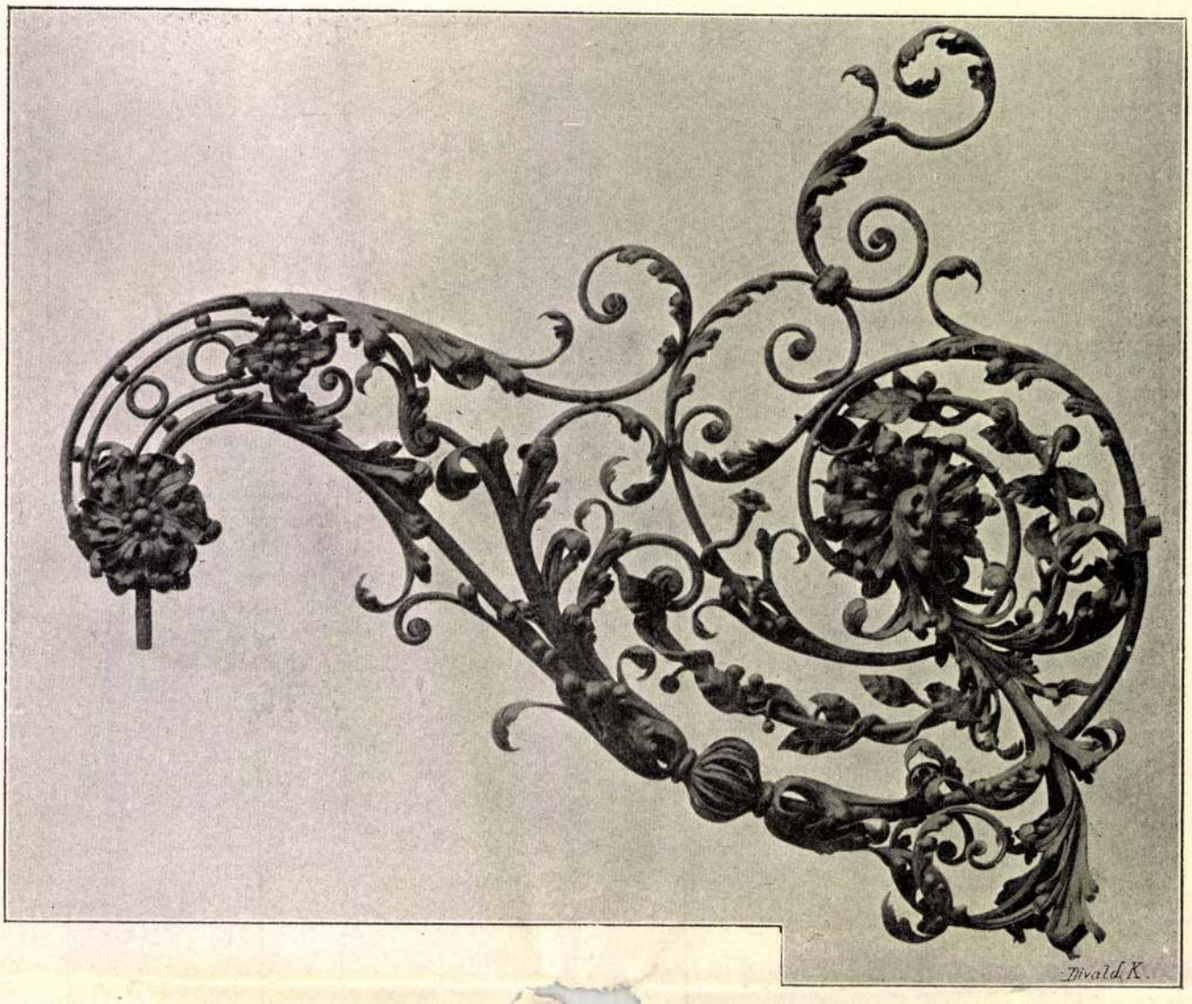

29. ábra. Gázlámpás tartó konzol, teljes hosszúsága 1350 mm. Készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos.

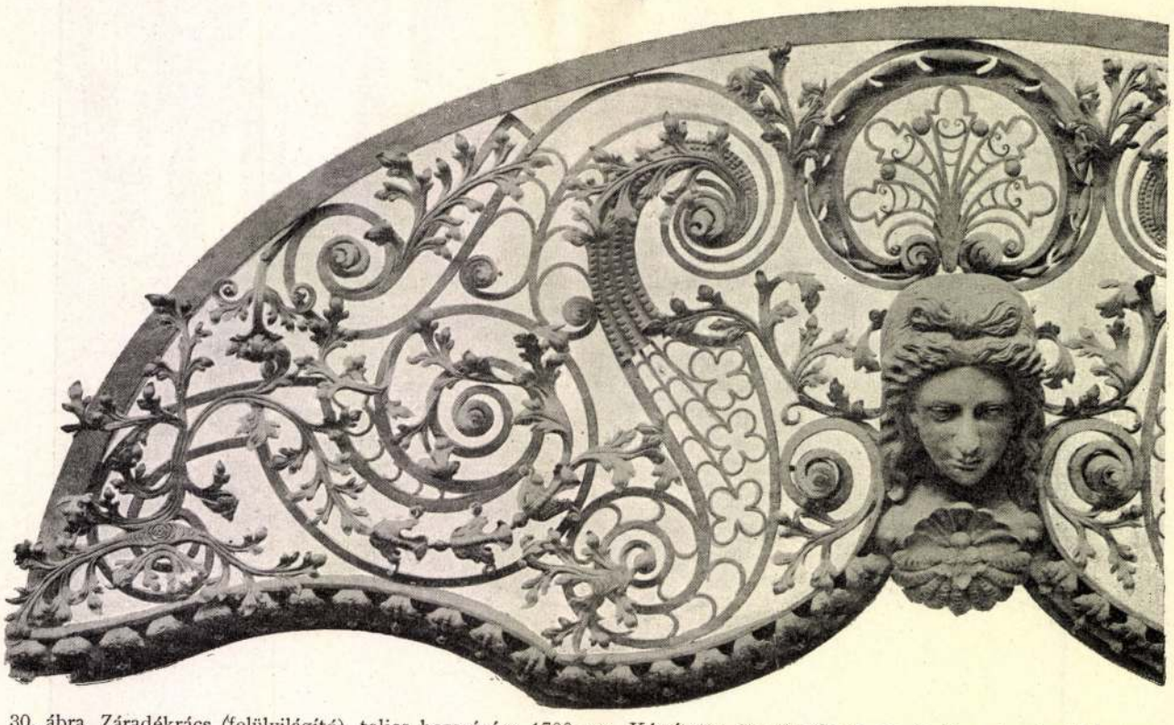

30. ábra. Záradékrács (felülvilágító), teljes hosszúsága 1700 *mm*. Készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos.

31. ábra. Lépcsőrács és kandeláber. Készítették *Marion* Lajos és fia pozsonyi vasművesek.

32. ábra. Rácsoskapu barokkstilusban, a nyitható szárnyak összes szélessége 1600 *mm*, a pilléreké egyenkint 230 *mm*. Tervezte *Höfler* József építész, készítette *Páder* Nándor budapesti vasműves.

csak ötvösműveinkkel dicsekedjünk, mert a fémipar más terén is számottevő munkáink vannak.[12]

A kiállításon szerepelt régi rokokó vasmunkák között több lemezből domborított függőlámpás is volt, melyeket rajzuk szépségén kívül különösen festett virágdíszük tett érdekessé. A rózsák, illetőleg szegfűk piros, a levelek zöld és a keretvasak sárga színben pompáztak.

A modern rokokó munkák közül csak 2 magaslott ki, jelesen az a lépcsőrács, melyet a 36. ábra és az a kandelaber, melyet a 37-ik ábra láttat. Az első különösen azért érdekes, mert a strahovi (Csehország) templom lépcsőrácsának mind a rajz, mind a készítés dolgában hű mása. A 37-ik ábrabeli kandeláber is tűzből kovácsolt nyers munkát láttat, különösen szép a talp akantusz dísze és a szár körül csavarodó virágfüzér.

6. *Egyéb stilusok.* A rokokó stílust a vasmunkákban is *XVI-ik Lajos stílusa* váltotta fel, mely után az *empire* következett, azonban az ezredéves kiállítás régi és újabb vasmunkái közül ezeket egyetlen egy számottevő darab sem képviselte, noha ismeretes dolog, hogy nálunk az empire-kori vasművesség e század elején igen virágzott s újabban több jelenség arra vall, hogy ezt a stílust megint felkarolják.

A vasművességet Magyarországon is a késői empire stílus rontotta meg; mert merev egyenes vonalai s gyér levéldísze megakasztotta a kovácsmunka érvényesülését. Századunk első negyedétől kezdve egész a 70-es évekig vasművességről nem is szólhatunk. A kovácsolt vasmunkák iránt kihalt az érzék s az olcsó öntöttvas minden téren dominált. Már-már mester se volt, kire tisztességes kovácsmunka készítését bízni lehetett volna — ekkor hirtelen fordulat következett be. A bécsi építő művészek a renaissance stílus felkarolása következtében elkezdték a régi építményeket tanúlmányozni s ez rá késztette őket az elhanyagolt kovácsművészet újból való felkarolására. Nálunk *Ybl* Miklós volt az első, a ki 1875-ben a várkertibazár kerítésrácsának készítését *Jungfer* Gyulára, a magyar vasművesek doyenjára bízta. Ez a kitűnően sikerült munka nyitotta meg azt a nagy harcot, mely az öntött vas és kovácsvas között kitört s az utóbbinak teljes diadalával végződött. Azonban sokáig tartott mig a kovácsvas jellemének megfelelő ornamentika teljes diadalt arathatott. Az első tervezők nem tudtak szabadúlni a megszokott öntött vas alakoktól s ezért kezdetben nagyon is az öntött vasra emlékeztető vasmunkák készültek, különösen Berlin építőművészei és iparosai jártak elő a rossz példával;[13] azonban a régi vasmunkákról közzé tett tanúlmányok és rajzok, valamint az a körülmény, hogy az ipar-múzeumok ezek-

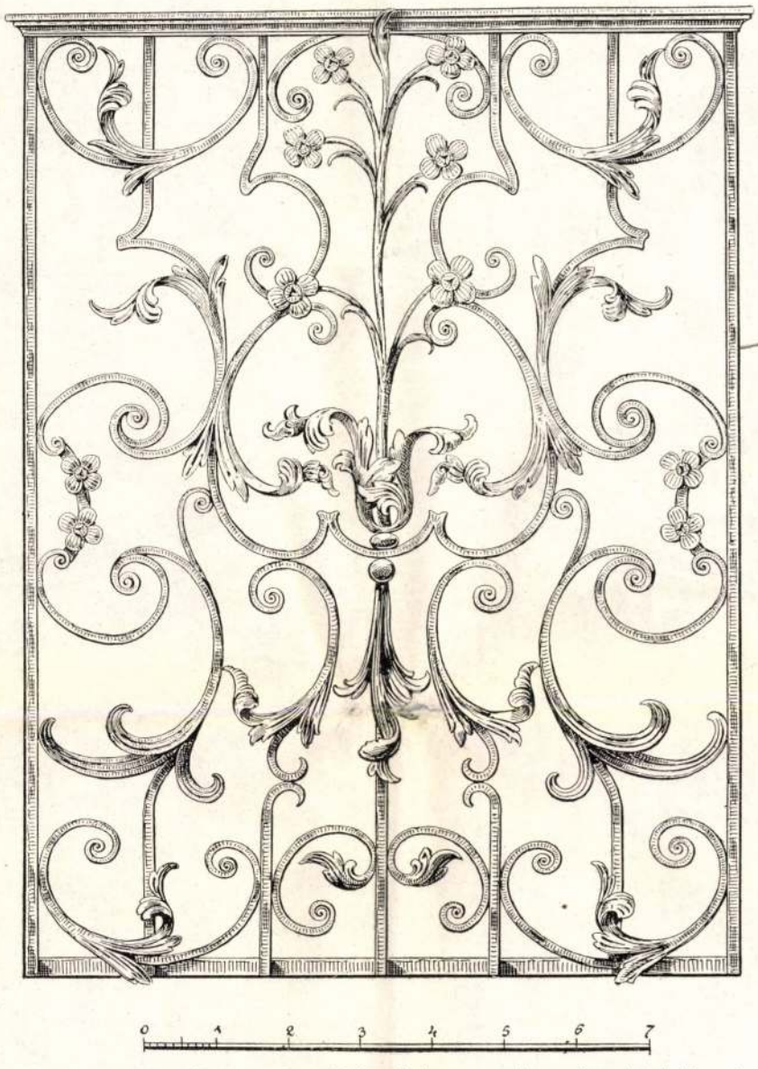

33. ábra. Ablakvédő-rács. (*Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek tulajdona.)

[12] Magyarország XVIII-ik századbeli vasiparáról némi képet nyújt az alábbi kimutatás. A 6. számú jegyzet alatt felsorolt céhek sorába lépnek az apatini kovácsok, szegművesek és lakatosok 1778-ban, az aradi kovácsok 1781-ben, a bajai kovácsok 1779-ben, a békésgyulai kovácsok 1773-ban, a besztercebányai késesek 1758-ban és lakatosok 1771-ben, a boldogasszonyi kovácsok 1717-ben, a breznóbányai kovácsok 1780-ban, a csornai kovácsok 1785-ben, az egri lakatosok 1732-ben, az eszéki lakatosok 1720-ban, a felsőlászlói kovácsok 1791-ben, a holicsi fegyverkészítők és késesek 1770-ben, az iváni kovácsok 1797-ben, a jászói lakatosok és kovácsok 1749-ben, a kaproncai lakatosok 1763-ban, a kassai kovácsok 1707-ben, a kecskeméti kovácsok 1713-ban, a kismartoni lakatosok és puskaművesek 1711-ben, a körmendi kovácsok 1725-ben, a kőszegi lakatosok 1770-ben, a locsmándi kovácsok 1702-ben és lakatosok 1798-ban, a magyaróvári lakatosok 1728-ban, a metzenzéfi kovácsok és lakatosok 1749-ben, a mohácsi kovácsok és lakatosok 1777-ben, a nagyfalui kovácsok 1713-ban, a nagykárolyi kovácsok 1770-ben és lakatosok 1778-ban, a nagyváradi kovácsok 1779-ben, a németkereszturi kovácsok 1780-ban, a paksi kovácsok 1776-ban és lakatosok 1777-ben, a pápai kovácsok és lakatosok 1768, a pécsi lakatosok 1750 és kovácsok 1772, a pesti kovácsok és lakatosok 1701-ben, a pinkaföi lakatosok 1727-ben, a pozsegai kovácsok 1758-ban, a sassini fegyvercsinálók és késesek 1700-ban, a siklósi lakatosok és kovácsok 1776-ban, a szegedi lakatosok, sarkantyúkészítők és puskaművesek 1766-ban, a szegzárdi kovácsok 1775-ben, a szenicei kovácsok 1701-ben, a szentendrei kovácsok és lakatosok 1759-ben, a szepesi 16 város kovácsai 1778-ban, lakatosai és puskaművesei 1777-ben, a szobotiszti fegyverkovácsok és késesek 1770-ben, a szolnoki kovácsok és lakatosok 1769-ben, a takácsii kovácsok 1780-ban, a tamásii kovácsok 1773-ban, a tolnai lakatosok 1782-ben, a trencséni kovácsok 1700-ban, a tuzsimai kovácsok 1758-ban, a valpói és mohácsi kovácsok és lakatosok 1780-ban, a váradolaszi lakatosok és puskaművesek 1769-ben, a varasdi lakatosok 1770-ben, a verőcei kovácsok és lakatosok 1781-ben, a zágrábi lándzsakészítők, kovácsok, lakatosok és puskaművesek 1781-ben, a zólyomi késesek 1750-ben, a szászrégeni késesek 1769-ben és lakatosok 1731-ben, a szászegyetem késművesei 1747-ben, a szászsebesi kovácsok 1761-ben stb.

[13] *Puls* Ed. Mustersammlung moderner schmiedeeiserner Ornamente. (Berlin, Seydel 1879. lV⁰) *Puls, Fábián* és *Benecke:* Moderne Kunstschmiede-Arbeiten, Berlin.

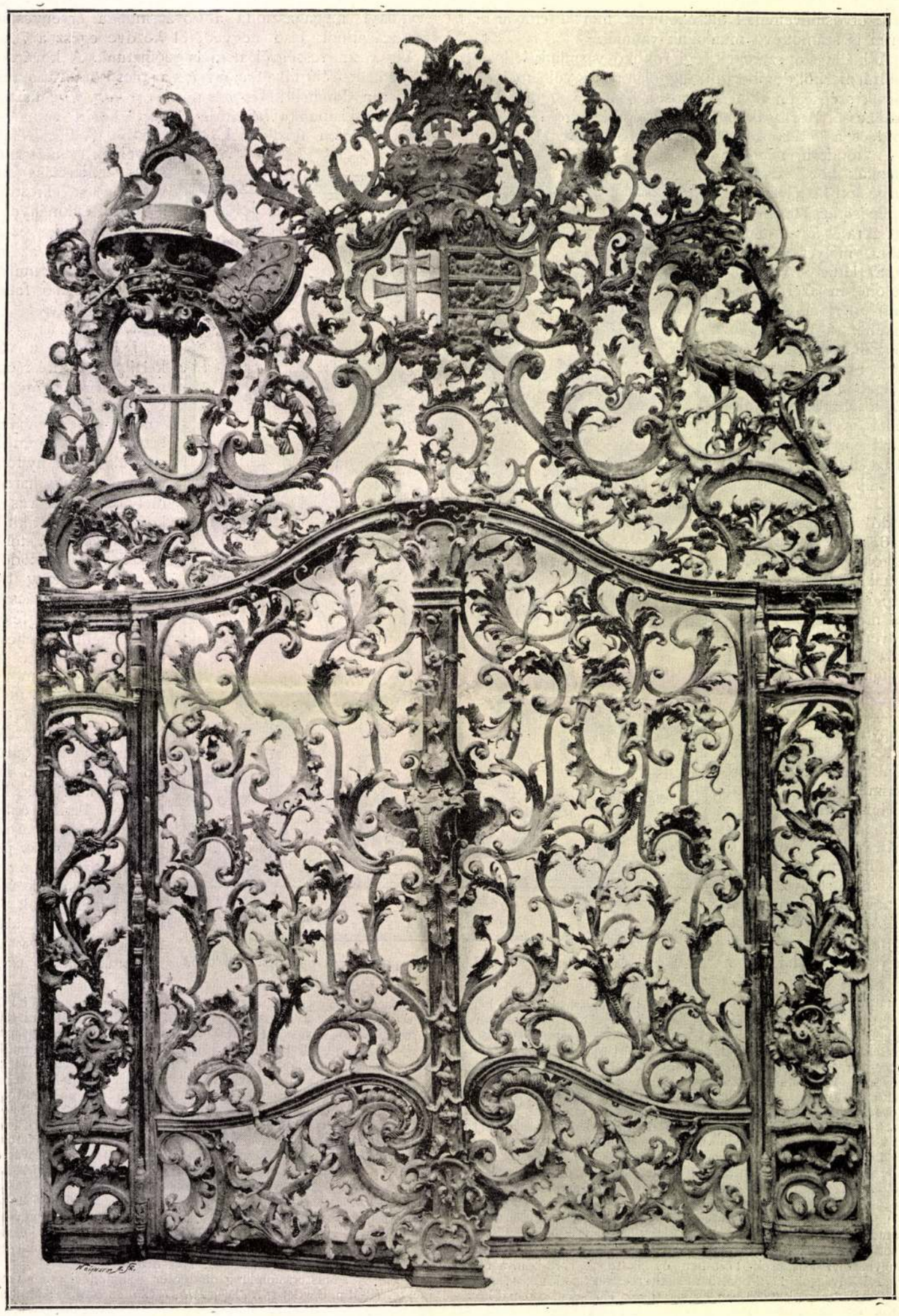

43. ábra. Rácsoskapu, teljes szélessége a két pillérrel együtt 2400 *mm.* (Heves vármegye tulajdona.)

35. ábra. Rácsoskapu, teljes szélessége a pillérrel együtt 2400 *mm.* (Heves vármegye tulajdona.)

nek rendszeres gyüjtését elkezdték,[14] ezen a bajon is segítettek. Átalában Bécs és Budapest vasműveseiről dícsérőleg emelhetjük ki, hogy a helyes nyomról nem tértek le. Mi több, Berlin vasművességének modern irányát is részben a soproni születésű *Miksits* B. lakatos mester érdemének tudhatjuk be.

Szóval korunk vasművessége ujból a helyes nyomon halad, fősúlyt a kovácsmunkára és a vas jellemének megfelelő alakításra vetvén, azonban a dolgot teljesen megnyugtatónak még se mondhatjuk. Mivel a mai kor építő művészete, a közönség változó ízlése szerint minden stilusban dolgozik, az építő művészettel rokon a vasművességben is, önálló, a mai kor lelkületének megfelelő vasstilus nem fejlődött ki, pedig az a modern irány, hogy a népiest tanúlmányozva alkossunk új kinek az 1878-iki párisi, majd a sz.-fehérvári és az 1885-iki budapesti kiállításon bemutatott vasrózsái és vasból való virágcsokrai oly nagy feltűnést keltettek, hogy a müncheni vasművesek ezt a modort felkarolták és egy évtized óta a vasművesség terén egész rózsakultuszt honosítottak meg; azonban míg Jungfer Gyula igen helyesen csak a bijouteria tárgyaknál maradt, a mit a kiállításán bemutatott remek virágcsokra is bizonyít, s erről a nyomról követői közül *Árkay* Sándor, *Páder* Nándor és *Hajós* Bálint se tértek le, addig a müncheniek és több hazai vasműves ezt a modort a használati tárgyak készítésére is kiterjesztette, nem gondolván meg, hogy olyan tintartó, gyertyatartó, virágasztal, vagy más használati tárgy, mely tele van szerte ágazó naturalisztikus díszítménynyel, céljának meg nem felel, már

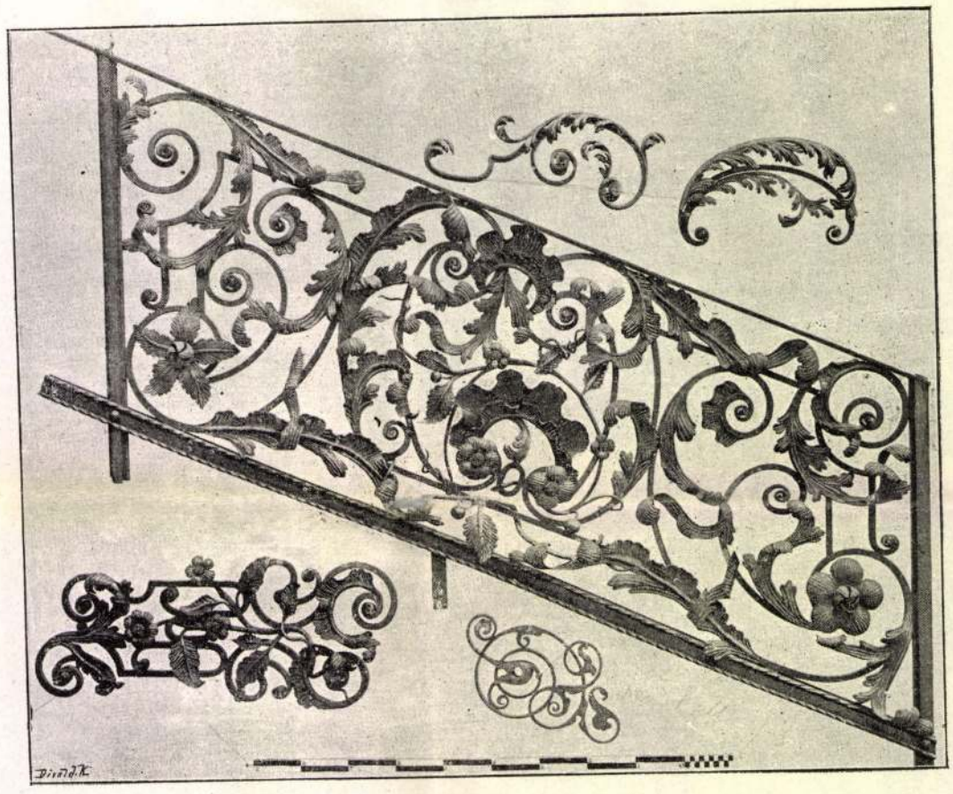

36. ábra. Lépcsőrács rokokó stilusban, hosszúsága 1700 *mm*, magassága 800 *mm*, készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten.

iparművészeti ízlést, már az 1885-iki kiállításon észlelhető volt. Akkor *Vágó* Ignác pántjai, most pedig *Páder* Nándor kályha-rácsa[15] és *Bíró* Antal szekrényvasalása tűntek fel. Vajjon akad-e több követő is?! Alighanem igen, mert a magyar stílus virágdísze igen alkalmas mind a kovácsolásra, mind a domborító munkákra s a renaissance alapidomokon festői hatása van. Bizony nagyon üdvös volna, ha építő művészeink a vasművességnek ez irányban való fejlődését előmozditanák.

Nem hagyhatjuk említés nélkül azt sem, hogy a naturalisztikus irány meghonosítása dolgában is láttunk néhány érdekes kísérletet.

Ezt az irányt nálunk *Jungfer* Gyula kezdette el, pedig az ipar produktuma igazi műtárgy csak akkor lesz, ha díszítménye hivatásos használatát nem nehezíti meg, ez okból elhibázottnak tartjuk *Bozidar* Tódor zágrábi vasművesnek a horvát-szlavon országok pavillonjában kiállított virágasztalát. A munka szépsége ellen senki sem emelhet panaszt, azonban a tárgy praktikus volta ellen, igen. A vasból való virágasztal a folytonos öntözés miatt úgy is valóságos rozsdafészek, de méginkább azzá lesz, ha oly díszítményeket rakunk rá, melyeket tisztítani alig lehet. Néhány gyertya- és tintatartót is láttunk, melyeknek rózsából alakított díszítményei szintén magukon hordták az inpraktikusság jellegét.

Efféle virágdísz inkább helyén van toilette asztalokon, úgy a mint azt *Pick* Ede mutatta be.

A szigorú naturalisztikus iránynak a berlini vasművesektől újabban követett módját, kiállításunkon képviselve nem láttuk; azt hiszem iparosaink ettől tartózkodni is fognak, mert a természet hű másolása nem lehet az

[14] Igen szép vasmunkák vannak, a müncheni, norinbergi, bécsi, berlini és reichenbergi múzeumokban.

[15] Ez a kályharács a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. minisztertől 1883-ban kiadott *Müipari mintalapok* II-ik füzetének VIII-ik lapja után készült.

iparművészet feladata, s a helyzet magaslatán csak az a művész áll, a ki a természet nyújtotta remekebbnél-remekebb motívumokat, izlésének és az anyag természetének megfelelő módon alakítja.

Mielőtt közleményemet bezárnám, nehány szóval még jellemezni óhajtom vasművességünk mai állapotát. A kiállításon bemutatott készítmények arról tanúskodtak, hogy vasművességünk a vas alakításának minden módját kultiválja.

A szabadba szánt tárgyak legnagyobb részén a nyers kovácsmunka uralkodott s ebben oly szabatosan, oly kecsesen s oly művészien alakított tárgyakat találtunk, melyekkel csak a berlini vasművesek legujabb készítményei vetekednek, azonban míg ezek a nagyjában való durvább alakítást kedvelik s arra törekesznek, hogy a tárgyon egy reszelővonás se legyen, hanem minden kalapácsütés nyoma meglássék, addig a mi iparosaink a finomabb kovácsmunkát kultiválják s a legszabatosabb alakításra törekszenek. *Jungfer* Gyula és *Marton* Lajos kiállításában bemutatott kovácsolt részletek múzeumokba való darabok voltak. Mivel a kovácsmunka a legköltségesebb, a mesterek egy része az olcsóbb tárgyak levéldíszét, hidegen vastag vaslemezből úgy alakítja ki, hogy a vésőmunka a kovácsmunka hatását kelti.

A zárt helyre szánt tárgyak legnagyobb részén lemezből domborított díszítményeket láttunk, még pedig oly szabatos és tiszta munkában, minővel a vasműves tárgyakban oly meglepően gazdag 1896-iki berlini kiállítás se dicsekedhetett. E helyt különösen kiemeljük Deák Ferenc és Liszt Ferenc relief mellképét *Árkay* Sándortól, a zólyomi vasgyár kiállításában bemutatott két oroszlánfejet *Jungfer* Gyulától, különféle domborított képeket ifj. *Knauer* Józseftől, Krisztus és Mária relief mellképét *Paděr* Nándortól és a király Ő felsége relief mellképét *Sátori* Páltól. Különösen Knauer tárgyai keltettek méltó feltűnést, mert kevés iparkiállításon mutattak még be vasból domborított genre vagy egyéb képeket s mert senki sem várta, hogy ilyen irányú s minden tekintetben sikerült kezdeményezés vidéki iparostól induljon ki..

A felszíni megmunkálás dolgában az 1885-iki kiállításhoz képest haladást nem láttunk. Mestereink ma is előszeretettel feketítik be tárgyaikat s egyátalában a polychrom színezésre nem sokat adnak. A túlságos festésnek magunk se vagyunk barátai, mert a vastag festék réteg eltakarja az ornamens finomabb részleteit azonban a finomabb véséseket nélkülöző tárgyat, ha ezt a környezet is megkívánja, érdemes befesteni. A történelmi kiállításon bemutatott festett vasmunkák arra vallanak, hogy a diszkréten kezelt színek a vasmunkák szépségét nagyon emelik. E tekintetben utalhatunk a berlini kiállításon látottakra is.

A budapesti vasművesek nagyon kedvelik a csínozásnak azt a módját, mely a tárgyak felszínének surló papirral való megfényezéséből, vagy csávázással való fehérre maratásából és lekeféléséből áll; szerintünk ez az irány igen helyes, mert a vas természetes színében pompázó tárgyak élénkebb hatást keltenek mint a befeketítettek. Több iparos sárgaréz díszítményekkel akarta a vas komor színét ellensúlyozni, azonban ez csak *Benkóczy* Pálnak (csillár és albumlap), *Hegedűs* Endrének (tükörkeret és gyertyatartók) és *Lepter* Jánosnak (petróleumlámpás gyertyatartókkal) sikerült kielégítő módon; a vidéki iparosoktól e nemben kiállított többi tárgy ízléstelen voltával tűnt ki. Az apróbb dísztárgyakon sikerrel használták még a majolikát, mert vasornamentumokkal díszítve igen jól hatott s különösen gyertya- és lámpástartók alakjában vált be.

Vasműveseink néhány idegen fémből való tárgyat is állítottak ki. *Árkay* Sándortól sárgaréz lámpást és kávéházi csillárt, *Jungfer* Gyulától deltafémből való ampolnát és *Sátori* Páltól sárgarézből alakított díszítményeket, *Marton* Lajos és fiától pedig ugyancsak ebből a fémből való kilincseket és kulcspaizsokat láttunk. Ajánlható volna, hogy a jövőben 5%-os aluminiumbronzzal is kísérletet tegyenek, mert ez az öttevény melegen és hidegen majdnem úgy alakítható, mint a kovácsvas. A berlini *Scholtz* és *Holdefleiss* cég megmutatta, hogy ez az anyag igen alkalmas vert és kovácsolt műmunkák készítésére.

37. ábra. Gázkandeláber rokokó stilusban, magassága 1700 *mm.* Készitette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udv. műlakatos Budapesten.

Futtatással színezett vagy maratással díszített tárgyakat nem találtunk, ha csak ide nem soroljuk *Schnabel* Frigyes kasszagyárosnak azt a pénzszekrényét, melynek ajtaját Ő Felsége képe, két oldalát pedig tájkép disziti.

A kiállított tárgyak rajzának legnagyobb részét építőművészeink készítették. A legtöbb szép és átgondolt terv volt, s a helyes stilizálást szem előtt tartva, számoltak a vas természetének megfelelő alakítással is. Ez igen biztató jel arra nézve, hogy vasművességünk nem állapodik meg fejlődésének mai magaslatán.

SZEMLE.

1. Mű- és középítés. Építőanyagok.

A szélesedőleg ponkolt alapfalazatokra ható nyomások egyenletes elosztásának föltételei. A Közlöny ezidei évfolyamának IV. füzetében (191—193. oldal) megemlékeztünk az alapzatokra gyakorolt nyomás egyenletes elosztásának föltételeiről. A közöltük levezetések értelmében az idefogott 1. ábra szerint ponkolt alapfalazat esetében a pillérnyomásoknak az alapzatokban való egyenletes elosztását akkor érhetjük el, ha az alapfalazat készítéséhez fölhasznált kötőszer koheziója a pillér lábának, illetőleg talpának relatív megterhelésével egyenlő.

Az osztrák mérnök- és építész-egyesület folyóiratában a fent idézett cikk megjelenése érdekes vitát idézett föl s különösen *R. F. Mayer* egyetemi tanár, határozottan ellentétes álláspontot foglal el az ott levezetett tantétellel szemben. *R. F. Mayer* levezetése szerint egyenletes nyomás elosztás ponkolt alapfalazat esetében egyátalában el nem érhető, mert az *a, b, c, d* kő (lásd a 2. ábrát) a felső és alsó fekvő hézagra működő nyomás következtében mindaddig változtatja helyzetét, míg a vakolat hézag egyenlőtlen összenyomódása olyan nyomáselosztást nem okoz, mely-

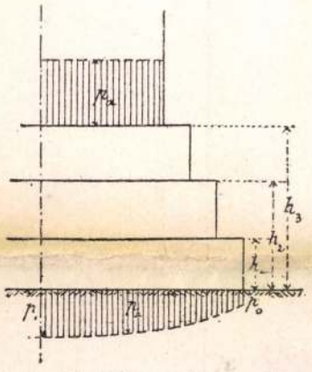

1. ábra A pillérnyomás egyenletes elosztása az alapfalazatban.

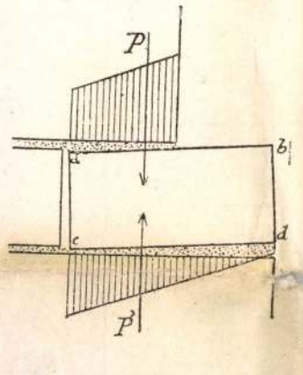

2. ábra. A fekvő hézag alakváltozása az alapfalazatban *R. F. Mayer* szerint.

nél a fekvő hézagok nyomásának eredői P és P^1 egy egyenesbe nem esnek.

Ennek a kérdésnek átalános érdeke megérdemli, hogy még egyszer visszatérjünk arra és Melan tanár levezetéseinek nyomán közelebbről is megvizsgáljuk annak velejét.

A vizsgálódás föltételéül kikötjük, hogy a falazatot szabályos kövekből, szabályos kőmetszéssel építve képzeljük. Ha az ilyen módon épített alapfalazatot mint monolyth tömeget tekinthetnők, melynek anyaga a rugalmasság törvényeit követi, úgy nem volna nehéz a feladatot mennyiségtani formába önteni és a nyomás elosztásának törvényét differenciális egyenletben kifejezni.

Ha az ilyenforma levezetéseknél átalánosan megengedhetőnek tartott föltételt tartjuk szem előtt, hogy t. i. az alapfalazat p nyomása minden ponton arányos az y-nal, illetőleg a talajba való benyomódás mértékével (1. ábra), ha tehát $p = Cy$, úgy a következő egyenletet írhatjuk föl:

$$\frac{d^4 y}{d x^4} = -\frac{12\, Cy}{E h^3}, \text{ ahol}$$

h az alapfalazatnak ponkok szerint változó magasságát és E a rugalmassági koefficienst jelenti. Minthogy ennek a differenciális egyenletnek integrálása átalában lehetséges, úgy adott esetben, habár hosszadalmas számítás útján, a talaj összenyomhatóságát kifejező C koefficiens egy határozott értékére vonatkozólag meghatározhatnók a nyomás elosztását.

A föntebbi kifejezésből azonban már önként következik, hogy az alapfalazat szélesbbítésekor annak nyomása teljesen egyenletes nem lehet, hanem a szélső élek felé kisebbedik, de a nyomás elosztás egyenlőtlensége az alapfalazat ponkjainak növekedő magasságával és a talaj összenyomódásának növekedésével (tehát C kis értékeinél) fogy.

Ha rendes kötésben épített alapfalazatnál hasonló viszonyok állanak fönn, úgy bizonyos mértékben az is mint monolyth tömeg működhetik. Ez az eset a valóságban azonban csakis akkor állhat be, ha az egyes álló hézagokat is, megfelelő adhezióval és kohezióval bíró anyag köti össze. Így tehát helytelen az a nézet, mely a kötőanyag szerepét csakis a fekvő hézagokra szorítja és az álló hézagok kötésé-

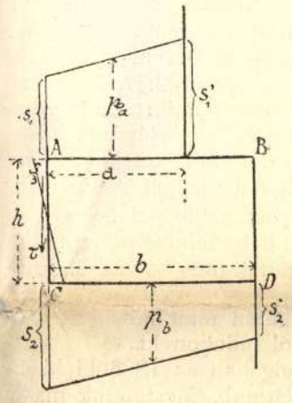

3. ábra. Nyomáselosztás az alapfalazat felső ponkjának szélén fekvő kövénél.

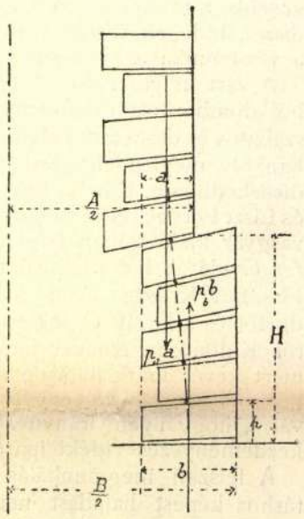

4. ábra. A fekvő hézagokban fellépő nyomások elosztódása a valóságban.

vel nem törődik. Igaz ugyan, hogy a szélső kövek fekvő hézagainak vakolatára csakis nyomás hat, de ugyanekkor az álló hézag kötőanyaga húzást is szenved, hogy a szélesedő alapfalazatban egyenletes nyomáselosztás egyátalában lehetővé váljék.

Vizsgáljuk közelebbről az alapfalazat felső ponkjának szélső követ. (3. ábra.)

A felső fekvőhézagra a-ra működjék p_a közepes nyomás, az alsó b fekvő lapra pedig p_b. A hézag széleken uralkodó nyomások legyenek s_1, illetőleg s'_1 és s_2, illetőleg s'_2. A h álló hézagban fellépő nyíró feszültség $\tau = \frac{1}{h}(p_b\, b - p_a\, a)$; az ugyanitt fellépő húzó- és nyomófeszültséget fejezzük ki s_3-al.

Az $\frac{1}{2}(p_b\, b^2 - p_a\, a^2)$ képlettel kifejezett forgató nyomaték következtében a kő helyzetét megváltoztatja. Föltéve, hogy a fölső és alsó, valamint az oldalt fekvő kövek helyzetüket nem változtatják s maga a kőanyag összenyomhatatlan, úgy a kőnek elmozdúlása csakis akként állhat be, hogy a fekvő és álló hézagokban lévő vakolat összenyomódik. Az összenyomódás olyanformán áll be, hogy az eredetileg párhuzamos kőoldallapok szöget alkotnak. E föltevés mellett találjuk, hogy:

RÉSZLET A DUNAI HOMLOKZATBÓL, A HABSBURG-LÉPCSŐVEL.

RÉSZLET AZ ÉSZAKI HOMLOKZATRÓL.

A KAPUK KOVÁCSOLT VASMUNKÁJÁT KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

UDVARI HOMLOKZAT
RÉSZLETE.

A KÉT BRONZCSOPORTOT MINTÁZTA
SENYEI KÁROLY, SZOBRÁSZ.

A FELSÉG LAKOSZTÁLYÁHOZ VEZETŐ FŐKAPU
A NAGY UDVARBAN.

A KOVÁCSOLT VASMUNKÁT KÉSZÍTETTE
JUNGFER GYULA.

Magyar Iparművészet
1903.

MMÉEKözl. 1900. 19. 2.

A vasművesség a párisi világkiállításon.

Edvi *Illés* Aladár-tól.

Noha a párisi nemzetközi kiállítás igazgatósága előtt az a cél lebegett, hogy a rokon iparcikkek a jobb és kényelmesebb összehasonlítás céljából lehetőleg egy fedél alatt legyenek, ettől, a műiparnak egyik fontos ágában a *vasművességben*, nagy sajnálatunkra eltértek. Az épület külső felszereléséhez tartozó, tehát inkább az építőiparba vágó munkákat, jelesen a rácsos ajtókat és kapukat, a lépcső-, kerítés-, erkély- és záradék-rácsokat, a konzolokat és kandelábereket stb. a XI. csoporthoz tartozó 65. alosztályba sorolták; az épület belső felszereléséhez való műmunkákat pedig, jelesen a különféle lámpásokat és gyertyatartókat, a vasból való díszbútorokat és bútorvasalásokat, a kályha és kandalló szerelvényeket stb. a XI. csoport egyik alosztályának keretében helyezték el. De mivel a legtöbb vasműves egyaránt foglalkozik mind amazok, mind emezek készítésével, a két helyen való kiállítás pedig azok együttes hatását úgyszólván kizárta volna, igen érthető, hogy a vasművesek munkái egyaránt szerepeltek a két csoport keretében. Két helyen csak az idegen államok egy pár mestere állított ki, ezek között volt a magyar vasművesek doyen-je *Jungfer* Gyula is.

A francia vasművesek túlnyomó részének kiállítását nem a XI. csoportot magában foglaló marsmezei palotában, hanem az Esplanade des Invalides baloldali (francia) szárnyában találjuk, holott a francia vasművesség multját előtüntető retrospektiv kiállítást a marsmezei palota balszárnyának emeletén rendezték el.

Ennek az össze-visszaságnak az a sajnálatos következménye lett, hogy a vasművesség, noha a kiállítók elég szép számmal vannak, a műipar többi ágai mellett eltünik. A közönség csak az egyes objektumokat csodálja, de átalános benyomást nem nyer.

Magamnak is elég időmbe került, míg a szerteszórt vasműves munkákról az igazságnak megfelelő benyomást szerezhettem.

Mindenekelőtt a kiállított munkák stilusáról óhajtok egyetmást elmondani.

A mint előre várható volt, a történelmi stilusok mellett igen jól érvényesült a szecesszió.

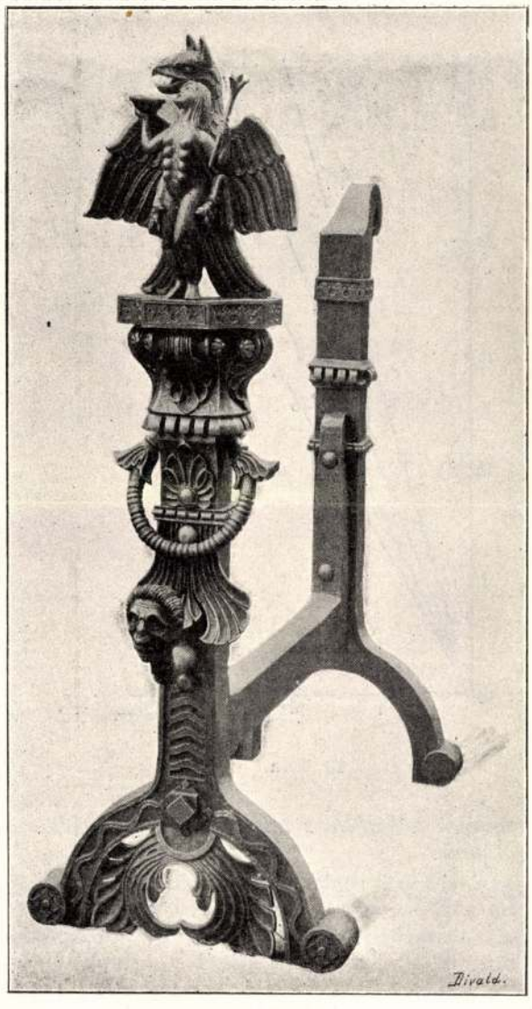

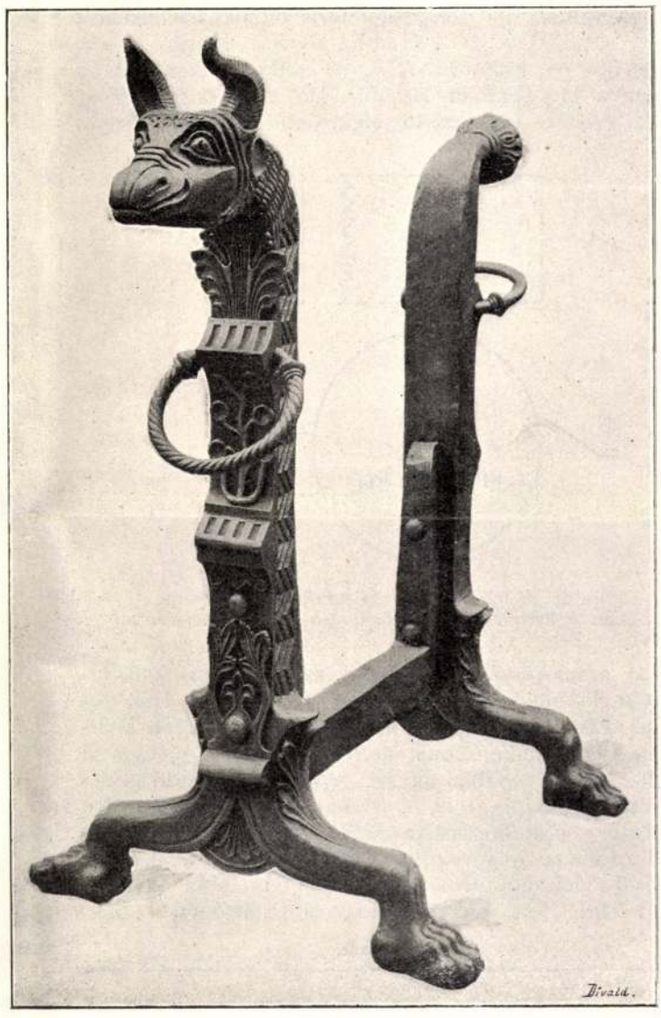

1. és 2. ábra. Tűzi bakok; készítette *Alpár* Ignác építész tervei szerint *Alpár* Ede épület- és műlakatos, Budapesten. Kiállította a párisi kiállítás XI. csoportjának magyar osztályában. (Marsmezei palota balszárnyában.)

esetben egy-egy fázis menetei külön-külön jönnek tekintetbe; $v_2 = 0{\cdot}810$.

Egyetlen fázist zárva rövidre v_2 értéke $0{\cdot}542$-nek adódik ki, a rövidzárási karakterisztika a 23. ábrában a IV. görbe, ez a rendkívül kedvezőtlen érték okozza a gépnek egyfázissal szinchronmótorként való üzeménél észlelt sajátságos magatartását.

v_2-nek ily módon meghatározott értékei segítségével előre kiszámíthatjuk a bármely terhelésnél fellépő kapocsfeszültséget vagy átalában a gépnek magatartását üzemközben; a megfelelő terheléseket tényleg létesítve ellenőrizhetjük a kifejtett elmélet helyességét.

Legyen pl. feladatunk a gép kapocsfeszültségét állandó gerjesztés és mind a három fázisban egyenlő nagy indukciómentes terhelésnél kiszámítani.

Adva van: $v_2 = 0{\cdot}830$, egy fázis ohmikus ellenállása $w_1 = 0{\cdot}100$, $1/k = 1{\cdot}380$, $I_2 = 5{\cdot}00$ A, $I_2\ n_2 = 800 \times 5{\cdot}00 = 4000$, $v_2\ I_2\ n_2 = 3360$. A konstrukció menete a 11. ábrában látható. OB a kapocsfeszültség s ezzel együtt az I. eredő elektromótoros erő iránya;

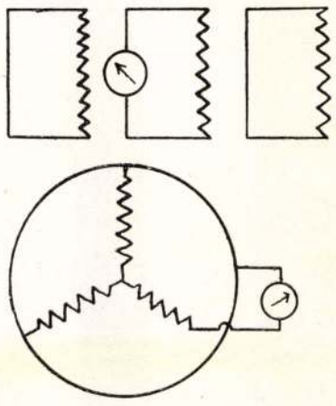

21. ábra. A három fázis rövidrezárása egyenkint.
22. ábra. A három fázis rövidrezárása csillagkapcsolásban.

$10{\cdot}0$ A áramerősséget véve fel az armatura ampéremenetenek megfelelő hosszúság $OC = 3/2\ 1{\cdot}380.\ 48.\ 10{\cdot}0$ az abszcissa tengelyre mérendő fel. Az ezen hosszúság végpontjában emelt merőleges a $v_2\ I_2\ n_2$ sugárral rajzolt kört az A pontban metszi. $AC = OB = I.$ eredő ampéremenetekkel; $OB/v_2 = w.\ A.\ W.$ hosszúságot körzőbe véve s az üresjáratú karakterisztika abszcissáiban lemérve, a megfelelő ordináta adja a szóban forgó üzemközi állapotban működő elektomótoros erőt, E_{1K}-et melyből levonva $I_1 w_1 = 1{\cdot}00$ V-ot, nyerjük a kapocsfeszültséget.

II. Táblázat.

$\mathfrak{I}_1$	$C\,\mathfrak{I}_1\,n_1$	$I.$ eredő amperemenetek	Ep számitva	Ep mérve
5·0	496	3325	103·8	104·2
10·0	996	3220	100·7	101·2
12·5	1242	3150	98·6	99·0
15·0	1490	3025	95·0	97·7

Az ily módon kiszámított illetőleg megszerkesztett értékek egynehány áramerősségre a II. táblázatban vannak összefoglalva; az utolsó rovat a megfelelő mért kapocsfeszültségeket tartalmazza. A mint látjuk elmélet és kisérlet megegyező eredményekre vezetnek.

Az indukciósmótor mágneses alkatáról való fogalmainknak a szinchronmótorra való rendszeres átvitele egy vizsgálati és számítási mód birtokába juttatott, mely átalános érvényessége következtében a váltóáramú gépek vizsgálatát ugyanazon szempontok szem előtt tartásával teszi lehetővé, melyeknek célszerűsége már az aszinchronmótorok problemájának tárgyalásánál a szakirodalomban és a gyakorlatban is elismerést nyert.

Bármely váltóáramú készülék, mely az energiának átalakítására szolgál, ily módon az átalános transzformátor

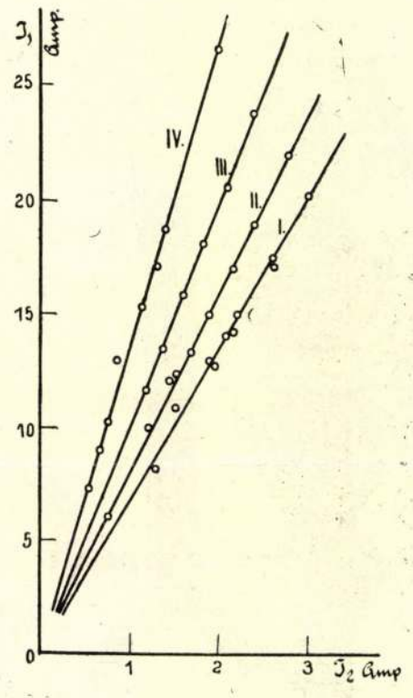

23. ábra.

speciális esetének tekinthető s tulajdonságai egységes alapon vizsgálhatók.

E módszer előnyeit röviden összefoglalva látjuk, hogy segítségével elsősorban a szinchronmótor különleges tulajdonságai egyszerűen levezethetők s így módunkban áll azok okait kutatni s a tervezésnél a célnak megfelelően befolyásolni. E mellett a számításnak menete rendkívül egyszerű. Az indukciós mótorral való analogia egyértelmű megoldását adja az armatura amperemenetek sokat vitatott kérdésének is.

A váltóáramú generátor s a szinchronmótor ezek alapján elveszti azt a különleges pozicióját, melyet a váltóáramú készülékek elméletében elfoglaltak, a mit valószinűleg annak a körülménynek róhattunk fel, hogy egyik tekercsrendszerükben mindig egyenáram kering.

A történelmi stilusokat egytől-egyig igen szép munkák képviselték.

A *román* stilus legkevésbbé volt képviselve, s noha éppen Franciaország ennek klasszikus hazája, a legszebb darabok mégis Budapestről kerültek oda. Értem *Alpár* Edének az 1. és 2. ábrában előtüntetett s a marsmezei palota magyar osztályában kiállitott *kandalló tűzbakjait*, melyeknek őserőtől duzzadó remek kovácsmunkájával kevés hasonló műtárgy vetekedett.

A *csúcsíves és a renaissance-munkák* köréből kiemeljük *Bergue* Adolf párisi vasművesnek az Esplanade des Invalides-en kiállított góth és renaissance vasajtóját. Mind a kettőt a faajtóknál használatos tagozás mellett, a művészien domborított s minden ízében stilszerű részletek jellemzik, melyeknek hatását a csiszolt és áttört díszítmények alá tett színes bőr (a góthikusnál barna, a renaissancenál sárga) tetemesen fokozza. Véleményem szerint a vasművesség túllépi az anyag természetétől megszabott határokat, a midőn ilyen kényes munkát szán olyan helyekre, a hol azt a rozsdától megvédeni úgyszólván lehetetetlen. Ha már a munka nagysága mellett, az anyag értéke szóba alig kerül, vegyünk a vasnál nemesebb anyagot. A román stilus korából szebbnél-szebb bronzajtók maradtak reánk, miért ne fordulhatnánk mi is a bronzhoz, illetőleg ennek nemesebb és modernebb testvéréhez az aluminium-bronzhoz, melynek 5%-os öttevénye (95% vörösréz és 5% aluminium) majdnem úgy domborítható, mint a kovácsvaslemez. Lám *Jungfer* Gyula ezt az anyagot választotta ahhoz a két kandelláberhez, melyek a budapesti új parlament épületét fogják a párisi kiállítás bezárta után díszíteni. Ezek közül az egyiket a 3-ik ábrában mutatjuk be.

A *német renaissance* gyéren van képviselve, az idevágó műtárgyak közül legkitünőbbek *Schultz* és *Holdefleiss* vasművesek berlini műhelyében készített s a német pavillon szajnaparti kőfalát, illetőleg annak a Rue des Nations felé eső lépcsőjét díszítő rácsok. Egy rangba helyezhetők ezek a XVI. században élt nürnbergi vasművesek legkitünőbb munkáival.

Marcus Pál berlini vasműves renaissance kapuján, mely az Esplanade des Invalides jobboldali pavillonjának német osztályában az emelet egyik fülkéjét díszíti, már érezhető a modern irányzat behatása. Különösen a záradék-rács tölgyleveles csigadíszítményével és centrális virágkoszorújával, melybe a sárkányölő Szent György képét tették, hajlik erősen a mai berlini vasművesek munkáit jellemző alakításhoz. A francia késői renaissance formáit láttatja az az erkélyrács, melyet *Robert* E. párisi vasműves állított ki. Ennek képét mutatja a 4-ik ábra.

Wanner frères genfi vasműves cégnek az 5. és 6. ábrában előtüntetett lépcsőrácsa a modern renaissance stilus ornamentikáját képviseli.

A történeti stilusok közül leginkább a barokk és rokoko van képviselve, azonban míg a francia vasművesek inkább az épület belső felszereléséhez tartozó tárgyakon mutatják be művészetüket, a külföldiek hatalmas *rácsos kapukat* állítottak ki. Az utóbbiak sorában, mind a munka és rajz szépségét, mind a hatalmas méreteket illetőleg első helyen áll az a rácsos kapu, melyet *Meltzer* Róbert építész XV. Lajos stilusában tervezett. A kiállítás után a cár szentpétervári téli palotájának kerti bejáratánál állítják fel; jelenleg a Champs-Elysées-nek, a Grand Palais des Baux-Arts-tal szomszédos részét díszíti. A kapu egy-egy szárnyának szélessége 2750 *mm*, lemezzel borított alsó része pedig 3000 *mm* magas.

Az utóbbiak áttört középrészében a cár aranyozott monogrammja tündöklik. A kapu szóbanforgó részét profil-lécekkel tagozták és az igy keletkezett mezőket hatalmas akantuszokkal és leveles csigákkal töltötték ki. A lemezes rész felett az ütközőtől a kapu bálvány

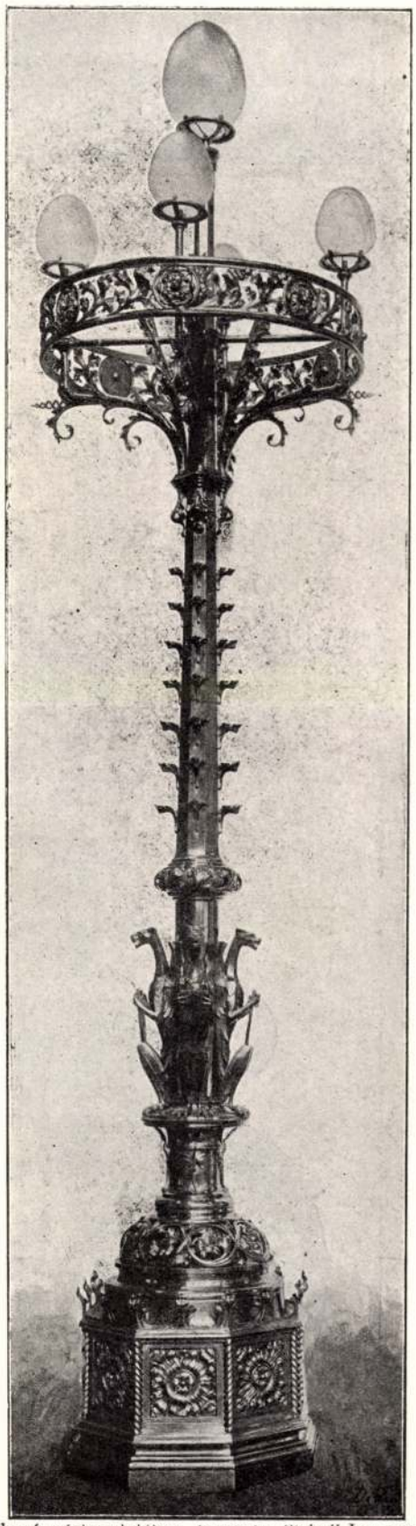

3. ábra. Ötkarú gázkandeláber, tervezte *Steindl* Imre műegyetemi tanár, készitette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten. Nagysága 2300 *mm*. Kiállította az Esplanade des Invalides jobbszárnyának magyar osztályában.

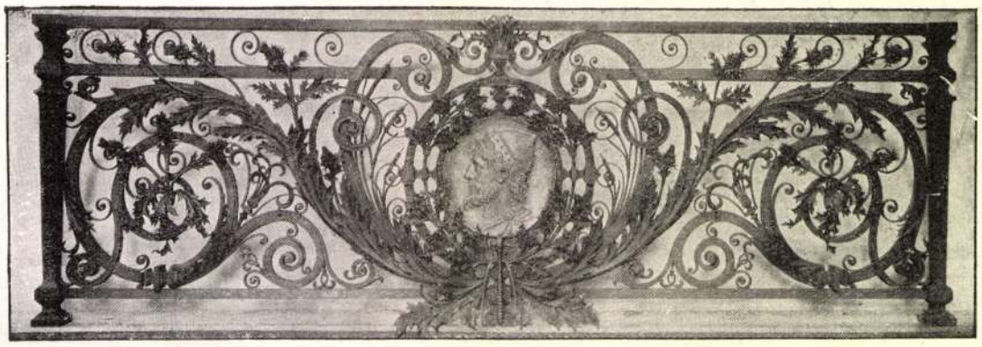

4. ábra. Erkélyrács készítette *Robert* E. párisi vasműves.

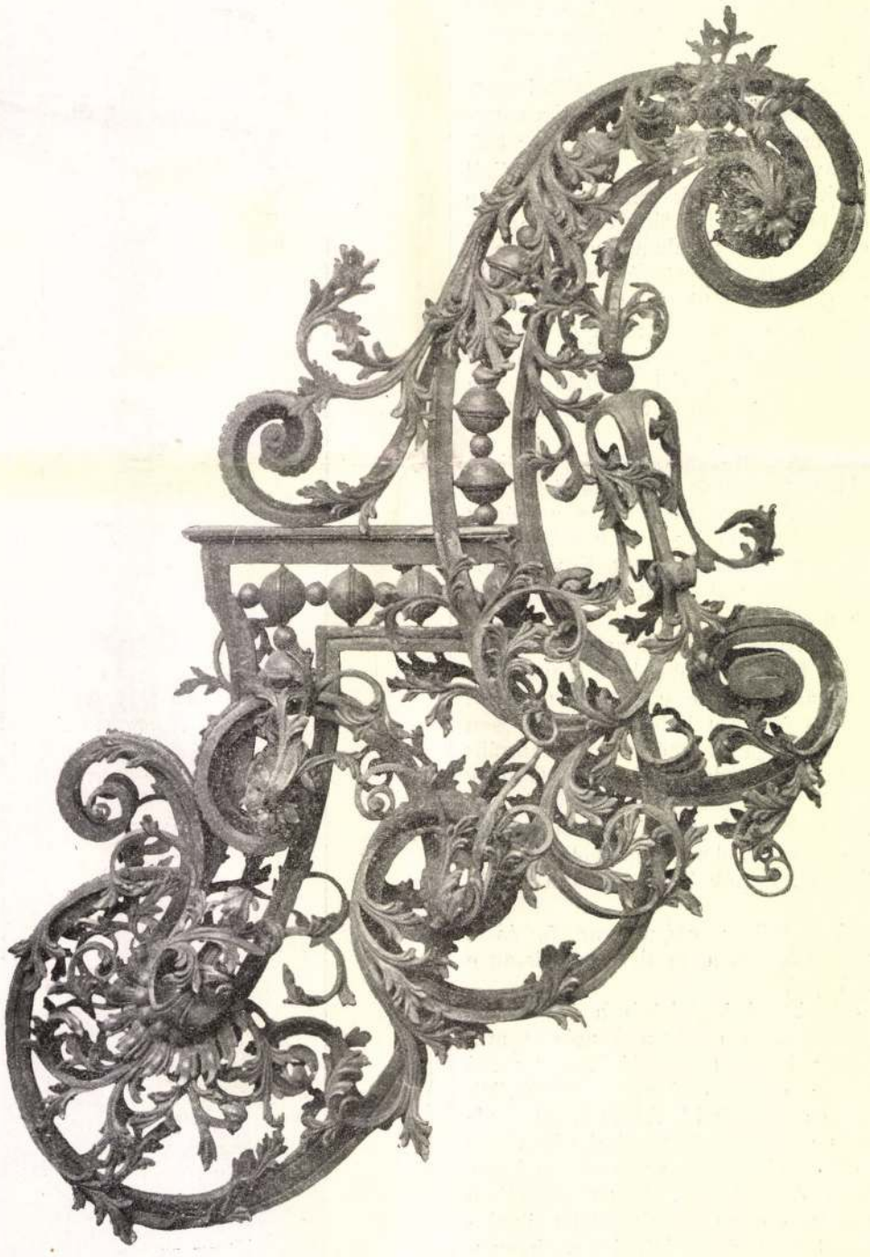

7. ábra. Szemöldök rács részlete. Készítette *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatos Budapesten, kiállította az Esplanade des Invalides-on álló palota jobb szárnyában, a magyar iparművészeti csoportban (XV. csoport 97-ik alosztálya). Magassága 1600 *mm*, szélessége 1270 *mm*. A főcsiga vasvastagsága 35 × 35 *mm*.

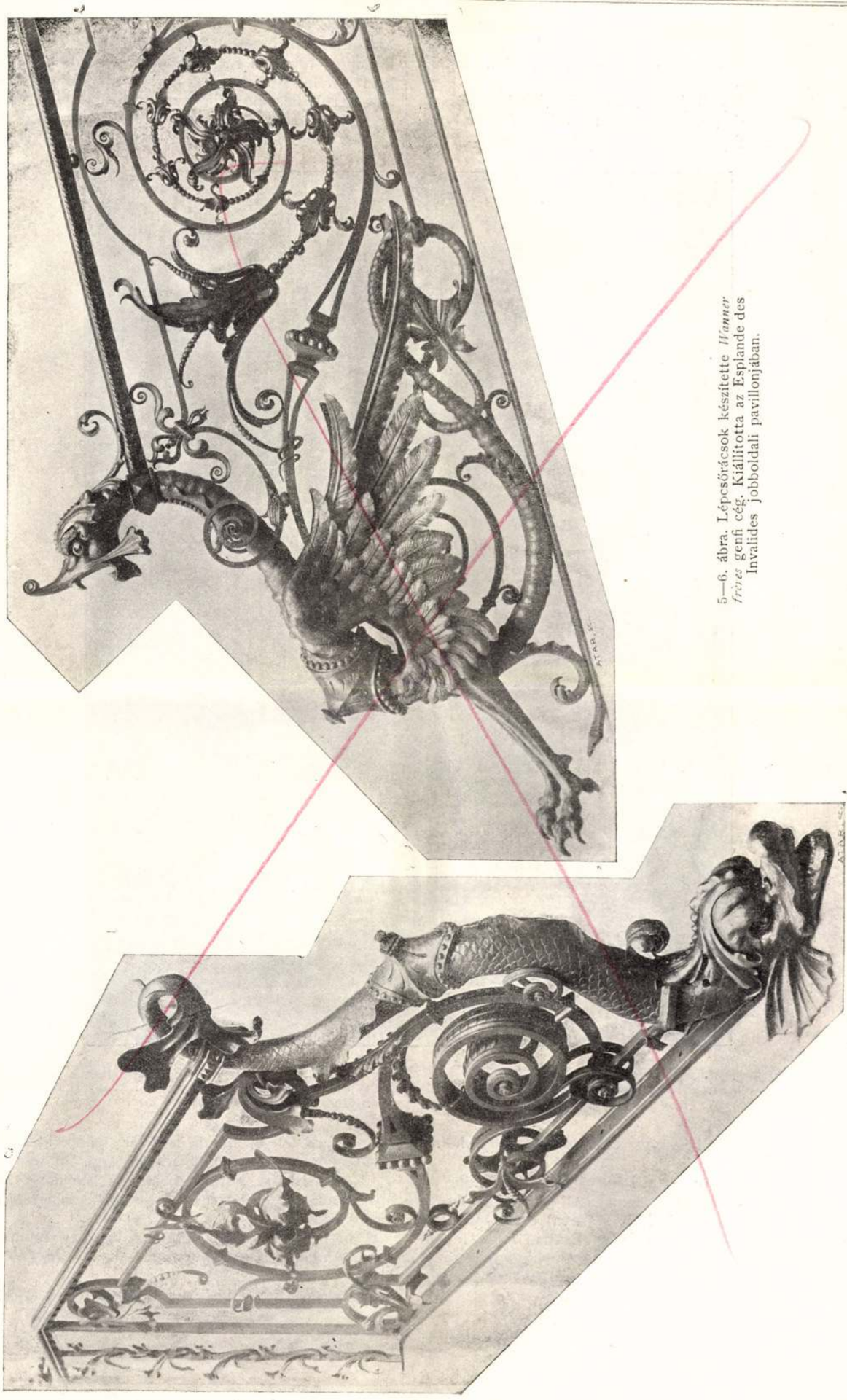

5—6. ábra. Lépcsőrácsok készítette *Wanner frères* genfi cég. Kiállította az Esplande des Invalides jobboldali pavillonjában.

párkányáig ívben hajló, konzolszerű rácsozat nyúlik fel, minthacsak az ütközőn álló aranyos kétfejű sas keretét alkotná. A földtől a koronás sas csúcsáig az ütköző 7000 *mm* magas.

A kapu-bálványtól jobbra és balra húzódik a kapu lemezes részének magasságában a kerítés-rács, melynek oszlopok közé fogott egyenes tagjai 8000 *mm* hosszúak;

Nálunk régen vajudik egy nagyobbszabású kovácsolt műmunka közköltségen való felállításának ügye;* 1889-ben Budapest fővárosa még pályázatot is hirdetett valamely köztéren felállítandó díszes vaskútra. Akkor sok szép terv került felszínre, de a megvalósítás elmaradt, pedig az elmult 10 év óta vasművességünk igen fejlődött s a szóban forgó feladatra rátermettebb is lett. Jó volna a

8. ábra. Dr. *Batthyány* László gróf köpcsényi kastélyának rácsoskapuja. Tervezték és készítették *Marton* Lajos és fia, pozsonyi vasművesek. Kiállították az Esplanade des Invalides-en álló palota jobb szárnyának folyosóján a magyar osztályban (XII. csoport 66-ik osztálya). A kapu egy szárnyának szélessége 1880 *mm*.

ezeket és a kapu-bálványt előreszökő, negyedkörös rácstag köti össze.

A kapu készítésére Szent-Pétervárott külön műhelyet állítottak fel. Az orosz iparművészeti osztályba (Esplanade des Invalides jobboldali szárnya) ezt a műhelyet és a munka néhány fázisát fotografiákban be is mutatják, ugyancsak itt van kiállítva a kapu eredeti rajza is.

Valóban ennél monumentálisabb alkotás a vasművesség terén alig fordult elő!

dolgot újra feleleveníteni, hisz az újabb időben annyi szóbeszédre érdemesített idegenforgalom emeléséhez, ily monumentális kovácsolt munka létesítése nagyban hozzájárulna s műiparunk e részének világraszóló hírnevet biztosítana!

A barokk és rokoko stílusban készített munkálataikkal kitüntek a magyar vasművesek is. *Jungfer* Gyula

* Lásd Művészi Ipar 1889. (IV.) évfolyam 183—186. oldalát.

csász. és kir. udvari műlakatosnak a 7-dik ábrában előtüntetett munkája (kapu-szemöldök rácsrészlete), a mi a kovácsolás művészetét és a stílszerűséget illeti, elsőrendű alkotás. E mellé sorozzuk *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek által kiállított s a 8-dik ábrában előtüntetett rácsos kaput, melynek különösen a szemöldök része oly szép, hogy a nemrég lebontott schlosshofi császári kastély remek vasmunkáival egy rangba sorolható. E rács felét láttatja a 9-dik ábra. Ehhez a rácsos kapuhoz két rácsosajtó is tartozik, ezeknek magassága 2640 *mm* és szélessége 1270 *mm*.

A Marton-féle munkának méltó társa, a 10-dik ábrában előtüntetett rácsoskapu, diszíti a *Fischer von Erlach*-féle stílusban készített osztrák pavillont.

nagyobbat és gazdagabban diszítettet tudtommal még nem készítettek. Ezzel a munkával gazdagság dolgában csak az a rokoko *kályhaellenző* vetekszik, melyet *Schultz* és *Holdefleiss* berlini vasművesek állítottak ki Németország iparművészeti csoportjában. Ezt a munkát Budapest közönsége már ismeri. Készítője, *Forreider* József, mint a nevezett cég alkalmazottja mutatta azt be az iparművészeti muzeumban, az *iparművészeti társaság* 1898. évi téli kiállítása kapcsán.*

Amint említettük a *szecessziós stílus* a vasművesség terén is erős gyökereket vert; de a kiállított tárgyak közül nem mindegyik üti meg a kivánt mértéket. Ez a stílus a kontár tervező kezében hamar degenerálódik; csábít a merev egyenes vonalak, a hosszú sáslevelek s

9. ábra. Dr. *Batthyány* László gróf köpcsényi kastélyának rácsoskapujához való szemöldökrács. Tervezték és készítették *Marton* Lajos és fia, pozsonyi vasművesek. (A 8-ik ábra részlete.)

A barokk stílus kiválóbb képviselői közé sorozzuk azt az aluminium-bronzból való rácsoskaput is, mely Németország vas- és fémipari csoportjában (XI. csoport, 65-dik alosztály) *Egger és társa* hamburgi műlakatos és kasszagyáros kiállítását diszíti. Az 5%-os aluminium-bronz majdnem oly jól alakítható, mint a kovácsvas, ezért kovácsolt műmunkák készítésére igen alkalmas. A berlini vasművesek már néhány év óta előszeretettel használják ezt az anyagot az épületek belső felszereléséhez,* azonban a szóbanforgó kapunál (lásd 11. ábra) a katonás sorrendben állított unalomig ismétlődő motivumok alkalmazására. Száraz, semmitmondó kompozíciókat kapunk, melyek közül nem egy az empire stílus élettelen vasmunkáira emlékeztet s amint 80—90 évvel ezelőtt ez a stílus a kovácsvasművészet teljes tönkrejutására vezetett, mert túlságosan előtérbe tolta a hidegen való alakítást, tehát a tüzimunka helyett a lakatosmunkát, attól tarthatunk, hogy a vasművesség terén előbb-utóbb beáll a hanyatlás, ha sok követője akad a modern iparművészeti folyóiratokban közölt rideg kompozícióknak.

* Aluminiumbronzból valók a berlini *Hôtel Bristol* (Unter den Linden 5. sz.) kandeláberei, a lipcsei *Reichsgerichtsneubau* lépcső rácsa, kandeláberei és szimbolikus képei, a *Reichsgesundheitsamt* (Moabit) csilárjai stb.

* Leírását lásd a *Magyar Mérnök- és Epitész-Egylet Heti Értesítőjében* 1898. évi folyam 39. szám 237—239. oldal.

Minő könnyen jut a tervező a szecesszió nyomán az empire stílus rideg formáihoz, például hozzuk fel *Robert* Emil párisi vasművesnek a 12-ik ábrában bemutatott munkáját. Pedig a szóbanforgó egyszerű görbe vonalakkal is elevenné tehetjük a kompozíciót. *Robert* Emilnek a 13-dik ábrában előtüntetett rácsos ajtaja legjobban bizonyítja azt, hogy a szecesszió stílus egyszerű motivumai elevenebbé is válhatnak, semmint kellene.

A szecessziós stílus konvencionális sásleveleivel a *Genissieu és társa* cég kiállította rácsos ajtó (14. ábra) ornamentikájában találkozunk. Kár, hogy ennek csinos rajzát az átlósrúd szerkezeti alakítása némileg zavarja s az alsó mezőlemezből kivágott disztménye is élesen

10. ábra. Az osztrák pavillon rácsos kapuja; készítette *Nehr* Sándor bécsi vasműves. Egy szárny szélessége 1300 *mm*.

elüt a felső rész izléssel stilizált, diszkrétül alkalmazott és ügyesen kovácsolt levél ornamentikájától.

A szecessziós stílus konvencionális formáit láttatja az aluminiumbronzból kovácsolt virágasztalka is (15. ábra), melyet *Forreider* és *Schiller* budapesti vasművesek állítottak ki.

A kiállítás szorosabb értelemben vett, szecessziós vasmunkái közül ennek rajzában volt legtöbb invenció és élet. *Horti* Pál tanár tervezte. Az ő rajza után készült az asztalon álló virágváza is, melyet *Jancsurák* Vilmos domboritott vörös rézből.

A német vasművesektől bemutatott munkák átalános hatása után itélve, joggal várható, hogy a vasművesség fejlődésére bénítólag ható konvencionális modern formák, a jövőben még szűkebb körre szorulnak. A kibontakozásnak két útját látom, egyikén járnak a németek, a másikat kezdik követni a magyarok.

A *német*, különösen a *berlini vasművesek* a történelmi stílusok nyügétől már vagy 10 év óta emanci-

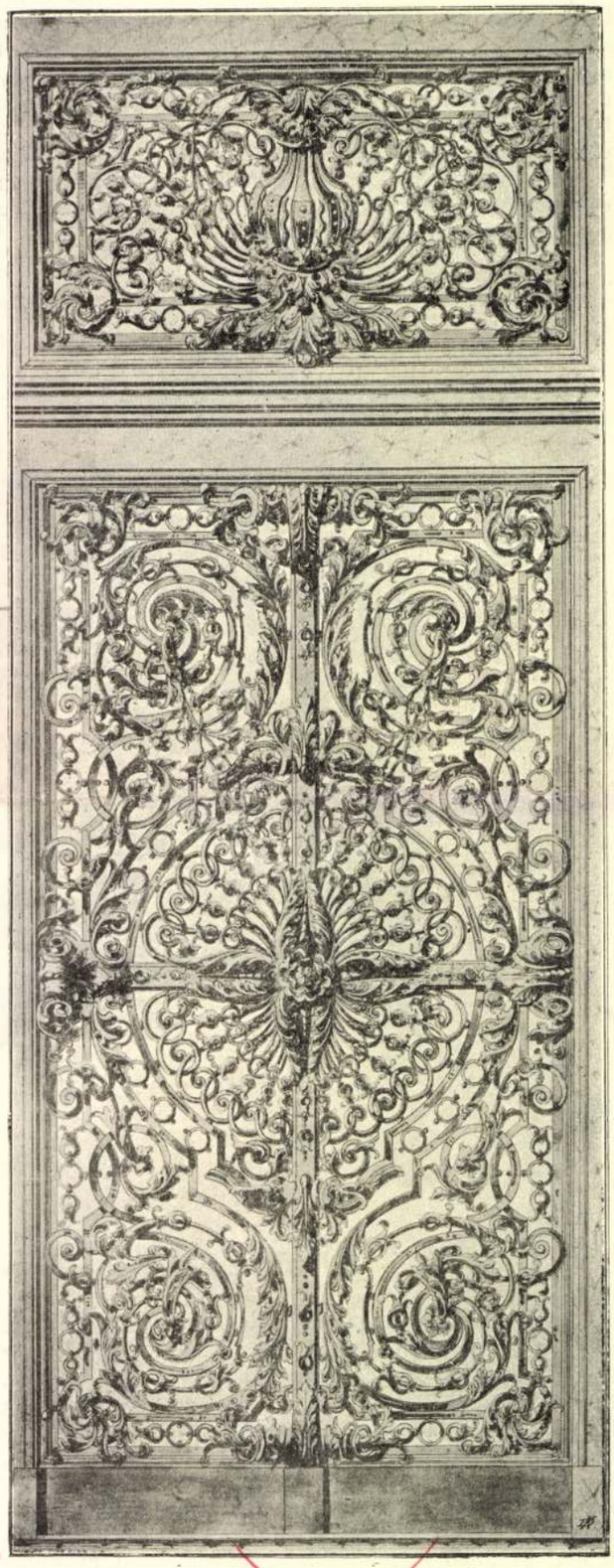

11. ábra. A hamburgi városház toronytermének aluminium-bronzból kovácsolt kapuja. Magassága (záradék rács nélkül) 3100 *mm*, szélessége 1500 *mm*. Tervezte *Grotjan* J. épitész, készítette *H. C. E. Egger* és társa Hamburgban. Kiállították a XI. csoport német osztályában.

derék tanárai, Dékáni Árpád és Ács Lipót akik e téren már számottevő sikert értek el. Lényeges szerepe volna e mellett az időnkint rendezendő dilettáns munkák kiállításainak, amelyeket mindenkor szakszerű bírálattal kellene egybekapcsolni; általában pedig szükség lenne egy egyesületi szervezetre, amely lehetővé tenné a tervszerű munkálkodást e téren. Önként érthetően, mellőzhetlen föltétel, hogy az egész működést modern szellem hassa át, s az öntudatos, önálló munkára való képességet tűzze ki maga elé célul, s kerülje az utánzást s másolást. Többet ér a legegyszerűbb *eredeti* munka, mint a sok hű másolat, mások gondolatának s munkájának szolgai utánzása. Hiszen az alkotás vágya, forrása minden művészi munkálkodásnak! Az utánzás sokszor csak szurrogatumok készítésére vezet, úgy hogy a másolgató dilettáns csekélyke örömét csupán a tehnikai munkával járó foglalatoskodásban lelheti. Mily szegényes egy élvezet ez szemben azzal a nagy lelki gyönyörűséggel, amely az ember lelkéből fakadó s a maga eszméjét megvalósító munkával jár!

Györgyi Kálmán.

ST.-LOUISI KIÁLLITÁSUNK.

Némi keserűség érzik azokon a nyilatkozatokon, amelyek Amerikában járt magyarjaink ajkairól elhangzottak amiatt, hogy Magyarország nem vett részt általános kiállitással a st.-louisi világvásáron, hanem csupán művészetét küldötte tűzbe és tartotta érdemesnek arra, hogy ezzel kulturális és gazdasági haladását dokumentálja.

Többek közt *Apponyi* Albert gróf, a kiállítás elnökének a békekonferencia tagjai tiszteletére adott ebédjén így aposztrofálta Magyarország részvételét a kiállításon: „Csak hazafiui fájdalmamnak adhatok kifejezést, látva azt, hogy az én országom, az én Magyarországom oly szegényesen van képviselve ezen a világvásáron; ez egészen a mi hibánk, és senkit sem gáncsolhatunk azért, hogy elmulasztottuk ezzel a nagy alkalommal megmutatni, milyen előhaladást tett Magyarország a mezőgazdaság, a gyáripar, a művészet, a közoktatás terén és még sok más hasznos téren nemzeti feltámadása óta, amely alig négy évtizedre megy vissza.“

Megvalljuk, jogosult az idézett szavakban rejlő szemrehányás és bennünket is érint, amennyiben a magyar csoportot szegényesnek mondja. Képzőművészeti kiállításunkról itt nem beszélünk, erről itéletet mondani nem e lapokra tartozik. Ami azonban az iparművészeti csoportot illeti, önmagunk irányában kötelességünk, hogy a mondottak megértése végett néhány megjegyzést tegyünk.

Mindazok, akik kiállításunk előkészítő munkáit figyelemmel kísérték, vagy abban résztvettek, tudták, hogy a magyar csoport terjedelemre nem lesz akkora, amekkora iparművészetünket méltán megilletné. De tudták az okokat is, hogy miért. Röviden az okok a következők:

Amikor a kiállításon való részvételünk eszméje felmerült, egész közéletünk a legáldatlanabb politikai harcok színtere volt, amelyek az országot válságos helyzetbe sodorták. Ily körülmények közt szó sem lehetett arról, hogy Magyarország általános kiállítással jelenjék meg St.-Louisban és csupán egy művészeti csoport rendezésére lehetett gondolni. Az Iparművészeti Társulat kapott is erre megbizást és eredeti programmjában külön önálló pavillon építését tervezte. Ám erről is le kellett mondania, mert sem pénz, sem idő nem állott rendelkezésére és meg kellett elégednie a mostani arányokkal, amelyeket 20.000 dolláros költségvetésbe beleszorítani szintén művészet volt. Ennyit tudott csak a magyar kormány az Ex-lex idejében a

Magyar Iparművészet
1904. 208–15

rosan akad vevőjük s a készítők rendszerint számos megrendelést is kapnak, amelyek őket, sőt egész osztályukat hosszú időre ellátják munkával. Külön szakértő biráló-bizottság ítéli oda az elismerő okleveleket és érmeket. Jellemző az angolokra, hogy a kiállított tárgyaknak csak kisebb része készül a kiadott hivatalos mintalapok után, míg a többi jobbára teljesen eredeti. A tervet az egyes osztályok vezetői, gyakran azonban maga a növendék készíti.

Az egyesület különös súlyt fektet a tervek eredeti és ötletes voltára s ezért a legnagyobb kitüntetést, egy arany csillagot az a kiállító kapja, aki a művészi követelményeknek leginkább megfelelő munkát a maga terve után készítette.

Az egyesület befolyása alatt álló osztályok s műhelyek egy része időközben állandó jelleget öltött, s tanítóit véglegesen alkalmazta. Ilyképpen az osztályokból iparművészeti szakiskolák lettek, amelyeket közpénzen tartanak fönn. A pénzalapot erre egy igen üdvös törvény (Technical Education Act 1889) adja meg, amely szerint bizonyos állami jövedelmeket, nevezetesen a szeszadót, az ipari oktatás fejlesztésére kell fordítani.

A művelődési és művészeti feladatok mellett az egyesület szorosan vett társadalmi célokat is követ.

A felsőbb körök s a néposztály közötti űr Angliában annyira megnövekedett, hogy az előbbieknek úgyszólván kötelességévé vált, annak áthidalására az első lépést megtenni és a munkásosztály sorsán segíteni.

Az előadottakban főleg művészi szempontból ismertettük az egyesület működését, amely mint látjuk, sok tekintetben megszivlelni való példát ad. E példa arra tanít, hogy mi is teljes erővel igyekezzünk a dilettánsok munkálkodását helyes irányba terelni, mert ezzel hathatósan elősegítjük iparművészetünknek térfoglalását. Biztosra vehetjük, hogy sokféle megcsontosodott előítélettel kell majd megküzdenünk. Dilettánsaink általában idegenkednek az ipari munkától, részben azért, mert sokkal nehezebbnek gondolják, mint amilyen az valóságban és ezért inkább kész dolgok diszítésével foglalkoznak. Így keletkeznek a faégetési munkák, festett vázák, tányérok, vánkosok, ellenzők, képkeretek stb. Ugyan hányan vannak, akik egy könyvnek bekötését, egy domborított fémmunkát, egy intarziás fatárgyat tudnának megcsinálni? És pedig — amint azt az angolok példája mutatja — a dolog nem is jár olyan nagy nehézséggel.

Amint az itt-ott, a dilettáns munkákból rendezett hazai kiállításokon láttuk, nálunk jobbára teljesen céltalan és értéktelen dolgokra fecsérlik az időt, fáradságot, tehetséget, s végeredményben oly tárgyakat állítanak elő, amelyek semmire se valók s amelyek éppen ezért művészi szempontból sem érnek semmit.

Be kell vallanunk, hogy a magyar művelt osztályok dilettantizmusa még távol áll a fejlődésnek attól a fokától, amely képesítené a nép szélesb rétegeinek oktatására s ezért első sorban a középosztály dilettantizmusának fejlesztéséről lehet szó. Itt a főszerep az iparművészeti, iparrajzi* és egyéb ipari szakiskoláknak jut. Működésüket, illetve szervezetüket a dilettánsokra való tekintettel kellene módosítani. Különös ügyet kellene vetniök arra, hogy a dilettánsok képzettségéhez mért, *egyszerű és hasznos* dolgok készítésére tanítsák és serkentsék. De hasznos és bizonyos tekintetben apostoli munkát végezhetnének a vidéki rajztanárok is, ha komoly tanulmánynyal és dologgal, az iparművészet terén munkálkodnának és a maguk körébe belevinnék és istápolnák a művészi munkának szeretetét. Ilyen példát mutattak a halasi és a szegzárdi gimnáziumok

* L. a Nők iparművészeti munkaterme cimű ide vonatkozó közleményünket a Különfélék rovatában.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

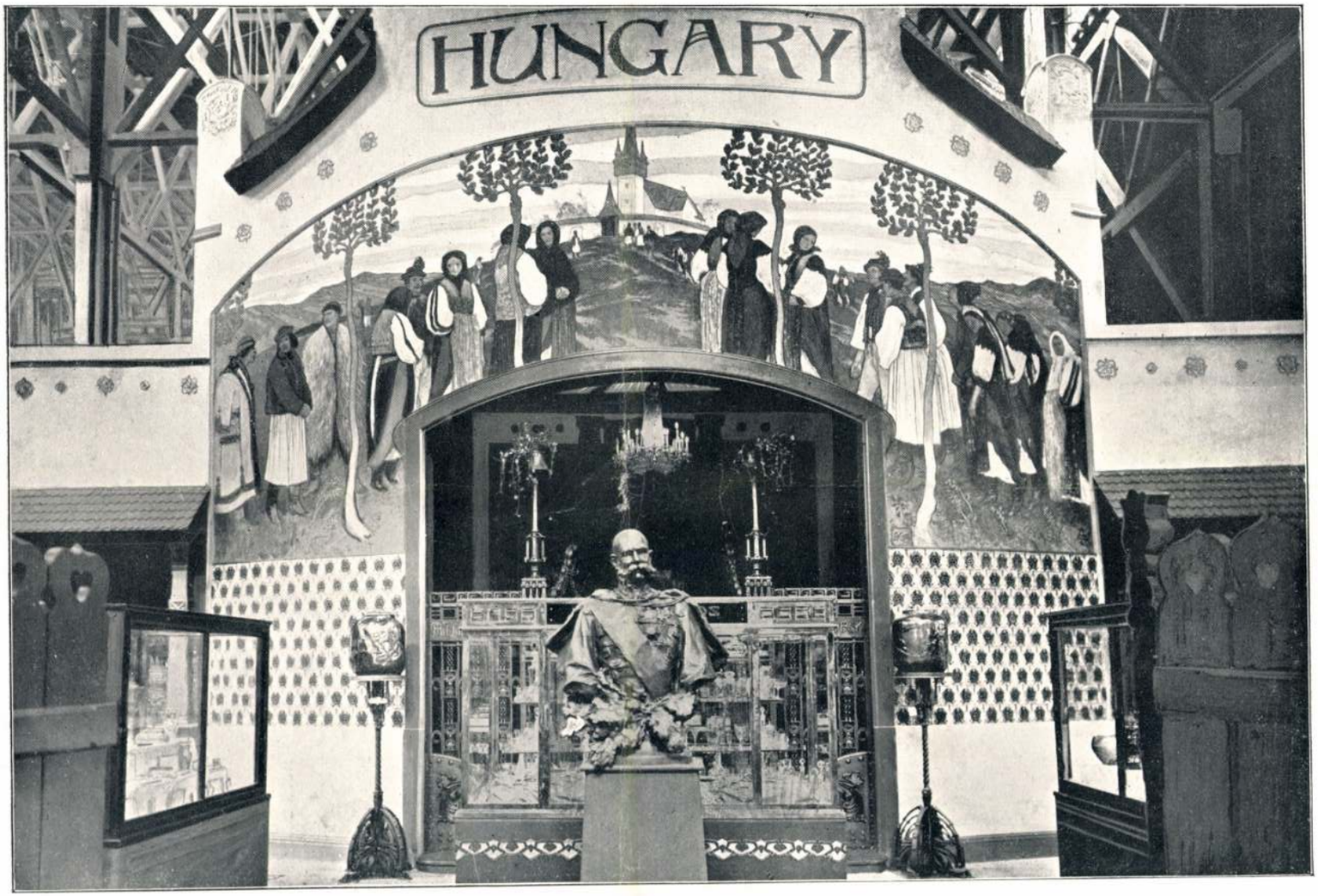

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI MAGYAR CSOPORTJA A MANUFACTURES-ÉPÜLETBEN.

Horti Pál

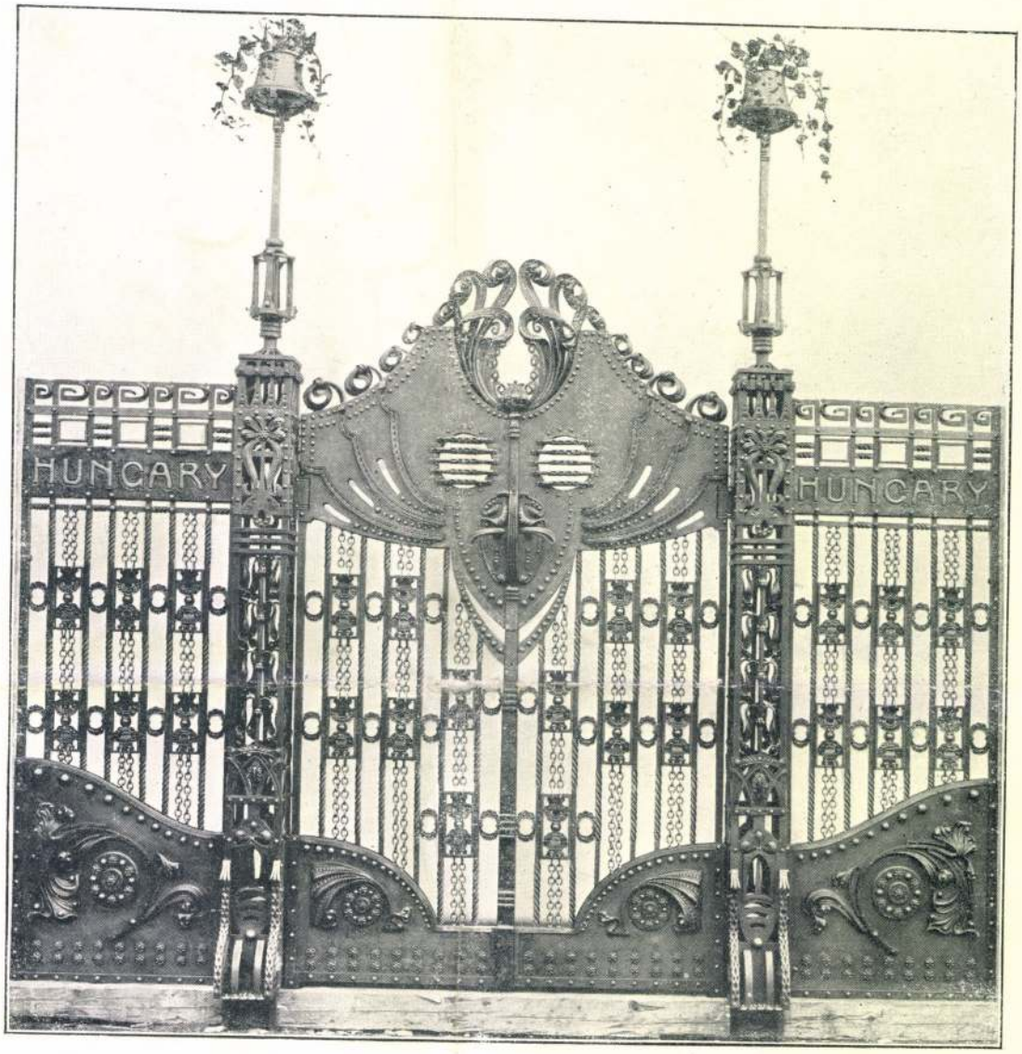

RÁCSOS KAPU
KOVÁCSOLT VASBÓL.

A ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁS MAGYAR CSOPORTJA SZÁMÁRA
KÉSZÍTETTE FORREIDER ÉS SCHILLER.

TERVEZTE
HORTI PÁL.

A cikk vége a komplett példányból pótlandó

kiállításra áldozni és ezért képviseli Magyarországot csupán művészeti alkotásainak kisded, de válogatott gyűjteménye, amely szerényen huzódik meg hatalmas államok gazdag és nagyszabású tárlatának szomszédságában. De akik mélyebben belepillantottak ebbe a kicsiny csoportba, láthatták, hogy ott épp olyan előkelő, modern szellem honol, mint más csoportokban, amelyekre milliókat költöttek. És jóleső megnyugvással konstatálhatjuk, hogy sok szem meglátta és méltányolta ezt a szellemet, sok avatott toll írt róla elismeréssel hazai lapjaink: a *Budapesti Hirlap*, *Az Ujság*, a *Hét*, az *Uj Idők* és a *Vasárnapi Ujság* hasábjain.

Nehogy pedig elfogultsággal vádoljanak bennünket, szóról-szóra ide iktatjuk egyik legelőbbkelő amerikai német lapnak, a St.-Louisban megjelenő „*Missisipi-Blätter*"-nek, julius 24-iki számában hozzáértő ember tollából közölt cikkét a st.-louisi kiállítás magyar csoportjáról. *

A cikk így hangzik:

„A Manufactures-épületben levő magyar csoport, amelyet a mult héten nyitottak meg ünnepélyesen, új, fontos és érdekes tényező az idegen nemzetek kiállítása sorában. A nagyszámú, előkelő vendégek fogadtatására megjelentek *Szögyény* György kormánybiztos, egyuttal a kereskedelemügyi magyar királyi miniszter amerikai szaktudósítója, dr. *Hegyeshalmy* Lajos miniszteri osztálytanácsos és a magyar iparművészeti társulat jeles képviselője, *Horti* Pál tanár, aki a kiállítás művészi és műszaki vezetője s aki a csoport installációját tervezte. Egy kitünő cigányzenekarnak tüzes nótái és a tősgyökeres, sajátos épület, jellegzetes diszítésével mindjárt a stílszerűen bekerített udvarra való belépéskor kellő hangulatot keltettek és a magyarok megnyerő, benső szeretetreméltósága a meghivott vendégekkel szemben teljes mértékben kifejezésre jutott.

A magyar birodalom, amely ezenkívül a mezőgazdasági csarnokban selyemtermékeinek gazdag sorozatát, a bányászat, kohászat és fémipar csoportjában márványt és különböző fajtájú ásványvizeket, a művészetek csarnokában pedig jeles művészeinek számos alkotását állította ki, nem épített külön pavillont. Mégis Magyarországnak a Manufactures épületben emelkedő, köröskörül bekerített, kifelé falakkal, tornyokkal és ablakokkal elzárt csoportja, széles előterével, tágas csarnokával és 4—5 lakosztályával, sajátszerű magyar ház benyomását teszi. Nem mondható harmonikus egésznek, mert külső része, XIV. század beli zöld fakerítésével, vörös cseréppel, fedett oldalfolyosókkal, négy sarkán négy kisebb tornyocskával körülvett magas tornyokkal, amelyeket középütt csúcsos kapu fog össze, tipikus „székely", vagyis erdélyi udvarházat ábrázol, míg belső részébe, mint egy főuri palotába, pompás, hatalmas kovácsolt vaskapú vezet, a csoportnak „piéce de resistance"-a, melyet *Forreider* és *Schiller* ismert budapesti vasművesek készítettek. Itt két, inkább népies stilusban tartott bútorzaton kívül több, fényüzően díszes berendezés van, amelyek mind arra mutatnak, hogy első sorban a magyar iparművészet legkülönbféle ágainak, amennyire a kapott terület engedi, lehetőleg a maguk teljességében való bemutatásáról volt szó.

A *Horti* tanár tervei szerint épült udvarház külseje, amelynek számos nagy vitrinával és kirakattal benépesített előtere nyitott udvart alkot, jellegéhez teljesen hű marad, aminek hatását még fokozza *Kriesch* Aladárnak, festőien tarka nemzeti viseletbe öltözött, templomba menő kalotaszegi népet ábrázoló nagy falfestménye. A külső fakerítés, a középütt álló tekintélyes, nagy székely kapú és a

* Fentartjuk magunknak, hogy a kiállításon szereplő többi nemzet iparművészetének ismertetését más alkalommal közöljük. A kiállításon állandóan tartózkodó Horti Pál tanárnak igéretét bírjuk, hogy az idevágó cikket s illusztrációkat rendelkezésünkre bocsátja. A szerk.

négy torony a budapesti *Gregersen és fiai* cég munkája. A belső bejárat impozáns kovácsolt vaskapuja pedig már 1200 dollárért amerikai vevőre talált. — Ez a munka sajátszerű magyar jellegű, és ugyanennek a műiparágnak egész sereg alkotása: kandeláberek, lépcsőrácsok, asztalok, különféle diszítések, amelyeket a budapesti *Jungfer* Gyula és a pozsonyi *Marton* J. vasművesek kovácsoltak, már a megnyitáskor általános bámulatot keltettek. Magyarországnak éppen ezekből a cikkekből lehetne évről-évre fokozódó kivitele. A magyar királynak életnagyságú, igen szépen kidolgozott bronz mellszobra, *Zala* Györgytől, diszíti a magyar csoport bejáratát.

Az előtér szekrényei a magyar műipar legkimagaslóbb alkotásaival telvék. Már a megnyitásnál megcsodálták St.-Louis előkelő hölgyei a *Dékáni* tanár tervei szerint készült halasi varrott csipkék gyönyörű gyűjteményét. E mellett láttunk egy másik nagy szekrényt a *Kossuch*-féle szinóbányai üveggyár színes üvegtárgyaival, amelyekből Amerikába már évek óta sokat hoznak be. Nagyon figyelemre méltók a herendi *Fischer*-féle porcellán-gyár grés-szerű porcellán-vázái is, továbbá ugyanebben a nemben a budapesti *Fischer* Emil cégnek egy másik vitrinában kiállított készítményei. Föltűnőek gyönyörű formáikkal és mesteri kivitelükkel a pécsi *Zsolnay*-gyár irizáló majolikái: hamutartók, virágvázák, korsók stb. Másik ékessége a csoportnak Szent Antal fából faragott szobra, amelyet *Lewisch* R. készített Szombathelyen. De ezzel a látnivalók sorozatát távolról sem merítettük ki, itt vannak még például *Bachruch*tól főúri ruhák tarka ékköves ékszerei, vagy a hírneves budapesti bronzöntő cég: *Steiner Ármin és Ferenc* antik-formájú hatalmas bronz virágtartója, nagy szarvú ördögfőkkel és reliefekkel, avagy a ragyogó színű szövött falszőnyegek, a sok bájos magyar kézimunka és hímzés, gyakran tarka betéttel, a fehérítetlen vászonra színesen kivarrott formás alakok, a pozsonyi szövőiskola szőnyegei, két nagy, egyenkint 250 dollár értékű bőrellenző *Fischhof*tól és sok más egyéb holmi.

Már ezekből is látható, mily rendkívül gazdag gyűjteményt állított össze az Iparművészeti Társulat az ország legjobb nevű iparművészeinek alkotásaiból és mily kitünően rendezték el ezt az anyagot Szögyény kormánybiztos és Horti tanár.

A csoport cour d'honneurje voltakép a tágas középső- és főterem, amelynek magva a budapesti *Bachruch* cégnek másik nagy vitrinája, telve finomművű és drága cizelált-, vert- és ötvösmunkákkal, köztük aranyból való, brillansokkal és gyöngyökkel kirakott, valódi magyar stílü övcsatok, szablyák, kardok, kardkötők, egy ezüstből öntött római fogat, harcossal a diadalkocsiban, nagy korsók, serlegek, tálak és nagyértékű templomi edények aranyból és ezüstből. Pompás darab az attilához való mentekötő, csattal. A mentekötő lánca óriási, valódi, tiszta, négyszögű és kerek smaragdokból, rubinokból és gyöngyökből áll a legdíszesebb aranyfoglalatban. Ennek az ékszernek az értéke megbecsülhetetlen.

A terem hátsó falán *Róth* Miksa budapesti üvegfestőnek színgazdag üvegmozaikjai vannak, köztük egy Madonna s egy Krisztus-kép, Szent Istvánnak, a magyarok első királyának mellképe és az egész gyönyörű fülke üvegmozaikból. Ennek egyik oldalán szép márványmozaik látható, repülő fehér gólya, szürke, vörössel szegélyezett alapon, aminek értéke Magyarországon 400 dollár.

Két aranyozott ezüstből vert kép, az egyik: „Savoyai Jenő felszabadítja Buda várát a török uralom alól", Benczúr Gyula $13^1/_2$ méteres nagy festménye után kisebbítve, és egy másik, drágakövekkel foglalt keretben, amely maga is a trébelés remeke, függ két ajtónyílásban, amelyeken át az oldaltermekbe lépünk.

Itt látunk egy modern ebédlőt, amelyet Horti tanár tervei szerint a budapesti

Simay cég készített. A szoba falai sötétkék szövettel bevonva; a szőnyeg rózsa- és levélmintákkal, hatalmas ebédlőszekrény, tálaló, sötét selyembársony terítővel fedett asztal részei a diófából készült bútorzatnak. Egy másik berendezés XVI. Lajos stílü női boudoir, *Schmidt* Miksától való, nyugodt eleganciája által tünik ki. Pompás darabja ennek a szobának egy márványos, bronzdomborművekkel diszített commode. Ugyanitt állította ki *László* Fülöp, a legkiválóbb magyar portrait-festő feleségének, egy bájos, finom vonású asszonynak az arcképét. Az ellenkező oldalon *Undi* Mariska kisasszonynak népies modorú gyermekszobájába lépünk, amelyet *Lindner* készített. A világoskék falburkolat, a hasonló színü fenyőfabútorok, csinos gobelin-szőnyegek, játékszerek, gyermekágy stb. igen kedvesen hatnak.

A másik nagyobb terem egy hasonló stílű falusi szoba, benne az ismert kulacs, dohányzacskó, gazdagon hímzett bárány-bőrbunda, nemzetiszínű ostor.

A „*Magyar kereskedelmi részvénytársaság*“ különféle hímzéseket, kézimunkákat állított ki, amelyeknek itt bizonyára nagy keletjük lesz.

Dicsérőleg kell még megemlékeznünk *Tull* érdekes bőrmunkáiról, melyeket *Faragó* tanár tervezett, *Mirkovszkyné* égetett bársonyairól, *Tarján* és *Rappaport* zománcairól és *Haraszti* József bronzöntvényeiről. Csillárokat állított ki a *Kissling* cég Budapestről, szőnyegeket és gobelineket *Kovalszky* Sarolta, *Agbaba* Adél, a *pozsonyi szőnyeggyár* stb.

Bár a magyar csoport, terjedelmét tekintve, meglehetősen kicsiny, de a külső dísz, a művészet, a legjelentékenyebb műiparágak válogatott termékeinek bemutatása, ügyes kézimunkák dolgában mi kivánnivalót sem hagy fenn. Magyarország iparművészeti törekvései itt bizonyára teljes elismerést és dicsőséget fognak aratni.

A képzőművészeti csoport a művészetek palotájában még nem készült el teljesen, egy értékes Munkácsy-képre várnak (Mozart halála), melyet 44.000 dollárért egy amerikai polgár vett meg, aki a magyar csoportnak a kiállításra kölcsön adja.

Magyarország a chicagoi világkiállításon egyáltalán nem vett részt. Kiállítása St.-Louisban kisebb ugyan, mint 1900-ban Párisban volt, nincsen hasonló kastélyszerű külön pavillonja, hiányzanak a nagyértékű történelmi műkincsek, amelyek elküldése az Oceánon át sok nehézséggel és veszélyyel járt volna, mégis ipari termelésének művészi ága, ízléses, áttekinthető csoportosításban bemutatva, nagyjelentőségű a mi országunkkal való kereskedelmi összeköttetés szempontjából és a világ minden országából ide küldött gyüjtemények nagy tablójába mint egy tág látkörű, tartalmas, megragadó kép illeszkedik bele.

Nagyon érdekes ennek a nemzetnek a modern stilus- és alakbeli fejlődésben való folytonos haladása, amely éppen Páris óta tapasztalható. A st.-louisi világkiállítás tehát Magyarországra nézve ügyesen és sok érzékkel összeállított iparkiállítása révén nagyobb gyakorlati jelentőséggel bír, mint az összes régi műkincsek, amiket az 1900-adiki párisi pavillon magában rejtett.“

KALOTASZEGI KÁLYHACSEMPÉK ÉS UTCAAJTÓK.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET mai számában egy csomó kályhacsempe rajzát mutatja be, melyek a Kalotaszeg 4 falujából, Mákóról, Magyar-Valkóról, Magyar-Gyerő-Monostorról és Inaktelkéről kerültek ki. Formáik gazdagsága, elrendezésük változatossága, egész ízük,

St. Louisi kiállítás.

mely bár góth és reneszánsz behatásokat mutat, mégis erőteljes mutató abból a stílből, melyet mindnyájan magyarnak ismerünk és érezünk, egyaránt felkölthetí érdeklődésünket, hogy és mikor készültek ezek, a nép művészetének kis remekei.

Ilyen téglaalakú kályhafiókokból van építve a nagy búbos-kemence szája fölé helyezett füstfogó alkotmány, mely nagyon hasonlít a mi városi kályhánkhoz, alakja négyoldalú hasáb, két oldalfala vályogból vert falon nyugszik, hátsó falával pedig közvetlen a kemence búbjába ér s abba bele is van építve. Mellette egy tökéletesen ily formájú kisebb építmény van, mely vaslábait a

4. FARAGOTT UTCAAJTÓ MÁKÓN

Jungfer Gyula, műlakatos M.D.K.

készítette a Szécsényi fürdő bronzdíszeit.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.
jun. 11. sz. 6. old.

valamint a fűtőtestrácsokat a belső kiképzés stílusával összhangba hozza, nem járt mindig sikerrel. A legszervesebben illeszkednek a termek belső kiképzésébe az üléstermek csillárai, amelyek a famennyezet kazettáinak rózsáját helyettesítik s a kupolacsarnok központi nagy csillárja, amely a csillagboltozat hatalmas zárókövét övezi ragyogó koszorújával. Viszont ugyanezen termek komolyságához nem illően, köznapi hatást vált ki a karzati mellvéd aranyozott fémből formált virágainak kelyhébe illesztett villanykörték szemet vakító fényjátéka.

Eléggé sikerültek az elnökök és a miniszterek számára készült bronz és vörösréz íróasztalfelszerelések.

A gótikus stílű, díszes kovácsolt vaskapuzat és a miniszteri lépcsők renaissance ízlésű kovácsoltvas mellvédje Jungfer Gyula igen gondos műve.

*

A termek padlóját kézicsomózású torontáli szőnyegek borítják. Rajzuk nagyobbrészt stilizált növényi elemeket, köztük magyar virágokat tüntet fel. A legváltozatosabb színekben tartott szőnyegek, a nagyobbrészt egyszínű, nehéz bársonyból és renaissance brokátmintás ripszből készült függönyökkel mindenütt összhangba hozva, biztosítják a termek tónusegységét.

A folyosók élénkvörös gépszőnyegeinek az ad némi művészi jelentőséget, hogy erős alaptónusuk a faparkettával burkolt padlózatot szerencsésen kapcsolja össze a falak és boltozatok márvány-aranycsillogásával. Ugyanez a festői szerepük a díszlépcsőházban, ahol a számtalan lépcsőfok egytónusú mezejét bíborcsíkokkal szántják fel.

*

Az égbetörő vonalak, a nemes formák s a tüzes szinek áradatában, a díszlépcsőcsarnok ragyogásában szerény fülkében húzódik meg Steindl Imrének Strobl Alajostól mintázott bronz mellszobra.

Zámborszky Ilona
A magyar Országház
Bpest 1937.

Ennyit bizonyára megérdemelt, de emlékét hirdeti az Országházának egész épülete, minden részlete és zuga. S ha életének e nagy műve a mai építészeti gondolkodás mellett korszerűtlennek is tűnik fel, s a kritika nem egy gyökeres hibájára, stílusának az alaprajzban és a felépítésben kiütköző ellentmondására kénytelen rámutatni, a maga korának, egy építészetileg nem ép szerencsés kornak jellemző, kiváló, a főváros festői képéhez és az ország szívéhez hozzánőtt, alkotása.

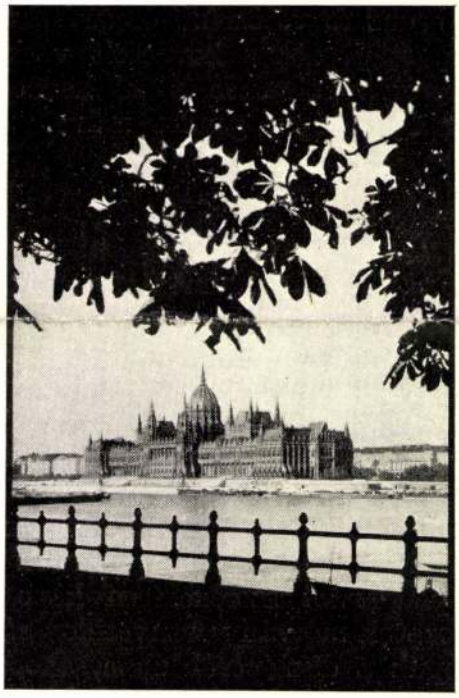

65. Az Országház távlati képe Budáról.
Le Parlement vu de Bude.
Fotó: Dr. Gyulai

45

46

45„ 46. KANDELÁBEREK A BUDAPEST-LIPÓTVÁROSI SZT.-ISTVÁN-TEMPLOMBAN.

KAUSER JÓZSEF TERVEI SZERINT KÉSZÍTETTE A M. FÉM- ÉS LÁMPAÁRU-GYÁR R.-T.

47

47. BUDAPEST-LIPÓTVÁROSI SZT.-ISTVÁN-TEMPLOM KRIPTÁJÁNAK KAPUJA.

BRONZBÓL KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.
TERVEZTE KAUSER JÓZSEF.

Magyar Iparművészet
1906. 38. l.

48

48. A BUDAPEST-LIPÓTVÁROSI SZT.-ISTVÁN-TEMPLOM SEKRESTYE-KAPUJA.

TERVEZTE YBL MIKLÓS.
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

Magyar Iparművészet
1906. 39-l.

49. A BUDAI KIRÁLYI PALOTA
HABSBURG-TERME.

TERVEZTE
HAUSZMANN ALAJOS.

Jungfer Gyula kovácsművén

kitüntetései:

1880. Brüsseli kiállítás Grand Prix
1900 Párizsi -"- -"- -"-
1908. halála

Bieber Károly: Kovácsművének. Bp. 1963
161..

Jungfer Gyula

kovácsmüvén.

Ybl Miklós, Hauszmann Alajos, Steindl
Imre nellemi irányításával müködik.

Bebe Károly: Kovácsmüvesség. Bp. 1963.
161.o.

Jungfer Gyula

kovásművén:

A Várbazár ráczoi

Fotók

Bieber Károly: Kovásművének, Bp. 1963

154-155. o.

Jungfer Gyula

A Hauszmann-féle, St. György térre néző hármas budavári főkapu kocsi-felhajtóját Jungfer neobarokk vasrá-csa zárta el.

Czagány István: A budavári palota és a Szent György téri épületek. Bp. 1966. Műszaki k., 194 l., 214 kép

61-62. l.

Jungfer Gyula

viselete ki Hauszmann Alajos tervét:
Kovácsoltvas kapu, 19. sz. vége, Budapest
a Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank

Pirchala Károly: Kovácsművészet. Bp. 1963
153.o.

Jungfer Gyula kovácsművén

szül. 1841.
1857-ben szabadultfel a „becsületes
Puskaműves és Sarkantyús céh"-ben
Vándorútja: Berlin, Halle, Hamburg,
London
1866-ban tért vissza.

Bieber Károly. Kovácsművészet. Bp. 1963.
161.o

SELYEM HIMZÉS. Bp. áll. nőipariskola.

Figyelmesen készített munka *Marton* Alajos néhány lakkos bőrből csinált asztalkája és kis ládája; gondos és szolíd kivitelűek *Fischer* Emil nippjei, a melyek az első Budapesten (Angyalföldön) készült porcellánművek, jobbára régi szász mintára. Tiszták és csinosak *Nagy* József intarziái.

A kiállításon közszemlére került a „Magyar Iparművészet" címlapjának pályázatára beérkezett harminchárom munka, a melyekről e lapok múlt száma bő ismertetést közölt. Velük tehát szükségtelen itt részletesebben foglalkoznunk. A múzeum hatalmas nagytermében egész sor más érdekes objektum vár. Nagy helyet foglalnak el *Bernstein* József angol bútorai, gondos, tiszta munka, egészen külföldi minták után, de egy szálig itthon készült valamennyi. Érdekes a királysátor aranyozott csillára, készítette *Árkay* Sándor, *Várday* Szilárd tervei szerint. Az épület stíljéhez mérten ez is magyaros stílű. Gondos, tiszta és ízléses *Gottermayer* könyvtábla-kollekciója, *Leszik* Károly kötései, *Walther és Howindt* bőrtáblái. A vasmunkák csoportjában újra feltűnik báró *Weissenbach* János eredeti munkái: kinyírt, kissé domborított, néhány vonallal jelzett zár-díszletek, új formák új eljárással előállítva. Dícséretet érdemel *Jungfer* Gyula kiváló műiparosunknak nagy csoportja, egy szép vert-vas ampolnával s egy magyaros hangulatú sárgaréz-levélszekrénynyel, a mely az Iparművészeti Múzeum számára készült. Mindannyi munkáján bámuljuk a tökéletes teknikát, mely mindig tetszetős formában nyilvánul. Egy sor miniatür állatminta ügyesen színezve, szépen tanúskodik ifj. *Vastagh* György szobrász tehetségéről, a melyet különben nagyobb dolgokban is bebizonyított már.

Végezetül *pour la bonne bouche* egy csomó színes virágot kötünk csokorba, a melyekkel a magyar művészi ipart a gyöngébb nem lelkes képviselői megaján-

vés szerepet. Ezt a szempontot nem árt egész az unalomig hajtogatni, mert éppen ez csepegtethet életnedvet olyan műiparágainkba, a melyek a teknikai próbálkozások gyermekcipőiből már kinőttek. Eredeti gondolatot, eredeti formát, eredeti díszt, — csak e hármas jelszóval haladhat művészi iparunk előbbre. Szép példával szolgál erre a törekvésre *Schreiber J. és Unokaöcscsei* zay-ugróci üveggyára. Ennek készítményei is tökéletesen kiállják a teknikai tűzpróbát, de azonfelül van bennük elég eredeti invenció is. A kis üvegkorsók magyaros formái nagyon kellemesen, azt mondanók otthonosan hatnak, könnyed formában díszíti testüket az egyszerű, beléjük metszett magyar motívumokból összeválogatott diszítmény. Az opalizáló darabok a színek tüzességével ugyan bizonyára kifogást provokálnak itt is, ott is, de nem tagadható, hogy éppen ez ad nékiök valami szeliden népies zamatot.

Még inkább meglepnek minket eredetiségükkel báró *Weissenbach* János faégetési munkái. Valami igen egyszerű fortélylyal készíti ezt a sokféle munkát, s ez magában véve is jó ajánlólevél. Falapokra beégetett contour-rajzai meglepően tiszták, élesek, a vonalak is életteljesek. A fába égetett rajzok rendes fogyatékossága, az t. i., hogy a vonalak szélei elperzselődnek, egészen eltünt ezekről a munkákról. Pyrosculptúrái is feltétlenül érdekes új teknikát mutatnak, s alkalmasak arra, hogy hamar népszerűekké váljanak olcsóságuk, csínjuk és könnyű alkalmazhatóságuk révén.

Mellettük függnek *Hirschler* Mór Berlinben élő magyar tervelő ügyes bútorrajzai, odébb pedig *Zsolnay* gazdag csoportja, a melyben megcsodáljuk eozin edényeinek tökéletes teknikáját, de viszontlátjuk formáiban és díszítményeiben nem egy régi ismerősünket. Az ilyen, minden szigorú kritikát fényesen kiálló teknika megkívánná, hogy ne pazaroltassék csupa régi formára. Elismerjük azonban, hogy Zsolnay, aki keramiai iparunkat oly művészi irányban tudta fejleszteni, hogy annak az egész világon elismerést szerzett, ezuttal is a legelőkelőbb helyet biztosította magának.

Jungfer Gy. TÜZI SZERSZÁM.

Magyar Iparművészet
1897/98.

ZSUBRIKOLT MUNKA. Izabella egyesület.

magyaros hangulatot az edényeknek (úgy látszik ezt akarták velük elérni), mi több: agyonnyomja a finom és felette jól ható ornamentikát. Kicsit esetlen dolog a behajtott fülű papirlapok utánzása az edények oldalán vagy mezőin, az ilyen elcsépelt furfang nem illik a különben szép és tökéletes formához.

Kellemes háttere a kerámiai csoportnak *Myrkovszky* Gézáné ágyterítője, tiszta magyar ékítménynyel. Nem mondhatnók ugyanezt *Wörsching* H. gobelinutánzatairól. Minek ennek a tisztes és finom régi teknikának meghamisításával foglalkozni? Az eredetinek

PYROSCULPTURA. Br. Weissenbach J.

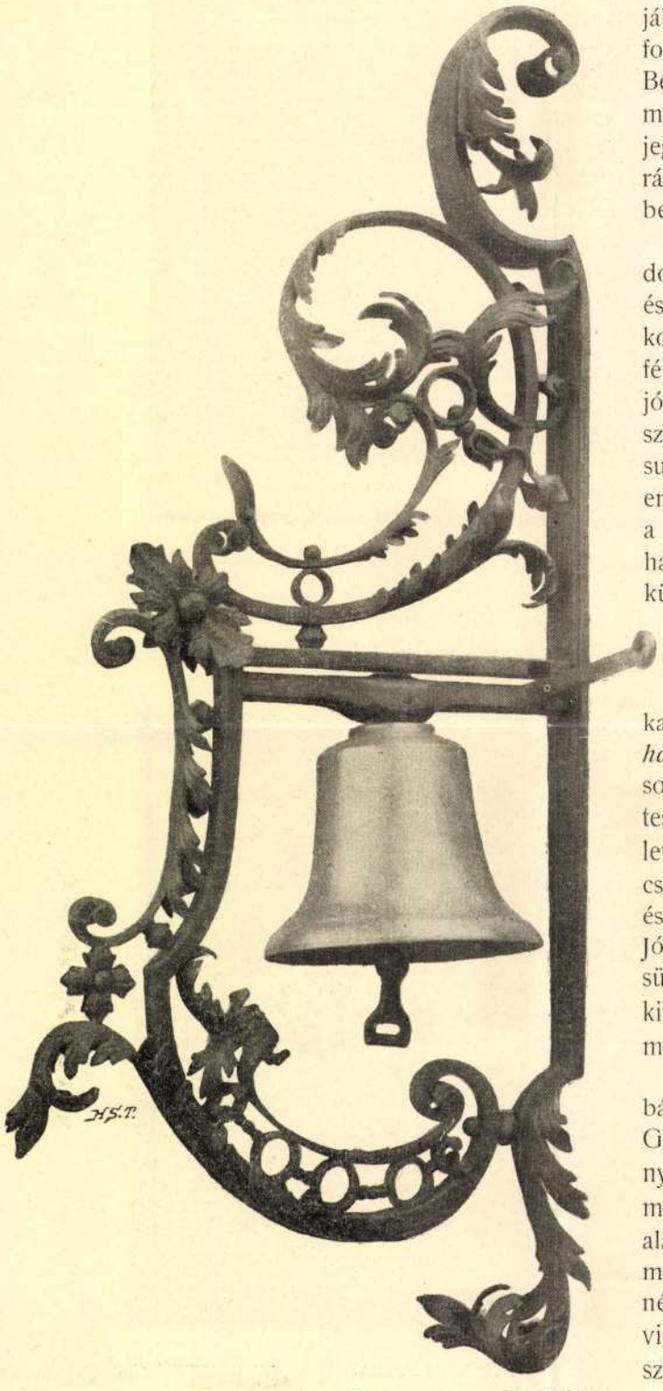

HARANG ÁLLVÁNYNYAL. Jungfer Gyula.

sajátos, anyagához kötött és technikájában rejlő előkelőségét ezekkel a fogásokkal úgy sem lehet utólérni. Bennünk ellenszenvet kelt minden, a mi nem a feltétlen őszinteség névjegyével kopogtat be. Az utánzást rábízhatja a műiparos dilettáns emberekre vasárnapi mulatságul.

Eredeti és sok csínnal kiállított dolgok *Nagy* Lázár cimbalma, széke és ládája. A faégetést igen ügyesen kombinálta a festéssel; ebből a kétféle teknikából, a melyek mindegyike jól hozzáilleszkedik a fa karakteréhez, szőtte össze ornamentikáit. Színhatásuk kellemes, dícsérjük benne, hogy ennyire diszkrét tudott maradni. Mind a három tárgy egészen magyaros hangulatú, nem csak formáiban, de különösen díszítményei révén. Éppen ilyen magyaros a hagyományos műtörténelmi stílektől független *Hajts* Jakab pillértükre. Jó bútorokat állított ki *Schröfl* Hermann, *Juhász* I., *Bodon* K., — a kik bár taposott nyomon haladnak, tanuságot tesznek asztalos iparunk teknikai fejlettségéről. Angol mintára készült csinos bútorokat mutatott be *Gelb* M. és *Bernstein* József. *Schunda* Vencel József cimbalma nem elégíti ki ízlésünket: rengeteg fáradsággal készült kirakott, metszett, sokszorosan tagolt munka, de: *non torna il conto.*

E tárgyak mellett emelkedik a kőbányai Magyar Fém- és Lámpaárú-Gyár csoportja, tele szolíd készítménynyel. Jó részüket *Zsolnay* kerámiai munkájával kombinálta a gyár, az alapformák mégis meglehetősen ismertek előttünk, nagyobbára nehéz német és könnyebb francia minták visszhangjai. Azt meg kell adni, hogy szorgalmas és pontos munka mind, csak az eredetiség játszik bennük ke-

135. Oltárrácsrészlet
kovácsolt vasból. A Zsigmond-kápolna számára készült. Tervezte: Hauszmann Alajos. Készítette: Jungfer Gyula

136. Karos gyertyatartó
kovácsolt vasból, 5 gyertyára vagy légszeszlángra. Tervezte: Györgyi Géza. Készítette: Jungfer Gyula

137. Egyházi ampolna
Veresrézből kovácsolva és aranyozva. Tervezte: Steindl Imre. Készítette: Jungfer Gyula

138. Templomvasalási minták
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gyula

139. Sírra való virágkosár
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gyula

140. Karos gyertyatartó
kovácsolt vasból, 5 gyertyára vagy légszeszlángra. Tervezte: Györgyi Géza. Készítette: Jungfer Gyula

141. Zászlótartó
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gyula

127. Falikar-gyertyatartó ♥
kovácsolt vasból, 3 ágú. Készítette: Jungfer Gyula ♥

128. Falikar-gyertyatartó ♥
kovácsolt vasból, 11 ágú. Tervezte: Ybl Miklós. Készítette: Jungfer Gyula ♥

129. Falikar-gyertyatartó ♥
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gyula ♥

130. Templom-kandeláber ♥
kovácsolt vasból, 3 ágú, légszeszvilágításra. Készítette: Jungfer Gyula ♥

131. Templomvasalási minták. Réz ♥
Készítette: Jungfer Gyula ♥

132. Sírrácsrészlet ♥
kovácsolt vasból. Tervezte: Lányi Keresztély. Készítette: Jungfer Gyula ♥

133. Templom-kandeláber ♥
kovácsolt vasból, 3 ágú, légszeszvilágításra. Tervezte: Hauszmann Alajos. Készítette: Jungfer Gyula ♥

134. Sekrestyeharang ♥
kovácsolt vasból, haranggal és harangkalapáccsal. Készítette: Jungfer Gyula ♥

142. Templomi csillár ♥
kovácsolt vasból. Fénykép. Tervezte: Behr Lajos. Készítette: Jungfer Gyula

143. Sírlámpa ♥
kovácsolt vasból. Tervezte: Szepessy Gyula. Készítette: Jungfer Gyula ♥

144. Sírlámpa ♥
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gyula ♥

145. Működőpcső ♥
Készítette: Melocco Péter ♥

146. Működőpcső ♥
Készítette: Melocco Péter ♥

147. Egyházi gyertyaállvány ♥
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gyula ♥

148. Mozaíklapok ♥
Készítette: Melocco Péter ♥

149. Jungfer Gyula műhelye ♥
Ő Felsége I. Ferencz József apostoli királyunk 1900. évben tett legmagasabb látogatása alkalmával készített felvételek. Fényképek ♥

150. Egyházi gyertyaállvány ♥
kovácsolt vasból. Készítette: Jungfer Gy.

151. Működábazat
Készítette: Melocco Péter

152. Ajtóvasalás
A Szent István templom sekrestyeajtójáról. Fénykép. Tervezte: Ybl Miklós. Készítette: Jungfer Gyula

153. Kovácsolt vasajtóbetétrács
A Zsigmond-kápolna részére. Fénykép. Tervezte: Hauszmann Alajos. Készítette: Jungfer Gyula

154. Szentségtartó elzáró ajtaja
Bronz. Fénykép. Tervezte: Sánthó István. Készítette: Jungfer Gyula

155. Templomajtó
kovácsolt vasból. Fénykép. Tervezte: Behr Lajos műépítész. Készítette: Jungfer Gyula

156. Márványutánzat
Készítette: Csiszlinszky Károly

157. Márványutánzat
Készítette: Csiszlinszky Károly

SZEMÖLDÖK RÁCS RÉSZLETE. KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA CSÁSZ. ÉS KIR. UDVARI MŰLAKATOS BUDAPESTEN.

Magassága 1600 m/m, szélessége 1270 m/m.
A főcsiga vasvastagsága 35×35 m/m.

A történelmi stílusokat egytől-egyig igen szép munkák képviselték.

A *román* stilus legkevésbbé volt képviselve, s noha éppen Franciaország ennek klasszikus hazája, a legszebb darabok mégis Budapestről kerültek oda. Értem *Alpár* Edének a marsmezei palota magyar osztályában kiállított *kandalló-tűzbakjait,* melyeknek őserőtől duzzadó remek kovácsmunkájával kevés hasonló műtárgy vetekedett.

A *csúcsíves és a renaissance-munkák* köréből kiemeljük *Bergue* Adolf párisi vasművesnek az Esplanade des Invalides-en kiállított góth és renaissance vasajtóját. Mind a kettőt a faajtóknál használatos tagozás mellett, a művészien domborított s minden ízében stílszerű részletek jellemzik, melyeknek hatását a csiszolt és áttört diszítmények alá tett színes bőr (a góthikusnál barna, a renaissancenál sárga) tetemesen fokozza. Véleményem szerint a vasművesség túllépi az anyag természetétől megszabott határokat, a midőn ilyen kényes munkát szán olyan helyekre, a hol azt a rozsdától megvédeni úgyszólván lehetetlen. Ha már a munka nagysága mellett, az anyag értéke szóba alig kerül, vegyünk a vasnál nemesebb anyagot. A román stilus korából szebbnél-szebb bronzajtók maradtak reánk, miért ne fordulhatnánk mi is a bronzhoz, illetőleg ennek nemesebb és modernebb testvéréhez az aluminium-bronzhoz, melynek 5%-os öttevénye (95% vörösréz és 5% aluminium) majdnem úgy domborítható, mint a kovácsvaslemez. Lám *Jungfer* Gyula ezt az anyagot választotta ahhoz a két kandeláberhez, melyek a budapesti új parlament épületét fogják a párisi kiállítás bezárta után diszíteni.

A *német renaissance* gyéren van képviselve, az idevágó műtárgyak közül legkitünőbbek *Schultz* és *Holdefleiss* vasművesek berlini műhelyében készített s a német pavillon szajnaparti kőfalát, illetőleg annak a Rue des Nations felé eső lépcsőjét diszítő rácsok. Egy rangba helyezhetők ezek a XVI. században élt nürnbergi vasművesek legkitünőbb munkáival.

Marcus Pál berlini vasműves renaissance kapúján, mely az Esplanade des Invalides jobboldali pavillonjának német osztályában az emelet egyik fülkéjét diszíti, már érezhető a modern irányzat behatása. Különösen a záradék-rács tölgyleveles csigadiszítményével és centrális virágkoszorújával, melybe a sárkányölő Szent György képét tették, hajlik erősen a mai berlini vasművesek munkáit jellemző alakításhoz.

A francia késői renaissance formáit láttatja az az erkély-rács, melyet *Robert* E. párisi vasműves állított ki.

Wanner frères genfi vasműves-cégnek lépcső-rácsa a modern renaissance ornamentikáját képviseli.

A történeti stílusok közül leginkább a barokk és rokoko van képviselve, azonban míg a francia vasművesek inkább az épület belső felszereléséhez tartozó tárgyakon mutatják be művészetüket, a külföldiek hatalmas *rácsos kapukat* állítottak ki. Az utóbbiak sorában, mind a munka és rajz szépségét, mind a hatalmas méreteket illetőleg első helyen áll az a rácsos kapu, melyet *Meltzer* Róbert építész XV. Lajos stílusában tervezett. A kiállítás után a cár szentpétervári téli palotájának kerti bejáratánál állítják fel; jelenleg a Champs-Elysées-nek, a Grand Palais des Baux-Arts-sal szomszédos részét diszíti. A kapu egy-egy szárnyának szélessége 2750 *mm,* lemezzel borított alsó része pedig 3000 *mm* magas.

Az utóbbiak áttört középrészében a cár aranyozott monogrammja tündöklik. A kapu szóbanforgó részét profil-lécekkel tagozták és az így keletkezett mezőket hatalmas akantuszokkal és leveles csigákkal töltötték ki. A lemezes rész felett, az ütközőtől a kapu bálvány párkányáig ívben hajló, konzolszerű rácsozat nyúlik fel, mintha csak az ütközőn álló aranyos kétfejű sas keretét alkotná. A földtől a koronás sas csúcsáig az ütköző 7000 *mm* magas.

A kapu-bálványtól jobbra és balra húzódik a kapu lemezes részének magasságában

a kerítés-rács, melynek oszlopok közé fogott egyenes tagjai 8000 *mm* hosszúak; ezeket és a kapu-bálványt előreszökő, negyedkörös rácstag köti össze.

A kapu készítésére Szent-Pétervárott külön műhelyet állítottak fel. Az orosz iparművészeti osztályba (Esplanade des Invalides jobboldali szárnya) ezt a műhelyet és a munka néhány fázisát fotografiákban be is mutatják, ugyancsak itt van kiállítva a kapu eredeti rajza is.

Valóban ennél monumentálisabb alkotás a vasművesség terén alig fordult elő!

Nálunk régen vajudik egy nagyobbszabású kovácsolt műmunka közköltségen való felállításának ügye;* 1889-ben Budapest fővárosa még pályázatot is hirdetett valamely köztéren felállítandó díszes vaskútra. Akkor sok szép terv került felszínre, de a megvalósítás elmaradt, pedig az elmúlt tíz év óta vasművességünk igen fejlődött s a szóban forgó feladatra rátermettebb is lett. Jó volna a dolgot újra feleleveníteni, hisz az újabb időben annyi szóbeszédre érdemesített idegenforgalom emeléséhez, ily monumentális kovácsolt munka létesítése nagyban hozzájárulna s műiparunk e részének világraszóló hírnevet biztosítana!

A barok- és rokoko-stílusban készített munkálataikkal kitüntek a magyar vasművesek is. *Jungfer* Gyula csász. és kir. udvari műlakatosnak az 5-ik ábrában előtüntetett munkája (kapu-szemöldök rácsrészlete), a mi a kovácsolás művészetét és a stílszerűséget illeti, elsőrendű alkotás. E mellé sorozzuk *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek által kiállított rácsos kaput, melynek különösen a szemöldök része oly szép, hogy a nemrég lebontott schlosshofi császári kastély remek vasmunkáival egy rangba sorolható. Ehhez a rácsos kapuhoz két rácsosajtó is tartozik, ezeknek magassága 2640 *mm* és szélessége 1270 *mm*.

A Marton-féle munkának méltó társa az a rácsoskapu, mely a *Fischer von Erlach*-féle stílusban készített osztrák pavillont diszíti.

A barok stílus kiválóbb képviselői közé sorozzuk azt az aluminium-bronzból való rácsoskaput is, mely Németország vas- és fémipari csoportjában (XI. csoport, 65-dik alosztály) *Egger és társa* hamburgi műlakatos és kasszagyáros kiállítását diszíti. Az 5%-os aluminiumbronz majdnem oly jól alakítható, mint a kovácsvas, ezért kovácsolt műmunkák készítésére igen alkalmas. A berlini vasművesek már néhány év óta előszeretettel használják ezt az anyagot az épületek belső felszereléséhez,** azonban a szóban forgó kapunál (lásd 9. ábra) nagyobbat és gazdagabban diszítettet tudtommal még nem készítettek. Ezzel a munkával gazdagság dolgában csak az a rokoko *kályhaellenző* vetekszik, melyet *Schultz* és *Holdefleiss* berlini vasművesek állítottak ki Németország iparművészeti csoportjában. Ezt a munkát Budapest közönsége már ismeri. Készítője, *Forreider* József, mint a nevezett cég alkalmazottja mutatta azt be az iparművészeti múzeumban, az *iparművészeti társulat* 1898. évi téli kiállítása kapcsán.

Amint említettük a *szecessziós stílus* a vasművesség terén is erős gyökeret vert; de a kiállított tárgyak közül nem mindegyik üti meg a kívánt mértéket. Ez a stílus a kontár tervező kezében hamar degenerálódik; csábít a merev egyenes vonalak, a hosszú sáslevelek s a katonás sorrendben állított, unalomig ismétlődő motivumok alkalmazására. Száraz, semmitmondó kompozíciókat kapunk, melyek közül nem egy az empire stílus élettelen vasmunkáira emlékeztet s amint 80—90 évvel ezelőtt ez a stílus a kovács-

* Lásd Művészi Ipar 1889. (IV.) évfolyam 183—186. oldalát.

** Aluminiumbronzból valók a berlini *Hôtel Bristol* (Unter den Linden 5. sz.) kandeláberei, a lipcsei *Reichsgerichtsneubau* lépcső-rácsa, kandeláberei és szimbolikus képei, a *Reichsgesundheitsamt* (Moabit) csillárjai stb.

A BUDAI KIRÁLYI VÁR RÁCSOS KAPUJA. TERVEZTE HAUSZMANN ALAJOS MŰEGYETEMI TANÁR. KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA CSÁSZ. ÉS KIR. UDVARI MŰLAKATOS.

Magassága 8500 m/m., szélessége 4000 m/m. Kiállította a XI. csoport magyar osztályában, a marsmezei palotában.

Jungfer Gyula nőtlaka

Pesti Hirlap. 1882. febr. 19.

Munkácsy Budapesten

Jungfer Gyula, lakatos

Ipermüvészet 1896-ban 147.

Jungfer Gyula

műbútoros

Magyar Iparművészet, 1897/98.

I. évf. 4. sz. 145. - 162. o.

Lyka Károly: A magyar iparművészet karácsonya.

Junger Gyula, rajzműves

Iparművészet 1895-ben. 106.

Jungfer Gyula, rasmüres

Iparmüvériet 1895-ten 77. l.

Jungfer Gyula

Pók áruház fémportálja

Tér és Forma, 1933 VI. 367

Jungfer Gyula lakatosmester Jbl

Budapesti Hirlap, 1882, II, 19.

50. r. Mellékl., 2. o.

Munkácsi ittlap VI.

Jungfer Gyula lakatosmester

Budapest: Kilap. 1882, II. 24.

53. n 3. o.

Mikhaéry Ethon

Jungfer Gyula mülakatos

Iparmüvészet 1896-ban 196.

Jungfer Gyula

Magyar Iparművészet, 1930

6. sz. 305-318. o.

Edvi Illés A.: A párisi kiállítások.

Feinmüvesség

Aluminiumbronz Kandellóberek

(Országház) Jungfer Gyula

Magyar Sparmüvészet, 1900

6. sz. 305-318. o.

Edri Illés A.: A vasmüvesség a páriti kiállításou.

Faragott Kapu, Jungfer

Pesti Hirlap. 1879. márk. 12. 6–7.

Két uj templom a fővárosban

Jungfer Gyula műasztalos

Pesti Hirlap. 1879. márc. 12. 6–7.

Két uj templom a fővárosban

Jungfer Gyula 21, 35 - 37, 39 - 43, 45, 68, 71, 80, 82, 90
92, 114 - 116, 120 - 122, 146, 149, 152
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

garicae	Tom. 1. Fasc. 1/2. 1951
um Hungaricae AZ 1.492	Tom. 1. Fasc. 1/2. 1951
m Debreceniensis	Tom. 1. 1965
n Hungaricae	Tom. 1. Fasc. 1/4. 1950
arum Hungaricae	Tom. 1. Fasc. 1/2. 1953
ngaricae	Tom. 1. Fasc. 1. 1951
	1976. 1.
Hungaricae	Tom. 1. Fasc. 1. 1951
Hungaricae	Tom. 1. 1957
ngaricae	Tom. 1. Fasc. 1. 1950
ila József Nom.	1955
cio philologica	

AC 1.746 - 1948

m

1.évf. 1/2.sz. 1957

1. 1963

JUNGFER Gyula kovácsa

Ditró, rk. tpl. - csillai

1990. 10. 21 - Keresztény Szó

JUNGFER Gyula műlakatos

Ybl Miklós épitész 1814-1891 : A Hild-Ybl Alapitvány kiállitása a BTM-ben 1991/1992 [katalógus] Bp. : Hild-Ybl Alapitvány, 1991

115, 1o7, 203,265.p.

JUNGFER Gyula műlakatos

NEMES Márta: Lechner Ödön Iparművészeti Muzeuma. =
Tanulmányok Budapest Multjából XXIV. Bp., 1991
69. p.

D

Danko (Dango), Norbert, murársky maj
ster (civis mg. murarius), 8. septembra 178
sa uvádza s manželkou Annou pri krste svoj
ho syna Mateja. Krstní rodičia: Anton Pelcz
murársky majster, s manželkou Katarínou
N. Danko býval v tom čase na Panenske
ulici — Nonstift (MP fary sv. Martina). —
19. decembra 1783 uvádza sa vedno s man
želkou Annou pri krste svojho syna Norberta
Krstní rodičia: Anton Peltz, murársky maj
ster, s manželkou Katarínou. (MP fary sv
Martina). — 16. septembra 1785 sa uvádza
s manželkou Annou pri krste svojho syna
Norberta. Krstní rodičia: Anton Peltz
tesársky majster (magister lignariorum)
s manželkou Katarínou. N. Danko býval
v tom čase na „Neugasse in domo proprio"
(MP fary sv. Martina). — 28. apríla 1797
zomrel ako 58-ročný (MZ fary sv. Martina).

Danko (Dancko, Damko) Norbe

Jungfer Gyula, vasműves-kovácsművész (1841–1908).

Székesfehérvidéken, a Velence szálló előtt a kandeláberek javításai folynak. A Jungfer Gyula által készített két kovácsoltvas kandalláber felújítását a Videoton gyári kovácsmesterei végzik nagy szakértelemmel.

Emlékünk nem fogjak látni.

1984. V. 19. Televízió 2., 14.40 (Braikoff).

Jungfer Gyula, kovácsművész

L.: Sima Sándor

S. K.: A művészi vasolvasásról 2086 - 2091

Élet és Tudomány, Bp. 1976. X. 29. XXXI/44

Jungfrei Gyula, kovácsművész

Az Országházat, nemcsak új gótikus stílusban épült árkádjai idézik fel emlékezetünkben, hanem Jungfer Gyula vasból készült rózsái, kapubálványai, lámpái is.

Kocsogh ákos: Felfedeztük ismét a vasat.
Dalgozók Lapja (Komárom), 1977. jan. 16.

Jungfer Gyula, kovácsművész

Vasból készült rózsái kapubálványai, lámpái díszítik az Országházat. (mulátva)

Koczogh Ákos: Felfedeztük ismét a vasat.

Keletmagyarország, 1977. jan 7.

Nyíregyháza.

Jungfer Gyula műlovács

neve említve

Művészettörténeti Értesítő 1972

110. old

Jungfer Gyula

a magyar műlakatosipar megteremtő-
je. Kómos művet alkotott.

Berza László, Bernát György, Erdei Fe-
renc stb.: Budapest Lexikon, Budapest
1973. 13351

5101

Jungfer Gyula

Készítette a II. Népköztársaság út 90. sz. a. ház kertjének kovácsoltvas kapuját.

Bezza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

Jungfer Gyula műkovács

Pest, 1841 jan. 9. - Bp. 1908 nov. 21.

1866-1908-ig működött Pesten ill. Budapesten.

A Farola Henrik után lehanyatló kovácsművesség nyboli kezdeményezője, felbendítője és kiemelkedő egyénisége.

Pereházy Károly: A szecesszió vasművességének formái és mesterei a fővárosban

Művészettörténeti Értesitő 1977/1

16. old

Jungfer Gyula, kövacsmüvész

Sáradi Kalman,Müvészi kovacsolas,c.könyvében a szazad forduló metsreieröl nem emlékszik meg,Kivéve Jungfer Gy Gyuláról.akiröl néhány adataot a lexikon rövidségével közöl.Nem foglalkozik életutjukkal. 67.old.

Perehazy Karoly: Sáradi Kalman:Müvészi kovacsolas c. cimü könyvének kritikaja 66.old

Müv.Tört.Ert. 1976. XXV. 1.sz. Bp

Jungfer Gyula, kovacsmüvész

Saradi Kalman: müvészi Kovacsolas, c. könyvéből kihagyta Pader Nandor-ki Jungfer Gyula kortársa és a kor egyik legtehetségesebb kovacsmüvésze volt-ma is alló háza/Nefelecs-u. 39/vasfaragasos ajtónésa, a Rózsák-terén álló templom aldozó racsaaz egykori Pannonia szalló lunetta racsa ő készitette. 67.old.

Perehazy Karoly: Saradi Kalman: Müvészi kovácsolás c. könyvének kritikája 66.old

Müv. Tört. Ért. 1976. XXV. 1. sz. Bp

Jungfer Gyula, kovacsmüvész

A volt Magyar Altalanos Kőszénbanya bérhazanak lépcső házi racsozatat nem ő készitette, Ezt mint az ő müvét latjuk, 1928-ból, de ő akkor mar két évee halott volt. A ra racs a Jungfer Gyula gyar készitménye volt. 68.old.

Pereházy Karoly: Saradi Kalman: Művészi kovácsolas c. könyvének kritikaja 66.old.

Miv.tört.Ert. 1976. XXV. 1.sz. Bp

Jungfer Gyula, kovacsmüvész

...

Sáradi Kalman:Müvészi kovacsolas,c könyvének II.kiadas
sában a Bazilika kapudiszetit neki tulajdonitja,de a
Müvészeti Lexikon is a diszkovacsmunkakat neki tulajdo
nitja,de ez helytelenCsak a keleti kapolnaba nyiló két
oldalbejarati ajtó verete az ó müve/1905/. 68.old.

Pereházy Károly: Sáradi Kálman: Müvészi Kovacsolás
c.könyvének kritikaja 66.old

Müv.Tört.Ért. 1976. XXV. 1.sz. Bp.

Jungfer Gyula, kovacsművész

Saradi Kálman: Művészi kovacsolás, c. könyvének II. kiadásá
ban a képanyagban akülföldieken kivül főleg Jungfer Gyu
a és Sima Sándor munkait mutatja be, és csupán néhány
név szerepel még a mintegy száz magyar alkotast bemuta
tó sorban. 68.old.

Perehazy Karoly: Saradi Kálman: Művészi kovácsolás
c. könyvének kritikaja 66.old.

Müv. Tört. Ert. 1976. XXV. 1.sz. Bp.

1021

Művészet és mesterség

KOVÁCSMŰV

A kézművesipar története a legrégibb időktől napjainkig az emberi művelődés történetének része. Festők, szobrászok, építészek, ötvösök, kovácsok és vasművesek halhatatlan *művészete* virágzott ki a nemes kézművesmesterség termékeny talajából.

Az ipar fejlődésének igazi alapja ma is a kézművesipar, amely a szó igazi értelmében *szakmunkásokat* nevel. Az a gyáripar, amely megtagadja a kézművesipart, önmaga fejlődésének gyökerét, talaját tagadja meg. A kultúrát nemcsak sűrű vasúthálózattal, gépekkel, széntermeléssel, kilowattokkal, lakásépítéssel, a diplomások számával mérik, hanem a szép és jó keresésével, kifejezésre juttatásával is.

A kézműipar fejlődése az emberi szellem állandó küzdelme az anyaggal, s az igazi kézműiparos az anyag megmunkálásával minden tudását, tehetségét adja munkájába, és igyekszik kifejezésre juttatni a szépet nemcsak műipari cikkekben, hanem a mindennapi élet egyszerű használati tárgyaiban is. A tervező művész gondolatát a kézműiparos juttatja a kivitelezésben kifejezésre, de igen gyakran a művész maga a kézműiparos is.

Kovácsműves iparunk fénykorát a századforduló idején élte. A múlt század végén és századunk elején kiváló szakértelemmel, finom ízléssel és zseniális mesterségbeli tudással készített, maradandó értékű kovácsműves alkotásokat, melyek ma is fővárosunk és vidéki városaink díszei, ékességei, *Jungfer Gyulával* az élen kiváló műlakatosmestereink készítették és tették ismertté a magyar kovácsművészetet világszerte. A harmincas években bekövetkezett pangást a második világháború vége után a művészi szint süllyedése követte.

A kovácsművesség, illetve a vasművesség az elmúlt harminc esztendőben a hazai fejlesztésnek meglehetősen elhanyagolt területe volt. Nagy kár, nagy veszteség, hogy ez a régi magyar kézművesség, a kovácsművesség, mely annak idején hírt, nevet, becsületet szerzett magának, elsorvadt és a mesterek nem plántálták át tudásukat, tapasztalataikat az ifjú nemzedékbe.

Az épületek külsejének, de a lakásoknak is, évszázadok óta díszei a kovácsoltvas tárgyak. A művészi iparok hamupipőkéjét — a kovácsművességet — úgy látszik, hazánkban is megtalálta a maga hercege, a divat. Ma is szépnek, harmonikusnak érezzük a hagyományos kovácsoltvas alkotásokat, de napjainkban, a stíluskeresés korszakában, a kovácsműves alkotásokat is a kísérleti formák változatossága jellemzi.

Napjainkban még mindig újabb és újabb hullámok jelentkeznek, azonban a kovácsoltvas munkák is új tartalmat hordoznak. Napjaink kovácsművészete kiforrott stílusirányzattal még nem rendelkezik.

Lakáskultúránkban fokozódik a kovácsoltvas, illetve a kovácsoltacél alkotások iránti igény, az országszerte megindult nagyarányú építkezés is igényli az épületet díszítő korszerű kovácsoltvas rácsos kapukat, rácsokat, valamint térplasztikákat.

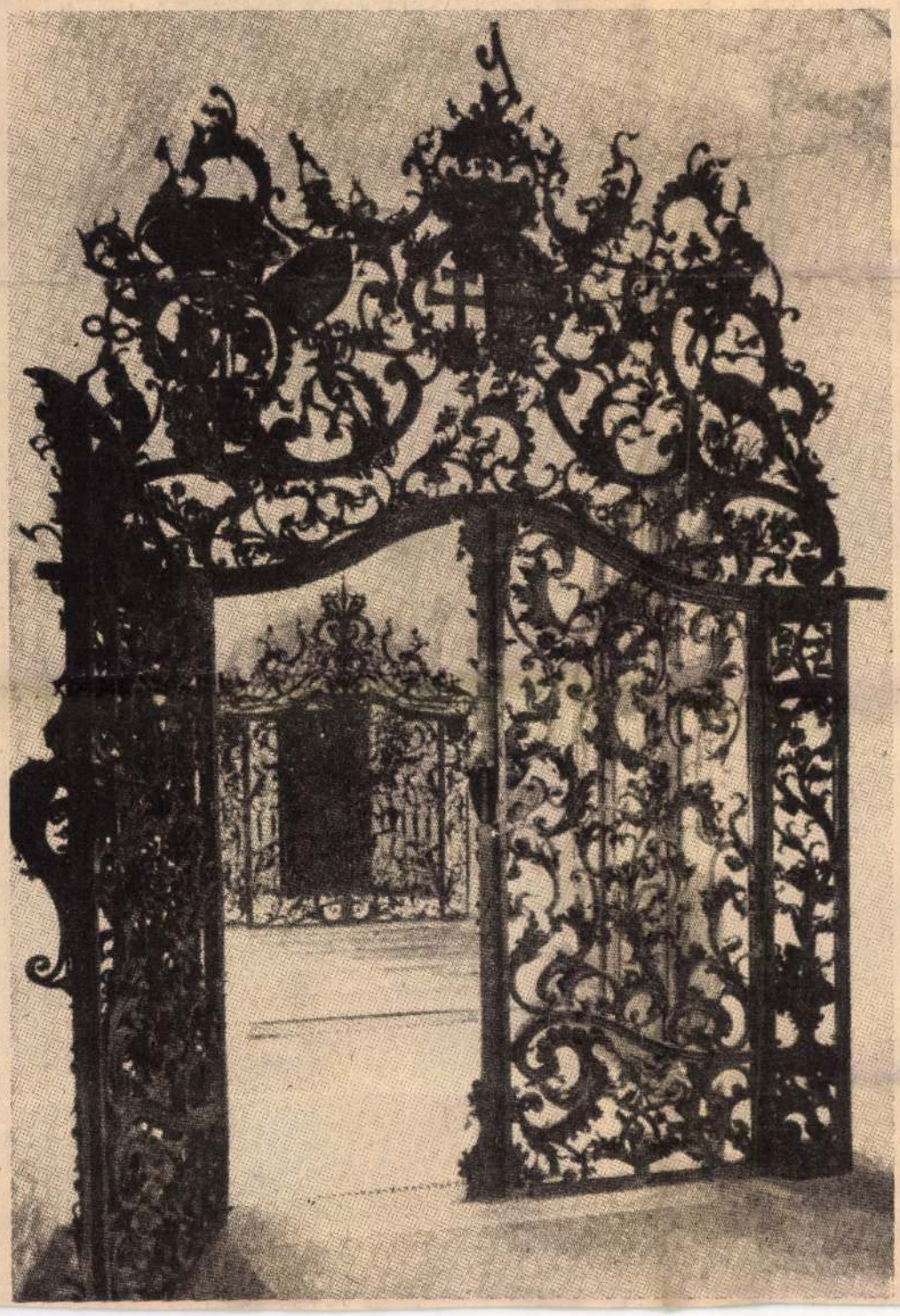

Napjaink díszítőművészete egyesíti az iparművészetet, a monumentális díszítő festészetet, a monumentális díszítő szobrászatot, a formatervező művészetet, a kiállítástervező művészetet, az ipari grafikát és a népművészeti iparágakat. Az iparművészet viszont magában foglalja a művészi igényű kézműipart, így a kovácsművességet is.

A díszítőművészetben, különösen az iparművészetben nagy jelentősége van a tudománynak és a technikának, az új anyagoknak és az új technológiának. A díszítőművészet fejlesztése ezért függ a technika, a gazdasági élet és a szellemi kultúra fejlődésétől.

A szocialista társadalomban a munka az ember elsőrendű szükségletévé válik, az élet öröméhez tartozik az alkotó munka, az anyagi és szellemi értékek termelése. Az élő művészet tehát vegyen részt műhelyek, gyárak, erőművek és bányák létrehozásában s a régiek felújításában. E feladat megvalósításához a díszítőművésznek, a művészi kézműiparnak, illetve a művészi iparnak szorosan együtt kell működnie a tervező építésszel.

Egyik legfontosabb feladat díszítőművészeink számára a lakóházak belső helyiségeinek kialakításában való részvétel. A lakáskérdés nemcsak a fejünk felett levő tető problémája, hanem azt is jelenti, hogy *változatos művészi igényű kézműipari használati tárgyakat kell létrehoznunk.*

A város és falu képének kialakításával kapcsolatos feladatok csupán a díszítőművészet, így a művészi kézműipar, a népművészeti ipar és az építőművészet együttműködése útján oldhatók meg. Elengedhetetlen ezeknek szoros kapcsolata, mert a művésznek, a kézműiparosnak, a népművésznek felelősséget kell éreznie a művészi ipari termék minőségéért, szépségéért, változatos művészi formáiért.

Ma a használati tárgyak előállítását túlnyomórészt már a kézműipart magába tömörítő középipar, szövetkezeti ipar végzi, mely a maga módján megvalósítja készítményeiben a kézi munkán alapuló népművészet és kézművesség művészi hagyományainak legjobb vonásait.

„A művészet a mesterségben gyökerezik" mondta minden idők egyik legnagyobb művésze, *Albrecht Dürer.*

Az iparművészetben, így a kovácsművészetben ez fokozottan igaz. Ezt igazolja egykor világhírű kovácsművészetünk több mint fél évezredes múltja, valamint a múlt század végi és XX. század eleji fénykora, melynek során a magyar kovácsművészetet művészi adottsággal rendelkező vasműveseink, kovácsműveseink képviselték.

Már évszázadokkal ezelőtt a kovácsműves alkotásokat átmenetnek tekintették a művészi alkotások és a használati tárgyak között.

Azok a művészi adottsággal rendelkező fiatalok, akik kézügyesség és rajzi készség birtokában az iparművészeti pályát választják, előbb tanuljanak mesterséget. Hiszen hogyan tervezzen az a formatervező, iparművész, leendő kovácsművész, aki nincs tisztában a kivitel műhelytitkaival és nincs mesterségbeli gyakorlata.

Ha azonban ez eddig nem így történt, akkor azok, akik a kovácsművész pályát választják, ne röstelkedjenek munkaruhát felvenni, gyürkőzzenek neki és tanulják meg a kovácsműves mesterséget. Ez esetben nem idegenkednek majd alkalmazásuktól az ipari művészettel foglalkozó üzemek, műhelyek vagy gyárak sem; ugyanakkor megfelelő tervezői és mesterségbeli gyakorlat után, idővel önállóan is képesek

kocsihoz két kulcs volt, s a kölcsönvevők — nevezzük inkább cinkosoknak — az olimpiai stadion mellett, egy parkolóhelyen hagyták Annaliese Kappler számára a kocsit. A megható emlékiratok szerzőnője azt állítja, hogy véletlenül pillantotta meg az Opel Commodore csomagtartójában azt a hegymászó-felszerelést, kötélzetet, amellyel aztán leeresztette a férjét a kórházi szobából az udvarra. 1977. augusztus 15-én, éjjel 1 órakor.

Mese, mese, meskete...

Mondani se kell, hogy — a leírás szerint — sok-sok veszély várt szerencsés megmeneküléséig a bűnei mértékén felül szenvedő fogolyra. Mert az csak természetes, hogy amikor a hegymászókötélen ég és föld között lebegett, két őr bukkant fel váratlanul az udvaron, de szerencsére beszélgetni kezdtek és nem néztek fel. S azt is ki lehet találni, hogy ez a 4—5 perc „örökkévalóságnak tűnt", s Annaliese Kappler buzgó imádsággal ütötte agyon az időt, amit az égiek, mert mást amúgy sem tehettek volna, magától értetődően meghallgattak. Miután a jószívű javasasszony meggyőződött róla, hogy férje szerencsésen földet ért, törülközőből, meg egy éppen nála levő parókából Kappler pizsamáját is felhasználva bábut formált, s elhelyezte az ágyban, hogy minél később vegyék észre a menekülést. Aztán hatalmas lelkierővel nyugalmat erőltetett magára, úgy haladt el az őrök előtt. Az udvarban a Fiat csomagtartójába rejtette Kapplert, aki nehezen, szaggatottan lélegzett, mert így sokkal izgalmasabb és főképpen meghatóbb az ügy.

A Fiattal ezek után a parkolóhelyre, a friedbergi rendszámú Opel Commodoréhoz fuvarozta volna a „csomagot". Ott azonban eszébe jutott, hogy nincs nála kötszer — ami természetesen nem lehet igaz, hiszen a gépkocsiban bizonyára ott volt az elsősegélynyújtó láda — és ezért a pályaudvarra autózott, mert ott biztosan kap. S miközben kötszert próbált vásárolni, két fiatalember beszélgetésére lett figyelmes. Németek voltak, akiknek bedöglött az autójuk. Frau Kappler odalépett hozzájuk, s felajánlotta a Fiatot. Mondván: majd adják le az NSZK-ban, a kölcsönző cég ottani fiókjánál. Hogy miként hívták a két fiatalembert? És hová valók voltak? Ezt a nagy izgalomban el is felejtette megkérdezni. Mert az csak természetes, hogy aki bízik istenben, az vadidegen fiatalemberekre is rábízhatja azt a bérelt autót, amiért anyagilag felelős.

Mindenesetre a két „idegen" átvette a Fiatot, Annaliese és Herbert Kappler pedig az Opel Commodoréval útnak indult Firenze felé, az autópályán. Némi viszontagságok után átjutottak a Brenner-hágónál a határon. Kapplernek nem volt útlevele, mert bár a római nyugatnémet nagykövetség 1976-ban kiállított egyet a számára(!!!), ezt nem lett volna tanácsos használni, ezért Soltauban is maradt. De hát a Brenneren nem kértek útlevelet. És nemcsak az olasz—osztrák, hanem az osztrák—nyugatnémet határon sem. A müncheni repülőtérig autóztak. Onnan hívta fel telefonon Annaliese Kappler a bonni külügyminisztériumot, s informálta őket a sikerült szöktetési akcióról. Az illetékes tisztviselő azt mondta, hogy azonnal beszámol a történtekről a külügyminiszternek. Közben Kapplerné másoknak is telefonált. Rejtélyes módon mindenki otthon volt, pedig hát más hétfőkön még az NSZK-ban is munkában vannak az emberek. Ez azonban úgy látszik amolyan ünnepnapnak számított, legalábbis bizonyos körök számára.

A történet szerint, egész kis csapat gyűlt össze a repülőtéren, „ismerősök és barátok" — értsd: SS-legények és egykori SS-tisztek, régi és neonácik — érkeztek a rég nem látott bajtárs üdvözlésére. Aki ezután, álnévre vásárolt repülőjeggyel felesége társaságában Hannoverbe repült.

(Folytatjuk)

Frau Kappler szerint ez volt az a táska, amiben a kórházba csempészte a kötelet

Annaliese Kappler – és a hegymászókötél, amit „véletlenül" talált a csomagtartóban

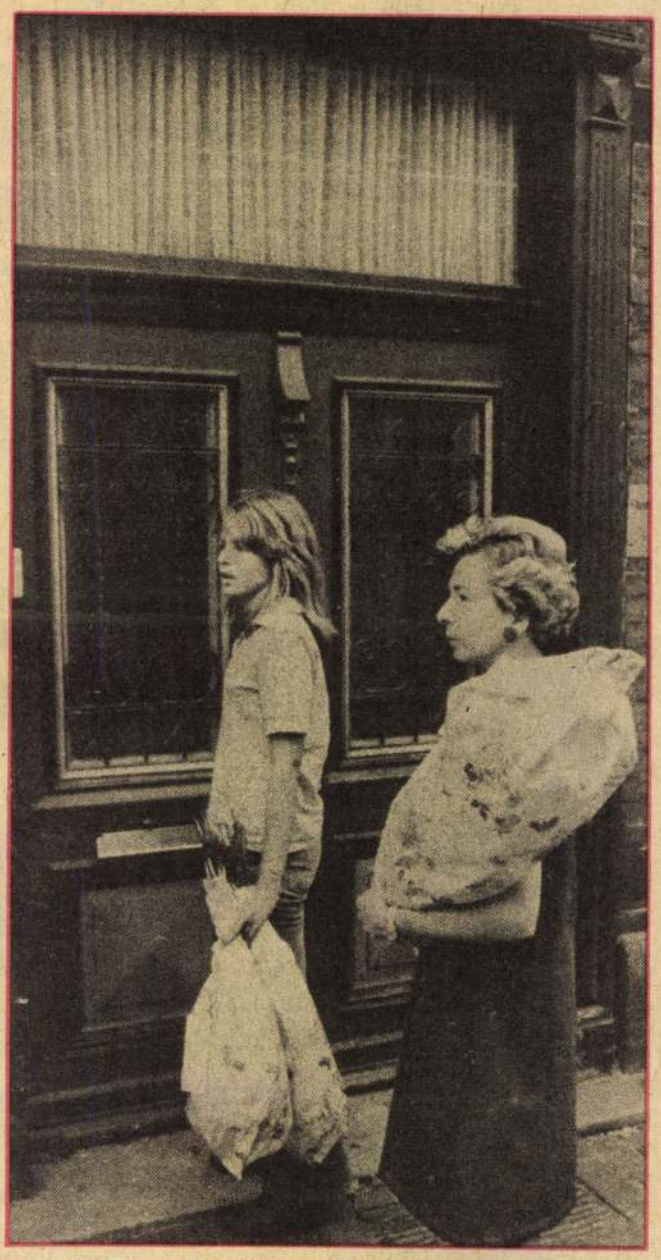

„Ismerősök és barátok" a repülőtéren – jó szomszédok Soltauban köszönteni jönnek Frau Kappler férjét, a végre hazatért Herr Kapplert

SAJTOFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1978 ÁPR 28
MAGYAR IFJÚSÁG
Jungfer Gyula, kovácsművész

ESEK

lesznek művészi kovácsoltvas tárgyakat alkotni.

A nagyközönség és az ifjúság sem a hazai, sem pedig a külföldi kovácsművészetet nemigen ismeri még. Pedig *a magyar vasműves, kovácsműves jó híre az országhatáron is túl terjedt.* Országszerte nagyon sok házon van valami érdekes, szép, megkapó kovácsoltvas munka. Nap nap után elmegyünk ilyen remekbe készült vaskapuk vagy rácsok előtt. Nem is sejtjük az ezeket készítő mesterség mögött a valódi művészetet.

Ilyen jó alkalom soha nem volt a művészi kézműipar számára tehetséges ifjak toborzására és kiválogatására, mint napjainkban, amikor az általános iskolákban nyolc éven át, majd a középiskolákban is — a gyakorlati foglalkozás tantárgy keretén belül — kézügyességre és műszaki ismeretekre tesznek szert a tanulók.

Ugyanakkor a felnövő nemzedék nem ismeri azt a gyönyörűséget, amit az ember érez akkor, amikor munkája, alkotása elkészült. Erre tehát az eddiginél jobban, céltudatosabban nevelni kellene az ifjúságot. Miért nem foglalkoznak az általános és középiskolákban behatóbban a rajzoktatással, a térszemlélet fejlesztésével, valamint a műalkotások keretében az iparművészettel, a kézműiparral? Hiszen ezeken keresztül fejleszthető az ifjúság formaérzéke, ezeken át bontakoztatható ki legeredményesebben az iparművészi pályára való alkalmasság.

Egy modern kovácsműhely nem hasonlítható öszsze a régi primitív, füstös, rekkenően meleg falusi kovácsműhellyel. A kovácsműves művészi munkája semmiképp sem piszkosabb, mint más fémművesmunka. Ma már a kovácsművesség sem kíván medveerős embereket, mivel a nehezebb munkát átveszik a gépek. Egy bizonyos erőkifejtés azonban természetesen kell itt is, inkább a finom, gyengéd érzés érvényesül, mint a nyers erő.

Így a művészi adottságokkal rendelkező fiatalok ne idegenkedjenek a kovácsműves-, illetve műkovácsmesterségtől!

Magyarországon ma a művészi kovács helye a szövetkezeti iparban lelhető fel. Emellett néhány szabadfoglalkozású műlakatos a Művészeti Alapon keresztül végez hasonló tevékenységet. Vaskovácsokat találunk a népi iparművészet keretében is, de ezek nem biztosítják a műipar, a szakma fennmaradását, fejlődését, valamint az egyre növekvő export- és belkereskedelmi igények kielégítését.

Az egykori művészi igényű kovácsoltvas alkotásokat készítő kovácsműves és műlakatosmesterek részvételével alakult meg 1950-ben a Díszműlakatos és Dombormű Készítő Ktsz, mely ma *Lánc- és Kovácsáru Ipari Szövetkezet díszműkovács részlegeként folytatja tevékenységét.*

E szövetkezet vezetősége elhatározta a díszműkovács részleg fejlesztését és ezzel akarja biztosítani a szakma, illetve a kovácsműves-ipar fennmaradását. Megfelelő adottsággal, kézügyességgel és rajzkészséggel rendelkező fiatalok felkutatásával biztosítani kívánja a kovácsműves ipar utánpótlását. Az elméleti és gyakorlati szakmai képzés a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola esti tagozatán, valamint a fenti szövetkezeti díszműkovács részleg tanműhelyében és tantermében történik.

A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolán az esti tagozat megszervezésével lehetővé válik a műipari szakképzés.

A szövetkezet díszműkovács részlege gimnáziumi tanulmányait befejezett fiatalokat alkalmaz betanított műkovács és műkovácsgyakornoki munkakörben. Az előbbiek hároméves szakmai gyakorlat után, valamint a szakképesítést nyújtó esti tanfolyam sikeres elvégzése után a műkovácsszakmából szakmunkásvizsgát tehetnek. A gyakornokok sikeres felvételi vizsga után tanulmányaikat a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola esti tagozatán folytathatják. A szakelmélet és a műhelygyakorlat oktatása a szövetkezet tanműhelyében, illetve műhelyében történik. Ezek a gyakornokok a második évfolyamra iratkozhatnak be. Háromévi műhelygyakorlat és a szakközépiskola sikeres elvégzése után kiegészítő szakérettségit tehetnek, ami egyben szakképesítést nyújt a műkovácsszakmából. A szakérettségi egyenértékű a nappali tagozatéval.

Az a kovácstűz tehát, mely évszázadokon át hol gyengébben, hol erősebben izott, remélhetőleg ismét fellángol.

Sárádi Kálmán

K JELENTKEZÉSÉT VÁRJUK
ZER-ELADÓ
NKÁSTANULÓNAK
—79-ES TANÉVRE!

a következő szociális juttatásokban részesülnek:
ösztöndíj, munkaruha, ebéd-hozzájárulás,
es üdültetés, bejárók részére utazási-
tés. ● Vidéki tanulók az albérleti díjhoz
st kapnak.
és részletes felvilágosítás: ZÖLDÉRT Vállalat,
est, Nagyvásártelep, személyzeti és oktatási
. emelet ● Megközelíthető: a Boráros térről
mossal a végállomásig, onnan a 79-es jelzésű
l egy megálló.

'HÁZI GUMIGYÁR azonnal is felvesz a most
gazdasági radiálabroncs gyárrészlegébe

ÉVÜKET BETÖLTÖTT
NŐDOLGOZÓKAT.

észleg beindulásáig a budapesti gyárban
l az anyagismeretet és a gépek kezelését.

rzésre és továbbtanulásra lehetőség van.

sok részére szállást, házaspárok részére
különszobát biztosítunk.

i és munkára jelentkezni a gyárak munkaügyi
lehet.

GUMIGYÁR 4400 NYÍREGYHÁZA,
u. 107., vagy TAURUS ABRONCSGYÁR
DAPEST VIII., Kerepesi út 17., a Keleti pályaudvar

342-385

urus

Jungfer Gyula

Az ötvösség szinte az emberi kultúra egész történetét végigkísérik. – A művészi korácsoltvás a XIX. század második felében – a nagyobb arányú építkezések megindulásakor – hazánkban ismét kedvelté vált. Neves mestere Jungfer számos köz- és magánépületet díszítettek munkái a fővárosban és vidéken.

Kovács Judith: Az iparművészet történetéből.

Népszava, 1975. ápr. 4.

Jungfer Gyula, Kovácsművész

Megemlítve: egyik hazai elődje
Bieber Károlynak.

Kövesi András: Bieber Károly 24-29.

Élet és Tudomány, Bp. 1972. jan. 7.

XXVII
1.

Jungfer Gyula

Kézi kovács munkáját igen nagy elismeréssel méltatja az iparmüvészetről szóló cikk. 1875-ben a királyi palota Rácz-város felé eső részének rácsozatát készitette és a vár három hatalmas vaskapuját. "Felfogásban, erőben egyformán nemes" mindhárom müve. A lehetletszerü diszitő levelek müvészi megoldása "speciálisan magyar"-irja "A budai királyi várpalota" c. beszámoló.

A HÉT, Bp. 1900. dec. 23. XI. évf.
51. sz. 829. lap

Jungfer Gyula

"A nyolcvanas években fejlődött ki Róth Miksa üvegfestészete, Jungfer Gyula és a többiek kovácsoltvas-művészete...."

Kiss Ákos: A hisztorizmus a magyar iparművészetben
Művtört.Ért.1972.2.sz.1o4-119.1.

11o.1.

Jungfer Gyula

A bp-i Népköztársaság úti MÁV. nyugdíjintézetének kovácsoltvas kapuzatát készítette. 21. sz. reprodukció.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest, 1970.

271

Jungfer Gyula

Mérnöke az egyhori Fővámház lépcsőházának vasdíszítményeit.

Gábor István: Egy régi épület új ~~xxxx~~ élete.
Budapest, 1971. 1..sz. 16-19. 1.

Jungfer Gyula, vasműves, kovácsművész

Nálunk a vasművesség, a kovácsoltvas kapuk a barokk idején terjedtek el igen magas művészi színvonalon, amit Fassola Henrik egri munkái jelernek 1759-ből. Ez a minőség alapozta meg a későbbiekben Jungfer Gyula, Árkay Sándor, Gvadló Ferenc és mások értékeit.

Lozonczi Miklós: Pálóskei József műtermében.
Népszava, 1980. aug. 3.

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

44
1976. X. 29.
Ára: 2 Ft.
XXXI. évf.

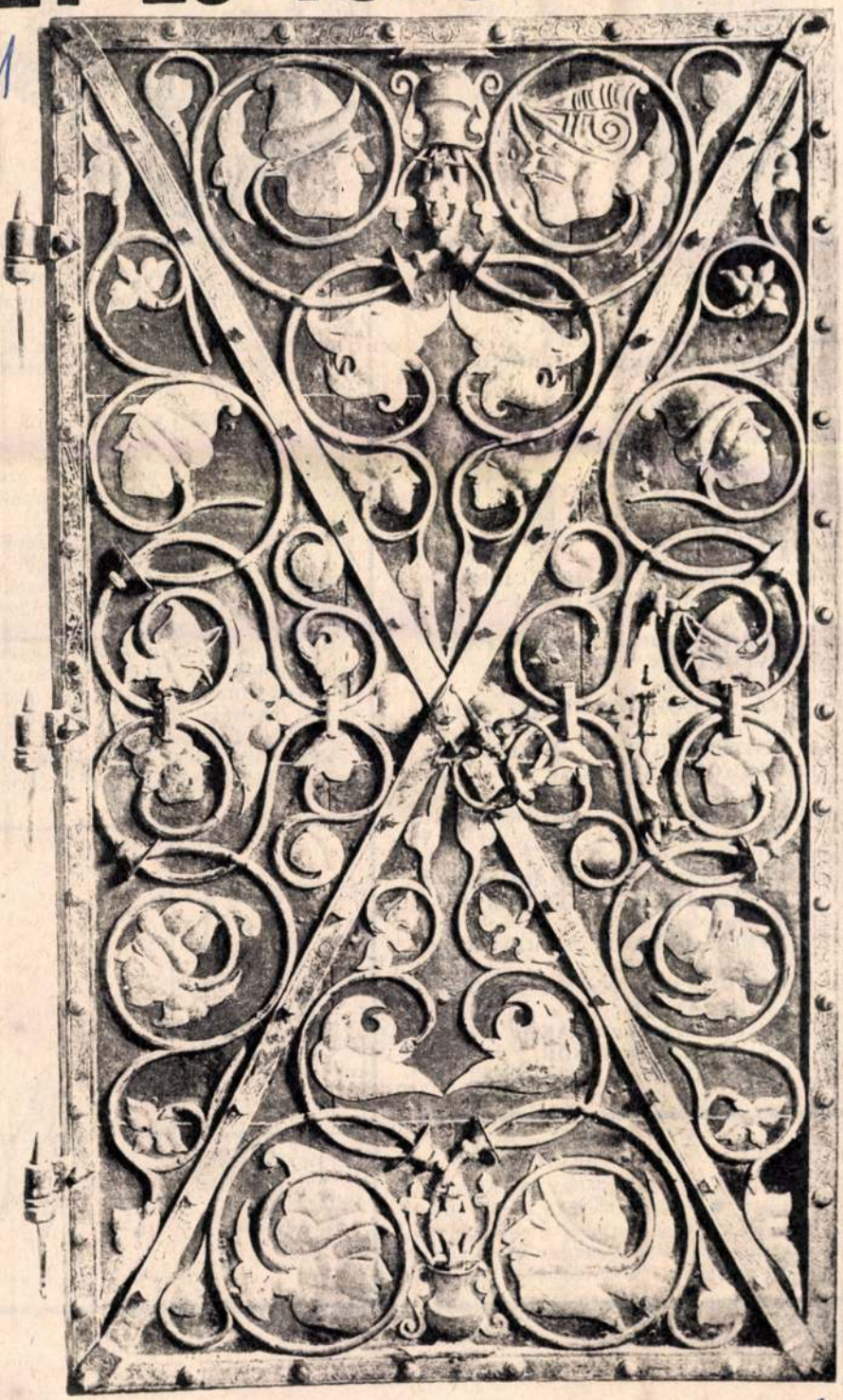

CÍMKÉPÜNK:

Átlós irányú keresztvasakkal megerősített vasajtó a XVI. századból (A művészi vaskovácsolás című cikkünkhöz)

SZÁMUNK TARTALMA:

2067 **A KUTATÁS HAZAI MŰHELYEIBEN — A RECSKI RÉZÉRC**
Dr. Gagyi Pálffy András

2073 **ÖNBECSÜLÉS A SERDÜLŐKORBAN**
Mohás Lívia

2076 **A KÉTPÁRTRENDSZER KIALAKULÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN**
Urbán Aladár

2081 **A KUTATÁS MŰHELYEIBEN — VLAGYIVOSZTOKBAN ÉS SZEGEDEN: TENGERBIOLÓGUSOK A PARTI ÖVEZETBEN**
Csák Elemér
AZ „ÁTKÖLTÖZTETETT" ALGÁK
Dr. Horváth Imre

2086 **BESZÉLŐ KÉPEK: A MŰVÉSZI VASKOVÁCSOLÁS**
S. K.

2092 **MAKROVILÁG — MIKROVILÁG**
Dr. Berényi Dénes

2096 **TUDÁSPRÓBA**

2098 **NÉGYSZEMKÖZT AZ ORVOSSAL: A FÁJDALMAS HAVI VÉRZÉS**
Dr. B. Bánk Endre

2100 **NYELV ÉS ÉLET: A TRÉFÁS AKI**
Szentkirályi János

2102 **MONDHATTA VOLNA SZEBBEN?**
Dr. Kemény Gábor

2103 **A TUDOMÁNY VILÁGA**

2110 **TV- ÉS RÁDIÓMŰSOR**

2112 **KISLEXIKON — REJTVÉNY**

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

Műanyagok a hűtőtornyokban ● Arcunkra van írva . . . ● Tudáspróba ● A recski rézérc 2. ● A Bajkál ● Az orrsövény-elferdülés ● Mitől mérgező a gyilkos galóca? ● A fejlődő országok problémái 4. ● A tudomány világa

Már öt évvel ezelőtt is, amikor az Élet és Tudomány megindításának 25. évfordulója alkalmából olvasóink véleményét és javaslatait kértük, a rengeteg levélben az egyik visszatérő kívánság az volt, hogy lapunk

TÖBBSZÍNNYOMÁSBAN

jelenjen meg.

Most, hogy nyomdaiparunk korszerűsítése során megkezdték munkájukat az *Athenaeum* nyomda új, több színnel dolgozó mélynyomó gépei, ez a kívánság teljesül. *1977. január 1-jétől az Élet és Tudomány is* ezeken a gépeken — részben *többszínnyomású* képekkel, ábrákkal — készül majd.

Az új műszaki eljárás következtében megváltozik lapunk külső alakja. *Rajzunk* mutatja, hogyan aránylik majd mostani lapunk a januártól megjelenő „színes"-hez.

Bizonyára sokan sajnálják, hogy megszűnik lapunknak eddigi formátu-

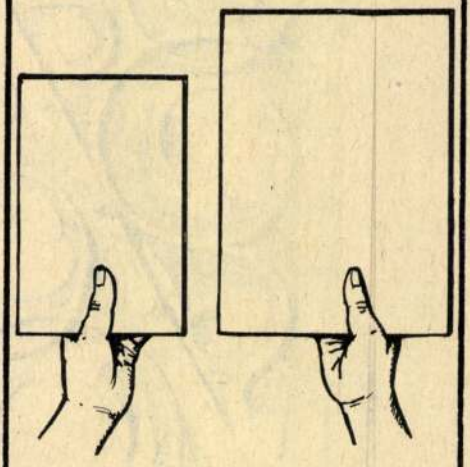

(Folytatás a 2101. oldalon)

Gótikus falikar a garamszentbenedeki apátságból (XV. század)

A MŰVÉSZI VASKOVÁCSOLÁS

BESZÉLŐ KÉPEK

A széntartalmú vas — ellentétben a vegyileg tiszta vassal, amely lágy — igen rugalmas fém, s az ellenállóképessége is nagy, ezért az ember már ősidők óta a legkülönbözőbb célokra használja. Elsősorban természetesen kézi szerszámok, fegyverek, lószerszámok, használati tárgyak stb. készültek belőle. A görög és a római korból a ma is használt fémszerszámokhoz hasonló vaseszközök maradtak fenn, de a X. századtól már *díszeket* is kovácsoltak belőlük. Úgy készültek ezek is, mint az egyéb vastárgyak — a felizzított vasat üllőn kalapálták, formálták, fogók segítségével hajtogatták —, csak a céljuk volt más:

a kloroplasztiszok szerkezete is.

Ellenben az Enteromorpha linsa „viselkedése" egészen más volt! A biotóp megváltozásának hatására egy-két hét alatt a telep *alakja, szerkezete* változott meg, a színanyagtartalom viszont alig. Ám e faj a megváltozott körülményeket *csak rövid ideig bírta* el: az áthelyezett példányok két-három hét alatt elpusztultak.

A luminosztát

Ezek a kísérletek azonban nem döntötték el egyértelműen, hogy az algákban a *fény* vagy valamilyen *más tényező* hatására következtek-e be az említett változások. Hiszen az eltérő biotópokban nemcsak a fényviszonyok különböztek — bár ezek különböztek leginkább —, hanem más volt például a *hőmérséklet*, a *víz mozgása* és egyéb tényezők is. Tehát ezek hatására is gondolhattak.

Tyitljanov és munkacsoportja ezért a szárazföldi növények esetében már elterjedt módszernek, a *fitotronos vizsgálatnak* a példájára olyan akváriumokat szerkesztett, amelyekben a fényen kívül minden más tényezőt azonos szinten lehetett tartani. Ezeket „luminosztát"-nak nevezték el. Mivel a luminosztátokban a megvilágításon kívül minden más környezeti tényező azonos szinten tartható, csak ennek eltérése okozhatja, ha valamilyen változás következik be a kísérleti algákban. A kutatók háromféle: 25 000, 3500 és 1000 lux megvilágításerősséget alkalmaztak a kísérletekben.

E vizsgálatok már egyértelműen bizonyították, hogy az Ulva fenestrata pigmentrendszere kevésbé stabilis: gyorsan alkalmazkodik a megváltozott viszonyokhoz, szaknyelven: e faj „ökológiailag plasztikus". S ez az oka annak, hogy egyedei *különféle* biotópokban tömegesen fordulnak elő. Ellenben az Enteromorpha linsa fotoszintetikus pigmentrendszere *csak erős megvilágításban* képes működni, a megváltozott fényviszonyokhoz nem tud alkalmazkodni, ezért az egyedek viszonylag rövid idő alatt elpusztulnak.

Azt is pontosan megállapították, hogy milyen mértékű e két faj pigmentrendszerének „rugalmassága". Az Ulva fenestrata esetében a fény hatására a klorofill *a* és *b* mennyisége a tizenötszörösére, a karotinoidtartalom pedig a tízszeresére tud növekedni vagy csökkeni, míg az Enteromorpha linsában ezek mindössze néhányszorosan változhatnak. Az Ulva fenestratának még az idősebb telepei is „fiatalosan" rugalmasak: tudnak alkalmazkodni pigmenttartalmuk megváltozásával a fényviszonyokhoz.

Közösen

E távoli kutatóintézet és a József Attila Tudományegyetem növénytani tanszékének az együttműködése arra irányul, hogy pontosabban megismerjük a fotoszintézisnek a *valamenynyi zöld növényre jellemző általános törvényszerűségeit*. Közvetlenül azt vizsgáljuk, hogy milyen *közös* sajátosságai vannak a *vízi és a szárazföldi* növények kloroplasztiszaiban bekövetkező változásoknak a különféle fényviszonyokhoz való alkalmazkodásuk során. A kloroplasztiszok *alapvető* szerkezete ugyanis *hasonló* a legkülönbözőbb növényekben, s hasonlók a bennük levő *színanyagok* is. A napfény energiáját tehát *lényegében ugyanolyan mechanizmus* révén hasznosítják a növények, még ha eltérő fejlettségűek is.

A különféle hullámhosszúságú fénysugarakat azonban *nem egyforma mértékben használják fel* a növények; *legjobban a vörös és kék* sugarak hasznosulnak a fotoszintézisben. Természetes körülmények között a fény hullámhossz szerinti megoszlásának hatását jól vizsgálhatjuk a vízi növényekben és az erdők aljnövényzetében. Az előbbieket ugyanis inkább *rövidebb* — kékes —, az utóbbiakat jobbára *hosszabb* hullámhosszúságú, zöldes fény éri (ugyanis a víz és a fák lombozata az egyéb hullámhossztartományú sugarakat erősen kiszűri).

Közös munkánk során mi éppen azt vizsgáljuk, hogy a más-más hullámhossz megoszlású fényhez azonos vagy különböző módon alkalmazkodnak-e a növények a vízben és a szárazföldön. Míg a távol-keleti intézetben a tengerben élő *algákkal* végzik a kísérleteket — mint bemutattuk —, mi az *erdei aljnövényzet virágos növényei*nek zöld színtestecskéiben vizsgáljuk az algákéval azonos, illetőleg az eltérő jellegű változásokat.

Dr. Horváth Imre
egyetemi tanár

mint mondtuk: díszítésre használták őket.

A X. század után a tömör formákat, vaskos idomokat, egyszerű kompozíciókat kedvelő *román* stílus vált Európa-szerte uralkodóvá, s a vasból kovácsolt díszek is jól tagoltak és áttekinthetők voltak. Akkor voltaképpen elsősorban még nem is a „szépítést" szolgálták, hanem gyakorlatias rendeltetésük volt: *pántokként* a faajtókat, illetve ládákat erősítették. Főképp a templomok ajtajait „vasalták" meg. Ezekre olykor olyan kopogtatókat, a kilincset helyettesítő *ajtókarikákat* is tettek, amelyek egy-egy erősen stilizált *állatfej* szájában lógtak. (Az ajtóvasalásokon kívül még *vasrácsok* is készültek akkoriban — ugyancsak védelmi célokra.)

A vaskovácsolásnak a román korból sajnos csak nagyon kevés emléke maradt meg e tájon. A legközelebbi közismert vaskovácsmunka ebből az időből a *szepesszombati* (Csehszlovákia) templom kapuja.

Ajtóborítások, rácsok

A román stílust felváltó *gótika* virágzásának idején a vasművesség is fellendült. A várakat és városokat nagy ütemben építették, s mind több épületen tűntek fel a vasból készült díszek.

Ezek egy része megint csak *ajtó- és kapuvasalás* volt. Ennek legelterjedtebb változata két keresztirányú tartópántból állott. E tartópántok a végükön elkeskenyedtek, s kisebb-nagyobb — rendszerint liliomos díszű — ágakra bomlottak.

Hamarosan elterjedtek az ilyen kapukat felváltó, vaslemezzel borított *ajtók* is. Ezeket általában úgy készítették, hogy a vaslemez fölé még egy vízszin-

Gótikus szentségházajtó a máriafalvi templomból (XV. század)

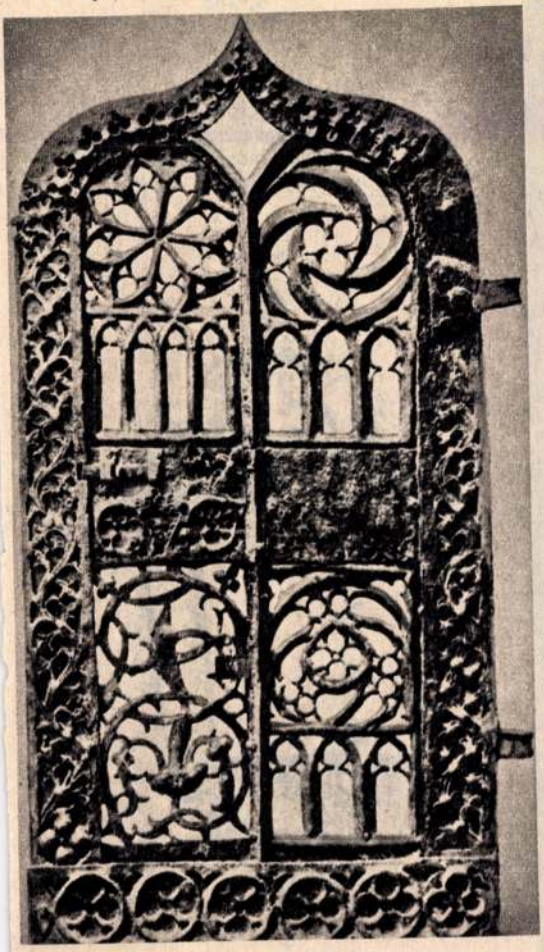

A fertődi Eszterházy-kastély rácsos főkapujának egyik szárnya

Cím kap – ról

Copf
stílusú
címerkulcs

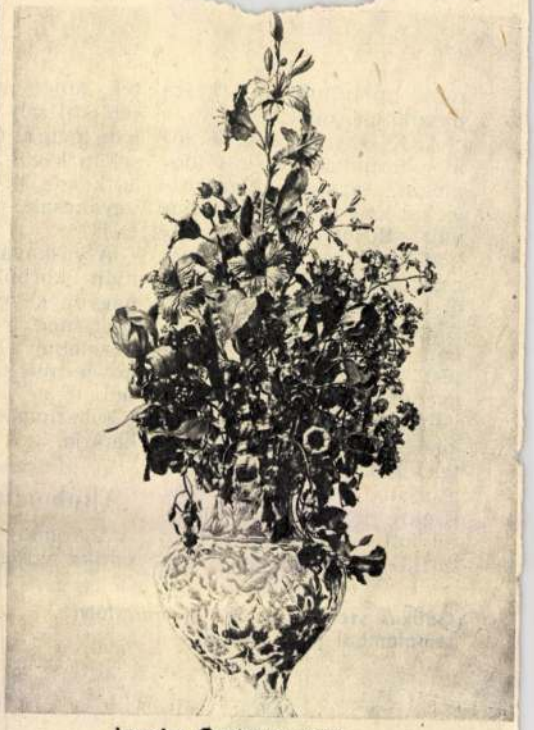

Jungfer Gyula munkái.
Fent: virágcsokor;
jobbra: virágvázatartó;
kapubetétrács, mosdóasztal;
lent: függőlámpa

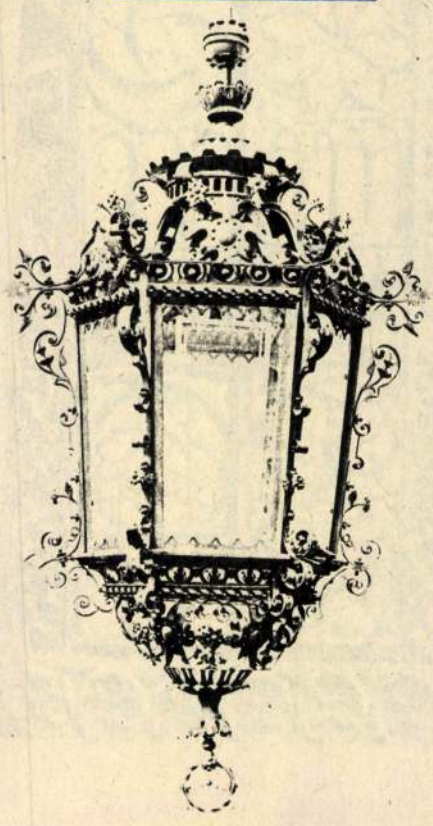

Művészi záradékrács (Sima Sándor munkája)

tes és függőleges, de még pántokból formált „hálót" is illesztettek. E rácsozatot nagy *szögek* erősítették a vastaphoz. A pántok közét vagy üresen hagyták, vagy különféle díszeket — virágformákat, esetleg címereket, névbetűket — illesztettek beléjük. (Különösen szép az a *Rudabányáról* származó vaskapu, amelyet ma a miskolci *Herman Ottó Múzeum* őriz.)

A vasalt ajtókon kívül mind több *rács* is kikerült a műhelyekből. Ezeket rendszerint ablakokra vagy fülkék elé erősítették föl. Legszebb darabjaik a kőfaragások díszeire emlékeztetnek.

Gyertyatartók, világítótestek, falikarok stb. szintén készültek már vasból ebben a korban, s főképp növényi és mértani motívumok díszítették őket.

Az *Itáliából* kiinduló *reneszánsz* idején még tovább fejlődött a vasművesség. Noha olasz földön nem túlzottan kedvelték a művészi vaskovácsolás termékeit, Európa más részein — elsősorban *német földön* — annál népszerűbbek voltak.

E korban új elemként jelent meg a *kerek metszetű vasrúd*, amelyet csigavonalban meghajlítva helyenként átbújtattak egymáson. Ugyancsak újdonság volt a vasból készült *emberábrázolás*.

A vasrácsokat szintén újabb meg újabb helyeken alkalmazták. Például a *kutakat* is díszes kovácsoltvas „házak" borították.

Hazánkban főképp *Mátyás* király uralkodása éveiben készültek reneszánsz vasdíszek.

Ablakkosarak, kapuk

Az imént említett „kútházak" fonadékos, arabeszkekre* emlékeztető díszei éltek tovább az újabb korok, a *barokknak* a vasművészetében. Ebben az időben főképp *Franciaország* vált e művészeti ág központjává: az ottani mesterek keze alól kerültek ki azok a nagyméretű — gyakran kis alakokkal, torz fejekkel díszített — kopogtatók, ablakkosarak, ajtók, kapuk fölötti rácsok, falikarok stb., amelyek a barokk mozgalmas, izgatott formavilágának jegyeit viselték magukon.

A fennmaradt vaskovácsmunkák küzül a legszebb *a nancyi Stanislas téren* látható: az ott álló házakat foglalja egységbe ez az aranyozott rácsozat. E kor vasművészetének szép példáit lelhetjük fel Magyarországon is, kivált *Sopron, Győr, Tata, Székesfehérvár, Pécs* és *Eger* XVIII. századi házain.

A barokk után következő *rokokó* — ez a hajlított, hullámos felületeket, csigavonalakat, kagylómotívumokat stb. és az aszimmetrikus szerkesztést kedvelő irányzat — ugyancsak kedvezett a vasművesség továbbfejlődésének, hiszen e formák elkészítésekor különösen jól bizonyíthatták hozzáértésüket, szakmai tudásukat a vaskovácsolás művészei. Különösen a *vasrácsok* készítésében jeleskedtek! Két igen szép

A budapesti Gresham-palota rácsa

rokokó vasrács Magyarországon is látható: az egyik *Fassola Henrik* közismert — úgynevezett szőlőfürtös, címeres — *egri* kapuja, amely a Heves megyei Tanács székházát díszíti; a másik a *fertődi Eszterházy-kastély* ugyancsak közismert hármas kapuja.

Változó korok — változó stílusok

A XVIII. század második felétől a zsúfolt rokokó díszítőelemek — akár a képzőművészet más ágaiban — a vaskovácsolásban is lehiggadtak, s helyükbe fokozatosan az antik szellemet sugárzó egyszerűbb díszek kerültek. Ez az irányzat — amelyet szokás *copf-* vagy *XVI. Lajos*-stílusnak is nevezni — volt a vaskovácsolás utolsó nagy korszaka. Főképp levélfüzérekkel, babérfonatokkal díszített, síkszerű, áttekinthető vasmunkák készültek ekkor. Az ajtóvasalások lassan eltűntek, s a függőlámpák és a gyertyatartók is mindinkább készültek.

Az *I. Napóleon* császárságának éveiben (1804—1814) népszerűvé vált s egyiptomi jegyeket is felhasználó, a klasszicizmus formaköréhez tartozó *empire* stílus már kevésbé kedvezett a vasművességnek. Lehiggadt, mértanias formáit nem szívesen követték a mozgalmasabb alakítást kedvelő kovácsművészek.

Az *öntöttvasnak* a XIX. század eleji megjelenésével egy időre *háttérbe szorult* ez a művészeti ág, hiszen már nem kellett hosszú, nehéz munkával kikovácsolni a drága díszeket — az előre elkészített formákban sokkal olcsóbban ki lehetett *önteni* is őket.

Ám a gyáripar nagyarányú elterjedésével egyidőben egy *másik* törekvés is mind több követőre talált: tehetséges kézművesek igyekeztek visszaadni a vasművesség régebbi rangját.

Miképp Európa más országaiban, *Magyarországon* is működnek igen tehetséges vaskovácsok. Ezek legkiválóbbja mindenképpen a XIX. század második felében működő *Jungfer Gyula* volt. Munkái határainkon túl is igen keresettek voltak. Főképp *vasrácsok, kapuk* kerültek ki műhelyéből, mégpedig a régebbi korok többféle stílusában. Készített természetesen kisebb tárgyakat — lámpákat, asztalokat, kandeláberekt — is.

A századfordulón az akkor divatos *szecesszió* növényi díszítését, fonadékos stílusát követték a vaskovácsolás gazdag képzeletű művelői.

Rövid — teljességre nem törekvő — áttekintésünket azzal zárjuk, hogy a művészi vaskovácsolás a *modern* építészet egyszerű formáihoz is igazodott: átvette annak *mértanias* motívumait, s a felületi díszítés helyett inkább az *arányok* hangsúlyozásával és magának a vasnak az *anyagszerűségével* ér el művészi hatást.

S. K.

MAKRO VILÁG

E cikkünket az október 24-én induló TV-Szabadegyetem nézőinek és a hozzá kapcsolódó versenyünk résztvevőinek a figyelmébe ajánljuk.

Mindannyian néztük már a csillagos eget: csodáltuk gazdagságát, élveztük megnyugtató szépségét. De talán kevesen gondoltunk arra, hogy amikor a csillagokat, a galaktikákat, a világmindenségnek ezeket a hatalmas *makro*-objektumait látjuk, valójában az atomjaikból, a részecskéikből, tehát a *mikro*világból a szemünkbe érkező fényt észleljük, vagyis hogy amit látunk, *atomi* folyamatoknak, a mikrovilág folyamatainak az eredménye.

Hosszú évezredeken át, de még a természettudomány megszületése óta eltelt évszázadokban is, egészen a legutóbbi évtizedekig a csillagokra vonatkozó ismereteinknek úgyszólván egyetlen forrása a tőlük hozzánk érkező *fény* vizsgálata volt. Évszázadunkban, s különösen az utóbbi évtizedekben „szemhatárunk kitágult", a csillagászatban nemcsak a fénysugárzásokat észleljük és vizsgáljuk, de a *röntgen*sugárzást, a *gamma*sugárzást, a *rádió*hullámokat, a világmindenségből érkező részecskeáramot (ez az ún. *kozmikus sugárzás)* és így tovább. Vagy itt van a *„neutrinó*-csillagászat", amelynek az elmúlt években elért eredményei rengeteg talány elé állítják a kutatókat. (Erről hamarosan cikket közlünk. — *A szerk.)* Nyugodtan mondhatjuk, hogy a csillagászat legutóbbi nagy felfedezései jórészben éppen a korábban nem ismert sugárzások vizsgálatán alapulnak.

Amikor tehát a csillagokat és a csillagrendszereket, a bennünket körülvevő univerzumot akarjuk megismerni, végeredményben olyan sugárzásokkal és jelenségekkel foglalkozunk, amelyek a molekulák, az atomok és az elemi részecskék világából érkeznek hozzánk és amelyeket laboratóriumainkban éppen évszázadunkban tanultunk megismerni. Nem kétséges, hogy minél többet tudunk erről a mikrovilágról, minél jobban ismerjük jelenségeit, annál jobban értjük a ben-

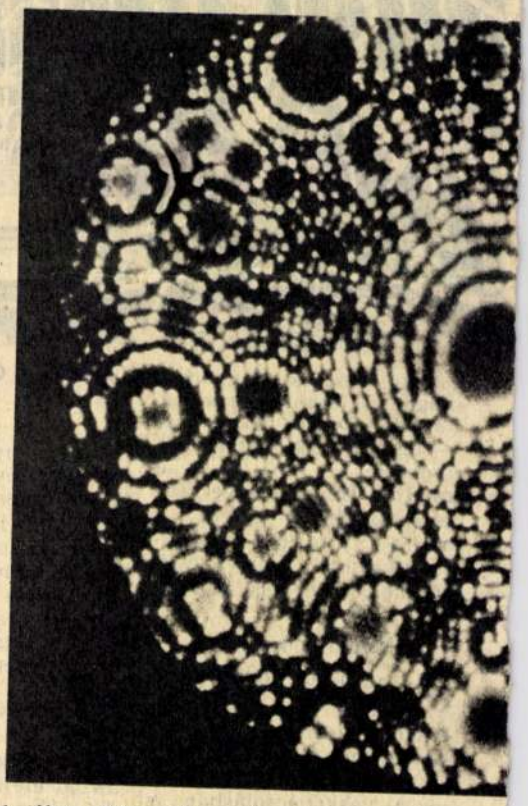

1. ábra. Térionmikroszkóp-felvétel volfrámkristályról. A kis fehér foltok az egyes volfrámatomok képei

2. ábra. Az atommagok létét bizonyító híres Rutherford-kísérlet (1911) vázlata

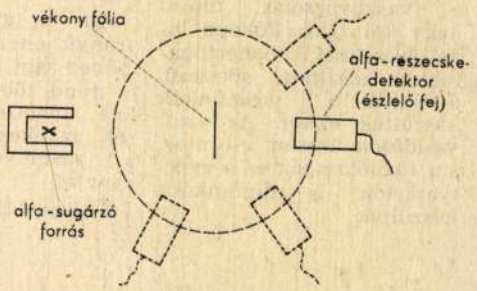

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1976 OKT 28

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

Jungfer Gyula, vasművész

1021

Felfedeztük ismét a vasat

Sokszor felfedeztük már a vasat. Csináltunk belőle öldöklő nyílhegyet, zablát és kengyelt, zárat, ládát, kerítést, kiállítási pavilonok ívét, hidat, pályaudvart, lámpát, síneket, mozdonyokat, s korunkat elneveztük a vas, a beton és az üveg korszakának.

Az 1900-beli párizsi világkiállítás magyar nyelvű katalógusában három tanulmány közül egy a vasművességgel foglalkozik. A két háború közötti Franciaországban is jeles vasműveseink éltek Párizsban, s gazdagították a francia kultúrát. De itthon, Iparművészeti Múzeumunk lépcsőházában is vasművességünk emlékei fogadnak. Egert említjük, és Fassola Henrik, a nagyszerű kovácsmester vármegyeházi kapujára gondolunk, s az Országházat nemcsak új gótikus stílusban épült árkádjai idézik fel emlékezetünkben, hanem Jungfer Gyula vasból készült rózsái, kapubálványai, lámpái is.

Mennyi-mennyi művészi találkozásunk a vassal! A szentendrei vaskapuk, a péceli Ráday-kastély kapuja, budai templomok vasból készült kapui és vidéki múzeumok kincsei: vasból kovácsolt cégérek elsősorban. A honfoglalás óta, de a középkortól különösképpen rendkívül gazdag hagyománya van vasművességünknek.

Napjaink tárgykultúrájában ismét előkerült a vas. A művészi kovácsolásról készült szakkönyvek, a kiállítások, iparművészeti boltjaink kovácsolt vasai rendkívül népszerűek. S most nem is beszélünk kivitelre készült vasainkról, melyek sokszor megalkuvásra kényszerítik tervezőinket, s inkább kedveznek a cifraságnak, mint a vasból következő anyagszerű egyszerűségnek. Arról van hát szó, hogy itthon és otthon, vagyis otthonainkban szívesen látjuk a vasat, ezt a kegyetlen, kemény, hideg fényű, s feketén is rideg anyagot.

Nemcsak külföldi megrendelőink ízlése téved, amikor a vasból olyat kíván, ami megalkuvásra kényszeríti az anyagot és tervezőjét. Boltjainkban is eleget találkozunk megcsavart vashuzalokból készült asztalkákkal, fogasokkal, gyertyatartókkal, vagy falevelek bádogból lapított utánzataival csillárokat övezően. Pedig ez nem a vas művészetéhez tartozik. Lehet ilyesmit is készíteni vasból, ha a könnyebb ellenállást keressük, de valójában ezek a divatos vasmunkák inkább meghazudtolásai, mint dicséretei a vasnak. Mert a vas tulajdonsága: a keménység, az erő, a szilárdság, az ellenállóság, a rugalmasság.

Fiatal kovácsművészeink fedezték fel újra a vas eredendő tulajdonságait, értékeit. Pölöskei József, Nausch Géza, Lehoczky János, Takáts Zoltán, Péntek László, Kovács József nevét kell említenünk, ha arra gondolunk, hogy a vas beköltözött lakásainkba és elfoglalta méltó helyét köztéri alkotásainkban.

A vas szívós és kemény munkát kíván, aki a gyors sikert keresi, ne a pörölllyel próbálkozzék. Egy kovács nem kovács, két kovács fél kovács, három kovács egy kovács, tartja a régi mondás, mert a komoly vasmunkához három ember pontos együttdolgozása szükséges. Emellett kitartás és teremtő képzelet, hogy a kovácsolt vas mai formáit megtaláljuk.

Azt a vasat, amit Nausch Géza vagy Pölöskei József, Lehoczky vagy Takáts kalapál, azt másképpen kell értékelnünk, mint a megcsavart huzalokat, mint a vasművészetnek titulált, de valójában csak bádogos munkát. Feltörőben van a vas művészetének fiatal nemzedéke. Ők újból tudják, amit a nyílhegyek és zablák mesterei ősidőktől fogva tudtak, hogy az anyag tulajdonságait tisztelet-ben kell tartani. Erre épül mai környezetkultúránk: az anyag mélységes megbecsülésére. Nem lehet más világa a vasnak, mint az épületnek, mely körülveszi. Épületeinket pedig a világos szerkezet és az egyszerűség jellemzi. Nézzük meg környezetünk vastárgyait. Vajon nem hivalkodók-e, vajon nem drótból és bádogból való árnyékai a múlt idők művészetének? Inkább kevés vastárgyunk legyen, de azon meglássék három ember keze munkája.

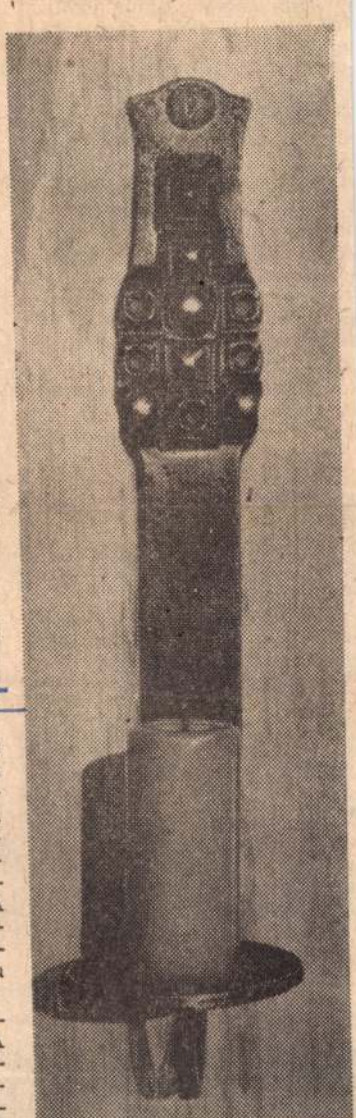

Koczogh Ákos

eszélő, a me
ád, amelynek
sak olvasnak
ák a szavaka
atják is a ki
és nem könn
iúk most a
iskolán gyak

Jórészt a szülők érdeme az , hogy Mária tavaly a német yelvi verseny megyei győz- se volt. A szülők egymással vábul beszéltek, tudatosan ették, hadd raktározódjanak l a szavak gyerekeikben. A udatos nyelvtanulás idején zek a gyerekkori szóemlé- ek a segítségükre siettek.

A magyar nyelv szeretetét, polásának készségét magyar nára Mátrai Ferenc, a gim- ázium igazgatója tudatosítot- a benne. Nyelvi sikerekben nár tavaly is volt része, a áncsics nevét viselő gimná- iumok országos vetélkedő- én, amelynek házigazdája Mór volt.

Leitner Mária, a magyar nyelvet önzetlenül szereti és nűveli, nagyratörő céljai nin- senek vele. Orvosnak készül. A nyelvőrködésről nem mond e, tudja, hogy a nyelv szün- elenül változik fejlődik, so- nasem lehet véglegesen rend- e hozni, megtisztítani, fé- nyesre csiszolni. Ez a nyelvi öntudat része az egész lényét megtöltő öntudatnak, céltu- latnak. Mindez önhittség élkül munkál benne. Sze- ény, kislányosan kedves agylány, aki némely dolog- an már felnőtt erények bol- og birtokosa.

— zágoni —

Nemcsak Székesfehérvár filmszínházaiban, hanem Dunaújvárosban és a járási székhelyeken is vetítik a nagy sikerű, témáikban változatos alkotásokat.

A székesfehérvári Köztársaság műsorán szerepel a Prémium című alkotás, melyre elsősorban széles társadalmi rétegeket érdeklő témája miatt hívjuk fel a figyelmet. November 4-től 7-ig tekinthető meg ez a film; 8-tól 10-ig egy krimit, a „Gyilkosság másodkézből" című szövevényes, izgalmas filmet mutatják be a Köztársaság Moziban. A Petőfi Moziban 9-én és 10-én vetítik a Fantaszták című alkotást.

A dunaújvárosi Dózsa Moziban 5-én és 6-án Shakespeare tragédiájának filmváltozatát, a Hamletet mutatják be, 8-tól 10-ig a Prémium lesz műsoron.

A Hamletet Sárbogárdon, Móron és Bicskén vetítik. A sárbogárdi nézők november 17-én a Mark Twain világsikert aratott regényéből készült filmben Huckleberry Finn és a csirkefogók kalandjaival ismerkedhetnek meg.

ládi és társadalmi ünnepek politikai jelentőségéről, a szervezési feladatokról szólt.

A háromnapos alapfokú tanfolyam tegnap fejeződött be. A művelődési házak költségvetési, gazdasági munkájával *Gál Jánosné*, a Megyei Művelődési Központ gazdasági igazgatója ismertette meg a fiatal népművelőket. A tanfolyam résztvevői találkoztak a Fejér megyei Tanács V. B. művelődésiügyi osztálya és a Megyei Művelődési Központ vezetőivel és munkatársaival.

Táncpedagógusképző

Az Állami Balett Intézet a táncpedagógus-képző esti tagozaton felvételt hirdet az 1977—78-as tanévre azok számára, akik jelenleg ideiglenes balettoktatói működési engedéllyel tanítanak.

A jelentkezést 1976. december 1-ig írásban kell eljuttatni az Állami Balett Intézethez (1061 Budapest, Népköztársaság útja 25.). A felvételi vizsga követelményeiről és az oktatás feltételeiről az intézet a jelentkezőknek részletes tájékoztatást ad.

Jungfer Gyula

m ühelyében12o-14o banonc és segéd dolgozott

Müemlékvédelem 1974/4/222

Perezáhy: A vas müvészete

Jungfer Gyula

korának kiemelkedő kovácsmestere volt.

MŰEMLÉKVÉDELEM 1974/4/224

Perchászy : A vas művészete

Jungfer Gyula

Az egykori Sugár ut/Népköztásraság útja/
kovácsmüvészeti remekeinek alkotója

Müemlékvédelem 1976/3/191

Pereházy:Kovácsmüvészeti emlékeink

Jungfer Gyula

kovácsmühelyébe jött 1894ben Budapestre

Tiringer Ferenc.

Müemlékvédelem 1974/4/22o

Pereházy:A vas müvészete

A volt Wenckheim-palota kapuja. 1897 — VIII., Szabó Ervin tér 1.

Jungfer Gyula

Pereházy Károly

Jungfer Gyula kovácsművész

A kovácsolt vasszerkezetek művészi színvonala a XVIII. századi nagy fellendülés után, a XIX. század első felében lehanyatlott. A század harmadik negyedében e szerkezetek szinte teljesen eltűntek, és helyüket az olcsóbb öntöttvas foglalta el. A vas művészi kovácsolásával készült termékekre ez időben nemcsak hazánkban, szerte Európában sem volt igény. A XIX. század közepére a művészi kovácsolásban jártas mesterek gárdája jószerével eltűnt. A kor ismert építészrestaurátora Viollet-le-Duc 1840-ben nem talált egyetlen mestert sem, aki a párizsi Notre-Dame kovácsolt vasmunkáinak restaurálásában segítségére lehetett volna.

A XIX. század utolsó negyedében azonban soha nem látott mértékben fellendült a művészi kovácsolás. A századfordulóra a hazai művészi kovácsművesség nemcsak európai színvonalra emelkedett, hanem az élre tört; nemzetközi kiállítások legrangosabb díjait magyar vasművesek alkotásai nyerték.

A világvárossá fejlődő Budapest középületeinek és palotáinak, tehát legdíszesebb épületeinek kovácsoltvas-munkáit — legalábbis javát — e kor jeles kovácsművésze, Jungfer Gyula készítette. Már nagyapja, *Jungfer András* is lakatos volt, aki 1785-ben Szegeden lett mesterré, de a következő esztendőben Pestre költözött, és éveken át céhmester volt. Fia, Ferenc, szintén a lakatos pályát választotta. *Jungfer Ferenc* fia: Jungfer Gyula 1841. jan. 9-én született Pesten. Lakatosinasként apjánál sajátította el a mesterséget. Az 1857. jún. 16-án kelt Fő-Céhmesteri tanulólevél szerint 3 évi tanonckodás eredményeként felszabadult, és mint a céhrendszerben akkoriban szokás volt, vándorútra kelt. Az otthon, apjától kapott szaktudást idegen mestereknél tovább gyarapította. Beutazta a Felvidéket; 1857—1862-ig Bécsben, Drezdában, Lipcsében, Berlinben, Salzburgban, Hamburgban, majd később Halleban, az egykor kiemelkedő német vasművesség hagyományainak szellemében dolgozó műhelyekben növelte tudását, technikai készségét, pallérozta ízlését. Érzékeny befogadó képességével elsajátított mindent, amit a vas művészi megmunkálásához tudni kellett. 1865-ben Londonban dolgozott. Innen még ez évben hazatért, önállósította magát, s mesterként dolgozott mindaddig, mígnem itthon is polgár-

Budapest 1978/4

Mert 1947-ben, a hadifogságból hazaérve a Kálvin tér látványából értette meg, mi történt közben Budapesten. Tudni tudta már, de addig nem szemlélhette.

Taxi vitte be a Keletiről.

„A romos utcarészleteknél lassított, egyes helyeken — mint például egy felrobbantott Kálvin téri bérház előtt — megállt. Nem sokat magyarázott. »Azt tessék megnézni« — mutatott egy kormos kőfalra, melyhez valami csoda révén még hozzá volt ragadva sértetlen csempék között a fehér fürdőkád."

Szóról szóra így volt. A Kálvin téri fürdőkád majdnem olyan nevezetes statikai tréfája volt a háborúnak, mint az Attila utcai ablakba belefúródott repülőgép.

A Kálvin tér különben is érzékeny a történelemre. Március tizenötödikéhez is az itteni vásártérről verbuválódott az első szavalókórus.

„Háború utáni díszlet" — ilyennek látta Budapestet Örkény a hazaérkezése napján. Ez a fürdőkád valóban a színpadiasságával parádézott.

És a hazaérkező hogy állt meg ebben a díszletben?

„Reggel kilenckor futott be a vonat a Keleti üszkös falai közé. Füstje, a tető kiégett traverz-vasán átlebbenve, szabadon szállt föl, s belemosódott a kormos téli égbolt szürkeségébe.

Csak félig voltam ember: félig még fogoly voltam. Nem mertem messzire nézni, s nem mertem lélegzeni, amikor megálltam a főbejáratban, festői rongyaimban, kezemben egy bugyorral, melyben tíz novella, egy dráma és egy szociográfia kéziratát hoztam haza, továbbá az évekig kuporgatott szappanadagjaim maradékát, körülbelül másfél kilót, kisujjam vékonyságú szeletekbe szabdalt mosószappant. Míg a kéziratok el nem kelnek, addig az ő révükön gondoltam új életet kezdeni."

Elgondolom, hogy Örkény negyven évnél fiatalabb olvasói aligha észlelik az öniróniát ezekben a mondatokban. 1947-ben a szappanvalutát már meglehetős gyöngén jegyezték Budapesten. Az a kalkuláció, hogy a szappanosbatyu új élet alapja lehet, pontosan összeillik a festői rongyokkal, amelyek a félig-még-fogolyt takarták.

Lila tinta

Az *Egyperces novellák* kötetben egymás mellé került két ős-egyperces, 1947-ből. Az első ez a megérkezés a hadifogságból, a pontról pontra hiteles beszámoló. A másik viszont tisztán az írói képzelet terméke, egy 1945-ös budai lódög szakszerű föltrancsírozásáról. Örkény ilyet nem láthatott. Talán azért is tudja olyan elegánsan és dekoratívan megrajzolni a két figurát:

„Két gróf állt a latyakos Várfok utcában, két nappal Buda eleste előtt.

— Te mit hoztál, Endre bátyám? — kérdezte a lengyelbundás, bilgericsizmás, zergekörmös-kalapos.

— Teddy fiam cserkészkését — válaszolta a pézsmabundás, perzsagalléros, Edenkalapos. — Hát te, Károly öcsém?

— Én a vadászkésemet — húzta ki Károly gróf a finn kést."

A zergekörmös-kalapos arisztokratának állandó rovata volt annak idején a Lúdas Matyiban. Örkény látszólag ennek a rovatnak egy variánsát írta meg, frissen hazaérkezve. De a novella befejezése másfelé mutat. Miután eszmét cserélnek a ló fajtájáról, életkoráról, vesepecsenyéjének anatómiai elhelyezkedéséről, így fohászkodnak neki a munkának:

„— Hát rajta, Endre bátyám — mondta Károly gróf jókedvűen.

— *En avant*, Károly öcsém — szólt Endre gróf lelkesen.

Ezzel nekiestek a húsnak.

Endre gróf ötven-, Károly gróf negyvenéves volt. Mindkettőjük életében ez volt az első hasznos munkamozdulat, s méghozzá — a sors különös kegyelméből — olyan mozdulat, melyhez jól értettek . . . Nagy idők voltak eljövendők."

Világos: a közelgő *nagy időktől* azt várta Örkény, hogy a sors különös kegyelme a szocializmusban is működni fog, s volt arisztokraták, kapitalisták megtalálják a hajlamuk szerinti kétkezi munkát.

A következő években történt az osztályharc élezése tárgyában egysmás, ami azóta középiskolás történelmi tananyag, tehát itt mellőzhető az említése. Az író azonban makacsul tartotta magát ahhoz, hogy ő másféle nagy időket várt és vár. Egészen addig, míg egy irodalmi ügy rá nem ébresztette tévedésére. Az ügynek ő maga volt az elindítója — *Lila tinta* című elbeszélésének közreadásával — és áldozata, akit olvasólevelekben és illetékes kinyilatkoztatásokban bélyegeztek meg. Emlékeztetőül csak néhány mondatot a legilletékesebbtől: „Ez a novella rothadt és hazug. A tulajdonképpeni témája a pusztuló burzsoázia megsajnálása és megsajnáltatása . . . Az ilyen rothadási termékeknek a mi új irodalmunkban nem lehet helyük."

A *Lila tintá*ban az találtatott fő hibának, hogy egy kitelepített tőkésnek, egy nevetséges, hisztériás, intrikus álözvegynek a szép lánya, Bébi jó szót is, állást is kap 1951-ben, felelős emberektől.

A vitának azok a dokumentumai, amiket Örkény 1973-ban újra lenyomatott — Arcképek, korképek című kötetében — az abszurdumok abszurduma. Beleértve az író önkritikáját, amely ezt a hivatalos minősítést kapta: „semmi egyéb, mint egyszerű mellébeszélés."

Ahogy visszaemlékszem azokra a fosszilis évekre, a *Lila tinta* vitája nem hatott humorosan.

Rémálom a budai Várról

Örkény groteszkjeinek nem ötlet az alapja, hanem valóság.

Például *A Vár mindenkié* című egypercesének az az alapténye, hogy a Vár rendeltetéséről sokat vitatkoztak, míg megtalálták a most végre valóra váló sokcélú megoldást.

A találgatásokat, amelyek évekig kergették egymást, nem volt nehéz áttenni szelíd élcelődésbe:

„Például: Magyar Pantheon lesz a Várhegyen. (Hősök, művészek temetője, díszes ravatalozó, krematórium.)

Idegenforgalmi központ. (Szállodák, fürdők, szórakozóhelyek, külön repülőtér, stb.)

Öregek köztársasága. (Magányos, társaságra és otthonra szoruló aggok otthona.)

Szulejmán kertje. (Mór stílű mulató, háremmel a külföldieknek.)

Bukott leányok javító-nevelő intézete.

Fedett teniszpálya.

Európa legnagyobb cukrászdája.

Sóraktár."

Annak elgondolásához azonban már a valóságtól elrugaszkodó merész fantázia kellett, hogy a Vár felhasználásának novellabeli végleges tervét tökéletesen titokban tudták tartani. S ami még bámulni valóbb: minden, amit terveztek, el is készült az ünnepélyes megnyitás napjára. Annak a demokratikus elvnek jegyében, hogy *a Vár mindenkié*, minden elgondolható óhajt teljesített a Várvállalat.

A novella formája: panaszos levél. A megnyitó egyetemes népünnepélyének egy csalódott résztvevője ajánlja szelíden a Vállalat figyelmébe a még javításra váró hibákat.

„Ott állt e sorok írója a tömegben, latolgatva, merre vegye útját. »Versbarátoknak« — mutatta az irányt az egyik tábla. »Hógolyózzunk!« — volt kiírva a mellette levőn. »Kígyók világa Afrika dzsungelében . . . —« ez is csábítóan hangzott. Nehéz a választás, amikor az ember úgyszólván minden hiányérzetét, álmát és vágyát kielégítheti. »Nyugdíjasok golfpályája«, »Szelíd elefántok«, »Szexuális nyomortól szenvedőknek», »Mi az atomenergia?«, »Homokozó felnőtteknek«, »Cigányzene vagy népi zene?« . . . E sorok írója is csak addig tétovázott, amíg meg nem pillantotta a »Szorongásos neurózisban szenvedőknek« feliratot. Gondolhatni, hogy kétszeri elektrosokk-kezelés után mily dobogó szívvel, s mily felfűtött várakozással indultam a 77/a jelzésű, aranylemezekkel burkolt bronzkapu felé!

T. Vállalatvezetőség! Higgyék el, hogy építő kritikámat nem az a kis csalódás sugallja, melyben részem volt. A kapun keresztül ugyanis e sorok szerény írója egy felvonóba lépett, melyben — hét emelet magasságban — három markos legény megragadta, és síléceket erősített lábára. Megemlítettem ugyan, hogy tériszonyban szenvedek, amire ők — jogosan — szemrehányást tettek, amiért mégis ide jöttem, a »Síelők paradicsomába«.

Lelöktek egy olimpiai méretű síugró sáncon."

És így tovább, egészen annak konstatálásáig, hogy a mindenki számára feltárult csodavilágban vannak még hibák, például az irányító táblák elhelyezése nem tökéletes.

Természetesen ez a szorongásos levélíró következtetése, nem Örkényé. Ő ezzel az egypercesével (ezzel is) többet mond, mint amit leír.

Nagyjából ezt mondja: céljaink, elhatározásaink gyönyörűek, lehet értük lelkesedni. De boldogítani az emberiséget nem könnyű. Ezt még tanulnunk kell.

Örkény befizetett ebbe a vállalkozásba. Együtt sír és nevet a Vállalattal. (Mostanában többet nevet.)

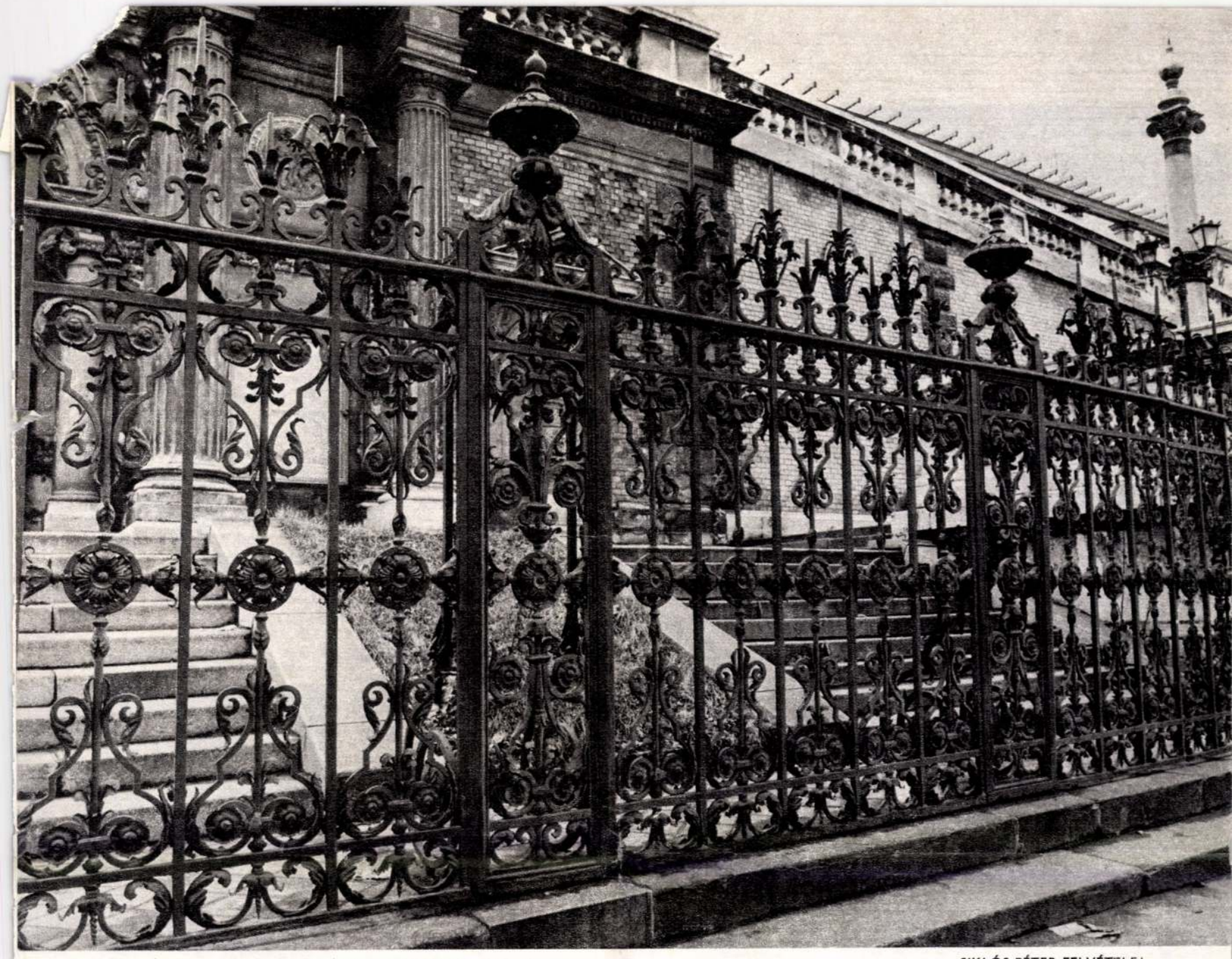

A Várkert bazár kerítésének részlete. 1874 — I., Ybl Miklós tér 3—4.

SIKLÓS PÉTER FELVÉTELEI

jogot szerzett a külföldön ekkor már felfelé ívelő kovácsoltvas-művességnek.

1880-ban, amikor már felfigyeltek tehetségére, technikai tudására, és megbízásai is alaposan megszaporodtak, egyesítette műhelyét (Bp. VIII., Berzsenyi u. 6.) apja üzemével, és mintegy két évtized alatt gyárrá fejlesztette.

Jungfer Gyula szerepe e művészeti ág fejlesztésében rendkívül jelentős. Ha művei tengerén végigtekintünk, kirajzolódik a kor európai vasművessége. Itthoni munkássága kovácsoltvas-művességünknek sajátos — minden eddigitől megkülönböztethető — korszaka lett. Az ő kezdeményezése nyomán lendült fel ismét a kovácsoltvas szerkezetek alkalmazása. Legendaízű a történet, mellyel utat nyitott e művészeti ág felvirágzásához.

Ybl Miklós, a XIX. század második felének kiemelkedő magyar építésze, a neoreneszánsz művészetének Semper Gottfried után egyik legkitűnőbb mestere Európában, a Várkert bazár kerítését a kevesebb munkát igénylő — és ezért olcsóbb — öntöttvasból tervezte. Jungfer Gyula kovácsoltvasból vállalta és készítette el, öntöttvas árban.

E munkájával egyik főműve született, és egyszeriben jelentős mesterré emelkedett. A rács ugyan még öntöttvas formát hordoz, de kitűnő művészi színvonalon kovácsolt szerkezet. A munka igen megnyerhette Ybl tetszését, mert ezt követően több középület műkovács munkáit bízta Jungferre. Idővel más építészeknél is fokozott érdeklődés mutatkozott a művészi kovácsolással készült szerkezetek iránt.

A XIX. század második felének építészete is kedvező talajt teremtett a kovácsoltvas-művességnek. Ahogy az épületek architektúrája a reneszánsz, barokk, copf formákat követte, a műlakatos szerkezetek is ezeket a stílusjegyeket viselték magukon. A műkovácsolással készült díszes rácsok, ajtók a múlt század 80-as éveinek elején reneszánsz formákat követtek. A 90-es években jobbára a barokk ízlés uralkodott, melyet aztán a copf követett. A századforduló után mintegy két évtizedig a szecesszió volt az uralkodó stílus. E formákat Jungfer is jól ismerte, és a növényi ornamentika természethű utánzásával gazdagította alkotásait.

Ilyen jellegű munkáival az 1878. évi párizsi kiállításon jelentkezett először. Sikerét látva többen követték, nemcsak hazai mesterek, hanem széles körben Európa-szerte (elsősorban Németországban), és a kovácsoltvas rózsabokréták polgárjogot kaptak a műkovács alkotásokon. A hazai mesterek az 1885-i budapesti kiállításon keltettek nagy feltűnést vele, és valóságos vasrózsa kultusz honosodott meg nálunk is.

A volt Magyar Leszámítoló és Pénzváltó Bank kapujának részlete. 1890 körül. V., Dorottya utca 6. (A szerző felvétele)

Az Országház kapujának és kerítésének részlete, 1898

Mint a műkovács mesterek legjobbjai, Jungfer Gyula is kialakította egyéni stílusát. Noha valamennyi stílusformát egyforma kedvvel alkalmazta, utánozta, annyit tett hozzá azonban a maga egyéniségéből, hogy jóformán újat teremtett.

A monumentális iránti érzékenysége párosult a finom eszközökkel formálható apró, sőt miniatűr alkotások komponálásával. Széles regiszterű munkásságában az ötvös jellegű tárgyak éppen úgy helyet kaptak, mint a német kovácsművészek vasfaragásaihoz hasonló vasszobrász munkák.

Jungfer készítette a Steindl Imre díszalbumnak — már az ötvösség körébe tartozó — ezüstből kovácsolt vereteit (1899), de ide sorolható az a finomművű vaskazetta, melyben egy magyar író- és művészcsoport a turini emigrációban élő Kossuth Lajosnak szülőföldjéről, Monokról vitt emlékül földet 1889-ben. Ennek — a szó szoros értelmében is — vaskos ellentéte a budai királyi palota számára készült 8,5 m magas, 4 m széles, 75 q súlyú nagykapu (1898).

A műlakatosok elsősorban épületfelszerelési tárgyakat (kapuk, rácsok, cégérek, pántok) készítettek, de a legkiemelkedőbbek — és így Jungfer is — rendszeresen készítettek iparművészeti tárgyakat a Magyar Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításaira. Dohányzó-készlet, csillár, világítótest, gyertyatartó, asztal, szék egyformán szerepelt az alkotások sokaságában.

Jungfer iskolát teremtett művészetével, az utána következő nemzedék tagjainak közvetve vagy közvetlenül ő volt a mestere. Nála sajátította el a művészi kovácsmesterséget *Forreider József* és *Tiringer Ferenc*, Magyarország két első aranykoszorús műlakatos mestere. A két világháború közötti évek egyik érdemes és tehetséges műlakatosa *Polgár Károly*, aki Jungfer alkalmazottjaként az Országház kovácsoltvas szerkezeteinek készítésében oroszlánrészt vállalt, szintén az ő tanítványa volt. Tanult Jungfertől az ország minden műlakatosa, mert a remekléseiről készült mintalapokat az ipart folytató mesterek és a felnövekvő műlakatosgárda is haszonnal forgathatta.

Kimagasló technikai felkészültsége, művészi érzékenysége a nagy kovácselődök iránti tisztelettel párosult. A hazai barokk nagy kovácsművészének, az Egerben alkotó *Fazola Henrik*nek XIX. századi utódjává és művészetének méltó folytatójává lett.

Törekvéseit és eredményeit kitüntetések hosszú sora jutalmazta. Tizennégy alkalommal díjazták munkáit. 1900-ban Párizsban és 1904-ben St. Louisban Grand Prix-t kapott.

Intenzív közéleti tevékenységét jellemzi, hogy 19 éven át volt a Budapesti Lakatos Ipartestület elnöke, majd haláláig tiszteletbeli elnöke, levelező tagja a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának, igazgatósági tagja a Képzőművészeti Társulatnak, egyik alapítója a Technológiai Intézetnek.

A volt Technológia kapujának részlete. 1888 — VIII., József körút 6.

Hosszabb betegeskedés után, 1908. nov. 21-én halt meg. Munkássága még évtizedek múlva sem ment feledésbe. A Budapesti Egyesült Lakatos Ipartestület 1932-ben azzal fordult a Közmunkák Tanácsának elnökéhez, hogy a székesfőváros egyik utcáját — lehetőleg a VII., Nyár utcát, melyben a Lakatos Ipartestület székháza van — Jungfer Gyuláról nevezzék el. A Közmunkák Tanácsa „megfeledkezett" erről, de talán e mulasztást napjainkban pótolni lehetne.

Jungfer az elismerések és díjak sokaságát kapta, mégsem ez élete munkájának igazi dicsősége és jelentősége, hanem a magyar kovácsolt vasművesség fejlődésére gyakorolt maradandó hatása.

A VI., Népköztársaság útja 88—90. számú ház kapuja. 1881. (A szerző felvétele)

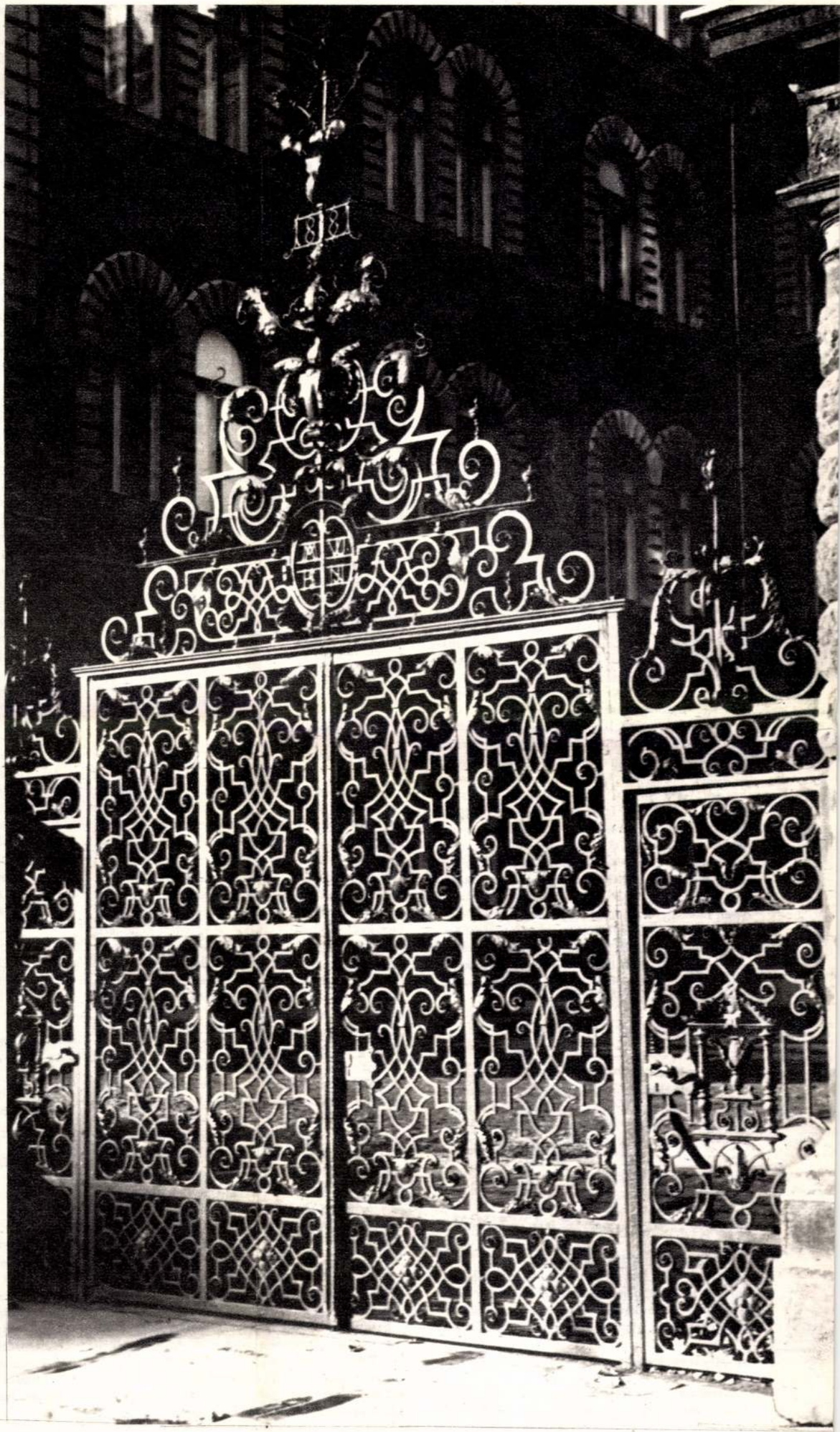

A honismereti pályázatról

Az értelmes munka hasznos. A közösségért végzett munka értelmes. Ilyen az az utóbbi években hazánkban kibontakozó értelmes, tehát hasznos, sokirányú mozgalom is, amelyet összefoglaló néven úgy hívunk: honismeret.

Ma már örömmel állapíthatjuk meg, hogy ennek a mozgalomnak a keretében mindegyik korosztály minden tagja kedvére való tevékenységet talált. Ez a rátalálás pedig az egyén jellemének, gondolkodásának, tudásának, egész személyiségének a gazdagodásához vezet, ugyanakkor gyarapítja a nagyobb közösségnek, egész népünknek az önismeretét. Az önismeret segít megszabni a tennivalókat, irányíthatja az egyént, de az egész népet is. Megmutatja, mi múltunkban, jelenünkben a selejt, mi a jó, segíti az elfogulatlan értékelést immár a jövő érdekében, és olyan egészséges nemzeti tudatot, öntudatot teremthet, amely az internacionalista magatartás alapja.

Ezek a szempontok, lehetőségek ösztönözték a *Budapest* szerkesztőségét, hogy meghirdesse 1977-ben az ifjúság, a diákok számára honismereti pályázatát. Ezért tette a maga ügyévé és támogatta a pályázatot a *Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztálya* és a *Fővárosi Pedagógiai Intézet*. Segítségükért, amely biztosította a pályázat sikerét, gyorsította a szervezést, a szakszerű értékelést, ezúton mondunk köszönetet. De köszönet illeti mindazokat a pedagógusokat, akik tanításuk, nevelői munkájuk szerves részének tekintik a honismeretet, nem pedig rossz értelemben vett „tanórán kívüli tevékenységnek"; és idegkimerítő hivatásuk során, a tanítás szép munkája közepette órán vagy szakkörben továbbadják tanítványaiknak saját érdeklődésüket, lelkesedésüket. A pályamunkákat beküldő fiataloknak pedig jutalommal is kifejezésre juttatjuk köszönetünket, hiszen minden beküldött dolgozatot részesítünk valamiféle jutalomban.

A pályázat témája

A pályázók két témakörből választhattak:

1. *Hogyan éltek a fővárosi munkások a XX. században.* (A Budapesti Történeti Múzeum és a Munkásmozgalmi Múzeum anyagából kiválasztható egy munkás életútja vagy életútjának egy szakasza, ill. egy munkásszervezet története vagy történetének egy szakasza, az 1900—1962-ig terjedő időszak egy-egy periódusa.)
2. *Beszélő házak*

(Írja meg kerülete egy-egy nevezetes épületének a történetét.)

A dolgozatok arányosan oszlottak meg a két témakör között. Az általános iskolás pályázók közül valamivel többen választották a Beszélő házak feladatát, a többi kategóriában (szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium) 50—50%-os az arány.

A pályázatok száma

Összesen beérkezett 69 pályamű. Maga ez a szám mutatja a pályázat sikerét, azt, hogy ifjúságunk örömmel vesz részt a helytörténeti munkában.

Általános iskolából érkezett	36 pályázat
Szakmunkásképző iskolából érkezett	2 pályázat
Szakközépiskolából érkezett	7 pályázat
Gimnáziumból érkezett	24 pályázat

A számok azt mutatják, hogy az általános iskolákban folyik a legegyenletesebb honismereti, szakköri munka. Ez igen biztató a jövő szempontjából, hiszen ezek a fiatalok feltehetően később is folytatják kutató munkájukat. Szép számban érkeztek gimnáziumi pályamunkák, ám a 24 dolgozat közül 23 4 gimnázium tanulói között oszlik meg: Arany J., Fazekas M., Kilián Gy., Rákóczi F. gimn. A Kilián gimn. szakköre maga 9 pályaművet készített. A 24. dolgozat — ennek is örülhetünk — Dingha Lászlóné pályázata a Keleti K. u. dolgozók gimnáziumából (Rákóczi). Több gondot kellene fordítani viszont az ilyen jellegű szakköri tevékenységre a szakközépiskolákban és főleg a szakmunkásképző iskolákban.

Az elbírálás

A pályaműveket bíráló bizottság nézte át. Ennek tagjai: Bíró Ferencné vezető szakfelügyelő (FPI), László Imréné általános iskolai, Újvári Pál szakközépiskolai történelem szakfelügyelő és Jávor Ottó a Budapest szerkesztőségének a tagja.

A bíráló bizottság megállapította, hogy a pályázat lendületet adott a szakköri munkának és a helytörténeti mozgalomnak. A pályamunkák legtöbbje tartalmas, kollektív munkát is igénylő, szakszerű dolgozat, ugyanakkor megfelel az életkori sajátosságoknak, a fiatalok gondolkodását, szemléletét tükrözi. A témaválasztás lehetővé tette, hogy a tanulók széles társadalmi közegben mozogjanak, sokan felvették a kapcsolatot a munkásmozgalom veteránjaival, a „beszélő házak" lakóival, néhány esetben önálló kutatásokat is végeztek.

A pályamunkák nagy száma mutatja, hogy a tanárok egy része felismerte a helytörténeti, honismereti munkának a társadalmi jellegét, az önálló tanulói tevékenység hasznát. A pályázatokat patronáló tanári gárda egyben a budapesti helytörténeti munka aktivistáinak a számát is gyarapította.

A bíráló bizottság az elbírálásnál a tartalmi szempontok mellett az önállóságot, a téma igényességét, a feldolgozás színvonalát, valamint a forrásanyaggal való munkát vette figyelembe. 26 pályamunkát részesít nagyobb jutalomban, a többiek 100, ill. 50 Ft-os könyvjutalmat kapnak.

Néhány tanulság

Számunkra a legfontosabb tanulság, hogy érdemes volt meghirdetni a pályázatot. Az ifjúság nem ellentéte, hanem része a felnőtt társadalomnak, sőt, bizonyos mértékig a tükörképe. A dolgozatok azt mutatják, hogy múltunkat, életünket nem torzul, helyesen látják fiataljaink.

De milyen tanulságul szolgál számukra ez a pályázat?

Figyelmeztet *a téma helyes megválasztásának* a fontosságára. Ez összefügg az önálló munkával. Akkor dolgozhat valaki egyénien, ha kapcsolatot, sőt, rokonságot érez a választott téma és saját egyénisége között. Történelmi munkákról lévén szó, természetes, hogy forrásanyaggal dolgozik a pályázó, de hogy hogyan csoportosít, mit emel ki, milyen következtetéseket von le, az már elsősorban tőle függ. Volt olyan pályázat, ahol az idézetek tömegében eltűnt maga a dolgozat írója. Különösen fenyegetett ez az önállótlanság, ahol egy-két forrásmunkára támaszkodhatott csak a pályázó (a Rádió 56-os ostroma), vagy amikor éppenséggel a sok forrásmunka temette maga alá (Budai Várpalota, Nemzeti Múzeum stb.).

Feltűnő és elgondolkodtató, hogy az általános iskolásoknak volt frissebb a szeme, egyénibb a hangja, sok esetben szerencsésebb volt a választásuk is, mint az idősebbeknek. (Forgács K.—Rizmayer K.; Uray G.; Selley Z.: Óravilla, Jókai-villa, Karinthy Frigyes u.)

Többen kitűnő, ötletes választással oldották meg a munkások életét bemutató nehéz feladatot. A riportok, beszélgetések mellett olyan figyelemreméltó témákat dolgoztak fel, mint a „Tizenháromház" Angyalföldön (Váci u. 61. sz. ált. isk.), „A XX. sz. munkásmozgalmainak tükröződése a Tolnai Világlapjában" (Sándor Anna), „Iskola a város fölött" (Lengyel G.—Német A.), „A Vándor kórus" (Hámán Kató szakközépisk.).

Hogyan látják a múltat?

Az eddigiekből is kiderült, hogy az ifjúságot érdekli apái, nagyapái élete, küzdelmes munkája. Felméri, becsüli a régiek áldozatokkal járó törekvéseit, nem egy esetben példának tekinti őket. Ugyanakkor furcsa ellentmondás, hogy fiataljaink, akik félnek a sémáktól, a múltról mégis sémákban beszélnek. A bombasztot már kerülik, de az összehasonlítások során visszatérő a felkiáltás: „De jó nekünk, hogy most élünk!" Ezt az önmagában helyes megállapítást nem támasztja alá a múltnak, még a közelmúltnak az ismerete sem.

Túlságosan összefolyik előttük az előző évtizedek nyomora. Szinte fel sem merül bennük, hogy azért akkor is életet éltek az emberek, örültek, dolgoztak, küzdöttek, ahogy ők. Egy marokba rántják össze korszakok jellemzőit, és csak néhány szóval tudják kifejezni őket. Ezért sok a tárgyi tévedés is, mert nem differenciálnak. „1941-ben 8 fillér egy munkás átlagos keresete" — írja az egyik pályázó. Egy másik a sárga csillaggal való megbélyegzést Budapesten a 2. világháború *előtti* időszakra teszi. Pedig éppen a veteránok elbeszéléseiből kiderül, hogy egyáltalán nem éltek „sematikus" életet, és a szegénységen belül is volt bizonyos gazdagság (pl. a munka, a lakás) anyagiakban is, de főleg erkölcsben, magatartásban. Ez utóbbira azonban a pályázók legtöbbje is ráérez. Éppen ezért szükséges a jelen és a múlt kapcsolatában a személyes vonatkozások megerősítése, elmélyítése. Akkor majd a tankönyv egy mondatba sűrített történelmét: „A MÁVAG gépgyár béremelést követelő munkásainak sortűzzel válaszolt a gyár katonai parancsnoksága" — is messzebb látó szemmel olvassák a tanulók, ahogy az Oleg Kosevoj Szakmunkásképző Iskola tagjainak a MÁVAG-ról szóló pályázata bizonyítja.

*

Sajnos, nincs mód a pályaművek részletesebb elemzésére. Valószínű, hogy maguk a pályázók elvégzik önmagukban ezt az elemző értékelést, és folytatják értelmes és hasznos munkájukat.

Befejezésül pedig méltányos külön megemlíteni a tartalomban és formában egyaránt legkiemelkedőbb pályaműveket: a *Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola*, a *Jókai Mór Általános Iskola* és a *Georgina utcai Általános Iskola* szakköri munkáit.

Minden pályázónknak megköszönjük munkáját, fáradozását.

J. O.

Jungfer Gyula

az országos magyar iparmüvészeti társulat

alapitó tagja volt.

Müemlékvédelem 1976/3/177

Percházy: Kovácsmüvészeti emlékeink

Jungfer Gyula

Népköztársaság utja 88-90/1881/

Müemlékvédelem 1976/3/171

Jungfer Gyula

Az Operaház ablakrács részlete

Műemlékvédelem 1976/3/173

Jungfer Gyula

1888 Bp VIII József krt.6.

egykori technológis kapurácsának részlete

Müemlékvédelem 1976/4/247

Jungfer Gyula

kovácsolta az egykori Állami Középipariskolai

és Technológiai Iparmuzeum rácsait

Müemlékvédelem 1976/4/241

Pereházy:A bpi Nagykörut

Jungfer Gyula

műhelyéből való a Lenin ktr. 13 sz. ház

vaskapuja

Müemlékvédelem 1976/4/241

Pereházy: A bpi Nagykörut

K.

MŰVÉSZI IPAR

1885/86. évf.

A MŰVÉSZI IPAR AZ ORSZÁGOS TÁRLATON.

(SZALAY IMRE OSZTÁLYTANÁCSOS JELENTÉSE AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULATHOZ.)

FELOLVASTATOTT A FOLYÓ ÉVI JANUÁR HÓ 20-DIKI VÁLASZTMÁNYI ÜLÉSEN.

A magyar iparművészeti társulat mindjárt megalakulása után, nevezetesen márcziusi választmányi ülésén kimondotta, hogy az 1885. évi budapesti országos tárlaton szerzett tapasztalatokat kívánja a hazai művészi ipar felvirágoztatására irányuló tevékenysége egyik kiinduló pontjául tekinteni, s megbízta Szemere Attila vezértitkárt egy a tárlat iparművészeti részét tárgyazó terjedelmesebb jelentés megírásával; ezen jelentés a vezértitkárnak mult évi deczember hó 4-én történt lemondásával végleg elmaradt. Álljanak helyette az itt leírt reflexiók, melyek, fájdalom, a helyszínén már nem készülhetvén, inkább csak egy szorgalmas látogató által a tárlat berekesztése után összegezett benyomások jellegével bírnak. Igen szerencsésnek fogom magamat érezni, ha ennek daczára az iparművészeti társulat t. Választmánya talál bennök egy-két kiindulási pontot és irányítást, közhasznú tevékenységének gyakorlati érvényesítésére.

***

A budapesti országos tárlat meglepőleg sok ízléssel és csínnal berendezett telepén körútat téve, az általános benyomás hazánk termelési viszonyairól eléggé hű képet adott. Erdőben, bányákban, termőföldben gazdag ország, virágzó állattenyésztéssel, ünnepi díszbe öltöztetett ifjú iparral, csekély bár, de szép művészi iparral, s a vasutak elől egyre inkább visszaszoruló, de a nyugati kulturállamokhoz képest még mindig nagyon gazdag festői népies házi-iparral.

Ez a szemlélés útján nyert kép, mely önként megadja a feleletet, hogy iparunk és művészi iparunk megszilárdítására édes hazánk földje dúsan megadott minden előfeltételt. S mégis be kell ismernünk, hogy iparunk jogos igényeinkhez viszonyítva, még aránytalanúl csekély. Mindennapi szükségletünket, díszmű-czikkekről nem is szólva, manapság még legnagyobb részben a szomszéd Ausztriából és a külföldről kapjuk. S ha ennek oka felől kérdezősködünk, azon első pillanatra ellentmondásnak látszó tapasztalatra jutunk, hogy a mesterember a kereskedőt szidja,

amiért az inkább külföldön teszi megrendelését mint nála, — a kereskedő pedig a mesteremberre boszús, hogy a neki adott megrendelést nem teljesíti.

Közelebbről nézve a dolgot, mindkét félnek van oka a neheztelésre, de főleg a mesterember érdemli meg a neheztelést; mert, tisztelet a kivételeknek, az már tagadhatatlan, hogy a magyar kézműves kiváló kézi ügyességével általános műveltsége vajmi ritkán áll arányban; s így aztán a megrendelő kívánságához nem tud alkalmazkodni, akkor dolgozik, a mikor jól esik neki, s azt készíti, a mi épen tetszésére van; munkáját drágán fizetteti s ráadásul minden kifogásért nagyon könnyen megneheztel. Ily körülmények között a kereskedő igen kellemetlen helyzetbe jöhet vevőivel szemben, kiknek megrendelését sem a kitüzött időre, sem kívánságukhoz mérten, sem méltányos áron nem képes szolgáltatni. Hogy azután vevőit el ne szalaszsza, hamarosan Bécsben vagy külföldön rendeli meg a kívánt árúczikket, mely mellett, olcsó előállítási áránál fogva, legtöbbnyire jóval tisztességesebb keresete is van, mint lett volna, ha a kényelmes hazai kézművessel dolgoztatott volna. Ez már egy igen megszokott, egyszerű kereskedői eljárás, melynek sok tekintetben jogosultságát eltagadni lehetetlen, bárha az is feltétlenül igaz, hogy akad akármennyi olyan munka, a melyet bizonyára itthon kellene s minden károsodás nélkül lehetne is készíttetniök, különösen manapság, midőn napról-napra jobban terjed a jelszó, hogy inkább valamivel drágább, de honi készítmény legyen amit veszünk. Ily esetben azután semmiképen sem volna szabad külföldre fordulniok, mert midőn már a vevő közönség kéri-követeli a honi gyártmányt, akkor a kereskedőnek azt, bárha kettős fáradsággal járna is elő kellene teremtenie. Ő a közvetítő, kinek erélyes közreműködésével sikerülni fogna a kezdő ipar nehézségeit legyőzni, illetőleg rést törni ama circulus vitiosuson, melyen belől egészséges verseny hiányában, a munkás nem kap megrendelést, mert rosszul és drágán dolgozik, de viszont a munkás meg olcsóbban nem dolgozhatik, azaz munkájában magát nem is tökéletesítheti, mert nem kap megfelelő munkát.

A magas kormány, a törvényhatóságok és a társulatok, szakiskolák és muzeumok útján óriási erőmegfeszítéseket tesznek az iparosok szakszerű kiképzésére. Idején is van, mert a fenyegető mezőgazdasági válság, ha iparra nem támaszkodhatunk, végzetessé fog válni, különösen reánk, tisztán mezőgazdasági országra. — Az iparművészeti társulat ama nemes feladatra vállalkozott, hogy a művészi ipart, mint nemzeti vagyonosodásunk egyik fontos tényezőjét, társadalmi úton fogja terjeszteni. Kétségtelenül egyik hathatós eszköz e feladat megoldására: oktató tanulságokat vonnunk le az országos tárlaton látottakból, kimutatnunk, hogy a művészi ipar egyes főcsoportjaiból mi volt méltóan képviselve, hogy mely lényeges hiányokat tapasztaltunk a készítményeken, mely műiparágak hiányoztak, s mi volna teendőnk a meglevő tökéletesbítésére és a hiányok pótlására.

***

I. *A faipar.* Gazdag fatermő ország lévén, tárlatunkon a faipar tekintélyesen volt képviselve. Nem tekintve e társulat hatáskörébe nem tartozó haszonfákat, milyenek az épületfák, hordódongák, deszkaneműek és más egyebek, mint tisztán ipari készítmények, — említés nélkül még sem hagyható itt az építészet iparművészeti része, mely a fapavillonok külső és belső díszítésénél érvényesült. Voltak a tárlaton kiváló díszű pavillonok is, milyen például: a közalapítványi alapoké, mely gazdagon faragott díszítésével némileg emlékeztetett a felsővidéki orosz templomokra, tervezte Schickedanz Albert tanár, készítette a pécsi Engel Adolf és fiai czég; — továbbá a Weber Antal építész terve szerint cottage stylben épült Neuschloss Ödön és Marczel-féle pavillon; a góth őrtoronyra emlékeztető Gregersen-féle, — a konstantinápolyi Achmet-kút mintájára épült «Neuschloss Károly és fia» czég pavillonja, a gazdag polychrom díszítésű keleti és horvát pavillonok, továbbá az alakjuknál fogva nagyon tetszetős erdészeti és borászati pavillonok.

Mindezek amaz örvendetes következtetésre vezetnek, hogy az építészet szolgálatában álló művészi faipar, különösen ha még hozzá számítjuk a parquetgyártást, melyet kitünően mutattak be a budapesti Neuschloss Ödön és Marczel, a pécsi Engel Adolf és fiai, a kassai Dunkel V. K. czégek, hazánkban igen jól van képviselve.

A díszítő- és bútoripart — a horvát pavillon három fülkéjét is hozzászámítva, — 27 fülkében, s azonkívül számos tárgyban láttuk képviselve. Egy előleges megjegyzést azonban, bárha az tárgyánál fogva ide tán nem is tartozik, lehetetlen elhallgatnunk. Azt ugyanis, hogy mindenütt csak *dísz-bútort* láttunk, mig a mindennapi használatnak szolgáló, s így a kereskedelem tulajdonképeni tárgyát képező egyszerű lakószoba-bútorokat, a hajlított fából készültek kivételével épen nem, vagy csak nagyon silányúl láttuk képviselve. A díszbútorokat tartalmazó fülkék között minden tekintetben első helyen állott a Lyka Döme pázmándi kastélya számára készült ebédlő-berendezés, melyet Uhl Sándor terve szerint késő renaissance stylben teak-fából, rendkívül ékesen faragott Sipos Albert asztalos. — Nagyon sok ízléssel készült továbbá Csepreghy János műasztalos ebédlő fülkéjének berakott mivű mennyezete, gróf Zichy Jenő hálószoba-fülkéje, mely utóbbit Schickedanz tanár terve szerint Sipos Zs. asztalos készítette.

Nagyon nehéz így fejből, csupán a tárlati tárgymutatóra támaszkodva, kimerítőbb részletességgel foglalkozni az egyes tárgyakkal, midőn már a tárlat be lévén rekesztve, a közvetlen szemléletre alkalom többé nem nyilik. De nehány általános megjegyzést azért mégis hadd legyen szabad megkoczkáztatnom. Minden közönséges és dísz-bútornak a jó anyagon s a helyes szerkezeten kívül még két főkelléke van: a tetszetős alak és gyakorlati használhatóság. Az anyag és szerkezet, a bútor technologiájához tartozván, azokkal itt nem foglalkozunk, de már az alakot s a gyakorlati használhatóságot illetőleg tagadhatatlanúl kimondhatjuk, hogy díszbútoraink, melyek

majdnem kizárólag német renaissance stylben készülnek, nehézkesek is, alkalmatlanok is. Jellemzőik: a rendszerint óriási párkányzatok, aránytalanúl rövid vagy vékony oszlopocskákon, vagy ellenkezőleg teljesen indokolatlan széles oszlopok, feles számú és mélységű ki- s beszögellések (mind megannyi porfészkek s az úgynevezett holtszögletek előidézői), a faanyag felesleges pazarlása, a sok díszítés miatt minimalis nagyságra reducálódott almáriom-ajtók stb. Hát az aféle kerevetek és székek, melyeken csupa stylszerűségből kényelmesen ki sem pihenhetünk, mennyiben bírhatnak létjoggal? Mostanáig majdnem kizárólag építészeink foglalkoznak, úgy mellesleg, díszbútorok tervezésével; s innét van, hogy azokon inkább építészeti, mint bútorfa-díszítéssel találkozunk, s hogy terveik drágák levén, a bútorok is fölötte drágák. E hiányokon segítendő, az iparművészeti muzeum esti tanfolyamain, bizonyos rendszeres egymásutánban magyarázó előadás-cyclusokat volna czélszerű tartani, stylszerű bútorok rajzainak bemutatása mellett.

Berakott bútort keveset láttunk, de az sem volt valami kiváló munka. Idősb Werdenstetter Szilárd Ottóvölgyről ismét beküldte specialitását, a sakktábla és különféle mértani alakú berakásokkal díszített bútorait; tulajdonképeni intarsia tárgyakat csak Kugler Antal egykori szobrász küldött be Sopronból, s ezek csinosak is voltak. Némileg ide sorozhatók a magyar iparművészeti vállalat által kiállított s magyar stylű virágokkal kifestett bútordarabok s emléktárgyak is. Valjon e díszítésmódot, melylyel változatlan felhasználásban találkozunk bútoron, porczellánon, üvegen, fém- és szövöttárún, ha a tárgy anyagához kellőképen nem alkalmaztatik, a közönség időnek előtte meg nem unja-e? ez a jövő kérdése. — Visszatérve a berakott munkákra, tudjuk, hogy ezek az utóbbi évtizedek alatt nem voltak divatban. Talán ez az oka, hogy oly gyéren voltak a kiállításon is képviselve. Legújabban azonban, midőn valóságos mániává vált minden korbeli és minden styl szerinti bútorokat utánozni, berakott munkákkal is gyakrabban találkozunk. Kár lenne a művészi iparnak ezt az ágát egészen figyelmen kívül hagyni, tudva azt, milyen ügyes faragó a magyar ember és ismerve azt, hogy az intarsia munkáknak némileg előtanulmánya a lombfürészet, mely magában véve a leghaszontalanabb művészeti iparág, mennyire el van nálunk terjedve.

Bámulatra méltó finom kivitelűek voltak azon kisebb fatárgyak, mint papirvágó kések, legyezők, botok, csatok stb., melyek mint a keleti művészi iparnak a nyugot számára készült termékei a boszniai s részben a keleti pavillonban voltak láthatók. Ezeken a finom ezüstfonál a sötét vagy egészen fekete faalapba berakva, kiválóan kellemes színhatást tesz; maga a díszítés az egész keleten elterjedt filigrán ezüstmunkák alakzatainak ismétlése: ugyanazon virágdísz, ugyanazon finom arabeszkek. Ilyen technikával, bár durvább kivitellel és magyaros díszítéssel, botokat s késnyeleket hazánkban is több helyütt készítenek háziiparszerűleg.

Mint különlegességek külön említést érdemelnek Házas István budapesti asztalos

khinai modorban készült butorai, melyek annak idején társulatunk váltakozó kiállításán is szerepeltek, s úgy csín, mint ügyes kivitel dolgában kellemes benyomást tesznek. — Talán nem tévedünk, ha a Dósa testvérek ebédlőt ábrázoló fülkéjében elhelyezve volt, s a khinai motivumokkal igen ügyesen díszített paraszt bútorokat is Házas munkájának tartjuk.

Nem kevésbé figyelemreméltó és valóban festői hatású specialitások voltak a keleti szobafülkék, csipkés faragványú párkányzataikkal s végtelen finomúl ható rácsozataikkal. Ilyen szobafülkéket láttunk a boszniai, továbbá a keleti pavillonban, ez utóbbi helyen a bécsi keleti muzeum és Sachiry kereskedő által kiállítva.

A bútoriparral szoros kapcsolatban álló kárpitos-iparban — különösen mióta a renaissance és rococo szobaberendezések kezdenek divatba jönni — határozott haladás tapasztalható. Ez említett idő óta fordul el mind inkább a divat, s nagyon helyesen, ama felettébb ízléstelen salon-bútoroktól is, melyeken semmi fa-, hanem csupán kárpitos-munkát látni.

Gyenge lábon áll a kárpitosságot kiegészítő gombkötő-ipar; pedig rojt és bojtozat nélkül alig képzelhető stylszerű szék, vagy diván. Butorainkon még vajmi ritkán találunk egyebet a közönséges rojtnál s paszománynál; ami ízlésesebb dolgot látunk, az nagyobbrészt külföldről hozatik be. A fővárosban leginkább csak a Fischer Gusztáv utódai czég látszik ilynemű finomabb gombkötő-munkákkal is foglalkozni. — Mindenesetre hasznos volna ezen irányban terjeszteni a jobb ízlést s ily módon ujabb keresetforrást nyitni gombkötőinknek, kik a magyar divat megszünte óta mindannyian üzletpangásról panaszkodnak. Hogy komoly törekvés mily meglepő eredményekre vihet, erről tanúskodott egy párisi gombkötőnek, Camille Webernek, az antwerpeni tárlaton volt, s kizárólag stylszerű gombkötő-munkákból összeállított kirakata.

A bútoripar követelte ezen kitérés után visszatérve a faiparhoz, vessünk egy futó pillantást az aranyozó-munkákra, melyek még majdnem kizárólag a nagyon is aranyos virágállványok, tükörasztalok-, s a közönségesebb aranykeretekre szorítkoznak. — Fínomabb, művészi kivitelű keretek készítése, kivált ha nem egyszerű másolat, hanem önálló gondolatok kivitele kivántatik, még nagy nehézségbe ütközik, és azok a müncheni, kivált pedig az olasz keretekhez arányítva, igen sok pénzbe kerülnek. Talán e műiparággal szemben is helyén lenne, ha az iparművészeti muzeum esti tanfolyama aranyozóinknak újból figyelmébe ajánltatnék. A mi az aranyozó-munkával bizonyos fokig kapcsolatos egyházi szobrászatunkat illeti, ez már határozottan versenyképtelen. E műiparágban, eléggé jövedelmező volta daczára, még a tiroli és bajor szentképfaragók a budapesti, sőt az egész magyarországi piaczot uralják. Természetesen, mert olcsók is, csinosan is dolgoznak. Nem is fogják magyar műiparosaink egyhamar a tiroli meg oberammergaui «Herrgottschnitzereket» kiszoríthatni, mert arra nincs eset, hogy magyar szobrász 45 frton egy

színezett, négy láb magas szent szobrot előállítson, ő inkább éhezik, vagy a sanyarú időkre való hivatkozással kormány-segélyért koldul. A kiállításon látott munkák tehát nem voltak üzletszerű működés eredményei, hanem inkább működvelői szárnypróbálgatások jellegével bírtak.

Itt a faipar keretében lesz talán helyén pár szóval megemlékezni műfaragó-iskoláink terményeiről is, melyek az oktatásügyi csarnokban voltak kiállítva. Egészben a faragványok nem tettek kedvező benyomást, mert tárlatukat, nehány csinos és egy-egy «remekben» készült tárgy mellett, sok lim-lom, hasznavehetetlen tárgy, kevés ízlés, kevés gyakorlati érzék, s tán még ennél is kevesebb eredetiség jellemezte. Nem szemrehányás akar ez lenni, csak a való állapot constatálása, mely igen természetes indokát leli abban, hogy faragó szaktanáraink a Salzkammergutból vagy Berchtesgadenből lettek ide telepítve, vagy legalább ott tanulván, magukkal hozták a tiroli turisták vagy fürdővendégek számára készülő faragványok mintáit, s itt aztán chablonszerűen utánozzák azokat. E fafaragó-iskolák közől kettő, t. i. a budai képezdei, s a hosszúfalusi, bútorkészítéssel sikeresen foglalkozik; kettő pedig, tudniillik a munkácsi és a bánffy-hunyadi, kizárólag gyermekjátékokat készít. Ez utóbbi, sajnos, az utolsó pár év alatt szemmel láthatóan hanyatlik, pedig igen tartós és eredeti erdélyi népies jellegű játékszerei már elég jó hírnévvel bírtak. A műfaragó iskolák közől helyes irányt követ a homonnai, és ha jól emlékszem a rimaszombati, melyek az asztalossághoz szükséges faragott léczek és bútordíszítések nagyban előállításán látszanak fáradozni, s ez által vidékükön bizonyára egy egészséges és jövedelmező háziipart fognak megteremteni. Abban a meggyőződésben, hogy a fafaragó-iskolák és tanműhelyek tárlatán tapasztalt hiányok s fogyatkozások orvoslására az illető miniszteriumok saját hatáskörükben megteszik, vagy részben már meg is tették a szükséges intézkedéseket, talán elegendő, ha részemről itt csak a fafaragásnak gyakorlatibb, hasznosabb és eredetibb irányba leendő terelését hangsulyozom.

Kosárkötő-munkát, mely a művészi ipar magaslatára emelkednék, nem emlékszem, hogy valaki kiállított volna; az úgynevezett díszkosárfonásnak tudtommal hazánkban még nem is igen van művelője, pedig fűzvessző-termelésre ugyancsak elég alkalmas területe van ennek az országnak, s a vesszőfonási ügyesség sem hiányoznék népünkben. Példa erre a sás-, nád- és gyékényfonás, melyről a háziiparnál teszünk majd említést.

* * *

II. *A fémipar.* A hazánkat északról s keletről körülövező Kárpátok dúsgazdagok érczerekben, kőszenünk is van elég; s így a nyers anyag, kellő kiaknázás mellett, mindenkor bőven állhat rendelkezésünkre. Ha mégis gyengébb mértékben találjuk ez anyagokkal dolgozó művészi iparunkat is képviselve, mint a hogy nagy érczgazdagságunk után következtetve, várhatnók; e körülmény részben művészi

iparunk jelenlegi fejletlenségében, részben történelmi okokban leli magyarázatát. A hires erdélyi, különösen kolozsvári ötvösök lassankint elenyésztek, midőn a XVII. század végén az önálló fejedelemségek, s velök együtt a Konstantinápolyba menesztetni szokott követségek megszünvén, a portára küldött gazdag ajándékok kora is lejárt; a pénz értékének emelkedésével pedig mindinkább kijött divatból, hogy az uraságok pénzüket a háború esetén könnyen vihető ékszerekbe fektették. A XVIII. századi rococo divat hímzett ruhái a boglárokat s öveket-, még később pedig az olcsóbb üveg és a mázas edény elterjedése nélkülözhetővé tették az ezüst és arany asztali szereket. Jelen századunkkal aztán beállott a teljes pangás kora, mely eltartott a század közepéig. A híres ötvösök elhaltak, s velök sírba szállott mesterségük is, melyet utódaik át nem örököltek, s melynek felújításán a régi eredetiek szorgos gyűjtése és tanulmányozása útján fárad jelenkoruuk.

A mi az arany és ezüstnek modern ízlésben való feldolgozását illeti, egy a maga nemében különös és általánosan is ismert, de mindamellett évek óta fenforgó bajban szenvedünk, mely bajnak árát évenkint olvasatlan ezerekkel fizetjük meg. A míg ugyanis a tulajdonképeni aranyművesség (óraláncok, fülönfüggők, gyűrűk, karpereczek s medaillonok) nemcsak szükségletünket fedezi, hanem évenkint tetemes kivitelt is mutat fel, addig ezüstművességünk a legszerényebb viszonyok közt tengődik. Budapesten nem képesek egy egészen egyszerű ezüst gyertyatartót készíteni. Az ezüst tálczákat és edényt mostanáig mind Bécsből vagy külföldről hozták. Ennek oka, némelyek szerint, abban rejlik, hogy mióta az újabb technikai vívmányok folytán vert munkával nem foglalkoznak az iparosok, nagy beruházást igénylő műhelyre van az ezüstművességnek szüksége, milyenre vállalkozó eddig nem akadt; mások szerint az az oka, hogy az ezüstművesek a készítéshez mulhatlanul szükséges profil-rajzot nem képesek a bádogosnak megadni. Mert az ezüst gyertyatartót esztergapadon bádogos készíti; olyan bádogos pedig, aki az ilynemű munkát, ha jó rajza volna, hibátlanul el tudná készíteni, egynehány van Budapesten. Bármiként álljon is a dolog, az iparművészeti társulat el nem zárkózhatik ez elől a tény elől. Tudtommal Ráth György tagtárs úr, az iparművészeti muzeum nagyérdemű felügyelője, legközelebb készül is a hazai ezüstművesség emelése érdekében javaslatot tenni. Reméljük, hogy a társulat ez irányú fellépését szép siker fogja koronázni.

Sokkal ismeretesebbek az Egger és Bachruch ékszerész czégek valóban művészi kivitelű munkái, semhogy külön ismertetésre szoruljanak. Pár szóval azonban mégis illik róluk megemlékeznünk. Egger Dávid az antik ötvösség mintájára dolgozik, csupán ezidén tett kivételt azzal, hogy mint a vörösvágási opálbányák bérlője, az opálszilánkokat nagyon ügyesen felhasználta tűkre és broche-okra. Jó ötletét nem igen volt oka megbánnia, mert pompás üzletet csinált, a nagy közönséget pedig igen lekötelezte azáltal, hogy szép, olcsó és tiszta magyar készítményű tárlati

emléktárgyakat nyújtott neki. — Bachruch első sorban ékszerész, sikerült is neki a legügyesebb bécsi drágakőfoglalót magához szerződtetni; e mellett antik mintára is készít ékszereket, sőt újabban műhelyét vert munkák készítésére is berendezte.

Egy specialis magyar ékkövet azonban, noha az szorosan véve nem tartozik a drágakövekhez, nem emlékszem, hogy foglalva a tárlaton láttam volna: értem a mármarosi gyémántot. Valljon nem lehetne-e ízléses foglalásban divatba hozni? Mármarosi gyémántban bizonyára nincs fogyatkozás, mert most is itczeszámra szedik össze.

A helyszínén kellett volna tanulmányokat tennem, hogy ékszerészeink munkáit kellőleg méltányolhassam. Legyen szabad itt csak röviden ifjabb Herpka Károly, iparművészeti iskolai tanár, és a brassai Goldschmidt Lajos sok ízléssel és gondosan készült vert ezüst munkáit, Link Fülöp antik mintájú zománczait, a fiumei Gigante A. szerecsenfej (ú. n. moretti) zománcz ékszereit, a filigrán ezüst munkákat a boszniai s keleti pavillonokban mint specialitásokat, és Bartsch Gyula ezüst evőszergyárosunkat felemlítenem, mely utóbbi a tárlati sorsjáték számára megrendelt nagy és díszes — talán egy kissé túlczifra — evőkészletet készítette.

Mielőtt a bronzokra áttérnék, említést teszek iparművészeti muzeumunk galvanoplastikai intézetéről, melynek készítményei méltó feltünést keltenek, s nemcsak itthon akadnak vevőre, de a külföld legelőkelőbb muzeumai is oly bőven rendeltek nála, hogy ezidei forgalma a 9000 frtot tetemesen meghaladja. Egy második galvanoplastikai intézet a magyar kir. államnyomdával áll szerves kapcsolatban, s kizárólag nyomdai műveletekkel foglalkozik. Öntudatos, művészi vezetésről tanuskodnak termékei, első sorban például a magyarországi összes dohánylevelek ábrái, mely publicatio a külföld hasonnemű elsőrangú művei között is méltó helyet foglalhat el.

Midőn bronziparunkról szólunk, első helyen a Schlick-féle vasöntő- és gépgyár-részvénytársulatot kell megemlítenünk, mint olyan intézetet, mely már emlékszobrok öntésére is be van rendezve, a hogy jelenleg a Deák-emlékszobrot önti is. E mellett pedig kisebb bronzmunkákat sok ügyességgel végez, s több gyakorlat után remélhetőleg még magasabb művészi felfogásra fog emelkedni, nevezetesen pedig a franczia bronzmunkákat oly előnyösen jellemző patinát, ciselage-t és élethű erőteljes kidolgozást minél tökéletesebben fogja elsajátítani. A Schlick-féle gyár különösen tökélyre vitt horgany épület-díszítéseivel is a művészi ipar képviselői között kiváló helyet foglal el.

A bronzárú-készítők között második helyen említem a Testory-féle részvénytársulatot, mint olyant, mely kizárólag lámpákat s díszmunkákat gyárt, emlékszoboröntéssel, legalább mostanáig, nem foglalkozik. Őszintén be kell vallanom: e részvénytársulat nem minden kiállított készítményével volt szerencsés, — még a kezdet nehézségeivel látszik küzdeni, meglehet pénzereje nem elegendő arra, hogy elsőrangú mintázót és ciseleuröket alkalmazhasson.

Bronz munkákat állítottak még ki Harsányi István, Neuhold János, mindketten hódolva a divatnak, s mindketten ép úgy mint Testory, első sorban természetesen a tárgyak kelendőségét tartván, mint kereskedők, szem előtt. Sajnos, hogy a divatos és egyúttal kelendő czikkek a művészi igényeknek csak igen mérsékelt arányban felelnek meg. — E jelenség okát az úgynevezett berlini bronzárúk megjelenésére gondolom visszavezethetőnek, melyek mennyiségüknél és olcsóságuknál fogva a szó szoros értelmében ellepték monarchiánk piaczát. A nagy közönségre tudvalevőleg az olcsóság bir első sorban vonzó erővel, ezért kellett a mi bronziparunknak is a német irányt felvennie, s a bizonyos távolból eléggé jól ható, de közelről nézve annál gyarlóbb kivitelű, késő renaissance diszítéseket, s a Kate Greenaway modorában mintázott figuralis alakokat, akarva nem akarva, átvennie. Minthogy azonban a jobb és drágább árúnak is van nálunk, habár természetesen csekélyebb közönsége, nem kétlem, hogy az iparművészeti társulatnak sikerülend ízlés-nemesítő befolyását a bronz-ipar terén is érvényesíteni, a nélkül, hogy e mellett az iparág jövedelmezősége kárt fogna szenvedni. Igaz, hogy nagyon korlátolt a mi helyzetünk klasszikai minták dolgában, de van azért nekünk is több értékes utánzásra alkalmas római kori emlékünk, melyek Pannonia földjéből ásattak ki, vagy gyűjtés útján kerültek ide. De ezenkívül is kétségtelenül nyilik alkalom, az ó-görög és római bronzokat vagy cinquecentókat, nemkülömben a természet hű és művészi utánzásában kitünő modern franczia, s ez utóbbi tekintetben megbecsülhetetlen japáni bronzokat mintáúl venni. Nincs e mellett kizárva a nemzeti genre sem, mely, ha jellemző, és művészi felfogással, alkalmas alakban adatik, mindenkor talál vevőre. Példa erre a szent-pétervári Woerffel czég, mely az antwerpeni tárlatra küldött több százra menő, kizárólag orosz népéletből vett jeleneteket ábrázoló bronze-jait, daczára magas áruknak, az utolsó darabig eladta. Nagy szolgálatot tehetünk még nézetem szerint bronziparunknak akkor is, ha a mindennapi használatra szánt tárgyak alakjába a stylszerűség mellett változatosságot is hozunk, nehogy egyes conventionalis alakok folytonos használása által, unalmassá váljunk. Példaképen ismét az antwerpeni világtárlatra hivatkozom, melyen e feladatot pompásan megoldotta a párisi Dechamps, ki egész hosszú sorozatát állítá ki a XV. századtól az empire stylusáig terjedő, részben eredeti órák másolatainak, részben mignature-ökről vett rajzok után készült óráknak.

Külön említés nélkül nem hagyhatom a boszniai pavillonban kiállítva volt ezüst, sárga- és vörösréz meg vaspléh vert munkákat, melyeken a díszítés gazdagságát emeli, hogy az sokszor fekete színnel van beeresztve, míg az ezüstözött vörösréznél a díszítés mélyedéseiből az ezüstözést vésik ki. E tárgyak technikája s alakja sokban s élénken emlékeztetvén az indiai és az arabs készítményekre.

Művészi iparunk egyik legkifejlettebb, s jogosan mondhatjuk, a kor színvonalán álló ága a műlakatosság, mely országos tárlatunkon valóban kitünően volt kép-

viselve Jungfer Gyula, Swadló Ferencz, Árkay Sándor és a pozsonyi Marton Lajos, továbbá a zágrábi Hamel György és Mesič Antal műlakatosok készítményei által. Egészen más irányban dolgozik Vágó Ignácz, kinek specialitása a finom zárkészítés; reméljük, hogy mentől nagyobb kiterjedésre fog e hézagot pótló iparág is szert tenni, mert, legalább az újabb időkig sem asztalfiókhoz, sem kisebb díszládácskákhoz szükséges fényezett és olynemű zárakat itthon nem csinált senki, melyeket egy görbe szöggel fel nem lehetett volna sorra nyitni. Visszatérve a műlakatosokra, nekik nem ajánlható eléggé a valóban jó minták szorgalmas tanulmányozása, hogy a külföldről visszatérve, művészi ízlésük hanyatlásnak ne induljon, ők is a túlterhelt mesterkéltség hibájába ne essenek, a czifraságot a gyakorlati hasznavehetőség rovására ne űzzék, s oly tárgyak készítésére ne adják magokat, melyek a vas természetével s rendeltetésével meg nem egyeznek. Mind oly hibák, a melyekkel kisebb-nagyobb mértékben a műlakatosság terén eléggé gyakran találkozunk.

Nem tehetem, hogy még egy művészi iparágat említésbe ne hozzak. Ez a duczmetszés (Stanzenschneiden). Sajtó-fejekre s duczokra a különféle műiparágakban, kiváltképen a bőrmunkáknál nagyon nagy szükség van. Pedig vésnöki munkáknál, himzőminta-duczoknál, s ruggyanta bélyegzőknél egyebet a tárlaton alig láttunk, s tényleg úgy is áll a dolog, hogy a könyvkötők külföldről kénytelenek duczokat hozatni. Jó ducz nélkül pedig szabatos és pontos könyvkötő-díszmunka nem képzelhető. Ezért kell különös súlyt fektetnünk e műiparág meghonosítására.

***

III. *A kőipar.* Tagadhatatlanúl lehangoló benyomást kell reánk hazai márványiparunk csekély fejlettségének tennie, ha meggondoljuk, mily gazdag ez ország anyaföldje a különféle színű márványokban. Csak az egy Baranyavármegyének 36 márványfaja van, mint ezt a nemzeti muzeumban őrzött táblázat mutatja. S hogy márványunk műipari feldolgozás alá mégis alig-alig kerül; annak két főoka van, ugyanis: égalji viszonyainknak szabadban a márvány nem képes tartósan ellentállani, — ezért használják a főfogyasztásra, a sírkövekre, a keményebb mauthauseni gránitot, a sienitet, trachytot; s a nagyon kemény úgynevezett szilézíai márványt. A keményebb anyag pedig nehezebb és költségesebb feldolgozásánál fogva figuralis díszre alkalmatlan levén, síremlékeink majdnem kizárólag a kereszt és lobor (obeliszk) alak között váltakoznak. Az Olaszországban annyira divatozó figuralis márvány síremlékek nálunk csakis félfödött helyen állhatnának. Ajánlatos volna ezért a főváros figyelmét felhívni, hogy az ujonnan nyitandó köztemetőben ne csak a fal mentében, hanem a temető egyes osztályaiban vagy például közepén is nyisson helyet, arkádokkal fedett állandó sírokra.

A másik ok, a miért márványunk kellő mértékben fel nem dolgoztatik az, hogy díszesebb épületeink belső díszítésére kevés márványt használnak, s azt is, mert a

külföld olcsóbbat szolgáltat, onnét hozatják. E csekély fogyasztás következménye, hogy márványtöréseinket nem művelik, az oda vezető utak rosszak, s ennélfogva márványunk drága. Kivételt csak a piszkei és a süttői márvány képez, melyeket a főváros a kitünő minőségű sóskúti kővel együtt nagyban fogyaszt építkezési és műipari czélokra. Az úgynevezett zsoboki márvány, melylyel minden tárlatunkon szoktunk találkozni, tulajdonképen nem márvány, hanem tisztátlan alabastrom, mely könnyű feldolgozhatóságánál fogva inkább helyi érdekű emléktárgyak előállítására alkalmas, de a művészi ipar terén nagyobb szerepet játszani alig van hivatva, mert anyaga törékeny, színe pedig nem szép.

A most emlitettel hasonló elbírálás alá esik a dobsinai kigyókő, mely szintén alig emelkedik a helyi érdek magaslatán felül. Talán tetszetősebb feldolgozás, s a fakó, zöldes szürke színnek páczolás útján való sötétítése, a hogy ez Szászországban történik, képes volna némi lendületet adni ezen iparágnak.

A vasmegyei borostyánkői gyönyörű sötétzöld, áttetsző kígyókövünk, melyhez hasonló csak Oroszországban találkozik, s mely sokkal keményebb a dobsinainál, ennél hasonlíthatlanúl becsesebb is. A Höfer József esztergályos által kiállított tárgyak kiválóan tetszetős és stylszerű alakjuk által tüntek fel, s első pillanatra elárulták, hogy rajzuk avatott művész kezéből került ki; s daczára magas áruknak el is keltek az utolsó darabig. Teljes meggyőződésem, hogy a borostyánkői serpentin aranyozott ezüstbe vagy bronzba foglalva, lakosztályainknak igen keresett díszévé válhatik, mely műiparágnak ilyetén felkarolása iránt lesz szerencsém a t. Társulathoz indokolt jelentést tenni.

Említés nélkül nem hagyható a Matscheko és Schrödl czég úgynevezett műköve. Ez cementkeverék, mely igen alkalmasnak mutatkozik falburkolatokra s különféle épületdíszítésekre, s melyre könnyű feldolgozhatóságánál és tartósságánál fogva úgylátszik nagy jövő vár.

***

IV. *Az agyagipar.* A nagy iparcsarnok főkapuján belépve, egyenesen az agyagipar műtárgyaihoz jutottunk. Kiváló helyet biztosított nekik a tárlat igazgatósága, és méltán, mert modern művészi iparunkban tagadhatatlanúl a fayence-é az elsőség. Ez volt a legújabb időkig, — mert ma már műlakatos munkáinkat is kezdi a külföld vásárolni, — az egyedüli honi iparművészeti tárgy, melylyel a külföldön majd mindenütt találkozhattunk, bárha magyar eredetét a kereskedők, sajnos, a legtöbb esetben elhallgatják, sőt legtöbb helyütt eltagadják. Ez Zsolnay készítményeinél sok esetben jóhiszeműleg történik, mert azok a külföldön a bécsi Wahlis czég neve alatt szerepelnek.

A természetes rend szerint haladva, szemlémet kezdem a porczellánon, és pedig a herendi gyár készítményein. Herend az ő virágkorában, a negyvenes években, világhírnek örvendett. Alapítója, Fischer Mór, önálló műveket ugyan nem igen

teremtett, de kitünően dolgozott Bécs, Meissen, Sèvres és a khinai porczellánok mintájára. Fiai alatt a herendi porczellánok műértéke hanyatlott. Két évvel ezelőtt a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter úr a gyárat, hogy végleges bukástól megmentse, nagylelkűen felkarolta, s most a gyár e miniszterium ægise alatt álló részvénytársulattá alakult át.

A herendi porczellángyár-részvénytársulat sokkal újabb keletű, semhogy megalakulása óta ideje lehetett volna gyökeres reformot teremteni a herendi porczellán jelenlegi gyártásában. A társulat által kiállított tárgyak részben régi gyárak, névszerint Bécs és Meissen, részben a khinai készítmények módjára voltak díszítve, a kormány hathatós pártfogása mellett bizton remélhetjük, hogy az e mintákra készült tárgyak rövid időn ismét régi fénykorukat érik el s a mostaniaknál rajzban finomabbak, színezésben erőteljesebbek lesznek. Egy új irányt is képviselt a herendi gyár: tudniillik a magyar népies díszleteket igen fínom kivitelben, ügyesen alkalmazta porczellánra; talán még szerencsésebb lett volna ez az újítás, ha a porczellán tárgyak alakja és itt-ott túlságosan gyengéd rajza, a nagyban termelt cseh porczellánokra oly élénken nem emlékeztet.

A herendi porczellángyár-társulat feladatát abban látnám megoldva, hogy a régi herendi porczellán művészi nagy hírét visszaállítsa; de ehez szükséges egy kitünő mintázó, nehány kiváló porczellánfestő, egy jeles vegyész, és mindenek fölött sok pénz ezek fizetésére. Minthogy azonban a tisztán művészi irány magát ki nem fizeti, s félő, hogy a cseh alakra készült, nagybani termelésre szánt porczellán az olcsó cseh porczellánnal, drágább termelési viszonyainknál fogva, a versenyt ki nem állja; egy középutat kellene választani olyképen, hogy művészien szép alak, egyszínű, de erőteljes díszszel párosuljon, vagyis, hogy a társulat olcsón előállítható porczellánt jó árért hozhasson forgalomba. Példa rá Meissen kiapadhatatlan aranybányája, az úgynevezett «Zwiebel-Dessein». A nélkül, hogy ezt a díszt utánoznók, találhatunk a régi holicsi hagyományokban alakot is, díszítést is, mely e czélra némi csekély változtatással felhasználható lenne.

A herendi gyártársulattal szemben volt Hüttl Tivadar kiállítása. Hüttl, nagy üzlete mellett, épen úgy mint Láng Mihály, porczellánfestéssel is foglalkozik; sok csinos munkát láttunk tőle, melyek arra engednek következtetni, hogy munkásait részben a csehországi gyárakból hozta, sőt valószínű, hogy a bécsi gyár valamelyik egykori jobb munkása is nála dolgozik.

Porczellán-iparunk megteremtői, a farkasházi Fischer család tagjai közől hárman vettek részt a tárlaton. A herendi Fischer tulajdonképen csak a gyár átadása után kezénél maradt tárgyak eladásával foglalkozott, míg a tatai és kolozsvári Fischerek csak mint porczellánfestők szerepeltek; talán nem csalódom, ha a tatainak adok elsőséget.

Magyarország agyagmű-iparának oly megérdemlett nagy hírt azonban ujabb

Megjegyezni, hogy ez a cikk
jel van-e dolgozva. Ha nem, pótlandó!

idóben nem a porczellán, hanem a divatos fayence szerzett, melyet a tárlaton három gyáros képviselt, úgymint: Zsolnay Vilmos, Fischer Ignácz és Láng Mihály. Ezek közől ancienitás, de nem kevésbbé a kivitel fínomsága s igazi művészi feldolgozás tekintetében a pécsi Zsolnayt illeti meg az elsőség; készítményein a tolna-baranyamegyei háziipar díszítményeit kiváló szerencsével alkalmazzák leányainak művészkezei, e mellett szereti a khinai s japáni ornamentikát is, kiinduló pontja azonban Ransonnet régi cyprusi mintái. Zsolnay készítményeit nagyban szállítja Bécsbe Wahlishoz, ki azután mindenütt a maga neve alatt állítja ki, továbbá Oroszországba és Amerikába. Curiosumként említem meg, hogy Budapestre, Bécsen át, Wahlistól érkeznek Zsolnay készítményei. Ő maga, vagy az itteni kereskedők-e ennek okai? érdekes volna tudni; ily kérdések tisztázása tán némi világot vetne orvoslást igénylő iparos állapotaink egynémelyikére. — Második fayence-gyáros a budapesti Fischer, ki sokban Zsolnay nyomán indult, de nála sokkalta több változatossággal használta fel a khinai mintákat; ez neki úgyszólván specialitása. A díszítés fínomságában bár ő is művészi ügyességű, Zsolnayt nem éri utól, színei sem oly egyenletesek, mint ezéi. — A harmadik legújabb, úgyszólván még kezdő a majolika-gyártás terén Láng, — vagy ahogy a katalogusban a czég meg van nevezve Láng és Mayer — kinek városlődi gyárában készülő majolikái bár szintén a Ransonnet s illetőleg Zsolnay-féle alapon indulnak, mégis kétségtelenül leghívebben őrizték meg a tősgyökeres magyar czifra szűr díszítéseket. Színezésükben még bizonyos keménység mutatkozik, s határozottan kellemetlenül hat, hogy a zöld szín az alapot képező fehér mázat sokszor egészen megfogja. De azért Láng művei is nagyon tetszetősek, a tárlaton roppantul keltek, s kétségtelenül rövid idő multán teljesen méltó versenytársai lesznek a két előbb említett gyárból kikerült készítményeknek.

Fayence munkákat Horvátországból Bauer József és a zágrábi műipariskola keramiai osztálya állítottak ki; ezen munkák is igen tetszetősek, a magyar készítményektől hidegebb alapszínük által külömböznek s nemzeti virágdíszük is némileg elüt a mienktől. Oka ennek, hogy ők szigorúan alkalmazkodnak azt ott divatozó népies mintákhoz.

A horvátországi pavillonban látott majolikákkal máz és színezés, de talán még díszítés dolgában is sok rokonságot mutatnak azon brussai modern majolikák, melyek az iparművészeti muzeum számára gyűjtve, a keleti pavillonban állíttattak ki. Habár ezek is egészben véve eléggé jó hatást tesznek, sem ragyogó szín, sem a rajz művészi volta tekintetében korántsem érik el a régi brussai, vagy cyprusi munkákat.

A kiállított fayence-munkák műipari becséhez s azok gazdagságához igen kedvezőtlen arányban állottak tárlatunkon a fínomabb kályhás munkák, melyek majdhogy nem teljesen hiányoztak, pedig kitünő agyagnak bővében vagyunk. Hogy a

kézbeli ügyesség is meg van népünkben, azt valóban szép gerencsér-iparunk bizonyítja; s mégis évenként sok százezer forint vándorol külföldre kályhákra. Ha már gyengén volt képviselve a kályhás ipar, még sokkal nagyobb szegénységet mutatott népies fazekas iparunk. A vidéki gerencsérek közől, úgylátszik, sokan nem tartották méltóknak készítményeiket a tárlatra; így történt, hogy ez volt az egyedüli alosztály, mely meg nem telt, sőt egyes állványai üresek is maradtak.

A mi az építészeti iparral kapcsolatos keramikai munkákat illeti, ezek nagyon szépen s a művészi ipar igényeinek megfelelőleg voltak képviselve. Itt ismét találkoztunk Zsolnayval, kinek munkáit igen szerencsésen láttuk gyakorlatilag alkalmazva részben a műcsarnokon, részben mint színes díszítésű burkolati téglákat az építészeti ipar csoportjában, hol úgy a kőbányai gőztéglagyár-társulat, mint a Drasche-féle téglagyár-társulat is sok csinos és ízléses terracotta-, keramit- és műtégla-munkát állítottak ki.

Befejezésül ezen iparágnál említés nélkül nem hagyhatók a modori és ungvári agyagipariskoláknak s a fővárosi ipar-rajziskola keramiai osztályának tárlatai, melyek közől a két első az illető vidéki ipar fejlesztésére szolgálván, a színezésben egyszerűbb, diszítésben magyar népies jellegű agyagmunkákat mutatott be; míg a fővárosi ipar-rajziskola részben a Zsolnay és Fischer-féle, részben a tisztán salonias diszítéseket látszik előszeretettel mívelni.

***

V. *Az üvegipar.* Üvegiparunk, a mi különösen a boros- és ásványvizes palaczkokat s az ablaktáblákat illeti, még nagy mértékben a külföldre szorul. Talán előbbre volnánk már, legalább palaczkok dolgában, ha egy világhírű czégnek, Siemensnek, vagy tíz évvel ezelőtt sikerül az újpesti úton gyárat állítani; akkoriban a fővárosi hatóságnál azon nézet nyert túlsúlyt, hogy az engedély megadása által honi gyárosaink fognak érzékenyen károsodni, és Siemens kénytelen volt tervével felhagyni. Azóta egyik legnagyobb üveggyáros czégünk Siemens nélkül is megbukott, mi pedig nagy mennyiségben vagyunk kénytelenek a boros és ásványvizes palaczkokat Siemenstől, külföldről hozatni. Bocsánat e kitérésért, mely az iparművészeti társulat hatáskörét ugyan nem érinti, de szomorú voltánál fogva, azt hittem, említést érdemel.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak az egyházi üvegfestés meghonosítását czélzó intézkedése, melynél fogva 1878-ban itt Budapesten, Kratzmann Ede vezetése alatt, üvegfestő intézetet állított, s ott üvegfestő segédeket képeztetett ki, hazai üvegfestésünkre általán döntő befolyással volt; — a mi csekély szükségletünk addig vala, azt majdnem kizárólag Innsbruckból vagy Münchenből szereztük be, míg ma, üvegfestést, a mozaik-üvegezést és az üvegedzést is beleértve, már Budapesten három czéget: Kratzmannt, Forgót és Roth-ot vagyunk képesek foglalkoztatni, sőt az első tetemes kivitelre is dolgozik.

Műipari szempont alá eső fuvott, köszörült és csiszolt üvegeket, mint egyuttal gyárosok Schreiberék, Zahn örökösei, Kossuch, továbbá a parádi s a feketeerdei gyárak állítottak ki. Az üvegipar terén újabb időkben határozott haladást tapasztalhatunk az üvegedények tetszetős és a mellett használható alakját és díszítését illetőleg. A háztartásban szükséges üveg egy jó része tudtommal mai napság még a cseh gyárakból kerül hozzánk, s e középfinomságú üveg volna az, melynek előállításában más országoktól való függetlenségre kellene, s most már lehetne is törekednünk, mert máris sok figyelemreméltó e szakba vágó hazai készítményt láttunk. De épen azért, s a külföldi versenyre való tekintettel nem ajánlható eléggé a régi velenczei, német és cseh üvegek tüzetes szorgos tanulmányozása, s a régi, még eddig sem szín, sem csiszolás tekintetében utól nem ért technikai eljárások minél hívebb elsajátítása.

A míg azonban az üveg színét s alakját természetesen a gyár adja meg, addig az üveg díszítése egy egészen külön műiparágat képezett mindenkor, úgy hogy például Cseh- vagy Németországban díszített, régi velenczei üvegeket is találunk. Ezen üvegdíszítés vagyis köszörülés monarchiánkban különösen Csehországban nagyban űzetik, s épen ezen üvegdíszítésnek köszöni a bécsi Lobmayr megérdemlett világhírnevét. Igen örvendetes jelenség, hogy hazánkban is akadt czég, mely az üvegdíszítést tűzte ki feladatául, ez Giergl Henrik, ki itt Budapesten állított műhelyt, s a tárlaton majdnem kizárólag magyar stylben díszített üvegárúkat mutatott be. — Első kezdetre oly jó ízlést s annyi ügyességet tanusított, hogy a közönség meleg felkarolását teljesen megérdemelte; kívánni csak egyet kívánnánk még tőle: azt, hogy lehetőleg kizárólag honi üveganyaggal dolgozzék.

***

VI. *A bőripar.* Egyike azon iparágaknak, melyeknek iparművészeti része hazánkban még alig van, s nem is igen képzelhető természetes alapon való kifejlődése mindaddig, a míg a bőr művésziebb feldolgozásához szükséges alap-elemeket, tudniillik minden darab finom bőrt, s a díszítéshez megkívántató duczokat — mely utóbbiakról már a fémiparnál tettem említést — külföldről kell beszereznünk.

Pedig valaha világraszóló bőrkereskedést űzött Magyarország! De la Lande például a bőrnek magyar módon való készítéséről szóló 1767-ben Lipcsében megjelent munkájában említi, hogy a Nürnbergben rendszeresen megjelenő magyarországi bőrkereskedőkről — irhásokról — nevezték el Nürnberg egyik utczáját «Irher Strasse»-nak. S most mi hozatjuk a finom bőröket Mainzból.

A bőr iparművészeti feldolgozásáról tárlatunk eléggé szerény képet is nyújtott, a mennyiben nem igen találkoztunk vele egyebütt, mint a könyvkötő-munkáknál, melyek nagy részben a könyvészeti kiállítás ízlésnemesítő hatása mellett bizonyítottak — nem értem e megjegyzésem alatt a legnagyobb részben még mindég szerfelett ízléstelen, úgynevezett díszalbum-kötéseket, melyeken stylszerűséget hiában

keresünk. Reméljük, hogy azok készítői jövőre nem fognak elzárkózni, az iparművészeti muzeum befolyása elől, s megszívlelik azon tétel igazságát, hogy nem a túlterhelt czifraság és rikító színpompa teszik a kötést széppé s értékessé. A bór iparművészeti feldolgozásának egy második iránya is kezd legújabban nálunk meghonosodni; ez a bőr-préselés. Ügyesen készített préselt bőrrel a szobafülkékben néhány széket láttunk bevonva s tudjuk, hogy annak előállításával a honi iparművészeti vállalat (Morzsányi) foglalkozik. A díszmű-árúk csoportjában bőrrel csak elvétve találkoztunk, mi részben a pluche divatos voltában is lelheti okát; minden esetre azonban nagyon jó volna ezen műiparágra is nagyobb figyelmet fordítani, mert kétségtelen tény, hogy évente még igen tetemes összeggel adózunk a külföldnek finom bőrmunkákért.

***

VII. *A szövő-ipar.* A szövészet — ha annak háziiparszerűleg űzött ágától eltekintünk — művészi iparunk számára hazánkban tárgyat nem igen szolgáltat. Bútorszöveteket egyedül Haas Fülöp és fiai állítottak ki aranyos-maróthi gyárukból, de ezek is inkább az egyszerű, mindennapi használatra szolgáló jó minőségű minták voltak, melyeket mint hazai készítményű szöveteket örömmel szemléltünk; a művészi ipar szempontjából azonban alig hiszem, hogy különösen kiemelhetők volnának. A t. Társulatnak bizonyára érdekében áll tudni, hogy a Haas czégnek Aranyos-Maróthon három olyan szövőszéke is áll, — egyelőre munka nélkül, — melyeken megrendelésre minden, bármiféle finom brocatszövetet is és illetőleg szőnyeget képes elkészíteni. Reméljük főpapjaink, főuraink és lakosságunk gazdag osztálya körében fog az iparművészeti társulat olyanokat találni, kik lelkes úttörői lesznek hazánkban ezen iparágnak.

Hazai szőnyeg-szövésünk leginkább a népies háziipar keretében mozog; és mint ilyen önként értetőleg magasabb művészi igényeknek nem felel meg. A mennyiben szőnyegek több helyütt nagyobb mennyiségben és tisztán kereskedelmi czikkül készülnek, már rendszeres iparággá fejlődik, főképen ott, hol a szőnyegszövés a földmivelés, ipar- és kereskedelmi miniszterium hathatós pártfogása mellett s az iparművészeti muzeum eredeti mintáinak igénybevételével történik. Így történik ez főleg a székely háziipart terjesztő egyesület részéről. A mi a székely szőnyegeket illeti, ezek, daczára egyszerű rajzuknak, teljesen anilin-mentes színeiknél fogva érdemelnek különösen megemlítést. A székely szőnyeg egy másik jellemző tulajdonsága, hogy vörös szín benne elő nem fordúl. Nagyobb kiterjedésben foglalkoznak még szőnyegszövéssel a temes-torontálmegyei szerbek és bolgárok. Hazai szőnyegeinknél műipari tekintetben magasabb fokon állanak a boszniaiak, melyeken a keleti befolyás közvetlenebb nyomokat hagyott; de meg kell egy szóval emlékeznem a keleti pavillonban kiállítva volt gyönyörű perzsa, smyrnai s egyéb szőnyegekről is, melyek gazdag színpompájukkal a legvonzóbb tárlati tárgyak

közé tartoztak; s ott, a művészi iparnak e nembeli egyedüli, de méltó képviselői voltak. Hogy keleti szőnyegekben a régieknek szoktunk előnyt adni, annak nem elfogultság, nem is a fakó színek iránt való különös előszeretet, hanem főleg azon sajnos körülmény az oka, hogy itt is újabb időkben az anilin színek kezdik pusztító hatásukat gyakorolni.

Díszített selyemruhaszövetet — hogy gobelin-szövetről ne is szóljunk — nálunk még egyáltalán nem is készítenek, hogy is készítenék? mikor még posztóink és egyszerű szőrszöveteink túlnyomóan legnagyobb részét is külföldről hozatjuk.

A mi a fehér- és színes hímezést illeti, ez nálunk nem igen űzetik gyárilag (tárlatunkon is csak két czég állított gépen hímzett munkát), hanem részben a vászonkereskedők, részben a női kézimunka-árusok közvetítésével kerül kereskedésbe; igen nagy részben háziiparszerűleg is űzetik egyes vidékeken, miről a néhány év előtti nőipari kiállítás — ezúttal pedig a háziipari csarnok, a horvát pavillon, s retrospectiv tekintetben a székely ház, fényes tanúságot tettek.

A népies jellegű vászonhímezések és szövések épen úgy mint ez a szőnyegeknél már említve volt, több helyütt rendes iparczikkekül nagyobb mennyiségben állíttatnak elő. Így a kalotaszeghi czifra «varratások» már Budapesten a Mössmer vászonkereskedő-czég összes boltjaiban kaphatók; ezen ős erejű, minden tekintetben versenyképes házi-ipar felvirágoztatása első sorban Gyarmathy Zsigáné fáradozásának köszönhető. Egy másik, a békés-csabai házi szövő-iparegyesület pedig, melynek Bartóky Lászlóné a lelke, leginkább csíkokkal díszített árúkat készít. Kár hogy ez nem tartotta meg a régi eredeti mintákat, hanem egy piquetszerű, kevésbé ízléses készítményre adja magát, mely nagyobb mint helyi keletre alig tarthat számot.

Ezen népies jellegű hímezésekre a házi-iparról szóló fejezetben kívánok még visszatérni; s a t. Társulat becses figyelmét csak a hímezések, szövetek vagy szőnyegek tervrajzaira óhajtanám még felhívni. Úgy, mint egyáltalán, műipari rajzolók dolgában itt is eléggé szegények vagyunk. A szóban forgó művészi iparágat közvetítő kereskedők, főleg a mi az úgynevezett elkezdett pamuthímzéseket illeti, még nagyrészt Berlinből szerzik be szükségletüket; külön munkákat pedig állítólag a rajzolók drágasága miatt nem itt terveztetnek; röviden szólva a munkaadó és munkás között, itt sincs meg az a sűrű érintkezés, mely nemzetgazdasági szempontból kívánatos volna.

A hímezés keretében rövid megemlítés nélkül nem hagyhatok egy tősgyökeres magyar műiparágat: a szűr-kivarratást. Czifra szűrt tárlatunkon eléggé sokat és szépet láttunk, csak az kár, hogy már itt is nagyon kezdenek az anilin színek terjedni.

Az aranynyal és selyemmel való hímezés valódi remekeit látjuk a régi mohamedán műipari czikkeken; itt a könnyű patyolaton egész virágfüzéreket a legharmonikusabb színvegyületben, ott nehéz bársony- vagy selyemszöveteken arabeskekbe foglalva egész Korán-mondások. Mily kimondhatatlan silányak ezekhez képest az új munkák!

vékony aranyszálból kivarrott mértani alakzatú csillagos díszítésükkel. Úgylátszik a Kelet népeihez csak most érkezett el a teljes hanyatlás kora, melyet mi a század első felében éltünk át.

A háziipar-csarnokban látott női kézimunkák közől azok, melyek nem a népies háziipar termékei, csak a tárgy rokonságánál fogva voltak e csarnokba beosztva. Örömmel állíthatjuk ma már, hogy a népies díszítések, melyekben hazánk földje oly gazdag, a német «Holbein-Stich» mintájára, nálunk is mindinkább válik salonképessé; készítése hölgyeink kedvencz foglalatosságává. A mint már fentebb említém, a hímezés minden válfaja nagyon csekély mértékben űzetik gyárilag, az inkább sok száz szorgalmas nőnek otthonjában nyújt keresetet; s ennek alapos előkészítésére állami tanítónő-képezdéink s az országos nőipar-egyesület nagy szolgálatokat tesznek. Utalok ezen tanintézeteknek az oktatásügyi pavillonban volt tárlatára. A hímezésnek, hogy úgy mondjam, egy külön osztályát képezi az egyházi tárgyaké; tárlatunkon a horvát pavillonban a zágrábi irgalmas nénék állítottak egy, velenczei stylben gazdagon kivarrott, valóban gyönyörű teljes ornatust. Annál sajnosabb, hogy az Ipolyi püspök úr által alapított beszterczebányai műintézet munkáit, melynek ó-keresztény stylű hímezései a nőiparkiállításon oly méltó feltünést keltettek, ezúttal nélkülöztük.

Meg kell még a fehér-hímezésnél a fegyenczmunkákról emlékeznem, melyeket kereskedők is, magánosok is, kitünő minőségüknél s olcsó voltuknál fogva sűrűn vesznek igénybe. Igazságügyi kormányunk nagy emberbaráti tettet visz végbe, midőn a társadalom e szerencsétlen lényeinek fogságuk idejére hasznos foglalkozást, a javultaknak pedig kiszabadulásuk idejére független keresetmódot nyújt.

A csipkeverés hazánkban egyelőre sokkal inkább népies, mint műiparos irányban üzetik, s ez is még igen mérsékelt mennyiségben. A háziipartól eltekintve, alig volt több kiállító a segesvári Misselbacher czégnél és Bolé Máriánál Zágrábból. De ezen műiparág felvirágoztatására is erős kézzel nyújt segélyt a kereskedelmi miniszter úr, ki Urvölgyön és Sóváron csipkeverő tanműhelyeket állított, mely intézetek az oktatásügyi csarnokban igen figyelemreméltó munkákat mutattak be. Tudtomra egy igen előkelő bécsi csipkeárus Ráth György iparművészeti muzeumi felügyelő úrnál máris tett lépéseket, melyeknek czélja lenne, hazai csipke-iparunknak művészi irányban adni lendületet, s itt Budapesten nyitni üzletet.

***

VIII. *A sokszorosító ipar.* Ismét a művészi ipar oly ágát látjuk magunk előtt, melyre évente még nagyon sokat áldozunk a külföldnek.

A fametszés csak legújabban kezd nagyobb lendületet venni a Koronaherczeg könyve által, mely czélból Morelli iparművészeti iskolai tanár vezetése alatt egy külön műintézet állíttatott fel; eddig, a kik itthon ki lettek képezve, majdnem kivé-

tel nélkül külföldön voltak kénytelenek kenyerüket keresni. A fametszők kiképeztetésüket az iparművészeti iskolában nyerik s minden tekintetben nagy elismerést érdemlő munkáikkal az oktatásügyi pavillonban vettek részt. Kapcsolatban a fametszéssel a rézmetszést kell felemlítenem, mely Doby tanár vezetése alatt szintén az iparművészeti iskolában taníttatik, de csak két év előtt honosíttatván meg, természetesen még csak a kezdet kezdetét éli. Fa- és rézmetszeteket Morelli Gusztáv és Doby Jenő s a Bécsben élő Michalek Lajos a műcsarnokban állítottak ki; hol azok a megérdemlett méltatásban részesültek is.

E két műiparágnak nagy versenytársa a photographia segélyével készülő különféle eljárás, melyeket cinkographia, phototipia, heliogravure és más rokon elnevezések alatt ismerünk. Ezen eljárások újabban nagyon kezdenek nálunk meghonosulni, s találnak is kiváló mívelőkre, milyenek Weinwurm, Klösz, Kozmata, Ellinger Illés, Esztergomban Beszédes, Eperjesen Divald. De mindezek majdnem kivétel nélkül munkahiányról, s különösen arról panaszkodnak, hogy a könyvnyomdák szükségletüket legnagyobb részt Bécsből Angerertől szerzik be; itt is csak a régi panasz, hogy nagyobb s állandóbb megrendelés híjján lehetetlen a kor követelményeihez mérten berendezkedniök. A mi különösen a cinkographia emelését illeti, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr már a mult évben intézett leiratot a t. Társulathoz, mely azt működésének megindultával bizonyára tárgyalás alá is veendi, s reméljük, fog is módot lelni e bajok orvoslására. A mint a mondottakból következtethető, nyomdáink legtöbbje a művészi ipar színvonalán álló képes nyomtatványok előállításával is foglalkozik. Kár, hogy művészi tekintetben kétségtelenül első nyomdánk, a Franklin-társulat, a tárlaton nem vett részt.

Színnyomatok csak az újabb időkben készülnek itthon nagyobb mennyiségben úgy a tudományos, mint a műiparos irányban; egyes szárnypróbálgatásaink vagy negyven évvel ezelőttre vezethetők vissza. 1847-ben jelent meg ugyanis Szerelmey Miklós műintézetében a «Magyar hajdan és jelen», tíz évvel később pedig, Ő Felségeik 1857-iki magyarországi körútja emlékére Kocsi Sándor műnyomásaival a szent Erzsébet legendája. Ismét épen tíz évnek kellett eltelnie egy harmadik színnyomatú díszmunkának megjelenéseig: ez az Emich Gusztáv nyomdájából 1867-ben kikerült, s az előbbieket művészetben messze túlhaladó «Marci cronica» volt. — Ezen idő alatt, sőt jóval előbb is már, különösen pedig a hatvanas években nagyobb mennyiségben, de kevesebb műbecsesel biró kőnyomatú képek is készültek; az ezek előállításával foglalkozó nyomdák közől a Grund-féle meg a Légrády testvéreké lassanként műnyomdákká fejlődtek ki, melyek most már színnyomatokat is készítenek; az utóbbi különösen a Benczur-féle Szent István keresztelteté sét ábrázoló képpel, hazánkban egy új iparágat, az olajszínnyomást honosította meg; mint műnyomdákat megemlítendőnek hiszem a magyar királyi államnyomdát, melynek térképeit s fentebb is említett dohánylenyomatait első rangú munkáknak ismerte

el mindenki. Igen szép színnyomatokat készít legújabb keletű nyomdánk a «Pallas», mely azonban nem vett részt a tárlaton; térképeket és műipari színnyomatokat készít Posner Károly Lajos műintézete is; továbbá minden nemű színnyomatokra van még berendezve az Ullmann József-féle s a Deutsch M.-féle intézet. Az itt felemlítetteken kívül még több helybeli és vidéki műnyomda is volt a tárlaton képviselve. — Noha pedig el kell ismernünk, hogy színnyomataink s általán műnyomdai termékeink a színek lágysága s általán művészi kivitel tekintetében a külfölddel még egyáltalán nem versenyezhetnek; tagadhatatlan haladásunkat e téren örömmel ismerjük el, s nem kételkedhetünk abban, hogy gyorsan fognak műnyomdáink fejlődni, csak közönségünk kellő pártfogásban részesítse azokat.

Mily hatalmas lendületet adna műnyomdáinknak, ha például a magyar képeskönyvekhez szükséges képek itthon készülnének!

Egy irányban azonban műnyomdáinkat még alig látom képviselve: a kis képekben, milyenek a szent képek és a szerencsekivánó jegyek. Hogy az óriási keletnek örvendő efféle czikkekben miért áldozzunk folyton a külföldnek, mikor azzal etiquettekben már teljes sikerrel versenyzünk, őszintén szólva, nem értem. Ez is egy pont, melyet a t. Társulatnak az itt nyomban következővel együtt melegen ajánlok becses pártfogásába.

Van ugyanis a sokszorosító iparnak még egy ága, a díszített és úgynevezett fantasie papirok gyártása, melynek otthonja Bajorország, különösen Nürnberg. Az efféle papirok a könyvkötő s dobozkészítő ipar által oly mennyiségben fogyasztatnak, hogy úgy hiszem érdemes volna annak meghonosításával tüzetesen foglalkozni.

Papirkárpit-iparunkat ketten: Áldásy és Sieburger és társa jól képviselték ízléssel s művészi érzékkel készült munkáik által; talán nem tévedek azon hitemben, hogy ezeknél több tapetagyárosunk egyelőre nincs is az országban; de a szükségletet tekintve kívánjuk, hogy legyen több, és mentől jobb.

***

IX. *A házi-ipar.* Ezen elnevezés szűkebb és tágabb fogalma iránt szakkörökben igen lényeges nézeteltérés uralkodván, jelentésemben elfoglalt álláspontom körülírására előrebocsátandónak vélem, hogy házi-ipar elnevezése alá foglalom mindazon nemzeties jellegű, a nép által otthonjában készített tárgyakat, melyeknek díszítési módját elődeitől vette át, s mely tárgyak saját házi szükségleteinek fedezésére is szolgálnak.

A házi-ipar készítményei három főcsoportra oszlottak: a fa, az agyag- és a szövészeti ipar csoportjára. A házi szükségletek ugyan a negyedik csoportra, a fémiparra is utalnak, ezt azonban a tárlat magyarországi osztályában, bármi különösen hangzik is, úgyszólván, épen nem találtuk, itt-ott egy-egy czifra nyelű kés, elvétve egyes népies ékszer; íme ez volt az egész, a mit nemzeties jellegű fémipari tárgyakból

láttunk. Egészen másként állott a dolog a boszniai és keleti pavillonokban, hol a fémipar termékeivel lépten-nyomon találkoztunk.

Azon vitás kérdést illetőleg: vajjon van-e magyar népies stilus? igennel gondolok válaszolni, de oly hozzáadással, hogy ez a magyar stilus nem önálló, hanem igen erősen befolyásolva van keleti, német és szláv elemek hozzávegyülése által. Természetes következménye ez a különféle nemzetiségek érintkezésének, főleg nemzetiségek dolgában oly tarka országban, mint édes hazánk. A magyar népies virágdísz egyik jellemző tulajdonsága a vonalak gömbölyü hajlása, kedves virágai a szegfű, a rózsa s a tulipán.

Népies faiparunk a magyar embernek a faragásra való természetes hajlama s élénk színérzéke mellett igen sok festői tárgyat nyújt. Tárlatunkon a székely ház kapuja, faragott színes virágdíszével s a thoroczkai szoba bútorai voltak az e nembeli legkiválóbb minták. Úgy ezeken, mint egyáltalán a házi-ipari tárlat minden rendű és rangú nagyérdekű tárgyain igen tanulságos tapasztalatokat tehettünk arra nézve, hogy mily helyesen találta meg a föld népének egyszerű ízlése az alakzatokat, melyek az egyes iparágakbeli készítményeket külön-külön anyagukhoz mérten megilletik, a nélkül, hogy e mellett a díszítés lényege feláldoztatnék. Ezen, magában véve csekélynek látszó körülmény gyakorlati érdekűvé válik művészi iparunkban, kiváltképen a magyar népies díszítési irány jelenlegi divatos voltára s azon körülményre való tekintettel, hogy egy és ugyanazon mintájú dísz, minden változtatás nélkül rá erőszakoltatik az épen készülőben levő tárgyra, legyen az akár fa, akár fém, akár agyag, akár szövött árú. Ilyen, az anyaghoz nem illő díszítésnek azután mindenkor van valami a laikus szemére megmagyarázhatatlan erőltetett jellege, mely ugyan ép úgy mint minden a világon, rövid ideig divatos is lehet, de melyre a közönség — maga sem tudja miért — vajmi hamar ráun.

Visszatérve a faiparra, a régiségosztályban láttunk nehány festett s aranyozott faragású magyar úri bútort, melyen félreismerhetlenek voltak a magyar népies díszítmények; bizonyára az illető uraságok a falujokbeli asztalossal készíttették; legalább erre vallott a faragás kezdetleges volta. A házi-ipari díszítéseket urilakokban alkalmazni, tehát már régebben is divat lehetett.

A magyar nép-iparban igen el van terjedve a szalma-, sás- és nádfonás, mely utóbbiból kiválóan finom készítményeket láttunk Nagy-Károlyból, a Katona Miklós-féle gyékényfonó szövetkezet műhelyéből. A nagykárolyi gyékénytárgyak nálunk még eléggé ismeretlenek és pedig azon reánk nézve egészen szokatlan oknál fogva, mert egy genfi ház Katonával összes készítményeire több évre szerződött. Genfben azután selyemmel bélleltetnek s mint munka-kosárkák, bonbonnière-ek stb. mennek szerteszét az egész világba. Mi pedig két tanulságot vonhatunk le ebből: az egyik az, hogy itthon is foglalkozhatnánk ily tárgyak montirozásával, annál nagyobb nyereségünk lenne belőlük; — a másik pedig az, hogy felesleges nekünk minden

műkosárfonó munkát külföldről hozatnunk, mikor itthon is ép oly jól megcsinálhatjuk.

Ismételten hallottam már dicsérni a Szeged vidékén, névszerint Algyőn és Tápén készülő különösen finom gyékényfonásokat, melyek a szobai használatra nálunk oly nagyon divatos japáni gyékényekkel állitólag versenyezhetnének; házi-ipari tárlatunkon ilyeneket nem láttam ugyan, de azért mégis el nem mulasztom a t. Társulat figyelmét ezekre is felhívni.

Némely faipari tárgyaknak, névszerint tökkulacsoknak, orsóknak, sétabotoknak kiválóan ízléses díszítését láttuk a horvát pavillonban kiállítva. A díszek finom, — rendszerint stilizált virágfűzérekből állanak, melyeket az egyszerű pásztorember bicskájával karczol ki, s melyeknek művészien jól ható vöröses és fekete színeit egy kis választóvízzel, s a kalapról lekapart fekete nemezporral idézi elő.

A népies agyagipar készítményeinek főleg a korsóneműeknek igen tetszetős alakja hazánkban határozottan keleti eredetre vall. Erről a boszniai s a keleti pavillonban látottakkal való összehasonlítás útján gyakorlatilag is meggyőződhettünk.

A háziipar-csarnokban a népies készítményű gerencsér-munkák mint önálló iparcsoport aránylag még szerényebb mértékben voltak képviselve, mint a nagy iparcsarnokban. Csupán a tizenöt szobafülke volt gazdagon díszítve kis korsókkal és tányérokkal. Itt azután összehasonlítást lehetett tenni a különböző vidékek ó és új készítményei között, s be kellett vallanunk, hogy a régi edények alak, máz, szín és díszítés tekintetében az újakkal szemben határozott előnyben vannak.

Épen úgy, mint a házi-ipar többi ágainál, az agyagiparnál is áll az, hogy a népies ízlés, a nélkül, hogy eredetiségétől eltért volna, megtalálta díszleteinek a tárgy anyagához mért egyedüli helyes alkalmazási módját s a színeknek összhangba hozatalát. Részben a tárlaton, de még inkább magánúton tett megfigyeléseimből azon következtetést vélem vonhatni, hogy díszítés dolgában bizonyos vidékek szerint egyes nagyobb csoportokra lehet, úgy mint mindenütt a világon, nálunk is osztani a gerencsér-ipart; ezen díszítések az illető nemzetiségek szerint különbözők, így például Szenicz vidékén, hol tótok laknak, fehér alapon kék, sárga, zöld az uralkodó szín, melyből rendszerint sűrű virág- és hálóalakú díszek fejlődnek, míg a Szepességben, de főleg Kassa vidékén ugyanolyan alapon rózsafűzérek divatosak. Az Alföldön ockersárga alapon fehér, kék, zöld és vörösbarna színekből kombinált virágdísz járja; míg az aradvidéki oláh már csak zöldesfehér alapra tenyérnyi sötét foltokat mázol. Az erdélyi korsók ismét fehér alapon többféle színű, de kiváltképen kék, vagy viszont kék alapon fehér virágdíszt mutatnak; természetesen ép úgy mint a magyar felvidékiek is, sokszor fordulnak elő figuralis díszszel; a székelyeknél különös kedveltségnek örvend még a sakktábla alakzat.

A keleti s ókori jelleget azonban legtisztábban az úgynevezett vászonkorsók őrizték meg az alföldön; ezen mázatlan vörös cserépkorsókra a három-négy sor csíkot

s egypár csigaalakú sávot, oly hamisítatlan egyszerűséggel alkalmazza népünk mai napig is, a hogy azt talán még Ázsiából hozta magával, s a hogy azt a legrégibb népekről ránk maradt agyagtárgyakon is számtalan igen hasonló alakban látjuk.

A mi vászonkorsóinknál még szebb és sokkal gazdagabb díszítésűeket láttunk a boszniai pavillonban. Ugyanott, s a keleti pavillon bolgár és keletruméliai osztályában, alakra kiválóan szép, díszítésre pedig felettébb gazdag zöld mázas korsókat láttunk, melyeknek alakzatait, kivált nagyon festőien ható áttört oldalpúpjaikat Zsolnay is, Fischer Ignácz is, persze más színezéssel, pár év óta már utánozzák.

Leggazdagabban volt házi-iparunkban a szövőipar képviselve a finom fehér patyolatszövettől kezdve a tarka szőnyegekig, a legkülönfélébb festői alakokban. Amúgyis már nagyon hosszúra nyúlt jelentésem, mértéken túl terjedne, ha nem szorítkoznám egészen röviden csak a főbb csoportok megnevezésére: milyenek a kumai s a slavoniai tiszta keleti stylű aranyhímezések, a szintén patyolatszövetekre selyemmel hímezett magyar, horvát s boszniai kendők, melyeket a déldunai országok és szűkebb hazájuk Törökország tárlatain is bőven volt alkalmunk látni és csodálni. Következnek a színes pamukkal vászonra hímezett erdélyi szász, magyar, tót, matyók, székely és csángó díszítések, melyeknek ősi elnevezéseit is, milyenek a cseremakkos, elefántos, medvetalpas, kisasszonyos, taréjas stb. alkalmunk volt eltanulni. Így lassanként áttérünk a szövőiparra, nevezetesen a festői hatású katrinczákra, melyeken hosszú rojt, arany- és ezüstszövés dolgában sokszor bámulandó gazdagságot találunk, míg végre elértünk a szőnyegekhez, melyekben tárlatunk, de főleg a horvát pavillon hihetetlen bőséget fejtett ki.

A szőnyegek divatát kétségenkívül a törökökkel való sűrű érintkezésre, s a török hódoltság idejére vihetjük vissza; ezt bizonyítja azoknak elvitázhatatlan keleti díszítési jellege, melyet leghívebben a szerbek, magyarországi románok és a horvátok őriztek meg, csupán lehetőleg rikító színeket s nagyobb alakzatokat alkalmazván. A székelyek, a mint fentebb is említém, emezeknél sokkal egyszerűbb motivumokba mentek át s a fehér mellett csupa sötét vagy fakó színeket alkalmaznak, ezért egyedül ők menekedtek meg az anilin színektől, melyeknek pusztító terjedése, úgy a házi-ipari mint a horvát, pavillonban, a szemlélőre elszomorító benyomást tett, s melytől a különben művészileg talán legtökéletesebb boszniai szőnyegek sem voltak már teljesen menttek. — Az anilin kipusztítására a kereskedelmi miniszterium újabban nagy gondot fordít, s a kiállítási jury is igen helyesen külön díjakat tüzött ki az anilinmentes készítményekre.

A mi a kézi- és szövött munkákat illeti, ezekről is kénytelenek vagyunk elismerni, hogy a régiek minden tekintetben szebbek és jobbak az újaknál; melyek a terjedő civilisatiónak, a népies művészi iparra kiható hátrányait igen érezhetően tükrözik vissza.

Az egyszerű s rövid tanulság, melyet hanyatló házi-iparunkból levonhatunk az,

hogy ott, hol a nép körében még él, a míg lehetséges, gondosan megőrizendő. — Mivel azonban népünk az olcsó gyáripari tárgyak gyors terjedésével mindinkább elfordul tőle; rajtunk áll sietve egybegyűjteni a régi jó mintákat, s azokat értelemmel felhasználni.

***

Érzem, mértéken túl vettem máris igénybe a t. Választmány becses türelmét. Jelentésem végére érve, legyen szabad befejezésül azon reményemnek kifejezést adnom, hogy a t. Társulat legközelebb az actio terére lépve, a tett javaslatok között fog egy-egy, a felkarolásra érdemeset is találni, tisztelt tagtársaink pedig szivesek lesznek a hiányzókat, teendő saját javaslataikkal, pótolni.

Nem kétlem, a műiparosokkal való sűrű, közvetlen érintkezés a helyes útra fog vezetni művészi iparunk fő- és mellékágainak összhangzó fejlesztésében. Kitartással és következetességgel nem ugyan máról-holnapra, hanem évek multával, talán a millenniumra megérjük művészi iparunk teljes felvirágzását, s ezen modern honfoglalásban magunkra vonatkoztathatjuk a *Hunnok harcza* költőjének szavait:

Ott ül türelemmel gyár, huta, gép, hámor
Zugaiban, s vés, fúr, dolgozik és számol,
Csáklya, gyalú, pöröly forog a kezében,
Csatarendjök megfér egy-egy kicsi gépben.

48

48. A BUDAPEST-LIPÓTVÁROSI SZT.-ISTVÁN-TEMPLOM SEKRESTYE-KAPUJA.

TERVEZTE YBL MIKLÓS.
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

6*

2/3

Magyar Iparmivészet
1906. ~~39-és Eötv.~~
49-53. C képek

Jungfer Gyula

49. A BUDAI KIRÁLYI PALOTA
HABSBURG-TERME.

TERVEZTE
HAUSZMANN ALAJOS.

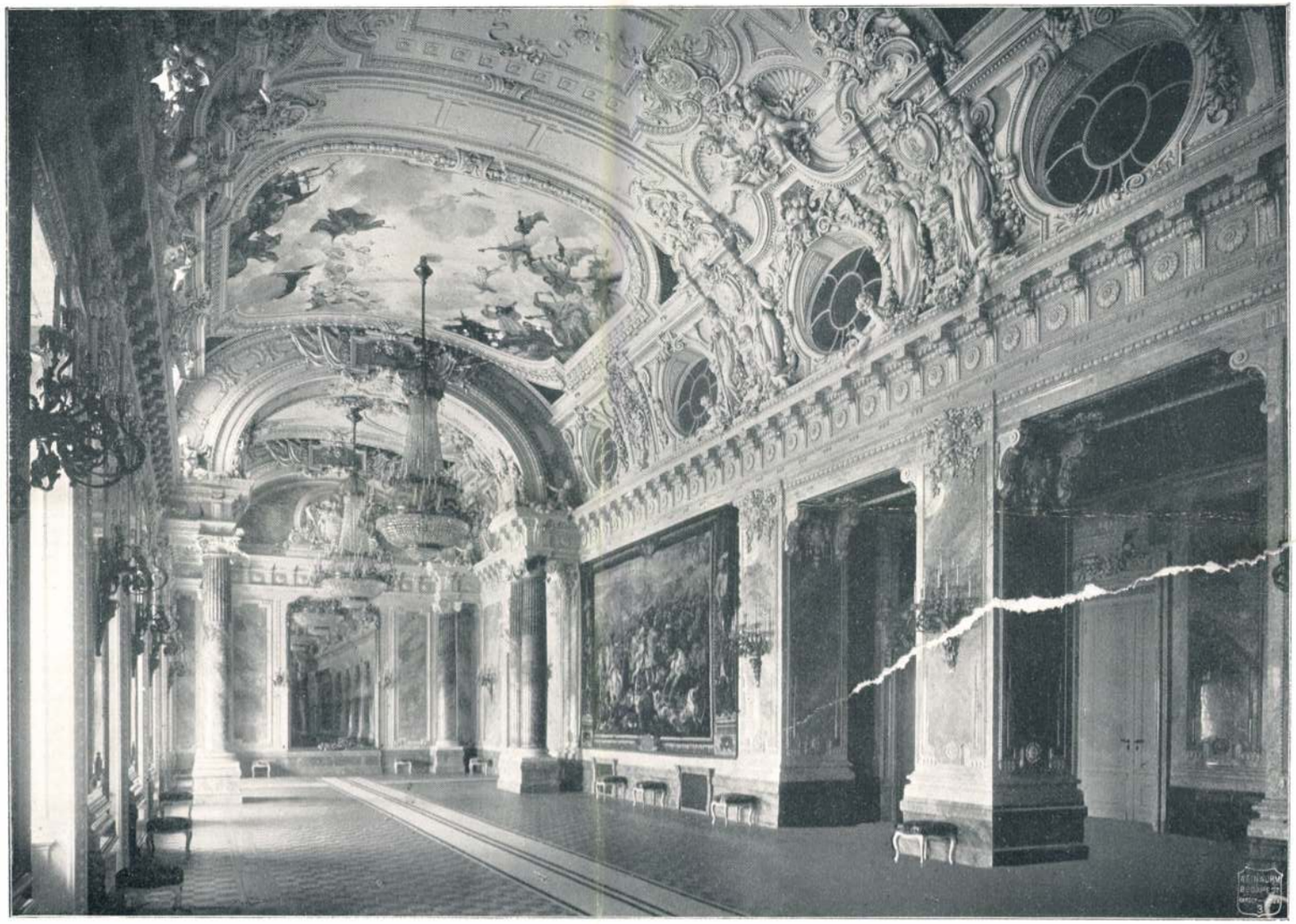

50. A BUDAI KIRÁLYI PALOTA
BUFFET-CSARNOKA.

TERVEZTE
HAUSZMANN ALAJOS.

51. A BUDAI KIRÁLYI PALOTA
HUNYADY-TERME.

TERVEZTE
HAUSZMANN ALAJOS.

107

107. LÉPCSŐKORLÁT
KOVÁCSOLT VASBÓL.

TERVEZTE GYÖRGYI GÉZA.
KÉSZÍTETTE JUNGFER GYULA.

Orsz. Räth György-múzeum.

19

5/Tg

Magyar Iparművészet
1906. 101, 104. l
képek

108

108. SZÖVÖTT FALISZŐNYEG.

TERVETZE LAKATOS ARTUR.
KÉSZÍTETTE KOVÁLSZKY SAROLTA
(NÉMET ELEMÉR).

109

109. SZÖVÖTT FALISZŐNYEG.

TERVEZTE LAKATOS ARTUR.
KÉSZÍTETTE KOVÁLSZKY SAROLTA
(NÉMET ELEMÉR).

110

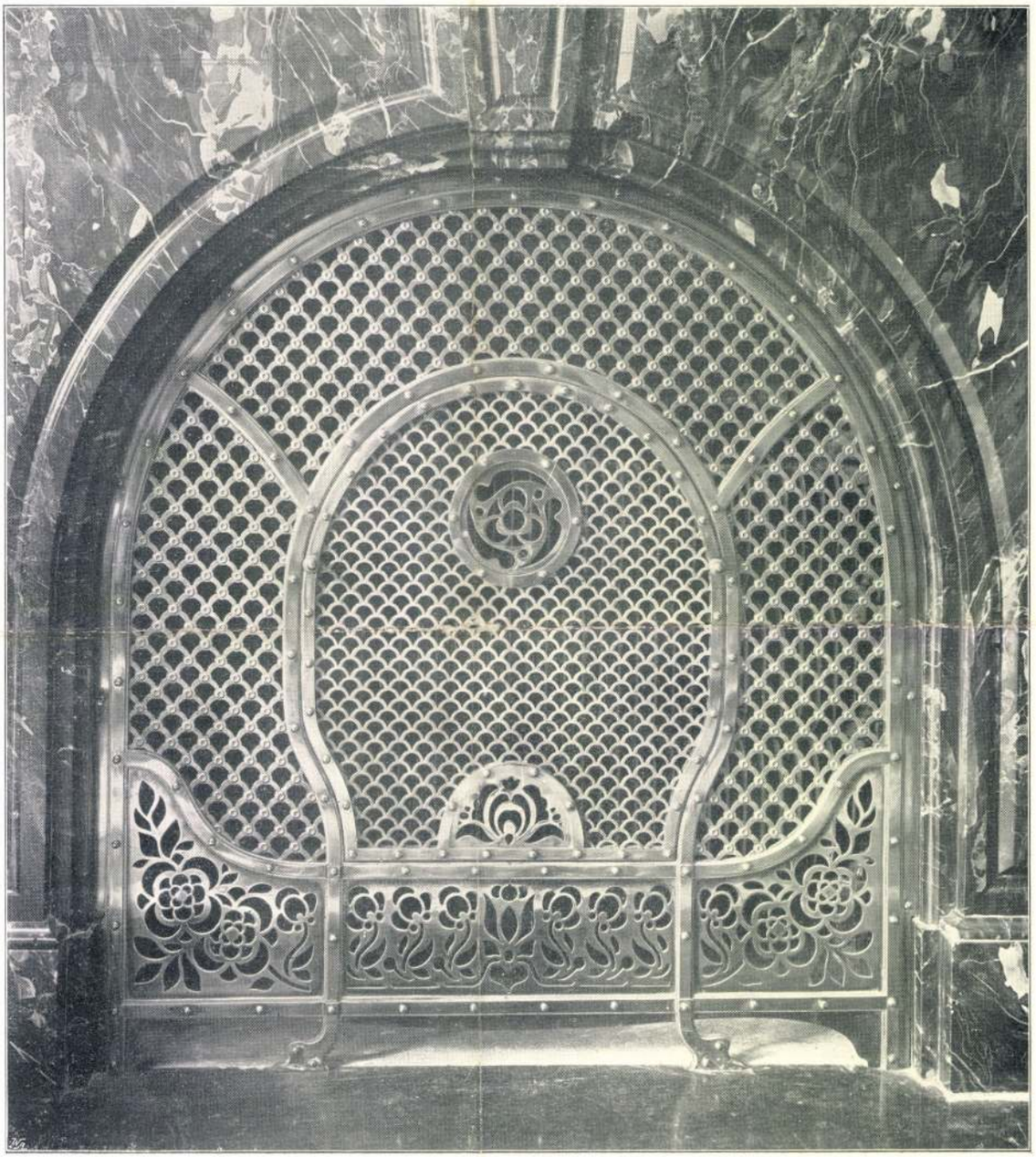

110. KANDALLÓRÁCS.
SÁRGARÉZ.

TERVEZTE GYÖRGYI GÉZA.
KÉSZITETTE LUDVIG EDE.

Orsz. Ráth György-múzeum.

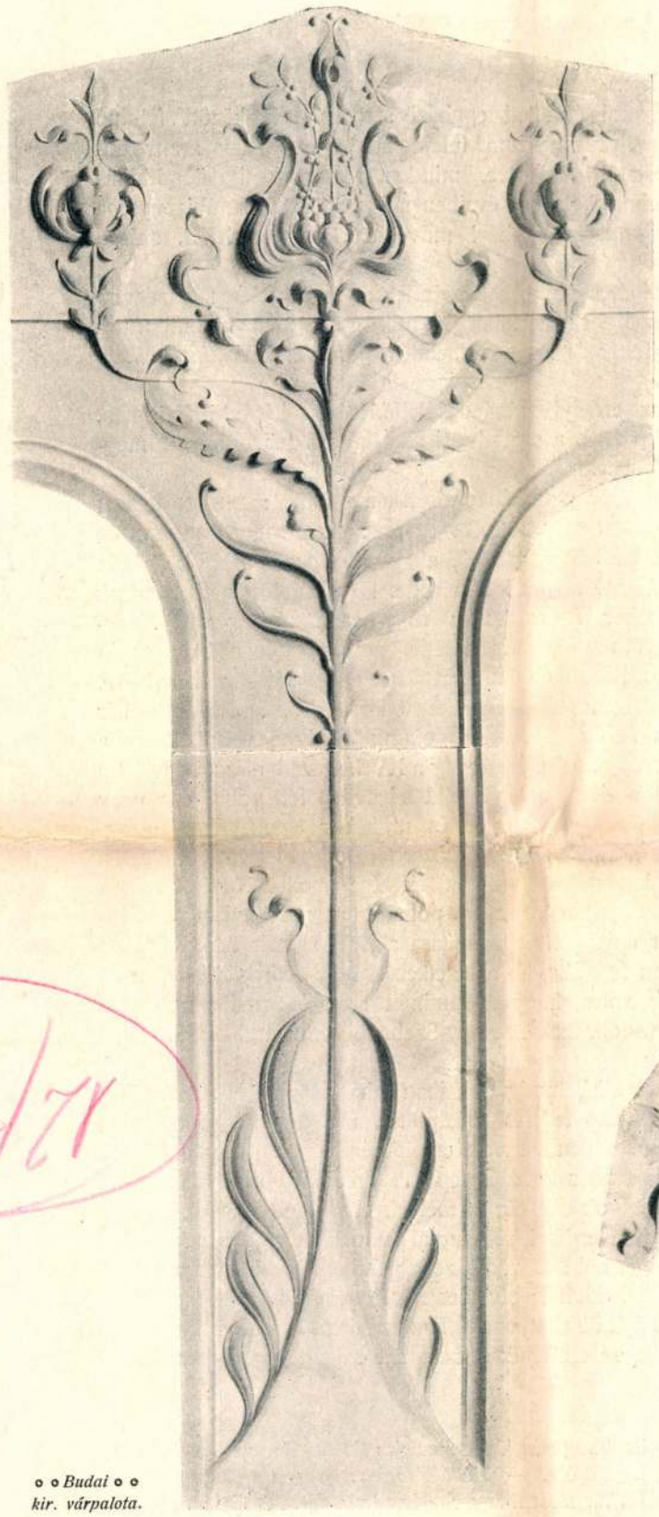

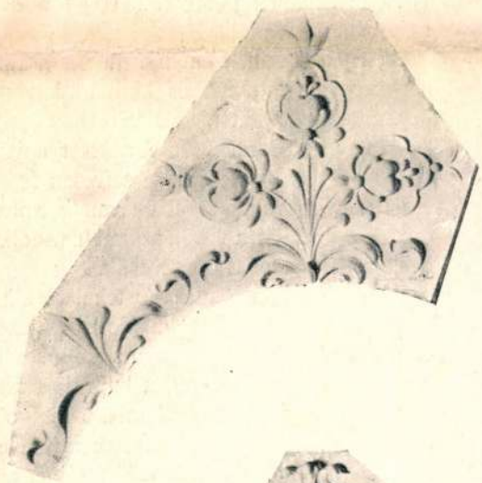

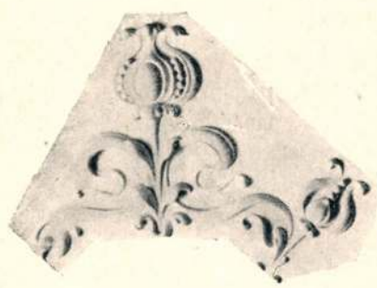

∘ ∘ *Budai* ∘ ∘
kir. várpalota.

∘ ∘ ∘ MENNYEZET-DISZÍTÉSEK. ∘ ∘ ∘
TERV. HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

12/73

A kehely kora a XVI. század eleje.

Az úgynevezett „erdélyi" zománccal ékesített egyházi szerelvények között feltűnő helyet foglal el a *nagyszebeni* ág. ev. presbyterium tulajdonát képező nagy aranyozott ezüst úrasztala-pohár, mely, kupájától eltekintve, minden részében tiszta góthikus ízlésben készült a XVII. század hatvanas-hetvenes éveiben s így egyúttal tanúbizonysága annak, hogy a csúcsíves műízlés nálunk az egyházi művészetet még a XVII. század végén is foglalkoztatta.

A szokatlan nagy pohár főékességét a gomb s a szár lemezein és a kupa gazdagon áttört kosarára alkalmazott zománcos virágok alkotják, mik gyöngéden kidomborított vörösréz alapon, kék, zöld, vörös, fehér és sárga szinekben pompáznak s *„luminálva"* vagyis felülfestve vannak.

Ez a sajátságos műgyakorlat az erdélyi zománc kifejlődésének későbbi fázisában, úgy a XVII. század közepe táján lép fel s a századvégi alkotásokon már nagyon megközelíti a miniature porcellán-festészet teknikáját.

A pohár történeti becsét emeli a talpa peremébe vésett eme fölirat: DIESEN KELCH LEST MACHEN ZVM HEILIGEN GEBRAUCH DER KIRCHE GOTTES H. ANDREAS FLEISCHER KON. RICHT. AVS SEINEN SVMP. ZV., amiből megértjük, hogy a poharat saját költségén isteni tisztelet céljára *Fleischer András* királybiró készíttette. Egykorú történeti források tanítanak meg,* hogy ez a Fleischer András már 1657-ben tanácstag volt Nagy-Szebenben s hogy ezt a tisztséget 1660-ban is viselte, amikor január hava 31-én Andreas Lächselsdörfer tanácsos társával együtt városát egy gyűlésben képviselte. Fleischer a XVII. század hatvanas-hetvenes éveiben lehetett királybiró, amivel a pohár keletkezésének ideje elég pontosan fixirozható. Nincs okunk kétségbe vonni, hogy a pohár nagyszebeni ötvösmester munkája. Erdélyben még a XVII. század második felében is az ötvösöknek pompásan megy a dolguk, egyébként lehetetlen lett volna oly nagy számban megélniök, hiszen 1657-ben 23 mester él és működik egymagában Nagy-Szeben városában. Miután nem bír a valószinűség látszatával, hogy Fleischer András, a nagyszebeni patricius és királybiró alkalmas művész létezése mellett ötvösművének elkészíttetése végett idegen városhoz fordúlt volna, a poharat nagyszebeni provenientiájúnak kell tekintenünk. A mester nevének megállapítása a jövő kutatás feladatai közé tartozik ugyan, de egyelőre szívesen fogadhatjuk a keletkezési hely fixirozását is, mert ezzel kétségbevonhatlanúl be van igazolva, hogy a luminált erdélyi zománcnak ezt az eredeti teknikáját a XVII. század második felében Nagy-Szebenben művészi készültséggel gyakorolták az odavaló ötvösök.

Művészi báj, elegáncia és teknikai tökéletesség dolgában páratlan alkotás az *erzsébetvárosi örmény templom* tulajdonát képező fedeles ezüstpohár, melynek szárát tunikába öltöztetett kiterjesztett szárnyu s jobb kezében koszorút emelő géniusz öntött alakja képezi. A talp domború mezőit, a kupa kosarát s a fedél laposan emelkedő szélét levelekkel gazdagon megrakott, ágakon ülő virágok diszítik, a melyek közül az előbbiek keretes mezőkben, az utóbbiak keretek nélkül erdélyi zománccal vannak megtöltve s művészi kezekkel luminálva. A kék, fehér, sárga, zöld és vörös zománcszinek összhangja a lehető legbájosabb s magának az egész műnek kivitele oly mesteri, hogy messze földön ritkítja párját. Pompásan sikerült reprodukcióját ötszínnyomatú fametszetben, mi Morelli Gusztáv tanár intézetében készült, mellékletképen csatoljuk s csak azt sajnáljuk, hogy a kiváló

* *Paulus Brölfft:* Wahrhaftige Beschreibung stb. Trauschenfels: Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens. (Neue Folge). 386. old. — *Karl Albrich:* Die Bewohner Hermanstadts im Jahre 1657. Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. XVII. köt. 268. old.

A fényes sorozat, melyben háromszáznál több műtárgy volt kiállítva, elsősorban a párisi kiállítás magyar történelmi csoportja erdélyi bizottságának lelkes munkáját dicsérte, aminek elismeréssel kell adóznunk most is, a midőn e pompás műtárgyaknak terünkhöz mért rövid ismertetését eszközöljük. Ezt az elismerést annyival inkább sietünk kifejezni, mert a sok fáradságot igénylő gyűjtés Erdély számos kicsiny, elrejtett falusi templomából s az odavaló úri családok kincses-ládáiból oly ötvösműveket hozott össze, amelyek idáig teljesen ismeretlenül lappangva, eddigelé szakértők szemei elé nem kerülhettek.

Úgy fedezték fel azokat most hazai ötvösségünk régi dicsőségének késő hírmondói gyanánt, amivel nagy szolgálatot tettek művészettörténetünknek, mert minden egyes darab új meg új momentummal járúl hozzá a régi magyar ötvösség kérdésének tisztázásához; régen porrá, hamuvá vált donátorok és mesterek neveit hozza ismét napfényre s a maga egészében fényes dokumentuma annak a tündéri fénynek, mely a régi magyar egyházat és úri háztartást beragyogta.

A gazdag sorozatból kiragadunk néhány példányt, hogy azokat írásban és képben bemutatva, legalább halvány emlékét őrizhessük meg annak a fényes kiállításnak, melynek megtekintésében közel kétszázezer ember versenyzett egymással.

Elsőnek a *marosvásárhelyi* ev. ref. templom tulajdonát képező, ezüstből vert s aranyozott poharat mutatjuk be. Teste tizenkét oldalú s felső részében architektonikusan tagozott szép pánttal, alúl liliompártás gyűrűvel van övezve. Peremén, hat domborúra vert, hólyag foglal helyet, amelyek mindegyike az ajak számára egy-egy kis öblöt képez, mert az edény az úgynevezett *ablutiós* poharak sorába tartozik, amelyekből áldozás alkalmával a bort a hiveknek osztogatták. Az undor elkerülése végett osztották fel a pohár szájnyilását apróbb részekre, a melyeken keresztül az ivás felváltva történt. A pohár a XVI. század elejéről származik.

Ugyancsak a XVI. század elejéről származik a *maros-szentkirályi* ev. ref. templom aranyozott ezüstkelyhe, mely hatkarélyú talpán, gombján és kupájának kosarán sodronyzománcos cifraságokkal van ékesítve.

E zománcozási teknika – legújabb kutatások szerint – *Velencében* a XIV. század folyamán keletkezett s a XV. század első tizedeiben jutott el hazánkba, a hol a legnagyobb mértékben s a legszebben kifejlődött, úgy, hogy a XV. századbeli magyarországi sodronyzománcos művek európai hírre tettek szert s messze földön keresett cikkek voltak. A szentkirályi kelyhen a drót finomsága, a virág- és levélmustrák pontos, ízléses kivitele, valamint a zománcok színharmóniája mesteri. Kár, hogy a kelyhet utólagos javítással szakavatatlan kezek eredeti formájától megfosztották, a mi a stílus felső részének szabályellenesen túlmagas s alsó részének törpe szerkezetéből szembeszökően kirí.

A *segesvári* ág. hitv. evangelikus templom XVI. századbeli részben aranyozott ezüstkelyhe a maros-szentkirályitól merőben eltérő műalkotás. A kehely minden ízében góthikus ízlésű; a nyél gyűrűi, a gomb s a kupa kosara oly áttört lombozatot ábrázol, mely egymásba fonódó ágaival harmónikusan oldja meg a nehéz feladatot, mit a művész, ki bizonyára erdélyi volt, maga elé tűzött.

A *gyöngyösi* Szent Bertalan-templom remekmívű aranyozott ezüstkelyhe ismét egy más, hazánkban nagyon is elterjedt teknikának a képviselője. A kehely az ú. n. filigránművek sorába tartozik, melynek fődíszét a kelyhet úgyszólván egész felületén elborító apró s vékony drótokból alakított köröcskék s egyéb, többnyire geometrikus ékítések képezik, amelyeknek érintkező pontjaiba apró fémszemecskék vannak beolvasztva.

Régi ötvöseink a középkor óta a XVIII. századig nagy előszeretettel gyakorolták a filigrán-művességet, amit ők sajátos kifejezésükkel *„bőrtűs"*-munkának neveztek el. Maga a gyöngyösi plébánia-templom a bemutatott példányon kívül még hét e fajta kehelylyel bír, melyek szépség és műbecs tekintetében valósággal versenyeznek egymással.

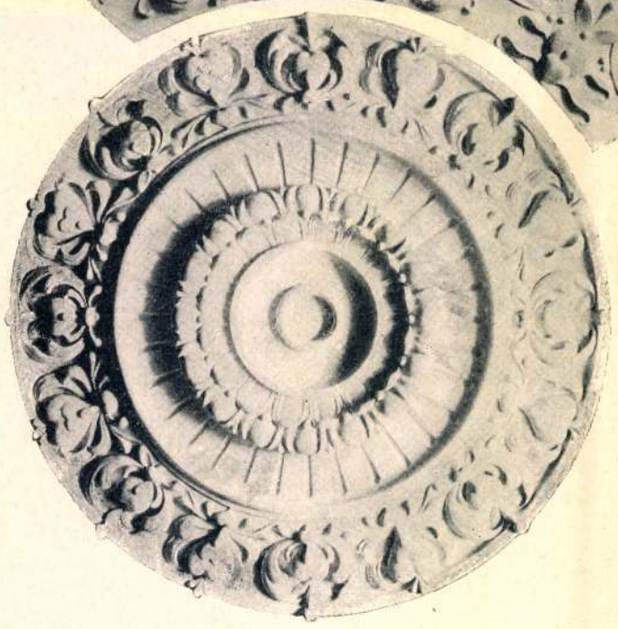

Budai kir. várpalota.

MENNYEZET-DISZÍTÉSEK.
TERVEZTE
HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

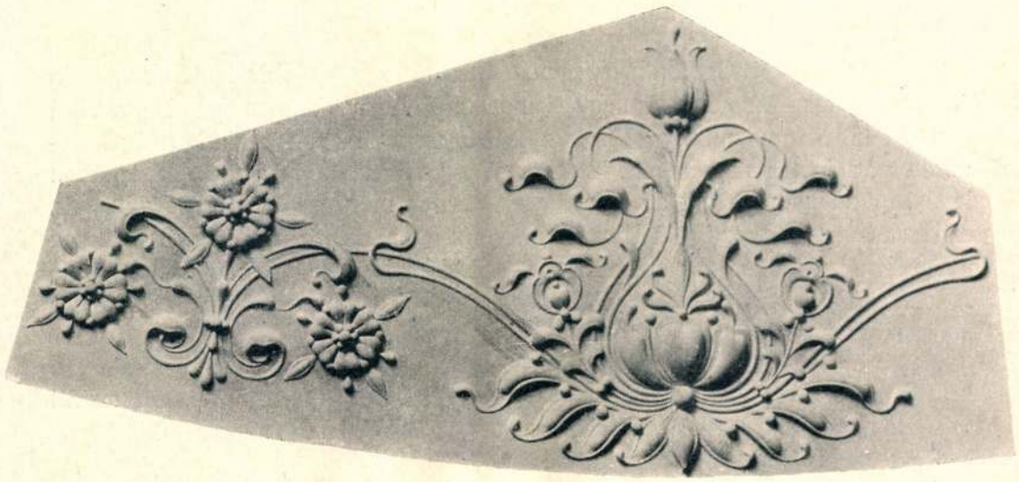

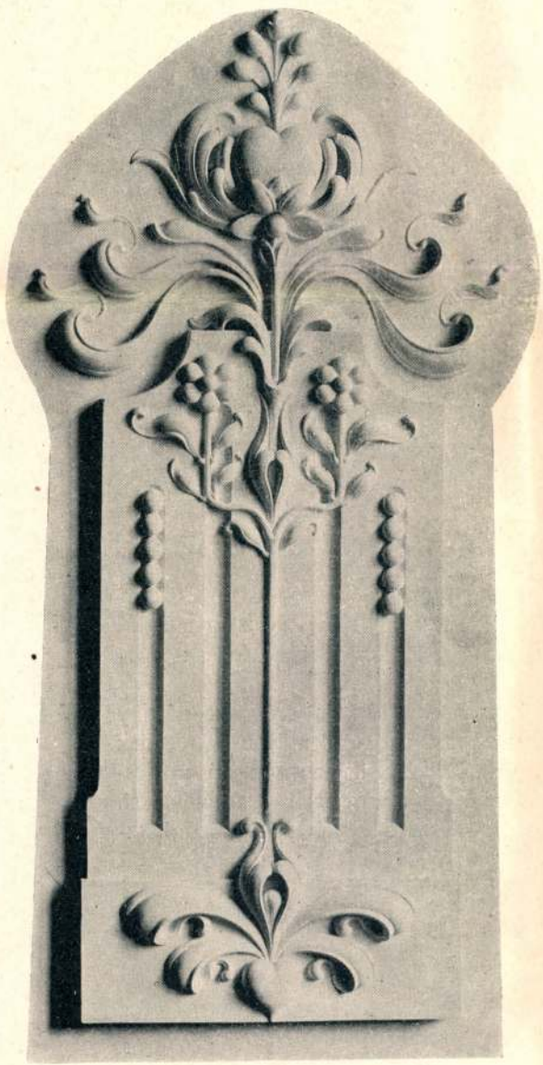

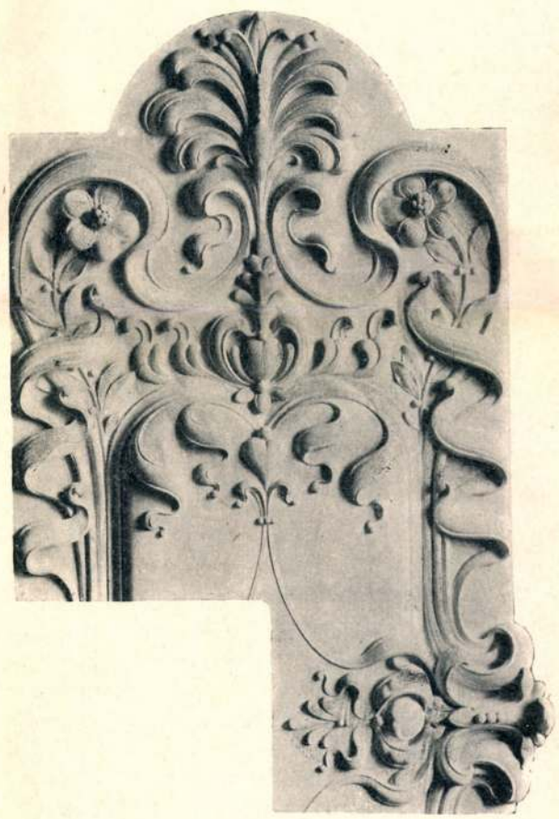

o o *Budai* o o
kir. várpalota.

o MENNYEZET-DISZÍTÉSEK o
o o o o o TERVEZTE o o o o o
HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

alkalmazott s Roskovics királyképei után készült nagy majolika-lemezek s egyéb majolika-részek, valamint a nagy kandalló, Zsolnay Vilmos pécsi gyárából kerültek ki. Mennyi munkával járt ez és hány próbára volt szükség, mig különösen az aránylag nagyméretű királyképek sikerültek, hogy a majolika-lemezen levő kép hű utánzata lett az eredeti festménynek még a szinek árnyalatában is, ezt csak szakember tudja kellően méltányolni. De Zsolnay megküzdött minden nehézséggel és gyárának magas fejlődését és képességét fényesen beigazolta. A kandalló korona-párkányán alkalmazott Szent István mellszobrát *Strobl* Alajos tanár mintázta.

A fali aranybrokát szövet Haas Fülöp és fiai aranyos-maróthi szövőgyárában készült. Első eset, hogy hazánkban ily előkelő minőségű aranyselyem szövet gyártatott, és fényes bizonyítéka annak, hogy iparunk erre is képes, csak igénybe kell azt venni.*

A kárpitozás és bútor Gelb M. és fia diszítő műterméből került ki. Az ablakfüggönyökön alkalmazott plasztikus, igen gazdag aranyhimzés, mint kézimunka, nagy szorgalommal, a munka tehnikájának teljes ismeretével készült, és tanujelét adja, hogy e tekintetben sem állunk a külföld hasonnemű alkotásai mögött.

A padolat parkettje *Neuschloss* Ö. és M. gyártmánya, a bronz-csillárok és fali karok *Kiessling* Rezső budapesti bronzmíves készítményei, a kovácsolt bronzdiszítések pedig *Jungfer* Gyula műhelyének képességét hirdetik, az aranyozást *Scholz* Róbert festő, az összes modelleket pedig *Szabó* Antal szobrász készítette.

A szoba összes itt felsorolt munkái 92.000 frt költséget vettek igénybe. Végül pedig, amit már kezdetben kellett volna felsorolnom, a midőn a szobának művészeti részéről szólottam, még fel kell említenem, hogy a szoba összes részletezését *Györgyi* Géza építész munkatársam végezte, a ki ritka érzékével rajzolta azokat, és ha ez a munkánk sikert arat, — a megfelelő rész őt is megilleti.

Hauszmann Alajos.

B) *A történeti csoport.*

A párisi világkiállításon bemutatásra kerülő s régi magyar lószerszámokon és fegyvereken kívül főképen ötvösművekből és keramiai termékekből álló gazdag műipari anyagnak a huszárság történetére vonatkozó művekkel kapcsolatos kiállítása az iparművészeti múzeum nagy üvegcsarnokának mellső részében történt.

Bár e kiállításban a Királyhágón inneni ötvösművek közül is szerepelt néhány példány, mégis a régi Erdély területéről származó magyar ötvösművek szerepeltek benne túlnyomólag, melyek fényes sorozatban mutatták be e hajdan virágzó művességnek korunkra maradt egyházi és világi emlékeit: az ereklyetartókat, úrmutatókat, kupákat, serlegeket, kapcsokat, billikomokat, öveket, násfákat s egyéb különböző használati tárgyakat.

* Több lapban olvastam, hogy e szövet méterje 1000 frtba került. A tudosító tévedett, mert még nem is 100 — hanem csak 95 frt volt az ára.

oszlopocskákkal keretezett mezőkre van osztva, melyekben az Árpádházi királyalakok festményei készültek. A faburkolat felett alkalmazott lizének és oszlopok hordják a gerendás mennyezetet, mely gerendák közötti síkok szintén majolikalapokból vannak képezve. Az összes fa-alkotórészek stilszerű faragványokkal díszesek és részben aranyozva vannak.

A faburkolat és a mennyezet közötti falterületeket sötétkék szinű arany- és selyem brokát-szövet borítja, melynek román ornamentikáju motivumai közé a magyar korona aranynyal van beszőve.

Az ablakfüggönyök antik stolák alakjában készültek, bársony alapon, románstilű aranyhimzéssel, közbe szines kövekkel és gyöngyökkel kirakva.

A szoba padolata tölgy- és diófából berakott gazdag diszítésű parkettákból készült.

A tervező-építész legfőbb gondjai közé tartozik, hogy ki fogja tervét végrehajtani. — Ki lesz az a hivatott mester, — vagy kik lesznek azok az iparosok, a kik megértik eszméjét, és nemcsak a vállalkozó szempontjából itélik meg a munkát, hanem belemélyedve annak lényegébe, örömmel és szeretettel végezik a reájuk bizott részt.

Nekem e tekintetben nem kellett aggódnom, mert oly férfiakat hivtam föl a közreműködésre, a kikben már előre is meg volt a biztosítéka annak, hogy csak jót, csak kiválót alkotnak. A legnagyobb elismeréssel kell adóznom azoknak a kiváló művészeknek és iparosoknak, a kik e munka létesítésében közreműködtek és úgy a felhasznált anyag, valamint a foganatosítás minősége tekintetében oly művet létesítettek, a mely, azt hiszem, a külföldön is elismerésben részesül és a magyar ipar becsületére fog válni.

Első sorban a művészi alkotásokat kell fölemlítenem.

Roskovics Ignácz festőművész festette az Árpád-ház nagy alakjainak képeit. Ezek: Szent Imre (a szent ifjuság jelképe), I. Béla az 1051—1052-iki nemes háború lelke, Szent László, Kálmán, III. Béla, II. Endre, az aranybulla adományozója, Szent Erzsébet, IV. Béla Budavárának alapítója, Szent Margit, és III. Endre az utolsó Árpád. Az ő ecsetjét dicséri az ajtók feletti mezők két képe is: „Szent István alapítja a székesfehérvári templomot“ és „Szent István megkoronáztatása“.

A ki e képeket látta, csak bámulatát fejezheti ki a művész alapos tanulmánya felett, a ki korhűen kivánta ábrázolni királyi alakjait. Mennyi gondot fordított a ruházatra, az ékszerre, melynek legcsekélyebb részletére is kiterjedt a művész figyelme!

Itt minden részlet alapos tanulmányra vall és művészi virtuozitással van megfestve. Bátran állíthatom, hogy ezek a királyképek forrásműül szolgálhatnak a jövőben, az Árpádkori művészetre.

A szoba famunkáját *Thék* Endre készítette. Thék, a ki hazai faiparunk legkiválóbb képviselője, ez alkalommal is igazolta, hogy hirnevének meg tud felelni. Nem kimélt fáradságot, hogy rengeteg fakészletéből kiválaszsza a legjavát és abból készítse meg a szobát. A válogatott magyar diófa úgy szinével, valamint faragványainak finomságával tökéletesen megfelel a román stilus jellegének. A hatást fokozza a pontos összeépítés és a kifogástalan remek munka, melynek minden részén meglátszik, hogy szeretettel készült. A fa-alkotórészek közé betét gyanánt

Budai kir. várpalota.

A HARC. SENYEI KÁROLY SZOBORMŰVE. BRONZBA ÖRNTÖTTE A BESCHORNER-FÉLE ÖNTŐDE.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA SARKA.

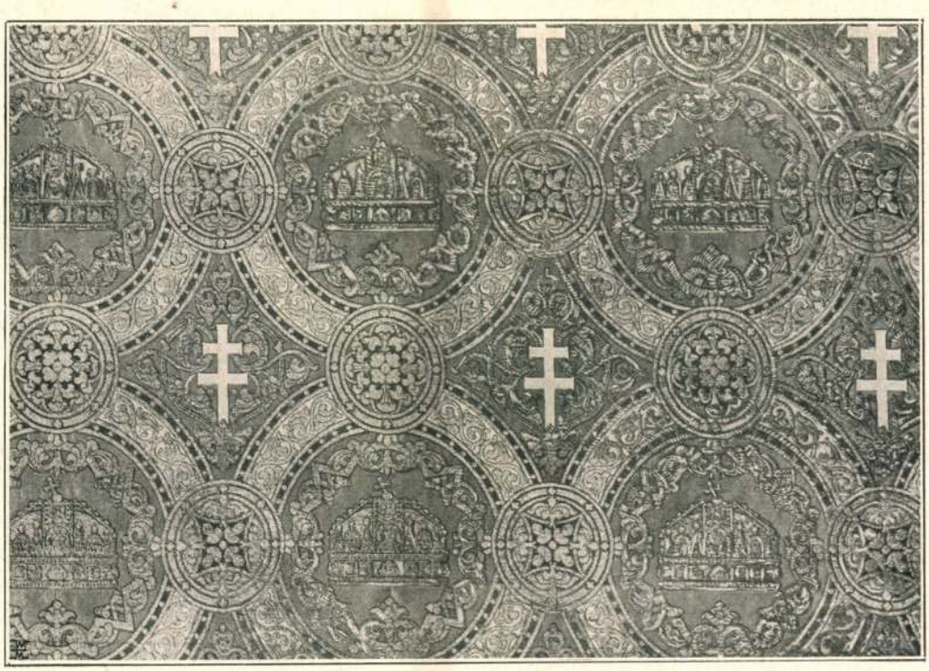

Budai
kir. várpalota.

A SZENT ISTVÁN-SZOBA FALI KÁRPITJA.
TERVEZTE HAUSZMANN ALAJOS TANÁR.

Készítette Haas F. és fiai
aranyosmaróthi gyára.

meg úgy az orsz. iparművészeti múzeumban levő tárlatot, majd pedig Thék Endrénél a Sztent István-szobát.

A próba-bemutatóról a következő három cikk számol be részletesen.

A) *A budai királyi vár Szent István-terme.*

Az építés alatt levő és befejezéséhez közeledő királyi vár belső fölszerelése, termeinek berendezése és azok diszítése már a legközelebbi jövő munkája leend.

A nagyméretű ünnepi termeken, valamint a lakosztályokon kivül, középnagyságú termek is készülnek, hisztorikus alapon, minők a Szent István-, a Hunyady Mátyás- és a Habsburgok-terme.

Elsőnek a Szent István-terem készült el. Befejezését siettette Ő Felségének az a kifejezett kivánsága, hogy alkalom nyújtassék hazai iparosainknak, hogy nagyobb szabású és előkelő tárgyakkal szerepelhessenek az 1900. évi párisi nemzetközi kiállításon. Ez a terem — inkább szoba, mert méretei folytán a „terem" jelző alig illeti meg — közös kiállítási tárgyát képezi azoknak az iparosoknak, a kik készítésén közreműködtek.

A teremnek aránylag csekély méretei (12·0 m. hosszú 6·50 m. széles és 5·50 m. magassággal) nem engedtek nagyszabású arhitektonikus alakítást, hanem intim kiképzést tettek szükségessé, melynél a részlet finomsága és a szin harmoniája kellőleg érvenyesülhet. Ezért választottam faanyagot aranyozással és majolika betéttel — utóbbit azért, mert Zsolnay gyártmányaival jó szinhatást véltem elérhetni.

A midőn hisztorikus termek kiképzéséről van szó, természetes, hogy az illető korszak stilusát kell választani. A Szent István-terem román stilusban készült, a mely stilus hazánkban az Árpádok korában tudvalevően szép virágzásnak örvendett. A részletek kifejlesztésében azonban bizonyos szabadságot engedtünk meg magunknak, mert nem a szigorú és megmerevedett román alakokat választottuk — hanem helyt engedtünk itt is a magyar ornamentikának, miáltal a magyaros jelleg kifejezésre jutott.

A terem építészi elrendezésére a helyi viszonyok voltak mértékadók. Hosszasága, a mely a szélességi méret kétszeresét teszi, — megkivánta a megszakítást, a mit azáltal gondoltunk elérni, hogy a szoba hosszfalának közepére oszlopokkal befoglalt falfülkét terveztünk, a mely fülkében hatalmas, a födémig érő, kandalló áll.*

A kandallóval szemben levő ablakos fal közepére hármas osztású tükör került, — a szoba két választó falában vannak pedig a bejáró ajtók.

Az anyag, mely dominál és a szobának jellegét megadja, a fa, és e célra magyar diófát választottunk. A terem falait körülfoglalja 2·20 m. magasságú faburkolat (lamberia), amely alsó részében tömör, felső része pedig faragott

* Megemlítendő, hogy e kandalló végleges helyén, a falfülkében mélyebben fog állani és nem úgy, mint az Thék Endre gyárában az ideiglenes felállítás alkalmával fölvett képünkön látható.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET FŐPRÓBÁJA.

Általános helyesléssel fogadták mindenfelé a párisi nemzetközi kiállítás m. kir. kormánybiztosának azt az elhatározását, hogy a párisi kiállításra szánt munkáknak egy részét, elküldés előtt, bemutatja a magyar közönségnek.

A próbakiállítás zöme az orsz. iparművészeti múzeumban volt, a melynek nagy csarnoka s több kiállítási terme egészen megtelt az érdekes látnivalókkal.

Bemutatásra kerültek nevezetesen a huszárteremnek s az azzal kapcsolatos történelmi kiállításnak értékesb darabjai, az ősfoglalkozás csoportja, a XII. és XV. (iparművészeti) csoportok keretében kiállítandó tárgyak egy része, s így a többi között láthatók voltak a budai királyi várpalota számára megrendelt egyes bútorok, a kerti szobának berendezése s az új országház miniszterelnöki szobája, a sz.-főváros által megrendelt iparművészeti tárgyak (polgármesteri szoba), egyes látképek, továbbá a m. kir. iparművészeti iskolában s az állami ipari szakiskolákban készült munkák, stb.

Külön helyen, Thék Endre gyárában volt felállítva a Szent István-szoba, hasonlóképpen külön mutatta be Jungfer Gyula kovácsolt munkáit, a melyekből saját műhelyeiben rögtönzött kiállítást.

Nagy kitüntetés érte a kiállítást február hó 22-én, a mikor Ő felsége a király azt legmagasabb látogatásával megtisztelte s ez alkalommal nagy elismeréssel nyilatkozott a látottak felett. Ugyanezen a napon Ő felsége még két kiváló iparosunkat tüntette ki fejedelmi kegyével. Nevezetesen Thék Endrét, a kinek gyárában az ott felállított Szent István-szobát szemlélte meg, továbbá meglátogatta Jungfer Gyulának hirneves műhelyeit, a hol a királyi palota számára megrendelt remek kovácsolt munkákat mutatták be a királynak.

Magas vendége volt még a próbakiállításnak Mária Valeria főhercegnő és férje Ferenc Szalvator főherceg személyében, a kik február hó 25-én tekintették

A SZENT ISTVÁN-SZOBA CSILLÁRJA. TERVEZTE HAUSZMANN ALAJOS TANÁR. ∘ KÉSZÍTETTE KIESSLING A. ÉS FIA. ∘

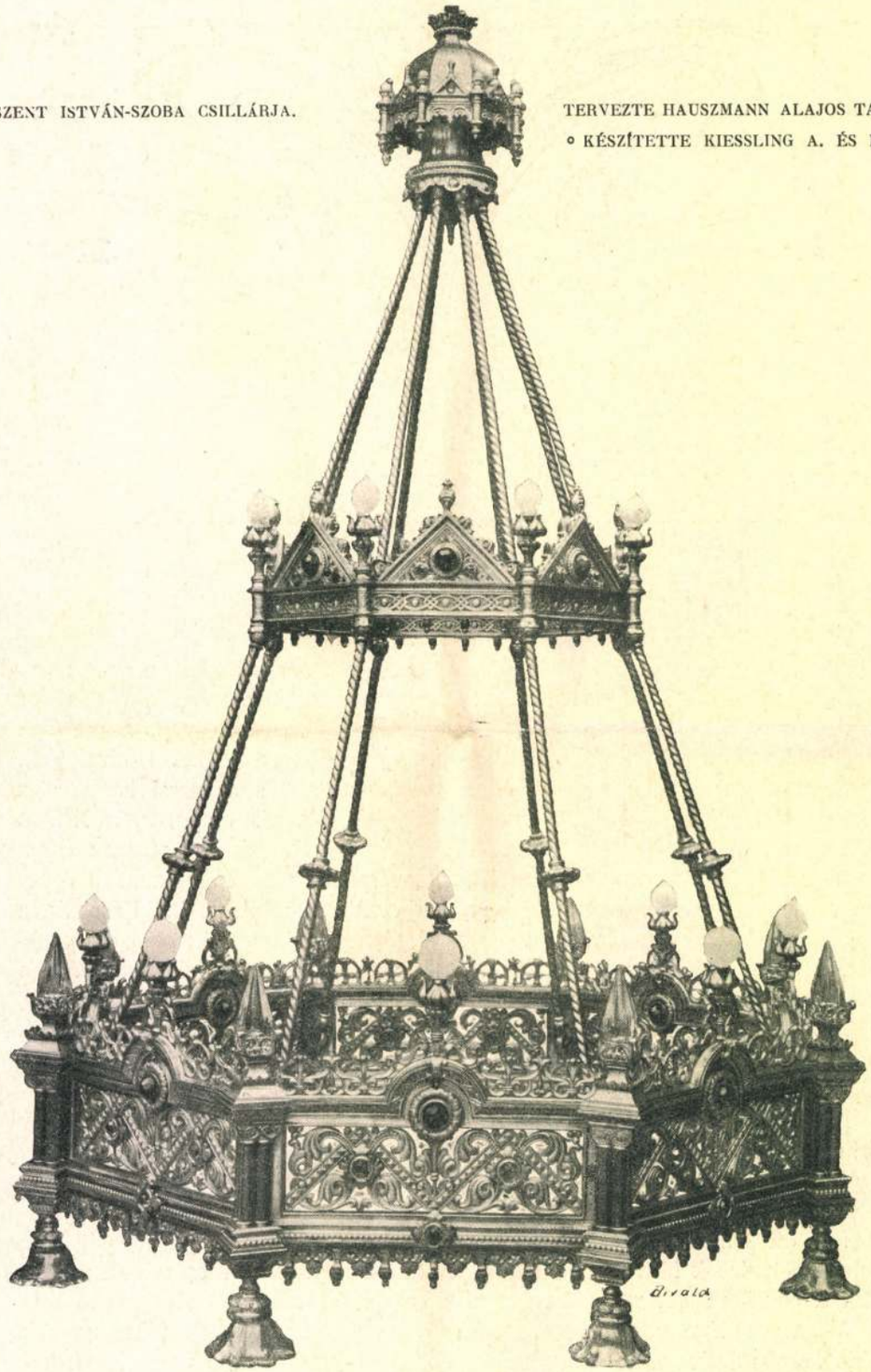

∘∘ *Budai* ∘∘
kir. várpalota.

Magyar Iparművészet
1900. Június

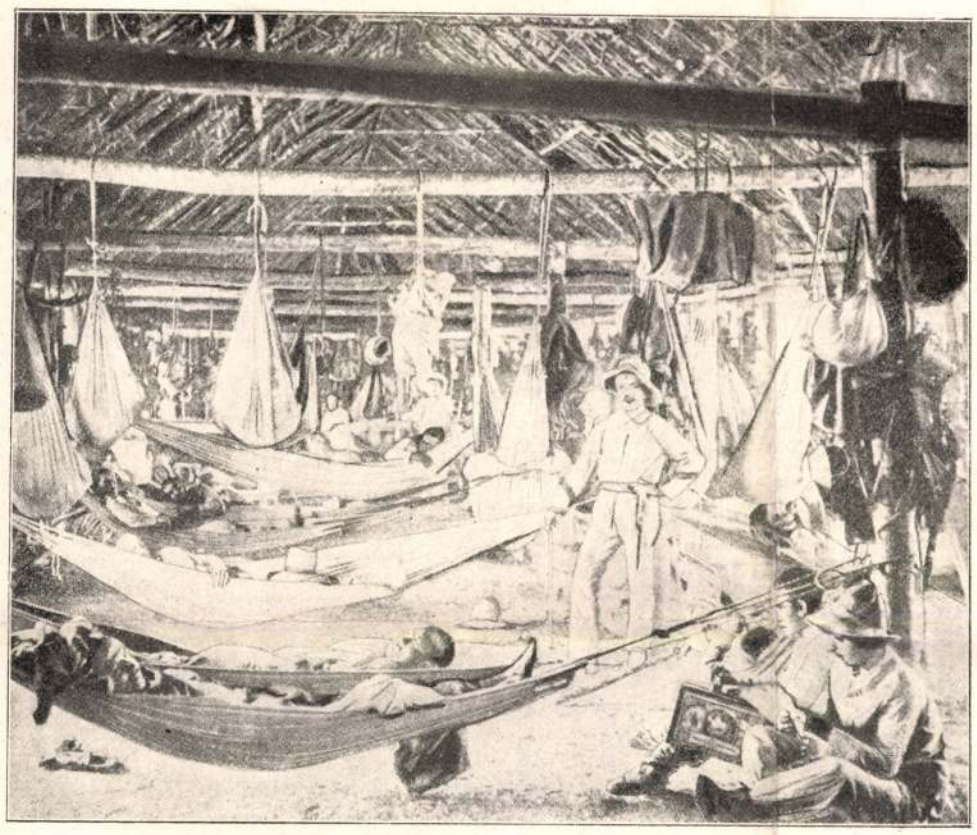

KUBAI FÖLKELŐK KÓRHÁZA.

nemzetiségi ünnepet üljék meg. Németországba is mindenfelé elküldték a meghivókat. Nem sokan érkeztek ugyan, de Brassó augusztus 21-ikén nem maradt németországi résztvevők nélkül. Ezek közt ott volt a nagyhirű tudós, dr. *Virchow* berlini egyetemi tanár is, ki jól ismeri Magyarországot és ezúttal is a lelkiismeretes tudós és higgadt itélet igazságérzetével szólt a szászokhoz.

Az ünnep augusztus 21-ikén már reggel 7 órakor kezdődött. Megjelentek: *Maurer* Mihály főispán, *Molnár* Viktor miniszteri osztálytanácsos, *Moór* Gyula főesperes a magyar ev. egyház képviseletében, *Rombauer* Emil kir. főigazgató, továbbá a legtöbb államhivatal igazgatói s néhány tisztviselője. A tud. akadémiát *Böhm* Károly kolozsvári egyetemi tanár képviselte. A brassói oláhságból senki sem volt jelen. Németországból tizenkilencz vendég érkezett. A nagy evang. templom udvara, az ünnepély szinhelye, egyenlőn volt diszítve az állam és a város szineivel. A rendező-bizottság nevében *Obert* Ferencz evang. lelkész a szászok erényeit dicsérte, majd Honterus érdemeit méltatta, végül hangoztatta, hogy a szászok mindenkor hű fiai voltak a drága magyar hazának s azok is kivánnak maradni, bár vallásuk és nemzetiségük védelmében a végsőig fognak küzdeni. Beszédében még köszönetét fejezte ki a külföldi vendégeknek. A beszéd befejeztével hullt le a lepel a szoborról, mely *Magnussen* berlini szobrász műve. A város nevében *Alesino* helyettes-polgármester vette át az emléket s fogadást tett, hogy azt szentségtörő kezektől megrongálni vagy bemocskolni nem engedik. Közben emlegette a szász fensőbbséget, melyet Honterusban lát megtestesitve. *Schnell* Károly királyi közjegyző és a szobor-bizottság elnöke a szobor történetét adta elő, s arra is alkalmat vett, hogy a szászok hazaszeretetét hirdesse. A tud. akadémia nevében *Böhm* Károly egyetemi tanár szólt nagy hatással magyarul. Honterus érdemeit tisztán a kultura szempontjából méltatta. Végül *Müller* Frigyes nagyszebeni szász püspök mondott imát, melyben a királynak és a hazának kivánt boldogságot.

A Honterus-szobor leleplezéséről tehát a túlzó szászoktól előre jósolt tüntetések elmaradtak. Kár volt, hogy jó előre mint kizárólagos szász ünnepet emlegették a felvilágosodás egyik derék bajnokának emlékezetét. A szobor-ünneppel együtt tartotta ötvenedik közgyülését a «Verein für Siebenbürgische Landeskunde» is, melyen az öreg *Virchow* német tudósnak okos beszéde a nevezetes.

Virchow előadása kezdetén az antropologia és archeologia feladatairól beszélt, majd kiemelte, hogy midőn 1876-ban a régészeti és embertani kongresszuson Budapesten megjelent, el kellett ismernie, hogy a magyarok kutatásai fölülmulták a németektől odáig elért eredményeket s hogy Pulszkynak a rézkorszakról felállított elmélete korszakot alkot a tudomány történetében. A szászoknak azt mondhatja — igy folytatta — a mit egyszer Torma Károlynak mondott: A föld övék, kutatása rájuk tartozik; s a szászoknak be kell ismerniök, hogy ebben a részben még hátra vannak. Ha ők magukat a németek elszakadt töredékeinek mondják, ő azt kérdezi, mint anthropológus és ethnográfus: egyáltalán hol vannak a németek, hol a német tipus? Nincs az magában a nagy Németországban sem; a keveredés a népek közt oly nagy, hogy az eredeti jelleget megállapítani nem lehet. A meddő nemzetiségi küzdelmek különben is csak fentartják munkájokban a népeket s nem mehet oly roszúl a szászok dolga, ha ősrégi szokásaikat, viseletüket, stb. oly impozáns módon mutathatják be, mint a Honterus-ünnepen. Nagy-Németország elég önmagának, nem keresi a rokon elemek politikai csatlakozását. A helynevek miatt se érzékenykedjenek. A magyar állam csak azt tette újabban a helynevekkel, a mit a szászok tettek, midőn itt letelepedtek. A szászok német nevet adtak a szláv, a magyarok magyar nevet adtak a szláv helyeknek.

Kitüntetés. A király dr. *Hőgyes* Endre egyetemi tanárnak, a budapesti Pasteur-intézet igazgatójának a tudományos téren szerzett érdemei elismeréseül a miniszteri tanácsosi czimet adományozta.

Emléktábla a szepesi városok székházán. Pár nap óta emléktábla diszíti *Iglón* azt az ódon épületet, mely hosszú idők óta székháza volt a *tizenhat szepesi városnak*. A tizenhat szepesi várost még Zsigmond király zálogba adta a lengyel királynak, s csak Mária Terézia váltotta vissza. A visszaváltás emlékére állitották az iglói városháza falára az emléktáblát. Augusztus 21-ikén volt az emléktábla ünnepies leleplezése a hivatalos világ és előkelő nagyszámú közönség jelenlétében. Ott voltak: gróf *Csáky* főispán, *Raisz* alispán, *Münnich* országgyülési képviselő, *Neogrády* megyei főjegyző és a tizenhat szepesi város küldöttségei. A polgármester tartotta az ünnepi beszédet s beleszőtte abba a székház viszontagságos történetét is, végül pedig ráutalt arra a hűségre és szeretetre, a melylyel a háromszázhatvan évig elzálogosított tizenhat szepesi város mindig ragaszkodott a magyar hazához. A polgármester beszéde közben a lepel lehullott az emléktábláról. Délután száz terítékű ünnepi banket volt.

A finnek és Magyarország története. A *helsingforsi* finn egyetemen nyarankint népszerü előadásokat tartanak. Az ideiek között volt egy előadás-sorozat *Magyarország ujabbkori történetéről*. Ezt *Jalava* Antal tartotta, ki a Kisfaludy-társaságnak is tagja, körülbelül ezer főnyi, nagyobbrészt tanitókból és tanitónőkből álló hallgatóság előtt. Ezekről az előadásokról a legtekintélyesebb finn napilap, az «Unsi Suometar» a következőket irja:

«A tárgy, melyet Jalava előadott, már magában véve is nagy érdeklődést és rokonszenvet keltő, s minthogy az előadó rendkivüli művészettel és melegséggel beszélte el a magyar nemzetnek és legnemesebb fiainak a jogért és szabadságért vivott bátor harczait, nem csoda, hogy szavai hatalmas visszhangot keltettek a hallgatók keblében. Az előadások befejezése valóságos ünnepiességgé vált. Az előadó meghatott szavakkal mondott köszönetet az iránta tanusított rokonszenvért s egyuttal emlékeztette a hallgatóságot azokra az oly könnyen észrevehető egyezésekre, melyek a magyar nemzetnek ezeréves történetében és saját népünk viszontagságaiban mutatkoznak, valamint a belőle merithető tanulságokra, hogy a nemzetiség fentartása, a nemzeti nyelv művelése az a mentőeszköz, mely a népeknek egyetlen biztositéka a nehéz időkben is. Végül elénekelték Kölcsey «Himnuszát» és a finn nemzeti himnuszt».

Új Reform-Zeneiskola. Krausz Gusztáv jónevű zenetanár f. é. szeptember hónapban Reform-Zeneiskolát nyit. Krausz tanár működésével eddig is mindenütt sikert ért el, s méltán ajánlható a szülők és növendékek figyelmébe. Prospektussal készségesen és bérmetve szolgál Krausz Gusztáv, IX. ker. Csarnok-tér, 5. sz. *Beirási dij:* az előkészítő oszt. zenekarra és karénekre 2 frt, a többi oszt. 5 forint. *Tandij:* az előkészítő oszt. havonként 4 frt, a többi oszt. havonként 6 frt. Ének vagy zenekar egész évre 5 forint.

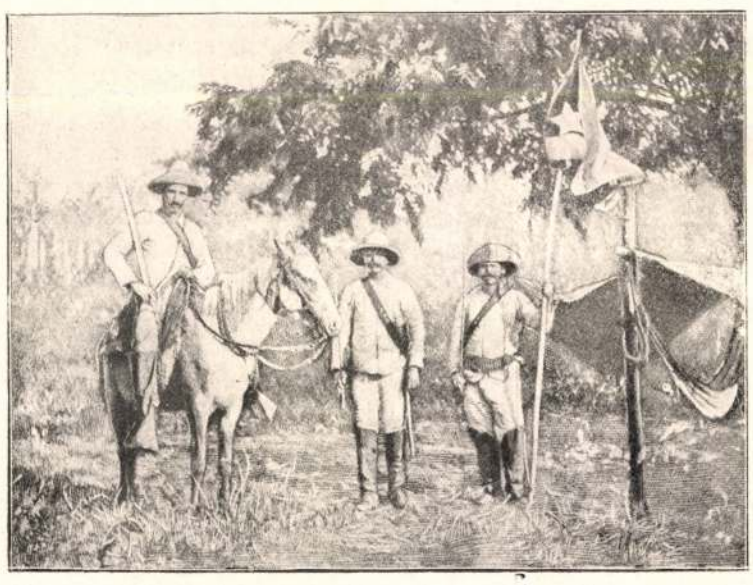

A KUBAI KÖZTÁRSASÁG HADÜGYI ÁLLAMTITKÁRA ÉS KISÉRETE.

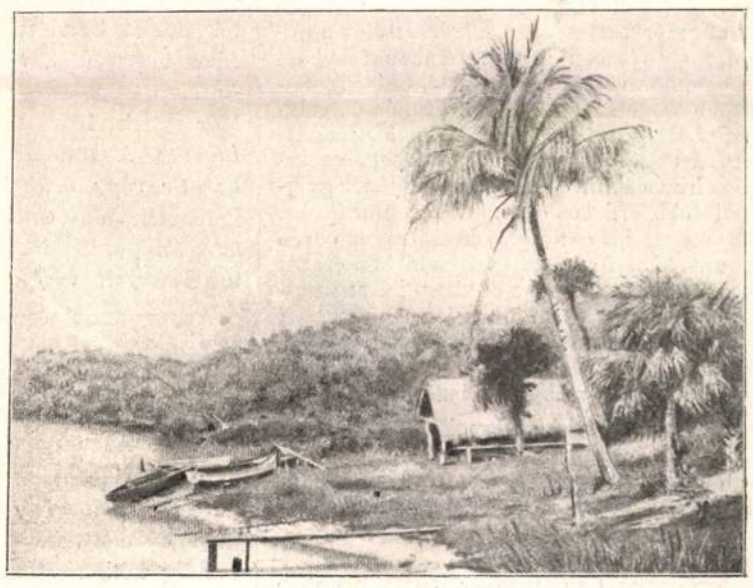

TÁJKÉP MATANZAS KÖRNYÉKÉRŐL, KUBA SZIGETÉN.

A SPANYOL-AMERIKAI HÁBORUBÓL.

nem sokat találunk e kis kötetben. Alakjaiba nem tud igazságot, életet önteni; meséit a jellemeken kívánja fölépíteni, de többnyire homokra építi. Hajhászsza a különöst, szokatlant, a mivel sokszor a képtelenség határát is átlépi, mint pl. «Báthory Erzsébet»-ben Róz lovag absurd szerepeltetésével. Az is nagy fogyatkozása, hogy a költemények egyéni styljéről, melyet a tárgy szab meg, fogalma sincs. Valamennyi elbeszélését, bármily különbözők legyenek is, ugyanazon a hangon mondja el, sőt a mi több, alakjai is nem-, kor-, rang-, műveltség-, stb. különbség nélkül, mind ugyanazon a szónoki hangon deklamálnak; a gyóntatószékben ülő pap, az éhenkórász csavargó, a honfi-fájdalommal eltelt honvéd-ezredes, mind ugyanazon a hangon beszélnek, a szerző hangján. Merkl Adolf tehetségének még sokat kell fejlődni, a mit komoly tanulmánynyal és erős önbirálattal érhet el. A kis kötet ára 1 frt 20 kr. Izelítőül bemutatunk belőle egy apróságot:

A bolondos fiú.

Kaczagott, tréfált egyre,
Fájdalmat soh'sem érzett,
Patyolat volt a kedve,
Nótával szunnyadt, ébredt
A bolondos fiú . . .

Találkozott egy lánynyal . . .
Lengő szellő a lépte,
A hangja csalogánydal . . .
Remegve, hosszan nézte
A megbűvölt fiú . . .

S attól a naptól kezdve:
Nem szól ajkán a nóta . . .
Oda van régi kedve,
Csak sírni tud azóta
A bolondos fiú . . .

Kossuth Lajos iratainak VI-ik kötete. Kossuth Ferencz most végezte be Kossuth Lajos iratai hatodik kötetének sajtó alá rendezését, melyhez az 1866-iki politikai helyzetre és diplomacziai működésekre vonatkozólag terjedelmes bevezetést irt. — A több mint hatszáz lapra terjedő kötet az Athenaeum kiadásában legközelebb megjelenik.

Mintalapok iparosok és ipariskolák számára. A kereskedelemügyi miniszterium kiadásában *Szterényi* József miniszteri osztálytanácsos elnöklése alatt lévő bizottság szerkesztésével megjelent a «*Mintalapok*» IV. évfolyamának három füzete. És pedig *Gaul* Károly tanár szerkesztésével a *faipari* füzet, melyben Weiszmann Bélától egy hálószoba összes butorzatát találjuk a hozzávaló munkarajzokkal együtt. Egyszerüség és olcsón való elkészíthetés jellemzi ezeket. Egy fényes szalon és dolgozószoba berendezése Faragó Ödön tanártól, egy magyar-stylű hálószoba egyes butorai Auerbach Fábiántól és végre egy Tattay tanártól tervezett boltkirakati ablak tervezete — szerkezeti részletekkel — egészíti ki ezt a füzetet. A következő a *vas- és fémipari füzetben* (Edvi *Illés* Aladár tanár szakszerkesztésével) Jungfer Gyula, Lepter János, Páder Nándor és Hochmann József budapesti lakatosmesterek munkái tűnnek ki. A bécsi Burg új kupolaépületének záradék-rácsait, mely Biró Antal bécsi lakatos-mester munkája, két lap ábrázolja. Ezeknél nagyobb szabású műlakatos-munka az újabb időben alig készült. Érdekes, hogy tervezőjük, Kováts építész is magyar. A füzet gazdag anyagából kiemeljük még a hamburgi muzeum 6 ajtó-kopogtatóját és a lőcsei Thurzó-ház záradék-rácsát. Ez utóbbi a renaissance-kor magyarországi műemlékei között előkelő helyet foglal el. Harmadik füzet *Györgyi* Kálmán tanár szerkesztésével a *szövő*, illetőleg a *nőipart* illeti, mely részben szines, részben fényképi másolatokban, számos régi művészi becsű himzésmintát s több eredeti tervet közöl, Hollós Károlytól, Beniczky Margittól és Abt Sándortól. Ezeken kívül Téglás István, tordai tanfelügyelőnek, az erdélyi népies himzés-minták buzgó gyűjtőjének gyűjteményéből több érdekes szemelvényt mutat be. Kivánatos volna, ha a nőipariskolákban s egyéb női kézimunkákkal foglalkozó intézetekben ezeket a gondosan válogatott hazai mintákat használnák. — A vállalat évenkint 12 füzetben jelenik meg, s az ára ipariskoláknak 12 frt, magánosoknak 16 frt. Egyes füzetek is kaphatók 1 frt 50 krajczárjával az V. Akadémia-utcza 3. sz. a. lévő kiadóhivatalban.

Magyar képes levelező-lapok. A legújabb divatok közé tartoznak a képes levelező-lapok, kivált a tájképekkel ellátottak, mert az ilyenek illusztrálják a helyet, a honnan küldetnek. Magyarországot német tájképes levelező-lapokkal egészen elárasztották a kereskedések útján. A német feliratú levelező-lapokat a magyar posta azonban csak birság mellett kézbesíti, a minek a czímzett nem mindig örül. Most Divald Károly fényképészeti műintézete magyar feliratú képes levelező-lapokkal felel meg az általános szokásnak. Budapest legszebb helyeit, palotáit, utczáit, közintézeteit tüntetik föl a tiszta és izléses fénynyomatok. Mindenik szép kép, a képes levelező-lapok gyűjtői kedvvel tehetik el, külföldön pedig Budapest szépségeit hirdetik.

SÉTA-ÖLTÖNY.

Nemzeti Szinház. Szeptember elsején nyilik meg ismét a Nemzeti Szinház Katona «Bánk bán»-jával. Az első ujdonság *Berczik* Árpád «*Himfy dalai*» czimű 3 felvonásos vígjátéka lesz, a mely október hónap első felében kerül szinre, ezt követi Dumas «*Bünhődés*» czimű 3 felvonásos szinműve, a melyet röviddel ezelőtt elevenítettek föl a Theatre Françaisben s a melyet a Nemzeti Szinházban még soha sem adtak elő. Őszszel és télen még a következő darabok kerülnek szinre: *A czigánynő fia*, szinmű Jókai Mórtól, *Királyi házasélet*, verses vígjáték Somló Sándortól, *Radovich felesége*, szinmű Abonyi Árpádtól, *Szent Margit asszony*, Váradi Antal pályanyertes történelmi szinműve és Jókai Mór másik előadásra elfogadott verses drámája, a *Levente*. A külföldi művekből előadásra várnak: *Szent-e vagy őrült?* Echegaraytól, *Brittannicus*, Racinetől, *John Gabriel Borkmann*, Ibsentől, *Galotti Emilia*, Lessingtől, *A mostoha testvérek*, Gaston Davoratól és *Andrea* Sardoutól.

A magyar szinészet száz éves jubileuma Nagy-Váradon. Nagy-Váradon augusztus 26-ikán ünnepelték, hogy ott száz év előtt tartotta az első magyar szini előadást a kolozsvári szinjátszó társaság. Az ünnepélyt a Szigligeti-társaság rendezte. A véletlen úgy akarta, hogy Nagy-Váradon most is a kolozsvári szintársulat játszik, mint száz esztendő előtt, mert noha a város negyven év óta mindig készül állandó szinházat emelni, maig sincs meg. Az erdélyi irodalmi társaság küldöttséggel képviseltette magát az ünnepélyen. A «fekete sas» városi fogadóra is emléktáblát illesztettek ez alkalomból, mert ott volt az első magyar előadás. Az ünnep emlékére *Náményi* Lajos «Emléklapot» is szerkesztett.

MI UJSÁG?

A király szeptember 1-én este nagy katonai kisérettel utazik el Bécsből a *buziási* hadgyakorlatokra. Ő Felsége szeptember 8-ikán visszatér Schönbrunnba s 10-ikén onnan utazik a felsőmagyarországi hadgyakorlatokra, Lőcsére.

A királyt *Buziáson* a főispán, az alispán és a helyi hatóságok fejei fogadják s mivel Ő Felségének ott tartózkodása kizárólag katonai jellegü lesz, legfelsőbb helyről tett rendelkezéshez képest, mindennemü tisztelgés és küldöttségek fogadása elmarad. Ennek következtében küldöttségek nem jelennek meg. Ezek az intézkedések nem vonatkoznak a *temesvári* polgárság által szeptember 4-én rendezendő szerenádra, melyet Ő Felsége megengedett, miután a polgárságnak ebbeli óhaját dr. Telbisz Károly polgármester fölkérésére báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter, mint a város képviselője bejelentette.

A Honterus-ünnep Brassóban. Augusztus 21-én ünnepet ültek *Brassóban*; ekkor leplezték le *Honterus* János emlékszobrát. Honterus a XVI. században élt, lelkes hive, tanítványa volt Luthernek és a reformáczió terjesztésében nagy hévvel működött. Az első könyvnyomdát is ő állította Erdélyben. Szülőhelye, Brassó, most tehát négyszázados ünnepét ülte meg és érczszobrát is fölállította. A törekvés, hogy Honterus emlékezetét nemzetiségi tüntetéssé formálják át, a magyarságnál jó hatást nem tehetett. Szobrát is nem magyar művésznél, hanem Berlinben rendelték meg. A magyar tud. akadémiát német nyelven hivták meg az ünnepre. A buzgó törekvés tehát nem hiányzott, hogy Honterus emlékezetét a szászok mint külön

igen fontosaknak tartja, de nem szükséges ezek idejét 2—3 éves ciklusokra fölosztani, hanem a társulat rendes kiállításainak keretében is állandóan be lehetne mutatni az egyházi művészet egyes alkotásait. A papság művészi nevelése szintén elsőrendű szükség nemcsak a régi műkincsek megőrzése, de az újabb szerzemények művészi értékének biztosítása szempontjából is. Az előadó munkálatát alapvetőnek tekinti, amely körül eszmecsere folyhat és amelyből gyakorlati eredmények nőhetnek ki. A bizottság kiküldésének eszméjéhez hozzájárul.

VIG ALBERT utal arra, hogy az egyházművészeti kiállításon megdöbbenve láttuk, hogy a legnagyobb erőfeszítéssel is alig tudtunk megfelelő anyagot összehozni. Meggyőződhettünk arról, hogy az iparművészetnek ez az ága teljesen kisiklott a kezeinkből. Az előadó javaslatai általában alkalmasak arra, hogy ezen a bajon segítsünk, de addig is, míg ez bekövetkezik, a társulat keressen módot arra, hogy azokat az elemeket, amelyek most az egyházművészettel foglalkoznak, összehozza és nekik a boldogulás útját megmutassa. Egyébként elfogadja Matlekovits javaslatát.

Elnök elsősorban is köszönetet mond Foerk előadónak nagy gonddal és szakavatottsággal elkészített munkálatáért, azután megjegyzi, hogy a reprospektiv kiállítás eszméjét az egyházművészeti kiállítás megtekintése után IZABELLA főhercegnő vetette föl. De ezt természetesen sok más faktornak a közreműködésével lehetne megvalósítani. Összefoglalva a felszólalásokat, konstatálja, hogy a választmány egyetért abban, hogy a kérdés megvitatását a társulat kiküldötteiből, valamint az érdekelt iparosok, kereskedők és a papság köréből összeállított bizottság elé utalja. Javasolja, hogy ebbe a bizottságba a társulat Zsolnay Miklós alelnököt, Foerk Ernő, K. Lippich Elek, Radisics Jenő, Szmrecsányi Miklós és Vig Albert választmányi tagokat kérje föl. A bizottság maga gondoskodik a kiegészítéséről.

A választmány az elnök javaslatát elfogadja.

FOERK ERNŐ félreértett szavait igazítja helyre. Nem ragaszkodik a részvénytársasági formához, elfogad bármilyen szervezetet, amely alkalmas arra, hogy érdekkapcsolatot létesítsen a termelő iparosok, a kereskedők és a megrendelő papság közt.

Igazgató a következő jelentéseket terjeszti elő:

a) A karácsonyi vásár november hó 16-án megnyílt. A látogatottság a szokott mérvű, a vásárlások összege eddig mintegy 5700 korona.

b) A szokásos évi sorsolás a társulat tagjai közt december 14-én volt.

c) A tavaszi lakásberendezési kiállítás ügyében az érdekelt iparosokkal abban történt megállapodás, hogy a kiállítás március végén lesz. Ezzel kapcsolatban igazgató bemutatja a budapesti asztalosipartestület átiratát, amelyben kéri, hogy jövőben a társulat a lakásberendezési kiállításokat ősszel, a bútorvásárlás főszezonjában rendezze. A maga részéről e kérés teljesítését javasolja.

d) A szegedi képzőművészeti egyesület megkeresésére a társulat az iparművészeti iskolával együtt Szegeden népművészeti és csipkekiállítást rendezett, amely december 18-tól 27-ig tartott. Ez alkalommal dr. CZAKÓ ELEMÉR tartott felolvasást nagyszámú közönség előtt.

e) A társulat megbízásából iparművészeti előadásokat tartottak LYKA KÁROLY és dr. CZAKÓ ELEMÉR Szombathelyen és Debrecenben. A legközelebbi előadás Kaposvárott lesz.

f) A londoni magyar kiállítás iparművészeti csoportjának tárgyai visszaérkeztek. Egy részök megsérült. A károk megbecsülése most van folyamatban s az elnökség megteszi a szükséges lépéseket, hogy a Társulat megfelelő kártérítést kapjon.

g) A magyar Automobil-Club felkérte a társulatot, hogy a »Prinz Heinrich-Fahrt« automobilverseny díjának mintájára pályázatot hirdessen. Az elnökség ennek eleget is tett és utólagos jóváhagyás reményében 300 koronát engedélyezett a pályadíj céljára.

h) Igazgató ismerteti a Budapest virágdíszítése érdekében megindult akció vezetésére alakított bizottságnak december hó 18-án tartott ülésén hozott határozatait. A bizottság a társulatot felkérte, hogy virágtartó rácsok és ládák terveire pályázatot hirdessen. Ennek folytán fölhatalmazást kér a választmánytól, hogy a kereskedelmi minister hozzájárulása esetén a pályázatot kiírhassa és pedig egy 200 koronás első, 100 koronás második és két 50—50 koronás harmadik díjjal.

i) Végül bemutatja a kereskedelmi minister részéről a vidéki kiállításokon résztvevő iparosoknak kiadandó és Maróti Géza által mintázott érem egy példányát, továbbá azt a népművészeti anyagot, amelyet a társulat megbízásából HOLLÓ GÉZA Erdélyben gyűjtött. Javasolja, hogy a választmány Holló Gézának a gyűjtésnél felmerült túlkiadások megtérítéséül 15 korona 30 fillért, ugyanezen a címen pedig Tichy Gyulának 156 korona 40 fillért engedélyezzen.

A választmány az igazgató jelentéseit tudomásul veszi, javaslatait elfogadja és a pályázatok kiírására a fölhatalmazást megadja.

Elnök javaslatára a módosított alapszabályokban szervezett gazdasági bizottság tagjaivá a választmány Zsolnay Miklós alelnököt, Beck Dénes, Faragó Ödön, Róth Miksa és Steiner Ferencz vál. tagokat választja meg.

A társulatba való felvételre 40 új rendes és egy alapító tag — a Műbarátok köre 200 koronás alapítvánnyal — jelentkezett, akiket a választmány a tagok sorába fölvesz.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

OBERBAUER A. UTÓDA BUDAPEST, IV. KER. VÁCZI-UTCA 17. SZ.

a legjobb hírnévnek örvendő és legrégibb egyházi szerek, ruhák, zászlók stb. gyára. Árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET

bekötési táblái

KAPHATÓK

GOTTERMAYER NÁNDOR

KÖNYVKÖTŐNÉL

BUDAPEST, IV. KER.
KIRÁLYI PÁL-U. 5.

MULÁCS FERENC

Alapíttatott 1889-ben. CÍMFESTŐ Alapíttatott 1889-ben.

BUDAPEST, BAROSS-UTCA 98. SZ.

Elvállal mindennemű **üveg-, vászon-, fa- és bádog-címtáblák festését** ízléses kivitelben jutányos árak mellett.

Az Iparművészet Könyvének beosztása és munkatársai:

I. KÖTET:

A MŰVÉSZI STÍLUSOK FEJLŐDÉSE. Gróh I.-tól.
AZ IPAROSOSZTÁLY FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON. Marczali Henriktől.
AZ ÉREM. Ráth Györgytől.
A PECSÉTEK. Dr. Áldásy Antaltól.
A MOZAIK. Lyka Károlytól.
A SOKSZOROSÍTÓ MŰVÉSZET. Dr. Éber Lászlótól és Czakó Elemértől.

II. KÖTET:

A GLYPTIKA. Dr. Ráth Istvántól.
AZ AGYAGMŰVESSÉG. Wartha Vincétől.
AZ ÜVEGFESTÉS. Lyka Károlytól.
AZ ÜVEG. Divald Kornéltól.
A BÚTOR. Gaul Károlytól és Éber Lászlótól.
A FAFARAGÁS. Divald K.-tól.
A CSONTFARAGÁS. Diner-Dénes Józseftől.
A LAKK. Divald Kornéltól.

III. KÖTET:

A FÉMEK AZ IPARMŰVÉSZETBEN. Edvi Illés Aladártól.
A VAS. Lyka Károlytól.
A BRONZ. Dr. Éber Lászlótól.
AZ ÖTVÖSSÉG ÉS ZOMANC. Mihalik J.-től.
A SZÖVŐIPAR. Dr. Pogány K.-tól.
A KÖNYVKÖTÉS. Dr. Gulyás Páltól.
A SOKSZOROSÍTÁS MODERN ELJÁRÁSAI. Szőllősy Mihálytól.
A MINIATUR. Dr. Varjú Elemértől.

Az Iparművészet Könyvének I. és II. kötete már megjelent. A III. kötet most van sajtó alatt. Szerkeszti Dr. Éber László. Egy-egy kötet bolti ára díszes vászonköt. 16 kor. A Társulat tagjai kötetenkint 11 kor. 50 fil. kedvezményes árért kapják.

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT 1908. ÉVI DECEMBER HÓ 14-ÉN MEGTARTOTT

TÁRGYSORSJÁTÉKÁNAK EREDMÉNYE.

Folyó-szám	A nyeremények megnevezése	Értéke K	Értéke f	Nyerő-szám	A nyerő tag neve
1	Ezüst bonbonnière, terv. Horti Pál, kész. Mlinek Adolf	250	—	1494	Oberländer Ferenc
2	Násfa gyöngyökkel, tervezte Abt Sándor, kész. Tarján Oszkár	200	—	2994	Fejes István
3	Szőnyeg, tervezte Kőrösfői Aladár, kész. Gödöllői sz. t.	200	—	2427	Torda József
4	2 drb karos gyertyatartó, tervezte Horti Pál, készítette Imregh Pál	120	—	1861	Murin István
5	Bőrbatik irómappa, készítette Payer Gizella	120	—	1527	Taufel Nándor
6	Zománcos násfa, készítette Tarján Oszkár	116	—	2836	Rothauser Lajos
7	Vert réz kazetta, tervezte Wessely Vilmos, készítette Mlinek Adolf	100	—	353	Haberern J. Pál dr.
8	Vert réz dohányzókészlet és asztal kész. Imregh Pál	90	—	672	Sepsiszigy.-i ev. ref. székely Mikó-coll.
9	Bőr irómappa, terv. Nagy Sándor, kész. Fischhof Jenő	90	—	1822	dr. Schwarz Adolf
10	Necessaire, bőrtokban, kész. Reich és Nikolits	60	—	2050	Fein Márton
11	Bőrdoboz, készítette Fischhof Jenő	60	—	1653	Szontagh Erzsébet
12	2 drb csipkefüggöny, készítette Böhm Bella	60	—	1775	Damjanovich László
13	Terítő, 6 asztalkendő, kalotaszegi, kész. Farkas Gizella	56	10	1490	Kézdivásárhelyi casinó
14	Maratott színes üvegváza, készítette Sovánka J.	56	—	1571	Szmetana József
15	Váza, készítette Zsolnay gyár	55	—	2201	Pataky György
16	Bőr irómappa, terv. Nagy Sándor, kész. Belmonte Leó	53	—	3023	Fodor Gyula
17	Bőrbatik irómappa, készítette Rauscher Lujza	50	—	754	Háry Vilma
18	Vert réz kazetta, terv. Abos Brunó készítette Mlinek Adolf	50	—	2098	Imberi János
19	Gyümölcstál, készítette Szandrik gyár	46	—	489	Bera Ferenc
20	Bőrbatik táska, készítette Schöntheil Irén	45	—	2342	Hickisch Rezső
21	Bőr képkeret, készítette Brózik F.	40	—	783	dr. Fittler Béla
22	Bőr irómappa, készítette Blaskovics Irén	40	—	1695	Komáromi faiparosok hitel- és term. szöv.
23	Vert réz cukortartó, tervezte Abos Brunó, készítette Mlinek Adolf	30	—	378	Hofhauser Elek
24	Szivartárca, tervezte Faragó Ödön, kész. Tull Viktor	30	—	2902	Holstein és Sterner
25	Bőrbatik táska, készítette Staub Cili	30	—	1170	ifj. Mészner Sebestyén
26	Bársonyégetés, készítette Dörre Ida	30	—	686	Sváb Sándor
27	Asztalterítő, 6 asztalkendő, készítette Farkas Gizella	29	40	1088	Gaál Maris
28	Asztalfutó, kalotaszegi, készítette Farkas Gizella	28	—	1818	Szatala Emil
29	Váza, készítette Zsolnay gyár	25	—	892	Nyiregyházi casinó
30	Selyembatik tarsoly, készítette Rauscher Lujza	25	—	1374	Tóthfalussy Károly
31	Hímzett táska, készítette Izabella háziipareygylet	23	—	691	Sarbó Leó
32	Hímzett blúz, készítette Izabella háziipareygylet	21	50	19	Nagycenki cukorgyár r.-t.
33	Bőr bankótárca, készítette Antalffy Ferencz	20	—	568	Révai Oszkár
34	Festett bélyegdoboz, készítette Oppel Magda	20	—	2917	Kollátor Ferenc
35	Vert csipkezsebkendő, (Tótsóvári)	20	—	969	N. Varjas Sándor
36	Bőr irómappa, készítette Tull Viktor	20	—	1830	Lukács Vilmos
37	Bőrdoboz, készítette Tull Viktor	20	—	1324	Pete Csongor
38	Bőr bankótárca, készítette Reich és Nikolits	20	—	429	Folkusházy Lajos
39	Vert csipkezsebkendő, készítette Nagy Ida	20	—	1788	Dáni Nándor
40	Vert csipkegallér és 2 kézelő, (Tótsóvári)	17	—	1758	Gichner János
41	Vert csipkegallér, (Tótsóvári)	15	—	2256	Egyházy Margit
42	Peddig-fonásos kosárka, készítette Benczur Béláné	15	—	1632	Müller Gyula
43	Vert csipkegallér, (Tótsóvári)	12	—	209	Borhy György
44	Vert csipkegallér, (Tótsóvári)	12	—	12	M. jelzáloghitelbank
45	Hímzett vászonpárna, készítették Kocsis fivérek	10	—	419	Kálazdy nővérek
46	Hímzett vászonpárna, készítették Kocsis fivérek	10	—	1413	Breitkopf Elek
47	Bőrbatik pénztárca, készítette Scheller Margit	8	—	1815	Kucses Imre
48	Bőrbatik pénztárca, készítette Scheller Margit	8	—	2051	Kaliczky Sándor
49	Bőrbatik pénztárca	8	—	2458	dr. Lövy Sándor
50	Szövött női öv, készítette Kedves Stefánia	8	—	2543	dr. Deér Endre
51	Festett fadoboz, készítette Kopits János	8	—	1255	Csuka Lajos
	Összesen korona	2500	—		

A M. IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT KÖRÉBŐL.

AZ ORSZ. MAGY. IPARMŰVÉSZTI TÁRSULAT választmánya 1908. évi december hó 21-én ülést tartott GRÓF HADIK-BARKÓCZY ENDRE elnöklete alatt.

Jelen vannak: ALMÁSI BALOGH LORÁND, ÁRKAY ALADÁR, BALLAI LAJOS, DR. CZAKÓ ELEMÉR, CSIZIK GYULA, FOERK ERNŐ, HAJTS JAKAB, KÁNTOR TAMÁS, KOPERLY DÖME, MARÓTI GÉZA, DR. MATLEKOVITS SÁNDOR, DR. MELLER SIMON, MENYHÉRT MIKLÓS, NADLER RÓBERT, RÓTH MIKSA, SZMRECSÁNYI MIKLÓS, TELCS EDE, VAS BÉLA, VIG ALBERT választmányi tagok, GYÖRGYI KÁLMÁN igazgató és SZÉCSÉN FERENCZ titkár, aki a jegyzőkönyvet vezeti.

Elnök megnyitja az ülést és jelenti, hogy elmaradásukat kimentették Alpár Ignác és Zsolnay Miklós alelnökök, Beck Dénes, báró Forster Gyula, Fittler Kamill, Gaul Károly, Gelléri Mór, dr. K. Lippich Elek, dr. Majovszky Pál, Szalay Imre és Thék End. választmányi tagok.

Napirend előtt elnök melegen üdvözli MATLEKOVITS SÁNDOR választmányi tagot abból az alkalomból, hogy most ünnepelte iparegyesületi tagságának 40 éves jubileumát. Az Orsz. Iparegyesület ünnepi ülésén és lakomáján a társulat is képviseltette magát. Üdvözli tovább ALPÁR IGNÁC alelnököt, aki a Pesti Hazai Takarékpénztár palotájának pályázatán kiváló konkurrensekkel szemben az első díjat nyerte, THÉK ENDRÉT udvari tanácsosi címmel való kitüntetése alkalmából és TELCS EDÉT, aki a műcsarnok téli tárlatán az állami nagy aranyérmet kapta. — Javasolja, hogy a választmány ez ünnepi események és kitüntetések fölött érzett őszinte örömének a mai ülés jegyzőkönyvében adjon kifejezést.

A választmány az elnök javaslatát egyhangulag elfogadja.

Elnök jelenti, hogy JUNGFER GYULA, a magyar vasművesség legkiválóbb képviselője, régebben a társulat választmányának tagja, elhunyt. — Az elnökség a gyászoló családhoz részvétiratot intézett.

A választmány a nagyérdemű műiparos elhunytát őszinte sajnálattal veszi tudomásul és részvétét az ülés jegyzőkönyvében megörökíti.

Végül jelenti, hogy a Magyar Mérnök és Építész Egylet új otthonának avató ünnepén a társulat is képviseltette magát.

Tudomásul szolgál.

A napirendre térve:

FOERK ERNŐ választmányi tag felolvassa tanulmányát, amelyet a választmány megbízásából az egyházművészeti kiállítás eredményeiről és az egyházi művészet fejlesztése terén megoldásra váró feladatokról írt. A fejlesztés módjaira és eszközeire vonatkozó javaslatait a következőkben foglalja össze:

a) Kívánatos egy retrospektiv egyházművészeti kiállítás rendezése, mely egységes keretben összefoglalva hazánk egyházi kincseit, művészi nivójával mintegy kiindulásul szolgálhatna az új akciónak. Ezt követné minden két-három esztendőben egy-egy kisebb méretű beszámoló kiállítás rendezése, mely esetről-esetre feltüntetné a haladást.

b) Kívánatos egy egyházművészeti központ — esetleg egyesület — létesítése, mely tisztán üzleti alapon szervezve, a tervezés, közvetítés és felülvizsgálás címén szedett csekély százalékból nemcsak a folyó kiadásokat fedezné, hanem a biztos remélhető többletből rövid időn belül a részvényeseknek osztalékot juttat.

c) Lépést kell tenni az érdekelt tényezőknél, hogy a papság művészi előképzését egyrészt a szemináriumokban, másrészt pedig az egyetemen, esetleg szünidei tanfolyamok rendezésével hogy lehetne legsikeresebben előmozdítani.

d) Megkeresendő a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztérium, hogy az iparművészeti iskola keretein belül tegye lehetővé egy egyházművészeti szakosztály létesítését.

e) Ugyancsak megkeresendő a kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr, hogy a fenhatósága alatt álló faipari szakiskolák egyikét vagy többjét tisztán és kizárólag az egyházi műipar szolgálatába állítva, képzett és megbízható iparosgárdát neveljen a jövőnek.

MATLEKOVITS SÁNDOR szerint a kérdés annyira fontos, hogy első hallásra annak részleteihez nehéz hozzászólni. Mindazáltal vannak egyes pontok, amelyeket már most elfogad, így a retrospektiv kiállításra, a papság művészi nevelésére vonatkozó javaslatokat. Ellenzi azonban egy egyházművészeti központnak akár új egyesület, akár részvénytársaság formájában való szervezését. Ez megoldható a társulat kebelében is, esetleg egy szakosztály létesítése útján. Minthogy a kérdés ma még nem eléggé érett a döntésre, azt hiszi, legcélszerűbb lesz, ha a választmány egy bizottságot küld ki, amely magát az érdekelt kereskedők, iparosok és a papság köréből kiegészítve, foglalkozzék majd a kérdés minden részletével és tegyen javaslatokat.

SZMRECSÁNYI MIKLÓS örül, hogy a társulat foglalkozik a kérdéssel, mert ez a tér az, ahol a hazai iparművészet teljesen háttérbe szorul a külföldivel szemben. Szerinte az ügyet nagyon is gyakorlati alapon, a kereslet és kínálat egymáshoz való viszonyának alapján kell szervezni és az egészséges vállalati szellemnek teret kell engedni. Ezt pedig csakis nyereséges vállalat létesítésével lehet elérni, ennek érdekszférájába belevonva a kereskedőket és iparosokat. A kiállításokat a maga részéről is

Magyar Iparművészet
1908. 9. szám X. l.

JEGYZETEK

~~Gádor István~~

~~Ylende Vince~~

Jungfer Gjida

Koródy György

lásd

Zámborszky I.: A magyar Országház. Bp 1937. 126. l.

4/Pg

JEGYZETEK

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ÜGYEI.

A Magyar Iparművészeti Társulat választmánya 1889. márczius hó 16-ikán ülést tartott Lipthay Béla báró elnöklete alatt.

Az 1888-ik évi számadások megvizsgálására kiküldött számvizsgálók jelentését a választ-

Rauscher Lajos és Uhl Sándor. A választmány megállapodott, hogy megválasztásra a következőket ajánlja: Bachruch Sándor, Czobor Béla, Jungfer Gyula, Kramer Samu, Marton Alajos, Németh Imre, Rauscher Lajos.

Elnök az ülést berekeszti.

*

A Magyar Iparművészeti Társulat választmánya 1889. április hó 11-ikén ülést tartott Lipthay Béla báró elnöklete alatt. Jegyző Pasteiner Gyula ideiglenes titkár.

Jelen voltak: Keglevich István gróf a társulat második alelnöke, továbbá Bachruch Sándor, Bánffy György gróf, Beck Dénes, Benczúr Béla, Egger Dávid, Fischer Ignácz, Fittler Kamill, Forster Gyula, Jakabffy Ferencz, Jungfer Gyula, Keleti Gusztáv, Koch Henrik, Radisics Jenő, Rauscher Lajos, Szalay Imre tagok.

Elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére Keleti Gusztáv és Fittler Kamill tagokat kérte föl. Elnök fölhivására a választmány a szakosztályokat és végrehajtó bizottságot következőleg alakitá meg:

kérdését fölvetvén kifejté, hogy a választmanyt mely eszme vezérelte ez ügyben és mely czélt óhajt elérni. Miután a közgyűlés átalánosságban elfogadta az eléje terjesztett javaslatot, kérte a választmányt nyilatkozzék a következő kérdésekre:

Elérkezettnek tartja-e az időt, hogy a javaslat végrehajtassék? Mi módon gondolja a végrehajtást eszközölni? Ki legyen az alkalmazandó művész? Végül oda nyilatkozott, hogy ha a választmány e kérdésekre nézve határozott, esetleg külön indítványa lesz a fölmerülendő költségek fedezésére vonatkozólag.

Jungfer Gyula helyesli, hogy a társulat tervező művészt szándékozik alkalmazni, kihez az iparosok fordulhatnak, helyesli hogy a fémipar körébe tartozó tárgyak tervezését óhajtja a társulat fejleszteni, véleménye szerint azonban hazai művészt kellene alkalmazni.

Keleti Gusztáv át van hatva a kérdés fontosságától, jónak tartaná azonban, hogy az újból minden oldalról beható megvitatás tárgyává tétetnék. Nézete szerint a külföldi művész behívását sokan sérelmesnek tartanák

Jegyző Pasteiner Gyula ideiglenes titkár.

Jelen voltak : Bánffy György gróf, Beck Dénes, Egger Dávid, Fittler Kamill, Jakabffy Ferencz, Lechner Lajos, Marton Alajos, Nendtvich Gusztáv a választmány tagjai.

Elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére Bánffy György gróf és Marton Alajos tagokat kérte föl.

Titkár jelenté, hogy Keglevich István gróf 100 frttal a társulat alapító tagjai közé lépett, továbbá rendes évdíjas tagoknak beléptek : Györgyi Kálmán tanár, Györgyi Géza építész, a gyöngyösi kaszinó, Majorossy Ferencz szobrász, Rubin Ottó szobrász és Schwartz Antal lakatos. A társulat tagjainak száma : 168 alapító, 337 rendes és 34 segélyző tag.

A társulat alaptőkéje 36550 frt.

Ez évben befolyt 1158 frt, kiadatott 817 frt 44 kr.

Elnök javaslatára a választmány a társulat IV-ik rendes évi közgyűlését 1889. márczius 31-ikére tűzte ki.

[illegible] közgyülés elé terjesztés végett helyeslőleg tudomásúl vette.

Titkár fölolvasta a társulat 1888-ik évi tevékenységéről szóló és a közgyülés elé terjesztendő jelentést, melyet a választmány elfogadott és kinyomatását elrendelte. Hasonlóképen jóváhagyta a választmány az 1889-ik évi előirányzatot.

Marton Alajos kiemelve Lipthay Béla br. első alelnöknek érdemeit a magyar művészi ipar előmozdítása körül, fölkéri fogadná el a Trefort Ágoston halála által megüresedett elnöki tisztet. A választmány egyhangúlag hozzájárult ez óhajhoz, mire Lipthay Béla br. kijelenté, hogy hajlandó az elnöki tisztet elfogadni. A választmány egyúttal az első alelnöki tisztre Ráth György második alelnököt, a második alelnöki tisztre pedig Keglevich István gróf alapító tagot jelölte ki.

Titkár jelenti, hogy az alapszabályok 26-ik szakasza értelmében ezuttal kilépnek a választmányból : Czobor Béla, Kramer Samu, Lechner Ödön, Marton Alajos, Németh Imre,

Művészi Ipar

1889. 79. l.

(a M. Iparm. Társ. [illegible])

[illegible]

I-ső szakosztály. Fa-, fém- és csont-ipar. Elnök: Radisics Jenő. Helyettes elnök: Marton Alajos. Tagok: Bachruch Sándor, Bánffy György gróf, Egger Dávid, Hampel József, Koch Henrik, Kramer Samu, Lechner Lajos, id. Luczenbacher Pál, Rauscher Lajos.

II-ik szakosztály. Agyag-, üveg és kőipar. Elnök: Szalay Imre. Helyettes elnök: Fischer Ignácz. Tagok: Fittler Kamill, Gerlóczy Károly, Giergl Ernő, Jakabffy Ferencz, Keleti Gusztáv, Koch Henrik, Láng József, Lévay Henrik, Tisza Lajos gróf.

III-ik szakosztály. Bőr-, papir- és szövőipar. Elnök: Forster Gyula. Helyettes elnök: Keleti Gusztáv. Tagok: Beck Dénes, Benczúr Béla, Császka György, Czobor Béla, Gervay Mihály, Jakabffy Ferencz, Nendtvich Gusztáv, Pulszky Ferencz.

A végrehajtó bizottság elnökévé megválasztatott Ráth György a társulat első alelnöke.

Elnök a tervező művész alkalmazásának Átalán pedig nagyon megfontolandó, vajjon a fémipar nálunk az utóbbi években oly haladást tette-e, hogy hazai tervező művészeink annak többé nem képesek megfelelni. Eddig nem is tétetett próba, hogy van-e megfelelő tehetség. Az alapító szellemével ellenkeznék próba nélkül kimondani, hogy e téren idegenre vagyunk utalva. Indítványozza tehát, hogy a kérdés újból való megvitatására a választmány küldjön ki egy bizottságot.

Radisics Jenő, Szalay Imre és Fischer Ignácz pártolták Keleti Gusztáv indítványát.

A választmány Keleti Gusztáv indítványát elfogadta és a tervező művész alkalmazása ügyében a következőkből álló bizottságot küld ki: Bachruch Sándor, Bánffy György gróf, Benczúr Béla, Egger Dávid, Fittler Kamill, Jungfer Gyula, Jakabffy Ferencz, Keleti Gusztáv, Koch Henrik, Radisics Jenő, Rauscher Lajos, Szalay Imre, Nendtvich Gusztáv, Györgyi Géza, Kramer Samu, Fischer Ignácz.

Elnök az ülést berekeszti.

A Magyar Iparművészeti Társulat választmánya 1889 április hó 20-ikán ülést tartott Lipthay Béla báró elnöklete alatt.

Jelen voltak: Bachruch Sándor, Bánffy György gróf, Egger Dávid, Fittler Kamill, Jungfer Gyula, Marton Alajos, Nendtvich Gusztáv, a választmány tagjai. Jegyző Pasteiner Gyula, ideiglenes titkár.

Elnök a fémipari tervező művész alkalmazása tárgyában kiküldött bizottság javaslatát részletesen ismertetvén, többek hozzászólása után a választmány elhatározta, hogy a negyedik rendes közgyüléstől nyert fölhatalmazás értelmében Györgyi Géza építőművészt a társulat fémipari tervező művészül alkalmazza, egyelőre a folyó 1889-iki év tartamára május hó elejétől kezdve. A fémipari rajzoktatást a bizottság javaslata szerint a választmány elejtvén, a művésznek egyedüli föladata iparosok vagy mások megrendelésére a fémipar körébe tartozó tárgyak tervezése. A megrendelések átvétele végett a művész szombat és vasárnap kivételével naponkint egy bizonyos órában, például 4 órától 5-ig a társulat helyiségében legyen található. A társulat biztosít a művésznek évi 1000 forintnyi negyedévenkint előlegesen fizetendő díjat és 200 frt uti átalányt. A választmány továbbá köszönettel elfogadja a Lipthay Béla báró elnök által fölajánlott 100 frtot, azt a társulat részéről 100 frttal kiegészíti és az összeget vagyis 200 frtot fényképek, rajzok vagy a fémipar körébe tartozó tárgyak átalán a fémipari tervezést előmozdító segédeszközök megszerzésére a művésznek rendelkezésére bocsátja. Azonkívül a művész a megrendelőktől a számukra készített és általuk elfogadott és fölhasznált tervekért külön díjat igényelhet; a föl nem használt terv a művésznek azonnal visszaadandó. A megrendelők és a művész közt netalán fölmerülendő nézeteltérések esetén a társulat végrehajtó bizottsága dönt. Egyúttal a választmány abbeli óhaját fejezi ki, hogy a művész minél sürűbben érintkezzék az iparosokkal, és látogassa azoknak műhelyeit, továbbá pedig alkalomadtával az ország egyes vidékein vagy külföldön tanulmányutakat is tegyen. A választmány nézete szerint e tanulmányokra különösen a május—augusztus hónapok közti idő lenne fölhasználandó, úgy hogy a művész szeptember elejétől fogva álljon a megrendelők rendelkezésére, a mi nem zárja ki, hogy már előbb is elfogadjon megrendeléseket. Végül a választmány utasítja titkárt, hogy a fönti határozatokat jegyzőkönyvi kivonatban közölje Györgyi Géza úrral.

Ezután titkár fölolvasta a levelet, melylyel Károly Lajos főherczeg cs. és kir. fensége fölkérendő, hogy az 1890-ben rendezendő lakberendezések tárlatának védnökségét elfogadja. A választmány a levelet jóváhagyván elhatározta, hogy az a társulat elnökének aláírásával ellátva elküldessék Károly Lajos főherczegnek. Elnök az ülést berekeszti.

*

Lakberendezések tárlata 1890-ben. A Magyar Iparművészeti Társulat a közgyüléstől nyert fölhatalmazás alapján az orsz. m. iparművészeti muzeummal szövetkezve 1890-ben a különféle korszakok lakberendezéseket feltüntető tárlatot fog rendezni.

A tárlat védnökségét Károly Lajos főherczeg ő fensége elfogadván a bizottság hozzáfogott a munkálatokhoz és a következő felhivást küldötte szét:

Fölhivás. A Magyar Iparművészeti Társulat elhatározta, hogy Mátyás király halálának négyszázados évfordulója alkalmából, s egyúttal a nyomdászati és könyvkötészeti művek 1882. évi, majd az ötvösművek 1884. évi tárlatának folytatásaként az országos magyar iparművészeti múzeummal szövetkezve 1890-ben oly tárlatot rendez, mely föltünteti a művészi iparok legutóbbi ötszáz éves fejlődését.

Az előző két tárlat szükebb térre szoritkozva a művészi ipar egy-egy ágának hazánkban levő emlékeit mutatta be, a most tervezett tárlat ellenben a művészi iparok egész körét ölelné fel, s hivatva lenne azoknak fejlődését és átalakulását a lakberendezés keretében föltüntetni.

E tárlaton a művészeteket pártoló nagy

király emléke iránti kegyelet kifejezést nyerne a gyűjtemény által, mely a rá és korára vonatkozó úgy a hazában, mint a hazán kívül őrzött tárgyakat foglalná magában. E gyűjtemény, mintegy közép pont körül csoportosulnának a XIII. századtól a mostani század elejéig terjedő időn belül a művészet különféle korszakainak megfelelő lakberendezések, a mely korból pedig világi használatú emlékek híjában lakberendezést egybe állítani nem lehetne, ama kornak, így például a XIII. századnak művészi iparát egyházi tárgyak kápolnaberendezés keretében tüntetnék föl.

Az átalánosságban megállapított terv szerint a tárlat a következő részekből állana :

1. A XIII. századból kápolna.

2. A XIV. és XV. századból : *a)* kápolna, *b)* fegyverterem, *c)* terem (könyvtár).

3. A XVI. századból : *a)* olasz vagy angol ebédlő, *b)* német szoba.

4. A XVII. századból : *a)* magyar főuri konyha, *b)* magyar főuri szoba, *c)* XIV. Lajos ízlésű franczia szoba, *d)* kastélykápolna.

5. A XVIII. század első feléből: *a)* XV. Lajos ízlésű franczia szoba, *b)* terem, *c)* hálószoba.

6. A XVIII. század második feléből (1760—1790-ig) : XVI. Lajos ízlésű szoba.

7. Az 1790-től 1815-ig terjedő időből : *a)* terem, *b)* hálószoba.

8. Török, arab szoba és görög keleti kápolna.

Ekként a tárlat kiterjedne az iparművészet egészére s annak termékeit nem szakok, hanem használatuk szerint elrendezve tüntetné föl, tehát magát a művészetet s egyuttal annak gyakorlati alkalmazását a művelt emberi társadalom életében mutatná be.

E felfogásból indulva ki és e czél által vezettetve a tárlat az elrendezésre, az egyes korban dívott izlésnek és a művészetnek összhatására fekteti a fő súlyt, s hogy ezt elérje és teljessé tegye a berendezések egyes részei, eredeti és egykorú emlékek híjában, hű utánzatok által pótoltatnak. Az összhatás az első czél, e mellett a tárgyak hiteles eredetisége csak második sorban bír érvénynyel, mindazáltal óhajtandó, hogy minél nagyobb számmal legyenek eredeti, kivált pedig magyarországi tárgyak.

A tárlat körébe esnek tehát a művészi iparnak a fönt részletezett korszakokba illő összes termékei, legyenek azok akár régiek, akár újak, akár utánzatok és akár Magyarországon, akár külföldön készültek, de megkivántatik, hogy a saját koruk művészetét minél hűbben és jellemzetesebben tüntessék fel, s hogy gyakorlati használatra alkalmatosak legyenek.

A tárlat ügyének előmozdítására és a megvalósításhoz szükséges munkálatok teljesítésére a magyar iparművészeti társulat választmánya az iparművészeti múzeummal egyetértőleg Keglevich István gróf elnöklete alatt Benczúr Béla, Czobor Béla, Fittler Kamill, Radisics Jenő, Ráth György és Rauscher Lajos tagokból álló bizottságot küldte ki.

E bizottság, mielőtt tevékenységét megkezdette volna, legelőször is Ő császári és királyi Fenségéhez Károly Lajos főherczeg úrhoz fordult, a ki a bizottság kérelmére kegyteljesen elfogadta a tárlat fővédnökségét.

A fönti bizottság szükség szerint ki fog bővíttetni, esetleg külön kisebb bizottságok is fognak alakíttatni.

A tárlat 1890-ik év április havában fog megnyilni és tart ugyanaz év október haváig.

Tisztelettel fölkérjük a hazai iparművészet iránt érdeklődőket, legyenek szivesek a birtokukban levő és a tárlat körébe tartozó tárgyak átengedése által a tárlat teljességét és sikerét előmozdítani, s lehetővé tenni, hogy minél nagyszerűbb kifejezést nyerjen a Mátyás király emléke iránti kegyelet, továbbá pedig, hogy a tárlat által az iparművészetek iránti érzék és jó ízlés átalánosabb fejlődése előmozdíttassék.

A bejelentések minél hamarább, de legkésőbb 1889-ik év deczember hó végéig, nem különben egyéb a tárlatot illető közlések a magyar iparművészeti társulathoz Budapesten, Andrássy-út 67. sz. intézendők. A társulat az országos magyar iparművészeti muzeummal

Jungfer Gyula, kovácsművész

L.: Bieber Károly

Lukács Tamás: Vasvirágok Mártérre 6.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. aug. 19.

Jungfer Szula, kovácsművén

Megemlítve.

Lukács Ákos: főkapu fóliában 7.

Esti Hirlap, Bp. 1976. nov. 6.

Jungfer Gyula, vasműves.

Az Országház vasból készült rózsái, kapubálványái, lámpái Jungfer Gy. művei. (említve)

K. Fi.: Ismét „felfedeztük" a vasat.
Vas Népe, 1976. okt. 28.

Jungfer Gyula

1841-1980 kora kiemelkedő kovácsmüvésze

Müemlékvédelem 1974/4/220

Pereházy Károly: A vas müvészete

JUNGFER GYULA

tevékenységéről (képekkel)

Pereházy Károly: Kovácsmüvészeti emlékeink
a Népköztársaság utján
Müemlékvédelem, 1976. 3. sz. 171-177. l.

Jungfer Gyula

1908ban halt meg, a régi néven fiai vezették műhelyét tovább

Müemlékvédelem 1976/4/241

Pereházy: A bpi Nagykörut

Jungfer Gyula

készitette a Lenin körut 67sz palota
diszes mükovácsolt szerkezeteit

Müemlékvédelem 1976/4/241

Pereházy:A bpi Nagykörut

JUNGFER Gyula

Dorottya u. 6. - ablak i kapu

Terézkt. 13. - vasdeszt

NSzb 2004 jülius 3.11.

RAZENEKAR *KONCERTJE*
ZUSI TERMÉBEN
zágház u. 28.)

én. 19^{30}-kor

196. nyitány
, C-dúr
" hegedűverseny

, D-dúr
zenekarra átírta Allen Robet Gross)
3. "La Roxelane"

ész
ész

rvező: ARTS and ARTISTS MANAGEMENT
Tel/Fax:3400-081

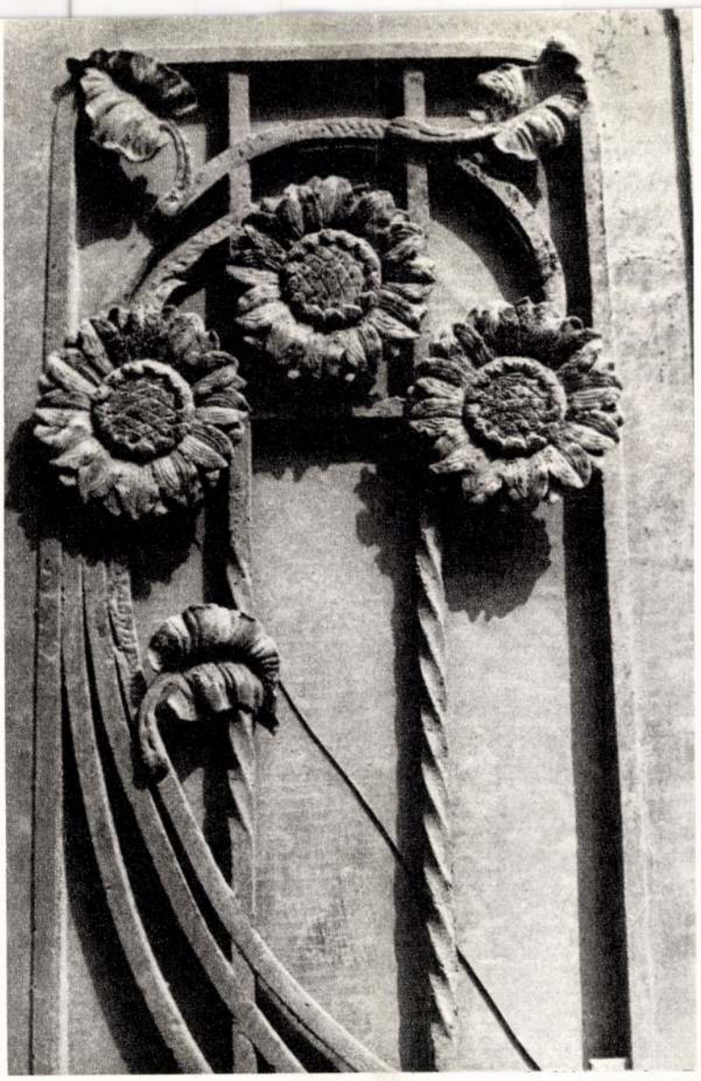

A lebontott Alkotás utcai ház kapujának részlete A szerző felvételei

VESZÉLYEZTETETT MŰTÁRGYAK

PEREHÁZY KÁROLY

Vasból vert csipkék

Néhány évvel ezelőtt pompás barokk kopogtatót szerelt le egy ismeretlen „műgyűjtő" az Úri utca 20. számú ház kapujáról. Sorra eltűnnek a régi kovácsoltvas kapuk, ablakrácsok. Helyükre uniformizált, stílustalan fémszerkezetek kerülnek.

Egy település arculatát nemcsak a beépítési mód vagy a házak formája, stílusa határozza meg, hanem az épületek tartozékai, a rangos műiparos munkák is. A kiegyezést követő gazdasági fellendülés időszakában Budapesten reprezentatív gazdasági és kulturális palotákat emeltek. A számos munkaalkalom a vidékiek tömegét vonzotta a fővárosba, minek következtében fellendült a bérházépítkezés is. Ekkor alakult ki a Sugár út (Népköztársaság útja) és a Nagykörút mai arculata, s kezdődött Lipótváros és Lágymányos kiépülése. Nemcsak síkban terjeszkedett azonban a város, hanem magasságban is: már több emeletes házakat építettek.

E nagyarányú munkákhoz az elsőrangú tervezők és kivitelezők mellett kiváló iparosokra, így műkovácsokra is szükség volt. Ezért lehetett különleges teljesítményt nyújtó korszaka kovácsoltvas-művességünknek a XIX. század utolsó és a XX. század első évtizede. A különféle stílusok tobzódása jellemezte e két évtized építészetét és kovácsoltvas-művességét is. Az épületek architektúrája és kovácsoltvas tartozékai nemes harmóniába olvadtak. Ez a szinkron a szecesszióban is folytatódott. A gót, a barokk és a reneszánsz stílusjegyeket az imbolygó vonalak, a „cigarettafüst"-minták váltották fel, és megjelentek a népi ihletésű díszítések, majd a két világháború között tér vissza ismét az építészet és a vasművesség az eklektikához, amikor az épületek díszes műkovács szerkezeteiben normává csontosodik a neobarokk. Addig is városszerte pompás díszekkel ékesített kapuk, erkélyrácsok készülnek, amelyek művészetileg gyakran értékesebbek, mint maga az épület.

Egyes mesterek felülemelkedtek a zárjavító, tűzhelykészítő iparosság színvonalán. Művészek voltak a szó igazi értelmében. Mesterségüket alaposan elsajátították. Az iparrajziskolai stúdiumok, a külföldi mestereknél eltöltött idő nemcsak ismereteiket bővítette, hanem ízlésüket is pallérozta. Technikai, mesterségbeli tudásuk művészi invencióval párosult. Tagjai voltak az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak, rendszeresen részt vettek annak kiállításain.

Nevük napjainkra kikopott az emlékezetből: méltatlanul feledtettük el őket. *Alpár Ede*, *Árkay Sándor*, *Bíró Antal*, *Forreider József*, *Lepter János*, *Páder Nándor*, *Pick Ede*, *Schwartz Antal*, *Szulztberger József*, *Vágó Ignác* nevét ma már sokan nem ismerik, de azok is kevesen vannak, akiknek ismerősen cseng a századforduló legnagyobb magyar műkovács-egyéniségének, *Jungfer Gyulának* neve. E mesterek mindegyike alaposan ismerte mindazokat a szabályokat és törvényszerűségeket, amelyek a praktikumot, a rendeltetésszerű használhatóságot és az esztétikumot egyesítik.

Az eklektika építészei a történelmi stílusokhoz igazodva, a homlokzatokat párkányokkal tagolták, a fülkékbe olykor szobrokat helyeztek, a kapualjakat falfestményekkel díszítették, a lépcsőházak ablakait esetenként festett üvegezéssel készítették. Némelyik parádés ház (főleg a Népköztársaság útján) tobzódik a díszekben. Ha ezeket eltávolítjuk, vagy veszni hagyjuk, unalmas, száraz épületet, szánalmas kopottságot kapunk eredményül. Mégis mennyi elpusztult a művészi kovácsolással készült rácsokból, kapukból. Számosat romba döntött a háború, a vasgyűjtésnek is sok esett áldozatul. A rongálók és gyűjtők is jelentős kárt tettek bennük. Számtalan akantuszlevelétől megfosztott rács, „emlékbe" elvitt rozetta, „begyűjtött" rocaille árulkodik vandál pusztítók tevékenységéről. A díszeiket vesztő rácsok napról napra kopaszabbá silányulnak. Egy *Bieber Károly* kovácsolta nagyszerű rácsos ajtó pesti üzlet belső helyiségeit díszítette közel egy évtizedig. A bolt átépítésekor szőrén-szálán eltűnt. Semmit nem tudunk hollétéről. Sem az üzlet, sem az építkezés vezetői nem tudnak felvilágosítással szolgálni. Mintegy két-három éve pompás barokk kopogtatót szerelt le egy mohó „műgyűjtő" az Úri utca 20. számú ház kapujáról. Játékos vo-

JUNGFER GYULA

Budapest 1980/1

Vasból vert csipkék

nalú alátétfoglalata ma is ott árválkodik, figyelmeztetve a csonkításra.

De nemcsak a háború és a rontás ördögei pusztítják ezeket az emlékeinket, hanem a figyelmetlenség vagy — mondjuk ki bátran — a közömbösség, a nemtörődömség, is tizedelte és tizedeli őket. Javításukat, mázolásukat állandóan halasztgatják, a falánk rozsda pedig e becses műtárgyakat sem kíméli, és az elmaradt javítás, karbantartás következtében előbb-utóbb utoléri őket a szomorú vég, a lebontás. Préselt fémszerkezetekre cserélik ki őket, pedig a szaporodó üvegezett fémajtók szinte uniformizálják a várost. Szomorúan regisztráljuk a művészi kovácsolású szerkezetek fogyatkozását napjainkban. Van, aki tollat ragad és ír például az „Itt a budapestiek beszélnek" rovathoz, miként ezt egy fővárosi lakos tette az Alpári Gyula 22. és a Molnár u. 1. sz. házak „vasveretű" kapuinak megsemmisülése láttán.

Szecessziós vaskapu a Bajza utcában. A háborúban elpusztult

Sérült ajtódísz

A Marx tér 4. számú ház egykori kapuja

A sok elveszett emlékből — ami menthető lett volna — még hadd említsek egyet. Számomra talán ez a legfájdalmasabb: Jungfer Gyulának az 1900. évi párizsi világkiállításon bemutatott, Grand Prix-nyertes, a királyi palotát díszítő, 75 mázsás, művészi kovácsolású kapuja elpusztult.

E veszni hagyott műtárgyakkal iparművészetünk történetének jelentős fejezete tűnik el véglegesen. A XXI. század embere aligha alkothat majd fogalmat magának a XIX—XX. század fordulójának európai színvonalú magyar vasművességéről.

A művészi kovácsolással készült szerkezeteken az anyagok eredeti szépségének, textúrájának megőrzésére törekedtek a mesterek, és alkotásaikhoz hozzáadták egyéniségüket. A gépi tömegtermelés monoton ismétlődése éppen ezt az egyéni vonást nélkülözi, hiányérzetet kelt: nosztalgiával emlékezünk a kézműves alkotások utolérhetetlen változatosságára.

Nem azt akarom ezzel bizonygatni, hogy a tömeges lakásépítésnél csak a kézműipari módszerekkel készült szerkezeteknek van helye. Sőt, ennek ellenkezőjét vallom: a várost övező lakónegyedek építéséhez illenek a géppel gyártott fémszerkezetek. Ottani alkalmazásuk indokolt, kézenfekvő és helyénvaló. Inkább a napjainkra még fennmaradt iparművészeti emlékeink védelmében szólok, hiszen megfontolatlan bontásukkal, cseréjükkel — aminek ma, sajnos, nemritkán tanúi vagyunk —, rongálásuk, pusztulásuk eltűrésével pótolhatatlan kárt okozunk.

Ezeknek az emlékeknek megtartása-fenntartása nem kíván sem nagy anyagi ráfordítást, sem — amire manapság oly sokat hivatkoznak — építőipari kapacitást. Csak egy kis figyelmet, mindig beszerezhető festékanyagot és két-három évenként — a szerkezet nagyságától függően — néhány órai vagy néhány napi munkát igényel. S nem utolsósorban olyan szemléletet, amely a környezetvédelmet kiterjeszti azokra a tárgyakra is, amelyeknek a megőrzése tudományos vagy kulturális szempontból közérdek.

Belső üzletajtó, Bieber Károly műve. Nyoma veszett

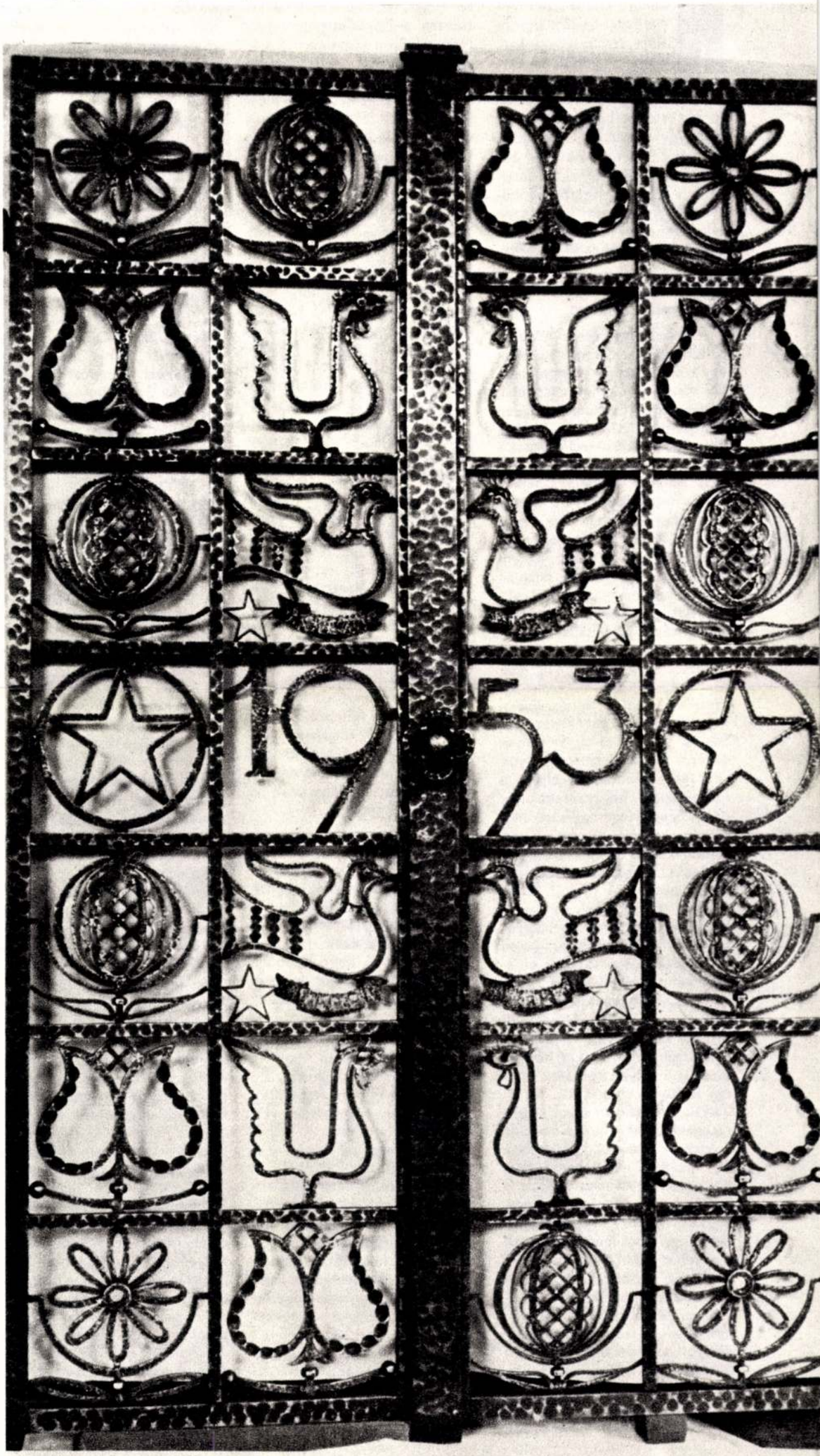

Nem elírás, fővárosunk története valóban 200 millió évvel ezelőtt kezdődött, a triász időszakban. Ennyi idő csak emberi léptékkel mérve tűnik elképzelhetetlenül soknak. Bolygónk történetében, amely 4600 millió évvel ezelőtt kezdődött, sokkal kevesebb. Ha egy óra számlapján időarányosan jelölnénk a főváros legidősebb kőzeteinek keletkezési korát, csak valamivel este 11 óra előtt kezdenének peregni az események.

Trópusi sekélytenger algák milliárdjaival

A főváros legidősebb kőzetei, a különböző dolomitféleségek egy különös trópusi tenger vizéből váltak ki. A dolomitsziklák Budapestnek szinte minden pontjáról jól láthatók, a Gellért-hegy Duna-parti oldalán törnek a magasba. A triász időszak trópusi tengere rendkívül sekély volt, mindössze 10—20 méter mély és olyan tiszta, hogy a napsugár teljesen átvilágította. Mindez nem feltételezés, hanem perdöntő bizonyítékok alapján készült tudományos rekonstrukció. Azt a mésziszapot ugyanis, amelynek átalakulásából a dolomit keletkezett, jórészt algák választották ki. Ezek pedig csak naptól átvilágított, normális sótartalmú, meleg tengervízben képesek erre a tevékenységre. Sajnos, a dolomittá kristályosodás során az életmaradványok többsége nyomtalanul eltűnt a mésziszapból. Leggyakrabban az öt-tíz centiméter nagyságú Megalodus kagylók körvonalai rajzolódnak ki a sziklák esőmarta felületén. Vaskos teknőik, az állatok pusztulása után, mészivel töltődtek ki, és lassanként csontkeménnyé kristályosodtak. Így jellegzetes, gumó alakú kőbelek keletkeztek, amelyek néhol marokszámra gyűjthetők a porrá bomlott dolomitból. A porlódást egyébként jórészt az átkristályosodás okozta, de hozzájárultak azok a hévforrások is, amelyek a törések mentén felszínre bukkantak, és átitatták, átjárták a szilárd kőzetrétegeket. Valamikor a porlódó dolomitot számos kőfejtőben bányászták a budai hegyekben. Így például Kurucles mellett a Ferenc-halom oldalában, a János-hegy környékén. A régi dolomitfejtők egy része még ma is hatalmas fehér sebhelyként éktelenkedik az erdők zöldjében. A durvább szemcséjű dolomitmurvát a sétautak kavicsolására használják. A régi kőfejtők egy részét napjainkban fokozatosan feltöltik, és beültetik növényzettel. A Csiki-hegyekben, a sas-hegyi természetvédelmi területen, a Zsíros-hegyen vagy a Nagyszénáson hatalmas kopár sziklafelszíneken tanulmányozhatók ennek az ősi tengeri üledéknek a jellegzetességei. Néhol a dolomitban fehér, szürke vagy vörös szarukő gumók vannak. Vegyileg kovasavból állnak. A szaruköves dolomit leggyakoribb a Hármashatár-hegyen, elsősorban a Csúcs-hegyen.

A dolomit mellett egy másik szép, hófehér mészkőféleség is a 200 millió éves trópusi tenger maradványa. A kirándulók főleg a Hárs-hegyen vagy a Nagykopasz irányába eső Fekete-fejen találkozhatnak vele. A Megalodus kagylók gumószerű kőbelei mellett számos ősmaradvány is felismerhető benne: egysejtűek, pörgekarúak, algakövületek. A geológusok 80 ősi csigafajt határoztak meg ebből a tengeri üledékből. Akadtak közöttük a csigához kissé hasonló, de síkban felcsavarodott házú, lábasfejű, úszó-ragadozó életmódot folytató ammoniteszek. Házuk kamrákra tagozódott, amelyeknek segítségével változtatták vízmélységüket. Az egyik leggazdagabb lelőhely a hűvösvölgyi autóbusz-végállomás közelében van, a Fazekas-hegy — sajnos elhanyagolt — kőfejtőjében. Itt, valamint a szomszédos Remete-hegyen, a régi kőfejtőkből hatvan, már kihalt csigafajta, harminc ősi kagyló jelét, tizennégy különleges, lábasfejű ammonitesz kövületeit preparálták ki az őslénytan-kutatók.

A dachsteini mészkő csaknem tiszta kalcium-karbonát. A mészégetésnek mindenkor keresett nyersanyaga volt. Emlékei fellelhetők elhagyott kőfejtőkben a Remete-hegyen, a Fazekas-hegy oldalában. Legalább egyikük megérdemelné, hogy tudományos értékéhez méltó környezetben látogathassák az érdeklődők.

Az életmaradványok alapján határozottan állítható, hogy a dolomitot és mészkövet lerakó őstenger az egykori egyenlítői világóceánnak, a Tethysnek volt peremi sekélytengere. A Tethys tulajdonképpen a Földközi-tenger őse, amely egykor több ezer kilométer széles óceánként választotta el Afrikát Európától. Több kilométer vastagságú üledékeiből gyűrődtek fel az Alpok és Kárpátok hegyláncai. Hazánk területén nem keletkeztek ilyen több ezer méter magas hegyláncok, de a mai főváros környékének lassú emelkedése is több tízmillió éven át tartott, mintegy százmillió évvel ezelőtt a Kárpátok kiemelkedésével egy időben. A trópusi éghajlaton a kőzetek erős mállásnak indultak, a mészkő és dolomit karsztosodott, tele lett kisebb-nagyobb üregekkel, hasadékokkal.

Óriás egysejtűek

A hosszú szárazföldi lepusztulás után, mintegy 55 millió éve kezdett a törések mentén lesüllyedni a dolomit-mészkő hegység. Az újkor hajnalán, az eocénben történt ez, amikor délnyugat felől lassan előrenyomult a tenger. A süllyedés során a mészkőhegység peremén parti mocsarak alakultak ki, ebből keletkeztek Pilisszentiván, Pilisvörösvár környékének barnaszéntelepei. Bennük jól felismerhető a hajdani szubtrópusi, trópusi növényvilág: haraszt- és fenyőfélék, trópusi lombos fák, eukaliptuszok. Az eocén második felében annyira lesüllyedtek a mészkő- és dolomitrétegek hogy felszínüket teljesen elöntötte a tenger. Ebből a trópusi sekélytengerből már egészen másféle élőlények kövületei származnak, mint a korábbiból. Legjellemzőbbek az óriásira nőtt egysejtűek, a nummuliteszek mészházai. Házuk érmére emlékeztet. Nevük is innen származik. A nummus latin szó, érmét jelent. Az eocén mészkő felületén rendkívül gyakoriak körömre emlékeztető, hajlított házú rokonaik, a diszkociklinák. A litotamnium nevű mészalgák jellegzetes gumókat hagytak hátra a mészkőben. Az eocén mészkő régóta kedvelt építőkő, számos kőbányában fejtették. Így jöttek létre a Mátyás-hegy, a Pálvölgy, a Szépvölgy és a Kecske-hegy kőfejtői (egyik-másikban a sziklamászók gyakorolnak), de megtalálható a Hármashatár-hegy vonulatában és a Martinovics-hegyen is.

Az időszak másik jellegzetes kőzetfélesége a briozoás márga. A briozoák parányi mohaállatok voltak, amelyek az algákhoz hasonlóan meszet választottak ki. A Hármashatár-hegyen a nummuliteszes és briozoás mészkőféleségek úgy helyezkednek el, mint a zsindelyek a háztetőn. Egymásra torlódásuk a földkéreg erős oldalirányú nyomóhatására következhetett be. Régebben a Budai-hegységet röghegységnek tartották, amely létrejöttét a törések menti emelkedéseknek, süllyedéseknek köszönheti. Napjainkban számos helyen fölismerték az erős vízszintes nyomóerők hatását is. Kétségtelen azonban, hogy kialakulásában a legjelentősebb szerepet a függőleges törések játszották.

Borsókő kiválások hévizes barlangban

